

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÄBUĞALİSİNA, ÄBİLĖARİS
(GİRİŞ, METİN, AKTARMA, İNCELEME, DİZİN)

DOKTORA TEZİ
YAKUP TÜRKDİL

1600005157

Anabilim Dalı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Programı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. VAHİT TÜRK

HAZİRAN 2022

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÂBUĞALİSİNA, ÂBİLHARİS

(GİRİŞ, METİN, AKTARMA, İNCELEME, DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Yakup TÜRKDİL

1600005157

Anabilim Dalı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Programı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Vahit Türk

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Hacı Ömer Karpuz

Doç. Dr. Uğur Gürsu

Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan Yeni

Dr. Öğr. Üyesi Dinara Duisebayeva

HAZİRAN 2022

ÖN SÖZ

Tarihe mal olmuş büyük kişiler hem eserleriyle hem de hayatlarıyla insanların ilgisini çekmiştir. Bu büyük kişilerin eserleri ele alınırken ilmî metotlar kullanılmıştır. Bu kişilerin hayatlarını ise halk ilmî metotlarla değil kendi yöntemleriyle ele almışlardır. Onların hayatlarını değiştirerek hayallerindeki bir kişiye dönüştürmüşlerdir.

Bu büyük kişilerden biri de çalışmamıza konu olan İbni Sînâ'dır. Yıllar geçmesine rağmen yazdığı eserlerle ve adının etrafında gelişen hikâyelerle günümüze kadar ulaşmıştır. İbni Sînâ'nın yazdığı eserler yıllarca okullarda okutulmuş ve hâlâ tıp ve felsefe gibi alanlarda önemli kaynaklar olarak görülmektedir.

İbni Sînâ'nın büyük bir kişi olması beraberinde hangi milliyete mensup olduğu tartışmasını getirmiştir. Eserlerini Arapça yazdığı için Arap; İran'da yaşadığı ve çeşitli görevlerde bulunduğu için Fars; doğup büyüdüğü coğrafyada o zamanlar Türkler yaşadığı için ve dedesinin adının Türkçe olmasından dolayı da Türk olduğu iddia edilmiştir. Atatürk 1937 yılında bu tartışmaların son bulması ve Türklüğünün ispat edilmesi için çalışmalar yapılmasını istemiştir. Bu nedenle de aynı yıl kongre tertip edilmiştir. Bu kongrede bilim insanları İbni Sînâ'nın Türk olduğunu ispatlamak için çalışmalar yapmıştır.

İbni Sînâ'nın gerçek hayatının yanı sıra halk nezdinde de bir hayatı vardı. Gerek sözlü gerekse yazılı kaynaklarda İbni Sînâ'nın hayatı hikâyeleştirilerek anlatılmıştır. Onun hayatının anlatıldığı hikâyelerde bilge kişiliği, iyilik ve güzellik peşinde koşması ele alınmıştır. Kısacası halkın özlemini çektiği şeyler ona atfedilmiştir. Halk hayalindeki bilge ve âlim kişiyi bu hikâyelerde ona yüklemiştir. Bu yüzden bu hikâyelerde İbni Sînâ'nın gizli ilimlere hâkim olduğu, şekil değiştirebildiği, görünmez olabildiği görülmektedir. İbni Sînâ bu hikâyelerde halkın sorunlarının çözücüsü ve isteklerini gerçekleştiren ilahi ve beşerî biridir. O güzel ve iyi huyludur. Kimseye durduk yere zarar vermez. Gerekmeyen hiçbir şeyi yapmaz.

Eldeki bilgilere göre İbni Sînâ hikâyelerini ilk olarak XVI. yüzyılda Derviş Hasan Medhî "Esrâr-ı Hikmet" adıyla yazıya geçirmiştir. Daha sonra ise Ziyâeddin Seyyid Yahya, Derviş Hasan Medhî tarafından kaleme alınan "Esrâr-ı Hikmet" adlı eseri beğenmediği için 1629 yılında hikâyeleri yeniden yazdığını belirtmiştir. Ziyâeddin Seyyid Yahya, İbni Sînâ hikâyelerini topladığı eserine "Gencine-i Hikmet" adını vermiştir.

İbni Sînâ hikâyeleri Türk ve Doğu edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Bu hikâyeler Türkiye'de olduğu gibi birçok Türk ve Arap coğrafyasında bilinmektedir. Bu hikâyeler o kadar beğenilmiştir ki birçok coğrafyaya yayılmıştır.

Çalışmamıza konu olan metin Kazakistan'da bir akın tarafından yeniden söylenerek yazıya geçirilen halk hikâyesidir. Metinde İbni Sînâ ve kardeşi Ebu'l Hâris'in hayat hikâyesi ele alınmaktadır. Çalışmamız "Giriş, Metin, Aktarma, İnceleme ve Dizin" bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışma konumun seçiminde ve çalışmamda bana destek veren, öğrencisi olduğum için gurur duyduğum ve kendime örnek aldığım değerli danışmanım Prof. Dr. Vahit Türk'e teşekkür ederim.

Doktora aşamamda bana birçok konuda destek veren Prof. Dr. Hacı Ömer Karpuz'a ve Doç. Dr. Uğur Gürsu'ya; Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarım konusunda desteğini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Dinara Duisebayeva'ya teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam süresince beni yalnız bırakmayan ve dualarını esirgemeyen değerli aileme; çalışmam süresince bana sabırla destek olan sevgili eşim Buse Büşra Türkdil'e teşekkür ederim.

Son olarak da akademik hayatımın başında bana referans olan her türlü desteği veren Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı kurucusu ve genel başkanı rahmetli Prof. Dr. Turan Yazgan hocama minnettarım.

Yakup Türkdil

Haziran 2022

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ	ix
KISALTMALAR ve İŞARETLER	x
I. GİRİŞ	1
1. Çalışmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi	1
2. İbni Sînâ	1
2.1. İbni Sînâ'nın Hayatı	1
2.2. İbni Sînâ'nın Eserleri	5
2.3. İbni Sînâ Hikâyelerinin Kaynağı ve İbni Sînâ Hikâyeleri	7
3. Eserin Müellifi Hakkında Bilgiler	13
4. İbni Sînâ Hikâyelerinin Varyantları Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar	14
II. METİNLER	21
1. ÇEVİRİ YAZLI METİN	22
2. AKTARMA	264
III. DİL İNCELEMESİ	391
SES BİLGİSİ	392
1. Ünlüler	392
1.1. Ünlülerin Özellikleri	392
2. Ünsüzler	394
2.1. Kazak Türkçesinde Ünsüzler	394
2.2. Ünsüzlerin Sınıflandırılması	394
2.3. Ünsüzlerin Özellikleri	396
2.3.1. Dudak Ünsüzleri: /b/, /m/, /p/, /v/	396
2.3.2. Diş-Dudak Ünsüzleri: /v/, /f/	396
2.3.3. Diş Ünsüzleri: /d/, /z/, /n/, /s/, /t/	396
2.3.4. Diş-Damak Ünsüzleri: /j/, /ş/	397

2.3.5.	Ön Damak Ünsüzleri: /g/, /y/, /k/, /l/, /r/	398
2.3.6.	Arka Damak Ünsüzleri: /ğ/, /k/, /ng/, /h/.....	398
2.3.7.	Gırtlak ünsüzü: /h/.....	399
2.3.8.	Diğer Ünsüzler.....	399
3.	Fonolojik Süreçler.....	399
3.1.	Uyum.....	399
3.1.1.	Ünlülerde Meydana Gelen Uyumlar	399
3.1.1.1.	Kalınlık-İncelik Uyumu	399
3.1.1.2.	Düzlük-Yuvarlık Uyumu	400
3.1.2.	Ünsüzlerde Meydana Gelen Uyumlar	400
3.2.	Benzeşme	401
3.3.	Değişme	401
3.3.1.	Ünlü Değişmeleri	401
3.3.2.	Ünsüz Değişmeleri.....	407
3.3.3.	Ünsüz İkizleşmesi	415
3.3.4.	Ünsüz Tekleşmesi	416
3.3.5.	Göçüşme	416
3.4.	Düşme	416
3.4.1.	Ünlü Düşmesi	416
3.4.2.	Ünsüz Düşmesi	417
3.4.3.	Hece Düşmesi	418
3.5.	Türeme	419
3.5.1.	Ünlü Türemesi	419
3.5.2.	Ünsüz Türemesi	419
	ŞEKİL BİLGİSİ	420
1.	İsimler	420
1.1.	İsim Yapım Ekleri.....	420
1.1.1.	İsimden İsim Yapma Ekleri	420
1.1.2.	Fiilden İsim Yapma Ekleri.....	424
1.2.	İsim Çekim Ekleri	427
1.2.1.	Çokluk Eki	427
1.2.2.	İyelik Ekleri	427
1.2.3.	Aitlik Eki.....	428
1.2.4.	Hâl Ekleri.....	428
1.2.4.1.	İlgi Hâli Eki.....	429
1.2.4.2.	Belirtme Hâli Eki	429
1.2.4.3.	Yönelme Hâli Eki.....	429

1.2.4.4.	Bulunma Hâli Eki.....	429
1.2.4.5.	Çıkma Hâli Eki.....	429
1.2.4.6.	Vâsıta Hâli Eki	430
1.2.4.7.	Eşitlik Hâli Eki.....	430
1.2.4.8.	Yön Hâli Eki	430
1.2.5.	İsimlerde Soru.....	430
2.	Sıfatlar.....	431
2.1.	Niteleme sıfatları.....	431
2.2.	Belirtme Sıfatları.....	431
2.2.1.	İşaret Sıfatları.....	431
2.2.2.	Sayı sıfatları	431
2.2.2.1.	Asıl Sayı Sıfatları	431
2.2.2.2.	Sıra Sayı Sıfatları	431
2.2.2.3.	Kesir Sayı Sıfatları	432
2.2.2.4.	Üleştirme Sıfatları.....	432
2.2.2.5.	Topluluk Sayı Sıfatları	432
2.2.3.	Belirsizlik Sıfatları	432
2.2.4.	Soru Sıfatları	432
3.	Zarflar.....	432
3.1.	Zaman Zarfları	433
3.2.	Yer ve Yön Zarfları.....	433
3.3.	Niteleme Zarfları.....	433
3.4.	Miktar Zarfları.....	433
3.5.	Soru Zarfları.....	433
4.	Zamirler	434
4.1.	Şahıs Zamirleri.....	434
4.2.	Dönüşlülük Zamiri	434
4.3.	İşaret Zamirleri.....	434
4.4.	Belirsizlik Zamirleri.....	435
4.5.	Soru Zamirleri	435
5.	Fiiller	436
5.1.	Fiil Yapım Ekleri	436
5.1.1.	İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	436
5.1.2.	Fiilden Fiil Yapma Ekleri	438
5.2.	Fiil Çekimi	440
5.2.1.	Şahıs Ekleri.....	440
5.2.1.1.	Zamir Kökenli Şahıs Ekleri (I. Tip Şahıs Ekleri).....	440

5.2.1.2.	İyelik Kökenli Şahıs Ekleri (II. Tip Şahıs Ekleri).....	440
5.2.1.3.	Emir Kökenli Şahıs Ekleri (III. Tip Şahıs Ekleri).....	441
5.2.2.	Şekil ve Zaman Ekleri.....	441
5.2.2.1.	Bildirme Kipleri	441
5.2.2.1.1.	Görülen Geçmiş Zaman	441
5.2.2.1.2.	Öğrenilen Geçmiş Zaman	442
5.2.2.1.3.	Şimdiki Zaman	442
5.2.2.1.4.	Gelecek Zaman	443
5.2.2.1.5.	Geniş Zaman	444
5.2.2.2.	Tasarlama Kipleri.....	444
5.2.2.2.1.	Şart Kipi	444
5.2.2.2.2.	Gerekliklik Kipi	444
5.2.2.2.3.	Emir Kipi.....	444
5.2.2.2.4.	İstek Kipi.....	445
5.2.2.3.	Cevher Fiili	445
5.2.2.3.1.	Şimdiki Zaman	445
5.2.2.3.2.	Görülen Geçmiş Zaman	446
5.2.2.3.3.	Öğrenilen Geçmiş Zaman	446
5.2.2.3.4.	Şart	446
5.2.3.	Birleşik Çekim	446
5.2.3.1.	Hikâye	446
5.2.3.2.	Rivayet	447
5.2.3.3.	Şart	447
5.3.	İsim-Fiiller	448
5.4.	Sıfat-Fiiller.....	448
5.5.	Zarf Fiiller.....	449
6.	Edatlar	450
6.1.	Çekim Edatları	450
6.2.	Bağlama Edatları.....	451
6.2.1.	Sıralama Edatları.....	451
6.2.2.	Karşılaştırma Edatları	451
6.2.3.	Denkleştirme Edatları	451
6.2.4.	Cümle Başı Edatları	452
6.3.	Ünlem Edatları	452
IV.	DİZİN	453
SONUÇ		848
KAYNAKÇA		850

Üniversitesi	: İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü	: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dah	: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	: Türk Dili ve Edebiyatı Doktora
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Vahit Türk
Tez Türü ve Tarihi	: Doktora – Haziran 2022

ÖZET

ÄBUĞALİSİNA, ÄBİLĖARİS (GİRİŞ, METİN, AKTARMA, İNCELEME, DİZİN)

Yakup TÜRKDİL

Yaşadığı dönemde derin izler bırakmış, kendini halka sevdirmiş, adını ve yaptıklarını gelecek nesillere aktarabilecek güçte olan önemli kişilerin gerçek hayatlarının yanında bir de halkın onlara atfettiği hayatları olmuştur. İnsanlar onları gerçek hayattan koparıp birer kurtarıcı, yol gösterici günümüz tabiriyle birer süper kahraman olarak görmüşlerdir.

Bilgin, filozof ve hekim İbni Sînâ'nın eserleri günümüzde hâlâ ilim dünyasında yaşamaktadır. İbni Sînâ sadece ilim dünyasında değil aynı zamanda Türk-İslam dünyasındaki insanların kalplerinde ve hayallerinde günümüzde de yaşamaktadır. Onunla ilgili hikâyeler ve fıkralar dilden dile dolaşmış ve nihayetinde kâğıda dökülmüştür. Günümüzde birçok Türk coğrafyasında bu eserler büyük ilgi görmektedir. Çalışmamıza konu olan metin Kazakistan'da bir akın tarafından söylenerek yazıya geçirilen halk hikâyesidir. Metinde İbni Sînâ ve kardeşinin hayat hikâyesi ele alınmaktadır. Çalışmamız "Giriş, Metin, Aktarma, İnceleme ve Dizin" bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş kısmında çalışmanın amacı, İbni Sînâ'nın hayatı, İbni Sînâ'nın milliyeti, İbni Sînâ'nın eserleri, İbni Sînâ hikâyelerinin kaynağı ve İbni Sînâ hikâyeleri üzerinde durulmuştur. Metin bölümünde halk hikâyesinin çeviri yazılı şekli verilmiştir. Aktarma bölümünde ise metnin hikâyeleştirilmiş genel bir aktarmasına yer verilmiştir. İnceleme bölümünde ise çalışmamıza konu olan halk hikâyesinden yola çıkılarak ses ve şekil bilgisi örneklerle ele alınmıştır. Çalışmamızın son kısmında ise dizin yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Kazak Türkçesi, İbni Sînâ, Ebu'l Hâris, Äbuğalisina, ÄbilĖaris

University : Istanbul Kültür University
Institute : Institute of Graduate Studies
Department : Turkish Language and Literature
Program : Turkish Language and Literature PhD
Supervisor : Prof. Dr. Vahit Türk
Degree Awarded and Date : PhD – June 2022

ABSTRACT

ÄBUĞALİSİNA, ÄBİLHARİS

(INTRODUCTION, TEXT, TRASLATION, EXAMINATION, INDEX)

Yakup TÜRKDİL

In addition to the real lives of important personalities who left deep traces, made themselves loved by the people, and were able to transfer their names and deeds to future generations, there were also lives assigned to them by the people. People break them off from real life and saw them as saviors and guiding superheroes in today's terms.

The artifacts of the great scholar, philosopher, and physician Avicennastill live in the world ofscience nowadays. Avicenna lives not only in the world of science but also today, he lives in the hearts and dreams of people in the Turkish-Islamic world. Stories, epics, and jokes about him have been talked around and eventually put on paper. Today, these artifacts are of great attention in many Turkish geographies. The text that is the subject of our study is an folk tale that is written by a raider in Kazakhstan. The life story of Avicenna and his brother is discussed in the text. Our study consists of "Introduction, Text, Traslation, Analysis, and Index" chapters.

In the introduction part, the purpose of the study, Avicenna's life, Avicenna's nationality, Avicenna's works, the source of Avicenna's stories and Avicenna's stories are emphasized. In the text section, the transcription of the folk tale is given. In the traslation section, a general narration of the text is given. In the analysis section, phonetic and morphological information is discussed with examples, based on the folk tale that is the subject of our study. In the last part of our study, the index is included.

Keywords: Kazakh Turkish, Avicenna, Ebu'l Hâris, Äbugalisina, ÄbilHaris

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

Tezimizin konusunu oluşturan metin Kiril esaslı Kazak alfabesi ile yazılmıştır. Kazak alfabesindeki harflerin çeviri yazı karşılıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Kiril	Latin	Kiril	Latin
а	a	о	o
ә	ä	ө	ö
б	b	п	p
в	v	р	r
г	g	с	s
ғ	ġ	т	t
д	d	у	uǎ, üǎ, ǎ
е	e	ұ	u
ж	j	ү	ü
з	z	ф	f
и	ıy / iy / i	х	h
й	y	Һ	h
к	k	ш	ş
қ	ķ	щ	şç
л	l	ы	ı
м	m	і	i
н	n	ю	yuv, yüv, yu
ң	ng	я	ya

KISALTMALAR ve İŞARETLER

Al.	Almanca
Ar.	Arapça
bk.	Bakınız.
C	Cilt
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
Lat.	Latince
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Moğ.	Moğolca
Rum.	Rumca
Rus.	Rusça
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
Yun.	Yunanca
{x}	Üst biçim birimi göstergesidir.
[x], [y]	Alt biçim birimi göstergesidir.
/x/ > /y/	x, y'den önceki biçimidir.
/x/	x, fonemdir.
[x]	x, alafondur.
~	Denklik gösterir.
>	Bir şekilden başka bir şekle gidişi gösterir.
<	Bir şeklin başka bir şekilden gelişini gösterir.

- Fiil kök ve gövdelerine gelen eki gösterir.
- + İsim kök ve gövdelerine gelen eki gösterir.
- / Bir biçim birimin farklı sesçil biçimlerini ayırır.
- * Varsayımsal (hipotetik) biçime işaret eder.
- Ø Eksiz ses ve biçim birimleri gösterir.

I. GİRİŞ

1. Çalışmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi

Çalışmamızın konusunu Kazakistan’da yayımlanan “Babalar Sözi” adlı dizi eserin yedinci cildinde yer alan “Äbuğalisina, Äbilğaris” metni oluşturmaktadır.

Bu çalışmamızın amacı Türk kültür tarihinde İbni Sînâ’nın ve onun hayatını anlatan hikâyelerin önemini ortaya koymak, farklı Türk coğrafyalarındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkarmaktır.

Çalışmamıza İbni Sînâ’nın hayatı, milliyeti, eserleri ve onun hayatını içeren hikâyeleri tanıtan bir giriş ile başlanmıştır.

Çalışmamızın ikinci kısmının birinci başlığında Kiril harfleriyle verilen metnin çeviri yazılı şekli verilmiştir. İkinci başlıkta ise metnin genel hatlarıyla hikâyeleştirilmiş Türkiye Türkçesine aktarımı yer almaktadır.

Üçüncü bölüm dil incelemesi kısmından oluşmaktadır. Dil incelemesi bölümünde ünlülerin ve ünsüzlerin özellikleri değerlendirilmiş, metnin diliyle ilgili biçim özellikleri; sözcük türleri, yapım ve çekim eklerinin kullanımı hakkında tespitler sunulmuştur.

Çalışmamızın son bölümünde ise dizin çalışması yer almaktadır.

2. İbni Sînâ

2.1. İbni Sînâ’nın Hayatı

İbni Sînâ, Doğu’nun yetiştirdiği büyük âlimlerden biridir. Halk ve bilim âleminde büyük ünü olan İbni Sînâ’nın asıl adı “Ebû Ali Hüseyin”dir. İbni Sînâ hicrî takvime göre 370, miladi takvime göre ise 980 yılının Ağustos ayında “Buhara” yakınlarındaki “Afşana” köyünde doğmuştur. Babasının adı “Sina oğlu Abdullah”, annesinin adı ise “Yıldız” (Sitare)’dır. Babası “Belhli” annesi ise “Afşana” nahiyesindendir. İbni Sînâ ile kardeşi bu evliliğin ürünüdür (Günaltay, 2009: 3-30). İbni Sînâ 1037 yılında Hemedan’da elli yedi yaşında hayatını kaybetmiştir.

Elli yedi yıl gibi kısa bir ömür süren İbni Sînâ hem filozof hem de bilgin olarak İslâm ve Hristiyan dünyasında ünlenmiştir. O, eserleri yıllarca dünyanın çeşitli yerlerindeki okullarda okutulmuş bir “Türk filozofu”dur.

İbni Sînâ eserlerinin büyük çoğunluğunu Arapça yazmıştır. Eserlerini Arapça kaleme almış olması onun milliyeti hakkında bazı tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bazı araştırmacılar onun Arap olduğunu iddia etmiştir. İbni Sînâ'nın bir süre İran'da yaşamış olması, burada çeşitli görevlere getirilmesi ve iki eserini Farsça olarak yazmasından dolayı bazı İranlı araştırmacılar onun kendi milliyetlerinden olduğunu ileri sürmüştür. Doğum yeri, dili, hizmetleri gibi çeşitli sebepler öne sürülerek Araplar, İranlılar ve Türkler İbni Sînâ'nın kendi milliyetlerinden olduğunu iddia etmişlerdir.

Araştırmacılar İbni Sînâ'nın hayatını araştırırken üç klasik kaynaktan yararlanmaktadır. Bu eserler İbnül-Kuftî'nin, "İhbaru'l-Ulema bi Ahberi'l-Hukema", İbni Ebî Usaybi'a'nın "Uyûnu'l-Enba fî Tabakâtî'l-Etibba" adlı eserleri ile İbni Hallikan'nın, "Vefeyâtu'l-A'yan" adlı eseridir. (Kuzgun, 1984: 1718).

Nihat Keklik "Türk-İslâm Filozofu İbn Sînâ (980-1037) Hayatı ve Eserleri" adlı çalışmasında İbni Sînâ'nın hayatını bibliyografyasından ve onun öğrencisinin yazdıklarından yola çıkarak beş safhaya bölmüştür. Bu beş safha ayrıntılı şekilde ele alınırsa İbn Sînâ hikâyelerinin çıkış yeri görülebilmekte ve bu hikâyelerdeki bazı noktaların gerçeğe dayandığı anlaşılmaktadır.

İbni Sînâ'nın hayatının birinci safhası doğumundan başlayıp "Sâmânî" sarayına dâvet edildiği 997 yılına kadar babasının himayesi altında Buhara'da geçen dönemi kapsar. İbni Sînâ bu dönem sona erdiğinde on altı yaşındadır. Bu dönemde İbni Sînâ'nın zekâsı hızlı şekilde gelişmiş ve normal yapıdaki insanlardan daha fazla bilgi hazinesine sahip olmuştur. On yaşındayken, klasik eğitimi bitirdikten sonra, "mantık" ve "Öklid Geometrisi" okumuştur. Bu alanlarda kendini o kadar geliştirmiştir ki kendisine yardım eden hocasının hatalarını ortaya çıkarmaya başlamıştır. Ayrıca bir yandan fıkıh derslerine devam etmiş bir yandan da kendi kendine okumak suretiyle fizik ve metafizik kitaplarını da incelemiştir. Bu devrede İbni Sînâ, Aristoteles'in "Metafizika" adındaki eserini anlayamamıştır. Bu durumu da otobiyografisinde kendisi belirtmiştir. Bu alandaki sorularını Fârâbi'nin bir eserini okuyarak gidermiştir. Tüm bunların yanında tıp ve fizyoloji alanına ilgi duymuş ve bu alanlarda okumalar, çalışmalar ve deneyler yapmıştır. Bir yıl gibi kısa bir sürede okuduğu bu alanlarda yetkinliğe ulaşmıştır.

İkinci safha 997-1005 tarihleri arasında geçen sekiz yıllık dönemi kapsamaktadır. İbni Sînâ, bu safhada 17-25 yaşları arasındadır. Bu evre onun hayatında bir dönüm noktasıdır. Çünkü daha on yedi yaşındayken hastalığına çare bulunamayan sultanı tedavi etmesi için saraya davet edilmiştir. Sultanı tedavi etmesinin sonucunda saray doktoru olmuştur. Aynı zamanda da sarayın özel kütüphanesinde çalışma hakkı kazanmıştır. Kütüphanedeki eşsiz kitaplara ulaşması ve gece gündüz çalışması onun tıp alanında rakipsiz düzeye ulaşmasını sağlamıştır. Daha sonra bu kütüphane yanmıştır. Bu kütüphanedeki kitapların eşsiz ve tek

nüsha kalması nedeniyle İbni Sînâ'nın rakipsiz kalmak için kütüphaneyi yaktığı öne sürülmüştür. Tarihî olaylara bakıldığında devletin yıkılma aşamasında olması ve iç karışıklıkların çıkması kütüphanede yangın çıkmasına yol açmıştır.

Bu dönemim sonlarına doğru babasını kaybetmesi ve devlet içindeki karışıklıklar nedeniyle üç yılı sıkıntılar içinde geçmiştir. Saraydaki işinden olmuş ve ufak bir memuriyet görevine getirilmiştir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen bu dönem onun gelişimine çok büyük katkı sağlamıştır. İlk eserlerinden birkaç tanesi de bu dönemde yazılmıştır.

1005-1012 yıllarını kapsayan üçüncü evrede İbni Sînâ 25-32 yaşlarındaydı. Bu dönemde birçok zorlu ve uzun seyahate çıkmıştır. Bu kadar uzun ve yorucu yolculuklara çıkmasının sebebi olarak bir önceki dönemdeki gibi bir hayatı arıyor olması gösterilebilir. Bu dönemde “Ziyârîler” denilen bir devletin, bilimsever sultanının yanına gitmeye niyetlenmiştir. Ancak bu hükümdarın öldürülmesi üzerine hasta bir haldeyken “Cürcân”a, yerleşmiştir. Burada “Ebû Ubeyd el-Cüzcânî” adındaki bir gençle tanışmıştır. Bu genç onun öğrencisi olmuş ve yirmi beş yıl boyunca İbni Sînâ ölene kadar yanından ayrılmamıştır.

On iki yıl süren dördüncü safha 1012-1024 yıllarını kapsamaktadır. Pozitif bilimler ve özellikle tıp alanındaki bilgisi ve eserleri bakımından, olgunluk çağına ulaşmıştır. İbni Sînâ'nın bu dönemdeki özel hayatında birçok olumsuzluklar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde siyasete atılmış ve bakanlık görevine kadar yükselmiştir. Ancak bu görevi sırasında birçok iftiraya uğramış, evi yağmalanmış ve çeşitli zorluklar yaşamıştır. Tüm bu olumsuzluklar ve başka alanda var olma çabası onun felsefe ve tıp alanlarındaki çalışmalarını engellememiştir. Kendini gündüzleri devlet işlerine, geceleri de bilime adanmıştır. Çoğu eserini bu dönemde kaleme almıştır.

1024 yılından hayata gözlerini yumacağı 1037 yılına kadarki dönem ise beşinci safhayı oluşturmaktadır. İbni Sînâ bu dönemde “Kâkûyîler”in hüküm sürdüğü “İsfahan” bölgesine gelmiş ve burada hükümdar tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Burada birçok eserini huzur içinde yazmış hatta yarım kalan eserlerini de tamamlamıştır. Ayrıca bu dönemde astronomi alanında da çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmaları yaparken bulunduğu yerde savaş çıkmıştı. Savaşlara hükümdarla birlikte katılıyordu. Ancak sağlığı git gide bozulmaya başlamıştı. Özellikle baş ağrılarından şikâyetçiydi. Kendi kendini tedavi etmeğe çalışıyordu. Aynı zamanda da kulunç hastalığına yakalanmıştı. Tüm bu dertlerle uğraşırken hizmetçileri onun bir an önce ölmesi için yanlış ilaçlar hazırlamışlardı. İyice hastalanınca kendini tedavi etmeyi bırakmış ve 1037 yılında ölmüştür. (Keklik, 1981: 1-6).

İbni Sînâ'dan bahseden kaynakların hiçbirinde onun evlenip evlenmediğine ve çocuğunun olup olmadığına yönelik bir bilgi yoktur. Ancak onunla ilgili incelediğimiz hikâyenin bir bölümünde evli olduğu görülmektedir. Hatta eşi kendine verilen sırrı başkalarına

anlatır ve Sînâ'nın başına dert açar. Karısı daha da ileri giderek büyücü bir kocakarıdan yardım olarak Sînâ'ya düşmanlık etmiştir. Gerçek hayatında olduğu gibi incelediğimiz hikâyesinde de çocuğu yoktur. O, helvacı bir genci evlat edinmiştir.

İbni Sînâ kısa sayılabilecek ömrü boyunca çağdaşı olan birçok devlet ve ilim adamıyla dost olmuş ve onlarla görüşmeler yapmıştır. Ayrıca kısacık ömründe birçok talebe de yetiştirmiştir. Başlıca talebelerinden birkaçı şunlardır: Ebû Ubeyd el-Cüzcânî, Ebu Mansur Hüseyin b. Muhammed b. Ömer b. Zeyle-i İsfahanî, Ebu'l-Hasan-ı Kiya, Ebu Muhammed Şirazî.

İbni Sînâ döneminde büyük bir ilgiyle karşılanmıştı ve ona değer verenler için kitapları paha biçilemezdi. Ancak sevenleri kadar sevmeyenleri de vardı. İbni Sînâ kendi hakkında yazılanlara çeşitli yazı ve şiirlerle cevap vermiştir. O, diğerlerinin bu yazıları kendini çekemedikleri için yazdıklarını düşünmüştür. Çağdaşı Ebu Said Ebu'l Hayr'ın ona "Zamanının en büyük âlimi ancak kâfirdir." demiştir. İbni Sînâ da buna cevaben şunu demiştir:

"Benim gibi birinin küfrü şaka götürmez

Benden daha imanlı bir adam da olamaz

Asrın içinde tek bir kâmil insan var,

Ona da kâfir dersiniz, dünyada Müslüman yok demektir."

Bir başka şiirinde ise şöyle demiştir:

"Benim fazilet sahibi bir hekim olduğumu çekemiyorlar. Cehaletleri karşısında benim faziletimi görmek onlara ağır geliyor. Beni çekiştirmekle bana fenalık yaptıklarını sanıyorlar. Onların beni çekiştirmesi dağ keçilerinin dağa tos vurmalarına benzer. İnsan kendi değerini bildikten sonra, hakkında kendini bilmezlerin söylediklerinin hiç önemi yoktur." (Bayat, 1984:381-382)

İbni Sînâ'nın servetini çalıp onu ölüme terk edenler âlimin tek düşmanları değildi. Onun öyle düşmanları vardı ki ölümünden sonra bile onunla dalga geçip alaylı şiirler yazmışlardır.

"İbn-i Sînâya bakın, herkese düşman olmuş,

Ölmüş artık, kötü bir illete kurbân olmuş,

Olmamış hiç de Şifâ'nın ona bir fâidesi

Ve Necât'ıyla, bu dünyâ ona zindân olmuş." (Keklik, 1981:44)

2.2. İbni Sînâ'nın Eserleri

İbni Sînâ mücadeleyle geçen kısa ömrü boyunca mantık, metafizik, ruh bilimi, tasavvuf, tıp, kimya, astronomi, şiir ve müzik alanlarında derin bilgiler içeren birçok eser ortaya koymuştur. Üslûbu ve kendisinden önce yüzeysel olarak ele alınan meseleleri dikkatli ve ayrıntılı bir biçimde ortaya koyması bakımından birçok bilgin ve filozoftan ileridir (Alper, 1999: 337).

Nihat Keklik, İbni Sînâ'nın hayatını ve eserlerini ele aldığı çalışmasında ulu bilgin ve filozofun kendi bibliyografyasından, öğrencisi Ebû Ubeyd el-Cüzcânî tarafından yazılan bibliyografyasından ve klasik fikir tarihçisi İbn Ebî Useybia'nın hazırladığı bibliyografyadan yola çıkarak eserlerini aşağıdaki gibi listelemiştir:

Eş-Şifâ “Ansiklopedi tarzında yazılan eserde fizik, matematik ve mantıktan bahsedilmektedir.”, *El-Kânûn Fi't-Tıbb* “Tıp konusunda yazılmış en ünlü eserlerden biridir. Ansiklopedik bir eserdir.”, *En-Necât* “Eş-Şifâ'nın özeti niteliğindedir. Eserde fizik, matematik ve mantıktan bahsedilmektedir.”, *El-İşârât Vet-Tenbîhât* “Mantık ve metafizik konularında oluşan eser hikmet üzerine yazılmıştır.”, *Dânişnâme-i Alâî* “Farsça felsefe alanında yazılan ansiklopedik bir eserdir.”, *El-Mebde Vel-Meâd* “Ruh (psikoloji) alanında yazılmıştır.”, *Uyûnü'l-Hikme* “Mantık, tabiiyyat ve metafizik konularında kaleme alınmıştır”, *Hay bin Yakzân* “Sembolik hikâye tarzında yazılan bir eserdir.”, *El-Hikmetü'l Meşrikiyye* “Ansiklopedik bir eser olan bu çalışma mantık, tabiiyyat, riyaziyyat ve ahlâk şeklinde dört bölümden oluşmuştur.”, *El-İnşâf* “Yirmi ciltten oluşan bu eserde Aristoteles'in bütün kitaplarının şerhi vardır.”, *Lisânü'l-Arab* “On ciltten oluşan Arapça hakkında dil kitabıdır.”, *Et-Ta'likât* “Öğrencisi Behmenyâr b. Merzübân'ın, hocasının ders anlattığı sırada aldığı notlardan oluşmaktadır.”, *El-Mübâhasât* “İbni Sînâ'nın öğrencileriyle aralarında geçen konuşmalardan ve kendine sorulan sorulara verdiği cevaplardan oluşmaktadır”, *El-Hidâye* “Eser felsefe alanında kaleme alınmıştır.”, *El-Hikmetü'l-Arûziyye (El-Mecmû')* “İlimler ansiklopedisi olan bu eser onun ilk eseri olma niteliği taşımaktadır.” *Ahvalü'n-Nefs* “Nefis ile ilgili konular içermektedir.”, *El-Urcûze Fi't-Tıbb* “El-Kânûn fi't-tıbb kitabının özeti mahiyetindedir.”, *El-Edviyet El-Kalbiyye* “Üç kısımdan oluşan eser tıp alanında yazılmıştır.”, *El-Hutabu't-Tevhîdiyye* “Metafizik konusunda yazılmıştır.”, *El-Hâsıl Vel-Mahsûl* “Tüm bilimleri içeren yirmi ciltlik bir eserdir.”, *El-Kûlunç* “Kulunç hastalığına yönelik yazılan bir eserdir.”, *El-Hâsıl Vel-Mahsûl* “Ebû Bekr el-Barkî için yazılmış 20 ciltlik şerhlerden oluşan eserdir.”, *El-Birr Vel-İsm* “Ahlak kitabıdır. Bu eserde Ebû Bekr el-Barkî için yazılmıştır.”, *El-Muhtasar El-Evsat* “Mantık alanında yazılmıştır.”, *El-Mebde Vel-Meâd* “Ebû Muhammed el-Şîrâzî için yazılmıştır.”, *El-Arsâd El-Küllîye* “Ebû Muhammed el-Şîrâzî için yazılmıştır.”, *El-Levâhik* “Eş-Şifâ kitabının şerhidir.”, *El-Evsat El-Gürcânî* “Mantık konusunda yazılmıştır.”, *El-Meâd* “Hükümdar Mecdüddeve için yazılmıştır.”, *El-Nabz* “Farsça yazılmış bir

makaledir.”, *Mahâric El-Hurûf*“el-Cübbâi için yazılan makaledir.”, *El-Mecestî, El-Riyâziyât, Risale Îlâ Ebî Sehl El-Mesîhî Fî El-Zâviye, El-Kuvâ El-Tabiiyye, El-Tayr, El-Hudûd, Taarruzdu Risâlef El-Tabîb Fî El-Kuvâ El-Tabiiyye, Ukûs Zevât El-Cihe, El-Mûciz El-Kebîr, El Mûciz El-Sağıyr, El-Kasîde El-Müzdevice, Tahsil El-Saâde, El-Kazâ Vel-Kader, El-Hindibâ, El-İşâre Îlâ Um El-Mantık, Tekâsım El-Hikme Vel-Ulûm, El-Sekencebîn, El-Lânihâye, Taâlik, Havâssu Hatt'il-İstivâ, Aşere Mesâil, Gevâb Sût Aşre Mes'ele Li-Ebir-Reyhân, Bey'et El-Arz Min El-Semâ' ve Kevnüha Fî El-Vasat, Taakkub El-Mevâzi El-Cedeliyye, El-Müdhal Îlâ Sınâat El-Mûsikî, El-Ecrâm Ehsemâviyye, El-Tedârük Li-Envâ' Hata' El-Tedbîr, Keyfiyet El-Rasad ve Mutâbakatuhu Maa'l-İlm El-Tabî, El-Ahlâk, Risale Îlâ El-Şeyh Ebil-Hasen Sehl İbn Muhammed El-Sehlî, Âlet'ün Rasadiyyet'ün, Garazu Katîguryâs, Risâle El-Adhaviyye (El-Azhaviyye) Fî El-Meâd, Hadd El-Cism, El-Hikmet El-Arşîyye, İlm'u Zeyd Gayru İlm'i Amr, Tedbîr El-Cünd Vel-Memâlik Vel-Asâkir ve Erzâkum ve Harâc El-Memâlik, Munâzarât, Hutab ve Temcîdât ve Escâ', Muhtasar'u Oklides, El-Arismâtikî, Aşrî Kasâid ve Eş'âr, Hesâü Bil-Fârisiyye Vel-Arabiyye, Muhâtabât ve Mükâtebât ve Hezeliyyât, Tââlik'u Mesâil'i Huneyn, Kavânîn ve Muâlecât-I Tibbiyye, Mesâil Iddet Tibbiyye, Risale Îlâ Ulemâ'-İ Bağdâd, Cevâb Li-Iddet-İ Mesâil, Kelâm Fî Tebeyyün-İ Mâhiyet El-Hurûf, Şerh Kitâb El-Nefs Li-Aristâtâlîs, El-Nefs, İbtâl'ü Ahkâm El-Nucûm, El-Milh, Fusûl'ün İlâhiyyet'ün Fî İsbât El-Evvel, Fusûl Fî El-Nefs Vet-Tabiiyât, Risâle Îlâ Ebî Saïd İbn Ebil-Hayr El-Sûfî, La Yecûzü En Yekûne Şey'un Vâhid'un Cevher'en ve Araz'-En, Mesâil Ceret Beynehu ve Beyne Ba'z El-Fuzalâ' Fî Funûn Elulûm, Makale Zekerehâ Fî Tasânîfihi Ennehâ Fil-Memâlik ve Bukâ' El-Arz, El-Zâviyet Elletî Min El-Muhît Vel-Mümâs Lâ Kemmiyete Lehû, Ecvibe Li Suâlât Seelehu Arihâ Ebul-Hasen El-Amirî, El-Mûciz El-Sağıyr, Kıyam El-Arz Fî Vasat El-Semâ', Mefâtîh El-Hazâin, El-Cevher Vel-Araz, Te'vîl El-Rûyâ, El-Redd Alâ Makâlet El-Şeyh Ebil-Ferec İbn El-Tayyib, El-Aşk, El-Kuvâ El-İnsaniyye ve İdrâkâtühâ, Tebeyyün'ü Mâ El-Huzn ve Esbâbuhu, Makâle Îlâ Ebî Ubeydillâh El-Huseyn İbn Sehl İbn Muhammed El-Sehlî (Keklik: 1981: 1-53).*

İbni Sînâ ile ilgili Türkiye’de ilk bibliyografa çalışmasını Osman Ergin yapmıştır. Osman Ergin bu çalışmasında İbni Sînâ’ya ait 223 kitap, yüz on dokuz şerh, tahşiye, talik, ihtisar ve tercüme edilen eser olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu çalışmasında “İbni Sina’ya Ait Yazılan, Tercüme Edilen ve Basılan Eserler” başlığı altında 74 esere yer vermiştir (Ergin, 2014:869 985).

Diğer bir bibliyografa çalışması “Millî Kütüphane” tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada 300 esere yer verilmiştir. Daha sonra bu çalışmaya Ali Haydar Bayat 160 yeni eser eklemiştir (Bayat, 1984:407).

2.3. İbni Sînâ Hikâyelerinin Kaynağı ve İbni Sînâ Hikâyeleri

Hayatları, çalışmaları ve düşünceleri ile insanlığa hizmet etmiş ve büyük bir şöhret kazanmış birçok kişinin, gerçek hayatlarının yanında, halkın hayal gücünde bazen bununla hiçbir alâkası bulunmayan başka bir hayatları daha vardır. Onlar, halkın gözünde, kendi ideal yaşama, düşünce ve ideallerinin somut timsalleridir. Onların maceraları, aşkları ve olağan hareketleri gerçek değil, halkın arzu ve isteklerinin ifadesidir (Ateş, 1954:33).

Genç yaşından başlayarak matematik, felsefe, gökbilim, mantık, musiki, ahlâk ve benzeri konularda birçok eser yazan İbni Sînâ daha hayattayken büyük bir ün kazandı. Bu ünü ölümünden sonra da yüzyıllar boyunca sürdürdü. Bu kadar ünlenmesiyle halk arasında hayatı efsaneleşti (Öztelli, 1968: 213). Bu nedenle onun gerçek hayatının dışında, insanların gözünde ikinci bir hayatı olmuştur. Bu ikinci hayatında olağanüstü maceraların kahramanıdır. Bu nedenle edebiyatın konusu olmuş ve ismi etrafında edebî ürünler meydana gelmiştir. Bu ürünler, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında ortaktır (Türk: 2014:6).

İbni Sînâ, insanları o derece etkilemiştir ki, onu sevenler, hakkında hikâyeler, fıkralar anlatmışlardır. Bu hikâyelerde hep bilge kişi ve pek çok esrara vakıf biri olarak görülmektedir. Bazıları da onu hikâyelerde olduğu gibi sihirbaz olarak nitelemişlerdir. Demek oluyor ki, Türk halkı, tıpkı Ali Şîr ve Hz. Ali örneklerinde olduğu gibi İbni Sînâ'yı da kendi kültürünün tezahürü olarak bir başka kalıp içinde değerlendirmiş ve bu şekilde hafızasında yaşatmaya çalışmıştır (Kaya, 2001: 205-206).

İbni Sînâ hikâyeleri, halk hikâyelerine motif, konu ve yapı bakımından benzemektedir. Bu hikâyelerde hem gerçek hem de hayal dünyasından izler bulunmaktadır. Hoca-talebe ilişkisi, rüşvet alma, kardeşlerin çatışması vb. gibi çeşitli toplumsal hayatla ilgili durumları içermektedir. Ayrıca İbni Sînâ bu hikâyelerde sihirbaz, büyücü olarak gösterilmiştir. Simya¹ ile olağanüstü olaylar meydana getirmiş ve halk ile padişahları kendine hayran bırakmıştır. Çeşitli hünerler kullanarak muhtaç kimselere yardım etmiş ve hastaları iyileştirmiştir (Şenocak, 2005:33-34).

Şenocak bu hikâyeleri Nihat Sami Banarlı'nın tasnifine göre; "Menkıbevî kahramanlık hikâyeleri", Hikmet İlaydın'ın tasnifine göre; "Dinî mevzûlar", Pertev Nâili Boratav'ın tasnifine göre ise "Mitolojik temalar" arasında kabul etmektedir. Kendisi ise bu hikâyeleri İbn Sînâ'nın menkıbevi hayatı etrafında oluşmasından dolayı aşk konulu "menkabevî-efsanevî" halk hikâyeleri olarak değerlendirmektedir (Şenocak, 2005:38).

¹ Metnimizde "simya" sözcüğü "Önce harflerin ve sayıların yaratıldığını ve bunların birtakım gizli kuvvetler taşıdığını kabul edip bu gizli kuvvetleri, harflerin sırlarını, varlığı meydana getirirken dizildikleri sırayı ve birbirleriyle bağlarını bilme ve bu yolla yaratılmış şeyler üzerinde tasarruf edebilme ilmi, beyaz büyü" anlamında kullanılmıştır.

İbni Sînâ hikâyeleri kimi zaman onun hayatının bütününe yönelik kapsamlı hikâyeler olmuştur. Kimi zamanda ise hayatının küçük parçalarına yönelik olmuştur. İbni Sînâ, insanları etkileyecek pek çok şey yaptığı için insanlar onun hakkında birçok hikâye anlatmaya başlamıştır. Bu hikâyeler önceleri sözlü kültürün ürünü olarak anlatıla gelmiş sonraları ise yazıya dökülmüştür. Çoğu zaman da sözlü gelenekte İbni Sînâ'nın maceraları başta Lokman Hekim olmak üzere başka birçok kişiyle karışmıştır.

İbni Sînâ, hakkında yazılan iki önemli eserin haricinde Anadolu'da sözlü kültür ürünü olan çeşitli fıkralar da vardır. Ali Haydar Bayat bildirisinde bu fıkralardan birini şu şekilde belirtmiştir:

Medrese tahsilinde sınıf birincisi olan İbni Sînâ, mezuniyet öncesi son imtihanda bütün öğrencilere sorulan suale muhatap olmuş.

“İnsanlık âleminde en tatlı ve en acı şeyler nedir? İbni Sînâ suale cevap vermeden önce hocalarından diğer arkadaşlarının suale verdikleri cevapları sonradan ona bildirilmesini rica etmiştir.

Müderrislerden meydana gelen jüri bunu neden öğrenmek istediğini İbni Sînâ'ya sorunca, o da cevaben:

— Efendim, سوالınız çok akıllıca hazırlanmış, bu soruya öğrencilerin verdikleri cevaptan, ileride çalışma arkadaşlarımı seçebilmem imkânı doğacaktır. Meselâ, arkadaşlardan biri, tatlı ve acıyı tat bakımından düşünerek en tatlı şey baldır, ettir, baklavadır diyebilir. Anlarım ki boğazına düşkündür. Bu kimseye devlet malı teslim edilemez.

Bir başkası için en tatlı şey paradır. Büyük servet edinme amacındadır. Böyle biriyle de ticarî ilişkiye girilmez.

Bir diğeri de en tatlı şeyi cinsî güç olarak düşünebilir. Anlarım ki bu kimse etek düşkünüdür. Böyle birine fert ve toplumun namusu emanet edilmez.

Bu kimselerin isteklerinin olmaması hali ise hayatın en acı şeyi olarak kabul edilir.

Bu orijinal düşünceden memnun olan imtihan heyeti. “Peki, senin cevabın nedir?” diye sorunca, İbni Sînâ:

— Bu dünyada en tatlı şey insan olarak erkek ve dişi iki kişinin evlenip kurdukları yuvada karşılıklı sevgi ve saygı ile geçinip örnek evlât yetiştirerek toplumun geleceğinin sağlam ve uyumlu olmasını sağlamaktır.

En acı şey de yuvadaki geçimsizlik dolayısıyla, yuvanın, insaniyeti bozulmuş kuşaklara yataklık etmesidir der.

Bu cevap üzerine sınıfının birincisi olarak medreseden mezun olur (Bayat, 1984: 383-384).

İbni Sînâ hikâyelerinin en eski yazılı kaynağı XVI. yüzyılda Derviş Hasan Medhî'nin kaleme aldığı “Esrâr-ı Hikmet²” adlı eserdir. Bu hikâyeler çeşitli kitaplardan ve dost meclislerinde duyulan rivayetler esas alınarak kaleme alınmıştır. Derviş Hasan Medhî eserini devrin sultanına sunmuştur.

İbni Sînâ hikâyelerini ikinci kez kaleme alan ise Ziyâeddin Seyyid Yahya'dır. Ziyâeddin Seyyid Yahya, Derviş Hasan Medhî tarafından kaleme alınan “Esrâr-ı Hikmet” adlı eseri gördüğünü ve beğenmediği için İstanbul'dan Lârende'ye giderken 1629 yılında hikâyeleri yeniden yazdığını belirtmiştir. Ziyâeddin Seyyid Yahya, İbni Sînâ hikâyelerini topladığı eserine “Gencine-i Hikmet³” adını vermiştir. Bu eser Millî Kütüphanede yer almaktadır. Bu hikâyelerin diğer nüshaları ise İstanbul Üniversite Kütüphanesi ve Ankara Cebeci Halk Kitaplığı'nda olmak üzere birçok farklı yer ve coğrafyada mevcuttur (Kaya: 2001: 2-4).

Ayrıca kimin tarafından yazıldığı belli olmayan “Hâzâ Hikâyet-i Ebu Ali Sînâ” adlı bir yazma ile Giritli Aziz Efendi'nin “Muhayyemat-ı Aziz Efendi” adlı eserinde İbni Sînâ'ya atfedilen iki hikâye vardır (Türkmen, 1984:202).

Bu eserler birbirleriyle bağlantılıdır. Çünkü birini yazarken diğer yazma incelenmiş, seyahatlerde bu hikâyeler dost meclislerinde dinlenmiştir. Dolayısıyla her ne kadar hikâyeler arasında farklılıklar olsa da Derviş Hasan Medhî'nin kaleme aldığı “Esrâr-ı Hikmet” adlı eser diğer kaleme alınan eserlerin kaynağı olarak görülmelidir. Eserlerdeki farklılıkların sebebi olarak ilk yazılan hikâyenin beğenilmemesi ve yazarın hikâyelere farklı yorumlar katması gösterilebilir.

Ebru Şenocak “İbn Sînâ Hikâyeleri Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma⁴” adlı çalışmada ele aldığı İbni Sînâ hikâyelerinin varyantlarını şu şekilde belirtmiştir:

Matbu Metinler:

1. “Hakiki Sihirbaz Ebu Ali Sînâ” adıyla hikâyeler Selami Münir Yurdatap tarafından yeniden kaleme alınmıştır.

² Bu eser hakkında şu çalışmadan yararlanılabilir: Türk, Vahit. Derviş Hasan Medhî- Esrâr-ı Hikmet (İbni Sînâ'nın Maceraları). İstanbul: Kesit Yayınları, 2014.

³ Bu eser hakkında şu çalışmadan yararlanılabilir: Özdemir, Sengül. Ziyâeddin Seyyid Yahyâ'nın Gencine-i Hikmet'i (Metin-İnceleme). İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.

⁴ Şenocak, Ebru. İbni Sînâ Hikâyeleri Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005.

2. Giridli Ali Aziz Efendi'ye ait “Muhayyelât-ı Aziz Efendi” adlı eser, Ahmet Kabaklı tarafından sadeleştirilmiştir. Üç hayalden oluşan eserin ikinci hayali İbni Sînâ ile ilgilidir.

3. Recep Kırıkçı tarafından Osmanlıcadan sadeleştirilen “Binbir Gündüz Masalları” adlı iki ciltlik çalışmanın ikinci cildinde “Ebû Ali Sînâ” adlı masal yer almaktadır.

4. “Hâzâ Hikâyet-i Ebû Ali Sînâ” adlı varyant Sivas Valiliği Ziyabey Kütüphanesi İhtisas Kitaplığında kayıtlıdır.

5. “Kazak Halık Edebiyeti Dastandar” adlı eserde “Ebugalisînâ, Ebilharis” adlı hikâyeler, hâdiselerin yer yer resmedilerek aktarıldığı, Kazak Türkçesi ve Kiril harfleriyle yazılmış bir eserdir. Hikâye 2079 adet dörtlük, yer yer de altılık mısralar halinde manzum bir şekilde yazılmıştır.⁵

El Yazması Metinler:

1. Ziyâeddin Seyyid Yahya tarafından kaleme alınan Gencine-i Hikmet adlı metin Milli Kütüphane’de yer almaktadır.

2. Vakf-ı Sahih adlı metin Sivas Valiliği Ziyabey Kütüphanesi İhtisas Kitaplığında yer almaktadır.

3. Hikâyet-i Ebû Ali Sînâ adlı metin, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kitaplığı Yazmalar Kataloğu’nda yer almaktadır.

4. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kitaplığı Yazmalar Kataloğu’nda yer alan bir diğer metin Kıssa-i Ebu Ali Sînâ’dır.

5. Fehmi Edhem Karatay’ın hazırladığı Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi Türkçe Yazmalar Kataloğu’nda, “Hâl Tercümeleri, Âlim Şair ve Sanatkârlar” başlığı altında yer almaktadır. “Ali b. Sînâ (öl. 428/1037)’nin muhtelif kaynaklardan toplanarak, Ziyâeddin Yahya tarafından yazılan menkıbeleridir (Şenocak, 2005: 39-41).

Gülşah Gaye Fidan tarafından 2018 yılında yayımlanan makalede “Kitâb-ı Ebû Ali Sînâ” adlı bir hikâyeye değinilmiştir. Bu hikâye İstanbul Belediyesi Kütüphanesi Atatürk Kitaplığında K_0633 numarada kayıtlı mecmua içerisinde yer almaktadır. Söz konusu mecmuanın içerisinde çeşitli şiirler ve hikâyeler bulunmaktadır. Baş tarafı noksan olan yazma 182 varaktır ve 21x15 cm boyutlarındadır. Her varakta muhtelif satır sayıları mevcut olmakla birlikte nesih hatla kaleme alınmıştır. Müstensihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Mecmuanın istinsah kaydı bulunmamakla birlikte bazı hikâyelerin sonunda yer alan H. 1126, H. 1149 ve H. 1152 gibi tarihlerden yola çıkarak XVIII. yüzyılda kaleme alındığı

⁵ Bizim tezimize konu olan metnin ilk çalışmasıdır. Bu eser bizim metnimize göre daha kısadır. Bu metin M.O. Ävezov Edebiyat ve Sanat Enstitüsünün “Medeni Miras” programı kapsamında hazırladığı “Babalar Sözü” adlı 100 ciltlik çalışmasının yedinci cildinde yeniden ele alınmıştır.

düşünülmektedir. Mecmua baş tarafı eksik mensur bir metnin son kısmı ile başlamaktadır (Fidan, 2018: 432).

İbni Sînâ hikâyeleri Türk ve Doğu edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Bu hikâyeler Türkiye’de olduğu gibi birçok Türk ve Arap coğrafyasında bilinmektedir. Birçok dile tercüme edilmesiyle birçok coğrafyaya yayılmıştır. Geçen yüzyılın sonundan itibaren bu hikâyeleri Kazak ozan ve halk hikâyesi anlatıcıları da sözlü olarak yaymış ve sadece bununla da kalmamışlardır. Kendileri de bu anlatıların ana konularını koruyarak sözlü olarak anlatmışlar ve yazıya geçirmişlerdir.

Tataristan’da Kerimullin tarafından yayımlanan çalışmadaki İbni Sînâ kitapları ise şu şekildedir:

1. Gencine-i Hikmet Ebugalisînâ. Ziyâeddin Seyyid Yahya’nın Osmanlıca metninden çeviridir. Eser Abdürreşadoğlu Abdullah tarafından 1863 yılında hazırlanmıştır.
2. Ebugalisînâ Kıssası. Kayyum Nâsirî tarafından tercüme edilmiş ve 1881 yılında basılmıştır. Eser daha sonraki yıllarda da birçok baskı yapmıştır.
3. Ebugalisînâ. 1886 yılında Kazan’da basılmıştır.
4. Cevâhir’ül Hikâyât. Kayyum Nâsirî tarafından tercüme edilen bir eserdir. 1889 yılında Kazan’da basılmıştır.
5. Seçme Eserler. Kayyum Nâsirî’nin hazırladığı bu hikâye kitabının içinde İbni Sînâ hikâyeleri de yer almaktadır. 1945 yılında Kazan’da basılmıştır.

Özbekistan’da da İbni Sînâ hikâyeleri ilgi görmüş ve bu hikâyeler yayımlanmıştır. Mirkarim Osim’in “İbn Sino Qıssası”, Okiljon Hucan’nın “İbn Sino Visoli-Fantastik Kissa” ve Magsud Goriyev’in “İbn Sining Bolalığı (gissa) - “Abu Ali İbn Sino” adlı çalışmaları yayımlanan eserlere örnek gösterilebilir.

Çalışmamıza konu olan eserin sonunda İbni Sînâ hikâyelerinin varyantları aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Matbu Metinler

1. Gencine-i Hikmet Ebu Ali Sina, Kazan, 1864. Arap harfleriyle yazılan bu eser Doğu halklarında yayılan hikâyelerden oluşmaktadır. Türk diliyle İbni Sînâ’ya ithaf edilen ilk kitaplardan biridir. Yazarı Ziyâeddin Seyyid Yahya’dır. Bu kitap 1881 ve 1901, 1903 yıllarında tekrar basılmıştır. Son iki baskısını çıkaran Şarafudinoğlu Salahiddin’dir.

2. Äbuğalisina Kıssası. Kazan, Üniversite Baskısı, 1881. Arap harfleriyle yazılmıştır. Bu nüsha Ziyâeddin Seyyid Yahya kitabının Tatar Türkçesine çevirisidir. 1872

yılından Tatar âlimi Kayyum Nâsirî tarafından tercüme edilmiştir. Eser hakkında Kayyum Nâsirî şöyle demiştir:

1281 yılında Ziyaeddin Sait Yahya'nın kitabı yayımlandı. Bu eserde Arapça ve Farsça sözcükler çok kullanılmış. Bu sebeple onu okuyup anlamak çok zordu. Birçok kişi İbni Sînâ hakkında bir şeyler okumak istiyordu. Bu yüzden ben bu kitabı Rusya'nın bütün Müslümanlarının anlayacağı bir dile tercüme ettim.

Kayyum Nâsirî'nin tercümesi dokuz yıl sonra 116 sayfa olarak yayımlandı. Yüz yıl sonra ise Rusçaya çevrilip 1977 yılında yayımlanmıştır.

3. Äbuğalisina. Kazan, Üniversite Baskısı, 1886. Arap harfleriyle yazılmıştır. 56 sayfadan oluşmaktadır. Kazakça söyleyen Jaqip Elşibayulı'dır. Yayımlayan ise Şämsüddin Hucainuğlı'dır.

4. Kıssa Abulhâris. Kazan, Çirkova Mirasçıları Baskısı, 1893. Arap harfleriyle yazılmıştır. 16 sayfadan oluşmaktadır. Yazarı K. Şahmardanulı'dır.

5. Kıssa Haluvafaruş (Yakışıklı Genç Hakkında). Kazan, Çirkova Mirasçıları Baskısı, 1897. Arap harfleriyle yazılmıştır. 16 sayfadan oluşmaktadır. 1898 yılında tekrar basılmıştır.

6. Kıssa Hikmatnama. Kazan, Çirkova Mirasçıları Baskısı, 1897. Arap harfleriyle yazılmıştır. 15 sayfadan oluşmaktadır. Yazarı K. Şahmardanulı'dır.

7. Kıssa Kempir Nammama. Kazan, 1897. Arap harfleriyle yazılmıştır. 16 sayfadan oluşmaktadır.

8. Kıssa Jamas Hâkim. Kazan, 1899. Arap harfleriyle yazılmıştır. 8 sayfadan oluşmaktadır.

El Yazması Metinler:

1. Gencine-i Hikmet Ebu Ali Sînâ. Dört defterden ve 56 sayfadan oluşmaktadır. Arap harfleriyle yazılmıştır. Gencine-i Hikmet kitabının kopyasıdır. Kimin ne zaman kopya ettiği belirsizdir.

2. Äbuğalisina - Äbilhâris Änggimesi. Üç defterden oluşmaktadır. Arap harfleriyle yazılmıştır. El yazmasının sonunda "Arab Ämirulı. Alaköl köyü. Almatı şehri, Almatı, 15 Kasım 1936." diye yazılıdır.

3. Äbuğalisina. Eksik olan nüshanın ne zaman yazıldığı belirsizdir. Arap harflerinin eski şekliyle yazılmıştır. 68 sayfadan oluşmaktadır. Derleyiciler Jusip, Aron Şormanuldarı'dır.

4. Äbuğalisina, Äbilhâris. Arap harfleriyle yazılmıştır. Eski el yazması eserden 1920-1958 yılları arasında Kuvanış Baymağambetulı tarafından halk hikâyesi şeklinde yazılmıştır.

Çalışma metnimize konu olan varyantta Kuvaniş Baymağambetuli nüshası esas alınmıştır. Bu halk hikâyesi Äbuğalisina'ya bağlı olarak ortaya çıkan efsane, hikâye ve yayımlanan eserlerin içindeki en hacimlisidir. Onların bütün içeriğini tam olarak kapsamaktadır. Akın⁶, halk hikâyesini eski el yazmadan hareketle yeniden söyleyerek yazmıştır. Akının “Пайда боп өз қолымнан осы жырым” demesi kâğıda yazdığını belirtmektedir.

Kuvaniş Baymağambetuli nüshası 1990 yılında çok ciltli bilimsel çalışmaya hazırlanan külliyatta B. Äzibaeva ile M. Şafıgovting'in hazırlamasıyla biraz kısaltılarak yayımlanmıştır. Özellikle halk hikâyesinin 576 dizesi çeşitli sebeplerden dolayı atılmış, bazı sözcükler doğru okunmadığı için yanlış verilmiştir.

Tezimize konu olan metinde önceki yanlışlıklar düzeltilmiş, 1990 yılındaki çalışmada çıkarılan ve kısaltılan bölümler geri getirilmiş ve düzenlenmiştir.

3. Eserin Müellifi Hakkında Bilgiler

Kazakistan'ın yüksek manevi kültürünün seçkin temsilcilerinden biri olan akın Kuvaniş Baymağambetuli, 1895 yılında eski adıyla Akmescit, şimdiki adıyla Kızılorda şehrinin Siriderya ilçesinde doğup büyüdü ve yine bu şehirde 1973 yılında vefat etti. Akın, demir yolunda ve mektepte çalıştı. Daha sonraları ise on beş yıl boyunca kütüphanede yöneticilik yaptı.

Akın, küçük yaşlardan itibaren bilime merak saldı. Hikâyeler ve destanlar okuyarak büyüyen akın, bölgenin ünlü akın ve şairlerinin zengin mirasından faydalandı. Bu şairlerin şiirlerinden esinlenerek şiirler yazdı.

Yedi yaşındayken bir molladan din eğitimi alan Baymağambetuli, 13-14 yaşlarında Arapça ile tanışıp harfleri öğrendi ve Arapça okumaya başladı. Böylece çalışmalarını daha da derinleştirip Doğu edebiyatına yöneldi. Arapçanın yanı sıra Farsça, Tatar Türkçesi ve Çağatay Türkçesinde yazılan kitapları araştırdı ve onları birbiri ardına okudu. Böylece kendini daha da çok geliştirdi.

Akın, eski çağlarda yaşayan ve edebî miras olan Korkut Ata'dan başlayarak tarihî şahsiyetleri saygı ve coşkuyla seslendirdi. Böylece halkın manevi hazinelerine katkı sağladı. Daha sonraları ise çeşitli dergi ve gazetelerde şiirleri yayınlandı.

Akının bu yaratıcı yolda yorulmak bilmeyen çalışması, onu halk hikâyeleri ve şiirler yazmaya yöneltti. Akının “Tas Jargan Şındık” adlı şiiri yaratıcılığı ve eğiticiliği açısından modern Kazak edebiyatında önemli bir yer tutar.

⁶ Çalışmamızda “akın” sözcüğü “şair, âşık, ozan” anlamında kullanılmıştır.

Daha sonraki yıllarda akının yolu İbni Sînâ hikâyeleri ile kesişti. Çağatay Türkçesi, Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan İbni Sînâ hikâyelerinin okunması ve anlanması birçokları için zordu. Bu nedenle Tatar bilgin Kayyum Nâsırî, hikâyeleri 1872’de Tatar Türkçesine tercüme etti. Kayyum Nâsırî, kitabı aktarırken şunları not düşmüştür: “Bu eserde Arapça ve Farsça kelimeler sıklıkla kullanılıyor. Bu yüzden okuması ve anlaması çok zor. Birçok insan İbni Sînâ hikâyelerini okumak istiyor. Bu yüzden bu kitabı Rusya’daki tüm Müslümanların anlayabileceği bir dile tercüme ettim.” 1881’de Tatar Türkçesinde Arap harfleriyle yayınlanan kitap, bir asır sonra (1977) Rusça olarak yayınlanmıştır.

Akın Kuvanış Baymağambetuli, İbni Sînâ hikâyelerini bu nüshadan görüp Kazak folklorik unsurlarıyla bezemiş ve halk hikâyesi şeklinde yeniden yazmıştır. Böylece İbni Sînâ hikâyelerinin en hacimli nüshası ortaya çıkmıştır.

4. İbni Sînâ Hikâyelerinin Varyantları Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

“Esrâr-ı Hikmet”, “Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilharis” nüshalarındaki İbni Sînâ hikâyelerinde iyilik ile kötülük, bilgililik ile cehalet, sevgi ile aşk, zalim ile mazlum, yönetenler ile yönetilenler, zengin ile fakir, cömertlik ile cimrilik, saygı ile saygısızlık konuları işlenmiştir. Bu üç farklı nüshada da İbni Sînâ aklını kullanarak simya ilmi sayesinde olayları çözmüş, sıkıntılı durumların üstesinden gelmiştir. Kendisine saygı gösterip hürmetlerini sunanlara yardım etmiş ve onlara güzel yüzünü göstermiştir. Kendine saygıda kusur edenlere ise çeşitli sıkıntılar yaşatmıştır.

Metindeki hikâyelerin tamamına baktığımızda âlim, sürekli kendine saygı göstermeyen insanlarla mücadele içine girmiş, sürekli bir başka memlekete göç etmiştir. Kendine hürmet gösteren yöneticilerin yanında kalmış ve onlara güzel yüzünü göstermiştir. Gerçek hayatında âlim gittiği yerlerde onu çekemeyen kişiler nedeniyle sıkıntılar çekmiş, ona hürmet gösteren yöneticilerin yanında kalarak onlara hizmet etmiştir.

Bu üç nüshadaki hikâyeler büyük oranda aynıdır. İncelediğimiz metindeki hikâyelerdeki bazı noktalar diğer iki nüshadan farklılıklar göstermektedir. “Esrâr-ı Hikmet” ve “Gencine-i Hikmet” nüshalarında nazım ve açıklama kısımlarından sonra hikâyelere geçilmektedir. Çalışmamıza konu olan metinde ise kısa bir giriş vardır. Diğer iki nüshada olduğu gibi ayrıntılı bir açıklama bölümü yoktur. Ayrıca metnimizin giriş bölümünde nazım yer almamıştır.

Birinci Bölüm

“Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilharis” nüshalarının birinci bölümünde İbni Sînâ ile kardeşinin doğumu ve aldıkları eğitimden bahsedilmiştir. Doğdukları yerde eğitimlerini tamamlayınca daha fazlasını öğrenmek için seyahate çıkmaları ele alınmıştır.

“Esrâr-ı Hikmet”te ise birinci bölüm Ebû Ali Sînâ ve Hoca Fazıl İsfahanî’nin hikâyesi ile başlamaktadır.

İkinci Bölüm

İkinci bölümde üç nüshada da Ebû Ali Sînâ ve Ebû’l Hâris’in mağara hikâyesi yer almaktadır. Bu bölümde Hazret-i Dâvud ve Hazret-i Süleyman zamanında yaşamış âlim Fisagurs’un, Hazret-i Süleyman’a hünerlerini göstermesi daha sonra ona itaat etmesi; ölümünden önce bütün kitaplarını bir mağaraya koyup simya ilmi ile o mağarayı gizlemesi anlatılmıştır.

İbni Sînâ mağaranın özelliğini öğrenir ve mağaraya girmek için hazırlık yapar. Kardeşiyle birlikte mağaraya girer ve bir yıl boyunca mağarada kalarak simya ilmi ve nice ilim öğrenir. Sînâ mağarada kardeşinden daha fazla bilgiye sahip olur. Bir yıl sonra mağaradan çıkarlar ve cadı zannedilerek padişah tarafından asılmak istenirler. Bu bölümün sonunda iki kardeş mağarada öğrendikleri simya ilmi sayesinde sıkıntılı durumdan kurtulurlar ve bir süreliğine yolları ayrılır.

Bu bölüm tüm nüshalarda birbirine benzemektedir. Çalışmamıza konu olan metinde diğer iki metne oranla betimleme ve anlatım farklılıkları vardır. Bu farklılıklar asıl konuyu değiştirmemiştir.

Üçüncü Bölüm

Üçüncü bölümde ise asılmaktan kurtulduktan sonra Ebû’l Hâris’in başından geçenler anlatılmıştır.

Ebû’l Hâris simya ilmi sayesinde darağacına asılmaktan kurtulup Bağdat’a gelir. Burada simya ilmi sayesinde kırkar hüneri olan kırk genç ile eşi benzeri olmayan bir hamam peyda eder. Bu hamam sayesinde Bağdat’ın şahı ile tanışır. Ebû’l Hâris, Bağdat şahının görmeden âşık olduğu kızı simya ilmiyle saraya getirir. Kızın babası Seba şahı, kızının kaybolduğunu anlayınca onu bulmaları için âlimlerinden yardım ister. Âlimler kızın Bağdat’ta çok değerli bir şahın yanında olduğunu, o şahın elçiler gönderdiğini ve bu elçileri beklemesi gerektiğini söyler. Bağdat’tan gelen elçinin getirdiği mektup şahı rahatlatır ve kızını görmeye gider. Ebû’l Hâris iki şahı barıştırıp onları dünür yapar. Tüm bunlardan sonra Bağdat’ın şahı Ebû’l Hâris’i vezir yapar.

Bu bölüm üç nüshada da benzerdir. Çalışmamıza konu olan metinde nazım kısımları yer almamakta birlikte betimlemeler ve anlatım, farklılık göstermektedir. Ancak bu farklılıklar konuyu değiştirmemiştir.

Dördüncü Bölüm

Dördüncü bölümde İbni Sînâ'nın asılmaktan kurtulduktan sonra başından geçenler anlatılmaktadır. Bu bölüm nüshaların en uzun hikâyesini barındırmaktadır. Bu bölüm İbni Sînâ'nın Mısır'a gelişi ve kendine çeki düzen verip halkın içine karışmasıyla başlamıştır. Daha sonra pazarda helva satan genci görüp ona yardım etmek istemesiyle olaylar gelişmiştir.

İbni Sînâ, pazarda helva satan gence yardım etmek ister ancak genç sabırsız çıkar ve sinirlenip Sînâ'ya vurmak ister. Sînâ da genci simya ilmi sayesinde şehirden uzak bir sahraya gönderir. Genç, sahrada askerlere yakalanıp esir düşer ve Bağdat'a getirilir. Burada Ebû'l Hâris'in hamamına gider. Padişah hamamdayken helvacının durumunu öğrenir ve onu affeder. Ebû'l Hâris simya ilmi ile onu evine geri getirir. Helvacının annesi çocuğunu öldü bilir. Çünkü Sînâ, gencin yerine bir sopadan benzerini yapıp eve koyar. O sopadan peyda olan genç de hastalanıp bir gün önce ölür. Helvacı, İbni Sînâ'dan özür diler ve Sînâ'nın manevi evladı olur.

Helvacı bir gün helva satarken, padişahın kızına âşık olur. İbni Sînâ simya ilmi sayesinde helvacı gençle padişahın kızını akşamları kavuşturur. Kız bu durumunu babasına söyleyince babası bu duruma son vermek için çeşitli yollar dener ancak engel olamaz. Kızını bu beladan kurtarmak için ününü duyduğu Ebû'l Hâris'ten yardım ister. Ebû'l Hâris ne kadar uğraşırsa uğraşsın sorunu çözemez. İbni Sînâ, kendisini ve helvacı evladını bulmak isteyen kardeşini birçok kez yanıltır. Kâh onları Hindistan'a yönlendirip Hindistan şahının karşısında gülünç duruma düşürür kâh kız kapıyı işaretlemek isteyince tüm kapılara işaret koyar.

Bir gün helvacı ustasından habersiz bir iş yapınca yakalanır ve idam edilmek istenir. İbni Sînâ son anda yetişip evladını kurtarır. Ebû'l Hâris epey uğraştıktan sonra helvacının evini bulur. Padişah, İbni Sînâ'yı saraya davet eder ve ondan simya ilminden örnekler göstermesini diler. İbni Sînâ bir tasın içine su koyarak onların bakmasını ister. Tasın içine bakanları çeşitli sıkıntıların içine sokar ve onları padişahın kızı isterken yardım ederlerse sıkıntıdan kurtaracağını söyler. Tasa en son padişah bakar ve çeşitli sıkıntılar yaşar, ölümle burun buruna gelir. Beladan kurtulmak için sonunda kızını helvacı gence vermeye razı olur.

Padişah, İbni Sînâ gittikten sonra kızını verdiği için pişman olur. Tüm bunların sorumlusu olarak Ebû'l Hâris'i görür ve ona hakaretler eder. Ebû'l Hâris bu söylenenleri kaldıramaz ve İbni Sînâ'nın boş bir anından yararlanıp onu uzaklara gönderir. Sînâ bir süre büyücü Dakıyanus'un ülkesinde kalır ve orada da çeşitli sıkıntılar yaşar ancak simya ilmi sayesinde kurtulup geri gelir. Helvacı evladının yakalandığını öğrenince padişahı öldürmeye karar verir ve zehirli bir gül alıp kılık değiştirip padişahın yanına gider. Gülü kardeşi Ebû'l Hâris koklayıp ölür. İbni Sînâ da evladını kurtarıp oradan uzaklaşır.

İbni Sînâ hem padişahın sözünden dönmesine hem de kardeşinin ölümüne sinirlenip şehirde bir kurbağa yağmuru peyda eder. Halk sıkıntı çektiği için sarayı basıp padişahın kızını

vermesini talep eder. Padişah da halkın isteğini kabul eder. Ancak İbni Sînâ'dan helvacıyı zengin birine dönüştürmesini ister. İbni Sînâ da evladına simya ilmi ile saray yapar. Âşıkları kavuşturup muradına erdirir.

Bu bölümde “Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilhâris” nüshalarında konular aynıdır. Anlatım ve betimleme yönünden farklılıklar vardır. “Esrâr-ı Hikmet”te ise farklılıklar bulunmaktadır.

Çalışmamıza konu olan metinde kız önce annesine mektup yazmıştır. Annesi de mektubu okuyunca kızın babasına haber vermiştir. “Esrâr-ı Hikmet” ve “Gencine-i Hikmet”te ise kız durumunu babasına mektup yazarak anlatmıştır.

“Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilhâris” nüshalarında Ebû'l Hâris kızdan helvacı yiğidin evinden bilinmeyen bir yiyecek almasını istemiştir. Kız da fil balığı alıp getirmiştir. Ebû'l Hâris'de bu balık sayesinde helvacının evinin Hindistan'da yanan bir adada olduğunu söylemiştir. Padişah'tan Hindistan şahına mektup yazmasını istemiştir. Elçilerle mektubu Hindistan'a göndertmiştir. Hindistan şahı da onlarla alay etmiştir. Bu bölüm “Esrâr-ı Hikmet” nüshasında yer almıyor. “Esrâr-ı Hikmet”te ise helvacının üstüne şahin saldıktan sonra kız saraya dönmüş ve olanları Ebû'l Hâris'e anlatmıştır. Ebû'l Hâris de tüm gücünü kullanarak helvacının yerini bulmuştur.

“Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilhâris” nüshalarında Hindistan olayından sonra Ebû Ali Sînâ'nın bir hamamcıyla yaşadığı sorun anlatılmıştır. Hamamcıya kızıp hamamı kış kıyamete çevirmesinden bahsedilmiştir. “Esrâr-ı Hikmet”te ise bu bölüm yok.

“Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilhâris” nüshalarında İbni Sînâ bilerek kendini yakalatmıştır. Tam asılacakken cellatlarla yer değiştirmiş ve onların asılmasına sebep olmuştur. Daha sonra kendisinin asılmasına onay veren kadıların gözüne perde indirip herkesin içinde erkek kâtipleriyle ilişkiye girmesini sağlamıştır. Böylece onların cezalandırılmasına neden olmuştur. Bu bölüm “Esrâr-ı Hikmet”te yoktur.

“Esrâr-ı Hikmet”te bu bölümde kelleci hikâyesi yer alıyor. “Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilhâris” nüshalarında kelleci hikâyesi daha sonraki bölümlerde geçmektedir.

“Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilhâris” nüshalarında helvacı hikâyesinin sonunda âşıklar kavuşmuştur. “Esrâr-ı Hikmet”te ise âlimin ortadan kaybolması ile hikâye sona ermiştir.

Beşinci Bölüm

Bu bölümde Ebû Ali Sînâ'nın köyüne gelmesi, köyde akrabalarından kimse kalmadığını görünce Buhara'ya gitmesi anlatılmıştır. Buhara'da geçen hikâyede Ebû Ali Sînâ evlidir.

Ebû Ali Sînâ ihtiyaçlarını karşılamak için balkonlu bir ev yapıp satar. Bu evin balkonu padişah tarafından yıktırılınca ev sahibine padişahın rüzgârını getirir. Karısına bu durumu anlatır. Karısı önce bu duruma inanmaz ancak sonra kendi evlerine de rüzgâr getirirse inanacağını söyler. Sînâ, karısının talebi üzerine vezirin sarayındaki rüzgârı da kendi evine getirir. Bu durum karşısında padişah rüzgârı bulmak ve geri getirmek için çok uğraşır ama başaramaz. Ancak bir gün Sînâ'nın karısı hamamda durumu başka kadınlara anlatınca padişah durumundan haberdar olur. Padişah, Ebû Ali Sînâ'yı yanına çağırıp ona saygı göstermeyip hakaret eder. Sînâ da eve gelip karısına kızar. Kendine kızmasına kinlenen karısı düzenbaz bir kocakarından yardım alır. Kocakarı, Sînâ'dan para karşılığında evine rüzgâr getirmesi için yalvarır. Sînâ, kocakarıyı kıramaz ve isteğini yerine getirir. Kocakarı da hemen gidip padişaha durumu anlatır. Daha sonra Sînâ bu durumu öğrenince şehirdeki bütün ateşi kocakarının avret yerine hapsederek onu cezalandırır. Şehirdekiler bir yıl boyunca kadının avret yerinden ateş alır ve kocakarı bir yıl sonra ölür. Olayların sonunda, padişah ile Ebû Ali Sînâ dost olurlar.

Kirman şahı Mahmut'un dâveti üzerine, Minjal adlı bir tabiple yola çıkarlar. Minjal, Sînâ'ya muhalif biridir. Kendini ondan üstün görmektedir. Sînâ ile yarışmak isteyip o da Sînâ gibi hiçbir şey yemeden yaya olarak yolculuk etmek ister. Çölü geçerken Minjal güçsüz düşüp ölür. Sînâ onunla inatlaştığı için pişman olup üzülür. Minjal'ı defnettikten sonra simya gücüyle Kirman'a doğru yola çıkar.

Bu bölümde “Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilhâris” nüshalarında konular aynıdır. Anlatım ve betimleme yönünden farklılıklar vardır. “Esrâr-ı Hikmet”te ise farklılıklar bulunmaktadır.

“Esrâr-ı Hikmet” ve “Gencine-i Hikmet”te Ebû Ali Sînâ gevezelik eden karısına dayak atmıştır. “Äbuğalisina, Äbilhâris” nüshasında Ebû Ali Sînâ karısına kızmıştır. “Esrâr-ı Hikmet”te Ebû Ali Sînâ'ya kötülük yapan kadın orta yaşlarda komşusu olarak geçmiş ve Sînâ'nın ona meylinin olduğu belirtilmiştir. Diğer iki nüshada ise bu kadın büyüyle uğraşan yaşlı bir kocakarıdır.

Bu bölümün sonunda “Esrâr-ı Hikmet”te Ebû Ali Sînâ karısına şehirden gitme isteğini söylemiş ve kendisiyle gelip gelmeyeceğini sormuştur. Karısı ondan ayrılmak istememiş ve birlikte Hamedan şehrine gelip yerleşmişlerdir. Bu nüshada, bu hikâyenin sonunda âlimin ölümüyle ilgili bilgiler verilmiştir. Diğer iki nüshada ise hikâyenin sonu yukarıda anlatıldığı gibidir. Sînâ ile Minjal vezir birlikte Kirman ülkesine doğru yola çıkmışlardır. Bu iki nüshada bu bölümün sonunda Sînâ'nın karısından bahsedilmemiştir.

Altıncı Bölüm

Bu bölümde Ebû Ali Sînâ'nın Kirman'da başından geçenler anlatılmıştır.

Ebû Ali Sînâ, simya gücünü kullanarak göz açıp kapayıncaya kadar Kirman’a varır. Burada geldiğini haber vermek için bir şehri gizleyip yok eder. Daha sonra şehri gezmeye başlar. Şehri gezerken cimri bir adama katır satıp başına türlü belalar açar. Para düşkünü bir kasabı/kelleciyi insan kellesi satmakla suçlayıp onu zor durumlara düşürür. Kendisine saygısızca davranan bir manavı cezalandırmak için eşi benzeri olmayan bir meyve bahçesi peyda edip ona satar. Daha sonra bu bahçeyi yok edip o adamı zor duruma düşürür.

Kirman şahının simya ilmini bilen veziri Yuhanna, Ebû Ali Sînâ’nın yerini tespit edip onu saraya dâvet eder. Sarayda şahın yanında hüner yarışına başlarlar. Bu hüner yarışını Sînâ kazanır. Daha sonra şah ile Ebû Ali Sînâ dost olur. Sînâ gizleyip yok ettiği şehri geri getirir. Günlerce Ebû Ali Sînâ şahın meclisinde kalıp onlara çeşitli hünerlerini gösterir. Ebû Ali Sînâ ile şahın akrabası bir genç arasında yakın bir dostluk başlar. Bu dostluğu Yuhanna kıskanır. Ebû Ali Sînâ ile şahın arasını açar.

Bu duruma sinirlenen Ebû Ali Sînâ, şahın yakınına bir yere kendine eşi benzeri olmayan bir saray inşa eder. Daha sonra şaha mektup yazıp ondan tahtını bırakıp gitmesini ister. Şah Mahmut bunu kabul etmez ve onunla savaşa tutuşur. Ebû Ali Sînâ simya ilmi sayesinde askerler peyda eder ve Mahmut’un askerlerini yener. Şah Mahmut aman dileyince onu affeder. Affettikten sonra yine bir süre araları iyi olur. Ancak Yuhanna yine şah ile Ebû Ali Sînâ’nın arasını açar. Akıllı vezirlerden birisi şahın akrabası olan genci gönderip aralarını bulmalarını söyler. Genç gider ve Ebû Ali Sînâ’dan şahı affetmesini ister. Böylece aralarındaki sorunu çözer. Ebû Ali Sînâ, şahı sarayına davet eder. Şah saraya gelince saray da Ebû Ali Sînâ da ortadan kaybolur.

Bu bölümde “Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilharis” nüshalarında konular birkaç nokta haricinde aynıdır. “Esrâr-ı Hikmet”te ise farklılıklar bulunmaktadır.

“Gencine-i Hikmet” ve “Äbuğalisina, Äbilharis” nüshaları arasındaki en büyük farklılık şahın akrabası olan gençtir. “Gencine-i Hikmet”te şahın akrabası olan genç erkek olarak tasvir edilmiştir. “Esrâr-ı Hikmet”te de bu genç erkek olarak geçmektedir. Bu iki nüshada da Ebû Ali Sînâ’nın bu delikanlıya meyli vardır. Ancak “Äbuğalisina, Äbilharis” nüshasında ise bu genç, bir kızdır. Bu genç kıza herkes hayrandır. Hatta padişah ile Yuhanna’nın da ona meyli vardır.

“Esrâr-ı Hikmet” ve “Gencine-i Hikmet” nüshalarında şah ile vezirleri Ebû Ali Sînâ’nın sarayına giderler. Burada yiyip eğlenirler. Buraya kadar olan kısmı “Äbuğalisina, Äbilharis” nüshasında da aynıdır. Fakat bu iki nüshada Ebû Ali Sînâ kendine kötülük eden veziri zor bir duruma düşürmüştür. Vezirin gözlerine perde indirmiş ve onu kırk babayiğidin yanına göndermiştir. Bu kırk kişi vezirle birlikte olmuştur. Vezir gözlerini açınca kendini

mecliste tuhaf şeyler yaparken bulmuştur. Bu olay “Äbuğalisina, Äbilharis” nüshasında yoktur.

Bu bölümde yer alan kelleci hikâyesi “Esrâr-ı Hikmet”te dördüncü bölümde yer almaktadır.

Yedinci Bölüm

Bu bölümde Hemedan’a gelip bir şeyhin himayesine girmesi ve daha sonra Takeyn denilen yere yerleşip ölüme çare araması anlatılmıştır.

Ebû Ali Sînâ, Kirman’dan sonra Hemedan’a gelir. Burada gezerken Şeyh Abdullah Hemadâni’ye denk gelir. Şeyh Abdullah Hemadâni’ye tabi olup onunla kalır. Daha sonra ömrünün sonlarına doğru buradan ayrılıp Takeyn denilen yere gelir. Burada büyük bir medrese yapar ve çok sayıda öğrenci yetiştirir. Bir yandan da ölümsüzlüğün çaresini arar. Ölümsüzlüğe çare bulabilmek için medresenin yanındaki hamamı tamir eder. Ölüm vakti yaklaşınca talebesine kendini hayata döndürmesi için neler yapması gerektiğini anlatır. Ondan hazırladığı yedi şişenin içindeki ilaçları kırkar gün arayla döverek hamur kıvamına getirdiği cesedinin üstüne dökmesini ister. Talebesi, Ebû Ali Sînâ’nın vasiyetini bir bir yerine getirir. Ancak cesedin yeninden canlandığını gören talebesi kıskançlıktan yedinci şişeyi kırıp ilacı yere döker. Daha sonra simya ilmi ile cesedi gizler. Ebû Ali Sînâ yarı canlı şekilde kalır.

Bu bölümdeki konular üç nüshada da aynıdır.

II. METİNLER

1. ÇEVİRİ YAZLI METİN

Äbuğalisina, Äbilh aris

- 1 erteden el ermegi ertegi  l ng
- 2 k rkem g y ke evilden erte degen
- 3 j rlay n ertedege er engbegin
- 4 ermekke erinsem de ert ng  lem
- 5 t rp etpey jatpay tur p t rba ngday n
- 6  mird ng  rneɡinen  ur  almay n
- 7 erteden elge tegis jayılma an
- 8 ja gaдан jas k rige jird  arnay n
- 9 eski ertek ja ga deytin ja ga da emes
- 10  l ngi jayılma an eski beles
- 11 degen j r  buğalisina degen
- 12 tek  ana aytılıv  ja ga k nges
- 13 payda bop  z  olımnan os  j r m
- 14 bir ret     an edi budan bur n
- 15 m  g to ız j z jiy rma ekin i j l edi ol
- 16 j l bop tur ot z alt  o an bugin
- 17 bul ertek ibn sina  bil aris
- 18 jayılıp zamanında  a  an dab s
- 19 tari ta bes j z seksen besin i j l
- 20 ol zaman m  g t rt j z j l budan al s
- 21 bu ara  adımnan bar  l ken  ala
- 22 samar an  atarında t   en j ne
- 23 sol bu ar  alasında bir kisinin
- 24  yeli tu gan eken egiz bala
- 25 jetkende sol eke i t rt jasına
- 26 jasp n dep otırmapt  ot basında
- 27 al ır bop zeyinderi mektepte o ıp
- 28 a ıl a bold  dariya k p  asında
- 29 minezi  bil aris av r taza
- 30 jastardan jar sta o ıp asıpt  oza
- 31 eres n  alisina  z dik al ır
- 32 ayr   a bar saba tı etti baja
- 33 m  mkin emes aytar a k    a ılı
- 34 bir m  jiliske bola  alsa j  n 
- 35 k z k rgender zeyinine t nti bop

- 36 jürdi ayılıp är orında naqılı
- 37 qara kıldı kırıkqa aqılı qağ jarıp
38 zerektigi jıyın topta top jarıp
39 hâkim luqman aplatón dep aytarğa
40 tungğıyık jar edi oğan jap jarık
- 41 mısıl üşin bir ğana aytsam zeyinin
42 ulı kişi bilgen küşti beyimin
43 eşbir adam şeşe almağan kıyınınğ
44 sekundta aşkan ilgeri men keyinin
- 45 ğalisina şıqqanda bir dalağa
46 bilmek zeyinin bayқаp şamağa
47 jartı paraқ қағаз қойdı jasırıp
48 tösek orın jer men eki arağa
- 49 ğalisina kelgeninde daladan
50 tösegi men töbesine қараған
51 ne sebepten қарадың деп жоғарı
52 оқытуvşı муғалими surаған
- 53 bılayша деп оған жаvап қайырды
54 nazarladım biyik tömen jayımdı
55 ya biyiktev ya tömendev siyaқtı
56 öz oyımша depti etsem payımdı
- 57 ne degen er jalğız paraқ қағаздың
58 қалыңdıғın boljav türi sabazдың
59 bul zeyinmen segiz jılday oқıptı
60 köp pen boljav қasiyetin jäne azдың
- 61 ulı kişi bul zeyinin аңғарıp
62 tamaşa etip jas balağa таңданıp
63 balaların ekevine oқıttı
64 көпşilikke eki bala jaldanıp
- 65 küni boyı sabaқ berip balağa
66 keşting қurın balalarmen dalada
67 oynar edi asır salıp alısıp
68 sonда jası on ekiler şamada
- 69 buğan hалıқ таңırқasıp таңданıp
70 toқtatuvğa қалjıñ etip қамданıp
71 osınша ğılım ala turıp sıraқtar
72 balalardan bas tartpaysız arlanıp
- 73 ğalisina berip jaвап olarğa

- 74 tolıqtırıp turarlık kıp saǵalǵa
75 balalıqtıń bazarın nıq ótkizüv
76 jarastıqtı jaynaǵan jas adamǵa
- 77 olay bolsa biz de qazır balamız
78 balalıqtan orındı üles alamız
79 jas vaqıttıń serüvendemey köktemin
80 bazarınan qalay maqurım qalamız
- 81 ár vaqıttı ómirge ölşep arnasa
82 mezigilinen merzimdi üles almasa
83 menmensingen aqımaqtardıń minezi
84 beynesi adam baǵanası dalbasa
- 85 sonımen birneşe jıl aldı ǵılım
86 artıqsa basqalardan bildi bilim
87 iǵnan arab parsı ündi kıtay
88 bilipti köp elderding túrli tilin
- 89 ayılǵan bukar şarip qalasında
90 oqıldı túrli ǵılımnıń bári osında
91 aldında ekevisining ne ǵalımdar
92 bolmaptı másele aytıp talasuǵa
- 93 kúnderden bir kúnderi ekevi oylap
94 aldık dep din ǵılımın tereng boylap
95 dúniyalıq öner bilim tabuv úşin
96 máslihat etti ekevi kengnen jaylap
- 97 tamamdap din ǵılımın oqıp bittik
98 islamnıń musılmandık jolın tuttık
99 bar deydi öner ǵılımı sonı izdeyik
100 sebep biz keng dúniyaǵa tuvıp sıqtık
- 101 kelisip dúniya júzin ketti kezip
102 ǵılımnıń öner bilim barın sezip
103 qabirin ävliyelerding zıyarattap
104 beynetke avır jengil sıqtı tözip
- 105 batıstık memleketting kezip bärin
106 aralap ár túrli elding qalaların
107 künniń däl batar jeri bir şaharǵa
108 ekevi kezdestirdi jol saparın
- 109 bazarın tamaşalap araladı
110 izdegen öner ǵılımın qaraǵalı
111 bir adam aykay salıp habarlap jür
112 alsın dep adamdardıń qalaǵanı

- 113 ol jarşı habarlap jür mınaday dep
114 ƙalmanğdar deydi esitpey vayım jep
115 küni erteng tav ünggiri aşıladı
116 bul habar barlıgına jıyılğan köp
- 117 esitti bul habardı ekevləri
118 köşede birev äri birev beri
119 özinşe bara jatқан bir adamnan
120 aşılar tav ünggiri ol ne dedi
- 121 bul ünde v maksatı ne şakırğan jar
122 aşılsa ol ünggirde ne nârse bar
123 habarsız ƙalmanğdar dep ayķaylaydı
124 tûsindir ey zamandas ol ne bolar
- 125 ol jigit şakırğan song tura ƙaldı
126 tuvralap attıng basın bura saldı
127 ekeving tusing bölek körinedi
128 esitpay ƙaydan keldingder bul habardı
- 129 aytayın bilmesengder onı surap
130 bir jaqtan kelsengizder jolavşılap
131 bul jağday haziret davit zamanınan
132 bul tavda bul küngeşe tapқан turak
- 133 davitting bolğan birer zamanında
134 aytayın bolsın şıraķ habaringda
135 ol kisi köp oqığan ğalım eken
136 ayılğan sol davitting ƙaravında
- 137 at esimi ol kisining pisağurıs
138 dünyaning ğılımın tügel bilgen durıs
139 opat bop haziret davit köz jumğan song
140 ƙaldı ulı süleymenge taķķa minis
- 141 bağındı süleymenge jerding jüzi
142 ot pen suv ayding astı küning közi
143 jel men bult jandı jansız bağınganda
144 bağınbay pisağurıs ƙaldı özi
- 145 patşası bukil dünya süleymen bop
146 juldızday aspandağı äskeri köp
147 dav peri adamzattan elşi saldı
148 bas iyip pisağurıs bağınsın dep
- 149 zävķayır pisağurıs aytıptı oğan
150 patşalık kerek emes deptı mağan

151 ayratı basım kelmey bağınbaymın
152 bas iymes orıpağağa ebir adam

153 jetkizdi bul javaptı s leymenge
154 bul s zdi os k rmedi s leymen de
155 k lpti anday aysar ayıspağan
156 pende edim bet aytpağan udaydan da

157 s leymen adamzata d v perige
158 j n aytan tağı tağı  skerine
159 k terip aptığ ta ın ırn  k n turėan
160 at oyėan amsu ar dep bir erine

161  skerge jiynalsın dep berdi buyr k
162 ta lardı ıyratanday ta larėa  yirip
163 sap t zep saltanatpen ta  boldı  sker
164 sağatta  ndey  yilip umday uyılıp

165  skerding  saltanatpen turdı b ri
166 j n aytan peri men d v adamdarı
167 astına pilden m qtı kerik minip
168 maydanėa jeke ıqtı amsu arı

169 arap tur pis ğurıs k lip ana
170 ta ıtı men ta  basına minip j ne
171 onığ da  skerleri dayın bolėan
172 bezenip uan bayta  orman dala

173 j n aytan peri devden adamzattan
174 aydahar ayu  abılan ma lu attan
175 budan da bir amsu ar jeke ıqtı
176 beyne sol amsu arday tağıratan

177 araptı ėajap alıp alı  b ri
178 s leymen d vitulı sultandarı
179 aynımas  skeri de  skerinen
180 sonday a  amsu arėa amsu arı

181 onığ da patası otır s leymendey
182  skeri  skerindey tağ alėanday
183 amsu ar amsu armen alıkanda
184 s leymen  z palu anın taniy almay

185 ılı sadak o par men nayzaları
186 nege tiyse k l ılıp maydaladı
187  sker de ayırėısız bop k rindi
188 surettey s vle tartan aynadağı

- 189  sker  muni k rip s leymenning
190  alıptı  ayranına  ajap tangning
191 desipti olar biler biz bilmespiz
192  skerler aralassa eger san ming
- 193 aralas maydan jerdi uris bassa
194 so ılıp  anjar nayza  ılıştassa
195  zimiz  zimizdi tanımaspız
196 dep  alı  tilek  ıptı tınıştassa
- 197  riyne bilse kerek dedi analar
198 minaday jasa an jan jolın tabar
199  ıyratıp bizding  aktı jerge taptap
200 jındı  ıp esimizdi jengedi olar
- 201 tangır ap s leymen de  aviptendi
202 bas iyip  aharınan  ayıptı endi
203 ba ınba ba ınbasan  t ntimiz dep
204  alım a pisa uris  abar berdi
- 205 sol k ni pisa uris  alım endi
206 ba ınıp s leymenge  zi keldi
207 ettim dep  nerimdi k rset v e
208 k rsetken bas iygizip k p  nerdi
- 209 aspanning  skerleri juldızınday
210 k ringen k p k zine bir buzılmay
211 s leymen d vitulı t nti bol an
212  alımning pisa uris ul  ızınday
- 213 s leymen sol  alımdı v zir etti
214 ne dese tilegenin  zir etti
215  ılımı ih a kimiya simiya b rin bilgen
216 sol ayt an pisa uris  alım depti
- 217 d niyadan  tetinin anı  bilip
218  ılımmen tav un ggin jarı   ılıp
219 o ı an barlı   ılım kitaptarın
220 jayla an tav  arına salıp tı ıp
- 221  ılımmen  aravıldar  oy an saylap
222 tama a ta dırların ketken baylap
223    sa at  r jıl sayın a ıladı
224 aladı talapkerler jazıp jaylap
- 225 piyazding jazadı onı suvimenen
226 k rinbes a   a az a jazuv de en
227  ızdırsa ot a  alap ol jazuvdı

- 228 oqılar hat qarayıp erejemen
- 229 sonimen olar da ötken dünyadan
230 kerüvendeney kezekpenen başkan qadam
231 ayqaylap jar şakırğan sebebi sol
232 talapker jazıp alar bilgen adam
- 233 kirgen jan ol quvısqa söylemeydi
234 saqtaydı saq bop öte til kömeydi
235 tamaşa tazalıqın saqtamasa
236 öledi kim bolsa ol bolsın meyli
- 237 ħaris pen ħalisina munı estip
238 kirüvge bolmas depti munı kütip
239 bekitti kelesi jıl kireyik dep
240 kerekti zattıñ bärin jiyıp bitip
- 241 aluvğa zattıñ bärin kerek jaraq
242 şamşıraq şamasınşa işer tamaq
243 dem alıp jatuv turuv kündiz tünning
244 etüvmen bildi bärin esep sanaq
- 245 kiyikting jürek mayı kaymak buğı
246 kümisting jiyırma tiyin avırlıqı
247 küñige jeytin tamaq salmağı bul
248 ayına bir tatılar suvsındıqı
- 249 jüregın quvırdaq kıp maral kiyik
250 burşaktay bavırsaqtı usaq kıyıp
251 pisirip eseppenın aldı bärin
252 badamning piste menen mayın quyıp
- 253 keptirip pisiripti qoyıp küñge
254 işpedi eşbir tağam toyıp mülde
255 bir tatıp aptasında üyrenipti
256 mısalı dayarlanıp osı türde
- 257 meyizdey özderi de qaldı qatıp
258 üş küñde közin ilip sağat jatıp
259 üyrenip bärine de aldı tügel
260 ayında suvsındıqı bir aq tatıp
- 261 keler jıl vaqıt bolıp şakırdı jar
262 talapker qapılısta qalmanğızdar
263 aşıldı tav esigi vaqıt aşık
264 mezgili üş aq sağat asıqıs tar
- 265 bular da tavğa keldi köpşilikpen

266 bir jılğa dayarlanıp basın tikken
267 ğılımning öner bilim dāmin tatıp
268 işine kirdi ünggirding azdap jükpen

269 talapker işke kirip jurttung bāri
270 tımtırıs tārṭibi sol jas pen kārī
271 üş saġat vaḳıt barda jazıp alıp
272 tarastı bitüvimen birge taġı

273 ekevi ġalisına köpten ḳalıp
274 biltemen şakpaḳ şaġıp etti jarıḳ
275 şamıning sävlesimen ḳuraldarın
276 kiristi ğılım aluvğa dayarlanıp

277 şammenen keng ḳuvısın jürdi kezip
278 ävizder aġar bulak kördi sezip
279 aḳtarıp öner ğılım siyḳır tılsım
280 işkendey bildi jattap suvın ezip

281 jat bildi keremetting köpşiligin
282 söylespey esittirmey eş sıbırın
283 ḳıyının piyaz suvimen jazıp aldı
284 kijinip dep ḳırsıġım ketşi bugın

285 ekevi uyuktar bolsa kezekpenen
286 ayırıp kün men tündi eseppenen
287 en ğılım esebi joḳ aldı bular
288 alġanın bir birine körsetpegen

289 köp elding özderi de bilgen tilin
290 sol bilgen til küşimen aldı ğılım
291 zeyinning alġan bilim arḳasında
292 aşılar tav ünggiri bildi jılın

293 ünggir tas aşıluvın turdı kütip
294 minutın mült etkizbey bir de umıtıp
295 lap kirdi sırtaġılar aşılġanda
296 bular da bir jaġınan şıḳtı zıtıp

297 az mazdap kirgeninde sonşa ḳalıḳ
298 közderi keybirining ḳaldı şalıp
299 şaş saḳal tırnaḳtarı ösip ketken
300 özgergen tüsteri de ürey jarıp

301 adamdar üreylendi munı körgen
302 şaş tırnaḳ ösip şıḳḳan künsiz jerden
303 tım suvıḳ keskin kelbet bolġanı üşin
304 kisiler ḳayran boldı är türli elden

305 ustavğa tus tusınan kamladı
306 köngili bulardıng da qabaradı
307 ekevin kamağan köp ustap alıp
308 aldına patşasının aparadı

309 patşası adam edi qaharı qattı
310 zulım men tanımaytın ädiletti
311 kördi de keskinderi jaman eken
312 tart dargä öltir depti lağınetti

313 sebebi bir vaqıyğa sol zamanda
314 bar eken eki siyqır batıs mangda
315 halıqqa esebi joq azap bergen
316 är jerde söz bop jürgen ayılğanda

317 ekevin sol ekevi dep taniydı
318 javız dep halıqtıng javı bul kaniği
319 dargä tart öltir devding sebebi sol
320 bayğustar bir jıl jatıp häm aradı

321 jendetter öltirüvge jäne kamaş
322 azaptap balağattap jäne sabap
323 harısha galısına kettim depti
324 ketüvge önerimen etip talap

325 dep ayttı başka tilmen okıp munşa
326 ne azap beyne körv bizge osınşa
327 kölşikke köz aldında köpşilikting
328 şolp etti al kettim dep joq bop jınşa

329 jendetter zır jügirip dedektegen
330 jiynalıp jiyilikten jel ötpegen
331 siyqırdı suvdı sarqıp ustaymız dep
332 suvdı oyğa töktiripti şelekpenen

333 jendetter jata bersin älektenip
334 şelekke şelek qosıp şelek berip
335 aldında äbilharis tam basına
336 sekirdi izdesem dep kömek berip

337 şuv etti ayrıldık dep jendetteri
338 ustavğa jendet tügil jel jetpedi
339 birevin izdep tappay jatqanında
340 ävrege ävre qostı bul ketkeni

341 şıqqanda äbilharis tam basına
342 habarşı jetkizipti han qasına

- 343 Һан ҡатты ҡаһар еtip jendetterdi
344 sol үшiн buyırıptı darға asuvға
- 345 шuvıldap төresi de ҡarası da
346 dal boldı dalası da ҡалası da
347 ne boldı eki jigit sonı aytayık
348 endirip tıngdavşınıng sanasına
- 349 ekevi ғalisina äbilһaris
350 көrgen song jendetterden көp daғdarıs
351 көлшikpen ғalisina nil suvımen
352 ҡaladan mısır kair шığıptı alıs
- 353 önermen äbilһaris шığıp tamға
354 taptırmay izdese izin eşbir janға
355 baғdatting ҡalasınan barıp шıqtı
356 ҡaldırıp ҡayğılı arman aқımaq һanға
- 357 mısırға ғalisina bara bersin
358 ülesin ol da öziñse ala bersin
359 singarı sol egizding ata ana bir
360 aytalıқ äbilһaris sözi kelsin
- 361 baғdattı üş tört күndey araladı
362 täjiriybe көrgeninen tağı aladı
363 күn көrmey bir jıl azıp шıққан beti
364 көngiline munday pikir oraladı
- 365 ötpesin dep oyladı ömir tekke
366 көşeyin onan da bir äreketke
367 depti de orman barıp шırша aғаштан
368 ҡırık aғаш kesip aldı bir minutte
- 369 aғашting juvanı men boyı birdey
370 pışakpen bas ayağın kesti irkilmey
371 ҡırık ret ҡırık aғашқа äpsün oқıp
372 ҡırık jigit payda ҡıldı ҡızıl гүldey
- 373 salalı enggezerdey boyları iri
374 juvandıқ ayırımсыз keskin түri
375 simbatı saltanatı bir kisidey
376 birinen tanığıсыз birde biri
- 377 mısalı ҡırıktıng birin көrse birev
378 ayıra tanımaydı aşıp birev
379 ҡаз қатар турғанında tipti қıyın
380 manağı көrgen jigit mınavsı dev

381 olardıñ kiygen barlık kiyimi de
382 bip birdey salğan belgi kiyimine
383 söylemey işaratpen is bitirgen
384 bas ayak birdey keñde iyini de

385 aldına karşı turdı qurmet kılıp
386 qazazğa jazğan hattay tardıptilik
387 jan qurban aytqanıñga degen janday
388 qarışqa bas iyüvde qol qavsırıp

389 is bitip işaratpen ündemeydi
390 til aşıp söylemeydi dām jemeydi
391 şıǵardı jeti künde monşa jasap
392 körgender qayran qalıp qalay deydi

393 qımbattı kırık qabat üy boldı monşa
394 uzını köldenengi tağı sonşa
395 üy sanı kırıqtı kırıkqa köbeytkendey
396 biyigi alasası bolar qanşa

397 jayǵasar ärbir üyge kırık adamnan
398 sävlettep saltanatın salğan sannan
399 arnalğan är on üyge eki üyden bar
400 elüv er ol üylerden orın alğan

401 isteytin ol erlerding qızmeti
402 monşağa tüskenderding äreketi
403 olardıñ şaşın alıp qalampırlap
404 tardıptep jolğa qoyuv bar zeyneti

405 alatın tüskenderden aqısı arzan
406 altınmen neşe aluvan jazuv jazğan
407 arnalğan er äyelge üyler bölek
408 jazılğan bir tüskende derti bar jan

409 mıñ türlü dertke şıypa onda däri
410 jazılğan navqası bar jannıñ bari
411 ne kerek bir tüskende sol monşağa
412 sıyarlıq alpıs tört mıñ adam sanı

413 jasalğan gılım jolmen onda tardıp
414 monşadan baska aytqanda mıñ ese artıq
415 qızmetker jigitteri aşkan körkem
416 alğanday altın aydan sävle tartıp
417 er bolsın äyel bolsın köz körgen jan
418 turğanday tört kün jatıp mas bop balkıp
419 baǵdatta qanşa er äyel kelip tüsse
420 şarıqtap bir jıl jürer şat bop şalkıp

421 kedey men monşa aķısı bayġa birdey
422 körüvġe ıntıķtı jurt jayġa jürmey
423 sebebi bayġa bayşa küşine ölşep
424 ketpedi köz körgender buġan kirmey

425 monşanınġ taŋırķadı el turaġına
426 körinip jaķınına jıraġına
427 tün bolsa ayday altın şamı janıp
428 paţşanınġ ʻesitildi ħulaġına

429 monşanınġ siypatına jurt taŋlandı
430 körmekke tamaşalap bāri bardı
431 kisiler munı körip unap ketip
432 jan barmay baska monşa tügel ħaldı

433 paţşası adam edi aķıl iyesi
434 ħanıķķan ħabar alıp erte keşi
435 işinde jeti künniŋ payda bolġan
436 ārkimdi taŋlandırdı bul kengesi

437 monşanınġ turġan barlıķ ħızmetkeri
438 söylemey ünsiz tünsiz turar edi
439 bitirgen iyşaratpen bar ħızmetin
440 aytarġa sonşa körkem ārbirleri

441 monşanı körüv üşin paţşa bir kūn
442 sārķarda vāzirimen neşe dūrkin
443 tekserip tamaşalap etti serüven
444 aytarġa ħıyıstırıp emes mümkün

445 bile almay körgenin de körmedim dep
446 ħaraptı ħayta ħayta işi sırtın
447 ħirpişi ħızıl aķıķ ħırık ħabat üy
448 biyigi bultķa tayav jetken şirkin

449 turġanday adam ħarap jigitteri
450 āri ötkir āri körkem bilikti edi
451 bāriŋiŋ keskin keypi bir kisidey
452 adamday ħudiretti ulıķ tegi

453 bir esikti bes ret aşıp japtı
454 ħirse de ħirmedim dep tanımaptı
455 üydiŋ de ayırısız bāri birdey
456 paţşanınġ vāzirlerdiŋ bası ħattı

457 paţşanınġ jüzge tarta joldastarı
458 ārķaysı mıŋ ħisilik ħol bastarı

459 bāri de aṅg taṅg bolıp qaldı turıp
460 bolsa da el qojası bar bastarı

461 aldına äbilḥaristıṅ qayıp keldi
462 bile almay taṅg bolğanın ayıp berdi
463 ḥarışka basın iyip qurmet jasap
464 bul qanday qudiret dep suradı endi

465 bip birdey jigitterdiṅ keskin türi
466 birinen ayırğısız jāne biri
467 tipti bir söylemeydi avzın aşıp
468 bul qalay taqsır tegi joq pa tili

469 keremet qalay birdey keskinderi
470 til aşkan dıbıstarı estilmedi
471 taqsır bul barlıq balang tuvışkan ba
472 munday is köre almadım es bilgeli

473 qaytardı buğan javap äbilḥaris
474 sebep bar onıṅ ras minav mänis
475 bir äke bir şeşeden tuvğan bāri
476 til bilmey orman tavda ösken alıs

477 körmegen jat jerde ösken alıs elden
478 biraq ta oqtan ötkir jüyrik jelden
479 künbatis küñşığıstıṅ arasında
480 is bolsa köz aşqanda barıp kelgen

481 bitirdi jeti künde monşanı da
482 is emes aytarlıqtay onşa bu da
483 ärkaysı jeti künde bir jük aqşa
484 tabadı tappağanda azı sirä

485 sanı kırık jigitimniṅ öneri iri
486 ärkaysı kırık önerli monşa biri
487 başqaşa otız toğız öneri bar
488 gāna dep bireviniṅ aytım munı

489 birine biriniki uqsamaydı
490 tez bit dep birin biri kıstamaydı
491 belgili özderine öz kızmeti
492 başşı bop birevleri nusqamaydı

493 ḥarışka aytı patşa taqsır galım
494 otırmın aṅlap munda nıq sır barın
495 negizgi bul önerdiṅ tegi qalay
496 ötinem bayandasang etip mälim

- 497 bolmaydı körsetüvge köp işinde
498 jariyalav jaramaydı jāne eşkinge
499 onğaşa pinhan jayda bolsa mümkin
500 tek қана sizge ғана bul is мүлде
- 501 padişa jaranına etti iyşarat
502 başқа üyge barıngdar dep birer saғat
503 ornınan joldastarı turıp ketti
504 tömengi üyge bardı turған қабат
- 505 onğaşa қалғannan song üyding işi
506 bir jigit patşa ҳaris üş aқ kisi
507 patşaға ҳaris ayttı aya şahım
508 қалаydı köngilingizding neni hoşı
- 509 bul jigit bulıtpastan orındaydı
510 maқsattan mültik jumıs bolınbaydı
511 dönggelek jer жүzinde muddaғangdı
512 muntazday minutında tolımdaydı
- 513 padişa bul sözine қalıp қayran
514 demey aқ batıs şıǵıs alıs jaydan
515 sapa degen patşanınğ bir қızı bar
516 köktegi жүzi suluв altın aydan
- 517 sümbil şaş alma moyın қарақат көz
518 nāzik bel piste murın bal şırın söz
519 kirşiksiz aқ bādāni aқ қағazday
520 keng mangday orta boyly jibek minez
- 521 tili bal iyisi jupar қалampırday
522 әлемde қız tuvmağan sirā munday
523 sırtınan көrmesem de ғаşıқ болıp
524 söz saldım әkesine қарап турmay
- 525 sözimdi қaytardı ol almay қабıl
526 ötinip taǵı bardım bermey damıl
527 ne kerek bermegen song әskermenen
528 soǵıstım maydandasıp қағıp dabil
- 529 jengilip jeti қayta jedim tayaқ
530 қırılған әскер janın ayamay aқ
531 jengilip alda jalda armansız bop
532 toқtadım öz basıma қılış tayap
- 533 ey taқsır ǵılımıngız көp dariya nildey
534 önerding jumsamay aқ kırқın birdey
535 мәліke sapa қızı dilāfruzdı

536 mümkin be kelse suluṽ kıızıl güldey

537 suluṽdıñg diläfruzday tengdesi joḵ

538 kıız kıızda onday suluṽ pendesi joḵ

539 maḵsatım sol suluṽdı keltire alsa

540 sırımñing budan artıḵ böğdesi joḵ

541 bul sözge ezüv tartıp äbilḥaris

542 bul kıızmet jigitke onḡay taḡdır tanıs

543 dep barıp jigitine sıbır etip

544 ornına ḵayta oraldı barmay alıs

545 ḥarısḵa barıp jigit basın iyip

546 engkeyip tısḵa şıḵtı bir iymiyip

547 ornına äbilḥaris jayḡaspay aḵ

548 külimdep ḵayta kirdi säl jımiyıp

549 kelgenin ḵayda barıp ḵaldı bilmey

550 artınan şuḡıla ḵaptap ay men künde y

551 jupar iyis ḵalampırlı ḵaptap ketti

552 diläfruz suluṽ eken jumaḵ ḥorday

553 padişası baḡdatting kıızdı körip

554 maḥabbat dariyasına jüzdi kömip

555 körse eger patşa tüḡil payḡambar da

556 şıdamay keter edi muz bop erip

557 ras pa ötirik pe tüsim be dep

558 engkeyip közin aşıp turdı tönip

559 ḵarasa suluṽ eken közin aşıp

560 ḵan töḡip etken ḥannıñg özin aşıḵ

561 suluṽlıḵ siypatına sabır etpey

562 mäjnün bola jazdaptı esi ḵaşıp

563 ḥarısḵa taḡı da ayttı ḵol ḵavsırıp

564 degendey birde ḵulap birde turıp

565 ey taḵsır bayan ḵılşı bul ne ḥikmat

566 maḡnasın tüsindirsenḡ mälim ḵılıp

567 bul öner ḥaris ayttı kırıḵtan biri

568 bul kıızmet eng maydası emes iri

569 älde de otız toḡız öneri bar

570 şeşiler surasangız kıızdan sırı

571 degende patşa salıp kıızḡa közin

572 ne deṽge bilmey turdı özi özin

573 ay men kün aḵ jüzinen uyalḡanday

574 älsirep azar turdı alıp tözim

- 575 burın tek estüvimen aşık edi
576 aşık dert qara bulıtay basıp edi
577 maħabbat tengizine ketti şomıp
578 körgen song ölmese de älsiredi
- 579 söytse de boyda barlık küşimenen
580 ar uyat azamattık isimenen
581 tengdessiz suluı dedi kızğa qarap
582 keldingiz qalay erip kisimenen
- 583 näzik kız kızıl altın alma moyın
584 uyalıp nazben jiyıp talma boyın
585 qaraqat gavhar közden merüvert jasın
586 söyledi ol domalatıp ötkir zeyin
- 587 dävletti marħabattı aya şahım
588 mening bar özingizden bir saıalım
589 tolımdı surağıma berseng javap
590 aytılar sonan keyin bar javabım
- 591 sebebi boldı bul is oyda joқта
592 aq sungkar kez bolğanday atқан oққа
593 köz aşıp qarağan song bildi bayqap
594 uqsatıp keskin türin patşalıққа
- 595 padişa diläfruzğa tüsindirdi
596 ħaristı ulıq ħalım kising dedi
597 özining kim ekenin aytıp äbden
598 özine ılayıqtı isin kıldı
- 599 kız turdı javabında azdap mülqip
600 ketkendey tungğıyıққа tereng süngqip
601 söyledi ħaris penen padişağa
602 qurmet kıp dästürinşe basın şulqip
- 603 kız ayttı kırık kızdarmen qujıramda
604 tınığıp uyıqtav üşin keng bölmemde
605 işinde keng bölmening öz bölmem bar
606 jatuvşı em öz bölmeme jatar jerde
- 607 bölmeme barıp edim jaңa kirip
608 başmağım şeşip tastap tize büqip
609 bul jigit kirip kelip sol sağatta
610 bas iydi başmağımdı dayar kılıp
- 611 ornımnan munı körıp türegeldim
612 songına erip alıp jüre berdim
613 jürmeske ıqtıyarım basta qalmay

614 özimdi sekund bolmay munda kördim

615 tartqanday jan jağımnan aǵmen torlap

616 toktatpay alıp ketti küşpen zorlap

617 işinde jalğız demning jettim kelip

618 raqım gıp qaytarıngdar meni qoldap

619 buyırdı äbilħaris jigitterge

620 jasavğa diläfruzğa arnap bölme

621 kirpişin kızıl asıl lağıl taстан

622 äserli bolsın asa körgen erge

623 altı jüz arşın bolsın biyiktigi

624 ay tursın altın aray süyip muni

625 körgende şarıqtatıp şattandırısın

626 eriksiz qayğılını küyiktini

627 umıtsın kız diläfruz ata anasın

628 tuvğan el tuvısqanın atamasın

629 şabıttı şattıq küyde jata bersin

630 kızdardan qos nöker gıp qatar jasın

631 jasangdar sarayına havlı qorğan

632 türlü ağaş jemis bolsın işi tolğan

633 tübinen ağaştırdıng arıq aqsın

634 gül jaynap bulbul sayrap oğan qongan

635 küy tartıp türlü aspappen äñşi kızdar

636 turğanday beyne ayalap ay juldızdar

637 ispahan asıl kilem kımbat tösek

638 jannattay bolsın körgen jan kıızığar

639 osını jigitime ayttı ħaris

640 jan boljap adam bilmes amal ädis

641 şıqtı da köz aşqanşa qayıp keldi

642 bitirip arasında kelis barıs

643 ap ketti kızdar kelip diläfruzdı

644 küldirip köz aşqanşa gavħar közdi

645 jüz ret tapsırmadan artıq bitken

646 şattıqpen oyın külki vaqıt ozdı

647 künde oyın tünde külki oynağanı

648 jastıqtıng jan raqatı toylağanı

649 aytalıq sapa jaqtan endi sözdi

650 diläfruz eş narseni oylamadı

651 tang boldı şahı bağdat körıp muni

- 652 dep bildi ğılımı simiya kudiret kunı
653 ħaristı özine bas vâzir etip
654 ħat jazdı şah sapaĝa sol bir küni
- 655 jäne de köp dünyamen elşi saldı
656 esepsiz ayamastan dünyā maldı
657 ħurmet ħıp kişilikpen kızın surap
658 jöneltti aqılı artıq adamdardı
- 659 elşiler bara bersin eldey köşip
660 şöl dala orman qala köldi keşip
661 biz endi kız ketken song sapa şahı
662 ne boldı sonı aytalıq jeldey esip
- 663 küzetşi äyelder köp kız qasında
664 kelinşek suluṽ äyel kız da osında
665 ħulıptap kız jatqan song sırtkı esigin
666 kelipti taṅ atqan song tez osında
- 667 burınnan kündiz külki tünde ħulıp
668 ädeti taraytuĝın oynap külip
669 taṅerteng kız esigin kelip aştı
670 bayırĝı saltımenen erte turıp
- 671 raqat jupar ätir qalampırlı
672 aq jibek altın kerevet kök şatırlı
673 diläfruz tösek tügil üyinde joq
674 şoşınıp kelgen äyel biraz turdı
- 675 bul ĝajap bekitüvli salĝan ħulıp
676 almaĝan orınında buzıp julıp
677 orınında diläfruzday jas suluṽdıṅ
678 avızĝa ava enedi aşsa jumıp
- 679 zar qaĝıp äyel jılap munı körip
680 ħanımqā kız anası ħabar berip
681 ħanım tez padişanı ħabarlaptı
682 äfruzdı ap ketken dep ne jav kelip
- 683 sapa şah munı estip etti sabır
684 söytse de köṅgil güli jaṅĝa jäbir
685 ĝulama ĝalımdarın jiyip alıp
686 baĝdarın bayqaṅdar dep beripti ämir
- 687 qalmaptı qobız sarnar baqsılar da
688 täjiriybe duvalı avız jaqsılar da
689 qumalaq bal aşqandar jin dep jatır
690 däv ĝaşık ap ketken dep jas şınarĝa

- 691 ärkaysı är närseni aytıp jattı
692 bağ̈korlar kıyal kuvıp sandıraptı
693 ne kerek öner ğılım ğalımdarı
694 bağ̈an jayı bağ̈dat dep aqır taptı
- 695 ğılımning ap ketkenin küşimenen
696 bağ̈datting patşasının isimenen
697 sapaning munı esitip qaptadı aşuv
698 burıngı maydandaskan tisimenen
- 699 sıymadı sapa patşa sabasına
700 bağ̈datting attansağ dep qalasına
701 väzirler ğalımdarı sabır berdi
702 aqılding salayıq dep sanasına
- 703 sapağa väzirleri dedi bılay
704 bolmasın köngilingiz sizding ılay
705 bağ̈datting patşası hām ulıq patşa
706 burın da balanğızdı kelgen suray
- 707 onda siz balanğızdı bermedingiz
708 patşalık äsker küşin sermedingiz
709 ming türli maşakattar sebebinen
710 qutıldık kuvat basıp jengbedingiz
- 711 balanğa sol künde de edi aşık
712 suramay kelmep edi küşpen basıp
713 ğılımning kuvatımen aldırğan song
714 küteyik sabır saqtap aspay sasıp
- 715 aqılı bağ̈dat şahı kāmıl adam
716 emes ol anav mınav sağın adam
717 keşikpey adam salıp habar berer
718 äskermen attanbayıq jabıla oğan
- 719 bir türli uyat bolar şaningizge
720 abıroylı älemge aykın namıngızğa
721 layıq diläfruzjan qosılsa oğan
722 hām sizge ulı abıroy bārimizge
723 aldında älem aşkan ğalımı bar
724 jetpeydi qarsı turıp ālimiz de
725 ey taqsır bağ̈dat şahı ğabdollağa
726 toqtaymız qanağattap bārimiz de
- 727 basılıp sapa şahı turdı toqtap
728 ävelde ırşınsa da aşuv qaptap
729 songınan birte birte basılıptı

- 730 aytқан song väzirining bäri maqtap
731 sonimen kün kunderden kunder ötti
732 kündi tün tün kuvalap kunder jetti
733 bağıdattan elşi arabtar jäne javşı
734 düngk etip kele jatқан habar kepti

735 kuvandı sapa şahı estip munı
736 şükir ay bar eken dep şattık küni
737 kelgendey kızın ertip boldı beyne
738 sonday göy dünyada erding köngil güli

739 aldınan şattık türmen aldı karşı
740 degendey tübi tuvğan arab parsı
741 tamaşa bir sarayğa tüsirdi ap kep
742 meyman gıp sıy sıyapat akın äñşi

743 şattıkpen şın jürekting sırımnenen
744 sırımning nağız dostık şınimenen
745 sol küni tang atқанşa meyman etti
746 kurmettep tärtip saqtap tünimenen

747 tang atıp erte küni tağı jäne
748 kurmettep meymandarın aldın ala
749 patşaning sarayına özine has
750 şakırdı elşilerdi arnap қана

751 sol üyge keldi birge padişası
752 aralas elşiler men sarkardası
753 usındı padişağa tartuvlar men
754 bağıdatting patşasının hat naması

755 kurmetpen sapa şahı qabil alıp
756 bağıdatting şın jüregin kamil tanıp
757 tärtippen qonaqtarın etip meyman
758 oqtıttı väzirlerge hattı anık

759 väzirler esittirdi oqıp hattı
760 äveli hatting basın dinge arnaptı
761 ekinşi sapa şahқа arız jazğan
762 ötiniş tömendikpen iktiyattı

763 qabıldap alıngız dep etip bala
764 kımbattı körkem sözder aytқан jäne
765 keşingiz ötken şaқта bolğan isti
766 maydanda қан tögilgen jan қанşama

767 aşıqtık äreketi soning bäri

- 768 barmaymın budan bılay onday äri
769 etemin marhabattı apuv talap
770 qolımda bar bir galım haris namı
- 771 bir monşa jeti künde jasağanın
772 iske aspay başka monşa bosaganın
773 kırık kırıktan kırık jigitting öneri bar
774 aytarğa til jetpes dep asa bärin
- 775 bir öner birevining kırıktan biri
776 esitip tösinsengiz sırttan munı
777 eng kişi önerimen kızınğızdı
778 sekundta keltirdi tez sözdıng şını
- 779 aplaton galım atı äbilharis
780 artıqşa luqmandardan şaşkan dabıs
781 kurmettep şakıramın bağdatqa
782 ıktıyar qolingızda beris alıs
- 783 bul dünya talqandağan talaylardı
784 gashık bop jahan kezgen talay jandı
785 qaysarlar ne takappar qaharmandar
786 biylegen dünya jüzin süleymendi
- 787 sondıktan bas usınam şahı aqzam
788 quzırınğan qabıldansa osı arızam
789 ömirdi endi qalğan birge ötkizsek
790 dep bitken maqsat qımbat aytuv arzan
- 791 şek kılma şang juqpadı balanğızğa
792 galım bar aqıl bergen sanamızğa
793 kırık bir kız diläfruzğa joldas qostıq
794 gül baqşa jatır gülıng qalamızda
795 bolmaydı uyat namıs arsızdıq is
796 taqsır şah siz ben bizding aramızdang
- 797 diläfruz qazır bizding qızımızday
798 aytqanda aqıyqatın sözdi buzbay
799 köresiz bağdattan balanğızdı
800 kütıp tur aldınğızda ol juldız ay
- 801 bağdatting okıp bolıp sälem hatın
802 qorıttı mäjilisting mäslıhatın
803 birinşi şakırğangä barmaq boldı
804 ekinşi körmek munşa saltanatın
- 805 üşinşi şah bağdatting muddağasın
806 şın maqsat bermek boldı jengsik asın

- 807 sonımen jol saparın saylap alıp
808 bet alıp şıktı bağdat zor qalasın
- 809 saylap ap tilge jüyrik adamdarın
810 tört bes mıng janına ertip jarandarın
811 baraban sırnay kerney küyin tartıp
812 serüvendep bastı şerüv qadamdarın
- 813 köp kisi jürıp ketti mäjilis bitip
814 kıskartıp uzak joldı kün tün ötip
815 qalay bop keledi dep elşilerin
816 asıgıp bağdat şahı turdı kütıp
- 817 sarsılıp sağıt sanap oylap tereng
818 sağınıp sağıt sätin qaşan degen
819 sağıngan sağıtı sol sağıpjamal
820 qosıluv diläfruzday suluvmenen
- 821 jürgende bul maqsattı kün tün oylap
822 aqılmen äbilhâris jolın baylap
823 jürgende şattıqpenen keldi elşiler
824 qarsı alğan hat qurmetin etip ayğaq
- 825 elşiler aytıp keldi qarsı alğanın
826 ayamay mağabbatıng bar salmağın
827 şattıqpen şaqırğanğa şıqtıq depti
828 körüvge şahar bağdat baq şarbağın
- 829 şattanıp şahı bağdat kıldı kenges
830 qarsı aluv şän şävkatsız layıq emes
831 kızmetke aldın ala jiberdi adam
832 aldınan alıs joldan aşkar beles
- 833 kengesti hârispenen budan keyin
834 keremet galımına artıq zeyin
835 qalayşa qarsı aluvdı saldı buğan
836 gılımğa bolamın dep qaytsem beyim
- 837 mindetıng hâris aytı ävel sizıng
838 kırık kızben aldan burın şıgar kızın
839 köz körse köngli şat bop damıl tabar
840 hamayun banuv sulu diläfruzın
- 841 budan song patşa sultan siz özingiz
842 kırık väzir alpıs nöker siz benen biz
843 qaharman kamal buzğan äskerlermen
844 qurmetpen qarsı alayık bir emes jüz

- 845 maḳul dep kırık kıızı men diläfruzdı
846 mingizip öngkey jüyrik kırgın bozdı
847 aldınan äkesining ḳuvaḡannan
848 şarıḳtap şattıḳpenen şıḡıp ozdı
- 849 saḡınḡan sapa şahı jalḡız kıızın
850 kıymaḡan ḳan aḡızıp başkan izin
851 alıstan taḡ şolpanı juldızınday
852 köripti jarḳıraḡan ayday jüzin
- 853 ḳuvaḡıp köme basıp atḳa ḳamşı
854 közinen şıday almay töḡip tamşı
855 aldınan atajan dep kıızı şıḡıp
856 jıladı antın aytıp kūnämdi arşı
- 857 atajan ḳudiret küşti süttin aḳpın
858 ılaysız taza tunḡan suvdan päḳpın
859 baḡdat pen sapa arası kırık күndik jol
860 bir demde jettim barıp oḡtay aḳtım
- 861 tek atın estüvim bar baḡdatting
862 bir demde köz aşḳaḡa oḡtay aḳtım
863 neşe köl neşe tav tas tengizdermen
864 sapa men eki aranı ḳalay taptım
- 865 äkesi kıızına ayttı ayım kūnim
866 joḳ sening bul tuvralı eşbir mining
867 şam şıraḳ şarıḳtap şat bol baḳıttı
868 jetpeydi jamandıḳḳa tipti tilim
- 869 diläfruz kırık kıızimen attan tüsip
870 äkesi ḳaraḡım dep moynın ḳuşıp
871 bäring de şıraḳtarım balamsing dep
872 kızdarding amandastı ḳolın kısıp
- 873 patşanınḡ kıızın körip köngili tındı
874 taḡırḳap keyde jılap keyde küldi
875 şattıḳting küyin şalıp äskermenen
876 ḡabdolla baḡdat ḡanı kelip turdı
- 877 äskermen saltanatpen şat bop keldi
878 ḳurmetpen atasına sälem berdi
879 ḳarsı alıp ırzalıḳpen sapa şahı
880 amandıḳ ḡal surasıp bilisti endi
- 881 köristi äbilḡaris sälem berip
882 körkem söz ädep saḳtap tilge kelip
883 äskerler bir avızdan berdi sälem

- 884 şattıqpen marhaba dep köngildenip
- 885 sapanıŋ bul qurmetti közi kördi
886 äskerding köptigine köz jiberdi
887 jağdayın bilmevşi edi budan burın
888 ekenin zor memleket jaŋa bildi
889 munday ulı baqıtqa qol jetti dep
890 mıŋ ret razı bop şükir kıldı
891 tamaşa taŋ qalarlıq tärtippenen
892 bağdatıŋ köşesine kelip kirdi
- 893 Һarışa ğabdolla şah berdi tärtip
894 bilesiz kisim joq dep budan artıq
895 qarsı alıp qurmetterlik saray jasa
896 köngili ırza bolsın şattıǵı artıp
- 897 degen song taŋ qalarlıq jasadı jay
898 buyırıp jigitine burıŋıday
899 taq boldı ayta almastay avız jetip
900 as şarap türli tösek tüp tügel say
- 901 as işip aqın kızdar salıp ändi
902 bular da bolıp ırza taŋğa qaldı
903 oyınmen neşe türli qanağattap
904 raqatpen taŋ aldında damıl aldı
- 905 taŋ atıp erte küni äbilҺaris
906 taǵı bir jay jasadı şaşqan dabıs
907 altınnan kümispenen qoydı bezep
908 til jetpes bolsa da aytıp atan jarıs
- 909 üstinde altın kerevet kımbat tösek
910 bolmastay tilmen aytıp etip esep
911 ol üyding aynası mäviti diyban
912 malıŋan qalampırlı gül baysaşek
- 913 osınday mäjilis bolıp otırğanda
914 köngilge şattıq gülın toltırğanda
915 ayıldı arasında monşa jayı
916 maqsatıŋ kiltin burap boldırğanda
- 917 sol saǵat orınınan sapa turıp
918 şattıqtıŋ şarıǵımen aytı külip
919 şıqqanda bizder sapa qalasınan
920 monşanı şıǵıp edik arzuı qalıp
- 921 ornınan äbilҺaris uşıp turıp
922 dästürmen ulıqtarğa qol qavsırıp

- 923 monşaning tamaşalap körüvinde
924 meyman bol dedi bizge üyge jürip
- 925 qarsı aldı sapa hanı etip qabil
926 bildirip şın jürekpen anıq kâmil
927 monşağa burın barıp äbilharis
928 tarttırdı qurmet küyin soğıp dabil
- 929 aynala sol monşağa zävlim biyik
930 baqşalı gül jasaptı köngili süyip
931 japırağı jasıl maysa kızıl sarı
932 tüv bası şuğıla şaşkan kökke tiyip
- 933 butaqqa qonıp turğan qustar sayrap
934 körgendi kızıqtırğan gülder jaynap
935 rayhan kalampırlı jupar sümbil
936 asıqpay koydı bärin kengnen jaylap
- 937 ujmaqtıñ hor kızınıñ mısasında
938 sümbil şaş qara közder qoş aluvda
939 jannattıñ müsinindey jigitteri
940 havası müşki qanbar nişanında
- 941 aytarğa torqa jibek topırağı
942 altınday aqşatardıñ japırağı
943 jemister jüzim injir pisip turğan
944 aytuvğa bärin tilim toqıradı
- 945 qolınan kelmegendey adamzattıñ
946 jayınday jasalıñan irambaqtıñ
947 sayahat meymandar kep otıruvğa
948 ornatқан aqlasın altın taqtıñ
- 949 taq turğan qızmetkerler belin baylap
950 qurmetti qoldarında gülder jaynap
951 suluqlar janday tätti jasanıp tur
952 körgen jan intıqqanday sorı qaynap
- 953 aynala bav baqşanı suqlar aqqan
954 ne kerek asıp ketken irambaqtan
955 aqındar meymandardı qarsı aluvğa
956 qimbattı tätti änder men öleñ aytқан
- 957 bul halde ulı meyman keldi sapa
958 qabdolla äbilharis tobi jäne
959 sapa men qurmet etip kelgenderge
960 suluqlar gül sundı dep marhaba

- 961 ƙurmetti ƙabıl alıp şahı sapa
962 bul tűrli ulı ƙurmet dārajāğa
963 ōzinře kōngilinen řűkir etip
964 bāri de ajap ƙalıp ƙıldı toba
- 965 monřanınġ tamaşalap işi tısın
966 tang boldı ƙorıta almay eşbir isin
967 dep ayttı ƙırık jigitting birevine
968 er jigit barlıġing bir tuvġanbısing
- 969 buġan til űn řıġarıp ƙayırmadı
970 ƙurmetti barlık meyman ƙayıp ƙaldı
971 eken dep ōner ġılım kűř ƙudireti
972 aƙılmen ƙayran bolıp payımdadı
- 973 tang boldı adamzatƙa munşa ġalım
974 tűbi joġ tűpsiz řingırař ōner bilim
975 uvadaıġ osınşa zor ġalımdardı
976 kōmedi av jer astına tōgip ġűlin
- 977 budan song ƙonak ƙıldı baġřasına
978 toymastay ay ƙonbasa aptasına
979 asa adam jiyırma mınġnan űř kűn boldı
980 otırġan on adamday ot basına
- 981 san aluvān astı sıylık saġat sayın
982 işimdik dertke daşa tabaġ dayın
983 mas ƙılmay řattık savlık kűř engizgen
984 āy kāpir ayıptı emes araġtayın
- 985 em bolġan bul işimdik avruş dertke
986 kűřeytken kűřsizderdi ƙoyıp erikke
987 toġsangā jaşı jetip tongġan şaldı
988 beyne sol keltirgendey jiyırma tōrtke
- 989 budan song meymandarġa berdi sıylık
990 sıylıkpen bastan ayak tűgel kiyinip
991 vāzirler sārƙardalar beşe beƙter
992 malınıp sıy siyapatpen tur iyilip
- 993 beyne bir tűs siyaġtı ōngdegi emes
994 degenmen anık ōngi bōġde de emes
995 barlık buta ƙalam bop barlık adam
996 jazġanmen tavşılmastay boldı kēges
- 997 ekinři kűngi bolġan otırısta
998 kōrindi kűtilmegēn ƙımbat nusġa
999 bir kezde ābilġaris tűregelip

- 1000 bas iydi şah sapağa söylep qoşka
- 1001 şah sapa dedi sizding qoştıǵına
1002 eki elding san ming alǵıs dostıǵına
1003 bawdaǵı gülingizge boy usındıq
1004 lebiz ğıp jetermiz dep dos qunına
- 1005 misaldap ustalıqpen ayttı naqıl
1006 keng aytıp kemitpestey ädep aqıl
1007 jan dilmen sapa şahı qabıldaptı
1008 külkili suluǵ sözben körıp maqul
- 1009 toy jasap kırık kün kırık tün jurtın jıyıp
1010 degendey jerge jürgen qalay sıyıp
1011 sekildi säypilmälik eki aşıqtı
1012 qosıptı quttı tünde neke kıyıp
- 1013 qalanı qaptay bastı şattıq sıyıp
1014 qan tögip bas kesilmey jandı kıyıp
1015 baǵdatting şaharında han ğabdolla
1016 armanı bitti aşıǵı qolǵa tiyıp
- 1017 dostıǵı qalındandı burındıdan
1018 qan tögip maydandaskan burın budan
1019 meyman ğıp aralatıp baǵdattı
1020 bolıptı birevi äke birevi ulan
- 1021 ay jarım jatıp qayttı öz eline
1022 arttırdı köp dünyalar kezeginde
1023 sän sävlet saltanatpen saldı aparıp
1024 ömirding ol bir ötkel özeninde
- 1025 sonımen jetti aşıqtar muratına
1026 tuǵırlı qus qonganday turaǵına
1027 endi äbuǵalisına qayda bardı
1028 älde bir jaysız jayǵa quladı ma
- 1029 ekevi kuvıstı ünggir şıǵıp tavdan
1030 adamday qolǵa tüsti javız javdan
1031 tartuvǵa turǵanında darǵa aparıp
1032 qutqarıp qaşıp ketti basın davdan
- 1033 janınan tura bermey ümit üzip
1034 kölşikke barıp tüsti şınjırdı üzip
1035 kölşikten tüsti nilding özenine
1036 mısırdan barıp şıqtı nilmen jüzip
- 1037 ünggirden azıp şıqqan bir jıl jatıp

- 1038 aptada dām ayında bir suv tatıp
1039 şaş tırnaq murt pen saqal ösip ketken
1040 kün tüşpey jel de tiymey jarap qatıp
- 1041 bir toyıp jarımağan tamak işip
1042 barlıgın dem alıstıng kesip pişip
1043 aptada köz ilinüv jarım saqat
1044 gılım üşin oy kumarı qustay uşıp
- 1045 sonımen nilden qurğa şıqqan jerde
1046 tazarttı şaş saqalın tüşken belge
1047 tazalap tırnaqtarın murtın basıp
1048 dem aldı toyıp aıa jupar jelge
- 1049 tağı ańgday edi özgergen ormandaqı
1050 desek te ormannan da armandaqı
1051 monşağa tüşip äbden tazarıptı
1052 keler dep kem kem jönge qalğan jağı
- 1053 aralap şıqtı mısır bazarına
1054 bet avzın başqan kıldan tazarıla
1055 bazarda aluıa satqan jas jigitti
1056 tüşken song barıptı alıp nazarına
- 1057 balanıng bes altı adam aynalası
1058 savdalas bolmasa da paydalası
1059 äkesiz şeşesi bar jetim eken
1060 jetkendey jayı kelse ayğa bası
- 1061 gılımnıng keremettey küşimenen
1062 bayqadı barlıq sırtın işi menen
1063 qalayda järdemdessem jaraydı av dep
1064 közining közdep turdı uşimenen
- 1065 balağa barıp turdı bayırqalap
1066 keypine käsibine közin qadap
1067 bala da buğan qayran qalıp turdı
1068 bir närse eter me dep menen talap
- 1069 aluvğa tur ma aluvğa pulı jetpey
1070 sondıqtan turğan şıgar jürip ketpey
1071 bir aluıa alıngız dep berip edi
1072 bir şaynap tükiripti mänzür etpey
- 1073 aynala turğan jandar qasındağı
1074 aşınıp bări birdey aşuvlandı
1075 sinanı quıalaptı taspen urıp
1076 mınav bir iyt eken dep osındağı

1077 olınan osı şıra u berse de
1078 lsin dep u aralas su berse de
1079 sarsa ıp mundaylardı urtan saap
1080 ola altın payambarday tu berse de

1081 olına keybirei alıp taya
1082 umtıldı urayın dep ayamay a
1083 jaltarıp alisına tayıp turdı
1084 jındılar jıadı a dep jara tayap

1085 mınaday ol adamdar pası eken
1086 bari de balaumar jası eken
1087 tek sonı betin krip turu uın
1088 sol jerden alan eken basıp meken

1089 bul bala olarmenen isi bolmay
1090 olına jrgen olar tsire almay
1091 sulua aı bolan jigitterdey
1092 azandar ardan bezip kisi bolmay

1093 sinanı azarlaptı bden sgip
1094 bedelin bes tiyın ıp betten tgip
1095 aı bop barımız de le jazdap
1096 artayıp ajıp jrmiz asiret egip

1097 biz buan berilsek te bayaıdan
1098 ayrıa krkemdikten ayavlı jan
1099 bizge e munday urmet etken emes
1100 dvletti tkti bargan ayaınan

1101 olınan tepti ayakpen usıandı
1102 ıardı tura joldan musılmandı
1103 dep bari tas pen taya kesek atıp
1104 ekidey iytten urikken kısımqa aldı
1105 urtı dep janımızdı jalıa rtep
1106 ualap kp jerlerge uırlandı

1107 sonımen keke tayav ayttı bala
1108 krgenin kzimenen kgilge ala
1109 alay da tkirvi tek emes a
1110 bir ikmat bolsa mmkın munda jne

1111 kgline alıptı bden jolısam dep
1112 jolııp tanıspadı krmedi ep
1113 jolımen ketken sonı kele jatıp
1114 kezdesip ol avsırıp tindi kp

1115 bilimning belgisi bar jüzingizde
1116 iz erttep izdep taptım izingizge
1117 sebebin söylesermiz kengşilikpen
1118 meyman bol üyge jürip bugün bizge

1119 äkemnen jastayımnan jetim qaldım
1120 barında şala şarpı nazar saldım
1121 äkemiz satuvşı edi aluva jasap
1122 men sonan sāl sāl ğana ülgı aldım

1123 äke bol aqıl berip äkem üşin
1124 keşingiz aqımaqtardan körding kısım
1125 anamız äkeng söytip jasadı dep
1126 körsetti az mazdap aluva isin

1127 körsetip aluva jayın anam onı
1128 üyretken edi azdap mağan sonı
1129 belgili ustazdan da körgenim jök
1130 duniyaning ongay emes tabuv jolı

1131 künbe kün sol aluvanı bazar satıp
1132 buyırğan pulımenen dāmin tatıp
1133 otırmız anamız ben ekevimiz
1134 kün ötip halıq qatarlı turıp jatıp

1135 sondıktan men balanga raqım etip
1136 bilsengiz üyretingiz jol körsetip
1137 tabasız bul tuvralı ülken savap
1138 sebep bop järdemingiz ketsem jetip

1139 balaning boldı qattı ötiñişi
1140 sinaning ketti munı ayap işi
1141 balam men aluva tügil baldan qımbat
1142 önerdi üyreteyin bilmes kisi

1143 sondıktan qonam barıp kün batqan song
1144 älemning jarıq şamın tün japqan song
1145 jan sezip qulaq estip köz körmegen
1146 önerler üyreteyin nur qaptasın

1147 jas bala bul sözdi estip oyğa qaldı
1148 üyine oylay oylay jürip bardı
1149 önerdi esitpegen köz körmegen
1150 qalay dep üyretem dep aytıp saldı

1151 oyladı älde bir quv siykır ma dep
1152 javız ba älde qanday piygıl da dep
1153 bolmasa balaqumar joldan tayğan

1154 öngim be baykayınşı uyķım ba dep

1155 oyladı jāne bala olay emes

1156 bul oyım jaman kıyal kolay emes

1157 jüzinde ğılım hikmat belgisi bar

1158 tek kisi emes degen berdi keng̈es

1159 sinan̈ing̈ osını oylap jolın kütti

1160 körkine közi körip boldı ümitti

1161 qalayda qanıp bolıp sinayın dep

1162 jolına ıķılasımen közin tikti

1163 kūn batıp küle qarap ketti kündiz

1164 tün bolıp altın aylı şıǵıp juldız

1165 sinağa sālem berip kelgeninde

1166 qarşı aldı degen jolmen kütip turmız

1167 kirgizdi qarşı alıp bir bölmesine

1168 erkin̈ing̈ erkin bermey senbesine

1169 şam jaǵıp keng̈ dastarqan jayıp salıp

1170 bergen as şın jürekpen mol nesibe

1171 otırdı мәjilis qurıp söz söylesip

1172 sözderden türli tarav̈ sözge köşip

1173 balan̈ing̈ zeyinining̈ alǵırlıǵın

1174 aqılding̈ miyzanına bildi pişip

1175 balan̈ing̈ aqıl esin bilip sinap

1176 ärbirin zeyinining̈ tavıp minep

1177 ıķılası burınǵıdan artıq bolıp

1178 boluv̈ğa ökil äke ketti qulap

1179 sinanı ol jas jigit bildi anǵlap

1180 aytuv̈ğa aluva jayın otır qamdap

1181 tarav̈ı änggimening̈ baskaşa bop

1182 türli söz tavıslımadı tarmaq tarmaq

1183 bir kezde turǵanda söz kezeng̈ine

1184 aluv̈anı ayttı bala kezeginde

1185 şamalap istev̈ jolın túsindirseng̈

1186 raqım ğıp bizdey jetim ködeg̈ing̈e

1187 osınday ayttı ötiniş aluv̈an türli

1188 erteng̈gi jaǵday türin túsindirdi

1189 oǵan da ay köng̈il bölmey ğalisına

1190 ekin̈şi bir tarav̈ğa sözdi burdı

1191 jas jigit jāne ekin̈şi qaldı oyğa

- 1192 mümkün bul bolar ma dep buzıķ oyda
1193 aluṽanı āldeķalay ānggime etse
1194 bul tipti ap ketedi āldeķayda
- 1195 aṣuṽın anda sanda jiyıp alıp
1196 jāne de toķtaṽşı edi sabır salıp
1197 toķırıp bul ķalay dep tınışı ketip
1198 otırdı san kıyalmen oyģa ķalıp
- 1199 bir kezde ayttı ötiniş taģı bala
1200 ķaldı dep tanģ ṽakıtı jāķın ģana
1201 azıraķ aluṽa jayın üyretinģiz
1202 aluṽam joķ saṽda eterlik erteng jāne
- 1203 bolmaydı aluṽa satpay kündiz künde
1204 dayarlap koyuṽşı edim jasıp tünde
1205 bul tünim ķurmetinģe ketti sizdinģ
1206 ertengge tirşiligim ķalmay mülde
- 1207 munı da ģalisına turģan sezip
1208 sekundta jüyrik kıyal düniya kezip
1209 balaģa bir ṽakıtta dedi bılay
1210 balam sen tura almadinģ şıdap tözip
- 1211 er kisi eger tüzüṽ bilse özin
1212 aytpaydı ölse ötirik eşbir sözün
1213 lebiz joķ öner kuvuṽlık akımaķtiki
1214 balajan şıdamadinģ etip tözim
- 1215 men saģan ķörseteyin aluṽa jayın
1216 san mınģ pul şıģararlık ār kūn sayın
1217 sen maģan bir ķap kebek keltirip ber
1218 bereyin aluṽa jasıp etip dayın
- 1219 bul sözge bala jāne ķaldı ķayran
1220 eken dep akılı azıp joldan tayģan
1221 tävekel ķöreyin dep ne de bolsa
1222 sabır ģıp ṽadesine etti payman
- 1223 bolar ma aluṽa jasıp kebekten de
1224 erekşe epsiz isti er etken be
1225 ākeldi jiyırma ķap kebek jiynap
1226 dayarlap taģı deseng şelekpen de
- 1227 al munı ne eter dep ķarap ķaldı
1228 jaraydı jasaṽģız dep talaptandı
1229 bildirmey ģalisına āpsün okıp
1230 jāķsı aluṽa bolinģız dep aytıp saldı

1231 al balam osı bizding kömek jârdem
1232 jârdemim janım aşıp sağan bergen
1233 maqsatıng sening barlık aluva boldı
1234 men sağan üyretpek em başka önerden

1235 beynetsiz maşakatsız ğılım başka
1236 bilsin dep üyretpek sendey jaska
1237 ıntıgıng ıntızarıng aluva boldı
1238 degendey başka ğılımning bärin tasta

1239 aluva deseng aluvang osı şırağım
1240 köz körmegen esitpegen kulağıng
1241 jaman kattı aşuvlandı jas bala
1242 mazaq etting maskaralav murating

1243 aluva bol dep bilşıldadıng kebekke
1244 sözdi aytasıng kelmeytuğın tegi epke
1245 sen ayttı dep kebek aluva bolar ma
1246 aqımaq dârüviş sağan äjüva kerek pe

1247 şoşıp edim türli tirsek sözینگnen
1248 öngmendi ötip ottay ötkir közingnen
1249 sabır etip osınşama şıdadım
1250 bolsa dağı minezdering sezilgen

1251 қаңша vakit uyqımnan da қaldırdıng
1252 қayran etip aқılımdı dal қıldıng
1253 mazaқтаған jas säbiydey näreste
1254 aқırında aşuvmenen jandırdıng

1255 osılay dep bala silkip sinanı
1256 tayaqpenen azar berip қıynadı
1257 қısıp ustap bileginen balanıng
1258 esik jaққа ekpettete şıyradı

1259 közdep atқан asıgınday saқанıng
1260 şortanınday şolp etkizgen laқанıng
1261 sırtқа қарап kattı silkip jiberdi
1262 kökten javğan balasınday baқанıng

1263 bir silikkende laqtırğan қолınıng
1264 asa küşti pätimenen jolınıng
1265 köz қарayıp қулақ şınglap esi avıp
1266 tüsim depti vaқыğasın öngining

1267 közin aşıp esin jıyıp қараса
1268 keng saҳara şetsiz şeksiz tamaşa

- 1269 üyi tũgil mısır řări nıřansız
1270 olay bulay jũgripti balaşa
- 1271 ömirinşe estip tipti kœrmegen
1272 kœrmek tũgil oylap oyęa kelmegen
1273 amalsızdan jũre jũre şarşadı
1274 arıp arşıp tangday şatıp řœldegen
- 1275 jũrip kœp jer bir ağaştıng tũbine
1276 jata ketti sayasına bũgile
1277 biraz jatıp uyķı şanıp turıptı
1278 oyęa kıręa bitken eken jũgire
- 1279 tang atıp kũn şaske bolıp şalıptı
1280 sansız äsker özin orap alıptı
1281 kılış mılıtık nayza sadak jarķıldap
1282 aspan jerdi aybattarı jarıptı
- 1283 amal bar ma iş kazanday şaynadı
1284 pende kılıp ayak kœlin bayladı
1285 şanşa jılap jalınsa da tıngdamay
1286 tutķındarmen şosıp birge aydadı
- 1287 jazığım joķ jazęırma dep jalındı
1288 raķım etip tınglangdar dep zarımdı
1289 sırtımenen sabap urıp mılıtķtıng
1290 äsker bası depti ayama zalımdı
- 1291 jekiredi tũrtip urıp jelkesin
1292 şarangız dep kıngırlangın erkesin
1293 birneşe kũn arıp aşıp äskermen
1294 kœripti ũlken bir şahardıng œlkesin
- 1295 tũnde jetip kœrdi sonday şalanı
1296 pende bolıp bastı talay dalanı
1297 bul şay şala bul ne äsker pende dep
1298 aluvāřı birevınen suradı
- 1299 depti atı bul şalanıng bağdat
1300 ũlken şahar izdegening tabılad
1301 palestinning hāķın jengip soğısıp
1302 pendeler sol jengilgen jav bağınad
- 1303 patşamızıdıng atı ğabdolla hanımız
1304 sol sultannıng äskerimiz bārimiz
1305 tũsındirdi jaylap joba jağdayın
1306 řũkir aman keldik av dep janımız

- 1307 aluṽaşı munıṅ bärin oyladı
1308 oylamağan kıyalında qoymadı
1309 ättegene sol därüvişten boldı dep
1310 ökinüvmen puşaymanı qaynadı
- 1311 endi barsam qalasına mısırdıṅ
1312 qatesine toba etip isimniṅ
1313 ğılımı teṅgiz adam eken sol kisi
1314 qol beremin jaṅa ḡana tüsindim
- 1315 baḡdatṅ qalasına bargan soṅ
1316 oljaların aldı jolın körip oṅ
1317 aluṽaşını kelbetinen unatıp
1318 meyman bol dep alıp ketti bizge qon
- 1319 paṭşasınıṅ aldına alıp barıptı
1320 aluṽaşını körip meyiri qanıptı
1321 baskalardan ıstıq körip juldızın
1322 qazınanıṅ bir qızmetine alıptı
- 1323 amal qanşa özi pilen beyşara
1324 bas baylavlı baḡınıştı ne şara
1325 ṽa dariyḡa köz aşqanşa ömirdiṅ
1326 özgerüvi qanday ḡajap bul jäne
- 1327 ol därüviştiṅ ne keremet qolında
1328 özi oṅbaḡan müsäpirlik jolında
1329 söytip jürip osınşa küş jumsavı
1330 qalay qonar aqılıya orıṅa
- 1331 solayşa dep men aytuvmen bolar ma
1332 örneq bolıp orınına qonar ma
1333 bəri durıs qoldan keler şara joq
1334 qarıp basım qayta oralıp barar ma
- 1335 ḡazal
1336 aqıldıḡa kez boldım
1337 aqımaq bop tilin almadım
1338 qazınanı qımbat sezbedim
1339 aydalāḡa arnadım
1340 keşip em tamşı dariyadan
1341 taṅdayıma tambadiṅ
1342 altın taptım ne payda
1343 tesik boldı qarmanım
1344 ayırbastap gavhardı
1345 qara baqır qarmadım
1346 şarbaḡın aşıp baqıttiṅ
1347 şaqırsa da barmadım

- 1348 meyrban anam beysara
1349 deregim bilmey qalğanıñ
1350 qolımnan dārüviş tartqanda
1351 qanğbaktan jengil salmağım
1352 aqırın bersin dep bala
1353 jasın tıyıp köziniñ
1354 toqtatıp turdı zarların
- 1355 üş ay turdı bağıdatıñ qalasında
1356 sır aytpadı eşkimge jāne osında
1357 tutqındağı erlermen aralasıp
1358 monşağa kep tüsipti tağı osında
- 1359 pende āskerler bolsa da qanşama köp
1360 buyırık berdi tutqındar monşağa kep
1361 tazalanıp tazarıp şıqsın depti
1362 kirlep jüdep jigitter qalsa da dep
- 1363 birge barıp väzir men patşası da
1364 ābilhāris ğalımnen bas qosıla
1365 väzir hākim hāristıñ aytuvimen
1366 birge tüsti tutqınniñ başqası da
- 1367 hāris aytqan ap kelip tutqındardı
1368 küşpen jengip qul qılıp buqtırğandı
1369 monşağa ap kep ağırtıp qaytarayıq
1370 qurmettegen boladı ol bütkil jandı
- 1371 sol sebepti bağıdatıñ ol sultanı
1372 monşağa dep tutqınniñ bar adamı
1373 tazalanıp juvınıp raqattansın
1374 degen eken jumsarıp qattı zañğı
- 1375 aluvası da solarmen kelip monşa
1376 juvındı raqattanıp ağırganşa
1377 qoldan keler adamniñ isi emes dep
1378 elden erek tañırqap turdı qanşa
- 1379 bul köptikte bağıdatıñ bar sultanı
1380 ğalımı ābilhāris jas pen kāri
1381 monşanı qanday usta jasağan dep
1382 aluvası suraq berdi tañ bop tağı
- 1383 birevi bul suraqqa javap berdi
1384 körsetti ābilhāris ğalım erdi
1385 kırık jigit sapa şahı vaqıyğasın
1386 qaldırmay monşanı da ayıptı endi

- 1387 tanğlandı aluvapüriş karap buğan
1388 sinaga koyğanınday ğajap kümän
1389 mısırdan bağdatka demde jetken
1390 bul jumıs uksaydı eken depti mağan
- 1391 patşanınğ tiyip bul söz kulağına
1392 äser ğıp tanğdanganı unadı ma
1393 mısırdan munda kalay keldinğ degen
1394 javabın berdi tegis surağına
- 1395 bul sözdi estip bilip äbilħaris
1396 ya siyķır yaki tılsım depti külip
1397 tılsımning ayırmāsın siyķır menen
1398 ħaristan ħan suraptı saval kılıp
- 1399 ħan ayttı dünyada köp ayırmalar
1400 bilgenge bari de onğay dayındalar
1401 ekevi siyķır tılsım bir emes pe
1402 ħandayşa ekevinde ayırma bar
- 1403 patşağa ħaris ayttı turıp sonda
1404 birtalay ayırmalar boladı onda
1405 daretpen namazbenen tılsım jolı
1406 siyķırlık lastıķpenen keler ħolğa
- 1407 patşağa ħaris ayttı ruksat etsenğ
1408 ruksat kıp bul kızmetke bizdi jeksenğ
1409 tılsımning ħasıyetti jolımenen
1410 balanı anasına tabıs etsem
- 1411 bizge bir bağdat pen şam mısır dağı
1412 adamning kez bolğanda kısilğanı
1413 ħaksılık tarıķķağa etken erlik
1414 demey aķ mınav kăpir musılmanı
- 1415 patşa ayttı jigit özi etse ħabıl
1416 tilese maķsat etip üyin kămil
1417 kăristir anasına aķ sût bergen
1418 jetissin armanına ol müsăpir
- 1419 jigitke ħaris ayttı tutķın balam
1420 kelispes kesir söylep uķtıрмаğan
1421 üyinge mısırdagı baramısınğ
1422 ħutķarsaķ pendelikten tutķındağan
- 1423 bas iyip ħol ħavsırıp ğali bala
1424 aldiyar depti ornınan tura sala
1425 ħanekiy mekenime jetkizsenğiz

- 1426 közimnen bir bir uştı mısır qala
- 1427 engizip aytıp äbden sanasına
1428 özining kelip Һaris Һanasına
1429 mingizip ayağına qolın ustap
1430 közingdi jum depti qali balasına
- 1431 ayağın ayağına salıp mindi
1432 şükir dep eki közin mıqtap jumdı
1433 aşıp ed aş degende eki közin
1434 özining üy qasında turğan kördi
- 1435 mezgili köz jumğanı namazşamning
1436 üstinde otırğanday dastarqanning
1437 şükir qıp öngim be älde tüşim be dep
1438 qalıptı kıyalına qajap tangning
- 1439 esigin qaktı aluvası bala kelip
1440 şattangan köngiline sana berip
1441 aluvası ketkende üyi ne bolğanın
1442 aytayın tıngdanğızdar jäne kelip
- 1443 qolınan qalisına ustap alıp
1444 sokqanda onı qali müştap anıq
1445 bağıdatta üş ay jürip kelgeninşe
1446 jürgende sonşa jıraқ tısқа barıp
- 1447 otınnan bir aqaştı qolına alıp
1448 tılsımmen äpsün oqıp bir dem salıp
1449 aynıtpay aluvasınınğ beyne özinen
1450 jan berip jas jigit qıp jasaptı anıq
- 1451 belgili tünde jatar mezgilinde
1452 bazarğa aluva satıp kündiz künde
1453 janınan anasınınğ barıp jürdi
1454 özining burınğısa käsibinde
- 1455 sonımen aluva satıp üş ay jürdi
1456 anası künde körip şükir kıldı
1457 bir küni sol balası qattı avırıp
1458 tävipter em jasaptı neşe türlü
- 1459 bağıdattan kelüvinen bir kün burın
1460 beyşara dünüye salıp keştinq qurın
1461 namazdan erte küni kömdi aparıp
1462 anası qasiretinde jandı muning
- 1463 aqayın bata qılıp kelip ketip

- 1464 ölgen song salt sana sol ajal jetip
1465 tün bolıp jatıp jalğız ƙalğan edi
1466 ƙağıldı üy esigi tars turs etip
- 1467 ƙabarlap ƙaƙƙanda esik anasına
1468 el tegis bir uyıƙtağan şamasında
1469 ornınan ƙart beyşara turıp kelip
1470 kidirmey kimsing depti balasına
- 1471 anajan men ƙulınıñ ğali balanğ
1472 barmısıñ sav salamat meyirimdi anam
1473 anası ne aytasıñ dep esikti aşıp
1474 tanğ bolıp sasıp jürip jağıptı şam
- 1475 şam jağıp betin kördi balasıñ
1476 bala da kördi jüzin anasıñ
1477 ƙuşaƙtap anajan dep aymalaptı
1478 meyirban altın daraƙ panasıñ
- 1479 anası balasına jalt jalt ƙarap
1480 sene almay aƙılına tüşke sanap
1481 tanğ boldı bul ƙalay dep balası da
1482 tabılmay şın jürekten jazıp ƙanat
- 1483 degenşe balasına ayttı anası
1484 oy sanam közim nurı sen ƙarası
1485 men ƙayran bolıp turmın nanar nanbas
1486 jetken ed bugün sağan aƙ ƙazası
- 1487 adamdar ƙuran oƙıp kömip seni
1488 köñil aytıp ketip edi jubap meni
1489 bul ƙanday ƙudireti tağdır isting
1490 aytuvdı bilmey turmın sağan neni
- 1491 anajan vaƙıyğa eken bolmağan bul
1492 ƙudiretti men de kördim ğajayıp sır
1493 osı üyden men ketkeli neşe ay boldı
1494 javap ber aytingızşı osını bir
- 1495 esten tanıp anası ayttı jan balam
1496 bul tüşim be ğajap ƙayran tanğ bolam
1497 eş ƙaƙƙa da ketken joksing üydesing
1498 sen keşe ölip men bir adam zarlağan
- 1499 tösek tartıp avırding az ol künde
1500 bar jatƙanıñ tolar tolmas on künge
1501 keşe ölip bugün ğana ƙoyılding
1502 esten tanıp jatır edim men mülde

- 1503 zarlandırıp jalğız tastap ananı
1504 ğajap kayran saldıñ ğasiret sänanı
1505 jahaz etip kuran okıp moldalar
1506 janğa ğana janımnan köp taradı
- 1507 kiyimdering sandıkka ol salındı
1508 tır jalangaş ketting lıpa kalındı
1509 aytı ğali sandıingnıñ avzın aş
1510 tur ma eken sol köreyik dep jalındı
- 1511 ana kelip sandıktı aşıp karadı
1512 kiyim tügil tügi de joq jağalı
1513 bul qalay dep tamaşaday tangırqap
1514 balasınıñ aytqanına nanadı
- 1515 balası aytı anasına tänti bol
1516 üş ay boldı men ketkeli uzak jol
1517 bağdatting qalasınan oraldım
1518 tang qalarlıq tarihtarın aytı ol
- 1519 bul vaqıyğa tangırqattı anasın
1520 tangırkatıp taza engizdi sanasın
1521 jan jemisim janğa bildim jaydı dep
1522 kısıp jılap süydi saya balasın
- 1523 dedi baqşam basta baqıt jemisim
1524 tüp tügelmin bitti barlıq kemisim
1525 ğılım kudiret şın keremet devşi edi
1526 şek şübäm joq kümänim joq ol üşin
- 1527 janım balam kondırğan sol meymanıñ
1528 sonı qalay boldı bılay kıynavıñ
1529 armanım joq ölsem janım aldında
1530 ettim şükir tolıq eken imanım
- 1531 bar şırağım sol meymağa jäne de
1532 apuv sura etken qate şarağa
1533 eger olay apuv talap etpeseng
1534 sağan qater mendey qasiret ananga
- 1535 anasına balası aytı anajan
1536 bar ma äli jaqın jerde ol adam
1537 anası aytı qonaq üyde äli otır
1538 aluvanı kelip aladı özi är adam
- 1539 özing de üyde turğanında avırmay
1540 aluva bazar jürdi üyingnen davılday

1541 beyne özingdey bassılık kıp sol kisi
1542 savdangdı istep otır sıraķ savingday

1543 men mınadan balam kattı kırıktım
1544 kólında eken kudireti jorıktıng
1545 balam barıp basıngdı iyip kólın al
1546 men aklıdan aljasarmın torıktım

1547 janım sensing karamıǵı kózimning
1548 patşalıǵım sensing mening özimning
1549 endi barıp toktatpasang aşuvın
1550 keter mening sabır taķat tözimim

1551 balası tez türegelip iyildi
1552 anasınıng kólın kısıp süyindi
1553 sabıringdı saķtangız dep özing de
1554 köreyin dep ketti meyman üyimdi

1555 kelse üyinde jürip jatır savdası
1556 jürgizüvşı ğalisına aluvışı
1557 kele ğali ayaǵına jıǵıldı
1558 jalınuvda ayıluvda arması

1559 ğalisına körip ğali balanı
1560 ayanışpen külip kına karamdı
1561 ayaǵıma kılama dep pende bop
1562 kısıp ustap süyip koldan aladı

1563 ğali kelip apuv talap kıladı
1564 ädepsizdik ettim keş dep künäni
1565 özing de keş apuv et dep baladan
1566 ğalisına jas jigitten suradı

1567 ayttı ğali men bilmedim keşingiz
1568 men keşirdim kirdi janga esimiz
1569 ayttı sina saķarasına bağdatting
1570 tastap edim neler körding şeşingiz

1571 ayttı ğali sır kaldırmay şeşilip
1572 jiberdingiz sol dalağa köşirip
1573 äskerlermen birge barıp bağdatķa
1574 üş ay jürip kalgandıǵın keşigip

1575 ayttı jāne onda körgen monşanı
1576 aytıp bitpes akıl jetpes sonşalı
1577 äbilħaris kuvatımen simiyaning
1578 mısırga ap kep tastadı dep bul sağı

- 1579 ğalisina aytı urġan tayaġıng
1580 ğali boldı dedi basıp ayaġın
1581 aluva satıp ayırġısız öziñnen
1582 tarıġkan joġ anang jayı bayāing
- 1583 üş ay jürip sening keler kezingde
1584 esebimde edi bari özimde
1585 sol tayaġıng opat ettim avırtıp
1586 budan artıġ jürgizbedim tözimge
- 1587 ġılımı simiya ġajap küşti negizden
1588 aytıp bolmas til jetpeydi lebizben
1589 bul körgeñing jalġız ġana tamşıday
1590 şaşırağan tüpsiz muhit tengizden
- 1591 budan keyin kızmetinde sinaning
1592 bildi ġılımın türli önerin düniyaning
1593 sabaq alıp äbuġalisinadan
1594 azdap bildi ġılımınan da simiyaning
- 1595 ğali bala boyun biylep aladı
1596 aynaġa da ädemilep qaradı
1597 kiyip kımbat jibek asıl tavardan
1598 sılap siypap kıyaġa köz saladı
- 1599 olay boluv sebebi de boladı
1600 künnen küñge savdası alġa baradı
1601 özi körkem orta boylı örimdey
1602 işpey jemey köz meyiring kanadı
- 1603 on toġız ya jıyırmalarda jası da
1604 däl şını osı ayta almaymın asıra
1605 qanttay erip qaltıraydı kıızıġıp
1606 qumar äyel kelse eger qasına
- 1607 sonimen aluva satıp jürdi jaynap
1608 beline altın asıl kemer baylap
1609 aldına kımbat zengber aluva salıp
1610 kıdırtıp qora qora sattı jaylap
- 1611 key kezde qoralardan bazar barıp
1612 talasıp halıġ qaravda nazar salıp
1613 birinşi aluvasining tazalıġı
1614 ekinşi körkemdigi küñdey jarıġ
- 1615 talasıp bazar halkı jürgizbedi
1616 qamalap qoralarġa kirgizbedi
1617 aluvası jetpey qalıp jürdi talay

- 1618 bul tipten eş nârseni bilgizbedi
- 1619 naşası bolmay jürdi burıngıday
1620 köşeden kaytıp jürdi burıldırmaı
1621 jıladı ğali bala sinağa kep
1622 äkejan jürmeymin dep bolıp bulay
- 1623 maķul dep balağa ayttı kaytpa küyden
1624 adamdar tarıķpaydı tängiri süygen
1625 bazarğa ävrenenip şıķpay bala
1626 satılıp turatuğın bolar üyden
- 1627 dedi de ķoydı sina ķarap biraķ
1628 közine köngiline jılı uşırap
1629 bir üydi üy ķasınan payda ğıptı
1630 bolmaşı önerining kiltin burap
- 1631 tört bes üy keremettey payda boldı
1632 azğantay sırt körgenge jayğa ķondı
1633 birevin şetten kelgen meymańa arnap
1634 birevi aluıa menen balğa toldı
- 1635 birevi otıruığa özine arnap
1636 bir üyin ğalisına aldı tańdap
1637 birevi balańana joğarğı üy
1638 bul üydi tańdandanday körgen barlap
- 1639 osı üyde ğali bala etti savda
1640 aynalĝan aynalası baķsa bavğa
1641 körgen song köbi kelip bazarşınıń
1642 aynaldı kün tün savda tarķamavğa
- 1643 äyel de aluıa aluvğa er de keldi
1644 äyelden beter jüzin er de kördi
1645 aluvanı köpşiligi sıltav kılıp
1646 ğalidı avırĝandar emge kördi
- 1647 bul savda künnen künge ketti ulasıp
1648 adamdar bir birine aralasıp
1649 bir özi aluıa satıp ülgire almay
1650 ulĝayıp tań ğalĝanday küşeydi asıp
- 1651 ķızmetke köp jigitter aralastı
1652 savdası burıngıdan tağı da astı
1653 birevler istep jatķan isin tastap
1654 körüvge ķoyĝan tekke ıķılastı
- 1655 serüvendep köşelerge şıķsa bala

- 1656 bolmaydı aynalası tipti az ğana
1657 mısırdı ulıqtarmen tanıs bolıp
1658 aşılp artıldı aqıl zeyin sana
- 1659 mısalı jürse bala köşelermen
1660 adamdar aldın tosıp neşe körgen
1661 şakırıp üyge jürip meyman bol dep
1662 talasıp şakırar ed neşe jerden
- 1663 balanı qurmet etip ortağa alıp
1664 körüvge keremettey intalanıp
1665 şuvlaskan davıstarı kök jaŋgırtıp
1666 jürüvge jol taba almay bultararlıq
- 1667 söytse de şıǵıp zorğa arasınan
1668 bazarlap jürdi jayın jol aşılgan
1669 bir küni patşasınıñ sarayınıñ
1670 üstinen ötti jolı barası jan
- 1671 belbevi jarq jurq etken gavhar kemer
1672 körgen jan ölik bolsa ruhi ener
1673 özi de jüsip zanglı körkem edi
1674 hor kıızı adam tügil kelip tüner
- 1675 üyinde mısırdagı padişanıñ
1676 bar edi kıızı suluı hanşanıñ
1677 ay men kün aq jüzinen uyalğanday
1678 jürse de qalar edi jarısa kün
- 1679 deydi artıq suluılgın zılıhadan
1680 ekevin bolsa ölsep tasqa salgan
1681 zılıha bir kıl qurılı bolmas edi
1682 bagası minav kımbat anav arzan
- 1683 joǵargı biyik üyde otırıp kıız
1684 tuskendey kördi kökten ay men juldız
1685 körgen song jigit jüzin ğasıq bolıp
1686 jüregin tesip ötti bir almas biz
- 1687 kün edi künnen tuvıp külimdegen
1688 san sunğkar tırnağına ilinbegen
1689 jürekten maħabbattıñ alması ötip
1690 ol sümbil küyge tüsti dirildegen
- 1691 şakırıp kıız buyırdı dayasına
1692 üyrengeñ jasıl japırağ sayasına
1693 şakırıp keltir depti aluvasını
1694 alağan ay sıyğanday ayasına

1695 ǵalıǵa bayan etti daya kelip
1696 ǵamasıp közi jüzden taya körip
1697 alıp jür aluǵaǵ bolsa kız ǵaǵırdı
1698 engbegiǵ eş bolmasın zaya bolıp

1699 aldına mälikenıǵ bala keldi
1700 aluǵasın az da bolsa ala keldi
1701 artınan kız dayası keldi ǵalmay
1702 jigitti kız mälıke jāne kördi

1703 jüzinen kızıl jibek perdeni alıp
1704 eki jas birin biri körgen anıǵ
1705 bilǵayniy va rasiy dep arab tilmen
1706 bas iyip kördi ǵalı köngili janıp

1707 ǵara köz degeni ol mine basım
1708 janım men degendeyin ıǵılasım
1709 suluǵ da tätti sözben amandastı
1710 sıltavmen ǵarsı aluǵa zamandasın

1711 zamandas mälıke ayttı bar ma aluǵaǵ
1712 aluǵaǵdı köp maǵtaydı türli aluǵan
1713 bar bolsa maǵtaǵanday dämılerin
1714 ap kelip körsetip tur bolsaǵ paluǵan

1715 ǵaradı bir mārtebe sonda jigit
1716 bolmaǵı mälıkege közin tigip
1717 uyalıp ekinši ret ǵaramaptı
1718 maǵabbat ıǵı dertin işke tıǵıp

1719 ayılǵan kız sözine berdi javap
1720 aluǵam bar tatıp bilip alsaǵ savap
1721 lām yazuǵ va lām yaǵrab dedi kızǵa
1722 bolmas dep tatıp bilmey arabǵalap

1723 tätti söz aluǵadan da ayttı kızǵa
1724 ıǵtiyar tatpay bilmey alarsız ba
1725 dese de ǵaǵıǵ oǵı ötti tüyrep
1726 kün közi ǵoyar ma eritpey tüsse muzǵa

1727 köktemde jerge tüsse künnıǵ közi
1728 jaynaydı orman toǵay japan tüzi
1729 balǵıydı ǵıya tavdıǵ ǵarları erip
1730 ǵulpırar gülmen barlıǵ aya bozı

1731 mısalı köktemdegi jerdey balǵıp
1732 ǵarasa ǵavlaǵan ot jalın ǵalǵıp

- 1733 ғаşıқтӡң kesesinen uʋın urttap
1734 alganday boldı aluʋağa aʋruʋ satıp
- 1735 esikten esten tanıp ketti şıǵıp
1736 menǵireʋ maḥabbattan ƙanjar suǵıp
1737 meng zeng bop mälıke de mäjnün boldı
1738 ketkenin bilmey ƙaptı aƙılı uǵıp
- 1739 jigitti dayasına depti ƙayda
1740 ƙaƙır tez bolsa eger jaƙın jayda
1741 dayası ƙıƙsa tıƙsa ketip ƙaptı
1742 mälıke ıƙƙı dariya batıptı oyğa
- 1743 men bir gül gülstanda östim jaynap
1744 bugün ot jüregime jandı ƙaynap
1745 ƙondı da köz alıƙsa uƙıp ketti
1746 ƙandırıp ƙıƙsa tünge turmay sayrap
- 1747 bilmeʋşı em ne ekenin de maḥabbattıǵ
1748 kitabın oƙısam da naƙıliyatıǵ
1749 men bugün ƙın ғаşıқтӡң dariyasına
1750 zılıḥa jüsipterdey tereng battım
- 1751 osınday boldı desek ƙızdıǵ jayın
1752 ƙızıl gül mezgılınde ғаşıқ ʋayım
1753 ƙaytƙan joƙ aluʋaşı da jap jaƙsı bop
1754 onı da azdap aytıp bayandayın
- 1755 esikten şıǵıp ketti tältirektep
1756 sinağa aytayın dep erterek kep
1757 ƙıyalmen jılap engirep kete berdi
1758 äyteʋir üydiǵ jolı osı goy dep
- 1759 aşıqtıƙ dariyasına tereng battı
1760 maḥabbat ƙarabınıǵ dāmin tattı
1761 ƙızıl gül ƙızıl ƙoƙƙa örtenüvmen
1762 oƙ tiyip ƙızdıǵ atƙan kele jattı
- 1763 äbuǵalisınağa keldi jılap
1764 köziniǵ närestedey jasın bulap
1765 barlıǵın ʋaƙıyǵanıǵ bile tura
1766 ne boldı janım balam depti surap
- 1767 ulı ustaz dedi ǵalı suramaǵız
1768 aplatón pisaǵurıs ǵulamamız
1769 bir gülge közim körip ketti aşıǵım
1770 suluʋda tengdesi joƙ onıǵ naǵız

- 1771 mısırdıñ osı kair qalasında
1772 adamnıñ munday suluı balasında
1773 jaralıp dñniyağa qalay kelgen
1774 bir türli är siypatı jarasuıda
- 1775 qaradı qaday atıp qara közin
1776 tiygizdi jüregime şırın sözün
1777 juıspay baska sözdi aytuvğa avzı
1778 jıgıldı ekpetinen bilmey özin
- 1779 suradı ğalisına jas baladan
1780 мәjnüney bolma depti maskara adam
1781 söz kısqa endi menen ne suraysıñ
1782 artıqşa avruı tapsañ astanadan
- 1783 bala aytı ǵılını dariya muhit tengiz
1784 kudirettiñ qasiyetinen alǵan negiz
1785 ya öltir yaki qañǵırt ya jaynatıp
1786 muddağa maqsatınnıñ qaın jengiz
- 1787 qadaldı oq qañarı jüregimnen
1788 oraldı iş tısımnan bilegimnen
1789 täñirimnen talay aytım tük bolmadı
1790 artıqşa aytarım joq bir öziñnen
- 1791 tolǵanıp turdı ǵalım biraz ǵana
1792 oyladı ömir şolaq kün az ǵana
1793 ǵalijan qoymadıñ goy jayıma dep
1794 otırdı tömen mülqip biraz jāne
- 1795 bir kezde sol qurıada jer şayqaldı
1796 ǵajayıp qorqınıstı sır bayqaldı
1797 qulırıp ǵali bala qıvanıp tur
1798 degeney er armanın bir qaytardı
- 1799 bir kezde jarq etti kün esik aşıp
1800 şuǵılalı tönğirekke sävle şasıp
1801 qarasa künnen suluı qız kelip tur
1802 jigittiñ jüregine sızǵan maşıq
- 1803 oqtan tez ottan ötkir aşıq otı
1804 jürekten arşılǵanday baskan totı
1805 körgeñ song janı süygen mälikeni
1806 jüzgendey boldı tengiz paraqotı
- 1807 ötkelsiz aşıq dariya tengiz edi
1808 davasın tappasañ uı jegizedi
1809 qolda bar paraqotıñ küş qasiyeti

- 1810 raqmet atangızğa degizedi
- 1811 qoldağı küşi jalğız galım sina
1812 kuyt öltir dep jalındı meyling kıyna
1813 suluǵ kız esiginen kelgeninde
1814 galıǵa dedi sina esing jiyna
- 1815 üy işi ketti jaynap kız kelgende
1816 jamanğa jan oyanbas jüz körgenge
1817 jamalı jer jahandı jarıq kılıp
1818 degendey kelip turdı sizben birge
- 1819 suluǵdıng bası aynalıp esi tarap
1820 beyne bir mas bolǵanday urttap şarap
1821 şamalap esi engen song erkin üyde
1822 sinamı gali menen kördi qarap
- 1823 galiydı keşe körgeñ bildi tanıp
1824 aq jüzi aruǵ suluǵ gül gül jaynap
1825 galıǵa ayttı sina baska tilmen
1826 jan balam uyat jolǵa barma aynalıp
- 1827 keltirdim aşıǵındı ılajsızdan
1828 şıjımay may turmaydı otqa kızǵan
1829 süymek bar quşuǵa joq quşırılalıp
1830 ölesing ädep jolın eger buzsang
- 1831 dedi de galisina şıǵıp ketti
1832 balaǵa tärtip jolın nıq körsetti
1833 jas suluǵ jan raqatım kelingiz dep
1834 orıǵa otıruǵa ruqsat etti
- 1835 suluǵdı otırǵızdı joǵarıǵa
1836 degendey joǵarıla joǵarıla
1837 quşaqtap jas suluǵdı otırǵızıp
1838 maqsattı tüsindirdi talabına
- 1839 gali ayttı köbelekpin men bir küygen
1840 sunǵkarday saharada uşıp kökten şüygen
1841 gavhar köz şırın sözing ot bop örtep
1842 ötkendey öngmenimnen oq bop tiygen
- 1843 ışkına aşıǵıngnıng şıdamadım
1844 tek janım ölmegenim şıdaǵanım
1845 basıǵa tal boyıǵa janım qurban
1846 baqıttı tarttı tuzı bul aranınǵ
- 1847 otırıp suluǵ basın tömen salıp

1848 kök kepterdey anatı t sken talıp
1849 jigitke j z buralıp nazben ayttı
1850 siz be eding aytan ke e  yge barıp

1851 ke egi menmin depti aytan barıp
1852 ate emes aytan osı s zining anı
1853 endese perimising jinsing ba  lde
1854 bolmasa adamsız ba  a an darıp

1855 bul t rli utar menen  ek k m ndi
1856 jiberip j regimnen bult tumandı
1857 degende ali bala ayttı ıza
1858 k m nsiz arsı alingız osı tangdı

1859 sebebi peri de emes jin da emespiz
1860 adambız  zingizdey  ektenbe siz
1861 baıt ta ayı da ortak abıroy da
1862 teginde siz de biz de baıttımız

1863 keltirgen bir sekundta sizdi munda
1864 uyata aldırmaydı tegi ura
1865 siz bir g l g lstanda biz bir bulbul
1866 jasalı oyun k lki janım tında

1867 degende bul javaptı ız aytarıp
1868 ayt depti anı  e ip sır bayalı
1869 bul alay uyattı is ne ikmat bar
1870 ating kim alımın kim ay taypalı

1871 munday is bolar ma eken musılmanda
1872 teginiz anı sizding musılman ba
1873 uday da zorlısıldı s ygen emes
1874 ne aytasız uday demey ısılganda

1875 ısılmay ali bala buan k ldi
1876  riyne musılmanbız aytsa dindi
1877 jaratan ızıqtırıp maabbatpen
1878 er  yel bulbul us pen ızıl g ldi

1879 ızıqtı siz bolsangız ızıl g li
1880 ızıqqan g lstannın biz bulbulı
1881 erkingnen ıktiyarsız emespiz biz
1882 ikmatın ayta almaymın  e ip munı

1883 ne kerek  lemde ortak arttık jastık
1884 ustav jol jaska ıyın dindi tas ıp
1885 jas bolıp ızıl g ldey jaynamasak
1886 nege biz bul d niyaa  ııp bastık

- 1887 mısırdıñ ƙalasınıñ ƙızıl güli
1888 sayrağan ƙızıl güldiñ biz bulbulı
1889 dünüyanıñ osınday goy tağdır kilti
1890 dedi de ƙuşaƙtadı sol kün tüni
- 1891 bastalıp jaska layıƙ külkili oyın
1892 ƙuşaƙtap güldiñ körkem taza boyın
1893 ıƙtıyar köp uzamay süyisti ol da
1894 jastardıñ layıƙtı jasap toyın
- 1895 ötkizdi jazğı tañnıñ tamaşasın
1896 tatımdı tamaşanıñ jañğasasın
1897 ƙalıñsız ƙaska kedey Һannıñ ƙızın
1898 alıptı adam salmay araşasın
- 1899 aspannıñ äskeri köp juldıızınday
1900 tengizdiñ patşa ƙızı ƙundızınday
1901 ƙılımnıñ ƙudiret küşi ƙanday mıƙtı
1902 suluvdı süydi sol tün Һor ƙızınday
- 1903 atƙanda altın aray bozarıp tañ
1904 juldıızdar joyılğanda azayıp Һäm
1905 şımıldık künnen jibek türilgende
1906 otırdı öz üyinde ol altın şam
- 1907 ƙaradı tañ bop suluv aşıp közin
1908 otırğan öz üyinde kördi özin
1909 mıñ oylap köñgiline sıygıza almay
1910 otırdı aƙılına bermey tözim
- 1911 oyladı äkem patşa mısır Һanı
1912 ölimnen basƙa ƙabıl usıñanı
1913 men sonıñ ƙızıl altın ƙızı bolsam
1914 buzılıp ƙızdıñ uyat uşıñanı
- 1915 naƙıl bar ƙızdıñ jolı ƙıldan näzik
1916 abıroy aƙıl kilti altın ƙazıƙ
1917 paş bolıp sırtƙa sıırım şıƙpay turıp
1918 anama sezdireyin Һatƙa jazıp
- 1919 tipti eş bul vıaƙıyğa onğay emes
1920 uyattı ƙıyındatuı ƙolay emes
1921 teginde aldıruvşı adamdar da
1922 küşti eken tüsinbedim ƙanday kenges
- 1923 bul isting tegi tereng tüsinbedim
1924 layıƙtı bolmay ƙaldı isim mening

- 1925 negizi äygilenbey qalmas halıqqa
1926 ayıbımdı bolar aytsam tüsirgenim
- 1927 hat jazdı anasına aldın oylap
1928 qaldırmay bolğan isting bärin baylap
1929 özimning keng bölmemde jadır edim
1930 bir kezde közimdi aşıp kördim jaylap
- 1931 qaragam başka bölme közimdi aşıp
1932 eki adam otır onda joldastasıp
1933 birevi jas birevi därevis adam
1934 barganday boldım beyne jol adasıp
- 1935 jasına därevis otır berip aqıl
1936 bolma dep uyat joldan tipti gapıl
1937 ölding dep uyat isten saqtanbasang
1938 ol adam ketip qaldı ayıp naqıl
- 1939 bilmedim jol adasıp sona bardım
1940 janında sol jigitting jalğız qaldım
1941 qanşama jalınsam da erkim bolmay
1942 jagdaysız jayım ketip jäbirlendim
- 1943 jayımdı aytım ana jasırmadım
1944 janıma ajal bolar jasırğanım
1945 tögildi abıroyım altın basım
1946 köp artık ajaldarğa asılğanım
- 1947 bardım men ıqtıyarsız ayağımnan
1948 arnavlı qala işinen jay alınğan
1949 bar körge bayandadım jayım osı
1950 baqıtsız baqqan qızing bayağıdan
- 1951 jöneltti dayasınan jazıp hattı
1952 tapsırdı ol anasına amanattı
1953 anası bastan ayak okıp bilip
1954 qojası äkesine habarlaptı
- 1955 äkesi mälikening mısır hanı
1956 esitip aşuvlandı şığıp janı
1957 äşkerin mıqtıların şaqırıp ap
1958 şaqırttı galımdarın tağı tağı
- 1959 jiynalıp keldi galım gulaması
1960 kuşnaş baksı balger käre jası
1961 keş bolıp tağı ap keter degendeyin
1962 kız jatar jerde boldı äşker bası

- 1963 okıttı jariyalap kızdıñg hatın
1964 kız körgeñ vaxıyğanıñ hıkayatın
1965 tanııp bir tünge tañg tamaşamen
1966 ayamay aytıptı aqıl parasatın
- 1967 patşanıñ bas vāziri aqıl berdi
1968 onı ustav kıyın emes onğay endi
1969 kırık kızdar küzetşi āyel dayaları
1970 qamalap ustap tursın almay demdi
- 1971 āskerler mltıq penen kılış alıp
1972 ündemey mıqtı tursın tınıştalıp
1973 qalayda ayamastan alsın ustap
1974 bereyik sonsong jaza durıs tanıp
- 1975 kız āyel dayarlanıp āskerleri
1976 suluvdı qamap bāri qasterledi
1977 tün bolıp jatar mezigil tayanğanda
1978 sinağa ğali des bermedi
- 1979 ağajan ğaşıq mağşuq kütken vaxıt
1980 tayandı bazarında gavhar jaqut
1981 ötindi qanat jayıp qattı jılap
1982 ketkendey bolmayın dep bastan baqıt
- 1983 ete almay ğalisına buğan tözim
1984 keşegi mezigilinde bilip kezın
1985 öziniñ ādetinşe amal etti
1986 köpşilik baqıraytıp otır közin
- 1987 ayttı kız al mıqtı bol keldi keldi
1988 jüregim dürsil dedi kettim endi
1989 degende qattı ustadı kız āyelder
1990 sırtağı habarlantıp āskerlerdi
- 1991 kozğalıp kettim dep kız qoparıldı
1992 al usta dep şuvlastı peri jındı
1993 jönelip al kettim dep ketip qaptı
1994 sävledey ustay almay ay men kündi
- 1995 qolğa alıp kim ustağan kün sävlesin
1996 köz körıp ökinisti bul āvresin
1997 sırtağı sırt etpesten qaldı āskerler
1998 joyılıp joğaltqanday aqıl esin
- 1999 qolımen ustağandar kızdı kıısıp
2000 adamday sävle quvğan bos tırmısıp
2001 qap qap dep qattı ökinip qalıp qoydı

- 2002 bāri de qayrat qajır qoldan tosıp
- 2003 āskerler qatar turǵan qaldı bosqa
2004 bolǵanday qaska taba külki dosqa
2005 mılıqtı tars turs atıp ayqaylastı
2006 qalmastan qamap turǵan qart ta jas ta
- 2007 jabuvlı aşılmaǵan mıqtı esik
2008 bitevli körinbeydi üyde tesik
2009 beyne bir ustalmaytın kölengkedeı
2010 qalay da qaldı ustavdan ümit kesip
- 2011 āskerler āyel kızdar qamaldaǵı
2012 amalın qamasa da taba almadı
2013 tünimen büıı tiygen iytteı bolıp
2014 atasın anası men habarladı
- 2015 jabılıp tus tusınan qamaǵanın
2016 temirdeı sırttan āsker oraǵanın
2017 kırık kıız ben küşti āyelder işten qamap
2018 tuta almay aydalanı qaraǵanın
- 2019 taṅ kılıp suluı kelip taṅ atqanda
2020 tünimen tüzde bolıp el jatqanda
2021 barǵanı kelgeni de sezilmeydi
2022 jaṅǵalak jeṅgilge uqsap jın qaqqanda
- 2023 kılımsıp sıbır sıbır betin şımşıp
2024 kızdar da tıpırşıydı jürmey tınşıp
2025 anası kızdıṅ tuvǵan qattı küyip
2026 kısılıp jür barmaǵın tistep kırşıp
- 2027 kızarıp kıızıl şoqtay kıız da jılap
2028 ölem dep pısaqtı alıp jattı qulap
2029 atası anası men mısır hanı
2030 jüre almay ölmese de otır şıdap
- 2031 han sultan ortaǵa alıp vāzirleri
2032 namısqa bas ketkenşe āzir bāri
2033 kızǵa ayttı barar jayıṅ bul şahardıṅ
2034 işinde sırtında ma aytşı qane
- 2035 kıız ayttı tuvıskandar ülken aǵa
2036 sözimnen şeşıp tüyin bersenḡ baǵa
2037 aşkan song jartı joldan enedi esim
2038 barar jer uzaqta emes osı qala
- 2039 aqılǵöı vāzirlerdiṅ ayttı biri

- 2040 tabıldı tabuv̇ onğay aytam mine
2041 boyav̇ ğıp zağıpırandı jılı suv̇men
2042 bes k̇olın malsın soğan uzak k̇üni
- 2043 köterip baraṫkanda alıp belden
2044 bolsa da oğtan ötkir jüyrık jelden
2045 bes k̇olın manğdayşağa bassın mör ğıp
2046 esikten esine alıp kirgen jerden
- 2047 malınğan bes savsağı zağıpıranğa
2048 basılsa manğdayşağa bolıp tanğba
2049 aralap erte k̇üni izdep tavıp
2050 aluv̇ğa boladı onğay karağanda
- 2051 barlığı osı ädisti maqul kördi
2052 tabılğan tiyanaqtı aqıl deydi
2053 bes savsağın boyav̇lap zağıpıranğa
2054 basuv̇ğa bargan jerde batır boldı
- 2055 otırdı zağıpıranğa k̇olın malıp
2056 ata ana ölmese de küyip janıp
2057 aspandı k̇ün batқан sonġ kaptap juldız
2058 mezgili eldinġ jatar bolıptı anıq
- 2059 keter kez tayanğanda işten tınıp
2060 k̇ıngkıldap jalındı jas kızdar külip
2061 mälıke keter kezi tayandı dep
2062 bäre de qayratına turdı minip
- 2063 otırdı kıız da jılap qudayına
2064 tındırmas qaldım av̇ dep udayına
2065 sağattı mezgilinde ğali bala
2066 buringı bardı üyrengeñ singayına
- 2067 sinağa ötiniş kıp keldi jāne
2068 atajan küşeydi dep qayğı sāna
2069 balağa raqımı tūsip kidirmesten
2070 qaharı qattı keldi padişağa
- 2071 kezinde al kettim dep kıız qozğaldı
2072 qozğalğan mezgilinde üyge bardı
2073 kızdıñ azamattıq etken isi
2074 tanğbasın manğdayşağa jaqsı saldı
- 2075 öz köñgili bitti salğan tanğbasına
2076 ekevi aq joq birde bir jan qasında
2077 bastalğan äldeqaşan oyın külki
2078 aytılp amandıq pen arması da

2079 jaz gül jarasķanday bulbulimen
2080 jazǵı tang tamaşalı tüngi ünimen
2081 jigitke jılap engirep ayttı suluǵ
2082 tipti ırza emespin dep men munimen

2083 sebebi duşpanıma boldım taba
2084 söz boldım el avzına dosķa jāne
2085 musulman bılay tursın kitap kıuran
2086 istemes basķa jurt ta bul dūniyada

2087 adamǵa aķıl sana ādep uyat
2088 belgisi adamdıķtıng bul muķiyat
2089 ķariyana nege aytpaysız tüpkilikti
2090 joldas bop ķosıluǵdı bil külliyyat

2091 aytayın erteng janım dedi maķul
2092 kımbattım parasattım onıng aķıl
2093 taǵı da künde keşe tündi ötkizip
2094 ornına vaķıtında barıptı aķır

2095 savsaktan mangdayşaa tüsken tangba
2096 kız kelip üyge kelip kez bolganda
2097 sinaǵa sol vaķıtta aķ mālimdengen
2098 kız kolın malǵan kezde aķ zaǵıpiranǵa

2099 patşanıng mäslihatın ķanday jasap
2100 jatķanın tügel bilip bastan ayak
2101 negizgi pikiri onıng nemen bitpek
2102 ayaǵı maķsatınıng nemen bosap

2103 osınıng küni burın bilip bārin
2104 taǵdırdıng biraz kiltin ıķtiyarın
2105 bılayşaa ibn sina burap saldı
2106 eken dep kim muķatar patşaa zalım

2107 öziniñ artıķ sanap patşaa küşin
2108 tısqarı ādiletsiz jasap kısım
2109 inggayın künnen jarıķ burın bilip
2110 mānisi bul jumıstıng sonıng üşin

2111 esikting bilip sina boyavların
2112 sekundta sol vaķıtta tayav bārin
2113 mısırdıa ķaybir üyding mangdayşasın
2114 bılgadı zaǵıpiranǵa bar kıalanıng

2115 tang ata bardı üyine patşaa kıızı
2116 ösirgen kün tüsirmey ay juldızı

- 2117 ƙaradı bargan jerin tabuŋ üſin
2118 belgisi bes savsaƙtıng başkan izi
- 2119 tang ata dayındalğan erding bäri
2120 izdepti biri beri birevi äri
2121 ƙarasa darbazada barlıƙ esik
2122 tüp tügel tüsken bes ƙol savsaƙtarı
- 2123 ƙısƙası sol mısırdıng ƙalasında
2124 darbaza esiginde ƙorasında
2125 basılğan zağıpıranmen tangbalanıp
2126 bolğanday dese ƙızdı däl osında
- 2127 patşağa keldi bäri bolıp sarsang
2128 erekşe erteli keş erseng ƙarsang
2129 patşanıng öz üyining sarayınıng
2130 bärinde sol tangba bar nazargä alsang
- 2131 dep ayttı üy ƙalmaptı ƙız barmagan
2132 bir de üy joƙ zağıpırandap iz salmagan
2133 sonımen erseng ƙarsang ƙayıp keldik
2134 däl üydi taba almadıƙ ƙızğa arnagan
- 2135 dal bolıp aƙıl huſı patşa küydi
2136 közining etegine jasın kuydı
2137 san ret saskanınan saƙal şaynap
2138 san ƙosın sarı azamat äsker jiydi
- 2139 ƙalanıng sol äskermen sırtın ƙamap
2140 ƙaladan ƙaşpas üſin al dep orap
2141 ƙarattı bir üy ƙoymay sol mısırdan
2142 adamın erkek äyel ƙurttay sanap
- 2143 tazartıp bitkenşe äbden kırık kün ötti
2144 ƙaldırmay ƙaradıƙ dep habar etti
2145 ƙıdırıp ƙız künbe kün kün ötkizbey
2146 patşanıng arı azıp azar şekti
- 2147 künbe kün ƙıdırıvıdı ƙız üdetti
2148 aluŋaşı dävren sürip serüven etti
2149 bul habar elden asıp şetke ketip
2150 patşanıng maskaralap arın tökti
- 2151 ketedi ƙız jigitke künbe kün keş
2152 tün tünep tang atƙızbay kelmeydi eş
2153 bul ister ğalisına ƙolında edi
2154 kisi edi bay menen bek patşağa öş

- 2155 patşanı sol retten mazaq kılıp
2156 otırdı aluvasını ozat kılıp
2157 şıkkanda oquvdi okıp bir padişa
2158 darğa as dep buyırğan ed azap kılıp
- 2159 patşa men baydıng jäne menmendigin
2160 mal kurlı almaydı dep erding kunın
2161 kolına tağdır kilti tüskennen song
2162 jop jorta otırğanı jasap bugün
- 2163 kek sanap osılardı galisina
2164 jürgende kün ilgeri salıp myğa
2165 kolına gılım kudiret kilti tüsip
2166 degendey patşa bolsang küşing jiyna
- 2167 sonimen räsuva bolıp mısır hanı
2168 jan şıgar küyge jetip kısılganı
2169 esitti bağdattağı haris jayın
2170 bir erding patşağa ayıp ısılganı
- 2171 oning bul bağdattağı jasağanın
2172 altın gıp bärin şangırak bosağaning
2173 asırıp basın bulttan monşa salıp
2174 kızın tez keltirgenin han sapaning
- 2175 isining tağı jäne başkaların
2176 patşasın bükil arab astananing
2177 karatkan avızına bas iygizip
2178 dep jäne madaқтаған başka jağın
- 2179 osığan ketti balkıp mısır hanı
2180 az ba bul maskarası kısımdağı
2181 sol aytқан haris erdi keltirüvge
2182 bolıptı köpşilikke usınganı
- 2183 aytıptı väzirlerge jılap turıp
2184 öldim dep orınınan kulap turıp
2185 sol aytқан galımdı biz şakırayıq
2186 däl büytip ölgen jaksı jürip
- 2187 bizdegi minav jağday bolıp turğan
2188 bul ölüm töbemizge tönip turğan
2189 sapaning bağdat hanı kızın alsa
2190 däl mening tüsime uksas körip turğan
- 2191 kalay da aldırayıq osını biz
2192 joyılmay patşa sultan esimimiz
2193 jarqın jüz jaksı adamdar jibereyik

- 2194 osıǵan baringiz de qosilingiz
- 2195 bul sözdi maqul alıp barlıǵı da
2196 qosıldı patşasınıñ jarlıǵına
2197 köp tartuv taralǵı alıp sıylıqtar men
2198 baǵdatting jürip ketti handıǵına
- 2199 hat jazǵan mısır hanı oǵan arnap
2200 alıstan ademilep mısıl qarmap
2201 baǵdatting patşasına ayttı sälem
2202 qabılda bizding tilek sizge barmaq
- 2203 şaqırdıq kelsin haris ǵalımındı
2204 esittik ulı şattıq dabılingdı
2205 baqıttas mısır hanı köp qasirette
2206 körset dep jaydıq kuşaq kämilingdi
- 2207 elşiler jay jabdıqpen jürip ketti
2208 arada azdı köpti künder ötti
2209 köp qala say saħara jolda qalıp
2210 baǵdatting qalasına kelip jetti
- 2211 tüsirdi elşilerdi qonaq üyge
2212 qurmetpen qarşı alıptı ulı küyde
2213 tapsırıp sälem hat pen tartuvların
2214 ne aytar dep jata berdi patşa biyge
- 2215 patşası harısha ayttı taqsır ǵalım
2216 bolıptı dabıl dangkıñg köpke mälüm
2217 mısırdıñ padişası hat jazıptı
2218 oǵan zor kez bolıptı qayǵı qalıñg
- 2219 qonbaptı täbibterden eşbir dări
2220 tappaptı oǵan daıa halıktıñg bari
2221 sonımen siz bizge arnap elşi salǵan
2222 zamannıñ sizdi sanap payǵambarı
- 2223 mınaday qımbattı zat bergen sıyı
2224 maşakat jumısınıñ turi jiyi
2225 tün boyı bir aluıaşı azar jasap
2226 qalganday qımbatınıñ túsip iyi
- 2227 ne aytasız mine basım soǵan barsang
2228 ayrılǵan erleri esten erseng qarşang
2229 qayǵısın erte jetip tıysang tastay
2230 bolar ed ülken abıroy qurmet alsang
- 2231 äriyne sizding qoldan keledi onǵay

2232 siyaqtı sapa menen bizdegi oray
2233 turamın tilektes bop men de soğan
2234 taqsır han bul vaqıyğa sizge kolay

2235 ornınan äbilharis tike turıp
2236 barayın qoldan kelse qurmet kılıp
2237 padişa munı estip quvangannan
2238 qurmetti sözder ayttı şattıq qurıp

2239 jol qarjı sävletine jazdı buyırık
2240 kımbattı köp zat berdi etip sıylık
2241 aqşalar altın kümis lağıl gavhar
2242 üyildi suvday suluq qumday quyılıp
2243 mısırdan kelip jatқан elşilermen
2244 bas qosıp jürip ketti bäri jiyılıp

2245 köngilding sonday jaksı qoşimenen
2246 ömirding türli tolqın isimenen
2247 mısırğa şıqqan küni jetti haris
2248 quvattı gılımı simiya küşimenen

2249 mısırding padişası küyip janıp
2250 şıqpağan şıbın janı tiri qalıp
2251 habarın kele jatқан haris erding
2252 qanıptı jibergennen habar alıp

2253 buyırdı bar adamın diyuvandağı
2254 qalaning keledi dep meymandarı
2255 paytaqtıng bar adamın şıgarıptı
2256 jolına qurban bolıp jiyğan malı

2257 köp jerden şıqtı aldınan sıylık alıp
2258 patşadan buyırık jarlık biylik alıp
2259 haris ta tärtibimen amandastı
2260 dästür men gılım jolı jüyrik anıq

2261 harıstı kirdi elşiler mısırğa alıp
2262 bir biyik joğargı üyge tüsirdi anıq
2263 berildi sıy ziyapat türli tağam
2264 kımbattı şaraptar da işildi alıp

2265 patşanın budan keyin öz üyine
2266 kelipti tanısuvğa jay küyine
2267 qayğılı kız äkesi qarşı alıptı
2268 kelgen song izdegeni nıq süyine

2269 ornışa keltirilip gizat qurmet
2270 jelinip türli tağam işip şerbet

- 2271 otırıp üş kün üş tün etti konağ
2272 hal bilmek tögeldenip şattı külmek
- 2273 patşada bolsa dağı işüv aluv
2274 işkeni zahar edi jegeni aq uv
2275 meymandı ne de bolsa kütip bolıp
2276 sonan song bolsın dedi jağday tanuv
- 2277 bolğan song üş kün ötip törtinşi kün
2278 bastadı ötinişpen sırdan mazmun
2279 ey hakim bizding başka tüsken isti
2280 aytarğa avız barmas aram azgın
- 2281 dos tügil bas kesiken bolsa duşpan
2282 keltirip ayttı köp söz ärbir tustan
2283 adamning balasının basına eş
2284 tüspesin bul siyaqtı kayğı pişpan
- 2285 men aytpayın aytuvğa barmaydı avzım
2286 bilesiz jağdayattı özing bavırım
2287 jin peri adamzattı jumısı emes
2288 bolmasa bir jabayı şaytan dävding
- 2289 balamdı periştedeı bavda gülim
2290 kaldırıp bastı ayakka javğa künin
2291 şirkin jan şıkpaydı eken iyt korlıkka
2292 sebi joq ölmey tiri savğa muning
- 2293 ayıldı tağı tağı sonday sonday
2294 belgili turağı joq degen onday
2295 kündiz bar kün şıkkanda tunderi joq
2296 aytpayın äı aytqanda turmın ongbay
- 2297 bilmeymiz kaydan kelip kayda barğan
2298 zor bäle ziyandastay aydan arman
2299 esepsiz galımdar men bilgişterim
2300 bile almay eş deregin jayğa kalğan
- 2301 şektirip sizge beynet alıs jerden
2302 ümit kıp habarlı dep äı isterden
2303 şükir ğıp jüzingizdi bugün kördik
2304 körersiz aralasa bar istermen
- 2305 jüzingdi älham şükir kördik bugün
2306 örtengen men kongır kaz qalmay tügim
2307 men endi aytıp boldım jağday osı
2308 aspan men jerden de avır artқан jügim

2309 esitip bul jağdaydı padişadan
2310 is ötpék dedi ömirden jaksı jaman
2311 sultanım asıp saspa sabır saқта
2312 jasarmın қoldan kelse dostıқ saған

2313 kitabın rämilding қолına alıp
2314 қапşıғın ғılım һикmat jayıp salıp
2315 dönggelek түrli әrippen sızuv sızıp
2316 ündemey biraz vaқıt turdı baғıp

2317 köterip basın jerden bir zamatta
2318 suvdı suv topıraқtı topıraққа
2319 aydı ayğa күndi күнге urıstırıp
2320 otırdı oy dariyasın жүzip шаққа

2321 bir kezde tereng oyğa ketti sünggip
2322 jazuvın jazıp buzıp basın şulğıp
2323 jaңadan dönggelektep jäne jazıp
2324 jer kökting bärin şarlap қаızıptı ünggip

2325 oқıған şomdı tereng ilimine
2326 süyenip oқıp alған bilimine
2327 astı üstin aspan jerding kezipti äbden
2328 jete almay kıyın oyding күdigine

2329 jatқanda äbilһaris munı қарap
2330 ғılımмен jer мен kökting bärin orap
2331 osılar ne қareket jasaydı dep
2332 қарadı ғalisına etip talap

2333 özining jasap қoyған қарavılı
2334 қaldırmay һabarladı jäne munı
2335 baғdattan äbilһaris munda kelip
2336 tabuvğa jatқandığın қарap munı

2337 һaristing қарap jatқан barlıқ jolın
2338 tabuvğa adastırdı bermey orın
2339 ündistan tengizine avmastırdı
2340 patşaning kıızı barıp turған jerin

2341 bir ғajap tengizde ғıp adastırdı
2342 tengizde jazıyra etip şatastırdı
2343 aynala janıp jatқан ottan қamal
2344 bir қujıra ot қamalдан қalastırdı

2345 işinde sol қujıraning kıız ben jigit
2346 körsetti otırған ғıp oynap күlip
2347 biraқ ta қay memleket қaysı tengiz

- 2348 ayıruv tabılmadı onı bilip
- 2349 tengizding ortasında jazıyra aral
2350 aralding bir jerinde ottan kamal
2351 kamalding kuvısında turğan kujıra
2352 aralding kerek boldı at esimi däl
- 2353 bile almay osıların boldı sarsang
2354 ayırıp kete almadı kagıp alshang
2355 patşağa iltiymas kıp aytıptı azdap
2356 keltirseng balangızdan javap alsam
- 2357 mısırding patshasının kızı kelip
2358 söylepti surastırğan izine erip
2359 kanşama jagdayatın aytkanmenen
2360 tagriybi tabılmaptı tüzüvlenip
- 2361 sebebi galısına bilip turdı
2362 aldınan adastırıp burıp turdı
2363 burmalap aykın joldan aljastırıp
2364 murtınan közin kısıp külip turdı
- 2365 gılımğa galısına tengiz edi
2366 jasınan zeyini ötkir negizi edi
2367 sinağa äbilharis karağanda
2368 aytarğa bir tamşı suv lebizi edi
- 2369 gılım hikmat gılımı simiya gılımı kimiya
2370 gılım ihpa gılımdarı бүkil duniya
2371 beyne ol bakıra muhit edi tereng
2372 sekildi eni uzak tüpsiz dariya
- 2373 sondıktan eki tuvğan sonday saras
2374 mäsele bir kız üşin osı talas
2375 aldınan abıroysız aljastırdı
2376 kapa gıp kadirli erdi kılmay kalas
- 2377 asıgıs äbilharis etti bir is
2378 turğan song kaybir isi bolmay durıs
2379 ötkir tis almas tuyak bir qarşığa
2380 ustattı kız kolına dedi bul kus
- 2381 esikke özing kirer barganingda
2382 esikten işke nazar salganingda
2383 jigitke qarşıgangdı jiber derev
2384 dava joq salmay kalsang armaninga
- 2385 tezbe tez sala kalsang jildam barar

- 2386 moynınan basın üzip işin jarar
2387 sol jerde köz aşkanşa janı şığıp
2388 qaldırmay ökpe bavırın suvırıp alar
- 2389 budan song sol bäleden qutılarsıng
2390 orındap salmay qalsang tutılarsıng
2391 jat narse bul jerde joq tapsang bir zat
2392 ala kel keleringde este qalsın
- 2393 umıtpa osılarding bir de birin
2394 tappadım budan baska isting türin
2395 jav eken piri küşti türi jaman
2396 äzirşe aljasıp tur tapqan gılım
- 2397 ala kel säti kelse tapqan zattı
2398 qaraymız soğan qarap är taraptı
2399 inggayı kele qalsa zat ap kelseng
2400 tabarmız kelgen zattan ol qaraktı
- 2401 tözbedi äbilharis uyalgannan
2402 kızmeti bitpegen song kıyalğa alğan
2403 jasadı almas tırnaq bir qarşığa
2404 galiydi ayıruvğa şırın jannan
- 2405 kolına berip kızdıng qarşığasın
2406 degendey bäleden bas arşıp alsın
2407 kirgende esiginen qıstı jiber
2408 almaday jigitingning alar basın
- 2409 haristing aytqan sözi kızğa qondı
2410 kız da äbden uyaluvmen ıza boldı
2411 tün bolıp bir üy jatıp bir üy jatpay
2412 belgili otav üyge kız da keldi
- 2413 kızğa ol qıstı berip jibergende
2414 aşuvı ıza kernep tünergende
2415 jigitke oramal jap kuska depti
2416 mıqtı bol kız esikten kirer jerde
- 2417 qarşığa basıngdı alar saqtanbasang
2418 bürkittey odan burın baptanbasang
2419 galımı alıp kelgen ne ister dep
2420 solayşa jatır eken bağdarlasam
- 2421 jağdayın osını aytıp tüsindirdi
2422 jigitti kayrap äbdep ısıldırdı
2423 kız kelip qarşığanı jibergende
2424 üyretken ustazının isin kıldı

- 2425  us kelip almas tuyak jolağanda
2426 oraldı oramalğa orağanda
2427 domalap kesek bolıp jerge t sti
2428 ete almay e bir ziyan ol adamğa
- 2429  kpe ayttı a ıǵına jigit turıp
2430 men j rmin sizden uzak  mit kılıp
2431 dostı  a siz  alay a  astı  etting
2432 barlıǵın ulı  mitting umıttırıp
- 2433 men sizdi bilmev i edim alıs j rip
2434  akırdı  meni  zing e tanısıtırıp
2435 uvladı ma abbatı  j regimdi
2436 oyıma ı  ı otı dı jabısıtırıp
- 2437  tini  aytting  zing  kelip tur dep
2438 k nbe k n aluvan ızdan berip tur dep
2439 siy ırlı ma abbattı tiling menen
2440 tiygizding  a ı  o ın ma an da bek
- 2441 siltegen senı  burın o ı  tiyip
2442 berildim sonı    in janıp k yip
2443 jazı ım  akıruv men janaskanım
2444 adastı  meni  limge  alay kıyıp
- 2445  ızarıp  ız uyalıp  ızıl g ldey
2446 adastı  dedi dostım t z v j rmey
2447  osılmay a  nekemen k p aldında
2448 a ıldan ayrıldı  kem izı  bilmey
- 2449 k zge bir j n  aytanday k rinbedı 
2450 eriksiz elden erek erinbedı 
2451  velde k ndey k zge k rinseng  de
2452 sırı nı  t rin    ip berilmedim
- 2453 adamnan bolma  m mk n munday jumıs
2454 bolsa eger e bir kisi demes durıs
2455 musılman jolımenen j rgenderge
2456  zing  ayt ılayı  pa osı j ris
- 2457 jortuvıl t nde jasap jattım k ndiz
2458 bas a emes bu an k v  ay men juldız
2459 balası pat a sultan bılay tursın
2460 j rmeydi mendey b ytip e  te bir  ız
- 2461 uyalıp a ı ınan ayttı jigit
2462 to talıp to ırav men tize b gip

- 2463 ay küni mānggi sönbes maḥabbatting
2464 aytarga tilim jüyrik köngilim sınık
- 2465 degen söz kilti aspanda kisidegi
2466 misaldap osını oyğa tüsiredi
2467 ğalımı ğalımdardıng ibn sina
2468 dūniyanıng eng birinşi müsini edi
- 2469 ey jaynağan janımning sen şın güli
2470 mānggi sönbes maḥabbatting sen küni
2471 aşığıngning aytkanına sensengiz
2472 ötiniş kıp san mıng aytım men munı
- 2473 arızımdı aytım ulıq pirime
2474 kanağatım toymay uzak tūninge
2475 äkesinen alıp ber dep aykındap
2476 mıng märtebe tilek ettim künine
- 2477 maḳul deydi aytkanımdı etpeydi
2478 köp söylesem kötermeydi tek deydi
2479 sondıktan da şınımdı aytım ğaşığım
2480 äytpegende onsız maḳsat bitpeydi
- 2481 biraḳ mağan mınaday bir aytı söz
2482 maşakatsız maḳsat raḳat bitpes tez
2483 sabır jasa vāqıtı bar onıng dep
2484 aḳılı sol asıḳpa oğan balam töz
- 2485 osını aytıp jāne dostıḳ sır berip
2486 şarap işip tağam jesip güldenip
2487 kızıl tüsti pil balıktan bildirmey
2488 ḳaltasına saldı suluḅ bir bölik
- 2489 dastarḳanda barlıḳ tağam erekşe
2490 mısırdığı tağamdardan bölekşe
2491 ḳanday ğajap tağamdar dep kızığıp
2492 körsetüvge aldı sonı kerekşe
- 2493 aluḅaşı er jāne ustazın maḳtadı
2494 maḳtap maḳtap aytıp aytıp tokḳadı
2495 kezeginde ğali erge aytı kız
2496 bir söz aytam ğaşıḳ jarım tokḳa āli
- 2497 köp maḳtadıng ustazıngdı asırıp
2498 artıḳ ğılım jerde jatpas basılıp
2499 ğılım küşi jeter bolsa atama
2500 bilinbey me jürmey özin jasırıp

2501 büytip bizdi şermende etip qorlamay
2502 tärtpsizdik uyatınan qorgamay
2503 jolımenen musulmannıñ dinining
2504 berer edi bilinse äkem talgamay

2505 gali bala ayttı jäne ötinip
2506 maħabbatpen kısıp süyip bekinip
2507 aytkanımda ustazıma osını
2508 inşalladan başka aytpaydı otırıp

2509 sonımenen sabır saķtap boyıma
2510 senen başka zat saķtamay oyıma
2511 ılajsızdan şıdap jürmin gülüm dep
2512 oynap küldi maħabbatķa boy ura

2513 köngili tınıp jaynap oynap jastardıñ
2514 ayı batıp küni şıgıp aspanning
2515 sarayına keldi suluıv kezinde
2516 äbilħaris patşa sultan dostardıñ

2517 ħabar berdi barıp qaytkan jolınan
2518 ne körgenin onğı menen solınan
2519 mınav mening ap kelgenim ata dep
2520 pil balıgın ustatıptı qolınan

2521 äbilħaris alıp körip qolına
2522 şeşti qarap gılım ħikmat jolına
2523 taptıķ dedi bargan jayın bulardıñ
2524 kele qalsa alğan jumıs onğına

2525 ündistan der bir memleket qala bar
2526 dariyaları jazıyrası jäne bar
2527 masaqıya at qoyılğan jazıyra
2528 jazıyranı ottan qora or alar

2529 ot qoranıñ ortasında jayı bar
2530 jaydıñ jarqın kün juldızı ayı bar
2531 juldızınğız sol ayılğan jayda eken
2532 patşasına ħat joldasañ tabılar

2533 rämil gılımın qamsız üşin jäne aştı
2534 är taraıvdan däl tabıvğa jol aştı
2535 osı ayılğan masaqıya jazıyra
2536 ündistandık memlekettiñ qol astı

2537 aljastırdı galısına ħarıstı
2538 jaķındatıp adastırıp alıstı
2539 ömir öner jatқан eges bāseke

- 2540 aplatonna asırdı ayla ädisti
- 2541 ibn sina ħaris erdi aᅇgılıp
2542 jatır eken degendeyin nağılıp
2543 tabuv jayın ħarap jatқан jolınan
2544 adassın dep tabar jayın jaᅇgılıp
- 2545 burdı jolın ündistanning jerine
2546 masakiya aralının şegine
2547 ġalisina tengegende ħarışpen
2548 uqsar edi muhit tengiz tegine
- 2549 aljastırdı söytip tuvğan bavırın
2550 ħaraᅇgızşı siyqırlı ömir avırın
2551 eger munday etpegende ġalımğa
2552 tabar edi ħala dala avılın
- 2553 äbilħaris patşağa ayttı tabıldı
2554 endi alıᅇgız sabır etip damıldı
2555 ündistanning patşasına ħat joldap
2556 ħabarşı ġıp jiber birer kämildi
- 2557 mısır ħanı munı estip ġalımnan
2558 taptı birer sözge şeber kämilden
2559 on bes jiyırma joldasımen sıy artıp
2560 järdem tilep ketti jürip täᅇgirden
- 2561 ħımbat bağa zattar menen elşini
2562 balası üşin dūniye ayamay enşili
2563 suv jüzimen jürip ketti elşiler
2564 mälimsiz bop ħaşan köᅇgili köşiri
- 2565 kündiz kelip suluv da jür tün ketip
2566 talay elge talay jerge ün jetip
2567 tang tamaşa toqtamadı tün bolsa
2568 elşi jayın söz kılayık sır etip
- 2569 jürdek ħayıċ jelkem şatır ustağan
2570 işi tola savkat sälem üsti adam
2571 armay talmay ündistanga jetken song
2572 padişası ħarsı alısıp қоштаған
- 2573 talay ħımbat tartuvların tapsırıp
2574 sälem ħatın tağı berdi nusқаған
2575 ħonaċ kılıp elşilerdi ħurmettep
2576 tabanına tösep kilem ispahan
- 2577 jazğan ħatın jāne oқıdı mısırdıᅇg

- 2578 deregin tap ustap sonday kisimning
2579 degen sözün okıp bolıp qaldırmay
2580 basın şaykap depti külip tüşindim
- 2581 tapkanına taŋmın depti ğalımning
2582 üyi küysin kıyanatşıl zalımning
2583 masakiya jaziyrası barı ras
2584 kömilgen ot ortasında jalınnıŋ
- 2585 ot işine mümkün be adam kirüvge
2586 kıp kızıl şok kızdıŋ ħalin bilüvge
2587 köp kerüvender janıp ketken jel aydap
2588 jan batpaydı olay qarap jürüvge
- 2589 mǎŋgi zaman ot tutaskan ol aral
2590 kündiz tüni kıısı jazı ol janar
2591 özi kirip körsetpese ğalımning
2592 jannan bezip ot işine kim barar
- 2593 aplatonday ğalım eken tamaşa
2594 tapkan ğılım is etpegen jarasa
2595 ot işine qalay aytkan kırsın dep
2596 jas näreste emşektegi balaşa
- 2597 ğalım kisi okuvmenen jasınan
2598 köp jumıstar körmes mümkün basınan
2599 patşası da bılay tursın mısırdıŋ
2600 bir azamat tüşinbey me osıĝan
- 2601 jetkiz sälem ğalımnıŋa bizderden
2602 otqa kisi kire almaydı bir körgen
2603 kelip munda özi kirip körsetsin
2604 ülgı alalıq paydalanıp sizderden
- 2605 ot işine adam kirip jüre me
2606 jas jigitter janıp keter kızğa ergen
2607 sälemdi ayt elinge qayt jıldam dep
2608 elşilerdi qaytarıptı izdengen
- 2609 keldi elşiler maşakatpen mısırğa
2610 qattı uyalıp mısıldağan kısmıŋa
2611 elşilerdi qattı aŋsävmen qarşı alıp
2612 aldı toppen sol saĝatıŋ tusında
- 2613 elşiler de ħat tapsırdı qarşı alıp
2614 quvanışpen quvattanıp qursanıp
2615 sälem ħatın oqıĝanda otırdı
2616 ğılımı da patşası da tamsanıp

2617 Һатı mınav ҺаҺаздаҺı arnaҺan
2618 Һındıк tilmen Һımsıp Һamtıp ҺarmaҺan
2619 Һurmetpenen Һatıngızdı Һarsı aldık
2620 tüşinbengiz eken av dep aldaҺan

2621 ras bizding tengizde köp araldar
2622 masakiya degen sonda aral bar
2623 biraҺ sonday jaynaҺan ot jalınga
2624 janҺan talay jaҺındaҺan jarandar

2625 rakım et sonı bilgen Һalımgıa
2626 alĞıs ayttı jas jigit pen kărım de
2627 özi kelip ülgı bolıp körsetse
2628 ot işine üyrenersing baring de

2629 kirsek bizder otka kül bop janarmız
2630 köre bile şokka қалаy bararmız
2631 ayıp etpe mısır şahar patşası
2632 ülgı bolsa biz de sonda nanarmız

2633 jiberingiz ündistanğa Һalımdı
2634 Һatıngızben қандаylıĞı tanıldı
2635 мәjiliste қımbat lebiz körsetip
2636 keşip bersin қайнаҺan ot jalındı

2637 aplatondı biz de tanıp köreyik
2638 alğa tüşip basşı bolsa ereyik
2639 özi küymey ot işine bastasa
2640 basımızdı jolingızğa bereyik

2641 endi elşiler kele bersin қалаға
2642 neler boldı mısır kair қалada
2643 sonı aytalıк söz salқındap ketpesin
2644 neler kördi ibn sina jāne de

2645 Һalisina barıp tüşip monşaға
2646 tazalanıp tısқа ҺıĞıp қанşama
2647 eki tiyin ötev üşin aқısın
2648 қaltasına salsa қолın sol şama

2649 aқşaların üyde umıtıp қalıptı
2650 va ätteng dep ökinişke қalıptı
2651 aқşangızdı üyden alıp kelgenşe
2652 sabır et dep ämiyanın salıptı

2653 қasis edi monşa iyesi onğbaҺan
2654 қанekiy dep қолına alıp sol zaman

2655 pärmeninşe laktırıp jiberdi
2656 aqımaq kedey aqım ber dep sen mağan

2657 ayttı biraz şıdangız dep ötinip
2658 qazır ğana bereyin dep keltirip
2659 jağasınan ustap alıp sinanı
2660 azarladı jibermey aq öltirip

2661 ayqay bolıp jatqanında arada
2662 birev kelip kirisip sol şamada
2663 eki tiyın aqşang üşin bayğusqa
2664 uyat bolar azar berip bola ma

2665 mä kereging eki aq tiyın bolsa dep
2666 bere saldı pul emes koy onşa köp
2667 biraq qattı azar boldı sinaga
2668 arızıydı eken buğan neler qılsa dep

2669 söytti dağı peş jağına monşanınĝ
2670 bir qaradı otı söndi sol şağın
2671 köp kisiler muz bop qatıp dirdektep
2672 körsek bilip esiginen qorşavın

2673 sıymay qaldı esigine üymelep
2674 bosağasın buzıp şıqtı kiymelep
2675 eşbirevi monşa aqısın bermedi
2676 aqşa tügil buğan kımbat iyne dep

2677 kete berdi bir birine qaramay
2678 qabiletterı qaravğa da jaramay
2679 keybirevding saqalına muz qatqan
2680 dir dir etip söylevge erin jolamay

2681 keybirevler üsip qatqan qalşıldap
2682 avzın aşıp balağattap arşındap
2683 ketti bari monşaşığa jolamay
2684 ötinse de qulaq salmay sâl şıdap

2685 monşaşı kep monşasına qarasa
2686 qaharlı kıs ornap qalğan tamaşa
2687 qarağanda betin boran qarıptı
2688 on toqsannan suvıǵı artıq sanasa

2689 qar borağan monşasına muz qatıp
2690 on kün örtep jılıta almas mızğatıp
2691 qojayını qarağanda monşağa
2692 tula boyın ketti boran muzdatıp

- 2693 işi bavırı tura almaptı kaltırap
2694 ayağın da basa almaptı samtırap
2695 qalay da osı keldi qoy dep därtüvışten
2696 kete berdi közi alarıp jaltırap
- 2697 amal neşik ökingenmen is ötti
2698 qoldan keler mezigil asıp küş ketti
2699 bul vaxıyğa esitilip qalağa
2700 ärbir kisi är türlü bir kisi etti
- 2701 bükil mısır habarlantıp qalanı
2702 patşanınıŋ da qulağına saladı
2703 äbilqaris patşa sultan köp kisi
2704 sol monşağa bäri barıp qaradı
- 2705 barıp körse soğıp turğan üskirik
2706 kıyamettey alay düley ıskırıp
2707 aytqannan da äldeneşe artıqşa
2708 şilde aptapta qalğan munda qıs turıp
- 2709 körıp bular qolmen basıp jüregin
2710 surapıl kün sıpırğanday jügenin
2711 ne qalamat bul kıyamet belgisi
2712 äbilqaris aytsın depti tügelin
- 2713 patşağa ayttı äbilqaris şoşınba
2714 bul bir habar sizding kızğa qosımşa
2715 san vaxıttan sarsang etken siyqırlar
2716 marhabat et eken bäri osında
- 2717 endi aşıldı tabılğanday tazası
2718 köpten qaşıp ketse de isting mazası
2719 aydap kelse tavıp onqay tabılar
2720 otı söngen monşaşınıŋ qojası
- 2721 mınav sözdi han esitip quvradı
2722 aşuv kısıp jan jüregi tuvladı
2723 kim ekening anıqtaldı sening de
2724 ottı tilmen kesip tildep tuvradı
- 2725 elşi joldap ündistannıŋ hanına
2726 jan jolasa örtener dep manğına
2727 masakiya ot aralda olar dep
2728 aytpadınq ba ölşep namıs arınğa
- 2729 jāne bugün dep aytasınq mısırdı
2730 qalım sonday aytar ma söz ısıрма
2731 ar namısım duşpanıma taptalıp

- 2732 az ba mening jürgenim bul kısımda
- 2733 diyuvan halkı munı tügel esitken
2734 sabır berdi ottı sözden örşitken
2735 aytkanı jön haristing dep köpşilik
2736 monşasını tappak boldı keşikken
- 2737 adam salıp monşasını aldırđı
2738 keskinine surağandı qandırđı
2739 kiyim keşek kız körgendey bolğan song
2740 kölemdegi köpşilikti nandırđı
- 2741 monşaşimen salıstırıp kız sözün
2742 eki söz de birdey şığıp bildi özin
2743 monşaşınıñ adam qosıp janına
2744 izdep şıqtı tabarmız dep bir kezün
- 2745 monşaşı da qoymay bayan qıladı
2746 taniysing ba kez bolsang dep suradı
2747 eki közim ağıp tüşip qalmasa
2748 ant aytqanday kijinüvmen turadı
- 2749 monşaşını alğa adamdar tüşirdi
2750 quvandı ol tabamın dep kisimdi
2751 biz aytayık elşilerding jayınan
2752 monşaşimen izdey bersin mısırdı
- 2753 elşiler kep ündistannan sağınıp
2754 qarsı aldı onı patşa sultan jabılıp
2755 aqvaldarın özderining aytqan song
2756 qattı berdi köp toqtamay angırıp
- 2757 qattı berdi äbilqaris qalımğa
2758 köpşilikke ayttı tıngda bäring de
2759 ilgergişe jazqandarın esitip
2760 uyaluvmen turdı bäri äriyne
- 2761 birer sağıat qaldı ündemey top qalıq
2762 ne aytarın bilmey turdı toqtalıp
2763 bir vaqıtta äbilqaris til qattı
2764 turmalık dep tekke qarap dağıdarıp
- 2765 qızdan jäne pikir alıp sır tartsaq
2766 tek turğannan bola bermes bul da alşaq
2767 mümkün muning säti bolıp tabılsa
2768 ol jağınan jäne qabar bir alsaq
- 2769 mısır qanı köp renjip işinen

2770 keler isi bolmağan song küşinen
2771 özingiz bil dedi taqsır ıktiyar
2772 keremettey ğılımıngızdıng isimen

2773 budan keyin kızdı ap kelip suradı
2774 degen oymen bir nătije şıǵadı
2775 barasıng ba ayağıngmen jer basıp
2776 aqıl esing kay türli bop turadı

2777 közingdi aşıp barasıng ba ya jumıp
2778 bolmasa esten tanasıng ba buzılıp
2779 barar jering işinde me kalanıng
2780 alıska uzap ketesing be köp şıǵıp

2781 kız söyledi jañılmaymın özim de
2782 jügiremin jumbay aşıp közimdi
2783 jan jaǵımnan jippen şırmap tartqanday
2784 öz boyıma bermeydi küş tözimdi

2785 jartı jolğa esim joymay baramın
2786 barar üyim işinde osı kalanıng
2787 jartı joldan argı jerde azıraқ
2788 şamalasam aqıl esten tanamın

2789 barmaıma qalmaydı eş mümkinim
2790 şirip tüsken mening ömir şirkinim
2791 adaspaymın başşı ustazın taniymın
2792 izdesengder bastayın men jür bugün

2793 ħaris ayttı padişağa buyırık ber
2794 esikterin şıqsın bekip bar üyler
2795 avıstırıp kıızımızdıng kiyimin
2796 teksereyik tapsaq mümkün tävekel

2797 osılayşa üy qaldırmay tekserip
2798 köşe sayın qaraldı äbden ekşelip
2799 munı bildi ğalisına aplatón
2800 bir körinüv kerek dedi eskerip

2801 mısır kair tarihta ülken qala edi
2802 dañǵkı şıqqan tungǵış salǵan şär edi
2803 ökimetter mäslihat kıp taraytın
2804 bir köşede keng mekeme bar edi

2805 sina kelip sol mekeme qasına
2806 sıltav etip bir jumısqa asla
2807 turǵanında izdegender keşikpey
2808 kelip qaldı kıızben birge qosıla

- 2809 monşa iyesi körip tanıp sinanı
2810 joldastarın habarlantıp jiynadı
2811 mine mınav boran kılğan monşanı
2812 patşanı da maskaralap kıynadı
- 2813 patşa sultan jendetterge nusqadı
2814 jendet barıp sinanı tez ustadı
2815 va siyqırşı tart jazangdı jür jür dep
2816 jağasınan kısa tartıp kıstadı
- 2817 ayttı sina joq sendermen jumısın
2818 sözding tuvra söylegende durısın
2819 tängir degen men bir paqır adamın
2820 koy şırağım jaman sözi qurısın
- 2821 tıngdamadı jendet kelip jabıstı
2822 tasta tasta kıysıq kınır şalıstı
2823 dar astına keldi tartıp süyrelep
2824 pätşağarlap başkan ardı namıstı
- 2825 dar astına tartuv üşin kelgende
2826 tildep tüyrep azar aqıret bergende
2827 küldi bari mazak kılıp köpşilik
2828 iyttey bolıp ölding av dep ölgende
- 2829 halıq körip er sinanı qanıqtı
2830 galım sina kördi aynala halıqtı
2831 köz aşqanşa qarap tursa sina joq
2832 körse jendet ekev bolıp qalıptı
- 2833 ayırısız ekevining tür tüsi
2834 kiyimi de keskini de bir kişi
2835 oybay mınav sina jendet menmin dep
2836 kışkıriptı qorqıp kelmey turğısı
- 2837 galısına ayttı kara zalımdı
2838 siyqır zalım aldastırıp baringdi
2839 almastırıp köz aldında men bolıp
2840 aynımaytın suretime salındı
- 2841 patşa ayttı ketsin bugün qayğı dert
2842 siyqırmen sönsin bugün jalındı ört
2843 ekevin de darğa birdey tartsangdar
2844 buzılmaqşı siyqırdağı barlıq şart
- 2845 buzılmasa ekevi de qurısın
2846 bas qatırmay aytsaq sözding durısın

2847 joğalt közin ekevin de dargā tart
2848 bir kisining tilemey aq tirisin

2849 saldı patşa durıs pa dep qazıǵa
2850 patşa sözın durıs dedi qazı da
2851 qoşemette quldıq kılıp uqsap tur
2852 anǵşıǵa ergen altın qarǵı tazıǵa

2853 ekevi de birdey jılap jalındı
2854 tökpengiz dep mening naqāq qanımdı
2855 suretime kirip alǵan siyqırmen
2856 dargā tartsanǵ maqul minav zalımdı

2857 birevi aytı jüha jılan arbadı
2858 budan baska aytar amal qalmadı
2859 şın zalımning özin jıldam tart dargā
2860 bul maydanda qalay köpti aldaı

2861 jurtting bari jar şaqırıp jiyıldı
2862 zor tamaşa tabılǵanday tiyimdi
2863 osındaydan saqtay körsin quday dep
2864 qara halıq tängirisine sıyındı

2865 eki jendet jan şoşırılıq türinen
2866 birevi iri emes tipti birinen
2867 jendetterding bastıǵına buyırdı
2868 tilla dargā tart dep özing munı sen

2869 jendetterding bastıǵı iri kisi edi
2870 jāne mıqtı közge körkem müşeli
2871 bastıq barıp dargā asuvǵa jatqanda
2872 ğalisina sol suretke tüsedı

2873 qas qaqqaşa tüsti sonıng türine
2874 tartılattın ekevining birine
2875 özi bolıp jendetterding bastıǵı
2876 ana ekevin bayladı dar jibine

2877 oybayladı sonda jendet bastıǵı
2878 artıldı dep javız siyqır qastıǵı
2879 va taqsırlar bul baleden qutqar dep
2880 dat pariyad qıp közinen jas şaştı iri

2881 ğalisina bas jendetke avnadı
2882 patşanıning da qanı qaynap qavladı
2883 qalay qalay bılşıldaydı tart dargā
2884 jin şaytanning bola almaymız avnaǵı

- 2885 bükil mısır habarlanıp qalası
2886 tamaşağa jurttıng bari barası
2887 galisina qolğa tüsti öledi
2888 degendi estip zar engirepti balası
- 2889 sasqanınan aluvası jügirdi
2890 jengildetken qorğanım dep jügimdi
2891 ol da özinşe jüre berdi bürkenip
2892 habardı estip qattı şoşıp bügingi
- 2893 galisina bastığı bop jendetting
2894 ekevin de tarttı darğa jündep tım
2895 qayıp kelip orındadım isti dep
2896 ruqsat aldı qızmet bitti men kettim
- 2897 patşa ruqsat berdi raqmet bar dedi
2898 mangingi zaman baqtı bop qal dedi
2899 amiringizdi orındadım sultanım
2900 kettim başqa qızmetime al dedi
- 2901 şığa berip almastırıp kelbetin
2902 qarap turdı darğa tartqan jendetin
2903 janı şığıp ölgennen song bilindi
2904 köre almastay zor maskara elge tım
2905 eken biri jendetterding bastığı
2906 birevi eken jay jendetting jas biri
2907 munı körip patşa sultan ökindi
2908 zoraydı av dep bul zalımning qastığı
- 2909 quvanğan ed patşa sultan şattanıp
2910 qutıldım dep zor baleden saqtanıp
2911 hamayunjan qutıldı dep kırsıqtan
2912 otır edi mız meyrım bop baptanıp
- 2913 darğa asılıp eki jendet ölgen song
2914 bas jendet pen jay jendetin körge song
2915 saqal murtın qolmen tarap tistenip
2916 qattı ökinip qapa boldı bilge song
- 2917 qatuvlanıp qabaq tüyip qazığa
2918 jaman közben qarap ayttı jazıla
2919 kitabınga qarap iste dep edim
2920 iyte uqsadın jılmağdağan tazığa
- 2921 eki adamning qazılarga obalı
2922 tuvra bolmay şıqtı etken amalı
2923 senderdi de tilla darğa tarttırsam
2924 boldıngızdar jamandardın jamanı

2925 azılar bul savalğa söz taba almay
2926 uyalıp h m orku men ozgala almay
2927  yine alisina aytıp kelse
2928 alu aşı balası otır  reyi almay

2929 kelgen song ol alısıp amandastı
2930 ne bolıp neler  tip abarlastı
2931  kir dep ali bala uvanıpı
2932 aldında jılap k zden t kken jastı

2933 sonımen kezektesip k nder  tip
2934 k rinbey alisina ser ven etip
2935 z vayır  ldealay kelip aldı
2936 azılar otıratın jaya jetip

2937 bulardı eşken edi aram sanap
2938 paraşıl oşemetşil aramtamak
2939 k n siz eki kisi  limine
2940 azılar patşadan song bolan sebep

2941 patşaq  artan jaza jetkilikti
2942 salmaı tavdan avır bergen j kti
2943 azılar otıratın kelse jaya
2944 mung sız bop k lip oynap otırıptı

2945 isine azılardıng turdı arap
2946 et vge bir maskara k ngili alap
2947 k mekşi m ftiyi men atşıları
2948 aynala avmalaşan başka da orap

2949 bir zattı sol saatta oyına aldı
2950 otıran tobımenen azılardı
2951 k z k rgen adam ayran alarlıqtay
2952 bulardı bir şermende iske saldı

2953 otıran mekemesin umıttırdı
2954 atşısı  yeli bop k lip turdı
2955 t n bolıp  ylerining t seginde
2956 k zderin uyıqtav  şin jumıp turdı

2957 erki bar er  yelding eseninde
2958 nekeli erli zayıp esebinde
2959 azısı atşısına tırmısıptı
2960 erikti jatan bolıp t seginde

2961 uyat dep k rinbepti imdaqanı
2962 ayanın uşaka alıp tıngdamadı

- 2963 majalı qashuvına kelmey onıñ
2964 naz etken juptısında tırbana
- 2965 bul depti köp sözdi koy jeter nazıñ
2966 turğanda jüyrik attay kelip sazım
2967 aldına salıp urıp istey berdi
2968 tıñdamay aytqanınıñ köp pen azın
- 2969 körgender közimenen qatıp qaldı
2970 qızıqqa qattı külip batıp qandı
2971 jarmasıp janındağı jäne biri
2972 qatışın ol da äyel qıp jatıp saldı
- 2973 birevi er birevi äyel boldı bäri
2974 bitüvde özderinşe oyğa alğanı
2975 siyqırlap sırttan kelip qarağanda
2976 meylinşe körıp turdı maskaranı
- 2977 özinşe qazılardıñ oylavınşa
2978 maskara jumıs emes büytken munşa
2979 nekeli juptısı bop birge jatqan
2980 qaytsem de erkim bar dep tañ atqanşa
- 2981 tep tegis közge tüsip kösiledi
2982 menşikti menğgergendey nesibeni
2983 qazılar otıratın mekemeni
2984 ühilep entigüvmen köşiredi
- 2985 qalmastan qarap jatır qalıq bitken
2986 alaptı aynalanı alıp bitken
2987 astına biyigirek basqış qoyıp
2988 jas käre maskarağa qanıp bitken
- 2989 körgender külip közden jas aqqanşa
2990 qazılar isin istep bosatqanşa
2991 körgeni köşiliktiñ kündiz tal tüs
2992 qarantğı qazılardı tañ atqanşa
- 2993 qılımınıñ qudiretti bul bir küşi
2994 berilgen adamzatqa qajap isi
2995 tamaşa jas jandardı tañırkarlıq
2996 meylinşe mekemeniñ tolğan işi
- 2997 jalbarıp qatışılardıñ jalınğanı
2998 tıñdamay jalbarğanın qalındarı
2999 jındı bop tañansız ba esten
3000 nazdı koy dep qusadı äyel janı

- 3001 kengsege kelgen jandar arız berip
3002 kelder tamaşağa tärizdenip
3003 қарasıп қазılарға ғалық bitken
3004 turıstı köbi menen azın körip
- 3005 қалмаған көşening de adamdarı
3006 aralas jaqsılar men jamandarı
3007 yapır ay bul ne degen maskara dep
3008 ғалықтың ғабарlandı tamam bäre
- 3009 estildi patşaning da қулағына
3010 jayılmay munşa änggime turadı ma
3011 ilanbay uyat sözdi aytpaңdar dep
3012 aytsa da bolmadı aқır şıdāvına
- 3013 jiberdi bilip kel dep birevlerdi
3014 ras pa ötirik pe olar keldi
3015 қарavға көпшіlikten esik tappay
3016 қuraldınг күşimenen күштеp endi
- 3017 kengsening kelse sasıq işi müngkip
3018 jabıla қазı jatқан қазıп ünggip
3019 kegen er anıғына қandı äbden
3020 қızıққа tereng tayız batıp sünggip
- 3021 eş närse körinbegen közderine
3022 aşқanday ülken bazar özderine
3023 jiynalған jurtsılıқpen jumısı joқ
3024 kerüvendey jetpey қonbas öz jerine
- 3025 aytılp adam aytpas uyat sözder
3026 esitpegen көrmegen қулақ közder
3027 ketse de aspan men jer avdarılıp
3028 degendi tınglamaydı mundaydı özger
- 3029 ғалықтың болмаған is arasında
3030 mısırdınг berekeli қалasında
3031 patşadan kegen kisi kördi äbden
3032 perdening sina қurған panasında
- 3033 bir kezde ғalisına jarar dedi
3034 bul ғabar dünyаға tarar dedi
3035 peyili қазılardınг naқ osınday
3036 tarihқа tangba bolıp қalar dedi
- 3037 қазılar sol pursatta közin aştı
3038 jiynalған kördi sansız käre jastı
3039 ornınan шапшаң turıp şalt kiyinip

- 3040 kölikten ırǵıp tūsip jerdi bastı
- 3041 qazılar sır bermepti uyalǵannan
3042 tanuvǵa moyıǵa almay kıyaldanǵan
3043 köpşilik közben körgen tırp etkizbey
3044 moyına qazılardıń artıp salǵan
- 3045 bul isten padişa da habarlandı
3046 halıq pen qazılardı suravǵa aldı
3047 köpşilik qazılardı moyındatıp
3048 öltirdi qan sasıtıp qurıp dardı
- 3049 budan song ǵalisına qayttı üyine
3050 öziniń burıǵısa jay küyine
3051 aluvası ar kün keşte kızdı aldırıp
3052 toymadı kızıǵına jan süyine
- 3053 aluvası sinanıń kep aldı qolın
3054 bolsın dep märtбели barlıq jolıń
3055 ǵılımıń beyne muhit dariyası
3056 şahlardan san ese artıq aldıń orın
- 3057 meniń bir sizge aytarlıq ötinişim
3058 jatsa da erkeleymin jetip isim
3059 kündiz joq tünde ǵana damıldaymın
3060 kündiz de tügel bolsa köngil hoşım
- 3061 ustazım sizge onǵay bizge kıyın
3062 kündiz de bolsa dayın tüngi sıyıń
3063 saǵınam keş batqanşa kelinińizdi
3064 jalındap aşık otı aşıp mıyım
- 3065 bir onǵay ǵılım üyret körinbeytin
3066 başqaǵa bilinbeytin berilmeytin
3067 otırsam kız qasına kündiz barıp
3068 meni ulım deseng onı kelin deytin
- 3069 sina ayttı et qanaǵat ǵali balam
3070 turaqsız uyat iske bolma alañ
3071 ǵalamıń barlıq mülkin tursa da ustap
3072 ajdaha toymas duşpan näpsi aram
- 3073 dep qanşa aytqanmenen tıngdamadı
3074 sina da köp ayttıń dep qundamadı
3075 biraq ta tün bolǵannan tań atqanşa
3076 jigittiń ol maqsatı qur bolmadı
- 3077 degenmen mise kılmay jigit tünge

- 3078 kız dayın tursa deydi jāne künde
3079 sinağa ayttı jāne üyretpeseng
3080 ölemin saħarağa kaᅅgǵıp mülde
- 3081 engkeyip eki ayağın erding süyip
3082 aᅅ jüzi engkeygende jerge tiyip
3083 muħittıᅅ teᅅgizindey ğılımıᅅızdan
3084 bir tamşı bermedingiz mağan kıyıp
- 3085 ümitim edi mening esepsiz köp
3086 bir tamşı şamasınday kıymadıᅅ tek
3087 aᅅırı dostıᅅıᅅnıᅅ mağlum boldı
3088 ƙasıᅅda turıp ƙalay ölemin dep
- 3089 sözine şäkirtining bosap erip
3090 maᅅul dep aytıp saldı köᅅgildenip
3091 ğılımıᅅ körinbeytin bir jengilin
3092 üyretti tärtibimen sabaq berip
- 3093 jürgem joᅅ munı balam sağan kıymay
3094 ƙavpım bar kümpiye me dep işke sıymay
3095 ƙaᅅbaᅅtay jeldi küᅅgi jengil bolsang
3096 közingnen jas sorğalap tartar şıymay
3097 bolğan song jan ayamas ökil balam
3098 özim de jengil tarttım seni sıylay
3099 äytpese ƙızdıᅅ ayᅅқан altın sözi
3100 ƙımbat zat alar bolsaᅅ tügel jiynay
- 3101 maᅅul söz aldım dedi mıyğa ƙuyıp
3102 üyrenip üyretkendi oyğa tüyip
3103 kaᅅliya ğılımı ihpa degen öner
3104 adamğa körinbeytin jürse sıyıp
- 3105 sinadı äldeneşe jaᅅılmaᅅğa
3106 jaᅅılsa arzan emes ƙımbat saᅅda
3107 keltirmey budan bılay patşa ƙızın
3108 keş bolsa mergenşidey şıᅅқан aᅅğa
- 3109 attanıp suluᅅına küyeᅅ bala
3110 üyrenge az ğılımın süyeᅅge ala
3111 tün barıp kündiz ƙaytıp kelip jürdi
3112 küyeᅅdey urın barğan meyr ƙana
- 3113 osıᅅıᅅ jürdi biraz ƙızıᅅımen
3114 ğılımıᅅ körsetpeytin tüzüvimen
3115 üyrenip tüᅅge ğana mise ƙılmay
3116 mastandı az tabıstıᅅ ƙızuvımen

3117 oynayın depti jäne kündiz barıp
3118 ay menen aynalğanşa juldızdı alıp
3119 kirpikke ğılım sürme jaqtı sürtip
3120 körinbey barayın dep kündiz de anıq

3121 qolına qaradı ustap şar aynanı
3122 degendey körinbevgе jaray ma әli
3123 aytqanday körinbepti özine özi
3124 barınşa tügel tulğa bar aymağı

3125 boldı endi köpe kündiz baruvına
3126 meyirlep külip oynap қанuvına
3127 sabır ğıp otıruvğa mümkün bolmay
3128 bel buvdı aşıq otқа januvına

3129 alavlap aşıq otı işke қaynap
3130 tävekel dep ölimge basın baylap
3131 degenmen ğılımına tolıq senip
3132 keledi köşe boylap şıǵıp jaylap

3133 keledi özin özi körip қızık
3134 köngili köterilip boyı қızıp
3135 қızdı oylap tereng boylap közi көrmey
3136 bir adam қарсы aldınan қалdı süzip

3137 ol adam қорқıp қалды tangğajayıp
3138 aluvası joldan şapşang şıqtı tayıp
3139 bismilla lä havla dep tura қашıp
3140 көp jerge barıp turdı bas қıysayıp

3141 aluvası küle küle ketti жүrip
3142 қızıkқа өз özinen battı kirip
3143 süykenbey bir de adamdı sürindirmey
3144 kırıptı қız üyine bayқаp turıp

3145 kirip barsa otır suluв törinde
3146 otıruvğa mümkün emes көrine
3147 aқ жүzine қızdıng қарap toymadı
3148 түnde toymay kündiz jäne berile

3149 қızıl erin alma moyın näzik bel
3150 solқıldıydı салқın samal соқsa jel
3151 орта бойлы кіşkене аyaқ bota көz
3152 ıntıǵıp tur devge sävlem bermen kel

3153 mümkün emes söylevine til қatıp
3154 түnde de emes оynaвına bir jatıp
3155 bir kezderde jaydı bir қız dastarқан

- 3156 tal jibektey taza suluʻ tım jatıķ
- 3157 dastarķanġa tŭrli taġam tŕgildi
3158 şırın şerbet şarap kuyıp kŕngildi
3159 neşe tŭrli tatti jemis tamaşa
3160 altın şasık taġamdarġa kŕmildi
- 3161 keldi bul da dastarķannıġ basına
3162 gŭl hamayun suluʻınıġ şasına
3163 kŕgerřindey ŕngkey suluʻ kŕk moyın
3164 kiriskende jeʋge tŭski asına
- 3165 aluʻařı ustap bir ademi řasıġın
3166 ortasına şasık salıp asınıġ
3167 kırdar kŕrdi as kŕtergen şasıkta
3168 jigit ŕzi kŕrinbeydi jasırın
- 3169 as pen şasık kŕterilip tamaşa
3170 as joġarı barıp bosap şarasa
3171 şayıp kelip as kŕtergen şasıkta
3172 kırdar kŕrip bildi bari janasa
- 3173 kırdar bilip munda tŭrli sır barın
3174 řıġıp ketti aşkere etpey sırların
3175 tek ŕnġařa saray şalıp suluʻmen
3176 jigit kuştı dep suluʻdı gŭl baġım
- 3177 kıd da bilmey kŕrkıp qaldı seskenip
3178 kıřkıruʋġa kımdanġanda tekserip
3179 men aluʻařı ařıġınıġ dep toqtattı
3180 sonan keyin damıldaptı eskerip
- 3181 dedi suluʻ janım sŭygen ġařıġım
3182 amal ġayla adis jolda mařıġım
3183 yaki jinsınıġ ya perisiniġ degende
3184 şın sınıġdı aytpaʋřı ediniġ jasırın
- 3185 mine bŭġin keldiniġ kŭndiz kŕrinbey
3186 jın ekeniniġ qaldı ma endi bilinbey
3187 ne deseniġ de men baķıtsız beyşara
3188 turġanım joķ şaşılmay ne tŕgilmey
- 3189 ayttı jigit janım sŭygen joldasım
3190 iylanınıġız kŕngiling alanıġ bolmasın
3191 ařıġınıġnıġ kısiretine şıdamay
3192 jalınıġa janıp ŕler bolġan song
3193 kŕrinbeytin ġılım bilip kisiden
3194 sol ġılımınıġ keldim kısiyet isimen

- 3195 aḳ jüzinḡdi öler bolıp körmesem
3196 jettim saḡan ḡılım ḡudiret küşimen
- 3197 oyladı kız ülken bäle boldı bul
3198 men bir sorlı erte solḡan kızıl ḡül
3199 ävelinde meni aldırıp ḡılımnen
3200 özi keldi bugün kündiz beymeḡgil
- 3201 bul bir bäle baḡıtsızḡa ülken sor
3202 äsker küşi paṡsalıḡtıḡ bolmay tur
3203 men beyşara kız ḡalimmen ne etpekpin
3204 burınḡıdan äldeneşe boldı zor
- 3205 dep basılıp sabır etti işinen
3206 aluṡaşı kep burınḡısa isimen
3207 tüngi külki avdarılıp kündizge
3208 oynap küldi aşıklıḡtıḡ küşimen
- 3209 boldı kızık bul is jastık seziḡge
3210 ärbir maṡsım meḡgiliniḡ özinde
3211 äldeneşe meyr tarḡap oynınen
3212 ḡayttı jigit namazdıḡer kezinde
- 3213 dedi aşıḡım keşke tayaṡ kelermin
3214 aḳ jüzinḡdi aymaların öbermin
3215 ärbir tüngi meḡgilimde kelmesem
3216 maḡabbatıḡ örtep janıp ölermin
- 3217 osılay dep ḡolın ustap dosınıḡ
3218 ḡabıldarsıḡ este bolsın osınıḡ
3219 dep dalaḡa azar şıḡıp ḡıya almay
3220 ustazına keldi bala osı kün
- 3221 ḡali balam ḡayda bardıḡ keşiktiḡ
3222 älde nendey ṡaḡıḡḡalar esittiḡ
3223 aluṡaşı ayttı köşe boyı serüvendep
3224 eşbireṡin bilgenim joḡ käsiptiḡ
- 3225 dedi sina emes olay jas balam
3226 ḡabarsız dep aytpa ötirik başḡadan
3227 ḡül hamayun ol mälike suluṡmen
3228 oynap külip keldiḡ emes başḡa adam
- 3229 ḡattı uyalıp ḡali bala ötindi
3230 aldap aytḡan lebizine ökindi
3231 kün batḡaṡa şıdamadım saḡınıp
3232 ḡapuṡ et dep şının aytḡan sekildi

3233 maḳul balam aldaḡanıḡ keṣildi
3234 kündiz bardıḡ mise kılmay keṣiḡdi
3235 östip jürip bir bäleḡe ḳalmasaḡ
3236 kündizgi aytḳan küdiḡingiz ṣeṣildi

3237 osı bugün burıḡıday keṣ boldı
3238 ay ayalap juldız jiyi keṣ keldi
3239 ḳırık buralıp ḳız da kelip külimdep
3240 eki ḡaşıḳ birin biri dos kördi

3241 eki jar dos jaynap ösken jayḳalıp
3242 kündiz külse tünning nesin aytalık
3243 patṣa ḳız ben kedey kempir balası
3244 küḡi tünḡi ḳaldı sırtı bayḳalıp

3245 taḡ atḳanda keldi suluṽ üyine
3246 ḳattı ḳayḡı ḳaptadı işki küyine
3247 ḳara tündi ḳayḡı etip jürgende
3248 kündizine kep ḳaldım jiysige

3249 munıḡ özi işke sıymay tolḳıdı
3250 oy bir teḡiz soḡıp ḳayḡı tolḳını
3251 mine osınday meniḡ jayım boldı dep
3252 dayasına bildiripti sol küni

3253 ḳız söyledi dayasına jay küyin
3254 jüregime ornadı dep ḳayḡı vayım
3255 tünḡi küḡi köbeydi dep bäleket
3256 ṣeṣti bolsa jüreginde köp tüyin

3257 esitken bul ḳız ḡabarın dayası
3258 ḳaydasıḡ dep hamayunning anası
3259 bastan ayak bolḡan isti ḳaldırmaı
3260 ayttı tüḡel ne bolar dep ṣarası

3261 ḳız anası padiṣaḡa bildirdi
3262 kündizinde bolḡan payda bul sırdı
3263 jıḡılḡaḡa judırık bop patṣaḡa
3264 ḳayḡı üstine ḳayḡı boldı bul türli

3265 kündiz tüḡil kötere almay tünḡi isin
3266 tünmen ḳabat kündiz keldi bul ḳısım
3267 aḳırında küni tüni ḳosıldı
3268 padiṣanıḡ ṣıḡardı äbden bul mısın

3269 patṣa jılap ḡabarladı ḡaristı
3270 ḡalımsız dep oḳıp bilgen är isti
3271 jasıratın sır ḳalmadı taḳsır dep

- 3272 bayandaptı kız bildirgen bar isti
- 3273 äbilh aris pat a a ayttı i inin
3274 on aylanıp  alıptı dep  ıyının 
3275 bul jumıstar  ılımlı simiya taravı
3276     v j  n a ıtarmız t  yinin
- 3277  ız a ayting ız  abarlasın  ızdardı
3278  aramasın sal ın j zben ız arlı
3279  yge  amap sırt ı esikti bekitip
3280 bizdi  a ır k r sosı ı sırlardı
- 3281 sol sırlardı ayttı sultan  ızına
3282 u ıp alıp  ızdar a ayttı  ızı da
3283 sol t n  t p k ndizinde kelgende
3284 keldi k yev a ı ına ızıla
- 3285 ma abbatpen  a ık jarlar  bisti
3286 densavlıktı   abarların beristi
3287   l hamayun  azır  ı ıp keleyin
3288 keltinnen song  jasalı  dep j n isti
- 3289 saldırayık  demilep t sekti
3290 bilemiz  oy oyın savık esepti
3291    ip tastap barlı  kiyim jal   bop
3292 jan a jandı tapsırayık pe etti
- 3293  ali bala  yde otırdı k rinbey
3294   l hamayun sırt a  ı ıp erinbey
3295  ızdar barıp sırttan esik  alıptap
3296 hamayun  ız  aldı sırtta berilmey
- 3297 altın saray  alıptalıp sırtınan
3298 alu a ı  aldı b le  ul ınan
3299  abarlanıp keldi  aris padi a
3300  u anısıp  ızdı ı sal an  ulpınan
- 3301 ayttı  aris k p  ızdardı  birine
3302 salom jiynap sol esikting  t bine
3303 bu da tatıp bur ıratıp t t n n
3304 su   uy anday beyne t lki inine
- 3305 toldı tolı  saray i i t tinge
3306  ali bala  a ık jarın k t vde
3307 bul ne  ajap  anday savda boldı dep
3308 ayran asır  alıp turdı bir t rde
- 3309 alu a ı er sezip basın  ay adı

- 3310 Һарис пенен басқаларын байқады
3311 ey opasız ғашық жарым hamayun
3312 ekensing av äyelderding sayqalı
- 3313 bir sumdıktıng negizi dep angladı
3314 saqtanarlıq sabır taqat qalmadı
3315 tez qarmanıp tartıp edi esikti
3316 anıqtaldı bekitilip qalğanı
- 3317 jan bolğan song jan jaǵına jügirdi
3318 järdem eter jar joldastan tüngildi
3319 bir közinen jası tamıp kirpikten
3320 ǵılım sürme aǵıp jerge sıǵıldı
- 3321 kıyındıqқа соқса турмıs ömirdi
3322 salmaq baspas toqtatuǵa köngildi
3323 bir közinen ǵılım sürme aqқан song
3324 teng jarımı aluvasının körindi
- 3325 қайран boldı jartı adamdı körgender
3326 ustav üşin järdemdesip kelgender
3327 jartı adam da bar eken dep ömirde
3328 suraq berdi Һарис erge ergender
- 3329 ayttı Һарис suravşının bärine
3330 jartı emes ol bütün adam äli de
3331 bir közinen ǵılım sürme ketken song
3332 bütün bolıp körinedi bäri de
- 3333 bir közinen tütin juvıp ǵılımdı
3334 teng jarımı sol retten bilindi
3335 eki közden jasırın küş köşken song
3336 bütün bolıp közge tügel ilindi
- 3337 munı körip bütün eken tanıptı
3338 körgen jandar ajap қайран қалып
3339 azdı köpti baylap soǵıp tömpeştep
3340 patşasına aydap alıp barıptı
- 3341 munı körip қыз äkesi қуvandı
3342 köngilinen көп қайǵını шıǵardı
3343 kelbetine köngili toyıp patşanın
3344 körgen jandar köz janarın suvardı
- 3345 köz körgender kelbetine tangdanıp
3346 artıq bitken är müşesin angǵarıp
3347 қыз hamayun қатарıмен eken dep
3348 işterinen algıs ayttı jar tanıp

3349 munday jigit kezip tappas jer jüzin
3350 altı älemning aynalsa da keng jüzin
3351 at esiming kim eling kayda äkeng kim
3352 kaydan kelding kalamızğa sen bizding

3353 jannan bezgen jäne uyatsız batırsing
3354 ne etken şaytan ar uyattan gapılsing
3355 endi bizge kelistirip ber javap
3356 kaday urı kaydan kele jatırsing

3357 bala oyladı bolar jumıs bolğanın
3358 ärbir tağdır jaylavına konganın
3359 galisina aman qalsın artımda
3360 mening endi kuvarıp güldey solğanım

3361 tırp etpedi söylep javap bermedi
3362 aytқан saval kulağına enbedi
3363 kaldırmadı қаңса saval ädisin
3364 ündemedi kelisse de tergevi

3365 keyde küştep keyde aytsa da korkıtıp
3366 keyde aytkızu ädisimen tolkıtıp
3367 jüz ming türli hayla ädisin etse de
3368 turdı beyne özin özi zor tutıp

3369 kayran boldı körıp turğan köpşilik
3370 til kulağın es aqılın joqsınıp
3371 ärbirevi ärbir türge megzepti
3372 bolmağan song ya bir dıbıs lep şıgıp

3373 patşa sonsong şıgardı aşuv qaharın
3374 aydaharday şasıp uvlı zaharın
3375 joymay basın tursing neğıp jendetter
3376 öltir öşir aşılsın gül baharım

3377 aytı haris padişaga kart pen jas
3378 aşuvıngız tastı tilgen aq almas
3379 mısır şahıning kıızı sonday boldı dep
3380 memleketter arasına boldı paş

3381 eger kazir qolda ölimi öltirsek
3382 eşkim bilmes aytsa senbes bitpes kek
3383 şahar halkın jar şakırtıp dargā assaq
3384 dūniya jūzi habarlanar algıs dep

3385 äne sonda bütindeler sayasat
3386 haqqa tapsır ol javızdı ayasak

- 3387 esitken el er men äyel barlıq jer
3388 algıs aytar tobasına tayasaq
- 3389 degende köp maqul taptı osı oydı
3390 mısır şahar patşası da qol qoydı
3391 aluvasını jendetine tapsırıp
3392 köngilinen han ırza bop bir joydı
- 3393 ortağa alıp aluvasını köpşilik
3394 jan jağınan orap qamap top jürip
3395 jar taratıp darğa tartar maydanğa
3396 sayasatpen kele jattı barabanın soqtırıp
- 3397 tısqa şıgıp ğalisına kisi de
3398 tamaşalap bāvding qalınğ işine
3399 janga ğana kirgeni de sol edi
3400 jasıl güldi nazarına tūsire
- 3401 esitildi qulağına baraban
3402 bul ne ün dep jaŋğırırıp tarağan
3403 bir jigitting küye jağıp betine
3404 dar astına baradı alıp bar adam
- 3405 bul ne degen eken dep bir tamaşa
3406 bul beyşara qanday jan dep qarasa
3407 aluvası ğali özining balası
3408 darğa aspaq bilgeninşe qalasa
- 3409 ğalisına munı körıp boldı taŋ
3410 balam ay dep qanday jayğa qaŋğırğan
3411 dar astına tayanğanda asuvğa
3412 jetip jıldam jasadı amal artınan
- 3413 ortağa alğan jendetterding tobınan
3414 ayak qolın sırtap buvğan torınan
3415 körinbesten eşbirevding közine
3416 ketti bosap köz aşqanşa qolınan
- 3417 qan qumarlar qala berdi üyilip
3418 şınjır torlar şirip tüsti kıyılıp
3419 bul jağdaydan habarlanıp padişah
3420 saqal murtın jündey tütti küyinip
- 3421 jaman jaman aytı sögis harışqa
3422 ey aqımaq sen silteding alışqa
3423 eger mening aytuvımşa etkende
3424 qol jeter ed ar menen kek namışqa

3425 ayttı Һaris padişasınġ mısırga
3426 sıylamasanġ salar ġılım kısımġa
3427 sizdik şara uyıktap jatsam tabılar
3428 patşamın dep azar berip ısıрма

3429 men turġam joġ sizden öner ayanıp
3430 ol sıırım tur jüregingnen jay alıp
3431 üş tört ret uvlı tilmen tüyreding
3432 ortasında başsı adamdar ol anıġ

3433 kelip pe em men jürüvime jay tappay
3434 keltirgen sen menen burın jay jatpay
3435 älemdi alġan äskeringe sensengiz
3436 ökıntpesin tilingizdi şaynatpay

3437 äskeringning küşi bizge kumırska
3438 bul da dostıġ bizden sizge bir nuska
3439 mısır Һanı buġan дәlel ayta almay
3440 ne derin de Һaldı umıtıp til kıska

3441 äbilҺaris dedi jäne sultanġa
3442 aluvasını änggime etpe bul tanġda
3443 ustazı onıġ ustalmasa payda joġ
3444 eng Һavipti ҺamҺorşısı turġanda

3445 patşa oġan til Һatpaptı ökinip
3446 Һattı aytuvġa Һaviptenip jekirip
3447 köngilinen sırtka sırın sezdirme
3448 ey aġımaġ depți işinen bekinip

3449 endi jayın aluvasınınġ aytalıġ
3450 dar astınan aman aldı Һaytarıp
3451 esen aman üylerine bargan song
3452 biraz sırlar turdı tınıp şayġalıp

3453 ayttı sina aluvası ulına
3454 talay sözder ayttım ölşep munıġa
3455 endi ġana on minuttay keşiksem
3456 barlıġ ġılım bolmas edi Һunıġa

3457 üyretpevim emes edi sarangdıġ
3458 Һarangġılıġ mine osınday nadandıġ
3459 endi on minut barmaġanda keşigip
3460 öz basıġdı joyıp eding tamam ġıp

3461 barıp Һaldım baġıtıġa men şıġıp
3462 seni maġan ul ġıp taġdır enşi ġıp
3463 kelmes burın saġtanbasanġ bäleden

- 3464 tabıladı qayı qasiret kemşilik
- 3465 köp ökinip ğali bala jıladı
3466 ğapuı et dep äkesinen suradı
3467 ayağına basın qoyıp ğalımnıñ
3468 pendesindey bağınişta turadı
- 3469 budan keyin jāne biraz kūn ötti
3470 uyalğannan jarsız jalğız qur ötti
3471 ğaşık şırmap alğan beyne şırmaıık
3472 janıp bir kūn jan jüregi dir etti
- 3473 ğaşık otı uılap örtep işinen
3474 maħabbatıñ mājnūn etken küşimen
3475 jın soqқanday otır edi engirep
3476 ğalisina kez boldı bir isimen
- 3477 kelse üstine otır jılap engirep
3478 ğaşığıñıñ atın atap köbirek
3479 bilmey qaldı ğalisina ustazın
3480 hamayun dep ağıl tegil egiled
- 3481 aytı ustazı otırsıñ dep ne kılıp
3482 qasiretting qayğısına kömilip
3483 aytı bala uyalsa da ılajsız
3484 şeksiz qasiret turğızbadı şeginip
- 3485 dedi ustazım köpten jardı körmedim
3486 boldım mājnūn ajal jetip ölmedim
3487 dedi sina sürmengdi sürt bara ber
3488 külip aytı osı ruqsat bergenim
- 3489 aluıaşı aytı bul navқasım sın mening
3490 bul mazaqtıñ vaқıtı emes külgeniñ
3491 jasın sürtken kisi bolıp ğaliydiñ
3492 keltiripti berip onğay gülge orın
- 3493 ğaşığı üşin qasiret şegip qayğılı
3494 ötken künning ot bop örtep qaybiri
3495 otır edi ustazınan tilek qıp
3496 jalt qarasa otır eken ay küni
- 3497 ğalisina ketti şığıp dalağa
3498 ğaşıqtarmen birge otırıp bola ma
3499 quvanıştıñ sıyğıza almay tolқının
3500 jas jalındar öbisipti jāne de
- 3501 mısır hanı hamayunıñ atası

- 3502 jaksılanğan uyķı zavķı sapası
3503 kıızı ketse birge ketip kıızıǵı
3504 kıayta ornadı kıayǵı kara kıapası
- 3505 haķ kıalasa kıutıldık dep turǵanda
3506 birneşe ret savıķ sayran kıurǵanda
3507 bugün jāne kıız ketti dep esitip
3508 tüsti tübi beyne tereng zındanǵa
- 3509 vāzirleri başıları kengesti
3510 ebin tapsa ereǵisti egesti
3511 almasterıp kıızǵa kıyım kıyǵızıp
3512 kezdi kōşe üy kıaldırmay kōmeski
- 3513 birneşe kūn kōşe kıoymay kezipti
3514 kōşe boyı kıora kıora sezikti
3515 bir kūnderi patša kıızı bir üydi
3516 osı bir üy depti mümkün kezikti
- 3517 patša sultan usınǵanda kirüvge
3518 būrkittay aķ jez tırnaķpen būrūvge
3519 ābilħaris aķıl berip toķtattı
3520 mezgilinde kıız kirgende bilūvge
- 3521 asıķpayıķ vāķıt tayaṽ keş bolar
3522 kūndiz barsaķ pursat tavıp kes bolar
3523 keltiretin uzak emes mezgili
3524 ustamasaķ engbegimiz eş bolar
- 3525 oǵan deyin kıaşaǵaylav turayıķ
3526 sabır saķtap aķıldı anǵlap burayıķ
3527 mezgilinde kıızdı ap kelip endirse
3528 sonda ğana kıymıl jasav ılayıķ
- 3529 bul tārtippen keş bolǵanša turıptı
3530 sabır saķtap kıaravıldap jūripti
3531 bölmesine keş bolǵanša kıız barıp
3532 mezgilinde dāl osı üyge kiripti
- 3533 kıızdınǵ ābden kirgen üyin belgilep
3534 bolıp mıķtı keleyik dep beldirek
3535 bara jatır edi bular aynalıp
3536 tāltirekteṽ ayaktarǵa keldi ret
- 3537 kıadamdarı kıojasına kōnbedi
3538 ayaktarı iyesine erik bermedi
3539 ere kirdi kıızdarınınǵ izinen
3540 erekşe bop esiginen engeni

3541 ekevi kep otırıptı törine
3542 jasırinsız aykın közge körine
3543 körkem jigit dārüviş jāne kız otır
3544 patşa otırdı ulı aşuvğa kömile

3545 ğalisina tuvışkanın tanıdı
3546 tanısa da tözdi salmaq sabırı
3547 äbilħaris tanımadı ağasın
3548 tanımaqting tağı bolmay nanımı

3549 kuvattarı ketti jāne özinen
3550 söylenerlik til de qaldı sözinen
3551 ğalisina aluvasını buyırdı
3552 ekevine aluva koy dep közimen

3553 ğali bala basın iyip bardı da
3554 aldarına zer dastarqan saldı da
3555 aluvalardıng jaksısınan tabaqpen
3556 qurmetpenen tarttı ap kelip aldına

3557 ayttı sina padişāğa bir qarap
3558 kızınğızdıng aluvasınan al qalap
3559 almak tügil qanın urttap sinanıng
3560 ketpekşi bop otırdı han qantalap

3561 söylevine avızıngda bolmay til
3562 qıymıldarğa boyda kuvat joq bükil
3563 aluvasın jemeske de bolmaptı
3564 üş kün boyı tağam tatpay jürgen qur

3565 aluvanı asap jedi tabaqtan
3566 aşıqqanda tüye ötkendey tamaqtan
3567 ekevi de äsirese patşa aldı
3568 artıǵıraқ on eki on üş qadaqtan

3569 padişanıng mañgdayınan aqtı ter
3570 oyındağı şın talabı ketip ker
3571 ayttı sina padişāğa kuda bop
3572 mınav mening ğaliyıma kızınğ ber

3573 ekevi de kızıl güldey jas jigit
3574 ekevi de kündeıy suluı bas jigit
3575 muħambetting musılmannıng dininşe
3576 ber balangdı tatuıvlıqpen tapsırıp

3577 aşuvmenen asay berdi tili joq
3578 tili tügil şıǵararlıq üni joq

- 3579 kelip otır anın urttap işkisi
3580 tırp eterlik tabanınıŋ büri jo
- 3581 eser pata esi ketip entigip
3582 tek ölmegen janı jasıp dem ıŋıp
3583 äbilaris ol da ıymıl ete almay
3584 äpsün oır alı tartıp kemilik
- 3585 alisina pata sırın bayadı
3586 keremetti körse de jo aytarı
3587 söylesüvdi kerek etpey sina da
3588 jäne azırak ärli berli ayadı
- 3589 padianıŋ aşuvı tur irimey
3590 oldan kelse aynamay a tiriley
3591 közin jumbay ıl etkizip jutpaşı
3592 maydalamay tutasımen iriley
- 3593 dedi sina tanıtayın özimdi
3594 betten aytpas topastıa tözimdi
3595 ılım udiret anlatayın asiyetin
3596 aşızayın dep aıma köziŋdi
- 3597 aŋıp alıp dastarannan ıbindı
3598 aytızayın dedi bälem ınıŋdı
3599 padianıŋ kiyiminen jip alıp
3600 jipke ayaŋı baylaŋan song ilindi
- 3601 uırıp ustap turıp jibinen
3602 suvırıp alŋan kiyiminin tüginen
3603 joŋarıŋa uırŋan song ıbindı
3604 artılŋan jip üzilmedi tübinen
- 3605 aris penen patanı oŋan bayladı
3606 bir ışkene aŋatı oŋan jayladı
3607 bul ıbindı ne ıladı eken dep
3608 ız äkesi körıp arap oyladı
- 3609 jip uına baylaŋan ol ırkeyi
3610 alŋır bürkit a sungarday ülkeydi
3611 aris penen padianı köterip
3612 ışkene aŋa börenede y bürkeydi
- 3613 birte birte ıbın uıp joŋarı
3614 börene aŋa bastarına soŋadı
3615 bulttardan da uzap äri alıstap
3616 jerdinŋ beti tük körinbey aladı

- 3617 birde tiyip bastarına betine
3618 ƙan ağızıp taṅba salıp etine
3619 mīṅ azappen şığa jazdap jandarı
3620 kelip ƙondı bir iymarat şetine
- 3621 jan ƙalmadı uşƙanıḡda ävege
3622 bir kün bir tün vaƙıt ötti ävede
3623 äri şöldep äri kölbep bitkende
3624 bir esikke tuvra keldi tömende
- 3625 sol esikting ar jaḡına ötipti
3626 jannatƙa uqsas bir jaylarḡa jetipti
3627 türli ağaştar japıraḡı jayƙalḡan
3628 tamaşaday tamıjıḡan bitipti
- 3629 aluṽan türli gül şeşekter aşılḡan
3630 sümbil rayhan hoş iyister şaşılḡan
3631 bulbul ƙustar äñşi ƙustar sayraḡan
3632 gül ƙalampır kökten jerge basılḡan
- 3633 sır sanavbar degen türli ağaşı
3634 bası biyik suluṽ boyın ƙaraşı
3635 jasıl püliš japıraḡı jayƙalḡan
3636 ölikterdi tiriltkeney şaması
- 3637 türli ağaşting ƙalampırlı gülderi
3638 ƙasiyetti dārisi bar türleri
3639 ölgen adam tirilgeni emes pe
3640 ekeṽining jazılıptı tilderi
- 3641 äbilħaris patşaḡa ayttı jür beri
3642 birese ärmen jalt jalt basıp bir beri
3643 bir esikten şıḡıp jāne ƙarasa
3644 şermende bop kökke uşƙan jer ilgeri
- 3645 äbilħaris jiynap tügel aqılın
3646 isting ölşep terisi men maḡulın
3647 tanıp bildi barıp jürgen kız jayın
3648 padişaḡa bayandadı aqırın
- 3649 ey sultanım zat joƙ ƙımbat adamnan
3650 ḡılım jayḡan başƙan ärbir ƙadamnan
3651 osı körgen jay men jaḡday bāri öner
3652 ḡılımı simiya ḡılımı kimiya sanalḡan
- 3653 bārin muning ḡılımnenen jasaḡan
3654 oyda joƙtan payda etken tasadan
3655 ana da bir ata da bir egiz ul

3656 menimenen birge tuvğan osı adam
3657 jasımızdan bir mektepte oqıdık
3658 ğılım bilim jattap öner toqıdık
3659 ol bir muhit beyne tengiz men tamşı
3660 ol bir sunğkar men mısalı kekilik
3661 etti ğılım bizdi beyne japalak
3662 birde ävege birde jerge aparad
3663 kümän etem mening tuvğan ağa ay dep
3664 ol bir dariya men bir tamşı şukanak
3665 osimenen birge tuvdım birge östim
3666 mektepte de ğılım hikmat bir kostım
3667 oğan bitken ğılım mağan bitpedi
3668 bolğanmenen kan janı ortak ol dostım
3669 bir tuvışkan ibn sina bolsa ol
3670 neler jämşid padişahlar jiysa qol
3671 namrud şaddad dāvitulı süleymen
3672 bärinen de aşkan artık küşi mol
3673 ey padişa bul aytқанım tez emes
3674 eşkim buğan tengbe tengde kez emes
3675 ol tanıdı tanımadım men onı
3676 ras şın tek maqtanış köz emes
3677 tängirim oğan bergen kıyıp kudiretin
3678 berse bersin alğan kütip kurmetin
3679 mening sizding järdeminge kelgenim
3680 oning tipti aşuv keltiripti bir betin
3681 patşalıgıng sizding oğan bir tiyin
3682 kaharıngız kadirıngız kırtiying
3683 mening sizge kelgenimdi jek körıp
3684 tanıtpay aq degen azdap silkiyin
3685 sizge qaljing munısı tek äzirgi
3686 oynaganı şın dep bilme äzildi
3687 bul şındasa ahvalıngız bilmeymin
3688 ayağanı sıy siyapatı qazirgi
3689 oğan sizding patşalıgıng oynışık
3690 mışık penen tışkan zaqlı oyun ğıp
3691 ne qalasa sizge qavip qorqamın
3692 jayding oğı bastan tüsse joyıldık
3693 ayap raqım etse mümkün qalarsız

- 3694 ƙarsılassaŋ ƙaharına ƙanarsız
3695 men köterem sizdiŋ aytƙan naziŋdı
3696 ne de bolsa bolar boldı bolarsız
- 3697 ol turadı aspan men jer ƙıyralsa
3698 jasıydı ol neni köŋili uygarsa
3699 kektesse kek öşteskennen öş alar
3700 jerdiŋ jüzi kek ala almas jiynalsa
- 3701 patşa ayttı munı esitip ƙarıstan
3702 bağıdattan sizdi aldırdım alıstan
3703 özimmenen birdey uşıŋ ävege
3704 alğanıŋ joƙ ar men tiyttey namıstan
- 3705 basıŋdı da ala almadıŋ ƙutƙarıp
3706 jayıŋ birdey bolıp bizben şıƙtı anıƙ
3707 iltiypat ƙıp ƙaramadı ƙarışƙa
3708 ƙaytse de onı alamın dep suƙtanıp
- 3709 üyin jayın bärin bildim közimmen
3710 aluıa jedik birge barıp öziŋmen
3711 almaday ğıp basın onıŋ aldırām
3712 maƙtama onı barlıƙ jayı sezilgen
- 3713 dedi ƙarıs ƙan sultanım öziŋ bil
3714 durıs bolsın aytƙan tuıra söziŋ bul
3715 sonı bilem elşiƣe eş ölim joƙ
3716 ƙaharman bop betiŋ ƙaytpas keziŋ bul
- 3717 osı sözge ƙaharlanıp şıdamay
3718 buyırık berdi äşkerine mınaday
3719 eki jüz mıŋ äşkerine buyırdı
3720 ƙamaıƣa alıp ustangdar dep ƙoralay
- 3721 ƙorşap ƙamap aldı äşkerler ƙalanı
3722 ƙala tügil ƙutƙarmastay dalanı
3723 pälen üyde jigit däreüviş kelsin dep
3724 patşa sultan erge jāvşı saladı
- 3725 kelip olar ƙabarladı tapsırıp
3726 patşa ağızam buyırdı dep başşılık
3727 tez bolıŋız kiyniŋiz tez jür dep
3728 ƙayrattanıp ƙaharman tur ƙapsırıp
- 3729 bular otır äŋgimeni keng salıp
3730 jumısı joƙ turğanımen ƙorşalıp
3731 asıƙtırsa sıƙaƙ ƙılıp söz ayttı
3732 ƙurmettegen adamdarşa ƙarsı alıp

- 3733 köp toqtalıp turma balam anğırıp
3734 bälkim bilmey kelgensiz siz jañgılıp
3735 ülkendermen jumısımız joq bizding
3736 olar bizdi şaqırmaydı sağınıp
- 3737 kelgen jigit buyırığının isimen
3738 quşırılıp jalın şıgıp tisinen
3739 er sinanı urmaq bolıp umtıldı
3740 tayaqpenen boyda barlık küşimen
- 3741 onan burın ğalisına qamdanıp
3742 qolğa tüsken jılanday ğıp arbalıp
3743 maymıl qılıp şınjır tağıp moynınan
3744 ustap aldı turdı aluvası tangdanıp
- 3745 aluvasığa ayttı tiyttey qorıqpa
3746 kelse birev söz qaytarma jolıqpa
3747 eşkim sağan zalal etpes men barda
3748 men maymıldı oynatayın halıqqa
- 3749 özi tüsip baska türli turpatqa
3750 beyne maymıl oynatuvsı turpatta
3751 qolına alıp uzın qamşı şıbirtkı
3752 maymıldı alıp şıgıp ketti bir jaqqa
- 3753 maymıldı alıp oynatıptı bazarğa
3754 tamaşa etti körgen kisi bazarda
3755 aspanğa ırğıp jerge tüsip sekirip
3756 ol beyşara qalıptı äbden azarğa
- 3757 entigedi demin eki büyirden
3758 tamaşa etti bazar halqı üyilgen
3759 maymıl sorlı ökindi äbden silelep
3760 kim habardar mening munday küyimnen
- 3761 endi budan bir bosansam kelmespin
3762 öltirse de muning jüzin körmespin
3763 patşalar da öz üyim de bilmeydi
3764 kelmes pe eken izdep meni endi eşkim
- 3765 muning bärin ayttı maymıl işinen
3766 jan habarsız muning munday isinen
3767 patşa aғzam jāne birev jiberdi
3768 habar bolmay aldingğı ol kisiden
- 3769 budan burın kelip sina üyine
3770 şıbirtkısın şıpıldatıp üyire

- 3771 oynatuvmen otır edi maymılın
3772 keldi jendet qamşısın üyire
- 3773 keldi jendet kılışılđatıp kılışın
3774 kördi oynatıp jatqan maymıl bul isin
3775 turdı biraz tamaşalap kelgen er
3776 ğajap körip istep jatqan jumısın
- 3777 bir vaxıtta üyge barıp kirdi endi
3778 ey maymılşı jendetpin men bil dedi
3779 asker bası qahar etip buyırdı
3780 ayda jıldam vaxıt ötpey jür dedi
- 3781 sina oğan qaramadı nazarlap
3782 nazarın da qondırmadı azarlap
3783 azarına şıday almay sinanınğ
3784 ayqay salıp jür dedi tez qojanğdap
- 3785 urayın dep kötergende kılışın
3786 kıziq sanap külki bilip bul isin
3787 önermenen geje kıldı jendetti
3788 maymıl minip at kılsın dep munısın
- 3789 maymıldı oğan attandırıp şığardı
3790 bir tamaşa eteyin dep bulardı
3791 qaladağı halıq körip üymelep
3792 kıziq körip tarqatıptı qumardı
- 3793 patşa jäne üşinşi adam jiberdi
3794 aşuvlanıp javar bulttay tünerdi
3795 bul kelgendi jayğastırdı iyt kılıp
3796 bizding üyge iyt bolsın dep bul endi
- 3797 budan keyin ekeñ keldi aqırıp
3798 qay qaydağı küş aşuvın şakırıp
3799 birin ayuv şağal kıptı birevin
3800 qazirgi adam boldı qazir maqulıq
- 3801 qanşa kisi jiberse de sol küni
3802 türlü tüsti maqulıq etti ol munı
3803 bazar barıp türlü oyındar körsetip
3804 toldı aqşağa qaltası men qorjını
- 3805 ülken kişi habarlanıp bala da
3806 bir maymılşı kelipti dep qalağa
3807 tamaşa etip bola berdi er äyel
3808 asker qorşap jatır sırttan jäne de

- 3809 bul ğılımning kasiyetti isteri
3810 sonşa basım padişanınĝ küşteri
3811 äsker taķıt bola tura asıķpay
3812 tez ustavĝa oylarına tüspedi
- 3813 ğalım sina oylarına tüsirmey
3814 otır onı özi orındap müsindey
3815 sonşa sansız äskeri bar patşanı
3816 sandıratķan ğılım ħudiret küşindey
- 3817 ğalisina jür maķulıķtı oynatıp
3818 keybirevin bulbul kılıp sayratıp
3819 jurttıng bärin basın iyip balķıttı
3820 köngilderin ħalıķtıng ħoş kıp jaynatıp
- 3821 neşe türlü oynap jürgen maķulıķ
3822 jurttıng bärin aķşa ayamay saķiy ğıp
3823 maķlukattar ayaĝına bas urdı
3824 künämizdi keş degendey apuv ğıp
- 3825 ğalisina raķım etip bulardı
3826 burıngı adam küylerine şıĝardı
3827 patşangızĝa ayta bar dep bükpesten
3828 ayanbastan bassın depti ħumardı
- 3829 bosanĝan song ketti kaşķan baladay
3830 moyın burıp art jaĝına ħaramay
3831 keldi bəri diyuvanbası başşıĝa
3832 padişası ħaharlandı ħalamay
- 3833 ey aķımaķ dedi sender nadandar
3834 ne sebepten keşiktingder aramdar
3835 sonan beri ne bitirip keldingder
3836 ħayda ħazır ap kel degen adamdar
- 3837 ayttı bular jürdik oynap bazarda
3838 kızıķ berdik sän kirgizdik bazarĝa
3839 kim ap kelsin aldıngızĝa olardı
3840 keltire almas äsker bası ħojang da
- 3841 ħahar kıldı ne deydi dep mınalar
3842 öltir ħazır ĝibrat bolsın asıp dar
3843 arız ayttı basın iyip bəri de
3844 erkimizben oynamadıķ aldiyar
- 3845 keremettey kasiyeti onıng da
3846 ħudiretting küşteri bar ħolında
3847 är ħaysımız boldıķ bir bir maķulıķ

- 3848 rakım etip adam kıldı songında
3849 maymıl boldım ayuv boldım iyt boldım
3850 isin istep ıktıyarsız iytterding
3851 tüye boldım ögiz boldım koy boldım
3852 öz erkimmen oynamadım büytkenim
3853 jäne sizge ayttı sälem songında
3854 küşi bolsa ayamasın kolında
3855 eş närseni oylar kisi ol emes
3856 desek mümkün sizden biyik orında
3857 bizde gülüm kudiret küşi ol nadan
3858 kün sävlesin tün jengbeydi ol qarang
3859 köp köp sälem patşangızğa ayt dedi
3860 ayanbasın ister isin ol mağan
3861 munı estip aşuvlanıp akırdı
3862 ot tutanıp oqtay beyne atıldı
3863 öz etterin özi şımşıp julmalap
3864 bas usta dep äskerlerin şaşırdı
3865 özi de atpen kuraldarın asındı
3866 jüreginen ötip bul söz aşındı
3867 ağıp ötken arqasınan oq bolıp
3868 bolıp ketti közi ottı jasıldı
3869 äbilhâris qarap munıng sırtınan
3870 mışkıldayın külip turdı murtınan
3871 köpşilikke patşa ayttı ne boldıq
3872 munşa äsker jiya turıp şılkığan
3873 is körsetti közimizding aldında
3874 kündiz tünde etpegeni qaldı ma
3875 bul tirlikten ölgen artık kömilip
3876 bul kündiz ben körmey tündi tangdı da
3877 äbilhâris ayttı toqtay turingiz
3878 ustamaqtan ümitingdi üzingiz
3879 mümkün emes onı küşpen ustavğa
3880 aytkanına turıp sabır kılingiz
3881 äskeringiz beyne oğan kumırşka
3882 kumırşka ne jaramaqsı jumıska
3883 patşa oğan tur şıq ayda ket dedi
3884 ey aqımaq bul ömirde durıs pa
3885 kızıl gülüm kündeý mening kızımdı

- 3886 kün tün tınbay sabağınan üzildi
3887 bul tirlikten jerding astı qıp artıq
3888 ǵalıq kormey bassın topıraǵ jüzimdi
- 3889 turma asker jayına tez barıngdar
3890 saǵlaq qoyımay qamap qorşap alıngdar
3891 jel jağınan qamıs qoyıp inine
3892 kül bop ketsin örtep otqa jağıngdar
- 3893 munı estip askerining barlıǵı
3894 küşti goy dep hanning qahar jarlıǵı
3895 qaptay jürdi er sinaning jayına
3896 beyşaraning ne şara dep zarlıǵı
- 3897 sina bilip külip qana murtınan
3898 tabar goy dep topas patşa qulqınan
3899 kırık elüvlep jüzdep mıngdap on mıngdap
3900 kele jatqan qarsı askerge umılğan
- 3901 attıǵa attı jayavına jayavı
3902 qay túrlige sonday túrli tayavı
3903 qarsı umılıp qattı qırğın bastaldı
3904 bolmay tittey birin biri ayavı
- 3905 şahar işi qan qırğınǵa tutastı
3906 jay buqara jaydan bezip jutastı
3907 ağılğan jas kesilgen bas bir tutas
3908 jay ǵalıq ta jattı tavıp şekisti
- 3909 ayqay qıyquv jerden kökke jetipti
3910 bas pen kevde qanmen ağıp ketipti
3911 üş kün üş tün uyqı kormey dem almay
3912 patşa askerin bağıništı etipti
- 3913 bağınbağan qamalına barıptı
3914 qorğanining qulpın işten salıptı
3915 ǵalisına askerine buyırıp
3916 han qorğanın qamap sırttan alıptı
- 3917 patşası da sol qamavdıng işinde
3918 mardım bitip mangız qalmaq küşinde
3919 ǵalisına elşi saldı patşaǵa
3920 qolǵa alınğan qızuvlı küş isinde
- 3921 qızın bersin osı aluvaşı balama
3922 patşa bolıp turar bolsa qalaǵa
3923 eger qızın bermes bolsa onı aytsın
3924 qızuv üsti küreseyik jäne de

3925 töbesine kular endi kalası
3926 alastaydı jer men aspan dalası
3927 öz basınan baqıt täji kulasa
3928 közge türter halıktıng bala şağası

3929 älde bolsa ayadım men hanıngdı
3930 mıs sanaymın senıng altın tağıngdı
3931 jan dostıqpen ber balangdı balama
3932 ne takappar örtendi otka jağıldı

3933 munı estip halık buqara elderi
3934 kutı qaşıp bosap бүkil belderi
3935 beremiz dep bäri tügel şuvladı
3936 tirlik jaqsı qurıp qalsın ölgeni

3937 munı estip galısına askeri
3938 közge tüsip qujırağa köşkeni
3939 top tobımen kire kire tavıslıp
3940 kerek bolsaq biz azırmız qoş dedi

3941 soğıs bitip tınıştaldı toqtalıp
3942 jürgen jav joq mılıgına oq salıp
3943 ölikterdi jiynap kömdi molağa
3944 birin qoymay bärin tügel atqarıp

3945 ölgen asker bäri tügel mısırlık
3946 bul ne degen küşti zorlık qısımdıq
3947 sanağanda bir de kisi tappaptı
3948 depti sonda oyğa qavip tüsirdik

3949 ölgen eken kırık segiz mıng azamat
3950 tarttı köp üy kayğı qasiret qazabat
3951 han kızınıng qurbandığı bolıptı
3952 kölem jayıp mısırdığı mazarat

3953 budan keyin aştı patşa kengesi
3954 qoyar emes qaytalamay egesi
3955 ey jarandar bir aluvası kedeyge
3956 qalay berem gül bağımnıng töresin

3957 patşalıqtan ayttı mura vağızdı
3958 közinen de burşaq jasın tamızdı
3959 dünyadağı padişalar esitse
3960 aytar meni atama dep javızdı

3961 kaldırmastan ayttı köpke nalasın
3962 qalay küyev etem kedey balasın

- 3963 keng̈es saldı äbil̈haris ğalım̈ğa
3964 tabıngız dep negizgi isting̈ şarasın
- 3965 ħaris aytı aytım talay bir emes
3966 bul vāqıyğa bugün bolğan sır emes
3967 şakırtayık elşi salıp ğalımdı
3968 keler mümkün op onğay ol ul emes
- 3969 inğgayına qaray isti bilerimiz
3970 tilge kelse oyğa salıp ilermiz
3971 esi zerek eki kisi jibersek
3972 keler mümkün tanıсарımız külerimiz
- 3973 ärbir jumıs jumsaq tilmen jöndeler
3974 qatang̈ tilmen aqıl pikir özgerer
3975 bar jaksılık jaksı tilmen jangarıp
3976 jaynap oynap jaksılıkqa kez keler
- 3977 söylesermiz nendey älde muratı
3978 biliserimiz neler talap kıladı
3979 diyuvān ħalkı patşası da maqul dep
3980 adam tavıp baruvdı odan suradı
- 3981 köp işinde neler jan joq aqıldı
3982 ğılım bilim köp biletin naqıldı
3983 mümkün tapsang̈ ne bolar dep men barsam
3984 beresiz dep buğan qanday fahimdı
- 3985 barıngız dep berdi ruqsat kisige
3986 işpey jemey er toyğanday tüsine
3987 dükenine äbuğalisinaning̈
3988 esiginen kirüvge keldi işine
- 3989 qurmetpenen kelip birev qarsı aldı
3990 ruqsat etip jürüvine jol saldı
3991 jannat misal gülstan bav işine
3992 kirip körip tamaşağa tamsandı
- 3993 ğalisina bilip munı kelerin
3994 paytaqt kıp jasap burın önerin
3995 ming̈ jāmşid pen ming̈ süleymen körse de
3996 tang̈ bolar ed kelipti dep kemelin
- 3997 osı ayılğan kirip keldi ordağa
3998 tengdesi joq million million ordada
3999 taq qurılğan ortasınan ordaning̈
4000 mingnan artık vāzir otır zor jāne

- 4001 ärbir vâzir er aplaton hâkimdey
4002 altın taķıt üstinde otır irkilmey
4003 bir patŗa otır ortasında olardıng
4004 ol eskendir zulķarnayın bâkirdey
- 4005 aķ saķaldı segiz kırlı kıygen täj
4006 beynesi bar jer jüzinen alğan baj
4007 altın tilla kemer belbev belinde
4008 keskin kelbet körkem suret jüzi jaz
- 4009 ğajap taza hoş iyisti orın keng
4010 keskin türin ķondıra alman aytıp men
4011 on eki mıng jüsip zańglı jigitter
4012 belde ķanjar onĝa solĝa böligen
- 4013 nebır paluvān arıstanday jigitter
4014 navŗaruvāday aplatonday bilikti er
4015 eki jaķta eki mıngday elŗiler
4016 suluv kızdar ķaraķat kōz nâzik bel
- 4017 osınday aķ bolar bolsa sayasat
4018 devĝe bolmas budan sonday jay asad
4019 eng birinŗi dūniyede osı paytaķıt
4020 jetpes buĝan kâmil aķıl parasat
- 4021 ķimbattı zat kıygen barlıķ kıyımı
4022 sıpa taza sıpayınıng biyigi
4023 munı körıp kelgen elŗi uyalıp
4024 ķaytıp ketüv kerek taptı tüyile
- 4025 äri beri tengselüvmen ķayta almay
4026 körgennen song ķalmadı bas şayķalmay
4027 kelgennen song şıĝıp ketüv taĝı uyat
4028 sandıraķtap sälem berdi ayta almay
- 4029 buĝan tengep öz paytaĝın ķarasa
4030 anasınan janga tuvĝan balaŗa
4031 ya bolmasa şōp siyaķtı köriner
4032 aytuvıma tilim tolıķ jarasa
- 4033 ķurmet etip körsetti bir orındı
4034 ol da aytarlıķ san maķtavĝa tolımdı
4035 şarap berdi suluv kızdar ädeppen
4036 on besinŗi betteri ay bop körindi
- 4037 alıp işti tätti şerbet şarabın
4038 ayta almadı işpeymın dep javabın
4039 tengdesi jok şahti ķalay şaķırsın

4040 kelgenning de sezdire almay sebebin

4041 dayarlanıp turğanında qaytarğa

4042 ton menen täj sıyla depti qaytarda

4043 alıp altı jegen jeti bolmaydı

4044 tek dänekerdey tilge aytarğa

4045 jasıl tüsti zübärjat täj basına

4046 kımbat bağa jasıl bir ton qasına

4047 arқаға ton basına täj kiygizip

4048 qattı sıylap qaytarıptı asıra

4049 kerdeng basıp qayttı elşi maqtanıp

4050 maqtanıp sır söylernin dep aqtarıp

4051 biraq endi biyik sanap sinanı

4052 şaqıra almay qayttı keyin saqtanıp

4053 kerdeng basıp kirip keldi diyuvanga

4054 sinanı ertip keledi dep meymanga

4055 otır edi dayarlanıp qarsı alıp

4056 siyaqtanıp alaqağa sıyqağa

4057 kiyip kelgen altın tonı baqalı

4058 şapan kılıp japqan eken qoğanı

4059 kiygen täji qabıqı eken qarbizding

4060 tangırqattı ulı kisi ağanı

4061 kelgeninde küldi halıq jabıla

4062 barekeldi toning menen täjinge

4063 ey tamaşa kımbattı ton täj eken

4064 barsang jäne sıylar ma eken tağı da

4065 desip bari tamaşa etip külisti

4066 üş tört saqat anggimelep bul isti

4067 barqan elşi qattı uyalıp isinen

4068 bayan etti körqen barlıq jumıstı

4069 esitkender turdı biraz tangırqap

4070 mısır şahı qarsı almadı jabırqap

4071 ärbirevi ärbir türli sın berdi

4072 körerqe tek jay kisi dep qangıltaq

4073 endi buqan kim baradı jürekti

4074 anav mınav dep birqatar kün ötti

4075 qarıstı ayttı aqırında köpşilik

4076 orınına keltirer dep tilekti

4077 sebebi ol birge tuvğan tuvısqan

4078 kindik anın bir anadan juvışkan
4079 erip keler tinişin aytarmas
4080 oıp ılım oynap şirkey uvışkan

4081 padişa da bul kengeske kiristi
4082 dostım aris siz tındır dep bul isti
4083 bilise almay jürgen aris asıgıp
4084 barayın dep arsı aldı bul jumıstı

4085 alisina jürgen ol da sağınıp
4086 jolın tavıp jetpey jür dep nağılıp
4087 osı bugün anı keler küni dep
4088 şıqtı aldınan jürek tuvlap abınıp

4089 birin biri uşaqtastı körisip
4090 ol ahsıp betterinen öbisip
4091 apuv talap etti sina aristan
4092 keler jumıs tağdırına kelisip

4093 üylerine kelip kirdi sinaning
4094 keşiringiz dep ötindi ıynadım
4095 köp vaıttar körmegennen bilmeding
4096 jolı munşa bolar ma dep düniyaning

4097 osı bugün eki alım bilisti
4098 key sözderding taravında külisti
4099 ne de bolsa bilmestikten boldı dep
4100 eki jürek demin alıp tınıstı

4101 sıy ziyapat bolıp jattı tamaşa
4102 bala da kep olın aldı janasa
4103 kelgendigin abarladı şaırıp
4104 abıl et dep köngilingiz alasa

4105 ayttı sina sening üşin barayın
4106 sen kelgen song barmay nege alayın
4107 äytpegende tekke kerek etpeymin
4108 onday aımaq patşalarding talayın

4109 men tügil ol jayı mälim sağan da
4110 tım tākappar tayıp jatar tabanda
4111 oğan biraz körseterlik saba bar
4112 tek ayırlı jumıs bolsın adamға

4113 arışa ayttı sizding üşin baramın
4114 altın äbzel at ıp mindi tayağın
4115 äbilaris öz atına attandı
4116 patşasına betti burıp alaning

- 4117 ala alkı burın bilgen abarın
4118 urmet ılıp biraz alkı alanıŋ
4119 basın iyip berdi sälem sinaĝa
4120 abıl aldı ibn sina oların
- 4121 sayasatpen äskerimen aldınan
4122 urmet etip ışkıŋanday jan buĝan
4123 patşa da kep jaranımen arsı aldı
4124 maraba dep köz körgender aldı tang
- 4125 köp kisiler ıkan lebiz sözine
4126 köp kisiler körüvge aşık özine
4127 patşa sultan joldastarı urmettep
4128 üzenĝgisin sürtip süydi közine
- 4129 oltıĝınan oldap attan tüsirip
4130 kezek kezek bir birine ısırıp
4131 paytaĝına kirdi kelip patşanınĝ
4132 orın berip oturuvĝa usınıp
- 4133 barlık ĝizat keldi ornına tärtesi
4134 yaki kemi bolmay yaki artıĝı
4135 ĝalisına urmet dedi patşaĝa
4136 ızuv jürek soĝıp şattık arkını
- 4137 akıl közben patşa baĝıp sinaĝa
4138 ĝılım kimiya iyesine simiyaga
4139 keskin kelbet jaratılĝan jay kisi
4140 tengdesi jo ĝılım küşi dünyada
- 4141 ayttı patşa ibn sina iya ĝalım
4142 köp jarandar jüzinde osı dünyanınĝ
4143 siz de biz de köp jaranınĝ birimiz
4144 ötedi ömir körgen ızık bir saĝım
- 4145 ĝaşı boldık köpten sizdi körüvge
4146 uttı bolsın adamıŋız kelüvde
4147 şükir azir didarlasıp otırmız
4148 ayıp etpengiz abıldanıŋız senimge
- 4149 ayttı sina abıldanıŋız aya şah
4150 sizden bizge bizden sizge maraba
4151 biz bir paır kedey ulı ırzamız
4152 siz abıldap alsanıŋ ulık märtaba
- 4153 ĝalım sina özin tömen körsetti
4154 kişipeyil mısıl oyın ölşetti

- 4155 tätti tağam şırın şerbet ötkizip
4156 patşa ağızam jäne bir söz terbetti
- 4157 ey aplatón ğalım dana danamız
4158 ayıp etpenġiz söyledi dep jäne biz
4159 ötken künde türli bolğan keremet
4160 keremetti körsetken siz bolarsız
- 4161 biz pakırınġ sol körsetken önerdi
4162 ol öner bar keşe bugün könerdi
4163 ayttı patşa osı otırğan mäjiliste
4164 körsetsenġiz osı erlerge tömengi
- 4165 ħudiretti istinġ bölşekteri ħolinġda
4166 orındaysız ornın tavıp oninġ da
4167 köz körmegen senbeydi keybiri
4168 osı bugün bolsa mümkün orında
- 4169 közben körsin osı otırğan kisiler
4170 közben körse kümän ħalmay tösiner
4171 tamaşa etip biz de körsek taqsırjan
4172 köz körgender köngiline tösirer
- 4173 ayttı siyna basımmenen aħtaymın
4174 onday iske taqsır erttevlı attaymın
4175 ħuydırınġız kesege suv belinen
4176 sonan keyin ħızmetinġe toħtaymın
- 4177 otırġandar köterilip basıldı
4178 oy raħmet jasay ber dep jasinġdı
4179 orta kese suv da turdı taħ bolıp
4180 körem degen ħarasın dep usındı
- 4181 kesemen suv keltirgende ol ħuyıp
4182 orınınan turdı patşa ħonġkiyıp
4183 vāzirleri ıřķı ħumar külisti
4184 bosana almay jürgen ġoy dep ħol tiyip
- 4185 orınınan biri turıp vāzirdinġ
4186 patşaġa ayttı ärne desenġ äzirmin
4187 ruħsat etsenġ men atħarsam ħızmetti
4188 bul mäjiliste üstinde osı ħazirdinġ
- 4189 ayttı patşa ħızmetinġdi dayar et
4190 körgeninġdi köpşilikke bayan et
4191 älbette men solay etem äriyne
4192 suv işinen körsem de minġ ħıyamet

- 4193 ƙarap edi ƙõrdi õzin dalada
4194 řõl jaziyra keng saħara salada
4195 ƙõrse õzi suluv äyel suretti
4196 müşelerin tügeldepti jäne de
- 4197 ƙavıpti orın ƙos tizeniŋ arası
4198 buyırdı oyı sol bir jerdi ƙaraşı
4199 üzdi ümitin ƙõrip ƙõzben anıƙtap
4200 jas keliŋsek bolmağan ul anası
- 4201 ƙõrkıp ketti esten ƙalmay üreyi
4202 õkinişte ƙaradım dep bir oyı
4203 jan jağına jaltak jaltak ƙarasa
4204 keng saħara ƙõrinbeydi ƙuv oyı
- 4205 oyladı oydı beri menen äriden
4206 buğan ƙanday em ƙonar dep dâriden
4207 sorlı basım äyelime nemdi aytam
4208 osınısı ƙıyın boldı av bärinen
- 4209 zar jıladı endi ƙayda barayın
4210 ƙımbatımdı ƙaydan izdep tabayın
4211 õzim tilep aldım surap patşadan
4212 ne ƙõrsem de aytamın dep ƙarayın
- 4213 osını aytıp tentiredi betine
4214 kete berdi betine alğan şetine
4215 jüregi de ƙõrƙak nâzik äyeldey
4216 äy dese eger jarılğanday õti de
- 4217 ƙaltasına ƙolın sals ayna bar
4218 ƙõrse jüzin juldız süyip ay ƙarar
4219 jigit adam nemdi aytam dep kez bolsa
4220 dep keledi er ƙõrmes jer ƙayda bar
- 4221 sorlı basım munşa suluv bolar ma
4222 jaman bolsam jan ƙızıǵıp jolar ma
4223 key jigittiŋ iyt siyaƙtı minezi
4224 elsiz jerde kezdestirme olarğa
- 4225 sümbil şaştı möldir ƙõzdi baldırğan
4226 işpey jemey ƙõrse meyir ƙandırğan
4227 ƙarsı aldınan ƙara jigit kezdesti
4228 aşık bolıp küyip janıp jandırğan
- 4229 är müşesi beyne bir bir adamday
4230 ärbir tisi avzın aşsa ƙabanday
4231 barmaƙtarı tırma aǵaşı sekildi

- 4232 tırnaqtarı temir soğa bolğanday
- 4233 avzı oyılıp kulap jatқан moladay
4234 moynı uzın munaraday қoraday
4235 әr мүшеси түрli затқа ұқсаған
4236 endi aytayın sizder de қoy suramay
- 4237 көrip zānggi suvday suluв қatındı
4238 va jarım dep oқtay zımırp atıldı
4239 көpten tappay engirep jılap жүrgende
4240 özing taptıng izdep mendey batırdı
- 4241 meni sävlem kelding izdep kesege
4242 tilep aldıng özi körem dese de
4243 kezek bermey özing şıqtıng meni izdep
4244 başқaları bolsa da äldeneşe de
- 4245 osılay dep keldi jaya қuşağın
4246 kelşi kelşi қısıp süyip қuşayın
4247 ғaşıқ piri läyli мәjnün jahanda
4248 men жүsipke sen zılıha ұқsadıng
- 4249 қutқarmaymın naz ғıp janım қаssaң da
4250 jerden kökke kökten jerdi bassaң da
4251 bavırına қısıp süyip aytқанı
4252 kökti şüygen kögerşinim aspanda
- 4253 қаşамın dep қorjıngdaydı bosanıp
4254 boyındaғы bar күşimen jasanıp
4255 әvliyeden payғambardan түk қoymay
4256 jalınsa da түk болмады қasarıp
- 4257 ақırında bastı jıgıp bavırға
4258 közdıng jası ұқsap köl bop javıngа
4259 endi қavıp jumısına көşerde
4260 jetip keldi ұқsap sina davılға
- 4261 zar jıladı көrip vāzir sinanı
4262 қutқar meni mınav bāle қıynadı
4263 dedi sina eki түrli şartım bar
4264 orındasaң orındalar sıylavı
- 4265 orındaymın ekev tügil mıng şartı
4266 қutқar menen urғashılıқ bul şartı
4267 ayttı sina көrgeningdi eşkimge
4268 bildirmeysing birinşi şart қımbattı
- 4269 ekinşi şart patşa қızın balama

- 4270 jârdem̃ši bol men surasam jāne de
4271 eki şarttı paş kıp sırtka sezdirseng̃
4272 budan jaman tentiretem dalağa
- 4273 m̃ng̃ bolsa da orındaymın şartıng̃dı
4274 m̃naṽ zāng̃g̃ing̃ is k̃rsetti ār türli
4275 kırsın suluṽ keltirerlik küyime
4276 mal̃guning̃ning̃ keremeti artıldı
- 4277 kelip sina ustap zāng̃gi k̃olınan
4278 laqtırdı jatқан alıp jolınan
4279 ketti zāng̃gi k̃öz jetpeytin uzaққа
4280 ṽāzir şıqtı şıқpas temir torınan
- 4281 turıp қaldı bası biraz aynalıp
4282 añg̃ tañg̃ bolıp esin jıyıp oylanıp
4283 k̃özın aşsa tas ayakқа қарап tur
4284 m̃ājilis h̃alkı burıng̃ışa jiynalıp
- 4285 oramalmen sürtti otırıp m̃ang̃dayın
4286 b̃āri қарап otır h̃alıқ dap dayın
4287 em̃şekterin ārbir jerin siypalap
4288 aytpasa da jaқındattı jaғdayın
- 4289 neler k̃örding̃ dep padişa suradı
4290 ğalisina külip murttan turadı
4291 ey padişa m̃ing̃nan birin aytuṽğa
4292 m̃ümkin emes қalmadı este turağı
- 4293 özi қayran suṽda k̃örgeñ isine
4294 ökpeledi keskin kelbet tüsine
4295 ālde bolsa özine özi sene almay
4296 қaray berdi kiyimining̃ işine
- 4297 bireṽ ayttı mınanı jin urğan ba
4298 bireṽ ayttı endi uruṽğa turğan ba
4299 bireṽi ayttı men қарayın ayakқа
4300 irkilmeyin onı bayan қılғанда
- 4301 ol da barıp kese işine қараdı
4302 bul da k̃ördi birinşidey dalanı
4303 қандай қızıқ tamaşalar bolar dep
4304 jan jaғına ābden nazar saladı
- 4305 özi kirgen suretine arabting̃
4306 tüsi қара turdı biraz қарап tım
4307 kiyimderi pärelengen jırtılıp
4308 beyşarası biraz jerdegi alaptıng̃

- 4309 aldınan bir karşı şığıp er türük
4310 basıngdı alıp kırtamın dep öltirip
4311 kaşıp jürgen mening kara kılımsıng
4312 dep avır tas arkalattı keltirip
- 4313 eki kılın kayırıp sırtka bayladı
4314 zar zar jılap sorı suvday kaynadı
4315 kıl emespin ulmın dep mıng aytsa da
4316 alğa salıp tayaq urıp aydadı
- 4317 mısırdı arab patşasınıng halıkka
4318 sol sultanğa men vâzirmin anıkta
4319 dep jüz jerden aytsa nanbay sabaydı
4320 kuv kara kıl vâzir bolıp kalıp pa
- 4321 türükke ayttı jalınamın jılaymın
4322 kudireti munday etti kудaydıng
4323 bir bir tayaq ärbir aytқан söziñge
4324 künäñg üşin soğuvıma unaymın
- 4325 sözdi koydı söz söylesem urar dep
4326 jandı kıynap sansız azap kılar dep
4327 endi başkan är kadamğa bir tayaq
4328 soğa berdi soğa berdi kumar bop
- 4329 arkalagan arkasında tası bar
4330 är kadamğa urıp ayak basılar
4331 eger ayak basılmasa siyağı
4332 onğay gana soğılatın bası bar
- 4333 aksay aksay basa berdi ayağın
4334 är başkanda bir soğadı tayağın
4335 ayağı isip basuvına jaramay
4336 ne istevding taba almadı oyabın
- 4337 otırıp ed urdı türük basına
4338 karamadı közden aqqan jasına
4339 şarşadım dep bir iyşarat bildirse
4340 tas kosadı arkalagan tasına
- 4341 basa almadı kara arab kadamın
4342 dep ökindi nege suvğa karadım
4343 kудay menen payğambar men ävliye
4344 dep jalındı kутkar ölip baramın
- 4345 köp keşikpey ayağı isip kabardı
4346 kıp kızıl kan basa almadı kadamdı

- 4347 ölmese de ölimine tayanıp
4348 eki közi ökpesi öşti alardı
- 4349 endi oylanıp jar bol dedi sinağa
4350 jârdemşi bol şıbınımdı kıynama
4351 sol vâkıtta sina tüsti közine
4352 jan tabılmay turğanında dūniya
- 4353 külip kana sina közge körindi
4354 aytkan söziŋ dedi balam orındı
4355 orındasāŋ eki türli şartım bar
4356 äytpese eş bere almaymın qolımdı
- 4357 dedi jigit şart bolsa da qanşama
4358 ekeŋ tūgil eki mīŋ şart bolsa da
4359 orındaymın janım qalsa denemde
4360 bastı baylap jolıŋızğa jan sala
- 4361 ayttı sina olay desēŋ jan balam
4362 eki türli şartım mīnāv arnağan
4363 birinşi şart körgeŋiŋdi eşkimge
4364 paş etpeysiŋ aytsāŋ ketiŋ dūniyadan
- 4365 ekinşi şart patşa kızın balama
4366 men suraymın kömektes dep bola ma
4367 eger mümkün bul aytkāŋa könbesēŋ
4368 bāle tabuŋ kıyın emes jāne de
- 4369 oybay taqsır janımmenen etemin
4370 mīŋ şart aytsāŋ bārine de jetemin
4371 araşala meni mīnāv türikten
4372 tez bolmasāŋ armanda bop ketemin
- 4373 ğalisina keldi türik qasına
4374 qoldan ustap aynaldırıp basına
4375 közden uzak laqtırıp jiberdi
4376 talay jerge tavdan tavğa asıra
- 4377 közin aşıp endi jigit qarasa
4378 tas ayak tur özi körgeŋ talasa
4379 orınına ol da barıp otırdı
4380 otır eken etip halıq tamaşa
- 4381 ayttı patşa neler kördiŋ keseden
4382 keremetti qasıyetti keseden
4383 ayttı jigit mümkün emes aytuŋğa
4384 tavsılmaıdı uzak kıssa neşeden

4385 aytı patşa ayta almasaŋ bolar kúp
4386 ayta alarlık körgeningdi biring şık
4387 jaksı jaman körgeningdi paş etip
4388 umıtpastan körgeningdi köngilge uq

4389 jäne biri keseg kep qaradı
4390 şingıraŋğa zımıraŋmen baradı
4391 kökten aqqan jerge qarap zımıray
4392 bir kezderde jerge ayağın saladı

4393 jer tutanıp aspan ısıp kaynağan
4394 kum topırağ jalındanıp jaynağan
4395 özin körse suretinde ayuŋdıŋ
4396 sözge kelmey tartıp tilin baylağan

4397 bul beyşara bükşeng kağıp jügirdi
4398 kölengkel buta tappay бүгildi
4399 tarbağ tırnağ jalpıladağan kaling jün
4400 жүрүвге de ҳали kelmey jıgıldı

4401 jatır edi kulağına ün keldi
4402 jıyırma otız kırık şamal ul kördi
4403 tazısı bar kustarı bar attılar
4404 nayza sadağ kuralı bar bildi endi

4405 tazılardıŋ ötkir tisi temirdey
4406 kapsa tastı jıbermeydi jemirmey
4407 ä degeşe kelip jetti tazılar
4408 ketpeytindey ayuŋ basın kemirmey

4409 ayuŋ emes adamın dep ayta almay
4410 adamdarğa bir avız til kaytarmay
4411 älde kuday ne saldıŋ dep basıma
4412 şubalaŋdap qaştı sorlı kaykaŋday

4413 atpen kuvdı keybirevi okpenen
4414 iyter kuvdı jigin jazbay toppenen
4415 tırnağimen ilip alıp ketüvge
4416 kustar keldi kanat kerip kökpenen

4417 iyter jetip koŋnan tartıp jegende
4418 endi bittim öldim tängiri degende
4419 galısına jetip keldi bir jaktan
4420 kökten бүрkit iyt jetkende tömende

4421 galısına kelip munı ayaptı
4422 jım jırt kılıp kuvdı barlık sayattı
4423 özin jäne öz küyine tüsirip

- 4424 şart aytkızıp tobasına tayaptı
- 4425 orındaŵğa antın berdi şartına
4426 ketse de dep darğa basım tartıla
4427 bir ʋakıtta közin aşıp qaradı
4428 közi tüsti мәjilistegi halkına
- 4429 aldında tur suʋ quyılğan kesesi
4430 az deseng de köpten artıq esesi
4431 jürek lüp lüp ırsıldap dem ala almay
4432 körinüvli azaptardıng neşesi
- 4433 söylevine kelmep edi tili de
4434 bitpegendey köp jaranıng biri de
4435 tula boyın ustay berdi kolımen
4436 keldim be dep senbey savlık künime
- 4437 patşası bul turğanğa boldı kayran
4438 bilmepti kayda barıp kelgen kaydan
4439 patşanıng özi ornınan türegepti
4440 keseden ketsem de dep tavıp oyran
- 4441 baykayın ne de bolsa özim körip
4442 kanıgıp kaday eken közim körip
4443 ey taqsır men karayın aytayın dep
4444 usındı tağı biri sözün bölip
- 4445 kengşilik qarangız dep beripti oğan
4446 karavğa berdim dedi erik sağan
4447 barlıgın körgeningning jattap alıp
4448 bayanda köp aldında kelip mağan
- 4449 aytayın dedi taqsır ne de bolsa
4450 körgender aytpaydı eken nege sonşa
4451 köreyin körgenimdi köpke aytayın
4452 işine tas kesening keme qonsa
- 4453 ün şıktı tez kara dep köpşilikten
4454 köp söylep tamaşadan köpti irikken
4455 tezbe tez körmegen song kıızığı ne
4456 osınday мәjiliste bas birikken
- 4457 qaradı jigit suʋğa kesedegi
4458 basınan habarı joq ne keşeri
4459 kördi özin şetsiz şeksiz keng saharada
4460 bilmedi bul ne gajap ne sebebi
- 4461 kün ıstık aspan jerge tüser qaynap

4462 sıbağa song kelse de eseledi
4463 anğ tanğ bop betin burıp bir jağına
4464 ketipti mas adamşa köşedegi
4465 kanatı ötkir almas bolat tırnağ
4466 köp bürkit kökting betin keseledi

4467 kün bıjıp aptap esken aspan kaynap
4468 jan raqat jaylar qaldı turğan jaynap
4469 bul qalay aqır zaman kez boldı dep
4470 ökindi qarağanğa qolın şaynap

4471 tarbaytıp tırnaqtarın avzın aşıp
4472 bürkitter bürgeli jür töbede oynap
4473 bir bürkit bürıp bolat tırnağımen
4474 aybatpen alıp uştı tisin qayrap
4475 köterip kök jüzine şığarğanda
4476 köp bürkit ortağa alıp tarttı toylap
4477 ruğı öşip ketip zäre qalmay
4478 bir türli üni şıqtı qattı oybaylap
4479 ekinşi tağı bir top tırnaqtılar
4480 talasıp tırnağımen tarttı ingğaylap

4481 bir tırnaqtan bir tırnağ
4482 ilip alıp tarttı
4483 kir şalmağan tıng tırnağ
4484 ärbirevi är tüsti

4485 kökting betin sayrandap
4486 kördi alıstan är tustı
4487 aq denesin oyrandap
4488 azaptadı bayğustı

4489 tiyanaksız astı jer
4490 bosap ketse tırnaqtan
4491 tängirim özing kömek ber
4492 jaz bälengnen şırmatқан

4493 quyıladı aspannan
4494 jerge qarap juldızday
4495 bürkit jıldam şapşangnan
4496 aqqan küymen turğızbay

4497 birevinen birevi
4498 ilip alıp ketedı
4499 qabıldanbay tilevi
4500 tağı biri jetedi

4501 tırnağımen ol da ilip

- 4502 kök peridey tartıptı
4503 öndirşekten kondırıp
4504 kök betine kalkıttı
- 4505 almas kanat karşığa
4506 alıp uştı ğarışka
4507 kan sorgalap uksadı
4508 kattı jangbır tamsığa
- 4509 kanıkorekti maqlukat
4510 kızıl körıp talastı
4511 toy toy jasap köngili şat
4512 aq bulttardan äri astı
- 4513 şıktı janım şıktı dep
4514 jan davıspen kışkırdı
4515 tabanımen nık tirep
4516 tırnağınan ışkındı
4517 birese ayak bir bası
4518 bulğalaqtap keledi
4519 bar salmaqpen tulğası
4520 tüsse mij bop öledi
- 4521 kökten tömen kuldiylap
4522 kustar şüygiş eredi
4523 es aqılın er jiynap
4524 saқта kудay dep edi
- 4525 kelgen boymen äveden
4526 tüsti şıngırav kudıqqa
4527 jumsaқ topıraқ tübi keng
4528 aman qaldı turıp ta
- 4529 äveden jerge tüsti iyttey kangsıp
4530 qaldırdı janın aman jumsaқ balşıq
4531 balşıqqa belşesinen kirip ketti
4532 almay aқ qalıptı aman adam arşıp
- 4533 bir kezde közin aşsa esin jiyıp
4534 jatıptı bir ajdaha basın iyip
4535 belining iyilgen däl ortasına
4536 tüsipti bul beyşara kökten şüyip
- 4537 balşıqtan ketpek edi qarğıp şıgıp
4538 mümkün joқ turğan jeri tereng kudıq
4539 kудaya keseng qurısın saқtay kör dep
4540 beyşara jılap turdı jasın sıgıp
4541 jaltırap mangdayında eki közi

4542 ajdaha kuşakka alğan belin bügip
4543 bir janım mîng da bolsa qalmas depti
4544 tistese uvlı jılan tilin suğıp

4545 janınan birjolata ümit üzip
4546 bulaqtay köz jasına beti jüzip
4547 ävliye änbiyadan tük qaldırmay
4548 sinanın ataganda atın tizip

4549 közine sina kelip körinipti
4550 zar jılap jigit jası tögilipti
4551 eşkimge aytpa kızğa kömek bol dep
4552 oğan da analarday berilipti

4553 ant ayttı bes jüz ret birev tügil
4554 şıqpaska aytқаннан etip kıymıl
4555 adamğa bas ketse de aytpan dedi
4556 kömekşi bolamın dep asa şuğıl

4557 er sina etti işarat barmağımen
4558 qudıqtıng jol aşıldı bir jağı keng
4559 kısılıp sol quvıstan azar sıydı
4560 önboyı soyılğan kus tırnağımen

4561 qarasa jan jağına közin aşıp
4562 adamdar qarap otır japırlasıp
4563 padişah körğeningdi söyle depti
4564 ornına otırğanda tize basıp

4565 beysara söylev tügil dem ala almay
4566 kozgaltpay tula boyı onğala almay
4567 jaltaqtap jan jağına qaray berdi
4568 söylevge jayın aytpı jaray almay

4569 ırjiyıp galım sina miyığınan
4570 közining nazar berip kıyığınan
4571 beysara avırğanday ketti şığıp
4572 dem alıp barıp kelip iyığınan

4573 patşa ayttı avızining suvın jutıp
4574 bul qalay bärining de äli bitip
4575 qaraydı körgenderin ayta almaydı
4576 degende tağı biri keldi kütip

4577 oğan da köringiz dep berdi ruqsat
4578 ayta almay qalmanız dep aldınğı uqsap
4579 qaraptı aytamın dep kese ayakka
4580 tuvralap suvğa nıqtap betin ustap

4581 saharada kördi şeksiz bul da özin
4582 kıyamet kün tuvğanday aldı sezim
4583 kün qaynap ot bop janıp bıqsıp jatır
4584 bermestey ıstıǵına adam tözim

4585 kördi özin tır jalıǵa jas baladay
4586 keng dala bıqsıp janǵan maskara jay
4587 suvları qazandaǵı astay qaynap
4588 basarǵa jay tappadı baspanaday

4589 jer basıp zır jügirdi domaladı
4590 sebebi basuvǵa ayak jaramadı
4591 balıqtay qazanǵa aşkan bitti terlep
4592 quvırdaǵ demesek te tabadaǵı

4593 sor basım qaradım dep suvǵa nege
4594 taba almay jay turuvǵa janǵa şege
4595 şamalı bir azıraǵ jer başanda
4596 arıstan kördi aldınan pildey dene

4597 baladay şıqtı bayǵus joldan tayıp
4598 köyleksiz tıs kiyimsiz ülken ayıp
4599 umtıldı qattı aqırıp avzın aşıp
4600 januvır kanqorekti tangǵajayıp

4601 jügirdi jan ısqımen şıǵıp joldan
4602 saǵaldı bas amanda bergen qoldan
4603 qaşsa da qalay qarap qutıla almay
4604 aluvǵa azar jetti demin zordan

4605 ıstıqtan dem ala almay tili qurǵap
4606 saǵatta sav kisini bale şırmap
4607 jol tappay arıstannan qutılarlıq
4608 tıprılap jüre berdi qarap turmay

4609 bir kezde kez boldı bir tereng qudıq
4610 ayak küygen qulaqtı kereng qılıp
4611 altınday aq üyden kem körinbedi
4612 qudıqqa urdı özin keng jay bilip

4613 degen oy joq qudıqqa tüssesem ölem
4614 es qaşıp eki qulaq bolǵan kereng
4615 japıraqtı sol qudıqta jasıl daraq
4616 sekildi qalı kilem jayǵan kölem

4617 jabısıp sol daraktıng butaǵına
4618 berilmey arıstannıng jutarına

- 4619 alayda as baleden alıptı aman
4620 uyalı usap sonıŋ utanına
- 4621 aĝaşıŋ butaĝında aldı demin
4622 tapanday az da bolsa turmıs keŋin
4623 otırıp sol daratıŋ butaĝında
4624 udıtıŋ arap kordi tpki enin
- 4625 jeti bastı ajdaha
4626 udıtıŋ jatr tbinde
4627 orıqtı jigit beyara
4628 jatr dep alay bul inde
4629 jeti bastı jıllanıŋ
4630 iyisi bar ajal trinde
4631 arıstan attı iri anĝnıŋ
4632 äzireyil tur tginde
4633 bir kese suv köz jasım
4634 ajalım meniŋ bginde
4635 özimde ölim äz basım
4636 aılĝan güldey knimde
- 4637 arıstan tur udıtıŋ
4638 abınıp ıĝar basında
4639 ajdaha tur juvı tım
4640 ulap ketsem astımda
- 4641 jeti bastı jalmaız
4642 joĝarı basın köterdi
4643 arıstan ajal andı aız
4644 ıyuĝa tur nekemdi
- 4645 ol basınday uv kese
4646 belinen beti suv eken
4647 minutı ĝajap birnee
4648 ömirge uyĝan uv eken
- 4649 joĝarı ısam arıstan
4650 aluvĝa meni ktip tur
4651 tömenge tssem aĝatan
4652 ajdaha anı jutıp tur
- 4653 aĝaşıŋ tbin arasam
4654 ulaĝa da tayanĝan
4655 turuvdı ölmey alasam
4656 ölimnen orın jay alĝan
- 4657 öldim dep ölüvĝe endi tayanĝanda
4658 ajaldan aıl hoı jay alĝanda

4659 ävliye änbıyanıñ birin qoyıay
4660 sinanıñ atın atap oyanganda

4661 körindi ğalisına er közine
4662 kıslıp endi öldim ğoy der kezinde
4663 sinanı közi körip qutqar depti
4664 äkejan kökejan dep sol kezinde

4665 sina ayttı ant aytkızıp eki şarttı
4666 artıqşa mıqtı bol dep mindet arttı
4667 ant tügil qurandı da bölmey jutıp
4668 bütünıey jiberem dep köp köp ayttı

4669 maqul dep ağaştı ustap sina külip
4670 engkeyip silkindirdi ustap turıp
4671 avzına tüstim ğoy dep aydahardıñ
4672 jiberdi jan davsımen bir kısqırıp

4673 esitti jurttıñ bäri qarap turğan
4674 mäjiliste qarağanın qalap turğan
4675 qarasa közin aşıp kese aldında
4676 kisiler şapırlap tur talap kılgan

4677 dep ayttı demin alıp subhan alla
4678 sastı ma salamat pa dedi ämma
4679 padişa elden erek sen ne körding
4680 körding be artıq kızık solardan da

4681 padişahım men aytpayın sen surama
4682 dünyada aytıp aytpa jan tura ma
4683 umıttım neler kördim bärin tegis
4684 esepsiz mümkün emes bärin ämma

4685 qalasa özi körsin arkim kelip
4686 körüvge bäri muqtaj berseng erik
4687 padişa tas talqan bop aşuvlandı
4688 teginde bolsa da aytpas tügel körip

4689 väzirding qol qavısırp biri turıp
4690 aldiyar biz körsek dep ayttı ötinip
4691 patşanıñ ruqsat etken jolımenen
4692 qaradı tas kesegı moyınsunıp

4693 közine körinip ol tereng qudık
4694 zımırıp kümbir sambır ketti urıp
4695 qudıktıñ terengdigi sol şamalas
4696 tübine tört sağatta jetti jürıp

- 4697 beysara olı jetip tobasına
4698 k risip  ldim  oy dep babasına
4699 tabanı tiygen kezde a sa k zin
4700 kelipti zor tengizding ja asına
- 4701 k k tengiz t bi tereng  alkıp jatan
4702  ar a an k    uvatın sar ıp  bden
4703 jan tappay jaltang  a ıp jılap tursa
4704 tengizben k rdi bir zat  alkıp a an
- 4705 keme eken keke jatan ja ın keldi
4706  ı uvın osı jerden ma ul k rdi
4707 jetkende jarg  juvı  langer tastap
4708 janına bul adamnı  a ır keldi
- 4709 adamdar kelgeninde  a tı  orkıp
4710 j regi l pil  a ıp j ytkip tol ıp
4711 moynına ustap alıp  ınjır salıp
4712 j ne de kememenen a tı j ngkip
- 4713 tengizding keme j rip betimenen
4714 k n  tti suv  stinde jetilegen
4715 k kpengbek k k tengizding ortasında
4716 tav tol ın boldı jelding lebimenen
- 4717 kemening tol ın tuvlap betin bastı
4718 adamdar a ılı aynıp esi  a tı
4719  anattı bir ajdaha payda bolıp
4720 kemeni jutpa  bolıp avzın a tı
- 4721 jıladı  udayı aytıp jurtting b ri
4722 bolmadı jalbarınıp etken zarı
4723 i inde k p okı an kisi aytıptı
4724 kemening tı dangdar dep adamdarı
- 4725 kemege bir adam bar mingen songnan
4726 erigip ajal aydap kegen ongnan
4727 d l sonı  ut aradı salsaq suv a
4728 nahan a arnal anday  astı  joldan
- 4729 k p ayttı ol adamnı   anday kisi
4730 bolıptı suv a tastar  anday isi
4731 ol ayttı pat anı ayap suv a  ngilgen
4732 adamnı  sor  ayna an mangdaylısı
- 4733 k  ilik tasta tasta dedi suv a
4734  urbandı  ılayıktı onday kuv a
4735 ne jazdım aynalayın ayangdar dep

- 4736 barınşa jılap ayttı aykay şuvğa
4737 burıldı suv jüzine qarayın dep
4738 sinajan endi qayda barayın dep
4739 aytkızıp eki şarttı alıp qaldı
4740 jatqanda kök tengizge salayın dep

4741 jılan da kelip edi avzın aşıp
4742 ayamay köpşilik te kulaq asıp
4743 sal sal dep bari şuvlap jatqanında
4744 kez boldı ğalisına uşirasıp

4745 jalındı äkejan tez qutkar budan
4746 aydahar jutuvğa tur jüha jılan
4747 şarttarın bas urgızıp aytkızğan song
4748 jiberdi jut degendey tastap buğan

4749 avzına aydahardıñg tuvra barıp
4750 tuskende jutuvına jılan qağıp
4751 ayamay bul da meni jiberdi dep
4752 beyşara közin aştı buğan bağıp

4753 baqqanı közin aşıp kesesi eken
4754 özining tilegining esesi eken
4755 väzirler patşalar men otır qarap
4756 manağı mäslihatting köşesi eken

4757 suradı bayanda dep körgeningdi
4758 köngilingdi körgeninge bölgeningdi
4759 oybay taqsır ölimge barıp keldim
4760 az tursam körıp eding ölgenimdi

4761 umıttım neler körsem biri de joq
4762 kelmeydi avzımdı aşsam tilime döp
4763 padişa akırında özi turdı
4764 ökpelep köpşilikke koyğanday şek

4765 otırğan mäjilis halkı turdı qarap
4766 ğılımning bul önerin ğajap sanap
4767 kesege özi barıp qarağanda
4768 eş narse köre almaptı kadağalap

4769 sinağa javap ayttı patşa külip
4770 eş narse köre almadım nazar kılıp
4771 degende padişağa ayttı sina
4772 qarañız intalanıp mıqtap turıp

4773 sonimen nazarlaptı patşa barıp

4774 bar bolsa körmek bolıp meyir ƙanıƙ
4775 ƙaraƙan orta kese ƙudıƙ eken
4776 üş künde azar bardı oƙtay aƙıp

4777 ƙudıƙtıng kümbirlegen tübi tereng
4778 şım batıp sünggip ketip şıƙıptı äreng
4779 asılıp ernegine toƙtap turıp
4780 tayƙanap taƙı tayıp tüsti tömen

4781 taytangdap toƙtay almay ketti batıp
4782 tırmısıp jäne ƙalkıp janın satıp
4783 şalt şıƙıp şalkasınan tüsti jäne
4784 ƙaƙalıp suv jutadı burƙıratıp

4785 ƙudıƙtıng jäne şıƙıp kenerine
4786 mümkün joƙ turuvına kemerine
4787 ƙırık elüv bar küşimen batıp şıƙıp
4788 kümänsiz közi jetti ölerine

4789 sol kün tün tırbangdavmen tang atƙanşa
4790 tiytıƙtap erte küni el jatƙanşa
4791 suv jutıp san mäртеbe sarsıldı äbden
4792 vay ömir ötting be dep ƙas ƙaƙƙanşa

4793 engbek ƙıp ernegine asıladı
4794 ƙaltırap suluv suvğa bas uradı
4795 suvıƙ suv sırƙıratıp süyekterin
4796 sırƙırap şıbın janı şaşıradı

4797 in boldı eki közi üngireygen
4798 ƙarmaƙtay beli iyilip бүkireygen
4799 suv jutıp är şomılıp şıƙƙanında
4800 ƙalkıptı ƙalmaƙanday ruħ üreyden

4801 ƙaradı joƙarığa közin salıp
4802 avzınan tüstim goy dep özim anıƙ
4803 juldızday ƙudıƙ avzı körinedi
4804 tayandı ölüvge de aştan ƙalıp

4805 oyladı maƙan arnap sol keseni
4806 sıbağa ƙoyƙan eken san eseli
4807 жүrgende osı жүз ming azappenen
4808 jıladı ekenmin dep jan keşedi

4809 balası adamzatting ƙısılganda
4810 tappasa köpten kömek usınganda
4811 közine äli jetip jasın töger
4812 ong isi teris ketip uşınganda

4813 bolsa da paydası joǵ turdı jılap
4814 tǎngirden bir janı üşin jârdem surap
4815 bir şelek sol vâkıtta sıldır қағıp
4816 baylangan қавға jippen jetti bir aқ

4817 kezinde suvğa batқан jıldam barıp
4818 şekekke қурбақаша mindi barıp
4819 tırmısıp eki ayağın saldı işine
4820 şap etip қавға jipten ustap alıp

4821 şeleti salған adam sırtқа tartıp
4822 avzına şıǵarǵanda қayratı artıp
4823 jiberdi қorıққаннан таğı tastap
4824 sarқıdı san azappen suvğa maltıp

4825 özining қojasına jigit barıp
4826 aytқан song estüvinşe bilipti anıқ
4827 sene almay osı anturǵan ne deydi dep
4828 қudıққа bes altı adam kelipti alıp

4829 jetkenşe olar barıp patşa sorlı
4830 tarttı azap batıp şıǵıp әrli berli
4831 saylanıp sarı azamat saқ bop kelgen
4832 şektenbey şek qoysa da şekek berdi

4833 taқsır Һan taқ iye таğı bardı
4834 қавғанı Һan bolsa da қағıp aldı
4835 şeltiyip şelegine minip alıp
4836 қattı ustap қавға jipten қatıp қaldı

4837 қaldıрмаy қағıp aldı Һandı sırtқа
4838 қalay da қayıl bolıp қaldı jurt ta
4839 jalang bas jas baladay jap jalangas
4840 қudıқтан қolmen tartıp aldı ımırtta

4841 jalangas Һan қarasa közin salıp
4842 adamdar tartıp alған әsker anıқ
4843 күn közi ayding astı әsker eken
4844 kölemi köp күndik jer jatқан alıp

4845 soğılıp düngk düngk soққан barabandar
4846 jeti қat kök жүzine taraған jar
4847 oyladı jer жүzining әskerleri
4848 bir jerge jiylған dep bar adamdar

4849 әskerler surap muning jay jaғdayın
4850 bilüvge suraғanda etip payım

- 4851 tiline birining de tsinbepti
4852 tang boldı rbir tobın körgen sayın
- 4853 türleri skerlerding tipti bölek
4854 attarı adamdarı elden erek
4855 altın er aspabining bri de asıl
4856 boyları adamının bir byterek
- 4857 attarding bri tulpar asa biyik
4858 angıraqtay tuyaktarı koygan kuyıp
4859 jz kezden koldarında bolat nayza
4860 asıngan sarja sadak aya iyip
4861 rbiri savıtının tymeleri
4862 diyirmendey tav tasınan algan kıyıp
4863 patangız janga tuvgan jas baladay
4864 suv tartkan elegine ketti sıyıp
- 4865 skerler ke bolgan song kurıp atır
4866 n leng ky trli oyun bolıp jatır
4867 patanı atırına otırgızıp
4868 beripti trli taġam balday tatır
- 4869 padia beynet tartıp azap ekken
4870 zine tskenine kp kn tken
4871 dem alıp tamaġ toyıp uyıktap qaptı
4872 jılınıp tır jalanga tonggan bden
- 4873 bir kezde bas köterdi közin aıp
4874 stine kn tiygen song uġıla aıp
4875 tozaqtay jerding jzi ısıp ketken
4876 mısallı kaynaġanday rt tutatıp
- 4877 stinde krġan asıl atır da joġ
4878 san sker sn svletti batır da joġ
4879 dalada ot kaynaġan jalġız jatır
4880 piyanday uyıktap kalgan takırġa kep
- 4881 patangız jındı boptı kalıp ang tang
4882 bir tünde kayda ketken munama jan
4883 kalġanmın muning brin qalay bilmey
4884 ıktım ba adamdıqtıng katarınan
- 4885 baradı kmġa kyip kadam bassa
4886 jan saġtar jaġsı jay joġ budan qasa
4887 kn battı bir kezderde uyasına
4888 kn kattı suvıġ boldı uġıla batsa
- 4889 kndizgi kygen ayak tongdı tünde

4890 tünde muz kattı jansa jalın künde
4891 kesede äkem qunı bar ma edi dep
4892 qayğı urdı qarağanğa kattı mülde

4893 sinağa qapa boldı qarışkanğa
4894 ne kıldım jıqpağan song alışkanda
4895 eger de bul baleden bas qutqarsam
4896 şeger em dos bop raqat danışpanğa

4897 berer em malım tügil janımdı da
4898 ayamay baqıt dävlet malımdı da
4899 ne payda raqattıñ däpterinen
4900 at esimim öşirildi mening jüdä

4901 ayrıldım jora joldas baqıtımnan
4902 paşalık baq ulıǵı taqıtımnan
4903 özimdi ot işine tentiretip
4904 kıızımdı bolsa mümkün kelin kılgan

4905 oyladı ne bitirem otırğanda
4906 tün suvıq tınıq ayaz bul turğanda
4907 jılınar tula boyım kattı jürsem
4908 der biraq köz körgender qutırğan ba

4909 tang atar jerding jüzi jäne qaynar
4910 jer küyip dem algızbay dala jaynar
4911 payda joq jügirgenmen kölengke izdep
4912 tabılmas ayak piser turar jaylar

4913 jügirdi jol izdevge onğğa solğa
4914 ünder köp qorqınıştı tağı da onda
4915 közine qay qaydağı zat elestep
4916 tağı bir zat körindi barar jolda

4917 közinen jalındanıp ot şasırap
4918 körgeñin jaman künde kim jasırad
4919 qanday zat qanday suret bul bale dep
4920 jüregi birde tuvlap bir basılad

4921 kıyamet qorıqkan jangä qarangğı tün
4922 tarılıp osı bugün älem bütün
4923 körindi aybatı asa bir däv adam
4924 avzınan ot murnınan şıqqan tütün

4925 beyşara tura qaştı munı körıp
4926 bürüvge jetkendey aq ajal tönip
4927 jöneldi bir jağına joldı tastap
4928 äzireyil ustağanday izdep kelip

- 4929 jöneldi patşa jöngkip қаша қаша
4930 artınan қалмай бәле аўзын аша
4931 jıltırap janıp turǵan zat körindi
4932 astına bir töbeniñ jaқındasa
- 4933 қуvandı көringen şam avıl ma dep
4934 keldim ğoy ajal alıs avılǵa döp
4935 eki dāv adam etin otқа қақтаp
4936 kāvap қıp otır eken қuırdақ jep
- 4937 beyşara alǵa keldi arttan қorқıp
4938 jüregi attay şavıp tuvlap tolқıp
4939 minekiy jaңa keldi nesibemiz
4940 dep dāvler aldın ala şıqtı jortıp
- 4941 aldımen ustay aldı biri kelip
4942 songǵısı tura almadı onı körip
4943 jabıstı ol da kelip oñ jaǵınan
4944 bölisip alamız dep kesip julıp
- 4945 dāvlasıp ekev ara janjaldasıp
4946 dāvırıққан dāvıstarı ävege asıp
4947 songǵısın aldıngǵısı judırıқтаp
4948 birevin alıp urıp biri basıp
- 4949 ekevi jatқanında töbelesip
4950 bas közin қаңa boyap şegelesip
4951 jöneldi patşa қаşıp bir tarapқа
4952 қutılıp öle jazdap ökpesi öшип
- 4953 beyşara қаша қаша ketti uzap
4954 қutılıp көp bәleden қurǵan tuzақ
4955 қuladı öle jazdap ormаңa kep
4956 jay tavıp bir kölengke jaңa minap
- 4957 az ğana jatıp közin ilindirdi
4958 dem alıp raқattanıp tınım қıldı
4959 bir kezde közin aşıp kölengke izdep
4960 taǵı bir қorқınıştı şıjım kirdi
- 4961 dirildep қorıққаннан әli қаşıp
4962 jabıǵıp jaltara almay қaldı sasıp
4963 sebebi jeti bastı bir ajdaha
4964 avızınan aybattanıp jalın şasıp
- 4965 köterip ol ajdaha aldı basın
4966 jutuvǵa patşangızǵa tigip қasın
4967 är basta jarқıraǵan jalǵız közden

- 4968 ʁan tarttı ƙayǵı beynet saʁarasın
- 4969 jaltarıp bir jaǵınan bir jaǵına
4970 jay ƙarap ƙutıluvǵa bir janına
4971 ƙalmadı ʁan boyında ƙasıƙtay küş
4972 öttim dep ol düniyanıñ ar jaǵına
- 4973 şıñǵırıp patşa jılap bar davsimen
4974 avzınan ot şıǵarıp tartƙanda dem
4975 ajdahanıñ tav bolıp jañan örti
4976 ormandı tügel aldı aynala keñ
- 4977 ot şırmap aynalasın aldı ƙaptap
4978 padişa aman ƙaluv jandı jaƙtap
4979 üyitilip şaş saƙalı janıp ketti
4980 tek basın ulı dene ƙaldı saƙtap
- 4981 jıladı patşa zarlap basın ƙoyıp
4982 tırşılık ƙızıƙtarın oydan joyıp
4983 ävliye änbiyanıñ bärin atap
4984 songınan sinanı ayttı äbden moyıp
- 4985 körindi ot işinen sina kelip
4986 şırƙırıp şırın janın ƙıynay kelip
4987 ƙirlegen adam atın hey raƙımsız
4988 osınşa ƙorladıñ göy azap berip
- 4989 sina ayttı körseng de sen ƙanşama azap
4990 tävbaǵa bir kelmeding ol bir ǵajap
4991 ınsapsız raƙımsız aldımın siz
4992 meni sen azarlading iytse ƙajap
- 4993 äli de balama sen ƙızındı ber
4994 bolmasa ne jasarın jüzimdi kör
4995 özingdi özing tappay joƙ bolarsing
4996 onan song ƙızındı tügil izingdi kör
- 4997 jay ƙanday osı künde küşing ƙanday
4998 emes pe esingdi jin uşırğanday
4999 ayrılıp el jurtingnan tır jalangas
5000 joƙsing ba jüdep turğan uşırğanday
- 5001 zar jılap patşa sonsong iyip basın
5002 közining burşaƙtağan tıyıp jasın
5003 jalınıp beremin dep antın ayttı
5004 ƙız tügil özining de ƙıyıp basın
- 5005 budan song ǵalisına imanǵa kep

5006 bir kese koyğan edi suv azirlep
5007 sol suvdı padişanınğ şaştı üstine
5008 burınğı kalpınşa otır köz aşsa tek

5009 tas kese suv kuyılğan aldında tur
5010 adamdar qarap tügel kalpında otır
5011 biri äyel birevi ayuv birevi arab
5012 ärqaysı boldınğ ba dep aytıp jatır

5013 padişa turdı özining orınına
5014 bar müşem bar ma eken dep tolığında
5015 qarasa ğalisına otır külip
5016 sır suvı tolmağanday tobiğına
5017 kanşa aytsa da bir elding patşası ğoy
5018 aytpay aq baykay qaldı onı bu da
5019 teng kelmes tengesüvge tarazısı
5020 taq turdı tänti bolıp endi jüdä

5021 dem alıp otırğan song orınına
5022 patşanınğ halıq qarap porımına
5023 keskini onşa tävir bolmay qalğan
5024 dep küldi kelmey qaptı konımına

5025 patşağa otırğandar koydı suraq
5026 va taqsır neler kördinğ söyle azıraq
5027 ötiniş otırğandar etkenmenen
5028 bermepti patşa javap oğan biraq

5029 boldınğ ba birevi aytı kara arab
5030 kim aldı bälelerden araşalap
5031 padişa aqılmen anğlap bildi
5032 aytar dep öz körgeñin ärkim qarap

5033 budan song patşa basın tömen salıp
5034 otırğan mısasında oyğa kalıp
5035 bir kezde jılı jüzben sinağa aytı
5036 ädemi avızınan söz şıgarıp

5037 ğılım iyesi äy hakim ğalım zaman
5038 beyşara paqırınğa däyim haman
5039 bäleler şukırında sergeldeng ğıp
5040 köp beynet saharasında etting pağan

5041 bul jönde qalay maqsat muratınğız
5042 bilmedim is körsetüv kumarınğız
5043 birneşe kunder boyı tarttım japa
5044 raqım et osı bizding surağımız

- 5045 sina aytı marhabattı patşamız
5046 javap bul biz tuvradan surasang siz
5047 bir saat tolar tolmas vaqıt ötti
5048 otırgan köpten sura nanbasangız
- 5049 degende ras dedi otırgandar
5050 ey şahım ol tuvralı ne kümän bar
5051 kesegē qaradınġ da kayta otırdınġ
5052 ġılımda eken kudireti küşti ıqtıyar
- 5053 patşa aytı ġılımda eken ıqtıyar köp
5054 men körġen vaqıyğanınġ esebi joq
5055 ävere mening bugün bolğanıma
5056 billahi bara jatır altı kün bop
- 5057 men kördim mınġ maşakat jan körmegen
5058 körmek tügil oyğa da eş kelmegen
5059 barlıġın körġenining bayandadı
5060 ruħım qaldı mening tek ölmegen
- 5061 otırgan kayran boldı köptinġ bari
5062 adamda bolmas aşan budan äri
5063 degende köpşilikke aytı sina
5064 otırdı ädep saqtap jas pen kari
- 5065 ey şahım maqtadınġdar köngildi avlap
5066 lap urıp maqtanuvdan bizder avlaq
5067 sizderdinġ baringizdinġ körġeniningiz
5068 tengizdinġ tamşısında bilseng oylap
- 5069 aytuvdan ġılım önerin minav maqsat
5070 azar is aqıret berüv emes jaksı aq
5071 boyınşa vadengizdinġ lebiz etken
5072 ayılğan bulıtpastan izdep tapsaq
- 5073 beringiz balamızğa balanızdı
5074 ayırımsız ädildikpen adam izgi
5075 men baymın anav pakır kedey demey
5076 qosalıq joldas etip ul men kızdı
- 5077 menmendik akımaq isi takapparlıq
5078 mazasız maqtanşaktıq esi kemdik
5079 älemde eng jaksılık dos köbeytöv
5080 sonıng biz osı ömirde köbin kördik
- 5081 menmenning köp bolmaydı jar jorası
5082 arzandar maqtanşaktıng kımbat bası
5083 kedeylik baylıq erding peyilinde

5084 dos bolar kengpeyilding duşpan ası

5085 bul sözge otırğandar saldı ula

5086 b ri de şın riza bolıp tım a

5087 patşası t regelip ol avdırıp

5088 tanıdık dedi sizdi alım şırak

5089 beremiz balanızğa balamızdı

5090 jiynadık başka aıl sanamızdı

5091 jasayık toy jabdıın dayarlanıp

5092 uzaka soza bermey aramızdı

5093 bul sözge alisina ula koydı

5094 avdarıp bir jaylı ıp aıl oydı

5095 ramet dayarlan dep toy jabdıa

5096 k terip  z  yine keldi boydı

5097 kelse bul aluaşı ulı otır jılap

5098 k zinen k l dariyaday aıp bulak

5099  a balam bul ne asiret ne boldı dep

5100 jadayın jaksı tappay bildi surap

5101 alijan sav turganda mening k zim

5102 jılaydı jas tamızıp nege k zing

5103 bir sening adal j rek basing  şin

5104 mısırding patşasının berdim ızın

5105 al endi bolding balam neden mungdı

5106 sening bir ardatı etip k ngilingdi

5107 ayt maan asiretingdi aldırmastan

5108 sen  şin k pting moynı omırıldı

5109 sinaning eki ayaın s yip bala

5110 aymalap ol uvdırıp aldın ala

5111 men sizdi biraz boldı keşikkenge

5112 k p beynet k rding dedi maan bola

5113 almaymın keregi jok anning ızın

5114 basinga kir keltirip  ke sizding

5115 suvıttım aşıımnan k ngilimdi

5116 ming artık an sultannan başkan izing

5117 sina ayttı aşıp janı balasına

5118 engizip k şti şattık sanasına

5119 sol ızdı alıp bermey j re almaymın

5120 mısırding ayındaldık alasına

5121 nekelep muambetting dinimenen

- 5122 juptı ğıp äyel etip şınımenen
5123 ırza bop äkesi de bermek boldı
5124 ant berip avzın aşıp tilimenen
- 5125 sabır et endi balam biraz künge
5126 dostasıp keldim qazır quda türde
5127 keltirmey keşqurımdı qoya tursaq
5128 bolmaydı kıyındığı onıñ bir de
- 5129 munımen ötip ketti birneşe kün
5130 patşa da demin aldı osı mazmun
5131 qolınan ibn sina qutılğan song
5132 onğaşa qaristı aldı patşa bir tün
- 5133 aldıldım qaris seni baqdattan
5134 jer jargan dangkıñ şığıp ärbir jaqtan
5135 on bolıp bir bir qayğım artıp ketti
5136 ündistan jäne barıp bul taraptan
- 5137 qazınadan köp qarajat şığarılıp
5138 köngilden kete me dep munğ arılıp
5139 atımdı maskara ğıp etting bädnam
5140 jın soqqan mäjnünderding singarı ğıp
- 5141 joqtığı öneringning mälimdendi
5142 qolingnan is kelmevin ärkim kördi
5143 özimmen birge körding köp maşakat
5144 qorıqqannan tuvsım dep tursing endi
- 5145 bilmeymin keleşegim ne boların
5146 ötirik emes sening ol tuvğaning
5147 qızıngdı balama ber dep qoymaydı
5148 özine aytsa mümkün iqtıyarım
- 5149 özine minap edi surağanda
5150 minäsip bolatuğın unağanda
5151 esiter qulaqqa da qolay edi
5152 ber dep tur jan bilmeytin bir adamğa
- 5153 ol özi paqır malay aluvası
5154 boyında qasiyeti aluvası
5155 bay emes qalım emes hakim emes
5156 körined jetim bala sın rası
- 5157 emes pe esi bargı bul bir qorlıq
5158 kız berem jalangasha qalay qor ğıp
5159 sening de qasiyeting joq qoldan keler
5160 bolıp tur sen tuvradan munşa kemdik

- 5161 eger sen tuvışkanı bolsang oning
5162 osınşa batırmas ed mağan qolın
5163 patşası bir memleket bola turıp
5164 malayğa barıp kızım tappaydı orın
- 5165 patşağa äbilharis berdi javap
5166 özine bolar edi deding savap
5167 bay bolsa berer edim ulğa deysiz
5168 bar bolsa berer bolsang köngil davap
- 5169 sinağa tösindirsek aytıp munı
5170 bay kılsa oğan ongay öneri iri
5171 gılımning kudiretimen äsker jasap
5172 sansız mal jetkizüvge osı küni
- 5173 jetedi gılım küşi kıynalmay aq
5174 ornına aşkan avzıng jiynalmay aq
5175 küyevge ılayıqtı kızmet etsin
5176 jayına bargan meyman sıyğanday aq
- 5177 jüz ming koy kerek deseng on ming jılkı
5178 ming kundız üş ming tüye kırık ming tülki
5179 özingdey aluvaşını patşa koysa
5180 şek koymas avğan iran arab türki
- 5181 eger sen moyınsunbay bolsang qarsı
5182 önersiz aytқанıma kulak salşı
5183 jer jüzin jalğız özing biyleseng de
5184 ol tengiz siz jangbırdan jalğız tamşı
- 5185 bas iyip väde berding köz körgende
5186 tüzelding kıysayğannan tez körgende
5187 qazirde közden tasa bolğanınga
5188 süyenseng jurt külmey me özgergenge
5189 ekinşi gılım kudiret qolında bar
5190 tüzeliپ qalmaysız ba kez kelgende
- 5191 ey taksır eşkim oğan bermes tötep
5192 patşalar bari tänti sizden öngge
5193 sıpalık adamgerlik jolingmenen
5194 ne jetsin lebizinge jol bergenge
5195 basına aytқан aqıl em bolmağan
5196 jaltaruı jas baladay kelmes jönge
- 5197 bul sözge mısır hanı aşuvlanıp
5198 qan qaynap jan jüregi ketti janıp
5199 ey arsız ey qayratsız ey namıssız

- 5200 tük kelmey öz qolingnan qoyding qalip
- 5201 minav goy shin aytqanda sozding naqi
5202 oning da taymay turmas bastan baqi
5203 qolimnan tuk kelmeydi demeysing be
5204 jon aytsang soz kobeytpey onan daqi
- 5205 avelde bagdattan kelgeningde
5206 aqtarip gılımıngdı korgeningde
5207 jaksı atpen men balamdı bermes pe edim
5208 qolimnan is kelmeydi degeningde
- 5209 tartkızıp osınşama jibir japa
5210 körsetip tiri körim qaytpas qapa
5211 jalınıp qız berem be qorqip odan
5212 alemge maskara bop tappay opa
- 5213 onan da olgen artıq adamdıqpen
5214 on artıq mäymöngkeden ölim kütken
5215 memleket qaravında siyqırların
5216 şaqırıp aldırıptı qoymay tipten
- 5217 harısha iltiypat qıp qaramadı
5218 halıqtıng qatarına sanamadı
5219 halıqtan äbilharis qattı uyalıp
5220 köngili bos jürüvdi qalamadı
5221 şermende jurt aldında bolğanına
5222 kıyalın uyat namıs qamaladı
5223 uyalğan qarap qalmas degendeyin
5224 sinağa arnap pikir tağı aladı
- 5225 qolingnan tuk kelmeydi degen sözge
5226 aşuvı namısımen kelip közge
5227 bir narse er sinağa jasav üşin
5228 asıgıs bir jağdayğa kirdi lezde
- 5229 sinanıng jasap qoyğan habarşısı
5230 bar edi köre almaytın eşbir kisi
5231 avzınan qas etkenning şıksa bir ün
5232 habarlav sinağa oning edi isi
- 5233 sondıqtan avızınan ün şıgarmay
5234 kısilıp kımtırılıp tunşığarday
5235 dedi de bul qorlıqtan olgen artıq
5236 otırdı bir orınga kün şıgarmay
- 5237 önerding avzı aşılıp buvğan qabı
5238 gılımning keremettey jangın şamı

- 5239 jasadı kelistirip altın monşa
5240 bayağı siyaqtı etip bağdattağı
- 5241 otırıp bir tasada körinbedi
5242 körinbey otıruvdan erinbedi
5243 jayılp monşa dangkı kalanı alıp
5244 kördi elding esigi men törindegi
- 5245 bul habar esitiledi sinağa da
5246 ğaliydı qasına ertip sina jāne
5247 monşağa tüseyik hām körelık dep
5248 ekevi keldi sina ğali bala
- 5249 oyladı jasağan dep ābilħaris
5250 qas kılmas tuvısqan dep emes tanıs
5251 monşağa juvinuvğa kelip tüsti
5252 oyladı qoldan kelmes adamğa alıs
- 5253 simiyanıñ küši ekenin anıq bildi
5254 jasağan ħaris koy dep qanıp turdı
5255 sötse de jıldam şıǵıp kümāndanıp
5256 ketüvge kiyinüvge ılaw kıldı
- 5257 özine berdi sina özi kenģes
5258 qolınan adamzatıñ bul is kelmes
5259 köngiline bir qorqınış engendey aq
5260 suvıq zat tur kiyin dep etipti eles
- 5261 kiyinip keldi monşa esigine
5262 qavıp qıp ayaldamay keşigüvge
5263 sol sekund ābilħaris pursat tavıp
5264 qoldandı ğılım küşin öşigüvde
- 5265 qarasa jan jaǵına ğalisına
5266 kenģ saħara körmegen baska dūniya
5267 bul qalay qadisa dep qaldı qayran
5268 ħakim tābib iyesi ğılımı simiya
- 5269 sina ayttı tamaşa etip özine özi
5270 dūniyanı baska türli körıp közi
5271 biz munı baskalarğa satuvşı edik
5272 bizge de kezek dūniya keldi kezi
- 5273 ayılğan mısaldar bar naqıliyatta
5274 jaksılar jol körsetip jazğan ħatqa
5275 qaǵılar öz esiging degen eken
5276 qakpasın körşilesting qattı soqpa

- 5277 boy jazıp saldı nazar jan jağına
5278 burılıp ber jağı men ar jağına
5279 buldırıp köz uşında körindi tav
5280 körindi eteginde ülken qala
- 5281 bet koydı ğalisina soğan qarap
5282 qalanı köreyin dep bir aralap
5283 kiyimsiz jap jalangaş kördi özin
5284 bir zattı kiyim kıldı uyat sanap
- 5285 ol zatı aljapkış ed aldın japқан
5286 monşağa tüskeninde alğa tutқан
5287 ğılımning qasiyetimen kiyim kılıp
5288 qalağa jetti şarşap jol uzaqtan
- 5289 qalanıng keldi kirer qakpasına
5290 şahardıng kire beris naq qasında
5291 bal salıp kitappenen otır birev
5292 aqı alıp ar kisining bas basına
- 5293 sina da kezegimen ayttı kelip
5294 bizge de qalay bolar aytsang körip
5295 betine tuvra qarap ayttı ol kisi
5296 mışkıldap külimsirep javap berip
- 5297 dedi ol birev toyıp birev tongıp
5298 degendey sekiredi birev tolıp
5299 sen balam toyıp äbden şennen şıqqan
5300 ekensing bağıng bälant turmın körip
- 5301 ğalımsing artıluvda bağıng bastan
5302 adamsing önering köp ädden aşkan
5303 otırsing şüberekti kiyim kılıp
5304 äytpese ıstan da joq jalangastan
- 5305 ol erge ayttı sina deme olay
5306 men de tek kisi emespin sağan kolay
5307 bir elding memlekettıng patşasımın
5308 bayqap ayt tüsinbeseng jayım solay
- 5309 sinanı murttan külip etip mazaq
5310 keskining kelgen eken jigit ğajap
5311 patşeke äskerlering kayda sizding
5312 at ta joq astıngızda bul ne azap
- 5313 sözine oning aytkan aşuvlanıp
5314 jibergende bir ret äpsün salıp
5315 aybarlı qaptadı äsker saharanı

- 5316 şaharğa jetip qalğan dabıl qağıp
- 5317 äskerim mine mınav mening kelgen
5318 talqandap jetken jerin şavıp jenggen
5319 qarasa nanar nanbas nazar salıp
5320 qaptağan qalınğ äsker qaştı körip
- 5321 qorqıp kep patşasına habar berdi
5322 siyqırşı patşası bir adam edi
5323 atı esimi daqıyanus ülken siyqır
5324 tängiri bop bağındırğan qala eldi
- 5325 atı edi bul şahardıñ qalumbiya
5326 jariya jer jüzinen alğan uya
5327 bul emes tarihtağı ol daqıyanus
5328 bul da bir edi biraq biyik kıya
- 5329 esitip bul habardı ol sum zalım
5330 qajırlı quralıñ jiyıp bärin
5331 sinanıñ qağ aldınan qarşı şıqtı
5332 pärmende barlıq küşin jiyıp qalınğ
- 5333 sinanıñ habarlanıp isimenen
5334 siyaqtı sol ataqtı kisi degen
5335 şaharğa jetip edi sina äskeri
5336 jasalğan gılım simiya küşimenen
- 5337 siyqırmen jasadı äsker bul da kelip
5338 qaynadı qumırşaday äsker örip
5339 sinanıñ äskerlerin kül talqan gıp
5340 pende gıp ordağa ap keldi özin jengip
- 5341 sinanı keltirgen song ordasına
5342 jolıqtı kelmey qaytsin moldasına
5343 ekenin gılım siyqır sonda bildi
5344 kelgen song daqıyanus däl qasına
- 5345 sina ayttı köp duşpanı ey sen malğun
5346 köngilinge men tuvralı sen neni aldınğ
5347 keregim aytşı qanşa mening sağan
5348 ävelde sezbey qalıp janga qandım
- 5349 ol ayttı ävelinde qalsang sezbey
5350 er bilmes erding jayın jahan kezbey
5351 sen kimsing at zatındı ayt kelding qaydan
5352 tängiringnen men siyaqtı qaşıp bezbey
- 5353 sina ayttı pendesimin men qudaydıñ

5354 ol ayttı men tängiringmin kuşak jaydım
5355 kel meni tängir dep bil mağan tabın
5356 qaşannan men tängiringmin älemge aykın

5357 säjde ğıp tängirim dep bil meni tanıp
5358 bolmasa kül kılarmin otqa jağıp
5359 älemge dastan bolıp atıng qalar
5360 kel tağı jürem deseng tiri qalıp

5361 sina ayttı qaratarsing atang basın
5362 izimning jerge baskan dārajasın
5363 qasınan daqıyanusting ğayıp bolıp
5364 jasırınıp jattı eski jay panasın

5365 joq boldı ğalım sina köz aşqaşa
5366 suravğa javap berip söz aşqaşa
5367 ustazı eken depti siyqırlardıng
5368 ol endi ökinipti qolğa ustalsa

5369 är jerden äri beri habarladı
5370 habarlap qarağanmen taba almadı
5371 bar edi jälüt degen küşti şäkirt
5372 şakırtıp daqıyanus aldına aldı

5373 tez sonı tavıp kel dep berdi buyırık
5374 özingning amalına min dep jüyrik
5375 eger de onı tavıp keltirmeseng
5376 alqımnan ölesing dep qanınğ quyılıp

5377 jälüt tez aldiyarlap basın iyip
5378 izdedi ıqşamdanıp küşin jiyıp
5379 sinanı jasırınğan orınınan
5380 uzamay tavıp aldı qıstay şüyip

5381 sinağa sälem berip keldi kirip
5382 jibergen patşanı ayttı buyırık kılıp
5383 sina ayttı jumısım joq patşangmenen
5384 özing de ket dep ayttı jıldam qurıp

5385 teris söz aytpa dedi jälüt sonda
5386 ayda tur orınınğan qarşı bolma
5387 sina ayttı erding sözi bir boladı
5388 ket özing aqımağing joq sening munda

5389 jälüt ayttı barmasang küştep seni
5390 ap ketermin küşpenen tanı meni
5391 sina ayttı endi malğun köp söyleme
5392 ayama ister bolsang älideneni

5393 alıp ket äling jetse küşingmenen
5394 özingning qoldan kelgen isingmenen
5395 al endi ayttı jälüt küş körsetem
5396 ekensing nağız nadan tüsinbegen

5397 jiberdi siyqır jasap aşuylanıp
5398 ört qaptap qasar tesik turdı janıp
5399 sina da gılım jolın jasap edi
5400 janğan ört köl bop ketti sönip qalıp

5401 jälütting bir silkidi ustap qolın
5402 basınan ketti avısıp aqılı oning
5403 qarasa bir vaqıtta közin aşıp
5404 sünggip jür dariya işinde alıp orın

5405 jasadı qanşa siyqır jälüt şirkin
5406 tappaptı ol dariyadan şıǵar mümkün
5407 suv jutıp san jüzse de şıǵa almadı
5408 songında qutıluvdan üzdi ümitin

5409 ol dariya dariyası edi dariya ay oman
5410 aqvalı amal tavısıp boldı jaman
5411 sinağa aqırında baǵınıptı
5412 saқта dep bul dariyadan meni aman

5413 jıladı jälüt sonda şın jalınıp
5414 köndim dep aytqanıǵa şın baǵınıp
5415 şınımen berilgenin bilip sina
5416 azaptan qutqarıptı meyirim qılıp

5417 sina ayttı äy jälüt bir söz saǵan
5418 moyninga al ekeningdi burın nadan
5419 burıngı daqıyanusting jolın tastap
5420 qaytpas ant şartıngdı aytıp beril maǵan

5421 jälüt er berildi äbden şınımenen
5422 özining azamattıq qunımenen
5423 ruqsat jayıǵa bar qayt dese de
5424 ketpeymin ömir boyı dedi senen

5425 bar dedi galisina janımnan ket
5426 özingşe tuvıp ösken jeringe jet
5427 ketpeymin ayırılmaymın depti jälüt
5428 ömirşe bir bolamın marhabat et

5429 ekevi uyıqtap qaldı bina işinde
5430 aqşam bop aynalganda aldı tünge

- 5431 ol malğun daqıyanus tavıptı izdep
5432 aşuvmen dayarlanıp qattı mülde
- 5433 er jälüt jatқан edi esik jaқта
5434 üstine kelip javız sol vaqıtta
5435 jälütting basın kesip öltiripti
5436 özining дәl ornında jatқан шақта
- 5437 kırık kisi ğalisina etip özin
5438 ğılımmen daqıyanusting baylap közin
5439 daqıyanus sina qaysı tappay turdı
5440 şappaq bop bir kıymıldar tapsa kezın
- 5441 daqıyanüs saylanıp tur kılıştı alıp
5442 kırık sina jatır birdey tınıştalıp
5443 дәl qaysı nağız sina ekendigin
5444 bile almay tang bop turdı durıstanıp
- 5445 дәl qaysın öltirüvin turdı bilmey
5446 oyladı turmayın dep endi irkilmey
5447 endi özım ne bolam dep qavıptendi
5448 öltirip jibermesem bärin birdey
- 5449 tüs kördi sonda sina uyıqtap jatıp
5450 qattı uyıqtap şarşağan song qalğan qatıp
5451 tüsinde aluvaşı ğali bala
5452 şıǵa almay tungğıyıkqa jatır batıp
5453 tüsinen oyanıp ğalisina
5454 siyqırşı daqıyanustı bildi tanıp
5455 bayqadı endi ğana oyanbasa
5456 tur eken jiberüvge kılış salıp
- 5457 qamdanıp amal jasap sina burın
5458 joq kıldı daqıyanustı jumsap ğılım
5459 jälütti ölip jatқан дәpin etip
5460 mısırǵa tang atpastan jetti bugün
- 5461 daqıyanus esin jiynap biraz jatıp
5462 aqılın ötken iske tangırqatıp
5463 eşkimge ar namıs kıp aytpaptı eş
5464 uyattıng dariyasına tereng batıp
- 5465 al endi tursın bulay ğalisina
5466 degendey mısır keldi esing jiyna
5467 patşadan ħaris penen ħabar aytsaq
5468 avdarılıp kete qoymas şirkin dūniya
- 5469 sinanı äbilħaris adastırıp

5470 jağdayın aytқан күnmen janastırıp
5471 patşanın̄ paytağına kirip kelip
5472 javingnan keldim dedi Һalas қılıп

5473 түп түgel отыр edi аркан дәвлет
5474 keler dep kek aluṽğa қалай nävbet
5475 daladan Һan sarayğa Һaris kelip
5476 мәјiliske kirip қалды сәнди сәвлет

5477 padişa türegelip berip orın
5478 қurmetti тәrtibimen алып қолın
5479 қалайша ol jaṽızdan қutқardıң dep
5480 түsindir dedi surap barlıқ jolın

5481 қалдырмай айтты Һaris өткен isti
5482 siz üşin orındadıм bul jumıstı
5483 tuṽışқан ana sütin birge emisken
5484 bolsa da batırdıңız til қılıştı

5485 şıdamay tilingizding uvımenen
5486 mısırdıң äbdilmäjit tuṽımenen
5487 öşirdim öltirgem joқ er sinanı
5488 köngilimning қаз üyregın quṽı menen

5489 şattanıp äbdilmäjit turdı biraz
5490 köngilding kısı ketip ornadı jaz
5491 aluṽaşı asılı aram jaṽız sumdı
5492 tez tavıp keltiringder toқtamay az

5493 jiberdi tavıp kel dep köp jendetti
5494 jendetter jeldey jıldam jedeldetti
5495 padişah Һarışқа айтты aluṽaşını
5496 ne jaza beremiz dep kenges etti

5497 patşağa kezeginde айтты Һaris
5498 bitirdim bir jaṽıgdı қayttı namıs
5499 ne etseng öziңiz bil aluṽaşıңa
5500 men bittim ol jağınan turdım tınış

5501 esitip bul jaṽaptı patşa sultan
5502 buyırdı jendetterge etip pärmen
5503 tavıp kel öltirtemiz ol jaṽızdı
5504 ar uyat kek pen namıs bitsin arman

5505 esitip bul Һabardı aluṽapüriş
5506 beyşara Һalge tüsti bolmay durıs
5507 қашuṽdan басқа түрli ıljı tappay
5508 Һabarsız jasırındı şaşpay dıbıs

- 5509 degenmen izdese de tabılmadı
5510 jaramay eş nârsege jabılğanı
5511 öytkeni sinadan ol ğali bala
5512 üyrenip jasırınuvdı qabıldadı
- 5513 ğaliydı jendetteri tappağan song
5514 taq bolmay tappağanı jaqpağan song
5515 ħarısqa äbdilmäjit tağı ötindi
5516 özining tatқан tuzın aqtağan song
- 5517 ılajsız maqul alıp äbilħaris
5518 qaradı barlıq jağın kelis barıs
5519 bir buzıp rämilin bir tüzetip
5520 ħabarlav aqırında boldı tabıs
- 5521 jendetter aytқан jerden taptı barıp
5522 süyretip alıp keldi şınjır salıp
5523 tiriley jep qoyarğa otırğanda
5524 aldına urıp soğıp kelipti alıp
- 5525 aşuvmen aluvışığa patşa qarap
5526 köp sögip uvlı tilmen iyttey talap
5527 ey zalım meni älemge şermende ğıp
5528 jabıskan janıma ot boldıng talak
- 5529 men endi neden seni qoyam tiri
5530 aqımaq sen baqıtsız qaşқан kırı
5531 betine kara qazan tüp küyesin
5532 jaqtırdı qarğavdıng eng küşti türi
- 5533 moynına ğazabat kıp ilip qurım
5534 üş mezigil erteng besin keştıng qurın
5535 köşege dabıl soğıp şaqtırttı jar
5536 äygilep biraz jerge ölim sıırın
- 5537 közi ala jüzi kara bir top jendet
5538 raqımsız tüsi suvıq urıp tergep
5539 jerine darğa tartar keltirgende
5540 patşağa äbilħaris ayttı jöndep
- 5541 usındı sabır et dep basın iyip
5542 ey şahım oyla kengnen esing jiyip
5543 kelgenşe ğalisına zındangı sal
5544 tirilmes alsang basın moynın kıyıp
- 5545 öytkeni ğalisına tiri bolsa
5546 op onğay bizge jaksı bolmas onşa

5547 tek sizding köngiling üşin ettik bir is
5548 bilmeymin keletinin jürip qanşa

5549 patşa ayttı äbdilmäjit haris erge
5550 boldı jay jağdayımız tanıs elge
5551 sinaning aḥvalatı ne boldı eken
5552 bar ma özi joq pa älde juvıq jerde

5553 maqul dep äbilharis aldı tilin
5554 bir buzıp bir tüzetip rämilin
5555 älemning altı tarap barlıq şengber
5556 kıdırtıp serüvendepi dūniya tübin

5557 tekserip äbilharis ğılım jolın
5558 jağdayın izdey bersin qarap onıñ
5559 sina da mısırna kelip edi
5560 bosatıp daqıyanustan tartıp qolın

5561 ğaliydı dükeninen taba almadı
5562 deregin esik qulıp ala almadı
5563 dükennen tappagan song üyine kep
5564 esigin qağıp sırttan habarladı

5565 anası taniy ketip esikti aşıp
5566 közinen kuşaktadı jasın şasıp
5567 sinağa bala jayın mälimdepi
5568 basınan aqılı avıp esi qaşıp

5569 jıladı ğalisina balanı ayap
5570 aq jüzin közden aqqan jaspen boyap
5571 va dariyğa qaldım ba dep obalına
5572 boldım ba ölim sebep jangā tayap

5573 ğaliyding ayttı anası sol saġatta
5574 payda joq tek jılağan maşakatta
5575 jendetter jangā ğana alıp ketti
5576 däl qazir barsaḡ aman bul pursatta

5577 bul sözdi esitken song ğalisina
5578 oyladı esin jiynap aqıl hayla
5579 qanşama şaqırğanmen bir bolmadı
5580 kel dedi endi onıñ janın jiyna

5581 aşuvmen patşağa arnap jasadı gül
5582 ölimning tüsi körkem dārisi bul
5583 patşaning mısırdāğı paytaġına
5584 jiberdi gül kötertip satuvşı ul

5585 ol vâkı̇t emes edi gülding̃ ayı
5586 ıalmaqan jaz ben küzdinğ̃ eşbir jayı
5587 güldi alıp paytağına kelip kirip
5588 patşaga qarap jılı turdı rayı

5589 keldi ol gül satuvşı bolıp tüsi
5590 satuvşı dep oyladı barlık kisi
5591 patşaga dâstürinşe duğa okıp
5592 boldı onıñ alsangız dep usınısı

5593 ıasında äbilıaris rämil qarap
5594 bilüvge sina jayın etip talap
5595 ıasında padişanınğ̃ otır edi
5596 keldi dep habarlavğa juvıķ janap

5597 janınan aluvapüriş ümit üzip
5598 közining̃ omıravğa jasın tizip
5599 güldi alıp patşa sundı ıaris erge
5600 kıızığıp aldı ıaris közi kızip

5601 güldi alıp jarıktıķ dep közi kızip
5602 rämilin kıoya turıp jatķan sızip
5603 tamaşa jakısı eken dep iyiskegende
5604 engkeyip marķum boldı janın üzip

5605 ävelde patşaga dep arnağanı
5606 sebeppen ıaris boldı karmağanı
5607 karmağı onğğa degen solğa tüsip
5608 tüsirip ajal oğı arbap aldı

5609 tang̃ bolıp ıaldı patşa ğajap kıayran
5610 kesiri ıarısı urıp tavıp oyran
5611 va dariyğa tağdır kilti taptadı dep
5612 kıayğı uvı kıayttı kıaptap kün men aydan

5613 aķılın baska jiynap etti sabır
5614 patşadan bolmadı dep oğan jābir
5615 jābirdi jağamın dep jakın bolıp
5616 özinen sebeppen şekti jābir

5617 osını kāmıl oylap tüzüv taptı
5618 kıayğı urıp patşası da kıapa tarttı
5619 kıayğımen kıalasına kara baylap
5620 kıadirlep üş kün üş tün azalaptı

5621 bul iske sabır etip sina ğalım
5622 ğaliding̃ kamķorğa alıp kıanday ğalın
5623 jasırıp ğalıķ közinen ğayıp etip

- 5624 salamat alıp kaldı şıbın janın
- 5625 asıyeti tatu dosa sağınganning
5626 arası batan kn men atan tangning
5627 krmese kz krgene eseptelip
5628 krgende jılatadı ıı janning
- 5629 tabısıp knder tıp bular kpten
5630 birnee kndiz nee tnder tken
5631 tatulı ttti jrek tolın atıp
5632 jılasıp kezdeskende jasın tkken
- 5633 aluaı ayttı kpe naz ıp
5634 biz sizge aytingızı neler jazdı
5635 abarsız av dupana ketting tastap
5636 zredey bolmasa da bas arazdı
- 5637 egerde keikkende endi saat
5638 jerine jetip edi jan amanat
5639 men sizden munday minez ktpep edim
5640 birnee ketti knder tnmen abat
- 5641 kzining ayttı sina jası jzip
5642 syledi sz gavharın jipke tizip
5643 kimen ılımı simiya bilaris
5644 angırttı tuıkandı jolın buzıp
- 5645 almadı e kıyındı men krmegen
5646 mundaya tuıkanım teng krmegen
5647 hlakat saarasına tentiretti
5648 uıradım blelerge el krmegen
- 5649 basıma keldi talay ajal tnıp
5650 alarday am ıraım janan snıp
5651 bas ayı baytal tgil borasında
5652 tiriley kıyametti keldim krip
- 5653 aliding muni estip anası da
5654 kezdesip amandıpen balasına
5655 uvanıp esep sansız etti kir
5656 amorı avıan song panasına
- 5657 al bular bardı ozining ylerine
5658 ot bası aman attı kylerinde
5659 gl de jo gl keltirgen bala da jo
5660 ayrıldı o tiygendey sygenine
- 5661 patası muni krip basın ayap

5662 alpına ayğı toldı bildi bayap
5663 barmağın attı tistep ot bop küydi
5664 alasın ıyratanday jav kep jaypap

5665 ayğı urdı pata tūgil bakalar da
5666 isterin esi bolmay bakarargā
5667 aluaı alıp kelgen arasa jo
5668 ane endi kimdi tartar assa dara

5669 budan da patasına bardı abar
5670 urıan aluaını aydan tabar
5671 gül de jo gül ap kelgen bala da jo
5672 orınsız ökingenmen kimderdi obar

5673 kimde kim osıladı tavıp berse
5674 aldımā tavıp alıp aydap kelse
5675 beremin kötergene altın kūmis
5676 dese de tabılmadı ebir nārse

5677 anday ıp arasa da tappay abar
5678 bolmaptı jasasa da sansız amal
5679 sina aman kelgendigin kāmīl bildi
5680 dep aytan ābilaris aır tabar

5681 vāıta adastırdım az kūn keter
5682 ölgen jo tiri kisi aır jeter
5683 öltirtpey aluaını aldıranda
5684 öltirseng degen edi tūbi ater

5685 atesiz sol aytanı anı bolıp
5686 alıptı alisina būgin kelip
5687 öltirgen öz inisin raım etpey
5688 dūniyaa tiri oyma bizdi naıp

5689 biratar kū udiret uday oan
5690 beripti tegin sıylap ayap soan
5691 alayda arsılıpen aramaa
5692 abarlap jādūvlerin jiydı tamam

5693 jo jerde ābilaris ketti ölip
5694 sinanīn sumdıımen ajal kelip
5695 bir mārte maan bola urtıp edi
5696 ılīmning kūımenen muni jēnip

5697 basına bul bāleden jetip ölīm
5698 jan berdi urmetimde turıp mening
5699 aristn abiri dep jay saldırdı
5700 adirlep ziyarat ıp jatan jerin

5701 al endi jaṅga kelgen ğalisina
5702 bilse de қаṅша öner ğılım ḡayla
5703 sum ölim aқılınan aljastırıp
5704 ḡaristan қaldı keyin bul dūniya

5705 üş tört күn ğalisina tuttı aza
5706 inisi ḡaris üşin bolğan қаза
5707 bul üşin sabır etip jiynadı esin
5708 қay түрli jetkizüvde jaṅğa jaza

5709 aқıldan aljaspadı jiynap tağı
5710 kerek dep abıroydıṅ әrbir jağı
5711 ḡaristı zorlap қul ğıp jasatқан жоқ
5712 özine tağdır sebep öz obalı

5713 odan da padişanı ḡabarlayın
5714 ölimdi jeṅgen күş жоқ etip vayım
5715 janı üşin aytқанıma bas iymese
5716 aжалı қıyını жоқ қolda dayın

5717 budan song patşasına jazdı sälem
5718 jazdım ḡat әbdilmäjit sağan әreṅg
5719 ey zalım vağdasız aram lebiz
5720 ılayıқ aytса lağınet бүkil әlem

5721 körsettim ḡalıқ aldında қаṅша ğılım
5722 solarğa toқtamadıṅ alıp bilim
5723 muḡambet şariğatın tarttım kese
5724 күvä ğıp musılmannıṅ түzüv dinin

5725 solardıṅ surқıya bop bärin aldap
5726 balandı bermek bolıp aldap arbap
5727 öltirttiṅ aқırında ḡarisımdı
5728 aramdıқ қulқıṅmenen қurıp қarmaқ

5729 ey ibilis әzäzildey amal oylap
5730 özime ḡarisımdı saldıṅ қayrap
5731 amalıṅ meni joyuv әdisi edi
5732 men emes бүkil mısır oğan ayğaq

5733 onımen men ölmedim öziṅ öldiṅ
5734 men ölmey ölgeniṅ sol aman keldim
5735 tağdırğa ḡaris üşin boldıṅ sebep
5736 қара жүз қазir endi neşik boldıṅ

5737 al endi aқırğı osı mendik sabır
5738 körsetsem anıқ әdil sağan jābir

5739 kızınḡdı tüzüv jolmen beresinḡ be
5740 bolmasa sendik ükim ḡolda äzir

5741 ḡolınḡda siyḡırlardan kiminḡ ḡaldı
5742 amandık endi neḡe küninḡ ḡaldı
5743 söz ḡısḡa beresinḡ be bermeysinḡ be
5744 tek endi bitti savda ḡuninḡ ḡaldı

5745 songına ibn sina ḡoydı ḡolın
5746 patḡaḡa tapsırılıp taptı orın
5747 ne aytarın bilmey oḡan biraz turıp
5748 bersek biz berermiz dep ayttı songın

5749 siyḡırḡı jan jaḡtaḡı jadılarga
5750 ḡat jazıp buyırık berdi jabılarga
5751 jabılıp assa öltirip ḡalsa ḡaluv
5752 bas iymey ḡoldan kelse baḡınarga

5753 bilgen song ḡalisina bul ḡabardı
5754 jāne bir ḡılım küḡin ḡolına aldı
5755 patḡanınḡ payḡanınḡ töbesinen
5756 äveden bir ḡara bult tarmaḡtandı

5757 sol bult ḡoyuv ḡara kelip ḡaldı
5758 mısırdınḡ ḡalasın tek ḡaptap aldı
5759 ḡaptaḡan ḡalınḡ ḡara bult işinen
5760 jarḡıldap ḡorḡınıḡtı ün ḡıḡardı

5761 ḡara bult ḡala boyın ḡaptap alıp
5762 jarḡıldap nayzaḡaylar ottay janıp
5763 adamday ülkendigi zor baḡalar
5764 javıptı davıstarı jerdi jarıp

5765 tım ḡattı davıstarı ḡorḡınıḡtı
5766 ḡorḡaytın ḡorinbeydi ol tınıḡtı
5767 ḡalanınḡ ḡalınḡ üstin ḡaptay javdı
5768 saḡatta jerge tüsken kevip isti

5769 tım ḡattı baḡalardınḡ üni tipti
5770 bult tarḡap aşılar dep ḡalılık kütti
5771 davsıninḡ ḡattısınan baḡalardınḡ
5772 sanḡıraḡ bop esitpeytin ḡulaḡ bitti

5773 äveden jerge ḡarap jaḡındaydı
5774 tüskenḡe birneḡe ret baḡıldaydı
5775 tüsken song bar davsımen üḡ mārtebe
5776 ḡıḡırıp songḡı davsın aḡırılaydı

- 5777 öledi salmağımen jerge tüsip
5778 ǵalanı ǵaptap iyisi ketedi isip
5779 ǵavıptı davısınan jas balalar
5780 avırıp jatıp ǵaldı jüregi uşıp
- 5781 adamnıń ǵay künde de bala janı
5782 as bolmay işken tamaǵ jegen nanı
5783 ǵırılıp bir ǵız üşin ǵurıymız dep
5784 ǵaptadı ǵalıń ǵayǵı bul ǵalanı
- 5785 sinadan kördi ǵalıǵ mınaı isti
5786 äveden ǵay zamanda baǵa tüsti
5787 jaynaǵan jannan tätti näresteler
5788 janı avırıp jayǵa ǵaldı ǵorǵınıştı
- 5789 köşenıń jayǵan baǵa işi tola
5790 bülınıp san mıń adam soǵan bola
5791 köşeden tısǵa aparıp tastaǵanmen
5792 köbeygen birneşe ese javıp jāne
- 5793 tura almay buǵan sıdap ǵatın bala
5794 patşanıń paytaǵına batırlana
5795 jiynalıp ulı kişi ǵalmay keldi
5796 jılavmen äsirese meyimdi ana
- 5797 patşamız äbdilmäjit ǵalıǵtan arız
5798 şın tilek ötemeseng sizge ǵarız
5799 ǵalıǵtıń songǵı ǵalı boldı munday
5800 bir jaǵı bul jumıstıń sizde naǵız
- 5801 ey taǵsır ǵalıǵtıń beti ǵaytarıldı
5802 jastar da japırılıp toytarıldı
5803 mıń mārte keremetti kördi ǵalıńıń
5804 ǵalıǵ tengiz tolǵın soǵıp şayǵalındı
- 5805 bir kezde er kisiler äyel boldı
5806 er basın keremetpen äyel kördi
5807 köterip şıbın şırkey basıńızdı
5808 körsetti özińizge kök pen jerdi
- 5809 barlıǵı bul keremet ǵalısına
5810 dūniyeniń ereǵisseng bārin jiyna
5811 kördińiz küşingizdi olşestirip
5812 jetpese ǵuvatıńız endi sıyla
- 5813 ǵalıǵ sıylap ǵadirledik sizdiń üşin
5814 sizge de ǵarav parız bizdiń üşin
5815 kökten jayǵan ǵaharlı küş ǵudiretpen

5816 kurbān bop kırıla ma el kızınğ üşin

5817 hālīk üşin aluvaşığa kızınğdı ber

5818 bolmasa bitting qazir izinğdi kör

5819 äytpese öz basınğdı tamam etip

5820 kızınğdı äperemiz birigip el

5821 padişa munı estip jan jağına

5822 qaradı diyuvan hālķı şarbağına

5823 väzirler orıninan kezek turıp

5824 barmaymız dedi böten ar jağına

5825 közimiz jetti galım ekenine

5826 köndirgen tağdır kiltin degenine

5827 bağınbay eşbir istinğ kajeti jok

5828 konasınğ bağınbasınğ mekeninge

5829 kızınğdı bermesengiz kolinğda tur

5830 şıdasınğ bola qoysınğ özinğ batır

5831 degende orıninan uşıp turdı

5832 toқтаvsız beremin dep taza taqır

5833 hālīktı qanıqtırıp sendirdi

5834 burınğı iytigine kisendi urdı

5835 mäs bolıp jüzi jılıp jurt quvanıp

5836 hālīktinğ qabağına tös endirdi

5837 sinanınğ hālīk kelip esigine

5838 bas iyip algıs aytıp esimine

5839 hālīk bolıp balanğızğa bermek boldıq

5840 qaldırmay keşiringiz kesirine

5841 balanğa patşa kızın bermek boldı

5842 özining balasında körmek boldı

5843 osınınğ baqa javıp kesirinen

5844 qala işi qalmay kıyrap ölmek boldı

5845 qabıl alıp murtınan sina küldi

5846 bir türli ğılım jolmen amal kıldı

5847 mısırdā ärbir üyding bas basına

5848 qolğa alıp jüretindey şam jandırdı

5849 kasiyetti arkasında sol şamdardınğ

5850 joğalttı joyıp iyisin baqalardınğ

5851 qutılıp bir aq künde qala hālķı

5852 ajarı kirip qaldı keng şahardınğ

5853 padişah basın iyip budan keyin

5854 toy jasaŋ jağdayına şıktı beyim
5855 sinağa patşa haziret habarlaptı
5856 pilasup bul sözime sal dep zeyin

5857 sebep bar sözge ötiniş bildirüvde
5858 şattıķpen sır bildirip küldirüvde
5859 kımbattı kız kiyetin jaksı taŋar
5860 aplatón bar ma sizde kiygizüvge

5861 ʋa takşır küyeʋ bizge aluvapüriş
5862 jalangaş patşalarğa kalay durıs
5863 tepe teng ılayıktı bolsın bizge
5864 ılayık jarasadı baķıt ırıs

5865 ey takşır deymiz sizge kuşak jayıp
5866 köp ʋaķıt ettim uyať jasıp ayıp
5867 balangız bağı biyik küşti bolsa
5868 äriyne patşalarğa sol ılayık

5869 salt ta bar sana da bar tamaşa da
5870 biyikter ķaramaʋ bar alasağa
5871 bek emes ħan töre emes patşa kıızı
5872 jalangaş jargā baruʋ jarasa ma

5873 iyä ġalım öziŋizge salsam aķıl
5874 berdiŋiz ülgı nusķa aytting naķıl
5875 şın sırm jasırmaymın patşa kıızı
5876 bola ma jalangāşķa baruʋ maķul

5877 oyğa alıp osılardı küni burın
5878 aʋıstır jaksılıķķa barlık türin
5879 esingē kūn ilgeri salġanım bul
5880 apuv et şın jasırmay aytķan sırm

5881 ılayık köp bolmaydı bolsa dāʋlet
5882 odan da artıķ bolsa sän men säʋlet
5883 mal menen artıķ bolmas memlekette
5884 köp bolsa köptik etpes ķade ķaʋmet

5885 degende ayttı sina padişāğa
5886 bar aytķan bāri de bar dāraja da
5887 basımmen jaksılıktı janımmenen
5888 etemin bārin dayar būgin ada

5889 bul aytķan ulı sözde iyin de bar
5890 mal da bar memlekettik küyin de bar
5891 ayılġan bāri dayar jağdayattıŋ
5892 saspangız kiyim de bar buyım da bar

5893 ǵılımnıń kuvatımen etti saray
5894 ay juldız kün suretin jasap kolay
5895 baǵ baǵşa gülder jaynap bulbul sayrap
5896 körgen jan ketpegendey karay karay

5897 jasaldı türli aspaptar kızǵa layıq
5898 eki jüz kızıl buyra tüye jayıp
5899 üstine kımbat baǵa mülük artılǵan
5900 eki jüz äbzeli men attar päyik

5901 eki jüz kız ben jigit gül jaynaǵan
5902 körgen jan esin tanıp keng boylaǵan
5903 jüzderi tolǵan ayday qası iyäyday
5904 eki jüz kânizak kız künde oynaǵan

5905 bularǵa ılayıqtı kımbat mülük
5906 maldar bar tört ayaqtı türli tülük
5907 el estip köz körmese nanbaǵanday
5908 toy boldı kırık kün kırık tün oynap külip

5909 tamaşa şattıqta bop şahar halkı
5910 äbuǵalisınaǵa boldı tänti
5911 qosıptı kız jigitti neke kıyıp
5912 qalǵanǵa kıssa bolıp keyingi artı

5913 jetipti jastar söytip muratına
5914 maqsatıń mǵngilikti turaǵına
5915 ǵaliydi atasına tanıstırıp
5916 tamaşa boldı bitpes bul jaǵı da

5917 aluǵası atasınıń öpti qolın
5918 atqardı artıldıra barlıq jolın
5919 sina biraz ǵılım üyrenipti
5920 körgender taba almaptı minin onıń

5921 kuvandı aluǵasınıń anası da
5922 şükir dep baqıt tapqan balasına
5923 aluǵası patşadan da artıq turdı
5924 mısırdıń aǵalıq kıp qalasına

5925 jetkizip maqsatına eki ǵasıqtı
5926 dünüyaǵa abıroymen bet aşıptı
5927 sina öziniń saǵınıp tuǵan elin
5928 buqara qalasına jol aşıptı

5929 mısırdan buqaraǵa sapar tartıp
5930 kıstakqa şajıq degen jetti qalkıp

- 5931 özining tuvıp ösken kıstağı edi
5932 kelse ol ulğaymaptı onşama artıp
- 5933 birtalay jıldar ötken kelmegeli
5934 buqardı şajıq tügil körmegeli
5935 dos tuvğan tuvısqan men aǵayınning
5936 qalmaptı tabılmaptı ölmegeni
- 5937 kelipti budan şıǵıp buqaraǵa
5938 toqtavǵa etti niyet bul araǵa
5939 türli ǵalım ǵulamamen tanısqan song
5940 jolına turmıstı onǵlav köşti jäne
- 5941 bayağı ǵılım simiya kuvatimen
5942 bir jaqsı üy jay jasap havası keng
5943 aqşaǵa on ming tilla satıptı onı
5944 birevge iri bayǵa avkatı teng
- 5945 ol adam raqattanıp aldı kirip
5946 toy jasap maqtanıspen oynap külip
5947 bir küni buqaraning qala begi
5948 bul üyge keldi tuvra jolı túsip
- 5949 barlıq üy sol bastıqtıng kitabında
5950 jazuvlı turuvşı edi tutasında
5951 mınav üy oyda joqta payda bolǵan
5952 qaldırtpay buzdır oning butaǵın da
- 5953 jıladı alǵan jigit oybay salıp
5954 oybayın tınglamadı bastıq barıp
5955 bul ayttı on ming somǵa alıp edim
5956 qazirde ol kisi bar bilem anıq
- 5957 qalaning bastıǵı ayttı ey aqsaqal
5958 adamnan satıp alǵan pulıngdı al
5959 buzılǵan üyding ornın oǵan tasta
5960 taba alsang tanıy alsang özine bar
- 5961 ne kılsın ol beyşara jıldam jürip
5962 sinaning päterine keldi kirip
5963 üyingiz ayıptı eken qaytarıp al
5964 buyırdı qala bastıq solay kılıp
- 5965 sina ayttı ayıbı ne satqan üyding
5966 ayıbın aytingızşı neden küyding
5967 ol adam ayttı sonda jel havasız
5968 sondıqtan buzdırdı onı soǵan küydim

5969 sina aytı t sindir i aytıp anık
5970 otırsıng ne sebepten k yip  alıp
5971 ol aytı ıstık aptap jay k ninde
5972 jan turmas tınık jerde ra attanıp

5973 sondıktan buzdırdı onı  ala bastık
5974 bolmasa kıyrat an j k jala  as  ıp
5975 jel bolsa sap havada jan ra at
5976 sonımen biz de so an aralastık

5977 sina aytı jel bolsa tek muratıngız
5978 t sindim j ne ma an unadıngız
5979 pat anıng sarayınıng salkın jelin
5980 unatsang  pereyin suradıngız

5981 pat anıng sarayınıng sa an jelin
5982 satayın alar bolsang tavıp ebin
5983 ol aytı onday da s z bola ma eken
5984 maza ıng ol bir ayt an depti senıng

5985 maza tıng maza tarlı  zamanı emes
5986 maza tan mına  s zıng aman emes
5987 a  amdı ra ım etip  aytarıp ber
5988 men onıng sı ak eter adamı emes

5989 sina aytı ey azamat tıngda  zıng
5990  tirik k redi  oy aytsam k zıng
5991 pat anıng    sarayı tol an jeldi
5992 tappasang jal an bolsa ayt an s zım
5993 alıp ket bar a  angdı menen kelip
5994  veli  yinge bar k zben k rip
5995 bar bolsa    saraydıng salkın jeli
5996 turuvıng  ana at et so an k nıp

5997 ol kisi ang tang boldı elep isti
5998 bay ayın  oya turıp eregisti
5999 degende odan burın sina barıp
6000 ornatıp  oydı aldıng ı degen isti

6001 songınan  y  ojası barıptı adam
6002 aldınan  yeli kep anı ta an
6003 erine  yeli aytı jelder jelpip
6004  y i i ra at boldı  alı ta an

6005 iyesi kelip k rdi  yge  aytıp
6006 k ngilin ırza boldı  bden bayıtıp
6007 pat anıng sarayınıng jeli edi ol
6008  yel sen  oyma dedi birev e aytıp

6009 ey äyel tıngla depti mınav gäpti
6010 avdarıp ıstık hava jel aptaptı
6011 patşanıñ üş sarayı tolgan jelin
6012 bir kisi adamğa aytpa mağan sattı

6013 tamaşa qalay raqat qalay salqın
6014 jel eken jangä jaylı jüzi jarkın
6015 kelisip patşa jelin urlap sattı
6016 sır şaşpa patşağa aytar esitse ärkim

6017 mıqtı bol avızınga aytpa adamğa
6018 tisingnen lep şıgarma tiri jangä
6019 egerde patşa esitse jaza berip
6020 qahar gıp öltiredi tartıp dargä

6021 ne deydi ne aytasıñ dep äyel küldi
6022 aytkan dep küldirüvge kuvlık tildi
6023 qudaydıñ jelin adam qalay satar
6024 bolmasa nanbas buğan esi jındı

6025 eri ayttı jan joldasım deme olay
6026 närse emes oynaytuğın gılım ongay
6027 ıstık üy qazır qalay salqın boldı
6028 on ming som kımbat emes soğan oray

6029 äyeli ayttı aytpayın bir de adamğa
6030 qaytpaytın qaterli isten men nadan ba
6031 sol küni buqaranıñ padişası
6032 ıstıqtan şıday almay qaldı tañğa

6033 buyırdı aşındar dep terezeni
6034 espeydi salqın bolıp nege jeli
6035 qapırık ıstık bolıp ketti qaptap
6036 osı üyge qağıldı ıstık şegeleri

6037 jigitter dedi tügel tereze aşık
6038 kelmey tur salqın jelder üyden qaşıp
6039 padişah üyden şıgıp baqşa bardı
6040 jelpinip buvlıqkan song qattı sasıp

6041 esip tur salqın jelder baqşasında
6042 saraydıñ ıstık bolğan naq kasında
6043 ay hay hay jangä jaylı raqat dep
6044 kün batıp ketkeninşe jattı osında

6045 sarayğa jäne keldi kün batkan song
6046 baqşadan jangä jaylı jel tapkan song

- 6047 kıyalı salkındadı saray da dep
6048 oylağan edi patşa sol uvaq̃tan song̃
- 6049 kelse ıstık āli esip tur bayağında
6050 taṅgdandı tamaşa etip nege bulay
6051 şakırıp bir vāzirin ayttı soğan
6052 saraydıṅ salkındanbas jayın suray
- 6053 vāzirge ayttı patşa saray jayın
6054 kaşaṅı aytpay sağan karaylayın
6055 salkın jel bar dūniyanı kaptasa da
6056 bar ıstık bizdiṅ üyde kalay dayın
- 6057 vāzir ayttı ey şahım olay deme
6058 essin ol tāṅgir jeli talğap nege
6059 esep̃tep esep̃tegi joḳ zattardı
6060 karayıp kapalanıp kayğı jeme
- 6061 karayıḳ jel tuvralı etip sabır
6062 kazır joḳ bolsa keyin bolar āzir
6063 raqat ıstık üyler kıs ayında
6064 janına jas nāreste bolmas jābir
- 6065 jan jaktı jayğa turmay derektetti
6066 ārkaysı bir birinen bölek ketti
6067 dūniyeniṅ bārinde de jel bar eken
6068 jalğız aḳ sizdiṅ saray erek depti
- 6069 taṅglandı ũkaması ğulaması
6070 jāne de jakın jegjat ini aḡası
6071 bir vāzir padişağa sundı basın
6072 joḡarı patşadan song̃ pırabası
- 6073 ey takısır azğana uvaḳ bizdiṅ üyde
6074 bolıṅız ıstık tolsa sizdiṅ üyge
6075 tāṅgiriniṅ taḡdır kilti tabiyğatı
6076 uzamay kelip qalar jakısı küyge
- 6077 bolıṅız bizdiṅ üyde soğan deyin
6078 bararsız sarayıṅa odan keyin
6079 jek körıp jel jibermey kalmağandı
6080 oylasaḳ jel tuvralı salıp zeyin
- 6081 der edik urlap ketti urı karaḳ
6082 mal emes aḳşa da emes yaki tamaḳ
6083 jansız zat jetektevge jan tāni joḳ
6084 kelmeydi ol āṅggimelep aytuvğa naḳ

6085 vāzirding patşa barsa sarayına
6086 jaksı jay jangā raqat qolayına
6087 esip tur salqın samal sayrap bulbul
6088 ötiniş onğ kelgendey orayına

6089 saraydan sonda otırıp habar alıp
6090 qatınap turdı jiyi adam anıq
6091 jel tügil jelding tipti iyisi de joq
6092 jata ber ävre bolma oğan barıp

6093 baqşağa bardı patşa odan köşip
6094 qalğan song jel sarqılıp ökpesi öşip
6095 patşası baqşasında bola bersin
6096 keyinnen söz aytalıq bolar neşik

6097 sol künde galisina äyeli men
6098 ekevi otır edi jağdayda keng
6099 sözdi söz quvıp odan sözder tuvıp
6100 söz qonbaq tüsinüvge salmağı teng

6101 sina ayttı äyeline änev küni
6102 sondağı satқан üyding alğan pulı
6103 buzğan song qala bastıq qayta jazdap
6104 öteldi dedi aqırı jelmen qunı

6105 ne boldı äyeli ayttı tüsinbedim
6106 ne türli bolıp edi isingde min
6107 sina ayttı padişanınğ sarayınınğ
6108 jelderin alıp satıp pisirgenim

6109 sinağa äyeli ayttı qalay käsip
6110 jelderdi tabiygiy zat turğan esip
6111 satuvğa adam ustap mümkün emes
6112 tağdırding kiltin kisi tabar neşik

6113 bildirdi qılım jayın äyeline
6114 turaktı tüsindirip dāyegine
6115 birqatar mısırdāğı bolğan isting
6116 toqtalıp qol urğanın qay jerine

6117 tüsinip aytқан tolıq bul sözine
6118 äyelding şattıq ornap nur közine
6119 endese vāzirining sarayınınğ
6120 salqının keltiringiz endi özinge

6121 üyimiz özimizding salqın bolsın
6122 şangırāq boşağamız altın bolsın
6123 kudiretting bölmişesi qolda bolsa

- 6124 ǵılımnıǵ keremetin árkim kórsin
- 6125 birdey me kúndiz ben tün qaraǵǵılıq
6126 sıylar ma tuvralıqtı nadan bilip
6127 keremet bir kiside köp bolsa da
6128 aqımaqtar alastaydı aram kılıp
- 6129 ey äyel sıǵarımın men de sonıǵ
6130 ǵılımǵa siltesem de tüzüv orın
6131 kızıqpay kızgılıqtı ulı önerge
6132 ayuvanşa suǵadı oǵan küşpen qolın
- 6133 sondıqtan bildirmeymin ǵalıqqa şasıp
6134 bildirsem bülinedi artqa qaşıp
6135 joldasım ömir boyı aytım saǵan
6136 bildirme başqalarǵa avzingdı aşıp
- 6137 äyeli ayttı adamǵa bildirmeyin
6138 duşpanǵa taba kılıp küldirmeyin
6139 väzirding sarayınıǵ jelin keltir
6140 nanayın tänti bolıp sonan keyin
- 6141 maqul dep ǵalisına qabıl kıldı
6142 väzirding sarayı da kâmil tındı
6143 raqat jan azıǵı samal salqın
6144 bul üyge köz aşqanşa kelip kirdi
- 6145 väzirding jel kesildi sarayınan
6146 ayrıldı jan raqatı qolayınan
6147 ǵabarsız budan patşa baqsada edi
6148 tabam dep qaşan jeldi orayınan
- 6149 kúnderden kúnder ötip alıstadı
6150 jel jāne qayıp kelip avıspadı
6151 monşada kezdesipti bir äyelge
6152 patşanıǵ äyeliniǵ tanıstarı
- 6153 sinanıǵ äyeli de bargan monşa
6154 ol tanı bolmasa da olarǵa onşa
6155 eki äyel jel salqının änggime etip
6156 söz kıptı otırǵan song olar qanşa
- 6157 bir äyel beli ıqşamdav avzı şapşanıǵ
6158 murnı da bir narse der avzın japsanıǵ
6159 sabazdar sarǵayuvda kelmey depti
6160 patşanıǵ sarayınıǵ jeli qaşqan
- 6161 sinanıǵ sonda äyeli tis jarıptı

- 6162 sonday dep mening erim nuska kıptı
6163 patşanın sarayının jelin satıp
6164 sonimen patşa jeli kıskarıptı
- 6165 patşanın vâzirining jelin alıp
6166 däl keşe özimizding üyge salıp
6167 ƙaƙıratıp patşanı da vâzirdi de
6168 otırmız depti özimiz raƙattanıp
- 6169 maƙtandı önerpaz dep mening erim
6170 patşa men baƙıntƙan dep mısır elin
6171 osınday türli ƙılımğa asa jetik
6172 jubayım atı sina depti mening
- 6173 monşadan şıƙıp äyel munı estip
6174 ayılƙan änggimeni oyğa tutıp
6175 patşanın äyeline ayttı bärin
6176 ƙaldırmay bastan baƙay uıljıtıp
- 6177 äyeli barıp derev baƙşasına
6178 bildirdi tügel aytıp patşasına
6179 patşası paytaƙına kelip derev
6180 vâzirding mälimdepti bas basına
- 6181 taƙdanıp bul jumısƙa taƙırƙadı
6182 boyları bärining de şamırƙadı
6183 va taƙsır bul atayman sıyƙırşı dep
6184 aytıptı mısırdagı vâƙıyƙanı
- 6185 älemge aşƙan danƙı atın jayƙan
6186 mısırdı mıjıraytıp aşƙan maydan
6187 patşasın baƙındırƙan maşƙara ƙıp
6188 beti avıp buƙarağa kelgen ƙaydan
- 6189 patşa ayttı tiygen bări ƙulaƙıma
6190 mısırdı jetkizgeni muratına
6191 munı endi ne ƙılamız ne isteymiz
6192 mening bul ne deysizder suraƙıma
- 6193 saraydan salƙın haıa jelderimdi
6194 jetektep ƙaydan ƙayda jel berildi
6195 bastaydı patşa körse jaman jumıs
6196 ƙalayşa jel satuvğa jol berildi
- 6197 satıptı bir adamğa jelimdi urlap
6198 bir äyel äyelime aytkan jırlap
6199 bir de jel sarayımnan tappagan song
6200 vâzirding sarayına bardım zırlap

6201 sarkılıp sap bolıptı ol da bugün
6202 şığıp tur ekevi de koldan bugün
6203 vâzirding jelin özi kirgizipti
6204 aytıptı öz äyeli şının muning

6205 degende vâzirlerding biri turıp
6206 patşağa aldiyarlap ayttı sunıp
6207 äveli sol sinanı şakırıp ap
6208 söylesip ne aytar eken körsek bilip

6209 patşa da osı sözdi maqul kördi
6210 şakırıp keltirüvge akıl berdi
6211 sārhang ayar degen bir ayar barıp
6212 қақпасın қағıp sırtтан ҳабар берди

6213 sinaning jolıkkanda özi kelip
6214 padişa şakırad dep buyrıq berip
6215 ayda tez jüringiz dep asıqtırdı
6216 adamşa azarlağan nıqtap kerip

6217 oyladı barayın dep sina endi
6218 koyayın belsenbey aq buvıp beldi
6219 ayarding sārhang sindi janına erip
6220 patşaning ordasına jürip keldi

6221 patşalık tǎrtibin say orındadı
6222 mültiksiz eş jeri kem bolınbadı
6223 ılayıq patşalarğa dǎstürlerin
6224 tep tegis bārin tügel tolımdadı

6225 qaradı keskini men kelbetine
6226 qarasa jay bir kisi er betine
6227 közge qor körinisi közine ilmey
6228 orın da körsetpedi qurmetine

6229 otırıp bolgannan song orınına
6230 keltirip aytsa da söz qonımına
6231 sinağa közi qonbay suvıq qarap
6232 ey adam tıngda dedi sözdi mına
6233 senbising ibn galisina degen
6234 menmin dep berdi javap basımenen
6235 patşa ayttı saraydağı jelderimdi
6236 kimderge savda jasap satting neden

6237 sina ayttı ey baqıttı ulıq patşa
6238 qaşan da jasa jaksı adalatşa
6239 men pakır kudiretti jel iyesi emen

- 6240 qalağan jerge aydarlık özi unatsa
- 6241 patşağa sinanîḡ da közi qonbay
6242 naqpa naq javap ayttı sözine onday
6243 patşa ayttı öz äyeliḡ ayttıptı onı
6244 monşada kezdeskende kezi sonday
- 6245 sina ayttı kezeginde padişağa
6246 ey ulıq märtбели dārajada
6247 patşalar haziretiniḡ mājilisinde
6248 küvä bop äyel tili sanala ma
- 6249 jaramas patşa tügil jay kisige
6250 almaydı inabatqa qay kisi de
6251 qavlında din mazhabı musulmanniḡ
6252 äyeldi sanamaydı say kisige
- 6253 padişa söz qaytarmay qaldı toqtap
6254 kelse de janışkıı jerge taptap
6255 buyırdı jendetterge qart küşikti
6256 qıvalap şıḡıḡdar dep balaḡattap
- 6257 sinanîḡ özi şıqtı munı körip
6258 qıvalap şıḡuvına bermey erik
6259 keremet körsetüvdi kerek taptı
6260 öḡ tügil tüsine de kirmes kelip
- 6261 taşkınnı köḡilingniḡ taşkan tolqıp
6262 eteyin kepken suvday qaytқан kölkıp
6263 körgende kedey paqır müsäpirdi
6264 jüregiḡ uşıp tursın sonşa qorqıp
- 6265 sonımen aşuv boyda işke kirdi
6266 duşpangā äyeli aykın etken sırdı
6267 aybatpen äyeline qattı qarap
6268 köp keyip budan bılay mıqtı turdı
- 6269 ekinşi ayttı sina äyeline
6270 men seninḡ qayıl qaldım dāyeginḡe
6271 tım tırıs tınış jatқан adam edim
6272 sen meni aykındadıḡ är erine
- 6273 äyeli kinā saqtap keyigenge
6274 öziniḡ pikir alıp oyımen de
6275 bar edi bul qalada javız kempir
6276 belgili jamandıḡ ärbir elge
- 6277 sinanîḡ äyeline kelip ketip

- 6278 burınnan jüredi özin tanıe etip
6279 dünyada eng birinşi meker edi
6280 türlüşe buzık iske bolğan jetik
- 6281 mekerlik aspaptarın qolına alıp
6282 könglinen türlü aramdık orın alıp
6283 moynında alqa qolda täsbisi bar
6284 üyine ol sinanınğ keldi qalıp
- 6285 sinanınğ äyeli de köngli qapa
6286 keyistik köringendey jäbir japa
6287 keskinin kelbetinde körmegen song
6288 ol meker jay suraptı bolıp apa
- 6289 äyeli kötergen song qalın surap
6290 qaldırmaq bolğan isti ayttı jılap
6291 ol ayttı sabırlıq et saspa balam
6292 kegingdi alıp berem qalma qılap
- 6293 ol derev osını ayttı ketti şıqıp
6294 äyelding şaqım sözün äbden uqıp
6295 aradan birneşe kün ötip ketti
6296 jelding de änggimesi toqtap tınp
- 6297 bir kün sol meker äyel jürüp endi
6298 sinanınğ öz üyine tuvra keldi
6299 belgili şın müsäpir beynesinde
6300 esikten kelip tuvra sälem berdi
- 6301 ayağın aqırındap jaylap basıp
6302 iymiyip qolın alıp amandasıp
6303 dep ayttı ey aplatın qakim dana
6304 meyiriming qaripterge sizding aşık
- 6305 beyşara şın müsäpir muqtajdarğa
6306 järdemşi şapağatşı siz solarğa
6307 qartayğan men bir paqır qalim naşar
6308 ıstıqtan qaldım äbden qıyın qalğa
- 6309 turamın jalğız özim qalim qıyın
6310 ıstık jay hava kirmes tavıp iyin
6311 rakım qıp biraz qana jel jiberseng
6312 eki ming aqşa berdi bul dep sıyinq
- 6313 maqul dep ävel satqan patşa jelin
6314 osı jel mülking dedi endi sening
6315 qaytarıp satqannan song jelin alıp
6316 bayaqı ıstık boldı üyi oning

6317 özining kempir kelip körse üyin
6318 soğıp tur salkın samal savıķ küyin
6319 sol küning erte küni tang atķan song
6320 jaksılap kımbat baĝa kiydi kiyim

6321 patşanınĝ keldi tuvra öz üyine
6322 ķaldırmay tanıstırıp jay küyine
6323 ey şahım jeling menen uringızdı
6324 dep ayttı tavıp keldim bil süyine

6325 ķaldırmay bärin aytıp bastan ayak
6326 jatķanın birdi ķargap birevdi ayap
6327 jelimnen ayrıldım dep keldi birev
6328 turĝanda bitirüvge sözün tayap

6329 ol ayttı eng ävelde sizding jeldi
6330 aķşa alıp on eki mıng maĝan berdi
6331 däl keşe sol jelimnen men de ayrıldım
6332 ol anıķ bir adamĝa sattı endi

6333 bul jumıs patşa bildi şeksiz anıķ
6334 ķaharın tökti sırtķa aşuvlanıp
6335 sārhangdı jumsaptı taĝı jāne
6336 änevĝi aķımaķ şaldı kel dep alıp

6337 bul da tez kelüvge aydap ķumarlanıp
6338 esigin ķattı ķaktı jıldam barıp
6339 üyinen ne kerek dep şıķtı sina
6340 av janım taĝı munda kelding naĝıp

6341 padişa şakıradı tez jür ayda
6342 sina ayttı barmaymın men onday jayĝa
6343 janĝılıp kelgensing sen ket ayama
6344 orınsız kelüv erge emes payda

6345 bul sözge sārhang ayar aşuvlanıp
6346 mazaĝing bolam ba dep ot bop janıp
6347 ķolınan ayda jür dep tartķanında
6348 tang boldı ķoltıĝınan suvırıp alıp

6349 ekevi eregisip salıķanda
6350 tez jür dep barmaymın dep alıķanda
6351 onĝ kolın ķoltıĝımen suvırıp aptı
6352 bul jür dep ol barman dep tartıķanda

6353 daladay aķtı kanı jerdi juvıp
6354 şaşırıp kıp kıızıl ķan jerge juvıķ

- 6355 etpegen burın munday sārhang ayar
6356 tokırap qorqıp ketti köngili suvıp
- 6357 öltir dep tapsırmağan jürnese eger
6358 beline baylasa da mıqtı kemer
6359 üstine alğan qolın tastay salıp
6360 degendey keyin qayttı qaşa jönel
- 6361 sārhang er jigit edi asa mıqtı
6362 sinanı bir tartqanda jerge tıqtı
6363 ey sārhang nege osınşa keşikting dep
6364 jäne bir mıqtı jendet qarsı sıqtı
- 6365 buyırğan alıp kel dep sinang qayda
6366 qasırdıng aydap kelmey qanday jayğa
6367 qanın ne bet avzıng men qolingdağı
6368 qasırap kelemising jasap hayla
- 6369 sen ne dep bilmey körmey bäle saldıng
6370 jürmedi ol bärin aytım buyırıqtardıng
6371 men jür dep ol barman dep tartısqanda
6372 onğ qolın qoltıgımen julıp aldım
- 6373 körgen song bul sumdıqtı köngilim tolqıp
6374 bir tartıp suvırılğan song qol men qoltıq
6375 bile almay ne boların öz basımning
6376 kelemen janım qalmaq qattı qorqıp
- 6377 ol aytı patşa aqzam etti buyırık
6378 ämiri ottan ötkir oqtan jüyrik
6379 qalayda bolğanmenen ap ketelik
6380 toqtamas orındalmaq ülken biylik
- 6381 ekevi er sinağa qaytıp keldi
6382 qaharlı qattı ızğarmen habar berdi
6383 bir qolsız singar qolmen sıqtı tısqa
6384 jür ayda dedi javız patşağa endi
- 6385 sina aytı istep tındıng qılarınğdı
6386 bilmeydi patşa haziret bularınğdı
6387 men tipti bara almaymın bara almaymın
6388 ket ayda tarqattıngdar qumarınğdı
- 6389 saylangan eki jendet beli buvılıp
6390 ekevi iytşe arsıldap ottay quvırıp
6391 ekevi eki japtap tiyiskende
6392 bir qolı bir iynin aldı suvırıp

- 6393 ustadı mıktı jer dep jaǵasınan
6394 suvırılıp jırtılıp taǵı osıdan
6395 bası da ayaǵı da bar denesi
6396 suvırılıp tamam boldı bări osıǵan
- 6397 suvırılıp ustaǵan jer qala berdi
6398 suvırılmaı sav turǵanın ala berdi
6399 bitken song bări tegis tamam bolıp
6400 bularǵa qorqınıs oy jāne kirdi
- 6401 kōşeǵe kıp kızıl ğıp ketti tastap
6402 patşaǵa bastan ayak ayttı qaqsap
6403 etterin qaqa salıp alıp kel dep
6404 buyırdı patşa jāne ašov kıstap
6405 süyegin eti menen ol javızdıǵ
6406 köp savap bolar depti otqa jaksak
6407 qappen keldi arqalap eki jendet
6408 buyırǵın bulıtpastan bergen nusqap
- 6409 padişah vāziri men sār kardası
6410 jiynalıp bir sarayǵa kārı jası
6411 töktirdi keng ortaǵa qaptaǵı etti
6412 aqımaqtıǵ körelik dep qanday bası
- 6413 aqtarıp qaqtı silkip işin qaqtı
6414 bılǵanǵan işi tısı qandarı aqtı
6415 et emes mengsiz kara dāv arabı iyt
6416 patşanı vāziri men tistep qaqtı
- 6417 quvalap soǵan jaqın başkanı da
6418 kişkene orınbasar patşanı da
6419 jendetting ekevin de qattı qaqtı
6420 zar qılıp başqa tügil bas qamına
- 6421 mıy jarıp ürgen davsı arsıl daǵan
6422 mılıqtay başkan jeri tarsıl daǵan
6423 äytevir keyinirek ketti şetke
6424 adımın alşanǵ basıp arşındaǵan
- 6425 uh dep qutılǵan song demin aldı
6426 iyt ketken orınına nazar saldı
6427 qarasa orınına ketken iytting
6428 qorqıtar jatır bir iyt arıstandı
- 6429 ündemey turdı adamdar dıbıstamay
6430 qorqısıp arqaları qurıstamay
6431 aybatpen qaray qaray ketti arıstan
6432 qayrılıp qayrat qılıp jumıstamay

- 6433 patşanıñ patşağa ayttı väzirleri
6434 ey taksır munda öner äzir dedi
6435 könbeseñ aytkanına amal tavısıp
6436 tartarmız jäbir japa jäzir dedi
- 6437 munı eş küşpen aluv mümkün emes
6438 eşbirev jenge koyuv mümkün demes
6439 mısırdıñ vakiygasin misal etip
6440 kurmetpen şakıruvğa berdi kenges
- 6441 padişa buğan qarap közben jaman
6442 alarıp birer minut toktadı oğan
6443 joğalıp kızırımnan ketsin lağınat
6444 jalınıp ädding bolsa keltir sağan
- 6445 dirildep barlıgı da turdı qorqip
6446 aşuvı basılğanşa keyin tolqip
6447 ne kılsa erik özingde dep işinen
6448 bas iydi kazday kalkıp kurday jortıp
- 6449 biraq ta aytıp turdı işterinen
6450 eş narse kelmese de küşterinen
6451 mısırdıñ patşasınday bir bolarsıñ
6452 öngde emes qorqınıştay tüske kirgen
- 6453 jürersıñ jurt avzında dastan bolıp
6454 jasağan sina galım jastan jorıq
6455 basına patşa dese qahar qaynap
6456 qaharman küş qudireti aşkan tolıp
- 6457 er sina patşa aldınan ketkeninde
6458 qorlıgı bergen ıza ötkeninde
6459 esinen eş vakiıtta ketken emes
6460 ömirding ötermin dep ötkelinde
- 6461 patşanıñ habarı bar köngilinen
6462 avırlıq aşuv salmaq jengilinen
6463 eger de bul zamanda qolğa tüsse
6464 habarı bolıp turdı öliminen
- 6465 keşegi eki jendet kelgeninde
6466 boların bilip onıñ şengberinde
6467 bir iytti suretine salıp sina
6468 olardıñ jiberen edi jönderine
- 6469 kezinde jağalaskan suvırıp qolın
6470 alğan qol iyttiki edi suvırıp onıñ

- 6471 aķımaq kıp ķalġan edi üyinde özi
6472 patşanınġ şaşıratķan şaşıp tobın
- 6473 patşanınġ jay jaġdayın bilip sırttan
6474 otırdı ķulaġı estip külip murttan
6475 bayaġı şaġım bergen mıstan kempir
6476 onı da emes edi tipti umıtķan
- 6477 patşaġa bildirgenin äldene üşin
6478 almakķa ķumar edi odan öşin
6479 jürgende erteli keş esinde bop
6480 kijinip dep jürgende kempir kelsin
- 6481 aspabın aldaıv arbaıv ķolına alıp
6482 aramdıķ oydan sumdıķ orın alıp
6483 bir küni sol äzäzil kempir mıstan
6484 sinanınġ keldi üyine jolı anıķ
- 6485 sinanınġ äyelining janına kep
6486 bilisip otırıstı esen be dep
6487 sina onı elenġ ķılmay tura berdi
6488 ħabarsız eş närseni sezbegen bop
- 6489 sinanınġ esigining däl tübinde
6490 ķışkene tas bolatın bir türinde
6491 sol jerde sina äman otıratın
6492 özine ädet bolġan är küninde
- 6493 söylesip şıġıp kempir tuıra jolmen
6494 burılmay bara jattı onġġa sol men
6495 ey jenġgey maġan kelip jolıġingız
6496 degen song esendesti ķolma ķolmen
- 6497 ķayrılıp keldi joldan bara jatķan
6498 siz mında ekensiz ġoy bilmey äbden
6499 ħabarsız jolmen ketip baramın men
6500 ħal bilmek kerek edi biz taraptan
- 6501 jaķsılap amandastı jarķıldasıp
6502 sinanınġ ķurmetteıi artıldı asıp
6503 körmegen köpten bergi tuıısqanday
6504 söylesti säti tüsip sartıldasıp
- 6505 oyladı kempir sonda ötken isti
6506 patşaġa şaġım bergen zor ķılmıstı
6507 sezbegen esitpegen eken degen
6508 bir kıyal ķuıanıştı oyġa tüsti

- 6509 kempirge jatık tilmen ayttı sina
6510 ey jengge tirşilikte öne hıla
6511 änevgi jel tuvralı üy iyesi
6512 patşağa şağım bergen şirkin dünyaya
- 6513 sol üşin şakırtıp ap patşa meni
6514 qalmaqadı aytilmaqan aytpas kebi
6515 ne kerek öle jazdap äzer qaldım
6516 älde de senimim joq kelse ebi
- 6517 oyladı esitken song kempir munı
6518 eken dep jel satqanda kümän türi
6519 söylesip oydağıday kete berdi
6520 qımbat dep bedelimning äzir qunı
- 6521 ertteveli attay tıngdap moyın burıp
6522 degendey qurbanıngmın quldıq urıp
6523 ettingiz köp jaksılık umıtpaytın
6524 turarmız qoldan kelse biz de bilip
- 6525 qayninga qattı ayanış etseng jengge
6526 aytarlıq ötiniş bar sizge mende
6527 qalay da sizge aytpaska mümkün emes
6528 pendening kemisi köp aqtan öngge
- 6529 sina ayttı ötinişim mening sizden
6530 ilgergi eki ming som özingizden
6531 şıqqan joq bir tiyını qolımda tur
6532 üş ming som qosıp aqşa oğan bizden
- 6533 bes ming som sanağanda barlıq aqşa
6534 sonımen ırza bolıp barlı joqşa
6535 raqım gıp ötinişti ötesengiz
6536 budan da qarasarın orın tapsa
- 6537 is bolsa kempir ayttı qoldan kelgen
6538 boların jan tanımmen jârdem bergen
6539 aytingız biz tuvralı qanday qızmet
6540 bolsangız biz ne ayaymız özing sengen
- 6541 äbuğalisina ayttı aytar sözim
6542 kisi edim bir navkastı köpten özim
6543 qanşa köp dârigerlerge körsetsem de
6544 emdenip tüzelmevge jetti közim
- 6545 ataqtı dangkı şıqqan köp adamdar
6546 mınaday dep ayttı olar bir amal bar
6547 eger sen sol şaranı jasamasang

- 6548 ölesing osı avruvğa bop kriptar
- 6549 olar aytı japıraktı bir ağaşı
6550 degende peşke tıgıp ot tutastı
6551 äyelding ävretine tävir tıgıp
6552 söndirse janıp turgan jalın bastı
- 6553 tübine tıqqan ağaş tayaı barıp
6554 kömir bop söngennen song sonda janıp
6555 kömirin alıp kelip bizge berseng
6556 qaraymız kolımızğa sonsong alıp
- 6557 ol onşa korıkpangız avırtpaydı
6558 könbeseng bizdey kayning savıkpaydı
6559 bul sözdi bir de adamğa aytkanım jok
6560 köp edi jüregimde qavip kaygı
- 6561 dostıqtıng aytım sizge sebebinen
6562 oyğa kir burın songdı kelmevinen
6563 äyeldik lebizingnen qaytarmasa
6564 ümit köp hämmatingning kömeginen
- 6565 jengeşe jetkize kör muratıma
6566 usınıp ümbetingnen suravıma
6567 qalayda özim sanap aytım sırdı
6568 özing bil salıp qoydım qulağınga
- 6569 tolğanıp salıp turdı basın tömen
6570 ävelde mine degen bas pen töbem
6571 uzını tutam ağaş tikenı jok
6572 juvanı tört elidey onıng degen
- 6573 oyladı juvanı men köldenengın
6574 jaramas bir eki ret könbegenim
6575 ol tügil türlü aybattı aydahardı
6576 körgenmin juvasıtıp jündegenin
- 6577 ıntıgı şındıgında aqşa boldı
6578 bes mingdı qazan soqpas bakşa kördi
6579 duniyanıng tuzagına tüsti kempir
6580 kün avmay qazgan kudık başka keldi
- 6581 jasırın şalkasınan jattı barıp
6582 ayılğan ötinışke qattı qanıp
6583 er sina jer oşakqa bir ağaşı
6584 lavlatıp ot tiygizip jaktı malıp
- 6585 bedevdey basıp sina oqtay jürdi

- 6586 kempirding kevdesine attay mindi
6587 bes eli eki qarıs sol bir ağaş
6588 mistanning şukırına doptay kirdi
- 6589 bul isti sina şat bop jasavına
6590 söndirdi ottı tıgıp oşagına
6591 qalayda qanıp körıp qayıp boptı
6592 aynımay qabil alıp asavına
- 6593 oybaylap ne jasadıng ağa dedi
6594 qaramay harap etting jäne dedi
6595 turğızıp boldı jumıs barıngız dep
6596 sinanı qarğap işten baradı endi
- 6597 qalanıng buqaraday barlıq otın
6598 qamadı sol kempirge qadap betin
6599 şahardıng bärining de üy qaldırmay
6600 söndirdi ot qaldırmay äreketin
- 6601 mistanning der jerine tıqtı bärin
6602 bilmeydi onıng mistan kek alğanın
6603 qutıldım kılmısımdı bilmeydi dep
6604 avırğan anglamadı ot zaharın
- 6605 astına bir mistanning ottı qamap
6606 söndirip barlıq ottı etip qarap
6607 şıdamay astına suv seber edi
6608 aşıtıp avırmasğa bir dep säbap
- 6609 janarlıq bir şaharda ot qalmadı
6610 halıqtıng qamdanuvı toqtalmadı
6611 janbadı tutanbadı jaqqan şaqpaq
6612 közindey qumırşanıng ot janbadı
- 6613 birevden şaqpaq janbay birev alıp
6614 birevler tağı uradı tura qalıp
6615 emge de izdegenmen taba almaptı
6616 ot surap birevlerden birev barıp
- 6617 jurt jılap ot eken goy dedi dävlet
6618 eng kızık dünyedegi söndi sävlet
6619 jutqanın qaydan bilsin jay jatqan el
6620 mistanning boyındağı jalğız ävret
- 6621 бүkil jurt bir qalanıng adamdarı
6622 ot bolsa dep jılaptı mağan kani
6623 qayğısı qasireti bir ot boldı
6624 baylardıng kızık bolmay mıng mıng malı

6625 alada ot sastırdı lkenderdi
6626 ot saldı nggimege er men erdi
6627 er yel saskaninan bri birdey
6628 pataa payta iyesi jrip keldi

6629 sol knde ottı ngsavmen patası da
6630 asirette ar javanday a aına
6631 tabam dep ottı aydan otır edi
6632 ala eli almay keldi na asına

6633 va tasır tabamız biz ottı aydan
6634 tabamız ot uının izdep aydan
6635 ne aytarın kpilikke bilmey pata
6636 kimdi izdep suraysızdar anday jaydan

6637 alı ayttı izdep keldik patamızıdı
6638 sanaymız lken amor pata sizdi
6639 degen song paytataı an kengesip
6640 merverttey aıl osıp marjan tizdi

6641 bir vzir aıl iyesi tregelip
6642 pataa ayttı bılay javap berip
6643 almaysız bizding bergen szimizdi
6644 sinadan bul lemet otır bolıp

6645 kresiz bir bul emes trli ajap
6646 emes pe bul alamat lken azap
6647 pata ayttı sinaa men ne jazıppın
6648 men ın muna jurtaa udı azad

6649 pataa vzir ayttı kelsin deding
6650 aldinga keldi sina mensinbeding
6651 orıp sizge kelgen jo sıylap keldi
6652 or kzben aradınız tengsinbeding

6653 itiybar etpedingiz adam urlı
6654 ol sizdi sol sebepten nadan bildi
6655 sebebi siz ılımdı krmedingiz
6656 diyuvannan uvdırdınız bildi sırdı

6657 uvdırap jiberdingiz jendetingdi
6658 urmettep aspading sır mervertingdi
6659 ol er de soning ın bilsin degen
6660 is ıar krsin ılım udiretimdi

6661 ıaran jerdi kkke kkti jerge
6662 uıran pata sultan bekti jelge

6663 ǵılım tengiz tamşı suv şıǵargan jok
6664 körsetken keremettti sansız elge

6665 patşa ayttı ötip ketti öter jumıs
6666 kezinde siyaqtandı kiris şıǵıs
6667 bul derthing davası ne ne kılamız
6668 şınında moynıma alam menen bul is

6669 ey takısır dedi vâzir men barayın
6670 buyırsañ bul kızmetti oñǵarayın
6671 kırmettep eritkendey etseng kızmet
6672 meyirim ǵıp qaravı anıq aynalayın

6673 äl iksan yataǵallısan degen naqıl
6674 ey takısır dos etetin adamdı aqıl
6675 kırmettep patşa sultan kavmalasaq
6676 qalayda bolıp qalar tipti maqul

6677 patşa özi zor kavipti kórkinışta
6678 aytuvǵa bolıp jür edi tili kıska
6679 vâziri äbdilǵapur munı aytqan song
6680 kuvanıp qabil aldı bul jumışqa

6681 sinaǵa vâzir kelip esik kaqtı
6682 kirüvge suraǵanday ruqsattı
6683 sinaning maşıq bolǵan bar edi iyti
6684 iyt barıp esik aşıp könglin taptı

6685 keldi dep meymanınǵız işke kirdi
6686 qabıldap ǵalisına murttan küldi
6687 kırmettep joǵarıdan orın berip
6688 söylesip şın pikirmen jaǵday bildi

6689 aldına neşe türli tarttı taǵam
6690 dep ayttı jaqsı bolsın başkan qadam
6691 sinaǵa äbdilǵapur vâzir ayttı
6692 meymaǵa şah şakırdı keldim saǵan

6693 äzil ǵıp külip sina qabil aldı
6694 bar ma dep ayarlarınǵ sır şıǵardı
6695 kaytesiz ayarları qurıp qalsın
6696 iyilip ǵapuı et dep basın saldı

6697 va hakim kate bizden keşiringiz
6698 aşuv ot aqıl suvmen öşiringiz
6699 jabılsın ötken ister bastan ayak
6700 bar bizding bilinbegen ne sıırımız

- 6701 väzirding şakıruvın aldı kabıl
6702 attandı bir tamaşa atka kâmil
6703 söylesip jaksı sözder jol jönekey
6704 karşı aldı paytaқтаğı erler aқır
- 6705 kurmettep väzirleri baylap attı
6706 kirüvge berdi esikten ruqsattı
6707 işke kirip patşağa duğa etip
6708 körisip etti patşa maḥabbattı
- 6709 iyilip öz janınan berdi orın
6710 ötkendi keş degendey aldı қолın
6711 surasıp ḥal men aḥval maḥabbatpen
6712 är türlü sıy ziyapat tarttı jolın
- 6713 köp aytıp köp usındı ötinişti
6714 etpeske ekinşi onday bekinisti
6715 va ḥakim aplatón ḡalım dana
6716 ot pen jel boldı bizge ökinişti
- 6717 davasın siz tabıngız osı dertting
6718 jalının öşirgendey janḡan örtting
6719 zar etip қолın ustap köp jalındı
6720 қаştı dep berekesi şahar kentting
- 6721 sebebi patşanınḡ bul ötinüvi
6722 ḥalıqtıḡ berekesin ketirüvi
6723 қамı üşin jel joқтаған өз basınıḡ
6724 ḥalıққа ot қahatı bekinüvi
- 6725 narazı қalıḡ ḥalıқ bolıp buḡan
6726 basına patşasınıḡ tönip tuman
6727 barlıḡı äskerining karşı bolıp
6728 tur edi ömir sürüv bolıp kümän
- 6729 patşağa javap berdi ḡalım sina
6730 va taқsır meni orındı jerge kıyna
6731 mening eş bul tuvralı jazıgım joқ
6732 ḡapuı et ot jöninde joқ eş ḡayla
- 6733 ḥalıqtıḡ patşa ötinip ataḡınan
6734 dünyada bir ḡana otting şataḡınan
6735 қушақтаp moyınınan sinanıḡ kep
6736 avzımen opti süyip saқalınan
- 6737 bosanıp ḡalisina buḡan endi
6738 patşanıḡ jalınuvın munşa kördi
6739 uyalıp bolattay bop қatıp қалмай

- 6740 azırak jumsaktıkpen javap berdi
- 6741 sina ayttı munı istev̈şi men emespin
6742 şeşüvin bildim kimnen bul kengesting̈
6743 patşa ayttı kimnen bolsa onan bolsın
6744 rakatın tabıngız tek erte keşting̈
- 6745 sina ayttı aya sultan ğabdilhakim
6746 joĸ mening̈ sizding̈ aytkan sözde şägim
6747 jasaĝan jadüv kempir bul jumıstı
6748 pälen dep jay küyimen ayttı atın
- 6749 ol mıstan köp okıĝan sıyķır jolın
6750 bilmeytin jaman isi az aĝ onıng̈
6751 ıalanıng̈ işindegi barlıĝ ottar
6752 boyında jasıruv̈lı tıĝķan sonıng̈
- 6753 ey taĝsır nanbasangız etip kümän
6754 şam berip bir adamdı jumsa buĝan
6755 boylatıp balavız şam janbay ıalsa
6756 bolayın men jalĝanşı onda budan
- 6757 astına barlıĝ ottı alĝan tıĝıp
6758 ayamay jandirasız onı jıĝıp
6759 tüsinip ıaldı patşa kegin sina
6760 aluv̈ĝa tur eken dep bildi uĝıp
- 6761 padişa sārhang̈ ayar dedi ıayda
6762 jumsaymın paluv̈anım jıldam ayda
6763 astında ot bar eken ot alıp kel
6764 mıstan bar atı pälen pälen jayda
- 6765 şam alıp bir balavız sen soĝan bar
6766 tınglama jılasa da etse de zar
6767 näletting̈ alıp urıp şalkasınan
6768 boylatıp balavızdı astına sal
- 6769 eger de balavız şam şıķsa janıp
6770 söndirmey paytaĝıma keltir alıp
6771 almasa sol mıstannan ärkim özi
6772 janbaydı alĝan otķa ot tutanıp
- 6773 esitip bul buyırıķtı sārhang̈ ayar
6774 ıolına balavız şam aldı dayar
6775 ayılĝan köşe boylap üyin tavıp
6776 şakırdı ıaydasıng̈ dep kempir äyel
- 6777 dalaĝa şıķtı kempir ne deysıng̈ dep

6778 ey ana turmın ƙazir sizdi izdep ƙep
6779 ƙamıng ne depti balam ƙolingdağı
6780 jürsıng be ot taba almay vayım jep

6781 iyä ana sizden izdep keldim ottı
6782 ey balam ot bola ma mende depti
6783 özim de ot taba almay zar bop jürmin
6784 biylegen patşa biler memleketti

6785 ey ana ot däl sizding astıngızda
6786 ot bar dep patşanı ayıp sastıngız ba
6787 jiberген patşa özi meni sizge
6788 jurt бүkil sening mıstan ƙasıngız ba

6789 ey balam sav ma dening jındımısing
6790 mine dep alıp urıp jındı kising
6791 astına balavızdı malıp aldı
6792 tıngdamay oybay oybay ming dıbısın

6793 balavız ƙam jarƙırap ƙıttı janıp
6794 ƙarıtay ƙattı basıp aldı malıp
6795 ƙaytıp kele jatƙanda ƙaybir kisi
6796 suradı kelesing dep ƙaydan alıp

6797 ol ayttı pälen mıstan pälen üyde
6798 tıgıptı ottı astına sonday küyde
6799 ƙamınga tutandırıp alayın dep
6800 salsa da tutanbaptı ƙanday küyge

6801 ayar ayttı är kisi özi barıp
6802 almasa baska ottardan ƙıƙpas janıp
6803 körgender köz tutasƙan sansız adam
6804 mağan ber mağan ber dep köp toƙtalıp

6805 ot izdep ızgıp jürgen ming san ƙalık
6806 körgen song bara jatƙan ƙamdı janıp
6807 birevge birevdiki tutanbaydı
6808 tabamız dep suradı ƙayda barıp

6809 bärining ayttı särhang jön jobasın
6810 pälen jayğa barsangız ƙın tabasıng
6811 ƙubırıngan adam goy ƙam jandırıp
6812 özing ƙoldap almasang ƙur ƙalasıng

6813 ƙubırğan ƙala ƙalkı ƙanşa jandar
6814 işinde bir de äyel joƙ er adamdar
6815 ƙolında bärining de balavız ƙam
6816 oy toba ay dep baradı ƙäri ƙaldar

6817 olında balavızdı amı janıp
6818 pataa srhan ayar kirdi barıp
6819 kren song kzimen bul keremetti
6820 padiah tnti boldı ayran alıp

6821 ondaı mıstan zalım oyladı endi
6822 bul jumıs sina erden maan keldi
6823 ılaj jo oldan keler kingenmen
6824 aşpasam aldırmas el maan demdi

6825 tappadı tar amadan aşara orın
6826 aldı artın adam orap alan jolın
6827 yining art jaında jethana
6828 bar edi tayav turan ulava oning

6829 jan anday krinedi ısılganda
6830 is anday teris baıp uınganda
6831 tııldı soan barıp sasaninan
6832 ustar tal tappaan song usınganda

6833 amalan umıraday alıng alılık
6834 ıyratıp kirdi sırttan tura alıp
6835 uladı ıyratılıp jethana
6836 belinen kirdi kempir domalanıp

6837 bir ana mıstan emes kp jan battı
6838 ytkeni kp jabıla tartılaptı
6839 kezektı men alamın maan ber dep
6840 kp kisi salmaımen ulap jattı

6841 ayısıp irik aaş omırılıp
6842 grs etip kp kisining salmaı nı
6843 alımdap bir parası bılgandı bden
6844 ısaymay jası jeri jıılan tik

6845 njasat n boyına jukan balıp
6846 ukır dep batıp ketpey ıksak alkıp
6847 ot kerek sondıqtan sol art kerek dep
6848 aldımın art mıstandı aldı tartıp

6849 kezekke ıarandar aramadı
6850 alılık ona tek turuvdı alamadı
6851 l jetken alıp urıp am jandırıp
6852 jırtılıp ketip jattı jaaları

6853 meyli ol butatı aaş balavız am
6854 malanı janıp ıqtı aybir adam

6855 jalma jan alıp urıp asıqtırmay
6856 abaylap alıp jattı avırtpay jan

6857 ne kerek biraz adam alıp bolıp
6858 mıstandı qoya berdi ayap qorıp
6859 beyşara ekinşi bir jayğa qaştı
6860 äytpese ketermin dep tezdep ölip

6861 onda da jağatuğın otı joqtar
6862 ot jaqpay tamaq işpey qalay toqtar
6863 ayasıp üylerine alıp barıp
6864 tarttırdı iyt azabın tartıp kökbar

6865 alğan ot jäne sönip namazşamda
6866 bereke boladı ma otsız janda
6867 jabıla alıp urıp şam jandırıp
6868 ayaydı beyşara dep ölip qalma

6869 onda da turuvına mümkün bolmay
6870 jabıla ot jandıruv damıl almay
6871 qaynay ma kara qazan ot bolmasa
6872 köp üyler mäs bolmadı otı janbay

6873 azamat key üylerde emes saylı
6874 ondaylar ot ta jağıp jarımaydı
6875 ekinşi jerge qaşıp bardı jäne
6876 sonda da arnaldı otqa basıbaylı

6877 ertengge bugün jansa ot qalmaydı
6878 birevden alar edi ot janbaydı
6879 birev keş tındırmadı birev erte
6880 bir jerge jatıp sorlı toqtalmaydı

6881 şahardan şıday almay sırtқа qaştı
6882 qaşarğa quvat qalmaq endi sastı
6883 şalısq eki ayağı qulay qulay
6884 bir kölding basına kep ayak bastı

6885 sol suvdıng basına kep uyıqtap qaldı
6886 qoyarın bilmey qayda şıbın jandı
6887 oyansa qas qarayıp ketken eken
6888 qarangğı taba almas dep köp quvandı

6889 qoyar ma jan avırtpay otting küşi
6890 oynaqan otpen birge köpting isi
6891 suv quysam tıgılğan ot söner av dep
6892 özinşe keldi oyına suv quyğısı

- 6893 otirip ya kúday dep jiberdi suv
6894 gürildep davıs sıktı bıksıp guv guv
6895 bolmadı beyşaranıñ oylağanı
6896 basılar degen edi aşıtқан uv
- 6897 tang atıp el oyanıp kün sıkkanda
6898 üylerding otı qalmay bul sıkkanda
6899 ot jayın mastağat kıp bas kuralıp
6900 az janar eken depti bir tıqqanğa
- 6901 taba almay karttı qarap kır men oydan
6902 emes koy ot joq jerden qarın toyğan
6903 alıstan burkırağan tütün körip
6904 ot bar dep tütün bolsa attı koyğan
- 6905 qarasa adamdar kep suv basına
6906 kart otır tumandatıp suv qasında
6907 kıyquvlap birin biri şakırısıp
6908 kiristi ot aluvding savdasına
- 6909 ot alğan kaytıp jattı kuvanısıp
6910 kıbırlap kumırsqaday şubalısp
6911 bir jerge kart mıstandı javıp koydı
6912 ot üşin halıq paydasın şıgarısıp
- 6913 aşhana ornatıptı jurttan alıp
6914 basında bağıp turdı adam qalıp
6915 avqatı mıstanning da jurttan boldı
6916 mıstannan bukar otı bir jıl janıp
- 6917 belgili ol jatқан jer orın boldı
6918 tep tegis бүkil bukar jolın kördi
6919 dünyada tas temir de tozad degen
6920 beyşara bir jıldan song aqır öldi
- 6921 halıqtıñ budan keyin otı jandı
6922 mıstanning ölgenine jurt kuvandı
6923 ärbir üy özdi özinşe savıq kurıp
6924 ot jağıp üyding säni kirip qaldı
- 6925 şakırıp bukar şahı sina erdi
6926 kurmettep kerek dese bärin berdi
6927 bir küni özderinşe мәjilis jasap
6928 körset dep etti ötinış bir önerdi
- 6929 ey taksır galımdardan köpke nusqa
6930 bizge ibrat degendey ülgini usta
6931 könglimiz köl suvinan etedi arzu

6932 tizüvge merüvert marjan kışka kışka

6933 osınday tamaşalar ötinipti

6934 tartınıp naz ğıp sina bekinipti

6935 mısırdıñ vâkıyğasın aytıptı olar

6936 tengizden tamşı ber dep şokınıptı

6937 aldına ayttı sansız vâzir niyaz

6938 keltirdi kuşak jazıp kımbat jihaz

6939 iyâ takır körsetsengiz az tamaşa

6940 bolar ed toqsan ötip tuvğanday jaz

6941 azırak ğalisına etse de naz

6942 keremet körsetpeske qalmanı ılaj

6943 otırdı köp işinde köterilip

6944 bir nârse jasağanday kıymıldap az

6945 maqul dep esitildi aytqan sözi

6946 tördegi esik jaqta köptiñ közi

6947 ajdaha jeti bastı kirdi esikten

6948 ayırqşa qorqınıştı aybattı özi

6949 otırdı tırp etpesten halıq qarap

6950 ıskırğan davsı mıydı jarıp barad

6951 aybat kıp adamdarğa umılğanda

6952 jäne bir şıqtı aydabar jazıp qanat

6953 patşanıñ tuvra astınan paytağıniñ

6954 türı artıq anadan da jaypavınıñ

6955 umılıp eki ajdaha bir birine

6956 kördi köp jer dirildep şayqaluvın

6957 avzınan bir birine şaştı jalın

6958 şaşırıp adamdardıñ bastı bärin

6959 zilzala jer silkinip şayqalganda

6960 sasıptı jasay almay basting qamın

6961 adamdar bir birine tıgılıptı

6962 patşası zäresi uşıp jıgılıptı

6963 tutılıp til baylanıp söyley almay

6964 molda bop tizeleri bügilipti

6965 bayağı sārhang ayar iman aytıp

6966 alarıp eki közi jumılıptı

6967 köşilik qol qavsırıp ayttı jılap

6968 adamdar qattı qorqıp qaldı qılap

6969 qavipti tamaşanı qoya turıp

6970 bolsa eken köngil şattıq depti surap

- 6971 maḳul dep aldınḡını ḳaytarḡanday
6972 minuttay tınıs alıp taptı turāḳ
- 6973 aldınḡı körinister tavıp orın
6974 esikke ḳoydı sina siltep ḳolın
6975 ädemi esik jaḳtan perde aşılp
6976 dayarlıḳ jasaḡanday etti jolın
- 6977 bir kezde şıḡa keldi bir top küyşi
6978 kiyingen körkem ḳızdar äñşi biyşi
6979 budan song körkem boyly er jigitter
6980 ḳulaḳḳa murtı oralḡan jupar iyisi
- 6981 ärḳaysı jüz puttan jük kötergendey
6982 millionı bir körgenning ötelgendey
6983 ḳolında ärḳaysının sırnay kerney
6984 tüstegi zattay jürgen mekendenbey
- 6985 buḳardınḡ ḳarap bāri patşasına
6986 ḳurmetpen basın iyip başḳasına
6987 beyne bir ḳol ustasıp öskendeyin
6988 turḡanday körindi anıḳ naḳ ḳasında
- 6989 küyşiler bir mezigilde tarttı küyin
6990 boy balkıtıp eritip es pen mıyın
6991 än salıp ḳızdar toby biy biyledi
6992 ketkendey aḳılı azdar tastap üyin
- 6993 oyında munḡı menen şeri barlar
6994 ıḣḳılı jüreginde jeli barlar
6995 aşıḡı bar än küyding mänin uḡıp
6996 munḡdılar jası tamıp jılaptı zar
- 6997 än küyge aḳıldılar ḳaldı ḳayran
6998 bul şattıḳ bul tamaşa bul dep sayran
6999 vāy ḡılım vāy aplatōn vāy adamzat
7000 vāy dūniya tamaşa ömir ḳızıḳ maydan
- 7001 oyladı otırḡandar mājilis aşıp
7002 tūs pe bul öng be eken dep aḳıldasıp
7003 ḳuvandı jürekteri jarılḡanday
7004 vāy sina ay vāy sina ay dep maḳtavı asıp
- 7005 osımen osı ḳızıḳ ayāḳtalıp
7006 toymadı körtüvşiler toyat alıp
7007 taḡı bir ḡılımıḡızdan bolsa eken dep
7008 otırḡan alḡıs ayttı ḳarap ḥalıḳ

- 7009 köterdi ğalisina jāne qolın
7010 perde aşıp sol perdeden berdi jolın
7011 bir jigit altın legen kŭmis quman
7012 iyiningde jibek sŭlgi taĝı sonıĝ
- 7013 qolingdı juvingdar dep etti iyşarat
7014 qoldarın juvdı adamdar munı qalap
7015 jibekten atlastan dastarqandar
7016 jayılp tartıldı altın kŭmis tabaq
- 7017 qurmettep adamdardı mäjilistegi
7018 qorşadı dastarqandı barlıq köbi
7019 jayılp köpke köldey dastarqandar
7020 artılıp jattı taĝam şerbetteri
- 7021 tartıldı türli taĝam köz körmegen
7022 bul turĝan adamdarĝa kez kelmegen
7023 aytuvĝa onıĝ bärin til jetpeydi
7024 toqtaptı jüyriktir de söz bermegen
- 7025 jabıla jalmanĝ julmanĝ işti jedi
7026 jalmanĝdap işken jegen jan jan dedi
7027 öytkeni burın songdı körmegen as
7028 tätti ĝoy taĝsıq astıĝ köpke tegi
- 7029 bolmaptı köptiginde astıĝ esep
7030 özgermey tura bergen jedim desek
7031 bul taĝam qalay tätti kemimeydi
7032 toymaymız ya qoymaymız qanşa jesek
- 7033 jigitter işip jatur şaraptan da
7034 suvsın dep qalay tätti jaratqan da
7035 qanşa köp işkenmenen mas boluv joq
7036 qaytpaysıĝ suvsınnan da tamaqtan da
- 7037 jarıqtıq as pa eken bul peyiştegi
7038 desipti türli astardıĝ seyisteri
7039 bir kezde kel toqtayıq depti patşa
7040 batasın jegen astıĝ beriskeli
- 7041 patşası vāzirleri qolın jaydı
7042 ne dese bāri dayar etti şaydı
7043 raqmet as tavsilmas halıq ırza
7044 toydıq biz as jegenmen tavsilmaydı
- 7045 sol kezde ğalisina etti iyşarat
7046 jayılp piste badam jemis şarap
7047 jigitter kızmetkerler birtirte birtirte

- 7048 özinşe kelgen izben ketti tarap
- 7049 sinağa algıs ayttı turğan jandar
7050 vâzirler tağı başka köp adamdar
7051 künbe kün ğılım öner tamaşasın
7052 körsetip turdı sina bolıp dayar
- 7053 sinanınġ jer jüzine jetken dangkı
7054 kaç jarıp kara kıldı kımbat narkı
7055 bir patşa maħmut degen esitipti
7056 uvälayat ħabarlanıp german ħalkı
- 7057 köp eken sol patşanınġ ġalımdarı
7058 dangkı da köp elderge mälim edi
7059 iyesi ğılım öner neşe türli
7060 tärbiye ozğan tereng tälimderi
- 7061 esitip aldıruvğa er sinanı
7062 tartuvğa dayarlanıp köp sıyları
7063 şakırsak ibn ġalisinanı dep
7064 bas qosıp özderinşe ħalıq jiynadı
- 7065 mısırdıng patşasınınġ akır ħalin
7066 buķardıng patşasimen ne bolğanın
7067 esitip biz de körsek degen ıķılas
7068 uyġarıp kördi tuvra şakırmaġın
- 7069 bäri de şakıruvdı etti tilek
7070 köz körmey er ķadiri kimder bileğ
7071 buķardıng mänjal degen bir tābibı
7072 ķarsı edi sinağa ol ķara jürek
- 7073 der edi ġalım bolsa ol menmin tāvip
7074 maġan da ħalıq ķulap ketken avıp
7075 men oġan ķatar sanap bas iymeymin
7076 ne ķajet seskenbeymin etip ķavıp
- 7077 kökiyip maķtar edi özin özi
7078 jürse de keremetin körip közi
7079 degenmen tāvıptıġı asķan da edi
7080 maķtansa maķtanganday maķtan sözi
- 7081 patşanınġ vâziri edi mänjal ħakim
7082 körer ed tāvıptikten ħalıq ta ġakın
7083 bir küni buķar şahar padişası
7084 germanning patşasınınġ aldı ħatın
- 7085 ħatında tömeñşilik jolımenen

- 7086 k rmettep ayt an jaksı j nimenen
7087 sina men m njalin dı suraymız dep
7088  t n p  at jazıptı k l menen
- 7089 sinanın  d rajasın kattı sa tap
7090 jiber dep m njaldı da ayt an ma tap
7091 k rd n g z biraz v k t  asiyetin
7092 etemiz biz de arzu  degen to tap
- 7093 bu ard n g  bular a ayttı padi ası
7094 sizderge german  ahının   at naması
7095 k rmettep  akıradı etip tilek
7096 erek e art k arzu   k lası
- 7097 bular a  akır an song  barmay bolmas
7098  aytar an  ın  k lastı adam on bas
7099 ayır  a k p ilik n g  ma abbatı
7100 et n g z ma abbat a sizder de  k las
- 7101 pat  a mar aba dep ayttı bular
7102  riyne ma abbatpen k rmet  ılar
7103 jer alıs k rmegen el emes tanıs
7104 barmaymız bu aranın   zi de unar
- 7105 bu ard n g  pat ası ayttı  akırdı olar
7106 barma an  akır an song  uyat bolar
7107 barlı ı tama anın  tir ilikte
7108  lgen song  g lge  alay bulbul  onar
- 7109 bular da  ab l aldı uyal annan
7110 ma satı bolmasa da  iyal a al an
7111 pat a ayttı biraz v k t onda bolıp
7112 kellersiz  zimizge tez olardan
- 7113 m njal a ayttı sina dostım v zir
7114 jol  ar ı k ral sayman bolsın  zir
7115 pat ası uzak jer n g   akır ptı
7116 tartarmız sa tanbasa  joldan j zir
- 7117 tu  an da eke imiz tu ı an da
7118 payda jo  ba  d raja  uvı anda
7119  aharı ma mut sultan kır k k ndik jol
7120   lstan so tı ar jol burıs  ar a
- 7121 adamın at k l siz men bir pa ır
7122 mende jo  az k t lik  atır matır
7123 on k nde bir tatarın bolma ı av at
7124 bar an a jayav  baram taza ta ır

7125 jasımnan az avkatka boldım maşık
7126 ayğa da jüdemeymin karnım aşıp
7127 attığa jayaṽ ermes degendeyin
7128 pısıq bol osı bastan qalmaq jasıp

7129 al endi ıktiyattan vāzir joldas
7130 as avkat bizde sizşe āzir bolmas
7131 qalay da siz patşalık hakim adam
7132 özingē ılayıqtı alıngız as

7133 dese de mänjal vāzir ündemedi
7134 aytpadı menmendikpen birdemeni
7135 mensinbey köngilinde biyiktik bar
7136 sinanınḡ jaqpay qaldı bul degeni

7137 sina ayttı mänjal dostım aytam sağan
7138 taq bolıp pälen küni kelgin mağan
7139 kümpiyip maqul bolar degendeyin
7140 dayar bop aytқан küni barıptı oğan

7141 sina da bolmaşı avkat alğan boldı
7142 ekevi saparğa uzak tarttı joldı
7143 körsetpey jep işkenin bir birine
7144 jartı jol jıyırma kündej jürip keldi

7145 vāzir de şıqqan edi atқа minbey
7146 men senen kemmin be dep jayaṽ jürmey
7147 bir jerge astıgın da tastap ketti
7148 tūskenin āli azayıp qaldı bilmey

7149 aytpadı azaydı dep mening ḡalim
7150 azamat qattı saqtap uyar arın
7151 azayıp küş kuvatı kemip ketti
7152 sinağa jasırda da jayı mälim

7153 sina ayttı qanday dostım jay jağdayıng
7154 kuvat küş kerek bolsa men de dayın
7155 dese de avzın aşıp sır aytpadı
7156 surasa eregisip aytқан sayın

7157 bayğus bir tırıs eken sonşa keri
7158 baspadı şaқırda da tur dep beri
7159 bāseke keler edi ānggime aytıp
7160 attavğa qalmaq āli singar eli

7161 mänjalğa dedi sina dostım vāzir
7162 at ta āzir dāvlettige tulpar da āzir

- 7163 jumsamay orınına patşa mülkin
7164 kinālap özinge özing artting jāzir
- 7165 adamın men üyrenge bargā jokka
7166 jetemin köz aşkaşa köngilim soksa
7167 osınşa sizge ne joq azap tartıp
7168 şarpıltқан köbelekter özingdi otқа
- 7169 degende kürt jıgıldı omaqasa
7170 jol qalmay jalğız attap ayak basa
7171 surasa jalğız ärip javap bermey
7172 beyşara qaza taptı avzın aş
- 7173 ökindi ğalisına ötkenine
7174 jiyırma kün jayav jüris etkenine
7175 üstinde bul siyaqtı qurmet sapar
7176 mänjaldıng jolda qaza şekkenine
- 7177 bir jerden mazar kılıp belgiledi
7178 degendey er qadın er bilei
7179 mänjaldı sol mazarğa jaqsı jaylap
7180 dedi endi öz jayımdı jel bilei
- 7181 jiyırma kün jürgen edi bāsekemen
7182 degen er mänjal üşin ğılımım teng
7183 alğan song bir jaylı qıp jayğastırıp
7184 germanğa jetti sina tartqanşa dem
- 7185 germanning köz jiberdi qalasına
7186 sän bergen kök pen jerding arasına
7187 talasқан aymen künmen kümbezderi
7188 nur bergen körgen közding şarasına
- 7189 otırdı ğalisına attan tüsip
7190 maħabbat ıqılasına köngili isip
7191 patşağa men sina dep jetip barsam
7192 ılayıq bolmas dedi jaqsı pişip
- 7193 germanning patşasına kezdeskende
7194 paytaқта väzirlermen közdeskende
7195 bildirip bir ğajayıp körsetpesem
7196 kumar bop minap bolmas kün keskende
- 7197 keler dep asıqtı olar meni qaşan
7198 jaqsı alıp sol ıqılasın qaytarmasam
7199 özderi izdep tavıp alsa qarısı
7200 miyasar bolar depti bul tamaşam

- 7201 aķtarıp ğılım ķudiret ķazınasın
7202 jasadı patşalıkķa bazınasın
7203 ķörinbey ķözden ğayıp boldı ķala
7204 ķözge ilmey taķtı payı tāji basın
- 7205 jasadı el jatķanda munı tünde
7206 sezbepti uyıķtağan song adam bir de
7207 ķarasa aydalada jatır ğalıķ
7208 ķala joķ kirmegendey tūske mülde
- 7209 kūn şıķtı nurın şasıp sävlelenip
7210 ķalasız ķalğan ğalıķ ävre bolıp
7211 ķamalıp bul ķalay dep arız ayttı
7212 patşası şahı maķmut dävge kelip
- 7213 maķmut jiynap alıp vāzirlerin
7214 bāringdi men nelikten āzirledim
7215 tabıngdar bağı bustan ķalam ķayda
7216 aķılım avdı bastan ķazir mening
- 7217 tang boldı vāzirlerding bilmey bāri
7218 jabırķap ulı ķişi jas pen ķāri
7219 söylepti bir vāziri turıp sonda
7220 ķoy ķözdi orta boylı tūsı sarı
- 7221 ğılımnan ğabarı bar edi muning
7222 bul jumıs dedi taķsır ķudiret ğılım
7223 ğalımning ibn sina ğabarı bul
7224 belgisi keldim degen sizge bugün
- 7225 bolmasa san tarihda turğan ķala
7226 mümkün be joğaluvgā bugün ğana
7227 tabiyğat jelin biylep alğan erge
7228 ķalamız bolmaķşı oğan ķanday şara
- 7229 maķmut ayttı sonda vāzirine
7230 şınınğ ba oynap aytkan āziling be
7231 sinanı dostıķ üşin şakırttım men
7232 ķastıķ kıp ķalam ķurtıp jazığım ne
- 7233 vāziri ayttı taķsır salsang ķulak
7234 bul sizge ķastıķ emes dostıķ biraķ
7235 kōrmegen bilispen burın songdı
7236 birinşi biliskeni eli jıraķ
- 7237 sol ğalım bul ğabarı sizge bergen
7238 ķarsı al dep kelip turmın munşa jerden
7239 kōrseter ğılım ķudiret sunğattarın

- 7240 bolarsız neşe türin erteng körgen
- 7241 karşı alıp kurmet eter kurmettesek
7242 dünyada tiri adamğa kurmet esep
7243 ornına erteng onı kayta salar
7244 kurmettep kızmet etip alıp kelsek
- 7245 patşa ayttı izdep tavıp olay bolsa
7246 karşı alıp keltiringder kolay қonsa
7247 karşı aluv kurmet etuv mindetti is koy
7248 қalamız ornına tez onğay қonsa
- 7249 қalanıng köbi ornında ornında
7250 turıptı özgermesten bir pormında
7251 jalğız aқ padişalık paytahtı
7252 körinbey turğan tekke köz aldında
- 7253 şaharğa kirdi sina jalğız enip
7254 қalasın kurmettegen bugün körip
7255 otırған bay kisige közi tüsti
7256 jolı bir darbazğa tuvra kelip
- 7257 keldi özi keskininde beyşaranıng
7258 bay eken dävleti köp bul қalanıng
7259 kızmet kıp қol қuvsırıp tike turğan
7260 aldında köp kızmetker kördi adamın
- 7261 bul bay bir zor takappar adam edi
7262 bilmeytin jaksılıqtı nadan edi
7263 şıbınnıng asқа қongan ayak қolın
7264 jalamay jibermeytin sarang edi
- 7265 üstine sonşa kımbat kiygen kiyim
7266 şalkıyıp şirenip tur қағıp iyin
7267 körgende galisina osındaydı
7268 köretin minezi edi işke tüyin
- 7269 aldında kızmetkerler bastı iyip tur
7270 bay soğan karşı қарап қaskıyıp tur
7271 қaykıyған қarnı jalpaқ öte semiz
7272 soydıyıp күрек tisi aқsiyıp tur
- 7273 minezi tırsar ed kedey körse
7274 keykiyıp keter edi kedey kelse
7275 janına galisina kelip turdı
7276 suraptı aқsa қajet nedey körse
- 7277 aşuvmen tikireyip şıqtı tügi

- 7278 sekildi semizdigi juvan kübi
7279 buyırdı jigitterge kuvıp şık dep
7280 onğbağan sorlını dep kedey tübi
- 7281 jigitter azar berip şıktı kuvıp
7282 beynemen akırettep jüzi suvık
7283 renjip ibn sina kaytıp şıktı
7284 azarın kaytaruvğa belin buvıp
- 7285 kinäni kaytaruvğa aldı tüyip
7286 karadı minezining sın jiyıp
7287 ıkılası şın kumarı osı baydıñg
7288 bir jürdek suluğ qaşır minse süyip
- 7289 kuvandı ğalisına murttan külip
7290 suramay baydıñg sın sırttan bilip
7291 tayağın qolındağı qaşır jasap
7292 bay bolıp bir savdager aldı minip
- 7293 kögildir pašın salğan basta sâlde
7294 karakök suluğ qaşır mingen sänge
7295 bay kisi sol ornında otırğanda
7296 köşemen öte şıktı salıp änge
- 7297 ötkenin baydıñg közi şalıp qaldı
7298 ekenin jaqsı qaşır tanıp qaldı
7299 tez şakır qaşır mingen kisini dep
7300 jügirtip artınan tez adam saldı
- 7301 bir jigit şakırdı tez sina erdi
7302 sizdi tez bay qojayın kelsin dedi
7303 şakırğan zamatında şalt burılıp
7304 jorğalap jelden jıldam jılıp keldi
- 7305 jelden tez suvdan suluğ jibek jündi
7306 sümbedey kamıs kulak asa kundi
7307 muz beldi kuyma tuyak şaşak kuyırık
7308 kaykıyğan qarını juvan kelip turdı
- 7309 qasına er sinanıñg keldi jürip
7310 işine bul qaşırdıñg ışkı kirip
7311 basınan bar aqılı avıp ketip
7312 satıñgız depti mağan kuldık urıp
- 7313 qaşırga qaştı aqılı ayrılmaska
7314 ayrılsa mümkini joq kayğı urmaska
7315 şuqşıyıp bası iyilip ayrılmaptı
7316 tabanın ne surasa taydırmaska

7317 kelisip mīng tenggege qaşırđı aldı
7318 maqsatı baydıng bitip asıldandı
7319 jolına galisina kete berdi
7320 bay minip qaşır basın jolğa saldı

7321 sırgıtıp kele jattı salıp jolğa
7322 siypaqtap jibek qaşısı alıp qolğa
7323 januvar dävletime däl jarasқан
7324 söytse de biraz aqşa bir mīng som da

7325 jolında biraz jatıp baqşa kördi
7326 jürse de burın körip osı joldı
7327 baqşanı körmep edi munday jaqsı
7328 janına jalt jult etip jürip keldi

7329 körmegen burın songdı munday baqşa
7330 janında bir äviz tur qarap baqşa
7331 yapır av osı baqşa kimdiki dep
7332 qaşırđing turdı üstinde tulpar atşa

7333 bay turıp baqtı işine baqşaşınıng
7334 sıgalap sırt jağınan kaqpasınıng
7335 tamaşa taŋ qalğanday turdı baykap
7336 germanning bavı ma dep patşaşınıng

7337 baqşaşınıng jaqınında äviz kördi
7338 qaşır da suvdı körip moynın burdı
7339 januvar suv işpegen eken av dep
7340 qaşırım qaŋaŋşa iş dep kelip turdı

7341 ävizding avızı ıqşam tübi tereng
7342 sekildi suvı kıımız altın zereng
7343 terengge tüsip qaşır engkeygende
7344 tongkaya quladı bay jetpey tömen

7345 tongkaya qulağanda qalğan talıp
7346 edävir jatıp turğan esten tanıp
7347 baqşaşınıng kirdi işine esiginen
7348 işken song kirdi me dep suvdan qanıp

7349 qaşırım qayda eken dep işkeri ense
7350 bir мәjilis oyun külki kelip körse
7351 kırık elüv kızgılıqtı suluv kızdar
7352 jannattay jaynap otır jaqın kelse

7353 jasıl jer kızgılıqtı kızıl gülder
7354 sümbil şaş jibek minez näzik ünder

7355  arsı alıp  urmettesip turdı b ri
7356 ta g davlı ta a jiptey ay men k nder

7357 tama a ta gdan anday taza boyly
7358  ı  a bel  arakat k z alma moyn 
7359  urmettep b ri birdey orın berip
7360 aldına dastar an men ta am  oydy
7361  alı  a  asiyetsiz  asis adam
7362  ızdar a bola  aptı abıroyly

7363  r t rli  zil s zben  arap  uydy
7364  zili  rbir  ızdın  t rli  ıylı
7365  attanıp  arap i ip oy  arı tap
7366 boy  ızıp birin biri  ısıp s ydy

7367 dombıra na ma  aldı oyun  ızıp
7368 bir birin  aksı k rip janın  ızıp
7369  u ıptı bir sulu   ız baydın  moynın
7370 bul ınıp sarı sazanday su dı sızıp

7371 ol  asis bay  u anıp janım de ti
7372  u a tap  ızdan beter betin  pti
7373 belinen bir  olımen  ımtiy ustap
7374 baya ı ayta berer iske ke ti

7375  n sal an eke  eke  sulu   ızdar
7376  u ıldıap jın    ke  nmen k listi olar
7377 jumısın oyında ı bitirgen song
7378 iyt n psi erkin  k n  taptı  arar

7379 jumısın tındır an song oyda ıday
7380 jigit n   at bop k n gili boyda ıday
7381  arasa jan  a ına k p adamdar
7382  amalap k lip jatır toyda ıday

7383 iyt eken bir ur a ı  ız de eni
7384  alanın  bazarı eken t z de eni
7385 ornınan uyal annan u ıp turıp
7386  a ıptı  olmen basa birdemeni

7387 k lisken tama alap k p  u lasıp
7388  yelder uyal annan betin basıp
7389 jibermey ustap aldı k p kisiler
7390 urı dep bara jat an  ızdan  a ıp

7391 barasın   ayda tastap  a ı ın dı
7392 k rset n  k pke merey ma ı ın dı
7393 ra met zeynetin e k y v bala

- 7394 süymeytin azamatım jasırındı
- 7395 iytin de alıp keldi ƣaldırmastan
7396 moynına almasına tandırmastan
7397 ƣazıǵa ƣalıƣ ƣamalap alıp kepti
7398 taptırıp kiyimin de aldırmastan
- 7399 jalang bas jalang ayak tıs kiyimsiz
7400 jasalǵan isting türi tım sıyımsız
7401 suraptı ƣaldırmastan ƣazı baydan
7402 ƣalayşa ƣızmeting dep bul iyinsiz
- 7403 bay sonda jaǵdaydı aytı bastan ayak
7404 ƣaşırın äviz baƣsa tastamay aƣ
7405 işinde sonday sonday is boldı dep
7406 aytıptı älevmetten jaskanbay aƣ
- 7407 jın urǵan dep tavıptı ƣazı surap
7408 adaskan aƣıl esten alıs jıraƣ
7409 jiberdi tävıpter men täbibterge
7410 özderi ƣarasın dep basın ƣurap
- 7411 ƣaytadan aldırıptı ƣazı ƣayırp
7412 aldینگı aytƣanınan lebizi aynıp
7413 künine bes жүз ƣamşı buyırıptı
7414 salamat tabuv üşin jınnan ayırıp
- 7415 jındarı ƣaytpas depti etpey olay
7416 aƣılı şaruvasına sokpas kolay
7417 mıƣtı jın jan tänimen aralaskan
7418 sokpasa jazılmaydı degen onǵay
- 7419 sırtınan ǵalisına munı ƣarap
7420 sokƣanda turar edi tamaşalap
7421 aradan aydan astam kün ötkende
7422 kelipti ǵalisına onǵaşalap
- 7423 der edi jazıǵım ne är sokƣanda
7424 ƣaşıring ne etti deydi suv baƣƣanda
7425 rasın ärƣaşanda aytar edi
7426 biraƣta soǵa berdi sorlatƣanda
- 7427 sinaning keldi bir kün raƣımı ayap
7428 ölimge jetkizgende ƣalin tayap
7429 işine avruhana keldi sina
7430 kisidey inabattı jürgen jay aƣ
- 7431 janına keldi bayding jaylap basıp

- 7432 türmenen ayanıştı amandasıp
7433 söylesip jağdayattıñ surap bärin
7434 mınaday akıl berdi habarlasıp
- 7435 ey balam ayağanday dedi bayğa
7436 ornağan is emes bul tekke jayğa
7437 jiyirkenşek kedey körseng jok naşardan
7438 ekensing sarang bakıl osındayda
- 7439 kelgende bir beyşara esiginge
7440 kuvdırıp şıgarıpsing osı künä
7441 osılar sarangdıktıñ sebebinen
7442 keleyik kırsıgıngnıñ şeşimine
- 7443 sondıktan bul bälege bolgansing tus
7444 künige bes jüz kamşı gazabat is
7445 amalı mınav dedi kutıluvdıñ
7446 bälenni bes jüz kamşı kaytaruvdıñ
7447 ne kıldı ne jasadı qaşır dese
7448 tübinen ne kılsın de äviz suvdıñ
- 7449 dese eger qaşırıngız endi kayda
7450 qorada bağuvlı de jaksı jayda
7451 budan song eki ming som aqşa bermey
7452 iske aspas dedi balam amal hayla
- 7453 maqul dep jan tänimen vade berdi
7454 üyretip bay qasınan şığıptı endi
7455 soğatın bes jüz kamşı dārigerler
7456 baypañdap bay qasına jürip keldi
- 7457 kamşısın dayarlanıp qolına alıp
7458 uruvğa ongtaylanıp jolına alıp
7459 ne boldı qaşırıngız depti bayğa
7460 betine ne aytadı dep tuvra bağıp
- 7461 bay aytı qayda bolsın üyde qolda
7462 äviz şe
7463 ävizden ne jesin onda
7464 degende soğuv jolın toqtattı olar
7465 kamşısı qala berdi soqpay sonda
- 7466 hakimge habarladı tezdep barıp
7467 ävizde demedi dep toqtap qalıp
7468 beyşara tüzelipti navkastan dep
7469 kamavdan bosatıptı tez şıgarıp
- 7470 bay qasis keldi üyine beyşara bop

- 7471 künine bes jüz qamşı sıbağa jep
7472 oyladı sāl isterge aralasıp
7473 jüredi hâkimder de eken av dep
- 7474 qutılıp kelgennen song küy jayına
7475 özining burıngıday ınggayına
7476 arnalğan qutqaruvğa eki ming som
7477 aşıtıp batıp turdı ınggayına
- 7478 nesiye jüregine batıp uvdıy
7479 jegen bal avızına tatıp suvdıy
7480 öltirmek boldı äbden er sinanı
7481 köz körse kölden atқан qaz ben quvdıy
- 7482 az kündey galısına jürıp qaldı
7483 bir küni bir dâruvışke duvşarlandı
7484 men sizge ming tengge aqşa berem serik
7485 dep aytıp aytқан bayğa ertip bardı
- 7486 ayılğan baydıng bardı sarayına
7487 birtalay jumıs bergen malayına
7488 özindey tağı birevdi ertip bargan
7489 kelgenin bildi aqıning orayına
- 7490 qaradı ekevine qahar közben
7491 aqşağa kelding av dep aqtan bezgen
7492 ustatıp qızmetker malaylarğa
7493 qamşı soqtırayın tezbe tezden
- 7494 men jegen jemisimnen ol da tatsın
7495 janına janğan jalın soqtay batsın
7496 degende tereng gılım küşimenen
7497 er sina bildi tügel jumsap äpsün
- 7498 köngilin kördi bilip şıyşeng üydey
7499 qoymas er bir körgende işke tüymey
7500 kisige bermes jağın qarağanda
7501 bılayşa zat şıguvın degen süymey
- 7502 asına jep otırğan qonsa şıbın
7503 qanat tumsıq tabanı bolsa juğın
7504 quvanıp qağıp ustap ala qoysa
7505 şattanıp şarıqtap şalt jalaytuğın
- 7506 qanatıng uşatuğın osı goy dep
7507 ayağıng qanatıngning dosı goy dep
7508 julıp jalap tastaytın bara qoyşı
7509 buyırğan qaldı özime nesibe ay dep

- 7510 key kezderde şirkeydi alsa ustap
7511 kuvanıp jiberedi bir davıstap
7512 buyırğan adal isting urısı dep
7513 erinbey jiberetin bir jumıstap
- 7514 key kezde qala qoysa ustay almay
7515 qalğanğa qattı ökinip nusqay almay
7516 üş kündeý as suv işpey jatar edi
7517 eşkimning aytқан sözün qoştay almay
- 7518 sol qasis zor bay edi osı ayılğan
7519 däleldi zattarimen qosa ayılğan
7520 qasırı bay közine eles etti
7521 körinip bas qulağı aykın turğan
- 7522 bay anqlap azın avlaq vaqıyğanı
7523 betine er sinaning jalt qaradı
7524 iyşarat barmaqımen jelkesine
7525 er sina etti bayğa sol zamanı
- 7526 sinaning iyşaratı barmaqımen
7527 anqlandı bayğa bılay ar jağımen
7528 degendey keşegidey jersing tayaq
7529 aytqanday sezildi köp janjalımen
- 7530 tısindi bul bos kisi emes dedi
7531 baskağa aqıl qosıp kengespedi
7532 buyırdı ämiyanımdı alıp kel dep
7533 sinağa bir ming bes jüz sanap berdi
- 7534 ötinip er sinağa basın iydi
7535 qasan da esinge al dep qolın süydi
7536 külimdep galisina tısqa sıgıp
7537 ming tengge joldasına berdi sıydı
- 7538 özi bir keng onğaşa jaydı tavıp
7539 tağı bir is etüvge oyı şavıp
7540 adam gıp qara arabting suretinde
7541 qasapqa ertip bardı köngili avıp
- 7542 satatın adam edi malding basın
7543 ärkimge alıp satar bas bağasın
7544 sina ayttı bas satatın qasapşığa
7545 tingdangız aytar mınav iltiymasım
- 7546 jigitim mınav mening tilsiz arab
7547 künbe kün kelip turar qap arqalap

- 7548 salarmın apşıǵına bas aşasın
7549 alarsıǵ apşıǵınan öziǵ arap
- 7550 bir oydıǵ apşıǵına basın salıp
7551 bergeysıǵ javrına ayta taǵıp
7552 tas kereng esi şala tilsiz adam
7553 degen song väde ıldı abıl alıp
- 7554 künbe kün alıp turdı oydıǵ basın
7555 aytarmay arsı alǵan song iltiymasın
7556 bölektep şıǵarmastan jiya berdi
7557 kırık kündeı alıp turǵan jaǵa aşasın
- 7558 sinadan alǵan aşa jaǵa suvday
7559 ızıǵıp jumsamadı ızıl tuvday
7560 bolǵanda kırık kün tolık aşa da kırık
7561 bir isti turadı ma bir is uvmay
- 7562 aşanı ızıkkannan bölek oydı
7563 ayırıkşa kirsiz jaǵa elep oydı
7564 sebeppen jumsav üşin turdı atarıp
7565 bir zatıǵ retinen kerek boldı
- 7566 arasa kırık tengge jok kırık aǵaz bar
7567 ne bolǵan depti tang bop bul sabazdar
7568 turǵanda siykkır ma dep apalanıp
7569 ara arab kele aldı bolıp abzal
- 7570 apşıǵın körip bassı aralaǵan
7571 aşuvmen eki közi antalaǵan
7572 arabtı ak maǵdaydan soǵıp edi
7573 boyımen uşıp tüsti şalalaǵan
- 7574 arasa bir kisiniǵ bası boptı
7575 bayǵustıǵ bastı körip esi ketti
7576 şakırıp köşedegi adamdardı
7577 adamnıǵ bas bolǵanı nesi depti
- 7578 jiynalıp birtalay jan köşedegi
7579 adam bas bolar ma dep keseledi
7580 turǵanda arbirevler ar türli aytıp
7581 köşeden ǵalisına kese keldi
- 7582 başınıǵ dükenine sina kelip
7583 keldi me dedi jigit habar berip
7584 sinanıǵ jaǵasınan ala ketti
7585 eşkideı elengdegen iytı körip

7586 barlıgı kağaz boldı bergen aqşang
7587 ber qazir kerek boldı tavıp şapşang
7588 sina ayttı ey insapsız arab qayda
7589 kezekpen sabır saqtap sözge baqsang

7590 ol ayttı javap bergen kezeginde
7591 şıdamay aşuv otı özegime
7592 bir marte soqqanımda jumırıkpen
7593 bası bop qaldı adamning tez ölimde

7594 sina ayttı köşilikke ünimenen
7595 küvä bol aqayındar şınımenen
7596 adamzat qarap turıp bas bolar ma
7597 öltirdi arabımdı urı degen

7598 öltirgen zalım depti arabımdı
7599 jas jigit ziyanı joq qarağımdı
7600 qalanıng qaldı halkı tez jiynalıp
7601 sina tur tavıp ber dep adamımdı

7602 qalın top qaq ayrılıp teng bölindi
7603 tolkınnıng toqtaluvi kem körindi
7604 ayağı änggimening aqkan özen
7605 qazınıng qaravına jol berildi

7606 eki top ekevining songına erdi
7607 qazınıng qaravına jürıp keldi
7608 bas satqan öz basınıng qamın söylep
7609 bılayşa galısına javap berdi

7610 sina ayttı ädil qara taqsır qazı
7611 başınıng käsibi osı kısı jazı
7612 adamning basın satqan qoy bası dep
7613 bul nağız ülken javız önerpazı

7614 ey taqsır eske alıp eskeringiz
7615 şın sözdi kıyğaş körmey qoş köringiz
7616 aytkanım şın bolmasa men ayıpker
7617 osını nanbasangız tekseringiz

7618 bul sözdi qazı müftiy durıs taptı
7619 gajayıp saval boldı bul is kattı
7620 başınıng bas hanasın tekserüvge
7621 beripti moldalarğa ruqsattı

7622 munı kep tekserüvşi qarağanda
7623 bir uqlan bası şıqtı sanağanda
7624 jäne bir şaşı uzın äyel bası

- 7625 tabıldı saǵaldı bas ǵart adam da
- 7626 ǵaraǵsı ǵazıǵa kep ǵabarladı
7627 bölekse ǵoydıǵ basın taba almadı
7628 tappadı ǵaǵırǵanda sinanı da
7629 oybaylap basıı basın amandadı
- 7630 ol ayttı oybay taǵsır sıyǵır naǵız
7631 amaldap aldap ömir sürgen javız
7632 degenge ǵazı äpendi mänzür etpey
7633 jazasın tarttırıuǵa berdi mangız
- 7634 zar jılap arız ayttı jäne basıı
7635 ey taǵsır ǵıyanattan avlaǵ ǵaǵsı
7636 ǵırıǵ kündeı alǵan aǵşam ǵaǵaz boldı
7637 tura almay aban tirep jäne ǵaǵtı
- 7638 jiynalǵan osı arada ǵaǵsama adam
7639 bası bar bäriniǵ de jaǵsı jaman
7640 ǵalmangız obalıma dep jıladı
7641 ol sıyǵır oǵan küvä alla taǵalam
- 7642 nanbasang taǵı tekser baspanamdı
7643 jılatpay jetim tastap jas balamdı
7644 sıyımsız sıyǵırınıǵ tiline erip
7645 ǵıǵarma anıǵ bilmey masǵaramdı
- 7646 pisirip satǵanım joǵ adam basın
7647 ondaydan ǵuday aǵı aman basım
7648 ǵazıjan ǵayta tekser anıǵ taldap
7649 jeyin men onday bolsam balam basın
- 7650 ǵazılar tekseripti ǵayta ǵarap
7651 asıǵpay saspay taza jay ǵamalap
7652 ǵarasa ǵaǵsa bolsa ǵoydıǵ bası
7653 basıını azat ǵıldı oy tobalap
- 7654 basınan beze jazdap bas satam dep
7655 jabısıp jaǵasınan aǵsatam dep
7656 asılıp ǵala jazdap dar basına
7657 ǵutıldı jılap sıǵtap jaǵsı atang dep
- 7658 bul ǵabar бүkil german elge tarap
7659 ǵaladan ǵala ǵalmay ǵalıǵ aralap
7660 estildi ǵulaǵına maǵmut sultan
7661 är jerde änggimede tamaǵalap
- 7662 tang boldı ǵahı maǵmut bul ǵalay dep

7663 bas qosıp vāzirler men jasaʼvıl bek
7664 vāzirler ayttı sultan bul is sina
7665 izdep tap keldim sultan degeni tek

7666 izdepti adam arnap ār tarapqa
7667 germanning uʼālayatı türli jaqqa
7668 ne kerek derek tügil şerek te joq
7669 şalıgıp jüre berdi şarşap şaqqa

7670 künderden budan keyin boldı bir kün
7671 künder de ötip talay neşe dürkin
7672 germanning qalasining bazarında
7673 dükende bir jigitti kördi şirkin

7674 jas jigiti kelgen kelbet keskin suret
7675 qasında turdı sina etip qurmet
7676 sıpalıq tazalıgı ötkirligin
7677 şamalap tarttı ölşep gılımı qudiret

7678 tamaşa pikirining tazalıgı
7679 mazmunın teksergendey mazalining
7680 üyretse gılımı qudiret simiya tılsım
7681 uğımin qarap zeyin qazanining

7682 äkesi sol jigitting peyili jaman
7683 jan edi asa javız qulqı aram
7684 sinağa ket dep keyin beripti azar
7685 dükenge jaqındama baspa qadam

7686 ket avlaq azar tilmen keyip ursıp
7687 jerkenip ket kedey dep boyı bürisip
7688 beysara sendey paqır qadamınan
7689 ketpeydi kırık küngeşe avır kırsıq

7690 renjip ketti sina bolıp qapa
7691 suq tilmen urmay soqpay tartıp japa
7692 oyladı köringennen körmey azar
7693 buğan bir is körsetüv zavqı sapa

7694 qalaning kelip turıp bir şetine
7695 suvsız şöl saħara edi sol betinde
7696 tört aqas boyı birdey kesip alıp
7697 keltirdi suluv baqşa suretine

7698 tamaşa bir bav baqşa tört buriştı
7699 bav aqas bası jasıl japqan üsti
7700 tabiygiy tamıljığan taza gülder
7701 alma örik jüzim anar türli tüsti

7702 almurt šiye injir şabdahlılar
7703 tek kana aşık orın basatın jer
7704 esepsiz atın bilmes jemister köp
7705 san körkem qurma ağaştar jemis jeter

7706 qalğanday qarağanda adam qarap
7707 körgenning ketpes edi esi tarap
7708 astında kölengkeli köp ağaşting
7709 jüretin joldarı bar köngil qalap

7710 bav baqşa jasıl miyvâ jarasuvda
7711 gül jaynap bulbul sayrap päraşuvda
7712 jarqırap ağıp jatқан möldir suvlar
7713 toymastay körmegen jan qarasuvğa

7714 baqşaning törin eşkim körmegendey
7715 älemge munday baqşa kelmegendey
7716 bergenmen altın kumis tüyege artıp
7717 köz kıyıp bir jemisin bermegendey
7718 äzireyil özi arqalap ap ketpese
7719 işine kirgen kisi ölmegendey

7720 özin bir tüsin boyap etti bir bay
7721 jaraskan saqal murtқа sävleti say
7722 qolında kümistegen kümbez tayaq
7723 renjitken bay qasına kelipti jay

7724 dükende keşe körgen körkem jigit
7725 janında äkesi otır savda kılıp
7726 ädeppen sälemdesip sözge kelip
7727 otırdı bay qasına tize bügip

7728 bayeke mende bar bir bavlı baqşa
7729 jemisti taza gülder sizge jaksâ
7730 aldımın sizge kelip ayıp turmın
7731 qazırde zärli bolıp kerek aqşa

7732 baqşamning jemispnen işi tola
7733 körmeseng kümân etpe oğan bola
7734 köringiz közingizben meyil etseng
7735 alsangız arzan satam birajola

7736 aralap serüvendengiz almasang da
7737 onşama qınjılmaymın barmasang da
7738 tamaşa etüvingdi etseng kerek
7739 tanıs bop ayıp saldım qanbasam da

- 7740 baqşamdı ala qoysaṅ sāti tūsip
7741 tamıljıp jemis tola turḡan pisip
7742 bazarḡa satar bolsāṅ sendik saṽda
7743 ölşeseng öziṅdiki qalay pişip
- 7744 jemisting ketken kezi vaḡıtı ötip
7745 aytkan söz jaḡıp ketti äser etip
7746 dūniya äsirese sondaylarḡa
7747 kerek qoy kelişektey tursa jetip
- 7748 balasın atqa attandı janına ertip
7749 jemisting arzan alıp iyisine eltip
7750 şahardan sāl tısqarı bölmişege
7751 eki attı bir qaşırılı keldi jetip
- 7752 kökpenḡbek kökke jetken baṽ aḡaştar
7753 köṅil de köz körmegen türli aḡaş bar
7754 jemister pisip turḡan dūniyada joḡ
7755 ömirge umıtpastay tatқан jastar
- 7756 jayqalḡan qurma aḡaştar japıraḡı
7757 es ketip qurḡaḡ baspen baqıladı
7758 aqşaḡa baydıṅ özi ketti üyine
7759 tillaḡa on mīṅ tenḡge satıp aldı
- 7760 asıḡıs vaḡıt kısqā meḡgil tayaṽ
7761 qar javıp ketse kıs bop qalar jayaṽ
7762 äkesi ulına ayttı arba alıp kep
7763 bazar sat şıḡarıp turma bayav
- 7764 berermiz sıylık kılıp äkimderge
7765 baqşa joḡ munday tayaṽ jaḡın jerde
7766 qalay da baḡımızḡa tuṽra kelgen
7767 on tiyın qazır bizge on mīṅ tenḡge
- 7768 jolına sina ketti aqşanı alıp
7769 bay qaldı tekke aldım dep baqşanı alıp
7770 eki adam qaravılḡa tastap ketti
7771 saḡ bolıp turuv üşin baqşa baḡıp
- 7772 bay ketti ap kelüvge kölik arba
7773 mal bolsa bay sorlıda erik bar ma
7774 erteng taṅ atısımen san jemisti
7775 buyırsa salayın dep qan bazarḡa
- 7776 üyine bay da ketti kūn batқан song
7777 jigitter köp otırıp el jatқан song
7778 bular da sergek jatıp uyıqtap qaptı

7779 jep äbden jemisterden däm tatқан song

7780 jaykalğan jattı jemis arasına
7781 jemisting aqıl jetpey bağasına
7782 şalkıyıp şalkasına jattı biri
7783 avızı bir jemiske naq aşıla

7784 bal balkıp pisip jemis balbırap tur
7785 türlü gül şeşek atıp angkıp aq tur
7786 angkıyıp jatқан jigit avızına
7787 bir jemis tier tiymes salbırap tur

7788 bir kezde jatқан jigit ketti oyanıp
7789 jemisting avızına balı tamıp
7790 kıızıgıp kızday kızıl kımızına
7791 usındı jemek üşin jemisti alıp

7792 joğarı usınganda qolın sozıp
7793 jemis te köterildi biyikke ozıp
7794 otırıp jatқан jerden köterdi bas
7795 jata almay almağan song buğan tözip

7796 ekinşi alayın dep qolın sozdı
7797 ol jemis jetkizbey qol odan da ozdı
7798 yapır av jemis şındap қаша ma dep
7799 arқası aluv üşin äbden qozdı

7800 endeşe ozdı jemis odan da arman
7801 bolsa da boy jetkenge qolı barğan
7802 tikeyip qolın sozdı odan da ozdı
7803 bir taspen bolmağan song қойıp қалған

7804 tüsirdi jemisti urıp taspen jerge
7805 endi aldım dep engkeydi bärekeldi
7806 domalap engkeyse de qolğa түspey
7807 joyılıp tabılmaptı oydan örge

7808 jarıqtıq dedi almağa jan bitken be
7809 jandanıp қаşıp ketti äl bitken be
7810 oy toba mınav alma şaytan şıғар
7811 bolmasa avıştı ba aljıp men de

7812 қар бәлем күн шıққан song tabılarsıng
7813 birevi ayttı қаşıп ol қайда barsın
7814 tağı da jatıp bular uyқы қанıp
7815 turıptı ekevi de күн шıққан song

7816 bulardıng tündeги alma oyındağı

- 7817 üzilip domalanıp joyılğanı
7818 qarasa qarap qalğan baŋ baqşa joŋ
7819 alma örik türli jemis boyındaŋı
- 7820 baŋ baqşa jemis tügil kora da joŋ
7821 burınŋı qasındaŋı mola da joŋ
7822 ornınan jelder esken baŋ baqşanınŋ
7823 saħara jatқан jeri dalada tek
- 7824 bular ayttı biz tipti aljastıq pa
7825 bir jaŋğa tünde umıtıp aŋmastıq pa
7826 birevi ayttı eş uŋaŋta aljaspadıq
7827 jorıma qay qaydaŋı naŋkastıqқа
- 7828 birevi ayttı bay keler aŋıspasaŋ
7829 aŋıldı aljas basıp taŋıspasaŋ
7830 tikeley kelse osında tipti jaŋsı
7831 özimen birdey bolıp naŋ ustasaŋ
- 7832 birevi ayttı neŋdi naŋ ustaysınŋ
7833 sözdi qoy orını osı aŋıspaysınŋ
7834 joŋ baqşa on mınŋ aŋsa bayğa jaŋsa
7835 paydaŋdı menimen teng qarıstaysınŋ
- 7836 birevi ayttı sen de alma men de almayın
7837 birevi ayttı ne baŋtıq neŋdi almayın
7838 özimiz aman qalsaŋ şükir soğan
7839 qoy endi jerdi almasam jel de almayın
- 7840 söylesip jata bersin bular munda
7841 ne boldı söz aytalıq baydan onda
7842 maŋtanıp äyeline baŋsa aldım dep
7843 uyıqtamay qıvanuŋmen şıqtı taŋğa
- 7844 asıŋıp atŋıza almay uzın taŋdı
7845 tıŋırŝıp döŋbekŝüŋmen bir tündi aldı
7846 at arba jemis tiyep satuŋ üşin
7847 bay bayŋus balasımen kelip qaldı
- 7848 at arba tüye arbanı saldıratıp
7849 baŋşada qos jigitti qaljıratıp
7850 dalada eki jigiti söylesip tur
7851 bay baŋsa qayda depti jaŋŋıratıp
- 7852 bayeke baŋşanŋızdı basıp turdıq
7853 qıvanıp sizben birdey tasıp turdıq
7854 iyt pen qus urı ziyan etpesin dep
7855 uyıqtamay közimizdi aşıp turdıq

7856 birevi aytı özining körgenderin
7857 köngilin sol jemiske bölgen jerin
7858 akırı taspen üzip jerge tüsip
7859 şamday ak joq bop şapşang söngenderin

7860 armansız jattık angdıp baqşangızdı
7861 aqılık almasak ta aqşangızdı
7862 tün boyı angdıp jatқан түkke turmay
7863 aqırda ustap qaldık

7864 amalsız aqılınan ayrılğanday
7865 qos qanat qabırğası qayrılğanday
7866 qalağa saldır güldir qayıp ketti
7867 aqırıp aydalağa ayğırlanbay

7868 esitti vaqıyğanı körşileri
7869 jetkizip el şetine elşileri
7870 qanıqtı bul habarğa qala halqı
7871 maqmut şah habarlanıp patşa begi

7872 maqmutting sina dedi väzirleri
7873 ol erde gılım kudiret äzir dedi
7874 maqmut şah basın şaykap etipti arman
7875 bizderge körinbedi qazir dedi

7876 maqmut aytıp sinaning äzir isin
7877 bitirmes dedi adamzat jazıp isin
7878 suhbat qıp sol erlermen dostıq jasap
7879 şirkinning körer me edi mäjilisin

7880 bar edi bir väziri maqmut şahting
7881 endirgen türli şattık mäjilis sänin
7882 ivhana atalatın at esimi
7883 gılımnan habarı bar simiyaning

7884 ey taqsır qoymadıngız sinanı atap
7885 parsining täjigi edi ol bir şataq
7886 men onı izdep tavıp keltireyin
7887 sıylıqqa ne berersiz mağan matap

7888 degende sultan maqmut sansız käde
7889 berüvge köp aldında etti väde
7890 inşalla sinanı men tabarmın dep
7891 qapıda etti bir is tavıp jäne

7892 jasağan amalı sol kelip ongnan
7893 sinanı qaldırıptı ayak qoldan

- 7894 janına şah sultanning alıp keldi
7895 karşı aldı kırmızı izet jasap moldan
- 7896 küştü edi kaytaruvğa sina birak
7897 joq kılıp jiberuvge tavıp turak
7898 degendey kayter eken ustap alıp
7899 şıdaptı köreyin dep songın sinap
- 7900 şah mahmut onğaşa eken bular kelse
7901 jalang bas tājın alıp otır körse
7902 basına mahmutting kondı sina
7903 tāj bolıp murassaktı bağa berse
- 7904 ivhana mahmutka ayttı saqtan taqsır
7905 basına sina kondı atı māshūr
7906 qaradı tājın alıp mahmut sultan
7907 jasavğa asıgıs bolıp jaksı dāstūr
- 7908 qarasa bir murassak jeti müyiz
7909 bir gavhar är müyizde kızıl juldız
7910 är gavhar dūniye jūzi memleketting
7911 para par bagasına kündeı kündiz
- 7912 otırdı mahmut sultan kolına alıp
7913 ivhana munı bilip ot bop janıp
7914 konuvğa tājın örtep jandıruvğa
7915 turğanın bilip sina dayarlanıp
- 7916 şaşıldı tarı bolıp aynalağa
7917 tāj bolıp janıp ketpeı aydalağa
7918 ivhana koraz bolıp şukıp terip
7919 jep jürdi jıldamdatıp aynalada
- 7920 tavsılıp kaldı tarı eki dana
7921 mahmutting tize astında biri jāne
7922 birevi keng maydanda jatır edi
7923 tülki bop tura umtıldı sina bara
- 7924 ivhana kögerşin bop aspanğa uştı
7925 er sina qarşığa bop quva tüsti
7926 kögerşin kökten tüsip bir ormanğa
7927 tıgıldı artıq bilip quvğan kustı
- 7928 kögerşin kol quvsırıp adam bolıp
7929 tūskeni türlü tūske qarang bolıp
7930 bağındım galisina dep ötindi
7931 aldına mahmut sultan tilge kelip

- 7932 jan tartıp yakın sanap jalinganda
7933 aramdık adaldanıp arılğanda
7934 kıurmetin kıol kıuvsırğan kıabil alıp
7935 er sina erlik etti jangılğanga
- 7936 dostastı kıol alısıp ırzalasıp
7937 patşağa keldi ekevi mırza basıp
7938 sinağa patşa maımut sälem berdi
7939 tik turıp maıhabbatpen kıuşak aşıp
- 7940 sina da amandasıp turısıptı
7941 jaksılap hal aıvalın bilisipti
7942 äveldin er şekispey bekispe dep
7943 songınan kıol ustasıp külisipti
- 7944 bolındı as dastarқан jayıp tağam
7945 tanısıp väzir bekter kıanşama adam
7946 kisidey bir tuvısqan bilisken song
7947 patşa ayttı ötinemiz dedi sağan
- 7948 söz bolıp joқ bop ketken kıanşa kıala
7949 kıalanıñ adamdarı sansız jäne
7950 ornına kelse eken dep aytıptı äzir
7951 esepsiz şaruvalıq pen bala şağa
- 7952 sina ayttı kıalaların joғalğanda
7953 kıay küni kıay sağatta kıay zamanda
7954 patşa ayttı pälen küni atın atap
7955 jumanıñ küni şıqpay tang azanda
- 7956 sina ayttı kıalanı adam jasıra ma
7957 kışkene zatpen şahar basıla ma
7958 men be onday iri jumıs jasay alar
7959 ınggayğa mundaydı adam asıra ma
- 7960 bas iyip türegeldi maımut sultan
7961 er sina sizde mening ıqılas ıntam
7962 birtalay joğı ras kıalamızdıñ
7963 nanıñız bul sözde joқ kümän kıltan
- 7964 sina ayttı kıate sözdi kıospa mağan
7965 jalğan söz duşpağa arnav dosқа jaman
7966 anıqtap adam salıp bilıñizşı
7967 jasırmas barı joғın körgen adam
- 7968 maқul dep bir adamdı jiberdi arnap
7969 anıqtap bilip kel dep äbden şarlap
7970 ol kisi atpen şavıp ketip edi

7971 bir kezde bar dep keldi köpke jarlap

7972 kuvanıp tävba depti patşa külip

7973 tangırkap ajap kalıp köp irkilip

7974 anıktap öz közimmen körip edim

7975 kuvandım endi bugün işim jılıp

7976 kalamız gayıp boldı kalay közden

7977 tappadık joyılğanda qarap közben

7978 keşe jok al bugün bar gajap kaday

7979 gılım kudiret degendi kimder sezgen

7980 sina ayttı azdı köpti okıp gılım

7981 kämiynin är orınnan alğan bilim

7982 biraq bul bir gana tek tamşı mısıl

7983 sizderding gajayıp dep körgendering

7984 sinağa mahmut sultan ayttı ötiniş

7985 sultanı gılım hikmat alsangız hoş

7986 tengizden tebirentsengiz tamşı tengge

7987 kuzırınga köpşilikten köp süyeniş

7988 sizge köp bergen gılım tävir mırza

7989 gılımınga älem tänti kıtay kulja

7990 körsetseng millionnan bir mısılıngdı

7991 biz dostıng köpşilik pen boladı ırza

7992 bul sözdi galisina alıp qabıl

7993 basımmen qabıldaymın depti kämil

7994 otırdı külimsirep tömen qarap

7995 ündemey qaradı köp etip sabır

7996 otırdı ne bolar dep halıq qarap

7997 sina da telmirtpedi boyın balap

7998 bir kezde galisina qoyınnan

7999 är türlü ayvanattar şıqtı antalap

8000 ol angdar ayuv böri tülki şağal

8001 jolbarıs pil arıstan buğı maral

8002 jäne köp top top bolıp şığa berdi

8003 uvda şuv türleri bar buzır kamal

8004 azuvlı jolbarıs pen arıstandar

8005 aytqanga moyın burmay qarışkandar

8006 umtıldı qarap turğan adamdarğa

8007 üreyin qaştı tuvra tavışkandar

8008 köbeyip top top bolıp öre berdi

- 8009 anğdarğa adamdar jol bere berdi
8010 sıymağan köbeygen song ayvanattar
8011 jay bergen orındarğa kele berdi
- 8012 keng saray tıgızdanıp anğğa toldı
8013 aynaldı bermevge de jaŋğa joldı
8014 esikting qarşı aldına bardı adamdar
8015 talasıp ayvanattar alıstı endi
- 8016 alısıp alkıminan azuvlı anğdar
8017 ayuvmen julkılasıp arıstandar
8018 esikten laqtırdı törge qaray
8019 josılıp dala dala kızıl kandar
- 8020 jolbarıs kırıp saldı kaskırlardı
8021 kalıngdap kan josılıp taskındadı
8022 mazası kaşıp halık etti ötiñiş
8023 kattı dep kavaç bolıp bastıñ bari
- 8024 jer jardı ayvanatting kışkırganı
8025 aydahar jılandardıñ ıskırganı
8026 ketüvge jakındaptı jer jarılıp
8027 şakıldap türli tüsti kusting bari
- 8028 şuvlasıp aykay saldı halık korkıp
8029 öldik dep mıy jarılıp jürek tolkıp
8030 kaytadan bir mezigilde koyınına
8031 kirüvmen tavsilıptı jelip jortıp
- 8032 uh dep otırğandar demin aldı
8033 halkı men patşa väzir kayran kaldı
8034 kalayşa bir adamğa munşa gılım
8035 sıyısıp ornağan dep jurt tangdandı
- 8036 otırdı demalısta barlık adam
8037 anğdardı änggimelep jaŋğa bolğan
8038 jasaldı özderinşe aldarına
8039 jayılp keng dastarkan türli tağam
- 8040 kün batıp bolğan kezde vakıt akşam
8041 as avkat jiynalğan song suhbattaskan
8042 jäne bir şahı mahmut aytı ötiñiş
8043 bir öner körsetseng dep iltiy mastan
- 8044 bolmasın korkınıştı jaŋağıday
8045 er sina kabıl aldı demey bılay
8046 şamdardı sırtına koy perde baylap
8047 köşilik salsın nazar soğan qaray

8048 perdeniŋ qoydı artına jaŋaŋ şamdı
8049 asıǵıp jurt jumıla közin saldı
8050 bir börik perde artınan payda bolıp
8051 qavkıyıp üy tösemin tegis aldı

8052 bir qara börik astınan maŋday şıqtı
8053 kengdigi jüz qarıstay ülken tipti
8054 maŋdaydıŋ astın ala qası şıǵıp
8055 şaŋıraqtay köz körindi sonşa mıqtı

8056 üş qulaş budan keyin şıqtı murın
8057 murınnıŋ kirpiş üydey kördi türin
8058 körinip saqal murtı soğan layıq
8059 körindi keŋde qarını birin birin

8060 körgeŋ jurt qorkıŋqırıp nazar saldı
8061 jaratqan eken av dep munday jandı
8062 ne kerek üydiŋ işi tıǵızdanıp
8063 adamdar sıyısa almay tınışın aldı

8064 adamdar orındardan türegeldi
8065 sıyısar orın qarap jüre berdi
8066 aldına terezeneŋ burıştarǵa
8067 tıǵılıp peş üstine mine berdi

8068 sozılıp ärbir müşe öz aldına
8069 kelipti adamdardıŋ köz aldına
8070 zor qursaq bos orınnıŋ bärin alıp
8071 kıyındıq adamdarǵa keldi jüda

8072 davıstar şıǵa berdi iŋgıldıaŋ
8073 kııldım buvlıqtım dep qıŋkıldıaŋ
8074 köpşilik qoyıŋız dep etti ötiñiş
8075 kırar dep bärimizdi bul türli adam

8076 maqul dep ğalisina ol adamdı
8077 öziniŋ orınına qayta saldı
8078 joq boldı köringen zat közden tayıp
8079 adamdar ündeŋ almay aŋ taŋ qaldı

8080 köpşilik jıların da külerin de
8081 bilmepti taǵı kıızıq tilerin de
8082 ne kerek tirşilikte toyım bar ma
8083 mült etpeŋ joq qoy turmaq bir jerinde

8084 sinaǵa aytı maǵmut ey ğalım
8085 otırǵan qızırıŋda bul jaraŋıŋ

- 8086 raqattı qorqınıssız k rset kızıq
8087 iyesi ցılımlı qudiret bul d niyanıng
- 8088 barlıǵı terezenıng bek vli edi
8089 sebebi t n t neǵı jet vli edi
8090 aŗ depti terezenıng jabıq kiltin
8091 tilegin k pting qabıl et vge endi
- 8092 aŗıptı terezeni birev barıp
8093 sol vaqıt k zding k ni edi anıq
8094 qarasa jaynap oynap jaz bolıptı
8095 kıp kızıl g l şeşegin turǵan jarıp
- 8096 keng d niya kızıl jasıl zeynettengen
8097 b ri şat januv r joq beynet k rgen
8098 tur sayrap  nşi jırşı k sting b ri
8099 k z tartıp suluv kızday biylep bergen
- 8100 jibek jel qalampırlı esken şalkıp
8101 jayqalǵan kızıl qoŗkıl g lder qalkıp
8102 sayraǵan uŗıp qonıp bulbul torǵay
8103 k rgen jan g lge oranǵan buvını balkıp
- 8104 aldına bardı adamdar terezenıng
8105 t rine balkıp  sem erejening
8106 sekirip sırtqa şıqpaq boldı b ri
8107 kızıǵıp k rip d niya keng  zenin
- 8108 bekitip ol tereze javıp t bin
8109 aŗtırdı terezenıng taǵı birin
8110 kıyamet ornaǵanday d niya j zi
8111 jel soqqan surapılday k rdi t rin
- 8112 koparıp daraqtardı domalatqan
8113 tavlardı domalatıp aspanga atqan
8114 aŗşı jel suvıqtıǵı uvdan aŗşı
8115 j yrik tez  tkirligi atqan oqtan
- 8116 birese muz aralas qar da kıuyıp
8117 tavl r kep jerge soqqan k kten tiyip
8118 qaltırıp qatıp qaldı otırǵandar
8119 baska tımaq  stine tonın kiyip
- 8120 bir kezde sırtkı suvıq işke urdı
8121 kıyamet birte birte işke kirdi
8122 dirildep qalşıldaǵan qaravşılar
8123 oybay qurt munıngdı dep berdi sırdı

8124 sol kezde basım kirdi işke boran
8125 almaspız dep oyladı b ri de odan
8126 oybay jap bul b leng di iy  alım dep
8127 almastan pariyad etti barlık adam

8128 japtırdı ol terezeni birin aşıp
8129 bir dariya bahrı oman tolk n asıp
8130 arık ılıp aptağanday  lemdi su 
8131 su men j r nahan balık aralasıp

8132 buğan da or ıp turdı k ngildenbey
8133 tengizge tegisinin k milgendey
8134 tav tolk n terezeden toldı tol ıp
8135 adamdar  ldik dedi  mirge enbey

8136 tol ında tav balıktar j zgen tol ıp
8137 j ne de jurt su ladı janı or ıp
8138 japtırdı ol terezeni jurt jılındı
8139 su  başkan kiyimderin sıgıp silkip

8140 j ne bir terezeni aştı barıp
8141  rtengen b kil  lem ot a janıp
8142 iynedey ottan başka aşık jer yok
8143 jalındar ayğa jetken k ndi alıp

8144 halık or ıp k z bolğan song arasadı
8145 orık a da jek k rmeydi tamaşanı
8146 bir kezde bir top jalın so tı işkeri
8147 adamdar asıp esten adasadı
8148 japtırıp ol esikti ottan or ıp
8149 besin i bir esikti tağı aşadı

8150 k p ilik sol esikten arağanda
8151 k n ayaz bultsiz aşık sanağanda
8152  det e bire   rmen bire  bermen
8153  zining  erkin e  rkim alağanda

8154 aşıldı altın ı esik onı javıp
8155 t n eken tas arang ı  lken avıp
8156 bilinbes k zge t rtse  lip ketse
8157 j re almas j z k zd  adam jolın tavıp

8158 sol t ndi uyıktamastan  tkizipti
8159 k p ilik k zben  lıp k p kızık tı
8160 almastan er sinağa algıs aytıp
8161 jerine ma tav sa tav jetkizipti

8162 tang  atıp k n  ık an song k lki anıp

- 8163 sinağa şın köngilden ırzalanıp
8164 özining kújırasına jattı sina
8165 maħmuttan kabıladağan ruksat alıp
- 8166 paytaqqa bardı sina keler kün keş
8167 qarsı aldı halıq qavmalap kirşiksiz eş
8168 dastarqan jazıp salıp tağam tartıp
8169 tärtippen şerbet şarap etipti hoş
- 8170 songınan oyın külki ziyapatting
8171 kıızıqqa toyımı joq maħabbatting
8172 jāne de maħmut sultan etti ötiniş
8173 köriki önermen dep mäslihatting
- 8174 maqul dep ğalisına qabil aldı
8175 kabıldap qarsı alğan song damıldandı
8176 kunıqkan aşıqqannan küşti degen
8177 asıǵıp tez bolsa dep ıntalandı
- 8178 dastarqan jayuvlı tur jıylmağan
8179 işim jem asaǵı urttav tıylmağan
8180 ıdısta ayak tabaq et palavlar
8181 şayan qurt baqa boldı kıymıladağan
- 8182 iyrengdep et tağamdar jılan boldı
8183 qol tartıp turdı adamdar budan da endi
8184 sarazban büyi tışkan japalaq bop
8185 kıymıldap uyıtkıp jıldam örbıy berdi
- 8186 adamdar orınınan tike turıp
8187 ketkisi kelip turdı sırtqa şıǵıp
8188 kıyalı adamzating zıyanı joq
8189 otıra beringızder depti külip
- 8190 orınga otırısıt qayta kelip
8191 oy toba ay tamaşa ay dep ayta berip
8192 qarasa barlıq tağam özgermegen
8193 ǵılımına tänti boldı äbden senip
- 8194 sol küni körsetti sır tüni boyı
8195 adamning ne tilese aqıl oyı
8196 keltirip köz aldına köpşilikting
8197 artıldı är kün sayın abıroyı
- 8198 osınday tüs körsetip ärbir küni
8199 neşe kün öte berdi neşe tüni
8200 germanda maħmutşanıning memleketi
8201 tep tegis körmese de bildi munı

8202 osınday bolsa da alıp ülken ğalım
8203 bolsa da qıdiret küşi köpke mälim
8204 buğan da zamanında duşpan şıqtı
8205 kızğanşak kırsığınan bul dñniyanıñ

8206 maħmuttıñ ağa inisi jaqın tuvğan
8207 bar edi jaqsılardıñ jolın quvğan
8208 boyjetken bireviniñ ayday suluı
8209 tengdessiz kıızı boldı taza suıdan

8210 ol künde ol zamanda onday aşkan
8211 tabılmas arasınan jer men aspan
8212 sonday bir boldı ekinşi zılıħa der
8213 kerme qas asıp tuvğan sümbil şaştan

8214 tamaşa körip jürdi bul da kelip
8215 küşine ğılını qıdiret mayday erip
8216 biraq ta iyesi munıñ ğalım sina
8217 osığan jürdi suluı köñil bölip

8218 burınnan bul suluığa ivħana vāzir
8219 köñgili aşık bolıp tartқан jāzir
8220 avsa da onıñ oyı suluı süymey
8221 qapa bop sinağa da jürdi qazir

8222 jolığıp jürdi suluı sinağa da
8223 munday ul kelipti dep bul dñniyağa
8224 osını ivħana vāzir sırttan şolıp
8225 kızğanıp duşpan boldı buğan jāne

8226 kız sonşa örtten de ıstık tünde körse
8227 toymaytın jamalına künde körse
8228 eşkimniñ qoldan keler ılaı joq
8229 sinağa tünde tügil kündiz de erse

8230 ol kızdı maqtan etken бүkil german
8231 menğsiz aq navrıldağı javğan qardan
8232 janına jartı otırıp ketip qalsa
8233 er tügil āyelder de etken arman

8234 jaynağan eki beti kızıl güldey
8235 bir körgen uyıqtay almas uzın tünde
8236 ivħana patşa vāziri bılay tursın
8237 maħmut ta aşık bolğan özin bilmey

8238 denesi javğan qarday qaraqat köz
8239 qas qanday şaşı sümbil sonday minez

- 8240 janına er sinanıñ izdep kelip
8241 avzınan alıp jürdi kımbattı söz
- 8242 kızdargıa ǵalımdı aytıp maqtar edi
8243 olar da qulaq koyıp toqtar edi
8244 ivhana otqa tüsken köbelekterey
8245 sırtınan patşaǵa aytıp taptar edi
- 8246 köpkeşe jürdi maǵmut buǵan nanbay
8247 özi de küyikti dep qulaq salmay
8248 küni tün suluǵ sonan shıqpaǵan song
8249 sinaǵa qaldı bul da meyiri qanbay
- 8250 suluǵdı sina da özi teris körmey
8251 kezinde qalǵan emes jemis termey
8252 qolında jıyırma besting bar kıızıǵı
8253 bari de bitip jürdi periştengdey
- 8254 patshalıq qol astında paytaǵınıñ
8255 avızben aldı edi bul aytarınıñ
8256 aytsa da ivhanaǵa nanbap edi
8257 kemisi körinbedi bayqavınıñ
- 8258 suluǵdıñ körki elden erek edi
8259 aqılı aplatonday zerek edi
8260 ivhana patşaǵa kep jamandaǵda
8261 köngili sav qoyuǵdan bölek edi
- 8262 patsha da baqılavmen bildi munı
8263 tatavsız tabılǵan song sözdıñ shını
8264 sinanı öltirüvge etti irada
8265 ingǵayı qapın tavıp tek bir küni
- 8266 aluǵa amalı joq kızdı tıyıp
8267 bolsa da keskir almas tastı kıyıp
8268 op onǵay kızdı tıyıp alar edi
8269 sinadan seskenedi boyın jıyıp
- 8270 sinaǵa qaramadı burınıǵday
8271 avnaqshıp birde olay birde bılay
8272 sina da patsha sırn bilipti äbden
8273 ǵılımınıñ qudiretimen qarap sinay
- 8274 shahardan tısqa shıqtı munı bilip
8275 shaması bes shaxırım keldi jürip
8276 bir shukır jer bar edi qala artında
8277 kiristi bir jumısqa sonda otırıp

- 8278 bir şahar taṅgajayıp etti bina
8279 germanning ƣalasınan ülken jüdä
8280 sırtında bulttan biyik duvalı bar
8281 til jetpes sır siypatın aytıp sirä
- 8282 sırttağı duvalınınḡ suluvlıḡın
8283 siypattav mümkün emes mıḡnan birin
8284 aƣ merüvert asıl tastan ƣalap tergen
8285 keltirgen aƣıl jetpes oylap türin
- 8286 salıḡan sarı altınnan sarayları
8287 ilgendey kökten tömen şar aynanı
8288 kümistey köşesinen aƣƣan suvlar
8289 körinip közge zattıḡ talayları
- 8290 kirpişi aƣ kümistey köşeleri
8291 jibektey jupar lebi eser edi
8292 suvınan aƣıp jatƣan bir urttaḡan
8293 bolsa da ƣaṅşa avruvı keter edi
- 8294 tastardan kızıl jaƣut kümbezderi
8295 ƣalanıḡ sonday suluṽ salḡan jeri
8296 arnavlı aƣ merüvertten salḡan üyler
8297 üylerde körkem jigıt kızmetkeri
- 8298 kök kümbez munarası meşitterding
8299 köz körmey boyı erigen esitkenning
8300 ornaḡan otız jerden bazarı bar
8301 darbaza şıñjırı altın esikterding
- 8302 adamdar esebe joƣ jürgen bıǵıp
8303 ƣaptaḡan biri kirip biri şıǵıp
8304 äskerleri äsem aybat öz aldına
8305 jügirgen biri ƣaşıp biri buǵıp
- 8306 üy salḡan ǵalım sina özine arnap
8307 jaynaḡan gülder ösip ne bav şarbaƣ
8308 bulttardıḡ üstin başƣan biyiktıǵı
8309 astana altın kümbez salḡan taḡdap
- 8310 aydıḡ da ar jaǵına ketken be dep
8311 ƣarasıḡ oylar edıḡ äbden aḡdap
8312 aǵar suṽ är köşede baƣşa saray
8313 bulaƣtar jatır jıljıp tarmaƣ tarmaƣ
- 8314 birneşe salḡan üyler mäjilishana
8315 esepsiz ayılmaḡan jaylar jaḡa
8316 ƣalasın maḡmut german salıstırsaƣ

- 8317 janında kışlaḡ edi biraz ḡana
- 8318 bir tünde payda kılḡan munıḡ bärin
8319 eşkim joḡ keşe körḡen bul şaharın
8320 ḡarasa taḡ atḡan soḡ ḡerman ḡalḡı
8321 tamaşa etti körıp munday ḡalin
- 8322 ḡaradı jurttıḡ bəri tamaşalap
8323 az emes köp körmeytin onḡaşalap
8324 patşa da väzirler de boldı ḡayran
8325 pästenip köḡgilderi alasaraḡ
- 8326 köz körıp keybir üyler sonşa biyik
8327 turḡanday anḡlandı oyḡa ayḡa tiyip
8328 bul daḡı ḡalisına öneri dep
8329 aşı almay avızdarın ketti küyip
- 8330 ornatḡan öz aldına astanasın
8331 körsetip keremetting bastamasın
8332 esepsiz söytkenşe köp äsker şıḡtı
8333 ḡavip etti körmiz dep maskarasın
- 8334 aldında bir top äsker pilḡe minip
8335 jaḡındap bul ḡalaḡa bastı jürıp
8336 esepsiz ar jaḡında sansız ḡosın
8337 tuvralap turdı attardıḡ basın burıp
- 8338 söytkenşe köp äskerding keldi biri
8339 elşiler siypatında tüsi türi
8340 ḡarsı alıp maḡmut patşa bir sarayḡa
8341 tüsirdi ḡattı ḡurmet jasap munı
- 8342 elşining ḡolın aldı boyın iyip
8343 tüyedey döḡbekşigen büyi tiyip
8344 tik turıp tör aldına otırḡızdı
8345 ḡuşaḡtap jas baladay ḡolın süyip
- 8346 otırıp esendesip tör aldına
8347 usındı sina ḡatın top aldına
8348 patşası bir väzirge sundı oḡı dep
8349 jariyalap oḡıdı väzir onı aldı da
- 8350 jazılḡan ḡat mazmunı eken munday
8351 ḡermannıḡ padişası munşa jılday
8352 tamaşa turıp biraz dävren sürding
8353 ḡalḡan joḡ bitti vaḡıtıḡ budan bılay
- 8354 endigi bizding kezek memleketting

- 8355 kızıgın körüv jolı älevmetting
8356 sıymaydı eki arıstan bir ormanğa
8357 kalağan kıyalınga jerge ketkin
- 8358 sıymas bir memleketke eki patşa
8359 biri ozbaķ eki tulpar bāyge şapsa
8360 tabarsıng meyling payda meyling ziyan
8361 erte tap jağdayıngdı janga jaksa
- 8362 ket jıldam esing barda eldi tastap
8363 erkingşe endi turma jerdi lastap
8364 bolmasa kolınga alıp bar küsingdi
8365 azannan şık maydanğa erteng bastap
- 8366 bitirgen osını aytıp barlıķ sözın
8367 kol koyğan galisına atap özin
8368 kayran bop şahı mahmut turdı biraz
8369 şomılıp tereng oyğa aşıp közin
- 8370 şah mahmut väzirlerge minanı ayttı
8371 burıngı küştilikten bugün kayttı
8372 elşige jibereyik elşi qosıp
8373 sinanı şakırsak dep oydı ulğayttı
- 8374 iyilse kılış kespes erding basın
8375 er biler kurmettese er bağasın
8376 dedi de akıl iyesi parasattı
8377 väzrine ertipti jar jorasın
- 8378 bularğa ayttı sinanı şakırıp kel
8379 köp tartuv sıy siyapatka bayladı bel
8380 kaydasıng ibn sina şaharı dep
8381 tilepti iyä bağım dep abıroy ber
- 8382 är jerge habarşılar koyğan edi
8383 oları er sinağa habar berdi
8384 şıgardı karşı aluvğa väzirlerin
8385 germanning javşı väziri munı kördi
- 8386 bir bölek top askerler jäne şıqtı
8387 tärtippen sayasatpen tınggılıqtı
8388 altın täj bastarında belde kemer
8389 bular da etti askerşe köp kurmetti
- 8390 şaharding elşi väzir körıp türin
8391 askerding saltanattı baykap sırın
8392 işinen biz avılding depti adamı
8393 mundayding körmedik dep mıngnan birin

8394 sonimen bir sarayğa keldi biyik
8395 töbesi jetkendey bar bultқа tiyip
8396 jüz attı qurmetşiler keldi jāne
8397 patşalık sän sävletpen basın iyip

8398 jāne de bir maydan jer ketti alıp
8399 köz jetpes jer şaması atқа attanıp
8400 jāngadan tağı bir top qarsı alıptı
8401 jas jigıt suluǵ kızdar ānge salıp

8402 sonimen engizipti bir sarayğa
8403 jannattıng diǵarınday jaqsı jayğa
8404 aybattı paluǵandar oǵda solda
8405 aq qanjar altın kılış asıl nayza

8406 üstinde altın taqtıng aq saqaldı
8407 bir ulıq patşa otır asa māndı
8408 oǵda solda on eki mıng āsker otır
8409 basında qalqan boyda ām quraldı

8410 basında tāj tilla kemer belinde
8411 aldın japkan aq sakalı iyeginde
8412 oǵda solda paluǵandarı quraldı
8413 bul surette patşası otır törinde

8414 bul paytaqtıng padişalık siypatı
8415 mıng päriydon mıng havşangning quvatı
8416 jetpegendey jüz mıngnan da birine
8417 būkil dūniya kūş qossa da iylatı

8418 bul paytaqtı eş birevdi qalamas
8419 tengesüvge eşbir patşa jolamas
8420 rüstem dastan sam nariyman degender
8421 bul patşağa qol boluǵa jaramas

8422 munı körip maḡmuttıng vāziri
8423 qattı sastı jetpey vāzir māziri
8424 degenmenen tārtibinşe elşining
8425 ādeppen berildi sıy nāziri

8426 bir taqtıq otırdı bul arnalğan
8427 tarttı şerbet kımbat qurmet bargannan
8428 aytatıǵın mindetin de ayta almay
8429 isting songın kütip turdı san aluǵan

8430 aytar sözün turdı kütip ayta almay
8431 qaytararlıq javabın da qaytarmay

- 8432 bir vâkıtta sina basın köterip
8433 turğan sırdı eske saldı baykalmay
- 8434 salmağı avır köp nükteli ayttı söz
8435 akıl esti elşisine tigip köz
8436 maḥmut şahqa bizden sälem ayt dedi
8437 bitti vâkıtı taḫıtın tastap ketsin tez
- 8438 bir aspanda aynalmaydı eki ay
8439 bir taḫqa joḫ ḳos patşağa eki jay
8440 eki arıstan bir orınga sıymaydı
8441 ketsin barsın aytkın sälem osılay
- 8442 biraz vâkııt sürdi dävren saltanat
8443 näpsi toymas körse sonşa ol raḳat
8444 küş ḳuvatı bolsa ayanbay taḫ tursın
8445 arman etpey taḫ bop tursın baḳuvat
- 8446 mınav körgeñ askerlering tük emes
8447 tengizdegi bir tamşıdan köp emes
8448 aman bolsa körer erteng maydanda
8449 maḥmut saḥmut aḥmet zaḥmet gäp emes
- 8450 osını aytıp ḳaytardı elşi väzirin
8451 suluḅ sözben sünggip tüyrep jäzirin
8452 ḳaytarında keñ darbaza tar bolıp
8453 jüregine ḳaḳtı ḳayğı ḳazıgın
- 8454 keldi ḳaytıp patşasına jibergeñ
8455 ḳaldırmadı tapsırmanı tügelden
8456 maḥmut estip battı tereng ḳayğığa
8457 estip ümit üzdirgeñin közderden
- 8458 janıp işi ottay közi jaynadı
8459 ḳazandağı astay ḳanı ḳaynadı
8460 şekaralas memleketting bärine
8461 kömek surap köp ḫat ḫabar aydadı
8462 ḳaravınan askerlerin jıyıp ap
8463 soğıs sayman küş ḳuraldar sayladı
- 8464 eki jüz mıng jıydı äzirşe ḳosımın
8465 ne bolar dep songğı jağı osıning
8466 ḫavarzamin ḫat joldadı ḫalḳına
8467 keldi äskeri zankıbar şah dosıning
- 8468 patşa maḥmut äskerine buyırdı
8469 kömekke de köp askerler üyildi
8470 temir kiygeñ üş jüz mıngday kömekşi

- 8471 jāvīng kayda dep tıgıp turdı iyindi
8472 kolda kılış kanjarları belinde
8473 basın baylap bāygi tikken ölimge
8474 batırlığın baykap munday maḥmutting
8475 küle qarap küş bekitti köngilge
8476 ğalisina āskerine buyırdı
8477 pilge mingen bolat temir kiyimdi
8478 dariyaning tolkınıday tutasıp
8479 oṅgay etip kıyratingdar kıyındı
8480 er sinaning dayar türli toptarı
8481 batırlardıng kolında nayza şokparı
8482 körgen kisi aqılınan taṅanday
8483 pil men kerik mingen kölik attarı
8484 eki āsker aralastı tamaşa
8485 aqılı avıp jıgılğanday qarasa
8486 şah maḥmutting tamam boldı qosını
8487 sırttan qarap āskerlerin sanasa
8488 kaḷğandarın qostı jāne maydaṅa
8489 aykay kıyquv astı kün men aydan da
8490 ğalisina tömen tüsip taqtınan
8491 kiristi endi ğılım kudiret saylargā
8492 sol kolında qavāq jasıl tıp tınık
8493 oṅ kolına ustap alıp kök şıbık
8494 kan maydaṅa tayaṅ barıp şıbıkpen
8495 qattı soqtı kolqavağın tek turıp
8496 ār sokqanda onnan besten diyular
8497 at az boray quralımen basıp jer
8498 sokkan sayın tüse berdi qavāktan
8499 kayran bolıp taṅırqaptı körgender
8500 qoldarında tavday temir şokparı
8501 avızınan şıqqan jalın ottarı
8502 murınınan tütün şıqqan burkırap
8503 talqandaldı maḥmut şahting toptarı
8504 şah maḥmutting sırttan kamap qalasın
8505 köp közine körsetti küş şamasın
8506 vāzirine aqıl qostı maḥmut şah
8507 kaytermiz dep mınav isting şarasın
8508 ayttı vāziri adaspalık jaṅılıp

- 8509 örtenermiz ğılım küşke jağılıp
8510 äläman dep qolımızdı köterip
8511 joq bolarmız qaramasaq bağınıp
- 8512 padişahning aqılı bastan dal bolıp
8513 jılı jüzben qarağandı hal körip
8514 äläman dep qol köterip bağındı
8515 araşağa turğan bayğus zar bolıp
- 8516 ğalisina bağınğanın qostadı
8517 qavak soqqan kök şıbıgın tastadı
8518 besten onnan qayta kirip qavakqa
8519 tapşılınıp bitti diyu äskeri
- 8520 ğalisina bir qazazğa jazdı hat
8521 qalasına qayta kirip ğajaybat
8522 maħmut şahqa nama jazıp şakırttı
8523 meyma bolıp körsin degen ziyapat
- 8524 ılajı joq şahı maħmut bağındı
8525 qaharlı küş qayratınan jañıldı
8526 väzirler men ğalımdarın şakırıp
8527 birgelesip beybittikti sağındı
- 8528 bir top suluğ äsker ertip qasına
8529 qoştastı baq qonğan biraz basına
8530 ğalisina qalasına kelipti
8531 aybattağan tamaşasın asıra
- 8532 kelip kördi ğılım kudiret qalasın
8533 üş kat qorğan zeynettegen arasın
8534 eng sırtınan ülken qandek qorşağan
8535 tereng suvmen toltırıptı ämmasın
- 8536 appaq merüvert tastañ soqqan qalanı
8537 suvşınşaday işten körseng dalanı
8538 bolat qakpa darbazası qalanıñ
8539 üş jüz jigit qarşı alıp tur adamı
- 8540 qol quvsırıp qarşı aluvşı adamdar
8541 jüringizder dedi qurmet jarandar
8542 bismilla dep işkeri enip qarasa
8543 esebi joq sansız savda bazar bar
- 8544 türli halıq tolgan ärbir tarapqa
8545 türli türli bazar türli alapta
8546 üş şakırım jol jürgende meymandar
8547 tangdanıptı mas bolğanday şarapqa

8548 sebebi onıń kördi saray bir biyik
8549 töbesi anıq bulttan äri tur tiyip
8550 börki tüser qaraǵannıń basınan
8551 uşqan bürkit buldırap jür qıltıyp

8552 mıńg äsker tur qaravılşı tübinde
8553 berdi sälem maǵmut şahqa bir ünde
8554 bes jüz erden eki jaǵqa bölengen
8555 qoş keldingiz marhaba bar tilinde

8556 däl osınday jeti esikke keledi
8557 bärinde de mıńnan äsker köredi
8558 qol qavsırıp bäre birdey qarşı alǵan
8559 marhaba dos şahı maǵmut der edi

8560 segizinşi keldi esikting aldına
8561 änmen küymen duniya jüzi jańǵıra
8562 bul esikten qarşı alıptı väzirler
8563 maǵmut shahting aqılınan tandıra

8564 maǵmut shahtı attan aldı tüsirip
8565 ortasınan orın berip usınıp
8566 onǵ jaǵında altın taqtıń väzirler
8567 qurmet jasap jay bergendey kışirip

8568 sol jaǵında paluvandar tur temir kiyimdi
8569 jetpis kezden arası keng iyindi
8570 kırık ayaktı altın taqtıń üstinde
8571 ğalisına otır şalkaқ büyüirli

8572 uşıp turıp maǵmut şahpen köristi
8573 orın berip otıruvın kelisti
8574 tizege tize iyinge iyin tiyisip
8575 tärtibinşe qoldarınan öbisti

8576 taq üstinen tike turıp barlıǵı
8577 er sinanıń bul bir tärtip jarlıǵı
8578 bir ekiden şarap tartıp jiberdi
8579 maǵabbatting kızıp azdap sandıǵı

8580 munan keyin jayıldı altın dastarkan
8581 bul belgisi suluı suhbat bastalǵan
8582 altın kese kümis ıdıs jayıldı
8583 nazı nıǵmet tola tätti as salǵan

8584 ğalisına jigitterge usındı
8585 jigitteri jarqın jüzdi pişimdi

- 8586 billur savıt paǵpur kese şarappen
8587 toltırılıp saķır suķır işildi
- 8588 dastarkanǵa türli taǵam qoyıldı
8589 tatıp taǵam şat şarappen toyındı
8590 budan keyin jazıp jāne dastarkān
8591 taǵam şarap eseleǵge boy urdı
- 8592 kelistire keng dastarkān jayıldı
8593 tamaşa etti jaķsı adamdar payımdı
8594 taǵ tolķınday tola taǵam üyilip
8595 ğurıp ādetten bölek boldı bayırǵı
- 8596 ğurıp ādetten bölek devding sebebi
8597 dastarkandı sonşa taǵam bögedi
8598 taǵamdardıng qalıng üygen boyınan
8599 otırǵandar birin biri körmedi
- 8600 boldı erekşe munıng özi tamaşa
8601 sonşa jurtқа emes edi onǵaşa
8602 on eki mıng maķmutşanıng joldası
8603 kördi ğajap bul siypattı tım asa
- 8604 osınşa adam qanşama köp alsa da
8605 alǵan sayın köbeyüvde sonşama
8606 bolǵannan song osınşa jan işip jep
8607 qaldı sonşa suvsındarı qansa da
- 8608 bul suhbatta tanǵ tamaşa artıldı
8609 kördi kımbat gavhar jaķut altındı
8610 alıp şıķtı aralavǵa baķşanı
8611 degen kezde biraz mājilis sarkıldı
- 8612 tanǵırkatıp vāzirler men patşanı
8613 aralavǵa jürdi bastap baķşanı
8614 kumis esik keng darbaza aşılgan
8615 körgen kezde jasarganday jastarı
- 8616 dūniya emes depti jannat ujmaǵı
8617 jupar iyisi angķıp ārbir tustaǵı
8618 altın japıraķ aǵaştarı kumisten
8619 otır sayrap butaķta ānşı qustarı
- 8620 kızıl sarı koşķıl külgin gülderı
8621 gülderining aytıp bitpes türleri
8622 jüz mıng adam kirse jappay baķşaǵa
8623 kengdiginen tappas birin birleri

8624 bul bir ğajap keremeti mınaday
8625 aqıl oyĝa sıymas tereng unamay
8626 biraq munı ğılım qıdiretpen jasağan
8627 men özimşe pikirleymin şıdamay

8628 tavıs totı gülderin de jırlağan
8629 balday balqıp may bop erip tıngdağan
8630 bul baqşanı qanattı atpen tavısa almas
8631 sayahattap jıldar boyı mıngdağan

8632 eki kölding şatır tigip üstine
8633 qala ornatsa ne dev kerek küştige
8634 maqmut patşa körıp munı aljastı
8635 dep qart jasım jıyırma beske tüsti me

8636 taqtın qurıp oynap külip otırdı
8637 dastarqağa türli jemıs toltırdı
8638 örik jüzim alma injir anarlar
8639 dayın etip bärin birdey keltirdi

8640 ibrat ülgı aqşamğaşa körsetti
8641 bärin de aqıl miyzanına ölşepi
8642 ruqsat bolsa qaytalıq dep sinağa
8643 şahı maqmut bir iyşarat söz etti

8644 ğalisina naz ğıp ruqsat etpedi
8645 meyman bolıp jatqanınĝ qıp bek dedi
8646 budan keyin üş kün jattı savıqpen
8647 bir saĝattay bolmadı üş kün ötkeni

8648 üş künnen song jāne jeti kün ötti
8649 kün aralas kün izinen tün jetti
8650 jazding jarqın jaynağan gül tüninde
8651 ğalisina bir iyşarat ün etti

8652 sol saĝatta öngkey änşi küyşiler
8653 sazğa oynadı änge bastap biyşiler
8654 bir tamaşa boldı ğajap мәjilis
8655 äybät suluı aralas jas jigitter

8656 änşiler qarakat köz hor kızınday
8657 körgenning köngili qalmas bir buzılmay
8658 aytarğa bayan etip til jetpeydi
8659 bolsa da oqtan jüyrik oy uzınday

8660 ulastı tamaşamen künder künge
8661 tavıslımay taza savıq talay tünge
8662 jaralğan jangā aralas uyqı tätti

- 8663 uyķı kep k zderine t nde m lde
- 8664 tamaŗa tav sıladı k diretti k  
8665 kelse de uyķı k zge k  gili ho 
8666 bata almay v zirleri til katuv ga
8667 ma mut Şah dem aluv ga ayttı  tini 
- 8668 sekunda  alisina etti iy arat
8669 tap boldı k zmetkerler aytkan zamat
8670 patŗa a ılayıktı k rpe jastı 
8671 salındı saltanattap t sek kımbat
- 8672 arnalıp v zirlerding bas basına
8673 ılayı   zderin e ba kasına
8674  zdi  zi t sebine jata  aldı
8675 bolmadı domalanıp jatpasına
- 8676 uyķıdan  al an  bden jata  aldı
8677 jerinde jat an uyı tap  ata  aldı
8678 s ylesem t sekterding kımbattı ın
8679 ujma tan ap kelgendey matalardı
- 8680 ulas an uyķı t tti k nbey k  ke
8681 jastı  a jatpay  r zat enip t ske
8682 barlı ı  oyday juvsap sol jat annan
8683 k n  tip oyanıptı erteng t ste
- 8684 sina da ra at    in ketti bosap
8685 k rsetpey keremetin  ılım jasap
8686 oyanıp erteng t ste bas k terse
8687 jatıptı aydalada bolıp na at
- 8688 bav da jo  basta k rgen ba ŗa da jo 
8689 altın da tav bop jat an a ŗa da jo 
8690 baya ı  ala da jo  dala da jo 
8691 san v zir saltanattı patŗa da jo 
- 8692 dalada boz topıra ta jatr tekke
8693 bul ja day  ser etti  levmetke
8694 k p  sker eki ja  bop sogısu da
8695 batırlar ay asu da jekpe jekte
- 8696 aytar a bul maydandı emes m mk n
8697 bolmaydı ajıratıp dev ge kim kim
8698 bir ja ı bay ap tursa  z  skeri
8699 an lap esin jıyıp birtin birtin
- 8700 ara a  alisina  zi kirip

- 8701 qolına qabaq uſtap qağıp urıp
8702 qavaqtan batırlarım ſığıngdar dep
8703 ayqaylap qıſkıradı qarap turıp
- 8704 qavaqtı dürsildetip urğan sayın
8705 ſıqtı äſker ondap jüzdep bolıp dayın
8706 jalaſbas jalaſ qılıſ qoldarında
8707 maydaſa kirip jattı ſonday qayım
- 8708 äſkerding jayavına jayavlanıp
8709 kiristi qan maydaſa tayav barıp
8710 attı äſker attıarmen ſoğısıptı
8711 taqırlap bitkenſe dep ayanbalıq
- 8712 qum menen köbeydi äſker qumırſqadan
8713 bir birin nayzalasıp qılıſtağan
8714 äſkerin german ſahıning qırdı qattı
8715 qurğaq jer tabılmaptı urıpağan
- 8716 maḡmutting qaſtı aqırı äſkerleri
8717 ſıdamay qataſ tiyip des bergeni
8718 kiripti qaſıp barıp qalasına
8719 jengilip ſoğısuvdı qoſ körmedi
- 8720 bul jayding ſahı maḡmut kördi bärin
8721 äl kelmey äſkerining qırılğanın
8722 qayğısı baſtan aſtı qattı ſaſtı
8723 tizeden ölikterding keſti qanın
- 8724 qılıſtan jan qalmaptı ötkermegen
8725 bul jağday jumıſ boldı ep kelmegen
8726 iḡhana väzirine lağınet ayttı
8727 tilinge aldandım dep jek kör degen
- 8728 iḡhana jaſıldım dep ayttı ötiſiſ
8729 apuv et ötkizdim men baſtan bir is
8730 joliſa janım qurban taqsır paſſam
8731 uſındım minekey baſ urſa qılıſ
- 8732 maḡmut otırğanda qaharlanıp
8733 baſ väzir ayttı ötiſiſ türegelip
8734 ya taqsır iḡhanangning keſ künäſin
8735 aljaſkan äldeqalay jaſtıq jengip
- 8736 baſında balalıqtıſ bazarı bar
8737 közining köngilining nazarı bar
8738 ya taqsır apuv etip keſ künäſin
8739 armanda az bolğan joq ajalı bar

8740 ılajsız ötinişti qabıldadı
8741 jengilmes öltirse de avır jağı
8742 qalanıñ qalıñ qosın qamap sırtın
8743 qahar ğıp örttey janıp davıldıağı

8744 jenggen jav jağalasar jan tappadı
8745 jiynalıp kelip bəri jan jaқтаğı
8746 qolğa alıp jalāñaştap qılıştarın
8747 özdi özi maydandasıp qan qaptadı

8748 bir birin qulatsa da qılıştasıp
8749 qalanıñ qaptay sırtın urıs basıp
8750 äskerler qılış kesip qulasa da
8751 ölmeydi jāne turıp jağalasıp

8752 biyikke şıǵıp halıq munarağa
8753 degendey ol ala ma bul ala ma
8754 qalıstı qayıl bolıp halıq qayran
8755 bolmağan burın munday bul arada

8756 aspan jer boldı kırğın buzılğanday
8757 kıyamet ornap tağdır sızılğanday
8758 bir kezde ğalisina qavaktı alıp
8759 soğıptı dümpildetip damıl almay

8760 kir qavakqa äskerlerim
8761 bekerge uyat bas bermegin
8762 qavak anañ deydi balam
8763 özderingning ösken jering

8764 aytqandı estip bile berdi
8765 äsker sapqa jüre berdi
8766 besten onnan jüzden mıñnan
8767 qavakqa kep kire berdi

8768 aytqan sina javabına
8769 qarap qas pen qabağına
8770 barlıq maydan aşqan äsker
8771 kirip bitti qavağına

8772 ğalisina qayta otırdı tağına
8773 barlıq äsker bitti kirip jabıla
8774 şahı maħmut vāzirlerin şaqırıp
8775 mäslihatqa kirisipti tağı da

8776 turdı maħmut kapa bolıp qamıǵıp
8777 aqılınnan aljastım dep jañılıp

- 8778 ävelde özim hat habarlap şakırıp
8779 turmın mine ört jalınga jağılıp
8780 dūniya jūzi qalmay tegis kelse de
8781 tolqın dolı suv bop keter ağılıp
- 8782 osını oylap mağan bir oy keledi
8783 buqar şahar özi tuvğan jer edi
8784 patşasınan ötiniş kıp surasam
8785 mümkün sonan bolar dava deregi
- 8786 bul dūniyanıng eng kımbatı adamzat
8787 soğan arnap aytsam jazıp sälem hat
8788 kindik qanı tamğan jerding patşası
8789 ol tilese qabıldanar bul maqsat
- 8790 bar edi bir väziri aklı aşkan
8791 künderde ekitalay akıl qosқан
8792 milat dep at esimin atar edi
8793 ülgı alıp köp jumıspen aralaskan
- 8794 ornınan miylat väzir türegeldi
8795 bılayşa patşasına aytadı endi
8796 şakırtıp aldıruvmen sıy ornına
8797 azarlap qorladıngız aşkan erdi
- 8798 köngilin qaldırdıngız aşkan erding
8799 tengi joq bul dävırde kemenggerding
8800 buqar men mısır şahar patşaların
8801 tänti ğıp bas iygizgen onı körding
- 8802 olardıng kıssası men dastandarin
8803 ötkizgen vaqıyğalar bastan bärin
8804 azğırğan ärkimderding tiline erip
8805 bul maydan sonan şığıp bastalğanın
- 8806 sondıktan ala almaysız onı küşpen
8807 azamat ol kemengger baqıtı üstem
8808 biraq ta ivhanangdı aldırıngız
8809 toqtatsın bolsa da onı qay türli ispen
- 8810 otına toqtav tapsın özi jaqqan
8811 ağıvaşıl uvlı aydahar sizdi şaqqan
8812 öz basın aman saqtap ol kesapat
8813 asırdı älamatın mämlakattan
- 8814 batırdı uvälayattı kızıl qanğa
8815 ayavlı äsirese sizding jangä
8816 bälening aşkan kiltin japsın özi

8817 bolmasa bolsın qurban bugün tangda

8818 balası ibilisting ivhanangiz

8819 şın qarap ädisine bersek mangiz

8820 kızğanşak mansapqumar baq bäske

8821 ol şaytan kün duşpanı künşil nağız

8822 keltirtti sol mäjiliske ivhananı

8823 ört salıp jandırdıng dep sen qalanı

8824 örtıngdı özing jakkan özing söndir

8825 han menen kamqorga alıp buqaranı

8826 bolmasa bas beresing özing ölip

8827 otırsing kırılğandı közing körıp

8828 otıngdı özing jakkan söndir özing

8829 eki isting birin qala özingde erik

8830 birevi mıqtı eki isting soğıstı tıy

8831 et ırza er sinanı bergendey sıy

8832 bolmasa jangın otqa örtenesing

8833 jay tavıp jarandarga janıngdı kıy

8834 ivhana zar jıladı kol quvsırıp

8835 men qurban kulingız dep moyınsunıp

8836 minezin unamağan aytım ras

8837 degem joq jurttı kırsın kırğın kılıp

8838 ol ras buğan eşkim kelmeydi teng

8839 jiynalıp duniya halkı tappaydı em

8840 ey takısır şıbın janım qalsın aman

8841 keşingiz bul tengizge ne bolam men

8842 mahmutting munı estip qaharı kelip

8843 kuvdırdı işten sırtqa korlık berip

8844 ötindi endi milat väzirine

8845 bul isti tınamız dep qalay jengip

8846 aytıptı köp işinde milat väzir

8847 ey şahım körmesin jurt jaza jäzir

8848 sol kızdı jakıningız ağasımen

8849 mäjiliske keltirsengiz etip äzir

8850 baksangız kengşilik kıp ıstık jüzben

8851 kurmet kıp qarşı alsangız tätti tuzben

8852 aldırıp galısına hakimdi de

8853 keliser dedi sonda özingizben

8854 ey takısır jakısı adamning orını bölek

8855 tazartıp tatav̇ koymay bilsek elep
8856 bılğaydı jaman avız jer jaħandı
8857 bolğanday dūniya jūzi döp dönggelek

8858 artılmas özingizden örnek akıl
8859 jaqsı adam jaqsılıqtan emes ğapıl
8860 oqığan jarıq dūniya kün şuğılalı
8861 qarañğı bilimsizder degen naqıl

8862 men endi aytıp boldım aytarımdı
8863 javabım savalınga qaytarıldı
8864 belgili ğalisina ämma älemge
8865 barlıq sır özingizge bayqalındı

8866 bul sözdi şahı maħmut qabıl aldı
8867 köngili maqul tavıp damıldandı
8868 şaķırtıp kız aĝasın zamatında
8869 sinaĝa adam qosıp munı saldı

8870 jöneldi ħabarlavğa bular barıp
8871 birneşe kımbat baĝa tartuv̇ alıp
8872 aldınan adamdarın şıĝarıptı
8873 qurmetpen ğalisina ħabarlanıp

8874 engizip marħabalap qalasına
8875 kirgizip meyman küter ħanasına
8876 ziyapat neşe aluv̇an körsetti sıy
8877 tanıtıp san tamaşa sanasına

8878 bulardı etti meyman bir kün bir tün
8879 qandırıp qanaĝatqa işi sırtın
8880 tañ atqan tamaşanıñ erte küni
8881 bildirdi maqsatınıñ aşıp kiltin

8882 bolsın dep şahı maħmut sizdi meyman
8883 qarsılıq qaysarlıqtı qattı tıyğan
8884 şaķırıp şärimizge arnap keldik
8885 er ğalım ğalisına şeksiz iylan

8886 bul sözdi ğalisına aldı qabıl
8887 baruv̇ğa dayındaldı anıq kämil
8888 sayasat saltanatpen jürip keldi
8889 aldınan qarsı alıptı qaĝıp dabıl

8890 väzirler say jasadı kolayına
8891 tūsirdi saltanattı sarayına
8892 qarsı alıp şahı maħmut sina erdi
8893 tanıstı adamdarıñ talayına

8894 sinanġng kanat jayıp aldı kolin
8895 şın kōngil kedergisiz berip jolin
8896 otırdı orın alıp taķıtınan
8897 kēng tastap meymandarġa oġng men solın

8898 sinaġa maħmut patşa ayttı külip
8899 naz etip şın jürekten kuldık urıp
8900 iyä sina ġalım ġakim sizge ökpem
8901 ketpeyin şındık sırdı sizden jumıp
8902 is etting dos bop jürip kaştık kılıp
8903 boyıġa jürgennen be jastık minip
8904 sinajan bizding ıkılas öz kolinġda
8905 bul sözge aytşı javaş oynap külip

8906 osınşa sebep boldı tögüvge kan
8907 kırılıp topıraķ boldı birtalay jan
8908 kempir şal jas balalar kaldı jetim
8909 jesir bop jas äyelder bolıp sarsang

8910 bul sözge ġalisına salıp kulaķ
8911 maħmutķa javaş ayttı süyip tım aķ
8912 ey şahım bizden emes kinä sizden
8913 moyıġa alar bolsang munı biraķ

8914 kıydingız ölimge de bizding bastı
8915 üstinen layıķ dep jerding astı
8916 kıımız ben kıız köptiki emes pe edi
8917 bası bos korigıştap jigit jastı

8918 özingiz kan tögüvge bolġan sebep
8919 ġaybat pen ösek sözge erip bölek
8920 sondaġı senimi joķ men bolıppın
8921 senimdi başkalardıġ bari kerek

8922 kalmadı bes tiyındık mende kadir
8923 kanişer javızdarşa jasap jābir
8924 özingiz kan tögüvge aşkan joldı
8925 maġan da jan ayamay saylap kabir

8926 ne kerek ırzalastı sol mājiliste
8927 ötken is ol özinşe jansa pisse
8928 sonımen birneşe kün meyman bolıp
8929 şat boldı kōngilderi şıġıp öske

8930 ötkizdi birneşe kün suħbat kırıp
8931 kūrmetpen bir birine kuldık urıp
8932 maħmuttı meyman bol dep şaķırıptı

- 8933 bas iyip ğalisina tike turıp
- 8934 maḥmut maḥabbatpen qabil aldı
8935 eş etpey vāğda ğıp erteng tangdı
8936 esen bol erteng tangnan qalmanğız dep
8937 maḥmut qalasına ketip qaldı
- 8938 ivḥana amal ḥayla qapşıqtarın
8939 qaldırmay qan maydanga tas kıp bārin
8940 maḥmuttı jāne azğırıp aynaldırdı
8941 ılajdıñ aqan ağıva paş kıp bārin
- 8942 sultanım barma dedi tilimdi alsanğ
8943 aytkanım janım aşıp munım nansanğ
8944 sözinde senim bolmas siyqırşınıñ
8945 qavip te qater de köp oğan barsanğ
- 8946 joktan bar soqqan siyqır qalası da
8947 ğajayıp aspan jerdiñ arasına
8948 raqımsız siyqır tılsım senimi jok
8949 taysalmay dayınsızğa barasınğ ba
- 8950 esebin tavıp sizden qalanı almak
8951 oylasanğ jasağanı amal anğdap
8952 bul sözge maḥmuttıñ bası aynaldı
8953 op onğay oylap tursa ölip qalmaq
- 8954 turğanda qayıl bolıp qalıp oyğa
8955 jük artıp avır salmaq salıp boyğa
8956 maḥmutқа milat vāzir aqıl berdi
8957 ey taqsır abıroydı anıq oyla
- 8958 qaytkanıñ qapelimde munıñ qalay
8959 ğalım ol sizdeylerdi körgen talay
8960 bir tiyın patşalıqtıñ kunı oğan
8961 eger ol şıbınnan da öltirse onğay
- 8962 aldanba āli de maḥmut aydalağa
8963 ivḥana sizge juldız ay bola ma
8964 ne qajet ol kisige uvālayatıñ
8965 dūniyanı бүkil bersenğ aynala ma
- 8966 ujdansız adam emes ivḥananı
8967 boyağan kızıl qanğa bul qalanı
8968 ay kılp betiñizden ayırmaysız
8969 altındı sävlengizdey aynadağı
- 8970 bul sözdi qaytıp qaldı esitken song

- 8971 uyat dep aytқан sertten keşikken song
8972 attandı ibratnama қалasına
8973 birer top әскеримен jöneldi onğ
- 8974 bulardı ғalisina kāmıl bilip
8975 taqtında otırmadı damıl kılıp
8976 saltanat sarbazımen қарсы алıptı
8977 құrmetpen түsirüvding қамın kılıp
- 8978 onıng жоқ jumısında eşbir ағат
8979 sinanıng oylaғanı beybit abad
8980 жүrgizdi әскерlerin saltanatpen
8981 ортаға ap үлкен joldı eki қабат
- 8982 маһmut ортасымен kele jattı
8983 bular da soldatımen saltanattı
8984 jetkende bir birine jaқındasıp
8985 үnderi sälemdesti şıғıp қattı
- 8986 әскерler assalamuәleyküm dep
8987 bir birin құrmet jolda қабылдап көп
8988 sinanıng әбуғали әскерleri
8989 қайтарып қарсы алıptı маһabbat lep
- 8990 jaқındap ibratnama қалasına
8991 erlerding şattıқ tolıp sanasına
8992 burıngı taңg tamaşa biri de жоқ
8993 көз salsa әрбір isting salasına
- 8994 burıngı altın täjdi бақтаşıлар
8995 altınnan darbazada қақпаşıлар
8996 гүл jaynap турған түрli bulbul sayrap
8997 орнымен izi de жоқ бақшаşıлар
- 8998 ilgergi biri de жоқ tamaşanıng
8999 japan түз саһарası onғаşanıng
9000 ormandı tavlı tastı soralı say
9001 adasıp öletindey қаласа kim
- 9002 маһmut pen janına ergen joldastarı
9003 әскери қосынbası қолbastarı
9004 batпаққа batıp atpen жігілісіп
9005 ақıldан қайран boptı aljaқanı
- 9006 taңg bolıp bul қалаy dep turısıptı
9007 ҳалаyық қабақтары tırısıptı
9008 bara almay қайtamız ba қалаға dep
9009 әр түрli sözder ayтıp күлісіpti

- 9010 sinanîḡ sap baylağan qosındarı
9011 qarsı alıp qurmettegen osındaḡı
9012 jumbaktay tüyini joq jım bop jatқан
9013 belgisiz iz qızı joq aşılmağı
- 9014 jolınan adasıptı jatқан şalkıp
9015 ormanğa or qoyanday jortқан anḡkıp
9016 uyıtkığan küzgi jeldey nam nışan joq
9017 jöneldi qalasına keyin tartıp
- 9018 köringen közderine qala bolıp
9019 qazırde joqqa aynaldı dala bolıp
9020 ğajayıp bul qalay dep qaldı qayran
9021 esteri avısqanday şala bolıp
- 9022 germanning qalasına kirdi qayıp
9023 är türlü ärbirevi sözder aytıp
9024 sinanîḡ bul mısalı ibratnama
9025 desipti qariyaları ğäpti ulğaytıp
- 9026 dūniya bir bul mısalı tūsken sävle
9027 qazır bar qazırde joq etken ävre
9028 bugün bar ertengge joq siyqır kıyal
9029 uqsağan jin men şaytan peri dävge
- 9030 qararsız dūniyaning mısalı osı
9031 birevge bar birevding duşpan dosı
9032 maşakat degenimiz qazır raqat
9033 qayǵılı is bir kezderde köngil hoşı
- 9034 dūniya keyde suvdıng saǵımınday
9035 key kezde biyik qumning saǵılınday
9036 jılanday iyrengdegen key kezderde
9037 bar bolsa qalğan keyde tabılınbay
- 9038 dūniyaning bir mısalı körgen tüstey
9039 joq bolğan qapelimde jemey işpey
9040 birde bal birde zahar naqıştağan
9041 jürsek te qısı jazı attan tüspey
- 9042 ğalımning bul nusqası bizge sabaq
9043 dūniyaning iyşaratı tartқан tabaq
9044 şah maḡmut şaharına barıp kirdi
9045 baqıtım bolmasa dep bastan talaq
- 9046 sonımen qalasına kelip kirdi
9047 mäsliḡat basın qosıp mäjilis qurdı

- 9048 bar bolsa er sinanı tabıngdar dep
9049 kızmetker erlerine tez buyırdı
- 9050 karadı izdevşiler oydan kırdan
9051 japan tüz kaldırmadı kır men sırdan
9052 dereksiz eşbir jerden tappağan song
9053 kalay da kutıldık dep şükir kılğan
- 9054 atırapta izdemegen jer qoyadı
9055 tav tengiz şöl biyaban kırdı oylardı
9056 endeşe nam nışansız qırıptı dep
9057 bolıptı sergigendey bir boyları
- 9058 özinşe maǵmut patşa kala bersin
9059 taşkındap taqıtına kona bersin
9060 maǵmuttı äskerimen qoyıp ketip
9061 ol özi qayda bardı sözi kelsin
- 9062 maǵmuttı şaqırsa da özi bastap
9063 tav tastıng arasına ketti tastap
9064 bes tiyın patşalıgıng degendeyin
9065 bastarın maskarağa qoydı jastap
- 9066 munan song ğalisina bılay etti
9067 başka bir uvalayatqa burıp betti
9068 dünyanı tamaşalap kezip bärin
9069 hamadan şaharına barıp jetti
- 9070 halıqqa sol qalada qadirli adam
9071 ğabdolla at esimi şayhı hamadan
9072 qulağan maǵallasın ustalarğa
9073 tüzetip jatır eken naq sol zaman
- 9074 janına ğalisina barganında
9075 nazarın bir birine salğanında
9076 sinağa şayhı ğabdolla depti bılay
9077 bizbenen maǵabbattas bolmadıng ba
- 9078 qaytardı munday javap sonda oğan
9079 men sizben beytanıspın jázir zaman
9080 erden er bir kımbattı is körmeyinşe
9081 bas iyip baǵınar ma adamğa adam
- 9082 sinağa şayhı ğabdolla dedi turıp
9083 tanığan kisiler köp bizdi bilip
9084 köpşilik ıqılas etken biz aǵangbız
9085 özingdey halıq turğan moyınsunıp

9086 aytı söz tağı türli sözge qosıp
9087 sinanıñ savalınıñ bärin tosıp
9088 bilgende şın kımbattı kisi ekenin
9089 sol erge bala boldı altın besik

9090 sinanı kütip sıylap etti meyman
9091 dos boldı jan ayamas basın kıyğan
9092 ülkeydi ğalisına bul şaharda
9093 boyına kudiretti küş ğılım sıyğan

9094 avruvlı jazılmaytın adamdardı
9095 luķmanday täbib bolıp qolına aldı
9096 aldına kelgen kisi saķattanıp
9097 jetpese şın ajalı aman qaldı

9098 ilüvde birev boldı jazılmağan
9099 ajal jay aman qaldı qazılmağan
9100 beripti bar ömirin täbittikke
9101 jibermey janı barda jazımğa adam

9102 tastaptı ülkeygen song bäskeni
9103 kimnen de bolsa ülkeyse jas ötedi
9104 doķtırılıķ köp kitapqa iye bolıp
9105 özine бүkil eldi dos etedi

9106 keyinge köp kitaptar ketti tastap
9107 ğalımdar bilse kerek munı rastap
9108 kitabın qazan baspa tavıp alıp
9109 avdardım öleñg etip munı qostap

9110 balası ğabdinasır ğabdiqayım
9111 birinşi avtorı eken etken dayın
9112 avdargan arabşadan tatar tilge
9113 anğlasam ar jağınan etip payım

9114 jılında mıñg segiz jüz alpıs toğız
9115 jazıptı ğabdiqayım aşıp lebiz
9116 avdardım men de munı kızıq sanap
9117 ğılımdı küşti sanap tereng tengiz

9118 dünyadan ötken ğalım neşe türli
9119 kımbattı suluv sırlı segiz kırılı
9120 sinanıñ öliminiñ tuvrasında
9121 qabiri qayda ekenin mälim kıldı

9122 danışpan jahan aşkan sina ğalım
9123 neler küşti patşanıñ jenggen bärin
9124 öziniñ ömirbayan kitabında

- 9125 bildirgen eng aqırğı ölüm halin
- 9126 gajayıp madağ maqtav köpşiligi
9127 hamadan qalasında degen munı
9128 kabiri abat degen maqallada
9129 öli emes şalajansar deydi tiri
- 9130 bir kisi sayahatşı balqiy degen
9131 batıstı aralaptı şıǵıs penen
9132 taqın dep at qoyılğan qala boptı
9133 samarqan arasında buqara men
- 9134 sol jerge galısına qayıp kelip
9135 otırğan ölgeninşe mekendenip
9136 samarqan qalasınıñ onǵ jaǵında
9137 eki ülken kumbez jasaptı zeynet berip
- 9138 jasaptı marmarlap asıl tastañ
9139 aytañda biyiktigin aşıq aspan
9140 rüstem sadaǵınan atılğan oq
9141 jetpeydi jarımına şın rastañ
- 9142 budan da aytar bolsaq anıǵırağ
9143 uşqır qus uşar bolsa şın şıǵırıp
9144 kün şıǵa uşar bolsa kün batqanşa
9145 sol tavdan asa almaydı degen biraq
- 9146 arası eki kumbez bir keng maydan
9147 maqtağan ayrıqşa atap ärbir jaydan
9148 jasaptı sol maydannañ ulı mektep
9149 bölmesi üş jüz alpıs qanat jayǵan
- 9150 sıyısqañ är bölmege elüv bala
9151 tamaşa suluqlağan onı jäne
9152 suluqlıq sävletine köz toyınğan
9153 är pännen aldı oqıǵan bilim sana
- 9154 bärine ibn sina sabaq berdi
9155 dayarlap türli päñge talapkerdi
9156 tarattı keng dünyaqā ǵılım nurın
9157 densavlıq saqtav jolqa qanat kerdi
- 9158 sinanıñ jetpisterge jası jetti
9159 köşesin qızıqtı ömir basıp ötti
9160 öterin bul dünyadan anıq bilip
9161 danışpan buğan da ädis aşıq etti
- 9162 oyladı oqıǵanda munşa ǵılım

9163 ölimdi süymepti ol da jetse bilim
9164 mümkünin äl jetkenşe qarastırdı
9165 ajaldıng joymaq üşin argı tübin

9166 äveli jasayın dep öz basıma
9167 özinen ölüm jengip öz basına
9168 tağdırdıng taytalasqan tapsam kiltin
9169 halıqtıng qarayın dep köz jasına

9170 munan song ajalğa ayla qarastırdı
9171 tağdırğa tapsa amalın talastırdı
9172 amaldan ajal şirkin haylası asıp
9173 tapjılmaı tağdır tavı adastırdı

9174 mektepke jasap qoyğan tayav monşa
9175 şın atın hammam mazar deytin sonşa
9176 buzılıp qalğan jaydı qayta tüzep
9177 taq turdı birtalay jan buğan qanşa

9178 jasaptı jeti juldız töbesine
9179 jeti ıdıs jasadı onıng öresine
9180 qasiyetin jeti ıdısqa qostı ürkerding
9181 bilimmen saqtap taza onı esine
9182 gılımnen jeti ıdısqa dări toldı
9183 ölgende jan enetin denesine

9184 jasaptı jäne qalıp özine ölşep
9185 märmär merüvert tastañ bölşek bölşek
9186 qolğa qol ayakqa ayak basına bas
9187 müşege tegis jetken ayta bersek

9188 tapsırdı şäkirtine bärin sonıng
9189 jamas hakim der edi esimin onıng
9190 bağıdatta tuvğan jeri senimi aşqan
9191 birlesip köp saparda jürgen jolın

9192 sinağa oqıp şäkirt bolıp edi
9193 bilimi köp şäkirtten tolıq edi
9194 jamasqa sol därining berdi bärin
9195 köngilin soğan tolıq berip edi

9196 oqığan bar gılımnan habarı bar
9197 jasaytın türlü jolmen amalı bar
9198 gılım hikmat gılım täbib gılım händasa
9199 ihpadan kimiya simiya alğanı bar

9200 jamasqa tapsırıptı bärin qolmen
9201 jumsa dep därerdi türlü jolmen

- 9202 osınday eseppen is et depti
9203 uzamay bolar mağan ajal kelgen
- 9204 eşkimge aşkere etpe öligimdi
9205 orında mening aq̇tap senimimdi
9206 aljaspay dārilerdi jumsa tegis
9207 ustazdan alsaṅg maqtav orınıṅgdı
- 9208 maqul dep qabıl alıp iydi basın
9209 mültiksiz orındav̇ğa vağdasın
9210 köz jumıp ğalım sina ölgennen sonġ
9211 qolğa aldı jamas hākim tapsırmasın
- 9212 qasına ölgennen sonġ özi kelip
9213 eşkimge habarlamay bolıp berik
9214 bir zatpen keli siypat tüydi ölikti
9215 janıştap untaptı äbden inta bölip
- 9216 qazanğa qaynatıptı budan keyin
9217 ayanbay iske kirip bölip zeyin
9218 qaynavı jetip äbden suvıttıptı
9219 ayılğan şarttarına etip beyim
- 9220 iylenip qan jürgendey qamırlanıp
9221 şınşanıṅg quydı birin qamırğa alıp
9222 közine jılı uşrap körinipti
9223 qan jürip tarağanday tamırlanıp
- 9224 köngiline kirdi senim munı körip
9225 qalıpqa tağı saldı alıp kelip
9226 märmär qalıbına toldı dene
9227 beynesi adam türi sekildenip
- 9228 jaksılap aytuvınşa jöndep tağı
9229 dārisin orındaptı şınşadağı
9230 salmaqpen sabır etip saqtap kırık kün
9231 tük süyek payda bolıp bitti bāri
- 9232 dārininġ şınşadağı tağı birin
9233 quyğanda aynıǵısız adam türin
9234 körinip tirşiliktinġ barlıq siyqı
9235 bildirdi savıǵuvdıṅg tügel sırın
- 9236 tağı bir jumsağanda ıdistardı
9237 dem şıǵıp közin aşıp tınıs aldı
9238 betine şäkirtininġ tuvra qarap
9239 şıǵardı bāriz degen dıbıstardı

- 9240 jāne bir kuy degen söz bāriz degen
9241 talabı tirilüvding kāmın jegen
9242 dārining endi kalğan birin kuysa
9243 dūniyada mānggi tiri jūredi eken
- 9244 jeti ıdıs jasalıngan monşadağı
9245 juldızdan alğan āser muning bāri
9246 kırık künde er denesin tārbiyelep
9247 jaksılap jamnan alıp jaqtı dāri
- 9248 ārbir jam bir juldızding mısasında
9249 beynelep eski jolmen aytқан munda
9250 küş berer jeti juldız nārestege
9251 ananing jatқанında kursorında
- 9252 sonday aq bul jeti ıdıs monşadağı
9253 juldızday kizmet eter degen bāri
9254 kursakta jatқан beyne nārestede
9255 jumılıp juldız mısal septi dāri
- 9256 aytқanday galım sina aştı közin
9257 tirilip ketetindey bildi özin
9258 jamasting köngiline kirdi pikir
9259 bāriz dep esitkende aytқан sözün
- 9260 oylaptı tursa kazir sina galım
9261 şührāti habarlantқан halıqtıng bārin
9262 keletin mening bakıt kezegime
9263 kes bolıp bermes bedel iqtıyarin
- 9264 kim tapқан depti ölgen song tirilmekti
9265 toqtatқан tağdır etken kudiretti
9266 mine endi tağdır kiltin taptı sina
9267 etpestey dūniyada eşkim kümān şekti
9268 senimdi sonday galım sın şakirti
9269 jetinşi şınşanı urıp jerge tökti
- 9270 kıyrattı jetinşini urıp tasқа
9271 dāriini jumsap edi odan basқа
9272 közge eş körinbeytin etti jamas
9273 bāriz ün estiledi aytқан basta
- 9274 osınday bolıp bitken akır hali
9275 rastan aytқан ārkim munı tağı
9276 jihankez balkiy menen said jaqiya
9277 anıktap jaksılardıng aytқан bāri
- 9278 barganda jihankezder samarқaŋa

- 9279 barıptı mazar monşa ol Һammamğa
9280 turıptı bäriz bäriz estilip ün
9281 barganda sayahatşı sol zamanda
- 9282 samarkan ҡalasınıᄁ onᄁ jaᄁında
9283 jayı bar mazar Һammam degen sonda
9284 bäriz ün estiledi körinbeydi
9285 estilmes monşa tolsa köp adamğa
- 9286 ҡalᄁanday esitkender ᄁajap tangᄁa
9287 esimi ҡaldı ölse de jer jahanğa
9288 ᄁılımnenen körinbeytin etken közge
9289 ҡıssası jetken erding bul zamanğa
- 9290 şäkirti özi okıtıp sabaq bergen
9291 senimin adaldamay sadak kergen
9292 ҡolınan şınşa tüsip sindi deydi
9293 anᄁdamay attanᄁanda ayak jerden
- 9294 osınday bul tuvralı bar köp naᄁıl
9295 sondıktan ayta almadım anıᄁ batıl
9296 biraᄁ ta ölüm jöndi ibn sina
9297 tamaşa tang bolarday tapᄁan aᄁıl
- 9298 ölümnen ҡutılmaptı adam ҡaşıp
9299 ҡutılsa jan jolar ma ayak basıp
9300 ҡuyᄁanda bir şınşanı turmas pa edi
9301 bermese jamas şäkirt esik aşıp
9302 dünüyanıᄁ ҡızıᄁına tüsine almay
9303 ayıp etip jürmengizder aytsam asıp
9304 jılında mıᄁ toᄁız jüz jıyırma ekinşi
9305 bir ret jazıp edim etip maşık
- 9306 birᄁatar jıldar ötti odan bermen
9307 joᄁalttı bir jigitim ҡoldap bergen
9308 eş etpey sol enᄁbekti jazdım taᄁı
9309 sol jılᄁı ul otız altı jasᄁa kelgen
- 9310 arabtıᄁ ärpimen at esimimdi
9311 jumbaᄁtap jazᄁan edim etip sırılı
9312 ҡuvanıᄁ baymaᄁambet uᄁılı bolıp
9313 jazıp em ayaᄁında aytıp jırdı

2. AKTARMA

İbn Sînâ, Ebu'l Haris

(1-100) Ezelden beri halk, masalı ve destanı sever. Geçmiş her zaman görkemlidir. Destanlaştırayım geçmişte yaşanmış bir yiğidin hikâyesini. Uğraş için üşenirsem de yarın öleyim. Üşenmeden, yatmadan uğraşayım. Hayatın süsünden habersiz kalmayayım. Eskiden halk arasında hepsi yayılmamış. Yeni bir hikâye olarak yediden yetmişe destanı ithaf edeyim. Yeni denilen yeni değil, eski efsane. Manzum hâliyle yaygın değildi. “Ebû Ali Sînâ” adlı hikâyenin sadece söylenişi yenidir. Bu destan kendi elimden ortaya çıktı. Bundan önce bin dokuz yüz yirmi iki yılında bir defa yazılmıştı. Bugün otuz altı yıl oluyor. Bu masalımsı hikâye bin dört yüz yıl önce beş yüz seksen beş yılında “İbn Sînâ ile Ebu'l Haris”in yayılan ünüydü.

Buhara, Semerkant ve Taşkent eskiden beri var olan büyük şehirlerdi. Buhara şehrinde bir kişinin karısı ikiz çocuk doğurdu. Bu çocuklar dört yaşına gelince daha çok küçüğüz diye ailelerinin yanında durmadılar. Mektebe gidip zihinlerini derya gibi akılla doldurdular.

Ebu'l Haris ağırbaşlı ve dürüst bir insandı. Çok okuyarak diğer gençleri geçti. Ebû Ali Sînâ üstün bir zekâyâ sahipti ve derslerdeki tüm bilgileri kavramıştı. Bütün derslerde çok başarılıydı. Bir meclise katılsa zekâsını anlatmak mümkün değildi. Onu görenler zekâsına hayret ederlerdi. Her yerde nasihatleri söylenirdi. O kılı kırk yarardı. Zekiliğiyle insanların içinde öne çıkardı. Ona Lokman Hekim, Eflatun derlerdi. Derin uçurumlar onun için apaydınlıktı.

Onun bu akıllılığına bir örnek vereyim. O hiç kimsenin çözemediği zorlukları saniyesinde çözerdi. Zorluğun başını ve sonunu söylerdi. Ebû Ali Sînâ öğrenme arzusuyla bir gün sokağa çıktığında onun döşeğinin altına yarım yaprak kâğıt sakladılar. Ebû Ali Sînâ sokaktan eve döndüğünde döşeğe ve tavana baktı. Hocası, “Ne sebeple yukarı baktın?” diye sordu. Ebû Ali Sînâ “Yere ve tavana baktım. Çünkü kendi fikrime göre ya biraz yüksek ya da biraz alçak gibi duruyor.” diye cevap verdi.

Yiğitmiş meğer! Bir yaprak kâğıdın kalınlığını tahmin etmiş. Çok ile azı yorumlama özelliğiyle ve bu zekâyla sekiz yıl okudu. Yediden yetmişe herkes bu zekâsını fark etti. Bu genç çocuğun bu zekâsına çok şaşırdılar. Çocuklarını hocalık etsinler, okutsunlar diye ikisine getirdiler.

Gün boyunca çocuklara ders verir, akşamüzeri ise sokaklarda çocuklar ile neşeyle oynardı. O sıralar ikisi on iki yaşındaydı. İnsanlar bu duruma hayret edip şaşıyorlardı. Vazgeçirmek için onlara latifeye: “Bu kadar çocuk sizden ilim öğreniyor. Siz bu çocuklardan utanmıyor musunuz?” dediler. Ebû Ali Sînâ onlara “Çocukluğun tam tadını çıkarmak ışıldayan

genç insana yaraşır. Biz de şimdi çocuğuz. Öyleyse çocukluktan biz de uygun payı alacağız. Gençliğin baharını yaşamayıp zevkenden mahrum mu kalacağız?” diye cevap verdi.

Zamanı hayatın dönemlerine uygun harcamıyorsa, her dönemi gerektiği gibi yaşamıyorsa bencil insanların dış görünüşü sadece insandır karakteri ise boş. Bencillik eden ahmak karakterlilerin görünüşü insandır ama çabası boşadır. Özetle birkaç yıl başka başka kişilerden ilim öğrendiler. Yunanca, Arapça, Farsça, Hintçe, Çince gibi birçok dil öğrendiler. Çeşit çeşit ilmi ulu Buhara şehrinde öğrendi. İkisinin de karşısına tartışmaya cesaret gösteren âlim çıkmadı.

Günlerden bir gün ikisi de “Burada din ilmini derinlemesine öğrendik.” diye düşündüler. Diğer dünyevî bilgileri bulup öğrenmek için dünyayı gezmek için danıştılar. “Dinî eğitimi tamamladık. Müslümanlık yolunu takip ediyoruz. Dünyada çeşitli hüner ve ilimler var diyorlar onu arayalım.” dediler. (101-200) Anlaşıp dünyadaki hünerleri ve ilmi aramaya çıktılar. Karşılarına çıkan tüm zorluklara sabrettiler. Evliyaların mezarlarını ziyaret ettiler.

Batıdaki bütün memleketleri, şehirleri gezip dolaştılar. Yolları güneşin tam battığı bir şehre düştü. Şehrin pazarını hüner ve ilim arayarak gezip dolaştılar. Pazarı gezerken bir adam bağırarak isteyenler duysun diye bir şeyin haberini veriyordu. O haberci orada toplanan insanlara şöyle diyordu:

— Duyduk duymadık demeyin! Yarın dağdaki mağara açılıyor!

Pazarın farklı yerinde olan iki kardeş de bu haberi duydu. Kendince giden bir adamı durdurup dağdaki açılan mağara hakkında soru sordular.

— Bu habercinin bunu duyurmasının nedeni nedir? O mağara açılrsa ne olacak ki? O mağarada ne var? Niye “Habersiz kalmayın.” diye bağırıyor? O mağaranın sırrı nedir? Bana anlatınız.

Kendince yoldan geçen genç çağırılınca duraklayıp atının başını çevirdi.

— İkinizin görünüşü farklı. Bu haberi daha önce hiç duymadınız mı? Siz nereden geldiniz? Bir yerden gelen yolcuysanız ve onun nedenini bilmiyorsanız söyleyeyim. Bu mağara Hz. Davut zamanından bu güne kadar gelen yerdir. Anlatayım da sizin de haberiniz olsun. Davut’un olduğu zamanda birisi varmış. Davut’un himayesindeki o kişi çok okumuş bilgi sahibi bir âlimmiş. O kişinin adı Pisagurıs’mış. O dünyadaki bütün ilimleri doğru şekilde bilirmiş. Hz. Davut vefat ettikten sonra taht, ulu Süleyman’a kalmış. Bütün yeryüzü, ateş ile su, ay ile güneş, rüzgâr ile bulut ve canlı cansız her şey Süleyman’a itaat etmiş. Tek itaat etmeyen Pisagurıs kalmış. Bütün dünyanın padişahı Süleyman olmuş. Gökyüzündeki yıldızlar kadar askeri varmış. Pisagurıs’a dev, peri ve insanoğlundan elçi gönderip baş eğip bana itaat etsin demiş. Sonunda Pisagurıs, ona “Bana padişahlık gerekmez. Gücünün benden üstün

olduğunu kanıtlamazsan sana baş eğmem. Korkmadığı kişiye hiç kimse baş eğmez. Ben sana baş eğmem.” demiş. Elçiler bu sözü Süleyman’a yetiştirmişler. Süleyman bu sözü hiç hoş karşılamamış. Gülüp “Ne kadar cesurmuş? Ben Allah’tan dahi korkmayan bir kuldum.” demiş.

Süleyman; insanoğluyla, devle, periyle, cinle, şeytanla, askerleriyle Kaf Dağı’nda kırk gün kalmış. Bir erine Şamsuvar adını koymuş. “Askerler toplansın!” diye emir vermiş. Dağları yıkarcasına emir verdi. Saf saf olup askerleri toplandı bir saat içinde tepe gibi yığılıp kum gibi savrulup. Askerler, cinler, şeytanlar, periler ve devlerin hepsi hazır beklemişler.

Şamsuvar bir filin çektiği güzel bir arabaya binip meydana tek çıkmış. Dağ başına çıkıp tahtında oturan Pisağuris olanları gülererek izliyormuş. Onun da askerleri her yere bezenmiş ve hazır şekilde beklemişler. Cin, şeytan, peri, dev, insanoğlu, ejderha, ayı, kaplan gibi birçok mahlukat varmış. Onların arasından da Şamsuvar’a denk bir “Şamsuvar” çıkmış. O da Şamsuvar gibi herkesi kendine hayran bırakmış. Onun da görünüşü diğer Şamsuvar gibiymiş. Süleyman, insanlar ve sultanlar şaşkınlıkla baka kalmışlar. Askerleri der birbirinden farksızmış. Şamsuvar’lar da birbirinden ayırt edilemezmiş. Onun da padişahı Süleyman gibi oturuyormuş. Askerleri de askerleri gibi şaşkınmış. Şamsuvar, Şamsuvar ile cenk etmeye başlayınca Süleyman kendi adamını tanıyamamış. Kılıç, ok, topuz ve mızrakları neye değse küle çeviriyormuş. Askerler de aynadaki yansımaları gibi birbirinden farksız görünüyormuş. Süleyman’ın askerleri bu durumu görünce çok şaşırmışlar. Eğer sayısız asker birbirine karışsa “Onlar bilir biz bilmeyiz” demişler. Halk “Meydanda hançerlerle, kılıçlarla, mızrakla savaşırken birbirini tanıyamayacaklar. Keşke savaş dursa.” demiş. Öteki taraf: “Onlar biliyordur. Böyle bir hâle sokanlar tabî ki çaresini de biliyorlardır. Bizi yerle bir edip ezecekler, delirtip yeneceklerdir.” demiş.

(201-300) Süleyman da bu duruma şaşırmış ve korkmuş. Mağlup olduğunu kabul etmiş, öfkesini yenip geri dönmüş. “Boyun eğmezsen eğme sana hayran olduk.” diye de âlim Pisağuris’a haber vermiş. O gün Pisağuris âlim itaat edip kendisi Süleyman’ın yanına gelmiş. “Bunları size hünerlerimi göstermek için yaptım.” demiş. Gökyüzündeki yıldızlar kadar askerlerine hiçbir şey olmamış gibi görünmüş. Süleyman bu duruma çok şaşırmış. Süleyman, âlim Pisagor’un oğlu kızı gibi hayran olmuş. Süleyman o âlimi kendine vezir tayin etmiş. Ne istese hemen hazır etmiş.

O Pisağuris âlim gizlenme, kimya ve simya ilminin hepsini biliyormuş. Ölüm vakti yaklaşınca ilim kudretiyle dağda bir mağara yapmış. Okuduğu bütün ilim kitaplarını dağdaki mağaraya koymuş. İlim gücüyle mağaraya bekçiler koymuş ve kaderlerini de bu mağaraya bağlı kılmış. Her yıl üç saat o mağaranın kapısı açılıyor. İlim öğrenmeyi isteyenler oraya girip kitapları okuyor. Bilgiler ak kâğıtlara soğan suyuyla görünmeyen bir yazıyla yazılmış. Kâğıtlardaki yazılar kaidesince ateşe tutup ısıtılınca okunurmuş. Özetle onlar da âleminden

kervan gibi sırayla göçüp gitmişler. Habercinin bağıarak bu haberi duyurmasının sebebi bu. Talip olanlar bunu yazacaklardır. O mağaraya girenler hiç konuşmaz. Dikkatli olup sırrı saklar. Sırrını saklayamayanlar kim olursa olsun ölecektir.

Ebu'l Haris ile Ebû Ali Sînâ anlatılanları dinleyip “Mağaraya şimdi girmek mümkün değil. Gerekli eşyaları hazırlayıp gelecek yıl girelim.” deyip karar kıldılar. Mağarada aydınlatmak için mum, yetecek miktarda yiyecek içecek; dinlenme, çalışma ve uyku zamanı, hepsini hesapladılar.

Günde yirmi gümüş para ağırlığında geyiğin yürek yağı ile maralın kaymağını biriktirdiler. Ayda bir kez de su içtiler. Geyik etini kavurdular, yağda kızartılmış mayalı ekmeği ufak ufak doğradılar. Hepsini hesaplayarak badem ve ay çiçeği yağı ile pişirdiler. Bunları pişirip güneşte kuruttular. Tam anlamıyla doymak için yemek yemediler. Haftada bir defa yemeye alıştılar. Kuru üzüm gibi kuruyup kaldılar. Üç günde bir saat uyudular. Ayda bir defa su içerek hepsini tastamam öğrendiler.

Bir yıl geçtikten sonra haberciler yine “Mağaraya girmek isteyenler beklemeyin. Dağdaki mağaranın kapısı açıldı. Üç saat vaktiniz var. Acele edin!” diye haber verdiler. İki kardeş de bir yıl içerde kalmak için kalabalık ile birlikte mağaranın olduğu dağa geldiler. İlmin, hünerin tadını almak için az bir malzeme ile mağaranın içine girdiler. Mağara girmek isteyenler içeri sessiz sedasız şekilde girdiler. İçerde üç saat kalıp bilgileri yazdıktan sonra süre bitince hepsi dışarı çıktı. İki kardeş kalabalıktan ayrılıp içeride kaldılar. Fitili çakmak ile yakıp içeriyi aydınlattılar. Mumun ışığı ile ilim öğrenmeye hazırlandılar.

Mumla geniş oyuğun için gezdiler. İçeride havuzlar, akarsular gördüler. Sihir, tılsım ilim hünerlerini inceleyip öğrenip ezberlediler. Bir şeyin suyunu çıkarıp içtikleri su gibi bilgileri su gibi ezberlediler. Konuşmadan hiçbir fısıltı duyurmadan kerametini çoğunu ezberledi. Öfkelenip “Ey inadım, bugün beni rahat bırak!” deyip zor olanları soğanın suyuyla yazdı. Geceyle gündüzü hesaplayarak bildiler ve sırayla uyudular. Yazdıklarını, öğrendiklerini birbirlerine göstermediler.

Birçok ülkenin dilini biliyorlardı. Bildikleri bu diller sayesinde bilim öğrendiler. Zihinlerinin aldığı bilim sayesinde dağdaki mağaranın açılacağı yılı bildiler. Mağaranın taş kapısının açılmasını dakikasını dahi kaçırmadan, unutmadan beklediler. Kapı açılınca dışarıda bekleyenler aniden içeri girdiler. İki kardeş de bir taraftan sıvışıp çıktılar.

Onca insan azar azar mağaraya girdiğinde bazıları onları fark etti. Saçları, sakalları ve tırnakları uzamış halde dehşet salan bir görünüşleri vardı. (301-400) İnsanlar onları görünce korktular. Güneş görmeyen yerde saçları ve tırnakları uzamıştı. Simaları oldukça solgun olduğu için insanlar çok şaşırdılar. İnsanlar öfkelenip onları yakalamak için etraflarını sardılar. Halk, ikisini de yakalayıp esir ettikten sonra önlerine katıp padişaha götürdüler.

Padişah pek sert bir adamdı. İnsanlara zulmeder, adaleti tanımazdı. İkisini görünce “Görünüğü kötüymüş. Darağacına asın, öldürün o lanetlenmişleri.” derdi. O vakitlerde bu duruma sebep bir olay vardı. Batı bölgesinde iki büyücü (sihirbaz) vardı. Halka sayısız eziyet ediyordu. Bu durum her yerde konuşuluyordu. Bu ikisini de o ikili sandılar. “Cani, gerçek halk düşmanı bunlar. Darağacında asıp öldürün!” demesinin sebebi buydu. Zavallılar bir yıl yatınca çok zayıflamışlardı.

Cellatlar söverek, döverek işkence edip onları öldürmek için hapsetti. Ebû Ali Sînâ, Ebu’l Haris’e gitme hüneriyle niyet ederek. “Gidiyorum!” dedi. Ebû Ali Sînâ “Başka diller öğrendik. Bunca ilmimiz var. Niçin işkence çekelim?” dedi. Kalabalığın gözü önünde “Haydi, gittim.” dedikten sonra gölete “Cup!” diye atlayıp cin gibi yok oldu. Cellatlar aramak için koşuşturdular. Cellatların çokluğundan aralarından rüzgâr geçmiyordu. Sihirli suyu boşaltıp onları yakalarız diye suyu kova ile çukura döktüler. Cellatlar boşuna kova kova su taşımakla uğraşıyordu. Önlerinde Ebu’l Haris yardım edip arayayım diye dam başına atladı. “Kaçırdık!” deyip gürültü çıkardı. Yakalamak için bütün cellatlar ve rüzgâr yetmedi. Birini arayıp bulamazken bunun gitmesi de zahmete zahmet ekledi.

Ebu’l Haris dam başına çıktığında haberci olup biteni hana ulaştırmıştı. Han çok sinirlendi ve cellatları darağacına asmalarını emretti. Herkes şaşkın, şehir halkı gürültü içinde kaldı.

Şimdi dinleyicilere iki yiğide ne olduğunu anlatalım.

Onlar cellatlardan kurtulduktan sonra Ebû Ali Sînâ, Mısır’ın Kahire şehrinden uzak Nîl nehrinin suyundan çıktı. Ebu’l Haris hüner ile dama çıkıp ortadan kaybolunca hiç kimse izini bulamadı. Ahmak hanı sinirlendirip Bağdat şehrine vardı. Ebû Ali Sînâ, Mısır’a varıp kendince kendine düşen payını aladursun. O ikizin anne babası birdir. Biz şimdi Ebu’l Haris hakkında konuşalım.

Ebu’l Haris, Bağdat’ta üç dört gün boyunca gezip tecrübe edindi. Bir yıl güneş görmeyen yüzü bozulmuştu. Aklına böyle bir fikir geldi. Hayatı boş geçirmeyeyim diye düşünüp harekete geçti. Ormana varıp bir dakikada kırk çam ağacı kesti. Ağacın kalınlığı ile boyu eşitti. Bıçak ile tamamını tereddüt etmeden kesti. Kırk defa kırk ağaca efsun okuyup onları kızıl gül gibi kırk yiğide dönüştürdü. Hepsini iri yapılı, uzun boylu, güçlü görünüşlüydü. Hepsinin endamı birdi. Birbirinden ayırt edilemeyecek kadar değişmişlerdi. Örneğin birisi o kırk kişiden birini görse onları ayırt edemezdi. Sıra sıra durduğunda biraz önce gördüğüm genç buydu demesi çok zordu. Onların baştan aşağı gövdesi omuzları ve tüm giysileri de aynıydı. Giysilerine koyduğu işaretler de aynı idi. Konuşmadan işaretlerle iş bitiriyorlardı. Kâğıda yazılan mektup gibi tertipli şekilde hürmet edip önüne durdular. “Emrine canımız feda!” diyen kişi gibi ellerini birleştirip Haris’e baş eğdiler.

Seslenmeden, konuşmadan, yemek yemeden işaretleşerek yedi günde hamam yaptılar. Hamamı görenler “Nasıl yaptı?” diye şaşırdılar. Hamam değerli kırk katlı kırk ev oldu. Boyu ve genişliği de o kadar değerliydi. Ev sayısı kırka kırka çarptığın kadardır. Düşün bir yüksekliği, eni ne kadar? Her bir eve kırk adamdan biri yerleşti. Çeşitli şekilde süsleyip hüküm sürdü. Tahsis edilen her ev için ikişer otağ ayrılmıştı. Bu otağlara elli yiğit yerleştirilmişti. (401-500) Yiğitler hamama gelenlere hizmet ediyorlardı. Gelenlerin saçını kesip karanfil yağı sürüp tıraş ediyorlardı. Hamama gelenlerden az ücret alıyorlardı. Altın ile çeşit çeşit yazı yazdı. Kadınlara ayrı evler tahsis edildi. Derdi olan bir kişi hamama girse iyileşiyordu. Bin türlü derdin ilacı, şifası ondaydı. Hastalıklı kişilerin hepsi iyileşmişti. O hamama bir seferde altmış dört bin kişi sığardı.

İlim yoluyla yapılan hamamdan başka hiçbir şey konuşulmaz oldu. Hizmetçi yiğitler altın aydan ışıkmış gibi çok yakışıklıydı. Kadın erkek fark etmez onları gören kişiler uyumuş gibi sarhoş olup erirlerdi. Bağdat’taki hangi kadın erken olursa olsun gelip hamama girse havalara uçup bir yıl mutlu olurlardı. Fakir ile zenginin hamam ücreti eşitti. İnsanlar hamamı görmeyi arzuluyordu. Zenginin gücü zenginle ölçülmediği için gören bu hamama girmeden yanından geçip gitmedi. İnsanlar hamamı uzaktan yakından görüp duruşuna çok şaşırdı. Gece olunca ay gibi altın mum yanıyordu. Bu durum padişahın kulağına gitti.

Hamamın görünüşüne şaşıran halkın hepsi onu görmeye gitti. İnsanlar onu görünce çok beğendi ve hepsi başka hamama gitmedi. O yerin padişahı akıllı birisiydi. Sabah akşam haber alıp duruma vakıf oldu. Yedi gün içinde yapılan bu hamam herkesi şaşırtmıştı. Hamamın bütün hizmetçileri konuşmadan hizmet ediyorlardı. Güzel hizmetçiler bütün hizmetlerini işaret ile bitiyorlardı. Padişah komutan ve vezirleriyle bir gün gün boyunca defalarca hamamı gezdi. Harikuladeliğini anlatmaya söz yetmez. Gördüğünü de görmedim deyip tekrar tekrar içine dışına baktı. Kızıl kerpiçli kırk katlı akik evin yüksekliği buluta kadar ulaşmıştı. Kırk yiğit hizmete hazır bekliyordu. Hem cesur hem de bilgiliydi. Hepsinin görünüşü de bir kişi gibiydi. İnsan gibi güçlü, soyu uluydu. Bir kapıyı beş kez açıp kapattı. Girse de girmedim deyip tanımadı. Evin de odaları birbirinden farksızdı. Padişahın ve vezirlerin çözüm bulamadıkları için başları ağrıdı. Padişahın yüze yakın yoldaşları her biri bin kişilik kolbaşları hepsi de şaşırp kaldı. Ebu’l Haris’in yanına geldiler. O, neden şaşırdığını bilmediğini söyledi. Haris’e baş eğip hürmet edip “Bu nasıl bir kudret?” diye sordular.

— Yiğitlerin görünüşleri, tipleri birebir aynı. Biri diğerinden farksız. Ağzını açıp hiçbir şey söylemiyorlar. Bu nasıl olur efendim? Yoksa dilleri mi yok? Olağanüstü görünüşleri nasıl aynı? Sesleri hiç işitilmedi. Efendim, çocukların hepsi akraba mı? Kendimi bildim bileli böyle bir şey görmedim.

Ebu’l Haris cevap verdi:

— Sözü'nün gerçeklik payı var. Hepsi bir anne babadan doğdu. Onlar dil bilmiyor çünkü uzakta ormanda büyüdüler. Memleketten uzak yabancı yerde büyüdüler. Fakat onlar oktan keskin rüzgârdan hızlıdırlar. Batı ve güneyin arasında iş olursa göz açınca kadar varıp gelirler. Yedi günde hamamı yaptılar. Bu iş o kadar çok değil onlar için. Her biri yedi günde aşağı yukarı bir deveye yük olacak kadar akçe kazanır, kazanmayanı azdır. Kırk yiğidimin hünerlerinin sayısı çoktur. Her biri kırk hünerlidir. Onlardan biri de hamamdır. Daha da farklı otuz dokuz hüneri var. Sadece birini söyledim bunun. Birininki diğerininkine benzemiyor. Çabuk bitir diye birbirlerini zorlamıyordu. Kendi işleri kendilerine belirlidir. Kimse lider olup yönetmeye kalkmıyor.

Padişah:

— Âlim Efendi! Bunda sağlam bir hüner olduğunu anlıyorum. Bu hünerin aslı nedir? Anlatıp açıkla mısın?

Ebu'l Haris:

— Halk içinde göstermek olmaz. Biri duyacak şekilde açıklanamaz da. Yalnız kaldığımız yer olursa bu mümkün. Bu işi sadece size söylerim.

(501-602) Padişah oradaki insanlara işaret edip “Bir saatliğine başka bir eve gidin.” dedi. Yoldaşları yerinden kalkıp alt kattaki eve gittiler. Evin içinde bir yiğit, padişah ve Haris kaldı. Ebu'l Haris:

— “Ey şahım! Gönlünüz neyi arzuluyor? Var mı bir isteğiniz? Bu yiğit eksik iş yapmaz. Söylediğinizi aynen yerine getirir. Yuvarlak yeryüzünde hayal ettiğiniz ne varsa eksiksiz gerçekleştirir.

Padişah bu sözüne hayran kaldı. Padişah:

— Sapa denilen padişahın bir kızı var. Yüzü gökteki altın aydan güzel. Sümbül saçlı, elma boyunlu, üzüm gözlü, nazik belli, çekirdek burunlu, tatlı sözlü, temiz ak bedeni ak kâğıt gibi. Geniş alınlı, orta boylu, ipek gibi nazik huylu biri. Tatlı dilli, karanfil gibi hoş kokulu. Dünyada bunun gibi bir kız doğmamıştır galiba. Arkasından görmesem de âşık olup babasına bakmadan ona teklif ettim. Teklifimi kabul etmedi. Rica edip tekrar vardım ona huzur vermedim. Kızını vermediği için onunla savaştım. Yedi kez yenilip dayak yedim. Sayısız çok askerim öldü. Yenildim, boğazıma kılıç dayanınca vazgeçmiştim. Ey efendim! İlminiz Nil nehri gibi. Hünerinin kırkını da harcamadan Melike Sapa kızı Dilâfruz'u güzel kırmızı gül gibi getirmek mümkün mü? Güzel Dilâfruz'un bir dengi yok. Kızlar arasında onun gibi güzeli yok. Benim dileğim o güzeli getirmektir. Bundan başka bir sırrım yoktur.

Ebu'l Haris bu söze gülümseyip “Bu hizmet yiğide kolaydır.” dedikten sonra yiğidine fısıldayıp uzağa gitmeden yerine tekrar döndü. Yiğit, Haris'in yanına varıp başını eğdi. Daha

sonra dışarıya eğilerek çıktı. Ebu'l Haris yerine yerleşmeden gülümseyerek tekrar girdi. Nereye varıp geldiğini anlayamadı. Arkasından güneş gibi ay gibi ışık çıkmıştı. Karanfil kokusu kapladı etrafı. Güzel Dilâfruz cennetteki peri gibiydi. Bağdat'ın padişahı kızı görüp aşk denizine daldı. Eğer bütün padişahlar ve peygamberler görse sabredemez buz olup erirdi. Gerçek mi yalan mı düş mü deyip eğilip dönüp gözünü iyice açtı. Gözünü açıp baksa güzel karşısındaydı. Uğruna kaç defa savaşmış çok kan döktüğü sevgili idi. Güzellik sıfatına sabredemedi. Neredeyse delirip Mecnun olacaktı. Ellerini birleştirip bazen düşüp bazen kalkar gibi olup Haris'e tekrar söyledi:

— Ey Efendim! Bu nasıl bir hikmettir? Bunun manasını beyan edip anlatır mısınız?

Ebu'l Haris:

— Bu kırk hünerden biridir. Bu en kolay olanıdır. Daha onun otuz dokuz hüneri daha var. Kıza durumu sorarsanız olay çözülür.

Haris böyle söyleyince padişah kıza baktı. Ne diyeceğini bilemedi. O güzel yüzünden utanmış gibi takati kesildi. Önceden onu duyunca âşık olmuştu. Aşk kara bulut gibi üstüne çökmüştü. Onu gördükten sonra ölmese de halsizleşip aşk denize daldı. Tüm gücünü toplayıp utanarak kıza bakıp:

— Ey, dünyada eşi benzeri olmayan güzel! Yabancı biriyle buraya nasıl geldiniz?

Kızıl altın elma boyunlu narin kız utanıp nazla güç topladı. Üzüm gözündeki inci yaşını akıtıp keskin zekâsıyla anlattı.

— Ey devletli, merhametli şahım! Benim size bir sorum var. Soruma mantıklı bir cevap veriniz. Daha sonra ben size sorunuzun cevabını vereceğim.

Sebebi, aksungur atılan oka rastlamış gibi bu iş akılda yokken oldu. Gözünü açıp dikkatlice bakınca anladı. Görünüşünü padişaha benzetti.

Padişah, Dilâfruz'a durumu anlattı. Ebu'l Haris'i ulu âlim kişi diye tanıttı. Kendinin kim olduğunu söyledi. Kendine layık işi gerçekleştirdi. Kız cevap verirken derin dipsiz bir yere dalmış gibi biraz duraksadı. Haris ile padişaha hürmet edip âdetlere uygun şekilde başını sallayıp konuştu. Kız:

— (603- 702) Hücremde kırk kızla birlikteydim. Geniş odanın içinde kendi odam vardı. Orada yatakta yatıyordum. Odama yeni girmiştim. Pabucumu çıkarmış, uzanmıştım. O vakit bu yiğit odaya girdi. Terliğimi hazırlayıp başını eğdi. Onu görünce yerimden kalktım. Arkasına takılıp yürüdüm. Yürümemeye iradem yoktu. Kendimi bir saniye olmadan burada gördüm. Etrafımı ağla kuşatıp çekmiş gibi güç kullanarak hemen alıp gitti. Bir nefeste buraya geldim. Merhamet edip kollayıp beni geri gönderin.

Ebu'l Haris yiğitlere Dilâfruz'a oda hazırlamalarını buyurdu. Onu görenlere çok tesir etsin diye kerpicini kızıl asil yakut taşından yaptırdı. Ebu'l Haris:

— Büyüklüğü altı yüz arşın olsun, altın şafak ile ay öpsün onu. Onu görünce kederliyi, dertliyi gururlandırıp şenlendirsin. Dilâfruz ailesini, doğduğu yeri, akrabalarının adını anmasın, unutsun; coşkun ve mutlu bir hâlde kalsın. Ona kızlardan yaverler verin. Onun sarayına avlu ve sur yapın. İçinde çeşit çeşit meyve ağacı olsun. Ağaçların altından su aksın. Güller parıldasın bülbüller ötüp onlara konsun. Şarkıcı kızlar çeşitli sazlar ile name çalsınlar. Ay ile yıldızlar üzerine titriyor gibi dursun. Değerli İsfahan kilimi ve değerli döşek koyun. Orası cennet gibi olsun. Orayı görenler imrensin.

Haris bunları yiğidine söyledi. Kimse bilmiyor nasıl yapıp ettiğini. Çıktıktan sonra göz açıp kapayıncaya kadar geri geldi. Bu gidiş geliş sırasında sarayı bitirdi. Kızlar gelip Dilâfruz'u götürdüler. Yüz defadan fazla iş verildi. Mutlulukla, oyunla eğlenceyle vakit geçti. Gece gündüz gülüp eğlendiler. Gençliğin can rahatını eğlenceye görüyorlardı. Dilâfruz hiçbir şey düşünmedi.

Gelelim şimdi Sapa'nın emirinin hikâyesine.

Bağdat'ın şahı bu durumu görünce çok şaşırdı. Simya ilminin kudretinin değerini anladı. Haris'i kendisine baş vezir olarak atayıp bir gün şah Sapa'ya mektup yazdı. Elçilerle birlikte esirgmeden birçok hediye gönderdi. Kızı istemek için akıllı adamlarını gönderdi. Elçiler çölü, ormanı, şehirleri, gölü geçip gide dursunlar. Biz şimdi kız gittikten sonra Sapa şahının ne yaptığını rüzgâr gibi esip onu anlatalım.

Kızın yanında bekçi kadınlar, güzel yeni gelinler vardı. Kız yattıktan sonra dış kapıyı kilitlemişlerdi. Sabah olunca hemen odasına geldiler. Daha önce kilitlediği kapıyı sabahleyin önceki adetleriyle erken kalkıp güle oynaya açtılar. Karanfil kokulu kolonya. Gök çatılı ak ipekli altın yatak. Dilâfruz döşek bir yana evinde yoktu. Korkmuş kadın biraz durakladı. Kilit olduğu gibi bozulmadan duruyordu. Dilâfruz'un yerinde ise yeller esiyordu. Ağzını açıp kapatsa hava doldu. Kadın, kızın olmadığı görünce çok kaygılanıp ağladı. Kızın annesine hemen haber verdiler. Kızın annesi de hemen padişaha “Äfruz'u hangi düşman kaçırmış?” dedi.

Sapa şahı bunu duyunca acı çekse de sabretti. Âlimleri toplayıp “Kızımın talihi ne oldu? Ne olduğunu çözün, nereye götürdüklerini söyleyin!” diye emir verdi. Kopuz çalan ozanlar, kendisine büyü yapılmış iyi kişiler, fal bakanlar “Bunu yapan cindir.” dediler. Dev bir âşık kızı götürmüş dediler. Her biri bir şey söyledi. Hayalciler hayallerin peşinde koşmaktan yorulmuşlardı. Sonunda âlimler ilim sayesinde kızın gittiği yerin Bağdat olduğunu buldular. “Kızı Bağdat padişahı ilim gücüyle götürmüş.” dediler. Sapa bunu duyunca çok sinirlendi. Onunla daha önce savaşırmıştı.

Bağdat şehrine doğru atlanıp yola çıkmak için Sapa'nın içi içine sığmadı. Vezirleri ile âlimleri sabretmesini, düşünüp taşınmasını söyledi. (703-800) Sapa'ya vezirleri şöyle dedi:

— Gönünüz bulanmasın. Bağdat'ın padişahı ulu biridir. Daha önce kızınızı istemeye gelmişti. Siz o zaman kızınızı ona vermediniz. Padişahlığınızın askeri gücünün kollarını açıp beklediniz. Gücümüz üstündü ancak mağlup edemediniz. Kızına o zamanlar âşıktı. İstemeye değil boyun eğdirmeye geldi. Daha sonra kızı ilim gücüyle yanına getirtti. Acele etmeyelim, biraz sabredip bekleyelim. Bağdat şahı çok akıllıdır. O alelade biri değildir. Gecikmeden haber vermek için adam gönderir. Askerlerle birlikte ona doğru sefere çıkmayalım. Böyle yaparsanız bütün dünyaya yayılmış şanınıza ayıp olur. Dilâfruz'un onunla evlenmesi layıktır. Bu hem size hem de bize şan şöhret getirir. Yanında ünü âlemi aşmış âlimi var. Ona karşı durmaya gücümüz yetmez. Biz Bağdat şahı Abdullah'tan memnunuz, ona karşı çıkamayız.

Sapa şahı daha önce çok sinirlenip yerinden sıçrasa da bu sözlerden sonra sakinleşti. Vezirlerinin hepsi övdükten sonra yavaş yavaş sakinleşti.

Öylece gündüzü gece kovalayıp günler geçti. Bağdat'tan elçilerin geldiği haberi "Pat" diye düştü. Sapa'nın emiri bunu duyunca çok sevindi. "Şükür, mutluluk günü varmış." dedi. Sanki kızı beraberinde gelmiş gibi oldu. Dünyadaki erin gönül gülü onun gibiydi.

Arap veya Fars, sonuçta herkes akrabadır diyerek karşıladı. Gelenleri güzel bir saraya yerleştirdi. Onları misafir edip saygı gösterdi. O gün şafak sökene kadar sevinçle, içtenlikle, tam bir dostlukla saygı gösterip onları misafir etti. Şafak söktükten sonra ertesi günü yine misafirlere hürmet gösterdi. Daha sonra padişahın kendine ait sarayına sadece elçileri çağırdı. O eve padişah ile birlikte yöneticiler ve elçiler de geldi. Elçiler Bağdat padişahının hediyeleri ile mektubunu padişaha sundular.

Sapa'nın şahı hürmet göstererek tüm kalbiyle bunları kabul etti. Tertibince konukları misafir etti. Daha sonra vezirlere mektubu açıkça okuttu. Vezirler mektubu okuyup duyurdular. Mektubun başı geleneğe göre Allah'a ve peygambere övgü ve niyaz idi. Daha sonra ise Sapa şahına alçak gönüllülükle dikkatli bir şekilde ricada bulunmuştu. "Evladınız olarak kabul ediniz beni." deyip birçok değerli sözler söylemişti:

— Geçmişte olan işleri, meydanda dökülen onca kanı affedin. Onların hepsi aşk yüzündendi. Bundan öteye gitmem artık. Merhamet edip affetmenizi talep ediyorum. Yanımda Haris adlı bir âlim var. Yedi günde bir hamam yaptı. Onu gören başka hamama gitmez. Kırk yiğidinin kırkar hüneri var. Hepsini anlatmaya kelimeler yetmez. Hamam, hünerlerinin kırkta biridir. Bunları dışarıdan duyup anlayınız. İşin doğrusu o yiğitlerden biri bir hüner yardımıyla dakikasında kızını buraya getirdi. Bu âlimin adı Ebu'l Haris. O Lokman'dan da özel. Size hürmet edip Bağdat'a davet ediyorum. Kızınızı vermek de almak da sizin elinizde. Bu dünya nicelerini, âşık olup dünyayı gezen nice aşığı, sözünden dönmeyenleri, kibirli kahramanları,

dünyayı yöneten Süleyman'ı da yok etti. Bu yüzden boyun eğiyorum hürmetli şah. Bu dileğimi kabul edin. Kalan ömrümüzü birlikte geçirelim. Amaç değerlidir, onu söylemekse ucuz. Şüphe duyma, kızınıza toz bulaşmadı. Bize akıl veren bir âlim var. Kırk bir kızı Dilâfruz'a yoldaş eyledik. Gülünüz gül bahçesinde kalıyor. Sizinle bizim aramızda arsızlık, namussuzluk olmaz. Doğru söylemek gerekirse Dilâfruz şimdi bizim kızımız gibi. Kızınızı Bağdat'ta görürsünüz. Yıldızınız, ayınız olan güzel kızınız sizi bekliyor.

(801-900) Bağdat'tan gelen mektubu okuttuktan sonra danışma meclisini neticelendirdi. İlk önce çağırılan yere gitmek gerekiyor. Daha sonra bunca saltanatı görmek lazım. Üçüncü olarak da Bağdat şahının hevesini kırmamayı amaçladı. Özetle sefer için hazırlık yapıp güçlü Bağdat'a doğru yola çıktılar. Yanına üç dört bin yâren ile konuşmada bilge adamlarını aldı. Zurna, borazan ve kaval çalarak seferdekiler yol aldılar.

Meclis bittikten sonra birçok kişi yürüyüp gitti. Gece gündüz gidip uzun yolu kısalttılar. Bağdat şahı "Acaba ne oldu?" diye elçilerini sabırsızlıkla bekliyordu. Gözü yolda kaldığı için "Saat kaç oldu?" deyip saati sayıyordu. Yakışıklı, Dilâfruz gibi güzel ile kavuşmayı özlemişti.

Ebu'l Haris'in akıl yolunu tutup gece gündüz kızla kavuşmayı düşündü. Elçiler sevinçle geldiler. Bu padişahın mektubu hürmetle karşıladığının kanıtıydı. Elçiler muhabbetin hepsini gelip anlattılar. "Sevinçle Bağdat'ın bağ bahçesini görmeye davet ettik." dediler.

Bağdat şahı mutlu olup meclis kurdu. Uygun bir şekilde karşılamamak olmaz. Karşılamak için önden bir heyet gönderdi. Daha sonra akıllı âlim Haris ile istişare etti. Nasıl karşılayacaklarını sordu. "Ne yaparsam bilime meyilli olurum." dedi.

Ebu'l Haris:

— Önce kırk kızla padişahın kızını gönderin. O güzel Dilâfruz'u görürse mutlu olup rahatlar. Ondan sonra siz, kırk veziriniz, altmış yaver, ben ve kahraman askerlerle bir değil yüz kat hürmet gösterip karşılayalım.

Padişah bu teklifi kabul etti. Kırk kız ile Dilâfruz'u hızlı koşan boz küheylanlara bindirdi. Babasını mutlu şekilde karşılaması için gönderdi.

Sapa şahı yalnız kızını çok özlemişti. İzini takip edip kan akıtıp kıymamıştı. Uzaktan Çolpan yıldızı parlayan ay gibi yüzünü gördü. Mutlu olup atı arka arkaya kamçıladi. Dayanamayıp gözlerinden yaş döktü. Karşısından "Babacığım!" deyip kızı geldi. "Suçumu bağışla." deyip ağladı.

— Babacığım, Yaradan'ın gücüyle sütten beyaz, yeni berraklaşan sudan temizim. Bağdat ile Sapa arası kırk günlük yol. Bir nefeste ok gibi buraya geldim. Ben sadece Bağdat'ın

adını duymuştum. Bir nefeste göz yumup açincaya kadar ok gibi akıp geldim. Sapa ile Bağdat arasında nice göl, nice dağ deniz aşır burayı buldum.

Babası kızına:

— Ayım, güneşim senin bunda hiçbir kusurun yok. Sen bahtlı ol. Kötülüğe benim dilim varmıyor.

Dilâfruz kırk kız ile birlikte attan indi. Babası “Yavrum!” deyip kucaklayıp öptü. Kızların hepsine “Hepiniz benim evladımsınız!” deyip ellerini sıkıp selamlaştı. Padişah, kızını görünce içi rahatladı. Duruma şaşırıp bazen güldü bazen ağladı.

Bağdat hanı askerleriyle neşe içinde geldi. Askeriyle eğlenerek şen bir şekilde geldi. Hürmetle kızın babasına selam verdi. Sapa şahını memnuniyetle karşıladı. Hâl hatır sordular. Ebu’l Haris selam verip güzel sözlerle edebince kendini tanıttı. Askerler bir ağızdan neşeyle “Merhaba” deyip selam verdi.

Sapa gösterilen bu hürmeti gördü. Askerin çokluğuna göz attı. Buranın durumunu önceden bilmiyordu. Güçlü bir yer olduğunu yeni gördü. Böyle büyük bir bahtımız oldu diye binlerce kez şükretti. Abdullah şah, Haris’e:

— Bundan üstün başka bir kimsem yok. Karşılayıp saygı göstermek için saray yap. Mutluluğu artıp gönlü hoş olsun.

Padişah böyle dedikten sonra Haris yiğidine önceki gibi bir şeyler söyledi. Sonra hayrete düşürecek bir yer yaptı. Anlatmaya kelimelerin yetmeyeceği bir taht vardı. Yemek, şarap ve çeşitli döşeklerin olduğu uygun bir yer oldu.

(901-1000) Yemek yediler. Akın kızlar şarkılar söylediler. Bunlar da memnun olup çok şaşırdılar. Nice oyunla kanaat edip huzur buldular. Ebu’l Haris ertesi günü yine ses getiren bir yer yaptı. Altın ile gümüş ile bezedi. Orayı anlatmaya kelimeler yetmezdi. Altın sedirin üstünde değerli döşekler vardı. Hesap edip anlatmaya kelimeler yetmezdi. O evin çevresi kadifeden sedirlerle çevrili idi. Karanfilli bahar çiçeğiyle sarılmıştı. Böyle bir meclis kurulup gönüller neşeyle dolduruldu. Yorulunca arada hamamın bahsi geçti. Sapa emiri yerinden kalkıp: “Biz Sapa’dan çıkarken hamamı görmeyi arzu ederek yola çıkmıştık.” dedi. Ebu’l Haris yerinden hızlıca kalktı. Ululara desturunca ellerini birleştirip “Hamamı görmek için bizim evde misafir olunuz.” dedi. Sapa hanı içtenlikle bunu kabul etti. Ebu’l Haris onlardan önce hamama varıp davulla saygı ezgisini çaldırttı.

O hamamın çevresi çok büyüktü. Bahçesinde gül yetişiyordu. Yeşil yapraklı kıvılcık, sarı çiemenleri vardı. Şule saçan başı ta göğe değiyordu. Dalındaki kuşlar ötüşüyordu. Parıldayan güller görenlerin ilgisini çekiyordu. Reyhan, güzel kokulu sümbül acele etmeden yavaşça hepsini uçsuz bucaksız yere yerleştirdi. Cennetteki peri kızı gibi sümbül saçlı, kara gözlü

kızlar; cennetteki heykeller gibi yiğitler karşılamak için hazır oldular. Havası miski amber gibi kokuyordu. Toprağı en iyi ipek gibiydi. Ağaçların yaprakları altın gibiydi. Yemişler, üzüm, incir olgunlaşmıştı. Hepsini anlatmaya sözüm yetmedi. İrem Bağı gibi idi, böyle bir yer insan elinden çıkmış olamazdı. Gelen misafirlerinin oturması için en değerli altın tahtını hazırlattı. Dik duran hizmetçilerin hürmetli ellerinde güller parıldıyor ve işi başarmak için azmediyorlardı. Süslenmişti güzel kızlar da. Onları görenler hayran kalırdı. Bağ bahçenin etrafında sular akıyordu. Burası İrem Bağı'ndan üstündü. Ozanlar misafirleri karşılamak için değerli hoş şarkılar söylediler.

Durum böyleyken ulu misafir Sapa ile Abdullah ve Ebu'l Haris grubu da geldi. Sapa ile birlikte gelenlere güzeller hürmet gösterip “Merhaba!” deyip gül sundular.

Kendisine gösterilen bu büyük hürmeti saygıyı hoş karşıladı. Kendince içinden şükretti. Hepsini de kendilerini karşılayan gruba çok şaşırdı. Hamamın içini dışını şaşkınlıkla temayaşayla izledi ama hiçbirini neticelendiremedi. Kırk yiğidin birine “Er yiğit, hepiniz bir mi doğdunuz?” diye sordu. Yiğit buna ses çıkarıp cevap vermedi. Değerli bütün misafirler buna razı oldular. Bunların hepsinin ilim ve hüner gücüyle olduğunu anlayıp çok şaşırdılar.

Nice âlim insanlığa hayran olmuştur. Burada ilim ve hüner dipsiz bir kuyu gibi. Böyle güçlü alimlerden kaçış güllerle öteki dünyaya uğurlanmadı? Daha sonra onları bahçesinde misafir etti. Haftasına bir kez ay yere inmezse doymazdı. Yirmi bin kişi ateş başında oturan on kişi gibi üç günden fazla bahçede kaldı. Çeşit çeşit derde deva ikramlık yemek ve içecekler her saat hazır. Sarhoş etmiyor; neşe, sağlık ve güç ekliyordu. Ey kâfir, içki gibi günah değildir. Bu içecek hastalığa, derde ilaçtı. Canı sıkılan güçsüzleri güçlendirirdi. Doksan yaşına gelen ihtiyarları yirmi dört yaşına getirir gibiydi. Daha sonra misafirlere hediyeler verdi. Hediyeyle baştan aşağı giydirdi. Vezirler, yöneticiler, paşa beyler hürmetle önünde eğildiler. Bu gerçek değil bir düş gibi görünüyordu. Gerçek olduğu açık, yabancı da değildi. Bütün çalı kalem oldu. Meclisteki herkes yazsa da bitmezdi.

İkinci gün yapılan oturumda beklenmeyen bir şey oldu. Bir vakit Ebu'l Haris ayağa kalkıp şah Sapa'ya baş eğip hoş şeyler söyledi.

(1001-1100) Şah Sapa:

— Sizin hoşluğunuza, iki ülkenin dostluğuna binlerce kez şükür. Bağdaki çiçeğinize itaat ettik. Konuşup dostluğun kadrini bildik.

Örnekleyip ustalıkla nasihat verdi. Edeple akılsızlıktan uzak uzun uzun konuştu. Latife edip güzel sözle uygun görüp tüm kalbiyle Sapa Şah'ı benimsedi. Halkı toplayıp kırk gün kırk gece toy kurdu. Seyfûlmalik gibi iki aşığı birleştirip kutlu gecede nikâh kıydı. Şehri mutluluk kaplamaya başladı. Kan döküp baş kesilmez cana kıyılmaz oldu. Bağdat şehrinde Abdullah han aşkına kavuşup muradına erdi. Dostlukları öncekine göre daha da pekişti. Bundan önce

kan döküp savaşmışlardı. Misafir edip Bağdat'ı gezdirdi. Birisi baba birisi oğul oldu. On beş gün kaldıktan sonra kendi memleketine döndü. Ömrün o geçit nehrinden güzelliği şenlikle götürdü. Böylece yuvasına konmuş kuş gibi âşıklar muradına erdi.

Şimdi Ebû Ali Sînâ nereye gitti, ondan söz edelim. Yoksa kötü bir yere mi düştü?

Dağdaki mağaradan ikisi çıkmıştı. İnsan gibi acımasız düşmana yakalandı. Götürüp darağacına asacaklarında kavgadan kendini kurtarıp kaçıp gitti. Canından ümidini kesip zincirleri kırıp göle atladı. Gölden Nil nehrine atladı. Nil nehrinde yüzerek Mısır'dan çıktı.

Haftada bir yemek yiyip ayda bir su içti. Mağarada bir yıl kaldığından zayıflayıp çıktı. Güneş ve rüzgâr görmediği için hareketsiz kalmıştı. Saçı, tırnağı, bıyığı ile sakalı uzamıştı. Dinlenmenin hepsini hesaplamıştı. Yemek yiyip doymamıştı. Haftada yarım saat gözünü kapıyordu. İlim için hevesi kuş gibi uçmuştu.

Özetle, Nil nehrinden çıktığı yerde uzayan saçını sakalını kesti, tırnaklarını bıyıklarını temizledi. Nefes alıp temiz havaya, rüzgâra doydı. Yine de ormandaki hayvanlar gibiydi. Eksik kalan yerlerim yerine gelir diye hamama girip tamamıyla temizlendi. Yüzünü kaplayan kılları temizledikten sonra Mısır pazarını gezmeye başladı. Pazarda helva satan genç bir yiğit gördü. Onu dikkatle izlemeye başladı. Kazanç için pazarlık olmasa da çocuğun etrafında beş altı adam vardı. Babası yok anası var yetim bir çocuktu. İlminin olağanüstü gücüyle içine dışına dikkat etti. Nasıl yardım etsem ona yarar diye göz ucuyla çocuğa baktı.

Dinlendikten sonra çocuğun yanına gitti. Görünüşünden, işinden gözünü alamadı. Çocuk da ona hayran odu. Çocuk “Benden bir şey talep eder mi? Helva almaya parası mı yetmiyor? Bu nedenle duruyor, gitmiyor galiba.” diye düşündü. “Bir helva alın.” dedi ve helva verdi. Ebû Ali Sînâ helvayı bir çiğneyip kontrol etmeden tükürdü. Etrafındaki kişiler sinirlenip hepsi birden kızdı. “Bu bir it imiş!” deyip Sînâ’yı taşla kovaladılar.

— Bu çocuk elleriyle zehir de verse, ölsün diye zehirli su verse de karşısına çıkan böyle itleri elinde peygamber tuğu olsa da öldürmek sevaptır.

Bazıları eline sopa alıp acımadan vurmak için atıldılar. Sînâ sözünden cayıp “Bu deliler beni uçuruma atacaklar.” deyip oradan kaçtı.

Bunun gibi insanlar cahildi. Hepsinde de çocuk düşkünü utangaçtı. Sadece onun yüzünü görmek için o yere geliyorlardı. Bu çocuğun onlarla işi yoktu. Onlar çocuğu ele geçirememişlerdi. Güzel bir kıza âşık olmuş yiğitler gibi azanlar arını kaybedip insan olmazlar. Sînâ’yı azarlayıp ona sövdüler. İtibarını beş paralık edip rezil ettiler.

— Biz ona âşık olup aşkımızdan ölüyoruz. Ona hasret çekmekten yaşlanıp yorulduk. Biz epeydir onun hâkimiyeti altına girsek de bize böyle hürmet göstermedi. Ayaklarının altına döktüğümüz nice altını, nice mücevheri tepmişti.

(1101-1202) “Elle sunulanı ayağıyla tepti, Müslümanı doğru yoldan çıkardı.” deyip hepsi taş, sopa, tuğla atıp köpekten korkan keçi gibi eziyet ettiler. “Bizi ateşte yakıp mahvettin.” deyip dövmek için hayli kovaladılar.

Özetle akşama doğru çocuk gördüklerini kendine gaye edinip evine gitti. Çocuk “Onun helvayı tükürmesi boşuna değil. Bunda bir hikmet olmalı.” diye düşündü. Onunla görüşmeyi kendine gaye edindi. Onun gittiği yoldan gitti ve onunla karşılaşp ellerini birleştirip ondan ricacı oldu.

— Yüzünüzde ilmin işareti var. İzinizi sürüp sizi buldum. Bugün bize misafir olup yaptığınınzın sebebini söyler misiniz? Genç yaşta babam öldü ve yetim kaldım. Babam helva yapıp satıyordu. Babam varken üstünkörü bakmıştım. Ben ondan birazcık örnek aldım. Babalık yapıp babamın hatırı için bana akıl verin. Ahmak insanlardan gördüğünüz eziyet için affedin. Annem, baban böyle yapıyordu deyip helvanın yapılışını birazcık gösterdi. Annem helvanın yapılışını gösterip az da olsa bana öğretmişti. Mahir bir ustadan öğrenmedim. Çalışıp karın doyurmak kolay değil. Her gün yaptığım o helvayı satıp nasip olan kazancıyla geçinip gidiyoruz. Anamla birlikte sıradan insanlar gibi yatıp kalkıp yaşıyoruz. Bu nedenle bana merhamet et. Biliyorsanız yolunu gösterip bana öğretiniz. Eğer yardım ederseniz çok sevap kazanırsınız.

Çocuk çok ricacı oldu. Sînâ, çocuğa acıdı.

— Yavrum ben sana helva değil baldan daha değerli ve kimsenin bilmediği bir hüner öğreteyim. Bu nedenle âlemin aydınlık mumunu karanlık kaplayıp akşam olunca konaklayacağım.

Çocuk bu sözü duyunca evine düşünce düşünce gitti. “Görülmeyen, duyulmayan hüneri nasıl öğreteceğim.” dedi bana. “Yoksa bu bir sihir mi hile mi? Yoksa düşman mı? Acaba nasıl bir niyeti var? Yoldan çıkaracak çocuk düşkünü biri olmasın. Bu gerçek mi yoksa bir rüya mı?” diye düşündü. Çocuk yine “Bu düşüncem kötü bir hayal, bu uygun değil. Yüzünde ilim hikmet işareti var. Boş insan değil.” diye düşündü. Bunları düşünüp ümitle Sînâ’nın yolunu gözledi. Güzel gözü bunları görünce ümitlendi. Kanaat edip “Onu bir deneyeyim.” deyip yolunu iyi niyetle bekledi.

Güneş batıp hava karardı. Gece olup altın ışıklı ay ile yıldızlar çıktı. Sînâ’ya selam verip geldiğinde yolunu gözleyip karşıladı. Onu karşılayıp onun iradesine bırakmadan ikna edip onu bir odaya götürdü. Mum yakıp büyük bir sofra kurdu ve içtenlikle bol miktarda yemek verdi.

Meclis kurup sohbet ettiler. Söz sözü açtı. Sînâ, çocuğun aklını ve anlayışını ölçtü. Çocuğun anlayışını ve aklını tecrübe edip gördü. Zihninin her bir eksigini buldu. İyi niyeti öncekinden daha da arttı. Çocuğa vekil baba olmaya gönlü düştü.

O genç yiğit, Sînâ'nın ne yapmak istediğini anladı. Ona helva hakkında bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu. Ancak sohbetin konusu başkaydı. Çeşit çeşit sözler bir türlü bitmedi. Çocuk bir vakit fırsat bulunca helva hakkında bir şeyler söyledi.

— Merhamet edip bizim gibi yetim çocuğa helvanın nasıl yapılacağını yorumlayıp anlatır mısın?

Bunun gibi çeşitli ricalarda bulundu. Yarınki durumu anlattı. Sînâ onun bu söylediklerine ilgisiz kalıp sözü başka bir yere getirdi.

Genç yiğit yine ikinci kez “Bunun olması mümkün mü?” diye kötü düşüncelere daldı. Ne zaman helva konusunu açsa o konuyu hepten başka bir yere çekiyordu. Ara sıra çok sinirleniyor ama yine de sabredip sakinleşiyordu. Sakinliğini kaybedip “Bu nasıl olur?” diye birkaç defa düşündü.

Çocuk bir kez daha ricada bulundu.

— Şafağın sökmesine az kaldı. Az da olsa helva yapmasını öğretiniz. Yarın satacak helvam yok. (1203-1302) Gündüz vakti helva satmamak olmaz. Ben helvaları satmak için akşamdan hazırlardım. Bu akşamım size saygı göstermekle geçti. Yarın hiç ekmeğimi kazanamayacağım.

Sina saniyesinde hızlıca hayal dünyasında gezip bu durumu anladı. Çocuğa bir vakit şöyle dedi:

— Yavrum sen dayanıp sabredemedin. Er kişi kendini doğru bilirse ölse dahi yalan bir söz söylemez. Laf yok, hüneri kovmak ahmaklık. Yavrucuğum dayanıp sabredemedin. Sana her gün çok para kazandıracak helvanın yapılışını göstereyim. Sen bana bir çuval kepek getiriver. Sana helva hazırlayayım.

Çocuk bu söze yine çok şaşırdı. “Bunun akli başından gitmiş.” diye düşündü. Anlaşmasına sadık kalıp “Ne olacağını göreyim bakalım. Kepekten helva yapmak olur mu hiç? Yiğit dediğin bir işi beceremez mi?” dedi. Yirmi kap kepek hazırlayıp getirdi. Ayrıca kovalarla da kepek getirdi. Sînâ'ya “Pekâlâ, işte hazırlayabilirsiniz!” diye talepte bulunduktan sonra “Ne yapacak acaba?” diye onu izlemeye koyuldu. Sînâ fark ettirmeden efsun okuyup kepeklere “Güzel helva olunuz!” dedi.

— Yavrum bu bizim sana yardımımız. Sana yardım ettim. Ben sana başka hünerler de öğretmek istedim ama senin tek amacın helva oldu. Eziyetsiz, meşakkatsiz ilim başkadır. Bunları bilsin diye öğretmek istedim senin gibi gence. Başka ilimlerin hepsini bırakıp senin isteğin, arzun helva oldu. Gözün görmüyor, kulağın duymuyor. Helva dersin işte sana helva canım.

Çocuk buna çok sinirlenip:

— Amacın benimle dalga geçip beni rezil etmek. Kepeğe “Helva ol!” diye seslendin. Sonuca etki etmeyen söz söyledin. Sen söyledin diye kepek helva olur mu hiç? Aptal derviş sana eğlence mi lazım? Çeşitli ters sözlerinden korkuyordum. Gözünden ateş gibi çıkıp bağrıma saplanıyor. Bunun için mi sabredip dayandım ben? Karakteriniz anlaşıldı. Beni şaşkına çevirip nice vakit uykumdan ettin. Küçük çocuk gibi dalga geçtin. Sonrasında da sinirlendirdin.

Çocuk böyle deyip Sînâ’ya vurarak azarlayarak ona eziyet etti. Sînâ, çocuğun bileğinden sıkıca tutup kapı tarafına doğru nişan alıp aşık atar gibi, gölde çırpınan kılış balığı gibi, gökten yağan kurbağalar gibi fırlatıverdi. Bileği o kadar güçlü idi ki çocuğun gözü kararıp kulağı çınladı. Aklını kaybedip “Bu gerçek mi düş mü?” dedi.

Gözünü açıp aklını başına toplayıp etrafına baktı. Uçsuz bucaksız bir çöldeydi. Evi bir tarafa Mısır şehrinin yeri bile belirsizdi. Yavrucağ bir oraya bir buraya koşturdu. Ömründe böyle bir şeyi ne duymuş ne de görmüştü. Aklına gelmeyen başına geldi. Çaresizce yürümekten yoruldu. Epey yürüdükten sonra bir ağacın dibine geldi. Ağacın gölgesinde bükülüp yattı. Sağa sola koşturmaktan bitkin düşmüştü. Bir vakit ağacın gölgesinde uyudu. Şafak söküp kuşluk vakti oldu. Sayısız asker onu kuşatmıştı. Kılıçlar, tüfekler, mızraklar, yaylar parlıyordu. Askerlerin heybetleri yeri göğü yarıyordu. Çaresizlikten içi kazan gibi kaynadı. Esir olup eli kolu bağlandı. Ne kadar ağlarsa ağlasın yalvarırsa yalvarsın onu dinlemediler. Onu da diğer esirlerin yanına katıp götürdüler.

Çocuk “Benim suçum yok. Beni suçlamayın. Merhamet edip beni dinleyin.” diye yalvardı. Askerlerin başındaki komutan, tüfikle sırtına vurup “Acımayın zalime!” dedi. “İnatlaşan şu şımarığa bakın!” deyip ensesine vurup azarladılar. Birkaç gün askerlerle bitkin düşüp yürürken büyük bir şehir gördü. Aciz şekilde nice yerde yürüyerek akşam o şehre vardı.

Helvacı birine şöyle sordu:

— Bu hangi şehir? Bu kimin askerleri?

— Bu şehrin adı Bağdat. Burası büyük bir şehir. Aradığın her şey bulunur burada. Biz Filistin halkıyla savaşmış onları yendik. Bu garipler o savaşın ganimetleri. (1303-1402) Padişahımızın adı Abdullah’tır. Biz o sultanın askerleriyiz. Çok şükür sağ salim geldik.

Helvacı bunların hepsini düşündü. Hayalinde düşünmedik bir şey bırakmadı. “Ne yazık ki bu durum o derviş yüzünden oldu.” deyip çok pişman oldu. “Yaptığım yanlış işe tövbe edip Mısır’a gitsem. O dervişin ilmi deniz gibiymiş. Şimdi anladım bunu. Ona ona talebe olacağım.” diye düşündü.

Bağdat’a vardktan sonra ganimetleri aldılar. Helvacının görünüşünü beğenip bize misafir ol deyip onu alıp gitti. Helvacıya merhamet edip onu padişahın yanına götürdü. Onu başkalarından daha sıcak görüp kendi hizmetine aldı. Helvacı genç kendi kendine şunları dedi:

Çare yok, kendisi bir zavallı esir. Başı bağlı, muhtaçtı. Yazık, göz açıp kapayıncı kadar ömrün değişmesi ne kadar ilginç. O dervişin kerameti ne? Bir zavallı kılığında idi kendisi. Böyle bir şey yapmasını nasıl akıl alır? Böylece deyip ben söyleyince olur mu? Süs olup yerine konar mı? Hepsi doğru ama elden ne gelir? Garip başım yeniden eskiye döner mi?

Gazel:

Bir akıllıya denk geldim. Aptallık edip sözünü dinlemedim. Hazineyi değerli görmeyip ıssız bir yere gönderdim. Deryadan geçip bir damla çareyi damağıma damlatmadın. Altın buldum ama ne fayda? Cebim delik. Mücevheri kara bakır ile değiştirdim. Bahtın çitini açıp çağırda da ben gitmedim. Merhametli garip anamın bana ne olduğundan haberi yok. Dervişin kolumdan tutup çektiğinde ağırlığım deve yükü kadar elmastan daha hafif oldu.

Çocuk “Allah sonunu hayır etsin!” deyip gözünün yaşını silip feryat edip ağlamayı bıraktı. Kimseye sırrını söylemeden üç ay Mısır’da kaldı. Esir olan erlerle birlikte hamama geldi.

Padişah ve vezirler de Haris ile birlikte toplanıp o hamama gitti. Haris’in söylemesiyle diğer esirler de birlikte hamama girdiler. Haris zorla esir edilen esirleri getirip “Hamamda yıkansınlar, aklanıp paklansınlar. Bütün canlara hürmet etmek gerek.” dedi. Bu sebepten Bağdat’ın sultanı “Esirlerin hepsi hamama gelip yıkansın!” diye emir verdi.

Helvacı da onlarla birlikte hamama geldi. Tertemiz olana kadar rahatlayıp yıkandı. “Bu insanın elinden gelecek bir iş değil.” diye düşünüp çok şaşırdı. Bu kalabalıkta Bağdat’ın sultanı, âlim Haris, genç yaşlı birçok kişi vardı. “Hamamı nasıl yaptı?” diye helvacı sordu. Birisi bu soruya cevap verdi. Helvacıya, Haris’i gösterdi. Kırk yiğidi, Sapa şah olayını ve hamamı anlattı.

Helvacı, buna bakıp çok şaşırdı. Bu Sînâ’nın yaptığı gibi ilginç bir şeydi. “Mısır’dan bir nefeste Bağdat’a varmak bu işe benziyor.” dedi. Bu söz padişahın kulağına gitti. “Etkilenip beğendin mi? Mısır’dan buraya nasıl geldin?” sorusuna çocuk olduğu gibi cevap verdi.

Bu sözü duyup Haris anladı. “Bu ya sihir ya da tılsım.” deyip güldü. Padişah:

— Sihir ile tılsımın farkı ne? Dünyada birçok birbirinden farklı şeyler var. Hepsi de kolay hazırlanır. Sihir ile tılsımın ikisi de bir değil mi? İkisi arasında nasıl bir fark var?

(1403-1502) Haris:

— Aralarında bir hayli fark var. Tılsım temizlik ve namaz ile ortaya çıkar. Sihir ise temiz olmamak ile ortaya çıkar. Padişahım, izin verip bu işe beni görevlendirsen tılsım yardımıyla çocuğu anasına kavuşturayım. Bizim için başı dara düşmüş kişi Mısır'da mı Bağdat'ta mı Şam'da mı, fark etmez birdir. Başı darda olana Müslümandır kâfirdir demeden yardım etmek iyiliktir.

Padişah:

— Yiğit kendi kabul ederse, evini görmeyi dilerse ona ak sütünü veren anasıyla görüştür. O misafır emeline ulaşsın.

Haris, helvacı çocuğa:

— “Esir çocuğum! Kötü niyetli söylemiyorum. Seni esirlikten kurtarsak Mısır'daki evine gitmek ister misin?

Helvacı çocuk ellerini birleştirip başını eğip yerinden kalktı ve “Haşmetli! Mısır gözümde tutuyor. Beni şehrimde ulaştırın.” dedi.

Haris'in evine gelip her şeyi anlattı. Haris, helvacının kolunu tutup ayağına bindirdi ve “Gözünü yum!” dedi. Helvacı ayağıyla ayağına basıp bindi. “Çok şükür!” deyip gözünü sımsıkı yumdu. Aç denilince iki gözünü açtı. Açınca kendi evinin yanında olduğunu gördü.

Gözlerini yumunca vakit akşam namazında sofrada oturuyormuş gibiydi. Şükredip “Bu gerçek mi hayal mi?” diye düşünüp çok şaşırdı. Helvacı büyük bir sevinçle evinin kapısını çaldı.

Helvacı kaybolduktan sonra evinde neler olduğunu anlatayım. Dinleyiniz.

Helvacı ona yumrukla vurduğunda Sînâ kolundan tutmuştu. Uzak bir yere varıp Bağdat'ta üç ay geçirmişti. Sînâ, helvacıyı uzağa gönderdikten sonra eline bir ağaç alıp efsun okuyup onu aynı helvacının şekline sokup can verdi. Gündüzleri helva satıyor akşamları ise yatmak için anasının yanına gidiyordu.

Böylece üç ay boyunca helva sattı. Anası onu her gün görüp şükretti. Bir gün o çocuk çok hastalandı. Tabipler çeşit çeşit ilaç yaptılar. Gerçek helvacı Bağdat'tan gelmeden bir gün önce zavallı ölmüştü. Ertesi günü namazdan sonra götürüp gömdüler. Anası kederden yanıp tutuştu. Vakti gelip ölünce âdetince akrabaları gelip gidip dua ettiler. Akşam olunca anası tek başına kalmıştı. Tam bu sırada evin kapısı “Tak tak!” vuruldu.

Herkes uyuduğunda geldiğini anasına haber vermek için kapıya vurdu. Zavallı kadın yerinden kalkıp oyalanmadan çocuğuna “Kimsin?” dedi.

— Anacığım ben yavrun Gali'yim. Şefkatli anam, sağ salim misin?

Anası “Ne söylüyorsun?” deyip şaşkınlıkla mum yakıp kapıyı açtı. Mum yakıp çocuğunun yüzünü gördü. Çocuk da anasının yüzünü gördü. “Anacığım!” deyip merhametli altın kavak gibi dayanağını sevgiyle kucakladı.

Anası oğluna parlayan gözlerle baktı. Gördüklerine inanamadı. Kendini düş görüyor sandı. Çocuğu da rahatlayıp “Bu nasıl olur?” deyip çok şaşırdı. Annesi, çocuğuna:

— Gözümün nuru, gözümün karası. Sen bugün ölmüştün. Ben şu an çok şaşkınım ister inan ister inanma. İnsanlar Kur’an okuyup seni gömdüler. Beni teselli edip baş sağlığı dilediler. Bu nasıl alın yazısı, bu kudretli iş nasıl oldu?

— Anacığım başımdan bir olay geçti. Kudretli muhteşem bir sır gördüm. Ben bu evden gideli kaç ay oldu? Önce buna bir cevap veriniz.

Anası çok şaşırp şöyle dedi:

— Bu düş mü? Ben çok şaşırdım. Hiçbir zaman bu evden gitmedin. Sen dün öldün ben de feryat ettim. Bir gün hastalanıp yatağa düştün. Yatağa düşmenin üzerinden on gün geçer geçmez yani dün öldün. Bugün de seni defnettik. Ben tamamen aklımı kaybediyordum. (1503-1602) Ananı yalnız bırakıp feryat ettirdin. Beni derde üzüntüye saldın. Mollalar hazırlanıp Kur’an okudular. Daha yeni canımdan can gitti. Çırılçıplak gittin. Eski elbiselerin kaldı. Elbiselerini sandığa koydum.

Gali annesine “Sandığın ağzını aç! Bakalım duruyorlar mı?” deyip yalvardı. Anası sandığı açıp baktı. Elbiselerin hiçbiri de yoktu. Bu nasıl olur diye şaşırdı. Oğlunun söylediklerine inandı.

Sina, anasına “Ben uzak yerlere gideli üç ay oldu. Bağdat şehrinden geri geldim.” deyip şaşılacak hikâyeyi anlattı. Bu olay anasını çok şaşırttı. Şaşırtıp aklını tazeledi. “Ruhumun meyvesi bu durumu yeni anladım.” dedikten sonra ağlayarak kucaklayıp oğlunu öptü.

— Bahçem, mutluluğumun meyvesi eksikliğim gitti artık tastamamım. İlim kudreti gerçek keramet. Hiçbir şüphem, kuşku yok. Canım yavrum, misafir ettiğin o konağa niye böyle eziyet ettin? Artık ölsem de gam yemem. İmanım yerinde buna şükrettim. Yavrum sen o misafirin yanına gidip yaptığın yanlış için ondan af dile. Eğer af dilemezsen sana tehlike bana ise keder.

— Anacığım! O adam hâlâ yakın bir yerde mi?

— O hâlâ misafir evinde. Senin ticaretini devam ettiriyor. Hastalanmadığında evinden helva pazarına rüzgâr gibi gitti. Senin gibi yöneticilik yapıp ticaretini yapıyor o kişi canım. Oğlum ben bundan çok korktum. Seyahat onun elinde iken. Oğlum yanına varıp eğilip elini

öp. Ben aklımı kaybediyorum ümidimi kestim. Canım sensin benim gözümün karası. Benim padişahım sensin. Öfkeni yenip varmazsan benim sabrım, takatim biter.

Oğlu hemen ayağa kalkıp eğildi. Anasının elini tutup öptü. “Sabredin!” deyip misafir evimi göreyim diye çıkıp gitti. Evine gelse ticareti devam ediyor. Sînâ helvacı olmuştu. Gali gelip ayağına kapanıp yalvarıp yakardı. Sînâ, Gali’yi görüp acıyarak gülüp sadece baktı. “Aciz olup ayağıma kapanma.” dedi. Gali, Sînâ’nın elini tutup öpüyordu. Gali ondan af diledi. “Edepsizlik ettim suçumu bağışla.” dedi. Sînâ da gençten af dileyip “Beni affet!” dedi. Gali:

— Ben anlayamadım sizi affedin. Aklım başıma yeni geldi. Ben affettim.

— Bağdat çölüne göndermiştim seni. Neler gördünüz? Anlatınız.

Gali hiçbir şey gizlemeden hepsini anlattı.

— Beni o bozkıra gönderdiniz. Askerlerle birlikte Bağdat’a vardım. Üç ay boyunca orada kaldım.

Yine orada gördüğü anlatmakla bitmez akıl almaz hamamı da anlattı. “Haris simya gücüyle beni Mısır’a getirdi.” dedi.

Sina:

— Bana vurduğun sopayı sana tıpatıp benzeyen bir Gali’ye dönüştürdüm. Senden farksız oldu ve helva sattı. Annen eskisi gibi sıkıntı çekmedi. Üç ay sonra senin geleceğini hesap etmiştim. O sopayı daha fazla hayatta bırakmayıp hasta edip öldürdüm. Simya ilmi çok güçlü. Anlatmaya kelimeler yetmez. Bu gördüğün sadece dipsiz okyanustan sıçrayan bir damla gibi.

Helvacı bundan sonra Sînâ’nın hizmetine girdi. İlimin çeşitli hünelerini anladı. Sînâ’dan ders alıp simya ilmini biraz öğrendi. Gali gücünü toplayıp kendine gelmişti. Gün geçtikçe durumu düzeliyordu. Pahalı değerli ipek kumaştan elbise giydi. Kazancı da gün geçtikçe artıyordu. Böyle olmasının sebebi de gün geçtikçe ticaretinin gelişmesiydi. Kendisi çok genç orta boylu yakışıklıydı. Yemeden içmeden sevecenliğe doydı. (1603-1702) On dokuz-yirmi yaşındaydı. Tam doğrusu bu. Fazlasını söyleyemiyorum Yanına gelen tutkulu kadınlar güzelliğine hayran oluyor, şeker gibi eriyorlardı. Özetle beline altın kemer bağlayıp parıldayarak helva sattı bir süre. Değerli torbaya helva koyup gezerek pek çok helva sattı.

Bazen insanlar o geçerken evlerinin avlularına çıkıp onu hayran hayran seyrederlerdi. Çevresini sarıp yürütmezlerdi. Birincisi helvasının tazeliği ikinci ise güzelliği güneş kadar aydınlıktı. Pazar halkı kendi aralarında çekişip onu yürütmüyorlardı. Kuşatıp avlulara girdirmediler. Çoğu zaman helvası yetmedi. Bu konuda hiçbir şeyi anlatmadı. Artık öncesindeki gibi neşesi yoktu. Hayranları yürütmesine izin vermedikleri için pazara kadar gidemiyor, sokaktan döner olmuştu eve. Gali, Sînâ’nın yanına gelip ağlayarak “Babacığım ben

böyle ömür sürdüremeyeceğim.” dedi. Sînâ, çocuğa “Allah’ın sevdiği kulları sıkıntı çekmez.” dedi. “Pazara çıkma zahmetinden kurtulur çocuk, helvasını evinden satar.” dedi Sina. Helvaları evden satmaya başladı.

Böyle deyip Sina, bir hünerinin daha gösterdi. Küçücük bir hünerinin kilidini açıp evin karşısında bir ev yaptı. Muhteşem üç dört ev ortaya çıkıp biraz dışarıya doğru bir yere kondu. Birini dışarıdan gelen misafire tahsis etti. Birisine helva ile bal doldurdu. Birini de oturması için çocuğa tahsis etti. Birini de seçip kendine aldı. Yukarıdaki evin biri de çocuk odasıydı. Bu eve merak edip bakan çok şaşırıyordu.

Bu evde Gali ticareti devam ettirdi. Varlığı bağ bahçeye döndü. Pazarcıların çoğu bunu gördükten sonra gece gündüz alışveriş yapmak için sağa sola yayıldılar. Helva almaya kadın da geliyordu erkek de. Kadınlar bir yana yüzünü görmeye erkekler de geliyordu. İnsanlar helvayı bahane ediyorlardı. Hastalananlar Gali’yi ilaç gibi görüyorlardı. Bu alışveriş günden güne arttı. İnsanlar birbirine karıştılar. Tek başına helva satmaya yetişemedi. Çoğalıp şaşırması gibi güçlendi. İşe birçok yiğit aldı. Ticareti öncekinden de arttı. Bazıları sırf onu görmek için işini gücünü bırakıyordu.

Gezmek için sokağa çıksa etrafını hemen bir kalabalık sarardı. Mısır’daki ulu kişilerle tanışıp bilgisini daha da çok artırdı. Örneğin çocuk sokaklarda yürüse onu gören insanlar yolunu gözlüyorlardı. Onu çağırıp bize misafir ol diyorlardı. Birbiriyle çekişerek kaç yerden böyle onu çağırıyorlardı. Çocuğa hürmet gösterip onu görme arzusuyla ortalarına alıyorlardı. Uğultuları gökyüzüne ulaşıyordu. Yürüyecek yol bulamıyor aniden dönüyordu. Zorlansa da ara sıra çıkıp helva sattı.

Bir gün padişahın sarayına yolu düştü. Parlayan kuşağı cevher kemerdi. Onu gören can ölü olsa da ruhu tekrar geri girerdi. Kendi de Yusuf görünüşlü yakışıklıydı. İnsanlar bir yana huriler, periler gelip onda konaklardı.

Padişahın Mısır’daki evinde güzel bir kızı vardı. Ay ile güneş onun ak yüzüyle yarışa girse güzelliği karşısında utanırdı. Zeliha ile güzelliği karşılaştırılsa Zeliha’dan daha güzeldi. Zeliha’nın değeri bir tüy etmezdi. O değersiz bu ise değerliydi.

Kız yukarıdaki büyük evde oturuyordu. Yiğidi gökten ay ile yıldız düşmüş gibi gördü. Yiğidi gördükten sonra ona âşık oldu. Yüreğini elmas bir biz delip geçti. Gülüşü güneşten doğmuş güneş gibiydi. Nice sungurun pençesinden kurtulmuştu. Nice taliplerine yüz vermemişti. Yüreğine aşk tohumu düştü. O sümbül gibi güzel kızın kalbine aşk düşünce heyecandan titredi. Kız dadısını çağırıp ona “Avuç içine ay sığmış gibi olan helvacıyı gölgeliğime çağırıp gel!” diye buyurdu. Hizmetçi, Gali’nin yanına gelip onu çağırdı. Güzelliğinden gözleri kamaşıp gözlerini yere indirdi. “Emeğin ziyan olmasın helvan varsa yanına al yanına, sultanım seni çağırıyor.” dedi.

Çocuk kızın yanına geldi. Helvası az da olsa yanında getirdi. Ardından kızın dadısı da geldi. Yiğidi kız gördü. (1703-1802) Kız yüzünden al ipek peçeyi aldı. İki genç birbirini açık açık gördü. Arapça “Bilgayniy va rasiy!” deyip başını eğip kızı gördü. Kızı görünce Gali’nin gönlüne ateş düştü. Kara gözlüm size başım ve canım olsun feda. Güzel de tatlı dille hâl hatır sorup yaşıtını karşıladı.

Melike:

— Helvan var mı? Birçok kişi helvanı övüyor. Eğer helvan varsa övüldüğü kadar var mı getir tadıp göreyim.

Yiğit, kıza gözünü dikip bir müddet baktı. Aşkını içine atıp utancından ikinci defa bakamadı. Kızın sözlerine cevap verdi:

— Helvam var. Tadarsan sevaptır. Läm yazuk va läm yağrab. Tatmamak olmaz.

Kıza helvadan da tatlı sözler söyledi. “Tatmak ister misiniz?” dedi. Aşk oku kalbine saplandı. Güneş buzun üstüne düşer de hiç eritmez mi? Baharda güneş ışığı yere düşse ormanın, ovanın yüzü canlanırdı. Sarp dağların karları erirdi. Çiçekler ile bütün çorak etraf canlanırdı. Bahardaki yer gibi canlanıp baksa ateş alevlendi. Aşığın kesesinden zehri yudumlayıp helva satıp hastalık satın almış gibi oldu.

Aşkın hançerini sessizce soktukten sonra kendini kaybedip kapıdan çıkıp gitti. Melike de sersemleyip mecnun oldu. Helvacının gittiğini anlayıp fark etmedi. Kız, dadısına “Yiğit nerede? Yakındaysa hemen çağır.” dedi. Hizmetçisi çıkıp baksa yiğit gitmişti. Melike düşünce deryasına dalıp gitti:

— Ben bir gülüm, gül bahçesinde parlayıp büyüdüm. Bugün yüreğime ateş düştü. Kısa gecede ötüp doyumadan da uzağa uçup gitti. Aşkın ilacının ne olduğunu kitabını okusam da bilmiyorum. Ben bugün gerçek aşk deryasına Zeliha ile Yusuf gibi derin battım.

Kızın durumu böyle oldu. Kızıl gül mevsiminde aşk ateşine düştü. Helvacı da dönerken iyi durumda değildi. Onun durumunu da biraz anlatayım.

“Hemen varıp durumu Sînâ’ya anlatayım.” diye sendeleyerek kapıdan çıkıp gitti. Evin yolu bu olmalı diye hayale dalıp ağlayarak sızlayarak yola düştü. Aşk denize derin bir şekilde battı. Aşk şarabının tadını aldı. Kızıl gül yanıp kızıl kora dönüştü. Kızın attığı ok gelip ona saplandı.

Sînâ’nın yanına gelip ağladı. Bebek gibi gözyaşı döktü. Sînâ ne olduğunu bildi. “Canım oğlum! Sana ne oldu?” diye sordu.

— Ulu üstadım, Eflatun, Pisagor âlimimiz! Sormayın lütfen! Bir gülü görüp âşık oldum. Güzellikte bir başka dengi yok. Mısır’ın Kahire şehrinde insanın böyle güzel çocuğu

nasıl yaratılıp dünyaya gelmiş. Her özelliği de ona yakışıyordu. Kara gözüyle bakıp şirin sözünü yüreğini deşdi.

Başka söz söylemeye dili dönmedi. Kendini kaybedip yere yığıldı.

Sînâ:

— Mecnun gibi maskara bir kişi olma. Sözün kisası başkentte bir hastalığa yakalanmışsın. Benden ne istiyorsun?

Çocuk:

— İlminiz derya deniz. Yaradan'ın özelliklerini temel almış. Ya beni öldür ya da dışarı at ya da maksadımı gerçekleştirip sevindir. Ok ile hançer yüreğime saplandı. İçimi dışımı kapladı. Tanrımdan nice şey diledim hiçbir şey olmadı. Başka söyleyecek sözüm yok.

Âlim hayat kısa, yaşanacak gün az diye düşündü. “Galiciğim beni rahat bırakmadın.” deyip yere oturup biraz sessizce durdu. Bir vakit o hücrede yer sallandı. Tuhaf korkunç bir sır ortaya çıktı. Gali canlanıp hayalimi gerçekleştirdin diye seviniyordu. Bir vakitte kapı açılıp güneş parıladı. Etrafa aydınlık ışık saçtı. Baksa yiğidin yüreğine alışkanlık yapan güneşten güzel kız geliyor. (1803-1902) Aşk ateşi oktan hızlı ateşten daha yakıcıydı. Yüreğindeki pası temizlemiş gibiydi. Sevdığı kızı gördükten sonra denizde yüzen gemi gibi oldu. Geçit vermeyen derya deniz idi. Devasını bulmazsan zehir yedirirdi. Elinde geminin gücü vardı.

Atanıza teşekkür dedirtti. “Eşsiz güce sahip tek âlim Sînâ. İster öldür ister eziyet et!” deyip yalvardı. Güzel kız kapıdan gelince Sînâ, Gali'ye aklını başına al, dedi. Kız gelince evin içi canlandı. Yüzünü gören kötü düşünemezdi. Yüzü yeryüzünü aydınlattı. “Sizinle birlikteyim.” der gibi gelip durdu. Şarap içip sarhoş olmuş gibi kızın aklı karışıp serseme döndü. Aklını başına toplayıp kendine gelince o evde Sînâ ile Gali'yi gördü.

Güzel ak yüzü çiçek gibi parlayan Gali'yi dün gördüğünü hatırladı. Sînâ, Gali'ye farklı bir dille:

— Oğlum doğru yoldan sapıp kötü yola varma. Sevdigini getirdim. Ateşe düşen yanar. Hasret gidermek için öpmek var ancak kucaklamak yok. Eğer edepsizlik edersen ölürsün.

Sînâ bunları deyip çocuğa edep yolunu gösterdikten sonra çıkıp gitti. Genç yakışıklı “Canım huzurum gel.” deyip kızın oturmasına izin verdi. Güzeli kucaklayıp başköşeye oturttu. Ona amacını ve talebini anlattı.

— Ben ateşe düşen bir kelebeğim. Sungur gibi çölde gökyüzünde süzülüyorum. Cevher gözün, tatlı sözün beni ateş olup yaktı. Geçenlerde ok olup beni göğsümden vurdu. Aşkına sabredemedim. Sen sadece bedenimi görüyorsun. Ben ancak bu kadar dayandım. Başına, dal gibi boynuna canım kurban olsun. Buraya gelmek benim kismetimmiş. Mutluyum.

Güzel, kanadı kırılmış gök güvercin gibi başını eğip oturdu. Yiğide yüzünü çevirip naz ile “Dün eve gelip giden siz miydiniz?” dedi.

— Dün evinize gelip giden bendim. Bu sözünüz doğrudur.

Güzel:

— Sen peri misin cin misin? Yoksa doğuştan hikmet ehli misin? Benim yüreğimdiki şüphe bulutundan arındırıp kurtar.

Kız böyle deyince Gali, kıza:

— Şüphe duymayınız. Biz ne periyiz ne de ciniz. Biz şüphesiz sizin gibi insanız. Baht da kaygı da ar da ortak. Aslında siz de biz de şanslıyız. Sizi bir saniyede getirdi buraya. Sizi rezil etmeyecek ve eli boş göndermeyecek. Siz gül bahçesindeki bir gül biz ise bülbülüz. Canım beni dinle, birlikte eğlenelim.

Kız:

— Söyle! Sırrı açıkça görelim. Bu mahcup olunacak işte nasıl bir hikmet var? Âlimin adı ne? O hangi boydan? Müslümanlıkta böyle bir iş olur mu? Siz Müslüman mısınız? Allah zalimi sevmez. Başınız dara düştüğünde Allah’a yalvarmıyor musunuz?

Gali utanmadan buna güldü.

— Dinimizi söylemek gerekirse biz Müslümanız. Aşk ile ilgisini çekti er ile kadın bülbül ile kızıl gülü yaratmış. Siz gül bahçesinin ilgi çeken kızıl gülüsünüz. Biz ise gül bahçesindeki kızıl güle ilgi duyanız. İsteksiz değiliz biz. Bunun hikmetini açıklayamıyorum. Dünyada gençlik ile yaşlılığın ortak olmasına ne gerek var? Gencin dine sıkıca sarılması zor. Genç olup kızıl gül gibi parlamasak biz niye bu dünyaya geldik. Mısır şehrinin kızıl gülüsün. Biz de kızıl gülün şakıyan bülbülüyüz. Dünyada kaderin kilidi böyledir.

Yiğit bunları söyledikten sonra o gün gece kızı kucakladı. Gençlere layık bir eğlence başladı. Gülün güzel temiz vücudunu kucakladı. O da arzusundan uzaklaşmadan gençlere layık toy yapıp öpüştü. Yaz akşamının leziz eğlencesini farklı biçimde geçirdi. Has fakir, dünür göndermeden hanın kızını başlıksız almıştı. Gökyüzünün çok askeri gibi denizin padişah kızı kunduz gibi. İlmin kudreti çok güzeldi. Bu sayede peri kızı gibi güzeli o gece öptü.

(1903-2002) Yıldızlar yok olup şafak atınca ipek perde güneşten toplanınca kız kendi evinde altın mumun altında oturuyordu. Güzel, gözlerini açıp şaşkınlıkla etrafına bakındı. Kendi evinde olduğunu gördü. Olanları gönlüne sığdıramayıp binlerce kez düşündü. Metanetini koruyamadı.

— Babam Mısır’ın padişahı. Ölümünden başka ne sunarsa kabul. Ben onun kızıl altın kızıyım. Kızın bozulup kötü yola düşmesi ayıptır. “Kızın durumu naziktir.” derler. Ar namus

aklın kilidi, altın kazık. Sırrım açığa çıkmadan anama mektup yazıp anlatayım. Bu olay hiç kolay değildi. Ayıbı örtüp kusuru artırmak uygun değil. Herhalde aldırmaya gönderdiği adamları da güçlüydü. Bu nasıl bir meclis anlamadım. Bu işin kökü derin, anlamadım. Doğru değil bu yaptığım. Bu durum halka yayılır. Ayıbımı söylemem daha doğru olur.

İlerisini düşünüp anasına her şeyi anlattığı bir mektup yazdı.

— *Geniş odamda yatıyordum. Bir vakit gözümü yavaşça açtım. Gözümü açıp baksam başka bir odadayım. O odada iki adam arkadaşlık edip oturuyorlar. Birisi genç birisi ise derviş. Yolumu şaşırıp oraya varmış gibi oldum. Genç olana derviş akıl veriyordu. Kötü yola düşüp gafil olma diyordu. Kötü işten sakınmazsan ölürsün diyordu. O adam öğüt verdikten sonra gitti. Yolumu şaşırıp oraya vardım. O yiğidin yanında tek kaldım. Ne kadar yalvarsam da iradem olmadı. Ben orada zulüm çektim. Ana sana saklamadan durumumu anlattım. Gizlediğim canıma ecel olur. Namusum ortaya saçıldı. Ecele çok fazla dayandım. Ben kendi ayağımla isteksiz şekilde o şehirdeki kişiye özel yere gittim. Başımdan geçenleri size anlattım. Evvelden talihsiz büyüdü kızın.*

Mektubu yazıp dadısıyla gönderdi. O dadı da o emaneti annesine verdi. Anası da mektubu baştan sona kadar okuyup kızın babasına haber verdi. Melike'nin babası Mısır hanıydı. Canı burnuna gelip çok sinirlendi. Askerlerinin en iyileriyle âlimlerini çağırttı. Âlimler, bilginler, halk hekimleri, baksılar, müneccimler, gençler, yaşlılar toplanıp geldi. Geç olunca yine kızı alır giderler diye kızın yattığı yerde askerlerin komutanı bekledi.

Kızın başından geçenleri anlattığı mektubu beyan edip okuttu. Bir gecelik olağanüstü hikâyesiyle tanıştı. Esirgemedi düşüncelerini söyledi. Padişahın baş veziri akıl verdi:

— Onu yakalamak zor değil kolay. Kırk kız ile bekçi kadınlar, hizmetçiler nefes almadan kızın etrafını sarıp beklesinler. Askerler kılıç ile tüfek alıp sesini çıkarmadan sessizce güçlü bir şekilde beklesinler. Ne olursa olsun acımadan onu yakalasınlar. Sonra onu doğru tanıyıp ceza verelim.

Kızlar, kadınlar ve askerler hazırlanıp hepsi kıza hürmet göstererek etrafını sardılar. Akşam olup yatma vakti gelince Sînâ'ya Gali fırsat vermedi.

— Efendim, âşık ile maşuk bekleme vakti. Cevher ile yakut pazarına yaklaştı. Kollarını aşağı salıp talihini kaybetmiş gibi olmayayım.

Gali böyle söyledi ve çok ağlayıp rica etti. Sînâ akşamki vakitte onun vaktini bilip onun yalvarmasına dayanamadı. Kendi âdetince çözüm buldu. Kalabalık gözleri yerlerinden fırlayacak gibi baka kaldılar. Kız “İşte geldi geldi. Güçlü olun. Yüreğim güp güp atıyor. Şimdi gidiyorum ben.” deyince kadınlar kızı sıkıca tuttular. Dışarıdaki askerlere haber verdiler.

Kımıldanıp “Gidiyorum!” deyip ayağa kalktı. “Tutun periyi, cini!” diye uğultu oldu. Yönelip “İşte gidiyorum!” deyip çekip gitti. Ay ile güneşin ışığı gibi tutamadılar.

Güneşin ışığını kim tutabilmiş ki? Bu boş çabasını görüp pişman oldular. Dışardaki askerler aklını kaybetmiş gibi ses bile çıkaramadılar. Kızın kolundan tutanlar ışık yakalamaya çalışan insan gibi kaldılar. “Tutun tutun!” diye pişman oldular. Hepsi de gücü ellerinde bekliyordu. (2003-2102) Sıra sıra duran askerlerin elleri boş kaldı. Dosta düşmana bu gülünç oldu. Kızı tutan genci de yaşlısı da tüfeği patır kütür sıkıp bağrıştılar.

Kapı sımsıkı kapalıydı. Evde tek bir delik bile görünmüyordu. Tutulamayan bir gölge gibi nasıl da tutmadan ümit kesildi. Kızın etrafındaki askerler, kızlar etrafını sarsalar da çaresini bulamadılar. Gece örümceğe değmiş köpek gibi olup kızın anne ve babasına haber verdiler. Dört bir yandan kapanıp çevirdiklerini demir gibi dışardan askerler sardığını kırk kız ile güçlü kadınların içeriden etrafını sardığını onu tutamadıklarını ve sahrada aradıklarını söylediler.

Kız akşam evin dışında oluyor, şafak sökünce evine geliyordu. Cin çarpan sakara benzeyip gittiği de geldiği de fark edilmiyordu. Utançtan yüzünü çimdikledi. Kızlar da rahatlayamamış koşuşturuyordu. Kızın anası yanıp tutuşuyordu. Pişmanlıktan parmağını dişliyordu. Kız da kızıl kor gibi kızarıp ağlıyordu. “Ölmek istiyorum!” diye bıçağı alıp yere düştü. Mısır hanı babası ile annesi ölmeseler de sabredemiyorlardı.

Sultan vezirlerini yanına aldı. Vezirler hazır ola geçtiler. Kıza “Gittiğin yer bu şehrin içinde mi dışında mı?” söyle dedi. Kız:

— Akrabalarım, ağabeylerim. Değer verip sözümünden düğümü çözünüz. Yarı yoldan sonra aklım başıma geliyor. Gittiğim yer uzakta değil bu şehirde.

Bilge vezirlerden birisi şöyle dedi:

— Kolayca bulmanın yolu anlaşıldı. İşte söylüyorum. Safranı sıcak suyla boya hâline getirelim. Uzun günde eline o boyayı sürsün. Belinden kaldırıp oktan sivri, rüzgârdan hızlı bir şekilde götürse bile aklına getirip kapıdan girerken kapının üstüne elini mühür gibi bassın. Safranla kaplı beş parmağı kapının üstüne damga gibi basılsa yarın arayıp kolayca bulmak mümkün.

Herkes bu taktiği uygun bulup verilen akli istikrarlı dediler. Kızın gittiği yerde basması için beş parmağını da safranla boyadılar. Kız elini safrana buladı. Annesiyle babası ölmese de içleri yanıyordu. Güneş battıktan sonra gökyüzünü yıldız kapladı. Kızın gideceği yer belli oldu. Gitme vakti yaklaşınca genç kızlar sızlanıp gülüştüler. Melike’nin gitme zamanı geldi deyip hepsi de gücünü topladı. Kız da Allah’a “Gözyaşımı dindiremez oldum.” diye yalvarıp yakarmaya başladı.

Gali vakti gelince önceki gibi öğrendiği vaziyete döndü. Yine Sînâ'dan ricacı oldu. “Babacığım kaygım, üzüntüm artıyor.” dedi. Çok geçmeden çocuğa merhamet etti. Padişaha çok sinirlendi. Vakti gelince kız “Gittim!” deyip kımıldadı. Kımıldayınca eve vardı. Kız kapının üstünü güzelce damgaladı. Sadece ikisi kaldığında kız yaptığı damgadan memnun kaldı. Hâl hatır sorulduktan sonra eskisi gibi eğlence başladı. Yaz akşamlarının eğlenceli sesiyle gül ile bülbülün yaraşması gibiydi. Güzel, yigide ağlayarak kederle:

— Ben bundan hiç razı değilim. Düşmanıma rezil oldum. Dostun düşmanın ağzına laf oldum. Kur'an bir yana dünyada başka bir yerde bile böyle bir şey yapılmaz. İnsanlığın işareti akıl, edep ve ar namustur. İhtiyara yoldaş olup eklenmeyi niye tamamen düzgün söylemiyorsunuz?

Çocuk:

— Tamam, değerlim, ileri görüşüm yarın söyleyeceğim.

Yine geceyi birlikte geçirip sonrasında yerine vaktinde geldi. Kız eve gelince kızın elini ak safrana bulayıp meydana koyduğu işaret o vakit Sînâ'ya malum oldu. Padişahın danışmanlarının neler yaptığını baştan sona öğrendi. Padişahın danışmanlarının neler yaptığını baştan sona öğrendi. Esas düşüncesinin neyle sonuçlanacağını ve amacının ne olduğunu biliyordu. (2103-2202) O günden önce hayatın kilidini, onların arzusunu hepsini öğrendi. Sînâ zalim padişahın yaptığı işi bir kilit gibi çevirdi.

Padişah gücünü üstün görüp dışarıya adaletsizce eziyet etti. Güneş çıkmadan önce şeklini bildi. Bu iş bu yüzden önemliydi. Sînâ, kapının boyandığını dakikasında öğrendi. Mısır'daki her evin kapısının üstüne safranla işaret koydu.

Şafak sökerken kız evine vardı. Kızın gittiği yeri bulmak için safranla işaret koyduğu yeri aradılar. Şafak sökerken erlerin hepsi hazırlandı. Öteyi beriyi aradılar. Bütün kapıların üstüne baksalar tüm kapıların üstünde beş parmakla işaret koyulmuştu. Kısacası kız burada deseler Mısır şehrindeki bütün avluların, kapıların üstü safran ile işaretlenmişti. Hepsi gece gündüz ileri geri boşuna çaba sarf edip padişahın yanına geldiler. Padişahın kendi evinin kapılarında bile bu damgalardan vardı.

— Padişahım, kızın gitmediği, safranla işaretlenmediği ev kalmamış. Öteye beriye gidip dönüp geldik. Kızı tahsis edilen evi bulamadık.

Padişahın aklı şaşıp sinirden yanıp tutuştu. Gözyaşı döktü. Birkaç defa şaşkınlığından sakallarını çiğnedi. Daha sonra askerlerini topladı. Topladığı askerle şehirden kaçmasınlar diye şehrin etrafını kuşattı. Mısırdaki bütün erkekleri kadınları kurt gibi sayıp aratmadık ev bırakmadı.

Kırk gün sonra “Her yeri arayıp temizledik.” diye haber verdiler. Kız bir gün bile geçirmeden gezmeye gitti. Padişahın namusu bozulup ısırap çekti. Kız her gün gezmeyi hızlandırdı. Helvacı ise ömür sürüp gezindi. Bu haber ülke sınırlarını aşip padişahın namusunu ayaklar altına aldı. Kız her gün akşam yiğidin yanına gidiyordu. Gece orada kalıp sabah olmadan gelmiyordu. Bu işin hepsi bey ile zenginden öç almak için Sînâ’nın elinden çıkıyordu.

Padişahla dalga geçip helvacıyı padişahın üstün kıldı. Padişah yazıyı okuyunca eziyet edip “Darağacına asın!” diye emir verdi. Padişah ile zenginin bencilliklerini yiğidin diyetini, malın değerini eşit tutmuyorlardı. Kaderin anahtarı elinde olunca işte bunu yapmıştır. Böyle davranmıştır. Sînâ bunları günlerce aklında tutup eline ilim kudretinin anahtarı geçip “Padişahsan askerlerini topla!” deyip intikam almayı sayıyordu.

Özetle Mısır hanı rezil oldu. Utancından ölecek duruma geldi. Bağdat’taki Ebu’l Haris’in yaptıklarını duydu. Onun Bağdat’ta başı bulutlardan yukarıda olan hamamını bu hamamın kubbelerini altından yapmasını ve Sapa hanın kızını çabucak getirmesini duydu. Ayrıca bütün Arap başkentlerinin padişahlarını baş eğdirip kendi ağzına baktırmasını, onun yaptığı türlü işten övülmesinden haberdar oldu. Mısır hanı “Bu eziyetteki maskaralık az mı?” deyip bu duyduklarına eriyip bitti. Haris’i getirtmemek için meclise öneride bulundu.

“Ben öldüm artık!” deyip yerinden düşe kalka kalkıp vezirlerine bu durumu ağlayarak söyledi.

— O bahsedilen âlimi çağıralım. Bizde olan bu olay, tepemizde dönüp duran ölüm. Bağdat hanı Sapa’nın kızını alması bu benim rüyama benziyor. Padişahlık adımız yok olmadan onu nasıl çağıralım? Aydınlık yüzlü iyi adamlar gönderelim. Buna sizin hepiniz de katılınız.

Padişahın söylediklerini hepsi de makul görüp padişahın emrine katıldılar. Yanına birçok hediyelik eşya alıp Bağdat hanlığına doğru yola çıktılar. Mısır hanı uzaktan bilgi alıp ona ithafen güzelleme yaparak mektup yazdı. Bağdat’ın padişahına selam söyledi.

— Bizim dileğimiz size kavuşmaktır. Dileğimizi kabul edin. (2203-2300) Âlim Haris’i davet ediyoruz. Sizi ne kadar mutlu ettiğini duyduk. Aynı bahta sahip Mısır hanının çok derdi var. Eksiksiz göstermeniz için kucağımızı açtık.

Elçiler eşyalarıyla birlikte yol aldılar. Aradan az çok günler geçip Bağdat şehrine geldiler. Elçileri hürmetle karşılayıp misafirhaneye yerleştirdiler. Elçiler selam ile mektup ve hediyeleri teslim edip padişah ne söyleyecek diye beklediler.

Padişah, Ebu’l Haris’e:

— “Ey alim! Şöhretiniz insanlar arasında yayılmış. Mısır’ın padişahı mektup yazmış. O büyük bir derde düşmüş. Tabipleri hiçbir ilaç bulamış. Halkı ona bir çare bulamamış. Sizi bu çağın peygamberi sayıp bize elçi göndermişler. Böyle değerli hediyeler göndermiş. Sıkıntılı

işî tekrarlıyormuş. Bir helvacı gece boyunca değerini düşürüyormuş gibi ıstırap veriyormuş. Ne söylersin? Ona gideceksen işte başım. Nöbetçi askerleri ne yapacaklarını şaşırılmışlar. Bir an önce dertlerine çare bulursan saygılarını kazanıp itibarın artar. Elbette, bu sizin kolayca elinizden gelir. Bu bizimle Sapa arasındaki meseleye benziyor. Ben de onunla aynı fikirdeyim. Ey efendim, bu olay sizin için çok kolay.

Ebu'l Haris ayağa kalkıp:

— Elimden bir şey gelecekse hürmet edip varayım.

Padişah bunu duyunca güzel sözler söyleyip sevindi. Yol parası için emir verdi. Hediye vermesi için birçok değerli eşya verdi. Bunların arasında paralar, altın, gümüş, yakut, cevher vardı. Su gibi güzel yığıldı, kum gibi döküldü. Mısır'dan gelen elçilerle birleşip yola çıktılar. Gönül hoşluğu ile hayatın çeşitli işleriyle Mısır'a simya ilminin gücüyle yola çıktığı gün ulaştı.

Mısır padişahının ruhu kalmış ama kendisi yanıp kül olmuştu. Haris'in geldiğini habercilerinden haber alıp kanaat etti. Divandaki bütün adamlarına “Şehrin misafiri geliyor.” diye emir verdi. Saraydaki herkesi çıkarıp “Yoluna kurban olsun.” diye mallarını çıkardı. Saraydakiler padişahın fermanını aldıktan sonra hediyeler alıp birçok yerden karşılarna çıktılar. Ebu'l Haris de ilim yoluyla ve geleneklere uygun şekilde onlarla selamlaştı. Elçiler, Haris'i yanlarına alıp Mısır'a getirip büyük bir eve yerleştirdiler. Ziyafet verilip çeşitli yemekler sunuldu. Değerli şaraplar içildi. Daha sonra padişahın kendi evine tanışmaya geldi. Kederli kızın babası onu karşıladı. Kızını aramaya gelmesinden sonra çok memnun oldu. Hürmet gösterip çeşit çeşit yemek yenilip şerbet içildi. Üç gün üç gece misafir edip hâl hatır sorulup neşeyle misafir edildi.

Padişah olsa da yediği içtiği zehirdi. Misafiri bekledikten sonra artık bizim durumumuzu bilsin diye düşündü. Üç gün geçip dördüncü gün olunca sırrını anlatıp ricada bulundu. Düşman bütün dostların başını kesse de her bir yerden getirip çok şey söyledi.

— Ey bilge! Bizim başa gelen bu işi anlatamaya dilim varmaz. İnsanın çocuğunun başına bunun gibi dert gelmesin. Benim söylemeye dilim varmıyor siz durumu biliyorsunuz kardeşim. Bu cinin, perinin, insanoğlunun işi değil. Bu vahşi bir şeytan devin işidir. Kızım, bağdaki gülüm peri gibiydi. Gece düşmana doğru yürüdü. Allah öldürmeyince ne yapayım? Çaresi yok, öleyim desem ölemiyorum. Onun belirli bir yeri yok. Gündüzleri var geceleri ise yok. Bu kadarı yeter, anlattıkça fena oluyorum. Nereden gelip nereye gittiğini bilmiyoruz. Geceleri görünen büyük felakettir. Sayısız âlimlerle bilginlerim kanıt bulup çaresini bulamadılar. (2301-2400) Sizi her işten haberi var diye ümit edip uzak yerden getirttik. Şükür, bugün yüzünü gördüm. Olan biteni siz de görüp anlayacaksınız. Çok şükür bugün yüzünü

gördük Kahverengi kaz gibi yandım ben. Tüyüm kalmadı. Ben şimdi durumumu anlattım. Sırtımdaki yük yerden de gökyüzünden de ağır.

Bunları padişahın işitiş Ebu'l Haris:

— Ömürden iyi kötü işler geçer. Sultanım telaşlanma sabret. Elimden gelirse sana dostluk ederim.

Fal kitabını eline alıp ilmin hikmetin heybesini açtı. Çeşitli harfler ile yuvarlaklar çizip ses çıkarmadan bir vakit kitaba baktı. Bir vakit sonra başını yerden kaldırıp suyu suya, toprağı toprağı, ayı aya, güneş i güneşe vurup düşünce denizine dalıp gitti. Bir vakit derin düşüncelere daldı. Başını sallayarak yazıyı yazıp silip düşündü. Yeniden yuvarlak çizip düşünceye dalıp bütün dünyayı dolaştı. Derin ilmiyle bilimiyle düşünceye daldı. Yerin altını üstünü tamamıyla gezdi. Zor düşüncenin kuşkusuna yetişemedi. Ebu'l Haris ilimle yer ile gökyüzünün hepsini dolayıp baktı.

Bu sırada “Bunlar ne yapıyor?” diye Ebû Ali Sînâ niyet edip baktı. Kendinin yaptığı nöbetçisi saklamadan hemen “Bağdat’tan Ebu'l Haris buraya kaldığın yeri bulmaya geldi.” diye haber verdi. Ebû Ali Sînâ, Haris’in bulmak için yaptığı tüm yöntemlerde yolunu şaşırttı. Padişahın kızının gittiğı yeri Hindistan denizi olarak değıştirdi. Kızın gittiğı yeri ilginç bir denizle değıştirdi. Denizde uçsuz bucaksız bir yer yapıp onları şaşırttı. Etrafında ateş yanan bir kale yapıp bir hücreyi ateşle ördü. O hücrenin içinde kızla yiğidin eğlenip gülüp oynadığını ona gösterdi. Ancak hangi deniz, hangi ülkenin olduğunu ayırıp bulamadılar.

Denizin ortasındaki bozkırda yemyeş il bir ada. Adanın bir yerinde ateşten kale var. Kalenin içinde de hücre. Adanın tam adı lazım oldu. O yeri diğerlerinden ayıramayıp bunları öğrenemedi boşuna zahmet çekti. Padişaha arzu edip biraz bundan bahsetti. “Kızınızı getirseniz de ondan birkaç cevap alsam.” dedi.

Mısır padişahının kızı geldi. Sorular sordu ona. Ne kadar ayrıntılı anlatsa da neresi olduğunu çözememişler. Bunun sebebini Ebû Ali Sînâ biliyordu. Kızın gittiğı yeri onlardan önce değıştirip durdu. Doğru yoldan saptırıp hakikati değıştirdi.

Ebû Ali Sînâ’nın ilmi derya denizdi. Gençliğinden beri keskin zekâlıydı. Ebu'l Haris, Sînâ’nın yanından bir damla suyd u. Hikmet ilmi, simya ilmi, kimya ilmi, gizlenme ilimleri bir dünyaydı. O, adeta Bahr idi derin bir deniz. Derinliği dipsiz bir deniz gibiydi. Bu nedenle ikisi bir kız için çekişiyordu. Öncesinde değersizleştirip onu şaşırttı. Hüsrana uğratıp değerli yiğidin aklını karıştırdı ve hüsrana uğrattı. Haris, sağduyusunu kaybetti.

Ebu'l Haris hiçbir iş i yolunda gitmediğı için aceleyle bir iş yaptı. Kızın eline keskin dişli, elmas tırnaklı bir ala doğan verdi.

— Bu kuşu içeriye girerken hemen yiğidin üstüne sal. Eğer hemen salmazsan senin derdine çare yok. Hemen salarsan hızlıca varıp yiğidin boynunu koparıp içini yarar. O yerde göz açıncaya kadar onu parçalayıp öldürür. Böyle yaparsan bu beladan kurtulursun. Kuşu salmazsan yakalanırsın. Eğer orada bu yerde olmayan yabancı bir şey bulursan unutma onu getir. Bunları hiçbirini unutma. Bundan başka çözüm bulamadım. Kötü görünüşlü piri güçlü bir düşman. Şimdilik ilmiyle bizi yanıltıyor. Fırsat bulursan bulduğun şeyi alıp getir. O getirdiğin şey sayesinde her tarafı ararız. Fırsatını bulup oradan bir şey getirsen o getirdiğin sayesinde o açgözlüyü buluruz.

(2401-2500) Çözeceğini düşündüğü işi bitiremeyince Haris utandı. Gali'yi şirin canından ayırmak için elmas tırnaklı bir ala doğan meydana getirdi. Beladan kurtulsun diye kızın eline ala doğanı verdi. “Kapıdan girdiğinde kuşu serbest bırak yiğidin başını elma gibi koparsın.” dedi.

Haris'in söylediklerini kız anladı. Kız utanarak bu duruma sinirlendi. Gece olunca kız yiğidin olduğu eve geldi. Kız öfkeyle dolup taşıp somurturken ona o kuşu verip gönderdi.

Sînâ bu sırada yiğide:

— Kız kapıdan girerken sağlam dur. O kuşun üstüne örtü ört. Eğer kendini korumayıp kartal gibi ondan önce hareket etmezsen ala doğan başını koparır. Âlimi getirip de ne yapacak desem böyle yapacakmış tahmin ettim.

Durumu yiğide anlatıp onu cesaretlendirerek duruma ısındırdı. Kız gelip ala doğanı salınca üstadının öğrettiği şeyi yaptı. Elmas tırnaklı kuş yaklaşınca yiğit kuşu örtüyle örttü. O yiğide zarar veremeden yuvarlanıp yere düştü. Yiğit sevdiğine sinirlendi.

— Ben sizden çok ümitliydim. Siz dostluğumuza nasıl düşmanlık ettiniz? Ben uzaklarda gezip sizi tanımıyordum. Kendini tanıtmak için beni sen çağırdın. Muhabbetin yüreğimi zehirledi. Aklıma aşk ateşini düşürdün. “Her gün gelip helvanızdan bize verin.” diye sihirli sevgi dolu dilinle sen rica ettin. Aşk okunu bana derin sapladın. Senin okun bana değip beni sarstı. Bu nedenle hâkimiyetin altına girip yanıp tutuştum. Suçum çağırmanla sana yaklaşmam. Bana kıyıp nasıl beni öldürmek istedin?

Kız, kızıl gül gibi kızarıp utandı:

— Doğru yoldan sapıp yolunu şaşırdın dostum. Nikâhımı kıyıp benimle evlenmedin şahitler huzurunda. Babam gittiğim yeri bilmediği için aklını kaybetti. Cin şeytan gibi değildin. Başkalarından farklı olduğunu da göstermedin. Hedefine ulaşmada üşenmedin. Evvelinde güneş gibi görünsen de sırrını çözemediğim için sana baş eğmedim. Böyle işler insanın yapabileceği işler değildir. Olsa da kimse doğru olduğunu söylemez. Müslüman olanlara bu şekilde hareket etmek doğru mu? Sen söyle. Geceleri maceraya atıldım, gündüzleri

ise hep uyudum. Buna başkası değil ay ile yıldızlar şahit. Padişah kızı bir yana sıradan kızlar bile böyle yaşamaz.

Yiğit durup dizini büküp utanarak kıza şunları söyledi:

— Aşkın ebedi hiç sönmez. Bilge gibi söylerim ama gönlüm kırık. “Anahtarı gökteki kişide!” sözünü örnek alıp düşündüm. Âlimlerin âlimi Ebû Ali Sînâ dünyanın birinci anıtı idi. Sen benim parlayan canımın gerçek gülüsün. Sonsuz aşkın güneşi seninle sönmez. Aşığının söylediğine güven. Bin defa söyleyip rica ettim. Ulu pirime dileğimi söyledim. Babasına durumu açıklayıp ondan iste dedim. Her gün bin defa istekte bulundum. “Tamam.” deyip söylediğimi yapmadı. Çok ısrar ettiğimde ise “Yeter.” diyordu. Sana gerçekleri söyledim. Öyle yapmazsa onsuz maksat hâsıl olmuyordu. Ama bana “Meşakkatsiz iş kolay bitmez. Sabret, onun vakti var. Acele etme, daha ona vakit var yavrum.” dedi.

Bunları söyleyip sırrını verip yine dostluk yaptılar. Şarap içip, yemek yiyip çiçek açtılar. Kız, kızıl renkli fil balığından bir parçayı fark ettirmeden cebine koydu. Sofradaki yemeklerin hepsi özeldi. Bu Mısır’daki yemeklerden farklıydı. Nasıl ilginç yemekler bunlar deyip ilgisini çekti. Göstermek için onlardan yeteri kadar aldı. Helvacı er ustasını yine övdü. Onu övüp övüp durdu. Kız bir vakit Gali’ye:

— Âşık yârim dur sana bir söz söyleyeyim. Ustanı çok övdün. Üstün ilim yerde ayaklar altında olmaz. Neden öyleyse babamdan gizleniyor, neden kendini göstermiyor? (2501-2600) Bizi bu hale sokup rezil etmeden, edepsizlik suçlamalarından koruyup verirdi babam Müslümanlığın şartlarına göre.

Yiğit, sevdiğini sımsıkı kucaklayıp öperek:

— Üstadıma bunu dediğimde “İnşallah!” sözünden başka bir şey söylemiyor. Özetle sabredip senden başka kimseyi düşünmedim. Gülüm çaresizlikten sabrediyorum.

Gülüp oynayıp muhabbete meylettiler. Gençler sakinleşip oynayıp güldüler. Gökyüzünde ay batıp güneş çıktı. Güzel vakti gelince sarayına geldi. Geldikten sonra Ebu’l Haris’e padişaha ve dostlarına dönüşünü ve gördüklerini haber verdi. “Baba, bu benim oradan getirdiğim.” deyip fil balığını eline verdi.

Ebu’l Haris kızın getirdiği balığa bakıp ilim hikmetiyle olayı çözdü. Ebu’l Haris:

— Bunların gittiği yeri bulduk! Hindistan’da bir şehir var. Bu şehrin denizi ve adası var. Masakiya adında bir adası var. O adanın ateşten bir avlusu var. Ateşten avlunun ortasında mekân var. Mekânın parlak güneşi, ayı ve yıldızları var. Sizin yıldızınız o bahsedilen yerde. O yerin padişahına mektup yazarsanız bulunur.

Her koldan tam doğru bulmak için fal ilmini için yeniden açtı. Bu söylenen Masakiya adası Hindistan’ın idaresindeydi. Ebû Ali Sînâ, Haris’i yanıltmıştı. Uzağı yakınlaştırp yolunu

şaşırtmıştı. Hayat, hüner bir rekabettir. Eflatundan daha kurnazdı. İbni Sînâ, Haris eri şaşırtıp ne yaptığına bakıyordu. Bulmak için yaptıklarında yanılıp yolunu şaşırsın istiyordu. Yolunu Hindistan’a Masağiya adasının sınırına çevirdi. Ebû Ali Sînâ, Haris ile karşılaştırıldığında okyanusa benzerdi. Kardeşini böyle yapıp şaşırttı. Sihirli çetin ömre bakın. Eğer böyle yapmasaydı yerlerini bulurdu.

Ebu’l Haris, padişaha:

— Yerleri bulundu. Şimdi biraz sabredip rahatlayınız. Hindistan padişahına mektup yazıp yetkin bir haberciyle gönderin.

Mısır hanı âlimin söylediklerini duyup söz söylemeye yetkin birini buldu. On on beş yoldaşıyla hürmetlerini sunup Tanrı’dan yardım diledi. Değerli eşyalarını, hazinesini ve elçisini kızı için esirgemedi. Elçiler denizden gittiler. Kaç vakit habersiz kaldılar.

Güzel, gece gidip gündüz geliyordu. Nice memlekete nice yere ünü gitmişti. Gece olsa da şaşkınlıkları gitmemişti.

Şimdi elçilerin hikâyesini anlatalım.

Yelkenli kayık hızlı gidiyordu. Kayığın içi armağanla, insanla doluydu. Bitkin hâlde Hindistan’a ulaştıktan sonra onları Hindistan padişahı karşıladı. Nice değerli armağanları sundular. Yazdığı selam mektubunu da verdiler. Elçilere hürmet gösterip onların altına İsfahan kilimi koyup misafir ettiler. Padişah, Mısır’dan gelen mektubu okudu. “Soruştur anlattığım bu kişiyi?” denilen sözü de okudu. Basını sallayıp gülerek “Anladım.” dedi.

— Âlim bulmasına şaşırdım. Evi yansın zalimin. Masağiya adasının olduğu doğru. Yanan ateşin ortasındadır Masağiya adası. Kıpırsız kor ateşin içine kızın durumunu anlamak için insanın girmesi mümkün mü? Birçok kervan rüzgâr önüne katıp orada yaktı. Orada canlı yürüyemez. O adaya ebedi bir zamanda ateş tutuşmuş. Yaz kış, gece gündüz orası yanıyor. Kendi girip göstermese o âlimin canından vazgeçip ateşin içine kim girer. Eflatun gibi âlimmiş. İlmi yaptığı ile yaşmıyor. Küçük çocuk gibi nasıl ateş içine girsin diye söyler? Âlim kişi okumaktan çok şeyleri görmemiş. Mısır’ın padişahı da bir yana bir insan bunu anlamaz mı? (2601-2700) Âliminize bizden selam götürün. Ateşe insan giremez. Kendi buraya gelip ateşe girip gösterebilir. Biz de örnek alıp faydalanalım. Kızın peşinden giden genç yiğitler yanıp kül olur. Ateş içine insan girer mi hiç? Ülkene hemen dönüp selamımızı söyle.

Padişah böyle deyip elçileri geldiği yoldan geri gönderdi. Elçiler güçlkle Mısır’a geldiler. Alay edilmesinden çok utandılar. Elçileri büyük bir özlemle geldikleri saatte kalabalık ile karşıladılar. Elçiler sevinçle heyecanla cevap mektubunu getirip verdiler. Selam mektubunu okurken âlim de padişah da şaşa kaldı. Kâğıda yazdığı hicivli mektubu şöyleydi:

— *Hürmetle mektubunuzu aldık. Bizi kandırıyor diye düşünmeyin. Bizim denizlerimizde birçok adanın olduğu doğru. O adalardan biri de Masakiye. Ancak o adada ateş yanıyor. Oraya yaklaşan nice canı yakıp kül etti. O adayı bilen âlime merhamet et. Buradaki genç yaşlı herkes ona teşekkür etti. Kendisi gelip bize örnek olursa ateş içine girmeyi öğreniriz. Biz ateşin içine girsek yanıp kül oluruz. Göz göre göre, bile bile korun içine nasıl varırız? Mısır padişahı bizi ayıplama. Bize örnek gösterse o zaman buna inanırız. Sizin o âliminizi Hindistan'a gönderiniz. Onun nasıl olduğu anlaşıldı. Mecliste değerli sözler söyleyip kaynayan ateşin alevinden geçsin. O Eflatun'u biz de görüp tanıyalım. Önümüze düşerse biz de peşinden gidelim. Kendisi ateşin içinden yanmadan geçerse başımız sizin yolunuza kurban olsun.*

Şimdi elçiler şehre doğru geledursunlar. Sönmesin merak ve heyecanı hikâyenin Mısır'ın Kahire şehrinde neler olduğunu, Ebû Ali Sînâ'nın neler yaşadığını anlatalım.

Ebû Ali Sînâ bir gün hamama gidip temizlenip dışarıya çıktı. İki kuruş hamam ücretini ödemek için elini cebine attı. Paralarını evde unutmuştu. “Keşke” deyip pişman oldu. Parayı evden alıp gelene kadar sabredin diye para kesesini taktı. Hamamın sahibi acımasız biriydi. O vakit “Hani?” deyip kolunu tuttu. Gücüyle onu fırlatıp attı. “Bana ücretimi ver! Ahmak fakir.” dedi. Sînâ rica edip “Biraz sabrediniz! Hemen getirip vereyim.” dedi. Hamam sahibi Sînâ'nın yakasından tutup onu öldürürcesine azarladı. Bağırış çağırış olurken hamama birisi geldi.

— İki kuruş için zavallı birine ıstırap vermek olur mu hiç? Sana iki kuruş gerekiyorsa ben vereyim.

Adam “Çok para değil ya, işte al” dedi. Bu durum Sînâ'ya çok ıstırap oldu. “Buna neler yapsam haktır.” dedi. Hamamın ocak kısmına bir baktı. Bakınca ocağın ateşi o vakit söndü. Birçok kişi tir tir titreyip buz gibi dondular. Kapının etrafını sardılar. Hepsi kapıya yığılınca kapıya sığamadılar. Eşiği kırarak kalabalığı yarıp çıktılar. Ücret bir yana değerli iğne bile buna fazla deyip hiçbiri hamam ücretini vermedi. Birbirlerine bakmadan çekip gittiler. Bakacak güçleri de yoktu. Bazılarının sakalını buz tuttuğundan titreyerek dudaklarını hareket ettiremediler. Bazıları da tir titreyip üşümüşlerdi. Ağızlarını açıp küfrediyorlardı. Hepsi, hamamcı rica etse de birazcık bile sabredip onu dinlemeden çekip gittiler.

Hamamcı gelip hamamına baksa hamamın içinde sert bir kış vardı. Bakarken yüzünü rüzgâr yaktı. Hava çok soğuktu. Hamamda kar borandan her yeri buz tutmuştu. On gün boyunca ateş yakıp ısıtıp eritmek istese bunu başaramazdı. Hamamın sahibi bakarken tüm vücudunu buz tuttu. İçi dışı soğuktan titredi. Ayağı sızladığı için yere basamadı. “Bunlar o derviş yüzünden oldu.” deyip hayretler içinde kaldı. Pişman olsa da ne çare iş olup bitti. Bu olay şehirde herkes tarafından duyuldu. (2701-2800) Bütün Mısır'ın bundan haberi oldu. Bu

durum padişahın da kulağına gitti. Padişah, Ebu'l Haris ve birçok kişi o hamama gidip gözleriyle gördüler.

Hamama gelip baksalar kıyamet gibi bir rüzgâr ses çıkarıp etrafı alt üst ederek esiyordu. Şiddetli güneş silip süpürmüş gibi oldular. Bunlar bunu görüp ellerini kalplerinin üstüne koydular. Bu nasıl bir alamet? Sanki kıyamet işareti gibiydi. “Tamamını Ebu'l Haris anlatsın.” dedi.

Ebu'l Haris, padişaha:

— Korkma, bu sizin kızın durumuna ek bir şey. Ne zamandır bizi meşgul eden sihrin hepsi burada imiş meğer. Merhamet et! Hepsı burada. Çoktandır huzuru kaçsa da şimdi çaresi bulundu gibi. Ateşi sönen hamamın sahibini önüne katıp getirirlerse kolay bulunur.

Han bunları duyup sarardı. Hiddetlenip öfkeleni. Sert bir dille hakaret etti.

— Senin de kim olduğun belli oldu. Hindistan hanına elçi yollayıp bir canlının yaklaşması durumunda yanacağı ateş adası Masakiya'da onlar dedin. Haysiyetini düşünmeden mi söyledin? Bugün ise onlar Mısır'da diyorsun. Âlim böyle sözünü değiştirir mi? Şerefim düşmanın ayaklarının altında kaldı. Benim bu çektiğim eziyet az mı?

Divan ehli bunların hepsini duydu. Tartışmayı alevlendirmeden sakinleştirmeye çalıştılar. Halk, “Haris'in söyledikleri doğru.” dediler. Hamamın sahibini aramaya karar verdiler.

Adam gönderip hamamcıyı getirip türünü sordu. Giyim kuşamlı kızı görmüş gibi olduktan sonra oradaki kalabalığı inandırdı. Hamamcının sözüyle kızın söylediklerini karşılaştırdılar. Anlatılanların ikisi de aynı çıktı. Hamamcının yanına adam verip buluruz belki diye aramaya gönderdiler. Hamamcı da sinirlenerek hepsini anlattı.

— Ona rastlasan tanır mısın?

— İki gözüm akıp gitmezse tanırım.

Hamamcının yanına adam verdiler. O sevinip “Ben aradığınızı bulurum.” dedi.

Onlar hamamcıyla birlikte Mısır'ı araya dursunlar biz şimdi elçilerin durumunu anlatalım.

Elçiler Hindistan'dan geldiler. Padişah elçileri karşıladı. Hâl hatır konuşulduktan sonra ne yapacaklarını bilemeden bekletmeden mektubu verdiler.

Padişah, mektubu Ebu'l Haris'e verdi. Oradakilere “Hepsini dinleyin!” dedi. Evvelki yazdıklarını duyup hepsi utandı. Oradakiler bir saat boyunca ne söyleyeceklerini bilemeden konuşmadan durdu. Bir süre sonra Ebu'l Haris konuştu.

— Boşuna bakıp şaşırıp kalmayalım. Kızdan yine fikir alıp sırrı gözlemleyelim. Boş durmaktan daha iyidir. Mümkün, zamanı gelip bulunsa o taraftan yine bir haber alalım.

Bu durum Mısır hanının gücüne gitti. Ancak elinden gelen bir şey yoktu. “Doğrusunu siz bilirsiniz haşmetlim,” dedi. Belki bir sonuç çıkar diye düşünüp kızı getirip ona sordu.

— Yürüyerek mi gidiyorsun? Bu sırada ne hâlde oluyorsun? Aklın başında mı oluyor? Yoksa bilincini kaybedip göz açıp kapayıncaya orada mı oluyorsun? Gittiğin yer bu şehrin içinde mi yoksa uzaklara mı gidiyorsun?

Kız:

— Kendimden geçmiyorum. Gözüm açık şekilde koşuyorum. İple etrafımı sımsıkı sarmış gibi bedenime hâkim olamıyorum. Yarı yola kadar bilincimi kaybetmeden varıyorum. Gittiğim ev bu şehrin içinde. Yarı yoldan azıcık öte tarafta tahminimce bilincimi kaybediyorum. Oraya gitmemek benim için mümkün olmuyor. Benim zavallı ömrüm mahvoldu. Onun ustasını tanıyorum. Bunda yanılmıyorum. Arayacaksanız bugün ben de hazırım yol gösteririm size.

Haris, padişaha:

— Emir ver, bütün evler kapılarını kapatsınlar. Kızın giyimini değiştirip evleri kontrol edelim. Bulmamız mümkün.

Böyle yapıp bütün evleri kontrol ettiler. Köşe bucak arandı. Ebû Ali Sînâ'nın bu durumdan haberi oldu. “Dikkate alıp görünmek gerekir.” dedi.

(2801-2900) Tarihte Kahire büyük bir şehirdi. Şöhreti yayılmış ilk şehirdi. Şehrin bir köşesinde yöneticilerin danışma sohbetleri yaptığı geniş bir müessese vardı. Sînâ bir işi bahane edip o yerin yanına geldi. Onu arayanlar çok geçmeden kızla birlikte oraya geldiler. Hamam sahibi de Sînâ'yı görüp tanıdı. Yanındakilere haber verip oraya topladı.

— Hamamda boran çıkaran işte bu. Padişahımıza da eziyet etti.

Padişah, cellatlarına işaret etti. Cellatlar hemen gidip “Ey büyücü, çek cezanı.” deyip sıkıştırıp Sînâ'nın yakasından tutup yakaladılar.

Sînâ:

Doğrusunu söylemek gerekirse benim sizinle bir işim yok. Ben yoksul biriyim. Kötü söz söylemeyi bırak.

Cellatlar onun söylediklerini dinlemeyip ona yapıştılar. “Mücadele etmeyi bırak inatçı.” dediler. Ar namusu çiğneyip terbiyesizlik edip onu darağacının yanına sürükleyerek getirdiler. Darağacının yanına onu asmak için getirdiklerinde ona hakaret edip eziyet ettiler. Kalabalığın hepsi “İt gibi olup öldün.” deyip onunla dalga geçip gülüştü.

Halk, Sînâ'yı görüp olaya vakıf oldu. Sînâ da etrafındaki insanları gördü. Göz açıp kapasalar Sînâ yoktu. Bir de ne görsünler cellat bir iken iki olmuş. İkisi de aynı. İkisinin de görünüşü birbirinden farksızdı. Giyimi de görünüşü de aynıydı. “Aman Allah’ım! Bu Sînâ ben celladım.” deyip bağırdı.

Sînâ:

— Zalim, hepsini kandırdı. Gözümün önünde kendini değiştirip ben oldu. Benim suretime girip bana çok benzedi.

Padişah:

— Bugün bütün dertler bitsin. Sihriyle yaktığı ateş sönsün. İkisini birden darağacına assınlar. Böylece sihir bozulur. Bozulmazsa da ikisi de yok olsun. Kafa yormadan sözün doğrusunu söyleyelim. İkisini de darağacına asın. Biri de sağ kalsın.

Padişah, “Doğru mu?” diye kadıya sordu. Kadı, padişahın sözüne “Doğru.” diye cevap verdi. Avcıya itaat eden altın tasmalı tazıya benziyordu.

İkisi birden ağlayıp yalvardı.

— Haksız yere benim kanımı dökmeyin. Sihirle benim suretime büründü. Bu zalimi darağacına asınız.

Diğeri “Zalim yılan beni sihirledi, Bundan başka söyleyecek sözüm kalmadı. Siz gerçek zalimi asınız darağacına. Nasıl olur da bunca kalabalığı kandırdı?” dedi. Haber verip halkı topladılar. Güzel bir eğlence çıkmıştı seyirlik. Allah böylesinden korusun deyip insanlar Allah’a sığındı.

İki cellat da korkunçtu. Birisi diğerinden iri değildi. İkisi de aynıydı. Cellatların komutanına “Bunları demir darağacına sen as!” diye emretti. Bu komutan iri, gösterişli güçlü biriydi. Komutan onları asmaya giderken Sînâ onun görünüşüne büründü. Göz açıp kapayınca kadar onun şekline bürünüp kendisi komutan oldu. Onların ikisini darağacının ipine bağladı.

O vakit komutan feryat etti. “Düşmanın sihir düşmanlığı arttı. Ey efendiler! Bu beladan kurtarın!” deyip feryat edip ağladı. Ebû Ali Sînâ komutanın üzerine yürüdü. Padişah da çok sinirlendi.

— Bu nasıl gevezelik ediyor? As bunu! Cinin şeytanın oyun yeri olmayalım.

Bütün Mısır şehri bu temaya geldi. Helvacı “Ebû Ali Sînâ yakalanıp öldürüldü.” sözünü duyunca oğlu kahrolup ağladı. Helvacı “Dayanağımdı, yükümü hafifletmişti.” diyerek şaşkınlıkla koştu. O da bugünkü haberi duyup çok korkup saklandı.

Sînâ cellatların komutanı olup çok sinirlenip ikisini de astı. Padişahın yanına gelip “Görevimi yerine getirdim.” dedi. İşi bittiği için gitmek için izin aldı. Padişah teşekkür edip gitmesine izin verdi. Sina’ya: “Sonsuza kadar mutlu ol!” dedi. Sina “Emrinizi yerine getirdim sultanım. Başka görevime gideyim.” dedi.

(2901-3000) Çıkar çıkmaz oradan eski kılığına dönüp darağacına asılanları seyretti. Onların canı çıkıp öldükten sonra işin aslı anlaşıldı. Bu daha önce görülmeyecek kadar çok büyük bir rezaletti. Asılanlardan biri genç cellat diğeri de cellatların komutanıydı. Sultan padişah bunu görüp pişman oldu. “Bu zalimin husumeti artıyor.” dedi.

Padişah bu büyük dertten kurtuldum diye seviniyordu. “Sevgili kızım bu dertten kurtuldu diye.” deyip rahata erdim diye seviniyordu. İki cellat asılıp öldükten sonra onların kendi adamları olduğunu görünce sakalını bıyığını eliyle tarayıp dişledi. Durumu anladıktan sonra çok pişman olup üzüldü. Asabileşip kadıya durumu beğenmediğini söyledi. Kötü gözle bakıp kendine gelip konuştu:

— Ben sana kitaba bakıp öyle yap dedim. Sen ite benzeyip göze girmek isteyen tazi gibi davrandın. Bu iki adamın vebalı idam hükmünü veren kadıların boynunda. Yaptıkları şey doğru çıkmadı. Sizleri de demir darağacına astırsam mı? Siz kötülerin kötüsüsünüz.

Kadılar bu soruya hem utancından hem de korkudan kırıdayamayıp cevap verecek söz bulamadılar. Ebû Ali Sînâ tekrar evine dönüp geldi. Evde helvacı evladı korku içinde oturuyordu. Geldikten sonra elini alıp hâl hatır sordular. Neler olup bittiğinden haberi oldu. Gali “Şükür!” deyip sevindi. Öncesinde ağlayıp gözyaşı döküyordu.

Buluşup öylece günler geçti. Ebû Ali Sînâ görünmeden gezindi. Sînâ beklenmedik bir anda tesadüfen kadıların olduğu yere geldi. Bunları rüşvetçi, iltifat düşkün, tembel haram kişiler olarak kabul etti. Günahsız iki kişinin ölümünden padişahın sonra onlar sorumluydu. Padişaha yüklediğim ceza yeterli. Ona verdiğim yükün ağırlığı dağdan ağır. Kadıların oturduğu yere gelse onlar kaygısız bir şekilde gülüp oynuyorlardı. Kadıların yaptıklarına bakıp hayal kırıklığına uğrayıp onları rezil etmeye karar verdi. Yardımcı müftü, kâtipleri ile diğer kişiler etrafını sarmıştı. Oradakileri ve kadıları o dakikada düşünmeye başladı. Görenlerin hayran kalacağı kederli bir iş yaptı.

Onlara oturdukları mahkemeyi unutturdu. Kâtip kadın olup gülmeye başladı. Gece olunca evlerindeki döşeklerde uyumak için gözlerini yumdular. Nikâhlı karı koca gibi kadında hakkı varmış gibiydi. Kadı, yatağında özgür davranmış, kâtip hanımı kucaklamış. Bu ona ayıp olarak görünmedi. Onu kucaklayıp söylediklerini dinlemedi. Onun kaçmaya mecali yoktu. Naz eden karı koca gibi çırpındı.

Bu:

— Ettiğin naz yeter, ilhamım gelmişken çok konuşmayı bırak.

Yürük at gibi koşup söylediğini dinlemeden onunla ilişkiye girdi. Bunu gözüyle görenler şaşkınlıktan kala kaldı. Bu ilginç durum karşısında herkes gülmeye doydular. Yanındaki bir başka kadı da kâtibini kadınmış gibi kucaklayıp yatağa yatırmış. Oradakiler biri kadın biri erkek oluverdi. Her biri aklına koyduğu işi kendince bitiriyordu. Sihirle bu hale getirmişti onları. Dışarıdan doya doya izledi bu rezaleti. Kadıların kendi düşüncelerine göre böyle yapmaları rezalet bir şey değildi. “Nikâhlı karı koca olup birlikte yatmaya, istediğimi yapmaya hakkım var.” dedi.

Dümdüz görünüp kısmetini yönetiyormuş gibi yayıldı. Kadılar bulundukları mahkemeyi oflayarak puflayarak nefesleriyle yıktı. Halk etrafta toplanıp olup biteni izliyordu. Altına büyük bir merdiven koyup genci yaşlısı rezalete doydular. Görenler gözünden yaş akana kadar güldüler. Kadılar işini bitirdiler. Kalabalığın gördüğü gündüzdü, tam gün ortasıydı. Art niyetli kadılara ise vakit gece ile şafak arası idi. İlim kudretinin bir gücüydü bu. İnsanoğluna ilginç bir iş verilmişti. Temaşa gençlere çok güzeldi. Mahkemenin içi bir hayli dolmuştu. Kâtiplerin yalvarıp yakarmasını âlimleri dinlemiyordu. “Delirip aklınızı mı kaybettiniz? Nazlanmayı bırak.” deyip kadını kucakladı. (3001-3100) Daireye arz vermeye gelenler temaşayı görmeye gelenlere benziyordu. Ortaya çıkan halk kadıların yaptığı her şeyi gördüler. Sokaktaki iyiler de kötüler de kısaca herkes “‘Eyvah!’ bu ne demek? Bu nasıl bir rezalet?” dedi. Halkın tamamı bundan haberdar oldu.

Bu kadar söz yayılmadan durur mu hiç? Bu durum padişahın kulağına da gitti. Bu söze inanmayıp “Böyle ayıp söz söylemeyin!” dedi. Böyle söylese de sabredemedi. Birini doğru olup olmadığını öğrenmesi için gönderdi. Kalabalıktan bakacak yer bulamadı. Alet edevatın yardımıyla zorlayıp girdi. Gelse dairenin içi kokmuş ve kötü koku etrafa yayılıyordu. Gelen er ilginçliğe derin dalıp gerçeği gördü tamamen. Gözlerine hiçbir şey görünmüyordu. Kendilerine büyük bir pazar açmış gibiydiler. Kendi yerlerine kervan gelmeyecekmiş gibi topluluk ile işi olmayanlar toplanmıştı. Kulakların duymadığı, gözlerin görmediği insanın söyleyemeyeceği ayıp sözler söylendi. Yerle gök yıkılıp yer değiştirse de ilgilenmiyorlardı.

Mısır’ın bereketli şehrinde halk arasında böyle bir iş olmamıştı. Padişahın gönderdiği kişi Sînâ’nın kulübede kurduğu perdede olanların hepsini gördü. Bir vakitte Sînâ “Bu haber bütün dünyaya yayılır. Kadıların düşündükleri, arzuladıkları işte bunlar idi. Tarihte bu leke olarak kalır.” dedi.

Kadılar fırsat bulup gözlerini açtılar. Toplanan sayısız genci yaşlıyı gördüler. Yerinden çabucak kalkıp hemen giyinip araçtan atlayıp yere bastılar. Kadılar utanmasından dolayı durumu fark ettirmemeye çalıştılar. Kalabalık, kadıların yaptıklarını gözleriyle gördüler. Kadıları eliyle koymuş gibi yakalayıp bütün suçlarını önlerine serdiler.

Bu işten padişahın haberi oldu. Halk ile kadıları sorguladı. Kalabalık ile kadıları itiraf ettirip darağacını kurup öldürdü. Her yer kan koktu.

Daha sonra Sînâ kendinin daha önceki mekânına evine döndü. Helvacı her gün akşam kızı aldırıp eğlenceye doymadı. Helvacı, Sînâ'nın yanına gelip selâm verdi.

— Bütün yolun değerli olsun! İlmin okyanus gibi. Şahlarınkinden kat kat üstün mevkiin. Her ne kadar hayallerim gerçek olsa da benim sizden yine bir ricam var. Gündüz yok sadece gece dinleniyorum. Gündüz de gönlüm hoş olsa nasıl olur? Ustam size kolay bana zor. Gündüz de hazır olsun geceki hediyen. Akşam bitince gelininizi özlüyorum. Aşk ateşi beni yakıyor. Bana başkasına görünmeyen, fark edilmeyen kolay bir ilim öğret. Kızın yanına gündüz de gideyim. Beni oğlun onu gelinin olarak görüyorsan bunu yap.

Sînâ:

— Gali, yavrum kanaat et. Geçici, sonu seni utandıracak işe heveslenme. Dünyanın bütün mülkünü elinde de tutsa ejderha düşmandır, nefis ise harama düşkündür.

Nice sözler söylese de dinletemedi. Sina da çok ısrar ettin diye dileğini gerçekleştirecek gibi görünmedi. Ama akşamdan sabaha kadar yiğidin maksadı boşuna olmadı. Yiğit geceye kanaat etmedi. Kız gündüz de hazır yanında hazır olsun istedi. Sînâ'ya “Eğer öğretmezsen çölde avare dolaşıp öleceğim.” dedi. Eğilip iki ayağını da öptü. Ak yüzü eğilince yere değdi. Yiğit “Okyanus gibi ilminizden kıyıp bir damlasını bana vermediniz. Benim çok ümidim vardı. Sen yalnızca bir damlasına kıymadın. Sonunda senin de dostluğun belli oldu. Yanında durup nasıl öleceğim.” dedi.

Sînâ çırağının sözüne hislendi. Neşelenip “Tamam” dedi. İlmin basit bir görülmeyenini tertibince ders verip öğretti.

— Evladım, bunu senden kıskanmıyorum. Ancak, hazmedebileceğinden şüphe duyuyorum. Rüzgâra karşı ayak direyemeyen deve dikenini gibi hafif isen gözyaşların sel olup akar. Canımdan çok sevdiğim manevi oğlum olduğun için ben de sana hürmet edip ağırdan aldım. Yoksa kızın söylediği altın değerindeki sözler toplayabilirsek büyük hazinedir.

(3101-3200) Yiğit “Tamam, aklıma yerleştirdim, anladım. Öğrettiğini anlayıp öğrendim.” dedi. “Göze sürme çekip yok olma ilim hüneri” ile gezinse hiç kimseye görünmezdi.

Hata yapmaması için birkaç defa onu denedi. Hata yapsa ucuz değil bu değerli alışveriş. Bundan sonra gece ava çıkan avcı gibi geceleri kızı getirmede.

Damat güzele gidip onu sevmek için öğrendiği birazcık ilimle ata biniyordu. Gece yanına varıp gündüz geri dönüyordu. Damat gibi nişanlısını gizlice iyi niyetle görmeye

gidiyordu. Bunun tesellisiyle bir süre ilmin göstermeme gücüyle böyle vakit geçirdi. Sadece gece görmeye kanaat edemedi. Kızla az görüşmenin etkisiyle nankörleşti.

Gündüz de gidip sevdiğimle eğleneyim diye düşündü. Gündüz vakti de görünmeden yanına varayım diye kirpiğine sürme ilmini sürdürdü. Eline ayna alıp hâlâ görünmemeye yarıyor mu diye baktı. Dediği gibi kendi kendine görünmüyordu. Dış görünüşünün hepsi yerindeydi. Şimdi güpegündüz gitmeye başladı. Zevkle yapıp gülüp oynayıp kandı. Sabredemeyip aşk ateşinde yanmaya karar verdi. Aşk ateşinin içine girip alevlendi. Tevekkel edip ölümle yüzleşti. İlmine çok güvenip sokakta yürüyerek kızın yanına doğru yol aldı.

Kendini ilginç görüp coşup neşeyle yürüyordu. Kızı düşünürken fark etmeden bir adama dokundu. Çarptığı adam çok korktu. Helvacı hemen yoldan çekildi. Adam “Bismilla lâ havla!” deyip arkasına bakmadan kaçtı. Başını eğip birçok yeri gezdi. Helvacı güle oynaya gitti. Kendi kendine ilginç bir olaya battı. Birine dokunmadan, yürümesine engel olmadan dikkatlice kızın evine girdi.

Yiğit içeri girince güzelin başköşede oturduğunu gördü. Yiğidin görünmesi mümkün değildi. Kızın ak yüzüne bakmaya doyamadı. Gece doymayıp gündüz de kendini ona vermişti. Soğuk rüzgâr esse kırmızı dudak, elma boyun, ince bel zonklardı. Orta boylu, büyük gözlü, küçük ayaklıydı. Sanki “Canım beriye gel!” der gibiydi. Anlatmaya kelimeler yetmezdi.

Bir vakit sonra güzel kibar bir kız sofra kurdu. Sofraya çeşitli yemek getirildi. Can suyu, şerbet ve şarap konulup neşelenildi. Çeşit çeşit lezzetli meyve de getirildi. Altın kaşıklar yemeğe daldırıldı. Helvacı da sofranın başına güzelin tam karşısına geldi. Hepsî gök boyunlu güzel güvercin gibi öğle yemeğini yemeye koyuldular. Helvacı güzel bir kaşığı tutup yemeğin ortasına daldırdı. Kızlar kaşıktaki yemeği gördüler. Yiğidin kendi gizliydi bu yüzden görünmüyordu. Yemek dolu kaşık yukarıya kalkıp boşalıyordu. Tekrar yemeğe daldırıp kaldırdığı kaşığı kızların hepsi görüp anladı. Kızlar bunda bir sır olduğunu anlayıp sırrı açık etmeden çıkıp gitti. Odada güzel yalnız kaldı. Yiğit “Gül bahçem!” deyip kızı kucakladı. Kız durumu anlamayıp çekinip korktu. Bağırmaı denemeye hazırlandığında yiğit “Ben helvacı aşığıyım.” deyip onu durdurdu. Kız da bunu dikkate alıp sakinledi.

Kız:

— Canım, sevdiğim! Hile hurda yolundaki aşığım. Sen ya cin ya da perisin dediğimde gizli gerçek sırrını söylememiştin. İşte bugün gündüz görünmeden geldin. Cin olduğun anlaşıldı. Ne dersen de ben korktuğunu da sevindiğini gösteremeyen bir talihsizim.

Yiğit:

— Canım, sevdiğim yoldaşım. Benden tedirgin olmayınız, bana inanın lütfen. Aşkına sabredemeyip aşkının ateşinden yandım. Görünmezlik ilmini öğrenip o ilmin özelliği ile buraya geldim. Ak yüzünü görmezsem ölecek gibi olup ilim gücüyle sana geldim.

Kız, “Bu bana büyük bir bela oldu. Ben talihsiz erken solan bir kıızıl gülüm. Öncesinde beni yanına aldırıyordu. Bugün de kendisi gündüz zamansız geldi. (3201-3300) Bahtsız bir kişiye bu bela bu büyük bir dert. Padişahlığın askerinin gücü yetmiyor. Ben çaresiz kız halimle ne edeyim? Bu durum öncekinden de zor oldu.” diye içinden bunları deyip sabretti. Helvacı önceki işiyle geldi. Geceki eğlence gündüze döndü. Aşkın gücüyle gülüp eğlendiler.

Gençlik çağı için bu ilginç bir iş oldu. Her mevsimin kendine göre değeri var. Hayli vakit geçti özlemini giderip eğlenceyle. Birkaç kez merhamet eder gibi göründü. Yiğit akşam namazı vaktinde gitti. “Akşama doğru gelirim. Ak yüzünü okşayıp öperim. Akşam her zamanki vakitte gelmezsem aşkının ateşinden yanıp kül olurum.” dedi. Böyle deyip dostunun elini tutup “Bu aklında olsun. Görüşürüz.” deyip sokağa çıkıp gitti. Yiğit oradan çıktıktan sonra o gün ustasının yanına geldi.

Sînâ:

— Gali, yavrum! Nereye gittin? Geç kaldın. Ne gibi olaylar duydun?

Helvacı:

— Sokaklarda gezdim. Hiçbir şeyden haberim yok.

Sînâ:

— Genç evladım. Durum öyle değil. Bir şeyden haberim yok diye yalan söyleme. Sen bugün o güzelin yanına gidip gülüp eğlenmedin mi?

Gali çok utanıp ricada bulundu. Kandırıp yalan söylediği için pişman oldu. “Çok özledim, gün batıncaya kadar sabredemedim. Beni affet.” dedi.

Sînâ:

— Tamam evladım. Yalanını affettim. Gece görmeye kanaat etmeyip gündüz de gittin. Böyle yapıp başına bir bela açma. Gündüz söylediğin kuşkulu şey anlaşıldı.

Önceki gibi ayla yıldızlar çıkıp akşam oldu. Her zamanki gibi nazla salınarak güzel de geldi. İki âşık birbirini dost olarak gördü. İki âşık dost parlayıp dalgalanıp olgunlaştı. Gündüz gülseler gecenin neyini söyleyelim. Padişah kıızıyla fakir yaşlı kadının oğlunun gece ve gündüzki sırları anlaşıldı. Şafak vakti kız evine içini kaygı kaplamış bir şekilde geldi. Kara geceyi dert ederken yine gündüz de derde düştüm. Bu kaygı denizinin dalgası çok yüzünden huzursuz oldu. “Benim durumum bu şekilde.” deyip durumunu dadısına anlattı. “İçimi kaygı kapladı. Gece gündüz felaket arttı.” deyip içini döktü.

Bunları duyan dadısı, kızın anasına gelip baştan sona her şeyi anlatıp “Bunun çaresi nedir?” dedi. Kızın anası durumu padişaha anlattı. Bu sır gündüz ortaya çıktı. Bu, padişahı yumrukla vurmuş gibi yıktı. Padişaha bu dert üstüne dert oldu. Gece olan işi biz gündüz kaldıramazken şimdi de gündüz bu dert geldi. Sonrasında gece gündüz buluştular. Padişah gönül kırıcı sözler söyledi. Padişah ağlayarak Haris’e haber verdi. Kızının itiraf ettiği her işi beyan edip anlattı.

— Siz âlimsiniz. Her işi okuyup öğrendiniz. Gizlenecek sır kalmadı ey efendim.

Haris, padişaha durumu anlattı.

— Zor olan bu iş kolaylaştı. Bu işler simya ilmiyle yapılıyor. Düğümü çözüp olayı açığa kavuşturmaya az kaldı. Kızınıza haber veriniz. Asık suratla bakmasın ona. Dış kapıyı sıkıca kapatıp onu eve kapatalım. Sonra bizi çağırın sırrı çözelim.

Sultan kızına ne yapması gerektiğini anlattı. Kız da etrafındaki kızlara söyledi. Gece geçip gündüz olunca damat aşkının yanına süzülerek geldi. Âşıklar aşk ile öpüştü. Hâl hatır sordular birbirlerine. Kız doğru işi yapayım deyip şöyle dedi:

— Hemen çıkıp geleceğim. Biliyorum eğlenenin durumunu. Buraya güzelce bir döşek koydurayım. Bütün elbiselerimizi çıkarıp çırılçıplak olup canı cana katalım.

Gali evde görünmeden bekledi. Kız erinmeden dışarıya çıktı. Kızlar ardından varıp kapıyı dışarıdan kilitledi. Güzel kız dışarıda kaldı. Altın saray dışarıdan kilitlendi. Helvacı belayla kaldı. Haris ile padişah bu durumdan haberdar oldu. Kızın kapıyı kilitlemesine sevindiler.

(3301-3400) Haris oradaki kızlardan birine “O kapının önüne saman yığın. Tilki inine su koymuş gibi onu dumanla çıkarın.” dedi.

Gali, aşğını beklerken sarayın içi tamamıyla dumanla doldu. “Bu ne ilginçlik ne oldu?” deyip kalakaldı. Helvacı er durumu anlayıp başını salladı. Haris ile diğerlerini fark etti.

— Ey vefasız, âşık yârim! Sen kadınların düzenbazıymışsın.

“Bu kötü bir şeyin işareti.” deyip anladı. Sabretmeye gücü kalmadı. Hemen kapıyı arayıp buldu ve kendine çekti. Kapının sıkıca kapatıldığı ortaya çıktı. Yârinden umudunu kesip sağına soluna koşuşturdu. Bir gözündeki kirpiğinden bir yaş damladı. Sürme ilmi yere aktı. Çıkmaza girdiğinde bir insan, endişe ve korkusuna gem vurmak zordur. Bir gözünden sürme ilmi aktıktan sonra helvacının yarısı görünür oldu.

Yakalamak için yardıma gelenler yarım adamı görünce çok şaşırdı. Haris’in peşinden gelenler “Bu hayatta yarım adam da mı var?” diye sordular. Haris soranların hepsine cevap verdi:

— O yarım değil tam bir insan. Bir gözündeki sürme de gidince bütün olup hepsi görünür. Bir gözündeki sürmeyi duman sildi. Bu yüzden yarısı görünür oldu. İki gözündeki güç gittikten sonra bütünü görünür olur.

Bunu görüp bütün olduğunu anladılar. Onu görenler çok şaşırdı. Onu bağlayıp üst üste vurarak padişahın yanına götürdüler.

Kızın babası bunu görünce çok sevindi. Gönlündeki kaygılardan kurtuldu. Görünüşüne padişahın gönlü doydı. Görenlerin gözleri yaşardı. Her bir azası fark edildi. Onu gören onun görünüşüne çok şaşırdı. “Kızın güzelliğinin dengiymiş.” deyip onu yâr olarak kabul edip içlerinden tebrik ettiler. Yeryüzünü de altı âlemi de gezsen böyle bir yiğit bulamazsın.

— Senin adın ne? Nerelisin? Baban kim? Bizim şehrimize nereden geldin? Canından vazgeçmiş utanmaz kahramansın. Sen bir şeytansın. Ar namus bilmeyen gafilsin. Şimdi bize uygun şekilde cevap ver. Hırsız nereden geliyorsun?

Çocuk olanlar oldu diye düşündü. “Her bir şey olacağına varırmış. Ben şimdi gül gibi kuruyup soldum. Arkamsa Sînâ sağ kalsın.” diye düşünüp ağzını açıp hiçbir şey söylemedi. Soruları duymazdan geldi. Nice soruşturma karşısında sesini çıkarmadı.

Bazen güç kullanıp korkutarak bazen de vaatte bulunup heveslendirdiler. Yüz binlerce yöntem kullansalar da kendi kendini zor tuttu. Dudaklarından bir ses çıkmayınca bunu gören kalabalık onun dilsiz ve sağır veya akılsız olduğunu düşünüp çok şaşırdı. Her biri farklı şeyi işaret etti.

Padişah ondan sonra çok sinirlendi. Ejderha gibi zararlı zehrini saçtı.

— Cellatlar başını niye yok etmeden bekliyorsunuz? Öldürün onu ki bahar gülüm açılsın.

Haris, padişaha:

— Öfkeniz taşı kesen ak elmas gibi. Mısır şehrinin kızı böyle oldu deyip memleketler arasında bu durum bilindi. Eğer şimdi onu öldürürsek hiç kimse bilmez. Söylesek güvenmez, intikam bitmez. Tellal çığırtıp halkı toplayıp onu darağacına asarsak yeryüzü öğrenip takdir eder. Böylece sonunda siyaset tamamlanır. Acıyıp onu adalete teslim et. Tövbesine olumlu yaklaşırsak bunu duyan memleketler, kadın ile erkekler, her yer takdir eder.

Haris böyle söyleyince oradakiler bunu uygun buldu. Padişah da bunun altına imza attı. Razi olup helvacıyı celladına teslim etti.

Kalabalık yürüyüp helvacıyı arasına aldı ve etrafını sardı. Ferman yayınlatıp darağacına asacakları meydana davul çaldırarak geldiler.

Sînâ da büyük ve sık ağaçlı bağın içine çıkıp temaşa ediyordu. Yeni girip yeşil güle odaklanmıştı. (3401-3500) Kulağına davul sesi geldi. Bu yankılanıp yayılan bu ses ne diye baktı. Bir yiğidin yüzüne kara sürülmüştü ve adamlar onu darağacının önüne götürüyordu. “Bu nasıl bir temaşa, bu nasıl bir zavallı?” diye baksa kendi evladı helvacı Gali’nin darağacına asılmak istendiğini anladı. Sînâ bunu görünce çok şaşırdı. “Evladım nasıl bir duruma düşmüş?” diye düşündü. Darağacının yanına asmak için yaklaşınca hemen arkasından yetişti. Hiç kimseye görünmeden cellatların arasında eli kolu bağlı olan evladının bağlarını göz açıp kapayıncaya kadar çözdü.

Hevesleri kursaklarında kaldı. Zincirler çürüyüp parça parça yere düştü. Padişah bu durumdan haberdar oldu. Bıyığını sakalını hincından yoldu. Haris’e kötü kötü sözler söyledi.

— Ey ahmak! Sen yönlendirdin uzağa. Eğer benim söylediğimi yapsaydık ar namusumuzun öcünü alırdık.

Haris:

— Mısır’ın padişahısın. Hürmet etmezsen ilim eziyet olur sana. Uykumdayken bile bulurum size bir çare. Padişahım diye eziyet etme bana. Ben sizden hünerimi kıskanmıyorum. Bu sırrım içimde. Yöneticilerinin yanında üç dört defa zehirli dille yerin dibine soktun. Ben buraya kendim mi geldim? Buraya sen beni getirdin. Dünyayı kaplayan kalabalık askerin var bunu unutma. Seni bir gün pişman etmesin. Askerinizin gücüm bize karınca gibi. Bu da bizden size dostluk için bir öğüt. Mısır hanı buna kanıt gösteremedi. Ne diyeceğini de unuttu.

Ebu’l Haris konuşmaya devam etti.

— Helvacının lafını etme. Onun en tehlikeli destekçisi ustası yakalanmazsa fayda yok.

Padişah pişman olup ona tek kelime etmedi. İçindeki sırrını dışarı sezdirmede. İçinden “Ey ahmak!” dedi.

Şimdi helvacının durumunu anlatalım. Darağacından kurtulduktan sonra sağ salım evlerine vardıktan sonra biraz sakinleştiler.

Sînâ helvacı oğluna:

— Ölçüp tartıp kaygına nice sözler söyledim. Şimdi on dakika geç kalsam bütün ilimler senin değerin etmezdi. Sana bunları cimrilikten öğretmemelik etmezdim. Cahillik işte böyle karanlık. Şimdi on dakika gecikip gelmesem başını yok edeceklerdi. Bahtına karşına ben çıktım. Allah seni bana oğul olarak nasip etti. Dikkat etmezsen bela gelir. Dert keder sahibi olursun.

Gali çok ricacı olup ağlayıp babasından af diledi. Ayağına kapanıp kul gibi ona bağlılığını gösterdi.

Birkaç gün geçti. Utancından yâri olmadan yalnız öylesine vakit geçirdi. Bir gün yüreği yanıp yalnızlık tesir etti. Aşkın mecnun eden gücüyle aşk ateşi içini yaktı. Cin çarpmış gibi hüngür hüngür ağlıyordu. Ebû Ali Sînâ bir işe rastladı. Sînâ gelip görse çocuk sevgilisinin adını söyleyip ağlayıp sızlıyordu. Ustasının geldiğini fark etmedi. Çokça “Hamayun” deyip için için yanıyordu.

Ustası “Kaygı denizine gömülüp ne yapıyorsun?” dedi. Çocuk utansa da içindeki çaresiz uçsuz bucaksız elem onu durdurmadı.

— Ustacığım, epeydir yârimi görmedim. Mecnun oldum. Ecel gelip ölmedim.

Sînâ gülerek işte sana iznim dedi:

— Gözüne sürme sürüp git.

Helvacı:

— Bu hastalığım gerçek benim. Dalga geçip gülmenin vakti değil.

Gali’nin yaşını silip gülü getirip ona yer verdi. Aşığı için dert çekip her biri ateş olup yandı. Ustasına ricada bulunurken bir baksa sevdiği yanında oturuyordu. Âşıklarla oturmak hiç olur mu? Ebû Ali Sînâ dışarıya çıktı. Mutluluktan havalara uçup gençler öpüştiler.

(3501-3600) Kızın babası Mısır hanının uykusu, zevk-i sefası düzelmişti. Kızının yine gitmesiyle neşesi gidip tekrar endişesi kaygısı geri geldi. “Allah’ın izniyle, bundan kurtulduk.” deyip eğlence kurmuştu. Bugün yine kızın gittiğini duyup derin bir zindana düşmüş gibi oldu.

Vezirlerine komutanlarına danıştı. Vezirlerine komutanlarına danıştı. Çaresini bulmak için tartıştılar. Kızın elbiselerini değiştirip sokakta gezdirip bilinmeyen ev bırakmadı. Birkaç gün sürü sürü şüpheli her yeri gezdiler. Bir gün padişahın kızı bir eve rastlayıp “İşte bu ev!” dedi.

Padişah içeriye bakır tırnaklı kartal gibi kapmaya niyetlendiğinde Ebu’l Haris onu durdurup “Kız girip görsün.” diye akıl verdi.

— Acele etmeyelim. Akşam oluyor. Fırsat bulup gündüz varsak geç olur. Kızı getirdiği yer uzak değil. Eğer beklemezsek emeğimiz hiç olur. O vakte kadar biraz uzakta bekleyelim. Sabredip akıllıca davranalım. Vakti gelince kızı getirip içeri sokarken harekete geçmek uygundur.

Bu şekilde akşam olana kadar beklediler. Sabredip gözetlediler. Akşam olunca kız odasına gitti. Vakti gelince de tam bu eve girdi. Kızın girdiği evi tamamıyla belirlediler. Yeniden güçlü bir şekilde hemen gelem diye döndüler. Sendeleyip ayakları gitmedi. Adımları sahibene inanmadı. Ayakları sahiplerinin iradesinde olmadı.

İkisi gelip evde başköşeye oturdu. Gizli olmayan açık bir şekilde gözle görüldü. Yakışıklı yiğit, derviş ve kız oturuyorlardı. Padişah büyük bir öfkeyle oturdu. Ebû Ali Sînâ kardeşini tanıdı. Tanısa da sabretti bir şey söylemedi. Ebu'l Haris abisini tanımadı.

Yine güçlerini kaybettiler. Söylemek istedikleri dillerinde kaldı. Ebû Ali Sînâ gözüyle helvacıya “İkisine helva getir.” diye buyurdu. Gali başını eğip “Tamam!” dedi. Onların önüne altın sofra kurdu. Güzel helvaları tabakla getirip hürmetle önlerine koydu.

Sînâ, padişaha bakıp “Kızınızın helvasından alınız.” dedi. Padişah, Sînâ'nın kanını yudumlayıp içip gitmek istedi ve kızarıp durdu.

Dilleri tutulduğundan söyleyeceklerini diyemedi. Kımıldamaya dermanları yoktu. Helvayı da yememek olmazdı. Öyle üç gün boyunca yemek yememiş gibi helvayı ağzına doldura doldura tabaktan yedi. İkisi özellikle on iki on üç okkadan fazla helva yediler.

Padişahın alnından ter aktı. Aklındaki isteği zayıfladı. Sînâ, padişaha dünür olup konuştu:

— Bu benim evladıma kızını ver. İkisi de kırmızı gül gibi gençler. İkisi de güneş gibi güzeller. Allah'ın emriyle Peygamber'in kavliyle dostlukla kızını ver. Padişah öfkeyle yutmaya devam etti. Konuşamadı. Konuşmak bir yana ses dahi çıkaramadı. Kanını içmek istiyordu. Ancak yerinden kıpırdamaya mecali yoktu. Padişah nefes nefese kalıp aklı gitti. Ölmemişti ama sadece nefes alıp verebiliyordu. Ebu'l Haris de kıpırdıyamıyordu. Bu nedenle efsun da okuyamıyordu.

Ebû Ali Sînâ, padişahın sırrını anladı. Olağanüstü şeyler görse de geri adım atmıyordu. Sînâ konuşmadan yine biraz ileri geri salladı.

Padişahın siniri eksilmiyordu. Elinden gelse diri diri çiğnemedi parçalara ayırmadan gözünü yummadan “Lup” edip yutardı.

Sînâ:

— Kendimi tanıtayım. Cehalet karşısında sabırlı ve cesurum. İlim kudretinin özelliklerini anlatayım. Açayım o ahmak gözlerinizi.

Söyleyeyim, “Görürsün gerçeğini.” deyip sofradaki bir sineği yakaladı. Padişahın elbisesinden bir ip alıp sineğin ağına bağladı. (3601-3700) Padişahın elbisesinden kopardığı iple sineği uçurdu. Sineği yukarıya uçurdu ama ip kopmadı. Haris ile padişahı o ipe bağladı. Küçük bir dal parçasını da ona yerleştirdi. “Bu sineği ne yapacak?” deyip kızın babası bakıp düşündü.

İpin ucuna bağladığı o sinek kartal gibi, sungur gibi büyüdü. Haris ile padişahı kaldırdı. Küçük dal parçası da tomruk gibi büyüdü. Sinek yavaş yavaş yukarıya uçtu. Tomruk

başlarına çarptı. Bulutların da üstüne çıkıp uzaklaştı. Yeryüzü hiç görünmez oldu. Tomruk başlarına yüzüne değip kan akıttı, etini damgaladı. Bin bir ıstırap ile az daha canları çıkacaktı. Sinek bir binanın kenarına gelip kondu. Havaya uçtuklarından güçleri kalmamıştı. Havada bir gün bir gece geçirdiler. Hem susayıp hem çok yer gördüklerinde aşağıda dosdoğru bir kapıya denk geldiler. O kapının arkasına geçtiler. Cennete benzer bir yere ulaştılar. Çeşit çeşit ağaçların yaprakları sallanıyordu. Temaşa gibi bir dingilik vardı. Çeşit çeşit güller, çiçekler açmıştı. Sümbülün, reyhanın hoş kokuları etrafa yayılmıştı. Bülbüller, şarkıcı kuşlar şakıyordu. Gül ve karanfil gökten yere kaddı. Uzun boylu çeşitli ağaçlar vardı. “Büyük güzel boyuna bakınız!” Yeşil sarmaşık yaprağı sallanıyordu. Gücü ölüleri diriltirdi. Çeşitli ağaçların güzel kokulu çiçekleri, kutsal ilaçları vardı. Bu ölen birinin dirilmesi değil mi? İkisinin de dilleri çözöldü.

Ebu’l Haris padişaha “Beriyeye gel!” dedi. Birisi öteye birisi beriye aniden basarak yürüdüler. Kederli olup göğeyi uçtukları yerin ilerisinde baksalar bir kapı daha var. Ebu’l Haris aklını toplayıp işin doğrusunu yanlışını ölçtü. Kızın vardığı yeri tanıdı. Daha sonra bunu padişaha bildirdi.

— Ey sultanım! İnsandan daha değerlisi yoktur. Bastığı her adımda ilim yaydı. Bu gördüğün durumların hepsi bir hüner. Bu simya ilmi ile kimya ilmi olarak kabul ediliyor. Bunların hepsini ilimle yaptı. Akılda olmayan görünmeyen yerden peyda etti. Ana baba bir ikiz oğlan doğdu. O adam benimle doğdu. Gençliğimizde aynı mektepte okuduk. İlim öğrenip, ezberleyip hüner öğrendik. O bir deniz ben bir damlayım. O bir sungur ben bir keklğim. O âlim bizi baykuş görünüşlü yaptı. Bir havaya bir yere gönderdi. O benim kardeşim buna şüphem yok. Onunla birlikte doğdum birlikte büyüdüm. Mektepte birlikte bilim hikmet aldım. Onun eriştiği mertebeye ben erişemedim. O benim kanı canı ortak dostum, kardeşim. Eğer o kardeşim İbn Sînâ ise Cemşit, Nemrud, Sıddad, Süleyman dâhil tıp padişahlar birlikte ordu toplasa onun gücü onlardan daha fazladır. Ey padişah! Bu söyledığım sana öğüt değil. Hiç kimse buna tıpa tıp denk değil. O beni tanıdı ben onu tanımadım. Doğru, gerçek tek övünç göz değil. Tanrım gücünden kıyıp ona vermiş. Beni sizin yardımınıza gelmem onu öfkelenmiştir. Sizin padişahlığınız, değeriniz, öfkeniz, ona bir kuruş. Benim size yardıma gelmemden hoşlanmamış. Kendini tanıtmadan “Biraz sarsılıp kendine gel!” demek istemiş. Şimdiki size bir şaka. Bu şakayı gerçek diye düşünme. O seninle oynuyor. Sînâ gerçekten yapsa sizin halinizi düşünemiyorum. Size acıyıp saygı gösteriyor. Ona sizin padişahlık bir oyuncak. Kediyle fare gibi sizinle oynuyor. Sizin için ne tehlike arzuluyor? Korkuyorum. Yıldırım gibi başımıza düşse yok olduk. Acıyıp merhamet ederse hayatta kalırsınız. Direnirseniz öfkesine doyarsınız. Ben sizin nazını çekerim. Ne de olsa olan oldu. Yerle gök yıkılsa o kalır. Onun gönlü ne isterse onu yapar. Birine düşman olsa kin tutup öcünü alır. Yeryüzü bir araya gelse ondan öcünü alamaz.

(3701-3800) Padişah bunları Haris'ten duyup şöyle söyledi:

— Uzaktaki Bağdat'tan seni getirttim. Benimle birlikte uçtun havaya. Sende azıcık bile ar namus yok. Kendini de kurtaramadın. Senin de durumun bizimle aynı oldu. Evin durumunu kendi gözümle görüp bildim. Birlikte helva yedik. Onun başını elma gibi kopartacağım. Onu övme bana. Onun durumu anlaşıldı.

Haris:

— Sultanım, siz bilirsiniz? Bu söylediğiniz doğru olsun. Elçiye zeval olmaz. Kahraman olup tesirini kaybetmeyecek zamanı bul.

Bu söz karşısında sabredemeyip sinirlendi. İki yüz bin askerine emir verdi. “Etrafını sarıp yakalayın!” dedi.

Askerler şehrin etrafını kuşattı. Bütün şehrin sokaklarını kuşattılar. “Falan evdeki yiğit ile derviş gelsin!” deyip padişah elçi gönderdi. Elçi gelip haber verdi. Cesaretlenip kapısının önünde kahraman gibi durup “Padişahım emretti. Çabuk olun giyinin hemen!” dedi. Bunlar işi olmadığından sohbet ediyorlardı. Acele ettirse saygı gösteren adamlar gibi karşılayıp alay edip söz söyledi.

— Evladım şaşkın şaşkın durma. Muhtemelen siz yanılıp gelmişsiniz. Bizim büyüklerle işimiz yok. Onlar özleyip bizi çağırır.

Yiğit emir üzerine gelmişti. Şiddetlenip alev çıktı ağzından. Sînâ'ya tüm gücüyle sopayla vurmak için atıldı. Ondan önce Sînâ hücum etti. Büyüleyip yakalanmış yılan gibi yaptı. Onu maymun yapıp boynuna zincir taktı. Helvacı şaşırıp onu tuttu. Helvacıya:

— Azıcık bile korkma. Birisi gelse yüz yüze konuşup ona cevap verme. Ben varken hiç kimse sana zarar veremez. Ben maymunu halkın önünde oynatayım.

Sînâ kendini maymun oynatıcı kılığına soktu. Eline uzun bir çubuk aldı. Maymunu yanına alıp bir taraflara gitti. Pazarda maymunu oynattı. Pazarda bunu görenler eğlendi. Maymun havaya atlayıp yere zıpladı. O garip tamamıyla ıstırap çekip nefes nefese kaldı. Pazarda toplananlar eğlendiler. Maymun çok yorulup yalvardı. Maymun “Benim bu durumumdan kim haberdar? Bundan bir kurtulsam bir daha gelmem. Öldürseler de bir daha bunun yüzünü görmem. Padişahlar da kendi evimi bilmiyor. Beni hiç kimse aramaya gelememi mi?” deyip bunların hepsini içinden geçirdi.

Bunun bu durumundan habersizlerdi. Padişah öncekinden haberi olmadan yine birini gönderdi. O kişiden önce Sînâ evine geldi. Çubuğunu kendi ekseni etrafında döndürüp vurdu. Maymununu oynatıyordu. Cellat kamçısını çevirip vurarak geldi.

Cellat kılıcını keskinleştirip gelmişti. Maymun oynatıldığını gördü. Bunu biraz ilginç görüp bir vakit eğlenerek izledi. Bir süre sonra eve girdi. Komutan sinirlenip emretti.

— Ey maymun oynatıcısı! Ben celladım. Bunu bil! Haydi, hızlı ol. Vakit geçirme yürü.

Sînâ ona göz atıp baktı. Onu rencide etti. Komutan, Sînâ'nın ıstırabına sabredemeyip güç gösterisi yapıp ona bağırıp “Çabuk yürü!” dedi. Kılıcını vurmak için kaldırdığında bunu ilginç komik gördü bu işi. Hünerle o celladı maymuna at yapıp binsin diye hemen keçi yaptı. Maymunu ona bindirdi. “Bunlarla bir eğlence düzenleyeyim.” dedi. Şehirdekiler bunu ilginç görüp toplandılar.

Padişah üçüncü kez birini gönderdi. Efkârlanıp sinirlendi. Sînâ bu geleni “Bizim evimize it olsun” deyip ite çevirdi. Daha sonra iki kişi daha geldi. Geçmişte kalan öfkesini tekrar ortaya çıkarıp birini ayı birini de çakal yaptı. Adamlar şimdi mahlukat oldu.

(3801-3900) O gün kaç kişi gönderse de çeşitli görünüşlü mahlukata çevirdi. Onları pazara çıkarıp çeşitli oyunlar gösterdi. Cüzdanıyla cebi parayla doldu. Şehre bir maymun oynatıcısı geldiğinden büyük küçük herkesin haberi oldu. Kadın erkek herkes temaşa ediyordu. Asker şehrin etrafını kuşatmıştı. Bu ilmin gücünün işiydi. Padişahın güçleri üstündü. Ordusu ve tahtı olmasına rağmen hemen yakalamayı düşünmemişlerdi.

Âlim Sînâ akıllarına getirmeyip onu kendisi heykel gibi yaptı. Padişahın onca sayısız askerini ilim gücüyle bitkin düşürmüştü. Sînâ hayvanları oynatıyordu. Bazılarını bülbül yapıp şakıttıyordu. İnsanların hepsinin gönlünü hoş etti. Oynayan nice türlü hayvan, insanların hepsini paralarına acımayan cömert yaptı.

Havyalar, Sînâ'nın ayağına kapanıp “Suçumuzu bağışlayıp bizi affet!” dediler. Sînâ bunlara merhamet edip önceki insan hallerine çevirdi. “Bunları padişahınıza olduğu gibi anlatın.” dedi.

Serbest kaldıktan sonra kaçan çocuk gibi kafalarını çevirip arkalarına bakmadan gittiler. Hemen padişahın yanına geldiler. Padişahın bu hoşuna gitmeyip sinirlendi. Padişah:

— Ey ahmaklar, cahiller! Niye geç kaldınız? Gönderdiğimden beri ne yaptınız? Hani, nerede alıp getirin dediğim adam?

Bunlar:

— “Pazarda oynadık. Pazara eğlence getirdik. Onları yanınıza kim getirebilir ki? Onu askerlerin komutanı da getiremez.

Padişah, “Bunlar ne diyor?” deyip sinirlendi. “Öldürün bunları ibret olması için darağacına asıp.” diye emretti. Hepsini eğilip rica ettiler.

— Biz kendi irademizle oynamadık haşmetlimiz. Onun olağanüstü özellikleri var. Yaradan'ın güçleri var onda. Her birimiz hayvan olduk. Daha sonra merhamet edip insan yaptı bizi tekrar. Maymun oldum, ayı oldum, köpek oldum. İsteksiz bir şekilde köpeklerin yaptığını yaptım. Deve oldum, öküz oldum, koyun oldum. Böyle kendi irademle oynamadım. Size selam söyledi. Elinde gücü varsa acımasın. O hiçbir şeyi düşünmüyor. Mümkün sizden daha yüksek bir mertebede. “Bizim ilim gücü kudretimiz var. O cahil. Güneş ışığı karşısında gece galip gelemmez. Padişahınıza çok selam söyle. Bana yapacağı işte isteksiz olmasın.” dedi.

Padişah bunları duyduktan sonra çok sinirlendi. Ateş tutuşmuş ok gibi atıldı. Kendi etini kendi çimdikleyip silkeledi. “Saldırın, tutun!” deyip askerlerini çağırdı. Bu söze sinirlenip kendisi de silahlarını kuşanıp atına bindi. Arkasından ok gibi aktı. Gözü ateş yeşili gibi oldu.

Ebu'l Haris, padişahın yaptığını dışardan izleyip alaylı şekilde bıyık altından gülüyordu. Padişah, kalabalığa:

— Bunca asker yığıp kan ter içinde kaldık da ne oldu? Gözümüzün önünde iş çevirdi. Gece gündüz yapmadığı mı kaldı? Bu şekilde yaşayıp geceyi gündüzü görmektense ölmek daha iyidir.

Ebu'l Haris:

— Durun! Onu yakalama isteğinizden vazgeçiniz. Onu güç kullanarak yakalamak mümkün değil. Söylediklerine sabredip bekleyiniz. Askeriniz ona karınca gibi görünür. Karınca ne işe yarar? Padişah, Haris'e:

— Kalk çıkıp git buradan! Benim kızım, kızıl gül gibi gece gündüz koparıldı. Bu şekilde sağ olmaksızın toprağın altı daha uygun. Halk yüzümü görmesin toprak yüzümü örtsün. Askerler, durmayın! Çabuk onun olduğu yere gidin. Hızlıca onun etrafını sarın. İninin etrafına kamış koyun. Ateşte onu yakıp kül edin.

Askerin hepsi bunu duyup “Padişahın hiddetli fermanı güzelmiş.” dediler. Sînâ'nın olduğu yeri sarmak için harekete geçtiler. “Zavallının kederine ne çare?” dedi.

Sînâ bunları öğrenip bıyık altından gülüyordu. “Cahil padişah niyetinden bulur.” dedi. Grup grup, yüzer yüzer, biner biner gelen askere karşı hamle yaptı. (3901-4000) Atlıya atlı, yayaya yaya hangi çeşit varsa ona aynısı karşı saldırıp büyük bir savaş başladı. Bunlar birbirine hiç acımadılar. Şehrin içinde amansız bir savaş başladı. Sıradan Buhara şehri kırıgına uğrayıp kötü hale geldi. Dökülen yaşla kesilen baş birdi. Çekişme halka da tesir etti. Bağırış çağırış göğe kadar ulaştı. Başlar gövdeden kanla akıp gitti. Üç gün üç gece uyumadılar, dinlenmediler. Padişah, askerlerini bunlara muhtaç etmişti. Baş eğmeyen kalesine varıp surların kapısını içerden kilitledi. Ebû Ali Sînâ askerine emir verip padişahın kalesini dışarıdan kuşattı.

Padişahın da gücü kuvveti tükenmiş ve o kuşatmanın içindeydi. Sînâ, elindeki güçle padişaha elçi gönderip şunları söyledi:

— Şehre padişah olarak kalmak istiyorsa kızını helvacı evladına versin. Eğer kızını vermek istemiyorsa söylesin. Hâlâ sıcakken savaşmaya devam edelim. Şehri başına yıkarım. Yer, gökyüzü ve sokaklar onu kovar. Başından talih tacı düşerse insanlar yüzünü vurur. Eğer kabul ederse ben hanına acırım. Senin altın tacını bakır kabul ediyorum. İyilikle kızını oğluma ver. Ne kibirli kişiler ateşte yanıp kül oldu.

Buhara halkı bunları duyunca korkudan belleri tutmadı. “Yaşamak güzel ölüm uzak dursun.” deyip “Hep birlikte veririz!” diye ses çıkardılar. Sînâ’nın askerleri bunu duyunca “Gerek olursa biz hazırız.” deyip hücrelerine grup grup girip kayboldular.

Savaş bitip ortalık sakinleşti. Ok atıp tüfek sıkan düşman yoktu. Ölüleri toplayıp birini bile koymadan hepsini mezara gömdüler. Ölenlerin hepsi Mısır askeriydi. Bu nasıl büyük bir gaddarlık, eziyet? Saydıklarında bir kişi bile bulamadılar. “O zaman düşüncenize tehlike düşürdük.” dedi. Kırk sekiz bin insan ölmüştü. Birçok ev kaygılanıp ıstırap çekti. Hepsî han kızının kurbanı olup Mısır’daki mezarlığı büyüttüler.

Bu olanlardan sonra padişah meclis kurdu. Sahipliğini tekrarlamadan bırakmadı.

— Ey halkım, bir fakir helvacıya gül bahçemin sultanını nasıl vereyim?

Padişahlıktan miras vaaz verdi. Güzünden boncuk boncuk yaş akıttı. Dünyadaki diğer padişahlar bunu duysa “Verme” derdi. Oradakilere kaygısını anlattı. “Ben nasıl fakirin çocuğunu kendime damat ederim?” deyip Ebu’l Haris’e bu işin çaresini bulması için danıştı.

Haris:

— Bir değil birçok kez söyledim: Bu olan bugünün sırrı değil. Elçi gönderip o âlimi çağırtalım. O çocuk değil gelir kolayca. Şartlarına bakıp işi anlarız. Dile gelse düşünüp yakalarız. Akıllı iki kişi göndersek gelmesi mümkündür. Tanışıp gülüşürüz. Her bir iş tatlı dille onarılır. Sert dille akıl düşünce değişir. Bütün iyilikler tatlı dille gelişir. Canlanıp, eğlenip iyiliğe denk gelir. Muradının ne olduğunu ne istediğini konuşup öğreniriz.

Divandakiler de padişah da bunu kabul etti. Gidecek adamı bulmasını söyledi. Mecliste akıllı bilim sahibi ağzı laf yapan biri vardı. “Ben gideyim. Mümkün bulsam ne olacak? Buna nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?” dedi. Bu kişiye “Siz gidin!” deyip izin verdi. Er yemeden içmeden düşünce doymuş gibiydi. Ebû Ali Sînâ’nın dükkânın içine girmek için kapısına geldi. Birisi gelip hürmet gösterip onu karşıladı. Yolu gösterip yürümesine izin verdi. Cennet gibi bir gülistan bağının içine girip görünce oraya hayran kaldı.

Sînâ, elçinin geleceğini daha önceden bildiği için burayı hüner ile saray haline getirmişti. Bin Cemşit ile bin Süleyman görse de hayran kalırlardı. Bu bahsedilen saraya girdi.

Milyonlarca sarayın arasında bunun dengi yoktu. Sarayın ortasına taht kurulmuştu. Binden fazla vezir oturuyordu. (4001-4100) Her biri Eflatun âlim gibiydi. İrkilmeden altın tahtta oturuyorlardı. Onların ortasında bir padişah oturuyordu. Bu padişah İskender gibi Ebu Bekir gibiydi. Ak sakallı, sekiz köşeli taç takmıştı. Görünüşü bütün yeryüzünden vergi almış gibiydi. Altın kemer belindeydi. Yüzü güzel görünüşlüydü. Muhteşem, temiz, hoş kokulu geniş bir yerdı. Şeklini görünüşünü tam olarak anlatamam. Sağında solunda on iki bin Yusuf görünüşlü yiğitleri bellerinde hançerleriyle bekliyordu. Nice aslan gibi pehlivan yiğitleri; Navşaruvan gibi, Eflatun gibi bilgili erleri vardı. İki tarafta da ikişer bin elçiler, büyük gözlü, nazik belli güzel kızlar vardı. Bundan daha güzel bir yer var demek doğru olmaz. Burası dünyadaki en güzel saray. Buna insanın aklı yetmez. Hepsi değerli elbiseler giymişti. Her şeyi ile zenginlerin en zenginiydi.

Bunları görerek gelen elçi utandı. Dönüp gitmeye niyetlendi. İleri geri sallansa da dönemedi. Gördükten sonra başı sallanmadı. Geldikten sonra geri dönüp gitmek daha da ayıptı. Kekeleyerek doğru düzgün söyleyemeyerek selam verdi.

Kendi saraylarıyla bunu karşılaştırsa kendi sarayları anasından yeni doğmuş çocuk gibiydi. Tam olarak söylemek gerekirse kendi sarayları bunun yanında çöp gibi görünüyordu.

Ona hürmet edip yer gösterdiler. O da güzel övgü dolu sözler söyledi. Ay yüzlü güzel kızlar nazikçe şarap sundular. Elçi “İçmiyorum.” diye cevap veremeyip lezzetli şerbet ve şarapları içti. Dengi değil ki şahı nasıl davet etsin? Gelme sebebini de söyleyemedi. Dönmek için hazırlanırken kaftan ile taç hediye verdiler. Başkasından aldığı için hiçbir zaman faydasını göremezsin. Sadece gönlünü avutur. Yeşil renkli zümrüt taç ile değerli yeşil kaftan bir hazineydi. Üstüne kaftanı giydirip başına tacı takıp çok hürmet gösterip geçirip yolcu ettiler.

Elçi övünerek gururlu bir şekilde döndü. Övünüp “Bu işin sırrını anlatırım.” dedi. Sînâ’yı çok ulu çok büyük kabul edip onu davet edemedi döndü. Gururla yürüyüp divana geldi. Divandakiler şimdi Sînâ’yı yanında getiriyor diye karşılamak için avuca sığmış gibi hazırlanıyorlardı.

Elçinin giyip geldiği değerli kaftanı su kamışymış Taktığı tacı da karpuz kabuğuymuş. Bu durum herkesi şaşırttı. Gelince herkes ona güldü. “Aferin! Kaftanıyla tacına! Çok güzel taç ile kaftanmış. Yanına varsan yine hediye eder mi?” deyip hepsi eğlenip gülustüler. Bunu üç dört saat bu iş üstüne konuştular. Elçi bundan utanıp gördüklerinin hepsini anlattı.

Anlattıklarını duyanlar biraz şaşırdı. Mısır hanı kaygılanıp bir şey diyemedi. Her biri çeşit çeşit eleştiride bulundu. “Karaktersiz sıradan bir kişi.” dediler.

Şimdi buna hangi cesur gidecek? Öyle böyle deyip birkaç gün geçti. Divandakiler “Haris gitsin. Bunun sebebi onlar birlikte doğan kardeşler. Göbek bağı bir anadan yıkanmış. Ricayı kırmayıp peşinden gelir. İlim okuyup küçük sinek gibi birbirini kovalamışlar.” dediler.

Padişah da buna katılıp “Dostum Haris, bu işi siz bitirin!” dedi. Haris acele edip birbirini tanıyamadı. Haris gitmeyi kabul etti.

Sînâ da onu özlemişti. “Neden çaresini bulamıyor?” dedi. “İşte bugün geleceği gündür.” deyip heyecanla karşılamaya çıktı. Görüşüp kucaklaştılar. Tokalaşıp birbirlerini yüzünden öptüler. Sînâ, Haris’ten af diledi. Sînâ’nın evine girdiler. “Özür dilerim! Eziyet çektirdim. Epey vakittir görmediğinden anlamadın dünyanın yolunun böyle olduğunu.” dedi.

Bugün iki âlim birbirleri hakkında neler yaptıklarını bildiler. Konuşup güldüler. “Ne olduğuysa tanımamazlıktan oldu.” dedi. İki yürek dinlenip sakinleşti. (4101-4200) Ziyafet çekip eğlendiler. Helvacı çocuk da gelip Haris’in elini öptü. Haris niye geldiğini söyledi. “Gönlün arzu ederse kabul et!” dedi. Sînâ “Senin için varayım. Sen geldikten sonra niye varmayayım?” dedi. Onun gibi nice ahmak padişahlar öyle yapmadığında boşuna yapmıyorum. Ben bir yana o tarafı sana da açık. Çok kibirli, hemen yoldan çıkar. Ona verecek biraz ders var. Tek hayırlı iş olsun bu yeni adıma. Haris’e “Senin için varacağım.” dedi. Altın araç gereç hazırlayıp asasını at yapıp bindi. Ebu’l Haris de kendi atına binip şehrin padişahına doğru yola çıktılar.

Şehir halkının önceden haberi oldu. Halk onlara saygı gösterdi. Eğilip Sînâ’ya selam verdiler. Sînâ da onların selamını kabul etti. Yol yordamıyla askerleriyle karşısına gelip hürmet etti buna. Padişah da yarenleriyle karşılayıp “Merhaba!” dedi. Görenler buna çok şaşırdı. Kimileri söylediklerine, kimisi kendisine âşıkta. Padişahın yoldaşları üzengisine yüzlerini sürüp öptüler. Hepsini sırayla birbirini itip koltuğundan destekleyip atından indirdiler. Attan inip padişahın sarayına girdi. Oturması için yer verdiler.

Hürmet adına her şey ne az ne çok yerine getirildi. Sînâ, padişaha sevinçle, sıcak yürekle hürmet gösterdi. Padişah, simya ve kimya ilmi sahibi Sînâ’ya ibret gözüyle baktı. Sıradan bir insan görünüşlüydü. İlim gücünde dengi yoktu.

Padişah:

— İbn Sînâ, ey âlim! Bu yeryüzünde birçok halk var. Siz de biz de bu halktan biriyiz. İlginç bir hayal görüp ömür geçiyor. Sizi görmeye âşık olduk. Gelişiniz kutlu olsun. Çok şükür! Şimdi görüşüp sohbet ediyoruz. Bizi suçlu görme, bize inan.

Sînâ:

— Ey şah! Sizden bize bizden size selamı kabul edin. Biz bir fakir çocuğuyuz. Siz ulu mertebenize kabul ederseniz razıyız.

Sînâ alçak gönüllü misali kendi mertebesini aşağıda gösterdi. Padişah lezzetli yemekler, şerbetler getirtip yine bir şeyler söyledi.

— Ey Eflatun bilgemiz! Biz söyledik diye yine bizi suçlamayınız. Geçmiş günlerde olan kerametleri gösteren siz misiniz?

Sînâ:

— Bugünlerde olan hünerleri bu fakir gösterdi.

Padişah mecliste yine söyledi.

— Bu erlere bir hüner gösteriniz. Kudretli işlerin parçaları elinde. Yer bulup onu icra ediyorsunuz. Görmeyenlerin her biri inanmıyor. Bugün mümkünse icra eder misin? Bu oturanlar gözleriyle görsünler. Gözle görseler şüphe kalmaz anlarlar. Efendiciğim, temaşa edip biz de görelim. Görenler gönlüne düşürür.

Sînâ:

— Başüstüne. Bu iş için canım feda. Ümidini boşa çıkarmam. Böyle bir iş için eyerlenmiş at gibi hazırım. Bir kâseye su koydurunuz. Ondan sonra hizmetinize durayım.

Orada oturanlar heyecanlanıp sakinleşti. “Çok teşekkürler! Uzun yaşayiver.” dedi. Ortada içinde su olan kâse hazır edildi. Sînâ “Görmek isteyen eğilip baksın!” dedi.

Kâse ile su getirip koyulduğunda padişah yerinden büyüksenerek kalktı. Vezirler “Vakit bulup serbest kalamadı.” deyip gülüştüler. Vezirin biri yerinden kalkıp padişaha:

— Buna hazırım. İzin verirseniz bu mecliste şimdi bu işi ben yerine getireyim.

Padişah:

— Tamam, hizmeti yerine getir! Daha sonra gördüklerini buradakilere anlat.

Vezir:

— Suyun içinde binlerce kıyamet görsem de anlatacağım.

Vezir suya bakınca kendini geniş bir sahrada gördü. Tüm azalarını yoklayıp bir baksa kendi güzel bir kadın görünüşündeydi. Dizinin arası tehlikeli bir yerdi. Akı o yere bakmasını buyurdu. Gözle görüp tespit edip umudunu kaybetti. Genç gelin olmadı oğul anası. (4201-4300) Akı başından gidip çok korktu. Baktığı için pişman oldu. Etrafına korka korka baksa büyük bir sahra, ucu bucağı görünmüyordu. Ötesini berisini düşünüp kendi kendine şöyle söylenip kaygı içinde ağladı:

— Bunun çaresi nedir? Vah benim talihsiz başım. Karıma neyimi söyleyeyim. Teklifi hepsinde daha zor oldu. Şimdi nereye gideyim. Değerli şeyimi arayıp nereden bulacağım? Kendim söyleyip sorup aldım. Padişaha ne görsem anlatırım ben bakayım dedim.

Bunları söyleyip avare şekilde gezindi. Korkmuş nazik bir kadın gibi dosdoğru gitti. Bir şey “Ay” dese korkudan ödü kopardı. Cebine elini atınca ayna olduğunu fark etti. Yüzünü görse, yıldızlar yüzünü öpüp ay bakardı.

— Bir yiğide denk geldiğimde neyimi anlatayım? Erkeğin beni görmeyeceği yer nerede var? Garip başım bu kadar güzel olur mu? Kötü olsam, biri ilgilenip ele geçer miyim? Bazı yiğitlerin it gibi karakteri var. İnsan olmayan yerde onlarla karşılaştırma.

Sümbül saçlı, büyük gözlü güzel. Güzelliği gözünüzü ve gönlünüzü yemeden doyurur. Giderken karşıdan gelen kara bir yiğide denk geldi. Bu yiğit âşık olmuş yanıp yakan biriydi. Her bir azası bir adam gibi görünüyordu. Ağzını açsa her bir dişi yaban domuzununki gibiydi. Parmakları tırmık gibi, tırnakları demir saban gibiydi. Ağzı kazılmış mezar gibi, boynu minare gibi avlu gibiydi. Her bir azası çeşitli şeylere benziyordu. Siz sormadan ben anlatayım. Bu büyük siyah adam su gibi güzel kadını görünce “Ey canım” deyip ok gibi fırladı. Kucağını açarak geldi.

— Çoktandır bulamayıp hüngür hüngür ağlayarak yürürken benim gibi yiğidi sen arayıp buldun. Canım beni kâsede arayıp geldin. Öncesinde seni göreyim diye dilemiştim. Birkaç kez başkaları olsa da fırsat vermeden beni aramaya sen çıktın. Gel gel! Sarılıp kucaklayıp öpeyim. Âlemde âşıkların piri Leyla ile Mecnun’dur. Ben Yusuf’a sen Züleyha’ya benzedin. Nazlanıp kaçarsan da yere göğe bassan da seni rahat bırakmam. Gökyüzünde süzülen güvercinim.

Dedikten sonra kucaklayıp öptü. Vezir “Kaçacağım!” deyip Kaçmak için tüm gücüyle hazırlandı. Evliyalardan peygamberlerden hiçbirini koymadan yalvarsa da dirense de hiçbir şey olmadı.

Sonrasında adam onu yıkıp bağrına bastı. Gözünün yaşı yağmur gibi akıp göle gibi yaptı. Şimdi tehlikeli işe geçerken Sînâ fırtınaya benzer şekilde yetiştı. Vezir, Sînâ’yı görünce feryat edip ağladı.

— Kurtar beni! Bu bela bana eziyet etti.

Sînâ:

— Kurtarmak için iki şartım var. Yerine getirsen kurtarırım.

Vezir:

— İki değil bin şartını yerine getiririm. Kurtar beni bu kadın kılığından.

Sînâ:

— Birinci şartım en değerlisi. Bu gördüklerini hiç kimseye anlatmayacaksın. İkinci şartım ise şu: Padişahın kızını istediğim zaman bana yardımcı ol. Bu iki şartı açık edersen bundan daha kötü yapıp sokağa atarım seni.

— Bin şartın olsa da yerine getiririm. Bu büyük siyah adam her türlü şeyi yaptı. Kılığına soktuğun güzel yok olsun. Melunun sihri fazla oldu.

Sînâ gelip büyük siyah adamın kolundan tutup bir tarafa fırlattı. Büyük siyah adam gözle görülemeyecek kadar uzağa gitti. Vezir çıkamadığı demir parmaklıktan çıktı. Biraz başı döndü. Şaşkın şaşkın durup biraz düşünüp aklını topladı. Gözünü açsa tasa bakıyordu. Meclis halkı evvelki gibi toplanmış onu izliyordu. Oturup mendille alnını sildi. İnsanlar hazır vaziyette ona bakıyordu. Memelerinin her birinin yerini yoklayıp durumunu söylemese de sezdirdi.

Padişah “Neler gördün?” diye sordu. Ebû Ali Sînâ bıyık altın gülüyordu. Vezir “Ey padişahım! Gördüklerimin binde birini anlatmak mümkün değil. Hiçbiri aklımda kalmadı.” dedi. Vezir kendisi suyun içinde gördüklerine şaşırdı. Görünüşüne öfkelenildi. Galiba kendi kendine inanmayıp elbisesinin içine bakıverdi.

Birisi “Bunu cin mi çarpmış?”, birisi “Kadehe ben bakayım. Tereddüt etmeden gördüklerimi beyan edeyim.” dedi.

(4301-4400) Bunu diyen de varıp kâsenin içine baktı. Bu da ilk önce sokağı gördü. “Nasıl ilginçlikler oluyor?” deyip etrafına baktı. Biraz bakınca siyah renkli zenciye dönüşmüştü. Elbiseleri parçalanıp yırtılmıştı. Bir bölgenin biçaresi gibiydi. Karşısına bir Türk çıktı. “Senin başını kesip öldürürüm. Sen benim kaçan siyah kölemsin.” deyip ağır bir taş getirip sırtında taşıttırdı. İki kolunu arakaya bağladı. Zır zır ağlayıp talihsizliği su gibi kaynadı. “Ben köle değilim!” diye bin defa söylese de Türk onu önüne katıp sopayla vurarak götürdü.

“Ben Mısır’ın Arap padişahının veziriyim.” diye yüzlerce kez söylese de Türk ona inanmayıp “Kurnaz kara köle vezir mi olurmuş?” deyip vuruyordu. Türk’e “Yalvarıyorum, ağlıyorum! Yaradan’ın kudreti beni bu hale soktu.” dedi. Her söylediği sözüne karşılık vurdu. Türk “Suçun için sana vurmaktan hoşlanıyorum.” dedi.

Vezir, “Ne söylersem vuruyor. Eziyet edip sayısız işkence eder.” deyip konuşmayı bıraktı. Şimdi de her attığı adımda sopa vuruyordu. Heves edip vurdu vurdu vurdu. Sırtında sırtlandığı taşı vardı. Her adım attığında da Türk vuruyordu. Eğer adım atmazsa kolayca başına vuruyordu. Topallayarak yürüdü. Her yere bastığında sopayı vuruyordu. Ayağı basamaz hâle geldiğinde ne yapacağını çaresini bulamadı. Türk başında bekliyordu. Gözünden akan yaşa bakmıyordu. Yoruldum deyip işaret etse sırtındaki taş taş ekliyordu.

Kara Arap adını atamaz oldu. “Ben niye suya baktım!” diye pişman oldu. Allah, peygamber ile evliyalara “Ölüyorum, kurtarın!” diye yalvardı. Çok geçmeden ayağı kabarıp şişti. Ayağı kıpkızıl kan oldu, adım atamadı. Ölmese de ölüme yaklaştı. İki gözü yuvalarından fırladı, ciğerleri söndü.

“Sînâ, şimdi bana yar ol! Canıma eziyet etme, bana yardımcı ol.” diye düşündü. Dünyada biri bulunamadığı sırada Sînâ gülerek onun gözüne göründü.

— Söylediğin söz uygun evladım. Kurtarmak için iki şartım var. Yapmazsan sana yardım etmem.

— İki değil iki bin şartını sağ kalırsam yerine getiririm. Başım yolunuza kurban olsun.

— Öyle diyorsan sana ithaf ettiğim iki şartım var. Birinci şartım bu gördüklerini hiç kimseye anlatmayacaksın. Şartı açık edersen bu dünyadan gidersin. İkinci şartım ise şu: Padişahın kızını istediğim zaman bana yardımcı ol. Eğer bu söylediğime inanmazsan başına belanın gelmesi zor değil.

— Aman Allah’ım! Canımla birlikte. Bin şart öne sürsen de hepsini yerine getiririm. Beni bu Türk’ten kurtar. Hemen yapmazsan hayal olur giderim.

Ebû Ali Sînâ, Türk’ün yanına geldi. Kolundan tutup başının üstünde döndürüp dağdan dağa aşırıp gözden ırak bir yere fırlattı.

Yiğit gözünü açıp bakınca kâsenin yanındaydı. O da yerine gidip oturdu. Halk temaşa ediyordu. Padişah “Kâsede neler gördün?” diye sordu. Vezir “Kerametli, mübarek kâsede gördüklerimi anlatmak mümkün değil. Uzun bir olay anlatmakla bitmez.” dedi. Padişah “Anlatamıyorsan peki. Gördüklerinden anlatılabilecek birini söyle. İyi kötü ne gördüysen gönlüne alıp unutmadıklarını açık et.” dedi.

Yine birisi ortaya gelip kâseye baktı. Yıldırım gibi uçuşuma vardı. Gökyüzünden yere yıldırım gibi fırlayıp bir vakit sonra yere ayağını koydu. Yer tutuşmuş gökyüzü kaynıyordu. Kum, toprak tutuşup parlamıştı. Kendine baksa ayı şeklindeydi. Dili bağlandığından konuşamıyordu.

Bu zavallı belini büküp koştu. Gölge bir yer, çalılık bulmayıp eğildi. Kertenkele tırnağı, demir tırnağı, kalın yünü alevlendi. Hâli kalmayıp yere yığıldı. (4401-4500) Yerde yatarken bir ses duydu. Aşağı yukarı yirmi otuz kırk erkek çocuk gördü. Köpekleri, kuşları olan atlılardı. Okları, mızrakları aletleri vardı. Durumu şimdi anladı.

Köpeklerin keskin dişi demir gibiydi. Taşı yakalasalar kemirmeden bırakmazlardı. Emir verilince köpekler geldi. Ayının başını kemirmeden gitmeyecekler gibiydi. “Ben ayı değilim, insanım!” diyemedi. İnsanlara bir şey deyip cevap veremedi. “Allah’ım başıma neler getirdin böyle?” deyip zavallı sürünerek kaçtı.

Her biri atla, okla onun peşinden gitti. Köpekler gruptan ayrılmadan onun peşine düştü. Kuşlar gökyüzünde kanat açıp tırnaklarıyla yakalayıp götürmek için geldi. Köpekler yetişip kalçasından ısırıldılar. Gökten kartallar, yerden de köpekler yetiştiğinde adam “Allah, şimdi öldüm!” dedi. Tam bu esnada Sînâ bir taraftan yetişti.

Ebû Ali Sînâ ona acıyıp gelmişti. Bütün köpekleri, kuşları kovup sessiz sedasız bir ortam yarattı. Sözü yine kendi durumuna getirdi. Onu kurtarmak için şartlarını söyledi.

Adam, şartlarını yerine getirmeye söz verdi. “Darağacında asılsam da yerine getiririm.” dedi. Bir vakit sonra gözlerini açıp baktı. Gözlerini açınca gözleri meclisteki insanlara takıldı. Önünde içi su dolu kâse duruyordu. Az desen de kalabalıktan fazlaydı. Nice azap gördüğünden yüreği güp güp atıyor nefes alamıyordu. Konuşmaya dili dönmedi. Dertlerin biri de bitmemiş gibiydi. Sağlıklı gününe döndüm mü diye inanamayıp tüm vücudunu eliyle kontrol etti.

Padişah bu durana şaşırdı. Onun nereye varıp geldiğini bilmiyordu. Padişah yerinden ayağa kalkıp “Kâseye baksam felaket bulacağım. Ne olduğu kendim bakıp bütün ayrıntılarına vakıf olayım.” dedi. Birisi “Ey, efendim! Ben bakıp söyleyeyim!” deyip teklifte bulundu. Padişah:

— Bakınız! Bakmanıza izin verdim. Gördüğün her şeyi ezberleyip gelip bana anlat!

— Efendim, ne olursa size anlatayım. Onca görenler neden anlatmıyor? Bakıp gördüklerimi içine gemi konsa da kalabalığa anlatayım.

Kalabalıktan “Çabuk bak!” diye ses yükseldi. “Bu kadar kişinin biriktiği ilginçliği hemen görmemek ne ki?” dediler.

Yiğit başına geleceklerden habersiz kâsedeki suya baktı. Kendini uçsuz bucaksız bir sahrada gördü. Bu ilginçliğin sebebini anlayamadı. Güneş çok sıcaktı. Gökyüzü kaynayıp yere düşecek gibiydi. Nasibine o gelse de güçlendi. Şaşırp bir yöne doğru yönelip sokaktaki sarhoş biri gibi gitti. Elmas kanatlı, çelik tırnaklı birçok kartal gökyüzünde yolunu kesti.

Güneşin dumanı tütüyor, gökyüzü kaynıyor, rüzgâr esiyordu. “Bu nasıl, ahir zaman geldi!” deyip elini dişleyip yalvardı. Pireli kartallar gökyüzünde pençelerini ve ağzını açıp oynayıp uçuyorlardı. Bir kartal çelik tırnağı ile dişlerini bileyip yiğidi alıp uçtu. Kaldırıp gökyüzüne çıkardığında diğer kartallar arasına alıp bayram etti ve kendine doğru çekti. Korkudan ruhu uçup gitti. Feryat figan edip çeşit bir sesi çıktı. Yine başka bir grup pençe didişip tırnağı ile onu çekiştirirdi. Bir pençeden bir başka pençeye çekiştirilip geçiyordu. Temiz ve güçlü pençelerin her biri farklı renkliydi.

Gökyüzünü eğlenceye çevirip uzaktan her yeri gördü. Akça pakça vücudunu harap edip zavallıya azap çekti. Pençeden kurtulsa yer sabit değildi. “Tanrım bana yardım et! Bu beladan kurtar beni.” dedi.

Kartal hızlıca onun düşmesini durdurmayınca gökyüzünden yere düşen yıldız gibi düşmeye başladı. Birisi yakalamaya çalışsa da isteği gerçekleşmedi. Ancak yine birisi ardından geliyordu. (4501-4600) Pençesiyle o da yakalayıp gök peri gibi çekti. Pençesini boğazına yerleştirip gökyüzünü çıkarttı. Elmas kanatlı ala doğan onu yakalayıp arşa doğru uçu. Kan, yağmur damlaları gibi akmaya başladı. Hayvanlar yiyeceği görünce didiştir. Ziyafet için mutlu olup ak bulutların da ötesine uçu.

Yiğit “Ölüyorum!” deyip var can havliyle bağırdı. Ayağını sağlam bir şekilde dayayıp pençesine var gücünü verdi. Bazen ayağı bazen başıyla sallanarak yol aldılar. Tüm ağırlığıyla yere düşse bin parçaya ayrılıp ölüdü. Gökyüzünden yere hızlı bir şekilde düştü. Kuşlar ok gibi fırlayıp peşinden gittiler. Yiğit aklını toplayıp “Allah’ım beni koru!” dedi.

Havadan bir kuyunun içine düştü. Kuyunun dibi genişti ve yumuşak toprak vardı. Kuyuya düşünce sağ kaldı. Havadan yere köpek gibi dili damağı kuruyarak kuyuya düşmüştü. Bu yumuşak balçık ölümden kurtardı. Balçığa beline kadar battı.

Bir vakit sonra aklını başına toplayıp gözünü açtı. Bir ejderha başını ve belini tam ortasından eğmiş duruyordu. Bu zavallı gökyüzünden süzülüp buraya düşmüştü. Balçıktan sıçrayıp çıkıp gitmek istiyordu. Ancak bu mümkün değildi. Kuyu çok derindi. Allah’a “Kâsen yok yok olsun! Beni koru!” dedi. Zavallı adam gözyaşı döküp ağladı. İki gözü ve alnı parlıyordu. Ejderha kucağındaki belini büktü. Adam:

— Zehirli yılan dilini saplayıp dişlese bir değil bin canım olsa da sağ kalmaz.

Canından kesin olarak ümidini kesince yüzü pınar gibi gözyaşı içinde kaldı. Bütün evliya ve Enbiyalarla Sînâ’nın adını söyleyip yalvardı. Acı içinde ağlayıp gözyaşı dökerken gözüne bu sırada Sînâ göründü. Ona da diğerlerine dediği gibi “Bu olanları hiç kimseye anlatma. Kızı istememe yardımcı ol.” dedi.

Adam birisi tamam, beş yüz kez söz verdi. Adama “Başınız gitse de söylemeyin. Kabul edersen hemen yardımcı olurum.” dedi. Sînâ işaret parmağı ile işaret etti. Kuyudan bir tarafın geniş bir yol açıldı. O boşluktan kısıp sığı. Vücudu kuşların pençesi yüzünde soyulmuştu. Gözünü açıp etrafına baksa insanlar toplaşmış ona bakıyorlar. Padişah yerinde otururken dizlerine basıp gördüklerini söylemesini istedi.

Zavallı adam konuşmak için nefes alamıyordu. Tüm vücudunu kendine gelip kımıldatamıyordu. Anlatmaya fırsatını bulamayıp korka korka etrafına baktı. Sînâ urun urun bakıp bıyık altından gülüyordu. Zavallı hastalanmış gibi nefes alıp verip çıkıp gitti.

Padişah ağının suyunu yutup “Bu nasıl bir şey? Hepsinin de hâli kalmamış. Bakıp görenler anlatamıyor.” dediği sırada yine birisi geldi. Ona da bakabilirsin diye izin verdi. “Siz de öncekilere benzeyip anlatmamazlık yapmayın.” dedi. “Gördüklerimi söylerim.” deyip adam kâsedeki suya yüzünü doğrultup baktı.

Bu da kendini uçsuz bucaksız bir sahrada gördü. Kıyamet günü güneşinin doğduğunu hissetti. Güneş ateş olup kaynamış dumanı çıkıyordu. Sıcaklığına insan dayanamaz gibiydi. Kendini çıırılçiplak çocuk gibi gördü. Geniş çöl dumanı tütüp yanan rezalet bir yerdi. Suları kazandaki su gibi kaynıyordu. Sığınacak bir yer bulamadı. Basmak için ayakları işe yaramadı. Bu nedenle rahat edemeyip yuvarlandı. Tabaktakini kavurma demesek de balık gibi kazana aşıp çok terledi.

— Ah, benim talihsiz başım! Rahat duracağıma niye suya baktım? Biraz yer gittikten sonra fil gibi görünümlü bir aslanla karşılaştı. Zavallı adam, çocuk gibi kaçtı. Çıırılçiplak olmak büyük ayıptı. Hayvan müthiş yiyeceği görünce büyük ağzını açıp kükreyerek atıldı. (4601-4700) Henüz sağken can havliyle yoldan çıkıp koştu. Ne kadar kaçarsa kaçsın kurtulamadı. Kaçmaktan nefesi kesilmişti. Sıcaktan nefes alamıyordu ve dili damağı kurumuştu. Bir saatte sağ kişiye peyda olmuştu. Aslandan kurtulmaya bir yol bulamadı. Sağa sola bakmadan hep hareket hâlinde oldu.

Bir vakit sonra ayak yakan, kulağı sağır eden derin bir kuyuya denk geldi. Altın gibi beyaz evden eksik görünmedi. Kuyuyu geniş bir yer diye düşünüp oraya yöneldi. Kuyuya düşsem ölürüm diye düşünmedi. Aklını kaybedip iki kulağı da sağır olmuştu. Yeşil yapraklı kavak ağacı o kuyuya halı kilim sermiş gibi her yeri kaplamıştı. Aslan onu yutmasın diye o kavak ağacının dalına tutundu. Ne olursa olsun gerçek bir bela karşısında sağ kalmıştı. Onun hizmetçisinin yuvasına benziyordu.

Ağacın dalında yaşayacak yer bulmuş gibi nefeslendi. O kavak ağacının dalında oturup kuyunun dibine bakıp dibinde ne olduğunu gördü. Kuyunun dibinde yedi başlı ejderha vardı. Zavallı yiğit bu inde nasıl duruyor diye korktu. Yedi başlı yılanın ölüm kokusu vardı. Aslan yabani hayvanların irisiydi. Tüyünde Azrail vardı. “Bir kâse su, gözyaşım, ecelim oldu bugün. Gül gibi açıldığım günde başımda ölüm var.” dedi. Terleyip kuyunun başına çıkacak olsa orada aslan duruyordu. Kuyunun dibine düşse çok yakında ejderha vardı.

Yedi başlı cadı başını yukarıya kaldırdı. Aslanın ağzı kanlı eceldi. Nikâhımı kıymak için durdu. Yumruk kadar kâse yarısına kadar suyla doluydu. Her dakikası ayrı güzeldi. Hayatı yok edecek zehirmiş.

— Yukarıya çıksam aslan beni yakalamak için bekliyor, ağaçtan aşağı düşsem ejderha var. Ağacın dibine baksam düşmeye az kalmıştı. Ölmemeyi arzularken özlüme denk geldim.

“Öldüm!” deyip ölüme yaklaştı. Bütün evliya ve Enbiyalarla Sînâ’nın adını söyleyip kendine geldi.

Ebû Ali Sînâ, “Sıkışıp şimdi öldüm.” dediği vakitte erin gözüne göründü. Sînâ’yı görünce “Babacığım, ağabeyciğim beni kurtar!” dedi.

Sînâ iki şartı yerine getirmesi için söz verdirtti. Adam bunu vazife kabul etti. Sadece yenin etmedi bulsa Kur’an’ı bütünüyle yutacaktı. Sînâ gülerek “Tamam!” deyip ağacı tuttu. Eğirilerek tutup salladı. Adam “Ejderhanın ağzına düştüm!” deyip can havliyle bağırdı.

Bu söylediklerini meclisteki herkes duydu. Gözünü açıp baksa kâsenin yanındaıydı. Etrafında toplananlar vardı. Nefeslenip “Sübhanallah!” dedi. “Hepsi sağ mı?” diye çok şaşırdı? Padişah:

— Sen diğerlerinden farklı ne gördün? Onlardan daha ilginç bir şey gördün mü?

— Padişahım ne sor ne de ben söyleyeyim. Dünyada ne söylesen de boş, can kalır mı? Gördüklerim sayısızdı ama hepsini unuttum. İsteyen gelip kendi görsün. İzin verse herkes görmek istiyor.

“Herhalde herkes görüp söylemiyor.” diye padişah çok sinirlendi. Vezirin biri hürmet gösterip “Haşmetli, biz de görsek olur mu?” diye ricada bulundu. Padişah uygun şekilde izin verdi. Vezir boynunu eğip kâseye baktı.

O derin kuyu gözüne göründü. Birden fırlayıp çarparak gümbür gümbür gitti. Kuyunun derinliği onunla eşti. Dibine ulaşması dört saat sürdü. Zavallı tövbe etti. Öldüm ben deyip atasıyla görüştü. Ayağı yere değince gözünü açtı. Büyük bir denizin kenarındaydı.

(4701-4800) Dalgalanan mavi denizin dibi derindi. Gücü kuvveti tükenip yorulmuştu. Huzur bulamayıp korkarak ağlarken denizde birlikte bata çıka yüzen bir şey gördü. Bu yakına gelen gemiydi. Buradan çıkmak için bunu uygun gördü. Yakına geldiğinde gemi demir attı. Daha sonra bu adamın yanına geldi. Adamlar gelince kalbi hızla çarptı, korkup kaçtı. Onu yakalayıp boynuna zincir taktılar ve gemiyle yola çıktılar.

Gemi denizin üstünde yol aldı. Haftalar, günler suyun üstünde geçti. Masmavi denizin ortasında rüzgârın etkisiyle dağ gibi dalga oluştu. Dalgalar geminin yüzünü dövüyordu. Adamların aklı başından gitti. Kanatlı bir ejderha ortaya çıktı. Gemiye yutmak için ağzını açtı. Allah’ın adını anarak hepsi ağladı. Kaygılarını gidermek isteyip yalvardılar. Onların içindeki bilgili olan gemideki adamlara şöyle dedi:

— Dinleyiniz! Gemiye son binen adam yüzünden ecel buraya geldi. Tam onu suya atsak düşmanlıktan kurtuluruz.

Gemidekiler:

— O nasıl bir adam? Suya atılmaya sebep ne yaptı?

O söyledi:

— Padişaha acıyıp suya dikkatli bakmış. O, çok öfkeli birisi.

Kalabalık:

— At, at! Onun gibi düzenbaza kurban olmak layıktır.

Vezir:

— Ben ne yaptım efendiler? Var gücüyle ağlayıp bağırıp çağırdı.

“Bakın!” deyip suyun üstüne döndü. “Sînâcığım şimdi nereye gideyim?” dedi. Mavi denize atılacakken iki şart söyledi. Yılan da ağzını açarak geldi. Kalabalık kulak asıp acımadılar. “At at!” deyip hepsi gürültü çıkardı. Bu sırada Sînâ’yla karşılaştı. Vezir “Babacığım beni buradan kurtar!” diye yalvardı. Ejderha kalabalığı yutmaya hazırdı. Şartlarını kabul ettirdikten sonra “Yut!” der gibi attı bunu. Doğruca ejderhanın ağzına vardı. Düştüğünde yılan bunu yutmak için kaptı. “Bu da beni acımdan attı.” deyip zavallı adam bakıp gözünü açtı.

Gözünü açınca kâseye baktığını gördü. Kendi dileğinin payı iken. Vezirler padişahla birlikte ona bakıyorlardı. Biraz önceki meclisteydi.

Padişah “Gördüklerini anlat!” dedi.

— Aman Allah’ım! Efendim, ölüme varıp geldim. Biraz daha dursam öldüğümü görecektim. Neler gördüğümü unuttum. Birini bile hatırlamıyorum. Ağzımı açsam da dilim tam dönmez.

Sonrasında padişah kalabalıktan şüphelenmiş gibi öfkelenip yerinden kalktı. Meclistekiler ilmin bu hünerini ilginç görüp baktılar. Kâseye kendi varıp kontrol edip baktığında hiçbir şey göremedi.

Padişah gülerek Sînâ’ya “Baktım ama hiçbir şey göremedim.” dedi. Sînâ da “Arzu edip daha güçlü bakınız.” dedi.

Özetle padişah varıp baktı. Özetle padişah gönlünü doyurmak ve var olanı görmek için varıp baktı. Ortadaki baktığı kâse kuyuydu. Ok gibi akıp ıstırap içinde üç günde vardı. Kuyunun gümbürdeyen dibi derindi. Gözden kaybolup güçlkle suya dalıp çıktı. Kenarına asıldı ama yine kayıp aşağıya düştü. Koştı ama duramayıp battı. Canını feda edip tırmanıp yine suyun yüzünde durmaya çalıştı. Yine kuyunun kenarına çıktı. Kenarında durması mümkün değildi. Var gücüyle batıp çıktı. Şüphesiz ölüme yaklaştı.

O gün şafak vaktine kadar tırmanmaya çalıştı. Ertesi günü mecali kalmadı. Su yuttuğundan tamamıyla itibarı sarsılmıştı. “Ey hayat! Göz açıp kapayınca kadar çeçtin mi?” dedi. Emek harcayıp kuyunun kenarına tutundu. Titreyip güzel suya baş eğdi. Soğuk su kemiklerini sızlattı. İnleyip çok sıkıntı çekti. İki gözü oyulup in oldu. Olta gibi beli eğilip büküldü. Her suya girip çıktığında su yuttu. Ruhu bedenini terk etmiş gibi oldu.

(4801-4900) Gözünü dikip yukarıya baktı. Belli ki ağzından buraya düştüm. Kuyunun ağzı yıldız gibi görünüyordu. Aç kalıp ölüme yaklaştı. “Bu kâseyi benim için doldurmuş ve payım diye önüme koymuş.” dedi. Yüz bin azap çekerken “Canımdan olacağım!” diyerek ağladı.

İnsanoğlu sıkıştığında yardım istediğinde halktan yardım bulamadı. İşleri ters gittiğinde hâlâ gözyaşı döktü. Faydası olmasa da ağlamaya devam etti. Tanrıdan canı için yardım istedi. O sırada kocaman bir ipe bağlanmış kova şingirdayarak aşağıya geldi. Kova hızlıca gelip suya battı. Kovaya kurbağa gibi tutundu. Tırmanıp iki ayağını içine atıp kalın ipi tuttu.

Kovayı kuyuya salan kişi yukarıya çekti. Gücünü artırıp kuyunun ağzına çıkardığında onu görünce korkup kovayı aşağıya gönderdi. Azap ile batıp boşalttı. Yiğit kendi sahibine varıp durumu anlattı. “Bu lanetlenmiş ne diyor?” deyip ona güvenemedi. Kuyuya beş altı adam geldi. Onlar talihsiz padişahın yanına ulaştılar. Azap çekti, ileri geri batıp çıkıp. Yiğit hazırlanıp temkinli geldi. Şüphelendiğini fark ettirmeden kovayı uzatmış. Taht sahibi han da vardı. Büyük han olsa da vurdu. Kibirlenip kovaya bindi. Kalın ipi sımsıkı tutup öylece kaldı.

Hanı kuyuda bırakmayıp dışarıya çıkardılar. Han onlardan razı oldu. Çocuk gibi çırılçıplaktı. Akşam vakti kuyudan eliyle çekip çıkardı. Çıplak han göz atıp baksa onu çıkaran adamlar askerdi. Her yerde asker vardı. Büyüklüğü birçok günlük yer kaplayacak kadardı. Davullar güm güm vuruluyordu. Yârenler yedi kat gökyüzüne yayılmıştı. “Yeryüzündeki bütün adamlar, askerler bir yere toplanmış.” diye düşündü.

Askerler onun durumunu sordu. Durumunu bilmek için sorduklarında hiçbirinin dilini anlamadı. Her bir grubu gördükten sonra çok şaşırdı. Askerlerin tipleri farklıydı. Onların isimleri memleketlerinden başkaydı. Hepsinde de değerli altın er aleti vardı. Boyları büyük bir çınar gibiydi. Atların hepsi çok büyük tulpardı. Toynakları çok büyüktü. Ellerinde çelik mızrakları, kemikten süslü yayları eğip asınmışlardı. Zırhlarının her bir düğmeleri değirmen gibi dağı taşı parçalıyordu. Padişah yeni doğmuş çocuk gibi su çekilen kovaya sıvıştı.

Akşam olunca askerler çadır kurdular. Şarkı türkü söylenip çeşitli oyunlar oynandı. Padişahı çadıra oturtup bal gibi tatlı çeşitli yemekler verildi. Padişah ıstırap çekmişti. Kendi kendine düşmesinin üstünden çok gün geçmişti. Dinlenip, yemeğe doyup ısındıktan sonra uyuya kaldı.

Bir vakit gözünü açıp etrafa baktı. Güneş ışığını saçmış üstüne vuruyor. Yeryüzü cehennem gibi ısınmıştı. Yangın çıkmış gibi kaynıyordu. Üstündeki çadır da yok olmuştu. Sayısız asker, sayısız güzel kahramanlar da yoktu. Ateş gibi yanan dışarıda tek başına yatıyordu. Çorak bir yere gelip sarhoş gibi uyuyup kalmıştı. Padişah şaşkınlıktan aklını kaçırdı. “Bir gece bu kadar insan nereye gitti? Bunların hepsini nasıl fark etmedim? Ben insanlıktan mı çıktım?” dedi.

Adımını atsa yanarak kuma varıyordu. Buradan kaçmak istese canını korumak için güzel bir yer yoktu. Bir vakit bulunduğu yerde güneş battı. Güneş ışığı gidince hava çok soğudu. Gündüz yanan ayakları gece dondu. Gündüz alev gibi yansa gece her tarafı buz tuttu. Kâse, baba malım mıydı ki baktım? Niye bu kâseye baktım? Sînâ’ya karşı geldiği için üzüldü. Savaştağında yenemeyince ne yaptım ben?

— Eğer bu beladan kurtulursam bilgeye dost olup rahat yaşarım. Hem canımı hem de bütün malımı veririm. Hiç esirgemedi devlet malı mı da veririm. Ne fayda? Rahatlığın defterinden ismim silindi. (4901-5000) Eşimden dostumdan, ulu padişahlık tahtımdan ayrıldım. Beni ateşin içinde bırakıp kızımı mümkün gelin yaptı. Böyle otururken ne yapayım? Bunları düşündü. Dinlendiği bu yerde gece soğuk ve ayaz vardı. “Hızlı yürürsem bütün vücudum ısınır. Ancak beni görenler “Kudurmuş mu bu?” derler. Şafak sökünce yeryüzü yine sıcaktan kaynar. Yer yanıp dışarıyı kaynar. İnsan ayine nefes aldırılmaz. Çare yok, gölge bir yer bulmak için koşacağım. Eğer bulmazsam ayağım sıcaktan pişer.” dedi.

Bir yol bulmak için sağa sola koşturdu. Çok korkunç sesler vardı. Gözüne geçmişteki bir varlık görüldü. Yine gittiği yolda bir varlık görüldü. Gözünden alevlenip ateş saçıyordu. “Kötü günde gördüğünü kim saklar. Bu nasıl bir varlık bu nasıl bir görünüş, nasıl bir bela?” deyip sinirlenip sakinleşti.

Korkan kişiye karanlık gece kıyamet gibiydi. Bugün bütün âlem daralmıştı. Heybetli çok büyük dev gibi bir adam görüldü. Ağzından burnundan ateş ve duman çıkıyordu. Zavallı padişah bunu görünce arkasına bakmadan kaçtı. Ecel dönüp pençelemek için yaklaşmış gibiydi. Padişah yolu bırakıp bir tarafa doğru yöneldi. Azrail arayıp gelip yakalamış gibiydi. Padişah kaçça kaçça yer değiştirdi. Bela ağzını açmış şekilde peşindeydi. Padişah bir tepenin eteğine yaklaşıp parlayıp yanan bir şey gördü.

“Görünen köydeki mum mu? Tastamam uzak bir köye geldim.” deyip sevindi. İki dev adam eti ateşte pişirip kebab yapıp kavurma yiyorlardı. Padişah arkasındakinden korkup öne doğru ilerledi. Kalbi at gibi çarpıp, tedirgin olup sinirlendi. Devler “İşte yeni nasibimiz geldi!” deyip önden av aramaya çıktılar. Önden biri gelip onu tuttu. Diğerini onu görüp duramadı. O da gelip sağ tarafından yapıştı. Kesip bölüşürüz dedi. İkisi çekişip münakaşa etti. Bağrıışmaları gökyüzüne kadar ulaştı. Önceki sonrakini yumrukladı. Birisi vurdu birisi altına aldı.

İkisi kavga ederken yüzleri gözleri kan içinde kaldı. Padişah bir tarafa yönelip kaçtı. Az daha soluk soluğa kalıp ölecekti. Kaçıp kurtuldu.

Zavallı padişah kaç kaç uzaklaştı. Kurulan tuzaklardan ve birçok beladan kurtuldu. Öle yazıp kaç kaç bir ormana gelip uygun gölge bir yer bulup yığıldı. Gözünü kapatıp biraz yattı. Dinlenip biraz rahatlayıp huzur buldu. Bir vakit gözünü açıp gölge aradı. Yine bir korkunç kaygı ortaya çıktı. Kaygılanıp şaşırıp titreyerek gittiği yoldan dönüp yine kaçtı. Bunun sebebi yedi başlı bir ejderha heybetli bir şekilde ağzından alev saçıyordu.

O ejderha başını kaldırıp padişahı yakmak için gözlerini ona dikti. Her başta parlayan tek gözden içine kaygı doldu. Bir tarafından bir tarafına dönüp kurtulmak için yer aradı. Padişahın kaşık kadar gücü kalmadı. “Öbür dünyaya gittim!” dedi. Padişah tüm gücüyle bağırıp ağlıyordu. Ağzından ateş çıkarıp nefes aldığı anda ejderhanın yanan ateşi dağ gibi olmuştu. Bütün ormanın etrafını ateş kapladı. Ateş etrafını sardı. Padişah sağ kalmayı arzuladı. Saçı sakalı ateşte ütüldü. Sadece ulu vücudu kaldı.

Padişah hayatın ilginçliklerini düşüncesinden silip feryat edip ağladı. Evliyaların, Enbiyaların hepsinin adını söyledi. Arkasından da gücünü kaybedip Sînâ’nın adını söyledi.

Sînâ ateşin içinden çıkıp göründü. Çırpınan tatlı canına zulmetti.

— Ey merhametsiz, insan adını kirlettin. Bu kadar eziyet edip hor gördün.

Sînâ:

— Ne kadar azap çeksen de ilginçtir ki tövbe etmedin. İnsafsız, merhametsiz ilk olarak sizsiniz. Beni ite vurur gibi vurup azarladın. Şimdi evladına kızını ver. Eğer vermezse ne yapacağımı yüzümden gör. Kendi kendini bulamayıp yok olursun. Ondan sonra kızın bir yana izini bulamazsın. Bugün durumun ve gücün nasıl? Aklın cin çarpmış gibi değil mi? Yurdundan çırılçıplak ayrıldın. Cin çarpmış gibi olup perişan mı oldun.

(5001-5100) Padişah başını eğip feryat edip ağladı. Gözünden akan boncuk boncuk yaşları sildi. Yalvarıp “Veriyorum!” diye söz verdi. Kız bir yana kendi başını da sundu.

Sînâ imana gelip hazırlayıp bir kâse su koydu. O suyu padişahın üstüne serpti. Padişah gözünü açsa önceki gibi tek oturuyordu. Kâseye konulan su önünde duruyordu. İnsanların hepsi oturmuşlar bakıyorlardı. Birisi “Kadın oldun mu?”, birisi “Ayı oldun mu?”, birisi “Zenci oldun mu?” diye soruyordu.

Padişah kendi yerine gitti. “Bütün azalarım yerinde mi, tam mı?” diye baksa Sînâ ona gülüyordu. İstifini bozmadan oturuyordu. Ne kadar söylese de bir memleketin padişahıydı. O da dikkat edip söylemedi. Terazisi eşit gelmedi. Dik durup tahta epey hayranlıkla baktı.

Yerine oturup nefeslendikten sonra halk padişahın yüzüne baktı. Görünüşü o kadar iyi değildi. “Eski haline dönmedi.” deyip güldüler. Divanda oturanlar padişaha sordular:

— Ey efendim! Neler gördünüz? Birazını söyleyin.

Oturanlar rica ettiler. Ama padişah onların sorularına cevap vermedi.

Birisi:

— Zenci mi oldun? Bu belalardan kim kurtardı sizi?

Padişah, herkesin kendi gördüklerini söylediğini anladı. Padişah düşünüyormuş gibi başını aşağı eğdi. Bir vakitte sıcak bir yüzle, güzel sözler söyleyerek Sînâ’ya:

— Ey ilim sahibi zamanın bilge âlimi. Zavallı fakire daima belalar çukurunda zahmet kıldırдың. Sıkıntılı sahalarda çok hasret çektiğind. Bunu yapmanızın maksadı nedir? Bu işleri yapma isteğınızı anlamadım. Birkaç gün boyunca cefa çektim. Bu sorumuza merhamet et.

Sînâ:

— Merhametli padişahımız, siz doğrudan sorarsanız bu da bizim cevabımız. Sizin suya bakmanızın üstünden bir saat gibi süre geçti. İnanmazsanız burada oturanlardan sorunuz.

Deyince oturanlar “Doğru! Ey şahım, o yönde ne şüphe var? Kâseye baktın sonra geçip yerine oturdun.” En büyük güç bilimdeymiş.

— Benim gördüğüm olayların hesabı yok. Bugün olduğuna şaşkınım. Vallahi ben altı gündür oradayım. İnsanın görmediği bin çeşit güçlük gördüm. Bunların hiçbirisi de aklıma gelmezdi. Benim ölmeyen tek ruhum kaldı.

Gördüklerinin hepsini anlattı. Oradakilerin hepsi çok şaşırdı. Bundan ileriye geçen insan olmaz. Genç yaşlı edeple oturdular. Sînâ orada oturanlara şöyle dedi.

— Ey, şahım! Gönlümüzü alıp övdünüz. Bizler övülmekten uzağız. Sizin gördüklerinizin hepsi denizdeki damla gibi. Bunu düşünüp anlayın. Bilimin marifetini anlatmaktaki amacım ahiretten küçük manzaralar göstermekti. Gelelim vaat ettiğiniz söze. Söylenen sözü yerine getirin. Kızınızı evladına adil bir şekilde ayrımcılık yapmadan veriniz. Ben zenginim o fakir demeyin. Bu kızla oğlanı yoldaş edip birleştirelim. Huysuzluk, övünç, aklı eksiklik, bencillik, kibirlilik ahmakların işi. Dünyadaki en iyi iyilik dostluğu artırmaktır. Bu hayatta biz bunların çoğunu gördük. Bencilin çok arkadaşı olmaz. Kendini övenin itibarı ucuzlar. Fakirlik ile zenginlik insanın düşüncesindedir. Cömert insanın düşmanı dahi dost olur.

Oturanlar bu söylenenleri dinlediler. Hepsisi de buna gerçekten razı oldu. Padişah ayağa kalkıp ellerini birleştirip şöyle dedi:

— Âlim sizi anladık. Aklımızı başımıza topladık. Evladınıza kızımızı verelim. Eşyaları hazırlayıp çok geciktirmeden arayı açmadan toy yapalım.

Ebû Ali Sînâ bu söylenenleri dinledi. Etraflıca düşündü. “Teşekkürler, sen hazırlık yap.” deyip kalkıp kendi evine geldi.

Eve gelse helvacı oğlu ağlıyordu. Gözünden akan yaş göl, derya olmuştu. Sînâ evladının durumunu iyi görmeyip ona şunları dedi:

— Ey evladım! Bu ne keder böyle? Ne oldu? (5101-5200) Galiciğim, ben sağken niye gözünden yaş akıtıp ağlıyorsun? Senin dürüstlüğün için Mısır padişahının kızını verdim. Şimdi niye kederlendin? Senin gönlünü değerli ettim. Söyle bana derdini saklamadan. Senin için birçok kişinin boynu kırıldı.

Çocuk, Sînâ’nın iki ayağını öpüp okşadı. Ellerini önünden birleştirdi.

— Ben sizi geç buldum. Benim yüzümden siz ıstırap çektiniz. Ben kızını almıyorum. Gerek değil o bana. Bu sizin başınıza bela getirdi. Ben gönlümdeki aşk ateşini söndürdüm. Senin bastığın yer han kızından bin kat daha değerli.

Sînâ’nın evladına canı acıdı. Onu çok mutlu etti.

— Mısır’ın tanınmış şehrine o kızı alıp vereceğim. Allah’ın emriyle nikâhlayacağım. Sizi karı koca yapıp onu gerçekten de karın yapacağım. Razi olup babası da verecek oldu. Kendi ağzıyla söz verdi. Evladım birkaç gün sabret. Dostça dünür olup geldim. Akşamleyin getirmeyi bırakırsak onun da zorluğu olmaz.

Böylece birkaç gün geçip gitti. Padişah da nefeslendi. İbn Sînâ’nın elinden kurtulduktan sonra bir akşam yanına Haris’i çağırdı.

— Şöhretin yer yüzene yayılmıştı. Seni Bağdat’tan getirttim. Derdim birken on olup arttı. Yine bu taraftan Hindistan’a vardık. Bu dert gönlümüzden gider mi diye hazineden çok ödenek çıkarıldı. Cin çarpış mecnun gibi yapıp adımı maskara kılıp beni rezil ettin. Bir hünerinin olmadığını anladım. Elinden bir iş gelmediğini herkes gördü. Benimle birlikte birçok sıkıntı çektin. Korkundan o kardeşim diyorsun. Gelecekte ne olacağını bilmiyorum. Yalan değil o senin kardeşin. “Kızını evladıma ver.” diyor vazgeçmeden. Kendine istese mümkün kabul ederim. Kendine istese uygundu. Duyanlar için de bu kolay olurdu açıklaması. Bilinmeyen bir adama ver diyor. O fakir bir hizmetçi helvacı. Tek özelliği helvası. Zengin değil, âlim değil, bilgin değil. O bir yetim çocuk. Bu akıllı kişilere eziyet değil midir? Parasız pulsuz birini hor görüp nasıl kız veririr? Senin de elinden gelen bir şey yok. Kusur senden kaynaklanıyor. Eğer sen onun kardeşi olsaydın bana bu kadar eziyet etmezdi. Koskaca bir memleketin padişahının kızı bir hizmetçiyle evlenirse mutlu olur mu?

Ebu’l Haris padişaha cevap verdi:

— “Kendine hayırlı olurdu.” dedin. “Oğlan zengin olsa verirdim.” dediniz. Gönlnüzdeki şüpheyi yok edip verecek olursanız bunu Sînâ’ya anlatsak onun için bu kolay. O hünerle çok zengin yapsın. İlim kudretiyle asker ve saysız mal tedarik etsin. O zorlanmaz, ilim kudreti yeter. Ağzını açıp kapayınca kadar bilimin gücü buna yeter. Damada layık hizmet etsin. Gelenler memnun kalsın. Yüz bin koyun, on bin at, bin kunduz, üç bin deve, kırk bin tilki lazım de. Helvacıyı Afgan, İran, Arap ve Türk’e sınır koymadan sizin gibi bir padişah yapsın. Eğer sen kabul etmeyecek olursan hünersiz söylediğimi dinle. Yeryüzünü tek başına idare etsen de o bir deniz siz ise yağmur damlasısınız. Gözle gördük baş eğip vakit verdin. Gözle gördük baş eğip vakit verdin. Bakıyorum, çok çabuk yola geldin. Şimdi bir anda değişirsen millet gülmez mi? İkincisi bilimin gücü elindedir. İstedığınız an eski hâlinize dönemiyor musunuz? Ey efendim! Hiç kimse ona direnemez. Padişahların hepsi sizden önce ona edeplilik, insanlık yoluyla hayran. Herkesten üstünsün senin dediğin gibi olur mu biçilen bir değer. Verdiğin akıl sana çare olmadı. Çocuk gibi sözünden dönmek töreye uymaz.

Mısır hanı bu söze sinirlendi. Kanı kaynayıp yüreği yandı.

— Ey arsız, ey güçsüz, ey namussuz! Kendi elinden bir şey gelmeyip öylece kaldın. (5201-5300) Doğru söylemek gerekirse işin doğrusu bu. Onun da bir gün talih kuşu uçup gidecek. Elimden hiçbir şey gelmiyor demiyor musun? Doğru söyleyen ondan da fazla bir şey söyleme. Evvelinde Bağdat’tan geldiğinde ilimle aradığında elimden iş gelmezken iyi atla kızımı vermezdim. Bu kadar zulüm çektirdi. Diri diri öldürdü. Yaşadığıma pişman etti. Onan korkup, yalvarıp kızımı mı vereyim? Merhamet görmeyip âleme maskara mı olayım. Yalvarmaktansa insan gibi ölmek daha iyidir. Değersiz merhametinden ölmek daha iyidir.

Yurdundaki tüm sihirbazları çağırdı. Haris’e ilgi gösterip yüzüne bile bakmadı. Onu görmezden geldi. Ebu’l Haris halktan çok utandı. Gönlü boş durmayı uygun görmedi. Milletin önünde rezil olunca utandı, şerefini düşündü. “Utanan beklemez!” deyip Sînâ’ya yönelik fikir aradı.

“Elinden hiçbir şey gelmedi.” sözü çok ağına gitti ve sinirlendi. Sînâ’ya bir şey yapmak için çabucak bir durum içine girdi.

Sînâ’nın yapıp koyduğu bir habercisi vardı. Onu hiç kimse göremiyordu. Ağzından bir ses çıksa hemen Sînâ’ya haber veriyordu. Bu onun işiydi. Sıkışıp, utanıp sıkılıp yok olacak gibi oldu. Bu nedenle hiç ses çıkarmadı. “Bu ayıpla yaşamaktansa ölmek daha iyidir.” deyip تنها bir yere oturdu. Bağladığı hüner kabının ağzını açtı. İlmin muhteşem yanan mumu ile Bağdat’taki gibi altından bir hamam yaptı. Kuytu bir yere oturup görünmedi. Görünmeden oturmaktan yerinmedi. Hamamın ünü bütün şehre yayıldı. Şehrin girişindekiyle tepesindeki herkes gördü.

Bu haberi Sînâ da duydu. Sînâ, Gali'yi de yanına alıp hem hamamı görmeye hem de hamamda yıkanmaya gitti. İkisi birlikte hamama geldi. Hamamı Ebu'l Haris'in yaptığını düşündü. Kardeşim düşmanlık etmez dedi. Hamama yıkanmak için girdi. Bunun simya gücüyle olduğunu anladı. Bunu yapan Haris diye kanaat etti. Öyle yapsa da şüphelenip hızlıca çıkmak istedi. Giyinip gitmek için çıkış yolu aradı. Sînâ kendi kendine danıştı. Bu iş insanoğlunun elinden gelmez. İçine bir korku düştü Bir hayaletin soğuk bir nefesi “Kal, giyin!” dedi. Giyinip beklemeden tehlikeli görüp hamamın kapısına geldi. Ebu'l Haris tam o sırada fırsatını bulup öcünü almak için ilim gücünü kullandı.

Ebû Ali Sînâ etrafına baksa uçsuz bucaksız sahrada gördü. Sahradan başka bir dünya görülmüyordu. Âlim, tabip, simya ilmi sahibi kendisi bu nasıl bir olay diye şaşırđı. Sînâ dünyayı başka gözle görüp kendi kendine “Biz bunu başkalarına satıyorduk. Sıra bize de geldi.” dedi.

Bu konuda birçok nasihat örnekleri var. İyiler yol gösterip mektuba yazmışlar. “Komşunun dış kapısına çok sert vurma. Yoksa kendi kapın çalınır.” demişler.

Nefeslenip öte beri dönüp etrafına bakındı. Bulanık halde ileride dağ göründü. Bu dağın da eteğinde büyük bir şehir vardı. Sînâ oraya bakıp “Şehri gezip göreyim.” deyip yöneldi. Kendini elbisesiz çıplıplak gördü. Çıplak gezmeyi ayıp kabul edip bir şeyi elbise yapıp giydi. O şey alt tarafını kapatan havluydu. Hamama girdiğinde alt tarafını kapatmak için kullanmıştı. İlimin gücüyle onu elbise yaptı. Uzak yoldan gelip yorgun bir şekilde şehre ulaştı.

Şehrin giriş kapısına geldi. Şehrin tam girişinin karşısında birisi kitapla fal bakıyordu. Her kişiden ayrı ayrı ücret alıyordu. Sînâ da sırası gelince “Bizim halimiz nasıl olur? Bakıp görüp söylesen olur mu?” dedi. Falcı, Sînâ'nın yüzüne bakıp alaycı bir şekilde gülerek cevap verdi.

— Birisi doymuş, birisi donmuş gibi belirli yaşa gelip sıçrar. Evladım sen tamamen mevki sahibi olmuşsun. Bağını yukarıda görüyorum. (5301-5400) Âlımsın, çok çok sıradan insanlardan daha talihlisin. Hünelerin insanların sınırını aşmış. Havluyu elbise yapmışsın. Öyle yapmasan donun da yok çıplıplaksın.

Sînâ, o adama “Öyle söyleme. Ben de boş insan değilim. Ben bir memleketin padişahıyım. Dikkatli konuş. Anlamadıysan durumum bu.” dedi.

Adam bıyık altından gülüp Sînâ'yla dalga geçti.

— Yiğit görünüşün ilginç. Sizin askerleriniz nerede? Altınızda atınız da yok. Bu nasıl ıstırap?

Sînâ onun söylediklerine sinirlenip efsun okudu. Sahranın her yerini heybetli askerler kapladı. Şehre ulaşan davul çaldı.

— Her savaşta galip gelen işte benim askerim şu gelenler.

İnanmayıp bakınca etrafı kuşatan askerleri görünce kaçtı. Korkup hemen padişahına haber verdi. Padişahı büyücü biriydi. Adı Dakıyanus'tu. O büyük bir bycyd. Bu şehrin adı da Kalumbiya idi. Bu tarihteki Dakıyanus değildir. Bu adam çok aksiydi.

Acımasız zalim bu haberi işitti. Güçlü alet edevatını yanına alıp emir verip bütün askerini toplayıp Snâ'nın tam karşısına çıktı.

Snâ'nın işinden haberdar oldu. O meşhur biri gibiydi. Simya gücüyle yapılan Snâ'nın askerleri şehre ulaştı. O da sihir ile asker meydana çıkardı. Her yer karınca gibi asker kaynadı. Snâ'nın askerlerini un ufak etti. Onu aciz bırakıp yendi. Daha sonra onu şehrin merkezine getirdi. Snâ'yı merkeze getirdikten sonra Dakıyanus yanına gelince bunların sihir ilmiyle olduğunu anladı. Snâ:

— Ey, melun düşman! Söyle bana! Benden ne istiyorsun? Ben sana ne kadar gereklıyim? Evvelinde anlayamadım yeni anladım.

— Benim gibi kaçıp nereden geldin?

— Ben Allah'ın bir kuluyum.

— Ben Tanrı'yım sana kucak açtım. Gel beni Tanrı olarak kabul et ve bana tap. Kaç zamandır benim âlemin Tanrı'sı olduğum açık. Secde edip, "Tanrı'm!" deyip beni kabul et! Eğer yapmazsan seni yakıp kl ederim. Dünyada adın destan olur kalır. Canlı kalmak istiyorsan gel söylediklerimi yap.

Snâ:

— İzimi bulursan başımı alırsın.

Dedikten sonra Dakıyanus'un yanında gzden kayboldu. Eski bir kulübede gizlendi. Snâ soruya cevap verirken kz açıp kapayınca kadar kayboldu. Bu büyücülerin ustasıymış. "Yakalansaydı" diye nedamet duydu. Her yere haber saldı. Arasa da bulamadı. Jalt adında güçlü bir talebesi vardı. Dakıyanus onu yanına çağırttı. "Bilge, kendi metodunu kullanıp çabuk onu bul!" diye emir verdi. "Eğer onu bulup getirmezsensin boğazlayıp kanını döküp öldürürüm." dedi.

Jalt hemen başını eğip saygı gösterdi. Gücünü toplayıp aramaya başladı. Snâ'yı gizlendiği yerde geç olmadan kuş gibi süzülerek buldu. Snâ'nın yanına gelip selam verdi. "Beni padişah emir verip gönderdi." dedi.

Snâ:

— Benim padişahla bir işim yok. Sen de hemen git!

Jalüt:

— Yakışksız sözler söyleme. Haydi, kalk yerinden karşı koyma.

Sînâ:

— Er adamın sözü birdir. Kendin git. Burada ahmak yok.

Jalüt:

— Eğer gelmezsen zor kullanarak götürürüm seni. Beni iyi tanı.

Sînâ:

— Melun şimdi çok konuşma. Bir şey yapacaksan acıma yap. Gücün yetiyorsa elinden geleni yapıp götür beni.

Jalüt:

— Al, şimdi gücümü sana göstereceğim. Tam bir cahilsin, anlamıyorsun.

Sinirlenip sihir yaptı. Ateş yanıp kapıyı kapladı. Sînâ da ilim gücüyle yangını söndürüp göle çevirdi. (5401-5500) Jalüt'ün kolunu tutup silki. Onun akli başından gitti. Bir vakit sonra gözünü açıp baksa kendini deryanın içine gömülmüş buldu. Biçare Jalüt nice sihir yapsa da o deryadan çıkması mümkün olmadı. Defalarca su yutup yüzmeye çalışsa da çıkamadı. Kurtulma ümidini kaybetti.

O derya “Umman Denizi”ydi. Çaresiz kalıp durumu kötü oldu. Sonrasında Sînâ’ya “Bu deryadan beni sağ salim kurtar.” deyip boyun eğdi. Jalüt yalvarıp ağladı. Söylediklerinize inanıp size baş eğdim. Sînâ gerçekten baş eğdiğini anlayıp merhamet edip onu ıstıraptan kurtardı. Sînâ:

— Ey Jalüt! Sana bir sözüm var. Önceden cahil olduğunu kabul et. Dakıyanus’un yolundan gitmeyi bırak. Sözünden dönmeyip bana baş eğ.

Jalüt gerçekten de Sînâ’ya kendinin insanlık kıymetiyle baş eğdi. Sînâ “Sana izin veriyorum. Var yoluna git!” dese de o “Ömür boyu yanından gitmeyeceğim.” dedi.

Sînâ:

— Yanımdan git. Doğup büyüdüğün yere git.

Jalüt:

— Gitmiyorum, yanından ayrılmayacağım. Merhamet et bana. Bir ömür yanında olayım.

Gün geceye dönüp akşam olunca ikisi bina içinde uyudular. O melun Dakıyanus öfkeyle hazırlanıp arayıp bulmuştu. Jalüt kapı tarafında yatıyordu. O vakitte düşman üstüne geldi. Jalüt'ün kafasını yattığı yerde kesip öldürdü.

Ebû Ali Sînâ ilim gücüyle Dakıyanus'un gözünü bağlayıp kendisini kırk kişi yaptı. Dakıyanus hangisinin Sînâ olduğunu anlayamadı. Fırsatını bulup saldırmak istedi. Dakıyanus kılıcı alıp hazırlandı. Kırk Sînâ da sessiz sakindi. Hangisinin gerçek Sînâ olduğunu anlayamayıp şaşa kaldı. Hangisini öldüreceğini bilemedi. “Şimdi tereddüt etmeyeyim.” diye düşündü. “Şimdi hepsini birden öldürmezsem ben ne olacağım.” deyip korktu.

Sînâ yorulunca derin bir şekilde uyudu. Uyurken bir rüya gördü. Rüyasında helvacı Gali derin bir kuyuya düşmüş çıkamıyordu. Sînâ uykusunda uyanıp büyücü Dakıyanus'u görüp tanıdı. Şimdi uyanmasa kılıçla öldürüleceğini fark etti. Sînâ Dakıyanus'tan önce hazırlanıp bir çözüm bulup ilim gücüyle onu yok etti. Ölen Jalüt'ü defnettikten sonra şafak sökmeden Mısır'a vardı.

Dakıyanus biraz yattıktan sonra aklını başına topladı. Başından geçen işe çok şaşırdı. Namus bilip utancından hiç kimseye söylemedi.

Sînâ aklını toplayıp Mısır'dan geldi. Şimdi Sînâ bir yanda duradursun. Biz padişah ile Haris'ten haber verelim. Hey gidi, dünya yıkılmaz.

Ebu'l Haris, Sînâ'nın yolunu kaybettirip padişahın sarayına geldi. Durumu güneşe benzetip “Düşmanından kurtuldum.” dedi. “Ne zaman intikam almanın sırası gelecek.” deyip devlet erkânı hep birlikte oturuyordu. Haris dışarıdan gelip hanın süslü sarayındaki meclise girdi.

Padişah ayağa kalkıp hürmetle elini alıp yer verdi. “O düşmandan nasıl kurtardın? Her şeyi anlat” dedi.

Haris başından geçen işin hepsini anlattı.

— Bu işi sizin için yaptım. Ana sütünü birlikte emdiğim kardeş olsa da kılıç gibi dilinizi batırdınız. Sözlerinizin zehri ile sabredemeyip gönlümün sunası ile onu öldürmeyip Mısır'ın Abdülmecit sancağına gönderdim.

Padişah biraz mutlu oldu. Gönlündeki kış gidip yerine yaz geldi. Padişah:

— Haram, açığöz düşman asıllı helvacıyı çabuk bulup getirin! Durmayın!

Birçok celladını bulmaları için gönderdi. Cellatlar rüzgâr gibi acele ettiler. Padişah, Haris'e “Helvacıya ne ceza vereceğiz?” diye danıştı.

Haris, sırası gelince padişaha “Bir düşmanınızı ortadan kaldırdım. Helvacıya ne edeceğine kendin karar ver. Benim işim tamam, gönlüm rahat.

(5501-5600) Padişah bu cevabı işitip cellatlarına emir verdi.

— O düşmanı bulup getirin. Öldürelim onu! Ar namus öcünün hayali son bulsun.

Bu haberi helvacı duyup zavallı bir hale düştü. Kaçmaktan başka çare bulamayıp ses çıkarmadan habersiz bir şekilde gizlendi. Gizlenince bulunamadı. Örtüsü hiçbir işe yaramadı. Çünkü Sînâ’dan Gali gizlenmeyi öğrenmişti.

Gali’yi cellatlar bulamayınca, buldukları da yanlış olup hoşuna gitmeyince Abdülmecit, borcunu ödedikten sonra yine Haris’e rica etti.

Haris çaresiz bunu kabuletti. Gelip gidip her yere baktı. Ramilini bir yazıp bir bozdu. Sonunda yerini bulup haber verdi. Cellatlar onun söylediği yere gidip onu buldu. Zincir takıp sürükleyerek getirdiler. Diri diri yer gibi, vura kıra getirdiler. Padişah, helvacıya öfkeyle baktı. Çok sövüp zehirli dille it gibi daladı.

— Ey zalim! Beni âleme rezil rüsva ettin. Bela olup canıma ateş yapıştırdın. Ben seni şimdi niye sağ bırakayım? Ahmak, bahtsız velet. Kaçarmış meğer.

Yüzüne kazanın altındaki kara isi sürdüdü. Lanetlemenin en büyüğü buydu. Günde üç defa sabah, öğle akşam boynuna boyunduruk vurup eziyet etti. Tellal çağırıp dışarıda davul çaldırıp öldüreceğini birkaç yerde ilan etti.

Ala gözlü, kara yüzlü bir grup acımasız cellat vurarak sorguya çektiler. Darağacına asacakları yer getirdiler. Ebu’l Haris padişaha doğrusunu söyledi. Başını eğip sabretmesini teklif etti.

— Ey şahım! Aklını başına toplayıp biraz derin düşün. Ebû Ali Sînâ gelene kadar onu zindana at. Eğer Sînâ dirilmezse onun boynunu kesip alırsın. Çünkü Sînâ sağ ise apaçık bizim için o kadar iyi olmaz. Sizin hatırlığınız için bir iş yaptık. Yürüyerek ne kadar vakitte geleceğini bilmiyorum.

Padişah, Haris’e:

— Halimizi insanlar öğrendi. Sînâ’nın durumu ne oldu? Yakın yerde var mı yoksa yok mu?

Ebu’l Haris “Uygun.” deyip bunu kabul etti. Ramilini bir yazıp bir bozup âlemin altı tarafını, dünyanın dibi dâhil her yeri gezip dolaştı.

Ebu’l Haris ilim yoluyla kontrol edip onun durumunu arayadursun. Sînâ da Dakıyanus’tan elini çekip serbest kalıp Mısır’a gelmişti. Helvacı evladını dükkânında bulamadı. Kapı kapalıydı. Nereye gittiğini öğrenemedi. Dükkânında bulamayınca evine geldi. Kapısını çalıp dışarıdan seslendi. Anası onu tanıyıp kapıyı açtı. Gözünden yaş dökerek Sînâ’yı kucakladı. Akli başından gitmiş halde Sînâ’ya evladının durumunu anlattı.

Ebû Ali Sînâ evladına acıyıp ak yüzünü gözden akan yaşlarla boyayıp ağladı. “Yazık, onun vebaline mi girdim? Ona yanaşıp ölüm sebebi mi oldum?” dedi.

Gali’nin anası o vakit şöyle dedi:

— Sıkıntı karşısında sadece ağlamanın faydası yok. Cellatlar yeni biraz önce götürdüler. Tam şimdi gitsen onu sağ bulma fırsatın var.

Ebû Ali Sînâ bu sözü duyduktan sonra aklını toplayıp bir çare düşündü. Ne kadar çağırsa da dinlemedi. “Gel artık onun canını kurtar!” dedi. Öfkeyle padişaha ithafen gül peyda etti. Gülleri bir satıcı bir oğlanla padişahın Mısır’daki sarayına gönderdi.

O vakitler gülün mevsimi değildi. Yaz ile güzden hiçbir ay kalmamıştı. Gülle birlikte saraya girdi. Padişaha sıcak davrandı. O gül satıcısı şeklinde saraya geldi. Herkes onu satıcı diye düşündü. Padişaha adetlere uygun şekilde dua okuyup gülü alması için sundu.

Padişahın yanında Ebu’l Haris, Sînâ’nın yerini öğrenmek amacıyla kum falına bakıyordu. Geldiğini haber vermek için padişahın yanında oturuyordu.

Helvacı canından ümidini kesip gözyaşı döküyordu. Padişah gülü alıp Haris’e taktim etti. Haris gülü ilginç görüp gözleri parladı. (5601-5700) Gözü parlayıp “Azizim!” deyip gülü aldı. Çizdiği ramilini bir kenara koyup “Muhteşem, güzelmiş!” deyip kokladığında iki büklüm olup vefat etti.

Aslında zehirli gülü padişah için hazırlamıştı. Ancak ilk eline alan Haris oldu. Oltası hedefini şaşırdı. Ecel oku Haris’e saplandı. Padişah buna çok hayret edip çok şaşırdı. Padişah buna hayret edip çok şaşırdı. Ne yazık ki lanete uğrayan Haris oldu. Ah, kaderin anahtarı onu ezdi. Pişmanlığı ve kederi tüm dünyayı kapladı. Aklını başına toplayıp sabretti. Zulümler padişah yüzünden olmadı. Yakınlık göstererek zulmedeceğim diye kendisi eziyet çekti. Talih kuşu tersine döndü.

Bunu eksiksiz düşünüp doğrusunu buldu. Padişah da kaygılanıp üzüldü. Kaygıyla şehrini kara bağladı. Saygı gösterip üç gün üç gece yas tuttu. Âlim Sînâ bu işe sabretti. Gali’yi korumaya alıp halkın gözünden gizleyip kaybetti. Hayatını selamete aldı. Dostluğun değeri batan güneşle atan şafağın arası gibidir. Gözünle görmeyince anlaşılmaz. Gördüğünde ağlatır sevdiğinin aşkı.

Birkaç gündüz nice geceler geçti. Günler geçip yine kavuştular. Dostluk ve sevgiyle duyulandı. Kavuştuklarında ağlaşıp gözyaşı döktüler. Helvacı kızgınlıkla naz edip şöyle dedi:

— Söyleyiniz biz sizim suçumuz neydi? Zerre kadar hasımlık olmasa da beni güçlü düşman elinde koyup habersiz gittin. Eğer bir saat gecikseydin emanet can yerine ulaşacaktı. Ben sizden böyle bir mizaç beklemezdim. Birkaç günle gece birlikte geçti.

Sînâ güzünden yaş döküp söz cevherini ipe dizip şöyle dedi:

— Ebu'l Haris kardeşlik yolunu bozup simya ilmi gücüyle beni şehrin dışına attı. Görmediğim zorluk kalmadı. Kardeşim bana ayrım yapmadı. Ölüm sahrasında ortada bıraktı. İnsanların görmediği belalara rastladım. Hayat ışığım sönüp gidecekmiş gibi birçok kez ecelle karşılaştım. Fırtınada yeter ki canımı kurtarayım her şey feda olsun. Ölmeden kıyamete şahit oldum.

Bunları Gali'nin anası da duydu. Esenlikle evladıyla buluştu. Hanesinde görüştüktan sonra mutlu olup defalarca şükretti. Bunlar kendi evlerine mutlu mesut gittiler. Gül de gülü getiren çocuk da yoktu. Ok değmiş gibi ayrıldı. Padişah bunu görüp başını salladı. İçine kaygı doldu. Dikkat edince anladı. Parmağını sert bir şekilde dişleyip şehrinin düşman gelip yakıp yakmış gibi yandı.

Padişah da diğerleri de kaygılandı. Yönetmeye akılları kalmadı. Baksalar getirdikleri helvacı da yoktu. Şimdi kimi darağacına asacaklardı? Bu durum padişaha haber verildi. Ortadan kaybolan helvacıyı nereden bulacaklardı? Gül de yok, gülü alıp gelen çocuk da yoktu. Yersiz pişmanlıkla kimleri suçlardı? “Herhangi birisi bunları bulup önüne katıp bana getirirse taşıyabilecekleri kadar altın, gümüş vereceğim.” dese de hiçbiri bulunamadı. Sayısız çözüm yolu denese de olmadı. Ne yapıp arasa da bihaber kaldılar. Sînâ'nın sağ salım döndüğünü anladı. Haris “Eninde sonunda bulacak.” demişti.

“Bir süreliğine yolunu kaybettirdim. Ölmedi, o sağ. Sonra gelir. Helvacıyı öldürtmeyip sağ bıraktığında “Öldürürsen sonu felaket olur.” demişti. Yanlışsız o söylediği gerçek oldu. Bugün Sînâ geldi. Kendi kardeşine merhamet etmeden öldürdü. Bizi niye dünyada sağ bıraksın? Yaradan ona esirgeyip karşılıksız bir hayli güç hediye etmiş. Karşılık vermek için haber verip cadıların hepsini topladı.

“Ebu'l Haris yok yere Sînâ'nın kötülüğü ile ecel gelip öldü. Benden dolayı bir defa bilim gücüyle onu yenip yok etmişti. Bu bela yüzünden öldü. Benim yanımda can verdi. Haris'in yeri belli olsun.” deyip mezar yaptırdı. Hürmet gösterip yattığı yeri ziyaret etti.

(5701-5800) Ne kadar ilim hünéri, usul yöntem bilse de al şimdi yeni geldi Ebû Ali Sînâ. Zalim ecel onu çıldırtmıştı. Bu dünyada Harissiz yalnız kaldı. Sînâ kardeşi Haris'in ölümünden sonra üç dört gün yas tuttu. Bu sebeple sabredip düşmana kaç çeşit ceza vermek için aklını topladı. “İtibarımı kaybetmemeliyim. Haris'i esir edip bunları zorla yaptırmamıştı. Bu olanlar kaderiymiş vebali kendi boynuna.” deyip aklını başına topladı. “Ölümü yenecek güç yok. Bunu da padişaha haber vereyim. Canı için söylediklerime baş eğmezse eceli elimde hazır.” dedi. Daha sonra padişaha selam yazdı.

— Abdülmecit, sana güçlkle mektup yazdım. Ey zalim, haram sözlü. Bütün âlem seni lanetlese uygundur. Sana halkın önünde nice ilim gösterdim. Bunları görüp durmadın.

Allah'ın emriyle peygamberin kavliyle muhabbetle dünür oldum. Kızını vermeye kabul edip sonra büyüleyip kandırdın. Sonrasında kötülük mizacıyla olta atıp Haris'imi öldürdün. Ey iblis, şeytan gibi yöntemler düşündün. Üstüme Haris'imi kışkırtıp saldı. Amacın beni yok etmektir. Buna sadece ben değil bütün Mısır şahit. Ben ölmedim sağ geldim, sen öldün. Haris'in ölümüne sebep oldun. Kara yüzlü, şimdi nasılsın? Bu sabrımın son damlasıdır. Sana zulmetsem de yanlış olmaz. Kızını uygun şekilde verir misin? Eğer vermezsen senin hükmün elimde hazır. Elinde büyücülerden kim kaldı? Şimdi sağ salim yaşanacak kaç günün kaldı? Sözün kısası veriyor musun vermiyor musunuz? Pazarlık bitti, geriye ücreti söylemek kaldı.

Mektubun sonuna Ebû Ali Sînâ imza attı. Daha sonra mektup padişaha teslim edildi. Padişah ne söyleyeceğini bilemeden biraz durdu. Daha sonra "Vereceksek verelim." dedi. Etraftaki büyücülere, cadılara mektup yazıp toplanmalarını emretti. "Elinizden geldiğince savaşın. Boyun eğmeyin!" dedi.

Ebû Ali Sînâ bundan haberdar olunca yine bir ilim gücünü eline aldı. Padişahın sarayının tepesine havadan bir kara bulutlar parça parça bulutlar ortaya çıktı. O koyu kara bulut geldi. Kara bulut Mısır şehrinin her yerini kapladı. Parlayıp korkunç ses çıkardı. Kara bulut şehri kapladı. Ateş gibi yanıp şimşekler parladı. İnsan büyüklüğündeki kocaman kurbağalar yağıyordu. Sesleri yeri göğü inletiyordu. Sesleri çok yüksek ve korkunçtu. Huzuru koruyacağına benzemiyordu. Şehrin üstüne dolu gibi yağdı. Yere düşer düşmez şişip kabardı.

Büyük kurbağaların sesleri aynıydı. Bulut bölünüp dört bir yana dağıldı. Kurbağaların sesinin yüksekliğinden duyan kulaklar sağır oldu. Havadan bakıp yere yaklaştılar. Birkaç kurbağa yere düştü. Yere düştükten sonra üç defa bütün sesiyle bağırıp sesleri kesiliyordu. Yere düşen ağırlığı nedeniyle ölüyordu. Ölenlerin kötü kokusu şehri kapladı. Tehlikeli seslerinden çocuklar korkup hastalandı.

İnsanoğlu, evladına düşkündür. Derdinden yediğini içtiğini anlamıyorlardı. Bir kız yüzünden yok oluyoruz diye şehirdekileri bir kaygı kapladı. Havadan hangi zamanda kurbağa düştü. Halk bu işi Sînâ'dan bildi. Parlayan, candan tatlı küçük çocuklar hastalanıp korkunç bir hâle geldiler. Sokaklar yağın kurbağalarla doluydu. Bundan binlerce insanın huzuru kaçtı. Sokaklardaki kurbağaları şehrin dışına götürüp atsalar da birkaç defa tekrar yağıp sokakları kapladı.

Kadınlar, çocuklar bu duruma sabredemediler. Cesaretlerini toplayıp büyük küçük herkes özellikle merhametli ana ağlayarak padişahın sarayına geldi.

— Padişahımız Abdülmecit, sana halkının bir ricası var. Bu gerçek bir dilek. Gerçekleştirmezseniz borcunuz olur. Halkın son hâli böyle oldu. Bu işin bir tarafı sizin. (5801-5900) Ey efendim! Halk yüz çevirdi. Gençler ezilip geri çekildi. Halk bin çeşit kerameti gördü. Halk bir denizdir. Denizde dalga çıktı ve huzur bozuldu. Bir vakitte er kişiler kadın oldu.

Kerametle erkeği kadın gördü. Sinek gibi başınızı kaldırıp yerle göğü gösterdi. Bu kerametlerin hepsi Sînâ'dandır. Dünyadaki tartışmaların hepsini topladın. Gücünüzü ölçüp gördünüz. Gücünüz yetmiyorsa şimdi saygı gösterin. Biz size saygı gösterip hürmet ettik. Sizin de bizi düşünmeniz farzdır. Gökten yağın şiddetli güç kudretiyle senin kızın için kurban olup kırılacak mıyız? Halkın için kızını helvacıya ver. Eğer vermezsen sen bittin. Ne olacağını gör. Eğer vermezsen toplanıp seni öldürüp kızını götürüp veririz.

Padişah bunu duyunca divan halkının olduğu tarafına baktı. Vezirler yerinden sırayla kalkıp şöyle dedi:

— Yabancı yere ileri gitmeyelim. Âlim olduğuna inandık. Boyun eğmeyip başka işler yapmanın gereği yok. Boyun eğmezsen ahirete gidersin. Kızını vermezsen size yapacakları elinde hazır. Sabredip kızını versen kahraman olursun.

Vezirleri böyle deyince yerinden uçarak kalkıp hiç beklemeden “Veriyorum.” dedi. Halkı inandırıp kendine güvündirdi. Halkın önceki itliğine zincir vurdu. Halkın yüzü ısınıp sevinip mutlu oldu. Kafasına rüya doldurdu.

Halk, Sînâ'nın kapısına gelip baş eğip onun adına şükranlarını iletiler.

— Halk olarak kızı oğlunuza vermeye razı olduk. Bizim ziyanımızı affediniz. Padişah kızını oğlunuza verip kendi evladı gibi görecektir. Bu kurbağa yağışından şehrin içi paramparça olup insanlar ölmek üzere.

Sînâ, halkın ricasını kabul edip bıyık altından güldü. Bir çeşit ilim yoluyla soruna çare buldu. Mısır'daki her bir eve ayrı ayrı ele alıp yürüyecek gibi mum yaktırdı. O kutsal mumların kokusu kurbağaları yok etti. Şehir halkı sadece bir günde kurtuldu. Büyük şehrin güzelliği yeniden geri geldi.

Padişah daha sonra başını eğip toy düzenlemekle ilgilendi. Padişah hazretleri, Sînâ'ya haber gönderdi.

— Filozof, bu sözüme ilgi göster. Senden bir ricam var. Sevinçle sırrımızı bildirelim. Kızım değerli güzel elbiseler giyiyor. Eflatun sizde de ona giydirmek için bunlardan var mı? Ey efendim! Helvacı bizim damadımız. Çıplak, padişahlara uygun mudur? Bize layık bize denk olsun. Bahtlı bir bize layıktır, yaraşır. Ey Efendim! Size kucağımızı açıp söylüyorum. Çok zaman kötü şeyler yapıp size ayıp ettim. Evladınızın talihi büyük ve güzel olsun. Elbette padişahlara öyle olması layıktır. Gelenek var, töre var, feraset var. Başkalarını küçümseyen kibirliler de var. Bey, han, kadı değil o padişah kızı. Çıplak bir aşığa varması yakışır mı? Evet, âlim. Size akıl danıştım. Tavsiye verdiniz, nasihat ettiniz. Gerçek sırrımı gizlemiyorum. Padişah kızının bir çıplakla evlenmesi uygun mu? Bunları önceleri düşündüm. Bütün türünü

iyiliğe dönüştür. Affet, gizlemeden gerçek sırrımı söyledim. Mal mülk çok olursa fazlalık etmez. Hediye malk mülk sunulsa fazlalık etmez.

Sînâ:

— Söylediklerinin hepsi de övünçte var. Başımla canımla beraber. Eksiklerin hepsini bugün hazır ederim. Bu sözde doğruluk payı var. Mal mülk de var, şan şöhret de var. Endişelenmeyin, söylediklerinizin hepsi hazır. Giysiler de var, eşyalar da var.

İlmin gücüyle ay, yıldız ve güneş görünüşlü bir saray inşa etti. Bağ bahçesinde güller parlıyor, bülbüller şakıyordu. Görenler baka baka gidemezdi. Kıza layık çeşitli elbiseler yapıldı. İki yüz kızıl kıvrıkcık deve, iki yüz at ile elçiler hazırladılar. Hayvanların üstüne araç gereçle değerli eşyalar koydular. (5901-6000) İki yüz kız ile yiğidin yüzü gül gibi parlıyordu. Güzellğini görenler hayran kalıyordu. Güneşte eğlenen iki yüz hizmetçi kızın yüzleri dolunay, kaşları yay gibiydi. Bunlara layık değerli eşyalar, mallar ve çeşitli dört ayaklı hayvanlar büyük baş hayvanlar vardı. Gözle görmeyince inanmamış gibi halk bunları duydu.

Kırk gün kırk gece düğün yapıldı. Gülüp oynayıp eğlenildi. Şehir halkı mutluluk içinde temaşa etti. Ebû Ali Sînâ'dan razı oldular. Nikâh kıyıp kızla erkeği birleştirdiler. Kalanlara sonrası hikâye olup kaldı. Gençler muradına erip amaç edindikleri mutluluk menziline ulaştılar. Gali'yi kızın babasıyla tanıştırdı. Bu olay görkemli sonsuz bir hikâye oldu. Helvacı, atasının elini öptü. Törenin gerektirdiği her şeyi yaptı. Sînâ biraz ilim öğrenmişti. Görenler binde onunu bulamadılar.

Helvacının anası da çok mutlu oldu. Oğlunun bahtının açılmasına şükretti. Helvacı, Mısır'a yöneticilik yapıp padişahı da üstün oldu.

Sînâ iki aşığı muradına erdirdi. Dünyaya namusuyla gelmişti. Sînâ doğduğu yeri özledi. Buhara şehrine doğru yola çıktı. Mısır'dan Buhara'daki Şaşık denilen yere seyahat etti. Burası onun doğup büyüdüğü yeri. Buhara'yı ve Şaşık'ı görmeyeli hayli zaman geçmişti. Epey zaman olduğu için dostlarından akrabalarından hiç kimse kalmamıştı. Oradan ayrılıp Buhara'ya geldi. Burada konaklamaya niyet etti. Çeşitli âlimlerle tanıştıktan sonra durumunu yine iyi hâle getirdi. Simya ilmi ile havadar güzel bir ev yaptı. On bin altına maddi durumu iyi bir zengine sattı. Bu adam eve yerleşip rahat etti. Evde toy yapıp gülüp eğlenip övündü.

Bir gün Buhara şehrinin bir beyinin yolu buraya düştü. Bütün evler o beyin yanındaki kitabında yazılıymış. Bey “Bu ev akılda yokken ortaya çıktı. Onun da budağını (balkonunu) yıkın!” dedi. Evi satın alan yiğit ağladı. Bey onun ağlamasını dinlemedi. Yiğit “Bu evi on bin altına aldım. Şimdi o kişinin var olduğunu apaçık biliyorum” dedi. Bey:

— Ey aksakallı evi satın aldığın kişiyi bulabilirsen onu tanırsan paranı geri al. Yıkılan evin yerini ona bırak.

O biçare neylesin hızlıca yürüyüp Sînâ'nın evine geldi.

— Eviniz kusurlu çıktı. Geri alın. Bey öyle emretti.

Sînâ:

— Sattığım evin kusuru ne? Kusurunu söyleyin.

Evi satın alan adam:

— Rüzgâr ve havasından dolayı şehrin beyi evi yıktırdı. Bu yüzden yandım.

Sînâ:

— Açıkça anlat bana. Niçin yanıyorsun?

Adam:

— Normal bir günde sessiz sakin bir yerde sıcaktan insan rahat duramaz. Şehrin beyi bu sebeple onu yıktırdı. Eğer rüzgâr olmazsa o yıktırmazdı. Havada rüzgâr olursa insan rahat eder. Bu yüzden biz ona niyetlendik.

Sînâ:

— Şimdi sizi anladım. Tek muradınız rüzgâr mı? Padişahın sarayındaki soğuk rüzgârı beğeniyorsanız alıp vereyim. Alacak olursan bir çaresini bulup padişahın sarayındaki rüzgârı sana satayım.

Adam:

— Öyle şey olur mu hiç? Alay mı ediyorsun benimle. Alay etmenin zamanı değil. Bu sözün doğru değil. Paramı merhamet edip geri ver. Ben alay edilecek biri değilim.

Sînâ:

— Ey, adam, dinle! Söylediklerimi yalan sanıyorsun. Padişahın üç sarayındaki rüzgârları bulamazsan gel paramı geri vereceğim. Önce eve varıp gözünle gör. Eğer evde üç sarayın soğuk rüzgârı varsa ona inanıp kanaat et.

Adam bu işe çok şaşırdı. Tartışmayı bırakıp gidip bakayım diye düşündü. Sînâ ondan önce varıp söylediği şeyi yaptı. (6001-6100) Evin sahibi adam evine vardı. Karısı onu karşılayıp sevinçle “Rüzgâr esmeye başladı evin içi serinledi.” dedi. Adam eve gelip olanları görünce gönlü tamamen zenginleyip Sînâ’dan razı oldu. Adam, karısına:

— Bu, padişahın sarayının rüzgârı. Bu meseleye dikkatini ver. Sakın kimseye söyleme. Bir kişi padişahın üç saray dolusu rüzgârını bana sattı. Sıcak havayı soğuk rüzgârla değiştirdi. Nasıl rahat nasıl serin! Padişahın rüzgârını çalıp bana sattı. Sırrı kimseye söyleme. Sırrı duyan padişaha söyler. Ağzını sıkı tut. Ağzını açıp kimseye bir şey söyleme. Eğer padişah duyarsa bize ceza verip darağacına astırıp öldürür.

Karısı:

— Sen ne söylüyorsun? Allah'ın rüzgârını insan nasıl satsın. Ancak deli inanır buna.

Adam:

— Can yoldaşım öyle söyleme. Bilim için bu kolay bir şey. Sıcak ev şimdi nasıl serin oldu? On bin altın bunun için pahalı değil.

Karısı:

— Hiç kimseye söylemeyeceğim. Geri dönüşü olmayan kederli işten habersiz miyim?

O gün Buhara şehrinin padişahı sıcağa dayanamadı. Etrafindakilere buyurdu:

— Açın pencereleri! Neden rüzgâr esip serinletmiyor? Niye etraf sıcakladı. Niye eve sıcak çöktü?

Yiğitler:

— Bütün pencereler açık. Serin rüzgâr evden kaçıyor. Buraya gelmiyor.

Padişah bunu duyunca evden çıkıp bahçeye gitti. Orada rüzgârı görünce sinirlendi, nefesi kesilip çok şaşırdı. Sıcak sarayın tam karşısındaki bahçede serin rüzgâr esiyordu. “Oh çok rahat!” deyip gün batana kadar bahçede yattı. Bahçede serin rüzgârda rahatladı ve gün battıktan sonra saraya tekrar geldi. Padişah saray serinlemiştir diye hayal ediyordu. Saraya gelip görse saray önceki gibi hâlâ sıcak. Niye böyle diye şaşırdı. Bir vezirini çağırıp “Saray neden serinlemiyor?” diye sordu. Padişah, vezire saraydaki durumu anlatıp “Serin rüzgâr bütün dünyayı kaplasa da bizim evimiz neden sıcak? Galiba rüzgâr bize küsmüş” dedi. Vezir:

— Padişahım öyle söylemeyin. O, Tanrı'nın rüzgârı niye yer seçip essin. Hesapta olmayan şeyleri hesaba katıp üzüлp kederlenmeyin. Sabredip görelim. Şimdi yok olsa da sonra var olur. Kışın evlerin sıcak olması rahattır. Bebekler için bu sıcak evler bir cennettir.

Padişah, bu işin nasıl olduğunu anlamak için her yere adam gönderdi. Dünyanın her yerinde esinti var, sadece bu sarayda yoktu. Bu duruma valisi, âlimi, yakın uzak akrabaları herkes şaşırdı. Mertebesi padişahıktan sonra gelen bir vezir padişaha baş eğip şöyle dedi:

— Ey Efendim! Sizin eviniz sıcak ise bizim küçük evimize gelin. Tanrı'nın yazgısı çok geçmeden iyiye döner. Rüzgâr geri gelene kadar bizim evde kalın. Rüzgâr geri gelince sarayınıza dönersiniz. Biz de bu sırada rüzgâr hakkında düşünüp taşınalım. Eşya değil, para değil, yemek değil ki hırsız çaldı desek. Canı yok, cansız eşya. Çalındı demeye tam uygun bir şey değil.

Padişah, vezirin davetini kabul edip sarayına vardı. Serin rüzgâr esip bülbüller ötüşüyordu. Vezirin daveti çok yerinde olmuştu. Padişah, sarayda olup bitenlerden haber

almak için sık sık adamlarıyla irtibata geçti. Adamları “Rüzgârın kendisi değil kokusu da yok. Saraya gelip boşuna zahmet etme. Orada kal!” dediler. Padişah, rüzgârın kurumasına sinirlenip vezirin sarayından göçüp bahçeye vardı. Padişah bahçede duradursun. Sonrasında neler olduğundan bahsedelim.

O gün Ebû Ali Sînâ ile karısı keyifle oturuyordu. Laf lafı açıp söz dinleyene yararlı şeyler konuşuldu. (6101-6200) Sînâ, birkaç gün önce sattığı evi, aldığı parayı, sattığı evin bey tarafından yıkılmasını, evin yıkılmasından sonra rüzgâr ile ödeme yaptığını kısacası her şeyi anlattı. Karısı “Ne oldu? Anlamadım” dedi. Sînâ “Padişahın sarayındaki rüzgârı alıp sattım.” dedi. Karısı:

— Senin uğraşın ne? Rüzgâr tabiata aittir. Tutup satmak mümkün değildir. Kaderin kilidini insan nasıl bulur?

Sînâ simya ilmindeki mertebesini eşine anlattı. Ona durumu iyice izah etti. Mısır’da olan birçok işi de söyledi. Karısı, Sînâ’nın anlattıklarını anladı. Mutluluktan gözleri ışıldadı. Karısı:

— Şimdi vezirin sarayındaki serin rüzgârı kendi evinize getirin. Kendi evimiz de serin olsun. Yuvamız altın olsun. Kudretinin bölümü elindeyse ilmin kerametini herkes görsün.

— Gündüz ile gecenin karalığı bir midir? Doğruluğu kötü bilip saygı gösterir mi? Bir kişide keramet çok olsa da ahmaklar harap görüp uzaklaştırır. Ey, kadın! İlme uygun yer verip yönelsem ben onun eşiyim. İlgi çekici ulu hünere ilgi duymadan hayvanca tüm gücüyle vurdu. Bu nedenle insanlara söylemiyorum. Söylersem bozulacak. Yoldaşım sana bu nedenle ömür boyu ağzını açıp kimseye söyleme dedim.

Karısı:

— Bunu kimseye söylemeyin. Düşmana kendinize güldürmeyin. Vezirin sarayındaki rüzgârı getir sana gıpta edip inanayım.

Sînâ “Tamam.” deyip kabul etti. Vezirin sarayındaki serin rüzgâr eksiksiz şekilde göz açıp kapayıncaya kadar evlerine geldi. Vezirin sarayındaki esinti kesildi. Rahatı bozuldu. Padişah bu olan bitenlerden habersiz “Fırsat olursa kaçan rüzgârı bulayım.” deyip bahçede oturuyordu.

Günler günler geçti. Rüzgâr geri dönüp gelmedi. Hamamda padişahın karısının tanıdıkları Sînâ’nın karısına denk geldi. Sînâ’nın karısı da onlarla tanış olmasa da hamama gitmişti. İki kadın rüzgâr serinliğinden konuşuyordu. Bu konuda nice sözler söylediler. Ufak belli bir kadının, ağzı çok laf yapıyordu. Ağzını kapatsan burnu konuşurdu. Kadın “Padişahın sarayındaki kaçan rüzgârın yolunu gözlüyor babayiğitler.” dedi. Sînâ’nın karısı konuşmaya başladı.

— Benim erim padişahın rüzgârını sattı. Bu yüzden padişahın rüzgârı azaldı. Padişahın da vezirin de rüzgârını alıp kendi evimize getirdi. Padişahı da veziri de rüzgârsız bıraktı. Kendimiz rahatça yaşıyoruz.

Sînâ'nın karısı, benim erim hünerli biridir diye övündü.

— Padişah ile Mısır'ın rüzgârını kendi himayesine aldı. Böyle türlü ilme çok ehil birisidir. Eşimin adı Sînâ.

Hamamdaki kadın bunları duyduktan sonra hamamdan çıktı. Söylenenleri aklında tuttu. Duyduklarının hepsini tepeden tırnağa olgunlaştırıp padişahın karısına anlattı. Padişahın karısı hemen bahçeye varıp her şeyi padişaha anlattı. Padişah hemen başkentine gelip vezirlerini ayrı ayrı bilgilendirdi. Hepsini bu duruma hayret edip sinirlendiler. Birisi “Ey sultanım! Bu sihirbaz diye düşünüyorum.” deyip Mısır'daki olayı anlattı.

— Şöhreti dünyaya yayılmış ve Mısır'ı tesiri altına almış. Mısır'ın padişahını rezil edip kendine tâbi kılmış. Buhara'ya nereden gelmiş?

Padişah:

— Hepsini duydum. Mısır'ı muradına erdirmiş. Şimdi ne yapalım? Benim bu soruma ne dersiniz? Saraydan serin rüzgârlarımı yanına alıp nereye verdi. Padişah görse kötü bir iş yapar. Nasıl rüzgâr satmaya izin verildi? Rüzgârımı çalıp bir adama satmış. Bir kadın karıma anlatmış. Sarayımda rüzgâr bulamayınca vezirin sarayına vardım fırlayıp. (6201-6300) O da bugün aniden tükendi. Bugün ikisi de elden çıktı. Vezirin rüzgârını kendi evine girdirmiş. Karısı bu işin doğrusunu söyledi.

Padişah böyle deyince vezirlerden biri kalkıp saygıyla şöyle dedi:

— Önce Sînâ'yı çağırırım. Konuşup ne söyleyeceğini görüp bilelim.

Padişah da bu sözü kabul etti. Çağırılması için akıl verdi. Serhan denen bir kurnaz vardı. O, Sînâ'nın kapısını çalıp dışardan haber verdi. Sînâ'nın kendisi dışarı çıkınca “Padişah buyruk verip çağırdı. Haydi, çabuk yürü!” deyip acele ettirdi. Sînâ'yı azarlayıp sıkıştırdı. Sînâ “Şimdi gayret göstermeden gideyim.” diye düşündü. Serhan'nın yanında yürüyüp padişahın yanına geldi. Padişahlık tertibine uygun şekilde her şeyi yerine getirdi. Eksik hiçbir yeri kalmadı. Padişah geleneklerine layık pürüzsüz hepsini yerine getirdi.

Padişah görünüşüne ve yüzüne baktı. Baksa erin yüzüne sıradan bir kişi. Göze biçare görünmesinden ona hürmet edip yer göstermedi. Yerine oturduktan sonra sözü yerine getirip söyledi. Sînâ'yı gözü tutmadığı için ona soğuk davrandı.

— Ey adam! Bu sözümü iyi dinle. Ebû Ali Sînâ sen misin?

Sînâ “Evet, benim.” diye cevap verdi başıyla. Padişah:

— Sarayımdaki rüzgârları kimlere neden sattın?

— Ey bahtlı ulu padişah! Her zaman adil ol. Ben fakir biriyim. Kudretli, rüzgâr sahibi değilim. Yaradan isterse, hoşuna giderse istediği yere rüzgârı gönderir.

Sînâ'nın da padişahı gözü tutmamıştı. Sözüne onun gibi aynı cevap verdi.

Padişah:

— Kendi karın hamamda denk geldiğinde öyle söylemiş.

Sînâ:

— Ey, ulu mertebeli padişah hazretleri. Sizin meclisinizde tanık olarak kadın sözü mü dinlenir? Bu padişaha da diğer kişilere de uygun değil. Mezhebimiz kadını denk saymaz.

Padişah yer atıp çiğnemek istese de cevap veremeden öylece kaldı. Cellatlara “Kart iti kovalayıp söverek çıkarıp atın!” dedi. Sînâ bunları görüp çıktı. Kovulup çıkarılmasına hak vermedi. İçi içine sığmayıp keramet göstermek gerektiğini düşündü. Sînâ'nın içi içine sığmadı. “Fakir misafiri görünce çok korksun.” diye düşündü. Özetle Sînâ çok sinirlendi. Karısı düşmana sırrı açık etmişti. Heybetle karısına sert bir şekilde baktı. Sînâ karısına:

— Ben senin bilgi verdiğine kayıtlı oldum. Sessiz sedasız duran adamdım. Sen beni açık ettin her ağza.

Karısı kocasına suç bulup ona sitem etti. Kendi kendine düşündü. Bu şehirde zalim bir kocakarı vardı. Kötülüğü her bir yerde biliniyordu. Sînâ'nın karısına gider gelirdi. Eskiden beri tanışıyorlardı. Dünyadaki en birinci kurnazdı. Çeşit çeşit kötü işin ehliydi. Kocakarı kurnazlık aletlerini eline aldı. Gönlüne çeşitli kötülük yer edindi. Boynuna halka, eline tespih alıp Sînâ'nın evine geldi. Sînâ'nın karısının da gönlünde üzüntü vardı. Zulüm görmüş gibi kırgındı. O kurnaz kocakarı ona hâl hatırını sordu. Sînâ'nın karısı hâl hatır sorup kocakarıya yer gösterdi. Ağlayarak olup biteni anlattı. Kocakarı “Sabret, yavrum. Düşme sen, ben öcünü alacağım.” dedi. Kadının şikâyetini iyice anlayıp kadına bunu söyledikten sonra hemen çıkıp gitti. Aradan birkaç gün geçti. Rüzgâr lafı da sonlandı.

Günlerden bir gün o kurnaz kadın doğruca Sînâ'nın evine geldi. Gerçek misafir suretinde kapıdan girip selam verdi. (6301-6400) Aheste aheste yürüyerek geldi ve eğilip elini öpüp selamlaştı.

— Ey, Eflatun bilge! Gariplere sizin merhametiniz var. Siz biçarelere, muhtaç misafirlere yardımcı oluyorsunuz. Ben yaşlı bir fakirim. Durumum kötü. Sıcaktan kötü hâle düştüm. Kötü halde tek başıma yaşıyorum. Kaldığım yer çok sıcak. Hava girecek yer bulamaz. Merhamet edip bana biraz rüzgâr göndersen sana iki bin akçe hediye veririm.

Sînâ bunu kabul etti ve önceden sattığı padişahın sarayındaki rüzgârı kadına senin mülkün diye verdi. Sînâ daha önce sattığı rüzgârı geri alıp sattıktan sonra ilk sattığı ev sıcak oldu. Kocakarı evine gelince serin rüzgârın estiğini gördü. Ertesi gün şafak vakti güzel değerli elbiselerini giyip doğruca padişahın evine geldi. Durumunu saklamadan taktim etti. Kadın:

— Ey şahım! Rüzgârınızla çalan hırsız buldum.

Birine acıyıp birine beddua edip baştan sona hepsini anlattı. Tam sözünü bitirirken rüzgârımdan ayrı düştüm diye biri daha geldi. Adam:

— Sarayınızdaki rüzgârı ilk önce on iki bin akçeye bana sattı. Dün o rüzgârdan ben de ayrı düştüm. O, belli ki rüzgârı başka adama sattı.

Padişah bu işin apaçık ortada olduğunu anladı. Çok sinirlendi. Yine Serhan'ı görevlendirdi. “Geçenlerdeki aptal ihtiyarı getirin.” dedi.

Serhan çabucak önüne katıp götürmek için heveslendi. Hızlıca varıp Sînâ'nın kapısını şiddetle çaldı. Sînâ evinden çıktı:

— Hey canım! Ne lazım? Yine buraya ne yapmaya geldin?

Serhan:

— Haydi, çabuk yürü! Padişah seni çağırıyor.

Sînâ:

— Ben oraya gelmem. Yanılıp gelmişsin sen geri dön esirgeme. Zamansız gelmek ere fayda getirmez.

Bu söze Serhan çok sinirlendi. Dalga konusu mu oluyorum diye sinirden küplere bindi. Sînâ'nın “Haydi yürü!” diye kolundan tutunca kolu koltuğundan kopup kaldı. Adam çok şaşırdı. İkisi de inatlaştı. Biri “Çabuk yürü gidiyoruz.” diğeri ise “Gelmiyorum.” deyip tartıştılar. Serhan, tartışırken Sînâ'nın sağ kolunu koltuğundan kopardı. Oluk oluk kıpkızıl kanı akıp yere saçıldı ve yeri kapladı. Bunda önce Serhan böyle bir şey yapmamıştı. Bu yüzden çok korktu. Beline sağlam kemer bağlasa eğer gelmezse öldür diye emir verilmemişti. Kopardığı kolu atıp kaçmaya niyetlendi. Serhan çok güçlü bir yiğitti. Sînâ'ya bir vurunca onu yere yıktı. “Ey, Serhan! Neden geciktin?” diye bir güçlü cellat daha geldi.

— Sana onu yakalayıp getirilmen buyuruldu. Sînâ nerede? Nereye kaçırdın önüne katıp getiremedin? Elin yüzündeki kan ne? Yoksa kaçırdın mı?

— Sen ne diyorsun? Başıma bilinmeyen, görülmeyen bir bela saldı. Her şeyi söyledim ama o gelmedi. Ben yürü dedim o gelmiyorum dedi. Biz tartışırken onun sağ kolunu kopardım. Bu kötü durumu görünce heyecanlandım. Bir çekince kolu koltuğundan kopup savruldu. Ne olduğunu anlayamadım. Korkup kaçtım.

— Ulu padişahımız emir verdi. Emiri ateşten keskin, oktan hızlı. Nasıl olursa olsun alıp götürelim onu. Büyük beyliğin emiri yerine getirilmeli.

İkisi de tekrar Sînâ'nın evine geldi. Öfkeli bir şekilde hiddetle haber verdiler. Sînâ bir kolu olmadan dışarı çıktı. “Haydi yürü! Padişaha gidiyoruz” dediler.

Sînâ:

— Yapacağını yaptın. Padişah hazretleri bunları bilmiyor. Ben gelmeyeceğim. Haydi gidin!

Hazır olan iki cellat köpek gibi havlayıp ateş gibi yakıp ikisi iki taraftan saldırdığında Sînâ'nın bir koluyla bir omuzunu daha kopardılar. Sağlam yer diye yakasından tuttular. Orası da parçalandı. Baş, ayağı kısaca bütün vücudu parçalandı. Tuttukları yer parçalanıverdi. Hepsi parçalanıp bitince cellatlar korkup düşüncelere daldılar. (6401-6500) Onlar her yeri kıpkızıl kana bulayıp bırakıp gittiler. Padişahın yanına gelip kaygıyla her şeyi baştan sona anlattılar. Padişah sinirlenip “Etlerini bir çuvala koyup getirin! Onun etiyle kemiğini ateşte yakmak sevaptır” diye emir verdi. İki cellat padişahın emrini ikiletmeden Sînâ'nın parçalarını çuvala koyup getirdiler.

Padişah, vezirler, yöneticiler, gençler, yaşlılar hepsi sarayda toplandı. Padişah “Aptalın başı nasılmış? Görelim bakalım.” deyip çuvaldaki etleri geniş bir meydana döktürdü. Çuvalı silkeleyip içindekileri döktüler. Çuvalın içi dışı kirlenmişti. Çuvaldan kanlar aktı. Çuvalın içinden et değil lekesiz kara dev bir Arap köpeği çıktı. Padişahı ve veziri ısırp kaçtı. Onu kovalayanları da yardımcı padişahı da ısırdı. O iki celladı da çok kötü ısırdı. Herkese ıstırap verdi bu durum. Havlayınca yeri göğü inletti. Tüfegin ses çıkarması gibi yere basıyordu. Nihayet sonra dışarıya geniş adımlarla çıkıp gitti.

Kurtulduktan sonra “Oh” deyip nefes aldılar. İtin gittiği yere baktılar. İtin gittiği yere baksa bir it aslanı korkutuyor. İnsanlar sesini çıkarmadan sessizce durdular. Kaskatı kesilip korktular. Heybetli aslan dönüp gayret edip bir şey yapmadan baka baka gitti. Vezirler, padişaha:

— Ey efendim! Bunda hüner var. Söylediklerine çare bulup inanmazsak zulüm çekeriz. Bunu hiçbir güçle yakalamak mümkün değil. Hiç kimse onu yenmek mümkün demez. Mısır'daki olayı örnek alıp hürmetle çağıralım.

Padişah bu sözü söyleyene gözlerini belertip bir dakika dik dik baktı.

— Huzurumdan defolup gitsin lanet. Yalvarmaya cesaretin varsa sen getir.

Hepsi korkudan titredi. Rahatlayıp siniri geçince “Ne yapsa kendine hak.” dedi içinden. Başını kaz gibi eğip kalkıp yaban horozu gibi dolaştı. Ellerinden hiçbir şey gelmese de içinde söyleyip durdular. Rüyada korkunç düşler gören Mısır'ın padişahı gibi olursun. Halk

arasında ünlenip destan olursun. Âlim Sînâ, gençliğinden beri seyahat ediyor. Padişah adını duyunca öfkeleniyor. Gücü dolup taşıyor.

Sînâ padişahın yanından gittikten sonra sıkıntı veren öfke geçince feleğin çemberinden geçtiğini aklından hiçbir vakit çıkarmadı. Padişahın gönlünden geçenleri biliyordu. Kötü niyetli olup olmadığından haberi vardı. Eğer bu zamanda ele geçerse öleceğinden haberi vardı. Dün iki cellat geldiğinde olacakları bildiği için bir iti kendi suretinde onların yanına göndermişti. Tartışma sırasında kopan kol itin koluydu. Kendi evinde padişahın birliklerini aptal yerine koyup şaşırtmıştı. Padişahın durumunu dışardan duyup bıyık altından gülüyordu. Kendini şikâyet eden düzenbaz kocakarıyı da tamamıyla unutmuş değildi. Kendini padişaha şikâyet ettiği için ondan öç almak istiyordu. Gece gündüz bu aklıdaydı. Öfkelenip kocakarını yanına gelmesini istiyordu.

Aletlerini, çeşitli kurnazlıklarını eline alıp kötü düşüncelerle art niyetle bir gün o şeytan kocakarı Sînâ'nın evine geldi. Sînâ'nın karısının yanına “Sağ mı?” diye geldi. Sînâ meraklandırmadan kalktı. Her şeyden habersiz hiçbir şeyi sezmemiş gibi yaptı. Sînâ'nın kapısının tam önünde küçük bir taş vardı. Sînâ adet edindiği için her zaman orada otururdu. Kocakarı sohbet ettikten sonra sağa sola sapmadan yürüyordu. Sînâ “Ey yenge! Bana misafir olur musunuz?” dedi. Kocakarı bu sözü duyunca yolundan dönüp Sînâ ile ele ele selamlaştı. “Siz buradaymışsınız bilmiyordum. Habersiz yola çıkıp gittim. Halimizi hatırımızı bildirmek gerekiyordu.” dedi. (6501-6600) İçtenlikle hâl hatır sorup konuştular. Sînâ hürmette kusur etmedi. Doğduğundan beri görüşmemiş gibi sohbet ettiler. Kocakarı önceden yaptığı ve padişaha şikâyet ettiği işi düşündü. Sînâ benim yaptığımı anlamamış diye hayali bir sevinç yaşadı. Sînâ, kocakarıya yaraşır bir dille konuştu.

— Ey yenge! Dirliğe hiç çare yok. Rüzgâr hakkında o ev sahibi padişaha beni şikâyet etmiş. Bu sebeple padişah beni çağırtmış. Söylenmeyen söz kalmadı. Az daha bu şikâyet yüzünden ölecektim. Çaresi olsa da inancım kalmadı.

Kocakarı duyduklarından sonra “O rüzgâr sattığı kişiden şüpheleniyor.” diye düşündü. Sînâ'ya konuştuktan sonra şüpheleri gitti. “Şimdi şöhretimin bedeli çok değerli.” dedi.

Kocakarı, eyerlenmiş at gibi boynunu çevirip “Yoluna kurbanım!” der gibi Sînâ'yı dinledi. Kocakarı:

— Çok iyilik ettiniz bunu unutmayız. Elimizden bir şey gelse biz de yaparız.

— Yenge kayınına esirgersen senden bir ricam var. Size söylememem mümkün değil. Önceki sizden aldığım iki bin akçe bende duruyor. Bir kuruşuna bile dokunmadım. Buna üç bin akçe daha ekleyeyim. Beş bin akçenin tamamını sana vereyim. Merhamet edip ricamı yerine getirsen olur mu?

— Elimden gelen bir iş olsa var gücümle yardımcı olurum. Benden nasıl bir şey istediğinizi söyleyin. Bize güvenseniz sizden ne esirgeriz?

— Çoktandır bir hastalığım var. Kaç doktora göstersem de ilaç verip iyileştiremediler. Meşhur, ünlü birçok adam “Eğer sen bunu yapmazsan hastalıktan ölürsün.” dediler. Onlar “Yapraklı bir dalı ocağa koyup yak. Bir kadının avret yerine sok. Yanan ateşi söndür. Dibine doğru soktuğun dal söndükten sonra yanan yer kömür olacak. O kömürü alıp bize getir. Onu elimize alıp bakacağız.” dediler. Korkmayın, çok acıtmaz. İnanmazsan ben iyileşmeyeceğim. Bunu başka hiçbir kimseye anlatmadım. Bu durumdan çok kaygılıyım. Dost olduğumuz için size söyledim. Kötü niyetim yok. Kadın olduğunu unutmazsan yardımınızdan çok ümit çok. Yenge teklifimi kabul edip beni muradıma erdin. Kendim gibi görüp size sırrımı verdim. Artık sen kendin karar ver ne yapacağına.

Kocakarı başını aşağıya eğip derin düşüncelere daldı. Sînâ:

— İşte baş ile tepem. Bir tutam dikensiz ağaç. Onun kalınlığı çok değil.

Kocakarı odunun boyutunu düşündü. Birkaç kez inanmadığım işe yaramaz. O çeşitli ejderhaları dize getirmiştir. Kocakarının gerçek arzusu para oldu. Beş bin altını çok değerli buldu. Böylece kendi kazdığı çukura düştü.

Kocakarı kendinden istenen şeye inanıp sırtüstü yattı. Sînâ bir dalı ocağa değdirip alevlendirdi. Yarış atı gibi basıp ok gibi yürüdü. Kocakarının vücuduna at gibi bindi. Beş parmak kalınlığında iki karış uzunluğundaki dal hilekârın çukuruna top gibi girdi.

Sînâ bu işi yaptığına çok mutlu oldu. Dalın ateşini kadının ocağına sokup söndürdü. “Nasıl buna kandı ve sözünden caymadan kabul edip razı oldu.” diye düşündü.

Kocakarı çığlık atıp “Ne yaptın? Beni harap ettin.” dedi. Sînâ “İş bitti gidin” dedi. Kocakarı, Sînâ’ya beddua ederek kalkıp gitti.

Sînâ, Buhara şehrinin bütün ateşini o kocakarının yüzüne bakarak avret yerine hapsetti. Şehirdeki bütün evlerdeki ateşleri söndürdü. (6601-6700) Ateşin hepsini o düzenbaz kocakarının malum yerine tıktı. Kocakarı onun öç aldığını bilmiyordu. “Yaptıklarımı bilmiyor, kurtuldum.” dedi. Hastalanan anlamadı ateş zehrini. Sînâ, düzenbazın altına ateşi hapsedip şehirdeki bütün ateşi söndürmüştü. Kocakarı ateşin yakmasına, ağrısına dayanamayıp altına su serpiyordu.

Şehirde yakacak hiç ateş kalmadı. Halkın sıkıntısı bitmedi. Yakmaya çalıştıkları çakmaklar yanmadı. Karınca gözü kadar bile ateş yanmadı. Birinden yanmayan çakmağı alıp tekrar yakmaya çalışıyorlardı. Kimse bir çaresini bulamıyordu. Herkes birbirinden ateş istiyordu. Halk ağlayarak “Dünyadaki en büyük nimet ateş imiş. O da söndü” dedi. Halk nerden bilsin düzenbazın avret yerinin tüm ateşi hapsettiğini. Şehirdeki herkes “Hani ateş

nerede? Keşke ateş olsa.” diye ağlıyordu. Kaygılanıp kederlendiler. Zenginlerin binlerce malı teselli olmadı.

Şehirde büyükleri ateş şaşırttı. Herkes ateşi konuşuyordu. Kadını erkeği birden herkes şaşırmıştı. Bu durumu sormak için padişahın mekânına geldiler. O gün padişah da ateşi çok arzuluyordu. Kederden dolayı saçlarına kar yağmış gibiydi. Ateşi nereden bulayım diyordu. Bu sırada halk tam karşısına geldi. Halk:

— Ey, efendim! Biz ateşi nereden bulacağız? Nerede arayıp ateş kıvılcımını bulacağız?

Padişah halka ne söyleyeceğini bilemedi. “Kimi nereden arıyorsunuz?” diye sordu. Halk:

— Halk biz padişahımızı arıyoruz. Sizin büyük koruyucu padişah olduğunuzu farz ediyoruz.

Saraydaki han bunu duyduktan sonra istişare edip inci gibi akıl verip mercan dizdi. Akıllı bir vezir:

— Bizim söylediklerimizi dinlemiyorsunuz. Bu alametin nedeni Sînâ’dır. Bu büyük bir alamet ve azap değildir. Daha birçok alamet görürsünüz.

Padişah:

— Ben Sînâ’ya ne yaptım. Benim yüzümden bu kadar insana niye kuyu kazar?

Vezir:

— Sînâ’yı sarayına çağırdın. O geldi ancak sen onu beğenmedin. Size korktuğu için değil saygı duyduğu için geldi. Siz onu kendinize denk görmeyip hor gördünüz. Ona insan gibi itibar etmediniz. O bu sebepten sizi kötü bildi. Siz onunun ilmini görmediniz. Divandan onu cellatlarınıza kovdurdunuz. Hürmet göstermedin. O yiğit de ilim kudretimi görsün diye böyle bir iş yaptı. Yeri göğe çıkardı, göğü yere indirdi. Sultan padişahın rüzgârını uçurdu. İlmi deniz gibi bu yaptıkları daha bir damlası değil. Sayısız yerde keramet gösterdi.

Padişah:

— Olan oldu. Onlar geçmişte kaldı. Bu derdin devası nedir? Ne yapmalıyız? Ben bu işi üstleniyorum.

Vezir:

— Ey efendim! Gidip emrettiğin bu işi ben yapayım. Ona hürmet göstersen o merhamet eder açıkçası. “İyiliğinle gurur duyabilirsin.” denilen bir söz var. Ey efendim! İnsanı akıl dost eder. Etrafını sarıp hürmet etsek çok uygun olur.

Padişah tehlikeli korkunç olaylar karşısında kısa konuşurdu. Padişah, veziri Âbdilgapur böyle söyleyince mutlu oldu ve teklifi kabul etti.

Vezir, Sînâ'nın evine gelip kapıyı çaldı. İçeri girmek için izin istedi. Sînâ'nın bir köpeği vardı. Köpek kapıyı açıp gönlünü aldı. Misafiriniz geldi, deyip içeri girdi. Misafiri kabul edip bıyık altından güldü. Saygı gösterip yüksek yere oturttu. İçtenlikle konuşup hâl hatır sordu. Önüne çeşit çeşit yemek getirdi. Yeni adımımız hayırlara vesile olsun dedi. Âbdilgapur, Sînâ'ya "Sizi, padişah misafirliğe davet etti." dedi.

Sînâ şaka yapıp gülüp bu teklifi kabul etti. "Kurnazların var mı?" deyip niyetini belli etti. Vezir "Boş verin kurnazları yok olsunlar. Affet!" deyip eğildi.

Vezir:

— Ey bilge! Bu bizim hatamız. Bizi bağışlayın. Kızgınlık ateşini akıl suyuyla söndürünüz. Geçmişteki işlerin hepsini kapatalım. Bizim bilinmeyen sırrımız ne?

(6701-6800) Sînâ, vezirin davetini kabul etti. Güzel bir ata bindi. Konuşa konuşa yol aldılar. Sonra Sînâ'yı saraydaki yiğitler karşıladı. Vezirler saygı gösterip atı bağladı. İçeriye buyur ettiler. Sînâ içeriye girip padişaha dua edip onunla görüşüp muhabbet etti. Padişah eğilip kendi yanında Sînâ'ya yer verdi. Geçmişi unutalım, der gibi elini tuttu. Hâl hatır sorup muhabbet ettiler. Padişah, Sînâ'ya saygı da kusur etmedi. Çok söyleyip birçok ricada bulundu. Kaygıyla elini tutup epey yalvardı.

— Ey bilge! Eflatun, bilge âlim. Ateş ile rüzgâr bize dert oldu. Bu derdin devasını siz bulun. Yanan ateşin alevini söndürdünüz. Şehrin bereketi gitti.

Padişahın yalvarmasının sebebi halkın bereketini yeniden getirmek içindi. Kendi rüzgârının derdi için halka ateş yoksunluğu oldu. Kalabalık halk buna razı olmadı. Padişahın başında dumanlar tütüyordu. Askerinin hepsi karşı oldu. Hayatta kalması dahi şüpheliydi.

Sînâ, padişaha cevap verdi:

— Ey Efendim! Beni haksız yere suçlama. Benim bu konuda bir suçum yok. Bağışla beni! Ateşin yok olmasında benim bir hilem yok.

Halkı için ateş derdi için Sînâ'dan rica etti. Padişah Sînâ'yı kucaklayıp sakalını öptü. Padişahın bunca yalvarmasını görünce çelik gibi sert olmadı. Biraz yumuşayarak cevap verdi. Sînâ:

— Bunu yapan ben değilim. Bunun çözümünü anladım.

Padişah:

— Bunu kim yaptıysa yaptı. Bir an önce huzuru bulun.

Sînâ:

— Ey Sultan, Ğabdilhakim! Sizin söylediklerinize şüphem yok. Bu işi cadı kocakarı yaptı.

Sînâ, “Falan” deyip durumu anlatıp adını söyledi. Sînâ:

— O düzenbaz sihir hakkında çok bilgili. Neredeyse bilmediği kötü iş yok. Şehirdeki bütün ateşi vücuduna tıkıp gizlemiş. Ey efendim! Şüphe edip inanmazsanız bir adamın eline mum verip bunu kontrol etmesi için görevlendirin. Bal mumu yanmazsa bana yalancı deyin. Bütün ateşi avret yerine doldurup saklamış. Ona acımadan yere yıkıp ateşi yakın.

Padişah, Sînâ’nın kocakarından öç almak istediğini anladı.

Padişah:

— Serhan nerede? Pehlivanımı görevlendireyim. Çabuk, haydi. Filan yerde filan adlı bir kocakarı var. O kocakarının altında ateş var. O ateşi alıp gel. Bir bal mumu alıp ona git. Aylayıp sızlasa da dinleme. Lanet edip sırtüstü yatırın ve bal mumunu avret yerine sokun. Eğer bal mumu yanarsa söndürmeden sarayına getir.

Ateşi o kadından almazlarsa başka ateşten yanıp tutuşmuyordu. Ateşi kadının avret yerinden almaları gerekiyordu.

Serhan, padişahın emrini dinledikten sonra eline bal mumu alıp yola çıktı. Kocakarının evini bulup “Neredesin yaşlı kadın?” diye seslendi. Kocakarı sokağa çıkıp “Ne diyorsunuz?” dedi.

— Ey ana! Sizi arıyorum.

— Ey yavrum, elindeki mum ne? Ateş bulamayıp kaygıyla arıyor musun?

— Evet, ana. Ateşi sizden almaya geldim.

— Ey yavrum! Bende ateş ne gezer? Kendim de ateş bulamayıp endişeleniyorum. Padişahımız bilir ateşin nerede olduğunu.

— Ey ana! Ateş sizin altınızda. Ateş var deyip padişahı şaşırttınız mı? Padişahın kendisi gönderdi beni. Herkes senin karşında mı?

— Ey yavrum! Aklın başında mı, deli misin sen?

“İşte” deyip deli kişi vurdu. Altına bal mumunu soktu. Kocakarının yakarışını söylenmelerini dinlemedi. Mumu bir karış kadar sert bir şekilde soktuktan sonra bal mumu parlayarak yandı. Ateşi alıp saraya giderken yolda karşılaştıkları ateşi nereden aldığını sordu.

— Falan evde falan düzenbaz var. Ateşi avret yerine doldurmuş durumda.

Adamlar mumlarını tutuşturmak için yanan muma tuttular. Ancak mumlar tutuşmadı.

(6801-6900) Padişahın adamı:

— Herkes kendi ateşini varıp o kocakarıdan tutuşturmalı. Yoksa başka ateşten tutuşmaz.

Ateşin yandığını gören sayısız insan “Ateşi bana ver! Bana ver!” dedi. Yanan mumun gittiğini gören binlerce ateş arayan insan toplandı. Hiç kimse ateşi tutuşturup alamadı. “Nereye gidip ateşi buluruz?” diye sordular. Serhan olup bitenin hepsini anlattı.

— Falan yere varsanız gerçeği bulursunuz.

Kalabalık hâlde gelen insanlara “Ateşi kendi elinizle yakmazsanız eliniz boş kalır.” dedi.

Art arda gelen nice şehir halkının içinde bir tane bile kadın yoktu. Hepsi erkekti. Hepsinin de elinde bal mumu vardı. Yaşlı adamlar “Oy, tövbe!” diyerek gidiyorlardı. Serhan elinde yanmış bal mumuyla padişahın yanına geldi. Padişah bu kerameti gözüyle gördükten sonra olanlara çok şaşırdı.

Oradaki düzenbaz zalim kocakarı “Bunu bana Sînâ yaptı. Bunun ilacı yoktur. Pişman olsam da elden gelen bir şey yok. Kaçmasam insanlar bana nefes aldırmayacak.” diye düşündü. Dar kuşatmadan kaçacak yer bulamadı. Yolun her yerini insanlar çevirmişti. Evinin arka tarafında yıkılmaya yüz tutmuş bir tuvalet vardı. İşler ters gittiğinde can nasıl görünürdü? İnsan sıkıştığında can kıymetli görünür. Şaşkınlıktan tuvalete sığındı. Tutacak dal bulamadı uzandığında.

Kalabalık halk karınca gibi sardı tuvaleti. Doğruca gelip kırarak girdiler. Tuvalet yıkıldı. Kocakarı yuvarlanıp beline kadar pisliğe girdi. Pisliğe sadece düzenbaz kocakarı değil birçok kişi de battı. Çünkü kalabalık kapanıp çekiştiriyordu. Sıradaki “Ben alacağım. Bana ver.” diyordu. Birçok kişi ağırlığından dolayı pisliğe battı. Çürük ağaç insanların ağırlığı ile eğilip “Küt” edip kırıldı. Bir parçası çamura bulandı. Bir parçası ise sağlam kaldı. Boyuna kadar pisliğe battılar. Şükür! Batmadık. Kalkıp çıkalım. Ateş lazım bize. Bu yüzden de o kocakarı lazım. Önce yaşlı düzenbazı çıkardılar. Kocakarayı çıkaranlar ona acımadılar. Halk bir şey yapmadan durmayı uygun görmedi. Gücü yetenler vura kıra mumlarını yaktılar. Bu sırada üstleri başları yırtıldı. Batırılan o budaklı ağaçlar ve bal mumları yandı. Peşi sıra acele etmeden vurarak dikkatlice canını yakmadan aldılar. Adamlar ne gerekiyorsa aldıktan sonra kocakarıya acıyıp onu serbest bıraktılar. Zavallı kadın başka bir yere kaçtı. “Böyle yapmasam çabucak ölürüm.” dedi.

Gittiği yerde de yakacak ateşi olmayanlar vardı. Ateş yakmadan yemek yemeden insan nasıl yaşar? Zalimlik edip onu evlerine alıp köpeğe eziyet eder gibi eziyet ettiler. Aldıkları

ateş akşam vakti yine söndü. Ateş olmayan yerde bereket ve barış olur mu hiç? Kocakarıya “Zavallı!” sakın ölme diye acıyorlardı. Kaçtığı yerde de insanların ateş yakma isteğinden huzur bulamadı ve orada kalması artık mümkün değildi. Ateş olmadan kara kazanlar kaynar mı? Birçok ev ateşi yanamadığı için mutlu değildi. İnsanlar kimi evlerde hazır değildi. Öyleleri ateş yakıp karınlarını doyuramıyordu. Kocakarı yine başka bir yere kaçıp gitti. Orada da ateş almak isteyenler ona geldi.

Bugün yakılan ateş yarına çıkmıyordu. Birinden ateş almak isteseler ateş tutuşmuyordu. Birisi geç birisi erken demeden huzur vermedi. Zavallı kadın bir yerde durup dinlenemiyordu. Bu yaşananlara dayanamayıp şehrin dışına kaçtı. Kaçmaya gücü kalmadı. İki ayağını sürüye sürüye bir gölün yanına gelip durdu. Kocakarı sinek kadar olan canını nereye koyacağını bilemedi ve suyun kenarında yorgunluktan uyuya kaldı. Uyansa karanlık çökmüştü. Karanlıkta beni bulamazlar diye sevindi. Avret yerindeki ateş canını acıtıyordu. Birçok kişi de bu ateşle oynamıştı. “Acaba su serpsem geçer mi?” diye düşünüp altına su serpmek istedi. Yere oturup “Ey Allah’ım!” deyip su serpti. Gürüldeyip uğuldayarak ses çıkıp duman tüttü. Acısı geçer diye düşünmüştü ama zavallının düşündüğü gibi olmadı.

Sabah olup güneş doğunca evlerde ateş kalmamıştı. Ateş için bir araya gelip hazırlandılar. “Bir kere sokunca az yanıyor.” dediler. (6901-7000) Kocakarıyı kırlarda ve ovalarda aradılar ama bulmadılar. Ateş olmayan yerde karın doymuyordu. Uzaktan tüten bir duman gördüler. “Duman varsa ateş de vardır.” diye düşündüler.

İnsanlar su başına gelip baksalar kocakarı suyun kenarında duman tüttürüyor. Bağırarak birbirlerini çağırıp ateş alma sevdasına düştüler. Karınca gibi art arda dizilip hareket ettiler. Ateşi alan mutlu oldu. Ateşten faydalanmak için bir yere yaşlı düzenbazı hapsedtiler.

İnsanlardan alıp yemekhane yaptırdılar. Başına da nöbetçi diktiler. Düzenbazın yemeğini de halk veriyordu. Buhara’nın ateşi bir yıl boyunca bu kadından yakıldı. O kadının durduğu yer bilinen bir yer oldu. Bütün Buhara şehri bu yerin yolunu görüp bildi. Dünyada taş da demirde kalmaz geçer. Zavallı kadın bir yıl sonra öldü. Kadın öldükten sonra halkın ateşi tekrar yandı. İnsanlar bu duruma çok sevindi. Her bir evde eğlence düzenlenip ateş yakıldı. Evin güzelliği yeniden geldi.

Buhara şahı Sînâ’yı çağırıp ona hürmet etti. Ne isterse verdi. Bir gün kendi kendilerine meclis kurup Sînâ’ya “Bize bir hünerini göster. Ey efendim! Âlimler halka örnektir. Bize örnek olasın. Gönlümüz sizin göl gibi ilminizden görmeyi, kısa kısa inci mercan dizmeyi arzu ediyor.” dediler.

Meclistekiler böyle eğlenceler rica ettiler. Sînâ ise naz edip hüner göstermeye çekindi. Meclistekiler Mısır’da olanları söylediler. “Bize denizden bir damla ver.” dediler. Vezirler

sayısız ricada bulundular. Kucaklayıp değerli ev eşyaları getirdiler. “Ey Efendim! Biraz eğlence gösterseniz mevsim yaza döner.” dediler.

Sînâ biraz naz etse de keramet göstermeye mecbur kaldı. İnsanların içinde Bir şey yapıyormuş gibi biraz kımıldayıp kalkıp oturdu. Sînâ’nın “Tamam” diye sözü duyuldu. Başköşedeki kapı tarafından yedi başlı ejderha içeriye girdi. Ejderha özellikle çok korkunç ve heybetliydi. İnsanlar hiç ses çıkarmadan oturdu. Islık sesi insanın başını ağrıtıyordu. Tam insanlara saldırdığı sırada yine bir ejderha daha kanatlarını açıp çıktı. İkinci ejderha padişahın tahtının altından çıktı. O diğerinden daha üstün görünüyordu. İki ejderha birbirine hücum edip hamle yapmaya başladılar. İnsanlar yerin sallandığını gördüler. Birbirlerine ağızlarından ateş saçtılar. Alevler oradaki insanlara sıçradı. Zelzele olup yer sallandığında oradakiler şaşkınlıktan ne yapacaklarını bilemediler. Oradakiler korkudan birbirlerinin arkasına saklandılar. Padişahın korkudan rengi attı. Dili tulup hiçbir şey söyleyemedi. Molla gibi dizleri büküldü. Serhan iman edip iki gözü yuvalarından fırlayıp öldü.

Oradakiler ellerini birleştirip ağlayarak yalvardılar. Hepsi çok korkmuştu. “Tehlikeli kerameti bıraksanız gönüllerimiz şad olsa!” dediler. Sînâ bunu kabul etti. Daha önceki gibi dakikasında geri gönderip orayı sessiz bir şekle soktu.

Önceki durum son bulduktan sonra Sînâ elini sallayıp kapıya koydu. Hazırlık yapar gibi yaptı. Güzel kapı tarafından bir perde açıldı. Bu kez bir alay müzisyen, güzel giyimli süslü şarkıcı ve dansçı kızlar geldi. Daha sonra yakışıklı mis kokulu yiğitler geldi. Her biri yüz altmış kilo yük kaldırıyor gibi milyonu yerine getiriyorlardı. Her birinin elinde müzik aleti vardı. Rüyadaki eşya gibi hiçbiri yerleşmedi.

Hepsi Buhara’nın padişahına bakıp başını eğip ona hürmet gösterdiler. Aynı yerde büyümüş tam da yan yanaymış gibi göründüler.

Sanatçılar bir süre sanatlarını icra ettiler. Dinleyenleri kendilerinden geçirdiler. Kızlar şarkı söyleyip dans ettiler. Akli az olanlar evi terk etmiş gibi oldular. Hüzünlü ve kederli olanlar, yüreklerinde dert olanlar. Sevda ezgilerini dinleyip ağlamışlar.

Şarkılara türkülere herkes hayran oldu. “Bu bir mutluluk, bu eğlence bu muhteşem!” dediler. Ey ilim, ey Eflatun, ey insanoğlu, ey dünya, güzel hayat, ilginç meydan. (7001-7100) Meclistekiler “Bu düş mü yoksa gerçek mi? diye aralarında konuşup düşündüler. Mutluluktan havalara uçtular. “Ey Sînâ, Ey Sînâ!” diyerek övündüler. Bu ilginç olay sonlandı. Ancak oradakiler eğlenceye doymadılar. “Bir tane daha ilminizden gösterin.” diye şükranlarını sundular.

Sînâ yine elini kaldırdı. Perde açıldı. O perdeden bir yiğit altın leğen, gümüş ibrik, omuzunda ipek havlu ile geldi. Elinizi yıkayın diye işaret etti. İnsanlar bunu uygun görüp ellerini yıkadılar. İpekten, atlastan sofralar kurulup altın ve gümüş tabaklar koyuldu.

Meclistekilere hürmet gösterdiler. Meclisteki herkes sofraların etrafında toplandı. Göl gibi sofralar kuruldu meclistekilere. Sofraya daha önce görülmemiş yemekler, şerbetler dağ gibi yığıldı. Meclisteki adamlar bunları anlatacak söz bulamıyorlardı. Bilge kişiler de bir şey söyleyemiyorlardı.

Meclistekiler nefes almadan yiyip içtiler. Gözleri doymadı yemekten. Çünkü hiçbir zaman böyle yemek görmemişlerdi. Meclistekiler için tadını bilmediği yemek lezzetliydi. Yemeklerin hesabı yoktu. Yeseler de yemekler değişmiyordu. “Bu yemek nasıl lezzetli ve nasıl hiç eksilmiyor? Ne kadar yersek yiyelim doymuyoruz.” dediler. Yiğitler şaraptan da içiyorlardı. Yaradan bu içeceği nasıl tatlı yaratmıştı? Ne kadar içersen iç insan sarhoş olmuyordu. Yemekten de içekten de ayrılamıyorlardı.

“Azizim, bu cennetteki yemek mi?” dediler. Çeşitli yemeklerin ustaları vardı. Bir vakit sonra padişah “Sofra duası etmek için artık duralım.” dedi.

Padişah ve vezir kolunu açtı. Ne deseler hepsi çayı hazır etti.

— Teşekkür ederiz. Yemek bitmiyor. Halk memnun oldu. Yemekler, bu yiyecekler bitmiyor. Biz doyduk.

Padişah öyle deyince Sînâ işaret etti. Çekirdek, badem, yemiş ve şarap toplandı. Yiğitler, hizmetçiler bir bir geldikleri yoldan sırayla gittiler. Vezirler, diğer kişiler yani meclistekiler Sînâ’ya şükranlarını sundular. Sînâ her gün ilim hüneriyle eğlence göstermeye hazır oldu.

Sînâ’nın adaletinin ve değerinin şöhreti yeryüzüne yayılmıştı. Mahmut adlı bir padişah bunları duymuştu. German ülkesindeki halk bu olanlardan haberdar olmuştu. O ülkenin padişahının âlimleri çoktu. Ünlüleri de birçok yere kadar ulaşmıştı. Çeşit çeşit ilim hünerleri vardı. Derin bilgiler talim etmişlerdi. Sînâ’yı duydular ve onu şehirlerine çağırmak için hediyeler hazırladılar. Kendi aralarında toplanıp “Acaba çağırsak Sînâ gelir mi?” diye konuştular. “Mısır’ın padişahı ile Buhara’nın padişahına neler olduğunu biz de öğrenelim. Bu iyi niyetleri biz de işitip görsek iyi olur.” deyip onu çağırmaya karar verdiler. Hepsi de “Gözle görülmeyen yiğidin kadrini kim bilir?” deyip Sînâ’yı çağırmayı diledi. Buhara’da Minjal adında bir tabip vardı. Bu kişi Sînâ’ya muhalif ve kötü kalpliydi. O âlimse ben de tabibim. Halk bana da değer veriyor. Ben ona baş eğmem. Onu tehlike görüp ondan çekinmem. Sînâ’nın kerametlerini kendi gözüyle görse de kibirlenip kendini övüyordu. Hekimliğini Sînâ’dan üstün görüyordu. Övünmesi övgüye değdi.

Minjal, padişahın veziriydi. Hekimlik yaptığı için halka da yakındı. Bir gün Buhara şehrinin padişahı German’ın padişahının mektubunu aldı. Mektupta German’ın padişahı hürmet edip saygılarını sunuyordu. Padişah “Sînâ ve Minjal’ı sizden izin isteyerek buraya davet etmek istiyoruz.” diye eliyle mektup yazmıştı. Sînâ’nın mertebesine saygı gösterip

Minjal'ı da epey övüp “İkisini de bize gönder.” demişti. “Siz bir vakit onların şerefine nail oldunuz. Şimdi biz de onları görmeyi arzu ederiz.” dedi.

Buhara'nın padişahı bunlara “German'nın padişahı mektup yazdı. Hürmet edip sizleri arzuluyor. Sizleri bizden diliyor.” dedi. Onlar için çağırılan yere gitmemek olmazdı. Gerçek isteği geri çeviren insan onmaz. Özellikle topluluğun muhabbetine siz de iyi niyet gösteriniz.

(7101-7200) Bunlar padişahın yanına gelip “Merhaba” deyip muhabbetle hürmet ettiler. “Gideceğimiz yer uzak ve tanıdığımız bir yer değil. Biz gitmeyeceğiz. Buhara'yı seviyoruz.” dediler. Buhara'nın padişahı “Çağırılan yere gitmemek ayıptır. Eğlencenin tamamı hayattayken olur. Öldükten sonra güle bülbül konar mı?” dedi. Onlar hayal ettikleri gibi olmasa da utanıp kabul ettiler. Padişah “Bir süre orada kaldıktan sonra hemen buraya dönersiniz.” dedi.

Sînâ, Minjal'a şunları söyledi.

— Dostum vezir. Yol parası, alet edevat hazır olsun. Uzak yerin padişahı çağırıyor. Yolda korunmazsak çok çekeriz. İkimiz de akrabayız. Şöhret ve mevki için kavga etmenin bir faydası yok. Mahmut Sultan'ın memleketi kırk günlük yol. Şehrin yolu sapa ve çöl var. Ben at arabası olmayan bir fakirim. Bende yiyecek içecek ile çadır yok. On günde bir yemek yerim. Ben bomboş yaya giderim. Küçüklüğümden beri az yiyeceğe alıştım ben. Bir ay boyunca karnım acıkmaz ve güçsüz düşmem. “Yaya atlıya eşlik edemez.” derler. Şimdiden hazırlıklı ol. Vezir yoldaşım sen hazırlan. Size bizim yiyeceklerimiz olmaz. Siz padişahın hekimisiniz. Kendinize uygun yemekler alın.

Minjal bencilliği yüzünden hiçbir şey söylemedi. Onu beğenmiyor, gönlünde kendini ondan büyük görüyordu. Sînâ'nın bu dediğini beğenmedi. Sînâ “Minjal dostum, sana söylüyorum. Hazırlanıp falan günü bana gel.” dedi. Minjal, çalım satarak bunu kabul etti ve söylenen gün hazır oldu ve Sînâ'nın yanına gitti.

Sînâ yanına yiyecek içecek almamıştı. Uzak yere doğru sefere başladılar. Yiyip içtiklerini birbirlerine göstermeden yolun yarısını yirmi günde yürüyüp geldiler. Vezir de “Benim senden ne eksikim var.” deyip yola atsız yaya çıkmıştı. Ayrıca bir yere tahıllarını da bırakmıştı az kaldığının farkına varmadan. Kötü duruma düştüğünü söylemedi. İnsan ayıbını sıkı sıkı saklardı. Gücü azalıp zayıfladı. Durumunu saklasa da Sînâ bu durumu anladı. Sînâ “Nasılsın dostum? Yardıma ihtiyaç varsa ben hazırım.” dedi. Sînâ inatlaştıktan sonra sorsa da Minjal ağzını açıp sırrını söylemedi.

Zavallı o kadar ters ve inatçıydı. “Beri gel!” deyip çağırırsa da adım atmadı. Rekabet ederek konuşarak geliyordu. Adım atmaya hâli kalmadı. Sînâ:

— Minjal, vezir dostum. Devletliye at da tulpar da hazır. Padişahlık mülkünü altına niye görevlendirmedin? Kendi kendini suçlayıp cefa çektin. Ben varı yoğu öğrenmiş biriym. İstesem göz açıp kapayıncaya kadar varırım. Kendini ateşe atan kelebek gibi bu kadar kendinize eziyet etmeyin.

Dediği zaman vezir adım atıp basacak yol bulamayıp aniden yere yuvarlandı. Sorsa yalnız adam cevap vermedi. Zavallı adam ağzını açıp hayatını kaybetti. Yirmi gün boyunca yaya yürüdüğüne ve böyle bir yolculukta Minjan'ın yolda ölmesine neden olduğuna pişman oldu.

“Erin kıymetini er bilir.” deyip bir yere mezar kazdı. Minjal'ı o mezara güzelce defnedip “Kendi hâlimi rüzgâr bilir.” dedi.

Minjal'la ilmi denk diye rekabet yüzünden yirmi gün yürümüştü. Veziri uygun bir yere yerleştirdikten sonra German'a nefes alıp verene kadar ulaştı. German'ın şehrine göz attı. Yerle göğün arasında güzelliği ile duruyordu. Kümbetleri ayla güneşle münakaşa ediyordu. Gören gözleri nurla dolduruyordu.

Sînâ attan inip oturdu. Gönlü muhabbetle dolup düşündü:

— Padişah'ın yanına “Ben Sînâ!” deyip varsam uygun olmaz. German'ın padişahıyla ve vezirleriyle sarayında buluştuğumda isteyip farklı güzel bir şey göstersem uygun olmaz. Kaç zamandır beni gelir diye aceleyle bekliyorlar. Bu iyi niyeti iyi karşılamalıyım. Kendileri arayıp bulsalar başarılı olur bu eğlence.

(7201-7300) İlim kudretinin hazinesini inceleyip padişahlığın isteğini yerine getirdi. Şehir gözden kayboldu. Tahtı, hissesi, başındaki tacı gözle görünmedi. Bu işi insanlar uyuduğu zaman yaptı. Herkes uyuduğu için bu durumu fark etmediler. Şehir hiç olmamış gibiydi. Halk uyanıp bakınca ıssız bir bozkırda yatıyorlardı.

Güneş nurunu saçarak etrafı aydınlattı. Şehirsiz kalan halk boşa çabaladı. Bir araya gelip Şah Mahmut'un yanına gelip “Bu nasıl olur?” diye arz ettiler. Mahmut, vezirlerini topladı.

— Hepsini neden hazırladım? Bağ bahçem, şehrim nerede? Bulun! Benim aklım başımdan gitti.

Vezirlerin hepsi bunun nasıl olduğuna çok şaşırdı. Yediden yetmişe herkes kaygılandı. Orta boylu sarı renkli bir vezir ayağa kalkıp konuştu. İlim hakkında bilgiliydi.

— Bu iş, ilim kudretiyle olmuş efendim. Bu Sînâ'nın size “Ben bugün geldim.” anlamına gelen işaretidir.” Tarih boyunca var olan şehir niye bugün kaybolsun. Bu mümkün mü? Tabiatın yeline hükmedip alan er, şehrimizi de aldı. Bunun çaresi nedir?

Mahmut, vezirine:

— Doğru mu söylüyorsun yoksa şaka mı yapıyorsun? Ben Sînâ'yı dostluk için çağırttım. Benim suçum ne ki bana düşmanlık edip şehrimi yok etti?

Vezir:

— Efendim, beni dinleyin. Bu size düşmanlık değil dostluktur. Daha önce tanışmamıştı. İlk önce öğrendiği memleketten uzakta olduğu için yaptı. O âlim, “Beni karşıla. Uzak yerden geliyorum.” haberini size verdi. İlim kudretinin kerametlerinin nice çeşidini yarın görürsünüz. Ona hürmet edip saygıyla karşılayalım. Dünyada sağ insana saygı göstermek lazım. Onu hürmetle karşılasak şehri tekrar yerine getirir.

Padişah:

— Öyleyse onu bulup uygun bir şekilde karşılayıp getirin. Şehrimiz yerine kolayca gelecekseniz hürmetle karşılamak boynumuzun borcudur.

Şehrin çoğu yerinde değişmeden aynı şekilde duruyordu. Sadece padişahın sarayı gözle görünmüyordu. Sînâ yalnız başına şehre girdi. Şehirde bir kapının avlusunda oturan zengin bir kişiye gözü ilişti. Zavallının yanına geldi. Malı mülkü çok bu şehrin zenginiydi. Adamın yanında hizmet edip el pençe divan duran hizmetçileri vardı.

Bu zengin oldukça kibirli, iyiliği bilmeyen kötü biriydi. Yemeğe konan sineğin ayaklarını yalamadan sineği bırakmayan cimriydi. Üstüne oldukça pahalı elbiseler giymişti. Yayılmış kibirlenip duruyordu. Sînâ böylelerini görünce onlara ceza vermeyi aklına koyardı. Önünde hizmetçiler başlarını eğmiş duruyorlardı. Zengin, Sînâ'yı görünce biraz çekindi. Kaykılan karnı epey şişmandı. Dimdik kürek dişi parlayıp duruyordu. Fakir görse yüzü buruşurdu. Fakir gelse başını yukarı kaldırıp giderdi. Sînâ yanına gelip zenginden para istedi.

Zengin, öfkeyle ayağa kalktı. Şişman gibiydi. Yiğitlerine “Nasılsa fakir bu. Kovun bu zavallıyı!” diye emretti. Yiğitler, soğuk yüz görünüşüyle kefenleyip Sînâ'yı azarlayıp kovdular. Sînâ bu olanlara çok rencide oldu. Kendisine yapılanlara cevap vermek için dönüp gitti.

Zengin adamın hatasını anlamasını sağlamaya karar verdi. Onun karakterini anlamak için baktı. Bu zenginin samimiyetini, gerçek arzusunu anladı. Bir yürük güzel katıra binmek istiyordu. Sînâ zenginin sırrını anlayıp bıyık altından gülüp mutlu oldu. Elindeki değneğini katır yaptı. Maviye çalan ince kumaştan başına sarık sardı. Kendini zengin bir tüccar yapıp güzel güçlü katırına bindi. O zengin adam yerinde oturuyordu. Sînâ sokaktan ses çıkararak geçiriyordu. Zengin adam Sînâ'nın geçtiğini gördü. Görür görmez güzel katırı fark etti. Zengin adam hemen Sînâ'nın arkasına adam gönderip “Hemen şu güzel katıra binen adamı çağırın!” dedi.

(7301- 7402) Bir yiğit Sînâ'nın ardından varıp “Zengin adam sizi çağırıyor.” dedi. Sînâ çağırılınca hemen dönüp rahvan şekilde yürüyerek rüzgârdan hızlı hareket ederek vardı. Rüzgârdan hızlı, sudan güzel ipek tüylü, harbi gibi dümdüz kamış kulakları çok değerli, muz belli, dökme toynaklı, saçak kuyruklu güçlü karnıyla geldi.

Zengin adam katırı almak için Sînâ'nın yanına gelip “Bu atı bana satınız.” diye yalvardı. Zenginin aklı katırda kaldı. Bir türlü ondan vazgeçemiyordu. Vazgeçse kaygı yüreğinden eksik olmazdı. Başını eğip hiç gözünü ayırmadı.

Zengin adam bin akçeye katırı satın aldı ve maksadına ulaşmış soylu hale geldi. Sînâ atı sattıktan sonra yoluna devam etti. Zengin adam ise katıra binip yola çıktı. Eline ipek kamçı alıp atı yola salıp hızlı bir şekilde yol aldı. “Bin akçeye aldığım bu hayvan zenginliğime çok yakıştı.” diye düşündü.

Biraz gittikten sonra yolda bir bahçe gördü. Daha önce bu yoldan geçmişti ama böyle güzel bir bahçe görmemişti. Bahçenin yanına hızlıca gelip durdu. Hiçbir zaman böyle bir bahçe görmemişti. Baksa bahçenin yanında bir havuz vardı. Katırın üstünde tulpar at gibi durup “Tüh, bu bahçe kimin acaba!” diye düşündü.

Zengin adam, bahçenin kapısının dışından içini gözetledi. Bahçenin içindeki eğlenceye hayran kaldı. “German padişahının bağı mı?” diye düşündü. Bahçenin yanında havuz gördü. Katır da bu suyu görüp oraya yöneldi. Hayvan su içmemişti “Katırım kanıncaya kadar su iç!” deyip havuzun yanına geldi. Havuzun ağzı küçük ama çok derindi. Altından yapılmış kırmızı kabındaki su gibiydi. Katır eğilince havuza düştü. Zengin aşağı yetişeyim derken eğilip düştü. Eğilip düşünce kendinden geçti. Bir süre kendini kaybedip durdu. “Acaba su içtikten sonra kapıdan bahçenin içine mi girdi?” diye düşündü.

“Katırım nerede?” diye içeriye girdi. İçeri girse bir de ne görsün? İçeride bir meclis kurulmuştu. Mecliste eğlence vardı. Meclise yaklaşıp cennet gibi parlayıp kırk elli kadar ilgi çekici kız oturuyordu. Yeşil yer, ilginç kırmızı çiçekler, sümbül saçlı ipek huylu nazik sesler. Hepsizengini karşılayıp hürmet gösterdi. Ay ile güneş seçkin ip gibiydi.

İnce belli, üzüm gözlü, elma boyunlu kızların hepsizbirden hürmet edip yer gösterdi. Adamın önüne sofrakurup yemek getirdiler. Halka haysiyetsiz olan acımasız adam kızlara şöhretli oldu. Her türlü lâtife ile şarap koydular. Her bir kızın şakası çeşit çeşitti. Şarap içip mutluluktan havalara uçtu. Vücudu ateşlenip birbirlerini sıkıca kucaklayıp öptüler. Dombıra çalıp şarkı söylediler. Birbirlerini sevip kendilerinden geçtiler. Bir güzel kız sarı sazan gibi silkelenip suyu hareket ettirip adamın boynuna sarıldı. O acımasız zengin adam mutlu olup “Canım” deyip kızzan daha beter şekilde onu kucaklayıp öptü. Belinden bir eliyle sıkıca tutup daha önce söylenen işi yaptı.

İkişer ikişer şarkı söyleyen kızlar gürültü çıkararak ince bir sesle gülüştüler. Aklındaki işi bitirdikten sonra it nefsi iradesiyle geniş bir doyum buldu. Aklındaki işi bitirdikten sonra yiğidin gönlü şad oldu. Etrafına baksa ne görsün? Etrafını insanlar sarmış eğlencedeymiş gibi gülüşüyorlardı. Dişi kız dediği bir it imiş. Düzlük dediği yer de şehrin pazarıymış. Utanıp yerinden hızlıca kalktı. Eliyle bir şeye basıp kaçtı.

İnsanlar temaşa edip uğuldaşarak gülüşüyorlardı. Kadınlar utanıp yüzlerini kapatmışlardı. İnsanların bazıları adamı yakalayıp “Hırsız bu!” kızıdan kaçıyor diye bırakmadılar. “Aşığını bırakıp nereye gidiyorsun? İnsanlara saygınlık alışkanlığını gösterdin. Güzelliğine teşekkür ederiz damat. Halkım gizliyi sevmiyor.” dediler. İti de bırakmayıp getirdiler. İnsanlar, adamı yakalayıp elbiselerini bulup giydirmeden kadıya götürdüler.

Çırılçıplak elbisesiz yaptığı iş tamamıyla uygunsuzdu. Kadı “Senin bu yaptın nasıl bir iş?” diye sordu. (7403-7501) Zengin adam katırı, havuzu, bahçeyi de dâhil her şeyi baştan sona anlattı. Halktan korkmadan “Bahçenin içinde şöyle bir iş oldu.” diye anlattı.

Kadı, “Bunu cin çarpmış. Aklını kaybetmiş deli divane olmuş.” diye düşündü. Kadı, adamı tabipler ile halk hekimleri bir araya gelip kontrol etsin diye onlara gönderdi.

Kadı, daha sonra adamı tekrar çağırttı. Adam önceki söylediklerini tekrar ediyordu. Kadı adamın cinden ayrılıp sağlığına kavuşması için adama günde beş yüz kamçı vurulmasını emretti. Kadı:

— Böyle yapmasak cinler onu bırakmaz. Aklının başına gelmesi kolay değil. Güçlü cin var gücüyle adama yapışmış. Kamçı vurmasak kolay ayrılmaz.

Sînâ, adama kamçı vurulmasını eğlenerek dışarıdan seyrediyordu. Aradan bir aydan fazla zaman geçti. Sînâ ayırmak için geldi.

Adam, her kırbaç vurulduğunda “Suçum ne benim?” diyordu. Er, “Katırın suya baktığında ne yaptı?” diyordu. Adam her zaman doğrusunu söylüyordu ama er eziyet çektirip kırbacı vuruyordu.

Adamın ölüme yaklaştığını görünce Sînâ ona acıdı. Saygın biri gibi yürüyerek hastanenin içine girdi. Yavaş yavaş yürüyerek zengin adamın yanına geldi. Acıklı bir şekilde selamlaşıp hâlini hatırlarını sorup sohbet etti. Adama acımış gibi yaparak şöyle bir akıl verdi:

— Ey yavrum! Bu soyluya yerleşmiş bir iş değil. Fakiri kötü, iğrenç görmüşsün. Cimri, hasis birisin. Zavallı kapına geldiğinde onu kovdurmuşsun. Bu çok günah. Bunlara hep cimriliğin sebep oldu. Şimdi gelelim senin bu belanın çözümüne. Bu sebeple bu belaya düştün. Günlük beş yüz kamçı ıstıraplı bir iş. Bu beladan, günlük beş yüz kamçıdan kurtulmanın çözümü bu: “Katır ne yaptı?” deseler “Havuz suyunun dibinde katır ne yapsın?” diye cevap

ver. “Katırınız şimdi nerede?” diye sorsalar ahırda güzel bir yerde bağlı deyin. Bundan sonra iki bin akçe vermezsen çıkar yol bulunmaz yavrum.

Zengin, “Tamam!” deyip var gücüyle söz verdi. Sînâ, zengin adama neler yapacağını öğrettikten sonra çıkıp gitti. Beş yüz kamçı vuran hekimler sallana sallana adamın yanına geldiler. Kamçılarını eline alıp vurmaya hazırlandılar. Zengin adama “Katırına ne oldu?” diye sorup acaba ne söyleyecek deyip doğruca yüzüne baktılar.

Zengin adam:

— Katır nerede olacak? Evde.

— Su deposu?

— Havuzdan ne yiyecek o?

Zengin böyle söyleyince kamçı vurmaya bıraktılar. Hemen hâkime varıp “Havuz demeyi bıraktı. Zavallı adam hastalıktan kurtuldu. Cini içinden çabucak çıkardı” diye haber verdiler.

Zalim zengin günde beş yüz kamçı yiyip zavallı bir şekilde evine geldi. “Kötü işlere de karışıyor âlimler.” diye düşündü. Kurtulup geldikten sonra yine eski hâline döndü. Kurtulmak için verdiği iki bin akçe içini acıtiyordu. Zehir gibi içine işlemişti. Yediği bal su gibi geliyordu. Görse gölden atılmış kaz ile kuğu gibi Sînâ’yı öldürmek istedi.

Sînâ birkaç gün gezindi. Bir gün bir dervişe denk geldi. “Yoldaş ben size bin akçe para vereyim.” deyip dervişi yanına alıp zengin adamın yanına geldi. Zengin adamın sarayına vardı. Adam hizmetçilerine epey iş buyurmuştu. Adam, Sînâ’nın kendi gibi birini daha bulup geldiğini anladı. Adam gerçeği unutup ikisine de öfkeyle bakıp “Paraya mı geldin?” dedi. “Hizmetçilerime yakalatıp hemen kamçı vurdurayım. Benim yediğim yemiştin o da tatsın, yanan ateş canına köz gibi değsin.” diye düşündü. Sînâ ilim kudretiyle efsun okuyup adamın düşüncelerini anladı. Kamıştan yapılmış ev gibi gönlünden geçenleri gördü. Görür görmez bir karara vardı. “Cimriliğine bakılırsa elindekileri başkasına vermeyi sevmez.” dedi.

(7502-7601) Yediği yemeğine sinek konup kanadına, burnuna yemek bulaşsa yakalayıp mutlu olurdu. Daha da ileri gidip kanadını ve burnunu yalayıp mutlu olurdu. “Bu uçmak için kanadın. Ayağın kanadının dostu.” deyip çekip “Bu benim nasibimmiş.” deyip yalayıp bırakırdı. Bazı zamanlarda küçük sinek tutsa mutlu olup “Doğru işin hırsız.” diye bağırıp bırakırdı. Bunu yaparken üşenmezdi. Bazı zamanlar yakalayamasa gösterip çok pişman olurdu. Hiç kimsenin dediğini onaylamadan üç gün yemek yemeden su içmeden dururdu. Kanıtlarıyla birlikte bahsedilen o zalim kötü zengindi.

“Sînâ, katırı zenginin gözüne hayal meyal gösterdi. Başı ve kulağı açık şekilde görünüyordu. Adam önceki olayı anlayıp Sînâ’nın yüzüne aniden baktı. Sînâ işaret parmağı ile dünkü yediği dayakları ona hatırlattı. Çok mücadeleyle anlatılmış gibi sezdi.

Zengin, “Bu boş insan değil.” diye düşündü. Başkalarına akıl danışıp konuşmadı. Adam “Para kesemi getirin.” diye emretti. Sînâ’ya bin beş yüz akçe sayıp verdi. Rica edip Sînâ’ya baş eğdi. “Her zaman hatırlayın!” deyip elini öptü. Sînâ gülümseyip dışarıya çıktı. Bin akçeyi yoldaşı dervişe verdi.

Sînâ yeni bir yer bulup yine bir şey daha yapmak istedi. Arap görünüşlü bir adam meydana getirip gönlü kayıp kasaba vardı. Bu kasap kelle satıyordu. Her kim gelip parasını verirse kelleyi satıyordu. Sînâ, kasaba şöyle dedi:

— Benim söylediğim isteğimi dinleyin! Bu benim dilsiz Arap yiğidim. Her gün sırtına bir kap yüklenip size gelir. Kabın içine kellenin parasını koyarım. Kendin bakıp parayı alırsın. Parayı aldıktan sonra kabın içine bir koyun kellesi koyarsın. O; sağır, dilsiz, eksik akıllı bir adam. Yarasından tanıyıp tekrar verirsın ona.

Sînâ böyle dedikten sonra kasap kabul edip söz verdi. Her gün koyun kellesi aldı. Sînâ’nın o isteğini kırmadan kelleyi verdi. Kasap kırk gün boyunca aldığı yeni paraları ayırmadan bir yerde biriktirdi. Sînâ’dan aldığı paralar su gibi yeniydi. Onları kızıl bayrak gibi harcamadı. Kırk gün olunca akçeler de kırka tamamlandı. Bir iş bir işin peşinden gelmeden durur mu? Sînâ’dan gelen paralara ilgi duyduğundan ayrı temiz bir yere önem vererek koydu. Bir gün bir iş için paralar lazım oldu. Bu sebeple harcamak için paraları aradı. Paraların olduğu yere baksa kırk akçe yok yerinde kırk kâğıt var. Bu paralara ne oldu deyip çok şaşırdı. Bu bir sihir mi deyip üzüldü. Bu sırada Sînâ’nın adamı kıymetli Arap çıkageldi.

Kasap, Arap’ın sırtlandığı kutusunu görünce sinirden gözleri döndü. Arap’ın alnına vurdu. Arap sırt üstü yere düştü. Baksa bir kişinin kellesi olmuştu. Zavallının kellesini görünce akli başından uçup gitti. Sokaktaki insanları çağırıp “İnsanın kelle olması nasıl bir iştir?” diye sordu. Sokaktaki kişiler toplanıp “İnsan hiç kelle olur mu?” dediler. Toplananlardan her biri farklı şeyler söyledi. Sokaktan Sînâ geçiyordu. Sînâ, kasabın dükkânına gelip “Benim yiğidim geldi mi?” diye sordu. Kasap, it görmüş keçi gibi ürküp Sînâ’nın yakasından tuttu.

— Verdiğin paraların hepsi kâğıt oldu. Bana para lazım oldu, hemen bulup paramı ver.

Sînâ:

— Ey insafsız! Arap nerede? Sabredip sırayla söze bak!

Kasap cevap verme sırası kendine gelince şöyle dedi:

— Sinirlenince sabredemedim bir defa yumruk vurdum. Hemen öldü ve adam kellesi oldu.

Sînâ insanlara yüksek sesle şöyle dedi:

— Şahit olun Müslümanlar! İnsanoğlu kelle olur mu hiç? “Hırsız.” deyip adamımı öldürdü. Bu zalim, zararı olmayan genç yiğidimi, yavrumu, Arap’ımı öldürdü.

Şehrin halkı hemen toplandı. Sînâ, kasaba “Adamımı bulup ver.” diyordu. (7602-7701) Kalabalık ikiye bölündü. Kimisi Sînâ’ya kimisi kasaba hak verdi. Konuşma bitince nehir gibi akıp kadının huzuruna gitmeye karar verdiler.

İki grup da kadının huzuruna vardı. Kasap kendi derdini anlattı. Sînâ ise şöyle cevap verdi:

— Ey adil, kara efendim! Bu kellecinin mesleği yaz kış insan kellesini koyun kellesi diye satmaktır. Bu tam bir büyük zalim sanatkârdır. Ey efendim! Söylediklerimi dikkate alınız. Sözlerim gerçektir, söylediklerimi yalan demeyin. Söylediklerim yalansan ben suçluyum. Bana inanmazsanız kontrol ediniz.

Sînâ’nın söylediklerini kadı kabul etti. Bu acayip bir soru oldu. Kasabın dükkânını kontrol etmesi için mollalara izin verdi. Müfettiş kontrol etmeye geldiğinde bir oğlan kellesi, saçı uzun bir kadın kellesi ve sakallı bir yaşlı kellesi bulundu. Müfettiş hemen gelip kadıya haber verdi. Özellikle koyunun kellesini bulamadı. Çağırdığında Sînâ’yı da bulamadı. Kasap da çılgılık atıp başını verdi.

— Aman Allah’ım! Efendim, bu tam bir büyücü. Bu insanları aldatıp hayat süren bir acımız.

Böyle söylese de kadı efendi onu dinlemedi. Onu idama mahkûm etti. Kasap ağlayıp sızlayarak arz etti.

— Ey efendim! Zulümden kaçınınız. Kırk gün boyunca aldığım param kâğıt oldu. Durmayıp yine kaçtı. Bakın burada ne kadar insan toplandı. Hepsinin de iyi kötü kafası var. Benim vebalimi almayınız. O sihirdi, buna Allah şahit. Bana inanmazsanız meskenimi kontrol ediniz. Küçük çocuğumu yetim bırakıp ağlatmayınız. İtibarsız büyücünün sözüne inanıp gerçeği öğrenmeden beni maskara etmeyiniz. Ben insan kellesi pişirip satmıyorum. Bu işten Allah için bir suçum yok. Kadı efendi tekrar kontrol edip araştırınız. Eğer öyle olursa ben oğlumun kellesini yerim.

Kadılar tekrar varıp acele etmeden, şaşırmadan kontrol ettiler. Baksalar hepsi koyun kellesi. Kasabı serbest bıraktılar. Kasap “Kelle satacağım diye başımdan olacaktım.” dedi. Yakasına engelleyeyim diye yapışınca az daha darağacına asılacaktı. Ağlayıp feryat edip kurtuldu.

Bu olay bütün German ülkesinin tüm şehirlerine kulaktan kulağa yayıldı. Her yerde konuşulup temaşa edilince Mahmut’un kulağına kadar gitti. Mahmut “Bu nasıl olur?” diye çok

şasırdı. Vezirleri ve beyleriyle toplandı. Vezirleri “Bu Sînâ’nın işidir. Ben geldim beni bul demek istiyor.” dedi.

German ülkesinin her tarafına adam gönderip Sînâ’yı arattı. Hiçbir yerde yoktu. Yorulup bitkin düşüp yürüyüverdi.

Günler günleri kovaladı. Günlerden bir gün Sînâ, German’nın şehrinin pazarında bir dükkânda garip bir yiğit gördü. Güzel yüzlü genç yiğit gelip Sînâ’nın karşısında durdu. Sînâ, edepliliğini, keskinliğini, ilim kudreti gücüyle ölçtü. Güzel fikirlerinin tazeliğini, rahatlığının içeriğini kontrol eder gibiydi. Ona simya ilminin kudretini ve tılsımı öğretmek istedi.

O yiğidin babası kötü düşünceli biriydi. Çok zalim haramzade biriydi. Sînâ’ya “Git buradan! Dükkâna yaklaşıp adım atma!” diye azarladı. Sinirli bir şekilde “Uzak dur!” dedi. İğrenip “Defol fakir! Senin gibi zavallı bir fakir yüzünden kırk gün bela gitmez.” deyip yüzünü buruşturdu.

Sînâ bu sözlerle üzüldü kırıldı. Kötü sözlerle vurulmadan, kırılmadan cefa çekti. “Bu adama bir şey yapmak bana zevki sefa olacak.” dedi.

Sînâ, şehrin susuz, kurak çöl olan bir yerine geldi. Dört ağacı aynı boyda kesip güzel bir bahçe hâline getirdi. Dört tarafı şahane bir bağ bahçe oldu. Ağaçlar yemyeşildi. Bahçe doğal taze çiçeklerle, elma, kayısı, üzüm, nar gibi çeşitli renkteki meyveler rengârenkti. (7702-7803) Her yerde armut, vişne, incir, şeftali vardı. Sadece ayakla basılacak yerler boştu. Bahçede adı bilinmeyen sayısız meyve ve çeşitli güzel hurma ağaçları vardı. İnsan bir bakınca gözlerini alamıyor aklından çıkaramıyordu. Ağaçların altında gölgede yürünecek birçok yol vardı. Bahçeye yeşil meyveler çok yakışıyordu. Çiçekler rengârenk parıltıyor, bülbüller ötüşerek uçuşuyordu. Billur gibi sular parıltıdayarak akıyordu. İnsan bakmaya doymazdı. Bahçenin türünü hiç kimse görmemişti. Dünyada bunun gibi başka bir bahçe daha yoktu. Altın, gümüş yüklü deve vermiş kıyıp bir meyve vermez gibiydi. Azrail kendi sırtlayıp götürse bahçenin içine giren kişi ölmezdi.

Sînâ kendini zengin bir adam kılığına soktu. Sakalı bıyığı güzelliğine uygun çok yaraşmıştı. Elinde gümüş kaplı değnek vardı. Kendini kıran o zengin adamın yanına geldi. Dün dükkânda gördüğü güzel yiğit babasıyla birlikte ticaret yapıyordu. Sînâ yanlarına varıp uygun bir şekilde selamlaşıp zengin adamın karşısına dizlerini büküp oturdu.

— Beyim, bende bir bahçe var. Bahçemdeki meyveler ve çiçekleri beğenirseniz size satayım. Acil paraya ihtiyacım olduğu için ilk önce size gelip söylüyorum. Bahçenin içi meyve ile dolu. Görmeden şüphe etmeyin, kendi gözünüzle görün. Almak isterseniz kesinle ucuza satacağım. Almasanız da bahçemi gezin. Eğer varmak istemesen de o kadar gönül koymam. Kanaat etmesem de tanış olduğumuz için temaşa etmek istersin diye sana söyledim. Zamanı

gelip bahçemi almak istersen bahçem olgunlaşmış meyvelerle dolu. Pazarda satmak istersen senin için ticaret olur. Kendininkini ölçüp planla.

Meyve vakti geçmişti. Söylenen sözler adamı etkiledi. Dünya özellikle onun gibilere taze gelin gibi yetişmesi gerekti. Adam çocuğu ile ata bindi. Adam “Meyveyi ucuza aldım.” diye kendinden geçmişti. Şehirden biraz uzak bir yere iki atlı bir katırlı vardılar.

Bahçedeki ağaçlar açık mavi gökyüzüne ulaşmıştı. Bahçede gözle görülmemiş çeşit çeşit ağaç vardı. Olgunlaşmış meyvelerin bir benzeri dünyada yoktu. Tadan gençler ömür boyunca unutamaz gibiydi. Hurma ağaçlarının yaprağı sallanıyordu. Adamın aklı başından gitti. Bahçeyi dikkatlice inceledi. Adam bahçeyi on bin akçeye satın aldı. Parayı getirmek için eve kendisi gitti. Vakit kısa, süre azdı. Kış olup kar yağsa yaya kalırlardı. Babası oğluna:

— Araba alıp gel. Aheste aheste durma bunları pazara çıkarıp sat. Yöneticilere bu meyvelerden hediye veririz. Yakın bir yerde böyle bir bahçe yok. Şimdi on akçemiz on bin akçe oldu.

Sînâ parasını alıp yoluna gitti. Zengin adam öylesine aldım bahçeyi deyip orada kaldı. Bahçenin güvende olması için bahçenin yanına iki adam koydu. Kendi de araba almak için şehre geri gitti. “Mal olsa uğursuz zenginde irade var mı? Allah kısmet ederse yarın sabah şafak vakti çeşitli meyveleri pazara götüreyim.” dedi. Adam güneş battıktan sonra evine gitti.

Bahçede bekçilik yapan yiğitler ortalık sakinledikten, bütün meyveleri tattıktan sonra yarı uyanık bir şekilde uyudular. Değerine akıl ermeyen sallanan meyve ağaçlarının arasına yattılar. Adamlardan biri dimdik sırt üstü yattı. Ağzı tam bir meyvenin altına denk geliyordu. Meyvenin balı parlamış, epey olgunlaşmıştı. Çeşitli çiçeklerin kokuları etrafa yayılıyordu. Şaşırp yatan adam ağzına sarkan bir meyve değer değmez uyandı. Meyvenin balı adamın ağzına damlayınca adam uyandı. Kız gibi bu duruma ilgi duydu. Meyveyi yemek için uzandı. Kolunu uzatıp yukarı uzanınca meyve de yukarıya çekildi. Bu meyveyi almaya dayanamayıp oturduğu yerden kalktı. İkinci defa meyveyi almak için elini uzattı. Meyve kolunun yetişemeyeceği bir yere çekildi. “Eyvah! Gerçekten de meyve kaçıyor mu?” dedi. Meyveyi almak için iyice hırslandı. Meyve daha da yukarı çıktı. Adam ayağa kalkıp elini uzattı. Meyve oradan da daha yukarıya kaçtı. Adam elinle alamayınca meyveye taş attı. (7804-7903) Taşla meyveyi vurup yere düşürdü. “Şimdi seni aldım.” deyip eğildi. Eğilse de meyve yuvarlanıp ele geçmiyordu. Yokuştan yuvarlanıp kayboldu.

— Azizim, elmaya can mı geldi? Canlanıp kaçıp gitti. Tövbe yarabbi! Bu elma şeytan olabilir. Yoksa ben bunayıp aklımı mı kaybettim?

Birisi “Tüh yavrum! Kaçıp nereye gitsin. Gün çıktıktan sonra bulursun.” dedi. Daha sonra ikisi de uyudular. Güneş doğunca uyandılar.

Onlar dün gece kopup yere düşüp yuvarlanarak ortadan kaybolan elmayı düşünüyorlardı. Bir de baksalar elma, kayısı, çeşit çeşit meyvenin olduğu bahçe ortada yoktu. Ortada ne bahçe ne de meyve vardı. Önceden karşılarında olan mezar da yoktu. Bahçenin yerinde yeller esiyordu. Orası çölde bir yerdi. Bekçilerden biri:

— Biz hepten bunadık mı? Biz unutup başka bir yere mi gittik?

Diğeri:

— Biz ufacak bile yer değiştirmedik. Hiçbir zaman aklımızı kaybetmedik. Sen bunu bir hastalığa yorma.

— Aklımızı kaybetmediyse zengin adam gelir. Doğrudan buraya gelse iyi. Onunla birlikte olup tam tutsak.

— Neyi tam yakalayacaksın? Konuşmayı bırak. Yeri burası. Yer değiştirmiyorsun. On bin akçe zenginin hoşuna gitse de bahçe yok. Sen de benimle bundan payını alacaksın.

— Sen de alma bende almayayım.

— Ben neyi almayayım. Biz neye baktık?

— Kendimiz sağ kalsak buna şükür. Bırak şimdi yeri almasam yel de almıyorum.

Onlar burada konuşa dursunlar. Zengin adama ne olduğunu anlatalım. Adam övünerek karısına “Bahçe satın aldım.” dedi. O gece uyuyamadı, şafak söker sökmez yola çıktı. Aceleden geceyi sabah edemedi. Huzursuzlanıp sağa sola dönerek geceyi geçirdi. Adam meyve yükleyip satmak için bahçenin olduğu yere zavallı oğluyla birlikte arabayla geldi. At arabasıyla deve arabasını ses çıkartarak geldi. Sokakta konuşan iki bekçiye gördü. Onlara “Bahçe nerede?” dedi. Sesi yankılandı.

— Beyim, bahçenizde nöbet tuttuk. Sizinle mutlu olduk. Hırsız itle kuş meyveleri ziyan etmesin diye uyumadan bekledik.

Birisi de kendi gördüklerini anlattı. Gönlnü meyveye kaptırmasını söyledi. Sonra o meyveyi taşla yere düşürdüğünü, mum gibi bembeyaz olup birden sönmelerini anlattı.

— Hakkımız olan parayı almadan bahçenizi gözetledik. Dertsiz yattık. Gece boyu gözetledik hiçbir şey olmadı. Sonrasında derde düştük.

Adam, çaresiz kalıp aklını kaybetmiş gibi oldu. Bozkırda, azgın aygır gibi etrafındakilere kişnemedi kanadı kırılmış gibi olup şehre paldır güldür dönüp gitti.

Bu olayı komşuları işitti. Elçiler bu olayı her yer ulaştırdı. Şehir halkı bu olayın bütün ayrıntılarına vakıf oldu. Bu olaydan padişah Mahmut da haberdar oldu. Mahmut’un vezirleri “Bunu yapan da Sînâ. O erde ilim kudreti hazır.” dediler. Mahmut başını sallayıp hayal etti.

“Bizlere şimdi niye görünmedi?” dedi. Mahmut, “Sînâ’nın şimdi yaptığı işleri insanoğlu yazmakla bitiremez. O erlerle dostluk yapıp sohbet edip garibin meclisini görür müydü?” dedi.

Mahmut’un İvhana adlı bir veziri vardı. Bu vezir ilim ve simyadan haberdardı.

— Ey, efendim! Sînâ’nın adını ağzınızdan düşürmediniz. O Farsın, Tacîğin inatçı biridir. Ben onu arayıp bulup getireyim. Bana hediye olarak ne vereceksiniz?

Vezir böyle deyince Sultan Mahmut vezire birçok şey vermeye söz verdi. Vezir “İnşallah Sînâ’yı ben bulurum.” deyip bir iş etti. Yaptığıyla Sînâ’nın elini ayağını tutmaz hale getirdi. Sultan şahın yanın getirdi. Onları saygıyla hürmetle karşıladı.

Sînâ’nın yapılanları yok edip kurtulmaya gücü vardı. Ancak o “Acaba beni yakalayıp ne yapacak? Sabredip göreyim. Onu deneyeyim.” diye düşündü.

Bunlar geldiğinde Mahmut tek başınaydı. Tacı başında değil başı açık duruyordu. Sînâ, değerli taşlarla süslü bir taca dönüşüp Mahmut’un başına konuverdi. (7904-8003) İvhana vezir, Mahmut’a “Ey efendim, kendinizi koruyun! Başınıza adı meşhur Sînâ kondu.” dedi. Sultan Mahmut şaşırıp bakakaldı. İyi gelenekleri yapmak için acele etti. Baksa değerli taşlarla süslenen yedi boynuz var. Her bir boynuzda kırmızı yıldız cevheri var. Her cevher yeryüzündeki memleketin gün gibi gündüzünün değerine eşit.

Sultan Mahmut tacı eline aldı. İvhana bunu bildiği için tacı yakmak için ateş oldu. Sînâ bunu fark edip hazırlandı. Taç olup yanmadan Sînâ darı olup etrafa saçıldı. İvhana horuz olup hızlıca gagalayıp darıları toplayıp yemeye başladı. Darıların iki tanesi hariç diğerleri tükendi. Biri Mahmut’un dizinin altındaydı. Biri de geniş meydandaydı. Sînâ tilki olup ileri atıldı. İvhana güvercin olup gökyüzüne uçtu. Sînâ aladoğan olup güvercini yakalamak için peşine düştü. Güvercin gökyüzünden bir ormana indi. Kovalayan kuşu fark edip saklandı. Güvercin yeniden insan olup ellerini birleştirdi. “Karanlık olup çeşitli düş görünce Sînâ sana baş eğdim.” diye rica etti. Sultan Mahmut’un yanına gelip dile geldi.

Canı acıyıp kendine yakın kabul edip yalvardığında kötülükten kurtulup arındığında hürmet edip saygı gösterdiğinde Sînâ yanılıp yiğitlik etti. El sıkışıp dost olup memnun oldular. İki birlikte padişahın yanına geldiler. Padişah Mahmut ayakta karşılayıp muhabbetle kucak açıp Sînâ’ya selam verdi. Sînâ da selamlaşıp hâl hatır sordu. Birbirlerini överek hâlini ahvalini öğrendiler. “Er çekişmeden anlaşmazmış.” deyip el ele tutuşup güldüler.

Sofra kurup yemek yediler. Vezirlerle nice adamlar Sînâ ile tanıştı. Akraba gibi birbirlerini tanıdıktan sonra padişah şöyle dedi:

— Senden bir ricamız var. Önceden yok olan şehir ile o şehrin insanlarını, sayısız iş yeri ile çoluk çocuğu yeniden yerine getirseniz.

Ebû Ali Sînâ:

— “Şehirlerin hangi gün, hangi saatte, hangi vakitte kayboldu?

Padişah:

— Cuma günü gün doğmadan.

Ebû Ali Sînâ:

— Şehri insan saklayabilir mi? Küçük bir eşyayla şehir ezilir mi? Bu kadar büyük bir işi yapan ben miymişim? Bunu bir insan geçirebilir mi?

Sultan Mahmut başını eğip ayağa kalktı.

— Er Sînâ benim arzum isteğim sizde. Şehrimiz epeydir ortada yok. Buna inanın sözümüzde en ufak bir şüphe yok.

Sînâ:

— Bana yanlış söz söylemeyin. Yalan söz düşmana uygun dosta kötüdür. Kontrol etmek için adam gönderip durumu öğrenin. Varı yoğu gören adam gizlemez.

Padişah söylenenleri kabul edip kontrol ettirmek için birini gönderdi. “Gezip kontrol edip gel.” dedi. O kişi atla dört nala gitti. Gelip topluluğa “şehir var.” deyip beyan etti. Padişah bu duruma gülüp tövbe etti. Hayret edip çok şaşırdı irkildi.

— Kendi gözümle gördüm, kale yerinde yoktu. Bugün içim ısındı mutlu oldum. Şehrimiz nasıl gözden kayboldu. Kaybolduğunda biz nasıl onu gözle görüp bulamadık. Dün yoktu bugün var. Ne kadar güzel. İlim kudretini kimler hissetti?

Ebû Ali Sînâ:

— Az çok ilim okudum. Sırların her yerinden bilim öğrendim. Ama bu sizin acayip diye gördüğünüz sadece bir damlası.

Sultan Mahmut:

— Hoş ilim hikmetiyle denizden bir damla düşündürtseniz. Deniz gibi ilminizden bir damla hazine verirsiniz kalabalık için bu bir mutluluk, kazanç olur. Size ilmi çok vermiş efendimiz. İlmine Çin, Kulja, âlem hayran. Bize milyonda birini göstersen biz dostların memnun oluruz.

Sînâ bu sözleri kabul etti. Başıyla “Eksiksiz kabul ediyorum.” dedi. Gülerek yere bakıp oturdu. Ses çıkarmadan sabırla oturdu. Halk acaba ne olacak deyip onu izledi. Sînâ da onları daha fazla bekletmedi. Bir vakit sonra Sînâ koynunda her türlü hayvanı biriktirip çıkardı.

O yabani hayvanlar ayı, kurt, tilki, çakal, kaplan, fil, aslan, geyik ve maraldı. Bunlardan başka da grup grup birçok hayvan çıktı. Gürültü yapıp ortalığı yıkacak türleri vardı.

(8004-8103) Güçlü kaplan ile aslanlar karşılına çıkanlardan kaçmıyordu. Kendilerine bakan adamlara saldırıyorlardı. Karşı karşıya gelenlerin ödü patlayıp öldüler. Grup grup gelip çoğalıp yayıldılar. Hayvanlar çoğalıp oraya sığmayınca bu hayvanlara insanlar yol verdiler. Yer verilince hayvanlar bu yerlere de geldiler.

Geniş saray hayvanlarla dolup sıkış tepiş oldu. İnsanlar kapının önünde vardılar. Hayvanlar çekişip dövüştüler. Güçlü hayvanlar birbirlerini boğazlıyorlardı. Ayıyla aslanlar dövüşüyordu. Kapıdan fırlattı töre doğru. Paramparça olup kızıl kanlar aktı. Kaplan kurtların hepsi kırıp geçirdi. Kan sel olup aktı.

İnsanların keyfi kaçıp Sînâ'dan rica ettiler. “Bu çok sert.” dediler. Hepsinin başı kabak gibi oldu. Hayvanları bağırması, ejderhaların, yılanların ısılık çalması yeri göğü inletti. Çeşit çeşit kuşun hepsi şakıyıp yeri yarmaya yaklaştı.

Halk korkuyla bağırıp gürültü çıkardı. “Bilincimizi kaybedip korkudan öldük.” dediler. Bir vakitte hayvanlar bazen koşarak bazen tırıs tırıs yürüyerek yeniden Sînâ'nın koynuna girerek tükendiler.

Oturanlar “Oh” deyip nefes aldılar. Padişah, vezirler ve halk Sînâ'ya hayran kaldılar. İnsanlar “Bunca ilim bir adama nasıl yerleşmiş.” deyip şaşırdılar. Bütün insanlar oturup dinlendi. Yeni olan olay ve hayvanlar hakkında konuştular. Önlerine sofra kurulup çeşit çeşit yemekler konuldu.

Akşam güneş batmaya yakın yiyecek içecek toplandıktan sonra sohbet ettiler. Şah Mahmut yine bir ricada bulundu. “Bir hüner gösterir misin? Biraz önceki gibi korkunç olmasın.” diye arzu etti. Ebû Ali Sînâ bunu kabul etti. Ebû Ali Sînâ:

— Mumları perdenin üstüne bağlayıp koyun. Kalabalık onlara doğru baksın.

Yanan mumu perdenin arkasına koydu. İnsanlar aceleyle gözünü yummadan baktı. Bir börk perdenin arkasından ortaya çıktı. İriliğiyle dikkat çekip evdeki döşeklerin hepsini kapladı. Bir kara börk kapının üstüne çıktı. Genişliği yüz karıştı. Çok büyük görünüşlüydü. Alnının altında kaşı göründü. Büyükçe gözleri keskin bakışlıydı. Daha sonra üç kulaç burnu çıktı. Burnunun şekli kerpiç eve benziyordu. Ona uygun sakalı ve bıyığı göründü. Gövdesi ve karnı da göründü. Bunu gören halk ona korkuyla baktı. “Böyle bir canlıyı niye yarattı? Ne gereği vardı? Evin içini niye sıkıştırdı?” dediler. İnsanlar odaya sığamadılar. İnsanlar ayağa kalktı. Sığacak bir yer aramaya başladılar. Pencerenin önüne, köşelere yığılıp sobanın üstüne çıkıverdiler.

Her bir aza kendi önüne uzanıp insanların gözünün önüne gelmişti. Kocaman karın boş yerlerin hepsini kaplıyordu. İnsanlara çok zor geldi. İnleme sesleri duyuldu. “Sıkıştım,

nefes alamıyorum!” deyip sızlandılar. Kalabalık “Bırakınız.” diye rica etti. “Bu çeşit adam hepimizi kırıp geçirir.” dediler.

Sînâ bu ricayı kabul etti. O adamı geldiği yere gönderdi. O görünen zat gözden sıvışıp kayboldu. İnsanlar şaşkınlıktan bir şey diyemeyip öylece kaldılar. Oradaki kalabalık güleceğini de ağlayacağını da yine bir ricada bulunacaklarını da bilemediler. Hayatta doyum var mı? Hatasız yaşamak mümkün mü?

Mahmut:

— Ey âlim! Bu dünyanın ilim kudret sahibisin. Bu halk huzurunda oturuyor. Bize korkunç olmayan rahat ilginç bir şey göster.

Akşam olduğu için pencerelerin hepsi kapalıydı. Sînâ “Pencerenin kapalı kilidini açın.” dedi. Kalabalığın dileğini kabul etti. Birisi varıp pencereyi açtı. O zaman güzdü. Baksalar ısınıp hava yaz oldu. Kıpkızıl güller çiçekler açmıştı. Dünya kırmızıya yeşile bezendi. Hepsi ısırap çektiren canavar olmadığı için mutluydu. Şarkıcı kuşların hepsi güzel kızlar gibi dans edip şakıyordu. Güzel kokulu ipek gibi yel dalgalanarak esiyordu. Kızıl, koyu kahverengi çiçekler süzülüp sallanıyordu. Bülbül ile serçeler kâh uçup kâh konup şakıyorlardı. Gören canlar gülle kaplanıp etkisinden erirdi.

(8104-8201) İnsanlar pencerenin önüne vardılar. Hepsi görünüşü karşısında eriyip dışarıdaki ilginçlikleri görmek için atlayıp dışarı çıkmak istedi.

O pencereyi kilitletip başka bir pencereyi açtırdı. Yeryüzünde kıyamet kopmuş gibi şiddetli rüzgâr esiyordu. Kavak ağaçlarını yerinden sökü� yuvarlattı. Etkili rüzgârın soğukluğu zehirden daha etkiliydi. Atılan oktan daha keskin daha hızlıydı. Bazen buz ile kar karışık yağdı. Dağlar yerle bir oldu. Meclistekiler soğuktan tir tir titrediler. Soğuktan korunmak için kapaklarının üstüne de başka şeyler giydiler.

Bir vakit dışarıdaki soğuk içeriye girdi. Kıyamet yavaş yavaş içeriye girdi. Tir tir titreyen adamlar “Eyvah! Sonlandır bunu!” dediler. O vakit içeriye çok fazla rüzgâr girdi. Oradakiler “Hiçbirimiz kalmayacağız.” diye düşündü. “Eyvah! Bu belayı defet ey âlim!” deyip feryat ettiler.

Sînâ o pencereyi kapattırıp yenisini açtırdı. Dışarıda okyanus gibi bir deniz dalgalanıyordu. Dünyayı su ark yapıp kaplamıştı. Kocaman balıklar suda yüzüyordu. Denize tümüyle gömülmüş gibi bu durumdan da korkup neşelenmediler. Dağ gibi dalgalar dalgalanıp pencereden içeriye doldu. Oradakiler “Biz öldük!” deyiştiler. Dağ gibi dalgalanan dalgalarda balıklar yüzüyordu. Yine oradaki insanlar korkudan gürültü çıkardılar. Sînâ o pencereyi kapattırınca oradakiler ıslanan elbiselerini sıkıp silkeleyip ısındılar.

Sînâ bu kez başka bir pencereyi açtırdı. Bütün dünyayı ateş kaplamıştı. Ateş olmayan iğne kadar yer yoktu. Alevler güneşi kaplayıp aya kadar ulaşmıştı. İnsanlar korkuyla bakıştılar. Korksalar da eğlenmeden nefret etmediler. Bir vakit içeri bir miktar alev girdi. Adamlar korkudan kaçıştılar. Ateşten korkup o pencereyi de kapattırdılar.

Sînâ yine beşinci bir kapı daha açtırdı. Oradakiler o kapıdan bakınca bulutsuz güzel bir hava gördü. Adedince biri öteye biri beriye gidiyordu. Herkes kendi istediğini yapıyordu. Bu kapı kapatılıp altıncısı açıldı. Çok tehlikeli kapkaranlık bir geceydi. Biri ölüp gitse fark edilmezdi. Göz gözü görmüyordu insan yolunu bulamazdı.

O geceyi uyumadan geçirdiler. Kalabalık ilginçlikleri gözleriyle gördü. Hepsi Sînâ'ya teşekkür edip onu övdüler. Şafak söküp güneş doğduktan sonra eğlenceye kanaat ettiler. Sînâ'nın yaptıklarına gönülden razı oldular. Sînâ, Mahmut'tan izin alıp kendi hücreğine varıp yattı.

Sînâ ertesi gün akşam yine saraya geldi. Halk, Sînâ'nın etrafını sarıp onu karşıladı. Sofralar kurulup yemekler getirildi. Tertibince hoş şaraplar şerbetler getirildi. Sonra doyumu olmayacak eğlence, ziyafet oldu. Sultan Mahmut, Sînâ'dan yine bir ricada bulundu. "Güzel hünerinden görelim." dedi. Sînâ bunu kabul etti. Kabul ettikten sonra dinlendi. "Alışmak, acıkmaktan daha iyi. Acele edip hemen olsa." deyip heveslendi.

Sofra toplanmamış yayılı duruyordu. Yiyecek içecek, yeme içme son bulmamıştı. Kap kacaktır etler, pilavlar kımıldayan akrep, kurt ve kurbağa oldu. Et yemekleri kıvrılıp yılan oldu. İnsanlar bunlardan da el çekti. Böge, fare, baykuş kımıldayarak hemen çoğalıverdiler. Oradakiler yerlerinden ayağa kalkıp dışarıya çıkmak istediler. Sînâ "Bunların zararı yok. Oturunuz." deyip güldü. Oradakiler yerlerine gelip oturdular. "Tövbe! Harika!" dediler. Tekrar baksalar bütün yemekler değişmemiş orada duruyor. Sînâ'nın ilmine güvenip hayran oldular.

O gün, gece boyunca ilim kudretini gösterdi. Oradakiler ne dilerlerse dilesinler hepsini gerçekleştirdi. Her geçen gün derecesi arttı. Her gün böyle hayaller gösterterek nice günler geçti. Mahmut'un ülkesi German bunu doğrudan görmese de olanları bildi. (8202-8301) Büyük ilme sahip olduğu ve kudretli gücü birçok kişi tarafından bilinse de bir vakit Sînâ'nın aksi, kıskanç bir düşmanı oldu.

Mahmut'un yakın akrabasının ay gibi güzel, billur gibi sudan farkı olmayan genç bir kızı vardı. O vakitte onun gibisi yeryüzünde bulunmazdı. İkinci Zeliha olduğunu söylerlerdi. Yay kaşı aşip sümbül saçtan doğmuştu. Sînâ'nın yaptıklarına o da şahit oldu. Sînâ'nın ilim kudretine hayran kalıp yağ gibi eridi. Sînâ'ya gönlünü kaptırdı.

Eskiden beri bu güzele İvhana vezir de âşık olup aşk acısı çekiyormuş. Onun gönlü ona kaysa da güzel onu sevmiyordu. Kaygılanıp şimdi Sînâ'ya vardı. Güzel, Sînâ'yla

buluşmak istedi. “Bu dünyaya bunun gibi oğul geldi.” dedi. Bunu İvhana vezir görüp kıskandı. Sînâ’ya düşman oldu.

Kız gece gündüz Sînâ’yı görse de ona doyamıyordu. Bunun da çaresi yoktu. Hiç kimsenin de elinden bir şey gelmezdi.

Bütün German ülkesi o kızı “Mart ayında yağan lekesiz kar gibi.” deyip övüyordu. Yanında biraz oturup gitse bütün erkekler ve kadınlar hayallere daldı. İki yanağı da kırmızı gül gibi parlıyordu. Onu bir gören uzun geceler boyunca uyuyamazdı. İvhana şöyle dursun bu kızı kendini bilmeden Mahmut da âşık olmuştu. Kar gibi beyaz tenli, üzüm gözlü, sümbül saçlı, güzel huyluydu.

Kız, arayıp Sînâ’nın yanına gelip değerli sözler söyledi. Kızlara âlimi anlatıp övüyordu. Onlar da onu dinlerdi. İvhana ateşe düşmüş kelebek gibi padişaha söyleyip kendini üstün görüyordu. Mahmut buna bir süre inanmadı. Kedisi de tasalı diye ona kulak asmadı. Güzel, gece gündüz Sînâ’nın yanından çıkmaz oldu. Sînâ’nın yanında rahata kavuştu. Sînâ da güzele karşı boş değildi. Sînâ zamanında da meyve toplamamış değildi. Yirmi beş yılın nimeti var. Hepsisi de melek gibiydi.

Padişahlığın sarayında bunları ağzıyla söyledi. Padişah, İvhana söylese de ona inanmıyordu. Kontrol etmeyi de eksik görmedi. Güzelin, güzelliği herkesten başkaydı. Eflatun gibi akıllıydı. İvhana, padişaha gelip kötülüyordu. Gönlü sağ koymak istemiyordu. Padişah da bunu kontrol edince öğrendi. Söylenenlerin doğru olduğunu bildikten sonra fırsatını bulup bir gün Sînâ’yı öldürmek istedi. Keskin elmas gibi taşı kesse de kızı engellemeye çaresi yoktu. Kolayca kızı engellerdi ama Sînâ’dan çekiniyordu.

Padişah, Sînâ’ya daha önceki gibi bakmadı. Bir oraya bir buraya debelendi. Sînâ, ilim kudretiyle bakıp padişahın bu sırrını öğrendi. Bunu öğrendikten sonra şehrin dışına çıktı. Beş kilometre yürüdü. Şehrin arkasında çukur bir yer vardı. Orada durup bir iş yaptı.

German’ın şehrinden çok daha büyük harika bir şehir inşa etti. Kenarından buluttan büyük duvarı vardı. Şehrin görünüşünü anlatmaya söz yetmezdi. Dışındaki duvarın güzelliğinin binde birini tasvir etmek mümkün değildi. Beyaz inci değerli taşı toplayıp örmüştü. Şeklini hayal etmeye akıl yetmezdi. Sarı altından saraylar yapıldı. Gökten yere kadar daire aynalar asılmıştı. Gümüş gibi sular köşeden akıyordu. Birçok şey daha gözle görüldü. Kenarları ak kerpiçten gümüş gibiydi. İpek gibi hoş kokulu rüzgâr eserdi. Akan suyundan bir yudum alanın ne kadar ağrısı varsa geçerdi. Kümbetleri kızıl yakut taşındandı. Şehrin yapıldığı yer o kadar çok güzeldi. Özel beyaz inciden evler yapılmıştı. Evlerde güzel yiğit hizmetçiler vardı. Mescitlerin kümbetleri, minaresi maviydi. Gözle görmeyip iştinin içi giderdi. Otuz yerde pazarı vardı. Dış kapılarının zincirleri altındandı. (8302-8401) Şehir de insanla dolup

taşmıştı. Sayısız insan vardı. Şehrin her yerini insan kaplamıştı. Askerleri görkemli ve heybetliydi. Biri koşarak kaçıyor biri ise saklanıyordu.

Sînâ kendine bir ev yaptı. Rengârenk parlayan güller büyüyüp bulutların üstüne çıkmıştı. Ne güzel bağıdı. Başkentine altın kubbe yaptı. Baksan fark edip “Aydan da mı daha yüksek?” diye düşünürsün. Sarayın bahçesinde her yerden su akıyordu. Pınarlar parça parça yavaşça hareket ediyordu.

Birkaç tane de toplantı salonu yaptı. Daha nice söylenmeyen şeyler vardı. German ülkesinin padişahı Mahmut’un şehri bunun yanında kışlak gibi kalırdı. Sînâ bunların hepsini bir gecede yaptı. Bu şehri dün hiç kimse görmemişti. German halkı şafak sökünce baksalar şehrin bu hâlini görüp seyre daldılar. İnsanların hepsi büyük bir beğeniyle seyre daldı. Padişah da vezirler de bu yere hayran kalıp hayıflandılar.

Her bir ev o kadar büyüktü ki aya değmiş gibi durduğu anlaşıldı. “Bu yine Sînâ hüneri.” dediler. Şaşkınlıktan ağızlarını açıp hiçbir şey diyemediler. “Kendi önüne kerametini gösterip başkentini kurmuş. Şehirden sayısız asker çıktı. Korkup biz bunun maskaralığını çekeceğiz.” diye düşündüler.

Bir grup asker file binip Mahmut’un olduğu şehre doğru yaklaştılar. Arkalarında sayısız asker vardı. Hepsi de atlarının yönünü şehre çevirip yola çıktılar.

Elçi kılığındaki o askerlerden biri geldi. Padişah Mahmut onu saygıyla karşılayıp bir saraya yerleştirdi. Eğilip elçinin elini aldı. Örümcük değmiş deve gibi rahatsız oldu. Çocuk gibi elini öptükten sonra tahtının önüne oturttu. Tahtın önüne oturup hâl hatır sordular. Elçi, Sînâ’nın mektubunu Mahmut’a sundu. Padişah mektubu bir vezirine “Oku!” diye verdi. Vezir de mektubu alıp beyan ederek okudu. Mektubun içeriği şöyleydi:

— German’ın padişahı bunca yıl devran sürdün. Artık vaktin bitti. Şimdi nimetlerden yararlanma sırası bizim ülkemizdeki halkın. İki aslan bir ormana sığmaz. Arzu ettiğin yere git. Bir memlekete iki padişah sığmaz. İki soylu at yarışıp dörtnala gitse bir geçer. İster kazanç ister zarar elde edersin. Hoşuna gidiyorsa erkenden hazırlığını yap. Aklın varken ülkeni bırakıp hemen git. Özgürce memleketi kirletme. Eğer kabul etmezsen bütün gücünle yarın sabah erkenden meydana çık.

Bunların hepsini söyledikten sonra altına Ebû Ali Sînâ kendi imzasını atmıştı. Mahmut bu sözlere şaşırıp kaldı. Gözleri açılıp derin düşüncelere dalıp gitti. Şah Mahmut vezirlerine şöyle söyledi:

— Önceki güzellikten şimdi caydı. Elçilerinin yanında elçimizi gönderelim. Sînâ’yı çağıralım. Eğilse başını kılıç kesmez. Saygı gösterirsen er erin değerini bilir.

Akıl sahibi ferasetli vezirini, eşini dostunu gönderdi. Bunlara “Sînâ’yı çağırıp gelin.” dedi. Yanına birçok hediye aldılar. “Neredesin Ebû Ali Sînâ şehri?” dedi. “Bahtım beni rezil etme.” diye dua etti.

Ebû Ali Sînâ her yere haberciler koymuştu. Bu haberciler Sînâ’ya gelip haber verdi. Sînâ gelenleri karşılamak için vezirlerini çıkardı. German’ın elçi veziri bunu gördü. Vezirlerle birlikte düzenli, dikkatli bir bölük de asker çıktı. Başlarında altın taç, bellerinde de kemer vardı. Bunlar da askerlere uygun şekilde hürmet gösterdiler. Elçi vezir bunları görüp sırrını fark etti. İçinden “Bizim memleketin adamları bunların binde birini görmedik.” diye geçirdi. Özetle, tepesi buluta değmiş gibi büyük bir saraya geldi. Yüz atlı hürmet gösteren kişi gelip padişahlığa yaraşır güzellik ile başlarını eğdiler.

Elçileri başka bir meydana getirdiler. Atla gitseniz bile sonuna ulaşamazsınız. Yeniden yine bir grup daha onları karşıladı. Yiğitler ve güzel kızlar şarkı söyleyerek karşıladılar. (8402-8499) Özetle, bir saraya getirdiler. Burası cennetten bir köşe gibiydi. Sağda solda ak hançerli, altın kılıçlı, değerli mızrakları olan heybetli pehlivanlar vardı. Altın tahtın üstünde ak sakallı çok değerli ulu bir padişah oturuyordu. Sağda solda zırhlı on iki bin asker vardı. Başında taç, belinde altın kemer vardı. Çenesini ak sakalı kapatıyordu. Sağda solda pehlivanları toplanmıştı. Böyle bir ortamda padişah tahtında oturuyordu. Bu başkentin padişahlık vasfı bin Feridun ve bin Hoşenk’in gücünden fazlaydı. Bütün dünya güçlerini birleştirse de yüz binde biri etmezdi. Bu başkentin hiçbirini arzulamazdı. Hiçbir padişah denk olmazdı. Rüstem, Sam, Neriyman bu padişahın tırnağı bile olamazlardı.

Mahmut’un veziri bunları görünce çok şaşırdı. Elçi tertibine uygun şekilde hürmetle hediyeler verildi. Elçi kendine tahsis edilen tahta oturdu. Hürmet ile ikram edilen şerbeti içti. Söyleyeceklerini de unutup bu işin sonunda ne olacağını görmek için bekledi. Söyleyeceklerini diyemeden bekledi. Verecek cevabını da vermedi. Bir vakit sonra Sînâ başını kaldırıp fark etmeden sırrı aklına getirdi.

Elçiye gözlerini dikip çok ağır nice nükteli sözler söyledi. Sînâ:

— Şah Mahmut’a bizden selam söyle. Onun vakti doldu. Hemen tahtını bırakıp gitsin. Bir gökyüzünde iki ay olmaz. Bir tahtta iki padişaha yer yok. İki aslan bir yere sığmaz. Tahtı bırakıp gitsin. Böylece selam söyle. Bir vakit böylece saltanat sürdü. Rahat görünce nefsi doymaz oldu. Gücü kuvveti varsa dimdik durup karşılık gösterebilirsin. Tahtı hayal etmeyip sağlıklı yaşasın. Bu gördüğün askerler hiçbir şey değil. Bunlar sadece denizdeki bir damla. Sağ olursa yarın meydana kendi görürsün. Mahmut-Sahmut ile Ahmet-Zahmet’in lafı bile olmaz.

Güzel sözlerle elçiyi yerin dibine soktu. Bunları söyledikten sonra elçi veziri gönderdi. Elçi geri dönerken geniş avlu kapısı daralmıştı. Yüreğine derin bir kaygı düştü. Vezir görevini yerine getirip padişahının yanına geldi. Mahmut, Sînâ’nın söylediklerini işitince derin bir

kaygıya kapılıp ümitsizliğe düştü. İçi ateş gibi yanıp gözlerinden alevler çıktı. Kazandaki yemek gibi kanı kaynadı. Komşu ülkelerin hepsine mektup yazıp onlardan yardım istedi. Askerleri toplayıp savaş için alet edevatları hazırladı. “Ne olacak bakalım.” deyip iki yüz bin asker topladı. Harezim’e de mektup yazıp yolladı. Şah Zankibar’ın askerleri de geldi.

Şah Mahmut askerlerine emretti. Yardıma birçok asker toplandı. Zırh giymiş üç yüz bin yardımcı omuz vererek “Düşmanın nerede?” diyerek geldi. Elllerinde kılıçları, bellerinde hançerleri var. Ölmek için kendilerini feda ettiler. Mahmut bunca kahramanlığı fark edip gülerek bakıp gönlünü rahatlattı.

Sînâ zırh giyip file binen askerlerine “Nehrin dalgası gibi tek vücut olup zoru kolaylaştırıp yakın yıkın.” diye emretti. Sînâ’nın çeşit çeşit adamları hazırды. Kahramanların ellerinde mızrakları topuzları vardı. Fil ile at arabalarına biniyorlardı. Onları gören akıllarını yitirirdi.

İki asker birbirine girdi. Baksa aklını kaçırap yıkılacak gibi oldu. Dışarıdan bakıp askerlerini saysa Şah Mahmut’un askerleri bitti. Kalanları yine savaş meydanına gönderdi. Gürültü patırtı aydan da güneşten de öteye duyuldu.

Sînâ tahtın inip ilim kudretini hazırlamaya girişti. Sakin bir şekilde sol eline kabak, sağ eline gök bir çubuk aldı. Meydana doğru çubuk ile vardı. Yalnız başına durup kabağa sert biçimde vurdu. Her vuruşunda beşer onar dev kabaktan yere düştü. Bunu görenler hayret ettiler. (8500-8603) Elllerinde dağ gibi demir topuzları ağızlarından çıkan alevleri vardı. Burnundan duman tütüyordu. Şah Mahmut’un askerleri yer bir oldu. Şah Mahmut’u kuşatıp insanlara gücün gösterdi. Şah Mahmut, vezirine “Bu işin çaresi nedir?” diye akıl danıştı. Vezir “Yanılp yolumuzu şaşırdık. İlimin gücüyle yanıp kül oluruz. Elimizi kaldırıp aman dileyelim. Baş eğmezsek yok olup gideceğiz.” dedi.

Padişahın aklı başından gitti. Vezirin söylediğine sıcak baktı. Arada duran zavallı kaygılanıp ellerini kaldırıp aman dileyip baş eğdi. Sînâ padişahın baş eğmesini hoş karşıladı. Kabağa vurduğu çubuğunu attı. Beşer onar dev askerler azalıp ortadan kayboldu.

Sînâ muhteşem şehrine girip bir kâğıda mektup yazdı. Şah Mahmut’a mektup yazıp onu misafirliğe ziyafete davet etti. Şah Mahmut çaresiz boyun eğdi. Sert gücünden yanıldı. Vezirleriyle âlimlerini çağırıp birleşip barışı özlediler. Bir grup güzel asker alıp yanına şans konan başıyla vedalaştı. Sinirini bastırıp Sînâ’nın şehrine geldi.

İlim kudretiyle yapılan şehirni gördü. Üç kat kaleyi süslemişti. En dışını hendek ile çevirmişti. Derin hendeğin tamamını suyla doldurmuştu. Şehri bembeyaz inci taştan yapmıştı. Sokağı içeriden görsen su gibi berrak parlıyordu. Şehrin dış kapısı çeliktendi.

Onları üç yüz kişi karşıladı. Ellerini birleştirip karşılayanlar hürmetle “Yürüyünüz.” dediler. Padişah “Bismillah!” deyip içeri baksa sayısız çarşı-pazar vardı. Her tarafta çeşit çeşit halktan insan vardı. Etrafta çeşit çeşit pazarlar vardı. Misafirler üç kilometre yol yürüdükten sonra şaraptan sarhoş olmuş gibi şaşırmışlardı.

Tepesi bulutlardan daha yukarıda olan bir büyük saray gördüler. Tepesine bakmak isteyen kafasından bökrü düşerdi. Gökyüzünde sarayın tepesinde uçan kartal belli belirsiz görünüyordu. Sarayın önünde bin nöbetçi vardı. Hepsi bir ağızdan şah Mahmut’a selam verdi. Bu askerler beş yüzerden iki gruba ayrılmıştı. Hepsi bir ağızdan “Hoş geldiniz!” dediler. Aynı bunun gibi yedi kapıdan geçtiler. Hepsinde de biner asker vardı. Hepsi ellerini birleştirip “Merhaba dost şah Mahmut” diyerek onları karşıladı.

Sekizinci kapının önüne geldiler. Şarkı türküden her yer yankılanıyordu. Şah Mahmut aklını kaybetmişti. Vezirler onları bu kapıda karşıladılar. Şah Mahmut’u attan indirip ona ortadan yer verdiler. Altın tahtın sağ tarafında vezirler yer vermiş gibi küçülüp hürmet ediyorlardı. Sol tarafında zırh giymiş yetmiş arşın genişliğindeki geniş omuzlu pehlivanlar vardı. Sînâ kırk ayaklı altın tahtın üstünde arkasına yaslanmış oturuyordu. Hızlıca kalkıp şah Mahmut ile görüştü. Ona yer verip oturttu. Dizine dizi, omuzuna omzu deyip tertibince ellerini öptüler.

Sînâ’nın tertip emriyle hepsi tahtlarından kalktı. Muhabbet kızıyıp birer ikişer şarap içtiler. Daha sonra altın sofra kuruldu. Bu güzel sohbetin başlayacak olmasının işaretiydi. Altın kâse, gümüş kap kakak koyuldu. Sofraya bol miktarda lezzetli yemekler ve nice nimet getirildi.

Sînâ yiğitlere sundu. Yiğitleri aydınlık yüzlü biçimliydi. Billur kâseler, şarapla doldurulup lıkır lıkır içildi. Sofraya türlü yemekler getirildi. Yemekler yiyilip şaraplar içilerek doyuldu. Bundan sonra yine sofraya kuruldu. Yine sofraya yemekler, şaraplar getirildi. Geniş bir sofraya kuruldu. Aklıselim iyi insanlar temaşa ettiler. Dağ gibi dolu yemekler yığıldı. Âdete göre evvelkinden ayrı oldu. Öncekinden ayrılmasının sebebi sofraya o kadar yemek yığıldı ki yığılan yemeklerden sofrada oturanlar birbirlerini göremediler.

Bunun özü fevkalade temaşa oldu. O kadar insana kolay değildi. Mahmut şahın on iki bin yoldaşı bu mükemmelliği çok fazla gördüler. (8604-8699) O kadar adam yemeklerden ne kadar alırsa alsın azalmıyor aldıkları kadar çoğalıyordu. O kadar yiyip içseler de susuzluklarını giderseler de yiyecek içecekler öylece kaldı.

Bu sohbette birçok hayret verici temaşa oldu. Bahçeyi gezmeye çıkılınca meclis sona erdi. Gümüş geniş dış kapı açıldı. Padişah ve vezirleri bahçeyi gezerken şaşkınlıklarını gizleyemediler. Görünce gençleşmiş gibi oldular. “Burası dünya değil cennet!” dediler.

Her bir taraftaki leylak kokusu etrafa yayılıyordu. Gümüş ağaçların yaprakları altındandı. Dallarda şarkıcı kuşlar şakıyordu. Kızıl, sarı, kahverengi, gri renkli çiçeklerin

eşitlerini saymakla bitmezdi. Yüz bin insan bahçeye girse yine de bahçeyi dolduramazdı. Genişliğinden birbirlerini bulamazlardı. Bu akla hayale sığmayan harika bir kerametti. Ama bunu ilim kudretiyle yaptı. Ben sabredemeyip kendimce öğüt veriyorum.

Tavus kuşu, papağan, çiçeklerini de şiirleştirmiş. Bal gibi parlayıp, yağ gibi eriyerek dinledi. Bu bahçeyi kanatlı at ile binlerce yıl boyunca gezsen bitiremezsin. İki gölün yanına çadır diktiler. şehir kursa ne diyebilirsin ki güçlüye? Mahmut bunu görüp “Yaşım yirmi beşe mi düştü?” diye çok şaşırdı.

Tahtını kurup gülüp eğlendi. Sofraya çeşitli meyve getirildi. Kayısı, üzüm, elma, incir, nar hazır edilip hepsi birlikte getirildi. İbretlik misalleri akşama kadar gösterdi. Hepsinde akıl terazisiyle ölçmüştü. şah Mahmut işaret edip Sînâ’ya “İznin olursa biz gidelim.” dedi. Sînâ naz edip onlara izin vermedi. Misafir olup kalmanız pekiyi olur dedi. Üç gün daha eğlenerek kaldılar. Üç günün geçmesi bir saat gibi bile olmadı. Üç günden sonra yedi gün daha geçti. Günler günleri geceler geceleri kovaladı.

Yazın aydınlık bir gecesinde çiçekler parlıyordu. Sînâ seslenerek işaret etti. O vakitte müzisyenler dansçılar ıkageldiler. Saz çalıp dans ettiler. Bu harika mecliste güzel bir eğlence oldu. Görkemli güzel yiğitler de mecliste yer aldı. şarkıcılar üzüm gözlü peri kızı gibiydi. Görenlerin gönülleri bir hoş oldu. Oktan hızlı uzunca düşünce olsa da anlatmaya söz yetmezdi.

Eğlenerek günler günleri kovaladı. Nice gece yeni eğlence eksik olmadı. Yaratılan cana uyku tatlı gelir. Ancak onların gece gözlerine hiç uyku gelmiyordu. Uykuları gelse de gönülleri hoş olup eğlence eksik olmadı. Vezirler konuşamadılar. şah Mahmut dinlemek için rica etti. Sînâ saniyesinde işaret etti. Söylediğİ anda hizmetçiler hazır oldular. Padişaha layık yatak yorgan, değİrlİ döşek eğlenerek hazırlandı. Vezirlerin her birine de layık yatak yorgan tahsis edildi. Herkes kendi yatağına yattı. Karşılıklı döşeklere yattılar. Yuvarlanıp yatamadılar. Uykusu gelen herkes yerine yatıp uyuya kaldı. Döşekler çok değİrliydİ. Döşeklerin kumaşları cennetten gelmiş gibiydi.

Uyku tatlıydı uyumaya doymadılar. Her biri yastığa yatar yatmaz düşler âlemine daldı. Hepsi koyun gibi yatıp nefeslendiler. Sînâ da rahat etmeleri için ilim kudretiyle fark ettirmeden bırakıp gitti.

Ertesi gün öğlen uyandılar. Ertesi gün öğlen uyanıp kafalarını kaldırsalar ıssız bir yerde kederli bir şekilde yatıyorlardı. Ne bağ ne de bahçe vardı. Altın da dağ gibi paralar da yoktu. Evvelki şehir de sokaklar da yoktu. Vezirler de yok padişah da yoktu. Sokakta sadece boz toprak vardı. Bu durum insanlara tesir etti. Birçok asker iki gruba yarılmış savaşıyordu. Kahramanlar teke tek dövüşüyorlardı. Bu meydanı anlatmak mümkün değİldi. “Kim, kim?” deyip ayırmak mümkün değİldi. Yavaş yavaş aklını başına toplayıp dikkat etse bir taraf kendi askeriydİ.

(8700-8801) Sînâ araya kendisi girdi. Eline kabak alıp “Kahramanlarım çıkın!” diye bağırıp feryat edip kabağa vurdu. Kabağa vurduktan sonra gümbürdeyerek kabaktan onar onar yüzer yüzer asker çıktı. Elllerinde kılıç, başlarında şapka yoktu. Güçlü bir şekilde meydana girdiler. Yaya askerlere karşılık yaya gittiler. Meydana doğru varıp giriştiler. Atlı askerler atlılarla savaştı. Hiçbir şey bırakmayıp bitene kadar, elden geldiğince yok olup gidinceye kadar savaştılar. Kum gibi karınca gibi askerler çoğalıyordu. Birbirlerini mızraklayıp kılıçladılar. German şahının askerlerini kırıp geçirdiler. Savaşılmayan kuru yer kalmadı. Sonunda Mahmut’un askerleri kaçtı. Sert tesir edip fırsat vermesine sabretemediler. Yenilgiyi kabul edip savaşmayı hoş görmeyip askerler kaçıp şehirlerine girdiler.

Askerlerinin kırıldığını, diğer durumun hepsini Şah Mahmut gördü. Kaygılanıp bu duruma çok şaşırdı. Ölülerin kanları dizi geçti. Kılıçtan geçmeyen can kalmamıştı. Bu durumun çaresi yoktu. Mahmut, İvhana vezirine lanet etti. “Sözüne kandım.” deyip ondan nefret etti. İvhana:

— Ben yanılmışım, başından bir iş geçirdim. Beni affet! Ey padişahım! Yoluna canım kurban. Kılıçla başımı vursan işte böyle başımı uzattım.

Mahmut kahrlandı. Baş veziri ayağa kalkıp ricada bulundu.

— Ey efendim! İvhana’nın günahını geçin. Her nasılsa bir hataya düştük. Başında gençliğin şamatası, gözünün gönlünün bakışı var. Ey efendim! Onu affedip suçunu bağışlayın. Hayalinde az değil eceli var.

Çaresiz bu ricayı kabul etti. Öldürse de içi soğumayacaktı. Şehrin etrafını askerler kuşattı. Ateş gibi yanıp kahrlandılar. Yenen düşman savaşacak insan bulamadı. Etraftakilerin hepsi toplanıp geldi. Kılıçlarını eline alıp soyundular. Kendi aralarında savaştılar. Kılıçlayıp birbirlerini düşürdüler. Şehrin dışını savaş kapladı. Askerler kılıçla kesip düşse de de ölmüyordu. Tekrar kalkıp savaşıyorlardı.

Halk yüksek minareye yere çıkıp o mu kazanıyor bu mu kazanıyor diye baktılar. Halk buna hayran oldular. Böylesi daha önce burada olmamıştı. Yerle gök amansız bir mücadeleye şahit oldu. Kaderde yazılmış gibi kıyamet koptu. Bir vakit Sînâ kabağı alıp gümbürdetip vurdu. “Askerlerim kabağa gir! Boş yere can vermeniz ayıp” dedi. Kavak analarıydı. Onların büyüdükları yerdı. Söylenenleri işittiler. Askerler sıra şeklinde yürüdü. Beşer onar yüzer biner kavağa gelip girdiler. Sînâ’nın söylediklerine cevaben meydandaki bütün askerler kabağın içine girdiler. Meydanda hiçbir asker kalmadı.

Sînâ bütün askerler kabağa girdikten sonra yeniden tahtına oturdu. Şah Mahmut vezirlerini çağırıp danışma meclisi kurdu. Mahmut kederlenerek üzüldü.

— Yanılıp aklımı kaybettim. Evvelinde kendim mektup yazıp çağırdım. Şimdi ise ateşe düşüp yanıyorum. Dünyanın hepsi gelse de su olur akar gider. Bunu düşünüp bana bir fikir geldi. Buhara şehri onun doğduğu yeri. Padişahına rica edip sorayım. Belki onda bu derdin çaresi vardır. Bu dünyanın en değerli insanoğluna ithaf edip selam söyleyip mektup yazayım. Göbek bağı damlayan yerin padişahı. O isterse amacımıza ulaşırız.

Akıllı bir veziri vardı. Arada bir şüpheli akıl verirdi. Adı Milat idi. Birçok işle ilgilenirdi. Vezir Milat yerinden kalkıp padişahına şöyle dedi:

— Onu çağırıp hürmet göstermek yerine azarlayıp hor gördünüz. O erin gönlünü çok kırdınız. Bu devirde âlimlerin dengi yok. Buhara ve Mısır şehrinin padişahları ona hayran kalıp ona baş eğdiler. Bunu gördün. (8802-8905) Onların kıssalarıyla destanlarını, başından geçen olayları biliyorsun. Doğru yoldan saptıranların sözüne kandın. Bu savaş hep onların yüzünden çıktı. Bu sebeple onu güç kullanarak yakalayamazsınız. O hâkim bir âlim. İvhana'yı çağırınız. Bu işi türlü işlerle durdursun. Kendi yaktığı ateşi söndürsün. Büyücünün oğlu ejderha sizi ısırdı. Kendini o beladan koru. Alametini bu şehirden aşırđı. Memleketi kızıl kana buladı. Özellikle sizin değerli canınıza açtığı belanın kilidini kendisi kapatsın. Çare olamazsa tan vakti kurban olsun. Yöntemine değer verip baksak İvhana'nız şeytanın çocuğu. Kıskanç, makam mevki düşkünü, iddiacı biri. O, gün düşmanı şeytan, tam bir kıskanç.

Padişah, İvhana'yı o meclise hemen getirtti. Padişah:

— Sen ateş salıp şehir yaktın. Buhara'nın desteğini alıp yaktığın ateşi söndür. Eğer yapmazsan seni öldürürüm. Kendi kırıldığını kendi gözünle görürsün. Kendi yaktığın ateşi kendin söndür. İki işten birini kendine seç. İki işten biri daha güçlüdür. Savaşı durdur. Er Sînâ'yı ona hediye vermiş gibi memnun et. Yoksa ateşte yanıp kül olursun. Çevrendekileri rahata kavuşturup canını koru.

İvhana ellerini birleştirip ağlayarak şunları söyledi:

— Boyun eğip size kurban olayım. Mizacımı sevmediğim için gerçekleri söyledim. Ben milleti kırıp geçirsin demedim. Ona hiç kimse denk değil. Bütün dünya toplansa buna çare bulamaz. Ey efendim! Sinek gibi canım sağ kalsın. Beni affedin. Bu denize ben ne yapabilirim?

Mahmut bu sözleri duyunca sinirlendi. Veziri azarlayıp kovdurdu. Padişah, Milat vezire rica edip “Bu işi nasıl sonlandırırız?” diye sordu.

Milet vezir herkesin içinde:

— Ey şahım! İnsanlar zulüm çekmesinler. O akrabamız olan kızı meclise hemen getirtiniz. Onu affedip ona merhametle bakın. Hürmet edip tatlı dille karşınıza alın. Sînâ'yı da çağırın. Böyle yaparsanız kendisi sizinle buluşur. Ey Efendim! İyi adamın yeri ayrıdır. Önem

verirsek art niyeti temizleriz. Yeryüzü yusuvarlak olmuş gibi kötü dil yeryüzünü kirletir. “İyi insan iyilik karşısında gafil değildir. İyi insan iyiliğin değerini bilir. Okumuşlara dünya aydınlıktır. Cahillere karanlıktır.” demiş atalar. Ben söyleyeceklerimi dedim. Sorunuza cevap verildi. Sînâ bütün dünyada tanınıyor. Bütün sır size göründü.

Şah Mahmut bu sözü kabul etti. Gönlü bu işe yattı. Biraz rahatladı. Hemen kızı çağırttı. Kızın yanına adam verip Sînâ’ya gönderdi. Bunlar haber vermek için yanlarına değerli birkaç şey alıp yola koyuldular. Sînâ’nın onların geldiğinden haberi oldu. Adamlarını hürmetle karşılamaları için gönderdi. “Hoş geldiniz!” deyip şehirdeki misafirhaneye getirdiler. Çeşit çeşit hediye verip ziyafet verdiler. Çeşitli şahane ilmi tanıttı. Onları bir gün bir gece misafir etti. İçini dışını kanata doyurdu.

Eğlencenin ertesi günü şafak vakti geliş amacını söyledi.

— Şah Mahmut sizi misafir etmek istiyor. Sizi şehrimize çağırmak için geldik. Âlim Sînâ bize inanın.

Sînâ bunu kabul etti. Eksiksiz varmak için hazırlık yaptı. Eğlenerek konuşarak geldiler. Onları davul çalarak karşıladılar. Vezirler ona uygun şekilde davrandılar. Şenliği saraya getirdi. Şah Mahmut, Sînâ’yı karşıladı. İnsanların birçoğuna Sînâ’yı tanıttı. Sînâ’nın koluna dayanak olup tahtına oturdu. Sağını solunu misafirler için geniş tuttu.

Padişah Mahmut naz ederek alçak gönüllülükle gülerek Sînâ’ya:

— Ey Sînâ âlim, bilgin! Size kırgınım. Size kırgınlığımı gizlemeyeyim. Dostken düşmanlık edip bir iş ettin. Toyluğundan mı yaptın bunu? Sînâcığım bizim iyi niyetimiz sizin elinizde. Bu söze güle oynaya cevap veriniz. (8906-9001) Kan dökmenin bu kadar sebebi oldu. Epey can kırılıp toprak oldu. Kocakarı, ihtiyar, çocuklar yetim kaldı. Genç kadınlar dul kaldılar.

Sînâ bu sözleri dinledi. Çok sevip Mahmut’a cevap verdi.

— Ey şahım! Suç benim değil kabul edersen suç senin. Bize yerin üstünü değil altını layık görüp ölüme gönderdiniz. Kımız ile kız köpüklü değil midir? Başiboş genç yiğidi korudunuz. Dedikodu ile fitnenin peşinden ayrı gidip kan dökülmesinin sebebi sizsiniz. O vakit güvenilmeyen ben oldum, başkalarının hepsi güvenilir oldu. Katil düşmanlar gibi bana eziyet edip bende beş kuruşluk saygı bırakmadınız. Bana da acımadan kabir seçip siz kan dökülmesinin yolunu açtınız.

O mecliste karşılıklı razı oldular. “Geçmiş iş kendince yanıp pişsin.” dediler. Özetle birkaç gün misafir oldu. Gönülleri gökyüzüne çıkıp mutlu oldular. Birkaç günü sohbet ederek geçirdiler. Birbirlerine hürmet edip baş eğdiler. Sînâ, baş eğip ayağa kalktı ve Mahmut’u

misafirliğe davet etti. Mahmut muhabbetle kabul etti. “Yarın şafak vaktinde.” diye söz verdi. Sînâ “Esen kal! Yarın şafakta gelin geç kalmayın.” deyip şehrine gitti.

İvhana fitnelerini içinde tutamayıp yine meydana çıkardı. Yine fitne sokup her şeyi açık edip Mahmut’u caydırıp yolundan döndürdü.

— Sultanım beni dinlersen gitme. Canım acıdığı için söylüyorum bunu sana. Büyücünün sözüne güven olmaz. Orada tehlike çok. Gökyüzüyle yer arasında yoktan var ettiği harika şehri de sihirli. Acımasız sihir, tılsımı var. Ona güven olmaz. Çekinmeden hazırlıksız oraya gidecek misin? Onun hesabı şehri sizin elinizden almak. Yaptıklarını düşünsen çaresini anlarsın.

Bu söylenenler Mahmut’un aklını karıştırdı. “Oraya varırsam ölmek çok kolay olur.” diye düşündü. Padişah, İvhana’nın düşüncelerini kabul etti. Bunlardan dolayı azap çekti.

Milat vezir, Mahmut’a akıl verdi.

— Fesat düşünmeyin. Ansızın geri dönmen nasıl olur? Nice sizin gibileri gördü. Padişahlığın değeri onun gözünde bir kuruş. Eğer o öldürmek isterse sinekten de kolay. Mahmut ıssızlığa aldanma İvhana size yıldızla ay olur mu? Sînâ’ya memleketin ne gerek? Bütün dünyayı versen o döner mi? İvhana vicdansız değil mi? O bu şehri kızıl kana buladı. Aynadaki altın ışığınız gibi onu ay yapıp yüzünüzden ayırmıyorsunuz.

Mahmut bu sözleri duyduktan sonra döndü. “Verilen sözden dönmek ayıp.” dedi. Atlanıp birer top askeriyle İbratnname şehrine doğru yola çıktı.

Sînâ bunları eksiksiz bilip tahtına oturup dinlenmedi. Saltanatın askeriyle onları hürmetle karşıladı. Onun hiçbir işinde hata kusur yoktu. Sînâ barış içinde bir yer düşlüyordu. Büyük yolu ortaya alıp askerleri iki koldan şenlikle yürüttü. Mahmut onların ortasından geliyordu. Bunlar da askerleriyle geldi. Birbirlerine yaklaşıncı sesleri yükselip selamlaştılar. Askerler yolda görüşüp “Assalamuâleyküm!” deyip birbirlerine hürmet gösterdiler. Sînâ’nın askerleri muhabbetle selamı aldılar.

İbratnname şehrine yaklaştılar. Erler neşeyle doldular. Göz atsa her bir işin yerine evvelki şaşkınlık veren eğlencenin, güzelliğin biri de yoktu. Önceki altın taçlı sığırtmaçlar, altın dış kapının bekçileri yoktu. Çiçek parlayan, çeşitli bülbüllerin şakıdığı bahçe de bahçıvanlardan da iz yoktu. Önceki güzelliklerin biri de yoktu. Yalnız ıssız düz çöldü. Ormanlı, dağ taş kenevir otunun olduğu bir vadiydi. Birisi istese yolunu şaşırp ölecek gibiydi.

(9002-9101) Mahmut ile yanındaki yoldaşları, askerleri, komutanı, kolbaşları at ile çamura batıp yıkılmışlardı. Şaşırp aklını kaybetmiş gibi oldular. Şaşırp “Bu nasıl olur?” deyip durdular. Ahalinin yüzleri buruştu. “Şehrimize dönemeyecek miyiz?” deyip çeşit çeşit söz söyleyip güleştüler.

Sînâ'nın saf tutup hürmet göstererek karşılayan askerleri çözümü olmayan bilmece gibi sessiz sedasız yok oldular. İzleri yok meçhuldü. Sırrı çözülemedi. Önündeki açık yolu kaybedip ormana koşan tavşan gibi oldu. Uyku getiren güz yeli gibi işaret belirti yoktu.

Daha sonra şehre döndüler. Gözlerine şehir olup göründü. Şimdi ise boş bir bozkır oldu. “Bu nasıl bir ilginçlik?” deyip hayret ettiler. Delirmiş gibi yarım akıllı oldular. Her biri her türlü sözler söyleyerek dönüp German şehrine girdi. Sînâ'nın bu meseli yaşlıları büyüten sözlü “İbretname” dediler. Dünya gökten inen bir ışık gibidir. Kâh görünüp kâh kaybolup uğraştırıyor. Bugün var yarın yok. Cine, şeytana, periye, deve benzeyen sihirli bir hayal.

Doyumsuz dünyanın meseli bu. Birinin düşmanı birinin dostu var. Dün meşakkat dediğimiz şimdi çok rahatlık. İnsanoğlu için geçmişteki bir felaket gün olur hoşluk olur. Dünya bazen sudaki serap gibi. Bazı zamanlarda kumun büyük çakılı gibi. Bazı zamanlarda yılan gibi kıvrılır. Var olsa da bazen bulunamaz. Dünyanın bir meseli görülen düş gibi. Ansızın yemeden içmeden yok olur. Yaz kış attan inmeden gitsek de bazen bal bazen de zehir bezer. Âlimin bu davranışı bize derstir. Dünyadaki şeyler bize tabakta sunulmuştur. “Başlar başlamaz talihsizliğe uğramasam.” deyip Şah Mahmut gelip şehrine girdi. Özetle şehre gelip girdi. Danışma meclisini kurdu. “Eğer varsa Sînâ'yı çabuk bulun!” deyip hizmetçilerine buyurdu. Onu arayanlar her tarafta baktılar. Issız ova ile kırlarda aramadık yer bırakmadılar. Onu hiçbir yerde bulamadıktan sonra “Ondan nasıl kurtulduk?” deyip şükrettiler. Dağ deniz, çöl, kırlarda, etrafta aramadık yer koymadılar. “Öyleyse iz bırakmadan yok oldu.” deyip vücutları canlanır gibi oldu.

Şah Mahmut sel olup tahtına konup kedi kendine kala dursun. Mahmut'u askerleriyle yalnız bırakıp Sînâ'nın nereye vardığına sıra gelsin.

Mahmut'u baştan kendisi çağırır da dağ taşın arasına bırakıp gitti. “Padişahlığın beş kuruş der.” gibi yaslayıp onları rezil etti. Bundan sonra Sînâ şöyle yaptı.

Yüzünü başka bir memlekete çevirdi. Dünyayı gezerek hepsini temaşa etti. Hamedan şehrine ulaştı. O şehirde halk arasında saygın bir adam vardı. Adı Şeyh Hajmadanî idi. Tam Sînâ'nın geldiği zaman yıkılan sokağını ustalarla birlikte tamir ediyordu. Ebû Ali Sînâ yanına gelip birbirlerine baktıklarında Sînâ'ya, şeyh şöyle dedi:

— Bizimle yâren olmuyor musun?

Sînâ ona şöyle cevap verdi:

— Ben sizinle tanışmıyorum. Er, erde değerli bir iş görmeyince adam adama baş eğip boyun eğer mi?

Şeyh kalkıp Sînâ'ya şöyle dedi:

— Bizi tanıyan kişiler çok. Halk bize iyi niyet göstermiş. Biz yol göstereniniz. Halk senin gibi boyun eğmiş.

Sînâ'nın sorularına karşılık daha birçok söz söyledi. Sînâ onun değerli bir kişi olduğunu anladı. O ere altın beşikte evlat oldu. Şeyh, Sînâ'ya saygı gösterip onu misafir etti. Başını kesse canı acımaz dost oldular.

Ebû Ali Sînâ kudretli ilim gücüyle bu şehirde büyüdü. Hastalıklı iyileşmeyen insanlara Lokman Hekim gibi tabiplik yaptı. Sakatlanıp yanına gelen kişinin ölüm zamanı gelmediyse onu iyileştirdi. Arada sırada iyileşmeyenler oldu. Sağ olup mezarı kazılmayanlar oldu. Bütün ömrünü tabipliğe adadı. Canlı kişileri ölüme göndermedi.

(9102-9203) Büyüdükten sonra münakaşa etmeyi bıraktı. Kiminle olursa olsun büyürse yaş da geçer. Doktorlukla ilgili birçok kitaba sahip oldu. Kendine bütün memleketi dost etti. Kendinden sorasına birçok kitap bıraktı. Âlimler gerek görürse bunu teyit ederler.

Kitabın Kazan yazmasını bulup şiirleştirerek Kazakçaya aktardım. Abdinasır Ğabdıkayım'ın çocuğu hazırlayan ilk yazarıydı. Arka planını düşünüp anlasam Arapçadan Tatarca'ya tercüme etmişti. Ğabdıkayım bin sekiz yüz altmış dokuz yılında söz söyleyip yazmıştı. Ben de bunu ilginç görüp ilmini derin denizler gibi güçlü sayıp Kazakçaya tercüme ettim.

Nice âlimler bu dünyadan geçti. Değerli güzel sırları sekiz köşeli. Ebû Ali Sînâ'nın ölümünün doğrusunda kabrinin nerede olduğu belli oldu. Bilge âlim Ebû Ali Sînâ cihana ulaşmıştı. Nice güçlü padişahları yenmişti. Kendinin biyografi kitabında en son bölümünde ölüm durumunu bildirmişti. Hameden şehrinde halk bunu müthiş övmüştü. Mezarı “Abat” denilen mahallede. O ölü değil ölmek üzere can çekişen diriymi.

“Balkiy” denilen bir seyyah doğu ile batıyı gezmişti. Buhara ile Semerkant arasında “Takin” adında bir şehir vardı.

Ebû Ali Sînâ o yere dönüp geldi. Ölene kadar orada yaşadı. Semerkant şehrinin sağ tarafında iki büyük görkemli kümbet yaptı. Değerli taşlardan mermer döşedi. Büyüklüğü göğe kadar uzanıyordu. Rüstem yayından atılan ok doğrusu yarısına kadar ulaşamıyordu. Bundan biraz daha açık söyleyecek olursak hızlı bir kuş gün çıkarken uçmaya başlasa gün batana kadar o dağdan aşamazdı. O iki kümbetin arası geniş bir meydandı. Her bir yerden ayrıca ad verip övdü. O meydana büyük bir mektep yaptı. Oda sayısı üç yüz altmışa dayanmıştı. Her odaya elli çocuk sığıyordu. Odaları da çok güzel süslemişti. Güzellik şatafatına göz doymuştu. Öğrenciler her dersi okuyup ilim irfan aldı. Ebû Ali Sînâ talebelerin hepsine çeşitli konularda ders verdi. Dünyaya ilmin nurunu yaydı.

Ebû Ali Sînâ yetmiş yaşına geldi. Sağlığını koruma yoluna kanat açtı. Ömrünün sonuna geldiğini anladı.

O kadar bilim okuduğunu düşündü. Ölümü sevmedi. Durumu yettiğince ölüme çare bulmaya çalıştı. “Evvela kendim için yapayım.” deyip kendisi ölümü yenmek istedi. “Kaderin kilidini bulayım. Halkın gözyaşına bakayım.” dedi. Bundan sonra ecele çözüm bulmaya çalıştı. Kadere çare bulmak için yarıştı. Ecel kurnazlığı ile hayatı yendi. Kader dağı şaşırıp hiç yerinden kıpırdamadı.

Mektebin yanına bir hamam yaptı. Gerçek adı “Hamam Mazar”dı. Harabe hâldeki yeri yeniden tamir etti. Nice insan önünde sıra sıra dizildi. Yedi yıldız için tepesinin dört bir yanına yedi kap yaptı. Ülker’in özelliklerini yedi kaba ekledi. İlimle onları aklında temiz şekilde sakladı. İlimle yedi kaba ilaç doldurdu. Bu ilaçlar öldüğünde vücuduna can verecekti.

İnci mermer taştan parça parça ölçüp kendinin kalıbını yaptı. Koluna kol, ayağına ayak, başına baş kısacası bütün azalarını yaptı. Öğrencisine hepsini teslim etti. Öğrencisinin adı Jamas Hakim’di. Bağdat’ta doğmuştu. Güvenilirdi. Sînâ ile birçok yeri gezmişti. Sînâ’nın yanında okuyup talebesi olmuştu. İlmî birçok öğrenciden fazlaydı. Jamas’a o ilaçların hepsini verdi. İç dünyasını ona tam vermişti. Okuduğu tüm ilimden haberi vardı. Çeşitli yollarla yaptığı çözümleri var. Hikmet ilmi, tıp, geometri, gizlenme ilmi, kimya ve simya ilmi öğrenmişti.

Şişelerin hepsini Jamas’a elleriyle teslim etti.

— Hepsini çeşitli yollarla yap. Bu şekilde yap. Geç olmadan ecel bana gelir. (9204-9313) Öldüğümü kimseye açık etme. Benim isteklerimi yerine getir. Ustadan övgü almak istiyorsan şaşırmadan ilaçların hepsini uygula.

Talebesi başını eğip tamam deyip sözünü eksiksiz yapmayı kabul etti. Âlim Sînâ gözlerini yumup öldükten sonra Jamas Hakim vazifesini uygulamaya başladı. Öldükten sonra yanına geldi. Sabırlı olup hiç kimseye haber vermedi. Bir şeyle ölüyü havanda ezdi. Ezip tamamıyla un haline getirmeyi istedi. İsteksiz şekilde dikkatini verip işe girip kazanda kaynattı. Söylenen şartlara ilgi gösterip yeterli derecede kaynayınca soğuttu. Kan dolaşıyormuş gibi buruşup hamur haline geldi. Şişenin birini bu hamura döktü. Gözüne kan dolaşıp yayılıyor gibi göründü. Bunu görünce ustasının söylediklerine inancı geldi. Hamuru getirip kalıba koydu. Vücut mermer kalıba doldu. Görünüşü insan şekline benzedi. Yine söylediğine uygun şekilde şişedeki ilacı koydu. Kırk gün sabretti. Kemik ortaya çıkıp her şey hazır hale geldi. Şişedeki ilacın birini daha dökünce insan şeklinden farksız oldu. Hayat belirtileri göründü. İyileşmesinin sırrını haber verdi. Yine şişelerden birini döktü. Sînâ gözünü açıp nefes aldı. Doğruca talebesinin yüzüne bakıp “Dök!” diye sesi çıkardı. Sînâ yine “Dök!”

dedi. Jamas, dirilme talebine gamlandı. Şimdi kalan ilacı dökse dünyada sonsuza kadar sağ kalacaktı.

Hamamda yapılan yedi şişenin hepsinde yıldızların tesiri vardı. Kırk günde insan vücuduna şekil veriyordu. Kaptan alıp ilacın hepsini güzelce döktü. Her bir şişe bir yıldızın örneği idi.

Burada şekil verip eski yolla söylemiş. Küçük çocuk annenin karnesinde yatsa yedi yıldız güç verirdi. Hamamdaki bu yedi şişenin hepsi yıldız gibi hizmet ederdi. Karnesinde yatan küçük çocuk gibi kapanıp yıldız ilaç serpti. Âlim Sînâ söylediği gibi gözlerini açtı. Jamas, Sînâ'nın dirileceğini anladı. “Dök!” sözünü duyunca Jamas'ın aklına bir fikir geldi. “Şimdi Sînâ âlimin şöhreti tüm halk tarafından biliniyor. Talihin sırası bir gün bana da gelecektir.” diye düşünüp kesin olarak itibarını vermemeyi arzuladı.

“Öldükten sonra dirilmeyi kim buldu?” deyip hayat veren gücü durdurdu. “İşte şimdi yaşamın anahtarını bulsun Sînâ.” dedi. Dünyada hiç kimse şüphelenmezdi. Âlimin güvenilir talebesi yedinci şişeyi kırıp yere döktü. Yedinci şişeyi taşla vurup kırdı. İlacı o işten başka şeye harcadı. Jamas onu görünmez etti. Sadece “Dök!” sesi duyuluyordu.

Âlimin son hâli böyle oldu. Herkes bunu gerçek deyip söyledi. Seyyah Balkiy ile Said Jakiya gibi iyilerin hepsi tespit edip açıklamışlar. Seyyahlar Semerkant'a geldiğinde o hamamdaki mezara uğradı. O vakit seyyahlar oraya vardığında “Dök, dök!” diye ses duyuldu. Semerkant şehrinin sağ tarafında “Mazar Hammam” denilen mekânı vardı. “Dök!” sesi duyuluyor ama görülüyordu. Hamama insanlar dolunca ses duyulmuyordu. Duyanlar çok şaşırıyordu gibiydi. Ölse de yeryüzünde ismi kaldı. İlimle göze görünmeyi yaptı. Erin kıssası bu zaman kadar ulaştı.

Kendi ders verip okuttuğu talebesi yay gerip ümidini boşa çıkardı. “Yürürken fark etmeden ayağım takıldı. Şişe elimden gerçekten düşüp kırıldı.” dedi.

Bunun hakkında böyle çok nasihat var. Bu yüzden açıkça hepsini söyleyemedim. Ancak Ebû Ali Sînâ'nın ölüm hakkında ölüm hakkında herkesin hayran kalacağı bir çare bulmuş.

İnsan ölümden kaçıp kurtulamaz. Kurtulsa can kaçıp ele geçer mi? Jamas kapıyı açıp bir şişeyi döktüğünde kalkmaz mıydı? İleri gidip söylesem dünyanın ilginçliğini anlamayıp mübalağa ettiysem affediniz.

Kendime âdet edinip bin dokuz yüz yirmi iki yılında bir kez yazmıştım. Ondan sonra epey yıl geçti. Verdiğim bir yiğit o yazdığımı kaybetti. O emeğimi ziyan etmeyip tekrar yazdım. Çocuk o yıl otuz altı yaşındaydı.

Adımı Arap harfleriyle gizleyip bulmaca şeklinde destanın sonuna Kuvaniş
Baymağambetuğılı diye yazdım.

III. DİL İNCELEMESİ

SES BİLGİSİ

1. Ünlüler

Ünlüler, herhangi bir zorlama ve engelle karşılaşmadan çıkarılan seslerdir. Hava yolunun açık olduğu durumlarda çıkarılmaktadır ve çıkarılmasında tüm ses organları etkilidir. Bu nedenle de ünlülerin ünsüzlere oranla çıkış süreleri fazladır. Ünlüler, dil, dudak ve çene ile olan ilişkilerine ve bu organların aldığı biçime göre sınıflandırılır (Karaağaç 2012: 102).

Türkçe, ünlüler bakımından çok zengin bir dildir. Türkçede ünlüler vazgeçilmez bir öneme sahiptir. A. Baytursunulı “sözün canı” diyerek ünlülerin önemini ifade etmiştir (Koç, Doğan 2004: 18).

Metnimizde yer alan ünlüleri; boğumlandıkları yere (kalın ve ince), çenenin açık veya kapalı olmasına (geniş ve dar) ve dudakların aldığı şekle göre (düz ve yuvarlak) şöyle sınıflandırabiliriz:

	Geniş			Dar	
	Geniş	Yarı Geniş			
Kalın	a	-	o	u	ı
İnce	ä	e	ö	ü	i
	Düz		Yuvarlak		Düz

Tablo 1: Kazak Türkçesinde ünlüler

1.1. Ünlülerin Özellikleri

Metnimizde yer alan ünlülerin özellikleri aşağıdaki gibidir:

/a/ ünlüsü: Arka damakta gerçekleşen kalın, geniş ve düz bir sestir. Açık olarak telaffuz edilir.

aqıl “akıl” (28), *qara* “kara” (938), *arık* “ark, su arkı, kanal” (633), *adam* “insan, adam” (43), *al-* “al-” (290), *bağdat* “Bağdat” (651)

/ä/ ünlüsü: /a/ ile /e/ arasındadır ve telaffuzu bakımından /a/ sesine benzer. Ancak /ä/ ünlüsü /a/ya göre damağın daha ön kısmında telaffuz edilir. Geniş ve düz bir ünlüdür. Bu ses ince ünlü olup kalın ünlülere en yakın olan sestir. Metnimizde sözcük başında ve ortasında kullanımlarına rastlanmıştır.

äsker “asker” (3202), *tärtip* “tertıp” (386), *jäne* “ve” (733), *äreket* “hareket” (402), *bäri* “hepsi” (410), *bäle* “kaza, bela” (4368), *är* “her” (81)

Genellikle alıntı sözcüklerde kullanılan bu sese metnimizde Türkçe sözcüklerde de rastlanmıştır.

äkel “alıp kel-” (1225), *äke* “baba” (475), *äper-* “alıp ver-” (5820)

/e/ ünlüsü: İnce, geniş ve düz bir sestir. /e/ ünlüsü Kazak Türkçesinde /e/ ile /i/ arasında bir telaffuza sahiptir. Metnimizde sözcük başında, ortasında ve sonunda kullanımına rastlanmıştır.

esik “kapı” (1799), *men* “ben” (1947), *kel-* “gel-” (1959), *keşe* “dün” (1501), *emes* “değil” (33), *bes* “beş” (453)

/ı/ ünlüsü: Kalın, düz ve dar bir sestir. Metnimizde sözcük başında, ortasında ve sonunda kullanılmıştır.

ıdıs “kap” (8582), *ıktıyar* “irade” (782), *kız* “kız” (603), *jıla-* “ağla-” (679), *tagı* “daha” (272), *kısқа* “kısa” (7760), *ulı* “ulu” (61)

/i/ ünlüsü: İnce, düz ve dar bir sestir. Kazak Türkçesindeki /i/ sesi diğer Türk lehçelerine göre daha kısadır. Kazak Türkçesindeki /y/ sesinden önce gelen /i/ sesi daha uzundur ve Türkiye Türkçesindeki /i/ sesine benzemektedir.

Kazak Türkçesinde alıntı sözcüklerde kullanılan bir “i” sesi daha mevcuttur. Bu ses “и” işareti ile gösteriler. Türkiye Türkçesindeki “i” sesine yakın telaffuz edilir.

is “iş, uğraş” (2697), *ilgeri* “ileri” (44), *kisi* “insan, adam” (2703), *til* “dil” (476), *tiri* “diri” (2292), *iyin* “omuz” (5889), *iyis* “koku” (551), *Sina* “Sina” (323)

/o/ ünlüsü: Kalın, yuvarlak ve geniş bir sestir. Türkiye Türkçesindeki /o/ sesine oranla ağzı daha fazla yuvarlak hale getirir.

ol “o” (125), *ot* “ateş” (142), *jok* “yok” (2295), *kol* “el” (13), *bos* “boş” (2000), *jol* “yol” (807)

/ö/ ünlüsü: İnce, yuvarlak ve geniş bir sestir.

öl- “öl-” (1078), *özger-* “değiş-” (1049), *ömir* “ömür” (1024), *köz* “göz” (480), *köşe* “sokak” (3514)

/u/ ünlüsü: Kalın, yuvarlak ve dar bir sestir.

ustaz “öğretmen, hoca, üstat” (3061), *ul* “erkek çocuk, oğul” (3068), *murın* “burun” (518), *kus* “kuş” (1026)

Kazak Türkçesine Rusça ve diğer bazı dillerden geçen alıntı sözcüklerde orijinalleri gibi yazılıp okunan bir /u/ sesi daha vardır. Bu ses /y/ harfi ile gösterilir ve teleffuzu Türkiye Türkçesindeki /u/ sesine yakındır. Bu harf Kazak Türkçesindeki sözcüklerde ise yerine göre /-u/, /-üv/, /-v/ biçiminde yer almaktadır.

sekund “saniye” (5263), *minut* “dakika” (3459)

/ü/ **ünlüsü**: İnce, yuvarlak ve dar bir sestir. /ü/ ünlüsü sözcük başında ve ortasında bulunabilir.

ülken “büyük” (2035), *üy* “ev” (1466), *jüz* “yüz” (1824), *tün* “gece” (2225), *kündiz* “gündüz” (1163)

2. Ünsüzler

Ünsüzler, ses tellerinde ilk şekli alsalar bile ses yollarında farklı engellere takılarak ortaya çıkarlar. Dil, dudak, çene, damak ve diğer ses organlarının daralma, kapanma, büzülme, gevşek veya gergin olma gibi durumları sonucunda farklı özellikler kazanan ünsüzler, çoğunlukla bir hamlede çıkarlar, ünlüler gibi farklı uzunluklara sahip değildirler (Biray, Ayan, Ercilasun 2015: 29).

2.1. Kazak Türkçesinde Ünsüzler

Kazak Türkçesindeki ünsüzlerin sayısı hakkında kaynaklarda farklılıklar görülmektedir. “Kazak Tilining Fonetikası” adlı eserde 25 ünsüz harf gösterilmiştir. Bu ünsüzlerin içinde /m/ yer almamıştır. Bu ünsüz harfler şunlardır:

/b/, /v/, /g/, /ğ/, /d/, /j/, /z/, /y/, /k/, /k/, /l/, /m/, /n/, /ng/, /p/, /r/, /s/, /t/, /v/, /f/, /h/, /h/, /ts/, /ç/, /ş/.

Kenan Koç ve Oğuz Doğan “Kazak Türkçesi Grameri” adlı çalışmada 22 ünsüz harfin olduğunu belirtmiştir. /ç/ (ч), /v/ (в), /ts/ (т), /şş/ (ш) ünsüzlerinin Rusça etkisiyle Kazak Türkçesinde yer aldığını belirtmiştir.

Bu çalışmalar ele alındığında Kazak Türkçesindeki ünsüzleri şu şekilde listeleyebiliriz: /b/, /v/, /g/, /ğ/, /d/, /j/, /z/, /y/, /k/, /k/, /l/, /m/, /n/, /ng/, /p/, /r/, /s/, /t/, /v/, /f/, /h/, /h/, /ç/, /ş/.

2.2. Ünsüzlerin Sınıflandırılması

Tonluluk-Tonsuzluk Bakımından

Kazak Türkçesindeki tonsuz ünsüzler /k/, /k/, /p/, /s/, /t/, /f/, /h/, /h/, /ç/, /ş/’dir. Tonlu ünsüzler ise /b/, /v/, /g/, /ğ/, /d/, /j/, /z/, /y/, /l/, /m/, /n/, /ng/, /r/, /v/’dir. Tonsuz ünsüzlerden birçoğunun tonlu karşılıkları vardır:

Tonlu	b	d	g	ğ	z	j
Tonsuz	p	t	k	k	s	ş

Tablo 2: Tonlu ünsüzlerin karşılıkları

Temas Derecesi Bakımından

Patlayıcı Ünsüzler: /b/, /g/, /d/, /k/, /k/, /p/, /t/, /ç/

Sızıcı Sürekli Ünsüzler: /v/, /ğ/, /z/, /y/, /j/, /s/, /f/, /h/, /h/, /ş/

Geniş Geçitli Sürekli Ünsüzler: /l/ /m/, /n/, /ng/, /r/, /v/

Sürekli ünsüzler: /v/, /ğ/, /j/, /z/, /y/, /l/, /m/, /n/, /ng/, /r/, /s/, /v/, /f/, /h/, /h/, /ş/.

Süreksiz Ünsüzler: /b/, /g/, /d/, /k/, /k/, /p/, /t/, /ç/

Genizsillik Bakımından

Kazak Türkçesinde /m/, /n/, /ng/ sesleri bu gruba girmektedir.

Ünsüzlerin Teşekkülü

Ünsüzler teşekkül noktaları bakımından yedi bölüme ayrılmaktadır.

Dudak Ünsüzleri: /b/, /m/, /p/, /v/

Diş-Dudak Ünsüzleri: /v/, /f/

Diş-Diş Eti Ünsüzleri: /d/, /z/, /n/, /s/, /t/

Diş-Damak Ünsüzleri /j/, /ş/, /ç/

Ön Damak Ünsüzleri /g/, /y/, /k/, /l/, /r/

Arka Damak Ünsüzleri /ğ/, /k/, /ng/, /h/

Gırtlak Ünsüzü: /h/

Aşağıdaki tablo Kazak Türkçesinin ünsüzlerini çeşitli yönleriyle toplu olarak göstermektedir.

			Dudak Ünsüzü	Diş-Dudak Ünsüzleri	Diş Ünsüzleri	Diş-Damak Ünsüzleri	Ön Damak Ünsüzleri	Arka Damak Ünsüzleri	Gırtlak Ünsüzü
Süreksiz Ünsüzler	Patlayıcı Ünsüzler	Tonlu	b		d		g		
		Tonsuz	p		t	ç	k	ķ	
Sürekli Ünsüzler	Geniş Geçitli Ünsüzler	Tonlu	m, v		n		l, r	ng	
		Tonlu		v	z	j		ğ, y	
	Sızıcı Ünsüzler	Tonsuz		f	s	ş		h	h

Tablo 3: Kazak Türkçesinde ünsüzler

2.3. Ünsüzlerin Özellikleri

Metnimizde yer alan ünsüzler ve özellikleri aşağıdaki gibidir:

2.3.1.Dudak Ünsüzleri: /b/, /m/, /p/, /v/

/b/ ünsüzü: Patlayıcı ve tonlu bir sestir. Metnimizde sözcüklerin başında ve ortasında rastlanmıştır.

başka “başka” (86), *bir* “bir” (93), *kabat* “kat” (393), *kımbat* “pahalı, değerli” (637), *javap* “cevap” (73), *kitap* “kitap” (219)

/m/ ünsüzü: Sızıcı ve tonlu bir ünsüzdür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

men “ben” (1430), *mınav* “bu, şu” (5951), *tamaşa* “oyun, eğlence” (5909), *ölüm* “ölüm” (4697)

/p/ ünsüzü: Patlayıcı ve tonsuz bir sestir. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

patşa “padişah” (2273), *topıraq* “toprak” (2318), *ökpe* “akciğer” (2388), *köp* “çok” (1399)

/v/ ünsüzü: Sürekli, tonlu ve akıcı bir ünsüzdür. Bu ses iki dudağın arasında gerçekleşir. Bu nedenle çift dudak /v/’si de denmektedir. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

uv “zehir” (1808), *tuvra* “dosdoğru, direkt” (1102), *tav* “dağ” (132), *eliv* “elli” (7351)

2.3.2.Diş-Dudak Ünsüzleri: /v/, /f/

/v/ ünsüzü: Sızıcı ve tonlu bir ünsüzdür. Rusça ve batı kaynaklı alıntı sözcüklerde bulunur. Metnimizde sadece bir örneğine rastlanmıştır.

avtor “yazar” (9111)

/f/ ünsüzü: Sızıcı ve tonsuz bir ünsüzdür. Rusça ve batı kaynaklı sözcüklerde rastlanır. Metnimizde Arapça ve Farsçadan geçen sözcüklerdeki /f/ sesi, çoğunlukla /p/ sesine dönüşmüştür.

fahim “anlam, fikir, anlama” (3984), *müftiy* “müftü” (2947), *fikir* > *pikir* “fikir” (364)

2.3.3.Diş Ünsüzleri: /d/, /z/, /n/, /s/, /t/

/d/ ünsüzü: Patlayıcı ve tonlu bir ünsüzdür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

de- “söyle-” (3985), *endi* “şimdi” (4073), *üzdik* “önde gelen, başarılı” (31), *sekund* “dakika” (614)

/z/ ünsüzü: Sızıcı ve tonlu bir ünsüzdür. /z/ sesi metnimizde Türkçe sözcüklerin başında bulunmamaktadır. Alıntı sözcüklerin başında rastlanmıştır. Metnimizde Türkçe sözcüklerin ortasında ve sonunda kullanımlarına rastlanmıştır.

zeyin “zihin” (27), *kız* “kız” (663), *köz* “göz” (35), *ziyarat* “ziyaret” (5700), *uzın* “uzun” (3751)

/n/ ünsüzü: Sürekli, tonlu, nazal bir geniz ünsüzüdür. Kazak Türkçesinde genellikle alıntı sözlerin başında kullanılır. Kazak Türkçesinde sözcük başında sadece “ne” ile başlayan ve ondan türeyen sözcüklerde ve *inan-* > *nan-* fiilinde karşımıza çıkar. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

ne “ne” (662), *jakın* “yakın” (34), *öner* “hüner, maharet” (110), *orın* “yer” (48), *nan-* “inan-” (1485)

/s/ ünsüzü: Sızıcı ve tonsuz bir ünsüzdür. Metnimizde en çok kullanılan seslerden biridir. Sözcüklerin başında, ortasında ve sonunda kullanılmıştır.

sol “şu” (270), *suv* “su” (280), *bas* “baş” (148), *ımtırıs* “sessiz tonsuz” (270)

/t/ ünsüzü: Patlayıcı, tonsuz ve süreksiz bir ünsüzdür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

tört “dört” (361), *küşti* “güçlü, kuvvetli” (857), *ayt-* “söyle-” (12), *ot* “ateş” (142)

2.3.4. Diş-Damak Ünsüzleri: /j/, /ş/

/j/ ünsüzü: Sızıcı ve tonlu bir ünsüzdür.

Türkçede asli olarak bulunmayan bir sestir. Diğer Kıpçak lehçelerinde de /y/ > /c/ > /j/ değişmesi sonucunda görülen ses değişimi Kazak Türkçesinde hemen hemen kurallaşmıştır. Kurallı bir ses değişimi olan /y/ > /c/ > /j/ sebebiyle metnimizdeki birçok sözcük /j/ ünsüzü ile başlamaktadır.

jer “yer” (976), *jıl* “yıl” (1037), *bolja-* “tahmin yürüt-” (640), *ğajap* “mükemmel” (2491)

/ş/ ünsüzü: Sızıcı ve tonsuz bir ünsüzdür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

şakır- “çağır-” (781), *birinşi* “birinci” (4019), *üş* “üç” (4066), *ötiniş* “istek, rica” (762)

2.3.5.Ön Damak Ünsüzleri: /g/, /y/, /k/, /l/, /r/

/g/ ünsüzü: Patlayıcı ve tonlu bir ünsüzdür. Kazak Türkçesinde söz başındaki /g/ sesleri tabiat taklidi veya alıntı sözlerde bulunur. Sözcük sonunda da yalnızca alıntılarda görülür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır. Metnimizde /g/ sesini sözcük başında ve sonunda kullanan sözcükler alıntı sözcüklerdir.

gül “çiçek” (1743), *bugin* “bugün” (284), *özger-* “değiş-” (300), *jigit* “yiğit” (2429), *saldır-güldür* “paldır güldür” (7866)

/y/ ünsüzü: Sızıcı ve tonlu bir ünsüzdür.

yağrab (1721), *oyla-* “düşün-” (93), *ayt-* “söyle-” (41), *üy* “ev” (1815)

/k/ ünsüzü: Patlayıcı ve tonsuz bir ünsüzdür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

köp “çok” (7988), *kisi* “insan, adam” (42), *ökpe* “akciğer” (2388), *bölek* “ayrı, farklı” (8261)

/l/ ünsüzü: Sızıcı ve tonlu bir ünsüzdür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır. Metnimizde /l/ sesini sözcük başında kullanılan sözcükler alıntı sözcüklerdir.

layıķ “uygun, layık” (830), *juldız* “yıldız” (800), *til* “dil” (476), *kızıl* “kızıl” (931)

/r/ ünsüzü: Tonlu, titreşimli ve sızıcı bir ünsüzdür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

ret “kere, kez” (890), *bir* “bir” (1863), *bäri* “hepsi” (1976), *jer* “yer” (2257)

2.3.6.Arka Damak Ünsüzleri: /ğ/, /ķ/, /ŋg/, /h/

/ğ/ ünsüzü: Sürekli, tonlu ve sızıcı bir ünsüzdür. Alıntı sözler haricinde söz başında /ğ/ sesi bulunamaz. Sözcük ortasında kullanılan bu ses sözcük sonunda da yer almaz.

ğasıķ “âşık” (1095), *ğılım* “bilim” (7979), *jağday* “durum, hâl” (131), *tagı* “daha” (906)

/ķ/ ünsüzü: Patlayıcı ve tonsuz bir ünsüzdür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

kız “kız” (1813), *şakır-* “çağır-” (261), *jaķsılıķ* “iyilik” (1413), *ķırık* “kırık” (393)

/ŋg/ ünsüzü: Sızıcı ve tonlu bir geniz ünsüzüdür. Metnimizde bu sesin sözcük başında kullanımına rastlanmamıştır. Sözcük ortasında ve sonunda ise kullanılmıştır.

köŋgil “gönül” (364), *tengiz* “deniz” (2347), *inggay* “fırsat, olanak” (2399), *keŋ* “geniş” (100)

/h/ ünsüzü: Tonsuz ve sızıcı bir ünsüzdür. Metnimizde sözcük başında, içinde ve sonunda rastlanmıştır.

halıq “halk” (69), *habar* “haber” (117), *suhat* “sohbet” (7878), *tarih* “tarikh” (19)

2.3.7. Gırtlak ünsüzü: /h/

/h/ ünsüzü: Tonsuz bir ünsüzdür. Gırtlakta oluşur. Metnimizde alıntı sözcüklerde kullanılmıştır.

hava “hava” (6010), *aydaha* “ejderha” (174), *shahar* “şehir” (107), *shah* “şah” (587)

2.3.8. Diğer Ünsüzler

/şç/: Bu ünsüz Kazak imlasında da Rusçadaki gibi yazılarak kullanılan sözcüklerde karşımıza çıkmaktadır. Metnimizde /şç/ ünsüzünü içeren sadece *aşşı* “acı” (8114) sözcüğü vardır.

3. Fonolojik Süreçler

3.1. Uyum

3.1.1. Ünlülerde Meydana Gelen Uyumlar

3.1.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Yalın veya eklerle uzatılmış olan Türkçe sözcüklerde, ilk hecede bulunan ünlünün taşıdığı kalınlık-incecik özelliğinin diğer hecelerde de devam etmesi kuralıdır (Korkmaz, 1992: 30).

Türkçe Sözcüklerde Kalınlık-İncelik Uyumu

Kalınlık-incecik uyumu, metnimizde düzenli olarak yer almaktadır.

kisi “insan, adam” (1211), *jigit* “yiğit” (1385), *şakır-* “çağır-” (261) *kıska* “kısa” (1746), *boldı* “oldu” (5123), *tilingizdi* “dilinizi” (3436), *jigitter* “yiğitler” (4013) *jaqsılık* “iyilik” (5079)

Metnimizde [men] ve [+penen] vasıta eklerini alan sözcüklerde kalınlık-incecik uyumuna rastlanmamıştır.

basımmenen “başımıla” (4173), *okpenen* “okla” (4413)

Metnimizde uyumu bozan bir diğer ek ise “[-tuğın]” ekidir:

kelmeytuğın “gelmeyecek” (1244)

Metnimizde “kalay” ve “et-” sözcüklerinin birleşimiyle oluşan “kayt-” fiili de uyumu bozmaktadır:

kaytermiz “ne yapacağız” (8507)

Alıntı Sözcüklerde Kalınlık-İncelik Uyumu

Kazak Türkçesi alıntı sözcükleri çeşitli yöntemlerle büyük ölçüde kalınlık-incelik uyumuna uydurur. Metnimizde kalınlık-incelik uyumuna giren alıntı sözcükler şunlardır:

âdem > *adam* “insan, adam” (111), *mirza* > *mirza* “beyefendi” (7937), *üstâd* > *ustaz* “öğretmen, hoca, üstat” (3061), *mekân* > *meken* “mekân, yer” (1088), *gumân* > *kümân* “şüphe, kuşku” (1388), *gâfil* > *gapıl* “gafil, bilgisiz” (1936), *vebâl* > *obal* “vebal” (5712)

Metnimizde kalınlık-incelik uyumuna girmeyen alıntı sözcükler:

hidmet > *kızmet* “hizmet” (542), *biçare* > *beyşara* “zavallı” (1323)

3.1.1.2. Düzlük-Yuvarlık Uyumu

Türkçe sözcüklerin ilk hecelerindeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre onu takip eden hecelerdeki ünlülerin, sözcüğün ilk hecesi düz ünlülü ise düz, yuvarlak ünlülü ise dar yuvarlak veya geniş düz olarak gelmesi kuralıdır (Korkmaz, 1992: 104). Kazak Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumu tartışmalı bir konudur. “*Kazak Türkçesi Grameri*” adlı çalışmaya göre, düzlük-yuvarlaklık uyumu konuşma dili ile yazı dili arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Konuşma dili, Kırgız yazı diline yakınlaşarak dudak uyumunu sağlamaktadır, ancak yazı dili bu konuda net değildir (Koç, Doğan 2022: 180).

“*Bugünkü Kıpçak Türkçesi*” adlı çalışma da Kazak Türkçesi ve Tatar Türkçesi yazı dillerinde düzlük-yuvarlaklık uyumunun olmadığı belirtilmiştir (Öner 1998: 23).

Metnimizde düzlük-yuvarlaklık uyumuna giren sözcükler:

bilimmen “bilimle” (9181), *başşı* “yönetici” (3432), *şeksiz* “sonsuz, sınırsız” (3484), *jigitter* “yiğitler” (1362), *peygamber* > *payğambar* “peygamber” (555), *mekân* > *meken* “mekân” (1088), *ma'kûl* > *mağul* “tamam; uygun” (6141), *mahrum* > *mağurım* “mahrum” (80), *merhûm* > *marğum* “merhum” (5604)

3.1.2. Ünsüzlerde Meydana Gelen Uyumlar

Ünsüzlerin ton bakımından birbirine uyum göstermesidir. Ünsüz uyumu tonlu ünsüzlerden sonra tonlu, tonsuz ünsüzlerden sonra tonsuz ünsüzlerin gelmesidir.

şıraqtar “kandiller” (71), *künder* “günler” (2208), *jerge* “yere” (1010), *asıkpay* “acele etmeden” (3811)

3.2. Benzeşme

Bir dil biriminde yer alan seslerin çıkış yeri veya çıkış biçimi bakımından birbirine yaklaşmasına benzeşme denir. İç seste yan yana iki ünsüzün bulunan yerlerde veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu sözlerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden birinin kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan ünsüz tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilmesine ünsüz benzeşmesi denir (Karaağaç, 2013: 839). Metnimizde rastladığımız benzeşmeler aşağıdaki gibidir:

l > d: *közler > közder* “gözler” (3026), *kurbanlık > kurbandık* “kurbanlık” (4734), *akıllı > akıldı* “akıllı” (1336)

l > t: *bürkitler > bürkitter* “kartallar” (4472), *ķavipli > ķavipti* (3444), *baslap > bastap* “başlayıp” (8365)

Metnimizde “aşık” sözcüğü ise hem “aşıklık (3208)” hem de “aşıktık (1759)” biçiminde kullanılmıştır.

m > b: *jetkizmey > jetkizbey* “yetiştiremeyerek” (7797), *bağınmay > bağınbay* “baş eğmeyerek” (5827), *senmes > senbes* “inanmaz” (3382)

m > p: *atmen > atpen* “atla” (3865), *kesmes > kespes* “kesmez” (8374), *äripmen > ärippen* “harfle” (9310)

n > d: *älemni > älemdi* “alemi” (3435), *ajalning > ajalding* “ecelin” (9165), *kölning > kölding* “gölün” (6884)

n > t: *jigitni > jigitti* “yiğidi” (1055), *kılışnı > kılıştı* “kılıcı” (5441), *savsakning > savsaktıng* “parmağın” (2118)

d > n: *dükenden > dükennen* “dükandan” (5563), *ölimden > ölimnen* “ölümünden” (1912), *pänden > pänneren* “dersten” (9153)

k > ğ: *balığın > balığın* “balığını” (2520), *barmaķimen > barmağimen* “parmağıyla” (4557), *surakıma > surağıma* “soruma” (6192)

k > g: *töker > töger* “döker” (4811), *tösekinde > töseğinde* “yatağında, dölşeginde” (2960), *bilekimnen > bilegimnen* “bileğimden” (1788)

p > b: *javapına > javabına* “cevabına” (8768), *japıp > jabıp* “örtüp, kaplayıp” (5792), *tapıp > tabıp* “bulup” (2049)

3.3. Değişme

3.3.1. Ünlü Değişmeleri

Ünlü değişmeleri, ünlülerin sözcük içinde diğer ünlüler veya ünsüzlerle etkileşime geçmesi gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkmaktadır.

/a/ > /ä/

Geniş ve düz olarak arka damakta telaffuz edilen /a/ sesi ön damağa geçerek /ä/ şeklinde telaffuz edilir. Bu değişime metnimizde hem Türkçe hem de alıntı sözlerde rastlanmıştır.

alıp ber- > *äper-* “alıp vermek” (5820), *alıp kel-* > *äkel* “getir-” (1225), *ata eke* > *äke* “baba” (1123), *ferman* > *pärmen* “ferman” (5502), *va ‘de* > *vade* “ant, yemin” (5185), *‘adâlet* > *ädalat* “adalet” (6238), *tatlıg* > *tätti* “tatlı, hoş” (1723)

/a/ > /e/

Geniş ve düz olarak arka damakta telaffuz edilen /a/ sesi öne gelerek /e/ sesine dönüşür. Metnimizde sıklıkla yer almaktadır.

mekân > *meken* “mekân, yer” (1088), *gedâ* > *kedey* “fakir” (6263), *dükkân* > *düken* “dükkan” (7673), *yana* > *jäne* “ve, ile, ayrıca” (2067), *lafz* > *lebiz* “lafız, söz” (1004), *necaset* > *nâjasat* “kir, pis” (6845), *dunya* > *düniye* “dünya” (1460)

/ı/ > /i/

Dar ve düz olarak arka damakta telaffuz edilen /ı/ sesi öne gelerek /i/ sesine dönüşür.

ıt > *iyt* “köpek” (3796), *karı* > *kari* “yaşlı” (1830), *tatlıg* > *tätti* “tatlı” (3159), *bış-* > *pis-* “piş-” (4912), *insaf* > *insap* “insaf” (4991), *ıyık* > *iyık* “omuz” (4572), *tatlıg* > *tätti* “tatlı, hoş” (1723)

/u/ > /ü/

Dar ve yuvarlak olarak arka damakta telaffuz edilen /u/ sesi öne gelerek /ü/ sesine dönüşür.

gumân > *kümân* “şüphe, kuşku” (1388), *uçun* > *üşin* “için” (95), *mecnun* > *mäjnün* “mecnun” (1737), *musâfir* > *müsâpir* “misafir” (6299), *şubhe* > *şübä* “şüphe” (1526), *hukm* > *ükim* “hüküm” (5740), *dunya* > *düniya* (5272), *gul* > *gül* “çiçek” (3629)

/a/ > /i/

Geniş ve düz olarak arka damakta telaffuz edilen /a/ sesi öne gelerek /i/ sesine dönüşür. Metnimizde iki örneğine rastlanmıştır.

hayal > *kiyal* “hayal” (1156), *hâlâ* > *äli* “hâlâ” (1536)

/e/ > /a/

Geniş ve düz olarak ön damakta telaffuz edilen /e/ sesi arkaya geçerek /a/ sesine dönüşür. Metnimizde bu değişime alıntı sözcüklerde rastlanmıştır.

âdem > *adam* “insan, adam” (152), *gayret* > *kayrat* “geyret” (151), *sefer* > *sapar* “sefer” (108), *mahalle* > *maḥalla* “mahalle” (9128), *memleket* > *mämlakat* “memleket”

(8813), *name* > *nama* “mektum” (8522), *şehir* > *şahar* “şehir” (2631), *derece* > *dāraja* “mertebe, derece” (5886), *‘adālet* > *ādalat* “adalet” (6238), *bağçe* > *bağşa* “bahçe” (1640), *cefā* > *japa* “cefa, çile” (5043)

/i/ > /ı/

Dar ve düz olarak ön damakta telaffuz edilen /i/ sesi arkaya geçerek /ı/ sesine dönüşür. Metnimizde bu değişime hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerde rastlanmıştır.

isig > *ıstık* “sıcak” (4461), *minġ* > *minġ* “bin” (15), *yigirme* > *jiyirma* “yirmi” (15), *çiz-* > *sız-* “çiz-” (2315), *mevsim* > *mavsim* “mevsim” (3210), *çibin* > *şibin* “sinek” (2250), *ġāfil* > *ġapıl* “gafil, bilgisiz” (1936)

/a/ > /u/

Geniş ve düz olan /a/ sesi yuvarlaklaşarak /u/ sesine dönüşür. Metnimizde rastlanan örnekleri şunlardır:

aġu > *uv* “zehir” (1077), *kaġur* > *kuvir* “kavurmak” (6390), *savur-* > *suvir-* “çıkar-, kopar-” (3602)

/e/ > /ö/

Geniş ve düz olan /e/ sesi yuvarlaklaşarak /ö/ sesine dönüşür.

erük > *erik* > *örük* “erik, kayısı” (7701), *kelebek* > *köbelek* “kelebek” (1839), *vekil* > *ökil* “vekil” (1178)

/e/ > /o/

Geniş ve düz olan /e/ sesi yuvarlaklaşarak /o/ sesine dönüşür. Metnimizde bu değişim alıntı sözcüklerde görülmüştür.

vebāl > *obal* “vebal” (5712), *tevbe* > *tövbe* > *toba* “tövbe” (7810), *vefā* > *opa* “vefa” (5212)

/e/ > /ü/

Geniş ve düz olan /e/ sesi yuvarlaklaşarak /ü/ sesine dönüşür. Metnimizdeki iki örnekte de bu değişim ilk hecede meydana gelmiştir.

tegül > *tügil* “değil” (7820), *teve* > *tüye* “deve” (5178)

/e/ > /u/

Geniş ve düz olan /e/ sesi yuvarlaklaşarak /u/ sesine dönüşür. Metnimizde bir örneğine rastlanmıştır.

pehlevan > *paluvān* “pehlivan” (1714)

/ı/ > /u/

Dar ve düz olan /ı/ sesi yuvarlaklaşarak /u/ sesine dönüşür.

barıg > *barıv* > *baruv* “gitmek” (3980), *alıg* > *alıv* > *aluv* “almak” (4650)

/i/ > /ü/

Dar ve düz olan /i/ sesi yuvarlaklaşarak /ü/ sesine dönüşür.

kelig > *kelüv* “gelmek” (6337), *elig* > *eliüv* “elli” (400), *tilkü* > *tülki* “tilki” (3304), *misk* > *müşk* “misk” (940)

/i/ > /o/

Dar ve düz olan /i/ sesi yuvarlaklaşarak /o/ sesine dönüşür. Metnimizde bu değişime bir sözcükte rastlanmıştır.

virân > *oyran* “yıkık, harap” (4440)

/o/ > /a/

Geniş ve yuvarlak olan /o/ sesi düzleşerek /a/ sesine dönüşür. Metnimizde bu değişime iki sözcükte rastlanmıştır.

bir ok > *birak* “ancak, ama” (1627), *naḥoş* > *navḥas* “hastalık” (7468)

/u/ > /a/

Dar ve yuvarlak olan /u/ sesi düzleşerek /a/ sesine dönüşür.

ortu > *orta* “orta, mekez” (3151), *bustan* > *bastan* “bostan” (5301), *horus* > *ḳoraz* “horoz” (7918)

/u/ > /ä/

Dar ve yuvarlak olan /u/ sesi düzleşerek /ä/ sesine dönüşür. Metnimizde bir sözcükte bu değişime rastlanmıştır.

rusva > *räsüvä* “rüsva” (2167)

/u/ > /ı/

Dar ve yuvarlak olan /u/ sesi düzleşerek /ı/ sesine dönüşür.

bulay > *bılay* “böyle, şöyle” (1209), *munda* > *mında* “burada” (6498), *kabûl* > *ḳabıl* “kabul” (1415), *namus* > *namıs* “namus” (5222), *sanduk* > *sandık* “sandık” (1507), *surnay* > *sırnay* “mızıka” (6983), *uluğ* > *ulı* “büyük, yüce” (2204), *durust* > *durıs* “doğru, dürüst” (1974), *yapurgak* > *japırak* “yaprak” (1692)

/ü/ > /e/

Dar ve yuvarlak olan /ü/ sesi düzleşerek /e/ sesine dönüşür.

kötür- > *köter-* “kaldır-” (2317), *süngük* > *süyek* “kemik” (4795), *ötgür-* > *ötker-* “geçirmek, aşmak; yaşamak, başından geçmek” (8724), *süngük* > *süyek* “kemik” (4795), *kötür-* > *köter-* “kaldırmak” (4652)

/ü/ > /i/

Dar ve yuvarlak olan /ü/ sesi düzleşerek /i/ sesine dönüşür.

günâh > *kinâ* “suç” (8912), *öküz* > *ögiz* “öküz” (3851), *büt-* > *bit-* “bit-” (813), *müngüz* > *mügüz* > *müyiz* “boynuz” (7908), *ülgü* > *ülgi* “örnek” (1122), *edgü* > *izgi* “iyi” (5074), *bedük* > *bezük* > *biyik* “büyük” (2262)

/ü/ > /ı/

Dar ve yuvarlak olan /ü/ sesi düzleşerek /ı/ sesine dönüşür. Metnimizde bir sözcükte bu değişime rastlanmıştır.

süpür- > *sıpur* “süpür-” (2710)

/a/ > /ı/

Geniş ve düz olan /a/ sesi daralarak /ı/ sesine dönüşür.

tavış > *dıbis* “ses” (3372), *yaltrı-* > *yaltra-* > *jiltıra-* “parıldamak” (4931)

/e/ > /i/

Geniş ve düz olan /e/ sesi daralarak /i/ sesine dönüşür.

keyik > *kiyik* “geyik” (245), *bedük* > *biyik* “yüksek” (1683), *zelzele* > *zilzale* “deprem” (6959), *tegirmen* > *diyirmen* “değirmen” (4862), *encir* > *inçir* “incir” (7702), *beg* > *biy* “bey” (6991)

/e/ > /ü/

Geniş ve düz olan /e/ sesi daralarak /ü/ sesine dönüşür. Metnimizde iki sözcükte bu değişime rastlanmıştır.

teve > *tüye* “deve” (3566), *eb* > *üy* “ev” (2121)

/o/ > /u/

Geniş ve yuvarlak olan /o/ sesi daralarak /u/ sesine dönüşür. Metnimizde bu değişime uğrayan sözcükler oldukça fazladır.

boz- > *buz-* “bozmak” (2674), *oğul* > *uvul* > *ul* “oğul” (3068), *oğlan* > *uğlan* “oğlan” (7623), *okşa-* > *ukşa-* “benze-” (4507), *oğlan* > *ulan* “oğlan” (1020), *koğuş* > *kuvıs* “boşluk, çukur” (4559), *toğrı* > *tuvra* “doğru” (2922)

/ö/ > /ü/

Geniş ve yuvarlak olan /ö/ sesi daralarak /ü/ sesine dönüşür.

közetçi > *küzetçi* “nöbetçi” (663), *ördek* > *ödrek* > **ödhrek* > *üyrek* “ördek” (5488),
öğren- > *üyren-* “öğren-” (259), *bögür* > *büyür* “böğür, yan” (3757)

/ö/ > /o/

çökin > *şokın-* “Hristiyanlığı kabul et-” (6936)

/ı/ > /a/

Dar ve düz olan /ı/ sesi genişleyerek /a/ sesine dönüşür.

toğrı > *tuvara* “dosdoğru, doğru” (4749), *yaltrı-* > *jultıra-* “parla-” (4931), *sandırı-* > *sandıra-* “yorul-, bitkin düş-” (692)

/i/ > /e/

Dar ve düz olan /i/ sesi genişleyerek /e/ sesine dönüşür. Metnimizde birçok sözcükte bu değişime rastlanmıştır.

ikkiz > *egiz* “ikiz” (24), *kidin* > *keyin* “sonra” (1591), *yiti* > *jedi* “yedi” (9180),
meyman > *mihman* “misafir” (8928), *hiç* > *eş* “hiç” (2283), *div* > *dev* “dev” (3152), *kidin* > *keyin* “sonra” (6078), *gilim* > *kilem* “kilim” (2576)

/i/ > /ä/

Dar ve düz olan /i/ sesi genişleyerek /ä/ sesine dönüşür. Metnimizde bir sözcükte bu değişime rastlanmıştır.

div > *däv* “çok büyük, dev” (4923)

/u/ > /o/

Dar ve yuvarlak olan /u/ sesi genişleyerek /o/ sesine dönüşür. Metnimizdeki hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerde bu değişime rastlanmıştır.

çumıl- > *şomıl-* “yikan-, suya dal-” (2325), *ab-ı rûy* > *abiroy* “şeref, itibar” (1861),
zur > *zor* “sıkıntı, çetin, zor” (2218), *pulad* > *polat* “çelik, güçlü” (4465)

/u/ > /ö/

Dar ve yuvarlak olan /u/ sesi genişleyerek /ö/ sesine dönüşür. Metnimizde iki sözcükte bu değişime rastlanmıştır.

‘umr > *ömir* “ömür” (1792), *guşe* > *köşe* “sokak” (3132)

/ü/ > /ö/

Dar ve yuvarlak olan /ü/ sesi genişleyerek /ö/ sesine dönüşür. Metnimizde iki sözcükte bu değişime rastlanmıştır.

hükümet > *ükimet* > *ökimet* “yönetici; hükümet” (2803), *hüner* > *öner* “hüner” (110)

/e/ > /ä/

İki ses de geniş olmasına rağmen aralarında küçük de olsa fark bulunmaktadır. /ä/ sesi /e/ sesine oranla biraz daha geniştir. Metnimizdeki hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerde bu değişime rastlanmıştır.

nerse > *närse* (< *ne erse*) “nesne, şey” (5227), *her* > *är* “her” (2302), *mecnun* > *mäjñün* “mecnun” (1737), *mermer* > *märmär* “mermer” (9185), *necaset* > *näjasat* “kir, pis” (6845), *netice* > *nätije* “netice” (2774), *sebepe* > *säbap* “sebepe” (6608), *şehir* > *şär* “şehir” (2802), *şubhe* > *şübä* “şüphe” (1526), *vezir* > *väzir* “vezir” (6057), *edep* > *ädep* “edep” (1006)

3.3.2. Ünsüz Değişimleri

/ç/ > /ş/

Patlayıcı ve diş ve damak ünsüzü olan /ç/ sesinin sızıcılaşarak /ş/ sesine dönüşmesidir. Metnimizde hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerde bu değişime sıklıkla rastlanmıştır.

uçun > *üşin* “için” (34), *açık* > *aşık* “açık” (263), *uç-* > *uş-* “uç-” (1044), *bunça* > *munşa* “bunca” (5160), *neçe* > *neşe* “kaç” (3821), *oçak* > *oşak* “ocak” (6583), *öç* > *öş* “öç” (2154), *bıçak* > *pışak* “bıçak” (2028), *çakıl* > *şagıl* “toprak yığını, küçük tepe” (9035), *çala* > *şala* “yarım, eksik” (7552), *çare* > *şara* “çare” (1324), *çek-* > *şek-* “çek-” (4869), *bağçe* > *bağşa* “bahçe” (1640), *yinçge* > *jinişke* “ince” (7376)

/ş/ > /s/

Kazak Türkçesinin en belirgin ses değişimlerinden biri olan /ş/ > /s/ değişimine metnimizde sıklıkla rastlanmıştır.

tüş > *tüs* “düş” (8198), *taş* > *tas* “taş” (293), *karşı* > *karısı* “karşı” (8167), *bış-* > *pis* “piş-” (4912), *şam* > *sam* “akşam” (8420), *şol* > *sol* “şu, o” (1088), *şum* > *sum* “kurnaz” (5329), *oğşa-* > *uğşa-* “benze-” (4507), *üş* > *üs* “üş” (1355), *tavış* > *dabıs* “ses” (780), *tavış* > *davıs* “ses” (6894), *baş* > *bas* “baş” (1000)

Metnimizde bu değişime uğramayan sözcüklere de rastlanmıştır:

başmak “terlik” (608), *akşam* “akşam” (5430), *duşpan* “düşman” (2281)

/f/ > /p/

Alıntı sözcüklerde kullanılan /f/ sesi Kazak Türkçesinde /p/ye dönüşmektedir. Metnimizde bu değişim örneklerine sıklıkla rastlanmıştır.

faide > *payda* “fayda” (13), *sefer* > *sapar* “sefer” (108), *hafta* > *apta* “hafta” (255), *ziyafet* > *ziyapat* “ziyafet” (8523), *musāfir* > *müsāpir* “misafir” (6299), *farz* > *parız* “farz”

(5814), *şerif* > *şarip* “hürmetli, saygın” (89), *ğāfil* > *ğapıl* “gafil, bilgisiz” (1936), *insaf* > *insap* “insaf” (4991), *cefā* > *japa* “cefa, çile” (5043), *kāfir* > *kāpir* “kâfir” (1414)

feh̄m > *fahim* “anlama, derin düşünce” (3984) sözcüğünde /f/ sesi değişime uğramamıştır.

/g/ > /y/

/g/ ünsüzünün sızıcılığı artar ve akıcı hale gelerek /y/ ünsüzüne dönüşür. Metnimizde bu değişime söz içinde ve söz sonunda rastlanmıştır.

öğren- > *üyren-* “öğren-” (259), *yigirme* > *jıyırma* “yirmi” (246), *teg-* > *tiy-* “değ-” (1762), *üg-* > *üy-* “yığ-” (8598), *tegin* > *deyin* “değın” (3525), *tegirmen* > *diyirmen* “değirmen” (4862), *eg-* > *iy-* “eğ-, бүк-” (6448), *yigne* > *iyne* “iğne” (2676), *beg* > *biy* “bey” (6991), *bögür* > *büyür* “böğür, yan” (3757), *yigirme* > *jıyırma* “yirmi” (7181)

/ğ/ > /y/

Damağın arkasında söylene /ğ/ sesi sızıcılışıp ön damağa doğru yaklaşarak /y/ye dönüşür. Metnimizde bu değişime söz içinde ve söz sonunda rastlanmıştır.

bağla- > *bayla-* “bağla-” (222), *yığ* > *jıy-* “yığ-” (685), *sıgın-* > *sıyın* “sığın-” (2864), *buntağ* > *munday* “bunun gibi” (8061), *sıg-* > *sıy-* “sığ-, geçim sağlama-” (8356)

/ğ/ > /v/

Damağın arkasında söylene /ğ/ sesi sızıcılışıp dudaklaşarak /v/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizdeki sözcüklerde sıklıkla rastlanmıştır.

ağır > *avır* “ağır” (104), *ağız* > *avız* “ağız” (467), *agrığ* > *avıruv* “hasta” (1782), *otağ* > *otav* “otağ” (2412), *sağ* > *sav* “sağ” (4606), *sağıt* > *savıt* “zırh” (8586), *soğı-* > *suvi-* “soğu-” (6356), *ağu* > *uv* “zehir” (1077), *bağ* > *bav* “bağ” (3991), *bağır* > *bavır* “karaciğer” (4257), *boğ-* > *buv-* “bağla-, boğ-” (3414), *yogun* > *juvan* “kalın, geniş” (7278), *koğuş* > *kuvıs* “boşluk, çukur” (4559), *tag* > *tav* “dağ” (4975)

/y/ > /c/ > /j/

Kazak Türkçesinde düzenli görülen bu ünsüz değişmesine metnimizde genellikle sözcük başında rastlanmıştır.

yıl > *jıl* “yıl” (239), *yat-* > *jat-* “yat-” (258), *yürek* > *jürek* “yürek” (245), *meclis* > *mäjilis* “meclis” (4284), *yabanî* > *jabayı* “yabaî” (2288), *yağa* > *jağa* “yaka, kıyı” (6852), *yakın* > *jakın* “yakın” (1200), *yakşı* > *jakşı* “iyi, güzel” (1230), *yağmur* > *janğbır* “yağmur” (4508), *yogun* > *juvan* “kalın, geniş” (7278)

Metnimizde bu değişime istisnai durum oluşturan *yaki* “veya” (1396) sözcüğüne rastlanmıştır.

/d/ > /y/

Bu değişime metnimizde aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır.

odun- > *oyan-* “uyan-” (5455), *udıkta-* > *uyıkta-* “uyukla- ” (3427), *bedük* > *biyik* “büyük” (2262), *bod* > *boy* “boy” (6990), *yad-* > *jay-* “yay-, ser-” (3155), *kidin* > *keyin* “sonra” (6078), *ked-* > *kiy* “giy-” (6320), *küdegü* > *küyeü* “damat, güvey” (3284), *ķuduruķ* > *kuyrık* “kuyruk” (7307)

/ġ/ > /ğ/

Alıntı sözcüklerde bulunan /ġ/ sesi arka damak ünsüzü /ğ/ sesine dönüşür. Bu değişim metnimizde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Metnimizde bu değişime söz başında ve söz içinde rastlanmıştır.

‘âlim > *ġalım* “bilgin, âlim” (205), *‘ilm* > *ġılım* “ilim” (2993), *la ‘net* > *laġinet* “lanet” (5720), *ma ‘na* > *maġına* “anlam, mana” (566), *sa ‘at* > *saġat* “saat” (5047), *du ‘ā* > *duġa* “dua” (5591), *‘anber* > *ġanber* “amber” (940), *‘ilm* > *ġılım* “bilim” (2260)

/b/ > /v/ > /y/

Söz sonunda ve içinde yer alan /b/ sesi damaklılaşarak /y/ sesine dönüşür. Metnimizde iki sözcükte bu değişime rastlanmıştır.

seb- > *sev-* > *söv-* > *süy-* “öp-, sev-” (1522), *eb* > *üy* “ev” (2121)

/b/ > /m/

Düzensiz bir ses değişmesi olan /b/ > /m/ değişimine metnimizde aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır:

ben > *men* “ben” (1122), *bıyık* > *mıyık* “bıyık” (4569), *bol* > *mol* “bol” (1170), *buz* > *muz* “buz” (2679), *bunġ* > *munġ* “kaygı, sıkıntı” (5138)

/b/ > /p/

Tonlu olan /b/ sesi tonsuzlaşarak /p/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde sıklıkla rastlanmıştır.

libas > *lupa* “elbise” (1508), *mekteb* > *mektep* “mektep” (9148), *bıçaķ* > *pıçaķ* “bıçak” (2028), *sebeb* > *selep* “sebeb” (1138), *ħisāb* > *esep* “hesap” (5655), *edep* > *ädep* “edep” (1006), *kebāb* > *kävap* “kebab” (4936)

/b/ > /v̇/

/b/ sesinin sızıcılaşarak geniş geçitli /v̇/ sesine dönüşme olaydır. Metnimizde bir örneğine rastlanmıştır.

kebāb > *kāvāp* “kebab” (4936)

/c/ > /g/

/c/ > /g/ değişimine metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

cevher > *gav̇har* “cevher, değerli taş” (1671)

/c/ > /j/

Metnimizde alıntı sözcüklerde sıklıkla karşılaşılan bir ses değişimdir.

muhtac > *muhtaj* “muhtaç” (4686), *necaset* > *nājasat* “kir, pis” (6845), *netice* > *nätije* “netice” (2774), *secde* > *sājde* “kabul et-” (5357), *zencir* > *şinjir* “zincir” (3418), *derece* > *dāraja* “mertebe, derece” (5886), *ilāc* > *ılj* “çözüm, çare” (5256), *encir* > *injir* “incir” (7702), *hicv* > *ājüvā* “mizah, hiciv” (1246), *bac* > *baj* “baç, vergi” (4006), *cadu* > *jadı* “cadı” (5749), *cadu* > *jaduv̇* “cadı” (6747), *cadu* > *jädüv̇* “cadı” (5692), *cam* > *jam* “kap, kâse” (9248), *cefā* > *japa* “cefa, çile” (5043)

/ç/ > /s/

/ç/ > /s/ değişimine metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

çız- > *sız-* “çiz-” (2315)

/d/ > /z/

/d/ sesi sızıcılaşarak tonlu ve sızıcı /z/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır:

daya > *zaya* “boşuna” (1698), *ustād* > *ustaz* “öğretmen, hoca, üstat” (1767), *edgü* > *izgi* “iyi” (5074), *kadı* > *kazı* “kadı” (2850), *hidmet* > *kızmet* “hizmet” (2896)

/d/ > /t/

/d/ sesi tonsuzlaşarak /t/ sesine dönüşür.

maḫsad > *maḫsat* “maksat, amaç” (1416), *merüverd* > *merüvert* “inci” (8536), *mescid* > *meşit* “mescit” (8298), *pulad* > *polat* “çelik, güçlü” (4465), *kilid* > *kilt* “anahtar” (1630)

/f/ > /p/ > /b/

/f/ sesi söz başında ve söz içinde önce patlayıcı dudak ünsüzü olan /p/ sesine, daha sonra ise tonlularak /b/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

lafz > *lebiz* “lafız, söz” (1004), *şeftālū* > *şabdālī* “şeftali” (7702), *fal* > *pal* > *bal* “fal” (5291), *fatiha* > **pata* > *bata* “dua” (1463), *felaket* > **pelaket* > *bāleket* “felaket” (3255), *afzal* > *abzal* “kıymetli” (7569)

/f/ > /v/

/f/ > /v/ değişimine metnimizde iki sözcükte rastlanmıştır.

şefkat > *şāvkat* “şefkat” (830), *afgan* > *avğan* “Afgan” (5180)

/g/ > /k/

/g/ sesi tonsuzlaşarak /k/ sesine dönüşür. Metnimizde bu değişime şu sözcüklerde rastlanmıştır:

ötgür- > *ötker-* “geçirmek, aşmak; yaşamak, başından geçmek” (8724), *beg* > *bek* “bey” (2124), *yinçe* > *jinişke* “ince” (7376), *gedā* > *kedey* “yoksul” (2656), *gilim* > *kilem* “kilim” (2576)

/g/ > /ng/

/g/ > /ng/ değişimine metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

emgek > *enḡbek* “emek” (4793), *yağmur* > *jaḡbır* “yağmur” (4508)

/ḡ/ > /ng/

/ḡ/ > /ng/ değişimine metnimizde şu sözcükte rastlanmıştır:

(*taḡa*) > *taḡma* > *taḡba* “damga” (2095)

/g/ > /v/

/g/ sesi sızcılaşıp /v/ sesine dönüşür. Metnimizde iki sözcükte rastlanmıştır.

elig > *eliiv* “elli” (4787), *küdegü* > *küiyev* “damat, güvey” (3284)

/ḡ/ > /k/

/ḡ/ sesi tonsuzlaşarak /k/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

bağ > *baḡ* “bağ” (828), *bağçe* > *baḡşa* “bahçe” (1640), *ḡudıḡ* > *ḡudık* “kuyu” (4538), *ḡamm* > *ḡam* “gam, tasa” (6960)

/h/ > /k/

/h/ sesi patlayıcı arka damak ünsüzü olan /k/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizdeki sözcüklerde sıklıkla rastlanmıştır.

maḥluḳat > *maḳluḳat* “mahlûkat” (4509), *naḥaḳḳ* > *naḳaḳ* “haksız, nahak” (2854), *naḥoş* > *naḥkas* “hastalık” (7468), *raḥmet* > *raḳmet* “teşekkür” (2897), *siḥr* > *siyḳır* “sihir” (1401), *dastarḡan* > *dastarḳan* “sofra” (3155), *iḥtiyāṭ* > *ıḳtiyat* (7129), *ḥazır* > *ḳazır* “şimdi” (3287), *baḥt* > **baḥ* > *baḳ* “baht, talih” (4902)

/h/ > /ğ/

Bu değişime metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır:

baha > *bağa* “değer, bedel” 2036)

/h/ > /y/

/h/ sesi akıcılaşarak /y/ damak ünsüzüne dönüşür. Bu değişime metnimizde şu alıntı sözcüklerde rastlanmıştır:

zihn > *zeyin* “zihin” (5856), *mehir* > *meyir* “iyi niyet” (3211), *vehm* > *vayım* “vehim, endişe” (1752), *mihnet* > *beynet* “mihnet, sıkıntı” (2301)

/k/ > /g/

/k/ sesi tonlularak /g/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

neke > *nege* “niye” (1886), *ölüg* > *ölik* “ceset, naaş” (1672), *sekiz* > *segiz* “sekiz” (3949), *tükel* > *tügel* “hepsi” (3100)

/l/ > /d/

/l/ sesi tonlu ve patlayıcı olan /d/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

molla > *molda* “molla” (6964), *selle* > *sälde* “sarık” (7293)

/l/ > /n/

Bu değişime metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır:

birlen > *bilen* > *minen* > *menen* “ile” (1062)

/m/ > /b/

/m/ sesi patlayıcılaşarak ve süreksizleşerek /b/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

merhamet > *marḥabat* “merhamet” (5428), *mihnet* > *beynet* “mihnet, sıkıntı” (2301), *yağmur* > *jaḡbır* “yağmur” (4508)

/m/ > /n/

Bu değişime metnimizde iki sözcükte rastlanmıştır:

salķım > *salķın* “soğuk, serin” (6034), *imdi* > *endi* “şimdi” (1386)

/m/ > /p/

/m/ sesi tonsuzlaşarak bir diğer dudak ünsüzü olan /p/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

peşiman > *pişpan* “pişman” (2284), *düşman* > *duşpan* “düşman” (3072), *yetmiş* > *jetpis* “yetmiş” (8596), *altmış* > *alpıs* “altmış” (842), *āsmān* > *aspan* “gökyüzü” (2308)

/ng/ > /g//ğ/ > /y/

/ng/ sesi ön damağa geçerek /y/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

mingi > *miyi* > *mıy* “beyin, şuur” (6421), *müñgüz* > *mügüz* > *müyiz* “boynuz” (7908), *süngük* > *süyek* “kemik” (9231), *eñgek* > *iyek* “çene” (8411)

/n/ > /d/

Bu değişime metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır:

minnet > *mindet* “görev, yükümlölük” (4666)

/n/ > /m/

Bu değişime metnimizde iki sözcükte rastlanmıştır:

unit- > *umut-* “unut-” (6476), *ķaranful* > *ķalampır* “karanfil” (3632)

/n/ > /ng/

/n/ sesi arka damağa geçerek /ng/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

zinbil > *zengber* “sedye, torba” (1609), *saran* > *sarang* “cimri” (7264), *ķalın* > *ķalıng* “kalın” (4399)

/n/ > /l/

Bu değişime metnimizde iki sözcükte rastlanmıştır:

ban- > *mal-* “ban-” (2098), *maymun* > *maymıl* “maymun” (3743)

/p/ > /b/

Söz içindeki /p/ sesi tonlulaşarak /b/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

kapuk > *kabık* “kabuk” (4059), *ipek* > *jibek* “ipek” (1597), *kepek* > *kebek* “kepek” (1217)

/k/ > /ğ/

/k/ sesi tonlularak /ğ/ sesine dönüşür. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

saķım > *sağım* “serap, ılgın” (4144), *saķın* > *sağın* “özle-” (2753), *çakıl* > *şagıl* “toprak yığını, küçük tepe” (9035), *taķı* > *dağı* “dahi, bile” (2669), *yaķa* > *jağa* “yaka” (4700)

/k/ > /k/

Bu değişime metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır:

ķanı > *kâne* “hani” (6622)

/l/ > /r/

Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

zinbil > *zenğber* “sedye, torba” (1609), *ülker* > *ürker* “ülker” (9180),

/r/ > /l/

Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

zarar > *zalal* “zarar” (3747), *dīvār* > *duval* “duvar” (8280), *ķaranful* > *ķalampır* “karanfil” (3632)

/s/ > */ç/ > /ş/

Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

mescid > *meşit* “mescit” (8298), *mısıķ* > *mışık* “kedi” (3690), *misk* > *müşk* “misk” (940), *naķoş* > *navķas* “hastalık” (7468)

/s/ > /t/

Bu değişime metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır:

sıçğan > *tışķan* “fare, sıçan” (3690)

/s/ > /z/

Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

horus > *ķoraz* “horoz” (7918), *ziyāfet* > *siyapat* “ziyafet” (3688)

/t/ > /d/

Metnimizde sıklıkla görülen bir ses değişimidir. Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

buntağ > *munday* “bunun gibi” (8061), *şeftālū* > *şabdalı* “şeftali” (7702), *eşid-* > *eşit* “işıt-” (1956), *tavış* > *dabıs* “ses” (780), *taḳı* > *dağı* “dahi, bile” (2669), *tavış* > *davıs* “ses” (6894), *tayar* > *dayar* “hazır” (4189), *ta ‘yin* > *dayın* “hazır” (1218), *taharet* > *dāret* “taharet” (1405), *te-* > *de-* “de-” (1001), *tegirmen* > *diyirmen* “değirmen” (4862)

/v/ > /b/

Bu değişime metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

tavış > *dabıs* “ses” (780), *tavış* > *dıbıs* “ses” (3372), *dervaza* > *darbaza* “kış kapı” (2124), *ğazavat* > *ğazabat* “ıstırap” (3950), *tāve* > *taba* “tava” (4592)

/v/ > /p/

Bu değişime metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır:

varaḳ > *paraḳ* “varak” (57)

/v/ > /y/

Bu değişime metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır:

teve > *tüye* “deve” (3566)

/z/ > /ş/

Bu değişime metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır:

zencir > *şınjır* “zincir” (3418)

3.3.3. Ünsüz İkizleşmesi

Sondaki sesin erimesiyle ortaya çıkan bir ses olayıdır. Metnimizde rastlanan ünsüz ikizleşmesi örnekleri şunlardır:

/ç/ > /şş/

açıḡ > *aşı* > *aşşı* “acı” (8114)

/t/ > /tt/

katıḡ > *ḳattı* “katı, sert” (1981)

3.3.4. Ünsüz Tekleşmesi

Genellikle alıntı sözcüklerde görülmektedir. Metnimizde alıntı sözcüklerin yanı sıra Türkçe sözcüklerde de tespit edilmiştir.

/m/ > /n/

mu'allim > *muğalim* “öğretmen” (52)

/kk/ > /k/

dukkān > *düken* “dükkan” (7673), *tevekkel* > *tävekel* “tavekkül” (2796)

/kḳ/ > /k/

meşakkat > *maşakat* “meşakkat” (2224), *nahakk* > *naḳak* “haksız, nahak” (2854)

/ss/ > /s/

hisse > *ese* “hisse” (3056), *ḳassab* > *ḳasap* “kasap” (7541)

/vv/ > /v/

evvel > *ävel* “evvel” (6313), *ḳuvvet* > *ḳuvāt* “güç, kuvvet” (3562)

/yy/ > /y/

ḥaysiyyet > *ḳasiyet* “haysiyet, nitelik” (3194)

3.3.5. Göçüşme

Metnimizde göçüşme içeren şu sözcüklere rastlanmıştır:

eşit- > *esti-* “işit-” (3893), *sıḳır* > *ıḣır-* “ıslık çal-” (6950), *ḳakpa* > *ḳapḡa* “dış kapı” (85387)

3.4. Düşme

3.4.1. Ünlü Düşmesi

Metnimizde yer alan ünlü düşmeleri şu şekildedir:

/a/ > Ø

minuta > *minut* “dakika” (3459), *da'vā* > *dav* “dava” (1032), *taharet* > *däret* “taharet” (1405), *ḳahramān* > *ḳaharman* “kahraman” (3716)

/e/ > Ø

deyetin > *deytin* “denen, diyen” (6068)

/ɯ/ > Ø

bulut > *bult* “bulut” (143), *inan-* > *nan-* “inan-” (2632), *ıray* > *ray* “tavır” (5588)

/i/ > Ø

kirit > *kilt* “anahtar” (1889), *peşiman* > *pişpan* “pişman” (2284), *isrâfil* > *surapıl* “şiddetli, sert” (2710), *gulistân* > *gülstan* “gül bahçesi” (3991)

/u/ > Ø

ağu > *uv* “zehir” (1077), *uş ol* > *şol* > *sol* “şu, o” (1371), *şol+layu* > *solay* “şöyle, böyle” (5308)

/ü/ > Ø

küdegü > *küeyv* “damat, güvey” (3284)

3.4.2. Ünsüz Düşmesi

Metnimizde hem Türkçe hem de alıntı sözlerde meydana gelen ünsüz düşmesi örnekleri aşağıdaki gibidir:

/ɛ/ > Ø

va‘de > *vade* “ant, yemin” (5185), *da‘vā* > *dav* “dava” (1032), *ilāc* > *ııaj* “çözüm, çare” (5256), *ilm* > *ilim* “bilim” (2325), *adâlet* > *adalat* “adalet” (6238)

/g/ > Ø

irig > *iri* “iri, büyük” (2866), *tirig* > *tiri* “diri” (2250)

/ğ/ > Ø

sağadak > *sadak* “sadak” (1281), *sarığ* > *sarı* “sarı (4831), *soguk* > *suk* “soğuk” (7691), *oğul* > *ul* “oğul” (3462), *oğlan* > *ulan* “oğlan” (1020), *uluğ* > *ulı* “büyük, yüce” (2204), *yapurgak* > *japırak* “yaprak” (1692), *katıg* > *kattı* “katı, çok” (2610)

/h/ > Ø

mahkeme > *mekeme* “mahkeme” (2804), *mühr* > *mör* “mühür” (2045), *nikâh* > *neke* “nikâh” (5911), *hüner* > *öner* “hüner, maharet” (1213), *pehlevan* > *paluvân* “pehlivan” (1714), *sehl* > *säl* “azıcık, küçücük” (1122), *şehr* > *şär* “şehir” (2802), *şubhe* > *şübä* “şüphe” (1526), *hukm* > *ükim* “hüküm” (5740), *hisâb* > *esep* “hesap” (5655), *hiç* > *eş* “hiç” (2283), *hicv* > *äjüva* “mizah, hiciv” (1246), *hâlâ* > *âli* “hâlâ” (1536), *her* > *är* “her” (1216), *hevâ* > *äve* “hava” (3622), *häd* > *äd* “sınır” (5302), *hakim* > *äkim* “vali, hakim” (7764)

/l/ > Ø

bolip > *bop* “olup” (1181) *kelip* > *kep* “kelip” (1369), *alıp* > *ap* “alıp” (2773)

/n/ > Ø

naru > *äri* “biraz öte” (2120)

/k/ > Ø

kulḳak > *ḳulak* “kulak” (1145)

/r/ > Ø

ejderhā > *ajdaha* “ejderha” (4534)

/s/ > Ø

libas > *lpa* “elbise” (1508),

/ş/ > Ø

siş- > *is-* “şiş-” (4335)

/t/ > Ø

mest > *mas* “sarhoş, mest” (1820), *durust* > *durıs* “doğru, dürüst” (1974), *bütkül* > *bükil* “bütün, hepsi” (5732), *taht* > *taḳ* “taht” (3999), *altmış* > *alpıs* “altmış” (842)

/v/ > Ø

vebāl > *obal* “vebal” (2921), *vefā* > *opa* “vefa” (5212), *vîrân* > *oyran* “yıkık, harap” (4440), *vekil* > *ökil* “vekil” (1178) *mınav* > *mına* “ bu, işte” (6232)

/y/ > Ø

çeyrek > *şerek* “çeyrek” (7668)

/c/ > Ø

mescid > *meşit* “mescit” (8298)

/d/ > Ø

ustad > *usta* “usta, işinin ehli” (1381), *bedter* > *beter* “beter, kötü” (7372)

3.4.3. Hece Düşmesi

Metnimizde görülen hece düşmeleri şunlardır:

/ağ/ > Ø

bağatur > *batır* “bahadır” (2054)

/lɯp/ > Ø

alıp kel- > **ap kel-* > *äkel-* “getir-” (1225), *alıp bar-* > *apar* “götür-” (1023)

/lay/ > Ø

olay iste- > *östi-* “böyle yap-” (3235), *olay etkeni* > *öytkeni* “çünkü, zira” (5511), *solay et-* > *söyt-* “öyle yap-” (1667), *bulay et-* > *büyt-* “böyle yap-” (2186)

/ta/ > Ø

beri taman > *bermen* “beri taraf” (3152)

/dan/ > Ø

sodan song > *sosın* “sonra” (3280)

/en/ > Ø

birlen > *menen* > *men* “ile” (2308)

3.5. Türeme

3.5.1. Ünlü Türemesi

Ses özellikleri veya seslerin birbiriyle birleşme şartlarına bağlı bazı sebeplerle sözcüklerin önüne, ortasına veya sonuna ünlü getirilmesi olayıdır (Korkmaz, 1992: 161). Kazak Türkçesinde ünlü türemeleri alıntı sözcüklerin yanı sıra Türkçe sözcüklerde de görülmektedir. Metnimizde rastlanan ünlü türemesi örnekleri aşağıdaki gibidir:

mülk > *mülik* “mülk” (5905), *aķrun* > *aķırın* “yavaş” (1352), *börk* > *börık* “börk” (8052), *zehr* > *zahar* “zehir” (2274), *lafz* > *lebiz* “lafız, söz” (1004), *mahluk* > *maķulıķ* “mahluk, yaratık” (3800), *meclis* > *mäjilis* “meclis” (4284), *nasib* > *nesibe* “nasip” (1170), *rumal* > *oramal* “havlu, örtü” (2415), *servan* > *serüven* “gezi” (2148), *şehr* > *şahar* “şehir” (2631), *ilm* > *gılum* “bilim” (2260), *layıķ* > *ılayıķ* “uygun, layık” (3528), *yinçege* > *jinişke* “ince” (7376)

3.5.2. Ünsüz Türemesi

Metnimizde rastlanan ünsüz türemesi örnekleri aşağıdaki gibidir:

Ø > /t/

emir > *ımurt* “akşam vakti, alaca karanlık” (4840)

Ø > /v/

‘alāmet > *älevmet* “halk, toplum” (8693), *banu* > *banuv* “hanım” (840), *cadu* > *jaduv* “cadı” (6747), *cadu* > *jädüiv* “cadı” (5692)

Ø > /y/

ıgla- > *yıgla-* > *jıla-* “ağla-” (1981), *it* > *iyt* “köpek” (1076), *mive* > *miyvā* “meyve” (7710), *sihr* > *siykir* “sihir” (1401), *ıraq* > *yıraq* > *jıraq* “uzak” (1446), *gedā* > *kedey* “yoksul” (2656)

ŞEKİL BİLGİSİ

Bu bölüm; isim, sıfat, zarf, zamir, fiil ve edat alt bölümlerinden oluşmaktadır.

1. İsimler

1.1. İsim Yapım Ekleri

İsim kök ve gövdesine gelerek yeni isim ve fiil yapan eklerdir. Metnimizdeki sözcüklerde yer alan isim yapım ekleri aşağıdaki gibidir:

1.1.1.İsimden İsim Yapma Ekleri

İsim kök ve gövdesine gelerek yeni isim yapan eklerdir.

{+lık+}, {+lik+}, {+dık+}, {+dik+}, {+tık+}, {+tik+}

Metnimizde işlek şekilde kullanılan bir ektir.

ıakşılık “iyilik” (1413), *köşilik* “çoğunluk, topluluk” (4733), *kıyındık* “zorluk” (5645), *kündik* “bir günlük” (4844), *dostık* “dostluk” (744), *köptik* “çokluk, bolluk” (5884)

Metnimizde “aşık” sözcüğü hem “aşıklık (3208)” hem de “aşıktık (1759)” biçiminde kullanılmıştır.

{+lı+}, {+li+}, {+dı+}, {+di+}, {+tı+}, {+ti+}

Olumlu anlama gelen sıfat ve isimler yapan bu ek metnimizde işlek olarak kullanılmıştır.

märtebeli “değerli, saygın” (3054), *kaharlı* “öfkeli” (2686), *sekildi* “benzer” (2372), *kızgılıktı* “ilgi çekici, ilginç” (7351), *tüsti* “renkli” (3802), *orındı* “doğru, düzgün, uygun” (4354)

{+sız+}, {+siz+}

Yokluk, bulunmama ve sahip olmama ifade eden sıfatlar yapan bu ek metnimizde işlek olarak kullanılmıştır.

sansız “sayısız” (5172), *tüpsiz* “dipsiz, derin” (2372), *kiyimsiz* “elbisesiz” (7399)

{+şı+}, {+şi+}

İş, meslek ve uğraş adları yapan bu eke metnimize aşağıdaki örneklerde rastlanmıştır.

satuvışı “satıcı” (1121), *ânşî* “şarkıcı” (635), *oķıtuvışı* “öğretmen” (52)

{+ğı+}, {+gi+}, {+kı+}, {+ki+}

Aitlik, bağıllık bildiren isimler yapan bu eke metnimizde sıklıkla rastlanmıştır.

burıŋı “önceki, evvelki” (698), *tömeni* “alttaki, aşağıdaki” (4164), *sırtķı* “dışardaki, uzaktaki” (8120), *işki* “içerideki” (3246)

{+şa+}, {+şe+}

Dil ve lehçe isimleri yapar. Ayrıca küçültme, karşılaştırma ve derecelendirme ile isimlerin zarf biçimlerini yapma işlevleri vardır. Metnimizde bu eki şu sözcüklerde rastlanmıştır:

ayırıkşa “ayrıca, özellikle, bilhassa” (32), *âzirşe* “şimdilik”(8464), *bölekşe* “ayrıca, özellikle” (2490)

{+şek+}

Küçültme ve sevgi bildiren sözcükler yapar.

kelinşek “yeni gelin” (664)

{+şik+}

Küçültme ve sevgi bildiren sözcükler yapar.

kölşik “gölet, su birikintisi” (327)

{+er+}

Üleştirme anlamlı sözcükler yapan bu eke metnimizde aşağıdaki sözcükte rastlanmıştır:

birer “birer” (2556)

{+nşı+}, {+nşi+}

Sayı isimlerine gelir ve sıra sayı sıfatları yapar. Metnimizde bu eke aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır:

altınşı “altıncı” (8154), *ekinşi* “ikinci” (4269), *jetinşi* “yedinci” (9269)

{+las+}, {+das+}, {+tes+}

Eşitlik, ortaklık, mensubiyet ve bağıllık ifade eden isimler yapan bu eke metinde aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır:

aralas “karışık” (193), *zamandas* “çağdaş” (124), *tilektes* “dileği bir, niyeti aynı, hemfikir” (2233), *joldas* “yoldaş” (2090)

{+rek+}, {+ıraq+}, {+irek+}

İki şey arasında karşılaştırma yapar. Metnimizde bu eke aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır:

erterek “önceden, daha erken, erkence” (1756), *azıarak* “daha az” (1201), *köbirek* “çok, daha fazla” (3478)

{+şıl+}, {+şil+}

Bir şeye düşkün olmayı ifade eden bu ekin metnimizdeki örnekleri aşağıdaki gibidir: *künşil* “hasetçi, kıskanç” (8821), *kiyanatşıl* “zalim, zorba” (2582), *zorluşıl* “zalimi zorlayan” (1873)

{+şılık+}, {+şilik+}

Birleşik bir ektir ve soyut anlamlı isimler yapar. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: *jurtşılık* “topluluk” (3023), *köpşilik* “çoğunluk, kalabalık, topluluk” (1986), *kemşilik* “eksiklik” (3464)

{+dev+}, {+tev+}

Metnimizde sıfatlara gelerek onların karşılaştırmalı biçimini yapan bu ekin örnekleri şunlardır:

tömendev “kalitesi, değeri düşük, kalitesizce” (55), *biyiktev* “biraz yüksek, yükseğe” (55)

{+an+}

Çok seyrek kullanılan bu eke metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır:

ulan “oğlan” (1020)

{+kek+}

İşlek olmayan bu eke metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

erkek “erkek” (2142)

{+şin+}

İşlek olmayan bu ek kuş adları yapar. Metnimizde bir örneğine rastlanmıştır.

kögerşin “güvercin” (7924)

{+(u)k+}

Benzerlik bildiren bu ek işlek değildir. Metnimizde bir örneğine rastlanmıştır.

tobık “topuk” (5016)

{+(ı)l+}

İşlek olmayan bu ek benzerlik işlevine sahiptir. Metnimizde bir örneğine rastlanmıştır.

jasıl “yeşil” (1692)

{+ev+}

Birden yediye kadar olan sayı isimlerine eklenir ve onlardan topluluk sayı isimleri yapar. Metnimizdeki bir sözcükte rastlanmıştır.

birev “biri” (9098)

{+key+}

Yön bildiren isimler yapar. Metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

minekey “işte, burada” (8731)

{+ı+}, {+i+}

Yer, mekân, ülke, şehir ve halk isimlerine eklenerek sıfat türetir. Metnimizde iki örneğine rastlanmıştır.

Türki “Türke has” (5180), *Arabı* “Arap’a has” (6415)

{+iy+}

Sözcüğün niteliğini bildirir, aitlik ve ilgi ifadesi katar.

käsibiy “mesleki” (7611), *tabiygiy* “tabii” (6110)

{+lep+}, {+dap+}, {+dep+}

+IA- isimden fiil yapma eki ile -p zarf fiil ekinin birleşmesinde ortaya çıkmış birleşik bir ektir. Bir şeyin iyi ve uzun süre olduğunu bildirir.

kırık elüvlep “kırkar ellişer” (3899), *jüzdep* “yüzer yüzer” (3899), *mıngdap* “biner biner” (3899)

{+kene+}

Küçültme bildiren sözcükler yapan bu eke metnimizde bir örnekte rastlanmıştır.

kiş(i)kene “küçücük, ufacık” (3151)

{+ker+}

Meslek ve uğraş adları yapar.

kızmetker “hizmetçi, memur” (415), *talapker* “aday, talep eden” (224)

{+göy+}

Düşkünlük ve aşırılık bildiren sözcükler yapan bu eke bir sözcükte rastlanmıştır.

akılgöy “bilge, bilgin” (2039)

{+ẖana+}

Farsça kökenli olan bu ek yer ve mekân isimleri yapar. Metnimizde bir sözcükte yer almıştır.

balaḥana “çatı katı; çocuk odası” (1637)

{+paz+}

Meslek isimleri yapan bu ekin metnimizde bir örneğine rastlanmıştır.

önerpaz “sanatkâr” (6169)

1.1.2.Fiilden İsim Yapma Ekleri

Fiil kök ve gövdesine gelerek yeni isim gövdeleri yapan eklerdir.

{-v̱+}, {-u̱v̱+}, {-ü̱v̱+}

Kazak Türkçesindeki en yaygın fiilden isim yapma eklerindendir. Bu ek mastar eki olarak kullanılır. Hareket adları yapar. Ayrıca fiillere eklenerek somut anlamlı adlar türetir. Metnimizde bu eke sıklıkla rastlanmıştır.

ustav̱ “tutma, yakalama” (1884), *tabuv̱* “bulma” (2040), *körüv̱* “görme” (8355)

{-paḵ+}

Çoğunlukla soyut adlar yapan bu ek ayrıca alet, araç gereç isimleri de yapmaktadır. Metnimizde bu ek bir sözcükte görülmüştür.

şaḵpaḵ “çakmak taşı” (274)

{-ma+}, {-me+}

Eşya, nesne, iş, yiyecek ve yer isimleri yapan bu eke metnimizde aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır.

bölme “oda” (607), *tapsırma* “vazife, iş” (9211), *sürme* “sürme” (3119)

{-(ı)m+}, {-(i)m+}

İşlek olarak kullanılan bu ek fiilin anlamına uygun nesne isimleri yapar.

ölüm “ölüm” (2188), *şeyim* “karar, çözüm” (7442), *bilim* “bilim” (291), *kiyim* “giyim” (1512), *nanım* “inanç, inanış” (3548)

{-(ı, i)n+}

Fiilin gösterdiği iş ve hareketle ilgili adlar yapar.

tütün “duman” (3333), *jiyın* “toplantı” (38)

{-(ı)k+}, {-(i)k+}

İşlek olan bu eke metnimizde aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır.

uzağ “uzak” (1516), *arık* “zayıf” (633), *tilek* “dilek” (3495), *tösek* “döşek” (1499)

{-ğın+}, {-kın+}

Eklendiği sözcüğe büyütme ve aşırılık anlamı katar. Metnimizde bu eke aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır.

kırğın “katliam” (3903), *tutkın* “tutsak” (1419)

{-giş+}, {-kış+}

Bu ek fiilden sıfat türetir. Ayrıca fiilin gösterdiği işi yapanı veya yapılan işten etkileneni gösterir. Metnimizde bu eke aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır.

başkış “merdiven” (2987), *bilgiş* “bilgin, bilgiç” (2299)

{-kı+}, {-ki+}

Fiilin gösterdiği harekete uygun nesne adları yapar. Bu ek ayrıca araç gereç adlarıyla bazı durumlarda soyut adlar da yapar.

külki “gülme” (667), *uyıkı* “uyku” (1277)

{-(ı)ş+}, {-(i)ş+}

Dönüşlü fiillere gelerek alet ve eşya adlarıyla soyut isimler yapan bu ek metnimizde aşağıdaki sözcüklerde görülmüştür.

burış “köşe” (7698), *kuvaniş* “sevinç” (2614), *ötiniş* “arzu, istek, rica” (1187)

{-a+}, {-e+}

Bu ek metnimizde aşağıdaki sözcüklerde görülmüştür:

keşe “dün” (6166), *aynala* “çevre” (2830)

{-mıs+}

Soyut ve somut adlar. Kullanım alanı dar olan bu eke metnimizde aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır:

kılmış “suç” (6603), *turmıs* “hayat” (3321)

{-ek+}

Fiille ilgili nesne adı yapan bu eke metnimizde aşağıdaki sözcüklerde rastlanmıştır.

bölek “bölüm, parça” (407), *ösek* “dedikodu” (8919)

{-(ı)s+}

Temel işlevi hareket ve iş adları yapmak olan bu ek ayrıca yer adları da yapar. Metnimizde aşağıdaki sözcüklerde bu eke rastlanmıştır.

tuvıs “kardeş” (5144), *şığıs* “doğu” (514), *batis* “batı” (514)

{-şak+}, {-şek+}

İşi yapanın niteliğini bildiren sıfatlar ile nesne isimleri yapar. Metnimizde bu ek aşağıdaki sözcüklerde görülmüştür.

bölşek “parça” (9185), *kızganşak* “kıskanç” (8205)

{-kağ+}

Genellikle insan karakterini anlatan sıfatlar yapan bu ek hem isim hem de sıfat türetir. Metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

şalkağ “arkaya doğru eğik” (8571)

{-ğır+}, {-kir+}

Bir işe yatkınlığı belirten sözcükler yapar.

algır “gayretli” (3610), *ötkir* “keskin” (478)

{-esi+}

Soyut anlamlı isimler yapan bu ek çok işlek değildir. Metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

kelesi “gelecek” (239)

{-eşek+}

Soyut anlamlı sıfatlar yapar. Kullanımı çok dardır. Metnimizde aşağıdaki sözcükte görülmüştür:

keleşek “gelecek” (5145)

{-l+}

İşlek olmayan bu eke metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

tügel “hepsi, tamamı” (259)

{-vıl+}

İşlek olmayan bu eke metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

karavıl “bekçi” (221)

{-ar+}, {-er+}, {-r+}

İşlek olmayan bu eke metnimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

janar “gözbebeği” (3344)

1.2. İsim Çekim Ekleri

1.2.1.Çokluk Eki

İsimlerin çokluk biçimini yapmak için kullanılan eklerdir. Kazak Türkçesinde çokluk ekleri şunlardır: +lar, +ler, +dar, +der, +tar, +ter

Sözcüklerin Son Sesi	Çokluk Ekleri
Ünlüler ve /r/, /v/, /y/ ünsüzleri	+lar, +ler
Tonlu (l, m, n, ng, z, j) ünsüzler	+dar, +der
Tonsuz ünsüzler	+tar, +ter

Tablo 4: Kazak Türkçesinde çokluk ekleri

Metnimizde bu çokluk eklerinin tümüne rastlanmıştır.

balalar “çocuklar” (72), *kisiler* “kişiler, insanlar” (4125), *galımdar* “alimler” (91), *közder* “gözler” (8663), *barmaktar* “parmaklar” (71), *jigitter* “yiğitler” (4011)

1.2.2.İyelik Ekleri

Adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir (Korkmaz 2007: 259).

Teklik	men	+(1)m, +(i)m
	sen	+(1)ng, +(i)ng
	siz	+(1)ngız, +(i)ngız
	ol	+1, +i; +sı, +si
Çokluk	biz	+(1)mız, +(i)miz
	sender	+larıng, +lerıng, +darıng, +derıng, +tarıng, +terıng
	sizder	+larıngız, +lerıngız, +darıngız, +derıngız, +tarıngız, +terıngız
	olar	+(lar)ı, +(ler)i; +(dar)ı, +(der)i; +(tar)ı, +(ter)i

Tablo 5: Kazak Türkçesinde iyelik ekleri

Metnimizde iyelik eki alan sözcüklere şunlar örnek gösterilebilir:

jırım “şiiirim, destanım” (13), *kulağıng* “kulağın” (1240), *ğılımıngız* “iliminiz” (7007), *anası* “anası” (3258), *kızımız* “kızımız” (797), *minezderıng* “karakteriniz” (1250), *äskerleri* “askerleri” (171)

1.2.3. Aitlik Eki

İlgili olma, ait olma, bağıllık ve sahiplik bildiren ektir. Metnimizde [+ğı], [+gi], [+kı], [+ki] aitlik eki olarak kullanılmıştır.

tarihtağı “tarihteki” (5327), *küzgi* “sonbahardaki” (9016), *tömengi* “alttaki” (4164), *tüski* “öğlenki” (3164), *sırtkı* “dışarıdaki” (3279)

1.2.4. Hâl Ekleri

İsimlerin, sözcük grupları ve cümleler içinde isimlerle, edatlarla ve fiillerle çeşitli münasebetleri olur. İsimleri çeşitli münasebetler için çeşitli hâllere, durumlara sokan bu eklerle hâl ekleri denir (Bıray, Ayan, Ercilasun 2015: 81).

İlgi Hâli	+nıng, +niıng, +dıng, +dıng, +tıng, +tıng
Belirtme Hâli	+nı, +ni, +dı, +di, +tı, +ti, +n
Yönelme Hâli	+ğa, +ge, +ka, +ke, +a, +e
Bulunma Hâli	+da, +de, +ta, +te
Çıkma Hâli	+dan, +den, +tan, +ten, +nan, +nen
Vasıta Hâli	+men, +ben, +pen, +menen, +benen, +penen
Eşitlik Hâli	+şa, +şe

Tablo 6: Kazak Türkçesinde hâl ekleri

1.2.4.1. İlgi Hâli Eki

İki isim arasında ilişki kurup varlığın veya nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildirir. Kazak Türkçesinde ilgi hâli eki [+ning], [+ning], [+ding], [+ding], [+ting], [+ting] biçimindedir. Metnimizde bu ekleri alan sözcükler şunlardır:

kalaning adamdarı “şehrin insanları” (6621), *äyelining tanıstarı* “karısının tanıdıkları” (6152), *esikting aldı* “kapının önü” (8560), *kuralding küşimenen* “alet edavatın gücüyle” (3016), *sözding şını* “sözün doğrusu” (778), *halıktıng beti* “halkın yüzü” (5801)

1.2.4.2. Belirtme Hâli Eki

İsmi geçişli fiile bağlayan ektir. Yapma durumu, bir ismin, geçişli eyleme bağlanarak, hareketten etkilenen varlık konumunu kazanması durumudur. Kazak Türkçesinde belirtme eki [+nı], [+nı], [+dı], [+dı], [+tı], [+tı] biçimindedir. Metnimizde bu ekleri alan sözcükler şunlardır:

közdi “gözü” (4225), *monşanı* “hamamı” (481), *suluvdı* “güzeli” (539), *jigitti* “yiğidi” (1055), *mekemeni* “mahkemeyi” (2805), *kasıktı* “kaşığı” (3167)

1.2.4.3. Yönelme Hâli Eki

Fiilin yönünü gösterir ve yönelme, yaklaşma ifade eder. Kazak Türkçesinde yönelme eki [+ğa], [+ge], [+ka], [+ke] biçimindedir. Metnimizde bu ekleri alan sözcükler şunlardır:

üyge “eve” (3777), *jigitke* “yiğide” (1849), *kökke* “göğe” (932), *tavğa* “dağa” (265), *batpakğa* “çamura” (9004)

Metnimizde ayrıca birinci, ikinci ve üçüncü kişi iyelik eklerinden sonra [+a] ve [+e] ekleri eklenen sözcükler de yer almaktadır.

aldıma “önüme” (5674), *aldınga* “önüne” (6650), *jağasına* “kenarına” (4700)

1.2.4.4. Bulunma Hâli Eki

Fiildeki oluş ve kılışın yerini gösteren eklerdir. Kazak Türkçesinde bulunma eki [+da], [+de], [+ta], [+te] biçimindedir. Metnimizde bu ekleri alan sözcükler şunlardır:

üyde “evde” (1539), *mektepte* “okulda” (27), *dalada* “dışarıda” (66), *tarihta* “tarihte” (19)

1.2.4.5. Çıkma Hâli Eki

İsmi fiille ilgisini gösteren ve işin nereden, neden başladığını bildiren ayrılma hâli eki işin, hareketin bir yerden çıktığını, ayrıldığını, uzaklaştığını gösterir. Kazak Türkçesinde

çıkma eki [+dan], [+den], [+tan], [+ten], [+nan], +nen] biçimindedir. Metnimizde bu ekleri alan sözcükler şunlardır:

jerden “yerden” (1088), *kökten* “gökten” (1262), *düniyadan* “dünyadan” (217), *jaŋtan* “taraftan, yönden” (130), *otınnan* “odundan” (1447), *ölimnen* “ölümünden” (9298)

Çıkma hâli eki üçüncü kişi iyelik eki alan sözcüklerden sonra eklenirse /d/ sesi düşer. Metnimizde bu düşmeye uğramış sözcüklere rastlanmıştır.

alkımınan “boğazından” (8016), *murtınan* “bıyığından” (2364), *bilekinen* “bileğinden” (1257)

1.2.4.6. Vâsıta Hâli Eki

Eylemin hangi araçla, nasıl ve ne zaman yapıldığını gösterir. Kazak Türkçesinde vâsıta eki [+men], [+menen], [+pen], [+penen], [+ben], [+benen] biçimindedir. Metnimizde bu ekleri alan sözcükler şunlardır:

gılımmen “ilimle” (218), *aşuvmenen* “sinirle, öfkeyle” (277), *sözben* “sözle” (1008), *tayakpenen* “değnekle, sopayla” (1256), *namazbenen* “namazla” (1405), *kuvanışpen* “sevinçle” (2614)

1.2.4.7. Eşitlik Hâli Eki

Eşitlik hâli, eklendiği adla fiil veya cümlelerin başka bir ögesi arasında karşılaştırmaya dayanan birbirinden farklı niteliklerde eşitlik ilişkisini kurma durumudur (Korkmaz 2008: 324). Kazak Türkçesinde eşitlik eki [+şA] biçimindedir. Metnimizde eşitlik eki alan sözcüklerden bazıları şunlardır:

iytşe “it gibi” (4992), *atşa* “at gibi” (7332), *ayuvanşa* “hayvanca” (6132)

1.2.4.8. Yön Hâli Eki

Eylemin belli bir yönde yapıldığını göstermek için kullanılan eklerdir. Metnimizde [+karı] ve [+keri] eklerini alan sözcüklere rastlanmıştır.

tışkarı “dışarı” (7750), *işkeri* “içeri” (7349)

Ayrıca metnimizde eylemin yönünü belirtmek için “karay” sözcüğü kullanılmıştır.

törge karay “başköşeye doğru” (8018), *soğan karay* “ona doğru” (8047)

1.2.5. İsimlerde Soru

Kazak Türkçesinde soru edatı “ma, me, ba, be, pa, pe” biçimindedir.

Bir azamat tüsinbey me osığan? “Bir insan böyle anlamaz mı? (2600)

Siz be eding kaytkan keşe üyge barıp? Akşam eve varıp dönen siz miydiniz? (1850)

Saldı patşa durıs pa dep qazıǵa? “Padişah doğru mu diye kadiya gönderdi?”

2. Sıfatlar

İsimleri niteleme, belirtme, gösterme gibi çeşitli yönlerden bildiren, sınırlayan sözcük türüdür (Korkmaz, 1992: 132). Metnimizdeki sıfatları işlev bakımından niteleme ve belirtme sıfatları olarak iki gruba ayırarak ele aldık.

2.1. Niteleme sıfatları

İsimleri çeşitli özellikler (renk, biçim, durum vb.) bakımından niteleyen sıfatlardır.

biyik üy “büyük ev” (1683), *uzın kamşı* “uzun kamçı” (3751), *ıstık hava* “sıcak hava” (6010), *möldir suv* “temiz su” (7712), *ülken qala* “büyük şehir” (21)

2.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri işaret, sayı, belirsizlik ve soru bakımından belirten sıfatlardır. Belirtme sıfatları dört başlık altında ele alınacaktır.

2.2.1.İşaret Sıfatları

Varlıkları işaret ederek onların konumlarını gösteren sıfatlardır.

bul üy “bu ev” (6144), *bul javap* “bu cevap”(153), *osı jır* “bu destan, şiir” (13), *sol galım* “o alim” (213)

2.2.2.Sayı sıfatları

Varlıkları sayı ve miktar yönünden belirten sıfatlardır. Sayı sıfatları; asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, üleştirme sıfatları ve topluluk sayı sıfatlarından oluşmaktadır.

2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Varlıkların sayılarını belirten sıfatlardır.

bir pakır adam “bir fakir adam” (2819), *eki adam* “iki adam”(2921), *üş saray* “üç saray” (6011), *tört kün* “dört gün” (5705)

2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Varlıkların sırasını ve derecesini belirten sıfatlardır. Kazak Türkçesinde sıra sayı sıfatları, asıl sayı sıfatlarına [+nşı], [+nşi]” eki getirilerek yapılır.

altınşı esik “altıncı kapı” (8154), *törtinşi kün* “dördüncü gün” (2277), *üşinşi adam* “üçüncü adam” (3793), *ekinşi jer* “ikinci yer” (6875)

2.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları

Varlıkların parçalarını belirtmek için kullanılan sıfatlardır. Birinci sayı adı ayrılma hali eki alırken ikinci sayı adı ek almaz.

mıñnan bir “binde biri” (8283), *jüz mıñnan da bir* “yüz binde bir” (8416)

2.2.2.4. Üleştirme Sıfatları

Kazak Türkçesinde üleştirme sayı sıfatlarını yapmak için iki sayı tekrar edilir ve ikinci sayıya [+dAn] eki eklenir.

bir ekiden “birer ikişer” (8578), *onnan besten* “beşer onar” (8496), *kırık kırıktan* “kırkar” (773)

2.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları

Varlıklar arasında bir yakınlık ve birliktelik olduğunu gösteren, topluluk ifade eden bu sıfatlar sayı adlarına [+aV], [+eV] ekleri getirilerek yapılır.

birev ärmen bazısı uzak (8152), *ekev suluV kız* “iki güzel kız” (7375), *ondap jüzdep äsker* “onlarca yüzlerce kuş”(8705)

2.2.3. Belirsizlik Sıfatları

İsimleri aşağı yukarı, kabaca, belirsiz şekilde belirten sıfatlardır.

keybir üy “kimi ev” (8326), *barlıq gılım kitaptarı* “bütün ilim kitapları” (219), *pälen üy* “falan ev” (3723), *tügel tereze* “bütün pencere” (6037)

2.2.4. Soru Sıfatları

Nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır.

Bul kay kala? “Bu hangi şehir?” (1297)

Kay küni, kay sağatta, kay zamanda? “Hangi gün, hangi saatte hangi vakitte? (7953)

Bul kalay kadisa? Bu nasıl olay? (5267)

3. Zarflar

Fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki sözcüklerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan sözcük türüdür (Korkmaz, 1992: 178). Zarflar işlevlerine göre tek işlevli ve çok işlevli zarflar olmak üzere iki kısımda incelenirler.

Tek işlevli zarflar: benzetme, birliktelik, doğrulama, ekleme, görelilik, gösterme, ihtimal, karşılaştırma, karşılıklılık, karşıtlık, kesinlik, nicelik (miktar/azlık-çokluk), niteleme (hal/durum), sebep, sınırlandırma, sıralama, şart, tekrar, vasıta, yeterlik ve zaman; çok işlevli zarflar: zaman-niteleme, yer-niteleme ve zaman-yer zarflarıdır (Karpuz, 2013: 86, 483). Metnimizde yer alan zarflar şu şekildedir:

3.1. Zaman Zarfları

Cümlede fiilin karşıladığı oluş ve kılışı zaman bakımından belirgin duruma getiren ve sınırlandıran zarflardır (Korkmaz, 1992: 177).

âli otur- “hâlâ otur-” (1537), *erteng öl-* “yarın öl-” (4), *keş bol-* “akşam ol-” (3237), *keyin şık-* “sonra çık-” (8056), *keyde kül-* “bazen gül-” (874)

3.2. Yer ve Yön Zarfları

Yer ve Yön Zarfları hareketin, işin yapıldığı yeri ve yönü gösterir. Metnimizde tespit edilen yer yön zarflarından bazıları şunlardır:

tömen sal- “aşağı sal-” (1847), *äri as-* “öte geç-” (4512), *joğarı şık-* “yukarı çık-” (4649), *tıška şık-* “dışarıya çık-” (8274), *tura kaç-* “dosdoğru kaç-” (4925), *alğa kel-* “öne gel-” (4937) *işkeri sok-* “içeri sok-” (8146)

3.3. Niteleme Zarfları

Fiilin durumunu, nasıl meydana geldiğini belirten zarflardır.

bılayşa de- “böyle de-” (53), *tez usta-* “tez yakala-” (2814), *birge tuv-* “birlikte doğ-” (3656), *osılay de-* “böyle de-” (3217), *jaqsı bol-* “iyi ol-” (6690), *jıldam tart-* “derhal as-” (2859), *körinbey otur-* “görünmeden otur-” (3293)

3.4. Miktar Zarfları

Miktar, azlık çokluk ve derece bildiren zarflardır.

kem körin- “eksik görün-” (7603), *köp söyle-* “çok konuş-” (4454), *az bol-* “az ol-” (4760), *eş kel-* “hiç gel-” (5058), *katı jıla-* “çok ağla-” (1981)

3.5. Soru Zarfları

Varlıktaki hareketi ve durumu soru yoluyla belirten zarflardır.

Jaralıp düniyağa qalay kelgen? “Yaratılıp dünyaya nasıl geldin?” (1773)

Qaydan kelding qalamızğa sen bizding “Nerden geldin şehrimize sen bizim?” (3352)

Qariyaŋa nege aytpaysız tüpkilikti? “İhtiyara niye düzgün söylemiyorsunuz?” (2089)

Ġali balam qayda bardıng keşikting? Ġali, yavrum geciktin, nereye gittin? (3221)

4. Zamirler

Zamir, varlıkların gerçek adlarının yerini tutma, onları kişi, işaret, belirsizlik veya soru yolları ile temsil etme görevi yüklenmiş olan ad soylu bir söz türüdür (Karaağaç, 2012: 430).

4.1. Şahıs Zamirleri

Nesnelerin ve kişilerin yerine kullanılan sözcüklere denir. Kazak Türkçesinde “men, sen, ol, biz, siz, sender, sizder, olar” şahıs zamiri olarak kullanılmaktadır.

		Yalın Hali	İlgi Hali	Yönelme Hali	Yükleme Hali	Bulunma Hali	Ayrılma Hali	Vasıta Hali
Teklik	1	men	mening	mağan	meni	mende	menden	menimen
	2	sen	sening	sagan	seni	sende	senden	senimen
		siz	sizding	sizge	sizdi	sizde	sizden	sizben
	3	ol	oning	ogan	onı	onda	odan (onan)	onımen
Çokluk	1	biz	bizding	bizge	bizdi	bizde	bizden	bizben
	2	sender	senderding	senderge	senderdi	senderde	senderden	sendermen
		sizder	sizderding	sizderge	sizderdi	sizderde	sizderden	sizdermen
	3	olar	olarding	olarga	olardı	olarda	olardan	olarmen

Tablo 7: Şahıs zamirlerinin hâl ekleriyle çekimi

Metnimizde kullanılan şahıs zamirleri şunlardır:

men “ben” (2896), *sen* “sen” (3352), *seni* “seni” (3098), *siz* “siz” (4160), *sizge* “size” (3853), *sender* “sizler” (3833), *senderdi* “sizleri” (2923), *ol* “o” (120), *onı* “onu” (129), *biz* “biz” (191), *sizder* “sizler” (4236), *sizderding* “sizlerin” (5067), *olar* “onlar” (191), *olarga* “onlara” (73)

4.2. Dönüşlülük Zamiri

Kazak Türkçesinde dönüşlülük zamiri “öz”dür. “öz” sözcüğü Kazak Türkçesinde iyelik eklerini alarak (özim, özing, özi, özimiz, özingiz, özderi) zamir görevinde kullanılmaktadır. Metnimizde yer alan dönüşlülük zamirleri şunlardır:

özim “kendim” (4211), *özing* “kendin” (4491), *özi* “kendi” (3168), *özimiz* “kendimiz” (6168), *özingiz* “kendiniz” (5499), *özderi* “kendileri” (7199)

4.3. İşaret Zamirleri

Varlıkların yerini işaret etme yoluyla tutan zamirlerdir.

	Yalın Hali	İlgi Hali	Yönelme Hali	Yükleme Hali	Bulunma Hali	Ayrılma Hali
Teklik	bul	bunıṅ	buğan	bunı	bunda	bundan
	osı	osınıṅ	osığan	osını	osında	osından
	sol	sonuṅ	soğan	sonı	sonda	sondan
	anav (ana)	ananıṅ	anağan	ananı	anada	anadan
	mınav (mına)	mınanıṅ	mınağan	mınanı	mınada	mınadan
Çokluk	bular	bulardıṅ	bularğa	bulardı	bularda	bulardan
	osılar	osıladıṅ	osılarğa	osıladı	osılarda	osılardan
	solar	solardıṅ	solarğa	solardı	solarda	solardan
	analar	analardıṅ	analarğa	anlardı	analarda	analardan
	mınalar	mınalardıṅ	mınalarğa	mınalardı	mınalarda	mınalardan

Tablo 8: İşaret zamirlerinin hâl ekleriyle çekimi

Metnimizde yer alan işaret zamirleri şunlardır:

bul “bu” (4581), *mınav* “bu, şu” (1682), *anav* “şu, o” (1682), *osılar* “bunlar, şunlar” (2331), *solarğa* “bunlara, şunlara, onlara” (5722), *analar* “bunlar, şunlar, onlar” (197), *mınalar* “bunlar, şunlar” (3841)

4.4. Belirsizlik Zamirleri

Hangi adın yerini tuttukları belli olmayan, varlıkların yerini belirsiz bir şekilde tutan zamirlerdir. Metnimizde rastlanan belirsizlik zamirleri şunlardır:

ärkim “herkes” (4685), *äldene* “bir şey” (6477), *birev* “birisi” (4297), *bäri* “hepsi” (165), *eşkim* “hiç kimse” (3747)

4.5. Soru Zamirleri

Soru yoluyla varlıkların yerini tutan zamirlerdir. Metnimizde yer alan soru zamirleri şunlardır:

Jannan bezip ot işine kim barar? “Candan bezip kim ateşe gider?” (2592)

Atıṅ kim? Ğalıṁıṅ kim? Adın ne? Hocan kim? (1870)

Ğuday ne saldıñğ basıma? “Allah’ım başıma ne getiridin böyle?” (4411)

5. Fiiller

Fiiller karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılmış ve durumları bildirirler. (Korkmaz, 2009: 527)

5.1. Fiil Yapım Ekleri

İsim veya fiil kök ve gövdesine gelerek yeni fiiller yapan eklerdir.

5.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri

İsim kök ve gövdesine gelerek yeni fiiller yapan eklerdir. Metnimizde yer alan isimden fiil yapım ekleri şunlardır:

{+la-}, {+le-}, {+da-}, {+de-}, {+ta-}, {+te-}

Yapma ve olma ifade eden fiiller yapan bu eke metnimizde sıklıkla rastlanmıştır.

alkımda- “boğazını sık-” (6843), *aykayla-* “bağır-” (8703), *ökpele-* “kız-, öfkelenmek, kırııl-, somurt-” (4294), *basta-* “başla-” (2278), *izde-* “ara-” (5378), *sävlette-* “süsle-” (398) *tıñğda-* “dinle-” (1866), *anğda-* “anla-” (8311)

{+al-}, {+el-}

Olma ifade eden fiiller yapan bu ek metnimizde şu sözcüklerde kullanılmıştır:

joğal- “yok ol-” (7952), *jönel-* “yönel-” (4927)

{+a-}, {+e-}

Yapma ve olma ifade eden fiiller yapar. Fazla işlek olmayan eke metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır.

jiy(i)na- “topla-” (2810), *kıy(i)na-* “zorla-” (1256), *örte-* “yak-” (1105), *tüne-* “gecele-” (2152)

{+ı-}, {+i-}

Olma ifade eden fiiller yapar.

kemi- “azal-” (7031), *renji-* “küs-” (2769), *bayıt-* “zenginleştir-” (6006)

{+da-}, {+de-}

Tabiat taklidi isimlerden fiiller yapar. Metnimizde örneklerine şu sözcüklerde rastlanmıştır:

gürilde- “gürülde-” (6894), *şakılda-* “şingırda-” (8027)

{+ar-}, {+r-}

Olma ifade eden fiiller yapan bu eke metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

bozar- “bozar-” (1903), *özger-* “değiş-” (1049),

{+ğır-}, {+kır-}, {+kir-}

Tabiat taklidi sözcüklerden fiiller yapan bu ek metnimizde şu sözcüklerde yer almaktadır:

ıskır- “ıslık çal-” (6950), *şingır-* “çığlık at-” (4973), *tükir* “tükür-” (1072)

{+k-}, {+ık-}, {+ik-}

Olma ifade eden fiiller yapan bu eke metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

aşık- “acı-” (3566), *jolık-* “yüz yüze görüş-, buluş-, uğra-” (1112), *keşik-* “geçik-” (2736)

{+sa-}

İstek ve ihtiyaç bildiren fiiller yapar. Kullanım sıklığı azdır.

angsa- “özle-” (6629),

{+ra-}

İşlek olmyan bu ek metnimizde aşağıdaki sözcükte görülmüştür.

sayra- “öt-, şakı-” (1888)

{+si-}

Gibilik, yapıyormuş gibi görünme ifade eden fiiller yapan eke metnimizde aşağıdaki sözcükte rastlanmıştır.

menmensi- “kibirlen-” (83)

{+ay-}, {+ey-}

Oluş bildiren fiiller yapar. Bu eke metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

köbey- “çoğal-” (8008), *küşey-* “güçlen-” (1650), *kartay-* “ihtiyarla-” (6307)

{+ıra-}, {+ire-}

Tabiat taklidi sözcüklerden fiiller yapan bu ek metnimizde şu sözcüklerde yer almaktadır:

şırkıra- “hıçkır-” (4796), *jaltıra-* “parla-” (2696)

{+ka-}, {+ke-}

İşlek olmayan bir ektir. Metnimizde şu sözcüklerde yer almaktadır:

iyiske- “kokla-” (5603), *şayka-* “çalkala-” (2580),

{+şı-}, {+şi-}

İşlek olmayan bir ektir. Metnimizde şu sözcüklerde yer almaktadır.

döngbekşi- “sağa sola dön-” (8343), *avnaşşı-* “dön-, yuvarlan-” (8271)

{+pi-}

İşlek olmayan bu eke metnimizde şu sözcükte rastlanmıştır:

jelpi- “yelle-, es-” (6003)

{+ki-}

İşlek olmayan bu eke metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

kölki- “dolup taş-” (6262), *müngki-* “kötü koku yayıl-” (3017)

{+sire-}

İşlek olmayan bu eke metnimizde şu sözcükte rastlanmıştır:

älsire- “halsizleş-” (578)

5.1.2.Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Fiil kök ve gövdesine gelerek yeni fiiller yapan eklerdir. Metnimizde yer alan fiilden fiil yapım ekleri şunlardır:

{-ma-}, {-me-}, {-ba-}, {-be-}, {-pa-}, {-pe-}

Fiillerin olumsuzunu yapan bu eke metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

surama- “sorma-” (4681), *asıkpä-* “acele etme-” (2484), *bağınba-* “kabul etme-, baş eğme-” (203), *jeme-* “yeme-” (6060), *şektenbe-* “şüphelenme-” (1860), *etpe-* “etme-, yapma-” (2631)

{-n-}

Dönüşlülük yapan bu ek metnimizde işlek olarak kullanılmıştır.

kiyin- “giyin-” (3039), *körin-* “görün-” (4611), *oylan-* “düşün-” (4282), *bezen-* “bezen-, süslen-” (172)

{-l-}

Edilgen fiiller yapan bu eke metnimizde sıklıkla rastlanmaktadır.

tabıl- “bulun-” (2040), *aşıl-* “açıl-” (5237), *jiynal-* “toplan-” (1959), *jasal-* “yapıl-” (5897)

{-s-}

Karşılıklı veya birlikte yapma ifade fiiller yapar. İşteşlik ekidir. Metnimizde şu sözcüklerde yer almaktadır:

tanıs- “tanış-” (5939), *külis-* “gülüş-” (7943), *söyles-* “söyleş-, konuş-” (1171)

{-t-}

Ettirgen fiiller yapar. Yaptırma ve oldurma bildirir:

şakırt- “çağdırtmak” (3383), *tirilt-* “diriltmek” (3636), *julat-* “ağlatmak” (7643)

{-dır-}, {-dir-}, {-tır-}

İşlek bir ettirgenlik ekidir. Metnimizde sıklıkla yer almaktadır.

taptır- “buldur-” (7398), *küldir-* “güldür-” (644), *aynaldır-* “döndür-” (4374)

{-ğız-}, {-giz-}, {-kız-}, {-kiz-}

Ünsüzle biten sözcüklere gelerek ettirgen fiiller yapar. Metnimizde şu sözcüklerde yer almaktadır:

oturğız- “oturtmak” (1837), *kirgiz-* “girdirmek” (8875), *jetkiz-* “yetiştirmek” (5925), *aşkıız-* “açtır-” (3596)

{-ar-}, {-ır-}, {-ir-}

Ettirgen fiiller yapan bu eke metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

pisir- “pişirmek” (7646), *asır-* “aşmak” (2173), *şığar-* “çıkarmak” (4974)

{-ğar-}, {-kar-}, {-ker-}

Ettirgen fiiller yapan bu ek metnimizde şu sözcükte yer almaktadır:

ötker- “bir işi yerine getir-” (8724), *atkar-* “icra et-, yerine getirmek, yap-” (5918), *onğgar-* “yolunda git-, şansı yaver git-” (6670)

{-ğır-}

Ettirgen fiiller yapan bu ek metnimizde şu sözcükte yer almaktadır.

azğır- “azdır-” (8940)

{-msire-}

Fiildeki hareketin tam olarak yapılmadığını bildiren bu ek metnimizde şu sözcükte yer almaktadır:

külimsire- “gülümse-” (5296)

5.2. Fiil Çekimi

5.2.1.Şahıs Ekleri

Fiil çekimlerinde şahıs gösteren eklerdir. Kazak Türkçesinde üç tip şahıs eki bulunur. Metnimizde bu üç tip şahıs eki de yer almaktadır.

5.2.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri (I. Tip Şahıs Ekleri)

Şahıs zamirlerinin ekleşmesiyle ekleşmesiyle oluşan bu ekler Kazak Türkçesinde görülen geçmiş zaman ve şart eki dışındaki tüm fiil çekimlerinde kullanılır.

Teklik	1	men	[+mın], [+min]; [+bın], [+bin]; [+pın], [+pin]
	2	sen	[+sing], [+sing]
		siz	[+sız], [+sız]
	3	ol	Ø
Çokluk	1	biz	[+mız], [+miz]; [+bız], [+biz]; [+pız], [+piz]
	2	sender	[+singdar], [+singder]
		sizder	[+sızdar], [+sizder]
	3	olar	Ø

Tablo 9: Zamir kökenli şahıs ekleri

Metnimizde tekil birinci şahıs ekinin [+mın], [+min] biçimlerine rastlanmıştır. Çoğul birinci şahıs ekinin [+mız], [+miz]; [+pız], [+piz] biçimleri metnimizde yer almaktadır. Metnimizde “[+singdar], [+singder] şahıs ekleri yer almamaktadır.

salarımın “koyarım” (7548), *öpermin* “öperim” (3214), *körmem* “görmem” (3762), *kabıldarsing* “kabul edersin” (3218), *üyrenersing* “öğrenirsin” (2628), *tüner* “geceler” (1674), *ağıtarmız* “çözeriz” (3276), *külermiz* “güleriz” (3972), *tanımaspız* “tanımayız” (195), *bilmespiz* “bilmeyiz”, *suraysızdar* “soruyorsunuz” (6636)

5.2.1.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri (II. Tip Şahıs Ekleri)

İyelik eklerinin zamanla fiil çekiminde şahıs göstermek için kullanılmasıyla ortaya çıkan bu ekler görülen geçmiş zaman ve şart eklerinden sonra kullanılır.

Teklik	1	men	[+m]
	2	sen	[+ng]
		siz	[+ngız], ngız]
	3	ol	Ø
Çokluk	1	biz	[+k]
	2	sender	[+ngdar], [+ngder]
		sizder	[+ngızdar], [+ngızder]
	3	olar	Ø

Tablo 10: İyelik kökenli şahıs ekleri

Metnimizde iyelik kökenli şahıs eklerine sıklıkla rastlanmıştır. Metnimizde şu sözcüklerde iyelik kökenli şahıs ekleri yer almaktadır:

adastırdım “yolunu şaşırttım” (5681), *tiygizding* “değdirdin” (2440), *batırdıngız* “batırdınız, sapladınız” (5484), *jedik* “yedik” (3710), *keldingder* “geldiniz” (128), *keldi* “geldi” (1959)

5.2.1.3. Emir Kökenli Şahıs Ekleri (III. Tip Şahıs Ekleri)

Hem kipi hem de şahsı karşılayan bu ekler “Emir Kipi” başlığı altına değinilecektir.

5.2.2.Şekil ve Zaman Ekleri

Fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlamak için kullanılan ekler şekil ve zaman ekleri denir.

5.2.2.1. Bildirme Kipleri

Fiilin olumlu veya olumsuz nitelikteki yapılaşını; geniş zaman, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve gelecek zamanda olmak üzere belli bir zaman kavramı içinde veren kiplerdir (Korkmaz, 1992: 25).

5.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Metnimizde üç farklı görülen geçmiş zaman rastlanmıştır. Metnimizde yer alan görülen geçmiş zaman şekilleri şu şekildedir:

Birinci Tip Görülen Geçmiş Zaman: [-dı], [-di], [-tı], [-ti] eki kullanılarak yapılır. Bu zamanda iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır. Birinci tip görülen geçmiş zamanın olumsuzluğu iki farklı şekilde yapılmaktadır. Birinci tip olumsuz çekimde {-ma-}, {-me-}, {-ba-}, {-be-}, {-pa-}, {-pe-} olumsuzluk eki kullanılır. İkinci tipte ise fiile {-ğan}, {-gen}, {-қан},

{-ken} ekleri eklenir ve “jok” ile “emes” sözcüklerinin getirilmesiyle oluşturulur. Metnimizde şu sözcüklerde birinci tip görülen geçmiş zaman ekine rastlanmıştır.

tuvdım “doğdum” (3665), *körmedim* “görmedim” (3485), *uqsadınġ* “benzedin” (1248), *bilmedinġ* “bilmedin” (4095), *kördinġiz* “gördünüz” (5811), ketken *joksinġ* “gitmedin” (1497)

İkinci Tip Görülen Geçmiş Zaman: [-ġan], [-gen], [-ġan], [-ken] eki kullanılarak yapılır. Bu ek işin, hareketin daha eski bir zamanda olup bittiğini bildirir. İkinci tip görülen geçmiş zamanda zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır. İkinci tip görülen geçmiş zamanın olumsuz çekiminde {-ma-}, {-me-}, {-ba-}, {-be-}, {-pa-}, {-pe-} olumsuzluk ekleri kullanılır. Metnimizde bu tür kullanıma şu sözcüklerde rastlanmıştır:

körgenmin “gördüm” (6576), *kelgensinġ* “geldin” (6343), *kirgen* “girdi” (6452), *ölmegenim* “ölmedim” (1844), *jayıлмаған* “yayılmadı” (7)

Üçüncü Tip Görülen Geçmiş Zaman: [-atın], [-etin], [-ytın], [-ytin] eki kullanılarak yapılır. Bu ekle yapılan zaman hem geçmiş hem de geniş zaman anlamı taşımaktadır. Aynı zamanda fiillere geniş zamanın hikâyesi anlamı da katmaktadır. Üçüncü tip görülen geçmiş zamanın olumsuzu fiile olumsuzluk eki eklenip üstüne {-ytın}, {-ytin} eki ve zamir kökenli şahıs eklerinin eklenmesiyle yapılır. Bu tür kullanıma metnimizde şu sözcüklerde rastlanmıştır:

deytin “söyledin” (9175), *otıratın* “otururdun” (6491), *tanımaytın* “tanımazdın” (310), *körsetpeytin* “göstermezdin” (3114), *süymeytin* “sevmezdin” (7394)

5.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Fiilde gerçekleşen hareketin konuşan tarafından görülmediğini veya sonradan fark edildiğini bildiren zaman kipidir. Kazak Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman [-p], [-ıp], [-ip] ekiyle yapılır. Öğrenilen geçmiş zamanda zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır. Öğrenilen geçmiş zamanın olumsuzu fiile olumsuzluk ekinin eklenmesiyle yapılır. Metnimizde bu tür kullanıma şu sözcükelerde rastlanmıştır:

şıġarıpsınġ “çıkarmışsın” (7440), *öbisipti* “öpüşmüş” (3500), *bermepti* “vermemiş” (3041), *bilmepti* “bilmemiş” (4438)

5.2.2.1.3. Şimdiki Zaman

Metnimizde rastlanan şimdiki zaman çekim şekilleri aşağıdaki gibidir:

1. Tip Şimdiki Zaman (Tam Şimdiki Zaman): [-a], [-e], [-y], ekleri ile yapılır. Bu çekim, Türkiye Türkçesindeki geniş zamanın karşılığıdır. Geniş zamanın şimdiki zamanı ifade etme özelliğinden dolayı şimdiki zaman şeklinde adlandırılmaktadır (Türk, 1999: 322). Hangi

zamanı bildirdiği sözün gelişinden anlaşılır. 1. tip şimdiki zamanın olumsuz fiile olumsuzluk ekinin eklenmesiyle yapılır. Metnimizde birinci tip şimdiki zaman eki şu sözcüklerde kullanılmıştır:

barmaymın “gitmiyorum” (6342), *jürmeymin* “yürümüyorum” (1622), *kaytpaysıng* “dönmüyorsun” (7036), *beremin* “veriyorum” (1314)

2. Tip Şimdiki Zaman (Belirsiz Şimdiki Zaman): “otır-, jat- (jadır), jür-, tur-” yardımcı fiillerle yapılır. “Fiil + -p veya -a / -e zarf fiil eki + yardımcı fiil + şahıs eki” şeklinde kurulur. “jadır” ile yapılan şimdiki zamanda zaman düne, bugüne ve yarına yayılmıştır. “jür” ile yapılan şimdiki zamanda zamanın devamlılığı söz konusudur. “otır” ile yapılan şimdiki zaman, hareketin şu anda yapılmakta olduğunu bildirir. “tur” ile yapılan şimdiki zamanda hareketin kısa aralıklarla, fakat devamlı olarak yapıldığı anlatılır (Türk, 1999: 323).

İkinci tip şimdiki zamanın olumsuz şahıs eklerinden önce araya {-ğan}, {-gen}, {-kan}, {-ken} + jok” yapısının getirilmesiyle yapılır.

Metnimizde ikinci tip şimdiki zaman eki şu sözcüklerde kullanılmıştır:

kelip tur “geliyor” (11801), *ustap tursın* “tutuyorsun” (1970), *kelip turmın* “geliyorum” (7238), *didarlasıp oturmız* “sohbet ediyoruz” (4147), *şıdap jürmin* “sabrediyorum” (2511)

3. Tip Şimdiki Zaman: Kazak Türkçesinde mastar eki [-v], [-uṽ] [-üṽ] üzerine bulunma hâli eki [-da], [-de] getirilerek “[-makta], [-mekte]” ile aynı olan yapı ortaya çıkarılmıştır (Türk, 1999: 327). Hareketin başladığını ve devam ettiğini bildiren 3. tip şimdiki zamanda genellikle üçüncü şahıslar kullanılmaktadır. Olumsuz biçiminde “emes” sözcüğü kullanılır.

Metnimizde üçüncü tip şimdiki zaman eki şu sözcüklerde kullanılmıştır:

kütivde “beklemekte” (3306), *kelüvde* “gelmekte” (4146), *küldirüvde* “göldürmekte” (5858), *karavda* “bakmakta” (1612)

5.2.2.1.4. Gelecek Zaman

Metnimizde yer alan gelecek zaman; geniş zaman ve şimdiki zaman ifadesi için de kullanılan [-a], [-e], [-y] ekleri ile yapılmıştır. Olumsuz fiile olumsuzluk ekinin eklenmesiyle yapılır. Metnimizde gelecek zaman eki alan sözcükler şunlardır:

barasıng ba “gidecek misin” (8949), *kırıla ma* “kırılacak mı, ölecek mi” (5816), *alamız* “alacağız” (78), *kaşamın* “kaçaçağım” (4253), *tabamız* “bulacağız” (6634)

5.2.2.1.5. Geniş Zaman

Geniş zaman “[-ar], [-er], [-r] eki ile yapılır. Fiildeki hareketin bilinmeyen bir gelecekte yapıldığını göstermesinden dolayı gelecek zaman eki olarak da kabul edilmektedir. Olumsuz biçimi fiillerden sonra {-mas}, {-mes}; {-bas}, {-bes}; {-pas}, {-pes} eki getirilerek yapılır. Metnimizde geniş zaman eki alan sözcükler şunlardır:

aljasarmın “bunarım” (1546), *jürersing* “yürürsün” (6453), *kellersiz* “gelirsiniz” (7112), *aytar* “söyler” (2214), *örtenermiz* “yanarız” (8509), *kalmaspız* “kalmayız” (8125)

5.2.2.2. Tasarlama Kipleri

Fiilin olumlu veya olumsuz nitelikteki gerçekleşmesini, tasarlanan dilek, istek, gereklilik veya emir kavramları içinde veren kipler (Korkmaz, 1992: 146).

5.2.2.2.1. Şart Kipi

Kazak Türkçesinde [-sA] eki ili yapılır. Şart yapıları çekimlerde iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır. Olumsuz biçimi şart ekinden önce {-mA} olumsuzluk eki getirilerek yapılır. Metnimizde şart kipine şu sözcüklerde rastlanmıştır:

aytsam “söylesem” (41), *bağınbasanğ* “kabul etmesen” (203), *kızdırsa* “kızdırsa, ısıtsa” (227), *izdese* “arasa” (354), *körsem* “görsem” (4212), *jibermesem* “göndermesem” (5448)

5.2.2.2.2. Gereklilik Kipi

Kazak Türkçesinde gereklilik [-uǵ], [-üǵ], [-ǵ] eki ve “kerek”, “tiyisti”, “kajet” sözcükleri kullanılır. Kuruluşu şu şekildedir: Fiil + uǵ, -üǵ, -ǵ + iyelik ekleri + kerek, tiyisti, kajet. Metnimizde gereklilik kipi şu sözcüklerde yer almaktadır.

ketiǵ kerek “gitmek gerek” (4024), *dev kerek* “demek gerek” (8633)

5.2.2.2.3. Emir Kipi

Emir çekimi için Kazak Türkçesinde her şahıs için ayrı bir ek kullanılır. Olumsuz çekimi, fiille emir ekleri arasına {-ma, {-me}; {-ba}, {-be}; {-pa}, {-pe} eki getirilerek yapılır.

men	-ayın, -eyin, -yın, -yin	biz	-ayık, -eyik, -yık, -yık
sen	- Ø	sender	-ngdar, -ngder
siz	-ngız, -ngiz	sizder	-ngızdar, -ngizder
ol	-sın, -sin	olar	-sın, -sin

Tablo 11: Emir kipi

Metnimizde şu sözcüklerde emir kipi kullanılmıştır:

aytayı “söyleyeyim” (129), *ket* “git” (5384), *şıdañgız* “sabrediniz” (2657), *aytsın* “söylesin” (2712), *küteyik* “bekleyelim” (714), *kalmañgdar* “kalmayın” (123), *jüringizder* “yürüyünüz” (8541)

Emir çekimine [-şı], [-şi] ekleri eklenerek rica veya istek ifade edilebilir.

aytıñgızşı “lütfen söyleyiniz” (5634), *kañangızşı* “lütfen bakınız” (2550)

5.2.2.2.4. İstek Kipi

Metnimizde istek kipi [-ğı], [-gi]; [-kı], [-ki] + iyelik ekleri + kel- şeklinde kurulmuştur. Olumsuz biçimi “kel-” fiilinin üstüne olumsuzluk eki getirilerek yapılmıştır. Metnimizde istek kipi alan sözcükler şunlardır:

kuyğısı keldi “koymak istedi” (6892), *ketkisi kelip* “gitmek isteyip” (8187), *turgısı kelmey* “kalkmak istemeden” (2836), *ketkisi kelip* “gitmek isteyip” (8187)

5.2.2.3. Cevher Fiili

Kazak Türkçesi, şart çekimini “*bolsa*” şeklinde yaparken diğer zamanlardaki bildirmeyi “*e-*” ana yardımcı fiilini kullanarak yapmaktadır.

Kazak Türkçesinde isim bildirmesinin olumsuz şekli için “*emes*” edatı kullanılmaktadır.

5.2.2.3.1. Şimdiki Zaman

Bu kipte bildirme zamir kökenli şahıs ekleri ile yapılır.

Teklik	men	+mın, +min, +bın, +bin, +pın, +pin
	sen	+sıñg, +sing
	siz (nezaket)	+sız, +siz
	ol	-
Çokluk	biz	+mız, +miz, +bız, +biz, +pız, +piz
	sender	+sıñgdar, +singder
	sizder (nezaket)	+sızdar, +sizder
	olar	-

Tablo 12: Şimdiki zaman

Metnimizde bu yapı şu sözcüklerde yer almaktadır:

paķır adamın “fakir insanım” (2819), *jınsıñg* “cinsin” (3183), *perisıñg* “perisin” (3183), *musılmanbız* “müslümanız” (1876), *köbeleķpin* “kelebeğim” (1839)

5.2.2.3.2. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman çekiminde “e-” fiiline görülen geçmiş zaman eki [-dı], [-di]; [-tı], [-ti]” ve iyelik kökenli şahıs ekleri getirilir. Olumsuz çekim “emes edi + şahıs ekleri” şeklinde yapılır.

satuvışı edi “satıcıydı” (1121), *körkem edi* “güzeldi”, *zahar edi* “zehirdi” (2274), *Ol vakıt emes edi gülding ayı*. “Çiçeğin ayı o vakit değildi.” (5585), *bar edi* “vardı” (6275), *kisi edim* “kişiydim” (6542), *köp edi* “çoktu” (6560)

5.2.2.3.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde “e-” fiiline öğrenilen geçmiş zaman eki (eken) ve zamir kökenli şahıs ekleri getirilir. Olumsuz çekim “emes eken + şahıs ekleri” şeklinde yapılır.

bay eken “zenginmiş” (7258), *iyt eken* “itmiş” (7383), *galım eken* “alimmiş” (135), *sulu v eken* “güzelmış” (552), *jetim eken* “yetimmiş” (1059)

5.2.2.3.4. Şart

Şart çekiminde “bol-” yardımcı fiili ve iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır. Şart kipinin olumsuzu “emes bolsa + şahıs ekleri” şeklinde yapılır.

kızıl altın kıızı bolsam “kızıl altın kıızı olsam” (1913), *patşa bolsang* “padişah olsan” (2166), *tün bolsa* “gece olsa” (2567), *jaman bolsam* “kötü olsam” (4222), *kerek bolsa k* “gerek olsak” (3940)

5.2.3. Birleşik Çekim

Birleşik çekim iki çekimli fiilin bir araya gelmesinden, birlikte kullanılmasından ibarettir. Birleştirilen iki çekimden biri bir kip ve zamanı, diğeri de başka bir şekil ve zamanı karşılayarak birbirine bağlanan iki şekil ve zamanı birlikte ifade ederler (Ergin 2000: 320).

5.2.3.1. Hikâye

Kazak Türkçesinde hikâye çekimli birleşik fiiller “edi” yapısı ile kurulur. Şahıs ekleri “edi”den sonra eklenir.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

“Fiil + -ıp, -ip, -p + edi + II. Tip Şahıs Ekleri” biçiminde kurulur. Metnimizde bu yapı şu sözcüklerde yer almaktadır:

barıp edim “gitmiştim” (607), *körıp edim* “görmüştüm” (7974), *körıp eding* “görmüştün” (4760)

Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

“Fiil + -ğan, -gen; -қан, -ken + edi + II. Tip Şahıs Ekleri” biçiminde kurulur. Metnimizde görülen örnekleri şunlardır:

jazğan edim “yazmıştım” (9311), *koğan edi* “koymuştu” (5006), *degen edi* “demişti” (6896), *şıqqan edi* “çıkmişti” (14)

Geniş Zamanın Hikâyesi

1. Tip Geniş Zamanın Hikâyesi: “Fiil + -r, ar, er + edi + II. Tip Şahıs Ekleri” biçiminde kurulur.

alar edi “alırdı” (6878), *der edi* “söylerdi” (9189), *keter edi* “giderdi” (556)

5.2.3.2. Rivayet

Rivâyet çekimli birleşik fiiller “eken < er-ken (imiş)” sözcüğü ile kurulur. Şahıs ekleri “eken”den sonra eklenir.

Geçmiş Zamanın Rivayeti

“Fiil + -ğan, -gen; -қан, -ken + eken + I. Tip Şahıs Ekleri” biçiminde kurulur.

ölgen eken “ölmüştü” (3949), *koğan eken* “koymuştu” (4806), *kelgen eken* “gelmişti” (5310)

Gelecek Zamanın Rivayeti

“Fiil + -a, -e, -y + -dI + eken + I. Tip Şahıs Ekleri” biçiminde kurulur.

jüredi eken “yürüyecekmiş” (9243), *ne kıladı eken dep* “ne yapacakmış deyip” (3607)

Geniş Zamanın Rivayeti

“Fiil + -r, ar, er + eken + I. Tip Şahıs Ekleri” biçiminde kurulur.

jatır eken “yatarmış” (2420), *otır eken* “otururmuş” (3496), *aytar eken* “söylermiş” (6208)

Şart Kipinin Rivayeti

“Fiil + -sa, -se + II. tip şahıs ekleri + eken” biçiminde kurulur.

bolsa eken “olsaymış” (6970), *kelse eken* “gelseymiş” (7950)

5.2.3.3. Şart

Şart çekimli birleşik fiiller “bol-” yardımcı fiili ile kurulur.

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

“Fiil + -ğan, -gen; -қан, -ken + bolsa + II. Tip Şahıs Ekleri” biçiminde kurulur.

bas kesiken bol-sa “baş kesişmişse” (2281)

Geniş Zamanın Şartı

“Fiil + -r, ar, er + bolsa + II. Tip Şahıs Ekleri” biçiminde kurulur.

alar bolsanġ “alırsan” (8913), *satar bolsanġ* “satarsan” (7742)

5.3. İsim-Fiiller

Metnimizde yer alan isim-fiil ekleri şunlardır:

{-v+}, {-uv+}, {-üv+}

ustav “tutmak, yakalamak” (1884), *tabuv* “bulmak” (2040), *körüv* “görmek” (8355)

{-(ı)s+}

şıġıs “doġu” (514), *batus* “batı” (514)

5.4. Sıfat-Fiiller

Metnimizde yer alan sıfat-fiil ekleri şunlardır:

{-ğan}, {-gen}, {-қан}, {-ken}

Geçmiş zaman ifade eden bu sıfat-fiil ekine metnimizde sıklıkla rastlanmıştır.

köp okıġan ġalım “çok okuyan bilgin” (135), *kütken vakt* “beklenen vakit” (1979), *bilgen adam* “bilen adam” (232), *ötken is* “geçmiş iş” (5481)

{-ar}, {-er}

Kullanıldığı yere baġlı olarak geniş zaman ve gelecek zaman anlamları ifade eden sıfat-fiil ekidir. Metnimizde şu sözcüklerde kullanılmıştır:

keler kün “gelecek gün” (4087), *keler yıl* “gelecek yıl” (261), *aşılar tav* “acılır daġ” (292), *işer tamaġ* “yenilecek yemek” (242)

{-mes}, {-bes}, {-pes}

Kullanıldığı yere baġlı olarak geniş zaman ve gelecek zaman anlamları ifade eder. Metnimizde şu sözcüklerde kullanılmıştır:

bitpes akıl “bitmez akıl” (1576), *körmes jer* “görölmeyecek yer” (4220), *sönbes maġabbat* “bitmez sevgi” (2463)

{-etin}, {-ytın}, {-ytin}

Hareketin devam ettiğini ifade eden bu ek geniş zaman ve gelecek zaman anlamlarında kullanılır. Metnimizde şu sözcüklerde kullanılmıştır:

esitpeytin kulağ “duymayan kulak” (5772), *jeytin tamağ* “yenilecek yemek” (247), *jüretin jol* “yürüyecek yol” (7709), *Jasaytın türli jolmen amalı bar* .“Çeşitli yolla yapacak çözümü var.” (9197)

Metnimizde ayrıca [+tuğın] sıfat-fiil eki almış sözcüklere de rastlanmıştır.

kelmeytuğın “gelmeyecek” (1244), *oynaytuğın* “oynayacak” (6026), *aytatuğın* söyleyecek” (8428)

5.5. Zarf Fiiller

Metnimizdeki sözcüklerde rastlanan zarf-fiil ekleri şunlardır:

{-a}, {-e}, {-y}

Metnimizde kullanımı şu şekildedir:

zımıray “hızla giderek, birden fırlayarak” (4391), *kağta kağta* “tekrar tekrar” (446) *jüre berdim* “yürüyüverdim” (612), *kire kire tavsıl* - “gire gire bit-” (3939), *küle kara-* “gülerek bak-” (8475)

{-ıp}, {-ip}, {-p}

Metnimizde en fazla kullanılan zarf fiil eklerindendir. Bütün fiil kök ve gövdelerine eklenebilir.

dep “deyip” (4202), *ustap* “yakalayıp” (4277), *külip* “gülüp” (4290), *barıp* “varıp” (4301)

{-geli}, {-keli}

Metnimizde kullanımı şu şekildedir:

Ketkeli neşe ay boldı? “Gideli kaç ay oldu?” (1493), *Birtalay jıldar ötken kelmegeli.* “Gelmeyeli birkaç yıl geçti.” (5933), *Munday is köre almadım es bilgeli.* “Kendimi bildim bileli böyle bir iş göremedim.” (472), *Üş ay boldı men ketkeli uzak jol.* “Uzun yol gideli üç ay oldu.” (1516)

{-ğanşa}, {-genşe}, {-kanşa}, {-kenşe}

“-e kadar” yapısının karşılığı olarak görülebilir. Metnimizde bu ekin kullanımı şu şekildedir:

kelgeŋŋe “gelinceye kadar” (2651), *bitkeŋŋe* “bitinceye kadar” (2143), *bolġaŋŋa* “oluncaya kadar”(3529), *köz aŋŋaŋŋa* “göz açıncaya kadar” (641)

{-mastaŋ}, {-mestaŋ}, {-besten}, {-pastan}

Olumsuzluk anlamı verir. Metnimizde bu ekin kullanımı şu şekildedir:

kidirmestaŋ “gezmeden” (2069), *körinbesten* “görünmeden” (3415), *umutpastan* “unutmadan” (4388), *uyıktamastaŋ* “uyumadan” (8158)

{-mey}, {-bey}, {-pay}, {-pey}

Fiillerde olumsuz bir hareket hali bildiren bir ektir. Metnimizde bu ekin kullanımı şu şekildedir:

bölmey jutıp “bölmeden yutup” (4667), *Körinbey közden ġayıp boldı*. “Görünmeden gözden kaboldu.” (7203), *keşikpey adam salıp* “gecikmeden adam gönderip” (717), *Ot jaġpay tamaġ işpey ġalay toġtar*. “Ateş yakmadan, yemek yemeden nasıl durur” (6862)

{-ġanda}, {-gende}, {-kende}

Sıfat fiil eki “-ġAn” ile bulunma hâli eki “+DA”nın birleŝmesi sonucunda oluŝmuŝ bir ektir. Metnimizde bu ekin kullanımı şu şekildedir:

degende “söylediġinde” (571), *jibergende* “gönderdiġinde” (2413), *ketkende* “gittiġinde” (1441), *aŝılġanda* “açılınca” (295)

{-meyinşe}

Türkiye Türkçesindeki “-madıkġa, medikġe” yapısının karŝılıġıdır. Metnimizde bu ekin kullanımı şu şekildedir:

körmeyinşe “görmeyince” (9080)

6. Edatlar

6.1. Çekim Edatları

Bunlar işletme eki gibi çalışan, isimlerden sonra gelerek onların çeşitli zarf hâllerini yapan edat türleridir. Yani baġlı olduġu isimle cümlemin diġer unsurları arasında zaman, mekân, yön, tarz, benzerlik, baŝkalık vb. bakımlardan çeşitli ilgiler kuran sözcüklerdir (Hacıeminoġlu 1992: 1). Metnimizde yer alan çekim edatları şunlardır:

Ayttı Sina seninġ üşin barayın. “Sina, senin için varayım diye, söyledi.” (4105)

Äŝkerlermen birge barıp baġdatġa... “Askerleri ile birlikte Baġdat’a varıp... (1573)

Kelgeninde küldi ġalıġ jabıla. “Gelince halk birlikte güldü.” (4061)

Ol sizdi sol sebepten nadan bildi. “O sizi b  yüzden k t  bildi.” (6654)

İġtiybar etpediŋiz adam  ırlı. “İnsan gibi g r p ona itibar etmediniz.” (6653)

Key jigitting iyt siya tı minezi. “Bazı yiġitlerin karakteri it gibidir. (4223)

 aliga ayttı sina baska tilmen. “Sina, Gali’ye baska bir dille anlattı.” (1825)

6.2. Ba lama Edatları

S zleri, s z  beklerini veya c mleleri bir araya getirmeye yarayan  ekimlik ba lı birimlerdir (Karaa a  2012: 434). Metnimizde ba lama edatlarını Şu ba lıklar altında ele aldık:

6.2.1.Sıralama Edatları

S zc kleri, s zc k gruplarını ve c mleleri birbirine ba layan edatlardır. Metnimizde Şu c mlelerde sıralama edatlarına rastlanmı tır.

A a t ŋ juvanı men boyı birdey. “A acın kalınlı ı ile boyu e it.” (369)

Jannan bezgen j ne uyatsız batırs ŋ. “Canından bezmi  ve utanmaz bir kahramansın.” (3353)

Ba dat pen Sapa arası kırık k ndik jol. “Ba dat ile Sapa arası kırık g nl k yol.” (859)

 ri Ő ldep  ri k lbep bitkende, bir esikke t vra keldi. Hem susayıp hem yalpalayınca bir kapıya do ru geldi. (3632-3633)

G l de jo  g l ap kelgen bala da jo . “G l de yok g l  getiren  ocuk da yok.” (5671)

6.2.2.Kar ıla tırma Edatları

C mlede en az iki unsuru birbiriyle kar ıla tırmak veya ili kilendirmek i in kullanılan edatlardır. Metnimizde Şu c mlelerde kar ıla tırma edatları yer almı tır.

Birde  ulap birde turıp. “Bazen d   p bazen kalkıp.” (564)

Birde  vege birde jerge aparad. “Bazen havaya bazen yere g t rd .” (3662)

6.2.3.Denkle tirme Edatları

Birbirinin yerini tutabilecek unsurları birbirine ba lamak i in kullanılan edatlardır. Metnimizde yer alan denkle tirme edatları Şunlardır:

On to ız ya jiy rmalarda jası da. “On dakouz veya yirmi ya ında.” (1603)

Mal emes a  a da emes yaki tama . “Mal de il, para de il veya yemek de de il.” (6082)

Oyladı  lde bir  uv siy ır ma, dep. “Yoksa yalan bir sihir mi, diye d   nd .” (1148)

6.2.4. Cümle Başı Edatları

Cümleleri birbirine bağlamak için kullanılan edatlardır. Metnimizde yer alan cümle başı edatları şunlardır:

Eger kızın bermes bolsa onu aytsın. “Eğer kızını vermeyecekse söylesin” (3923)

Orındasañ eki türli şartım bar. Äytpese eş bere almaymın қолımdı. “Yerine getirirsen iki şartım var. Yoksa yardım etmem.” (4356)

Bıraқ маған мınaday bir ayttı söz. “Fakat bana böyle bir söz söyledi.” (2481)

Älde bir jaysız jayğa қuladı ma? “Yoksa uygunsuz bir yere mi düştü?” (1028)

Öytkeni Sinadan ol Ğali bala üyrenip jasırınuvdı қабылдады. “Zira Gali bala, Sina’dan gizlenmeyi öğrendi.” (5511-5512)

6.3. Ünlem Edatları

His ve heyecanları, sevinç, keder, ızdırap, nefret, hayıflanma, coşkunluk vb. gibi ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlara ünlem edatları denir (Ergin 2000: 349). Metnimizde yer alan ünlem edatları şunlardır:

Ey, maymulşı, jendetpin men, bil! dedi. “Hey, maymuncu, ben celladım, bil.’ dedi.” (3778), *Oy raқmet!* “Vay, teşekkür ederim.” (4178), *Sina ayttı: Äy, Jälüt! Bir söz saған.* “Sina söyledi: Ey, Jälüt! Sana bir söz.” (5417), *Al, usta!* “Haydi, tut!” (1992), *Va, siyқırşı, tart jazañdı, жүr жүr! dep.* “Hey, büyücü, çek cezayı, yürü yürü!” (2815), *Ay hay hay jangа jaylı raқat dep күn batıp ketkeninşe jattı osında.* Ay, hay hay yeni yer rahat deyip güneş batana kadar burada yattı. (6043-6044), *Mä keregiñ eki-aқ tiyin bolsa dep...* “Al sana lazım olan sadece iki kuruş ise deyip...” (2665), *Biyigi bultқа tayav jetken şirkin.* “Hey gidi, büyüklüğü bulutlara kadar ulaşmış.” (448), *Vay gılım vay aplaton vay adamzat...* “Ey bilim, ey Eflatun, ey insanoğlu...” (6999)

IV. DİZİN

-A-

abad (t) *Far.* Çiçek açan yer; zengin, bereketli mekân.

a. 8979, 9128

aban: *aban tire-* * Dayanmayıp, duramayıp kaçmak.

a. 7637

abayla- Dikkat etmek, etrafa göz atmak, sağı solu gözlemek, önem vermek, farkına varmak.

a.- p 6856

abıroy *Far.* Ar, namus; unvan, derece, itibar, şöhet.

a. 1861, 1916, 2230, 722, 8381

a.+ dı 8957

a.+ dıng 5710

a.+ ı 8197

a.+ ım 1945

a.+ men 5926

abıroylı Tanınmış, namlı, şöhetli.

a. 720, 7362

abıroysız Değersiz, kıymetsiz, itibarsız.

a. 2375

abzal *Ar.* Kıymetli, sevgili, değerli, aziz.

a. 7569

ada *Ar.* Mahrum, yoksun.

a. 5888

adal *Ar.* Samimi, iyi niyetli, dürüst, doğru, açık.

a. 7512

adal jürek Temiz kalp, iyi niyet, samimiyet.

a. 5103

adalda- Hakkını vermek, karşılığını vermek.

a.- may 9291

adaldan- Kurtulmak, temize çıkmak, aklanmak.

a.- ıp 7933

adam *Ar.* İnsan, adam, kişi, halk.

a. 111, 152, 232, 43, 84, 1057, 1313, 1498, 1536, 1538, 1674, 1780, 1898, 1932, 1933, 1938, 2570, 2585, 2605, 2737, 2743, 2951, 3025, 309, 3136, 3137, 3228, 3327, 3330, 3404, 3639, 3656, 3793, 3800, 3826, 3848, 3980, 412, 4219, 433, 449, 4532, 4584, 4725, 4821, 4828, 4923, 4935, 4987, 5074, 5322, 5790, 5945, 5967, 6001, 6023, 6090, 6111, 6232, 6271, 640, 6653, 6803, 6811, 6826, 6854, 6857, 6914, 7098, 7131, 715, 716, 717, 7206, 7261, 7300, 7361, 7540, 7542, 7552, 7579, 7625, 7638, 7646, 7666, 7706, 7770, 7928, 7945, 7956, 7959, 7966, 7967, 8036, 8075, 8127, 8157, 831, 8604, 8622, 8859, 8869, 8966, 9070, 9081, 9101, 9227, 9233, 9298, 979, 995

a.+ bız 1860

a.+ da 5062

a.+ dar 1085, 1487, 1624, 1648, 1660, 1921, 2193, 2749, 301, 3432, 3836, 4562, 4709, 4718, 4842, 4848, 5010, 6429, 6545, 6814, 6905, 6961, 6968, 7014, 7050,

7381, 8009, 8014, 8063, 8064, 8079, 8104,
8135, 8147, 8183, 8186, 8302, 8540, 8593

a.+ dardı 658, 7017, 7576, 9094

a.+ dardıng 112, 6958, 8069, 8893

a.+ darğa 4410, 6951, 7022, 8006,
8071

a.+ darı 166, 3005, 4724, 4854,
6621, 7949

a.+ darın 809, 8872

a.+ darşa 3732

a.+ day 1030, 2000, 4229, 452,
5763, 980

a.+ dı 3143, 3325, 6674, 6754,
7968, 8076

a.+ ğa 76, 2087, 2428, 3104, 4555,
5152, 5252, 6012, 6017, 6029, 6137, 6197,
6332, 6559, 7242, 8034, 9081, 9285

a.+ ı 8392, 1372, 5988, 8539

a.+ ımdı 7601

a.+ ın 2142, 2253, 2255, 7260

a.+ ınıg 4856

a.+ ing 4729

a.+ mın 2819, 4409, 7121, 7165

a.+ nan 119, 2453, 3649, 397, 5958

a.+ ning 1377, 1412, 1772, 2283,
2921, 4708, 4732, 5781, 7577, 7593, 7612,
8195, 8854

a.+ sing 5302

a.+ sız 1854

a.+ şa 4464, 6216

adamdık İnsanlık, adamlık.

a.+ pen 5213

a.+ tıng 2088, 4884

adamgerlik İnsanlık, insaniyet.

a. 5193

adamzat Ar. İnsanoğlu.

a. 6999, 7596, 7877, 8786

a.+ ing 8188

a.+ ka 157, 2994, 973

a.+ tan 147, 173

a.+ tıng 2287, 4809, 5258, 945

adas- Yolunu şaşırmaq, sapmaq,
yanılmak.

a.- adı 8147

a.- ıp 1934, 1939, 9001

a.- ıptı 9014

a.- kan 7408

a.- palık 8508

a.- paymın 2791

a.- sın 2544

a.- tıng 2444, 2446

adastır- Yolunu kaybettirmek,
istikametini şaşırtmak.

a.- dı 2338, 2341, 9173

a.- dım 5681

a.- ıp 2362, 2538, 5469

adım Adım.

a.+ ın 6424

ağa Akrabalardan yaşça büyük olanı; yaşça büyük erkek, yol gösterici, akıl veren, danışman.

a. 2035, 3663, 6593, 8206

a.+ nı 4060

a.+ nğbız 9084

a.+ simen 8848

a.+ sın 3547, 8868

ağajan Yaşça, rütbece büyük olana saygı ve hürmet bildiren söz.

a. 1979

ağalık İdarecilik, yöneticilik.

a. 5924

ağar- Ağarmak, beyazlaşmaya başlamak.

a.- ğanşa 1376

ağart- Beyazlatmak.

a.- ıp 1369

ağaş Ağaç, kereste.

a. 3612, 3614, 368, 632, 6553, 6571, 6587, 6841, 6853, 7696, 7699, 7753

a.+ ı 3633, 4231

a.+ қа 371

a.+ tan 367, 4651

a.+ tar 3627, 7705, 7752, 7756

a.+ tardıng 633, 942

a.+ тарı 8618

a.+ тı 1447, 3606, 4669, 6549, 6583

a.+ tıng 1275, 3637, 369, 4621, 4653, 7708

ağat Hata, ters, yanlış, kusur.

a. 8978

ağayın Akriba, kardeş kimseler, aynı ırktan olan insanların oluşturdukları farklı devlet ve topluluklar.

a. 1463

a.+ dar 7595

a.+ nıng 5935

ağıl- Dökülmek, boşalmak.

a.- ğan 3907

a.- ıp 8781

ağıl-tegil Bol, çok, fazlasıyla.

a. 3480

ağıt- Çözmek, gevşetmek.

a.- armız 3276

ağız- Akıtmak, dökmek, damlatmak, suyu bir şeyin içine dökmek.

a.- ıp 3618, 850

ağla En büyük, en yukarı; en kıymetli, en değerli.

a.+ sın 948

ağuvā Ar. Caydırma, doğru yoldan saptırma; fitne sokma, fesat çıkarma; yalan; şeytanlık.

a. 8941

ağuvāşıl Ar. Büyücü, sihirbaz, şeytan.

a. 8811

ağzam Ar. Büyük, ulu, hürmetli.

a. 3726, 3767, 4156, 6377, 787

aḥmet-zahmet Ar. Ahmet Zahmet.

a. 8449

aḥval Ar. Durum, hâl, ahval.

a. 6711

a.+ darın 2755

a.+ ı 5410

a.+ ınğız 3687

aḥvalat Ar. Ahval, vaziyet, durum.

a.+ ı 5551

ajal Ar. Ecel, ölüm.

a. 1464, 1944, 3486, 4630, 4643,
4726, 4926, 4934, 5608, 5649, 5694, 9099,
9172, 9203

a.+ dan 4658

a.+ dargâ 1946

a.+ dıng 9165

a.+ ğa 9170

a.+ ı 5716, 8739, 9097

a.+ ım 4634

ajap Ar. Acayip, şaşırtıcı.

a. 964, 3338, 7973

ajar Sevimli çehre, güzel yüz, çehre
sevimliliği, cemâl.

a.+ ı 5852

ajdaha Far. Ejder, ejderha.

a. 3072, 4534, 4542, 4625, 4639,
4652, 4719, 4963, 4965, 6947, 6955

a.+ nıng 4975

ajrat -: İki şeyi birbirinden ayırmak, iki
şeyi birbirinden ayrı olarak tanımak.

a.- ıp 8697

aḳ 1. Ak, beyaz.

a. 226, 519, 573, 592, 672, 1417,
1677, 1824, 2098, 2274, 3082, 3147,
3195, 3214, 3378, 3610, 4005, 4487,
4512, 5570, 6630, 8231, 8284, 8290,
8296, 8405, 8406, 8411

a.+ pın 857

2. Hakikat, gerçek, hak.

a. 1486, 2097

a.+ ı 7647

a.+ tan 6528

aḳ neke Kadın ve erkeğin karı-
koca olması.

aḳtan bez- Gerçeklikten
uzaklaşmak, adaletli olmamak.

a.+ tan 7491

aḳ üy Beyaz çadır, varlıklı
insanlara dikilen keçe çadır.

a. 4611

aḳ- Akmak, akıp gitmek.

a.- ar 278, 8312

a.- ıp 2747, 3320, 3867, 3910,
4776, 5098, 7712, 8292

a.- kan 3323, 4338, 4391, 4496,
4704, 5570, 7604, 8288, 953

a.- kanşa 2989

a.- sın 633

a.- tı 3569, 4712, 6353, 6414

a.- tım 860, 862

ağar bulak Akar su.

a. 278

akı Yapmış olduğu iş için ödenilen karşılık, ücret, bir şeyin karşılığı, bedeli.

a. 5292

a.+ m 2656

a.+ sı 421, 405

a.+ sın 2647, 2675

akıık Ar. Mühür, kolye, yüzük kaşı gibi şeyleri yapmakta kullanılan, türlü renklerde, yarısaydam, parlak ve değerli bir taş, akik.

a. 447

akıl Ar. Akıl, idrak, faydalı düşünce.

a. 1006, 1123, 1576, 1658, 1916, 1935, 1966, 1967, 2052, 2087, 2092, 2135, 2776, 3519, 3974, 4137, 433, 4658, 5090, 5195, 5873, 6210, 6640, 6641, 6674, 6698, 7434, 7531, 7781, 792, 8195, 8285, 8376, 8506, 8625, 8641, 8791, 8858, 8956, 9297

a.+ dan 1546, 2448, 5709, 9005

a.+ dı 3526, 3981, 7829

a.+ dılar 6997

a.+ dıng 1174, 702

a.+ ğa 28

a.+ ı 33, 37, 1220, 1738, 2484, 4718, 5402, 5568, 658, 6992, 715, 7311, 7313, 7416, 8259, 8485, 8512, 8790

a.+ ım 7216

a.+ ımdı 1252

a.+ imen 5031

a.+ ımnan 8777

a.+ ın 3645, 4523, 5462, 5613

a.+ ına 1480, 1910

a.+ ınan 5703, 7864, 8482, 8563

a.+ men 822, 972

akıldas- Danışmak, istişare etmek, akıl danışmak.

a.- ıp 7002

akıldı Akıllı, zeki.

a.+ ğa 1336

akılğöy Bilge, bilgin.

a. 2039

akıl-hayla Çare, çözüm.

a. 5578

akıllık Yapmış olduğu iş için ödenilen karşılık, ücret, bir şeyin karşılığı, bedeli.

a. 7861

akılıya Ar. Şuurlu, bilinçli.

a. 1330

akıl-oy Akıl, fikir, düşünce.

a.+ dı 5094

akıl-parasat Şuur, bilinç, düşünce.

a. 1966, 4020

a.+ ın

akıl-es Şuur, bilinç.

a.+ in 1175, 1998

a.+ ten 2788, 7408

a.+ ti 8435

aķımaķ Ar. Aptal, ahmak, salak.

a. 1246, 1337, 2656, 3422, 3448,
356, 3596, 3833, 3884, 4108, 5077, 5530,
6336, 6471

a.+ ing 5388

a.+ tar 6128

a.+ tardan 1124

a.+ tarding 83

a.+ tıng 6412

a.+ tiki 1213

aķın Şair, âşık, ozan.

a. 742, 901

a.+ dar 955

a.+ ing 7489

aķır Ar. Son, sonraki, ahir, nihayetinde,
sonunda.

a. 694, 2094, 3012, 4469, 4708,
5680, 5682, 6704, 6920, 7065, 9274

a.+ da 1254, 3267, 4075, 4257,
4763, 5411, 5520, 5727, 7863

a.+ ğı 5737, 9125

a.+ ı 3087, 6104, 7858, 8716

aķırın bersin Allah sonunu hayır
etsin.

a. 3648

aķır - Bağırmak, çağırmaq, kızmak.

a.- dı 3861

a.- ıp 3797, 4599, 7867

aķıret Ar. 1. Kefen. 2. Ahiret.

a. 2826, 5070

aķırette -: Kefenlemek.

a.- p 7282

aķırında- Yavaşlamak, hızını kesmek.

a.- p 6301

aķırıl- Bitirmek, tamamlamak.

a.- ydı 5776

aķıyķat Ar. Hakikat, gerçek.

a.+ ın 798

aķsaķal Aksakal, yaşlı, ihtiyar; bir
topluluğun ileri gelen ve sözü dinlenen
şahsiyeti; yaşı büyük kimse, saygıdeğer
kimse.

a. 5957

aķsat- Aksatmak, engellemek.

a.- am 7655

aķsay-aķsay: Aksak aksak, total total.

a. 4333

aķsiy- (diş) Ağız açıldığında,
gülündüğünde bembeyaz olarak
görünmek.

a.- ıp 7272

aķşa Para, akçe.

a. 2676, 3822, 483, 6082, 6312,
6330, 6532, 6533, 6577, 7276, 7324, 7451,
7484, 7558, 7560, 7731, 7834, 8689

a.+ ğa 3804, 5943, 7491, 7758

a.+ lar 2241

a.+ ların 2649

a.+ m 7636

a.+ mdı 5987

a.+ nı 7562, 7768

a.+ ng 2663, 7586

a.+ ngdı 5993

a.+ ngızdı 2651, 7861

a.+ sın 7548, 7557

ağşam Akşam vakti.

a. 5430, 8040

a.+ ağşa 8640

ağta- 1. Suçtan temize çıkarmak, suçsuz olduğunu ispat etmek, aklamak.

a.- ağn 5516

2. Birisinin yapmış olduğu iyiliğe iyilikle karşılık vermek, cevap vermek.

a.- p 9205

a.- ymın 4173

ağtar- 1. Bir şeyi tetkik etmek, incelemek.

a.- ıp 279, 5206, 7201, 7564

2. Bir şeyi birden dökmek, boşaltmak.

a.- ıp 6413

3. İçini dökmek, sırrını söylemek.

a.- ıp 4050

al 1. Birinin dikkatini çekmek ve bir işin gidişatını bildirmek için kullanılır.

a. 328, 1227, 1987, 5465, 5737, 5105, 5395, 5657, 5701, 7129,

2. Buyruk ve dilek bildirmek için kullanılır.

a. 1231, 1992, 1993, 2071, 2900, 7978

al Ön, ileri, bir şeyin önü, yüzü.

a.+ dan 838

a.+ darına 8038

a.+ dıma 5674

a.+ dımda 2839

a.+ dımen 4941, 4991, 6848, 7730

a.+ dın 1660, 1927, 5285, 831

a.+ dına 1319, 1609, 1699, 2967, 308, 3556, 385, 461, 5372, 5524, 6689, 6937, 7360, 7931, 8014, 8066, 8068, 8069, 8104, 8196, 8304, 8330, 8344, 8346, 8347, 8560, 9096

a.+ dınan 2257, 2362, 2375, 3136, 4088, 4121, 4227, 4309, 4596, 5331, 6002, 6457, 739, 832, 847, 855, 8872, 8889

a.+ dında 91, 327, 2447, 2932, 335, 3873, 4429, 4448, 4675, 5009, 5221, 5721, 723, 7252, 7260, 7269, 7889, 8334, 904

a.+ dınga 6650

a.+ dıngda 1529

a.+ dınggı 3768, 4578, 6000, 6973, 7412

a.+ dınggını 6971

a.+ dınggısı 4947

a.+ dıngızda 800

a.+ dıngızga 3839

a.+ ğa 1600, 2638, 2749, 4316,
4937, 5286

al- Almak, elle tutmak, hâkim olmak.

a. 5958, 5963, 7535

a.- a 71, 1108, 2392, 3110, 358,
3700, 3705, 4431, 4565, 4605, 5562, 6398,
7584, 7740, 8054, 8753, 8806, 2397, 1700,
7504

a.- adı 224, 251, 259, 283, 290, 85,
1538, 1562, 1595, 362, 5224

a.- alık 2604

a.- am 6668

a.- amın 3708, 6839

a.- amız 78, 4944

a.- ar 232, 2388, 2408, 2417, 2528,
3100, 3699, 5982, 6878, 7958, 8268, 8913

a.- arlık 4386

a.- arsing 7549

a.- arsız 1724

a.- atın 405

a.- ayık 844

a.- ayın 6799, 7796

a.- dı 287, 904, 1166, 2754, 3989,
925, 1048, 1104, 1316, 1636, 2492, 2612,
2896, 2949, 3046, 3053, 3450, 3567, 368,
3721, 3744, 4084, 4102, 4120, 4123, 4582,
4621, 4834, 4837, 4840, 4941, 4965, 4976,
4977, 5030, 5130, 5132, 5372, 5380, 5430,
5553, 5600, 5608, 5754, 5758, 5945, 6392,
6425, 6680, 6693, 6701, 6704, 6710, 6774,
6791, 6794, 6848, 7084, 7109, 7285, 7292,
7317, 7389, 739, 7759, 7845, 7895, 8032,

8045, 8051, 8063, 8167, 8174, 8255, 8342,
8349, 8564, 8866, 8886, 8894, 8934, 9095,
9153, 9211, 9237

a.- dık 94, 2619

a.- dım 1122, 3101, 4211, 6372,
7769, 7805, 7842

a.- dıng 3056, 4242, 5346

a.- ğan 291, 824, 1088, 1784, 2326,
2402, 2524, 2855, 3413, 3435, 3471, 3602,
3678, 400, 4006, 4214, 4542, 4656, 4842,
4862, 5326, 5953, 5958, 6102, 6359, 6470,
6757, 6772, 6826, 6865, 6909, 7110, 7141,
7183, 7227, 7555, 7558, 7636, 7981, 8175,
8558, 8605, 9245

a.- ğanda 4658

a.- ğanday 416, 1734

a.- ğanı 2974, 9199

a.- ğanın 288, 825, 6602

a.- ğanıng 3704

a.- ingdar 3890

a.- ingız 763, 1071, 1858, 2554,
7132

a.- ip 243, 271, 808, 1056, 1081,
1195, 1318, 1319, 1447, 1593, 1663, 1697,
1703, 1971, 1995, 2028, 2031, 2043, 2046,
2195, 2197, 2252, 2257, 2258, 2261, 2264,
2313, 2419, 2475, 2521, 2651, 2654, 2659,
2765, 2962, 2986, 307, 3118, 3282, 3340,
3393, 3404, 3430, 3597, 3599, 3720, 3732,
3751, 3752, 3753, 403, 4037, 4043, 4055,
4100, 4278, 4310, 434, 4415, 4447, 4474,
4476, 4482, 4498, 4506, 4572, 4677, 4711,
4739, 4820, 4828, 4835, 4844, 4871, 4948,

4958, 5021, 5119, 5243, 5292, 5393, 5404,
5441, 5478, 5517, 5522, 5524, 5575, 5587,
5599, 5601, 5622, 5624, 5667, 5674, 5722,
574, 5761, 5845, 5848, 5877, 5955, 5993,
6089, 6108, 612, 616, 6165, 6274, 6281,
6282, 6292, 6302, 6315, 6330, 6336, 6348,
6365, 6403, 6481, 6482, 6555, 6556, 6592,
6613, 6763, 6765, 6767, 6770, 6790, 6796,
685, 6851, 6855, 6856, 6857, 6863, 6867,
6913, 6972, 7006, 7198, 7213, 7241, 7244,
7246, 7322, 7355, 7395, 7397, 7457, 7458,
7532, 7543, 755, 7553, 7554, 7557, 7614,
7696, 7749, 7762, 7768, 7769, 7791, 7894,
7898, 7901, 7906, 7912, 7934, 7992, 807,
8070, 8165, 8202, 8241, 8340, 8364, 8398,
8493, 8539, 8610, 8746, 8758, 8793, 8825,
8871, 8892, 8896, 9108, 9221, 9225, 9247,
9208, 961, 1167, 2611, 2613, 879, 895,
9011, 1443

a.- ipti 1111, 1280, 1322, 1898,
2212, 2267, 3916, 8400, 8562, 8889, 8976,
8989

a.- is 782

a.- isting 1042

a.- ma 7816, 7836

a.- madı 2354, 4038, 4070, 4336,
4341, 4346, 4942, 5370, 5407, 5561, 5562,
7627, 2012

a.- madık 2134

a.- madım 472, 1337, 4770, 9295

a.- mading 1210, 3705

a.- mağa 7808

a.- mağan 43, 676, 7795

a.- mak 3559, 8950

a.- makka 6478

a.- man 4010

a.- maptı 2693, 2694, 4768, 5920,
6615

a.- mas 2690, 3700, 3840, 6888,
8157, 8235, 8267, 8630

a.- masa 82, 6771, 6802

a.- masak 7861

a.- masam 7839

a.- masang 4385, 6812, 7736

a.- mastay 899, 2904

a.- may 184, 445, 462, 854, 966,
1090, 1480, 2328, 2353, 2030, 3783, 1666,
2018, 1994, 1983, 2428, 1649, 1909, 1970,
2300, 2925, 2926, 3042, 3219, 3265, 3439,
3499, 3583, 3911, 4025, 4028, 4040, 4052,
4083, 4184, 4295, 4409, 4431, 4565, 4566,
4568, 4578, 4594, 4603, 4605, 4781, 4827,
4962, 525, 5444, 5452, 5793, 6032, 6375,
6780, 6783, 6870, 6881, 6901, 6960, 6963,
7514, 7515, 7517, 7637, 7795, 7844, 8063,
8079, 8329, 8428, 8430, 8666, 8759, 9008,
9302

a.- may-ak 4532

a.- maydı 2160, 2602, 4575, 6250,
9145

a.- mayın 7836, 7837, 7839

a.- maymın 1604, 1882, 4356,
5113, 5119, 6387

a.- maymız 2884

a.- maysız 6643, 8806

a.- maytın 5230

a.- p (**ap**) 643, 1194, 1367, 1369, 1578, 1957, 1961, 2773, 3527, 3556, 3836, 3839, 5340, 5390, 5671, 6207, 6379, 6513, 682, 690, 695, 741, 7718, 7772, 809, 8462, 8679, 8981, 2399, 1714, 2519

a.- ptı 6351

a.- sa 539, 2189, 7199, 7510, 8604

a.- saḡ 2768

a.- sam 2356

a.- saṅ 1720, 2130, 2230, 4152, 5544, 5960, 8942, 9207

a.- saṅız 5592, 7735, 7985, 8851

a.- sın 112, 1973, 2406

ḡolun al- Selamlaşmak, elini almak.

a. 1545

orap al- Sarmak, çevirmek.

a. 2140

ala Ala.

a. 5537

alaḡan Avuç içi, aya.

a. 1694

a.+ ḡa 4056

alaṅ Merak, tedirginlik.

a. 3070, 3190

alap Bölge, eyalet, etraf, civar, çevre.

a.+ ta 8545

a.+ tı 2986

a.+ tıṅ 4308

alar- Gözleri yuvalarından fırlamak, dik dik bakmak.

a.- dı 4348

a.- ıp 2696, 6442, 6966

alasa Kısa, alçak, en.

a.+ ḡa 5870

a.+ sı 396

alasar- Kısalmak, çökmek.

a.- aḡ 8325

alasta- Kovup çıkarmak, uzaklaştırmak.

a.- ydı 3926, 6128

alavla- Alevlenmek, alev alarak yanmak.

a.- p 3129

alay-düley Alt üst, darmadağınık; sert.

a. 2706

alda- Kandırmak, aldatmak.

a.- ḡan 2620

a.- ḡanıṅ 3233

a.- p 3230, 5725, 5726, 7631

alda-jalda En kötü ihtimalle, eğer, şayet.

a. 531

aldan- Aldanmak, kanmak.

a.- ba 8962

a.- dım 8727

aldastır- Aldatmak.

a.- ıp 2838

aldav Kandırma, aldatma.

a.+ ı 2860

aldav-arbav Çeşitli kurnazlık, hilekârlık.

a. 6481

aldı-artı Önü arkası, çevresi.

a. +n 6826

aldın-ala Önceden, önden.

a. 831, 4940, 5110, 748

aldır- Aldırmak, getirtmek.

a.- am 3711

a.- ayık 2191

a.- dı 2737

a.- dım 3702, 5133

a.- ğan 713

a.- ıngız 8808

a.- ıp 3051, 3199, 8852

a.- iptı 5216, 7411

a.- mas 6824

a.- mastan 7398

aldıruv Aldırmak işi, getirtme.

a.+ ğa 7061

a.+ men 8796

aldıruvşı Bir şeyi aldırان kişi.

a. 1921

aldiyar Eski zamanlarda han ve sultanlara karşı kullanılan hitap kelimesi, haşmetli.

a. 1424, 3844, 4690

aldiyarla- Devlet başkanları önünde eğilerek saygı göstermek.

a.- p 5377, 6206

algır Zeki, kabiliyetli, kıvrak zekâlı.

a. 27, 31, 3610

algırlık Zekilik, kıvrak zekâlılık.

a.+ ın 1173

algıs Şükran, minnet, takdir, teşekkür.

a. 1002, 2626, 3348, 3384, 3388, 5838, 7008, 7049, 8160

algız- Aldırmak, aldirtmek.

a.- bay 4910

alın- Toplanmak, derlemek, bir araya getirmek.

a.- ğan 1948, 3920

alış Uzak, ırak.

a. 20, 2301, 2433, 352, 476, 477, 4934, 514, 5252, 544, 7103, 832

a.+ ka 1745, 2780, 3422

a.+ tan 2200, 3702, 4486, 6903, 851

a.+ tı 2538, 8015

alış- Dövüşmek, tartışmak, vuruşmak, savaşmak.

a.- ıp 67, 2929, 2572, 4090, 7936, 8016

a.- kanda 183, 4894, 6350

alış-jırak Uzak, ırak.

a. 7408

alışta- Uzaklaşmak, uzayıp gitmek.

a.- dı 6149

a.- p 3615

aljapķış Önlük, havlu.

a. 5285

aljas- Bunamak, şuurunu kaybetmek; şaşırarak, hataya düşmek, yanılmak.

a. 7829

a.- armın 1546

a.- ıp tur 2396

a.- kan 8735

a.- padı 5709

a.- padık 7826

a.- pay 9206

a.- tı 8634

a.- tık 7824

a.- tım 8777

aljaskanı bol- Aklını kaybetmiş gibi olmak.

ptı a. 9005

aljastır- Şaşırtmak, doğru yoldan saptırmak.

a.- dı 2375, 2537, 2549

a.- ıp 2363, 5703

alji- Bunamak.

a.- p 7811

alķa Ar. Halka, hanımların boynuna taktığı gerdanlık.

a. 6283

alķım Ar. Boğaz.

a.+ ınan 8016

a.+ nan 5376

alķımda- Boğazını sıkamak, boğmak.

a.- p 6843

alla Ar. Allah, Yaratıcı, Huda.

a. 7641

alma Elma.

a. 3149, 517, 583, 7358, 7701, 7810, 7819, 8638

a.+ day 2408, 3711

almas Yun. Mücevher olarak kullanılan, saydam, değerli taş.

a. 1686, 2379, 2403, 2425, 3378, 4465, 4505

a.+ ı 1689

a.+ ına 7396

almastır- Değıştirmek.

a.- ıp 2839, 2901, 3511

almurt Far. Armut.

a. 7702

alpis Altmış.

a. 412, 842, 9114, 9149

alşak Irak, uzak.

a. 2766

alşang Geniş adımlayıp ayağını gururla basma yürüyüşünü anlatan söz.

a. 2354, 6424

altı Altı.

a. 16, 1057, 3350, 4043, 4828, 5056, 5555, 623, 9309

a.+ nşı 8154

altın Altın.

a. 1080, 1164, 1342, 1478, 1608, 1903, 1906, 1913, 1916, 1945, 2172, 2241, 2852, 3099, 3160, 3297, 3930, 4002, 4007, 4057, 4114, 416, 427, 4855, 516, 5239, 5675, 583, 6122, 624, 672, 7011, 7016, 7342, 7716, 8301, 8309, 8388, 8405, 8406, 8566, 8570, 8580, 8582, 8618, 8689, 8994, 9089, 909, 948

a.+ day 4611, 942

a.+ dı 8609, 8969

a.+ men 406

a.+ nan 8286, 8995, 907

altınşı Altıncı.

a. 8154

aluv Alma, elle tutma, hâkim olma.

a. 830, 2273, 6437, 7247, 7799

a.+ da 938

a.+ dı 835

a.+ dıng 6908

a.+ ğa 241, 276, 955, 1069, 1643, 2050, 4604, 4650, 5474, 6760, 8266, 8384, 8667, 1710

aluvâ Ar. Helva.

a. 1055, 1071, 1121, 1126, 1127, 1141, 1180, 1201, 1203, 1215, 1218, 1223, 1230, 1233, 1237, 1239, 1243, 1245, 1452, 1455, 1540, 1581, 1607, 1609, 1634, 1643, 1649, 3552, 3710

a.+ dan 1723

a.+ ğa 1069, 1734

a.+ lardıng 3555

a.+ m 1202, 1720

a.+ m 1131, 1184, 1193, 1538, 1645, 3565

a.+ ng 1239, 1697, 1711

a.+ ngdı 1712

a.+ ngızdan 2438

a.+ sı 1617, 5154

a.+ sın 1700, 3563

a.+ sınan 3558

a.+ sınıng 1613

aluvân Ar. Elvan, çeşitli.

a. 1187, 1712, 3629, 406, 8429, 8876, 981

aluvâpürîş Ar., Far. Helva satıcısı.

a. 1387, 5505, 5597, 5861

aluvâşı Ar. Helvacı.

a. 1298, 1307, 1375, 1382, 1439, 1441, 1556, 1753, 2148, 2225, 2493, 2889, 2928, 3051, 3053, 3138, 3141, 3165, 3179, 3206, 3223, 3298, 3309, 3407, 3453, 3489, 3744, 3921, 3955, 5097, 5153, 5451, 5491, 5633, 5667, 5917, 5923

a.+ ğa 3745, 5525, 5817

a.+ m 1317, 1320, 1693, 2156, 3391, 3393, 3442, 3551, 5179, 5495, 5670, 5683

a.+ nıng 1449, 3324, 3449, 5921

a.+ nga 5499

amal Ar. Çare, çözüm, yöntem, metot.

a. 1283, 1323, 1985, 2697, 2858,
3412, 5410, 5457, 5678, 5729, 5846, 640,
6435, 6546, 8951

a.+ dan 9172

a.+ ı 2922, 7445, 7892, 8266, 9197

a.+ ın 2012, 9171

a.+ ıng 5731

a.+ ınga 5374

amalda- Çözüm, çare bulmak.

a.- p 7631

amal-ıayla Çare, çıkar yol, hile hurda.

a. 3182, 7452, 8938

amalsız Çaresiz, mecburî.

a. 7864

a.+ dan 1273

aman Ar. Sağ, salim, tüm, bütün.

a. 1306, 3359, 3450, 4528, 4530,
4532, 4619, 4978, 5412, 5576, 5658, 5679,
5734, 5986, 7647, 7838, 8448, 8812, 8840,
9097, 9099

a.+ da 4602

amanat Ar. Emanet.

a. 5638

a.+ tı 1952

amanda- Emanet etmek, vermek.

a.- dı 7629

amandas- Hâl hatır sormak, selâm
vermek, selâmlaşmak, merhabalaşmak.

a.- ıp 6302, 7432, 7940

a.- tı 1709, 2259, 2929, 6501, 872

amandık Sağlık, esenlik.

a. 2078, 5742, 880

a.+ pen 5654

ana 1. Anne, ana.

a. 1511, 1943, 3655, 5483, 6778,
6781, 6785

a.+ dan 4078, 6954

a.+ m 1127, 1348, 1472

a.+ ma 1918

a.+ mız 1125, 1133

a.+ nı 1503

a.+ nıng 9251

a.+ ng 1582, 8762

a.+ nga 1534

a.+ sı 1456, 1462, 1473, 1479,
1483, 1495, 1537, 1953, 2014, 2025, 2029,
3258, 3261, 4200, 5565, 5573, 5653, 5921,
680

a.+ sın 1519

a.+ sına 1410, 1417, 1467, 1515,
1535, 1927, 1952

a.+ sının 4030

a.+ sınıng 1453, 1476, 1552

2. Bu, şu, o.

a. 2876, 5796

a.+ lar 197

a.+ larday 4552

anajan Anacığım.

a. 1471, 1477, 1491, 1535

anar *Far. Nar.*

a. 7701

a.+ lar 8638

anav̇ Şu, o.

a. 1682, 5075

anav̇-mınav̇ Bu, şu, falan filan.

a. 4074, 716

anda-sanda Ara sıra, arada sırada, bazen.

a. 1195

anıgıraq̇ Azıcık birazcık açık, biraz açık, belli.

a. 9142

anık̇ Açık, belli, gerçek.

a. 217, 1444, 1450, 1704, 1852, 1868, 1872, 2058, 2260, 2262, 3120, 3432, 3706, 4087, 4652, 4802, 4826, 4842, 5253, 5685, 5738, 5956, 5969, 6090, 6332, 6333, 6484, 6672, 6988, 758, 7645, 7648, 8093, 8549, 8887, 8957, 9160, 926, 9295, 994

a.+ ina 3019

anıқта- Belirlemek, açıklamak, tespit etmek.

a. 4318

a.- ğan 6002

a.- p 4199, 7966, 7969, 7974, 9277

anıktal- Açıklanmak, belirlenmek.

a.- dı 2723, 3316

ant Ant, yemin.

a. 2748, 4553, 4665, 4667, 5124, 5420

a.+ in 4425, 5003, 856

antala- Yığılmak, birikmek.

a.- p 7999

anturğan Lanetlenmiş, kargışlı, lanetli, melun.

a.- 4827

anġ Yabani hayvanların genel adı.

a.+ dar 8000, 8016

a.+ dardı 8037

a.+ darga 8009

a.+ day 1049

a.+ ğa 8012

a.+ nınġ 4631

angda- Anlamak, sezmek, fark etmek.

a.- may 9293

a.- p 8311, 8951

angdı- Takip etmek, gözlemek, izlemek.

a.- p 7860, 7862

anggar- Farketmek, dikkat etmek.

a.- ıp 61, 3346

angıl- * Şaşırmak.

a.- ıp 2541

angır- Ne yapacağını bilememek, şaşırmak.

a.- ıp 2756, 3733

angkı- (Güzel koku) Etrafa yayılmak.

a.- p 8617, 9015

a.- p- ak 7785

angıy- Şaşırmak, hayret etmek.

a.- ıp 7786

angla- Anlamak, sezmek, fark etmek.

a.- dı 3313

a.- madı 6604

a.- p 1179, 3526, 494, 5031, 7522, 8699

a.- sam 9113

anglan- Kendiliğinden anlaşılma.

a.- dı 7527, 8327

anglat- Sezdirme, fark ettirmek.

a.- ayın 3595

angsaı Özleme, çok arzulama.

a.+ men 2611, 6629

angşı Avcı, avla meşgul olan kimse

a.+ ga 2852

ang-tang Şaşkın şaşkın.

a. 459, 4282, 4463, 4881, 5997, 8079

apar- Götürmek, ulaştırmak, yanında eşlik etmek.

a.- ad 3662

a.- adı 308

a.- ıp 1023, 1031, 1461, 5791

aplaton: Ar. Eflatun.

a. 1768, 2799, 4001, 4157, 5860, 6303, 6715, 6999, 779

a.+ day 2593, 4014, 8259

a.+ dı 2637

a.+ nan 2540

appak Bembeyaz, apapak, temiz, saf.

a. 8536

apta Far. Hafta.

a.+ da 1038, 1043

a.+ sına 978

a.+ sında 255

apta- Kaplamak, sürmek.

a.- p 4467, 5971

a.- ptı 6010

aptap Far. Güneşin yakıcı, kavurucu sıcağı.

a.+ ta 2708

apuı Ar. İsteme, rica etme, af dileme.

a. 1532, 1533, 1563, 1565, 3824, 4091, 5880, 769, 8729, 8738

ar Ar. Ar, namus, şeref.

a. 2731, 3354, 3424, 3704, 5504, 580

a.+ dan 1092

a.+ dı 2824

a. +ı 2146

a.+ ın 2150

ar ar jak Öteki taraf, diğer taraf.

a. 3625, 4972, 5278, 5824, 7527, 8310, 8336, 9113

ara Ara, arasında.

a. 4945

a.+ da 2208, 2661, 7638, 8755

a.+ dan 6295, 7421

a.+ ğa 48, 5938, 8700

a.+ mızdang 796

a.+ mızdı 5092

a.+ nı 864

a.+ ning 1846

a.+ sı 4197, 5626, 8569, 859, 9146

a.+ sın 8533

a.+ sina 3380, 7186, 7780, 8947, 9063

a.+ sinan 1667, 8211

a.+ sında 479, 642, 9133, 915, 3029

arab Ar. Arap.

a. 87, 1705, 2176, 4317, 4341, 5011, 5029, 5180, 740, 7546, 7569, 7588

a.+ ı 6415

a.+ ımdı 7597, 7598

a.+ tar 733

a.+ tı 7572

a.+ tıng 4305, 7540, 9310

arabşa Arapça.

a.+ dan 9112

arabşala- Arapça söylemek.

a.- p 1722

araqtay İçki benzeri, içki gibi.

a.+ ın 984

aral Ada.

a. 2349, 2589, 2622

a.+ da 2727

a.+ dar 2621

a.+ dıng 2350, 2352

a.+ ınıg 2546

arala- Gezmek, dolaşmak.

a.- dı 109, 361

a.- p 106, 1053, 2049, 5282, 7659, 7736

a.- ptı 9131

a.- sa 2304

a.- ssa 192

aralas Karışık.

a. 193, 1078, 3006, 752, 8116, 8649, 8655, 8662

aralas- Karışmak, katılmak.

a.- ıp 1357, 1648, 7472, 8131

a.- kan 7417, 8793

a.- tı 1651, 8484

a.- tıq 5976

aralat- Gezdirmek, dolaştırmak.

a.- ıp 1019

aralav Gezme, dolaşma.

a.+ ğa 8610, 8613

aram Ar. Haram.

a. 2280, 2937, 3072, 5491, 5719, 6128, 7683

a.+ dar 3834

aramdıq Kötülük, art niyetlilik.

a. 5728, 6282, 6482, 7933

aramtamağ Tembel, başkasının sırtından geçinen.

a. 2938

araşa Kavga eden iki kişinin arasına girme, iki kişiyi ayırma.

a.+ ğa 8515

a.+ sın 1898

araşala- Kavga edenleri veya dövüşenleri ayırmak.

a. 4371

a.- p 5030

aray *Far.* Şafak, tan kızılığı.

a. 1903, 624

arazdık bas arazdık Düşmanlık, hasımlık.

a. 5636

arba Araba.

a. 7762, 7772, 7846, 7848

a.+ mı 7848

arba- Büyülemek, efsunlamak.

a.- dı 2857

a.- p 5608, 5726

arbal- Büyülenmek.

a.- ıp 3742

ardağtı Değerli, kadirli, saygıdeğer, hürmetli, aziz, şerefli.

a. 5106

arğı Öteki, öbür, karşı.

a. 2787, 9165

arı- Zayıflamak, arık olmak.

a.- dı 320

arık Ark, su arkı, kanal.

a. 633

arıl- Kurtulmak, tahliye edilmek, salıverilmek, serbest kalmak.

a.- ğanda 7933

a.- ıp 5138

arıp-arşı- Yorulmak, bitkin düşmek, zar zor, yorularak, güçlükle.

a.- p 1274

arıp-aş- Bitkinleşmek, tükenmek, yorulmak.

a.- ıp 1293

aristan Aslan.

a. 4596, 4631, 4637, 4643, 4649, 6431, 8001, 8356, 8440

a.+ dar 8004, 8017

a.+ day 4013

a.+ dı 6428

a.+ nan 4607

a.+ nıng 4618

arız *Ar.* İstek, dilek, rica, arz.

a. 3001, 3843, 5797, 7211, 761, 7634

a.+ ımdı 2473

arıza *Ar.* İstek, dilek, arzu.

a.+ m 788

arğa Arka, sırt.

a.+ ğa 4047
a.- ları 6430
a.+ sı 7799
a.+ sınan 3867
arķala- Bir Şeyi sırtına alarak taşımak.
a.- ğan 4329, 4340, 7570
a.- p 6407, 7547, 7718
arķalat- Bir Şeyi sırtına alarak taşıtmak.
a.- tı 4312
arķasında Sayesinde, himayesinde, yardımıyla.
a. 291, 4329, 5849
arlan- Utanmak, arlanmak, ar saymak.
a.- ip 72
arma Sağ salım misin? İyi misin?
a.+ sı 1558, 2078
arman *Far.* Hayâl, arzu, emel, ũlkü, maksat.
a. 2298, 356, 5504, 7800, 7874, 8233, 8445
a.+ da 4372, 8739
a.+ dağı 1050
a.+ ı 1016
a.+ ım 1529
a.+ ın 1798
a.+ ına 1418
a.+ inĝa 2384
armansız Maksatsız, boş, kaygısız, dertsiz.

a. 531, 7860
armay-talmay Yorulmamak, bitkin dūřmemek.
a. 2571
arna- İthaf etmek, tahsis etmek.
a.- dım 1339
a.- ğan 2134, 2617, 4362
a.- ğanı 5605
a.- p 1633, 1635, 2199, 2221, 4805, 5224, 5581, 620, 750, 7666, 7968, 8306, 8787, 8884
a.- ptı 760
a.- sa 81
a.- yın 8
arnal- Tahsis edilmek, ithaf edilmek, bağışlamak.
a.- dı 6876
a.- ğan 399, 407, 7476, 8426
a.- ğanday 4728
a.- ip 8672
ar-namıs Namus, Şeref, haysiyet.
a. 5463
arnav İthaf etme, tahsis etme.
a. 7965
arnavlı Özel, şahsa mahsus, hususî.
a. 1948, 8296
arsılda- Havlamak.
a.- ğan 6421
a.- p 6390

arsız Utanmaz, arsız, yüz­süz, namussuz.

a. 5199

arsızdık Utanmazlık, arsızlık, namussuzluk.

a. 795

arşı- Temizlemek, yolunu açmak, aklanmak, temize çıkmak.

a. 856

a.- p 2406, 4532

arşıl- Kurtulmak, serbest kalmak; arınmak.

a.- ğanday 1804

arşın *Far.* Arşın.

a. 623

arşında- Arşınlamak, arşın ile ölçmek.

a.- ğan 6424

a.- p 2682

art Önün zıddı, arka, son.

a. 3830, 6827

a. +ı 5912

a.+ ımda 3359

a.+ ına 8048

a.+ inan 1701, 3412, 4930, 550, 7300, 8050

a.+ ında 8276

a.+ ka 6134

a.+ tan 4937

art- Yükleme, görevlendirmek; çoğalmak, bollaşmak, bereketlenmek.

a.- ıp 2559, 3044, 4822, 5135, 5932, 7716, 8955, 896

a.- kan 2308, 2941

a.- tı 4666

a.- tınĝ 7164

artık Fazla, artık, üstün.

a. 1177, 1586, 1679, 1946, 2107, 2498, 2688, 3056, 3346, 3672, 3875, 3887, 4000, 414, 4430, 4680, 5116, 5213, 5214, 5235, 540, 5882, 5883, 5923, 645, 658, 6954, 7096, 7927, 834, 894

a.+ ı 4134

a.+ ırak 3568

artıkşa Hususî, özel, başka.

a. 86, 1782, 1790, 2707, 4666, 780

artıl- Birinden, bir şeyden aşmak, çok olmak, değişmek; artmak, şiddetlenmek.

a.- dı 1658, 2878, 4276, 6502, 8197, 8608

a.- ğan 3604, 5899

a.- ıp 7020

a.- mas 8858

artıldır- Çoğaltmak, artırmak, büyütmek.

a.- a 5918

arttır- Artırmak, çoğaltmak, fazlalaştırmak.

a.- dı 1022

artluv Çok olma, artma, artış.

a.+ da 5301

aru Zarif, çok güzel hanım.

a. 1824

arzan *Far.* Ucuz, pahalı olmayan.

a. 1682, 3106, 405, 7735, 7749, 790

a.+ dar 5082

arzi- İşe yaramak, değmek.

a.- dı 2668

arzu *Far.* Arzu, niyet, dilek.

a. 920, 6931, 7092, 7096

as Aş, yemek, yiyecek, şölen.

a. 900, 901, 1170, 3167, 3171, 3169, 3170, 5782, 7027, 7037, 7043, 7044, 7132, 7516, 7944, 8583,

a.+ ın 806

a.+ ına 3164, 7502

a.+ ının 3166

a.+ ka 7263

a.+ tarding 7038

a.+ tay 4587, 8459

as- 1. Aşmak, geçmek.

a.- a 9145

a.- ad 4018

a.- ıp 1650, 2149, 2698, 3842, 4946, 6502, 7004, 8213, 9172, 9303, 954, 4742

a.- ipti 30

a.- kan 2037, 3672, 4591, 5062, 5302, 6185, 6456, 7079, 8790, 8941, 9122, 9190

a.- pas 7452

a.- pay 772

a.- sa 5668, 5751

a.- tı 1652, 4512, 8722

2. Asmak, takmak

a. 2158

a.- ıp 3842

a.- kan 4591

a.- sa 5668, 5751

a.- sak 3383

asa Çok, pek çok, son derece.

a. 622, 1264, 4556, 4857, 4923, 6171, 6361, 7306, 7683, 774, 8407, 8603, 979

asa- Ağzını doldura doldura yemek yemek.

a.- p 3565

a.- y 3577

asav Huysuz, asi.

a. 8179

a.+ ına 6592

as-avkat Yiyecek içecek.

a. 7130, 8041

ashana Yemekhane, lokanta.

a. 6913

asıgıs Acele ile, acil, acilen.

a. 264, 2377, 5228, 7760, 7907

asık Aşık (kemiği).

a. ınday 1259

asık- Acele etmek.

a.- ıp 4083, 7844, 8049, 816, 8177
a.- pa 2484
a.- pay 3811, 936, 7651
a.- payık 3521
a.- tı 7197
asıktır- Acele ettirmek, telaşlandırmak, ortalığı velveleye vermek.
a.- dı 6215
a.- may 6855
a.- sa 3731
asıl *Ar.* Asil, değerli, kıymetli, soylu.
a. 1597, 1608, 4855, 4877, 621, 637, 8284, 8405, 9138
asıl- Asılmak, dayanmak.
a.- adı 4793
a.- ğanım 1946
a.- ıp 2913, 4779, 7656
asıldan- Asıl, soylu hale gelmek.
a.- dı 7318
asılı *Ar.* Soy, köken, asıl.
a. 5491
asın- Takınmak, asınmak.
a.- dı 3865
a.- ğan 4860
asıp-sas- Telaşlanmak, acele etmek, sabırsızlanmak.
a.- pa 2311
asır Oyun, eğlence.
a. 67

asır- Aşırmak, geçirmek.
a.- a 1604, 4048, 4376, 7959, 8531
a.- dı 2540, 8813
a.- ıp 2173, 2497
aşkan Çok, pek, ayrıcalıklı.
a. 415, 723, 8210, 8797, 8798
aşkar Yüksek, yüce, ulu.
a. 832
asla *Ar.* Asla, hiç.
a. 2806
aspak Darağacı, cezalandırma.
a. 3408
aspan *Far.* Gökyüzü, gök, sema, asuman.
a. 1282, 2308, 2327, 3027, 3697, 3926, 4393, 4461, 4467, 8211, 8756, 8947, 9139
a.+ da 2465, 4252, 8438
a.+ dağı 146
a.+ dı 2057
a.+ ğa 3755, 7924, 8113
a.+ nan 4493
a.+ nıng 209, 1899, 2514
aspap *Ar.* Alet, malzeme.
a.+ ın 6481
a.+ ınıg 4855
a.+ pen 635
a.+ tar 5897
a.+ tarın 6281
aspay-sas- Acele etmeden, yavaş.

a.- ıp 714

assalamuäleyküm Ar. Selamünaleyküm.

a. 8986

astam Belli bir ölçüden fazla olan, artık.

a. 7421

astana Far. Başkent, merkez; halk.

a. 8309

a.+ dan 1782

a.+ nîḡ 2176

a.+ sîn 8330

astı Alt, aşağı, yer, zemin.

a. 142, 2536, 3887, 4489, 4843, 8489, 8915, 981

a.+ mda 4640

a.+ n 8054

a.+ na 167, 2823, 2825, 2987, 6605, 6607, 6757, 6768, 6791, 6798, 976, 3404, 3411, 4932

a.+ nan 6953, 3450, 8052

a.+ nda 6763, 7708, 7921, 8254

a.+ nḡ 7028, 7029, 7040

a.+ nḡızda 5312, 6785

astık Hububat, tahıl, mahsul.

a.+ ın 7147

astı-üstı Altı üstü.

a.+ n 2327

asuṽ Asmak, takmak işi; asma, takma.

a.+ ğa 2871, 3411, 344

aş Aç, karnı aç, yemek yememiş.

a. 1433, 1509, 8090

a.+ tan 4804

aş- Açmak.

a.- a 4930, 7172, 8329

a.- adı 8149

a.- ıḡdar 6033

a.- ıp 390, 1267, 1346, 1433, 1473, 1511, 1799, 1907, 1930, 1931, 2682, 2777, 2782, 3064, 378, 4377, 4427, 4471, 453, 4561, 4599, 467, 4675, 4741, 4753, 4873, 4959, 5124, 5403, 5565, 558, 559, 593, 6136, 7001, 7010, 7126, 7155, 7855, 7939, 8128, 8369, 8881, 9115, 9237, 9301, 6684

a.- ıptı 5926, 5928, 8092

a.- ıan 44, 470, 5174, 6186, 8770, 8816, 8924

a.- ıkanda 480

a.- ıkandar 689

a.- ıkanday 3022

a.- ıkança 1325, 2387, 2831, 3416, 5365, 5366, 6144, 641, 644, 7166, 862

a.- sa 4230, 4283, 4533, 4699, 5008, 678

a.- sam 4762

a.- tı 2533, 2534, 3037, 3953, 4720, 4752, 669, 8140, 9256

aşı- Acımak, rahatsızlık vermek, sızlamak.

a.- p 1232, 5117, 8943

aşık 1. Açık; bulutsuz.

a. 263, 1807, 6037, 6304, 7703, 8142, 8151, 9139, 9161

2. Ar. Âşık

a. 560, 575, 576, 711, 1091, 1803,
3064, 3128, 3129, 4126, 4228, 8219, 8237

a.+ ı 1016, 6995

a.+ ım 1769, 3213

a.+ ına 2429, 3284

a.+ inan 2461

a.+ ıng 3179

a.+ ıngdı 1827

a.+ ıngning 1843, 2471, 3191

a.+ tar 1025

a.+ tı 1011

aşık- Acıkmak.

a.- kanda 3566

a.- kanna 8176

aşıklık Sevgi, aşk.

a.+ tıng 3208

aşıktık Sevgi, aşk.

a. 767, 1759

aşıl- Açılmak.

a.- a 7783

a.- adı 115, 223

a.- ar 120, 292, 5770

a.- dı 263, 2717, 4558, 8154

a.- ğan 1668, 3629, 4636, 8614

a.- ğanda 295

a.- ıp 1658, 5237, 6975

a.- madı 9013

a.- mağan 2007

a.- sa 122

a.- sın 3376

aşıluv Açılma.

a.+ ın 293

aşın- Sinirlenmek, öfkelenmek, kızmak.

a.- dı 3866

a.- ıp 1074

aşıt- Acıtmak.

a.- ıp 6608, 7477

a.- kan 6896

aşkız- Açtırmak.

a.- ayın 3596

aşşı Keskin etkili, acı.

a. 8114

aştır- Açtırmak, açmaya mecbur etmek.

a.- dı 8109

aşuv Hiddet, öfke, sinir, kırgınlık.

a. 2722, 3373, 3680, 6265, 6404,
6462, 6698, 697, 728, 7591

a.+ ğa 3544

a.+ ı 2414, 3589, 5226, 6446

a.+ ın 1195, 1549, 3798

a.+ ıngız 3378

a.+ men 5432, 5525, 5581, 7277,
7571

a.+ menen 1254, 3577

aşuvlan- Kızmak, sinirlenmek,
öfkelenmek.

a.- dı 1074, 1241, 1956, 4687

a.- ip 3794, 3861, 5197, 5313,
5397, 6334, 6345

at 1. Ad, isim, unvan, rütbe.

a. 137, 160, 2527, 8792, 9132,
9310, 5351

a.+ ımdı 5139

a.+ ı 1299, 1303, 5323, 5325,
6172, 6764, 779, 7905

a.+ ın 3478, 4548, 4660, 4987,
6185, 6748, 7954, 861, 9175, 7704

a.+ ıng 1870, 5359

2. At.

a. 3788, 4114, 5312, 7162, 7846,
7848, 8497

a.+ ma 4115

a.+ ka 6702, 7145, 7748, 8399, 853

a.+ pen 3865, 4413, 5207, 7970,
8630, 9004

a.+ şa 7332

a.+ tan 4129, 7189, 8564, 869,
9041

a.+ tar 5900

a.+ tardıng 4857, 8337

a.+ tarı 4854, 8483

a.+ tay 2966, 4938, 6521, 6586

a.+ tı 6705, 6904

a.+ tıng 126

at- 1. Atmak.

a.- a 2115, 2119

a.- ar 4909,

a.- ip 1103, 1279, 1775, 2005,
5631, 6897, 747, 7785, 8162, 905

a.- kan 1259, 1762, 5626, 592,
6319, 666, 7481, 8113, 8115, 8320, 8880

a.- kanda 1903, 2019, 3245

a.- kanşa 2980, 2992, 3075, 4789,
745

a.- pastan 5460

2. Ateş etmek.

a.- ip 2005

ata: Dede, soy, ecdat.

a. 2519, 3655

a.+ ma 2499

a.+ ng 5361, 7657

a.+ ngızğa 1810

a.+ sı 2029, 3501

a.+ sın 2014

a.+ sına 5915, 878

a.+ sınıg 5917

ata- İnsanın adını, ismini söylemek;
hediye etmek.

a.- ganda 4548

a.- ma 3960

a.- masın 628

a.- r 8792

a.- p 3478, 4660, 4983, 7884,
7954, 8367, 9147

a.- yman 6183

ata-ana Ana-baba, ebeveyn.

a. 2056, 359

a.+ sını 627

atajan Kendi dedesine veya sevdiği başka bir yaşlı insana sevgi ve hürmet ifade etmek için kullanılan söz, dedeciğim, atacığım.

a. 2068, 855, 857

ataķ Şöhret, ün, şan, unvan.

a.+ inan 6733

ataķtı Meşhur, ünlü, şanlı, şöhretli.

a. 5334, 6545

atal- Adlandırılmak, ad verilmek.

a.- atın 7882

atan Büyük, iri yarı.

a. 908

atıl- Fırlamak, atılmak.

a.- dı 3862, 4238

a.- ğan 9140

atırap Ar. Etraf, çevre, bölge.

a.+ ta 9054

atıs Vuruşma, savaş.

a.+ imen 7774

at-köleksiz At arabasız.

a. 7121

atķar- İcra etmek, yerine getirmek, yapmak.

a.- dı 5918

a.- ıp 3944

a.- sam 4187

atķız- Attırmak.

a.- a 7844

a.- bay 2152

atlas Ar. Yüzü parlak, sık dokunmuş bir tür ipekli kumaş, atlas.

a.+ tan 7015

atta- Adımlamak, yürümek, atlamak.

a.- p 7170

a.- ymın 4174

attan- Ata binmek, sefere çıkmak, yola çıkmak.

a.- bayık 718

a.- dı 4115, 6702, 7748, 8972

a.- ğanda 9293

a.- ıp 3109, 8399

a.- sak 700

attandır- Ata bindirmek, sefere çıkartmak, yola çıkartmak.

a.- ıp 3789

attav Adımlama, yürüme, atlama.

a.+ ğa 7160

attı 1. Adlı, isimli, adında.

a. 4631

2. Atlı, süvari, atı olan.

a. 3901, 7751, 8396, 8710

a.+ ğa 3901, 7127

a.+ lar 4403

a.+ larmen 8710

aṽ 1. Hey, işte vb. seslenme sözü.

a. 1063, 1084, 1109, 1306, 2064,
2620, 2828, 2908, 3312, 4208, 6340, 6891,
7339, 7473, 7491, 8061, 976

2. Av.

a.+ ğa 3108

3. Ağ.

a.+ men 615

aṽ- Ağmak, geçmek, kaymak.

a.- dı 7216

a.- ıp 1265, 5568, 6188, 7074,
7311, 7541, 8485

a.- may 6580

a.- sa 8220

aṽa Ar. Hava.

a. 1048, 678

aṽdar- 1. Çevirmek, tercüme etmek.

a.- dım 9109, 9116

a.- ğan 9112

2. Döndürmek, çevirmek.

a.- ıp 5094, 6010

aṽdarıl- Devrilmek, yıkılmak.

a.- ıp 3027, 3207, 5468

aṽğan Afgan, Afganistanlı.

a. 5180

aṽıl: Köy.

a. 4933

a.+ dıng 8392

a.+ ğa 4934

a.+ ın 2552

aṽır- Hastalanmak, acı çekmek.

a.- dıng 1499

a.- ğan 6604

a.- ğandar 1646

a.- ğanday 4571

a.- ıp 1457, 5780, 5788

a.- maska 6608

a.- may 1539

aṽır Ağır, büyük, çetin, meşakkatli.

a. 29, 104, 2308, 2942, 4312, 7689,
8434, 8741, 8955

a.+ ın 2550

aṽırlık Ağırlık, zorluk, meşakkat.

a. 6462

a.+ ı 246

aṽırt- Ağrıtmak, sızlattmak, acıtmak.

a.- ıp 1585

a.- pay 6856, 6889

a.- paydı 6557

aṽıs- 1. Değişmek, yer değiştirmek.

a.- padı 6150

a.- pasak 7828

a.- paysıng 7833

2. Delirmek, aklını kaçırmak.

a.- ıp 5402

a.- kaday 9021

aṽıstır- Değiştirmek.

a. 5878

a.- ıp 2795

avış- Aklını kaybetmek.

a.- tım 7811

avız Ağız.

a.+ ben 8255

a.+ dan 883

a.+ darın 8329

a.+ ğa 678

a.+ ı 899, 1777, 4233, 4803, 5237, 6157, 2280, 4410, 4643, 688, 8856, 7341, 7783

a.+ ım 2285

a.+ ımdı 4762

a.+ imen 6736

a.+ ın 1054, 1509, 2682, 4230, 4471, 4599, 467, 4720, 4741, 4930, 5124, 6158, 7155, 7172

a.+ ına 2084, 4671, 4749, 4822, 2177, 7479, 7786, 7789

a.+ inan 4802, 4924, 4964, 4974, 5231, 6957, 8241, 5036, 5233, 8501

a.+ ında 6453

a.+ ıng 5174, 6367

a.+ ınınğ 4573

a.+ ınğa 6017

a.+ ındı 6136

a.+ ında 3561

avkat Ar. Yemek, aş; insanların yaşayış durumu, geçim durumu.

a. 7123, 7141

a.+ ı 5944, 6915

a.+ ka 7125

avla- Avlamak.

a.- p 5065

avlak Uzak, ırak.

a. 5066, 7522, 7635, 7686

avmas- Başka bir yere gitmek.

a.- tık 7825

avmastır -: Değiştirmek, yenilemek.

a.- dı 2339

avna- Bir tarafa düşmek, devrilmek, yuvarlanmak.

a.- dı 2881

avnağ Oyun yeri.

a.+ ı 2884

avnağsı- Sağa sola debelenmek, dönmek, yuvarlanmak.

a.- p 8271

avruhana Hastane.

a. 7429

avruv Hastalık, hasta.

a. 1734, 1782, 985

a.+ ğa 6548

a.+ ı 8293

avruvli Hastalıklı.

a. 9094

avtor Rus. Yazar.

a.+ ı 9111

ay 1. Ay, kamer.

a. 1677, 1684, 1694, 1994, 2116, 2458, 3118, 3238, 4036, 4218, 550, 573, 5894, 624, 636, 7356, 800, 8438, 8963, 8968

a.+ dan 416, 5612, 8489

a.+ day 427, 5903, 8208, 852

a.+ dıng 142, 8310, 4843

a.+ ğa 1060, 8143, 8327

a.+ ı 2514, 2530, 5585

a.+ ım 865

a.+ men 7187

a.+ şa 4860

2. Ay, senenin on ikide biri.

a. 978, 1021, 1355, 1445, 1455, 1493, 1516, 1574, 1583

a.+ dan 2298, 516, 7421

a.+ dı 2319

a.+ ğa 2319, 7126

a.+ ı 5585

a.+ ında 260, 1038, 6063

ay II. Üzüntü, hayıflanma ifade eden ünlem.

a. 6043

ay III. Eklendiği kelimenin anlamını güçlendirir, pekiştirir.

a. 736, 1189, 3410, 3663, 7004, 7509, 8191

aya I. Avuç içi, aya.

a.+ sına 1694

aya II. Ey.

a. 4149, 507, 587, 6745

aya- III. Acımak, korumak, esirgemek.

a.- dım 3929

a.- ğanday 7435

a.- ğanı 3688

a.- ma 1290, 5392, 6343

a.- mas 3097, 9091

a.- masın 3854

a.- mastan 1973, 656

a.- may 826, 1966, 2562, 3822, 4742, 4751, 4898, 6758, 8925

a.- may-ağ 530, 1082

a.- p 1140, 3693, 4731, 5569, 5690, 6326, 6858, 7427

a.- ptı 4421

a.- sak 3386

a.- ydı 6868

a.- ymız 6540

ayağ 1. Ayak; son, sonu.

a. 1284, 3151, 3414, 4330, 4331, 4517, 4590, 4610, 4889, 4912, 6884, 7170, 7263, 9186, 9293, 9299, 7399

a.+ ı 2102, 3600, 4335, 4345, 6395, 6883, 7604

a.+ ıma 1561

a.+ ımnan 1947

a.+ ın 1431, 1580, 2694, 3081, 4333, 4392, 4819, 5109, 6301

a.+ ına 1429, 1431, 1557, 3467,
3823

a.+ inan 1100

a.+ ında 9313

a.+ ıng 7507

a.+ ıngmen 2775

a.+ ıka 2290, 9186

a.+ pen 1101

a.+ tarıa 3536

a.+ tarı 3538

a.+ tı 5906, 8570

2. Kap kacak; kabın içindeki
içecek.

a. 4378

a.+ ıka 4283, 4299, 4579

ayak-kol Eli ayağı.

a.+ dan 7893

ayak-tabak Kap kacak, sofrta takımı.

a. 8180

ayaktal- Sonlanmak, tamamlanmak.

a.- ıp 7005

ayala- Üzerine titremek, özenle bakmak;
kucaklamak.

a.- p 636, 3238

ayalda- Durmak, beklemek.

a.- may 5262

ayan- İsteksiz, gönülsüz çalışmak.

a.- basın 3860

a.- bastan 3828

a.- bay 8444, 9217

a.- ıp 3429

ayanbalık Elden geldiğince.

a. 8711

ayanış Esirgeme, acıma.

a. 6525

a.+ pen 1560

ayanıştı Acıklı, acınacak.

a. 7432

ayang Ar. İleri gelenler.

a. dar 4735

ayar Ar. Kurnaz, hilekâr.

a. 6211, 6345, 6355, 6761, 6773,
6801, 6818, 6965

a.+ dıng 6219

a.+ ları 6695

a.+ larıng 6694

ayas- Karşılıklı zalimlik yapmak, gaddar
olmak.

a.- ıp 6863

ayaı Acıma, koruma, esirgeme.

a.+ ı 3904

ayaılı Kadirli, değerli, saygıdeğer.

a. 1098, 8815

ayaz Ayaz.

a. 4906, 8151

aybarlı Heybetli, azametli.

a. 5315

aybat Ar. Heybet.

a. 6951, 8304
a.+ ı 4923
a.+ pen 4474, 6267, 6431
a.+ tarı 1282
aybatta- Dedikodu yapmak, iftira atmak.
a.- ğan 8531
aybattan- Heybetlenmek, gazaba gelmek, azamet göstermek.
a.- ıp 4964
aybattu Heybetli, azametli.
a. 6575, 6948, 8404
ayda Haydi.
a. 3780, 3883, 5386, 6215, 6341, 6347, 6384, 6388, 6762
ayda- Sürmek, sürgün etmek, önüne katıp götürmek.
a.- dı 1286, 4316, 8461
a.- p 2587, 2719, 3340, 4726, 5674, 6337, 6366
aydahar Far. Ejderha.
a. 174, 4746, 6952, 8025, 8811
a.+ day 3374
a.+ dı 6575
a.+ dıng 4671, 4749
aydala Issız, insan bulunmayan sahra, bozkır.
a.+ da 7207, 8687
a.+ ğa 1339, 7867, 7917, 8962
a.+ mı 2018

ayğak Delil, kanıt, ispat.
a. 5732, 824
ayğırlan- Kişnemek, (azgın aygır) aygırlık etmek.
a.- bay 7867
ayına Her ay.
a. 248
ayıp Ar. Ayıp, ceza, günah.
a. 2631, 4158, 5866, 9303, 4598, 4148
a.+ ı 5965
a.+ ımdı 1926
a.+ ın 5966
ayıpker Suçlu, kabahatli.
a. 7616
ayıptı Suçlu, kabahatli.
a. 984, 5963
ayır- Ayırmak, bölmek.
a.- a 378
a.- ıp 286, 2354, 7414
a.- masın 1397
a.- maysız 8968
ayırbasta- Bir şeyi ikincisi ile değiştirmek, bir şey vererek yerine başka bir şey almak.
a.- p 1344
ayırğısız Farksız, benzer, denk.
a. 187, 1581, 466
ayırıl- bk. *ayrıl-*

a.- maymın 5427

ayırımsız Farksız.

a. 2833, 374, 455, 5074

ayırma Bir şeyin benzerlerinden farkı.

a. 1402

a.+ lar 1399, 1404

ayıruv Ayırma, bölme.

a. 2348

a.+ ğa 2404

ay-küni Ayı güneşi.

a. 2463, 3496

aykasuv Savaşma, çekişme, mücadele.

a.+ da 8695

aykay Bağırma, çağırma, haykırma.

a. 111, 2661, 3784, 4736, 8028

aykay-kıykuv Gürültü patırtı.

a. 3909, 8489

aykayla- Normalden daha yüksek sesle konuşmak, bağırarak.

a.- p 231, 8703

a.- ydı 123

aykaylas- Bağırışmak, savaşmak.

a.- tı 2005

aykın Açık, belirli, malûm.

a. 2363, 3542, 5356, 6266, 720, 7521

aykında- Açıklamak, belirlemek.

a.- dıng 6272

a.- p 2475

aykındal- Tanınmak, bilinmek.

a.- dı 5120

ayla Ar. Hile, taktik, plan, çözüm.

a. 9170

ayla-ädis Usul, yöntem, tarz, hal, çare, yol yordam.

a.+ ti 2540

aylı Ay ışığının oluşturduğu aydınlık, ışık; parlayan.

a. 1164

aymak Etraf, civar, bölge, eyalet.

a.+ ı 3124

aymala- Okşamak, sevgi ile kucaklamak, koklamak.

a.- p 5110

a.- ptı 1477

a.- rmın 3214

ayna Far. Ayna.

a. 4217

a.+ dağı 188, 8969

a.+ ğa 1596

a.+ nı 3121, 8287

aynal- Dönmek; duraklamak, gecikmek, yolundan kalmak.

a.- a 1073, 8965

a.- dı 1642, 8013, 8952, 9019

a.- ğan 1640

a.- ğanda 5430

a.- ğanşa 3118

a.- ıp 1819, 1826, 3535, 4281

a.- maydı 8438

a.- sa 3350

aynala Etraf, civar, çevre.

a. 2343, 2830, 2948, 4976, 929,
953

a.+ da 7919

a.+ ğa 7916

a.+ mı 2986

a.+ sı 1057

a.+ sın 4977

aynalayın Büyüklerin, kendisinden
küçüklere karşı kullandıkları “kuzum”,
“yavrum”, “canım”, “nazlım”, “evlâdım”
anlamlarında bir tür sevgi ifadesi.

a. 4735, 6672

aynalası Varı yoğu, aşağı yukarı.

a. 1640, 1656, 911

aynaldır- Döndürmek, çevirmek.

a.- dı 8940

a.- ıp 4374

aynı- Sözünden caymak, vaadinde
durmamak, vazgeçmek; tadı bozulmak.

a.- may 6592

2. Bozulmak.

a.- p 4718, 7412

aynıgısız Farksız, aynı.

a. 9233

aynımas Sözünde duran, sözünün eri,
değişmeyen, sabit.

a. 179

aynıma- Bir birine çok benzemek.

a.- tın 2840

aynıt- Kararından caydırmak,
vazgeçirmek.

a.- pay 1449

ayran-asır Payansız, muazzam.

a. 3308

ayrıkşa Ayrıca, özellikle, bilhassa.

a. 32, 1098, 6948, 7099, 7563,
9147

ayrıl- Ayrılmak, bölünmek.

a.- dı 2448, 5660, 6146

a.- dık 337

a.- dım 4901, 6327, 6331

a.- ğan 2228

a.- ğanday 7864

a.- ıp 4999, 7602

a.- maptı 7315

a.- maska 7313

a.- sa 7314

ayt- Demek, söylemek.

a. 1868, 2456, 2607, 3859, 5107,
5308, 5351, 8436

a.- a 899, 3439, 3827, 4028, 4038,
4385, 4386, 4409, 4575, 4578, 7374, 8191,
8428, 8430, 9187, 9295, 1604, 1882

a.- adı 7460, 8795

a.- alık 2643, 3242, 3449, 6096, 649, 7841

a.- am 2040, 2496, 4207, 4219, 7137

a.- amın 4212, 4579

a.- ar 2214, 2730, 2858, 3388, 3960, 5032, 6016, 6208, 6541, 7425, 7545, 8430, 9142

a.- arga 33, 39, 2280, 2368, 2464, 4044, 440, 444, 774, 8658, 8696, 941

a.- arım 1790

a.- arımdı 8862

a.- arın 2762, 5747, 6635

a.- arınınġ 8255

a.- arlık 3057, 4034, 6526

a.- asınġ 1244, 1473, 2729, 6021

a.- asız 1874, 2227

a.- atuġın 8428

a.- ayık 2751, 347

a.- ayın 129, 134, 1442, 1756, 2091, 4236, 4443, 4449, 4451

a.- ingız 3277, 6539

a.- ingızşı 1494, 5634, 5966

a.- ip 92, 462, 1006, 1150, 1230, 1427, 1488, 1576, 1588, 1938, 2170, 2307, 2421, 2485, 2494, 3090, 4010, 4213, 4568, 4721, 5012, 5169, 5420, 5838, 5969, 597, 6008, 6178, 6293, 6325, 6449, 6713, 6786, 691, 6965, 7159, 7485, 7580, 7730, 7739, 7876, 8160, 8242, 8245, 825, 8281, 8366,

8450, 856, 8621, 8862, 9009, 9023, 908, 910, 9313, 1754

a.- iptı 149, 1386, 1966, 2183, 2355, 4723, 6184, 6204, 6243, 6935, 7406, 7950, 8846

a.- ıkın 216, 1367, 1852, 2181, 2185, 2409, 2595, 2755, 3099, 3230, 3232, 3236, 3362, 3695, 3714, 4323, 4354, 4826, 5195, 5313, 5470, 5521, 5680, 5880, 5886, 5889, 5984, 5992, 6022, 6117, 6198, 6679, 6746, 6945, 7086, 7090, 7140, 7156, 7230, 730, 7485, 7517, 764, 7745, 8669, 8768, 8971, 9249, 9259, 9273, 9275, 9277, 956

a.- ıkanda 2296, 414, 5201, 798, 9139

a.- ıkanday 2748, 3123, 7529, 9256

a.- ıkandı 8764

a.- ıkanga 4367, 8005

a.- ıkanı 2735, 4251, 5685

a.- ıkanı 3673, 6559, 7616, 8943

a.- ıkanı 5182, 5715

a.- ıkanımda 2507

a.- ıkanımdı 2477

a.- ıkının 2962

a.- ıkını 1514, 2471, 3880, 6435

a.- ıkını 4554, 7412

a.- ıkınınġ 2968

a.- ıkınıga 387, 5414

a.- ıkınmenen 2359, 3073

a.- ıkannan 2707

a.- ıkın 8441

a.- pa 3226, 4551, 5385, 6012,
6017

a.- padı 1356, 7134, 7149, 7155

a.- pading 2728

a.- pan 4555

a.- pangdar 3011

a.- paptı 5463

a.- pas 3025, 4688, 6514

a.- pasa 4288

a.- paska 6527

a.- pavşı 3184

a.- pay 6054

a.- pay- ak 5018

a.- paydı 1212, 2508, 4450

a.- payın 2285, 2296, 4681, 6029

a.- paysız 2089

a.- sa 3012, 3365, 3382, 4315,
4319, 5017, 5148, 5720, 6230, 8256

a.- sak 1876, 2846, 5467

a.- sam 41, 1926, 5990, 8787, 9303

a.- sang 4364, 4370, 5204, 5294

a.- sın 2712, 3923

a.- şı 2034, 5347, 8905

a.- tı 1005, 1184, 1187, 1199,
1245, 1399, 1403, 1407, 1415, 1419, 1483,
1495, 1509, 1515, 1518, 1535, 1537, 1567,
1569, 1571, 1575, 1579, 1623, 1711, 1723,
1783, 1825, 1839, 1849, 1857, 1987, 2033,
2035, 2039, 2081, 2131, 2201, 2215, 2238,
2282, 2429, 2461, 2481, 2495, 2505, 2553,

2626, 2657, 2713, 2758, 2793, 2817, 2837,
2841, 2857, 2918, 3069, 3079, 3189, 3223,
325, 3260, 3273, 3281, 3282, 3301, 3329,
3348, 3377, 3421, 3425, 3453, 3481, 3483,
3488, 3489, 3557, 3571, 3641, 3701, 3731,
3745, 3765, 3837, 3843, 3853, 3871, 3877,
3957, 3961, 3965, 4075, 4105, 4113, 4141,
4149, 4163, 4173, 4186, 4189, 4267, 4297,
4298, 4299, 4321, 4361, 4381, 4383, 4385,
4553, 4573, 4665, 4668, 4677, 4690, 4729,
4731, 4736, 4769, 4771, 493, 4984, 4989,
5003, 5029, 5035, 5045, 5053, 5063, 507,
5117, 5269, 5293, 5295, 5305, 5345, 5349,
5353, 5354, 5361, 5382, 5383, 5384, 5387,
5389, 5391, 5395, 5417, 5481, 5495, 5497,
5540, 5549, 5573, 563, 5633, 5641, 567,
5748, 5885, 5955, 5957, 5965, 5967, 5969,
5971, 5977, 5983, 5989, 6003, 6025, 6029,
603, 6051, 6053, 6057, 6101, 6105, 6107,
6109, 6137, 6175, 6189, 6206, 6235, 6237,
6242, 6243, 6245, 6269, 6290, 6291, 6303,
6324, 6329, 6342, 6377, 6385, 639, 6402,
6433, 6509, 6529, 6537, 6541, 6546, 6549,
6637, 6642, 6647, 6649, 6665, 6690, 6691,
6741, 6743, 6745, 6748, 6797, 6801, 6809,
6937, 6967, 7008, 7049, 7093, 7101, 7105,
7111, 7113, 7137, 7153, 7211, 7229, 7233,
7245, 7403, 7461, 7544, 7588, 7590, 7594,
7610, 7630, 7634, 7664, 7762, 7813, 7824,
7826, 7828, 7832, 7836, 7837, 7856, 7904,
7947, 7952, 7954, 7956, 7964, 7980, 7984,
8042, 8084, 837, 8370, 8378, 8434, 8508,
865, 8667, 8726, 8728, 8733, 8898, 8911,
9086, 918, 967

a.- tım 1789, 1943, 2472, 2473,
2479, 3454, 3965, 488, 6135, 6370, 6561,
6567, 8836

a.- tıng 2437, 3074, 5874

aytalık Diyelim ki, mesela.

a. 360, 662

aytarlıktay Anlatmaya, bahsetmeye, zikre
değer.

a. 482

aytıl- Denilmek, söylenmek.

a.- ar 590

a.- dı 2293, 915

a.- ğan 89, 136, 1719, 2531, 2535,
3997, 5072, 5273, 5891, 6174, 6582, 6775,
7486, 7518, 7519, 9219

a.- ğanda 316

a.- ıp 36, 2078, 3025

a.- mağan 6514, 8315

aytıluv Denilme, söylenme.

a.+ da 1558

a.+ ı 12

aytıp-aytpa Ne söylese de boş, nafile.

a. 4682

aytkız- Dedirttirmek, söylettirmek.

a.- ayın 3598

a.- ğan 4747

a.- ıp 4424, 4665, 4739

aytkızıv Dedirtirme, söylettirme.

a.+ 3366

aytu Deme, söyleme.

a. 790

a.+ dan 5069

a.+ dı 1490

a.+ ğa 1180, 1777, 2285, 3446,
4291, 4383, 6084, 6678, 7023, 944

a.+ ıma 4032

a.+ imen 1365

a.+ ımşa 3423

a.+ inşa 9228

a.+ men 1331

ayuv Ayı.

a. 174, 3799, 3849, 4408, 4409,
5011, 8000

a.+ dıng 4395

a.+ men 8017

ayuvan Hayvanca.

a.+ şa 6132

ayvanat Ar. Hayvanat, mahlûkat.

a.+ tar 7999, 8010, 8015

a.+ tıng 8024

az Çok olmayan, az.

a. 1499, 1656, 1700, 1792, 2180,
2732, 3110, 3116, 4430, 4622, 4760, 4957,
5492, 5681, 6900, 6939, 6944, 7125, 7482,
8323, 8497, 8739

a.+ dar 6992

a.+ dıng 60

a.+ ı 484

a.+ ın 2968, 3004, 7522

az- Azmak, yoldan çıkmak, bozulmak, dejenere olmak.

a.- ğandar 1092

a.- ıp 1037, 1220, 2146, 363

aza *Ar.* Yas, matem.

a. 5705

az-aķ Az, biraz.

a. 6750

azala- Matem, yas tutmak.

a.- ptı 5620

azamat *Ar.* Vatandaş, insan, delikanlı.

a. 2138, 2600, 3949, 4831, 5989, 6873, 7150, 8807

a.+ ım 7394

azamattık Vatandaşlık, yurttaşlık, insanlık, yiğitlik.

a. 2073, 5422, 580

azan *Ar.* Sabah vakti.

a.+ da 7955

a.+ nan 8365

azap *Ar.* İstirap, azap, mihnet, işkence, cefa, eziyet.

a. 2158, 315, 326, 4326, 4830, 4869, 4989, 5312, 6646, 4988, 7167

a.+ ın 6864

a.+ pen 3619, 4824

a.+ penen 4807

a.+ tan 5416

a.+ tardıŋ 4432

azapta- İşkence etmek, sıkıntı vermek.

a.- dı 4488

a.- p 322

azar *Far.* İstirap, azap.

a. 574, 1256, 2146, 2664, 2225, 2667, 2826, 3219, 3428, 4559, 4604, 4776, 5070, 7281, 7684, 7686, 7692

a.+ ğa 3756

a.+ ın 7284

a.+ ına 3783

azarla- Güç duruma, sıkıntıya sokmak, suçlamak, rencide etmek.

a.- dı 2660

a.- dıŋ 4992

a.- ğan 6216

a.- p 3782, 8797

a.- ptı 1093

azat *Far.* Azat, serbest, hür, müstakil, bağımsız.

a.7653

azay- Azalmak, eksilmek.

a.- dı 7149

a.- ıp 1904, 7151, 7148

azdap Azıcık, biraz.

a. 268, 1594, 1754, 2355, 599, 1128, 3684, 8579

azdı-köpti Az çok.

a. 2208, 3339, 7980

azğana Azıcık, biraz, kısa süre.

a. 6073

azğantay bk. azğana

a. 1632

azgın Değişen, yoldan çıkan, azmış, hain.

a. 2280

azğır- Caydırmak, doğru yoldan saptırmak, aldatmak.

a.-ğan 8804

a.-ıp 8940

azık Yiyecek, gıda, yemek.

a.+ı 6143

azık-tülük Gıda maddeleri.

a. 7122

azırağ Daha az, azıcık.

a. 1201, 2787, 3588, 4595, 5026, 6740, 6941

az-mazdap Gücü yettiğinde, elinden geldiği kadar.

a. 1126, 297

azuvlı Azılı, güçlü, kuvvetli.

a. 8004, 8016

-Ä-

ä Bir sesleniş karşısında “buradayım” anlamında kullanılır.

ä. 4407

äbdep bk. äbden

ä. 2422

äbden *Far.* Tamamen, büsbütün, iyice, çok.

ä. 1051, 1093, 1111, 1427, 2143, 2327, 2410, 2798, 3019, 3031, 3268, 3533, 3756, 3759, 4304, 4702, 4791, 4872, 4984, 5299, 5421, 597, 6006, 6294, 6308, 6498, 6843, 7480, 7779, 7799, 7969, 8193, 8272, 8311, 8676, 9215, 9218

äbdilğapur *Ar.* Kişi adı.

ä. 6679, 6691

äbdilmäjit *Ar.* Kişi adı.

ä. 5486, 5489, 5515, 5549, 5718, 5797

äbilğaris *Ar.* Kişi adı.

ä. 17, 29, 1364, 1380, 1384, 1395, 1577, 2235, 2329, 2335, 2367, 2377, 2401, 2516, 2521, 2553, 2703, 2712, 2713, 2757, 2763, 3273, 335, 341, 3441, 349, 3519, 353, 3547, 3583, 360, 3641, 3645, 3869, 3877, 3963, 4115, 473, 5165, 5219, 5249, 5263, 541, 5469, 547, 5517, 5540, 5553, 5557, 5593, 5643, 5680, 5693, 619, 779, 822, 881, 905, 921, 927, 958, 999

ä.+ tıng 461

äbuğalisina Kişi adı.

ä. 11, 1027, 6541

ä.+ dan 1593

ä.+ ğa 1763, 5910

ä.+ nıng 3987

äbzel *Ar.* Teçhizat, araç-gereç, alet edevat, koşum.

ä. 4114

ä.+ i 5900

âdalat Ar. Adalet, doğruluk.

ä.+ şa 6238

âd Ar. “häd” kelimesinin h sesi düşmüş biçimi. **häd** Sınır, hudut.

ä. +den 5302

âddi Ar. Cesaret, cüret.

ä.+ ng 6444

âdep Ar. Edep, nezaket, incelik, terbiye.

ä. 1006, 1830, 2087, 5064, 882

ä.+pen 4035, 7726

ä.- penen 8425

âdepsizdik Edepsizlik, nezaketsizlik.

ä. 1564

âdemi Ar. Güzel, yakışıklı, gösterişli, görkemli.

ä. 3165, 5036, 6975

âdemile- Güzelleşmek, güzel hâle gelmek.

ä.- p 1596, 2200, 3289

âdet Ar. Alışkanlık, âdet.

ä. 6492

ä.+ i 668

ä.+ şe 8152

âdetinşe Alışkanlığına göre, eskisi gibi.

ä. 1985

âdil Ar. Âdil, doğru, dürüst.

ä. 5738, 7610

âdildik Adil olma durumu.

ä.+ pen 5074

âdiletti Âdil, adaletli, dürüst.

ä. 310

âdiletsiz Adaletsiz.

ä. 2108

âdis Ar. Metot, usul, yöntem, taktik.

ä. 3182, 640, 9161

ä.+ i 5731

ä.+ imen 3366

ä.+ in 3363

ä.+ ine 8819

ä.+ ti 2051

âfruz Far. Kişi adı.

ä.+ dı 682

âjethana Tuvalet, helâ.

ä. 6827, 6835

âjüva Ar. Mizah, gülmece.

ä. 1246

âke Baba.

ä. 1020, 1123, 1178, 475, 5114

ä.+ m 1123, 1911, 2448, 2504, 4891

ä.+ miz 1121

ä.+ mnen 1119

ä.+ ng 1125, 3351

ä.+ si 1955, 2267, 3341, 3608, 5123, 7682, 7725, 7762, 865, 870

ä.+ sine 1954, 524

ä.+ sinen 2475, 3466

ä.+ sining 847

ä.+ siz 1059

äkejan Babacığım.

ä. 1622, 4664, 4745

äkel- Getirmek, alıp getirmek, ulaştırmak.

ä.- di 1225

äkim Ar. Vali, idareci, yönetici.

ä.+ derge 7764

äl Ar. Güç, kuvvet, durum, hâl.

ä. 6851, 7809, 8721, 9164

ä.+ imiz 724

ä.+ ing 5393

älaman Ar. Özür, af dileme.

ä. 8510, 8514

älamat Ar. Paha, değer; işaret, alamet.

ä.+ ın 8813

älbette Ar. Elbette, tabii ki, tabii.

ä. 4191

älde Ya da, yoksa, herhâlde.

ä. 1028, 1151, 1152, 1437, 1853, 3222, 3929, 3977, 4295, 4411, 5552, 569, 6516

äldekalay Belirsizlik anlamı verir; her nasılsa, öylesine, şöyle; tesadüfen, beklenmedik anda

ä. 1193, 2935, 8735

äldekaşan Eskiden, çok vakit önce, epey önce, geçmiş zamanlarda.

ä. 2077

äldeğayda Herhangi bir yer.

ä. 1194

äldene Bir şey.

ä. 6477

ä.+ ni 5392

äldeneşe Birkaç kez, birçok, bir hayli.

ä. 2707, 3105, 3204, 3211, 4244

älekten- Zahmet çekmek, boşuna uğraşmak, boşuna çabalamak.

ä.- ip 333

älem Ar. Evren, âlem, cihan, dünya, kâinat.

ä. 4922, 5720, 723, 7989, 8141

ä.+ de 1883, 5079, 522

ä.+ di 3435, 8130

ä.+ ge 5212, 5356, 5359, 5527, 6185, 720, 7715, 8864

ä.+ ning 1144, 3350, 5555

älemet Ar. Muhteşem, güzel, harika.

ä. 6644

älevmet Ar. Halk, toplum, memleket.

ä.+ ke 8693

ä.+ ten 7406

ä.+ ting 8355

älham Ar. (Allah'a) Övgü.

ä. 2305

äli Ar. Hâlâ, daha, henüz.

ä. 1536, 1537, 2496, 3122, 3330, 4574, 4811, 4961, 4993, 6049, 7148, 7160, 8962

âl iksan yatağallisan Ar. İyiliğinle gurur duyabilirsin.

ä. 6673

älsire- Kuvveti azalmak, yorulmak, hâlsizleşmek.

ä.- di 578

ä.- p 574

äm Far. Hem, ve.

ä. 8409

äman ämanda Her zaman, daima

ä. 6491

ämîr Ar. Emir, âmir, hükümdar.

ä. 686

ä.+ i 6378

ä.+ ingizdi 2899

ämiyan Far. Para kesesi, cüzdan.

ä.+ ımdı 7532

ä.+ ın 2652

ämma Ar. Hepsi, tümü.

ä. 4678, 4684, 8864

ä.+ sın 8535

än Far. Şarkı, türkü.

ä. 4866, 6991, 7375

ä.+ der 956

ä.+ di 901

ä.+ ge 7296, 8401, 8653

ä.+ men 8561

änbiya Ar. Peygamberler.

ä.+ dan 4547

ä.+ ning 4659, 4983

äne İşte, bu, o.

ä. 3385

änevgi Geçenki, bundan birkaç gün önceki.

ä. 6336, 6511

änevküni Geçen gün, birkaç gün önce, geçenlerde.

ä. 6101

än-küy Şarkı, türkü ve namenin birleşmesiyle ortaya çıkan müzik eserleri.

ä.+ ding 6995

ä.+ ge 6997

änşi Şarkıcı, türkücü.

ä. 3631, 635, 6978, 742, 8098, 8619

ä.+ ler 8656

änşi-küyşi Şarkı, türkü ve namenin birleşmesiyle ortaya çıkan müzik eserlerini ifa eden kişi.

ä.+ ler 8652

änggime Far. Hikâye, mesele, konu.

ä. 1193, 3010, 3442, 6155, 7159

ä.+ de 7661

ä.+ ge 6626

ä.+ ni 3729, 6174

ä.+ ning 1181, 7604

ä.+ si 6296

änggimele- Anlatmak, beyan etmek, bir konu üzerine konuşmak.

ä.- p 4066, 6084, 8037

äpendi Yun. Saf, iyi kalpli.

ä. 7632

äper- Alıp vermek.

ä.- emiz 5820

ä.- eyin 5980

äpsün Far. Dua, büyü, efsun.

ä. 1229, 1448, 3584, 371, 5314,
7497

är Far. Her, her biri.

ä. 106, 1216, 1538, 1774, 223,
2296, 2302, 2398, 2534, 2700, 304, 3051,
316, 3270, 3346, 36, 3847, 399, 4229,
4235, 4274, 4327, 4330, 4334, 4484, 4486,
4799, 4967, 5292, 5369, 6272, 6492, 6712,
6801, 691, 7363, 7423, 7580, 7661, 7666,
7909, 7910, 7981, 7999, 81, 8197, 8312,
8382, 8496, 8681, 9009, 9023, 9150, 9153

ärbir Her bir.

ä. 2282, 2700, 3210, 3215, 3358,
3371, 3650, 397, 3973, 4001, 4071, 4230,
4287, 4323, 4852, 5134, 5710, 5847, 6276,
6923, 7364, 8068, 8198, 8544, 8617, 8993,
9147, 9248

ä.+ i 4861

ä.+ in 1176

ä.+ leri 440

ärbirev Herhangi biri, herhangi kimse,
herkes, her kişi.

ä.+ i 3371, 4071, 4484, 9023

ä.+ ler 7580

äreket Ar. Hareket.

ä.+ i 402, 767

ä.+ in 6600

ä.+ ke 366

äreng Zorla, güçlkle.

ä. 4778, 5718

äri Biraz öte, biraz uzak; hem.

ä. 118, 2120, 3615, 3623, 450,
4512, 5062, 768, 8549

ä.+ den 4205

äri-beri İleri geri.

ä. 4025, 5369

ärip Ar. 1. Harf.

ä.+ imen 9310

ä.+ pen 2315

2. Herif, adam.

ä. 7171

äriyne Far. Tabî, elbette, şüphesiz.

ä. 1876, 197, 2231, 2760, 4191,
5868, 7102

ärkan Ar. Esas, temel, asıl, ana.

ä. 5473

ärkim Herkes.

ä. 4685, 5032, 5142, 6016, 6124,
6771, 8153, 9275

ä.+ derding 8804

ä.+ di 436

ä.+ ge 7543

ärkaşan Her zaman, her vakit, daima.

ä.+ da 7425

ärqaysı Her biri.

ä. 458, 483, 486, 5012, 6066, 691, 6981

ä.+ ning 6983

ärli-berli İleri geri.

ä. 3588, 4830

ärmen Biraz öte, uzak.

ä. 3642, 8152

ärne Şu bu, göze görünen şeyler.

ä. 4186

äsem Güzel, zarif, görkemli.

ä. 8105, 8304

äser Ar. Tesir, intiba, izlenim, etki.

ä. 1392, 7745, 8693, 9245

äserli Tesirli, etkili, duygulu.

ä. 622

äsirese Özellikle, hususiyetle, bilhassa.

ä. 3567, 5796, 7746, 8815

äsker Ar. Ordu, ordu mensubu, asker.

ä. 1280, 1290, 1297, 163, 187, 1962, 2016, 2138, 3202, 3779, 3808, 3811, 3840, 3872, 3889, 3945, 4842, 4843, 4878, 5171, 530, 5315, 5320, 5337, 5338, 708, 8332, 8334, 8408, 8484, 8528, 8552, 8557, 8694, 8705, 8710, 8712, 8765, 8770, 8773

ä.+ ding 165, 8338, 8391, 8708, 886

ä.+ ge 161, 3900

ä.+ i 146, 179, 182, 189, 1899, 3815, 3937, 5335, 8467, 8519, 8698, 9003

ä.+ im 5317

ä.+ imen 4121, 8973, 9060

ä.+ imiz 1304

ä.+ in 1957, 3912, 8714

ä.+ indey 182

ä.+ ine 158, 3718, 3719, 3915, 8468, 8476

ä.+ inen 179

ä.+ ining 3893, 6727, 8721

ä.+ inge 3435

ä.+ ingiz 3881

ä.+ ingning 3437

ä.+ ler 1359, 192, 1971, 1997, 2003, 2011, 3721, 4849, 4865, 8386, 8469, 8750, 883, 8986

ä.+ lerdi 1990

ä.+ lerding 4853

ä.+ leri 171, 1975, 209, 4847, 8304, 8716, 8988

ä.+ lerim 8760

ä.+ lerin 3864, 5339, 8462, 8487, 8980

ä.+ lering 5311, 8446

ä.+ lermen 1573, 843

ä.+ men 1293, 2139, 718, 877

ä.+ menen 527, 875

ä.+ şe 8389

âşkere *Far.* Aşikâr, açık, alenî.

ä. 3174, 9204

âtir *Ar.* Kolonya, güzel koku.

ä. 671

âttegene Ne yazık ki!

ä. 1309

ätteng Keşke.

ä. 2650

äve *Ar.* Hava.

ä.+ de 3622

ä.+ den 4525, 4529, 5756, 5773,
5786

ä.+ ge 3621, 3662, 3703, 4946

ävel *Ar.* Evvelki, eskiden.

ä. 6313, 837

ä.+ de 5205, 5348, 5605, 6329,
728, 8778, 2451, 6570

ä.+ den 7942

ä.+ i 5994, 6207, 760, 9166

ä.+ inde 3199, 5349

ävère *Far.* Zahmet, gaile; yarım akıllı, deli.

ä. 5055

äviz *Ar.* Su deposu; havuz.

ä. 7330, 7337, 7404, 7448, 7462

ä.+ de 7467

ä.+ den 7463

ä.+ der 278

ä.+ dîng 7341

ävliye *Ar.* Evliya.

ä. 4343, 4547, 4659, 4983

ä.+ den 4255

ä.+ lerdîng 103

ävre *Far.* Zahmet, boş çaba.

ä. 340, 6092, 7210, 9027

ä.+ ge 340

ä.+ sin 1996

ävren- Zahmet çekmek, boşuna uğraşmak, boşuna çabalamak.

ä.- ip 1625

ävret *Ar.* Edep yeri, avret.

ä. 6620

ä.+ ine 6551

ây Seslenmek veya ilgi ve dikkat çekmek için söylenir.

ä. 4216, 5037, 5417, 984

äybät Güzel, görkemli, narin, iyi, hoş.

ä. 8655

äyel *Ar.* Kadın, hanım, zevce.

ä. 1606, 1643, 1878, 1969, 1975,
2011, 2142, 2972, 2973, 3000, 3387, 3807,
417, 419, 4195, 5011, 5122, 5805, 5806,
6008, 6009, 6021, 6129, 6155, 6157, 6173,
6198, 6248, 6297, 6627, 664, 674, 6776,
679, 6814, 7624

ä.+ den 1644

ä.+ der 1989, 2017, 663, 7388,
8233, 8909

ä.+ derdîng 3312

ä.+ dey 4215
ä.+ di 6252
ä.+ dîng 2957, 6118, 6294, 6551
ä.+ ge 407, 6151
ä.+ i 24, 2954, 6002, 6003, 6029,
6097, 6105, 6109, 6137, 6153, 6161, 6177,
6204, 6266, 6273, 6285, 6289
ä.+ ime 4207, 6198
ä.+ ine 6101, 6113, 6175, 6267,
6269, 6277, 7842
ä.+ inîng 6152, 6485
ä.+ îng 6243
äyeldik Kadınlık.
ä. 6563
äygile- Meydana çıkarmak, açığa
çıkarmak, bildirmek, ilân etmek, yaymak,
belli etmek.
ä.- p 5536
äygilen- Tanınmak, ünlü olmak.
ä.- bey 1925
äyt- Alay et-, öyle yapmak, böyle yapmak.
ä.- pegende 2480, 4107
ä.- pese 4356, 5304, 5819, 6860
äytevir Nasıl olsa, nihayet, her nasılsa,
eninde sonunda
ä. 1758, 6423
äytpese Yoksa, öyle ise.
ä. 3099
äz Ar. Kadirli, değerli, kıymetli.

ä. 4635
äzäzil Ar. Şeytan, yoldan çıkarıcı, azdırıcı.
ä. 6483
ä.+ dey 5729
äzer Zor, güç.
ä. 6515
äzil Ar. Şaka, lâtife.
ä. 6693, 7363
ä.+ di 3686
ä.+ i 7364
ä.+ îng 7230
äzir Ar. Hazır, hazır olma.
ä. 214, 2032, 5740, 6062, 6434,
6520, 7114, 7130, 7162, 7873, 7876, 7950,
8849
ä.+ gi 3685
ä.+ min 4186
ä.+ miz 3940
äzireyil Ar. Azrail.
ä. 4632, 4928, 7718
äzirle- Hazırlamak.
ä.- dim 7214
ä.- p 5006
äzirşe Şimdilik.
ä. 2396, 8464
-B-
ba Sözü, cümle, cümle, cümle, cümle, cümle,
edatı.

b. 1152, 1154, 1724, 1853, 1854, 1872, 2180, 2728, 2732, 2746, 2775, 2777, 2778, 2999, 4297, 4298, 471, 4884, 4908, 5000, 5012, 5029, 5190, 5571, 5572, 6030, 6346, 6786, 6788, 7230, 7811, 8949, 9008, 9077

baba Ata, dede, cet.

b.+ sına 4698

badam *Far.* Badem.

b. 7046

b.+ nıng 252

bağa *Far.* Paha, fiyat, değer; saygı, hürmet.

b. 2036, 2561, 4046, 5899, 6320, 8871

b.+ sı 1682

b.+ sın 7543, 8375

b.+ sına 7781, 7911

bağalı Pahalı, değerli, kıymetli.

b. 4057

bağana Demin, biraz önce, az önce.

b.+ sı 84

bağdarla- Tahmin etmek.

b.- sam 2420

bağdat *Ar.* Şehir adı, Bağdat.

b. 1299, 1411, 2189, 651, 694, 715, 725, 808, 816, 828, 829, 859, 876

b.+ ka 1389, 1573, 781

b.+ ta 1445, 419, 9190

b.+ tağı 2169, 2171, 5240

b.+ tan 1459, 2335, 3702, 5133, 5205, 733, 799

b.+ tı 1019, 361

b.+ tıng 1015, 1315, 1355, 1371, 1379, 1517, 1569, 2198, 2201, 2210, 355, 553, 696, 700, 705, 754, 756, 801, 805, 861, 892

bağı-bustan *Far.* Bağ bahçe.

b. 7215

bağım Besleme, bakım.

b. 8381

bağın- Kabul etmek, baş eğmek, bağlı kalmak, tâbi olmak.

b.- ad 1302

b.- ar 9081

b.- arğa 5752

b.- ba 203

b.- bağan 3913

b.- basang 203, 5828

b.- bay 144, 5827

b.- baymın 151

b.- dı 141, 8514, 8524

b.- dım 7930

b.- ganda 143

b.- ganın 8516

b.- ip 206, 5414, 8511

b.- iptı 5411

b.- sın 148

bağındır- Tâbi kılmak, kendine bağlamak, himayesi altına almak.

b.- ğan 5324, 6187

bağınış Bağımlı oma.

b.+ ta 3468

bağınıştı Bağımlı, muhtaç.

b. 1324, 3912

bağınt- Tabi kılmak, kendine bağlamak, himayesi altına almak.

b.- kan 6170

bağuvlı Bakımlı, besili.

b. 7450

bahar *Far.* Bahar, ışık.

b.+ ım 3376

bağrı-oman *Ar.* Okyanus.

b. 8129

baj *Far.* Baç, gümrük vergisi.

b. 4006

baja *Far.* Doğru, uygun, münasip, hoş, güzel.

b. 32

bağ *Far.* 1. Bağ, bahçe.

b. 828

b.+ ım 3176

b.+ ımızğa 7766

b.+ ımning 3956

2. Baht, şans, talih.

b. 4902, 5202, 8529

b.+ darın 686

b.+ ı 5867

b.+ ıng 5300, 5301

bağ- Bakmak, beslemek, yetiştirmek, büyütme.

b.- a 7903

b.- ıp 2316, 4137, 4752, 6830, 6914, 7460, 7771

b.- kan 1950

b.- kanda 7424

b.- kanı 4753

b.- sa 7330

b.- sang 7589

b.- sangız 8850

b.- tı 7333

b.- tık 7837

bağa Kurbağa.

b. 5786, 5789, 5843, 8181

b.- lar 5763

b.- larding 5769, 5771, 5850

b.+ ning 1262

bağ-bäseke Haset.

b. 8820

bağ-däraja *Ar.* Unvan, derece, rütbe.

b. 7118

bağıl *Ar.* Cimri, hasis, pinti.

b. 7438

bağıla- İzlemek, dikkat etmek, takip etmek.

b.- dı 7757

baķılaŧ Denetleme, kontrol.

b.+ men 8262

baķılđa- Bak bak diye ses çıkarmak. Hoŗa gitmeye, rahatsız edici ses çıkarmak.

b.- ydı 5774

baķır Bakır; metal para.

b. 1345

baķıra Yer adı.

b. 2371

baķırayt- Aŗırı heyecan, korku veya öfke gibi nedenlerden gözleri yuvasından fırlayacak gibi açılmak.

b.- ıp 1986

baķıt *Far.* Baht, talih, ŧans.

b. 1523, 1861, 1982, 3927, 4898, 5922, 9262

b.+ ı 8807

b.+ ım 9045

b.+ ımnan 4901

b.+ ınġa 3461

b.+ ķa 889

b.+ tı 867

b.+ tımız 1862

b.+ tınġ 1346

baķıt-ırıs Rızk, baht, talih.

b. 5864

baķıtsız Talihsiz, mutsuz, ŧanssız, kadersiz.

b. 1950, 3187, 5530

b.+ ġa 3201

baķıttas Aynı bahta, ŧansa sahip.

b. 2205

baķıttı Mutlu, talihli, ŧanslı, bahtlı

b. 1846, 2898, 6237

baķsı Baksı, kam, ozan, ŧaman.

b. 1960

b.+ lar 687

baķŗa *Far.* Bostan, bahe.

b. 1640, 6039, 6578, 7325, 7329, 7331, 7404, 7697, 7698, 7710, 7715, 7728, 7765, 7771, 7834, 7842, 7851, 794, 8312, 8688

b.+ da 6147, 7849

b.+ dan 6046

b.+ ġa 6093, 8622

b.+ m 1523

b.+ mdı 7740

b.+ mning 7732

b.+ nı 7327, 7769, 8610, 8613, 8630

b.+ ning 7337, 7347, 7714

b.+ ngızdı 7852, 7860

b.+ sına 6177, 977

b.+ sında 6041, 6095

b.+ ŧınıġ 7333

baķŗalı Parlak, ıŗıldayan, parlayan.

b. 930

baķŗaŗı Bahçıvan.

b.+ lar 8997

bağtaşı Çoban, hayvan bakıcısı, sığirtmaç.

b.+ lar 8994

bağuvāt *Far. Ar.* Kuvvetli, güçlü, sağlıklı olan.

b. 8445

bal I. Bal, tatlı.

b. 521, 7479, 7784, 9040

b.+ dan 1141

b.+ day 4868, 8629

b.+ ğa 1634

b.+ ı 7789

bal II. *Ar.* Fal.

b. 5291, 689

bala Çocuk, bebek, evlat.

b. 24, 641067, 1089, 1107, 1147, 1155, 1184, 1199, 1219, 1241, 1255, 1352, 1423, 1439, 1476, 1595, 1621, 1625, 1639, 1655, 1659, 1699, 1783, 1797, 1857, 1875, 2065, 2505, 2931, 3109, 3220, 3229, 3293, 3306, 3357, 3465, 3483, 3553, 3805, 3928, 4102, 5109, 5156, 5248, 5451, 5511, 5567, 5659, 5671, 5781, 5793, 763, 7393, 9089, 9150

b.+ dan 1565, 1779

b.+ day 3829, 4585, 4597, 4839, 4863, 5196, 8345

b.+ ğa 62, 65, 1065, 1209, 1623, 1832, 2069

b.+ lar 5779, 8908

b.+ lardan 72

b.+ ların 63

b.+ larmen 66

b.+ m 1141, 1210, 1231, 1419, 1495, 1527, 1543, 1545, 3069, 3093, 3097, 3221, 3225, 3233, 3410, 3733, 4354, 4361, 5099, 5105, 5125, 5299, 6291, 6779, 6782, 6789, 7435, 7452, 7649, 8762, 1766, 1826, 2484

b.+ ma 3921, 3931, 4269, 4365, 4993, 5147

b.+ mdı 2289, 5207, 7643

b.+ mızdı 5089

b.+ mızğa 5073

b.+ msing 871

b.+ mı 1410, 1559, 1663, 5569

b.+ ning 1057, 1139, 1173, 1175, 1257

b.+ ng 471, 1471

b.+ nga 1135, 5841, 711

b.+ ngdı 3576, 3931, 5726

b.+ ngız 5867

b.+ ngızdan 2356

b.+ ngızdı 5073, 706, 707, 799

b.+ ngızğa 5089, 5839, 791

b.+ sı 1457, 1481, 1515, 1535, 1551, 2459, 2562, 2888, 2928, 3243, 3407, 4809, 8818, 9110

b.+ simen 7847

b.+ sin 1522, 3962, 7748

b.+ sina 1430, 1470, 1479, 1483,
5117, 5654, 5922

b.+ sında 1772

b.+ sınday 1262, 5842

b.+ sınıḡ 1475, 1514, 2283

b.+ şa 2596

bala- Bir tutmak, eşit görmek.

b.- p 7997

balaḡat *Ar.* Kûfür, hakaret.

b.+ tap 2682

balaḡatta- Kûfür etmek, hakaret etmek,
sövmek.

b.- p 322, 6256

balaḡana *Kz. Far.* Çocuk odası.

b. 1637

balajan Çocuḡu seven, çocuḡa düşkün
(kimse).

b. 1214

balakumar Çocuk düşkünü.

b. 1086, 1153

balalık Çocukluk.

b.+ tan 78

b.+ tıḡ 75, 8736

balāṣa Çocuk gibi, çocukça.

b. 1270, 4030

bala-ṣaḡa Çoluk çocuk, ev bark.

b. 7951

b.+ sı 3928

balavız *Far.* Bal mumu, mum.

b. 6755, 6765, 6769, 6774, 6793,
6815, 6853

b.+ dı 6768, 6791, 6817

balbıra- Kıvamında pişmek, olgunlaşmak.

b.- p 7784

baldırḡan Yetişmekte olan çocuk, ergen,
yetişkin, genç.

b. 4225

balger *Far.* Falcı, kâhin, müneccim.

b. 1960

balık Balık.

b. 8131

b.+ ın 2520

b.+ tan 2487

b.+ tar 8136

b.+ tay 4591

balkı- Erimek; parlamak, canlanmak.

b.- dı 1729

b.- p 1731, 418, 2179, 6845, 7784,
8103, 8105, 8629

balkıṭ- Eritmek, ergitmek.

b.- ıp 6990

b.- tı 3819

balkıy Kişi adı.

b. 9130, 9276

balşık Çamur, balçık.

b. 4530

b.+ ka 4531

b.+ tan 4537

bal-şırın Çok tatlı, şirin.

b. 518

banuv *Far.* Hanım; itibarlı kadın.

b. 840

bangkor *Far.* Hayalci.

b.+ lar 692

baptan- Yerleşmek, rahata kavuşmak, huzur bulmak.

b.- basang 2418

b.- ıp 2912

bar Var, mevcut, var olanların hepsi, bütün.

b. 122, 21, 32, 99, 1059, 1115, 1157, 1283, 1372, 1379, 1402, 1500, 1531, 1536, 1676, 1711, 1713, 1720, 1809, 1829, 1869, 1915, 1949, 2114, 2130, 2253, 2255, 2295, 2304, 2483, 2525, 2526, 2529, 2530, 2622, 2794, 2804, 2897, 2957, 2980, 3094, 3124, 314, 3272, 3327, 3404, 3638, 3815, 3827, 3846, 3975, 399, 4006, 404, 408, 410, 4111, 4162, 4217, 4220, 4254, 4263, 4329, 4332, 4355, 439, 4403, 4404, 4519, 460, 4630, 4725, 474, 4774, 4787, 4848, 487, 4891, 4973, 5014, 5050, 515, 5168, 5189, 5230, 5273, 5371, 5423, 5425, 5552, 569, 5775, 5857, 5860, 5869, 5870, 588, 5886, 5889, 5890, 5892, 590, 5906, 5956, 5960, 5993, 5994, 5995, 605, 6055, 6056, 6067, 6275, 6283, 6395, 6461, 6526, 6546, 6683, 6694, 6700, 6763, 6764, 6765, 6786, 6828, 6904, 6995, 7135, 7221, 723, 7311, 736, 7566, 7639, 770, 7709, 7728, 773, 7753, 7773, 7880, 7883, 792, 7971, 7978, 8003, 8082, 8207, 8252, 826, 8276, 8280,

8300, 8364, 8395, 8543, 8555, 861, 8736, 8737, 8739, 8790, 8946, 9027, 9028, 9031, 9037, 9048, 9100, 9196, 9197, 9199, 9283, 9294

b.+ da 271, 3747, 8362, 9101

b.+ dı 5669

b.+ ğa 5157, 7165

b.+ ı 2583

b.+ ın 102, 494, 3173

b.+ lar 6993, 6994

b.+ mising 1472

bar- Varmak, gitmek.

b.- a 119, 3487, 3535, 357, 5056, 6387, 6494, 6497, 659, 6806, 7390, 7508, 7923, 9008

b.- ad 6950

b.- adı 1600, 3404, 4073, 4390, 4885, 6596, 6816

b.- am 7124

b.- amın 2785, 4113, 4344, 6499

b.- amising 1421

b.- ar 1334, 2033, 2038, 2385, 2592, 2779, 2786, 4916

b.- armız 2630

b.- arsız 6078

b.- ası 1670, 2886

b.- asing 2775, 2777, 7391, 8949

b.- atkanda 2043

b.- ayın 2236, 3120, 4084, 4105, 4209, 4738, 6217, 6669

b.- dı 1027, 1148, 2066, 2072,
2115, 3553, 430, 4776, 4833, 504, 5657,
6039, 6093, 6875, 7485, 7486, 7541, 8014,
8104, 8166, 9061

b.- dım 1939, 1947, 526, 6200

b.- dıng 3221, 3234

b.- ğan 1100, 1315, 2054, 2117,
2297, 2523, 3112, 3451, 4067, 5176, 6153,
694, 7488, 7801

b.- ğanda 9278, 9281

b.- ğanday 1934

b.- ğanı 2021

b.- ğanında 9074

b.- ğanıngda 2381

b.- ğannan 8427

b.- ğanşa 7124

b.- ıngdar 3889, 502

b.- ıngız 3985, 6595

b.- ıp kelgen 480

b.- ıp 355, 1034, 1036, 1065, 1143,
1363, 1446, 1453, 1545, 1549, 1573, 1611,
1850, 1851, 2340, 2517, 2645, 2704, 2705,
2814, 2871, 367, 543, 545, 549, 607, 860,
927, 3067, 3111, 3117, 3140, 3170, 3295,
3461, 3531, 3647, 3710, 3777, 3803, 4301,
4379, 4438, 4572, 4749, 4759, 4767, 4773,
4817, 4818, 4825, 4829, 5136, 5164, 5521,
5954, 5999, 6092, 6177, 6211, 6338, 6553,
6581, 6616, 6684, 6801, 6808, 6818, 6831,
6863, 7466, 8092, 8140, 8494, 8709, 8718,
8870, 9044, 9069

b.- iptı 1056, 1319, 2094, 3340,
3913, 6001, 7140, 9279

b.- ma 1826, 8942

b.- madım 1347

b.- mağan 2131, 7106

b.- mağanda 3459

b.- maķ 2202, 803

b.- man 6352, 6371

b.- mas 2280

b.- masang 5389, 7737

b.- mavıma 2789

b.- may 4106, 432, 544, 7097

b.- maydı 2285

b.- maymın 6342, 6350, 768

b.- maymız 5824, 7104

b.- sa 3145, 6085

b.- sak 3522

b.- sam 1311, 3983, 7191

b.- sang 2227, 4064, 5576, 8945

b.- sangız 6810

b.- sın 7813, 8441

baraban Trampet.

b. 3401, 811

b.+ dar 4845

b.+ ın 3396

barı-joĝın Varı yoĝu.

b. 7967

barında Var olduĝunda, varken.

b. 1120

barınşa Yeterince, olabildiğince.

b. 3124, 4736

barıs Gidiş, yön, istikamet, tutulan yol.

b. 642

barla- Etrafı kolaçan etmek, merakla bakmak.

b.- p 1638

barlığı Hepsi, tümü, bütün.

b. 2195, 2051, 3893, 5809, 6445, 6727, 7107, 7586, 8088, 8576, 8682

b.+ n 1765

b.+ ın 1042, 2432, 4447, 5059

b.+ ınğa 116

barlı-jokşa Azıcık, biraz, az çok.

b. 6534

barlık Hep, tüm, bütün.

b. 219, 1062, 1233, 1524, 1730, 2121, 2337, 2489, 2844, 3054, 3071, 3291, 3387, 3456, 3712, 3740, 381, 4021, 4068, 4133, 437, 4422, 471, 5332, 5480, 5518, 5555, 5590, 579, 5878, 5918, 5949, 6533, 6597, 6606, 6751, 6757, 7018, 8036, 8127, 8192, 8366, 8770, 8773, 8865, 9234, 970, 995

b.+ ınğ 968

barmak Parmak.

b.+ ımen 4557, 7524, 7526

b.+ ın 2026, 5663

b.+ tar 4231

baru Varma, gitme.

b. 5872, 5876

b.+ dı 3980

b.+ ğa 8887

b.+ ına 3125

bas Baş, kafa; kişi, insan, can.

b. 72, 148, 152, 202, 208, 1423, 2244, 3823, 1000, 1014, 1324, 1706, 1967, 2032, 2177, 2281, 2406, 2846, 2881, 2914, 3140, 3574, 3864, 388, 3907, 3910, 4026, 4456, 4555, 4602, 4747, 4794, 4839, 4873, 4895, 4950, 5185, 5636, 5651, 5715, 5752, 5838, 610, 6420, 6448, 653, 6570, 6899, 7064, 7075, 7521, 7543, 7544, 7548, 7577, 7579, 7596, 7608, 7620, 7625, 7654, 7663, 7794, 787, 7960, 8686, 8731, 8733, 8761, 8801, 8826, 8933, 9081, 9186, 7399, 7901

b.+ ı 1060, 1290, 1819, 1962, 3634, 3779, 3840, 4281, 4332, 4517, 456, 5082, 6395, 6412, 7315, 7574, 7593, 7612, 7623, 7624, 7639, 7652, 7699, 8917, 8952, 932

b.+ ım 151, 1334, 1707, 1945, 2227, 4207, 4221, 4426, 4593, /4635, 7647, 8124

b.+ ıma 4411, 532, 5649, 9166

b.+ ımenen 6234

b.+ ımızdı 2640

b.+ ımmen 5887, 7993

b.+ ımmenen 4173

b.+ ımnıng 6375

b.+ in 126, 266, 1032, 1847, 2173,
2317, 2322, 2386, 2408, 2580, 3130, 3309,
3375, 3467, 3553, 3711, 3819, 3843, 4119,
4408, 4534, 463, 4642, 4965, 4980, 4981,
5001, 5004, 5033, 5361, 5377, 5435, 545,
5541, 5544, 5661, 5806, 5853, 602, 6071,
6569, 6696, 6986, 7204, 7320, 7410, 7534,
7542, 7550, 7554, 760, 7612, 7627, 7629,
7646, 7649, 7874, 8337, 8374, 8397, 8432,
8473, 8812, 9047, 9208

b.+ ina 170, 2283, 3161, 335, 341,
4045, 4047, 4337, 4374, 5195, 5697, 6455,
6726, 6884, 6885, 7656, 7902, 8529, 9167,
9186, 980, 6905

b.+ inan 2598, 3927, 4458, 5402,
5568, 7311, 7654, 8550

b.+ ında 4638, 6914, 8409, 8410,
8736

b.+ ınday 4645

b.+ ınıḡ 6723, 7608

b.+ inḡ 5103

b.+ inḡa 1845, 5114, 7905

b.+ inḡdı 1545, 2417, 3460, 3705,
4310, 5819

b.+ inḡızdı 5807

b.+ ıka 5090, 6420

b.+ pen 7757

b.+ sın 3888

b.+ ta 613, 1523, 4967, 7293,
8688, 9273

b.+ tan 1982, 3692, 5202, 7128,
7216, 8512, 8729, 8803, 8722, 9045

b.+ tarı 458, 460

b.+ tarın 9065

b.+ tarına 3614, 3617

b.+ tarında 8388

b.+ tı 1296, 4963, 6552, 6947,
6958, 7269, 7575, 8914

b.+ tıḡ 6960, 8023

bas ıos- Birleşmek, toplanmak.

b. 1364

bas- Basmak, ezmek; boyun eğdirmek.

b.- a 2694, 4333, 4341, 4346,
7170, 7386

b.- arḡa 4588

b.- atın 7703

b.- ılar 6896

b.- ın 9091

b.- ıp 710, 853, 1047, 1088, 1580,
2709, 2775, 3642, 4049, 4053, 4564, 4589,
4948, 6301, 6424, 6585, 6794, 712, 7388,
7431, 7829, 7852, 7937, 8749, 9159, 9299,
576, 8497

b.- ıkan 230, 1054, 1804, 2118,
2824, 3650, 4327, 5116, 5362, 6422, 6690,
8139, 8308, 850

b.- kıanda 4334, 4595

b.- kıanı 6417

b.- pa 7685

b.- padı 7158

b.- pas 3322

b.- sa 193, 4885

b.- sang 4250
b.- sını 2045, 3828
b.- tı 1013, 2290, 3040, 4257,
4360, 4717, 6884, 812, 8335

b.- tık 1886

bas-ayak Baştan sona, tamamen, hepsi.

b. 384

b.+ ın 370

bas-bası Her biri, ayrı ayrı.

b.+ na 5292, 5847, 6180, 8672

basıbaylı Sadece kendisine ait olan.

b. 6876

basıl- 1. Dinmek, rahatlamak, hızı düşmek,
yavaşlamak.

b.- ad 4920

b.- dı 4177

b.- ganşa 6446

b.- ıp 2498, 3205, 727

b.- ipti 729

2. Basılmak, ezilmek.

b.- a 7957

b.- ar 4330

b.- gan 2125, 3632

b.- masa 4331

b.- sa 2048

basım Bol, çok; üstün, güçlü, sağlam.

b. 3810

başka Başka, diğer.

b. 1234, 1235, 1238, 1777, 1825,
1912, 1931, 2086, 2178, 2279, 2394, 2458,
2508, 2510, 2858, 2900, 2948, 3228, 325,
3749, 414, 432, 502, 5266, 5270, 5507,
5613, 6580, 6802, 7050, 772, 8119, 8142,
9067, 9271

b.+ dan 3226

b.+ ga 3066, 7531

b.+lar 5665

b.+ lardan 86, 1321

b.+ lardıng 8921

b.+ larğa 5271, 6136

b.+ ları 4244

b.+ ların 2175, 3310

b.+ sı 1366

b.+ sına 6986, 8673

b.+ şa 1181, 487

başkar- İdare etmek, yönetmek, başında
bulunmak, organize etmek.

b.- arğa 5666

başkış Merdiven.

b. 2987

baspa Yayın, baskı, matbaa.

b. 9108

baspana Mesken, sığınmak, melce, barınak.

b.+ day 4588

b.+ mdı 7642

başşı Yönetici, idareci.

b. 2638, 2791, 3432, 492, 7570,
7629, 7634

b.+ ğa 3831

b.+ ları 3509

b.+ nı 7653

b.+ nıŋ 7582, 7611, 7620

başsılık İdarecilik, yöneticilik.

b. 1541, 3726

basta- Başlamak, başlatmak; yönetmek, organize etmek.

b.- dı 2278

b.- masın 8331

b.- p 8365, 8613, 8653, 9062

b.- sa 2639

b.- ydı 6195

b.- yın 2792

bastal- Başlanmak.

b.- dı 3903

b.- ğan 2077, 8581

b.- ğanın 8805

b.- ıp 1891

bastan *Far.* Bostan.

b. 5301

bastan-ayak Baştan aşağıya, her yanıyla, tepeden tırnağa.

b. 1953, 2100, 3259, 6325, 6402, 6699, 7403, 990

bastan-bakay Tepeden tırnağa.

b. 6176

bastı Başlı olan, başlı.

b. 4625, 4629, 4641

bastık Başkan, müdür, yönetici, idareci, şef.

b. 2871, 5954, 5964, 5973, 6103

b.+ ı 2869, 2875, 2877, 2893, 2905, 5957

b.+ ına 2867

b.+ tıŋ 5949

basu Basma, ezme; boyun eğdirme.

b.+ ğa 2054, 4590

b.+ ına 4335

başmak Terlik.

b. 608

b.+ ımdı 610

bat- Batmak, dibe çökmek.

b.-ar 107

b.- ıp 1163, 2514, 2970, 3020, 4778, 4781, 4787, 4830, 5452, 5464, 6044, 6846, 7478, 8040, 9004

b.- ıptı 1742

b.- kan 1143, 2057, 4817, 5626, 6045, 7776

b.- kanşa 3063, 3231, 9144

b.- sa 4888

b.- sın 7495

b.- tı 1759, 3142, 4887, 6837, 8456

b.- tım 1750

2. Acı vermek, dokunmak.

b.- ıp 7477

3. Ürkmek, çekinmek.

b.- a 8666

b.- paydı 2588

bata *Ar.* Ölen kişi için okunan dua, Fatiha; iyi dilek, temenni.

b. 1463

b.+ sın 7040

batıl Cesur, yürekli.

b. 9295

batır *Moğ.* Bahadır, kahraman.

b. 2054, 4878, 5830

b.+ dı 4240

b.+ lar 8695

b.+ larding 8481

b.+ larım 8702

b.+ sing 3353

batır- Batırmak, saplamak.

b.- dı 8814

b.- dıngız 5484

b.- mas 5162

batırlan- Cesaretlenmek.

b.- a 5794

batırlık Kahramanlık, yiğitlik.

b.+ ın 8474

batus Batı, garp.

b. 314, 514

b.+ tı 9131

batıstık Güneşin battığı yer, ufuk.

b. 105

batpağ Çamur; zorluk çile.

b.+ ka 9004

bav *Far.* Bağ, bahçe.

b. 3991, 7698, 7699, 7710, 7752, 8688

b.+ da 2289

b.+ dağı 1003

b.+ dıng 3398

b.+ ga 1640

b.+ ı 7336

bav-bağsa Bağ bahçe.

b. 5895, 7818, 7820

b.+ nı 953

b.+ ning 7822

bavır 1. Karaciğer.

b.+ ga 4257

b.+ ın 2388

b.+ ına 4251

2. Kardeş.

b.+ ım 2286

b.+ ın 2549

bavırsak Mayalı hamurdan yapılan, yağda kızartılarak pişirilen bir tür yiyecek.

b.+ tı 250

bavlı Saplı olan, saplı (çanta, torba vb.).

b. 7728

bav-şarbak Bağ bahçe.

b. 8307

bay Varlıklı, zengin.

b. 2154, 5155, 5167, 5170, 7255,
7258, 7261, 7270, 7292, 7295, 7320, 7333,
7344, 7371, 7403, 7454, 7456, 7461, 7470,
7518, 7520, 7522, 7720, 7723, 7727, 7769,
7772, 7773, 7776, 7828, 7847, 7851

b.+ dan 7401, 7841

b.+ dıng 2159, 7287, 7290, 7297,
7318, 7369, 7431, 7486, 7758

b.+ ğa 421, 423, 5944, 7435, 7459,
7485, 7525, 7527, 7834

b.+ larding 6624

b.+ mın 5075

b.+ şa 423

bayacı Çok önceki.

b. 5240, 5941, 6316, 6475, 6965,
7374, 8690

b.+ nday 6049

b.+ ng 1582

bayacıdan Eskiden, önceden, evvelen.

b. 1097, 1950

bayan Ar. Anlatma, nakletme, rivayet.

b. 1695, 2745, 4068, 4190, 4300,
565, 8658

bayanda- Anlatmak, bildirmek, beyan
etmek.

b. 4448, 4757

b.- dı 3648, 5059

b.- dım 1949

b.- ptı 3272

b.- sang 496

b.- yın 1754

bayav Yavaş, ağır, aheste.

b. 7763

bayeke Zengin kimse için söylenen ve
saygı bildiren ifade.

b. 7728, 7852

baygus Zavallı, biçare, çaresiz, garip.

b. 4597, 7157, 7847, 8515

b.+ ka 2663

b.+ tar 320

b.+ tı 4488

b.+ tıng 7575

bayırğı Çok önceki, eski, evvel, kadim.

b. 670, 8595

bayırkala- Dinlenmek, durmak.

b.- p 1065

bayıt- Zengin etmek, zenginleştirmek.

b.- ıp 6006

bayka- Gözlemek, fark etmek, dikkat
etmek, kontrol etmek, bakmak.

b.- dı 1062, 3310, 3585, 5455

b.- lık 1868

b.- ngdar 686

b.- p 46, 3144, 5308, 5662, 593,
7335, 8391, 8474, 8698

b.- y 5018

b.- yın 4441, 5998

b.- yınşı 1154

baykal- Bilinmek, ortaya çıkmak, fark edilmek.

b.- dı 1796

b.- ıp 3244

b.- may 8433

baykalın- Bilinmek, sezilmek, görünmek.

b.- dı 8865

baykav Gözleme, fark etme, dikkat etme, kontrol etme, bakma.

b.+ ınıḡ 8257

bay-kojayın Bey, hükümdar.

b. 7302

bayla- Bağlamak, düğümlemek; karara bağlamak.

b.- dı 1284, 2876, 3605, 4313, 8379

b.- ḡan 3600, 3609, 4396, 9010

b.- p 222, 1608, 1928, 3130, 3339, 4360, 5438, 5619, 6705, 8046, 822, 8473, 949

b.- sa 6358

baylan- Bağlanmak, düğümlenmek.

b.- ḡan 4816

b.- ıp 6963

baylavlı Bağlı.

b. 1324

baylık Zenginlik, servet, varlık, hazine.

b. 5083

baypangda- Sallana sallana yürümek.

b.- p 7456

baytaḡ Sonsuz, başı sonu olmayan, uçsuz bucaksız, engin.

b. 172

baytal baytal tügil bas ḡayḡı Baytal biryana başım dertte.

b. 5651

bazar *Far.* Pazar, çarşı; şamata, gürültü.

b. 1131, 1540, 1611, 1615, 3022, 3758, 3803, 7763, 8543, 8545

b.+ da 1055, 3754, 3837

b.+ ḡa 1452, 1625, 3753, 3838, 7742, 7775

b.+ ı 7384, 8300, 8736

b.+ ın 109, 75

b.+ ına 1053

b.+ ınan 80

b.+ ında 1980, 7672

bazarla- Pazarlamak, satmak.

b.- p 1668

bazarşı Pazara giden, pazarcı.

b.+ ınıḡ 1641

bazına Kırgınlık, sitem, öfke, istek.

b.+ sın 7202

bädän *Ar.* Vücut.

b.+ i 519

bädnam *Far.* Maskara etme, rezil etme.

b. 5139

bäkir *Ar.* Ebubekir

b.+ dey 4004

bälant *Far.* Yukarı, üst, yüksek, büyük.

b. 5300

bäle *Ar.* Kaza, bela, aksilik, talihsizlik.

b. 2298, 3197, 3201, 3298, 4262, 4368, 4606, 4919, 4930, 6369

b.+ den 2389, 2406, 2879, 2910, 3463, 4619, 4895, 4954, 5697

b.+ ge 3235, 7443

b.+ ler 5039

b.+ lerdən 5030

b.+ lerge 5648

b.+ ni 7446

b.+ ning 8816

b.+ ngdi 8126

b.+ ngnen 4492

bäleket *Ar.* Felâket, afet.

b. 3255

bälem “Görürsün”, “sana gösteririm” anlamında kullanılan tehdit sözü.

b. 3598, 7812

bälkim Belki, muhtemelen.

b. 3734

bärekelidi Aferin, bravo.

b. 4062, 7805

bäri Hepsi, bütünü, tamamı, herkes,

b. 1074, 1086, 1103, 1333, 1400, 1584, 165, 177, 1976, 2002, 2032, 2062, 2119, 2127, 2220, 2244, 2683, 269, 2704,

2716, 2760, 2827, 2861, 2886, 2973, 3008, 3172, 3332, 3651, 3831, 3843, 3935, 3945, 4065, 410, 4286, 430, 455, 459, 4673, 4686, 4721, 4743, 475, 4855, 4857, 5061, 5086, 5192, 5886, 5891, 6189, 6396, 6399, 6627, 6985, 7042, 7069, 7217, 730, 7355, 7359, 767, 8023, 8027, 8097, 8098, 8106, 8125, 8253, 8322, 8558, 8745, 8921, 90, 9231, 9245, 9253, 9277, 964

b.+ miz 1095, 1304, 726

b.+ mizdi 8075

b.+ mizge 722

b.+ n 215, 3944, 4683, 4684, 4983, 5330, 5448, 6175, 6224, 6601, 6958, 7023, 7433, 8639, 8803, 9068, 105, 1238, 1307, 1928, 2103, 2112, 2172, 2324, 2330, 240, 241, 244, 251, 3653, 3709, 3765, 3819, 3822, 4883, 5725, 5810, 5888, 6325, 6370, 6926, 774, 8070, 8318, 8641, 8720, 8939, 8941, 9087, 9123, 9188, 9194, 9200, 9261, 936, 944

b.+ nde 2130, 6067, 8557

b.+ ne 259, 3329, 4370, 8460, 9154

b.+ nen 3672, 4208

b.+ ning 451, 4574, 6182, 6599, 6809, 6815, 7639

b.+ ng 871, 2628, 2758

b.+ ngdi 2838, 7214

b.+ ngiz 2194

b.+ ngizding 5067

bäriz *Far.* Koymak, dökmek.

b. 9239, 9240, 9259, 9273, 9280,
9284

bäseke Yarış, iddia, münakaşa, rekabet;
kıskançlık, hasımlık.

b. 2539, 7159

b.+ men 7181

b.+ ni 9102

bäyge Yarış, at yarışı.

b. 8359

bäygi bk. bäyge

b. 8473

bäytetek Büyük çınar.

b. 4856

be bk. ba

b. 1154, 1224, 1437, 1496, 1850,
2585, 2780, 4436, 4680, 4792, 5203, 5211,
536, 557, 5739, 5743, 6486, 6780, 7002,
7146, 7226, 7230, 7808, 7809, 7958, 8310,
8903

bedel Ar. İtibar, şan, şöhret, ün.

b. 9263

b.+ imning 6520

b.+ in 1094

bedev Yarış atı.

b.+ dey 6585

bek I. Bey, prens.

b. 2154, 5871, 7663, 8645

b.+ i 5947, 7871

b.+ ter 7945

bek II. Sağlam, güçlü.

b. 2440

beki- Kapalı olmak

b.- p 2794

beker Far. Boşuna, boş yere, beyhude,
nafile.

b.+ ge 8761

bekin- Sağlamlaşmak, güçlenmek,
kuvvetlenmek.

b.- ip 2506, 3448

b.- ipti 6934

bekinis Kale.

b.+ ti 6714

bekinüv Sağlamlaşma, güçlenme,
kuvvetlenme.

b.+ i 6724

bekis- Anlaşmak, uzlaşmak.

b.- pes 7942

bekit- 1. Sağlam şekilde bağlamak,
kapatmak, kilitlemek.

b.- ip 3279, 8108

2. Bir kararı kabul etmek,
onaylamak, tasdik etmek.

b.- ti 239, 8475

bekitil- Sağamlştırılmak.

b.- ip 3316

bekitüvli Kapalı, kilitli.

b. 675

beküvli Kapalı, kilitli.

b. 8088

bel Bel.

b. 3128, 3149, 4016, 518, 7358, 8379

b.+ de 4012, 8388

b.+ den 2043

b.+ deri 3934

b.+ di 6218, 7307

b.+ ge 1046

b.+ i 4798, 6157, 6389

b.+ in 4542, 7284

belin bayla- Bir şeyi başarmaya azmetmek.

b.+ inde 4007, 8410, 8472

b.+ ine 1608, 6358

b.+ inen 4175, 4646, 6836, 7373

b.+ ining 4535

bel buv- Niyet etmek, bir şeyi yapmaya karar vermek.

b. 3128

belbev Kemer, kuşak.

b. 4007

b.+ i 1671

beldirek Hızlı, süratli, çabuk.

b. 3534

beles Tümsek, tepe, geçit; merhale, aşama.

b. 10, 832

belgi İşaret, im damga, alâmet.

b. 382

b.+ si 1115, 1157, 2088, 2118, 2711, 7224, 8581

belgile- İşaretlemek, belirlemek.

b.- di 7177

b.- p 3533

belgili Bilinen, malum, tanınmış, ünlü.

b. 1129, 1451, 2294, 2412, 491, 6276, 6299, 6917, 8864

belgisiz Belirsiz, bilinmez, meçhul.

b. 9013

belsen- İşe atılmak, gayret göstermek.

b.- bey- ak 6218

belşe Bel.

b.+ sinen 4531

ben İle, ve.

b. 796, 1133, 2017, 2345, 3243, 3876, 5586, 5901, 6125, 7481, 8916

benen İle, ve.

b. 842

ber- Vermek.

b. 1217, 1494, 2475, 2656, 2793, 3355, 3487, 3572, 3576, 3931, 4178, 4491, 4993, 5147, 5152, 5278, 5817, 5987, 6092, 6804, 6839, 6936, 7587, 7601, 8381

b.- di 1158, 1394, 161, 1719, 1967, 204, 2240, 2517, 2574, 2756, 2757, 2891, 2897, 2967, 3328, 3417, 3577, 3718, 3807, 3985, 4028, 4035, 4071, 4119, 4214, 4296, 4328, 4333, 4425, 4435, 4567, 4577, 4608, 4832, 5165, 5257, 5321, 5373, 5698, 5750, 6210, 6212, 6234, 6300, 6312, 6330, 6382,

6397, 6398, 6440, 6487, 6519, 6706, 6709,
6729, 6740, 6858, 6926, 7010, 7319, 7426,
7434, 7453, 7465, 7533, 7537, 7556, 7609,
7633, 7669, 7938, 8002, 8008, 8009, 8011,
8065, 8067, 8072, 8123, 8185, 8199, 8383,
8498, 8553, 8764, 8765, 8767, 878, 883,
893, 8956, 9154, 989, 462, 701, 1360,
1382, 1383, 1757, 2214, 2677, 2696, 2734,
9194

b.- dik 3838

b.- dim 4446, 5104, 612

b.- dīng 5185

b.- dīngiz 5874

b.- e saldı 2666

b.- e 4356, 8009

b.- em 3956, 5158, 5211, 6292,
7484

b.- emin 1314, 5003, 5675, 5832

b.- emiz 3935, 5089, 5496

b.- er 2504, 4897, 5167, 5168, 717,
7374, 9250

b.- ermiz 5748, 7764

b.- ersiz 7887

b.- esing 5739, 5743, 8826

b.- esiz 3984

b.- eyik 1974, 2640

b.- eyin 1218, 2658

b.- gen 1170, 1232, 1417, 2223,
2942, 315, 3677, 4602, 6408, 6458, 6475,
6506, 6512, 6538, 6643, 7030, 7186, 7188,

7237, 7487, 7586, 7590, 792, 7988, 8011,
8099, 9290, 9307

b.- gende 2826

b.- gendey 8567, 8831

b.- genge 5194

b.- geni 8717

b.- genim 3488

b.- genmen 7716

b.- geysing 7551

b.- ilmey 4618

b.- ingiz 5073

b.- ingizder 8189

b.- ip 1071, 1123, 1165, 1450,
1935, 2405, 2413, 2438, 2485, 2901, 3001,
3092, 334, 336, 3428, 3492, 3519, 4132,
4570, 4988, 5124, 5296, 5366, 5381, 5477,
6019, 6214, 65, 6642, 6687, 6754, 680,
7281, 73, 7359, 7583, 8191, 8565, 8573,
881, 8843, 8895, 9137, 9195, 1256, 2664,
1440

b.- ipti 4445, 4868, 5690, 686,
7621, 7684, 9100

b.- is 5290, 782

b.- iskeli 7040

b.- medi 2675, 3361, 3538, 1978

b.- medingiz 3084, 707

b.- megen 527, 7024

b.- megendey 7717

b.- megin 8761

b.- mek 5123, 5726, 5839, 5841,
806

b.- mepti 3041, 5028

b.- mes 2766, 3923, 5191, 5207,
7500, 9263

b.- mese 9301

b.- mesengiz 5829

b.- mestey 4584

b.- mevge 8013

b.- mey 1033, 1168, 1910, 2338,
4243, 5092, 5119, 526, 6258, 7171, 7451

b.- meydi 2784

b.- meysing 5743

b.- se 1077, 1078, 1080, 3678,
5673, 7903

b.- sek 5748, 8819, 9187

b.- seng 2036, 4686, 589, 6555,
8965

b.- sin 1352, 2636, 2641, 333, 357,
358, 3678, 3921, 5558, 6095, 629, 659,
7840, 9058, 9059, 2752

bereke Ar. Bereket, bolluk; birlik,
beraberlik, barış.

b. 6866

b.+ si 6720

b.+ sin 6722

berekeli Bereketli, nimetli.

b. 3030

bergi Bu taraf, bu yan.

b. 6503

beri Bu tarafa, bu yana.

b. 118, 2120, 3641, 3642, 3835,
4205, 7158

berik Dayanaklı, sabırlı.

b. 9213

beril- Baş eğmek, teslim olmak, hakimiyet
altına girmek; tam manasıyla sarılmak,
kendisini vermek.

b. 5420

b.- di 2263, 5421, 6194, 6196,
7605, 8425

b.- dim 2442

b.- e 3148

b.- gen 2994

b.- genin 5415

b.- ipti 4552

b.- medim 2452

b.- mey 3296

b.- meytin 3066

b.- sek 1097

beris- Kız alıp kız vermek, dünür olmak.

b.- ti 3286

bermen Bu tarafa, bu yana doğru.

b. 3152, 8152, 9306

berüv Vermek işi, verme.

b. 5070

b.+ ge 7889

bes Beş.

b. 1057, 1094, 1631, 19, 2042,
2045, 2047, 2053, 2559, 8554, 2118, 2122,
453, 4553, 4828, 6533, 6578, 6587, 7413,
7444, 7446, 7455, 7471, 7533, 810, 8275,
8922, 9064

b.+ in 5534

b.+ inşi 19, 8149, 4036

b.+ ke 8635

b.+ ten 8496, 8518, 8766

b.+ ting 8252

besik Beşik.

b. 9089

beşe-bek Paşa bey.

b.+ ter 991

bet Yüz, ön taraf, yan, taraf.

b. 808, 1054, 156, 5281, 5926,
6367

b.+ i 3616, 363, 4546, 4646, 5801,
6188, 8234

b.+ imenen 4713

b.+ in 1475, 1087, 2023, 2687,
3680, 4463, 4466, 4485, 4580, 4717, 6598,
7372, 7388

b.+ inde 7695

b.+ ine 3403, 3617, 4213, 4214,
4504, 5295, 5531, 6226, 7460, 7523, 9238

b.+ ing 3716

b.+ ingizden 8968

b.+ ten 1094, 3594

b.+ teri 4036

b.+ terinen 4090

b.+ ti 4116, 9067

beting kayt- Güvenini kaybetmek;
tesiri azalmak

beter Far. Beter, daha kötü.

b. 1644, 7372

beybit Far. Barış, sulh.

b. 8979

beybittik Barış, sulh.

b.+ ti 8527

beyim Meyil, eğilim, ilgi, alâka.

b. 5854, 836, 9219

b.+ in 42

beymezgil Vakitsiz, zamansız.

b. 3200

beyne 1. Suret, görünüş, biçim.

b. 176, 1449, 1541, 2371, 3661,
3750

b.+ men 7282

b.+ si 84, 4006, 9227

b.+ sinde 6299

2. Sanki.

b. 636, 737, 988, 993, 1820, 1934,
2009, 3055, 3304, 3368, 3471, 3508, 3659,
3862, 3881, 4229, 6987, 9254

beynele- Şekillendirmek, biçimlendirmek,
şekil vermek.

b.- p 9249

beynet Ar. Meşakkat, azap, zorluk, acı, ıstırap.

b. 2301, 326, 4869, 5040, 5112, 8097

b.+ ke 104

beynetsiz Eziyetsiz, meşakkatsiz, mihnetsiz.

b. 1235

beyşara Far. Zavallı, bîçare, çaresiz.

b. 1323, 1348, 1460, 1469, 3187, 3203, 3406, 3756, 4397, 4536, 4540, 4565, 4571, 4627, 4697, 4752, 4925, 4937, 4953, 5038, 5506, 5961, 6305, 6859, 6868, 6920, 7172, 7439, 7468, 7470, 7688

b.+ nîng 3896, 6895, 7257

b.+ sı 4308

beytanıs Tanınmayan, meçhul, bilinmeyen.

b.+ pın 9079

bez- Kaçmak, uzaklaşmak uzak durmak; nefret etmek, terk etmek.

b.- bey 5352

b.- e 7654

b.- gen 3353, 7491

b.- ip 1092, 2592, 3906

beze- Süslemek, nakışlamak.

b.- p 907

bezen- Bezenmek, süslenmek.

b.- ip 172

bıj- Dumanı tütüp kaynamak.

b.- ıp 4467

bıkı- Dolup taşmak.

b.- p 8302

bıksı- Duman çıkarmak, tütmek.

b.- p 4583, 4586, 6894

bılay Böyle, şöyle.

b. 1209, 1528, 2085, 2459, 2599, 3107, 6268, 6642, 703, 7527, 768, 8045, 8236, 8271, 8353, 9066, 9076

bılayşa Öylesine, böylece.

b. 53, 2105, 7501, 7609, 8795

bılğa- Karıştırmak, kirlletmek, pisletmek.

b.- dı 2114

b.+ ydı 8856

bılğan- Kirlenmek, pislenmek.

b.- dı 6843

b.- ğan 6414

bılşıl-da- Gevezelik etmek, yerli yersiz konuşmak.

b.- dîng 1243

b.- ydı 2883

bil- Bilmek, anlamak, tanımak, öğrenmek.

b. 2090, 2771, 3713, 3778, 5355, 5357, 5499, 6324, 6568

b.- di 1174, 1179, 1592, 1594, 1823, 244, 2742, 2799, 280, 281, 292, 3172, 3647, 4404, 5031, 5100, 5253, 5343, 5454, 5662, 5679, 593, 6333, 652, 6654, 6656, 6688, 6760, 7489, 7497, 8201, 8262, 86, 888, 9257

b.- dim 1521, 3709, 6742

b.- e 445, 462, 1765, 2300, 2353, 2630, 5444, 6375, 8764

b.- ed 7070

b.- edi 7178, 7180

b.- em 3715, 5956

b.- emiz 3290

b.- er 191, 6784, 8375

b.- ermiz 3969

b.- esiz 2286, 894

b.- etin 3982

b.- geli 472

b.- gen 138, 215, 232, 289, 290, 2916, 3270, 4117, 42, 5753, 2625

b.- gendey 9088

b.- genge 1400

b.- genim 3224

b.- geninşe 3408

b.- inse 2504

b.- ingizşi 7966

b.- ip 1175, 1395, 1720, 1953, 1984, 2100, 2103, 2109, 2111, 217, 2348, 2361, 2672, 3013, 3173, 3193, 3786, 3897, 3993, 4612, 5415, 6126, 6208, 6466, 6473, 6524, 7290, 7498, 7913, 7915, 7927, 7969, 8274, 8974, 9083, 9160

b.- ipti 4826, 8272, 88

b.- me 3686

b.- medi 4460

b.- medim 1567, 1939, 5042

b.- meding 4095

b.- mek 2272, 46, 6500

b.- mepti 4438, 8081

b.- mes 1142, 3382, 5350, 640, 7704

b.- mesengder 129

b.- mespiz 191

b.- mestikten 4099

b.- mevşi 1747, 2433, 887

b.- mey 1349, 1490, 1722, 1724, 1738, 1778, 2448, 2762, 3177, 3479, 3734, 476, 4883, 5445, 549, 572, 5747, 6369, 6498, 6635, 6886, 7148, 7217, 7645, 8237

b.- meydi 3763, 6386, 6602, 6603

b.- meymin 3687, 5145, 5548

b.- meymiz 2297

b.- meytin 5152, 6750, 7262

b.- se 1211, 197, 5702, 9107

b.- sek 8855

b.- seng 5068

b.- sengiz 1136

b.- sin 1236, 6619, 6659

bildir- Bildirmek, haber vermek.

b.- di 3261, 6113, 6178, 8881, 9235

b.- gen 3272, 9125

b.- genin 6477

b.- ip 5858, 7195, 926

b.- ipti 3252

b.- me 6136
b.- mey 1229, 2487
b.- meyin 6137
b.- meymın 6133
b.- meysing 4268
b.- se 4339
b.- sem 6134
bildirüv Bildirmek, haber vermek işi;
bildirme, haber verme.
b.+ de 5857
bilek Bilek.
b.+ imnen 1788
b.+ inen 1257
bilgiş Bilgin, bilgili.
b.+ terim 2299
bilgiz- Bildirmek, haberdar etmek,
sezdirmek.
b.- bedi 1618
bilğayniy va rasiy Ar. Tamam, olur, peki;
peki, olur, tamam.
b. 1705
bilikti Bilgili, okumuş, öğrenim görmüş
(kimse).
b. 4014, 450
bilim Bilgi, bilim, ilim.
b. 102, 267, 291, 3658, 3982,
5722, 7981, 86, 9153, 9163, 95, 974
b.+ i 9193
b.+ ine 2326

b.+ men 9181
b.+ ning 1115
bilimsiz Bilgisiz, cahil.
b.+ der 8861
bilin- Bilinmek, anlaşılmak, görünmek.
b.- begen 6700
b.- bes 8156
b.- bey 2500, 3186
b.- beytin 3066
b.- di 2903, 3334
bilis- Birbirini tanımak, tanışmak.
b.- e 4083
b.- ermiz 3978
b.- ip 6486
b.- ipti 7941
b.- ken 7946
b.- keni 7236
b.- pegen 7235
b.- ti 4097, 880
bil külliyyat Ar. Tamamı ile, büsbütün.
Bütün ile, tamamen.
b. 2090
billahi Ar. Allah'ın adıyla (yemin).
b. 5056
billur Ar. Billur, kristal.
b. 8586
bilte Ar. Fitol.
b.+ men 274

bilüv Bilme, anlama, öğrenme.

b.+ ge 2586, 3520, 4850, 5594

bina Ar. Yapı, bina.

b. 5429, 8278

bip-birdey Çok benzer, tamamen aynı.

b. 382, 465

bir Bir sayısı, eşit, aynı.

b. 1024, 1028, 1037, 1038, 1041, 1068, 107, 1071, 1072, 1076, 111, 1110, 1151, 1167, 1183, 119, 1190, 1199, 1209, 1217, 1263, 1275, 1294, 130, 1322, 14, 1401, 1411, 1426, 1447, 1448, 1457, 1459, 1468, 1494, 1498, 160, 1629, 1636, 1649, 1669, 1681, 1686, 1715, 1743, 175, 1769, 1774, 1790, 1795, 1798, 1799, 1820, 1839, 1863, 1865, 1930, 1965, 2009, 210, 2132, 2141, 2157, 2170, 2225, 2262, 2288, 23, 2317, 2321, 2341, 2344, 2350, 2368, 2374, 2377, 2379, 2391, 2393, 2403, 2411, 2449, 2460, 248, 2481, 2488, 2496, 2525, 255, 260, 2600, 2602, 266, 2670, 2700, 2714, 2744, 2763, 2768, 2774, 2800, 2804, 2806, 2819, 2834, 2848, 294, 2946, 2949, 2952, 296, 2993, 3033, 3057, 3065, 3084, 3086, 3091, 313, 3136, 3143, 3154, 3155, 3165, 3198, 320, 3201, 3235, 3250, 3308, 3313, 3319, 3323, 3331, 3333, 3372, 3392, 34, 3403, 3405, 3438, 3472, 3476, 3515, 3516, 3557, 359, 3606, 3620, 3622, 3624, 3626, 363, 3642, 3643, 3655, 3657, 3659, 366, 3660, 3664, 3666, 3669, 368, 3680, 3681, 375, 3752, 3761, 3777, 3790, 3806, 3847, 3907, 3947, 3955, 3965, 4003, 4033, 4046, 4078, 408, 41, 411, 4144, 4151, 4156, 4198, 420, 4202, 4229, 4309, 4323, 4327,

4334, 4339, 4392, 441, 4410, 4419, 4427, 4463, 4473, 4478, 4479, 4481, 45, 451, 4517, 453, 4533, 4534, 4543, 4558, 4595, 4609, 4633, 467, 4672, 4704, 4719, 4725, 475, 4814, 4815, 4816, 483, 4848, 4856, 4873, 4882, 4887, 4916, 4920, 4923, 4927, 4932, 4951, 4956, 4959, 4960, 4963, 4969, 4970, 4990, 5006, 5017, 5035, 5047, 506, 5094, 5103, 5106, 5128, 5132, 5135, 515, 5152, 5157, 5163, 5227, 5228, 5231, 5236, 5241, 5259, 5282, 5284, 5307, 5314, 5322, 5328, 5387, 5401, 5403, 5417, 5428, 5440, 546, 5498, 5519, 5537, 5547, 5554, 5579, 5695, 5754, 5756, 5783, 5800, 5805, 5846, 588, 5942, 5947, 5984, 6012, 6029, 6051, 6071, 6127, 6151, 6157, 6158, 6197, 6198, 6199, 6211, 6226, 6297, 6307, 6332, 6362, 6364, 6374, 6383, 6392, 6410, 6428, 6451, 6467, 6483, 6490, 6508, 6531, 654, 6542, 6546, 6549, 6559, 6574, 6583, 6587, 6605, 6608, 6609, 6621, 6623, 6641, 6645, 6702, 6734, 6754, 6765, 6814, 6837, 6843, 6859, 6880, 6884, 6900, 6911, 6916, 6920, 6927, 6928, 6944, 6952, 6977, 6982, 6987, 6989, 7007, 7011, 7039, 7055, 7071, 7083, 7121, 7123, 7147, 7157, 7177, 7183, 719, 7195, 7206, 7219, 7250, 7256, 7261, 7288, 7292, 7301, 7324, 7330, 7350, 7369, 7373, 7383, 741, 7427, 7439, 7483, 7499, 7511, 7513, 7533, 7538, 7539, 7550, 7561, 7565, 7574, 7592, 7623, 7624, 7670, 7673, 7693, 7694, 7698, 770, 771, 7717, 7720, 7728, 775, 7751, 7783, 7787, 7788, 7803, 7825, 7845, 7880, 7885, 7891, 7908, 7909, 7926, 793, 7946, 7968, 7971, 7982, 7990, 7998, 8030, 8034, 8042, 8043, 8050, 8052, 8083, 8120, 8129, 8140, 8146, 8149, 8212, 8235, 8265,

8276, 8277, 8278, 8292, 8318, 8334, 8340, 8348, 8356, 8358, 8386, 8394, 8398, 8400, 8402, 8407, 8426, 8432, 8438, 8439, 844, 8440, 8447, 8520, 8528, 8548, 8553, 8577, 860, 862, 8624, 8643, 8647, 8651, 8654, 8657, 8698, 8729, 8758, 8782, 8790, 883, 8878, 8960, 9026, 9033, 9038, 9057, 906, 9067, 9080, 9130, 9146, 9214, 9236, 9240, 9248, 93, 9300, 9305, 9307, 968, 993, 999

b.+ di 6326

b.+ er 2556, 2558, 2761, 502, 6442, 8973

b.+ i 2039, 2120, 4185, 4389, 4434, 4444, 4500, 4576, 466, 4689, 4761, 4941, 4948, 5011, 567, 6205, 775, 7782, 7921, 8303, 8305, 8338, 8359, 8992, 8998, 2905, 2906, 2971, 486

b.+ imiz 4143

b.+ in 377, 2393, 3799, 3944, 4291, 4659, 8109, 8128, 8283, 8393, 8829, 9221, 9232, 9242

b.+ ine 2874, 3301, 489, 8416

b.+ inen 2866, 466, 376

b.+ iniki 489

b.+ ining 4851

b.+ ing 4386

birajola Kesin olarak, kesinlikle, tamamen.

b. 7735

birak Ancak, ama, fakat, lâkin.

b. 1627, 2347, 2481, 2623, 2667, 3075, 4051, 478, 4908, 5028, 5328, 6449,

7234, 7896, 7982, 8216, 8626, 8808, 8913, 9145, 9296

b.+ ta 7426

bir-ağ Sadece bir.

b. 260, 4816, 5851

biraz Biraz, az miktarda.

b. 1277, 1791, 1794, 2104, 2316, 2657, 3113, 3452, 3469, 3775, 4069, 4111, 4118, 4281, 4306, 4308, 5111, 5125, 5461, 5489, 5536, 5747, 5919, 6311, 674, 6857, 7091, 7111, 7324, 7325, 8317, 8352, 8368, 8442, 8529, 8611

bir-biri Karşılıklı olarak bir diğeri, birbiri.

b.+ n 7368, 8713, 8987, 8748

b.+ ne 1648, 2677, 288, 4130, 6955, 6957, 6961, 7143, 9075, 8931, 8984

b.+ nen 6066

birde Bir seferinde, bazen, ara sıra, bir seferinde, bir defasında, bir gün.

b. 3617, 3662, 4920, 564, 8271, 9040

birde-bir Hiçbir zaman, hiçbir.

b. 2076

b.+ i 376

birdeme Bir şey, belirsiz bir nesne.

b.+ ni 7134, 7386

birdey Aynı, eşit.

b. 369, 384, 455, 469, 534, 421, 1074, 2742, 2843, 2853, 3703, 3706, 5442, 5448, 6125, 6627, 7359, 7696, 7831, 7853, 8558, 8639

birer Birer, sayılı, az.

b. 133

birese Bir... bir..., bazen, ara sıra.

b. 3642, 4517, 8116

birev Biri, bazısı.

b. 118, 2662, 377, 378, 3746,
3767, 3989, 4297, 4298, 4553, 5291, 5297,
5298, 6327, 6613, 6616, 6879, 8092, 8152,
8152, 9098

b.+ den 6613, 6878

b.+ di 6326, 7488, 8418

b.+ diki 6807

b.+ dîng 9031

b.+ ge 5944, 6008, 6807, 9031

b.+ i 1020, 1383, 1634, 1635,
1637, 1933, 2120, 4299, 4497, 5011, 5029,
7813, 7826, 7828, 7832, 7836, 7837, 7856,
7922, 8830, 2857, 2866, 2906, 2973

b.+ in 1633, 339, 3799, 4948

b.+ ine 967

b.+ inen 1298, 4497

b.+ inîng 488, 775, 8208

b.+ ler 1653, 6614

b.+ lerden 6616

b.+ lerdî 3013

b.+ leri 492

birge Birlikte, beraber.

b. 1286, 1363, 1366, 1573, 272,
2808, 2979, 3498, 3503, 3656, 3665, 3710,
4077, 5143, 5483, 6890, 751, 789, 1818

birgeles- Birleşmek, bir arada olmak.

b.- ip 8527

birik- Birikmek, birleşmek, toplanmak

b.- ip 5820

b.- ken 4456

birin-biri Birbirini, birbirlerini.

b. 1704, 3240, 3904, 4089, 490,
6907, 7366, 8599

b.+ leri 8623

b. + n 8059

birinşi Birinci.

b. 1613, 2468, 4019, 4268, 4363,
6279, 7236, 803, 9111

b.+ dey 4302

birjolata Kesin olarak, kesinlikle,
tamamen.

b. 4545

birķatar Birçok, bir hayli.

b. 4074, 5689, 6115, 9306

birles- Birleşmek, ittifak kurmak.

b.- ip 9191

birneşe Birkaç, biraz.

b. 1293, 3506, 3513, 4647, 5043,
5129, 5630, 5640, 5774, 5792, 6295, 8314,
85, 8871, 8928, 8930

birtalay Bir hayli, epey.

b. 1404, 5933, 7487, 7578, 7962,
8907, 9177

birte-birte Bir bir, yavaş yavaş, parça
parça.

b. 3613, 7047, 729, 8121

birtin-birtin Yavaş yavaş, yavaşlama.

b. 8699

biryeke Bir iki, birkaç.

b.+ den 8578

bismilla Ar. Besmele.

b. 8542

bismilla lâ havla Ar. Allah'ın adıyla, ondan başka güç-kudret yok.

b. 3139

bit- 1. Bitmek, tükenmek.

b.- ip 389, 490, 3918, 3941, 4574, 7318, 813

b.- ipti 3628

b.- ken 1278, 2986, 2988, 6399, 645, 7808, 7809, 790, 9274

b.- kende 3623

b.- kenşe 8711

b.- pegen 2402

b.- pegendey 4434

b.- pek 2101

b.- pes 1576, 2482, 3382, 5916, 8621

b.- peydi 2480

b.- sin 5504

b.- ti 1016, 1524, 2896, 4591, 5744, 5772, 8353, 8437, 8519, 8771, 8773, 9231

b.- tim 4418, 5500

b.- ting 5818

2. Hazır hâle gelmek.

b.- ip 240

b.- kenşe 2143,

3. Yetişmek, büyümek, bitmek.

b.- ip 8253

b.- tik 97

b.- ken 3346

4. Ortaya çıkmak, peyda olmak.

b.- ken 2985, 3003, 3667,

b.- pedi 3667

bitevli Kapalı, deliği olmayan.

b. 2008

bitir- Bitirmek, tüketmek.

b.- di 481

b.- dim 5498

b.- em 4905

b.- gen 383, 439, 7377, 8366

b.- ip 3835, 642

b.- mes 7877

bitirüv Bitirme, tüketme.

b.+ ge 6328

bitüv Bitme, tükenme.

b.+ de 2974

b.+ imen 272

biy Bey, kadı.

b. 6991

b.+ ge 2214

biyigirek Biraz yüksek, yüksekçe.

b. 2987

biyik Yüksek, şanlı, ulu; yukarı.

b. 1683, 2262, 3634, 3856, 4051,
4857, 5328, 54, 5867, 8280, 8326, 8394,
8548, 9035, 929

b.+ i 396, 4022, 448

b.+ ke 7793, 8752

b.+ ter 5870

biyikte Biraz yüksek, yüksekçe.

b. 55

biyiktik Yükseklik, yücelik.

b. 7135

b.+ i 623, 8308

b.+ in 9139

biyle İdare etmek, yönetmek, hükmetmek.

b.- di 6991

b.- gen 6784, 786

b.- p 1595, 7227, 8099

b.- seng 5183

biylik Hâkimiyet, üstünlük, idare, iktidar,
otorite, beylik.

b. 2258, 6380

biyşi Dansçı.

b. 6978

b.+ ler 8653

biz 1. Biz.

b. 100, 1097, 1862, 1865, 1880,
1881, 1886, 1888, 191, 2185, 2191, 2632,

2637, 2751, 3940, 4143, 4151, 4158, 4161,
4171, 4690, 5046, 5080, 5271, 5634, 5748,
5976, 6500, 6524, 6539, 6540, 661, 6633,
7044, 7067, 7092, 77, 7824, 7991, 8392,
842, 9084

b.+ ben 3706

b.+ benen 9077

b.+ de 3857, 7130

b.+ degi 2187, 2232

b.+ den 3438, 4150, 6532, 6697,
8436, 8912

b.+ der 2629, 5066, 919

b.+ derden 2601

b.+ derge 7875

b.+ dey 1186, 6558

b.+ di 1408, 2501, 3280, 3661,
3736, 5688, 9083

b.+ ding 1231, 199, 2202, 2279,
2621, 3352, 3735, 3796, 5044, 5814, 6056,
6073, 6077, 6643, 6700, 796, 797, 8354,
8904, 8914

b.+ ge 1099, 1118, 1318, 1411,
2221, 3061, 326, 3355, 3437, 4150, 5272,
5294, 5546, 5861, 5863, 6555, 6716, 6930,
7767, 9042, 924

2. Biz, tığı.

b. 1686

bol- Olmak, ana yardımcı fiil.

b. 1118, 1123, 1243, 1318, 1515,
1661, 1987, 2416, 4270, 4349, 4350, 4551,
4666, 6017, 7128, 7595, 867, 8932, 8936,
924

b.- a 34, 562, 2664, 2766, 2884,
3498, 3807, 3811, 4366, 5112, 5163, 5695,
5790, 5830, 5876, 5983, 6095, 6782, 7362,
7733, 8963

b.- adi 1370, 1404, 1599, 2050,
5387, 6866, 7991

b.- am 1496, 5447, 6346, 8841

b.- amın 4556, 5428, 836

b.- ar 124, 1192, 1245, 1331, 1626,
1871, 1926, 1944, 2230, 2664, 3260, 3357,
3521, 3522, 3524, 3696, 396, 3983, 3996,
4017, 4096, 4221, 4303, 4385, 5084, 5166,
5294, 6062, 6096, 6406, 6940, 7106, 7139,
719, 7200, 7579, 7596, 8465, 8785, 9203,
1223, 7996

b.- arday 9297

b.- arın 5145, 6375, 6466

b.- arının 6538

b.- armız 8511

b.- arsing 4995, 6451

b.- arsız 3696, 4160, 7240

b.- atın 6490

b.- atugın 5150

b.- ayın 6756

b.- dı 163, 28, 3087, 3125, 3197,
3204, 3209, 3237, 3251, 3264, 3307, 3325,
3369, 3379, 3380, 3409, 3476, 3696, 3800,
4099, 4208, 4437, 4469, 4609, 4716, 4744,
4797, 4852, 4888, 5061, 5099, 5111, 5123,
5365, 5410, 5520, 5550, 5551, 5592, 5604,
5606, 5799, 5805, 5841, 5842, 5844, 5908,
5910, 5916, 5997, 6004, 6006, 6027, 6105,

6316, 6348, 6396, 6577, 6595, 6623, 6716,
6820, 6915, 6917, 7141, 7217, 7405, 7459,
7480, 7565, 7586, 7587, 7619, 7636, 7662,
7670, 7841, 8078, 8106, 8181, 8182, 8193,
8209, 8212, 8225, 8324, 8486, 8595, 8600,
8654, 8669, 8725, 8756, 8906, 8907, 8929,
9089, 9091, 9098, 1139, 1160, 1233, 1237,
1309, 1343, 1481, 1493, 1516, 1528, 1580,
1737, 1751, 1766, 1806, 1962, 2054, 2352,
2353, 2410, 2642, 2667, 2736, 2973, 346,
347, 393, 591, 651, 662, 737, 803, 806,
899, 966, 973, 979, 996, 1734, 304, 2916,
1631, 4893, 7203, 7976

b.- dım 1336, 1934, 2083, 2084,
2307, 3486, 3849, 3851, 5572, 7125, 8862

b.- dık 3847, 3871, 4145, 5839

b.- dıng 5012, 5029, 5105, 5528,
5735, 5736

b.- dıngızdar 2924

b.- ğan 133, 171, 211, 1091, 1928,
2277, 2739, 2940, 3097, 3192, 3259, 3262,
3317, 3966, 4159, 4614, 4865, 5706, 5951,
6042, 6115, 6280, 6290, 6492, 6683, 7567,
765, 8037, 8040, 8144, 8237, 8739, 8918,
9039, 985, 997, 435

b.- ğanda 1412, 2096, 7560

b.- ğanday 1820, 2004, 2126,
4232, 592, 8547, 8857

b.- ğanı 303, 7577

b.- ğanıma 5055

b.- ğanın 1441, 3357, 462, 7066

b.- ğanına 5221

b.- ğanınga 5187

b.- ğanmenen 3668, 6379

b.- ğannan 3075, 6229, 8606

b.- ğansing 7443

b.- ğanşa 3529, 3531

b.- ındı 7944

b.- ingiz 1230, 3727, 6074, 6077

b.- ip 261, 1161, 1164, 1177, 1279, 1296, 1332, 1465, 1474, 1485, 1622, 1685, 1885, 1961, 1977, 2013, 2020, 2048, 2127, 2167, 2187, 2275, 2411, 2427, 2579, 2627, 2661, 2767, 2828, 2832, 2839, 2875, 2930, 2955, 2960, 3036, 3195, 3332, 3336, 3491, 3534, 3706, 3739, 3867, 3868, 3922, 4101, 4179, 4228, 4282, 4320, 459, 4719, 4720, 4774, 4838, 4866, 4975, 5020, 5086, 5135, 5160, 523, 5359, 5363, 5589, 5609, 5615, 5685, 5726, 5835, 5839, 5912, 6034, 6035, 6106, 6140, 6288, 6399, 6453, 6464, 6534, 6644, 6676, 6678, 6725, 6727, 6728, 6857, 7052, 7111, 7138, 7210, 7292, 7569, 7690, 7731, 7771, 7831, 7903, 7907, 7916, 7917, 7918, 7928, 7929, 7948, 8002, 8008, 801, 8023, 8050, 8219, 8452, 8499, 8512, 8515, 8523, 8645, 8687, 8705, 8754, 8776, 8909, 8928, 8954, 9006, 9018, 9019, 902, 9021, 9095, 9104, 913, 9192, 9213, 9231, 9263, 9274, 9312, 972, 1698, 1657, 1917, 2135, 2256

b.- ippin 8920

b.- ipti 1020, 2058, 2182, 2216, 2218, 3951, 4730, 6201, 8094, 9057

b.- ma 3070, 5386, 6092, 1780, 1936

b.- madı 3076, 4256, 4722, 5579, 5614, 6872, 6895, 8647, 8675, 1789, 3012

b.- mading 9077

b.- mağan 1491, 2770, 3029, 3372, 4200, 5195, 7803, 8755

b.- maşşı 7228

b.- maptı 92, 3563, 5678, 7029

b.- mas 238, 1588, 1681, 1722, 3456, 4018, 5062, 5546, 5883, 6064, 7097, 7130, 7192, 7196, 8944

b.- masa 1058, 1153, 1854, 2288, 2778, 4031, 4994, 5358, 5636, 5740, 5818, 5974, 6024, 6154, 6871, 7110, 7225, 7616, 7811, 8364, 8817, 8826, 8832, 9045

b.- masang 4372

b.- masın 1698, 3190, 704, 8044

b.- mastay 910

b.- mav 2453

b.- may 1089, 1092, 1619, 1924, 1941, 2378, 3127, 3202, 3548, 3561, 3768, 3904, 4134, 5023, 5506, 5514, 5666, 5782, 614, 6624, 6869, 2922

b.- maydı 1203, 1656, 4043, 497, 5081, 5128, 5881, 795, 8697

b.- mayın 1982

b.- p (**bop**) 27, 35, 187, 839, 877, 1095, 1138, 1561, 1181, 13, 1382, 1337, 139, 145, 16, 1737, 1753, 1841, 1842, 1907, 2090, 2233, 234, 2564, 2629, 2671, 2776, 2893, 2912, 2898, 2944, 2954, 2979, 2999, 316, 3263, 328, 3291, 3392, 3494, 3540, 3560, 3571, 3644, 3716, 3892, 4036,

418, 420, 4258, 4328, 4372, 4463, 4520, 4583, 4687, 4831, 4896, 492, 5056, 5123, 5212, 531, 5324, 5400, 5430, 5440, 5444, 556, 5663, 5725, 5772, 5816, 5909, 6248, 6346, 6479, 6488, 6548, 6554, 6589, 6739, 6783, 6964, 7140, 7196, 7380, 7470, 7567, 7593, 7739, 7761, 784, 7859, 7913, 7923, 7924, 7925, 7948, 815, 8184, 8221, 8368, 8445, 8629, 8689, 8694, 8781, 890, 8902, 8909, 9012, 995

b.- ptı 4881, 6591, 7574, 9005, 9132

b.- sa 236, 285, 3108, 3256, 3669, 3696, 3854, 3922, 3923, 3929, 4017, 4099, 4168, 4219, 4244, 4273, 4295, 4357, 4358, 4441, 4449, 4543, 4622, 4688, 4774, 4813, 4834, 4904, 5167, 5168, 5484, 5545, 5867, 5881, 5882, 5884, 5975, 5977, 5992, 5995, 6062, 6123, 6127, 6444, 6537, 6622, 6743, 6904, 6970, 7007, 7073, 7154, 7245, 7503, 7652, 77, 7773, 7801, 8177, 8202, 8203, 8267, 8293, 8444, 8448, 8642, 8659, 8809, 9037, 9048, 9103, 9143, 9144, 1110, 1221, 1250, 1359, 1672, 1680, 1697, 1700, 1713, 1740, 2044, 2273, 2275, 2281, 2454, 2499, 2567, 2632, 2638, 2665, 3060, 3062, 427, 460, 480, 499, 908

b.- sak 3100, 3940, 9142

b.- sam 1913, 4222, 7649

b.- saŋ 1714, 2166, 2746, 3095, 5161, 5168, 5181, 5392, 5982, 7742, 8913

b.- saŋız 1879, 6540

b.- sın 896, 2276, 417, 622, 623, 632, 638, 134, 236, 3054, 3218, 3714,

3796, 3842, 4112, 4146, 5863, 6121, 6122, 6690, 6743, 7114, 7461, 8817, 8882

bolat *Far.* Çelik, sağlam, kavi.

b. 4465, 4473, 4859, 8477, 8538

bolattay Çelik gibi, sağlam.

b. 6739

boldır- Yorulmak, bitkin düşmek.

b.- ğanda 916

bolın- Bitmek, yapılmak.

b.- badı 6222

b.- baydı 510

bolja- Tahmin yürütmek, yorumlamak.

b.- p 60, 640

boljaŋ Tahmin yürütme, yorumlama.

b. 58

bolmaşı Azıcık, ufak, küçücük.

b. 1630, 1716, 7123, 7141

boluŋ Olma, olmak işi.

b. 1599, 7035

b.+ ğa 1178, 8421

bora- Tipi olmak, çok sert rüzgârla birlikte yağmak.

b.- ğan 2689

boran *Moğ.* Kar fırtınası, tipi, boran.

b. 2687, 2692, 2811, 8124

borasın Tipili yel.

b.+ da 5651

boray Vücudun kalça ile diz arasındaki bölümü, but.

b. 8497

bos Boş, dolu olmayan.

b. 2000, 5220, 7530, 8070, 8917

b.+ ka 2003

bosa- Boşalmak; özgür olmak, azat olmak.

b.- ğanın 772

b.- ğanınġ 2172

b.- p 2102, 3089, 3170, 3416, 3934, 4490, 8684

bosaġa Eşik, söve; ocak, aile, yuva.

b.+ mız 6122

b.+ sın 2674

bosan- Serbest kalmak.

b.- a 4184

b.- ğan 3829

b.- ıp 4253, 6737

b.- sam 3761

bosat- Serbest bırakmak, boşaltmak.

b.- ıp 5560

b.- ipti 7469

b.- kaşıa 2990

bota bota köz Büyük ve güzel göz.

b. 3151

boy Beden, vücut; boy.

b. 1003, 6990, 7366, 7801, 8591

b.+ da 3562, 3740, 579, 6265, 8409

b.+ daġıday 7380

b.+ dı 5096

b.+ ġa 8955

b.+ ı 3134, 7696, 8299

b.+ ım 4907

b.+ ıma 2509, 2784

b.+ ımen 7573

b.+ ın 1892, 2692, 3634, 4435, 5761, 7997, 8269, 584, 8342

b.+ ına 6845, 9093

b.+ ınan 8598

b.+ ında 4971, 5154, 6752

b.+ ındaġı 4254, 6620, 7819

b.+ ınġa 1845, 8903

b.+ ları 373, 4856, 6182, 9057

b.+ lı 3151

b.+ men 4525

boy jaz- Dinlenmek, nefeslenmek.

b. 5277

boy ur- Bir şeyin peşine düşmek, meyletmek.

b. 2512, 8591

boyın biyle- Gücünü toplamak.

b.+ ın 1595

boya- Boyamak.

b.- ğan 8967

b.- p 4950, 5570, 7720

boyaı Boya.

b. 2041

b.+ ların 2111

boyaıla- Boyamak, yazmak.

b.- p 2053

boyı Boyunca, süresince.

b. 65, 2225, 3223, 3514, 3564, 5043, 5424, 6135, 7862, 8194, 8631

boyınşa Boyunca, göre, vasıtasıyla.

b. 5071

boyjetken Buluğa ermiş kız, genç kız.

b. 8208

boyla- Uzamak, büyümek; boylamak.

b.- ğan 5902

b.- p 94, 3132, 3135, 6775

boylat- İçeri girdirmek, sokmak, batırmak.

b.- ip 6755, 6768

boyılı Boylu, uzun.

b. 1601, 520, 6979, 7220, 7357

boz 1. (at rengi) At.

b.+ dı 846

2. Açık toprak rengi, boz, çorak.

b. 1730, 8692

bozar- Bozarmak, rengini atmak.

b.- ip 1903

bögde Yabancı, el.

b. 994

b.+ si 540

böge- Set çekmek, bent yapmak, yığılmak.

b.- di 8597

böl- Bölmek, ayırmak, kesmek.

b.- gen 7857

b.- geningdi 4758

b.- ingen 4012

b.- ip 4444, 8217, 9215, 9217

b.- mey 1189, 4667

bölek Ayır, farklı.

b. 127, 407, 4853, 6066, 7562, 8261, 8386, 8595, 8596, 8854, 8919

bölekşe Ayrıca, özellikle, başka türlü, farklı.

b. 2490, 7627

bölekte- Ayırmak, parçalamak.

b.- p 7556

bölik Öbek, parça.

b. 2488

bölimşe Bölüm.

b.+ si 6123

b.+ge 7750

bölin- Bölünmek, ayrılmak.

b.- di 7602

b.- gen 8554

bölis- Bölüşmek, paylaşmak.

b.- ip 4944

bölme Oda.

b. 1931, 620

b.+ ge 9150

b.+ m 605

b.+ mde 1929, 604

b.+ me 606, 607

b.+ ning 605

b.+ si 9149
b.+ sine 1167, 3531
bölşek Parça.
b.+ teri 4165
bölşek-bölşek Parça parça, bölüm bölüm.
b. 9185
börene Rus. Tomruk, kırış; kalın, kocaman.
b. 3614
b.+ dey 3612
böri Kurt.
b. 8000
börık Börk.
b. 8050, 8052
b.+ i 8550
böten Yabancı, el, ecnebi, başka.
b. 5824
bu Bu.
b. 482, 5018
b.+ dan 14, 175, 20
b.+ dan 1018, 1586, 1591, 2265, 2389, 2394, 2773, 2858, 3049, 3107, 3469, 3761, 3769, 3797, 3953, 4018, 4272, 4745, 4886, 5005, 5033, 5062, 540, 5669, 5717, 5853, 5937, 6147, 6268, 6536, 6756, 6921, 6979, 7451, 7670, 768, 8056, 8183, 833, 8353, 841, 8590, 8646, 887, 894, 9142, 9216, 977, 989
b.+ lar 3837, 8389, 265, 287, 296, 2709, 3535, 3729, 5629, 5657, 7101, 7109,

7778, 7814, 7824, 7840, 7900, 8870, 8983, 902
b.+ lardı 2937, 2952, 3790, 3825, 8878, 8974
b.+ lardıng 2523, 306, 7816
b.+ larğa 5905, 6400, 7093, 7097, 8378
b.+ lardıngdı 6386
bugın Bugün.
b. 16, 284
buğan Buna.
b. 69, 1067, 1097, 1387, 1875, 1983, 2458, 2668, 2676, 3439, 3674, 3984, 4020, 4029, 4073, 4122, 4206, 424, 473, 4748, 4752, 5793, 6024, 6441, 6725, 6737, 6754, 7693, 7795, 8132, 8204, 8225, 8246, 835, 8838, 9161, 9177, 969
buğı Geyik, maral.
b. 245, 8001
buğ- Saklanmak, gizlenmek, eğilmek.
b.- ıp 8305
buğar Buhara şehri.
b. 23, 89, 6916, 6918, 6925, 7083, 8783, 8800
b.+ dı 5934
b.+ dıng 6985, 7066, 7071, 7093, 7105
buğara Buhara şehri.
b. 21, 3906, 3933, 5928, 9133
b.+ day 6597

b.+ ğa 5929, 5937, 6188

b.+ nı 8825

b.+ nıng 5947, 6031, 7104

buğtır- Tehdit etmek.

b.- ğandı 1368

bul Bu.

b. 1089, 1137, 1147, 1156, 116, 117, 1192, 1194, 1197, 1205, 121, 1219, 128, 1297, 1299, 131, 132, 1326, 1379, 1383, 1390, 1391, 1395, 1408, 1481, 1489, 1491, 1496, 1513, 1519, 153, 154, 1578, 1589, 1618, 1638, 1647, 17, 1846, 1855, 1867, 1869, 1886, 1919, 1923, 1996, 2033, 2086, 2088, 2110, 2149, 2153, 2171, 2180, 2188, 2195, 2234, 2284, 2309, 2380, 2391, 247, 2699, 2711, 2714, 2732, 2766, 2860, 2879, 2908, 2925, 2965, 2993, 3007, 3034, 3045, 3161, 318, 3197, 3201, 3209, 3257, 3262, 3264, 3266, 3268, 3275, 3307, 340, 3402, 3405, 3406, 3419, 3438, 3442, 3489, 3490, 3529, 3607, 3673, 3687, 3714, 3716, 3774, 3786, 3795, 3796, 3809, 3866, 3875, 3876, 3884, 3887, 3946, 3966, 4066, 4081, 4082, 4084, 4188, 4266, 4302, 436, 4367, 4397, 4437, 4460, 4469, 4536, 4574, 4581, 4628, 464, 468, 4708, 471, 4751, 4766, 4895, 4906, 4919, 495, 500, 5041, 5046, 5085, 509, 5093, 5097, 5099, 513, 5136, 5157, 5197, 5235, 5245, 5258, 5267, 5312, 5325, 5327, 5328, 5329, 5337, 541, 5412, 542, 5482, 5501, 5505, 5576, 5577, 5582, 5621, 565, 567, 568, 5697, 5704, 5707, 5753, 5784, 5800, 5809, 5856, 5879, 5889, 59, 591, 5916, 5938, 5948, 5955, 609, 61, 6117, 6144, 6181, 6183, 6192, 6275, 6312,

6333, 6337, 6345, 6352, 6373, 6463, 6559, 6589, 6644, 6645, 6646, 6667, 6668, 6670, 6680, 6721, 6731, 6742, 6747, 675, 6773, 6819, 6822, 6898, 6998, 7002, 7022, 7031, 7037, 7136, 7175, 7200, 7211, 7222, 7223, 7234, 7237, 7258, 7261, 7310, 7402, 7436, 7443, 7530, 7567, 7613, 7618, 7619, 7658, 7662, 7664, 783, 7870, 7963, 7982, 7992, 8075, 8085, 8087, 8126, 8205, 821, 8214, 8218, 8223, 8249, 8255, 8319, 8328, 8335, 8413, 8414, 8418, 8421, 8426, 8562, 8577, 8581, 8603, 8608, 8624, 8630, 866, 8693, 8696, 8720, 8725, 8753, 8755, 8786, 8789, 8799, 8805, 8841, 8845, 885, 8866, 8886, 8905, 8910, 8952, 8967, 8970, 9006, 9020, 9024, 9026, 9042, 9092, 9160, 9252, 9289, 9294, 957, 962, 985

bula- Göz yaşı dökmek, ağlamak.

b.- p 1764

bulak Bulak, pınar, kaynak, memba.

b. 278, 5098

b.+ tar 8313

b.+ tay 4546

bulay Böyle, bu şekilde.

b. 1622, 5465, 6050

bulbul Far. Bülbül.

b. 1865, 1878, 3631, 3818, 5895, 6087, 634, 7108, 7711, 8102, 8996

b.+ ı 1880, 1888

b.+ imen 2079

buldıra- Sislenmek, bulanık hâle gelmek.

b.- p 5279, 8551

bulğalaқта- Sallanarak yürümek.

b.- p 4518

buljıtpastan Değiştirmeden, aynen.

b. 509, 5072, 6408

bulkın- Silkelenmek, sarsılmak.

b.- ıp 7370

bult Bulut.

b. 143, 1856, 5756, 5757, 5759,
5761, 5770

b.+ қа 448, 8395

b.+ tan 2173, 8280, 8549

b.+ tardan 3615, 4512

b.+ tardıng 8308

b.+ tay 3794, 576

bultar- Aniden dönmek, “u” dönüşü yapmak.

b.- arlık 1666

bultsız Bulutsuz.

b. 8151

bur- Burmak, çevirmek, döndürmek.

b.- a saldı 126

b.- ayık 3526

b.- dı 1190, 2545, 7338

b.- ıp 2362, 3830, 4116, 4463,
6521, 8337, 9067

b.- may 8005

bura- Döndürmek, çevirmek.

b.- p 1630, 916, 2105

bural- Döndürülmek, çevrilmek.

b.- ıp 1849, 3239

burıl- Dönmek, çevrilmek, kıvrılmak.

b.- dı 4737

b.- ıp 5278, 7303

b.- may 6494

burıldır- Döndürmek, çevirtmek.

b.- may 1620

burın Önce, daha önce, evvelce.

b. 1018, 14, 1459, 2103, 2109,
2418, 2441, 3434, 3463, 3741, 3769, 3994,
4117, 5418, 5457, 575, 5877, 5999, 6355,
6562, 706, 7235, 7326, 838, 8755, 887, 927

b.+ nan 6278, 667, 8218

burıngı Önceki, evvelki.

b. 2066, 5008, 5419, 5834, 698,
7821, 3826, 8371, 8992, 8994

b.+ dan 1177, 1652, 1017, 3204

b.+ day 1619, 3237, 7475, 8270,
898

b.+ şa 1454, 3050, 3206, 4284

burın-songdı Hiçbir zaman.

b. 7027, 7329

burıs Bir ana yoldan ayrılan yolun başlangıç noktası, dönemeç, sapak.

b. 7120

burış Köşe.

b.+ tarğa 8066

b.+ tı 7698

burkıra- Buhar ve duman çıkmak.

b.- ğan 6903

b.- p 8502

burķırat- Buhar ve duman çıkartmak.

b.- ıp 3303, 4784

burmala- Hakikati değiştirmek; yalanı doğru, doğruyu yalan olarak göstermek, saptırmak, tahrif etmek.

b.- p 2363

burşak Burak.

b. 3958

b.+ tay 250

burşakta- Boncuk boncuk gözyaşı dökmek, domur domur terlemek.

b.- ğan 5002

buta Far. Çalı, maki.

b. 4398, 995

butak 1. Dal, budak, kol.

b.+ ina 4617

b.+ ında 4621, 4623

b.+ ka 933

b.+ ta 8619

b.+ tı 6853

2. Nesil, soy.

b.+ ın 5952

bu Etki, tesir; buğu.

b.+ ını 8103

bu- Bağlamak, paket etmek.

b.- dı 3128

b.- ğan 3414, 5237

b.- ıp 6218, 7284

budaķtat- Duman çıkartmak.

b.- ıp 3303

buıl- Paketlemek.

b.- ıp 6389

bulık- Boğazı dğmlenmek, soluk alamamak, nefesi kesilmek.

b.- kan 6040

b.- tım 8073

buyım Her trl eşya, nesne, mal.

b. 5892

buyır- Emretmek, buyurmak; nasip olmak.

b.- dı 1691, 2253, 2867, 3551, 3719, 3726, 3779, 4198, 5502, 5964, 6033, 619, 6255, 6404, 7279, 7532, 8468, 8476, 9049

b.- ğan 1132, 2158, 6365, 7509, 7512

b.- ıp 3915, 898

b.- ıptı 344, 7413

b.- sa 7775

b.- sang 6670

buyra Kırıcık (sa, yn).

b. 5898

buyrıķ Buyruk, emir, ferman.

b. 161, 1360, 2239, 2793, 3718, 5373, 5382, 5750, 6214, 6377

b.+ ınınĝ 3737

b.+ tardinĝ 6370

b.+ tı 6773

buyruk-jarlık Buyruk ile emir, ferman.

b. 2258

buz- Bozmak, tahrip etmek.

b.- ar 8003

b.- bay 798

b.- ğan 6103, 843

b.- ip 2674, 5519, 5554, 5644, 676, 2322

b.- sang 1830

buzdır- Bozdurmak, tahrip ettirmek.

b. 5952

b.- dı 5968, 5973

buzık Yaramaz, sefih, uçar; art niyetli.

b. 1192, 6280

buzıl- Bozulmak, tahrip olunmak.

b.- ğan 5959

b.- ğanday 8756

b.- ip 1914, 2778, 9176

b.- makşı 2844

b.- masa 2845

b.- may 210

b.- may 8657

bügil- Eğilmek, bükülmek.

b.- di 4398

b.- e 1276

b.- ipti 6964

bügin Bugün, şimdi.

b. 1118, 1486, 1501, 1744, 1749, 2162, 2303, 2305, 2729, 2792, 2841, 2842, 3185, 3200, 3237, 3507, 3966, 4087, 4097, 4162, 4168, 4922, 5055, 5460, 5686, 5888, 6201, 6202, 6877, 7224, 7226, 7254, 7975, 7978, 8371, 8817, 9028

b.+ de 4634

b.+ gi 2892

bük- Bükmek, kırmak.

b.- ip 608, 2462, 4542, 7727

b.- pesten 3827

bükil Bütün, tüm, hepsi.

b. 145, 2176, 2370, 2701, 2885, 3562, 3934, 5720, 5732, 6621, 6788, 6918, 7658, 8141, 8230, 8417, 8965, 9105

bükirey- Kamburlaşmak, beli bükülmek.

b.- gen 4798

bükşeng Kamburlaşma, beli bükülme.

b. 4397

bülin- Bozulmak, tahrip olmak, kirlenmek.

b.- edi 6134

b.- ip 5790

bür- Pençelemek, pençesi ile kapmak, bastırmak.

b.- ip 4473

bür Tomurcuk, pürtük.

b.+ i 3580

turp eterlik tabanının büri joğ

Kıpırdamaya mecali yok.

bürgeli Pireli.

b. 4472

büris- Buruşmak, büzülmek.

b.- ip 7687

bürke- Örtmek, bürümek, kapamak, saklamak.

b.- ydi 3612

bürken- Örtünmek, bürünmek, kapanmak, saklanmak.

b.- ip 2891

bürkit Kartal.

b. 3610, 4420, 4466, 4473, 4476, 4495, 8551

b.+ ter 4472

b.+ tey 2418

b.+ tey- ak 3518

bürüv Pençeleme, pençesi ile kapma, bastırma, sarma.

b.+ ge 3518, 4926

bütün Bütün, tam, sapasağlam, eksiksiz.

b. 3330, 3332, 3336, 3337, 4922

b.+ dey 4668

bütindel- Bütünlenmek, tamir edilme, tamamlanmak.

b.- er 3385

bütkil bk. бүкіл

b. 1370

büyi Tarantula, örümcek.

b. 2013, 8184, 8343

büyir Böğür, yan.

b.+ den 3757

büyirli İçi geniş, hacimli.

b. 8571

büyt- “Bulay et-“ yapısının kısaltmış şekli, böyle yapmak, böyle etmek.

b.- ip 2186, 2460, 2501

b.- ken 2978

b.- kenim 3852

-D-

da İki cümle veya eş görevli öge ile sonraki arasında “-den başka” anlamıyla ilişki kuran kuvvetlendirme edatı.

d. 9, 156, 171, 175, 181, 229, 265, 296, 1050, 1058, 1067, 1109, 1129, 1189, 1207, 1251, 1285, 1347, 1359, 1362, 1363, 1366, 1375, 1386, 1476, 1481, 1497, 1594, 1596, 1603, 1652, 1700, 1709, 1723, 1745, 1748, 1753, 1754, 1859, 1861, 1873, 1893, 1921, 1941, 2010, 2012, 2024, 2027, 2044, 2063, 2078, 2093, 2191, 2195, 2264, 2410, 2412, 2440, 2479, 2565, 2599, 2616, 2678, 2694, 2695, 2702, 2707, 2745, 2766, 2812, 2850, 2882, 2891, 2948, 2972, 3009, 3012, 3045, 3058, 306, 3071, 3074, 3161, 3177, 3239, 3282, 3327, 3350, 3365, 3390, 3438, 345, 346, 3483, 3546, 3553, 3554, 358, 3583, 3587, 3615, 3655, 366, 3705, 3763, 3782, 3805, 3840, 3845, 3876, 3917, 3979, 4034, 4064, 4081, 4085, 4102, 4109, 4123, 4166, 4179, 4244, 4249, 4250, 4256, 4273, 4288, 4301, 4302, 4315, 4357, 4358, 4379, 4501, 4543, 4552, 4577, 4581, 460, 4603, 4622, 4654, 4667, 4680, 4688, 4741, 4751, 481, 4813, 482, 4832, 4834, 4838, 4877,

4878, 4897, 4898, 4914, 4943, 5017, 5018, 5051, 5058, 5130, 5151, 5202, 5213, 5245, 5293, 5304, 5328, 5337, 5399, 5484, 555, 5559, 5618, 563, 5636, 5653, 5659, 5665, 5669, 5671, 5677, 5678, 5713, 5802, 5869, 5882, 5886, 5890, 5892, 5916, 5921, 5923, 5952, 5983, 6047, 6055, 6082, 6127, 6142, 6154, 6158, 6167, 6201, 6209, 6228, 6230, 6238, 6241, 6337, 6358, 6395, 641, 6417, 6418, 6445, 6476, 6527, 6536, 6629, 664, 6766, 6800, 6861, 6869, 687, 6876, 688, 6915, 6954, 7033, 7034, 7036, 7058, 706, 7074, 7079, 7090, 7109, 7110, 7117, 7126, 7131, 7141, 7147, 7152, 7158, 7162, 728, 7324, 7338, 7494, 7560, 7625, 7628, 7736, 7737, 7739, 7766, 7776, 7778, 7797, 7800, 7801, 7802, 7814, 7820, 7821, 7940, 7997, 8080, 8116, 8132, 8145, 8183, 8202, 8203, 8204, 8214, 8220, 8221, 8222, 8243, 8249, 8250, 8256, 8262, 8267, 8272, 8293, 8310, 8324, 8349, 8389, 8416, 8417, 8431, 8489, 8604, 8607, 8659, 8684, 8688, 8689, 8690, 8691, 8748, 8750, 8775, 8809, 8925, 8946, 8961, 8983, 902, 9053, 9062, 908, 9142, 9161, 9163

dabıl Ar. Davul, sinyal.

d. 2216, 528, 5316, 5535, 8889, 928

d.+ ingdı 2204

dabıs Ses, ün.

d. 18, 780, 906

dağdar- Afallamak, şaşakalmak, çaresiz kalmak, apışıp kalmak.

d.- ıp 2764

dağdarıs Şaşkınlık, kriz, çaresizlik, zorluk.

d. 350

dağı Dahi, bile, da, de.

d. 1250, 1411, 2273, 2669, 5204, 8328

dağiyanus Kişi adı.

d. 5323, 5327, 5344, 5372, 5431, 5439, 5461, 5441

d.+ tan 5560

d.+ tı 5454, 5458

d.+ tıng 5363, 5419, 5438

dal Ar. Şaşkın, şaşkınlık.

d. 1252, 346, 2135, 8512

dala Bozkır, dışarı, kapı önü.

d. 172, 2552, 4586, 4910, 660, 8690, 9019

d.+ da 66, 4193, 4879, 7823, 7850, 8692

d.+ dan 49, 5475

d.+ ga 45, 1572, 3219, 3497, 4272, 6777

d.+ nı 1296, 3722, 4302, 8537

d.+ sı 346, 3926

dala-dala Paramparça, pare pare, lime lime.

d. 8019

daladay Engin, geniş, ferah.

d. 6353

dalbasa Far. Boş çaba, boş, gereksiz.

d. 84

damıl *Far.* Huzur, rahatlık, mola, ara.

d. 526, 904, 6870, 839, 8759, 8975

d.+ dı 2554

damıl-da- Mola vermek, dinlenmek.

d.- ptı 3180

d.- ymın 3059

damıl-dan- Dinlenmek.

d.- dı 8175, 8867

dana *Far.* 1. Akıllı, bilge, dâhi.

d. 4157, 6303, 6715

d.+ mız 4157

2. Tane.

d. 7920

danışpan *Far.* Bilge, düşünür, mütefekkir.

d. 9122, 9161

d.+ ğa 4896

dangġ Şöhret, şan, nam, unvan, ün.

d.+ ı 2802, 5243, 6185, 6545, 7053, 7058

d.+ ing 2216, 5134

dap-dayın Hazır.

d. 4286

dar *Far.* Dar ağacı.

d. 2823, 2825, 2876, 3404, 3411, 3450, 3842, 7656

d.+ dı 3048

d.+ ğa 1031, 2158, 2843, 2847, 2856, 2859, 2868, 2871, 2883, 2894, 2902,

2913, 2923, 312, 319, 3383, 3395, 3408, 344, 4426, 5539, 5668, 6020

darak *Far.* Kavak ağacı.

d. 1478, 4615

d.+ tardı 8112

d.+ tıng 4617, 4623

darbaza *Far.* Dış kapı, avlu kapısı.

d. 2124, 8301, 8614, 8452

d.+ da 2121, 8995

d.+ ğa 7256

d.+ sı 8538

darı- Doğuştan kabiliyetli olmak.

d.- p 1854

dariya *Far.* Derya, deniz, büyük ırmak.

d. 28, 1742, 1783, 1807, 2372, 3664, 533, 5404, 5409, 8129

d.+ dan 1340, 5406, 5412

d.+ day 5098

d.+ ları 2526

d.+ nıng 8478

d.+ sı 3055, 5409

d.+ sın 2320

d.+ sına 1749, 1759, 5464, 554

dariya oman Umman Denizi.

d. 5409

dariyġa *Far.* Hüzün, özlem belirten söz, yazık, yazık ki.

d. 1325, 5571, 5611

dastan *Far.* Destan, hikâye.

d. 5359, 6453

d.+ darın 8802

dastarқан *Far.* Sofra, yemek (yeme, yedirme).

d. 1169, 3155, 3554, 7360, 7944, 8039, 8168, 8178, 8580, 8590, 8592

d.+ da 2489

d.+ dar 7015, 7019

d.+ dı 7018, 8597

d.+ ğa 3157, 8588, 8637

d.+ nan 3597

d.+ nıng 1436, 3161

dat Eski zamanda yüksek dereceli kimselerden, söz söylemek, fikir bildirmek için izin alma.

d. 2880

dav *Ar.* Dava, kavga, tartışma.

d.+ dan 1032

dava *Ar.* Deva, çare.

d. 2220, 2384, 8785, 982

d.+ sı 6667

d.+ sın 1808, 6717

dava- *köngil* **dava-** Razi olmak, gönlündeki şüpheyi yok etmek.

d.- p 5168

davıl Fırtına, boran, tufan.

d.+ day 1540

d.+ dağı 8743

d.+ ğa 4260

davis Ses.

d. 6894

d.+ ı 6421, 6950

d.+ imen 4672, 4973, 5775

d.+ ın 5776

d.+ inan 5779

d.+ ınıg 5771

d.+ pen 4514

d.+ tar 8072

d.+ tarı 1665, 4946, 5764, 5765

davısta- Seslenmek, bağırarak.

d.- p 7511

davlas- Davalaşmak, çekişmek, tartışmak, atışmak, iddialaşmak.

d.- ıp 4945

davırık- Yüksek sesle konuşmak, bağırıp çağırmak.

d.- kan 4946

daya *Far.* Hizmetçi.

d. 1695

d.+ ları 1969

d.+ sı 1701, 1741, 3257

d.+ sına 1691, 1739, 3252, 3253

d.+ sinan 1951

dayar *Ar.* Hazır.

d. 610, 4189, 5888, 5891, 6774, 7042, 7052, 7140, 8480

dayarla- Hazırlamak.

d.- p 1204, 1226, 9155

dayarlan- Hazırlanmak.

d.- ıp 256, 266, 276, 1975, 4041,
4055, 5091, 5432, 7062, 7457, 7915, 5095

dayarlık Hazırlık.

d. 6976

dayın Ar. Hazır

d. 171, 1218, 3062, 3078, 5716,
6056, 7154, 8639, 8705, 9111, 982

dayımdal- Hazırlanmak.

d.- ar 1400

d.- dı 8887

d.- ğan 2119

dayımsız Hazır değil.

d.+ ğa 8949

dāl Ar. Tam, doğru, net, tıpatıp, tastamam,
aynen.

d. 107, 1604, 2126, 2134, 2186,
2190, 2352, 2534, 3532, 4535, 4727, 5344,
5436, 5443, 5445, 5576, 6166, 6331, 6489,
6785, 7323, 8556

dālel Ar. Delil, kanıt.

d. 3439

d.+ di 7519

dām Ar. Yemek, aş, tat.

d. 390, 1038, 7779

d.+ in 1760, 267, 1132

dāmdi Tatlı, lezzetli, çekici.

d.+ lerin 1713

dāneker Far. Ara bulucu, uzlaştırıcı.

d.+ dey 4044

dāpin Ar. Defin.

d. 5459

dāpter Ar. Defter.

d.+ inen 4899

dāraja Ar. Mertebe, derece, seviye,
kategori; övünç.

d. 5886

d.+ da 6246

d.+ ğa 962

d.+ sın 5362, 7089

dāret Ar. Taharet, temizlik; abdest.

d.+ pen 1405

dāri Ar. İlâç.

d. 2219, 409, 9182, 9247, 9255

d.+ den 4206

d.+ lerdi 9201, 9206

d.+ ni 9271

d.+ ning 9194, 9232, 9242

d.+ si 3638, 5582

dāriger Ar. Doktor, hekim, tabip.

d.+ ler 7455

d.+ lerge 6543

dāris Ar. Ders.

d.+ in 9229

dārūviş Far. Derviş.

d. 1246, 1350, 1933, 1935, 3543,
3723

d.+ ke 7483

d.+ ten 1309, 2695
d.+ tîng 1327
dâstür *Far.* Âdet, gelenek, an'ane.
d. 2260, 7907
d.+ inş 5591, 602
d.+ lerin 6223
d.+ men 922
dâv *Far.* Çok büyük, iri, devasa, dev.
d. 147, 157, 166, 4923, 4935, 6415, 690
d.+ dîng 2288
d.+ ge 7212, 9029
d.+ ler 4940
dâvir *Ar.* Devir, zaman.
d.+ de 8799
dâvit Kişi adı.
d. 131, 139
d.+ tîng 133, 136
dâvitulı süleymen Kişi adı.
d. 3671
dâvlet *Ar.* Zenginlik, talih, şans, baht.
d. 4898, 5473, 5881, 6617
d.+ i 7258
d.+ ime 7323
dâvletti Zengin, devletli, varlıklı.
d. 587, 1100
d.+ ge 7162
dâvren *Ar.* Hayat, ömür, zaman, çağ, devran.

d. 2148, 8352, 8442
däyek Malûmat, bilgi, veri, kanıt.
d.+ ine 6114
d.+ inge 6270
däyim *Ar.* Daima, her zaman.
d. 5038
de İki cümle veya eş görevli öge ile sonraki arasında “-den başka” anlamıyla ilişki kuran kuvvetlendirme edatı.
d. 4, 1040, 1077, 1078, 1080, 1086, 1095, 1196, 1221, 1223, 1226, 1400, 1492, 1512, 1531, 1539, 154, 1553, 1565, 1599, 1627, 1643, 1644, 1667, 1673, 1678, 1725, 1737, 1747, 179, 1831, 1859, 1862, 187, 1890, 2002, 201, 2021, 2030, 2056, 2062, 2132, 2194, 2233, 2275, 2308, 2393, 2451, 257, 259, 2613, 2626, 2628, 2632, 2637, 2644, 2684, 2718, 2723, 2742, 2758, 2781, 2834, 2843, 2845, 2847, 2853, 289, 2894, 2923, 294, 2980, 300, 3005, 3027, 3060, 3062, 3098, 311, 3120, 3143, 3154, 3187, 3330, 3332, 3364, 3367, 3397, 3399, 3440, 345, 3500, 3550, 3563, 3567, 3573, 3574, 3586, 3666, 367, 3672, 3696, 3708, 3762, 3763, 3801, 3808, 381, 384, 3843, 3865, 3924, 3947, 3958, 3995, 4040, 4099, 4143, 4171, 4192, 4196, 4212, 4215, 4216, 4236, 4242, 4244, 4270, 4347, 4368, 4370, 4400, 4426, 4430, 4433, 4434, 4440, 4441, 4449, 445, 4462, 454, 455, 4555, 4574, 459, 4712, 4761, 4804, 4851, 4855, 4895, 4989, 4993, 5004, 5086, 5123, 5128, 5159, 5183, 523, 5235, 5255, 5272, 5294, 5306, 5375, 5384, 5407, 5423, 5509, 5659, 5671, 5676, 569, 5702, 578, 5781, 579, 5814,

5886, 5889, 5890, 5892, 5976, 6029, 6067, 6070, 6091, 6129, 6130, 6153, 6167, 6182, 6199, 6202, 6250, 6254, 6260, 6274, 6285, 6296, 6331, 6419, 6450, 6463, 6516, 6524, 6543, 655, 6559, 6599, 6615, 6659, 6766, 6769, 6783, 6814, 6815, 684, 6919, 6941, 7024, 7067, 7069, 7078, 7092, 7100, 7104, 711, 7133, 7145, 7154, 7155, 7206, 724, 726, 7324, 7326, 7395, 7398, 7448, 7450, 7473, 7639, 7671, 77, 7753, 7806, 7811, 7815, 7836, 7839, 8013, 8080, 8081, 8125, 8137, 8172, 8201, 8226, 8229, 8233, 8247, 8253, 8324, 8376, 8398, 8428, 8469, 8557, 8628, 8641, 8665, 871, 8741, 8780, 8852, 8914, 8945, 8962, 8992, 8997, 8998, 9103, 9116, 9287, 964, 994

de- Demek, söylemek.

d.- di 1001, 120, 1209, 1523, 1580, 1627, 1721, 1767, 1814, 1831, 1890, 197, 2091, 2276, 2310, 2380, 2446, 2523, 2771, 2800, 2850, 2897, 2898, 2900, 3033, 3034, 3036, 3101, 3181, 3213, 3225, 3441, 3485, 3487, 3593, 3598, 3713, 3778, 3780, 3784, 3833, 3859, 3883, 3940, 4135, 4263, 4349, 4354, 4357, 4446, 4449, 4555, 4678, 4733, 5049, 5088, 5112, 5235, 5297, 5385, 5424, 5425, 5472, 5480, 5580, 581, 5824, 596, 6008, 6037, 6104, 6232, 6314, 6384, 6434, 6436, 6593, 6594, 6617, 6669, 6761, 7026, 703, 7161, 7180, 7192, 7222, 7302, 7435, 7445, 7452, 7530, 7583, 7808, 7872, 7873, 7875, 7877, 7947, 8135, 8376, 8436, 8541, 8645, 8853, 8942, 9082, 924

d.- dîng 5166, 6649

d.- gem 8837

d.- gen 2, 11, 57, 1158, 1166, 1374, 1393, 2294, 2465, 2579, 2622, 2774, 2819, 3007, 3103, 3405, 3633, 3684, 3836, 387, 3946, 4180, 4613, 515, 5225, 5275, 5334, 5371, 5607, 5684, 5930, 6000, 6211, 6496, 6507, 6570, 6572, 6639, 6659, 6673, 6896, 6919, 7055, 7067, 7071, 7092, 7182, 7224, 7418, 7501, 7553, 7597, 8176, 818, 8523, 8611, 8727, 8861, 897, 9127, 9128, 9130, 9145, 9239, 9240, 9253, 9283

d.- gende 1433, 1857, 1867, 1989, 3183, 3389, 4418, 4576, 4771, 5049, 5063, 571, 5831, 5885, 5999, 6205, 6550, 7169, 7464, 7496, 7888

d.- gender 8420

d.- gendeyin 1708, 1961, 2542, 5223, 7127, 7139, 9064

d.- gendi 2888, 3028, 7979

d.- genge 7632

d.- geni 1707, 7136, 7383, 7384, 7665

d.- genimiz 9032

d.- genine 5826

d.- geningde 5208

d.- genmen 3077, 3131, 5509, 7079, 994

d.- genmenen 8424

d.- genşe 1483, 4407

d.- gen 226, 6233

d.- me 5305, 6025, 6057

d.- medi 7467

d.- mes 2454, 6438

d.- mesek 4592

d.- mey 1874, 5075, 8045

d.- meyak 514, 1414,

d.- meysing 5203

d.- p 1004, 1052, 1063, 1068,
1071, 1076, 1078, 1082, 1084, 1103, 1105,
1111, 112, 1125, 113, 1150, 1151, 1152,
1154, 1161, 1192, 1197, 1200, 1220, 1221,
1227, 1228, 123, 1230, 1236, 1243, 1245,
1255, 1287, 1288, 1292, 1297, 1306, 1309,
1318, 1331, 1352, 1362, 1372, 1377, 1381,
1432, 1437, 1473, 1477, 148, 1481, 1510,
1513, 1521, 1553, 1554, 1561, 1564, 1565,
1578, 160, 161, 1622, 1623, 1661, 1705,
1722, 1756, 1758, 1793, 1812, 1833, 1936,
1937, 196, 1982, 1991, 1992, 1993, 2001,
2028, 203, 2061, 2064, 2068, 207, 2071,
2082, 2106, 2131, 2140, 2144, 2158, 2160,
2178, 2184, 2206, 2214, 2254, 2302, 2331,
239, 2419, 2437, 2438, 2475, 2483, 2491,
2511, 2519, 2544, 2595, 26, 2607, 2620,
2650, 2652, 2654, 2656, 2657, 2658, 2665,
2668, 2676, 2695, 2726, 2727, 2729, 2735,
2744, 2746, 2750, 2764, 2815, 2828, 2835,
284, 2849, 2854, 2863, 2868, 2878, 2879,
2890, 2895, 2908, 2910, 2911, 2919, 2931,
2961, 2980, 3000, 3007, 3011, 3013, 3054,
3073, 3074, 3088, 3090, 3094, 3120, 3130,
3139, 317, 3176, 3179, 318, 3205, 3217,
3219, 3226, 3232, 325, 3251, 3254, 3255,
3258, 3260, 3270, 3271, 3274, 328, 3288,
3307, 331, 3313, 3327, 3347, 336, 337,
3379, 3384, 3402, 3405, 3406, 3410, 3428,
3466, 3480, 3481, 3505, 3507, 3534, 3552,
3596, 3607, 365, 3663, 3686, 3708, 3720,

3723, 3726, 3727, 3785, 3788, 3790, 3796,
3806, 3827, 3841, 3864, 3894, 3896, 3898,
39, 3935, 3960, 3964, 3979, 3983, 3984,
3985, 3996, 4038, 4050, 4054, 4072, 4074,
4076, 4082, 4084, 4086, 4087, 4094, 4096,
4099, 4104, 4124, 4158, 4178, 4180, 4184,
4202, 4206, 4212, 4219, 4220, 4238, 4245,
4253, 4289, 4303, 4310, 4312, 4315, 4319,
4325, 4326, 4339, 4342, 4344, 4366, 4409,
4411, 4426, 4436, 4440, 4443, 4445, 445,
4453, 4469, 4513, 4524, 4539, 454, 4551,
4556, 4577, 4578, 4579, 4593, 4628, 464,
4657, 4664, 4666, 4668, 4669, 4671, 4677,
4690, 4698, 4724, 4735, 4737, 4738, 4740,
4743, 4751, 4757, 4792, 4802, 4808, 4827,
4848, 488, 4891, 490, 4919, 4933, 4940,
4944, 4972, 5003, 5012, 5014, 502, 5024,
5032, 5095, 5099, 51, 5138, 5144, 5147,
5152, 5247, 5249, 5250, 5254, 5260, 5267,
5282, 53, 5355, 5357, 5373, 5374, 5376,
5384, 5412, 5414, 543, 5446, 5447, 5474,
5479, 5493, 5496, 5541, 5553, 557, 5571,
5590, 5592, 5596, 5601, 5603, 5605, 5611,
5614, 5615, 5680, 5699, 5710, 5748, 5770,
5783, 5832, 5856, 5922, 6021, 6022, 6033,
6043, 6047, 6141, 6148, 6162, 6169, 6170,
6183, 6214, 6215, 6217, 6234, 6256, 6303,
6312, 6313, 6324, 6327, 6336, 6339, 6346,
6347, 6350, 6352, 6357, 6363, 6365, 6369,
6371, 6393, 6403, 6412, 6425, 6447, 6460,
6480, 6486, 6518, 652, 6520, 6546, 6595,
6603, 6608, 6622, 6631, 6685, 6690, 6694,
6696, 6720, 6748, 6760, 6776, 6777, 6786,
6790, 6796, 6799, 6804, 6808, 6816, 682,
6839, 6846, 6847, 686, 6860, 6868, 6888,
689, 6891, 6893, 690, 6904, 6928, 6936,
694, 6945, 6971, 6998, 700, 7002, 7004,

7007, 7013, 702, 7034, 7063, 7087, 7090,
7101, 7146, 7149, 7158, 7191, 7197, 7211,
7238, 7279, 7280, 7299, 7331, 7336, 7339,
7340, 7348, 7349, 736, 7390, 7402, 7405,
7407, 7410, 7453, 7460, 7467, 7468, 7473,
7485, 7491, 7506, 7507, 7509, 7512, 7532,
7535, 7568, 7579, 7601, 7612, 763, 7640,
7654, 7655, 7657, 7662, 7684, 7687, 774,
7769, 7775, 7796, 7798, 7805, 7842, 7854,
7890, 7899, 790, 7930, 7942, 7950, 7968,
7969, 7971, 7983, 7996, 8023, 8029, 8032,
8035, 8043, 8061, 8073, 8074, 8075, 8076,
8123, 8125, 8126, 815, 8173, 8174, 8177,
8191, 8223, 8247, 8310, 8328, 8333, 8348,
836, 8373, 8380, 8381, 8393, 845, 8465,
8471, 8507, 8510, 8514, 8542, 855, 8635,
8642, 870, 8702, 871, 8711, 8727, 8728,
8777, 8792, 8823, 8835, 884, 8845, 8882,
889, 8915, 8932, 8936, 894, 8971, 8986,
9006, 9008, 9020, 9045, 9048, 9053, 9056,
9132, 9166, 9169, 9201, 9208, 9259, 94,
960, 967, 971

d.- pti 1266, 1290, 1299, 1361,
1390, 1396, 1424, 1430, 1470, 150, 1693,
1739, 1766, 1780, 1851, 1868, 216, 238,
2415, 2580, 2581, 2712, 2965, 3117, 312,
323, 3448, 3516, 367, 3828, 3948, 4042,
4543, 4563, 4663, 5367, 5427, 56, 5984,
6009, 6068, 6159, 6168, 6172, 6406, 6779,
6782, 6900, 6970, 7039, 7200, 7312, 7371,
7415, 7459, 7567, 7577, 7598, 7851, 7972,
7993, 8090, 8189, 827, 8392, 8616, 9076,
9202, 9264

d.- r 2525, 4662, 4908, 6081, 6158,
7073, 7423, 8212, 8559, 9189

d.- se 1725, 2126, 214, 4216, 4242,
5423, 5676, 6455, 6926, 7042, 7133, 7155,
7447, 7449

d.- sek 1050, 1751, 3856, 7030

d.- seng 1226, 1239, 3068, 3187,
4186, 4361, 4430, 5177, 5360

d.- ydi 114, 1679, 2052, 2477,
2478, 3078, 3841, 392, 4827, 6021, 7424,
8762, 9129, 9292, 99

d.- ymiz 5865

d.- ysing 6777

d.- ysiz 5167

d.- ysizder 6192

d.- ytin 9, 3068, 9175

dedekte- Hızlı yürümek, yerinde
duramamak.

d.- gen 329

degender Deddiği, düşündüğü, arzuladığı
gibi, dercesine, düşünürcesine.

d. 1010, 1238, 1798, 1818, 1836,
2166, 2406, 3122, 3824, 4748, 5298, 5466,
564, 6360, 6522, 6710, 6930, 7178, 740,
7528, 7898, 8753

degiz- Dedirmek, söyletmek.

d.- edi 1810

dem Far. Nefes, soluk.

d. 1048, 1042, 1448, 243, 3582,
3911, 4431, 4565, 4572, 4605, 4871, 4910,
4958, 4974, 5021, 7184, 8667, 9237

d.+ de 860, 862

d.+ di 1970, 6824

d.+ in 3757, 4100, 4604, 4621,
4677, 5130, 6425, 8032

d.+ ning 617

demalıs Dinlenme, istirahat.

d.+ ta 8036

demde Hemen, abuk, anında.

d. 1389

den İnsan vücutu, ten.

d.+ ing 6789

dene Vücut, ten.

d. 4596, 4980, 9226

d.+ mde 4359

d.+ si 6395, 8238

d.+ sin 4487, 9246

d.+ sine 9183

densaıılık Sağlık, sıhhat.

d. 9157

d.+ tıng 3286

der der jer Tam yer, en uygun yer.

d. 6601

derek Ar. Haber, bilgi, malumat, kanıt.

d. 7668

d.+ i 8785

d.+ im 1349

d.+ in 2300, 2578, 5562

deregin al- Hakkında bilgi
edinmek.

dereksiz Habersiz, bilgisiz, malumatsız,
kanıtsız.

d. 9052

derektet- Bir şeyin doğruluğunu
ispatlamak.

d.- ti 6065

derev Hemen, derhâl, acil, çabuk.

d. 2383, 6177, 6179, 6293

dert Far. Dert, tasa, kaygı.

d. 2841, 576

d.+ i 408

d.+ in 1718

d.+ ke 409, 982, 985

d.+ tıng 6667, 6717

des des ber- İmkân, fırsat vermek.

d.- geni 1978

d.- medi 8717

des- Konuşmak, paylaşmak.

d.- ip 4065

d.- ipti 191, 7038, 9025

dev 1. Far. Dev.

d. 380

d.+ den 173

d.+ ge 3152, 4018, 8697

2. Demek, söylemek işi; deme,
söyleme.

d. 8633

d.+ dıng 319, 8596

d.+ ge 572

d.+ şı 1525

deyin Kadar, değin, dek.

d. 3525, 6077

dıbıs Ses, seda, ün.

d. 3372, 5508

d.+ ın 6792

d.+ tardı 9239

d.+ tarı 470

dıbısta- Seslenmek.

d.- may 6429

didarlas- Görüşmek, sohbet etmek.

d.- ıp 4147

dil Gönül, yürek.

d.+ men 1007

dilâfruz Kişi adı.

d. 552, 627, 650, 673, 797, 869

d.+ day 537, 677, 820

d.+ dı 535, 643, 845

d.+ ğa 595, 620, 793

d.+ ın 840

dilâfruzjan Kişi adı.

d. 721

din Ar. Din.

d. 6251, 94, 97

d.+ di 1876, 1884

d.+ ge 760

d.+ imenen 5121

d.+ in 5724

d.+ ining 2503

d.+ inşe 3575

dir dir et- Tesir etmek, kuşkulandırmak.

d. 3472

dirdekte- Donmak, çok üşümek, suktan tir tir titremek.

d.- p 2671

dir-dir Titremek, üşümek.

d. 2680

dirilde- Titremek.

d.- gen 1690

d.- p 4961, 6445, 6956, 8122

divar Far. Duvar.

d.+ ınday 8403

diyirmen Değirmen.

d.+ dey 4862

diyu Far. Masallardaki dev, peri.

d. 8519

d.+ lar 8496

diyuvan Ar. Divan.

d. 2733, 3979, 5822

d.+ dağı 2253

d.+ ğa 4053

d.+ nan 6656

diyuvanbası Divan başı.

d. 3831

doğtırlık Doktorluk.

d. 9104

dolı Sağanak, yoğun yağış.

d. 8781

domala- Yuvarlamak.

d.- dı 4589

d.- p 2427, 7806

domalan- Yuvarlanmak

d.- ıp 6836, 7817, 8675

domalat- Yuvarlatmak.

d.- ıp 586, 8113

d.- ılan 8112

dombıra Dombıra (müzik aleti).

d. 7367

dop Top.

d.+ tay 6588

dos Far. Dost, arkadaş.

d. 1004, 2281, 3240, 3241, 4896,
5079, 5084, 5935, 6674, 8559, 8902, 9091,
9105

d.+ ı 7507, 9031

d.+ ının 3217, 8467

d.+ ıla 2004, 2084, 5625, 7965

d.+ tarding 2516

d.+ tım 3668

dost Far. Dost, arkadaş.

d.+ ım 2446, 4082, 7113, 7137,
7153, 7161

d.+ ın 7991

dostas- Dost olmak, arkadaş olmak, iyi
anlaşmak.

d.- ıp 5126

d.- tı 7936

dostık Dostluk, arkadaşlık.

d. 2312, 2485, 3438, 7231, 7234,
744, 7878

d.+ ı 1017

d.+ ına 1002

d.+ ının 3087

d.+ ıla 2431

d.+ pen 3931

d.+ tın 6561

döngbekşi- (yatakta) Sağa sola dönmek,
rahatsız olmak.

d.- gen 8343

d.+ (ü)ymen 7845

dönggelek Teker, çember, yuvarlak.

d. 2315, 511

dönggelekte- Yuvarlaklaştırmak.

d.- p 2323

döp Tam, aynen, tıpatıp, tastamam.

d. 4762, 4934

döp-dönggelek Yusuvarlak.

d. 8857

duğa Ar. Dua.

d. 5591, 6707

durıs Far. Doğru, dürüst, düzgün.

d. 1333, 138, 1974, 2378, 2454,
2849, 2850, 3714, 3884, 5506, 5862, 7618

d.+ ın 2818, 2846

durıstan- Doğrulmak, düzelmek,
iyileşmek, iyi duruma gelmek.

d.- ıp 5444

duşpan *Far.* Düşman.

d. 2281, 3072, 5084, 8204, 8225, 9031

d.+ ğa 5635, 6138, 6266, 7965

d.+ ı 5345, 8821

d.+ ıma 2083, 2731

duval *Far.* Duvar.

d.+ ı 8280

d.+ ınıĝ 8282

duvalı Büyülenmiş, sihir yapılmış olan (kimse),

d. 688

duvşarlan- Denk gelmek, rastlamak.

d.- dı 7483

düken *Far.* Dükân.

d.+ de 7673, 7724

d.+ ge 7685

d.+ ine 3987, 7582

d.+ inen 5561

d.+ nen 5563

dümpildet- Gümbürdetmek, gürletmek.

d.- ıp 8759

düniya *Ar.* Dünya, âlem.

d. 101, 786, 1208, 145, 2370, 3384, 4352, 5266, 5272, 5468, 5556, 5704, 6512, 656, 7000, 7746, 783, 8096, 8107, 8110, 8417, 8561, 8616, 8780, 8839, 8857, 8860, 9026, 9034

d.+ da 1399, 2086, 4140, 4682, 6279, 6734, 6919, 7242, 738, 7754, 9243, 9267

d.+ daĝı 3959

d.+ dan 217, 229

d.+ dan 4364, 9118, 9160

d.+ ğa 100

d.+ ğa 1773, 1886, 3034, 5688, 5926, 8223, 9156

d.+ lar 1022

d.+ men 655

d.+ nı 5270, 6055, 8965, 9068

d.+ nıĝ 1130, 138, 1592, 1889, 2468, 4096, 4142, 4972, 6579, 8087, 8205, 8786, 9030, 9038, 9043, 9302

düniyalık Dünyalık.

d. 95

düniye *Ar.* Dünya, âlem, varlık, mal mülk, hazine.

d. 1460, 2562, 7910

d.+ de 4019

d.+ deĝi 6618

d.+ nıĝ 5810, 6067

düngk Pat, güm.

d. 734

düngk-düngk Pat pat, güm güm.

d. 4845

dürkin Kez, defa, kere.

d. 442, 7671

dürsilde- Gümbürdemek, gürültü çıkarmak.

d.- di 1988

dürsildet- Gümbürdetmek, gürültü çıkartmak.

d.- ip 8704

-E-

e- Yardımcı fiil.

e.- d 1433, 2230, 3996, 4337, 5162, 5285, 6940, 7082, 7273, 1486, 1662, 2158, 2909, 3424

e.- di 1071, 1121, 1128, 1196, 1465, 1488, 15, 1525, 1584, 1673, 1676, 1678, 1681, 1687, 1807, 2153, 2154, 2274, 2365, 2366, 2368, 2371, 2468, 2504, 2548, 2552, 2653, 2801, 2802, 2804, 2869, 2912, 2937, 3085, 3315, 3399, 3456, 3457, 3475, 3495, 3535, 3771, 40, 4193, 4401, 4433, 4524, 4537, 4741, 5006, 5149, 5151, 5166, 5230, 5232, 5322, 5325, 5328, 5335, 5371, 5399, 5409, 5433, 5473, 5559, 5585, 5595, 5638, 5695, 5731, 575, 576, 5931, 5950, 6007, 6048, 6098, 6106, 6147, 6275, 6279, 6361, 6468, 6470, 6471, 6478, 6500, 6560, 6607, 6631, 6678, 67, 6728, 6828, 6878, 6896, 7058, 7072, 7073, 7077, 7079, 7081, 7145, 7159, 7181, 7221, 7261, 7262, 7264, 7268, 7274, 7420, 7423, 7425, 7516, 7518, 7542, 7572, 7683, 7695, 7879, 7880, 7885, 7896, 7922, 7970, 8088, 8089, 8093, 8207, 8242, 8243, 8245, 8255, 8256, 8258, 8259, 8261, 8268, 8276, 8291, 8293, 8317, 8382, 8559, 8601, 8783, 8790, 8792, 887, 8916, 9189, 9192, 9193, 9195, 9271, 9300, 4055,

1049, 14, 309, 433, 450, 4891, 556, 5684, 6476, 711, 712, 7327, 7707, 6683, 438

e.- dik 5271, 6081, 920

e.- dim 1204, 1247, 1502, 156, 1570, 1929, 2433, 2919, 5167, 5207, 5639, 5955, 607, 6271, 6542, 7974, 9305, 9311

e.- dīng 1850, 3184, 3460, 4760, 8311

e.- ken 1059, 1076, 1085, 1086, 1088, 1220, 1278, 1313, 135, 1374, 1390, 1491, 1510, 1530, 1544, 1871, 1922, 2106, 2291, 2395, 24, 2420, 2531, 2542, 2593, 2620, 2668, 2716, 2905, 2906, 311, 314, 3327, 3337, 3347, 3405, 3496, 3607, 3764, 3949, 4058, 4059, 4063, 4064, 4380, 4442, 4450, 4646, 4648, 4705, 4753, 4754, 4756, 4775, 4806, 4843, 4936, 5014, 5052, 5053, 5275, 5310, 5367, 5456, 552, 5551, 559, 5603, 5963, 5983, 6014, 6067, 6208, 6507, 6518, 6617, 6760, 6763, 6887, 6900, 6970, 7002, 7007, 7037, 7057, 7157, 7258, 7339, 7349, 736, 7383, 7384, 7473, 7898, 7900, 7950, 8061, 8155, 8350, 9073, 9111, 9243, 971

e.- kensing 5396

e.- kendigin 5443

e.- kenin 888, 1747, 5253, 5343, 597, 7298, 9088, 9121

e.- kenine 5825

e.- kening 2723, 3186

e.- keningdi 5418

e.- kenmin 4808

e.- kensing 3312, 5300, 7438

e.- kensiz 6498

e.- mes 3954

edävîr Epeyce, bir hayli.

e. 7346

ege Sahip, iye, malik.

e.+ sin 3954

eger Far. Eğer, şayet.

e. 1211, 1533, 1606, 1740, 1830, 192, 2454, 2551, 3381, 3423, 3923, 4216, 4331, 4367, 4895, 5161, 5181, 5375, 555, 6357, 6463, 6547, 6769, 7449, 8961

egerde bk. eger

e. 5637, 6019

eges Tartışma, münakaşa, kavga.

e. 2539

eges- Tartışmak, münakaşa etmek.

e.- ti 3510

egil- Duygulanmak, için için yanmak.

e.- ed 3480

egiz İkiz, çift.

e. 24, 3655

e.+ dîng 359

ekeṽ İkisi birlikte, iki tane.

e. 2832, 3797, 4265, 4358, 4945

e.+ i 25, 93, 96, 108, 273, 285, 317, 349, 1029, 1401, 2845, 2853, 3541, 3567, 3573, 3574, 4949, 5248, 5429, 6098, 6202, 6349, 6381, 6390, 6391, 7142, 7815, 7937

e.+ i-aḵ 2076

e.+ imiz 7117, 1133

e.+ in 1680, 307, 317, 6419, 2843, 2847, 2876, 2894

e.+ inde 1402

e.+ ine 63, 3552, 7490

e.+ ining 2833, 3640, 7606, 2874

e.+ ing 127

e.+ isining 91

e.+ leri 117

ekeṽ-ekeṽ İki iki.

e. 7375

eki İki.

e. 1002, 1011, 1432, 1433, 1704, 1932, 2373, 2647, 2663, 2665, 2742, 2747, 2865, 2913, 2921, 2939, 3081, 314, 3240, 3241, 3335, 347, 3568, 3757, 3971, 399, 4015, 4097, 4100, 4263, 4271, 4313, 4348, 4355, 4362, 4541, 4614, 4665, 4739, 4797, 48, 4819, 4935, 5109, 5925, 6155, 6389, 6391, 64, 6407, 6465, 6530, 6574, 6587, 6883, 6955, 6966, 7451, 7476, 7571, 7606, 7751, 7770, 7850, 7920, 8234, 8356, 8358, 8359, 8408, 8438, 8439, 8440, 8464, 8484, 8554, 8602, 8632, 864, 8694, 8829, 8830, 8981, 9137, 9146, 4011, 4015, 4358, 6312, 6330, 5898, 5900, 5901, 5904, 3719

e.+ aḵ 2665

e.+ ler 68

ekinşi İkinci.

e. 1190, 1191, 15, 1614, 1717, 4269, 4365, 4479, 5189, 6269, 6714, 6859, 6875, 761, 7796, 804, 8212, 997, 9304

ekitalay Şüpheli, kuşku.

e. 8791

ekpetinen jıgıl- Düşmek, yere yılmak.

e. 1778

ekpettet- Yüzükoyun yatmak, yüzüstü yatmak.

e.- e 1258

ekşel- Seçilmek, ayıklanmak.

e.- ip 2798

el Halk, millet, memleket.

e. 1, 1468, 2020, 2084, 3387, 425, 460, 4790, 4999, 5648, 5816, 5820, 5907, 628, 6619, 6824, 6897, 7103, 7205, 7777, 7869

e.+ den 1378, 2149, 2450, 304, 4679, 477, 4854, 8258

e.+ derding 88

e.+ derge 7058

e.+ deri 3933

e.+ dey 659

e.+ di 5324, 8362, 9105

e.+ ding 1002, 106, 2058, 289, 5017, 5244, 5307

e.+ ge 7, 2566, 2904, 5550, 6276, 6664, 7658

e.+ i 6587, 6632, 7160, 7236

e.+ in 5927, 6170

e.+ ine 1021

e.+ ing 3351

e.+ inge 2607

e.+ siz 4224

ele- Dikkate almak, önem vermek; saygı göstermek, değer vermek.

e.- p 5997, 7563, 8855

eleng Merak, telâş.

e. 6487

elengde- Meraklanmak, telâşlanmak, ürkmek.

e.- gen 7585

eles Hayal meyal görünme, siluet, hayalet.

e. 5260, 7520

eleste- Hayal meyal görünmek, gözüne görünmek, göz önüne gelmek, canlanmak.

e.- p 4915

eli Bir parmağın genişliği.

e.+ dey 6572

elşi Elçi, sefir.

e. 147, 2221, 2568, 2725, 3919, 3967, 4023, 4049, 4067, 655, 733, 8372, 8390, 8450

e.+ ge 3715, 8372

e.+ ler 2207, 2261, 2563, 2609, 2613, 2641, 2753, 4015, 659, 752, 823, 825, 8339

e.+ lerdı 750, 2211, 2575, 2608, 2611

e.+ lerdıng 2751

e.+ leri 7869

e.+ lerin 815

e.+ lermen 2243

e.+ ni 2561
e.+ ning 8342, 8424
e.+ sine 8435
elti- Kendinden geçmek, mest olmak.
e.- p 7749
elüv Elli.
e. 400, 4787, 7351, 9150
em 1. Tedavi, şifa, iyileştirme yöntemi, çare.
e. 985, 1234, 1340, 1458, 1747, 4206, 5195, 8839
e.+ ge 1646, 6615
2. Hem.
e. 606, 3433, 4896, 4897, 9313,
emden- İyileşmek, tedavi olmak.
e.- ip 6544
emen Meşe ağacı.
e. 6239
emes “İmek” fiilinin olumsuz şekli, değil.
e. 9, 1099, 1109, 1130, 1155, 1156, 1158, 1377, 1401, 150, 1852, 1859, 1873, 1919, 1920, 1968, 2038, 2287, 2458, 2666, 2866, 2978, 3106, 3146, 3153, 3154, 3225, 3228, 33, 3330, 3457, 3490, 3523, 3639, 3673, 3674, 3676, 3855, 3879, 3965, 3966, 3968, 4292, 4368, 4383, 4409, 444, 4684, 482, 4998, 5070, 5146, 5155, 5157, 5250, 5327, 5585, 568, 5732, 5871, 5985, 5986, 5988, 6026, 6028, 6082, 6111, 6344, 6415, 6437, 6452, 6459, 6476, 6527, 6645, 6646, 6837, 6873, 6902, 7103, 716, 7234, 7436,

7530, 8251, 8283, 830, 8323, 844, 8446, 8447, 8449, 8601, 8616, 8696, 8859, 8912, 8916, 8966, 9129, 984, 993, 994

e.+ pin 2082, 4315, 5306, 6741

e.+ piz 1859, 1881

emis- Birlikte emmek.

e.- ken 5483

emşek Meme, göğüs.

e.+ tegi 2596

e.+ terin 4287

en En, genişlik, bol, çok, ölçüsüz.

e. 287

e.+ i 2372

en- Girmek, geçmek; batmak, sinmek, kaybolmak, karışmak.

e.- bedi 3362

e.- bey 8135

e.- di 202, 205, 3016, 4657, 6297, 8091

e.- edi 678

e.- er 1672

e.- etin 9183

e.- gen 1821

e.- gendey- ak 5259

e.- geni 3540

e.- ip 7253, 8542, 8681

e.- se 7349

endeşe Öyleyse, demek ki.

e. 1853, 6119, 7800, 9056

endi Şimdi, bundan sonra, artık.

e. 464, 649, 661, 789, 880, 1027,
1311, 1386, 1549, 1781, 1968, 1988, 2307,
2554, 2641, 2717, 3125, 3186, 3360, 3449,
3459, 3355, 3455, 3761, 3764, 3777, 3796,
3925, 4051, 4073, 4209, 4236, 4259, 4298,
4662, 5020, 5446, 5447, 5744, 6120, 6191,
6217, 4327, 4349, 4377, 4404, 4418, 4738,
5105, 5125, 5144, 5368, 5391, 5395, 5455,
5465, 5529, 5580, 5637, 5668, 5701, 5736,
5737, 5742, 5812, 6314, 6332, 6384, 6596,
6737, 6821, 6882, 7129, 7180, 7454, 7975,
7449, 7805, 7839, 8015, 8183, 8363, 8491,
8795, 8844, 8862 9242, 9266

endigi Gelecek, sıradaki, şimdiki.

e. 8354

endir- Sokmak, içeri almak; uygulamak,
kullanmak.

e.- di 5836

e.- gen 7881

e.- ip 348

e.- se 3527

engiz- Sokmak, içeri almak, geçirmek;
eklemek, kaydetmek; gerçekleştirmek,
yapmak, ortaya koymak.

e.- di 1520

e.- gen 983

e.- ip 1427, 5118, 8874

e.- ipti 8402

enşi Kısmet, hisse, nasip, pay.

e. 3462

enşili Hissedar, ortak.

e. 2562

entigiüv Nefes nefese.

e.+ men 2984

entik- Nefes nefese kalmak.

e.+ edi 3757

e.- ip 3581

eng Başına geldiği sıfatların en üstün
derecede olduğunu gösterir, en.

e. 2468, 3444, 4019, 5079, 5532,
568, 6279, 6329, 6618, 777, 8534, 8786,
9125

engbek Emek, iş, çalışma, hizmet; eser,
yapıt.

e. 4793

e.+ imiz 3524

e.+ in 3

e.+ ing 1698

e.+ ti 9308

enggezerdey İri yarı, yapılı.

e. 373

engire- Hüngür hüngür ağlamak.

e.- p 3475, 3477, 4239

e.- pti 2888

engkey- Eğilmek, iki büklüm olmak.

e.- di 7805

e.- gende 3082, 7343

e.- ip 546, 3081, 4670, 558, 5604

e.- se 7806

ep Eğilim, yatkınlık, kabiliyet, yetenek, çare çözüm, fırsat.

e. 1112, 8725

e.+ i 6516

e.+ in 3510, 5982

e. +ke 1244

epsız Beceriksiz, sakar.

e. 1224

er Er, erkek, yiğit.

e. 3, 1211, 1224, 1643, 1644, 1798, 1878, 2493, 2829, 2957, 2973, 3019, 3309, 3387, 3739, 3775, 3807, 3895, 3986, 400, 4001, 4014, 407, 417, 419, 4220, 4309, 4523, 4557, 4661, 4855, 5227, 5350, 5421, 5433, 5487, 57, 5805, 5806, 6226, 6361, 6381, 6457, 6583, 6626, 6627, 6659, 6814, 6979, 7061, 7070, 7178, 7182, 7309, 7480, 7497, 7499, 7523, 7525, 7534, 7925, 7935, 7942, 7961, 8045, 8160, 8233, 8240, 8375, 8383, 8480, 8577, 8831, 8885, 9048, 9080, 9246, 968

e.+ de 7873

e.+ den 6822, 8554, 9080

e.+ di 1384, 2181, 2376, 2541, 6925, 7301, 8797, 8892

e.+ dīng 2119, 2160, 2170, 2251, 3081, 5083, 5350, 5387, 738, 8374, 8798, 9289

e.+ ge 2495, 3328, 3724, 5305, 5549, 5599, 622, 6344, 7227, 9089

e.+ i 6025

e.+ im 6162, 6169

e.+ ine 160, 6003

e.+ ler 6704

e.+ lerding 401, 8991

e.+ lerge 4164

e.+ leri 2228

e.+ lerine 9049

e.+ lermen 1357, 7878

er- Peşinden gitmek, peşinden yürümek, takip etmek.

e.- di 6626, 7606

e.- e 3539

e.- edi 4522

e.- eyik 2638

e.- gen 2606, 2852, 9002

e.- gender 3328

e.- ip 1605, 1729, 2358, 3089, 4079, 556, 582, 612, 6219, 7644, 8629, 8804, 8919

e.- mes 7127

e.- se 8229

eregis- İnatlaşmak, tartışmak, münakaşa etmek.

e.- ip 6349, 7156

e.- seng 5810

e.- ti 3510, 5998

ereje Far. Kural, kaide.

e.+ men 228

e.+ ning 8105

erek Başka, ayrı, özge.

e. 1378, 2450, 4679, 4854, 6068,
8258

erekşe Fevkalâde, ayrıca, özel.

e. 1224, 2128, 2489, 3540, 7096,
8600

eresen Çok, gayet, büyük.

e. 31

eri- Erimek.

e.- gen 8299

e.- p 8215

erik Erk, irade, iktidar, istem; hak, hukuk.

e. 3538, 4446, 4686, 6258, 6447,
7773, 8829

e.+ i 2957

e.+ im 1941, 2980

e.+ imizben 3844

e.+ immen 3852

e.+ inşe 7378, 8153

e.+ ingnen 1881

e.+ ke 986

erik- Canı sıkılmak.

e.- ip 4726

eriksiz İradesiz, zoraki, gayriihtiyarî.

e. 2450, 626

erikti Hür, özgür, serbest, erkli.

e. 2960

erin Dudak.

e. 2680, 3149

e.+ e 6272

erin- Erinmek, üşenmek, tembellik etmek.

e.- bedi 5242

e.- beding 2450

e.- bey 3294, 7513

e.- sem 4

erit- Eritmek.

e.- ip 6990

e.- kende 6671

e.- pey 1726

erke Şımarık, nazlı, işveli, edalı.

e.- sin 1292

erkek Erkek.

e. 2142

erkele- Şıarmak, nazlanmak.

e.- ymin 3058

erkin Erkin, serbest, hür, özgür, bağımsız,
egemen; açık.

e. 1168, 1821

e.+ ing 1168

erkingşe İsteğine göre, içinden geldiğince,
kendince, özgürce.

e. 8363

erlik Erlik, yiğitlik, kahramanlık, cesurluk.

e. 1413, 7935

erli-zayıp Karı koca.

e. 2958

ermek Uğraş, meşgale.

e.+ i 1

e.+ ke 4

ernek Kenar, kıyı, sahil.

e.+ ine 4779, 4793

erseng-ķarsang İleri geri, öteye beri.

e. 2128, 2133, 2228

ert- Beraberinde götürmek.

e.- ip 4054, 5246, 737, 7485, 7488,
7541, 7748, 810 8528

e.- ipti 8377

erte Erken, önceden.

e. 2, 1461, 2049, 2229, 3198, 4790,
6319, 670, 6879, 747, 8361, 8880, 905

e.+ degi 3

erteden Önceden, eskiden.

e. 1, 7

ertegi Masal.

e. 1

ertek bk. ertegi

e. 9, 17

erte-keş Gün boyu, sabah akşam.

e.+ i 434

erte-keşti Er geç, eninde sonunda.

e.+ ng 6744

erteli-keş Gece gündüz, bütün gün.

e. 2128, 6479

erteng Yarın, gelecek.

e. 4, 115, 1202, 2091, 5534, 7240,
7243, 7774, 8365, 8448, 8683, 8686, 8935,
8936

e.+ ge 1206, 6877, 9028

e.+ gi 1188

erterek Önceden, daha erken, erkence.

e. 1756

ertte- Eyer vurmak, eyerlemek.

e.- p 1116

ertteveli Kendisine bağımlı hale getirmek,
köle etmek.

e. 4174, 6521

es Akıl, us, hafıza.

e. 562, 4523, 4614, 472, 6990,
7757

e.+ e 5792

e.+ i 1265, 1819, 1821, 3581,
3971, 4718, 5078, 5157, 5568, 5666, 6024,
7552, 7575, 7707

e.+ im 2037, 2785

e.+ imiz 1568

e.+ imizdi 200

e.+ in 1267, 4282, 4533, 5461,
5578, 5707, 5902

e.+ inde 6479

e.+ ine 2046, 9181

e.+ inen 6459

e.+ ing 1814, 2776, 5466, 5542,
8362

e.+ ingdi 4998

e.+ inge 5879, 7535

e.+ ke 7614, 8433

e.+ te 2392, 3218, 4292

e.+ ten 2228, 2778, 2999, 4201,
7346, 8147

e.+ teri 9021

esten tanı- Şuurunu bilincini,
aklını kaybetmek; şaşkınlığa dönmek.

e.+ ten 1495, 1502, 1735

esi ene- Aklı başına gelmek,
akıllanmak.

es- (rüzgâr) Esmek.

e.- er 8291

e.- in 8699

e.- ip 6041, 6049, 6087, 6110, 662

e.- ken 4467, 7822, 8100

e.- peydi 6034

e.- sin 6058

es-aķıl Akıl, engin bilgi.

e.+ ın 3370

ese Ar. Kat, defa, misil; pay, hisse.

e. 3056, 414

e.+ si 4430, 4754

esele- Ekleme, ilâve etmek, katmak,
ulamak; güçlenmek, kuvvetlenmek,
çoğalmak.

e.- di 4462

eselev Ekleme, ilâve etme, katma, ulama.

e.+ ge 8591

eseli Elzem, gerekli, zarurî

e. 4806

esen Sağ salim, esen.

e. 6486, 8936

e.+ inde 2957

esen-aman Sağ salim, sağ selâmet.

e. 3451

esendes- Selâm vermek, selâmlaşmak,
merhabalaşmak, vedalaşmak.

e.- ip 8346

e.- ti 6496

esep Ar. Hesap, tutum, durum.

e. 5655, 7029, 7242, 910

e.+ i 287, 315, 5054, 8302, 8543

e.+ imde 1584

e.+ in 8950

e. + inde 2958

e.+ penen 251, 286, 9202

e.+ tegi 6059

e.+ ti 3290

esep-sanaķ Hesap kitap.

e. 244

esepsiz Hesapsız, sayısız.

e. 2299, 3085, 4684, 656, 7704,
7951, 8315, 8332, 8336

esep-te- Hesaplamak.

e.- p 6059

esep-tel- Hesaplanmak.

e.- ip 5627

eser Bazı davranışları delice olan, kaçık.

e. 3581

esik Kapı.

e. 1258, 1467, 1799, 2007, 2121,
3015, 3295, 5433, 5562, 6946, 6975, 8154,
8614, 9301, 6681, 6684

e.+ i 1466, 263, 5244

e.+ in 1439, 5564, 6338, 665, 669

e.+ inde 2124

e.+ ine 2673, 5261, 5837

e.+ inen 1813, 2407, 2672, 3540,
3988, 7347

e.+ ining 6489

e.+ ing 5275

e.+ inge 7439

e.+ ke 2381, 3624, 6974, 8556

e.+ ten 1735, 1755, 2046, 2382,
2416, 3643, 6300, 6706, 6947, 8018, 8150,
8562

e.+ terding 8301

e.+ terin 2794

e.+ ti 1473, 3279, 3315, 453, 5565,
8148, 8149

e.+ ting 2111, 3302, 3625, 8014,
8560

esim Ar. Ad, isim.

e.+ i 137, 5323, 9287, 7882, 9071,
2352

e.+ im 4900

e.+ imdi 9310

e.+ imiz 2192

e.+ in 8792, 9189

e.+ ine 5838

e.+ ing 3351

esit- Duymak, işitmek.

e.- er 5151

e.- ip 1956, 2309, 2721, 2759,
3507, 3701, 5329, 5501, 5505, 6773, 697,
7061, 7067, 776, 237

e.- ipti 7055

e.- ken 2733, 3257, 3387, 5577,
6517, 8970

e.- kende 9259

e.- kender 4069, 9286

e.- kenning 8299

e.- pay 128

e.- pegen 1149, 1240, 3026, 6507

e.- pey 114

e.- peytin 5772

e.- se 3959, 6016, 6019

e.- ti 117, 2169, 4673, 7868

e.- tik 2204

e.- ting 3222

e.- tirmey 282

esitil- Duyulmak, işitilmek.

e.- di 3401, 428, 6945

e.- edi 5245

e.- ip 2699

esittir- Duyurmak, işittirmek.

e.- di 759

eskendir zulkarnayın Kişi adı.

e. 4004

esker- Dikkate almak, anmak, önemsemek.

e.- ingiz 7614

e.- ip 2800, 3180

eski Eski.

e. 9, 10, 5364, 9249

esti- Duymak, işitmek.

e.- p 1145, 1147, 1271, 1395, 2237, 2557, 2888, 2892, 3861, 3893, 3933, 3937, 5653, 5821, 5907, 6173, 6474, 683, 735, 8456, 8457, 8764, 8842

estil- Duyulmak, işitilmek.

e.- di 3009, 7660

e.- edi 9273, 9284

e.- ip 9280

e.- medi 470

e.- mes 9285

estüv Duyma, işitme.

e.+ im 861

e.+ imen 575

e.+ inş 4826

eş *Far.* Zerre kadar, hiç, hiçbir zaman, hiçbir.

e. 1099, 1497, 1618, 1698, 1919, 2152, 2283, 2300, 2460, 2789, 282, 3021, 3524, 3715, 3855, 4356, 4768, 4770, 5058, 5463, 5510, 5645, 6222, 6437, 6450, 6459, 6488, 650, 6731, 6732, 7826, 8167, 8418, 8935, 9272, 9308

eşbir Hiçbir.

e. 1212, 152, 2219, 2428, 2454, 254, 354, 43, 5230, 5586, 5676, 5827, 8419, 866, 8978, 9052, 966

e.+ evi 2675

eşbirev Hiçbir kimse.

e. 6438

e.+ ding 3415

e.+ in 3224

eşki Keçi.

e.+ dey 1104, 7585

eşkim Hiç kimse.

e. 3382, 3674, 3747, 3764, 5191, 7714, 8319, 8838, 9267

e.+ ge 1356, 4267, 4363, 4551, 498, 5463, 9204, 9213

e.+ ning 7517, 8228

et Et.

e. 6415, 8180, 8182

e.+ i 6405

e.+ in 4935

e.+ ine 3618

e.+ terin 3863, 6403

et- Etmek, yapmak, kılmak.

e. 1565, 2625, 2652, 2716, 3069, 3232, 3466, 4104, 4189, 4190, 5044, 5125, 5428, 5541, 5880, 5996, 6291, 6696, 6732, 8729, 8831, 9202

e.- e 3583, 1983, 2428

e.- edi 6931, 9105

e.- em 3663, 3962, 4191

e.- emin 4369, 5888, 769

e.- emiz 7092

e.- er 1068, 1227, 3318, 5988, 7241, 9253

e.- erlik 1202, 3580

e.- etin 6674

e.- eyin 3790, 6262

e.- ingiz 7100

e.- ip 1135, 1214, 1218, 1249, 1252, 1288, 1312, 1416, 1466, 2240, 2332, 2342, 2501, 2568, 2680, 2934, 324, 3247, 343, 3779, 3807, 3825, 3848, 4033, 4065, 4122, 4171, 4380, 4387, 4554, 4820, 4850, 496, 5076, 5106, 5122, 5240, 5269, 5309, 5437, 5502, 5594, 5621, 5623, 5707, 5714, 5819, 5987, 6050, 6061, 6155, 62, 6278, 6439, 653, 6606, 6707, 6719, 6753, 70, 7076, 7095, 7244, 7328, 734, 757, 763, 7675, 7745, 7995, 824, 8479, 8639, 8658, 8738, 8849, 8899, 910, 9109, 9113, 9219, 9230, 925, 9303, 9305, 9311, 959, 963, 5459, 6842, 1505, 1663, 3990, 2554, 543, 2806

e.- ipti 3912, 5260, 7874, 8169

e.- ken 1099, 1224, 1413, 1671, 2073, 2922, 2964, 3354, 3474, 3654, 4691, 4722, 5071, 6266, 8230, 8233, 9027, 9084, 9111, 9265, 9288, 2715, 1532, 560

e.- kende 3423

e.- kenine 7174

e.- kenmenen 5027

e.- kenning 5231

e.- kizbey 3043

e.- kizgen 1260

e.- pe 2631, 3442, 7733, 9204

e.- pedi 8644, 3361

e.- pedingiz 6653

e.- pegen 2594, 6355

e.- pegende 2551

e.- pegeni 3874

e.- pekpin 3203

e.- pengiz 4158, 4148

e.- pes 3747, 5884

e.- peseng 1533

e.- pesin 7854

e.- peske 6714

e.- pesten 1997, 6949

e.- pestey 9267

e.- pey 5, 1072, 3174, 3587, 561, 5687, 7415, 7632, 8083, 8445, 8935, 9308

e.- peydi 2477

e.- peymin 4107

e.- peysing 4364

e.- se 1193, 1415, 3693, 6766, 6941, 3367

e.- sem 56, 1410

e.- seng 1407, 4187, 6525, 6671, 7734, 7738, 5499

e.- sin 5175

e.- ti 1222, 1639, 1695, 1799, 1834, 1985, 213, 2144, 2148, 2271, 2377,

2700, 274, 32, 3205, 3472, 3661, 3754, 3758, 3802, 4068, 4091, 4322, 443, 4557, 501, 5496, 5613, 5655, 5893, 5938, 6377, 6411, 6708, 683, 6928, 6976, 7013, 7042, 7045, 7069, 7424, 745, 7520, 7525, 7720, 7889, 7891, 7935, 8022, 8074, 8127, 8172, 8264, 8278, 8321, 8333, 8389, 8593, 8643, 8651, 8668, 8693, 8878, 9066, 9090, 9161, 9272, 96, 214, 328

e.- tik 5547

e.- tim 1530, 207, 2476, 5866, 1585, 1564

e.- ting 1242, 2431, 5040, 5139, 6594, 8902

e.- tingiz 6523

etek Etek, dağ, tepe, yığın gibi yamaçlı şeylerin alt bölümü.

e.+ inde 5280

e.+ ine 2136

etkiz- Ettirmek, yaptırmak.

e.- bey 294

e.- ip 3591

etüv Etme, yapma, kılma.

e. 7247

e.+ ge 2946, 7539, 8091

e.+ ingdi 7738

e.+ men 244

ey Ey, hey.

e. 124, 2279, 2469, 3311, 3422, 3448, 3649, 3673, 3778, 3833, 3884, 3955, 4063, 4157, 4291, 4443, 5050, 5065, 5191,

5199, 533, 5345, 5527, 5542, 565, 5719, 5729, 5801, 5865, 5957, 5989, 6009, 6057, 6073, 6129, 6232, 6237, 6246, 6303, 6323, 6363, 6434, 6495, 6510, 6669, 6674, 6753, 6778, 6782, 6785, 6789, 6929, 725, 7435, 7588, 7614, 7635, 7884, 8084, 8840, 8847, 8854, 8912, 8957

ez- Ezmek, sıkmak.

e.- ip 280

ezüv ezüv tart- Gülümsemek.

e.-ip 541

-F-

fahim Ar. Anlam, derin düşünce, fikir, bilme, anlama.

f.+ dı 3984

-G-

gavhar Far. Cevher, değerli taş.

g. 585, 644, 1671, 1841, 1980, 2241, 7909, 7910, 8609

g.+ dı 1344

g.+ ın 5642

gäp Far. Konu, mesele, söz.

g. 8449

g.+ ti 6009, 9025

geje Keçi.

g. 3787

german Bugünkü Almanya'yı, Bohemya ve Polonya' nın batı bölümünü kapsayan Cermanya'da M. Ö. 3. yüzyıldan 9. yüzyıla kadar yaşayan halk ve bu halktan olan kimse.

g. 7056, 7094, 7658, 8230, 8320,
8714

g.+ da 8200

g.+ ğa 7184

g.+ ning 7084, 7185, 7193, 7336,
7667, 7672, 8279, 8351, 8385, 9022

guv-guv Rüzgârın sert estiği sırada
çıkardığı ses, uğultu.

g. 6894

gül *Far.* Çiçek.

g. 1743, 1752, 1761, 1865, 2079,
3162, 3176, 3198, 3227, 3287, 3294, 3376,
3629, 3632, 3956, 5581, 5584, 5589, 5659,
5671, 5901, 634, 7711, 7785, 794, 8095,
8650, 8996, 930, 960

g.+ der 5895, 7353, 7700, 7729,
8101, 8307, 934, 950

g.+ deri 3637, 8620

g.+ derin 8628

g.+ derining 8621

g.+ dey 1885, 2445, 3360, 3573,
372, 4636, 536, 8234

g.+ di 1878, 3400, 5587, 5599,
5601

g.+ ding 1888, 1892, 5585

g.+ ge 1769, 3492, 7108, 8103

g.+ i 1879, 1887, 2469, 684, 738

g.+ im 2289, 2511, 3885

g.+ in 914, 976

g.+ ing 794

g.+ ingizge 1003

g.+ men 1730

gül-bâyşek Bahar çiçeği.

g. 912

gülden- Çiçek açmak, güzelleşmek.

g.- ip 2486

gül-gül Canlanma, güzelleşme.

g. 1824

gülstan *Far.* Gül bahçesi.

g. 3991

g.+ da 1743, 1865

g.+ ning 1880

gürilde- Gürülmek, gürlmek.

g.- p 6894

gürs Bir şeyin aniden yere düşmesiyle
çıkardığı ses.

g. 6842

-Ġ-

ğabdiqayım Kişi adı.

ğ. 9115

ğabdilhakim Kişi adı.

ğ. 6745

ğabdinadır **ğabdiqayım** Kişi adı.

ğ. 9110

ğabdolla Kişi adı.

ğ. 1015, 1303, 876, 893, 9071, 958

ğ.+ ğa 725

ğajap *Ar.* Harika, mükemmel, şahane;
ilginç.

ğ. 190, 177, 1326, 1388, 1438, 1496, 1504, 1587, 2341, 2491, 2994, 3307, 3776, 4009, 4460, 4647, 4766, 4990, 5310, 5609, 6645, 675, 7978, 8603, 8624, 8654, 9286

ğajaybat Ar. Harika, mükemmel.

ğ. 8521

ğajayıp Ar. Harika, mükemmel, şahane.

ğ. 1492, 1796, 7195, 7619, 7983, 8947, 9020, 9126

ğalam Ar. Âlem, dünya, cihan, kâinat.

ğ.+ nıng 3071

ğalamat Ar. Muhteşem, mükemmel.

ğ. 2711, 6646

ğalım Ar. Bilgin, âlim, bilgiç.

ğ. 135, 205, 216, 1384, 1791, 1811, 1959, 2215, 2593, 2597, 2730, 2830, 3661, 3813, 4097, 4141, 4153, 4157, 4569, 493, 5037, 5088, 5155, 5365, 5621, 5825, 5873, 5939, 596, 6454, 6715, 6729, 7073, 7237, 770, 779, 792, 8084, 8126, 8202, 8216, 8306, 8885, 8900, 8959, 9118, 9122, 9210, 9256, 9260, 9268, 973

ğ.+ dar 91, 2299, 9107

ğ.+ dardan 6929

ğ.+ dardı 975

ğ.+ dardıng 2467

ğ.+ darı 2998, 693, 701, 7057

ğ.+ darın 1958, 685, 8526

ğ.+ dı 213, 2185, 2633, 3967, 8242

ğ.+ ğa 204, 2551, 2757, 3963, 2625

ğ.+ ı 1380, 2419, 2467, 2616, 723

ğ.+ ina 834

ğ.+ ing 1870

ğ.+ inga 2601

ğ.+ ingdı 2203

ğ.+ men 1364

ğ.+ nan 2557

ğ.+ nıng 212, 2581, 2591, 3467, 7223, 9042

ğ.+ sıng 5301

ğ.+ sıız 3270

ğali Ali.

ğ. 1423, 1430, 1444, 1471, 1509, 1557, 1559, 1563, 1567, 1571, 1580, 1595, 1621, 1639, 1706, 1767, 1797, 1822, 1839, 1857, 1875, 1978, 2065, 2495, 2505, 2931, 3069, 3221, 3229, 3293, 3306, 3407, 3465, 3553, 5248, 5451, 5511

ğ.+ dı 1646

ğ.+ dıng 5622, 5653

ğ.+ ğa 1695, 1814, 1825

ğ.+ jan 5101

ğ.+ ydı 1823, 2404, 5246, 5513, 5561, 5915

ğ.+ ydıng 3491, 5573

ğ.+ yıma 3572

ğaliyan Kişi adı.

ğ. 1793

ğalisina Kişi adı.

ğ. 237, 273, 31, 45, 49, 73, 1083, 1189, 1207, 1229, 1443, 1556, 1559, 1566, 1579, 1636, 1779, 1831, 1983, 2153, 2163, 2332, 2361, 2365, 2537, 2547, 2645, 2799, 2837, 2872, 2881, 2887, 2893, 2927, 2934, 3033, 3049, 323, 3359, 3397, 3409, 3476, 3479, 349, 3497, 351, 3545, 3551, 357, 3585, 3741, 3817, 3825, 3915, 3919, 3937, 3993, 4085, 4135, 4290, 4373, 4419, 4421, 4661, 4744, 5005, 5015, 5093, 5265, 5281, 5425, 5437, 5453, 5465, 5543, 5545, 5569, 5577, 5686, 5701, 5705, 5753, 5809, 6097, 6141, 6686, 6737, 6941, 7009, 7045, 7173, 7189, 7267, 7275, 7289, 7319, 7419, 7422, 7482, 7536, 7581, 7609, 7930, 7992, 7998, 8076, 8174, 8328, 8367, 8476, 8490, 8516, 8520, 8530, 8571, 8584, 8644, 8651, 8668, 8700, 8758, 8772, 8852, 8864, 8873, 8885, 8886, 8910, 8933, 8974, 9066, 9074, 9092, 9134

ğana Sadece, yalnız.

ğ. 41, 1122, 1200, 1314, 1501, 1506, 1589, 1656, 1791, 1792, 2658, 3059, 3115, 3399, 3455, 3528, 4332, 488, 4957, 500, 5455, 5575, 6311, 6734, 6837, 7226, 7982, 8317

ğanbar Ar. Amber.

ğ. 940

ğapıl Ar. Çevresinde olup bitenlerin farkına varmayan, sezmeyen (kimse), gözü bağlı, gafil, bilgisiz.

ğ. 1936, 8859

ğ.+ sîng 3354

ğapuv Ar. *ğapuv* *et-* Affetmek, başışlamak.

ğ. 3232, 3466, 6696, 6732

ğar Ar. Çukur, in, mağara.

ğ.+ ina 220

ğarış Ar. Arş, uzay, kozmos, evren.

ğ.+ ka 4506

ğarip Ar. Zavallı, çaresiz, fakir, yoksul, garip.

ğ.+ terge 6304

ğasıķ Ar. Âşık.

ğ. 1095, 1685, 1725, 1752, 1979, 2440, 2496, 3240, 3285, 3306, 3311, 3471, 3473, 4145, 4247, 523, 690, 784

ğ.+ ı 3493

ğ.+ im 2479, 3181

ğ.+ imnan 5115

ğ.+ inîng 3478

ğ.+ inġdı 7391

ğ.+ tarmen 3498

ğ.+ tı 5925

ğ.+ tîng 1733, 1749

ğaybat Ar. Gıybet, çekiştirme, yerme, dedikodu.

ğ. 8919

ğayıp Ar. Gaip, bilinmeyen.

ğ. 5623, 5363, 7203, 7976

ğazabat Ar. İstirap.

ğ. 3950, 5533, 7444

ġazal Ar. Gazel.

ġ. 1335

ġılm Ar. Bilim.

ġ. 1044, 1157, 1235, 1525, 2165, 219, 2260, 2314, 2369, 2370, 2396, 2498, 2499, 2522, 2594, 276, 279, 287, 290, 3065, 3119, 3193, 3196, 3320, 3323, 3331, 3426, 3456, 3595, 3650, 3658, 3666, 3667, 3816, 3857, 3982, 4080, 413, 4138, 4140, 5037, 5069, 5173, 5189, 5264, 5336, 5343, 5399, 5458, 5557, 5702, 5721, 5754, 5846, 5919, 5941, 6026, 6113, 6660, 6663, 693, 6999, 7051, 7059, 71, 7201, 7222, 7239, 7496, 7873, 7979, 7980, 7985, 7988, 8034, 8491, 85, 8509, 8532, 8626, 8685, 9093, 9156, 9162, 9198, 971

ġ.+ da 5052, 5053

ġ.+ darı 2370

ġ.+ dı 3333, 6655, 9117

ġ.+ ġa 2365, 6130, 6171, 836

ġ.+ ı kimiya 2369

ġ.+ ı simiya 2369

ġ.+ ı 1313, 1587, 1783, 215, 2248, 3103, 3275, 3652, 5268, 5643, 652, 7677, 7680, 8087, 8215, 99

ġ.+ ım 7182

ġ.+ ın 110, 138, 1592, 2533, 3110, 94, 97

ġ.+ ma 3131, 8193

ġ.+ inan 1594

ġ.+ inga 7989

ġ.+ ingdı 5206

ġ.+ ingız 533

ġ.+ ingızdan 3083, 7007

ġ.+ ingızding 2772

ġ.+ men 218, 221, 2330, 3199, 5438, 9182

ġ.+ menen 3653, 9288

ġ.+ nan 7221, 7883, 9196

ġ.+ ning 102, 1061, 1238, 1901, 267, 2993, 3055, 3091, 3114, 3194, 3809, 4766, 5171, 5238, 5287, 5696, 5893, 6124, 695, 713, 8273, 90

ġibrat Ar. Bir şeyden sakınmak ve çekinmek üzere ders alıp uyanmaya sebep olacak vaka ve hâl; böyle bir hâl ve vakadan ders alma, ibret.

ġ. 3842

ġizat Ar. Kadir kıymet; nezaket, edep; saygı, hürmet.

ġ. 2269, 4133

ġoy Söz arasında ya, ise, ki vs. gibi anlamlarda kullanılan edat.

ġ. 2, 1758, 1793, 1889, 2695, 3290, 3894, 3898, 4184, 4662, 4671, 4698, 4802, 4934, 4988, 5017, 5201, 5990, 6498, 6617, 6811, 7028, 738, 7506, 7507

ġulama Ar. Dâhi, bilgin.

ġ. 685

ġ.+ men 5939

ġ.+ mız 1768

ġ.+ sı 1959, 6069

ġurıp-âdet Âdet, gelenek, görenek.

ğ.+ ten 8595, 8596

-H-

haber Ar. Haber, bilgi, salık.

h. 116, 204, 2144, 2149, 2252, 2517, 2714, 2768, 3034, 3768, 434, 5245, 5321, 5467, 5669, 5677, 6089, 6212, 6382, 680, 717, 734, 7583, 7658, 8383

h.+ dı 117, 128, 2892, 5329, 5505, 5753

h.+ ğa 7870

h.+ ı 4458, 6461, 6464, 7221, 7223, 7237, 7883, 9196

h.+ in 2251, 3257, 4117

h.+ ingda 134

h.+ ladı 2334

h.+ ların 3286

h.+ lı 2302

habardar Haberli, bilgili, haberi olan.

h. 3760

habarla- Haber vermek, bilgi vermek, salık vermek.

h.- dı 2014, 3269, 3725, 4103, 5369, 5564, 7466, 7626

h.- may 9213

h.- p 111, 113, 1467, 5370, 5692, 8778

h.- ptı 1954, 5855, 681

h.- yın 5713

habarlan- Haberi olmak, malûmu olmak, bilgisi olmak.

h.- ar 3384

h.- dı 3008, 3045

h.- ıp 2885, 3299, 3419, 3805, 5333, 7056, 7871, 8873

habarlant- Haber vermek.

h.- ıp 1990, 2701, 2810

h.- kan 9261

habarlas- Haberleşmek, iletişim kurmak, muhabere etmek

h.- in 3277

h.- ıp 7434

h.- tı 2930

habarlav Haber verme, bilgi verme, salık verme.

h. 5232, 5520

h.+ ğa 5596, 8870

habarsız Habersizce, habersiz.

h. 123, 3226, 3766, 5508, 5635, 6147, 6488, 6499

habarşı Haberci, ulak.

h. 342, 2556

h.+ lar 8382

h.+ sı 5229

hakim Ar. Bilgin, âlim, ulema; yönetici.

h. 39, 1365, 2279, 5037, 5155, 5268, 6303, 6697, 6715, 7081, 7131, 8900, 9189, 9211

h.+ der 7473

h.+ dey 4001

h.+ di 8852

h.+ ge 7466

hak Ar. Hak, Tanrı.

h. 3505

h.+ ka 3386

hak kala- Allah'ın izniyle, inşallah.

hal Ar. Hâl, durum, vaziyet; güç, kuvvet.

h. 3584, 2272, 6500, 6711, 8513, 880

h.+ de 957

h.+ ge 5506

h.+ ga 6308

h.+ i 4400, 5799, 9274

h.+ im 6307, 6309, 7149

h.+ immen 3203

h.+ in 2586, 5622, 6289, 7065, 7428, 8321, 9125

hal-ahvâl Ar. Ahvâl, vaziyet, durum, yaşayış.

h.+ in 7941

halas Ar. Kurtulma, serbest kalma; kurtarma.

h. 5472

halayık Ar. Halk, topluluk, ahali, dinleyiciler.

h. 9007

halık Ar. Halk, millet.

h. 69, 177, 196, 297, 1612, 2761, 2829, 2864, 2985, 3003, 3046, 3791, 3888,

3908, 3933, 4061, 4286, 4380, 5022, 5623, 5721, 5770, 5785, 5804, 5813, 5817, 5837, 5839, 6637, 6725, 6805, 6833, 6850, 6912, 6949, 7008, 7043, 7064, 7074, 7082, 7207, 7210, 7397, 7659, 7996, 8022, 8028, 8144, 8167, 8544, 8752, 8754, 9085

h.+ ı (**halıkı**) 1615, 2733, 3758, 3979, 4117, 4118, 4284, 4765, 5822, 5851, 5909, 6813, 7056, 7870, 8033, 8320, 8839, 7600

h.+ in 3383, 1301

h.+ ina 4428, 8466

h.+ ing 5803

h.+ ka 315, 1925, 3748, 4317, 6133, 6724, 7361, 9070

h.+ tan 5219, 5797

h.+ tı 2830, 5833

h.+ tıng 318, 2220, 3008, 3029, 3820, 3928, 5218, 5799, 5801, 5836, 6610, 6722, 6733, 6921, 9169, 9261

halık katarlı Herkes gibi, sıradan insanlar gibi.

h. 1134

hamadan Yer adı.

h. 9069, 9071, 9127

haman Far. Her zaman, hep, daima.

h. 5038

hamayun Far. Mutlu, bahtlı, güzelleme, padişahlı.

h. 3294, 3296, 3311, 3347, 3480, 3162, 3227, 3287, 840

h.+ jan 2911

h.+ nıng 3258, 3501

hammam Ar. Hamam.

h.+ ğa 9279

hammam mazar Hamam adı.

h. 9175

han Eski Türk ve Moğol halklarında hükümdar, han.

h. 343, 1015, 1398, 1399, 2031, 2174, 2234, 2721, 3392, 342, 3560, 3713, 3916, 3951, 4833, 4834, 4841, 4968, 4971, 5116, 5475, 5871, 6639, 8825

h.+ dı 4837

h.+ ğa 356

h.+ ı 925, 1911, 1955, 2029, 2167, 2179, 2189, 2199, 2205, 2557, 2769, 5197, 876, 3439, 3501

h.+ ımız 1303

h.+ ina 2725

h.+ ıngdı 3929

h.+ nıng 1897, 3894, 5113, 560

hana Far. Hane, ev.

h.+ sın 7620

h.+ sına 1428, 8875

handık Hanlık, Hanın egemenliğindeki ülke.

h.+ ina 2198

hanım Hanın eşi, hatun, sultan, hanım.

h. 681

h.+ ğa 680

hanşa Han kızı, prenses.

h.+ nıng 1676

harap Ar. Yıkın, viran, bitik.

h. 6594

haris Kişi adı.

h. 237, 1367, 1403, 1407, 1419, 1428, 2169, 2181, 2203, 2247, 2251, 2259, 2541, 2793, 3299, 3301, 3310, 3328, 3329, 3377, 3425, 3605, 3611, 3713, 3965, 4082, 4083, 506, 507, 5133, 5254, 5467, 5475, 5481, 5497, 5549, 5599, 5600, 5606, 567, 5706, 5735, 601, 639, 770, 837

h.+ ımdı 5727, 5730

h.+ ka 2215, 3421, 3707, 4113, 463, 493, 5217, 545, 5495, 5515, 563, 893, 323, 388

h.+ pen 2547

h.+ penen 833

h.+ tan 1398, 3701, 4091, 5704

h.+ tı 2261, 2537, 3269, 4075, 5132, 5610, 5711, 596, 653

h.+ tıng 1365, 2337, 2409, 2735, 5699

has Ar. Has, özgü, mahsus, özel.

h. 749

hat Ar. Mektup, yazı.

h. 228, 1927, 2199, 2213, 2217, 2532, 2555, 2613, 5718, 5750, 654, 7088, 824, 8350, 8466, 8520, 8778, 8787

h.+ ı 2617

h.+ in 1963, 2574, 2577, 2615,
7084, 801, 8347

h.+ ında 7085

h.+ ıngızben 2634

h.+ ıngızdı 2619

h.+ ka 1918, 5274

h.+ tay 386

h.+ tı 1951, 2756, 2757, 758, 759

h.+ tıng 760

h  t-h  bar Yazılı veya s  zl   haber,
mal  mat.

h. 8461

h  tname Mektup.

h.+ sı 7094, 754

h  t   K  tip.

h.+ları 2947

h.+ larding 2997

h.+ sı 2954

h.+ s  n 2972

h.+ s  na 2959

h     Ar. Hava.

h. 6010, 6193, 6310

h.+ da 5975

h.+ sı 5942, 940

h    s  z Havas  z.

h. 5967

h      z  min Ki    i ad  .

h. 8466

h    h   Ar. Avlu.

h. 631

h      ng   hname destanının ba  
karakterlerinden biri.

h.+ n  ng 8415

h  y-h  y Hay hay.

h. 6043

h  yla Ar. Hile, taktik,   are,         ; usul,
y  ntem.

h. 5702, 6368, 6732

h.+ sı 9172

h  yla-  dis Uul, y  ntem, tarz, h  l   are, yol
yordam.

h.+ in 3367

h  ziret Ar. Hazret.

h. 131, 139, 5855, 6386

h.+ ining 6247

h  lakat Ar.   lme,   l    ; helak olma.

h. 5647

h     Far. Hem, ve, ayrıca.

h. 1904, 2926, 320, 5247, 705, 722

h      t Ar. Heves, niyet, arzu, gayret.

h.+ ıngning 6564

h      sa Ar. Geometri.

h. 9198

h  kayat Ar. Edeb   hik  yelerin genel ad  ,
hik  ye k  llyat  .

h.+ ın 1964

h  kmat Ar. Hikmet; harika, muhte    m.

h. 1110, 1157, 1869, 2314, 2369,
2522, 3666, 565, 7985, 9198

h.+ ın 1882

hor Ar. Cennette yaşadığına inanılan çok
güzel kız, huri.

h. 1674, 1902, 8656, 937

h.+ day 552

hoş Far. Beğenilen, duyguları okşayan,
zevk veren, hoş, iyi.

h. 3630, 3820, 4009, 8169, 8665

h.+ ı 4658, 508, 9033

h.+ ım 3060

huş Ar. Feraset, sağduyu, ileri görüşlülük,
şuur.

h.+ ı 2135

-I-

ıdıs Kap.

ı. 8582, 9179, 9244, 9252

ı.+ ka 9180, 9182

ı.+ ta 8180

ı.+ tardı 9236

ıkalas Ar. İyi niyet, samimiyet; gayret,
dikkat.

ı. 7961, 7067, 7100, 8904, 9084

ı.+ ı 1177, 7096, 7287

ı.+ ım 1708

ı.+ ımen 1162

ı.+ ın 7198

ı.+ ına 7190

ıkalastı İstekli, arzulu, hevesli.

ı. 1654, 7098

ıkşam Büyük olmayan, küçük.

ı. 7341

ıkşamdı Küçülmek, azalmak.

ı.- ıp 5378

ıkşamdı Biraz küçük, ufakça.

ı. 6157

ıktıyar Ar. İrade, arzu, istek, dilek.

ı. 1724, 1893, 2771, 5052, 5053,
782

ı.+ ım 5148, 613

ı.+ ın 2104, 9263

ıktıyarsız İsteksiz, arzusuz.

ı. 1881, 1947, 3850

ıktıyat Ar. İhtiyatlı, tedbirli, dikkatli.

ı.+ tan 7129

ı.+ tı 762

ılaj Ar. Çözüm, yol, çıkış, çare.

ı. 5256, 5507, 6823, 6942

ı.+ dıng 8941

ı.+ ı 8228, 8524

ılajsız Çaresiz, çözümsüz.

ı. 3483, 5517, 8740

ı.+ dan 1827, 2511

ılay Bulanık, duru olmayan.

ı. 704

ılayık Ar. Uygun, layık, makul, münasip.

1. 2456, 3528, 5720, 5864, 5868, 5881, 6223, 7192, 8673

ılayıktı Uygun, elverişli, münasip, layık.

1. 4734, 598, 7132, 5175, 5863, 5905, 8670

ılaysız Uygunsuz, elverişsiz, layık değil.

1. 858

ımda- İşaret etmek, mimiklerle konuşmak.

1.- ğanı 2961

ımırt Akşam vakti, akşam karanlığı, gurup vakti.

1.+ ta 4840

ımsapsız İnsafsız, kanaatsiz.

1. 4991, 7588

ımta Heves, niyet, istek, dilek, arzu.

1. 9215

1.+ m 7961

ımtalan- Arzu etmek, isteklenmek, heveslenmek.

1.- dı 8177

1.- ıp 1664, 4772

ımtık İstek, ihtiras, arzu.

1.+ ı 6577

1.+ ıng 1237

1.+ ıp 3152

1.+ kıanday 952

1.+ tı 422

ımtızar Ar. Arzu, heves, merak, ilgi.

1.+ ıng 1237

ınggay Fırsat, olanak; şart; şekil, nitelik.

1.+ ğa 7959

1.+ ı 2399, 8265

1.+ ın 2109

1.+ ına 3969, 7475, 7477

ınggayla- Hazırlamak, uygun hâle getirmek, uydurmak.

1.- p 4480

ıngkılda- İnlemek, inildemek.

1.- ğan 8072

ırğı- Atlamak, zıplamak.

1.- p 3040, 3755

ırjıy- Sırıtmak, yerli yersiz gülmek.

1.- ıp 4569

ırsılda- Soluk soluğa kalmak, fosurdamak, hırıldamak.

1.- p 4431

ırşın- Sıçramak, atlamak, sıçrayıp düşmek.

1.- sa 728

ırza Ar. Razi, memnun.

1. 896, 2082, 3392, 5123, 6006, 6534, 7043, 7991, 8831, 902

1.+ mız 4151

ırzalan- Razi olmak, memnun olmak.

1.- ıp 8163

ırzalas- Karşılıklı razi olmak, memnun olmak.

1.- ıp 7936

1.- tı 8926

ırzalıq Rızalık, memnuniyet.

1.+ pen 879

ısı- Hava sıcaklığı artmak, ısınmak.

1.- p 4393, 4875

ısıl- Bir işe alışmak, ustalaşmak, deneyim kazanmak.

1.- ğanı 2170

ısıldır- Alıştırmak, ısındırmak.

1.- dı 2422

ısır- İtmek, itelemek, sıyırmak; değiştirmek.

1.- ıp 4130

1.- ma 2730, 3428

ıskır- Islık çalmak, ıslık sesi çıkarmak.

1.- ğan 6950

1.- ğanı 8025

1.- ıp 2706

ıstan Rum. Don, iç giyim, şalvar.

1. 5304

ıstık Sıcak, ısı.

1. 1321, 4461, 5971, 6010, 6027, 6035, 6036, 6042, 6049, 6056, 6063, 6074, 6310, 6316, 8226, 8850

1.+ ına 4584

1.+ tan 4605, 6032, 6308

ışkı Yetenek, sanat; istek, heves.

1. 1718, 1742, 2436, 4183, 5628, 7310

1.+ men 4601

1.+ na 1843

ışkılı Hevesli, istekli, yetenekli.

1. 6994

ışkın- Bütün gücünü vermek, tüm gücünü kullanmak, var gücüyle bir şeyi yapmaya çalışmak.

1.- dı 4516

1.- ğanday 4122

ıza Ar. Hiddet, gazap, kırgınlık, hınç, öfke.

1. 2410, 2414, 6458

ıza bol- Sinirlenmek, öfkelenmek.

ızgar Sinir, öfke, hiddet.

1.+ men 6382

ızgarlı Asık suratlı, somurtkan, hiddetli.

1. 3278

ızgı- Çok olmak, bir hayli fazla olmak.

1.- p 6805

ızıl- Nezaket göstermek, süzölmek.

1.- a 3284

-İ-

ibilis Ar. İblis, şeytan.

i. 5729

i.+ ting 8818

ibn ğalisina Kişi adı.

i. 6233

i.+ nı 7063

ibn sina Kişi adı.

i. 17, 2105, 2467, 2541, 2644,
3669, 4120, 4141, 5131, 5745, 7223, 7283,
8380, 9154, 9296

ibrat Ar. İbret, ders.

i. 6930, 8640

ibratnama İbretname.

i. 8972, 8990, 9024

iğtiybar Ar. İtibar, saygınlık.

i. 6653

ihpa Ar. Saklanma, gizlenme, göze
görünmeyen.

i. 215, 2370, 3103

i.+ dan 9199

il- 1. Asmak, takmak; sürgülemek,
kilitlemek, kapatmak.

i.- gendey 8287

i.- ip 258, 5533

i.- mey 6227, 7204

2. Karmak, yakalamak.

i.- ermiz 3970

i.- ip 4415, 4482, 4498, 4501

ilgergi Evvelki, önceki.

i. 6530, 8998

i.+ şe 2759

ilgeri İleri, ileri doğru.

i. 2164, 3644, 44, 5879

ilim Ar. Bilim, ilim.

i.+ ine 2325

ilin- 1. Takılmak, takılıp kalmak.

i.- di 3336, 3600

2. Düşmek, ele geçmek,
yakalanmak.

i.- begen 1688

i.- di 3336, 3600

ilindir- Kapattırmak, yumdurmak.

i.- di 4957

ilinüv Kapanma.

i. 1043

iltiyas Ar. Arzu, istek, rica.

i. 2355

i.+ ım 7545

i.+ ın 7555

i.+ tan 8043

iltiypat Ar. Alâka, ilgi, ihtimam, nezaket,
iltifat.

i. 3707, 5217

ilüvde Çok seyrek, bazen, arada sırada.

i. 9098

iman Ar. İman, inanç

i. 6965

i.+ ım 1530

in İn, mağara.

i. 4797

i.+ de 4628

i.+ ine 3304, 3891

inabat Ar. Edep, terbiye, iltifat, insaf.

i.+ ka 6250

inabattu Edepli, kibar, saygılı, terbiyeli.

i. 7430

ini Küçük erkek kardeş.

i.+ si 5706, 8206

i.+ sin 5687

ini-ağa Abi kardeş.

i.+ sı 6070

injir *Far.* İncir.

i. 7702, 8638, 943

inşalla *Ar.* İnşallah.

i. 7890

i.+ dan 2508

irada *Ar.* İrade, niyet; çözüm.

i. 8264

irambak İrem bağı; cennet bağı, cennet kadar güzel.

i.+ tan 954

i.+ tıng 946

iran İran.

i. 5180

iri İri, büyük, kocaman.

i. 2866, 2869, 2880, 373, 4631, 485, 5170, 568, 5944, 7958

iri- Eskimek, yıpranmak, aşınmak.

i.- mey 3589

irik- Dizginlemek, durdurmak.

i.- ken 4454

irile- Büyümek, çoğalmak, artmak.

i.- y 3592

irkil- Tereddüt etmek, duraksamak, irkilmek.

i.- ip 7973

i.- mey 370, 4002, 5446

i.- meyin 4300

is İş, uğraş, çalışma.

i. 1871, 2310, 2377, 2594, 2697, 3029, 3209, 383, 3873, 389, 4274, 472, 480, 482, 500, 5042, 5070, 5142, 5208, 5258, 5547, 591, 6537, 6660, 6668, 6830, 7247, 7405, 7436, 7444, 7539, 7561, 7619, 7664, 7693, 7891, 795, 8729, 8902, 8927, 9033, 9080, 9202, 1869

i.+ i 1089, 1377, 2073, 2378, 2770, 2994, 4730, 4812, 5077, 5232, 6750, 6890

i.+ im 1924, 3058

i.+ imen 2772, 3194, 3206, 3476, 3737

i.+ imenen 2246, 5333, 580, 696

i.+ imning 1312

i.+ in 1653, 2424, 2990, 3265, 3774, 3786, 3850, 3860, 598, 7876, 7877, 966, 1126

i.+ inde 3920

i.+ ine 2945, 4293

i.+ inen 3766, 4067

i.+ ining 2175

i.+ ingde 6106

i.+ ingmenen 5394

i.+ ke 2952, 3070, 4174, 5462, 5621, 6280, 7374, 7452, 772, 9217

i.+ pen 8809
i.+ ten 1937, 3045, 6030
i.+ ter 2153, 3860, 6699
i.+ terden 2302
i.+ teri 3809
i.+ terin 5666
i.+ termen 2304
i.+ ti 1224, 2279, 2895, 3259, 3270, 3272, 3288, 3969, 4066, 4082, 5481, 5768, 5785, 5997, 6000, 6290, 6505, 6589, 7561, 765, 8845
i.+ ting 1489, 1923, 1928, 2394, 2718, 3646, 3964, 4165, 5827, 6115, 7400, 7512, 8429, 8507, 8829, 8830, 8993
is- Şişmek, kabarmak.
i.- ip 4335, 4345, 5778, 7190
islam Ar. İslam.
i.+ ning 98
ispahan İran'da bir şehri.
i. 2576, 637
iste- Yapmak, etmek, çalışmak.
i.- mes 2086
i.- p 1542, 1653, 2919, 2990, 3776, 3850, 6385
i.- r 2419, 5392
i.- rge 7472
i.- y 2967
i.- ymiz 6191
i.- ytin 401

istev Yapma, etme, çalışma.

i. 1185
i.+ ding 4336
i.+ şi 6741
iş İç, karın, can, ruh, gönül.
i. 1283, 7340
i.+ i 1062, 1140, 1815, 2570, 2996, 3017, 3305, 3905, 505, 5789, 5844, 6004, 632, 6414, 7732, 8062, 8458, 965
i.+ im 7975
i.+ in 2386, 6413
i.+ inde 2034, 2345, 2779, 2786, 3917, 3981, 435, 4723, 497, 5404, 5429, 605, 617, 6814, 6943, 7405, 8846
i.+ indegi 6751
i.+ ine 2585, 2592, 2595, 2605, 2628, 2639, 268, 3398, 3988, 3991, 4296, 4301, 4452, 4819, 4903, 7310, 7333, 7347, 7429, 7719
i.+ inen 1948, 2769, 3205, 3448, 3473, 3765, 4192, 4985, 5759, 6447, 8392
i.+ ke 1718, 2382, 269, 3094, 3129, 3249, 6265, 6685, 6707, 7268, 7499, 8120, 8121, 8124
i.+ ten 2017, 2059, 3914, 6596, 8537, 8843
i.+ terinen 3348, 6449
iş- İçmek, yemek yemek, yiyip içmek.
i.- er 242
i.- ip 1041, 2270, 2486, 7033, 7365, 8606, 901

i.- ken 5782, 7026, 7348
i.- kendeý 280
i.- keni 2274
i.- kenin 7143
i.- kenmenen 7035
i.- kisi 3579
i.- pedi 254
i.- pegen 7339
i.- peý 1602, 3986, 4226, 6862,
7516
i.- peýmin 4038
i.- ti 4037, 7025
işüv İçme, yiyip içme.
i. 2273
işi-bavırı Ruhu, gönlü, içi.
i. 2693
işil- İçilmek.
i.- di 2264, 8587
işimdik İçecek, meşrubat.
i. 982, 985
işim-jem Yiyecek içecek, gıda maddeleri.
i. 8179
işi-sırtı İç i dışı.
i.+ n 446, 8879
işkeri İçeri, içeri doğru.
i. 7349, 8146, 8542
işki İç taraftaki, içindeki, içteki.
i. 3246

iş-tıs İç i dışı.

i.+ ımnan 1788

ivhana Kişi adı.

i. 7882, 7904, 7913, 7918, 7924,
8218, 8224, 8236, 8244, 8260, 8726, 8728,
8834, 8938, 8963

i.+ ğa 8256

i.+ nı 8822, 8966

i.+ ngdı 8808

i.+ ngız 8818

i.+ ngning 8734

ivnan Yunan.

i. 87

iy- Eğmek, bükmek.

i.- di 1000, 610, 6448, 7534, 9208

i.- ip 148, 1423, 1545, 1706, 202,
3819, 3843, 4119, 4534, 463, 4860, 5001,
5185, 5377, 545, 5541, 5838, 5853, 6986,
7269, 7960, 8342, 8397, 8933, 9081, 3553

i.- mes 152

i.- mese 5715

i.- mey 5752

i.- meýmin 7075

iya Ya da, veya, yahut.

i. 4141

iyä Peki, olur, evet.

i. 5873, 6781, 6939, 8126, 8381,
8900

iyäyday Yay gibi.

i. 5903

iye Sahip, hükümrân, efendi.

i. 4833, 9104

i.+ si 2653, 2809, 433, 5268, 6005,
6239, 6511, 6628, 6641, 7059, 8087, 8216,
8376, 5037

i.+ sine 3538, 4138

iyek Çene.

i.+ inde 8411

iygiz- İkna etmek, inandırmak.

i.- gen 8801

i.- ip 208, 2177

iyık Omuz, bir şeyin üst kısmı.

i.+ inan 4572

iyil- Eğilmek, bükülmek.

i.- di 1551

i.- gen 4535

i.- ip 4798, 6696, 6709, 7315, 992

i.- se 8374

iyin Omuz; gidişat, durum.

i. 5889, 6310, 7266, 8574

i.+ di 8471, 8569

i.+ ge 8574

i.+ i 384

i.+ in 3273, 6392

i.+ ingde 7012

iyinsiz Kıvrımı yok, düz, dik.

i. 7402

iyis Koku.

i. 551

i.+ i 4630, 521, 5778, 6091, 6980,
8617

i.+ in 5850

i.+ ine 7749

i.+ ter 3630

i.+ ti 4009

iyiske- Koklamak.

i.- gende 5603

iyilan- İnanmak, güvenmek, itimat etmek.

i. 8885

i.- bay 3011

i.- ingiz 3190

iyilat Ar. Sebep; delil; yetersizlik; eksiklik.

i.+ ı 8417

iylen- Tabaklanmak, yoğulmak,
buruşmak.

i.- ip 9220

iymarat Ar. Bina, yapı.

i. 3620

iymiy- Bükülmek, eğilmek.

i.- ip 546, 6302

iyne İğne.

i. 2676

i.+ dey 8142

iyrengde- Kıvrılmak, kıvrırmak.

i.- gen 9036

i.- p 8182

iyşarat Ar. İm, belirti, alâmet.

i. 4339, 4557, 501, 7013, 7045,
7524, 8643, 8651, 8668

i.+ ı 7526, 9043

i.+ pen 383, 389, 439

iyt İt, köpek; alçak, rezil.

i. 1076, 2291, 3795, 3796, 3849,
4223, 4420, 6415, 6426, 6428, 6684, 6864,
7378, 7383, 7854

i.+ i 6683

i.+ in 7395

i.+ ke 2920

i.+ şe 4992, 6390

i.+ ten 1104

i.+ ter 4414, 4417

i.+ terding 3850

i.+ tey 2013, 2828, 4529, 5526

i.+ ti 6467, 7585

i.+ tiki 6470

i.+ ting 6427

iyttik İtlık, kötülük, terbiyesizlik.

i.+ ine 5834

iz İz, belirti; patika, yolak.

i. 1116, 2132, 9013

i.+ ben 7048

i.+ i 2118, 8997

i.+ imning 5362

i.+ in 354, 850

i.+ ine 2358

i.+ inen 3539, 8649

i.+ ing 2448, 5116

i.+ ingdi 4996, 5818

i.+ ingizge 1116

izde- Aramak, araştırmak, bulmaya
çalışmak.

i.- di 5378

i.- gen 110

i.- gender 2807

i.- geni 2268

i.- gening 1300

i.- genmen 6615

i.- megen 9054

i.- p 1116, 2049, 2744, 339, 3764,
4210, 4240, 4241, 4243, 4911, 4928, 4959,
5072, 5431, 6634, 6636, 6778, 6781, 6805,
7199, 7665, 7886, 8240, 6637, 7245

i.- pti 2120, 7666

i.- se 354, 5509

i.- sem 336

i.- sengder 2792

i.- y 2752, 5558

i.- yik 99

izden- Araştırmak, öğrenmeye çalışmak.

i.- gen 2608

izdev Arama, araştırma, bulmaya çalışma.

i.+ ge 4913

izdevşi Arayıcı, bir şey bulmaya çalışan
kimse.

i.+ ler 9050

izet Ar. İzzet, nezaket, edep.

i. 7895

izgi İyi, hayırlı, samimî, içten.

i. 5074

-J-

jabayı Yabanî, ehlileştirilmemiş, vahşi.

j. 2288

jabdık Donanım, donatı, malzeme, teçhizat, ev eşyası.

j.+ ka 5095

j.+ pen 2207

jabık- Kapalı, örtülü, gizli.

j. 8090

j.- ıp 4962

jabıl- Kapanmak, örtünmek, kapatılmak, sonlandırmak; tutuklanmak, cezaevine konulmak.

j.- arğa 5750

j.- ğanı 5510

j.- ıp 2015, 2754, 5751

j.- sın 6699

jabıla Birlikte, beraber.

j. 718, 3018, 4061, 6838, 6867, 6870, 7025, 8773

jabırқа- Kaygılanmak, hayıflanmak, üzülmek, esef duymak, etmek.

j.- p 4070, 7218

jabıs- Yapışmak, ısrar etmek.

j.- ıp 4617, 7655

j.- kan 5528

j.- tı 2821, 4943

jabıstır- Yapıştırmak.

j.- ıp 2436

jabuvlı Kapalı, örtülü, gizli, saklı.

j. 2007

jadı Far. Cadı, büyücü.

j.+ larğa 5749

jaduv Far. Cadı, büyücü.

j. 6747

jağa Yaka, kıyı, kenar, sahil.

j.+ ları 6852

j.+ sina 4700

j.+ sinan 2659, 2816, 6393, 7584, 7655

jağalas- Karışmak, kavga etmek, dövüşmek, çekişmek.

j.- ar 8744

j.- ıp 8751

j.- kan 6469

jağalı Yakalı.

j. 1512

jağday Durum, hâl, ahvâl, keyfiyet.

j. 131, 1188, 2187, 2276, 2307, 3651, 6688, 8693, 8725

j.+ da 6098

j.+ dan 3419

j.+ dı 2309, 7403

j.+ ğa 5228

j.+ ın 1305, 2421, 4288, 5100,
5470, 5558, 887

j.+ ına 5854

j.+ ıngdı 8361

jağdayat *bk. jağday*

j.+ ın 2359

j.+ tı 2286

j.+ tıng 5891, 7433

jağdaysız Rahat, uygun olmayan,
elverişsiz.

j. 1942

jağıl- Yakılmak, tutuşturulmak.

j.- dı 3932

j.- ıp 8509, 8779

jahan *Far.* Cihan, dünya.

j. 5350, 784, 9122

j.+ da 4247

j.+ dı 1817

jahaz *Ar.* Hazırlık.

j. 1505

jaķ Taraf, yön; kenar, çerçeve, köşe.

j. 8694

j.+ ı 1052, 4558, 5278, 5710, 5800,
5916, 8465, 8698, 8741

j.+ ımen 7527

j.+ ın 2178, 5518, 7500

j.+ ına 2669, 3317, 3625, 3830,
4463, 4927, 4969, 4972, 5265, 5278, 5821,
5824, 8310

j.+ ınan 296

j.+ ınan 2768, 3891, 4943, 4969,
5500, 7334, 9113

j.+ ında 6827, 8336, 8566, 8568,
9136, 9282

j.+ ıp 1475

j.+ ıka 1258, 1497, 3752, 7667,
7825, 8554

j.+ ta 4015, 5433, 6946

j.+ tan 130, 4419, 5134, 649, 6975

j.+ tı 199

jaķ- 1. Yakmak, tutuşturmak.

j.- atugın 6861

j.- ıngdar 3892

j.- ıp 1169, 5358, 6874, 6924

j.- ıptı 1474

j.- ıkan 6611, 8810, 8824, 8828

j.- pay 6862,

j.- saķ 6406

j.- tı 6584

2. Sürmek, sıvamak.

j.- ıp 3403,

j.- tı 3119, 9247

3. Beğenmek, hoşlanmak;
yaramak, iyi gelmek.

j.- ıp 7745

j.- pağan 5514

j.- pay 7136

j.- sa 7729, 7834, 8361

jakın Yakın.

j. 1200, 1536, 1740, 3276, 4705,
5615, 6070, 6417, 7082, 7352, 7765, 7932,
8206

j.+ ı 34

j.+ ma 426

j.+ ında 7337

j.+ ıngız 8848

jakında- Yaklaşmak.

j.- ğan 2624

j.- ma 7685

j.- p 8335, 8990

j.- ptı 8026

j.- sa 4932

j.- ydı 5773

jakındas- Yakınlaşmak, yaklaşmak, yakın
olmak.

j.- ıp 8984

jakındat- Yakılaştırarak, yakılaştırarak.

j.- ıp 2538

j.- tı 4288

jakısı İyi, güzel, tamam, olur.

j. 1230, 2074, 2186, 2193, 2245,
3936, 3975, 4886, 5100, 5207, 5546, 5603,
5859, 5942, 6076, 6086, 6238, 6690, 6703,
6844, 7086, 7179, 7192, 7198, 7298, 7327,
7368, 7450, 7657, 7830, 7907, 8403, 8593,
8854, 8859

j.+ ak 5070

j.+ lar 3006, 5274, 688

j.+ larding 8207, 9277

j.+ sınan 3555

jakısı-jaman İyi kötü.

j. 2310, 4387, 7639

jakısla- Övmek, methetmek,
güzelleştirmek.

j.- p 6320, 6501, 7941, 9228, 9247

jakılan- Düzelmek, iyileşmek, iyi
duruma gelmek.

j.- ğan 3502

jakılık İyilik.

j. 1413, 3975, 5079, 6523

j.+ ka 3976, 5878

j.+ tan 8859

j.+ tı 5887, 7262

jakta- Desteklemek, taraf tutmak.

j.- p 4978, 6391

jaktır- Beğenmek, hoşlanmak.

j.- dı 5532

jakut Ar. Yakut.

j. 1980, 8294, 8609

jala İftira, bühtan.

j. 5974

jala- Yalamak, sıyırmak.

j.- may 7264

j.- p 7508

j.- ytuğın 7505

jalang Yalın, sade, çıplak.

j. 3291, 4839, 7399, 7901, 8706

jalāṅgaş Çıplak.

j. 4585, 4841, 4872, 4999, 5862, 5872

j.+ ka 5158, 5876

j.+ tan 5304

jalāṅgaşta- Soyunmak, üstünü çıkartmak.

j.- p 8746

jalāṅbas Şapkasız.

j. 8706

jalbar- Yalvarmak, yakarmak.

j.- ḡanın 2998

j.- ıp 2997

jalbarın- bk. jalbar

j.- ıp 4722

jaldan- Para karşılığı birine hizmet etmek, çalışmak.

j.- ıp 64

jalḡan Gerçek olmayan, yalan, uydurma.

j. 5992, 7965

jalḡanşı Yalancı.

j. 6756

jalḡız Yalnız, yegâne, tek başına.

j. 57, 617, 849, 1465, 1503, 1589, 1811, 1940, 3470, 4879, 4967, 5183, 5184, 6309, 6620, 7170, 7171, 7253

j.+ aḡ 6068, 7251,

jalın Alev.

j. 1732, 3738, 4890, 4964, 6552, 6957, 7495, 8146, 8501

j.+ dar 3500, 8143

j.+ ḡa 1105, 2623, 8779

j.+ ın 6718

j.+ ınḡa 3192

j.+ nınḡ 2584

jalın- Yalvarmak, yakarmak.

j.- amın 4321

j.- dı 1287, 1510, 1812, 2060, 2636, 2842, 2853, 4344, 4745, 6719

j.- ḡanda 7932

j.- ḡanı 2997

j.- ıp 5003, 5211, 5413, 6444

j.- sa 1285, 4256

j.- sam 1941

jalında- Alevlenmek, alev almak, tutuşmak.

j.- p 3064

jalından- Alevlenmek, tutuşmak.

j.- ıp 4394, 4917

jalınuv Yalvarma, yakarma, yakarış.

j.+ da 1558

j.+ ın 6738

jalma-jan Peşi sıra, hemen, çarçabuk, tez.

j. 6855

jalmaṅda- Oburluk etmek, kanaat etmemek, gözü doymamak.

j.- p 7026

jalmaṅ-julmaṅ Oburca, nefes almadan yemek.

j. 7025

jalmaṽız Masallarda, halk hikâyelerinde karşılaşılan cadı.

j. 4641

jalpak Yassı, yayvan, yalpık.

j. 7271

jalpılda- Alevlenmek.

j.- ğan 4399

jalt Ani, birden yapılan hareketleri bildiren söz.

j. 3496, 7523

jaltak-jaltak Korka korka, ürkek ürkek.

j. 4203

jaltakta- Korka korka etrafına bakınmak, endişelenmek.

j.- p 4567

jaltang Korkak, ürkek.

j. 4703

jaltar- Sözünde durmamak, sözünden dönmek; gittiği yoldan dönmek, vazgeçmek.

j.- a 4962

j.- ıp 1083, 4969

jaltaruṽ Sözünde durmama, sözünden dönme; gittiği yoldan dönme, vazgeçme.

j. 5196

jaltıra- Parlamak, ısıldamak.

j.- p 2696, 4541

jalt-jalt Parlak parlak.

j. 1479, 3642

jalt-jult Uzaktan ısıldayarak.

j. 7328

jam *Far.* Tahta kâse, kap.

j. 9248

j.+ nan 9247

jamal *Ar.* Yüz güzelliği, cemal.

j.+ ı 1817

j.+ ına 8227

jaman Kötü, fena, uğursuz, sevimsiz.

j. 1156, 1241, 2395, 2820, 2918, 311, 3421, 4222, 4272, 4918, 5410, 6195, 6441, 6750, 7682, 7965, 8856

j.+ dardıng 2924

j.+ darı 3006

j.+ ğa 1816

j.+ ı 2924

jamandaṽ Kötüleme, yerme.

j.+ da 8260

jamandık Kötülük, fenalık, kötü haber.

j.+ ı 6276

j.+ ka 868

jamas Kişi adı.

j. 9189, 9211, 9272, 9301

j.+ ka 9194, 9200

j.+ tıng 9258

jan I *Far.* 1. Can, ruh, kişi.

j. 198, 233, 1007, 1098, 1145, 1450, 1495, 1521, 1670, 1672, 1816, 1826, 1833, 2076,

2168, 2291, 2588, 2722, 2726, 2865, 3052,
3097, 3317, 3406, 3621, 3766, 387, 3931,
3981, 408, 4122, 417, 4222, 432, 4352,
4360, 4361, 4468, 4514, 4601, 4672, 4682,
4703, 4808, 4882, 4886, 5057, 5152, 5198,
5265, 5638, 5698, 5821, 5896, 5902, 5972,
5975, 6025, 6143, 6146, 638, 640, 648,
6829, 6837, 6856, 6889, 7026, 7578, 766,
7683, 7713, 7808, 7932, 8103, 8606, 8724,
8744, 8907, 8925, 9091, 9177, 9183, 9299,
952, 3317

j.+ da 6866

j.+ dar 1073, 3001, 3338, 3344,
6813, 7049

j.+ darga 2995

j.+ darı 3619

j.+ day 387, 951

j.+ dı 1014, 1370, 4326, 4978,
6886, 784, 8061, 143

j.+ ğa 3292, 354, 4594, 4921,
4956, 5572, 6014, 6018, 6043, 6046, 6086,
8013, 8361, 8662, 8815, 684

j.+ ı 1805, 1956, 2250, 2387, 2903,
3000, 3582, 4796, 4814, 5117, 5715, 5781,
5788, 9101, 8137

j.+ ım 1232, 1527, 1529, 1547,
1708, 1844, 1845, 3181, 3189, 4249, 4359,
4513, 4543, 6340, 6376, 7371, 8840, 8943,
1766, 1866, 2091, 8730

j.+ ıma 1944, 5528

j.+ ımdı 4897

j.+ ımız 1306

j.+ ımızdı 1105

j.+ immenen 4369, 5887

j.+ imnan 1506, 5425

j.+ imning 2469

j.+ ın 530, 4530, 4986, 5580, 5604,
5624, 7368

j.+ ına 6064, 7495

j.+ ınan 1033, 4545, 5597

j.+ ingdı 8833

j.+ nan 2404, 2592, 3353, 5787

j.+ ning 410, 5628

janın sat- Canını feda etmek.

j.+ ın 4782

jan II. Yan, yan taraf, çevre, etraf.

j.+ ına 810, 2743, 4708, 4970,
6219, 6485, 7275, 7328, 7431, 7748, 7894,
8232, 8240, 9002, 9074

j.+ ınan 1453, 6709

j.+ ında 1940, 7330, 7725, 8317

j.+ ındağı 2971

jan- Yanmak, tutuşmak; parlamak,
ışıldamak.

j.- ar 2590, 6900

j.- armız 2629

j.- badı 6611, 6612

j.- bay 6613, 6755, 6872

j.- baydı 6772, 6878

j.- dı 1462, 1744, 3292, 6921

j.- ğan 2624, 4586, 4975, 5238,
5400, 5650, 6718, 7495, 8048, 8832

j.- ıp 2587, 2606, 3192, 3216,
3472, 4228, 427, 4583, 4931, 4979, 5198,
5398, 5762, 6346, 6552, 6554, 6769, 6793,
6802, 6806, 6817, 6854, 6916, 7913, 7917,
8141, 8458, 1706, 8743, 2343, 2442

j.- sa 4890, 6877, 8927

janap Civar, çevre, etraf.

j. 5596

janar Göz, göz nuru, göz bebeği.

j.+ ın 3344

janarlık Yakacak.

j. 6609

janas- Yanaşmak, yaklaşmak.

j.- a 3172, 4102

j.- kanım 2443

janastır- Yanaştırmak, yaklaştırmak.

j.- ıp 5470

jandan- Dirilmek, canlanmak.

j.- ıp 7809

jandır- Yakmak, yandırmak.

j.- asız 6758

j.- dı 5848

j.- dıng 1254, 8823

j.- ğan 4228

j.- ıp 6811, 6851, 6867

jandıruv Yakma, yandırma, yakmak işi.

j. 6870

j.+ ğa 7914

janışkı Ezme, çiğneme.

j.+ sı 6254

janışta- Ezmek, bastırmak, tepelemek,
bozguna uğratmak.

j.- p 9215

jan-jak Çevre, etraf, dolay, civar.

j.+ ınnan 615, 2783

j.+ ına 4203, 4304, 4561, 4567,
5277, 7381

j.+ ınan 3394

j.+ tağı 5749, 8745

jan-jaktı Çok yönlü, etraflıca, etraflı,
kapsamlı.

j. 6065

janjal Kavga, çatışma, çekişme, mücadele.

j.+ ımen 7529

janjaldas- Münakaşa etmek, kavga
çıkarmak, tartışmak, çekişmek.

j.- ıp 4945

jan-jürek Kalp, yürek.

j.+ i3472

jannat Ar. Cennet.

j. 3991, 8616

j.+ ka 3626

j.+ tay 638, 7352

j.+ tıng 8403, 939

jansız Cansız, diri olmayan.

j. 143, 6083

jan-tän Can, ten.

j. +i 6083

jan-tāni Canla başla, var güçle.

j.+ men 7417, 7453

j.+ mmen 6538

januv Yanma, tutuşma.

j.+ ina 3128

januvar Far. Hayvan.

j. 4600, 7323, 7339, 8097

jangā Yeni, çağdaş, yakında, şimdi, biraz önce.

j. 9, 12 1314, 1506, 1521, 1568, 3399, 4030, 4863, 4939, 5348, 5575, 5701, 607, 7557, 7558, 7563, 8037, 8315, 888

j.+ gıday 8044

jangadan Yeniden, tekrar.

j. 8, 2323, 8400

jangar- Yenilenmek, gelişmek, değişmek.

j.- ıp 3975

jangāša Farklı biçimde, değişik şekilde.

j.+ sın 1896

jangbır Yağmur.

j. 4508

j.+ dan 5184

janggalak Dikkatsiz, sakar.

j. 2022

janggır- Yankılanmak.

j.- a 8561

janggırat- Yankılatmak, gürültü yapmak.

j.- ıp 7851

janggırık- Yankılanmak.

j.- ıp 3402

janggırt- Gürültü patırtı yapmak.

j.- ıp 1665

jangıl- Yanılmak, şaşırarak, hata yapmak.

j.- dı 8525

j.- dım 8728

j.- ganga 7935

j.- ıp 2544, 3734, 6343, 8508, 8777

j.- mavga 3105

j.- maymın 2781

j.- sa 3106

jap- Örtmek, kaplamak, bitirmek.

j. 2415, 8126

j.- ıp 5792, 5843, 6911, 8108, 8154

j.- ıptı 5764

j.- kan 1144, 4058, 5285, 7699, 8411

j.- pay 8622

j.- sang 6158

j.- sın 8816

j.- tı 453

japa Ar. Cefa, çile.

j. 5043, 7691

japalak Baykuş.

j. 3661, 8184

japan Far. Düz, ıssız ova.

j. 1728, 8999, 9051

japdik Araç gereç, eşya.

j.+ ın 5091

japıraķ Yaprak.

j. 1692, 8618

j.+ ı 3627, 3635, 7756, 931, 942

j.+ tı 4615, 6549

japırıl- Ezilmek, çiğnenmek.

j.- ıp 5802

japırlas- İtip kakarak ileri atılmak, toplaşmak, yığılmak; gürültü yapmak.

j.- ıp 4562

jap-jaksı Pek iyi, çok iyi.

j. 1753

jap-jalaŋaş Çırılçıplak, anadan üryan.

j. 4839, 5283

jap-jarık Işıık, apaydın.

j. 40

japtır- Örttürmek, kapattırmak.

j.- dı 8128, 8138

j.- ıp 8148

jar 1. Yar, uçurum.

j.+ ğa 1084, 4707

2. Dost, eş, yâr, yâren.

j. 3241, 3318, 3348, 4349, 5081,
4846

j.+ dı 3485

j.+ ım 2496, 3311, 4238

j.+ ın 3306

j.+ ğa 5872

j.+ lar 3285

3. İlan, duyuru, haber, buyruk, emir, ferman.

j. 2861, 3383, 3395, 5535

jar- Yarmak, bölmek, ayırmak

j.- ar 2386

j.- dı 8024, 8128, 8138

j.- ğan 5134

j.- ıp 37, 38, 121, 231, 261, 40,
300, 5764, 6421, 6950, 7054, 8095, 8148

j.- ıptı 1282

tis j.- ıptı 6161

jara Dert, tasa, kaygı, üzüntü.

j.+ nıŋ 4434

jara- İşe yaramak, uygun hâle gelmek.

j.- madı 4590

j.- maķşı 3882

j.- mas 6249, 6574, 8421

j.- may 2678, 4335, 5510

j.- maydı 498

j.- p 1040

j.- r 3033

j.- sa 2594, 4032, 5872

j.- y 3122, 4568

j.- ydı 1063, 1228

jaral- Yaratılmak, meydana gelmek, ortaya çıkmak.

j.- ğan 8662

j.- ıp 1773

jaran *Far.* İnsan, topluluk, millet, kavim, halk.

j.+ dar 2624, 3955, 4142, 8541

j.+ dargā 8833

j.+ darın 810

j.+ imen 4123

j.+ ina 501

j.+ ing 8085

j.+ ning 4143

jaras- Yakışmak, yaraşmak, uymak.

j.- adı 5864

j.- kan 7323, 7721

j.- kaday 2079

jarastıktı Yaraşır, uygun, layık.

j. 76

jarasuṽ Yakışma, yaraşma, uyma.

j.+ da 1774, 7710

jarat- Yaratmak, meydana getirmek, ortaya çıkarmak.

j.- kan 1877, 7034, 8061

jaratıl- Yaratılmak.

j.- gan 4139

jarı- Gereğinden fazlasına sahip olmak, doymak, kanmak.

j.- mağan 1041

j.- maydı 6874

jarık Işık, nur, aydınlık.

j. 218, 274, 1144, 1614, 1817, 2109, 8860

jarıktık Yaşlı insanlar için hürmet, saygı anlamında kullanılan söz, azizim.

j. 5601, 7037, 7808

jarıl- Yarılmak, çatlamak, dağılmak.

j.- gāday 4216, 7003

j.- ıp 8026, 8029

jarım Yarım.

j. 1021, 1043

j.+ ı 3324, 3334

j.+ ina 9141

jarıs Yarışma, yarış, müsabaka.

j. 908

j.+ ta 30

jarıs- Yarışmak, yarışa katılmak.

j.- a 1678

jariya *Ar.* Bilinen, malûm, belli, ilân, duyuru.

j. 5326

jariyala- Bildirmek, beyan etmek, duyurmak, yayımlamak.

j.- p 1963, 8349

jariyalaṽ Bildirme, beyan etme, duyurma, yayımlama.

j. 498

jar-jora Eş dost, ahbap.

j.+ sın 8377

jarķ jarķ et- Işıldamak, parıldamak

j.- ti 1799

jarķılđa- Işıldamak, parlamak.

j.- p 1281, 5760, 5762

jarıldas- Işıldamak, parlamak.

j.- ıp 6501

jarkın Güler yüzlü, iyi huylu; Işıklı, aydınlık, açık.

j. 2193, 2530, 6014, 8585, 8650

jarkıra- Parlamak, parıldamak, ışık saçmak.

j.- ğan 852, 4967

j.- p 6793, 7712

jarķ-jurķ Işıldamak, parıldamak.

j. 1671

jarla- İlân etmek, beyan etmek.

j.- p 7971

jarlık Kararname, ferman, emir.

j.+ ı 3894, 8577

j.+ ina 2196

jarlas- . Yapışıp bırakmamak, takılmak.

j.- ıp 2971

jarsız Eşi, yâri yok.

j. 3470

jarşı Düğün dernek, oyun eğlencelerin açılışlarında şarkı söyleyen sanatçı; haberci.

j. 113

jartı Yarım, yarı.

j. 47, 2037, 2785, 2787, 3325, 3327, 3330, 7144, 8232

jas 1. Yaş.

j.+ ı 68

j.+ ı 1603, 6996, 9158, 987

j.+ ım 8635

j.+ ımızdan 3657

j.+ ina 25

j.- ıngdı 4178

j.+ ka 9309

2. Genç, toy.

j. 8, 62, 76, 79, 270, 677, 690, 1055, 1147, 1179, 1191, 1241, 1253, 1380, 1450, 1566, 1704, 1779, 1833, 1837, 1885, 1933, 2006, 2060, 2596, 2606, 2626, 2880, 2906, 2989, 2995, 3096, 3225, 3377, 3500, 3573, 3907, 4200, 4585, 4839, 4863, 5064, 5102, 5196, 5779, 6064, 7218, 7599, 7643, 7674, 8345, 8401, 8655, 8908, 8909, 9103

j.+ ı 1960

j.+ ımnan 7125

j.+ ın 630

j.+ ina 1935

j.+ ınan 2366, 2597

j.+ ka 1236, 1884, 1891

j.+ pın 26

j.+ tan 6454

j.+ tar 5802, 5913, 7755

j.+ tardan 30

j.+ tardıng 1894, 2513

j.+ tarı 8615

j.+ tı 8917

3. Yaş, ıslaklık, gözyaşı.

j.+ ı 3319, 4258, 4550, 5641, 6410
j.+ im 4633
j.+ in 585, 1353, 1764, 2136, 3958,
4540, 4811, 5566, 5598, 5632, 3491, 5002
j.+ ina 4338, 4546
j.+ pen 5570
j.+ tı 2932
jasā- Yapmak, etmek.
j. 2483, 6238, 895
j.- dı 2403, 3412, 5239, 5337,
5405, 5581, 7202, 7205, 7447, 8890, 897,
906, 9179
j.- dīng 6593
j.- ğan 198, 1381, 3653, 5249,
5254, 6454, 6747, 7892, 8626
j.- ğanday 6944, 6976
j.- ğanı 8951
j.- ğanın 2171, 771
j.- masāng 6547
j.- ngdar 631
j.- ngız 1228
j.- p 1009, 1121, 1204, 1218, 1223,
1894, 2099, 2108, 2162, 2225, 2333, 2457,
391, 3994, 4511, 463, 5171, 5229, 5397,
5399, 5457, 5866, 5894, 5942, 5946, 6236,
6368, 6927, 7291, 7878, 7895, 8341, 8567,
8685, 8923, 9174
j.- ptı 1450, 1458, 9137, 9138,
9148, 9178, 9184, 930
j.- rmın 2312, 4994

j.- sa 5678
j.- y 6960, 7958, 4178
j.- ydı 1125, 2331, 3698
j.- yık 5091
j.- yın 9166
j.- ytın 9197
jasal- Yapılmak, edilmek.
j.- dı 5897, 8038
j.- ğan 413, 5336, 7400
jasaln- Yapılmak, hazırlanmak,
gerçekleştirilmek.
j.- ğan 9244, 946
jasan- 1. Süslenmek, bezenmek.
j.- ıp 951
2. Hazırlanmak, silahlanmak.
j.- ıp 4254
jasar- Gençleşmek, genç görünmek,
güzelleşmek, canlanmak, renklenmek.
j.- ğanday 8615
jasat- Hazırlatmak, yaptırmak.
j.- kan 5711
jasav̇ Yapma, etme.
j. 3528, 5227, 5854
j.+ ğa 620, 7907
j.+ ina 6589
jasavıl Yüzbaşı.
j. 7663
jası- Gönlü kırılmak, hüznlenmek.
j.- p 3582, 7128

jasık Çekingen, utangaç.

j. 1086

jasıl Yeşil, taze.

j. 1692, 3400, 3635, 4045, 4046,
4615, 7353, 7699, 7710, 8096, 8492, 931

jasıldı Yeşil renkli.

j. 3868

jasır- Saklamak, gizlemek.

j.- a 7956

j.- ad 4918

j.- atın 3271

j.- ğanım 1944

j.- ıp 47, 2500, 5623

j.- madım 1943

j.- mas 7967

j.- may 5880

j.- maymın 5875

j.- sa 7152

jasırın Gizli, saklı, تنها, kuytu

j. 3168, 3184, 3335, 6581

jasırın- Saklanmak, gizlenmek, pusmak.

j.- ğan 5379

j.- ıp 5364

j.- dı 5508, 7394

jasırinsız Gizli, saklı olmayan.

j. 3542

jasırınuv Saklanma, gizlenme, pusma.

j.+ dı 5512

jasıruvlı Saklı, gizli.

j. 6752

jas-käri Genç ihtiyar.

j. 2988

jaşkan- Korkmak, çekinmek, cesaret edememek.

j.- bay- ak 7406

jasta- Yaslamak.

j.- p 9065

jastay Çocukluğundan, gençliğinden beri.

j.+ imnan 1119

jastık 1. Yastık.

j.+ ka 8681

2. Gençlik.

j. 1883, 3209, 8735, 8903

j.+ tıng 648

jat Yabancı; yakışsız, abes.

j. 281, 477, 2391

jat- 1. Yatmak, uzanmak; kalmak; bulunmak, durmak.

j.- a 7795, 8674, 8676

j.- ar 606, 629, 1276, 1451, 1962,
1977, 2058, 6092, 7516

j.- ıp 258, 320, 1021, 1037, 1134,
1277, 2411, 4957, 5449, 5461, 6880, 7778,
7814

j.- iptı 8687

j.- ır 794, 1929, 4401, 4626, 4628,
4879, 7207, 7922, 8692

j.- kan 665, 2960, 2979, 5433,
5436, 5700, 6271, 6619, 6917, 7777, 7788,
7823, 8677, 9254

j.- kanda 2020, 7205

j.- kandiğın 2336

j.- kanında 9251

j.- kaniğ 1500, 8645

j.- kanna 8682

j.- pas 2498

j.- pasına 8675

j.- pay 2411, 3434, 8681

j.- sam 3427

j.- tı 6044, 6581, 7780, 7782, 8646

2. Birleşik fiillerde ve analitik
formlarda yardımcı fiil görevinde
kullanılır.

j.- a 333, 2214, 7840

j.- ıp 418, 1113, 1465, 2972

j.- iptı 4534

j.- ır 689, 1502, 1555, 2420, 2542,
2985, 3154, 3535, 3808, 4583, 4866, 5012,
5056, 5442, 5452, 5780, 6428, 7033, 7346,
7382, 8313, 9073

j.- ırsıng 3356

j.- kan 119, 734, 1653, 2343, 2251,
2337, 2243, 2543, 3018, 3774, 3776, 3900,
4233, 4278, 4701, 4705, 4844, 5459, 5602,
6497, 6806, 7390, 7712, 7786, 7794, 7862,
8292, 8689, 9012, 9014

j.- kanda 2329, 2871, 4740, 6795

j.- kanın 2100, 6326

j.- kanında 339, 2661, 4743, 4949

j.- sa 3058

j.- tı 691, 1762, 2028, 3396, 3908,
4101, 5364, 6494, 6840, 6852, 6856, 6909,
7020, 7321, 8164, 8707, 8982

j.- tık 7860

j.- tım 2457

jatık Yaraşır, yakışır.

j. 3156, 6509

jatta- Ezberlemek.

j.- p 280, 3658, 4447

jatuv Yatma, uzanma; kalma.

j. 243

j.+ şı 606

jav Düşman, istilacı.

j. 1302, 2395, 3942, 5664, 682,
8744

j.+ dan 1030

j.+ dı 5767

j.+ ğa 2290, 5708

j.+ ı 318

j.+ ing 8471

j.+ ingdı 5498

j.+ ingnan 5472

jav- Yağmak.

j.- ğan 1262, 5789, 5815, 8231,
8238

j.- ğanday 6630

j.- ıp 7761

javar **bulttay** Somurtma,
efkarlanma.

j. 3794

javap Ar. Cevap, çözüm, sonuç.

j. 53, 73, 1383, 1494, 1719, 2356,
3355, 3361, 473, 4769, 5028, 5046, 5165,
5296, 5366, 589, 6234, 6242, 6642, 6729,
6740, 7171, 7590, 7609, 8905, 8911, 9078

j.+ ım 590, 8863

j.+ ın 1394, 4038, 8431

j.+ ına 8768

j.+ ında 599

j.+ tı 153, 1867, 5501

javın Yağış, yağmur.

j.+ ğa 4258

javırım Kürek kemiği.

j.+ ına 7551

javız Acımasız, zalim, cani, gaddar.

j. 1030, 1152, 2878, 318, 5434,
5491, 6275, 6384, 7613, 7631, 7683

j.+ dan 5479

j.+ darşa 8923

j.+ dı 3386, 3960, 5503

j.+ dıng 6405

javşı Elçi, ara bulucu.

j. 3724, 733, 8385

jay 1. Hâl, durum, vaziyet.

j. 3651, 4997

j.+ dı 1521, 9176

j.+ ı 1582, 3712, 4109

j.+ ım 1942, 1949, 3251, 5308

j.+ ıma 1793

j.+ ımdı 54, 1943, 7180

j.+ ın 1127, 1180, 1201, 1215,
1751, 2169, 2568, 3449, 3647, 4568, 5350,
5567, 6052, 6053, 6113, 6899,

j.+ ına 7474

j.+ ınan 2751

j.+ ıng 3706

2. Mekân, yer, ev.

j. 897, 906, 1948, 3430, 3433,
3906, 4018, 4586, 4612, 4656, 4658, 4886,
4956, 4970, 5364, 5699, 6086, 6310, 6619,
8011, 8439, 8567, 8833

j.+ da 1740, 2531, 499, 6764, 7450

j.+ dan 3906, 514, 6636, 9147

j.+ dı 9176

j.+ dıng 2530, 3692, 8720

j.+ ğa 1028, 1632, 2300, 2936,
2943, 3410, 422, 5788, 6065, 6342, 6366,
6810, 6859, 7436, 8403

j.+ ı 694, 915, 1060, 2529, 5586,
7152, 9283

j.+ ın 1668, 2523, 2543, 2544,
3709

j.+ ına 3889, 3895, 5176

j.+ ıng 2033

j.+ ınga 5423

j.+ lar 4468, 4912, 8315

j.+ larğa 3626

3. Yavaş, ağır, aheste.

j. 7723

j.+ ak 7430

4. Sıradan, önemsiz, basit.

j. 2906, 2914, 3908, 4072, 4139, 5971, 6226, 6249

5. Serbest, rahat.

j. 3434, 4588

6. Öylesine, sebepsiz.

j. 6288

jay- Yaymak, asmak, sermek, gütmek.

j.- a 4245

j.- dı 3155, 7041, 7538

j.- dık 2206

j.- dım 5354

j.- ğan 3650, 4616, 6185, 9149

j.- ıp 1169, 1981, 2314, 3952, 5865, 5898, 7944, 8894

jayav Yayan, yaya.

j. 7124, 7127, 7146, 7174, 7761

j.+ ı 3901

j.+ ına 3901, 8708

jayavlan- Yaya gitmek.

j.- ıp 8708

jayğas- Yerleşmek, kurulmak.

j.- ar 397

j.- pay- ak 547

jayğastır- Yerleştirmek.

j.- dı 3795

j.- ıp 7183

jayıl- 1. Serilmek, yayılmak.

j.- dı 8580, 8582, 8592

j.- ıp 7016, 7019, 8039

2. Tanınmak, bilinmek, yayılmak.

j.- ıp 18, 5243

j.- mağan 7, 10

j.- may 3010

jayınday Büyük, kocaman.

j. 946

jay-jağday Ahval, durum, vaziyet.

j.+ ımız 5550

j.+ ın 4849, 6473

j. + ıng 7153

jay-küy Hâl, durum, vaziyet.

j.+ imen 6748

j.+ in 3253

j.+ ine 2266, 3050

jaykal- Sallanmak, dalgalanmak.

j.- ğan 3627, 3635, 7756, 7780, 8101

j.- ıp 3241

jayla- Yerleşmek, mekân tutmak.

j.- dı 3606

j.- ğan 220

j.- p 96, 224, 1610, 3132, 7179

jaylap Yavaşça, aheste aheste.

j. 936, 1305, 1930, 6301, 7431

jaylav Yayla, yaylak, otlak.

j.+ ına 3358

jaylı Uygun, rahat, elverişli.

j. 5094, 6014, 6043, 6046, 7183

jayna- Parlamak, pırıl pırıl olmak, çeşitli renklere bürünmek, canlanmak.

j.- dı 8458

j.- ğan 76, 2469, 2623, 4394, 5787, 5901, 8234, 8307, 8650

j.- masak 1885

j.- p 1607, 1743, 1815, 1824, 2513, 3241, 3976, 4468, 5895, 634, 7352, 7711, 8094, 8996, 934, 950

j.- r 4910

j.- ydı 1728

jaynat- Sevinmek, neşelenmek, neşes yerinde olmak, ıslıl ıslıl parlamak, güler yüz göstermek.

j.- ıp 1785, 3820

jaypa- İmha etmek, kırmak, yok etmek.

j.- p 5664

jaypav İmha etme, kırma, yok etme.

j.+ ınıĝ 6954

jaysız Elverişsiz, rahat olmayan, uygunsuz.

j. 1028

jayuvlı Yayılı, serili.

j. 8178

jaz Yaz.

j. 2079, 4008, 5490, 5586, 6940, 8094

j.+ dıng 8650

j.+ ğı 1895, 2080

j.+ ı 2590

jaz- 1. Yazmak.

j.- adı 225

j.- dı 1927, 2239, 5717, 654, 8520

j.- dım 5718, 9308

j.- ğan 386, 406, 761, 2199, 2577, 5274, 9311

j.- ğandarın 2759

j.- ğanmen 996

j.- ıp 224, 232, 271, 283, 1918, 1951, 2322, 2323, 5750, 7877, 8522, 8787, 9305, 9313

j.- ıptı 2217, 7088, 9115

2. Suçlanmak, itham edilmek.

j.+ ıppın 6647

j.- dık 5634

j.- dım 4735,

3. Yanılmak, yolunu kaybetmek.

j.- bay 4414

4. Yaymak, sermek.

j.- ıp 6938, 8168, 8590

5. İyileştirmek, kurtarmak.

j. 4492

kanat jaz- Rahat davranmak, özgür davranmak.

j.- ıp 1482, 6952,
boy jaz- Gezmek, dolaşmak.
j.- ıp 5277
jaza Ar. Ceza.
j. 1974, 2941, 5496, 5708, 6019,
8847
j.+ ngdı 2815
j.+ sın 7633
jazda- Yardımcı fiil, yazmak.
j.- p 3619, 4955, 6103, 6515, 7654,
7656
mäjñün bola jazda- Mecnun
olayazmak.
j.- ptı 562
öle jazda- Öle yazmak.
j.- p 1095, 4952
jazğır- Suçlamak, itham etmek,
azarlamak.
j.- ma 1287
jazık Suç, kabahat, günah.
j.+ ım 1287, 2443, 6731, 7232,
7423
jazıl- 1. İyileşmek, sağlığına kavuşmak.
j.- a 2918
j.- ğan 408, 410,
j.- ıptı 3640
j.- mağan 9098
j.- maydı 7418
j.- maytın 9094

2. Yazılmak, yazıya geçmek.
j.- ğan 8350
jazım Ecel, ölüm.
j.+ ğa 9101
jaziya Ar. Ada, uçsuz bucaksız, engin,
bozkır.
j. 2342, 2349, 2527, 2535, 4194
j.+ nı 2528
j.+ sı 2526, 2583
jazuv Yazı.
j. 226, 406
j.+ dı 227
j.+ ın 2322
jazuvlı Yazılı.
j. 5950
jäbir Ar. Cebir, zulüm, işkence, eziyet.
j. 5614, 5616, 5738, 6064, 684,
8923
j.+ di 5615
jäbir-japa Cefa, zulüm.
j. 5209, 6286, 6436
jäbirlen- Zulüm çekmek, cefa çekmek,
eziyet görmek.
j.- dim 1942
jädüv Far. Cadı, büyücü.
j.+ lerin 5692
jälüt Kişi adı.
j. 5371, 5377, 5385, 5389, 5395,
5405, 5413, 5417, 5421, 5427, 5433

j.+ ti 5459

j.+ ting̃ 5401, 5435

jämşid Kişi adı.

j. 3670, 3995

jäne Ve, ile, ayrıca.

j. 1110, 1155, 1191, 1196, 1202, 1219, 1326, 1356, 1442, 1531, 1575, 170, 1702, 1794, 2067, 2084, 2159, 2175, 2178, 22, 2323, 2334, 2485, 2493, 2505, 2526, 2533, 2577, 2644, 2729, 2765, 2768, 2870, 2971, 3078, 3079, 3117, 3148, 321, 322, 3353, 3441, 3469, 3500, 3507, 3543, 3549, 3588, 3643, 3767, 3793, 3808, 3853, 3924, 4000, 4064, 4156, 4158, 4196, 4270, 4368, 4389, 4423, 466, 4712, 4782, 4783, 4785, 4909, 498, 5136, 5246, 5754, 5792, 5940, 5978, 60, 6045, 6070, 6150, 6335, 6364, 6400, 6404, 655, 6594, 6865, 6875, 6952, 7009, 733, 747, 7624, 7634, 7637, 764, 7891, 7921, 7949, 8002, 8042, 8137, 8140, 8172, 8225, 8386, 8396, 8398, 8488, 8590, 8648, 8751, 8940, 9151, 9184, 9240, 958

järdem Yardım.

j. 1231, 2560, 3318, 4814, 6538

j.+ im 1232

j.+ inge 3679

j.+ ingiz 1138

järdemdes- Yardım etmek, yardımda bulunmak, yardımlaşmak.

j.- ip 3326

j.- sem 1063

järdemşi Yardımcı.

j. 4270, 4350, 6306

jäzir Ar. Cefa, zulüm, azap çekme.

j. 6436, 7116, 7164, 8219, 8847, 9079

j.+ in 8451

je- Yemek.

j.- di 3565, 7025

j.- dik 3710

j.- dim 529, 7030

j.- gen 4043, 5782, 7026, 7040, 7479, 7494, 9241

j.- gende 4417

j.- geni- ak 2274

j.- genmen 7044

j.- me 6060

j.- mek 7791

j.- meske 3563

j.- mey 1602, 3986, 4226

j.- meydi 390

j.- p 114, 4936, 5523, 6780, 7143, 7471, 7502, 7779, 7919, 8606

j.- rsing̃ 7528

j.- sek 7032

j.- sin 7463

j.- yin 7649

j.- ytin 247

jedeldet- Acele ettirmek, hızlandırmak.

j.- ti 5494

jegiz- Yedirmek.

j.- edi 1808

jegjat Uzak akrabalar.

j. 6070

jek- Görevlendirmek, iş yüklemek.

j.- seng 1408

jek jek kör- Hoşlanmamak, nefret etmek.

j. 8727

j. ip 3683, 6079

j. meydi 8145

jeke Bağımsız, ayrı, kendi başına.

j. 168, 175

jekir- Azarlamak, paylamak, tekdir etmek.

j.- edi 1291

j.- ip 3446

jekpe-jek Teke tek.

j.+ te 8695

jel Yel, rüzgâr.

j. 1040, 143, 2587, 3150, 330, 338, 3891, 5967, 5975, 5977, 6010, 6014, 6046, 6055, 6061, 6067, 6079, 6080, 6091, 6094, 6145, 6150, 6155, 6194, 6196, 6199, 6239, 6311, 6314, 6511, 6518, 6716, 6723, 7180, 7839, 8100, 8111, 8114

j.+ den 2044, 478, 7304, 7305

j.+ der 6003, 6038, 6041, 7822

j.+ derdi 6110

j.+ derimdi 6193, 6235

j.+ derin 6108

j.+ dey 5494, 662, 9016

j.+ di 3095, 5991, 6148, 6329

j.+ ding 4716, 6091, 6296

j.+ ge 1048, 6662

j.+ i 5995, 6007, 6034, 6058, 6160, 6164, 6994

j.+ imdi 6197

j.+ imnen 6327, 6331

j.+ in 5979, 5981, 6011, 6015, 6023, 6139, 6163, 6165, 6203, 6313, 6315, 7227

j.+ ing 6323

j.+ men 6104

jelin- Yemek yenilmek.

j.- ip 2270

jelip-jortup Bazen koşup bazen tırıs tırıs gitmek.

j. 8031

jelke Ense, sırt kısmı.

j.+ sin 1291

j.+ sine 7524

jelkem Yelken.

j. 2569

jelpi- Yellemek, hafiften esmek, esmek.

j.- p 6003

jelpin- Kızmak, öfkelenmek.

j.- ip 6040

jemey-işpey Yemeden içmeden.

j. 9039

jemir- Kemirmek.

j.- mey 4406

jemis Meyve, yemiş.

j. 3159, 632, 7046, 7705, 7741,
7780, 7784, 7787, 7793, 7797, 7798, 7800,
7819, 7820, 7846, 8251, 8637

j.+ im 1521, 1523

j.+ imnen 7494

j.+ in 7717

j.+ ke 7783, 7857

j.+ penen 7732

j.+ ter 7704, 7754, 943

j.+ terden 7779

j.+ ti 7729, 7774, 7791, 7804

j.+ tîng 7744, 7749, 7781, 7789

jendet Cellât, katil.

j. 2814, 2821, 2832, 2835, 2865,
2877, 2913, 2914, 338, 3772, 3773, 5537,
6364, 6389, 6407, 6465

j.+ in 2902, 2914

j.+ ine 3391

j.+ ingdi 6657

j.+ ke 2881

j.+ pin 3778

j.+ ter 321, 329, 333, 3375, 5494,
5521, 5575

j.+ terden 350

j.+ terdi 343

j.+ terding 2867, 2869, 2875,
2905, 3413

j.+ terge 2813, 5502, 6255

j.+ teri 337, 5513

j.+ ti 3787, 5493

j.+ tîng 2893, 2906, 6419

jeng- Yenmek, üstün gelmek, zafer
kazanmak.

j.- bedingiz 710

j.- beydi 3858

j.- e 6438

j.- edi 200

j.- gen 5318, 5714, 8744, 9123

j.- ip 1301, 1368, 5340, 5696,
8735, 8845, 9167

jengeşe bk. jengge

j. 6565

jengge Yenge.

j. 6510, 6525

jenggey bk. jengge

j. 6495

jengil Hafif, ağır olmayan, kolay, basit.

j. 104, 1351, 3095, 3098

j.+ ge 2022

j.+ in 3091

j.+ inen 6462

jengil- Yenilmek, mağlup olmak.

j.- gen 1302

j.- ip 529, 531, 8719

j.- mes 8741

jengildet- Boşaltmak, hafifletmek, kolaylaştırmak.

j- ken 2890

jengsik Heves, iştah.

j. 806

jer Yer, dünya, memleket, vatan, toprak.

j. 511, 5326, 7053, 1275, 1795, 1817, 2330, 2775, 3027, 3349, 3387, 3644, 3697, 3926, 4006, 4220, 4393, 4489, 4589, 4595, 48, 4844, 4847, 4910, 5134, 5183, 6393, 6397, 6583, 6917, 6956, 6959, 7103, 7353, 7703, 8024, 8026, 8142, 8211, 8276, 8398, 8399, 8497, 8715, 8756, 8783, 9054, 976, 2038

j.+ de 1045, 1536, 1962, 2054, 2387, 2391, 2416, 2498, 2787, 316, 4224, 477, 5552, 5693, 5972, 606, 6491, 7661, 7765

j.+ degi 4308

j.+ den 1088, 2046, 2257, 2301, 2308, 2317, 302, 3909, 4250, 4319, 4706, 5369, 5521, 6902, 7177, 7238, 7794, 8300, 9052, 9293, 1662

j.+ dey 1731

j.+ di 1282, 193, 3040, 4198, 4250, 5764, 5808, 6353, 6661, 7839, 8363

j.+ ding 141, 2327, 3616, 3700, 3887, 4875, 4909, 7115, 7186, 8788, 8915, 8947

j.+ ge 1010, 1727, 199, 2427, 2566, 3082, 3140, 3320, 3632, 3662, 3755, 4376, 4391, 4392, 4461, 4494, 4529, 4848, 5362, 5536, 5768, 5773, 5777, 6240, 6254,

6354, 6362, 6661, 6730, 6875, 6880, 6911, 7147, 7804, 7858, 8117, 8357, 8382, 9134, 9269

j.+ i 107, 4538, 6222, 6422, 6844, 7823, 8295, 9190

j.+ in 2117, 2340, 4287, 5318, 5700, 7857

j.+ inde 2350, 8083, 8677

j.+ ine 2545, 6601, 3024, 5539, 5638, 6116, 8161

j.+ ing 2779, 8763

j.+ inge 5426

j.+ lerge 1106

jer-jahan Yer gök, yeryüzü.

j.+ ga 9287

j.+ dı 8856

jerken- İğrenmek, tiksirmek, uzak durmak.

j.- ip 7687

jer-kök Yer gök, bütün dünya.

j.+ ting 2324

jes- Paylaşarak yemek.

j.- ip 2486

jesir Dul.

j. 8909

jet- Varmak, ulaşmak, erişmek, yetmek.

j. 5426

j.- e 2328

j.- emin 4370, 7166

j.- er 2499, 2965, 3424, 5682, 7705
j.- ermiz 1004
j.- ip 899, 1138, 1295, 1464, 2168,
2229, 2566, 2936, 3058, 3412, 3486, 4260,
4417, 4419, 4697, 4811, 5316, 5335, 5638,
5697, 7191, 7747, 7751, 9218, 987
j.- ipti 3626, 3909, 5913
j.- ken 1389, 1486, 2571, 448,
5318, 6851, 7053, 7752, 8143, 9187, 9289
j.- kende 25, 4420, 4707, 8984
j.- kendeý 1060, 8395
j.- kendeý- ak 4926
j.- kenge 7801
j.- kençe 4829, 9164
j.- pedi 338
j.- pegendeý 8416
j.- pes 1576, 4020, 774, 8281,
8285, 8399, 908
j.- pese 5812, 9097
j.- peý 1069, 1617, 3024, 4086,
7344, 7781, 8423
j.- peýdi 1588, 7023, 724, 8658,
868, 9141
j.- peýtin 4279
j.- se 5393, 9163
j.- sin 5194
j.- ti 889, 1025, 2210, 2247, 4407,
4604, 4696, 4788, 4816, 5288, 5460, 5825,
5930, 6544, 7184, 732, 8649, 9069, 9158
j.- tim 3196, 617, 860

jetekte- Beraberinde götürmek.

j.- p 6194

jetektev Beraberinde götürme.

j.+ ge 6083

jeti Yedi.

j. 391, 4043, 435, 4625, 4629,
4641, 481, 483, 4846, 4963, 529, 6947,
771, 7908, 8556, 8648, 9178, 9179, 9180,
9182, 9244, 9250, 9252

jetinşi Yedinci.

j. 9269

j.+ ni 9270

jetik İyi bilen, erbap, ehil.

j. 6171, 6280

jetile- Haftalarca yapmak.

j.- gen 4714

jetim Ar. Yetim, öksüz.

j. 1059, 1119, 1186, 5156, 7643,
8908

jetis- Erişmek, ulaşmak.

j.- sin 1418

jetkilikti Yeterli, bol.

j. 2941

jetkiz- Yetiştirmek, ulaştırmak.

j. 2601

j.- bey 7797

j.- di 153

j.- e 6565

j.- gende 7428

j.- geni 6190
j.- ip 5925, 7869
j.- ipti 342, 8161
j.- senġiz 1425
jetkizüv Yetiştirme, ulaştırma.
j.+ de 5708
j.+ ge 5172
jetpis Yetmiş.
j. 8569
j.+ terge 9158
jev Yemek yeme, karın doyurmak işi.
j.+ ge 3164
jez Bakır.
j. 3518
jıġıl- Yıkılmak, devrilmek, yenilmek.
j.- dı 1557, 1778, 4400, 7169
j.- ġan 6844
j.- ġanday 8485
j.- ġanġa 3263
j.- iptı 6962
jıġılıs- Yıkılmak, düşmek.
j.- ıp 9004
jık- Yıkma, devirmek, alt etmek, yenmek.
j.- adı 1084
j.- ıp 4257, 6758
j.- paġan 4894
jıl Yıl, sene.

j. 1037, 15, 16, 19, 20, 223, 239,
261, 320, 363, 420, 6916, 85
j.+ dan 6920
j.+ dar 5933, 8631, 9306
j.+ ġa 266
j.+ ġı 9309
j.+ ı 5588
j.+ ın 292
j.+ ında 9114, 9304
jıla- Ağlamak, kederlenmek.
j.- dı 1621, 3465, 4209, 4261,
4721, 4808, 4981, 5413, 5569, 5953, 7640,
856, 8834
j.- ġan 5574
j.- p 1285, 1522, 1763, 1981, 2027,
2063, 2183, 2853, 2932, 3269, 3477, 4239,
4314, 4540, 4550, 4703, 4736, 4813, 4973,
5001, 5097, 6290, 6617, 679, 6967, 7634,
7657, 874
j.- ptı 6622, 6996
j.- rın 8080
j.- sa 6766
j.- ydı 5102
j.- ymın 4321
jılan Yılan; fesatçı.
j. 4544, 4741, 4750, 8182
j.+ dardıġ 8025
j.+ day 3742, 9036
j.+ nıġ 4629
jılap-engire- Ağlamak, sızlamak.

j.- p 1757, 2081

jılas- Ağlaşmak.

j.- ıp 5632

jılat- Ağlatmak.

j.- adı 5628

j.- pay 7643

jılav Ağlama, kederlenme.

j.+ men 5796

jıldam Hızlı, çabuk, tez.

j. 2385, 2607, 2859, 3412, 3780,
4495, 4817, 5255, 5384, 5494, 5961, 6338,
6762, 7304, 8185, 8362

jıldamdat- Hızlandırtmak.

j.- ıp 7919

jılday Yıla yakın, bir yıl kadar.

j.+ day 59, 8351

jılı ılık.

j. 1628, 2041, 5035, 8513, 9222

jılı- Isınmak, ılmak, ılınmak.

j.- p 5835, 7975

jılın- Isınmak, ılınmak.

j.- ar 4907

j.- dı 8138

j.- ıp 4872

jılıt- ılıtmak, ısıtmak.

j.- a 2690

jıljı- Yavaşça ilerlemek, hareket etmek.

j.- p 7304, 8313

jılkı At.

j. 5177

jılmangda- Kurnazlık etmek, yaranmaya,
göze girmeye çalışmak.

j.- gan 2920

jıltıra- Parlamak, pırıldamak, ısıldamak.

j.- p 4931

jım Sessizlik, sükûnet.

jım bol- sesini çıkarmamak.

j. 9012

jımiy- Gülümsemek, tebessüm etmek.

j.- ıp 548

jım-jırt Sessiz, sedasız.

j. 4422

jım Ar. Cin.

j. 166, 173, 158, 1859, 2022, 2287,
2449, 2884, 3186, 3475, 4297, 4998, 5140,
689, 7407, 7417, 9029

j.+ darı 7415

j.+ dı 1992

j.+ nan 7414

j.+ sınığ 1853, 3183

jındı Deli, akımı kaybeden, serseri.

j. 200, 2999, 4881, 6024, 6790

j.+ lar 1084

j.+ mısıng 6789

jınşa Cin gibi, cine benzer.

j. 328

jır Uzun, manzum şiir; destan, yır.

j. 11

j.+ dı 8, 9313
j.+ ım 13
jırağ Uzak, ırak.
j. 1446, 7236
j.+ ına 426
jırla- Şarkı, türkü söylemek, şiirleştirmek.
j.- ğan 8628
j.- p 6198
j.- yın 3
jırşı Çok şiir, destan bilen ve onları halka söyleyen kimse, şeyyat.
j. 8098
jırtıl- Yırtılmak.
j.- ıp 4307, 6394, 6852
jıyıl- Yığılmak, toplanmak.
j.- dı 2861
j.- ğan 116, 4848
j.- ıp 2244, 7046
j.- mağan 8178
jıym Kalabalık, yığın; toplantı.
j. 38
jibek İpek; yumuşak, nazik, kibar.
j. 1597, 1703, 1905, 520, 672, 7012, 7305, 7322, 7354, 8100, 941
j.+ ten 7015
j.+ tey 3156, 8291
jiber- 1. Göndermek, yollamak; bırakmak.
j. 2383, 2407, 2556, 7090

j.- di 831, 886, 3013, 3767, 3793, 4751, 5493, 5584, 6893, 7185, 7409, 7968,
j.- dıngiz 1572, 6657
j.- em 4668
j.- etin 7513
j.- eyik 2193, 8372
j.- gen 5382, 6468, 6787, 8454
j.- gende 2423
j.- gennen 2252
j.- ingiz 2633
j.- ip 1856
j.- mey 6079, 7389, 9101
j.- meydi 4406
j.- meytin 7264
j.- se 3801
j.- sek 3971
j.- seng 6311

2. Asıl fiile –p zarf fiil ekiyle bağlanarak asıl fiilde belirtilen hareketin tez zamanda, hemen yapıldığını ifade eden tasvirî fiil yapıları kurar.
j.- di 1261, 2655, 4375, 4672, 4748, 4823, 5397, 8578
j.- dıngiz 6657
j.- edi 7511
j.- gende 2413, 5314
j.- mesem 5448
j.- mey- ak 2660
jiberüv Gönderme, yollama.

j.+ ge 5456, 7897

jigit Yiğit, genç, delikanlı.

j. 1179, 1191, 125, 1385, 1415,
1450, 1685, 1715, 2345, 2429, 2461, 2626,
3077, 3168, 3176, 3189, 3212, 3349, 347,
3543, 3573, 3574, 372, 3723, 3737, 380,
4219, 4227, 4357, 4377, 4383, 4457, 4550,
4627, 4825, 506, 509, 5310, 545, 5901,
5953, 609, 6361, 7011, 7301, 7583, 7599,
7674, 7724, 7786, 7788, 7850, 8297, 8401,
8539, 8917, 968

j.+ im 7546, 9307

j.+ imning 485

j.+ ine 543, 639, 898

j.+ ingning 2408

j.+ ke 1419, 1849, 2081, 2151,
2383, 2415, 542

j.+ ten 1566

j.+ ter 1362, 1651, 2606, 4011,
4013, 6037, 6979, 7033, 7047, 7281, 7777,
8655

j.+ terdey 1091

j.+ terding 465

j.+ terge 619, 7279, 8584

j.+ teri 415, 449, 8585, 939

j.+ ti 1055, 1702, 1739, 2422,
5911, 7673, 7849

j.+ ting 1802, 1940, 3076, 3403,
4223, 7380, 7682, 773, 967

jihankez Far. Seyyah, gezgin.

j. 9276

j.+ der 9278

jihaz Ar. Mobilya, ev eşyaları.

j. 6938

jik Hudut, sınır.

jigin **jazbay** Birbirinden
ayrılmamak.

j. 4414

jingışke Kalın olmayan, ince, zarif, nazik.

j. 7376

jip İp.

j. 3599, 3604, 3609

j.+ ine 2876

j.+ inen 3601

j.+ ke 3600, 5642

j.+ pen 2783, 4816

j.+ ten 4820, 4836

j.+ tey 7356

jiy- Toplamak, yığmak, bir araya getirmek.

j.- a 3872, 7556

j.- dı 2138, 5692, 8464

j.- gan 2256

j.- ip 1009, 1195, 1267, 240, 4282,
4533, 5330, 5332, 5378, 5542, 584, 685,
7286, 8269, 8462, 8699

j.- sa 3670

jiyırma Yirmi.

j. 15, 246, 979, 988, 1225, 2559,
4402, 7144, 7174, 7181, 8252, 8635, 9304

j.+ larda 1603

jiyi Sık, gür, sıkça, tekrar tekrar.

j. 2224, 3238, 6090

jiyilik Sıklık, yoğunluk, çokluk, hızlılık, çabukluk.

j.+ ten 330

jiyirkeñsek İğrenç.

j. 7437

jiyna- Toplamak, yığmak, bir araya getirmek.

j. 1814, 2166, 5466, 5580, 5810

j.- dı 2810, 5707, 7064

j.- dık 5090

j.- p 1225, 3645, 3943, 4523, 5461, 5578, 5613, 5709, 7213, 3302

j.- y 3100

jiynal- Hazırlanmak, toplanmak.

j.- ğan 3023, 3038, 7638, 8041

j.- ıp 1959, 330, 4284, 5795, 6410, 7578, 7600, 8745, 8839

j.- may- ak 5174

j.- sa 3700

j.- sın 161

jiysi Yine de, tekrardan.

j.+ ge 3248

joba Şekil, biçim.

j. 1305

joğal- Yok olmak, yitip gitmek.

j.- ğanda 7952

j.- ıp 6443

joğalt- Kaybetmek, yitirmek.

j. 2847

j.- kaday 1998

j.- tı 5850, 9307

joğaluñ Yok olma, yitip gitme.

j.+ ğa 7226

joğargı Yukarı, üst, ulu, yüksek.

j. 1637, 1683, 2262

joğarı Yukarı, üst, yüce.

j. 51, 3170, 3613, 4642, 4649, 6072, 7792

j.+ dan 6687

j.+ ğa 1835, 3603, 4801

joğarıla Yükselmek, çoğalmak, yükselmek, baş köşeye çıkmak.

j. 1836

jok 1. Var sözünün karşıtı, yok.

j. 315, 328, 468, 537, 538, 540, 1202, 1213, 1287, 1333, 1512, 1526, 1529, 1770, 1790, 1829, 2076, 2132, 2292, 2294, 2295, 2384, 2391, 2817, 2831, 3023, 3059, 3443, 3562, 3577, 3578, 3580, 3586, 3649, 3715, 3730, 3735, 3942, 3981, 3998, 4039, 4140, 4458, 4613, 4761, 4786, 4813, 4877, 4878, 4886, 4911, 4995, 5054, 5113, 5159, 5304, 5312, 5365, 5383, 5388, 5458, 5487, 5552, 5574, 5659, 5667, 5671, 5693, 5714, 5716, 5827, 6059, 6062, 6083, 6091, 6516, 6571, 673, 6731, 6732, 6746, 6814, 6823, 6902, 7035, 7118, 7122, 7167, 7208, 7314, 7437, 7566, 7599, 7668, 7754, 7765, 7818, 7820, 7821, 7834, 7859, 7897, 7948, 7963,

7978, 8078, 8083, 8097, 8142, 8171, 8188, 8228, 8266, 8302, 8319, 8439, 8511, 8524, 8543, 866, 8688, 8689, 8690, 8691, 8799, 8920, 894, 8948, 8978, 8992, 8997, 8998, 9012, 9013, 9016, 9027, 9028, 9039, 974

j.+ ı 7962

j.+ ka 7165, 9019

j.+ sîng 1497, 5000

j.+ ta 591, 5951

j.+ tan 3654, 8946

j.+ tar 6861

2.-ğan/-gen eklerinden sonra gelerek görülen geçmiş zaman çekiminin olumsuz şeklini oluşturur.

j. 1129, 1582, 1753, 3093, 3188, 3224, 3429, 3704, 4538, 5682, 5711, 5974, 6531, 6559, 6651, 6663, 7646, 8353, 8739, 8837

jokşın- Yokluğunu fark etmek, hissetmek.

j.- ıp 3370

jokta- Ağıt yakmak, yas tutmak.

j.- ğan 6723

joktık Yoksunluk, yokluk, fakirlik, yoksulluk.

j.+ ı 5141

jol Yol; uzak sefer, yolculuk; yol yöntem.

j. 108, 807, 859, 1516, 1668, 1934, 1939, 2239, 3990, 4558, 5288, 5928, 7114, 7119, 7120, 7144, 7170, 8546, 1136, 1666, 1884, 4607, 4913, 5274

j.+ da 2209, 4916, 7176, 8987, 3182

j.+ dan 832, 1102, 1153, 1220, 1936, 2037, 2363, 2787, 3138, 4597, 4601, 4728, 6497, 7116

j.+ darı 7709

j.+ dı 4927, 7142, 7326, 8013, 814, 8981, 8924

j.+ ğa 1826, 2785, 9157

j.+ ı 1130, 1405, 1670, 1758, 1915, 2260, 4096, 5948, 6484, 7256, 8355

j.+ ıġıġız 6495

j.+ imen 1113

j.+ imenen 1409, 2455, 2503, 4691, 7085

j.+ in 1159, 1185, 1316, 1830, 1832, 2337, 2545, 4086, 5399, 5419, 5480, 5557, 5644, 5918, 6712, 6749, 6826, 6918, 6976, 7010, 7464, 8157, 8207, 822, 8895, 9191, 198, 98

j.+ ina 1162, 2256, 2522, 5940, 7319, 7458, 7768

j.+ inan 2517, 2543, 4278, 9014

j.+ ında 1328, 7325

j.+ ınıġ 1264

j.+ ıġ 3054

j.+ ıġa 8730

j.+ ıġızġa 2640, 4360

j.+ ıġmenen 5193

j.+ men 1166, 413, 5739, 5846, 6493, 6499, 9197, 9201, 9249

jol aş- Bir şeyin olmasını sağlamak, mümkün kılmak.

j. 2534

jol ber- İzin vermek, yol vermek.

j. 5194, 6196, 7605, 8009

jolğa koy- Yola koymak, düzenlemek.

j.+ ğa 404

jolğa sal- Çıkarıp yolcu etmek, yola çıkarmak.

j.+ ğa 7320, 7321

jola- Yaklaşmak; ele geçmek.

j.- ğanda 2425

j.- mas 8419

j.- may 2680, 2683

j.- r 4222, 9299

j.- sa 2726

jolavşıla- Sefere çıkmak, yolculuk etmek.

j.- p 130

jolbarıs Kaplan.

j. 8001, 8004, 8020

jolda- Yollamak, göndermek.

j.- dı 8466

j.- p 2555, 2725

j.- saŋg 2532

joldas Yoldaş, arkadaş, dost.

j. 2090, 4901, 5076, 7129, 793

j.+ ı 8602

j.+ ım 3189, 6025, 6135

j.+ ımen 2559

j.+ ına 7537

j.+ tan 3318

j.+ tarı 4127, 457, 503, 9002

j.+ tarın 2810

joldastas- Dosluk etmek, arkadaşlık etmek.

j.- ıp 1932

jolıķ- Yüz yüze görüşmek, buluşmak, uğramak.

j.- ıp 1112, 8222

j.- ında 6213

j.- pa 3746

j.- sam 1111

j.- tı 5342

jol-jönekey Yol üstü.

j. 6703

jop-jorta Yalancık, sözde, yapmacık.

j. 2162

jora Far. Örf, âdet, gelenek, görenek.

j. 4901

j.+ sı 5081

jorgala- Yorgalamak, rahvan yürüme.

j.- p 7304

jorıķ Saldırı, hücum, sefer; seyahat, yolculuk.

j. 6454

j.+ tıŋg 1544

jort- 1. Avlanmak amacıyla dolaşmak, av aramak.

j.- ıp 6448

j.- kan 9015

2. Tırıs gitmek.

j.- ıp 4940

jortuñıl Yağmalama, talan etme.

j. 2457

josıl- Akmak.

j.- ıp 8019, 8021

joy- Yok etmek, imha etmek, ortadan kaldırmak.

j.- dı 3392

j.- ıp 3460, 4982, 5850

j.- maķ 9165

j.- may 2785, 3375

joyıl- Yok olmak, kaybolmak, ortadan kaybolmak, tükenmek, kırılmak, ölmek.

j.- dıķ 3692

j.- ğanda 1904, 7977

j.- ğanı 7817

j.- ıp 7807

j.- may 2192

joyılt- Yok etmek, ortadan kaldırmak.

j.- ıp 1998

joyuñ Yok etme, imha etme, ortadan kaldırma.

j. 5731

jön 1. Vaziyet, hâl, durum.

j.+ de 5041

j.+ di 9296

j.+ inde 6732

j.+ ge 1052, 5196

2. Yön, istikamet.

j.+ derine 6468

3. Doğru, haklı.

j. 2735, 3288, 5204

4. Gelenek, görenek, töre.

j.+ imenen 7086

j.+ ge 5196

jöndep Doğru dürüst.

j. 5540, 9228

jöndel- Tamir edilmek, onarılmak.

j.- er 3973

jönel- Çabuk, aceleyle çıkıp gitmek.

j. 6360

j.- di 4927, 4929, 4951, 8870, 8973, 9017

j.- ıp 1993

jönelt- Göndermek, yöneltmek.

j.- ti 1951, 658

jön-joba İşin gidişatı, vaziyet, durum.

j. +sın 6809

jöñgki- Toplu olarak göçmek, yer değiştirmek.

j.- p 4712, 4929

juba- Teselli etmek, avutmak.

j.- p 1488

jubay Karı kocadan her biri, eş.

j.+ ım 6172

judırık Yumruk.

j. 3263

judırıkta- Yumruklamak.

j.- p 4947

juğın Bulaşık, kalıntı, iz.

j. 7503

juğ- Konmak, bulaşmak, geçmek.

j.- kan 6845

j.- padı 791

jul- . Çekmek, yolmak, sökmek, koparmak.

j.- ıp 4944, 6372, 676, 7508

julduz Yıldız.

j. 1164, 1684, 2057, 2458, 3238, 4218, 5894, 7909, 800, 8963, 9178, 9250, 9255

j.+ dan 9245

j.+ dar 1904, 636

j.+ day 146, 4494, 4803, 9253

j.+ dı 3118

j.+ dıng 9248

j.+ ı 2116, 2530

j.+ ın 1321

j.+ ınday 209

j.+ ınday 1899, 851

j.+ ıngız 2531

julğulas- Dövmüşmek, vuruşmak, çarpışmak, itişip kakışmak.

j.- ıp 8017

julmala- Silkelemek, kuvvetle sarsmak, hırpalamak.

j.- p 3863

jum- Yummak, sıkmak.

j. 1430

j.- bay 2782, 3591

j.- dı 1432

j.- gan 139

j.- ganı 1435

j.- ıp 2777, 2956, 678, 8901, 9210

juma Ar. Cuma.

j.+ nıng 7955

jumak Cennet.

j. 552

jumbak Bilmece, sır.

j.+ tay 9012

jumbakta- İmalı konuşmak.

j.- p 9311

jumıl- Kapanmak, yumulmak.

j.- a 8049

j.- ıp 9255

j.- iptı 6966

jumırık Yumruk.

j.+ pen 7592

jumis İş, hizmet, emek, çalışma.

j. 1390, 2453, 2524, 2978, 3357,
3973, 4092, 4112, 510, 6195, 6333, 6595,
6665, 6822, 7222, 7487, 7958, 8725

j.+ ı 2287, 3023, 3730

j.+ ım 2817, 5383

j.+ ımız 3735

j.+ ın 3776, 7377, 7379

j.+ ına 4259

j.+ ında 8978

j.+ ınıḡ 2224

j.+ ı 2806, 3882, 6181, 6680,
8277

j.+ pen 8793

j.+ tar 2598, 3275

j.+ tı 4068, 4084, 5482, 6747

j.+ tınıḡ 2110, 5800

jumista- İş yapmak, çalışmak.

j.- may 6432

j.- p 7513

jumsa- Göndermek, görevlendirmek, bir
iş yapmasını istemek.

j. 6754, 9201, 9206

j.- ḡanda 9236

j.- madı 7559

j.- may 7163

j.- may-aḡ 534

j.- p 5458, 7497, 9271

j.- ptı 6335

j.- ymın 6762

jumsaḡ Sert olmayan, yumuşak, sevimli,
kulaḡa hoş gelen, okşayıcı, tatlı.

j. 3973, 4527, 4530

jumsaḡtıḡ Yumuşaklık, yumuşak başlılık.

j.+ pen 6740

jumsar- Yumuşamak, sakinleşmek.

j.- ıp 1374

jumsaṽ Gönderme, görevlendirme, bir işi
yapmasını isteme.

j.+ 7564

j.+ ı 1329

jupar *Far.* Güzel, hoş koku, ıtır, misk;
güzel kokulu bitki, leylak.

j. 1048, 521, 551, 671, 6980, 8291,
8617, 935

juptı Karı koca.

j. 5122

j.+ sı 2979

j.+ sınday 2964

jurt Halk, millet, memleket.

j. 2086, 422, 429, 4838, 5188,
5221, 5835, 6453, 6617, 6621, 6788, 6922,
8035, 8049, 8060, 8137, 8138, 8847

j.+ ın 1009

j.+ ınıḡnan 4999

j.+ ı 6648, 8601

j.+ tan 6913, 6915

j.+ tı 8837

j.+ tınıḡ 269, 2861, 2886, 3819,
3822, 4673, 4721, 8322

jurtşılık Topluluk.

j.+ pen 3023

jut- Yutmak, hazmetmek, yok etmek.

j. 4748

j.- adı 4784

j.- arına 4618

j.- ıp 4573, 4652, 4667, 4791,
4799, 5407

j.- kanın 6619

j.- pak 4720

j.- pakşı 3591

jutas- Kırılmak, kıyıma uğramak.

j.- tı 3906

jutu Yutma, hazmetme, yok etme.

j.+ ğa 4746, 4966

j.+ ına 4750

juv- Yıkamak.

j.- dı 7014

j.- ingdar 7013

j.- ıp 3333, 6353

juvan Kalın, geniş, şişman, tombul, güçlü.

j. 7278, 7308

j.+ ı 369, 6572, 6573

juvandı Kalınlık, güçlülük, kuvvetlilik.

j. 374

juvasıt- Eğitilmek, uyumlu, uygun duruma gelmesini sağlamak.

j.- ıp 6576

juvık Yaklaşık, yakın, civarında.

j. 4639, 4707, 5552, 5596, 6354

juvın- Yıkanmak, yunmak, banyo yapmak.

j.- dı 1376

j.- ıp 1373

juvınu Yıkanma, yunma.

j.+ ğa 5251

juvıs- I. Denk gelmek, uygun gelmek.

j.- pay 1777

juvıs- II. Bir şeyi birlikte yıkamak.

j.- kan 4078

juvsa- Nefeslenmek, soluklanmak.

j.- p 8682

jüda *Far.* Pek, çok, gayet.

j. 4900, 5020, 8071, 8279

jüde- Zayıflamak, cılızlaşmak, etkisini yitirmek.

j.- meymin 7126

j.- p 1362, 5000

jügen Dizgin.

j.+ in 2710

jügir- Koşmak.

j.- di 2889, 3317, 4397, 4589,
4601, 4913

j.- e 1278

j.- emin 2782

j.- gen 8305

j.- genmen 4911

j.- ıp 329

j.- ipti 1270

jügirt- Koşturtmak.

j.- ip 7300

jüha-jılan Grup, kalabalık.

j. 2857, 4746

jük Yük; cefa, azap, çile.

j. 483, 6981, 8955

j.+ im 2308

j.+ imdi 2890

j.+ pen 268

j.+ ti 2942

jün Kıl, tüy, yün.

j. 4399

j.+ dey 3420

j.+ di 7305

jünde- Kızmak, öfkelenmek.

j.- genin 6576

j.- p 2894

jür- 1. Gitmek, yürümek, hareket etmek, çalışmak.

j. 2792, 2815, 3641, 3727, 3780, 3784, 4086, 6341, 6347, 6350, 6352, 6371, 6384

j.- di 1453, 1455, 1540, 1607, 1617, 1619, 1620, 1668, 277, 3111, 3113, 36, 3895, 6585, 7919, 8214, 8217, 8221, 8222, 8241, 8246, 8253, 8613

j.- dik 3837

j.- e 1273, 2030, 2605, 2891, 4608, 5119, 612, 7669, 8065, 8157, 8765

j.- edi 6278, 7473, 9243

j.- em 5360

j.- er 420

j.- ersing 6453

j.- etin 7709

j.- etindey 5848

j.- gem 3093

j.- gen 1010, 1090, 316, 3564, 3647, 3821, 3942, 4083, 4085, 4184, 4311, 6805, 6984, 7181, 7430, 8302, 9191

j.- gende 1446, 2164, 3247, 4239, 4807, 6479, 6480, 821, 823, 8546

j.- genderge 2455

j.- gendey 9220

j.- genim 2732

j.- gennen 8903

j.- ingiz 6215

j.- ingizder 8541

j.- ip 813, 1070, 1118, 1148, 1275, 1329, 1445, 1474, 1555, 1574, 1583, 1661, 2186, 2198, 2244, 2207, 2433, 2560, 2563, 3141, 3235, 3394, 4696, 4713, 5548, 5961, 6220, 6297, 6628, 7144, 7309, 7328, 7456, 7482, 7607, 8275, 8335, 8888, 8902, 9223, 924

j.- ipti 3530

j.- medi 6370

j.- mengizder 9303

j.- mese 6357

j.- meske 613

j.- mey 2024, 2446, 2500, 422,
7146

j.- meydi 2460

j.- meymın 1622

j.- min 2430, 2511, 6783

j.- miz 1096

j.- se 1659, 1678, 3104, 7078, 7326

j.- sek 9041

j.- sem 4907

j.- sing 6780

2. Asıl fiile-a/-e;-p zarf fiil
ekleriyle bağlanarak şimdiki zaman çekimi
oluşturur.

j. 111, 113, 1697, 2026, 2565,
2792, 2815, 3641, 3727, 3780, 3784, 3817,
4086, 4472, 5404, 6341, 6347, 6350, 6352,
6371, 6384, 6678, 8131, 8551

jürdek Hızlı giden, yürük.

j. 2569, 7288

jürek Kalp, yürek, gönül.

j. 245, 4088, 4100, 4136, 4431,
5103, 5631, 7072, 8029

j.+ i 2722, 4215, 4710, 4920, 4938,
5198, 5780

j.+ im 1988

j.+ imde 6560

j.+ imdi 2435

j.+ ime 1744, 1776, 3254

j.+ imnen 1787, 1856

j.+ in 1686, 249, 2709, 756

j.+ inde 3256, 6994

j.+ ine 1802, 7478, 8453

j.+ inen 3866

j.+ ing 6264

j.+ ingnen 3430

j.+ pen 1170, 926

j.+ ten 1482, 1689, 1804, 8899

j.+ teri 7003

j.+ ting 743

jürekti Cesur, cesaretli, yürekli.

j. 4073

jürgiz- Yürütmek, idare etmek.

j.- bedi 1615

j.- bedim 1586

j.- di 8980

jürgizüvşi Sürücü, şoför.

j. 1556

jüris 1. Alışkanlık, iş, hareket.

j. 2456

2. Yürüyüş.

j. 7174

jürüv Yürüme, gitme, hareket etme.

j.+ di 5220

j.+ ge 1666, 2588, 4400

j.+ ime 3433

j.+ ine 3990

jüsip Kişi adı, Yusuf.

j. 1673, 4011

j.+ ke 4248

j.+ terdey 1750

jüyrık 1. Hızlı koşan, yürük, hızlıca.

j. 478, 846, 1208, 2044, 2966,
6378, 8115, 8659

2. Hatip, bilge.

j. 809, 2260, 2464, 5374,

j.+ ter 7024

jüytki- Hızlı gitmek, çabuk yürümek.

j.- p 4710

jüz 1. Yüz sayısı, yüz.

j. 15, 19, 20, 623, 645, 844, 1849,
3367, 3719, 4807, 4319, 4553, 4859, 5177,
5898, 5900, 5901, 5904, 6981, 7413, 7444,
7446, 7455, 7471, 7533, 8053, 8396, 8416,
8464, 8470, 8539, 8554, 8622, 9114, 9149,
9304

j.+ den 1696

j.+ ge 457

2. Yüz, sima, çehre.

j. 1816, 2193, 5736, 8157

j.+ ben 3278, 5035, 8513, 8850

j.+ den 8766

j.+ deri 5903

j.+ di 8585

j.+ i 141, 516, 1824, 3082, 4008,
5537, 5835, 6014, 7282

j.+ imdi 3888, 4994

j.+ in 852, 1476, 1644, 1685, 3762,
4218, 5570

j.+ ine 3147

j.+ inen 573, 1677, 1703, 4006,

j.+ ingdi 2305, 3195, 3214

3. Bir şeyin üstü, yüzeyi, yüzü.

j.+ i 3384, 3700, 4875, 4909, 7910,
8110, 8561, 8780, 8857

j.+ imen 2563

j.+ in 101, 786, 5183, 3349, 3350

j.+ inde 511, 1157, 4142

j.+ ine 4475, 4737, 4846, 7053

j.+ inen 4006, 5326

j.+ ining 4847

j.+ ingizde 1115

j.+ ingizdi 2303

jüz- Yüzmek.

j.- di 554

j.- gen 8136

j.- gendey 1806

j.- ip 1036, 2320, 4546, 5641

j.- se 5407

jüzdep Yüzer yüzer.

j. 3899, 8705

jüzim Üzüm.

j. 7701, 8638, 943

-K-

kabak 1. Yüz, surat, çehre, göz kapağı.

k. 8701

k.+ ına 5836

ķ.+ tarı 9007

2. Su kabağından yapılan kap, kabak.

ķ. 8701

ķabağına ķara- Durumuna bakıp kırmadı, üzmedi, rencide etmedi.

ķ.+ ına 8769

ķabak tüy- Sinirlenmek, somurtmak.

ķ. 2917

ķaban Yaban domuzu, erkek domuz.

ķ.+ day 4230

ķabar- 1. Kabarmak, şişmek, büyümek.

ķ.- adı 306

2. Kızmak, sinirlenmek, öfkelenmek.

ķ.- dı 4345

ķabat 1. Kat, sıra, tabaka.

ķ. 393, 447, 504, 8981

2. Birlikte, beraber.

ķ. 3266, 5640

ķabık Kabuk, zar.

ķ.+ ı 4059

ķabıl Ar. Kabul, bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma.

ķ. 1415, 4104, 4120, 525, 5845, 6592, 6680, 6693, 6701, 7109, 755, 7553, 7934, 7992, 8045, 8091, 8174, 8866, 8886, 8934, 925, 9208, 961, 6141, 1912

ķabılan Kaplan.

ķ. 174

ķabıl-da- Kabul etmek, benimsemek, onaylamak; görüşmek.

ķ. 2202

ķ.- dı 5512, 8740

ķ.- ğan 8165

ķ.- nsa 788

ķ.- ŋız 4148, 4149

ķ.- p 763, 4152, 6686, 8175, 8987

ķ.- ptı 1007

ķ.- rsing 3218

ķ.- ymın 7993

ķabıl-dan- Kabul olmak.

ķ.- ar 8789

ķ.- bay 4499

ķabın- Nefesi daralmak; öfkelenmek, kızmak.

ķ.- ıp 4088

ķabırġa Moğ. Kaburga kemiğı; sırt, arka.

ķ.+ sı 7865

ķabilet Ar. Kabiliyet, yetenek, beceriklilik.

ķ.+ teri 2678

ķabir Ar. Kabir, mezar.

ķ. 8925

ķ.+ i 5699, 9121, 9128

ķ.+ in 103

ķada- Bir noktaya bakakalmak, gözünü alamamak.

ķ.- p 1066, 6598

ķ.- y atıp 1775

ķadaķala- Kontrol, etmek, izlemek, takip etmek, gözlemek.

ķ.- p 4768

ķadaķ İki yüz grama denk olan ağırlık ölçü birimi.

ķ.+ tan 3568

ķadal- Saplanmak, sokulmak.

ķ.- dı 1787

ķadam Ar. Adım, yeni aşama.

ķ. 230, 4885, 6690, 7685

ķ.+ darı 3537

ķ.+ darın 812

ķ.+ dı 4346

ķ.+ ğa 4112, 4327, 4330

ķ.+ ın 4341

ķ.+ ınan 7688

ķ.+ ıngız 4146

ķ.+ nan 3650

ķade-ķavmet Ar. Hediye, armağan; tören.

ķ. 5884

ķadim Ar. Önceki, evvelki, kadim.

ķ.+ nan 21

ķadir Ar. Hürmet, saygı, kadir, değer.

ķ. 8922

ķ.+ in 7070, 7178

ķ.+ ıngız 3682

ķadirle- Hürmet etmek, saygı göstermek, değer vermek.

ķ.- dik 5813

ķ.- p 5620, 5700

ķadirli Saygın, hürmetli, değerli, kıymetli, saygıdeğer.

ķ. 2376, 9070

ķadisa Ar. Sır, gizem; durum, vaziyet, olay.

ķ. 5267

ķaķaz Far. Kâķıt, yaprak, sayfa.

ķ. 47, 7566, 7586, 7636

ķ.+ daķı 2617

ķ.+ day 519

ķ.+ dıng 57

ķ.+ ğa 226, 386, 8520

ķaķıl- Dövmek, vurulmak, çalınmak.

ķ.- ar 5275

ķ.- dı 1466, 6036

ķahar Ar. Öfke, sinir, hiddet.

ķ. 343, 3779, 3841, 3894, 6020, 6455, 7490, 8743

ķ.+ ı 2070, 309, 8842

ķ.+ ın 3373, 6334

ķ.+ ına 3694

ķ.+ ınan 202

ķ.+ ıngız 3682

ķaharlan- Öfkelenmek, sinirlenmek.

ķ.- dı 3832

ķ.- ıp 3717, 8732
ķaharlı Sert, şiddetli, hiddetli, soğuk.
ķ. 2686, 5815, 6382, 8525
ķaharman *Far.* Kahraman, bahadır.
ķ. 3716, 3728, 6456, 843
ķ.+ dar 785
ķahat *Ar.* Yetersizlik, yoksulluk, açlık.
ķ.+ ı 6724
ķahliya ğılımlı Göze sürme çekip yok olma
hüneri.
ķ. 3103
ķair Kahire.
ķ. 1771, 2642, 2801, 352
ķaja- Vurmak.
ķ.- p 4992
ķajet *Ar.* Gerek, gerekli, hacet, lâzım.
ķ. 7076, 7276, 8964
ķ.+ i 5827
ķajı- Yorulmak, bitkin düşmek, gücü
tükenmek.
ķ.- p 1096
ķajır Güç, kuvvet, irade.
ķ. 2002
ķajırlı Yılmaz, dayanıklı, güçlü, kuvvetli.
ķ. 5330
ķak- Çakmak, çarpmak, vurmak, çalmak,
itmek.

ķ.- ıp 528,3597, 4397, 4703, 4710,
4750, 4815, 4834, 4837, 5316, 5564, 6212,
7504, 8889, 8701, 2354
ķ.- ķanda 1467, 2022
ķ.- tı 1439, 6338, 6413, 6681, 8453
zar ķak- Acı çekmek, ağlamak.
ķ.- ıp 679
ķak Tam, tastamam.
ķ. 5331, 7572, 7602
ķak jar- Tam ortasından bölmek,
ikiye ayırmak.
ķ. 7054
ķara ķıldı ķak jar- Kılı kırk
yarmak.
ķ. 37
ķakal- Boğaza takılmak, boğulmak, nefes
alamamak.
ķ.- ıp 4784
ķakpa Dış kapı, kale kapısı, kale.
ķ. 8538
ķ.+ sın 5276, 6212
ķ.+ sına 5289
ķ.+ sınıḡ 7334
ķakpaşı Kaleci bekçisi.
ķ.+ lar 8995
ķaksa- Acı, dert, kaygı çekmek.
ķ.- p 6402
ķakta- Ateşte kızartmak, pişirmek, ateşte
ısıtmak.

ķ.- p 4935

ķal- 1. Kalmak; olmak, herhangi bir durumda bulunmak

ķ.- amız 80

ķ.- ar 5359, 7761

ķ.- arsız 3693

ķ.- ayın 4106

ķ.- dı 140, 1200, 2003, 2761, 3296, 3298, 3550, 3874, 4528, 5060, 5704, 5741, 5742, 5744, 7509, 7769, 8079, 8607, 8908, 9287

ķ.- dım 1119, 1940

ķ.- ğan 789, 1052, 7210 8353, 8676, 9242

ķ.- ğandarın 8488

ķ.- ğannan 505

ķ.- ıp 2209, 2250, 3175, 4804, 5200, 5360, 6914

ķ.- madı 3271, 3314, 3621, 4026, 4292, 4971, 5645, 6514, 6609, 6942, 7160, 8922

ķ.- mağan 3005, 5586

ķ.- mağanday 4800

ķ.- mangdar 123

ķ.- mangızdar 262

ķ.- mangız 8936

ķ.- maptı 687, 2131, 5936, 8724

ķ.- mas 4543

ķ.- masang 3235

ķ.- maspız 8125

ķ.- mastan 2985, 8127, 8160

ķ.- may 1206, 1701, 2306, 3918, 4170, 4930, 5795, 5844, 6632, 6882, 6898, 7170, 7659, 8780

ķ.- sa 4359

ķ.- sak 7838

ķ.- sın 3359, 8840

2. Geri kalmak, gecikmek.

ķ.- ıp 273,

3. Birleşik fiillerde ve analitik formlarda kullanılır.

ķ. 2898

ķ.- a 3417, 6397, 7465, 7514

ķ.- ar 1678, 3036, 6076, 6676

ķ.- arday 5650

ķ.- asın 8504

ķ.- dı 125, 144, 298, 432, 459, 549, 1227, 1924, 1938, 1997, 2010, 2673, 2808, 2935, 3136, 3137, 3177, 3186, 3244, 3440, 3479, 4281, 4468, 4739, 4838, 4980, 5018, 5429, 5476, 5609, 5624, 5757, 5780, 5852, 6253, 6759, 6885, 6924, 6968, 7136, 7148, 7297, 7298, 7482, 7569, 7593, 7600, 7847, 7920, 8249, 8674, 8676, 8677, 8937, 8970

ķ.- dık 7863

ķ.- dım 2064, 3248, 3461, 6515

ķ.- ğan 1465, 2686, 2708, 4880, 5023, 5316, 6094, 6471, 7345, 7803, 7818, 8251, 9037, 9176

ķ.- ğanday 182, 1650, 2226, 7335, 7706, 9286

ķ.- ğandığın 1574
ķ.- ğanga 5912, 7515
ķ.- ğanı 3316
ķ.- ğanınġ 1349
ķ.- ğanmın 4883
ķ.- ıp 1617, 2001, 3308, 4320,
4881, 5348, 5400, 5970, 6284, 6614, 6834,
7467, 9184,
ķ.- ıptı 1279, 1438, 2649, 2650,
2832, 3274, 4532, 5686
ķ.- ma 6292, 6868
ķ.- maġan 6079
ķ.- maġandı 6079
ķ.- maķ 8953
ķ.- mangdar 114
ķ.- mangız 4578
ķ.- mas 1925, 5223, 8657
ķ.- masa 2747
ķ.- mastan 2006
ķ.- may 6376, 7128
ķ.- maydı 2789
ķ.- maysız 5190
ķ.- ptı 1738, 1741, 1993, 4871,
7778
ķ.- sa 34, 1362, 2399, 2524, 5751,
6755, 8232
ķ.- saġ 2384, 2385, 2390, 5349
ķ.- uŵ 5751
ajap ķal- Şaşırmak, hayret etmek.

ķ.- ıp 964, 7973
amal ķalmadı Çare kalmadı, çaresi
yok.
ķ.- madı 2858
aman ķal- Sağ kalmak, sağ salim
olmak.
ķ. 4978
ķ.- dı 9097, 9099
ķ.- iptı 4619
azarga ķal- İstırap çekmek.
ķ.- iptı 3756
ġajap ķal- Şaşırmak, hayret etmek.
ķ.- ıp 177
ķ.- iptı 190
ıķtiyarım ķal- İsteġi olmak.
ķ.- may 613
jayġa ķal- Hâlde olmak.
ķ.- dı 5788
ķ.- ğan 2300
ķatıp ķal- Şaşırmak, dona kalmak.
ķ.- dı 2969, 4836, 8118
ķ.- ğan 5450
ķ.- ıp 257
ķ.- may 6739
ķayıl ķal- Razı olmak, kabul
etmek.
ķ.- dı 970
ķ.- dım 6270

ķayran ķal- Hayret etmek,
şaşırmak.

ķ.- dı 1219, 5267, 6997, 8033,
9020

ķ.- ıp 392, 513, 1067, 6820

ķ.- ıptı 3338

ķ.- ıstı 8754

ķıyın ģalģa ķal- Zor durumda
kalmak.

ķ.- dım 6308

ķur ķal- Boş kalmak.

ķ.- asıng 6812

ķ.- mayın 6

ķurıp ķal- Yok olmak.

ķ.- sın 3936, 6695

obalına ķal- Vebalini almak.

ķ.- dım 5571

ķ.- maņgız 7640

oyģa ķal- Düşünmek.

ķ.- dı 1147, 1191

ķ.- ıp 1198, 5034, 8954

sasıp ķal- şaşırmak, hayret etmek.

ķ.- dı 4962

taņģa ķal- Hayrete düşmek;
hayran olmak

ķ.- dı 902

üreyi ķal- Korkmak.

ķ.- may 2928, 4201

este ķal- Aklında kalmak.

ķ.- sın 2392

zäre ķal- Korkmak.

ķ.- may 4477

ķala Ar. şehir, kent, yerleşim alanı, yeri.

ķ. 21, 1297, 1426, 1948, 2038,
2209, 2525, 2552, 2801, 3722, 4117, 5280,
5324, 5761, 5844, 5851, 5947, 5964, 5973,
6103, 660, 6632, 6813, 7203, 7208, 7225,
7656, 7659, 7870, 7948, 8276, 8633, 8690,
8829, 9018, 9058, 9132

ķ.+ da 2642, 6275, 6625, 9070

ķ.+ dağı 3791

ķ.+ dan 2140, 352, 7659

ķ.+ ģa 2641, 2699, 3806, 3922,
5288, 7866, 8335, 9008

ķ.+ ların 106

ķ.+ laring 7952

ķ.+ m 7215, 7232

ķ.+ mız 7228, 7248, 7976

ķ.+ mızda 794

ķ.+ mızdınġ 7962

ķ.+ mızģa 3352

ķ.+ nı 1013, 1295, 2701, 3721,
5243, 5282, 5778, 5784, 7956, 8536, 8823,
8950, 8967

ķ.+ nıng 1299, 2114, 2139, 2254,
2779, 2786, 4116, 4118, 5289, 5767, 5957,
6597, 6621, 6751, 7249, 7258, 7384, 7600,
7694, 7949, 8295, 8538, 8742, 8749

ķ.+ sı 2885, 346, 3925, 8946

ķ.+ sını 5664, 5758, 7254, 808,
8316, 8532

ķ.+ sına 1311, 1315, 2210, 5120,
5619, 5924, 5928, 700, 7185, 8521, 8530,
8718, 8874, 8937, 8972, 8990, 9017, 9022,
9046

ķ.+ sını 1517, 355, 8279, 919

ķ.+ sında 1355, 1771, 2123, 3030,
9127

ķ.+ sını 23, 89, 1887, 7672,
9136, 9282

ķ.+ sız 7210

ķala- İstemek, arzulamak; doğru bulmak,
uygun görmek, beğenmek.

ķ.- dı 3616

ķ.- ğan 6240, 8357

ķ.- ğanı 112

ķ.- ğanda 8153

ķ.- madı 5220, 6850

ķ.- mas 8418

ķ.- may 3832

ķ.- p 227, 2946, 3558, 4674, 7014,
7709, 8284

ķ.- sa 3408, 3505, 3691, 4104,
4685, 9001

ķ.- sam 4655

ķalam Ar. Kalem.

ķ. 995

ķalampir Ar. Karanfil.

ķ. 3632

ķ.+ day 521

ķalampirıla- Karanfil katmak.

ķ.- p 403

ķalampirı Karanfil katılmış, karanfilli.

ķ. 3637, 551, 671, 8100, 912, 935

ķalas ķalas ķıl- Serbest bırakmak.

ķ. 2376

ķalastır- Üst üste dizmek, örmek.

ķ.- dı 2344

ķalay Nasıl?

ķ. 80, 1010, 1109, 1150, 1197,
1330, 1393, 1481, 1513, 1528, 1773, 1869,
2010, 2191, 2444, 2595, 2630, 2695, 2860,
2883, 3088, 392, 3956, 3962, 4039, 4469,
4574, 4603, 4628, 468, 469, 4838, 4883,
495, 5041, 5158, 5267, 5294, 5474, 582,
5862, 6013, 6023, 6027, 6056, 6109, 6527,
6862, 7031, 7034, 7108, 7131, 7211, 7662,
7743, 7766, 7976, 815, 864, 8845, 8958,
9006, 9020, 9053

ķ.+ dı 508

ķalayda Ne olursa olsun, muhakkak, her
hâlükârda.

ķ. 1063, 1161, 1973, 4619, 5691,
6379, 6567, 6591, 6676

ķalayşa Nasıl, ne şekilde?

ķ. 2431, 5479, 6196, 7402, 8034,
835

ķaldır- Bırakmak, kalmasını sağlamak;
saklamak, arttırmak.

ķ.- dı 4530

ķ.- dıng 1251
ķ.- dıngız 8798
ķ.- ğanda 5683
ķ.- ıp 2290, 356
ķ.- ıptı 7893
ķ.- madı 3363, 8455, 9051
ķ.- mastan 3961, 5107, 7395, 7401
ķ.- may 1386, 1571, 1928, 2144,
2334, 2388, 2579, 2797, 3259, 3512, 4547,
4837, 5481, 5840, 6176, 6290, 6322, 6325,
6599, 6600, 8939
ķ.- maydı 1864
ķaldırt- Atlamak, ayırmak.
ķ.- pay 5952
ķalı *Far.* Değerli ve tüylü (halı), kalın
tüylü (şal).
ķ. 4616
ķalıng 1. İnce karşıtı, kalın.
ķ. 4399,
ķ.+ dıgın 58
2. Çok, sayıca fazla.
ķ. 2218, 5320, 5332, 5784, 5759,
6725, 6833, 7602, 8598,
3. Seyrek olmayan, sık, yoğun,
gür, bol, verimli.
ķ. 3398, 5767, 8742
ķalıngda- Çoğalmak, bollaşmak, artmak.
ķ.- p 8021
ķalıngdan- Çoğalmak, artmak.

ķ.- dı 1017
ķalıngsız Başlık parası verilmeyen,
başlıksız.
ķ. 1897
ķalıp *Ar.* Kalıp.
ķ.+ ına 9226
ķ.+ ka 9225
ķalıjıng Şaka, latife.
ķ. 70, 3685
ķalıjrat- Yormak, hâlsiz düşürmek.
ķ.- ıp 7849
ķalkı- 1. Su yüzünde durmak, batmamak,
bata çıka yüzmek.
ķ.- p 4704, 4782, 6846
2. Havada süzölmek; ayırmak.
ķ.- ıptı 4800
ķ.- p 5930, 6448, 8101
ķalkın Kalkan.
ķ. 8409
ķalkıt- Kaldırmak.
ķ.- tı 4504
ķalıpı *Ar.* Şekil, kalıp.
ķ.+ na 5662
ķ.+ nda 5010
ķalıpınşa Eskisi gibi.
ķ. 5008
ķalışılda- 1. Tir tir titremek, korkmak.
ķ.- ğan 8122
2. Soğuktan donmak, çok üşömek.

ķ.- p 2681

ķalta Cep.

ķ.+ sı 3804

ķ.+ sına 2488, 2648, 4217

ķaltıra- Titremek; donmak, üşümek; sinirden, öfkeden titremek.

ķ.- p 2693, 4794, 8118

ķ.- ydı 1605

ķalumbiya Kolombiya.

ķ. 5325

ķam Ar. Gam, tasa, kaygı, hâl, vaziyet; evham, endişe, kaygı.

ķ.+ ı 6723

ķ.+ ın 1786, 6960, 7608, 8977, 9241

ķ.+ ına 6420

ķama- Sarmak, muhasara etmek; tevkif etmek, tutuklamak, hapse atmak.

ķ.- dı 6598

ķ.- ğan 307

ķ.- ğanın 2015

ķ.- p 1976, 2006, 2017, 2139, 321, 3279, 3721, 3890, 3916, 6605, 8504, 8742

ķ.- sa 2012

ķamal Ar. Kale, sur; engel, barikat, set, siper.

ķ. 2343, 2350, 8003, 843

ķ.+ dağı 2011

ķ.+ dan 2344

ķ.+ dıng 2351

ķ.+ ına 3913

ķamal- Kapanmak, dışarı çıkmamak; çevrelemek, sarmak.

ķ.- adı 5222

ķ.- ğan 6833

ķ.- ıp 7211

ķamala- Abluka altına almak, kuşatmak.

ķ.- dı 305

ķ.- p 1616, 1970, 7382, 7397

ķamas- Kamaşmak.

ķ.- ıp 1696

ķamav Sarma, muhasara etme; tevkif etme, tutuklama, hapse atma.

ķ.+ dan 6825, 7469

ķ.+ dıng 3917

ķ.+ ğa 3720

ķamda- Hazırlamak, hazırlık yapmak.

ķ.- p 1180

ķamdan- Hazırlanmak; hücum etme, ileri atılma fırsatını kollamak, beklemek.

ķ.- ğanda 3178

ķ.- ıp 70, 3741, 5457

ķamdanuv Hücum etme, ileri atılma fırsatını kollama, bekleme.

ķ.+ ı 6610

ķamık- Hüzünlenmek, kederlenmek, dertlenmek.

ķ.- ıp 8776

ķamır Ar. Hamur.

ķ.+ ġa 9221

ķamırlan- Hamur gibi olmak.

ķ.- ıp 9220

ķamıs Kamış.

ķ. 3891, 7306

ķamķor Ar. Far. Koruyucu, destekķi, hami.

ķ. 6638

ķ.+ ġa 5622, 8825

ķamķorşı Destekķi, kollayıcı, koruyucu, yardımcı.

ķ. 5656

ķ.+ sı 3444

ķamsız Gamsız, kaygısı, üzüntüsü olmayan.

ķ. 2533

ķamşı Kamçı, kırbaç.

ķ. 3751, 7322, 7413, 7444, 7446, 7455, 7471, 7493, 853

ķ.+ sı 7465

ķ.+ sın 3772, 7457

ķamtı- İçine almak, kapsamak.

ķ.- p 2618

ķan 1. Kan.

ķ. 560, 766, 850, 3048, 1014, 1018, 3618, 4346, 4507, 5198, 6354, 8021, 8747, 8906, 8918, 8924, 9220, 9223

ķ.+ dar 8019

ķ.+ darı 6414

ķ.+ ġa 4950, 8814, 8967

ķ.+ ı 6353

ķ.+ ımdı 2854

ķ.+ ın 3559, 3579, 8723

ķ.+ ıng 5376, 6367

ķ.+ men 3910

ķindik ķan Göbek bağı.

ķ.+ ı 8788

ķ.+ ın 4078

ķanı **ķayna-** Sinirlenmek, öfkelenmek.

ķ.+ ı 2882, 8459

2. Büyük, zorlu, esas.

ķ. 7775, 8709, 8939, 8494

ķan- Kanmak; kanaat etmek, yetinmek.

ķ.- adı 1602

ķ.- arsız 3694

ķ.- basam 7739

ķ.- bay 8249

ķ.- dı 2970, 3019, 4643

ķ.- dım 5348

ķ.- ġanşı 7340

ķ.- ıp 1161, 1277, 2988, 4774, 5254, 6582, 6591, 7348, 7814, 8162

ķ.- iptı 1320, 2252

ķ.- sa 8607

ķana Sadece.

ķ. 12, 169, 1560, 3112, 3897,
4353, 500, 750, 7703

ķanaġat *Ar.* Kanaat, tatmin olma, azla
yetinme.

ķ. 3069, 5996

ķ.+ ım 2474

ķ.+ ķa 8879

ķanaġatta- Kanaat etmek, yetinmek,
tahmin etmek; razı olmak.

ķ.- p 726, 903

ķanat Kanat; dayanak, destek.

ķ. 1981, 4416, 4505, 6952, 7503,
7865, 8894, 9149, 9157

ķ.+ ı 1848, 4465

ķ.+ ing 7506

ķ.+ ingning 7507

ķanat jaz- Rahat davranmak,
özgür davranmak.

ķ. 1482

ķanattı Kanadı olan, kanatlı.

ķ. 4719, 8630

ķanday Nasıl; ne kadar.

ķ. 155, 1152, 1326, 1381, 1489,
1901, 1922, 2099, 2491, 3307, 3356, 3406,
3410, 3984, 4206, 4303, 4442, 464, 4729,
4730, 4919, 4997, 5622, 5677, 6366, 6412,
6539, 6636, 6800, 6829, 6830, 7153, 7228,
7978, 8239

ķ.+ şa 1402

ķandek *Ar.* Hendek, çukur.

ķ. 8534

ķandır- Doyurmak, kandırmak.

ķ.- dı 2738

ķ.- ġan 4226

ķ.- ıp 1746, 8879

ķane Haydi, hani.

ķ. 2034, 5668

ķanekiy bk. ķane

ķ. 1425, 2654

ķanıķ- (bir olayın, durumun vb.) Bütün
ayrıntıları ile vakıf olmak, bilmek.

ķ.- ıp 4442

ķ.- ķan 434

ķ.- tı 2829, 7870

ķanıķtır- Ayrıntılı anlatmak, vakıf etmek.

ķ.- ıp 5833

ķaniřer Cellat, katil, cani, hunhar.

ķ. 8923

ķan-jan Kanı canı.

ķ.+ ı 3668

ķanjar *Far.* Ucu sivri ve eğri, kamaya
benzer, silâh olarak kullanılan bir tür bıçak,
hançer.

ķ. 194, 1736, 4012, 8405

ķ.+ ı 1787

ķ.+ ları 8472

ķanķorek Yiyeceki iķecek, gıda.

ķ.+ ti 4509, 4600

ķanřa Kaç, ne kadar.

ķ. 1251, 1285, 1323, 1378, 3073, 3363, 3801, 396, 419, 5017, 5347, 5405, 5548, 5702, 5721, 6156, 6543, 6813, 7032, 7035, 7652, 7948, 8293, 9177

ķ.+ ma 766

ķanşama Ne kadar, ne kadar çok, sayısız.

ķ. 1359, 1941, 2359, 2646, 4357, 4989, 5579, 7638, 7945, 8604

ķant *Far.* Kesme şeker.

ķ.+ tay 1605

ķantala- Kanlanmak, kızarmak.

ķ.- ģan 7571

ķ.- p 3560

ķanuġ Kanma; kanaat etme, yetinme.

ķ.+ ina 3126

ķangbaķ Deve elması, çakır diken.

ķ.+ tan 1351

ķangbaķtay Deve elması gibi, hafif.

ķ. 3095

ķangġı- Avare, başı boş dolaşmak; gidecek yeri olmamak, yersiz, yurtsuz olmak.

ķ.- ģan 3410

ķ.- p 3080

ķangġırt- Dışarı atmak, işsiz güçsüz bırakmak.

ķ. 1785

ķ.- tı 5644

ķangıltak Yüzeysel; karakersiz.

ķ. 4072

ķangırat- Yok etmek, ortadan kaldırmak.

ķ.- ıp 6167

ķangısı- Dili damağı kurumak.

ķ.- p 4529

ķap 1. Çuval, kılıf, kap.

ķ. 1217, 1225, 7547

ķ.+ ı 5237

ķ.+ ķa 6403

ķ.+ penen 6407

ķ.+ tağı 6411

ķ.+ tı 6413

2. Pişmanlık, üzüntü bildiren ifade; “tüh, vah” anlamında kullanılan söz.

ķ. 7812

ķap Kap dağı.

ķ.+ tıng 159

ķap- Isırmak, dalamak, kapmak.

ķ.- sa 4406

ķ.- tı 5024, 6416, 6419, 7362

ķapa *Far.* Üzüntü, kaygı, endişe.

ķ. 2376, 2916, 4893, 5210, 5618, 6285, 7690, 8221, 8776

ķ.+ sı 3504

ķapalan- Üzülmek, kederlenmek.

ķ.- ıp 6060, 7568

ķapelimde Ansızın, beklenmedik anda.

ķ. 8958, 9039

ķapıda Aniden.

ķ. 7891

kapılıs Beklenmeyen, umulmadık bir anda.

ķ.+ ta 262

kap- kap Tutun tutun.

ķ. 2001

kapırık Bunaltıcı, boğucu, sıkıcı.

ķ. 6035

kapsır- Kapının, giysinin önünü kapatmak, kavuşturmak.

ķ.- ıp 3728

kapşık Ufak çuval.

ķ.+ ın 2314, 7570

ķ.+ ına 7548, 7550

ķ.+ ınan 7549

ķ.+ tarın 8938

kapta- Kaplamak, örtmek, sarmak; dolmak, çoğalmak.

ķ.- dı 3246, 5315, 5784, 697, 8747

ķ.- ğan 5320, 5759, 8303

ķ.- ğanday 8130

ķ.- p 2057, 4977, 5398, 550, 551, 5612, 5758, 5761, 5778, 6035, 728

ķ.- sa 6055

ķ.- sın 1146

ķ.- y 1013, 3895, 5767, 8749

kar Kar.

ķ. 2689, 6630, 7761, 8116

ķ.+ dan 8231

ķ.+ day 8238

ķ.+ ları 1729

ķara 1. Kara, siyah, esmer.

ķ. 576, 938, 1345, 1707, 1775, 3247, 3504, 4227, 4306, 4311, 4320, 4341, 5029, 5531, 5537, 5619, 5736, 5756, 5757, 5759, 5761, 6415, 6871, 7540, 7569, 7610, 8052

ķ.+ sı 1484

ķ.+ şığı 1547

2. Ters, aksi; kötü niyet, haset.

ķ. 2837, 7072

3. Avamdan olan, halktan biri, sıradan.

ķ. 2864,

ķ.+ sı 345

ķara- 1. Bakmak, göz atmak; aramak, araştırmak.

ķ. 4453

ķ.- dı 1511, 1560, 1596, 1715, 1775, 1907, 2117, 2332, 2670, 2704, 3121, 4301, 4389, 4427, 4457, 4692, 4801, 5518, 5822, 6225, 7286, 7490, 7523, 7906, 7995, 8322, 9050

ķ.- dık 2144

ķ.- dım 4202, 4342, 4593

ķ.- dıng 51, 5051

ķ.- dıngız 6652

ķ.- ğan 50, 593, 4775

ķ.- ğanda 2050, 2687, 2691, 2975, 4767, 7706, 8150

ķ.- ğandı 8513

ķ.- ğanġa 4470, 4892
ķ.- ğanın 2018, 4674
ķ.- ğanmen 5370
ķ.- ğanning 8550
ķ.- madı 3707, 3781, 4338
ķ.- maptı 1717
ķ.- masın 3278
ķ.- may 2677, 3830
ķ.- ngız 1292, 4445, 4772
ķ.- ngızsı 2550
ķ.- p 169, 581, 1227, 1261, 1387,
1627, 1822, 2329, 2336, 2337, 2398, 2522,
2543, 2588, 2764, 2831, 2902, 2918, 2919,
2945, 2985, 3147, 3557, 3608, 3869, 4193,
4283, 4286, 4306, 4391, 4494, 4562, 4603,
4608, 4624, 4673, 4755, 4765, 4970, 5010,
5022, 5032, 5223, 5281, 5295, 5525, 5558,
5588, 5773, 6231, 6267, 6441, 6901, 6949,
6985, 7008, 7270, 7330, 7419, 7549, 7596,
7650, 7681, 7706, 7818, 7977, 7994, 7996,
8006, 8065, 8273, 8475, 8487, 8703, 8769,
8819, 9238, 1479
ķ.- ptı 177, 446, 4579
ķ.- r 4218
ķ.- sa 559, 1267, 1732, 1801, 2121,
2685, 3170, 3406, 3496, 3643, 4203, 4377,
4561, 4675, 4841, 5015, 5265, 5319, 5403,
5667, 5677, 6226, 6427, 6905, 7207, 7381,
7566, 7574, 7652, 7818, 7908, 8094, 8192,
8320, 8485, 8542
ķ.- sam 1931, 4653
ķ.- sang 8311

ķ.- sın 4180
ķ.- sıp 3003
ķ.- sı 3634, 4198
ķ.- y 4296, 4567
ķ.- ydı 4575
ķ.- yık 6061
ķ.- yın 4212, 4299, 4443, 4737,
9169
ķ.- yıp 228, 1265, 6060
ķ.- ymız 2398, 6556
2. Yoklamak, incelemek.
ķ.- ğanda 7622
ķ.- sın 7410
3. Dikkate almak, değerlendirmek.
ķ.- ğanda 2367
ķ.- sa 4029,
ķ.- p 524,
4. Beklemek, oylanmak.
ķ.- p 449,
5. İlgilenmek, uğraşmak, alakadar
olmak.
ķ.- madı 3707, 5217, 8270
6. Acımak, merhamet etmek.
ķ.- madı 6849
ķ.- may 6594
7. Ait olmak, bağılı olmak.
ķ.- masak 8511
8. Fal açmak, fal bakmak.
ķ.- p 5593

ķarađım B y klerin k   klere karşı kullandıkları sevgi ifadesi, evl dım, yavrum.

ķ. 870

ķ.+ dı 7599

ķarajat Para pul, para,  denek.

ķ. 5137

ķarak k G  l , asil, soylu.

ķ. 7294

ķarak A g zl , doyumsuz.

ķ.+ tı 2400

ķarakat Siyah frenk  z m .

ķ. 4016, 517, 585, 7358, 8238, 8656

ķaral- Araştırılmak, bakılmak.

ķ.- dı 2798

ķarang Karanlık.

ķ. 3858, 7929

ķarang ı 1. Karanlık, loşluk.

ķ. 4921, 6888, 8155,

2. Cahil, bilgisiz; art niyetli.

ķ. 2992, 8861

ķarang lıķ Karanlık.

ķ. 3458, 6125

ķarar Ar. Karar, kanaat, doyum.

ķ. 7378

ķararsız Kararsız, kanaatsiz, doyumsuz.

ķ. 9030

ķaras- Bakışmak.

ķ.- adı 8144

ķ.- armin 6536

ķ.-  a 7713

ķarastır- Aramak, bulmaya  alışmak, araştırmak; hazırlık yapmak.

ķ.- dı 9164, 9170

ķarat- Baktırmak, araştırtmak; istila etmek.

ķ.- arsı  5361

ķ.-  an 2177

ķ.- tı 2141

ķarav 1.  dare, y netim.

ķ.+ ı 6672

ķ.+ ına 7605, 7607

ķ.+ inan 8462

2. Bakma, g z atma; arama, araştırma.

ķ.+ da 1612

ķ.+  a 2678, 3015, 4446

ķarav l G venlik g revlisi, bek i, n bet i.

ķ.+ dar 221

ķ.+  a 7770

ķ+ ı 2333

ķarav lda- Bek ilik etmek, g zetlemek.

ķ.- p 3530

ķarav lı Bek i, n bet i.

ķ. 8552

ķarav nda Hamili inde, korumasında.

ķ. 136

ķaravşı Gözetleyici, gözcü, gözetleyen, bakan kişi.

ķ. 7626

ķ.+ lar 8122

ķaray Göre,-e doğru,-e kadar.

ķ. 3969, 8018, 8047

ķaray-ķaray Baka baka, bekleye bekleye.

ķ. 5896, 6431

ķarayla- Bakınmak, gözetlemek, beklemek.

ķ.- yın 6054

ķarbız *Far.* Karpuz.

ķ.+ dıng 4059

ķareket *Ar.* İş, hareket.

ķ. 2331

ķargā- Lanet etmek, ilenmek, beddua etmek, lanet okumak.

ķ.- p 6326, 6596

ķargāv Lanet etme, ilenme, beddua etme, lanet okuma.

ķ.+ dıng 5532

ķargı Tasma.

ķ. 2852

ķargı- Sıçramak, atlamak.

ķ.- p 4537

ķarı- (ayaz) Yakmak.

ķ.- ptı 2687

ķarıķ Ark, karık.

ķ. 8130

ķarın Karın, mide.

ķ. 6902

ķ.+ ı 7271, 7308, 8059

ķ.+ ım 7126

ķarıp *Ar.* Zavallı, garip.

ķ. 1334

ķarıs- Direnmek, karşı gelmek, inat etmek.

ķ.- ķandar 8005

ķ.- ķańa 4893

ķarıs Karış.

ķ. 6587

ķ.+ tay 6794, 8053

ķarısta- Karışla ölçmek, karışlamak.

ķ.- ysing 7835

ķarız *Ar.* Borç, kredi.

ķ. 5798

ķariya İhtiyar, yaşlı.

ķ.+ ları 9025

ķ.+ űga 2089

ķarjı *Ar.* Para, maliye, finans.

ķ. 2239, 7114

ķarķın Güç, kuvvet.

ķ.+ ı 4136

ķarma- Bir şeyi tutmak, kavramak.

ķ.-dım 1345

ķ.- ğan 2618

ķ.- ğanı 5606

ķ.- p 2200

ķarmaķ Olta.

ķ. 5728

ķ.+ ı 5607

ķ.+ tay 4798

ķarman Rus. Cep; para kesesi, cüzdan.

ķ.+ ım 1343

ķarman- Şaşkın, telaşlı bir şekilde bir şey aramak; çalışıp çabalamak, didinmek.

ķ.- ıp 3315

ķarsı 1. Bir şeyin karşı tarafı.

ķ. 385, 724, 3136, 5181, 5331, 5386, 6364, 6727, 7072

2.-e doğru, -e karşı.

ķ. 3900, 3903, 4227, 4309, 7270, 8014

ķarsı al- Karşılama, misafirperver davranmak, kucak açmak, kabul etmek.

ķ. 739, 824, 825, 830, 835, 844, 879, 895, 925, 955, 1166, 1167, 1710, 1858, 2212, 2267, 2572, 2611, 2613, 2619, 2754, 3732, 3989, 4055, 4070, 4084, 4123, 6704, 7238, 7241, 7246, 7247, 7355, 7555, 7895, 8167, 8175, 8340, 8384, 8400, 8539, 8540, 8558, 8562, 8851, 8889, 8892, 8976, 8989, 9011

ķarsılas- Karşı çıkmak, direnmek, mukavemet göstermek, karşı durmak.

ķ.- sang 3694

ķarsılık İtiraz, karşı koyma, muhalefet.

ķ. 8883

ķ.+ pen 5691

ķarşığa Ala doğan.

ķ. 2403, 2417, 7925, 2379, 4505

ķ.+ mı 2423

ķ.+ ngdı 2383

ķ.+ sın 2405

ķart İhtiyar, yaşlı.

ķ. 1469, 2006, 3377, 6255, 6847, 6848, 6906, 6911, 7625, 8635

ķ.+ tı 6901

ķarta- Yaşlanmak, ihtiyarlamak, kocamak.

ķ.- ğan 6307

ķ.- yıp 1096

ķarttuķ Yaşlılık, ihtiyarlık.

ķ. 1883

ķas 1. Kaş.

ķ. 8769, 8213, 8239

ķ.+ ı 5903, 8054

ķ.+ ın 4966

2. Düşman, hasım; düşmanlık, hasımlık.

ķ. 5250, 5231, 5974,

ķ.+ ķa 2004

3. Gerçek, hakiki, sahici, has.

ķ. 4619

ķ.+ ķa 1897

ķas ķaķķanşa- Hemen, göz açıp kapayıncaya kadar.

ķ. 2873, 4792,
ķas ķara- Karanlık ķokmek.
ķ. 6887
ķasap Ar. Kasap.
ķ.+ ķa 7541
ķasapşı Kasap.
ķ.+ ğa 7544
ķasar- İnat etmek, ayak diremek,
direnmek.
ķ.- ıp 4256
ķası Yanı.
ķ. 5084
ķ.+ na 1606, 2805, 3067, 3162,
342, 4373, 5246, 5344, 6632, 7309, 7456,
7723, 7727, 8528, 9212
ķ.+ nan 1629, 5363, 7454
ķ.+ ngız 6788
ķasık Kaşık.
ķ. 3160, 3166, 3169, 4728
ķ.+ in 3165
ķ.+ tay 4971
ķ.+ tı 3167, 3171
ķasına Ar. Hazine.
ķ. 4046
ķasında Yanında, beraberinde.
ķ. 28, 1434, 2076, 3088, 5290,
5593, 5595, 6042, 663, 6906, 6988, 7675
ķ.+ ğı 1073, 7821
ķasiret Ar. Elem, dert, keder.

ķ. 1096, 1504, 1534, 3464, 3484,
3493, 5099
ķ.+ i 6623
ķ.+ inde 1462
ķ.+ ine 3191
ķ.+ ingdi 5107
ķ.+ te 2205, 6630
ķ.+ ting 3482
ķasis Ar. Namussuz, alķak, acımasız,
zalim.
ķ. 2653, 7361, 7371, 7470, 7518
ķasiyet Ar. Hususiyet, özellik, nitelik,
vasıf; haysiyet, şeref, onur.
ķ. 3194
ķ.+ i 1809, 3845, 5154, 5625
ķ.+ imen 5287
ķ.+ in 60, 3595, 7091, 9180
ķ.+ inen 1784
ķ.+ ing 5159
ķasiyetsiz Haysiyetsiz, onursuz, şerefsiz.
ķ. 7361
ķasiyetti Mukaddes, kutsal, mübarek.
ķ. 1409, 3638, 3809, 4382, 5849
ķaşır Kurt, börü.
ķ.+ lardı 8020
ķaşkıy- Çekinmemek, geri adım atmamak,
korkmamak.
ķ.- ıp 7270

ķasterle- Saygı göstermek, hürmet etmek, saymak.

ķ.- di 1976

ķastık Husumet, garez, düşmanlık.

ķ. 2431, 7232, 7234, 8902

ķ.+ ı 2878, 2908

ķaş- Kaçmak; bir şeyi yapmak istememek, kaytarmak; ortadan kaybolmak.

ķ.- a 6360, 7798

ķ.- amın 4253

ķ.- an 6148

ķ.- ar 5398

ķ.- arġa 6825, 6882

ķ.- ıp 562, 1032, 2718, 3139, 3934, 4311, 4614, 4951, 4961, 5352, 5568, 6038, 6134, 6875, 7390, 7809, 7813, 8022, 8147, 8305, 8718, 9298

ķ.- ıptı 7386

ķ.- ķan 3829, 5530, 6160

ķ.- pas 2140

ķ.- pasam 6824

ķ.- sa 4603, 4886

ķ.- sang 4249

ķ.- şı 7635

ķ.- tı 4412, 4709, 4718, 4925, 5320, 6720, 6859, 6881, 7313, 7637, 8007, 8716

ķaşāġaylaṽ Biraz uzak, uzakķa.

ķ. 3525

ķaşa-ķaşa Sürekli kaçıp, durmadan kaçarak.

ķ. 4929, 4953

ķaşan Ne zaman.

ķ. 2564, 6238, 7197, 818

ķaşanda Her zaman, daima.

ķ. 7535

ķaşanġı Önceki, eski, ezeli.

ķ. 6054

ķaşannan Eskiden, önceden.

ķ. 5356

ķaşır- Kaçmaya mecbur etmek, kaçirtmak.

ķ.- ıp 6368

ķaşır Katır.

ķ. 7288, 7291, 7294, 7298, 7299, 7320, 7338, 7343, 7447

ķ.+ dı 7317

ķ.+ dıng 6366, 7310, 7332

ķ.+ ġa 7313

ķ.+ ı 7520

ķ.+ ım 7340, 7349

ķ.+ ın 7404

ķ.+ ing 7424

ķ.+ ingız 7449, 7459

ķaşırılı Katırlı.

ķ. 7751

ķaşuṽ Kaçma, kaçış.

ķ.+ dan 5507

ķ.+ ina 2963

kat Kat, tabaka, katman.

ķ. 4846, 8533

kat- Kımıldamamak, hareket etmemek; donmak, buz tutmak.

ķ.- a 8677

ķ.- ıp 257, 1040, 2671, 2689, 3153, 1274

ķ.- ķan 2679, 2681

ķ.- paptı 3445

ķ.- tı 2001, 2070, 2763, 6382

bası kat- Gamlanmak, üzölmek; çözüm bulamamaktan başı ağrımak.

ķ.- tı 456

katıp kal- Şaşkınlıktan kala kalmak, öyle kalmak.

ķ.- ıp 2969, 4836, 5450, 6739, 8118

katang Katı, sert.

ķ. 3974, 8717

katar Ar. 1. Sıra, dizi, katar; yanında, sırasında.

ķ. 2003

ķ.+ inan 4884

2. Yaşıt, akran, denk; birlikte, beraber.

ķ. 630, 7075

ķ.+ imen 3347

ķ.+ ina 5218

ķ.+ ında 22

katarlı Sıralı, dizili, hizalı.

ķ. 1134

ķate Ar. Hata, yanlış, kusur.

ķ. 1532, 1852, 6697, 7964

ķ.+ sine 1312

ķater Ar. Tehlike, muhatara.

ķ. 1534, 5684, 8945

ķaterli Tehlikeli, muhataralı.

ķ. 6030

ķatesiz Yanlışıız, hatasız, kusursuz.

ķ. 5685

ķatın Zevce, eş, kadın.

ķ. 5793

ķ.+ dı 4237

ķatına- İlişki, bağlantı kurmak, irtibat sağlamak.

ķ.- p 6090

ķatır- bas ķatır- Kafa yormak.

ķ.- may 2846

ķattı Çok, pek, fazla; sert, katı.

ķ. 309, 343, 1139, 1241, 1261, 1374, 1457, 1543, 1981, 1989, 2025, 2610, 2611, 2667, 2892, 2916, 2970, 3229, 3246, 3446, 3903, 4048, 4067, 4478, 4508, 4599, 4836, 4888, 4890, 4892, 4907, 5219, 5276, 5432, 5450, 5663, 5765, 5769, 6040, 6267, 6338, 6376, 6419, 6525, 6582, 6794, 6968, 7089, 7150, 7515, 7619, 8023, 8341, 8423, 8495, 8714, 8722, 8883, 8985

ķ.+ sının 5771

ķatuvlan- Sertleşmek, asabileşmek.

ķ.- ıp 2917

ķav Güçlü, kuvvetli, zorlu.

ķ. 5635

ķavak 1. Kabak.

ķ. 8492, 8517, 8762, 8023

ķ.+ ina 8771

ķ.+ ka 8518, 8760, 8767

ķ.+ tan 8498, 8702

ķ.+ tı 8704, 8758

ķavga İri, kocaman, dev.

ķ. 4816, 4820, 4836

ķ.+ nı 4834

ķavış- Rastalamak, buluşmak, görüşmek.

ķ.- kan 5656

ķavip Ar. Tehlike.

ķ. 3691, 3948, 4259, 5262, 7076, 8155, 8333, 8945

ķ.+ im 3094

ķavip-ķaygı Kaygı, tasa, endişe.

ķ. 6560

ķavipten- Korkmak, tehlike hissetmek, şüphelenmek.

ķ.- di 201, 5447

ķ.- ıp 3446

ķavipti Tehlikeli.

ķ. 3444, 4197, 5779, 6677, 6969

ķavķiy- (bir şey iriliği, büyüklüğü nedeniyle) Dikkat çekmek.

ķ.- ıp 8051

ķavl Ar. Söyleme; söz; dil.

ķ.+ ında 6251

ķavla- Çabucak yanmak, alev almak.

ķ.- dı 2882

ķ.- ğan 1732

ķavmala- Etrafını sarmak, kuşatmak, ihata etmek, doluşmak.

ķ.- p 8167

ķ.- sak 6675

ķavmalas- Kuşattırmak, abluka altına aldirmek.

ķ.- kan 2948

ķavsır- Elbiseyi giydikten sonra iki yanını bir birine kavuşturmak, birleştirmek.

ķ.- ıp 1114, 5087, 563, 6967, 8558, 922, 1423, 388, 4689

ķol ķavsır- bk. ķol ķuvşır-

ķay Soru zamiri, hangi.

ķ. 1297, 1870, 2347, 2776, 3902, 5708, 5781, 5786, 6116, 6250, 7953, 8809

ķaybir Bazı, kimi.

ķ. 2113, 2378, 6795, 6854

ķ.+ i 3494

ķayda Soru zamiri, nerede, nereye.

ķ. 1027, 1739, 2297, 3221, 3351, 3836, 4209, 4220, 4438, 4738, 4882, 5311, 549, 6365, 6761, 6808, 6886, 7215, 7349, 7391, 7449, 7461, 7588, 7813, 7851, 8471, 9061, 9121

ķ.+ sing 3258, 6776, 8380

ķaydan Nereden, nasıl.

ķ. 128, 2297, 3352, 3356, 4210,
4438, 5351, 5670, 6188, 6619, 6631, 6633,
6634, 6796

ķaydan-ķayda Nereden nereye.

ķ. 6194

ķayġı Kaygı, tasa, endişe, evham.

ķ. 1861, 2068, 2218, 2284, 2841,
3246, 3247, 3250, 3264, 3464, 3504, 4892,
5612, 5618, 5651, 5662, 5665, 5784, 6060,
7314, 8453

ķ.+ ġa 8456

ķ.+ m 5135

ķ.+ men 5619

ķ.+ nı 3342

ķ.+ sı 6623, 8722

ķ.+ sın 2229

ķ.+ sına 3482

ķayġı-beynet Zorluk, sıkıntı, kaygı.

ķ. 4968

ķayġı-ķasiret Evham, endişe, kaygı.

ķ. 3950

ķayġılı Kederli, tasalı, acılı, kaygılı.

ķ. 2267, 3493, 356, 9033

ķ.+ nı 626

ķayġı-ķayım Kaygı, keder, hüzün, elem.

ķ. 3254

ķayık Kayık, sandal.

ķ. 2569

ķayıl Rızı, kabul.

ķ. 4838, 6270, 6591, 8754, 8954,
970

ķayım Ar. Güçlü, kuvvetli, nüfuzlu.

ķ. 8707

ķayın Kayın.

ķ. 6525

ķ.+ ıng 6558

ķayır- 1. Kolları arkaya bağlamak.

ķ.- ıp 4313

2. İade etmek, geri vermek, cevap
vermek.

ķ.- dı 53

ķ.- ıp 7411

ķ.- madı 969

ķayırılı Hayırlı, iyi.

ķ. 4112

ķayıs- 1. Ağır yük taşımaktan beli
bükülmek, eğilmek; yorulmak, bitkin
düşmek.

ķ.- ıp 6841

2. Çekinmek, korkmak, ürkmek.

ķ.- paġan 155

ķayıt- Geri döndürtmek, çevirtmek.

ķ.- iptı 202

ķayķaḡda- Beli bükülerek yürümek; bir
işten kaçmak, kaytarmak.

ķ.- y 4412

ķay-ķaydađı Geçmişte kalan, önemsiz, değersiz, hatırlanmak istenmeyen (şeyler).

ķ. 3798, 4915, 7827

ķayķiy- Kaykılmak.

ķ.- ğan 7271, 7308

ķaymak Kaymak.

ķ. 245

ķayna- 1. Çok sıcak olmak, kavurmak, yakmak, kaynamak.

ķ.- dı 1283, 4314, 8459

ķ.- p 1744, 3129, 4461, 4467, 4583, 4587, 5198,

ķ.- ğan 2636, 4393, 4879

ķ.- ğanday 4876

ķ.- r 4909

ķ.- y 6871

2. Çok miktarda bulunmak.

ķ.- dı 1310, 5338,

3. fkelenmek, sinirlenmek.

ķ.- p 2882, 6455

ķ.- ğan 4732

ķaynat- Kaynatmak, pişirmek, haşlamak.

ķ.- iptı 9216

ķaynaı Kaynama, sıcaklık.

ķ.+ ı 9218

ķayra- 1. Bilemek, keskinleştirmek.

ķ.- p 4474

2.

Güçlendirmek,

cesaretlendirmek; kışkırtmak, tahrik etmek.

ķ.- p 2422, 5730

ķayran Ar. Hayret, şaşkınlık.

ķ. 304, 1067, 392, 1219, 1252, 1485, 1496, 1504, 2951, 3325, 3338, 3369, 4293, 4437, 5061, 513, 5267, 5609, 6820, 6997, 8033, 8324, 8368, 8499, 8754, 9005, 9020, 972

ķ.+ ına 190

ķayrat Ar. Güç, kuvvet, cesaret, mecal.

ķ. 2002, 6432

ķ.+ ı 151, 4822

ķ.+ ına 2062

ķ.+ ınan 8525

ķayratsız Gs, hlsiz, dermansız, mecalsiz.

ķ. 5199

ķayrattan- Kuvvetlenmek, cesaretlenmek, g bulmak.

ķ.- ıp 3728

ķayrıl- Dn bakmak; dnmek, geri gelmek.

ķ.- ğanday 7865

ķ.- ıp 6432, 6497

ķaysar Ar. Kararlı, tutarlı, sznden dnmeyen, sebatlı.

ķ. 155

ķ.+ lar 785

ķaysarlıķtı Tutarlılık, kararlılık, sebatlılık.

ķ. 8883

ķaysı Hangi, hangisi.

ķ. 2347, 5439, 5443

ķ.+ mız 3847

ķ.+ n 5445

ķayt- 1. Geri d6nmek.

ķ. 2607, 5423

ķ.- alık 8642

ķ.- amız 9008

ķ.- arında 8452

ķ.- ıp 461, 1620, 2133, 2895, 2927,
3111, 3171, 4024, 6005, 6150, 6381, 641,
6795, 6909, 7283, 7866, 8454, 8970, 9022,
9134

ķ.- ķan 1753, 1850, 1851, 2517,
6262

ķ.- ķanınġ 8958

ķ.- pa 1623

ķ.- paġan 156

ķ.- pas 5420, 7415

ķ.- paysinġ 7036

ķ.- paytın 6030

ķ.- tı 1021, 1107, 3049, 3212,
4049, 4052, 5498, 5612, 6360, 8371

beti ķayt- G6venini kaybetmek;
tesiri azalmak.

ķ.- pas 3594, 3716,

2. “ķalay et” (ķalay et) Birleşik
fiilinin kısalmış biçimi, ne yapmak, ne
etmek anlamında.

ķ.- er 7898

ķ.- ermiz 8507

ķ.- esiz 6695

ķ.- se 3708

ķ.- sem 836, 2980

ķ.- sin 5342

ķayta Gene, yine, tekrar.

ķ. 1334, 3504, 4025, 446, 5051,
529, 544, 548, 6103, 7243, 7551, 7648,
7650, 8077, 8190, 8518, 8521, 8772, 9176

ķ.+ dan 7411, 8030

ķaytala- Tekrarlamak, tekrar etmek.

ķ.- may 3954

ķaytar- İade etmek, geri g6ndermek, geri
vermek.

ķ.- arlık 8431

ķ.- ayık 1369

ķ.- dı 1798, 473, 525, 8450, 9078

ķ.- ġa 4041

ķ.- ġan 7098

ķ.- ġanday 6971

ķ.- ı 3586

ķ.- inġdar 618

ķ.- ıp 1867, 3450, 5963, 5987,
6315, 8989

ķ.- iptı 2608, 4048

ķ.- ma 3746
ķ.- mas 4079
ķ.- masa 6563
ķ.- masam 7198
ķ.- may 6253, 7555, 8431, 4410
ķaytarıl- İade edilmek, geri verilmek, cevap verilmek.
ķ.- dı 8863
beti ķaytarıl- Bir kimseye gönül kırıcı, sert sözler söylemek ve kırıcı davranmak, terslemek.
ķ.- dı 5801
ķaytaruv İade etme, geri gönderme, geri verme.
ķ.+ dıng 7446
ķ.+ ğa 7284, 7285, 7896
ķaz Kaz.
ķ. 2306, 5488, 7481
ķ.+ day 6448
ķaz- Kazmak; tırmalamak.
ķ.- ad 6648
ķ.- ğan 6580
ķ.- ıp 3018
ķ.- iptı 2324
ķaza Ar. Kaza, ölüm, vefat, ecel.
ķ. 5706, 7172, 7176
ķ.+ sı 1486
ķazan I. Büyük tencere, kazan.
ķ. 5531, 6578, 6871, 9108

ķ.+ dağı 4587, 8459
ķ.+ day 1283
ķ.+ ğa 4591, 9216
ķ.+ ınıĝ 7681
ķazan II. Tataristan'ın başkenti, Kazan.
ķ. 9108
ķazan III. Ar. Sonbaharın ikinci ayı, Ekim.
ķazan soķ- Soğuşun etkisiyle kurumak, soğuk vurmak.
ķ. 6578
ķazı Ar. Hâkim, kadı.
ķ. 2850, 3018, 7401, 7407, 7411, 7610, 7618, 7632
ķ.+ ğa 2849, 7397, 7626
ķ.+ jan 7648
ķ.+ lar 2925, 2936, 2940, 2943, 2983, 2990, 3037, 3041, 7650
ķ.+ lardı 2950, 3046, 3047
ķ.+ lardıng 2945, 2977, 3035, 3044
ķ.+ largā 2921, 2992, 3003
ķ.+ nıng 7605, 7607
ķ.+ sı 2959
ķazıķ Kazık, direk.
ķ. 1916
ķ.+ a 2917
ķ.+ ın 8453
ķazıl- Kazılmak.
ķ.- maĝan 9099

ķazına *Ar.* Memleket, hükümet, toplum, miras; hazine.

ķ.+ dan 5137

ķ.+ nı 1338

ķ.+ ning 1322

ķ.+ sın 7201

ķazır *Ar.* Şimdi, şu anda; çabucak, hemen.

ķ. 77, 2658, 3287, 3381, 3800, 3836, 3842, 4147, 5126, 5576, 5736, 5818, 6027, 6062, 6778, 7216, 7587, 7767, 7875, 797, 8221, 9027, 9032, 9260

ķ.+de 5187, 5956, 7731, 9019, 9027

ķ.+ ding 4188

ķ.+ gi 3800, 3688

ķaz-ķatar Sıra sıra, dizi dizi, katar katar.

ķ. 379

ķāde *Ar.* Gelenek görenek.

k. 7888

ķāmil *Ar.* Sağlam, bütün, eksiksiz, tam; yetkin.

k. 1416, 4020, 5617, 5679, 6142, 6702, 715, 756, 7993, 8887, 8974, 926

ķ.+ den 2558

ķ.+ di 2556

ķ.+ ingdi 2206

ķāmiynin *Ar.* Gizli, saklı, giz, sır.

k. 7981

ķāni Hani, nerede, hangi.

k. 6622

ķānigi Tecrübeli, becerikli.

k. 318

ķānizak *Far.* Han sarayındaki hizmetçi kız.

k. 5904

ķāpir *Ar.* Kâfir.

k. 1414, 984

ķāri İhtiyar, yaşlı.

k. 1771, 2642, 2801, 352, 1960, 6410, 6816, 7218

ķ.+ ge 8

ķ.+ m 2626

ķāri-jastı Genç ihtiyar, büyüklü küçüklü.

k. 3038

ķāsibiy *Ar.* Mesleki.

k. 7611

ķāsip *Ar.* Meslek, uğraş.

k. 6109

ķ.+ inde 1454

ķ.+ ting 3224

ķāvap *Ar.* Kebap.

k. 4936

ķebek Kepek, un kepeği.

k. 1217, 1225, 1245

ķ.+ ke 1243

ķ.+ ten 1223

ķedergisiz Engelsiz, mâniasız, setsiz, sıkıntısız.

k. 8895

kedey *Far.* Yoksul, fakir.

k. 1897, 2656, 3243, 3962, 4151, 421, 5075, 6263, 7273, 7274, 7280, 7437, 7687

k.+ ge 3955

kedeylik Yoksulluk, fakirlik.

k. 5083

kegin bk. keyin

k. 6759

kek Kin, öç, intikam, namus.

k. 2163, 3382, 3424, 3699, 3700, 5474, 5504, 6602

kekilik Keklik.

k. 3660

kektes- Birbirine düşman olmak, araları açılmak.

k.- se 3699

kel- 1. Gelmek; varmak, ulaşmak.

k. 3152, 5355, 5360, 5580, 7039

k.- di 206, 265, 751, 823, 877, 957, 1643, 1699, 1701, 1763, 1959, 1987, 2067, 2127, 2412, 2515, 2609, 2695, 2823, 3014, 3161, 3200, 3220, 3238, 3245, 3266, 3284, 3536, 3624, 3772, 3773, 3797, 3831, 3988, 4133, 4245, 4373, 4401, 4416, 4576, 4705, 4708, 4937, 4939, 5096, 5248, 5261, 5272, 5289, 5340, 5381, 5466, 5589, 5596, 5649, 5795, 5948, 5962, 6045, 6284, 6298, 6321, 6327, 6407, 6484, 6497, 6632, 6650, 6651, 6685, 6822, 6892, 7257, 7304, 7429, 7431, 7470, 7583, 7937, 8338, 8394, 8396, 8467, 8560

k.- dik 1306, 8884

k.- dim 3194, 4436, 4934, 5126, 5472, 5652, 6692, 7224, 7665

k.- dīng 1393, 3185, 3228, 3352, 5351, 6340, 7491

k.- dīngder 128

k.- dīngiz 582

k.- edi 815, 2254, 3132, 3133, 8556, 8782

k.- emin 6376

k.- er 261, 1052, 1583, 3968, 3972, 3976, 4079, 4087, 4092, 5474, 7159, 7197, 7828, 8166

k.- erin 3993

k.- erīngde 2392

k.- ermin 3213

k.- ersiz 7112

k.- esīng 6796

k.- etin 9262

k.- etinin 5548

k.- eyik 3534, 7442

k.- eyin 3287

k.- gen 480, 1633, 1773, 2268, 2400, 2419, 2929, 3001, 3019, 3031, 3737, 3775, 4023, 4106, 4438, 4525, 4831, 5317, 5344, 5701, 6188, 6651, 7048, 7674, 7766, 9096, 9203, 9309

k.- gende 1815, 2825, 3283, 7439

k.- gender 3002, 3326

k.- genderge 959

k.- gendi 3795
k.- gendigini 4103
k.- geni 2021
k.- genim 3679
k.- genimdi 3683
k.- genin 549, 7489
k.- geninde 49, 1165, 1813, 4061, 4709, 6465
k.- geninşe 1445
k.- geninŝde 5205
k.- gennen 3288, 4027, 7474
k.- genning 4040
k.- gensinŝ 6343
k.- gensiz 3734
k.- geşe 5543
k.- gin 7138
k.- inŝiz 1833
k.- ip 419, 643, 669, 876, 892, 1375, 1428, 1439, 1442, 1463, 1511, 1538, 1563, 1641, 1674, 1695, 1801, 1818, 2019, 2096, 2210, 2243, 2297, 2335, 2357, 2423, 2425, 2437, 2565, 2603, 2627, 2662, 2805, 2808, 2821, 2935, 2966, 2975, 3239, 3433, 3620, 3725, 3769, 3989, 4093, 4131, 4277, 4407, 4421, 4448, 4549, 4572, 4685, 4741, 4941, 4943, 4985, 5251, 5293, 5337, 5434, 5471, 5475, 5559, 5587, 5686, 5694, 5757, 5837, 5993, 6005, 6144, 6179, 6213, 6277, 6300, 6317, 6681, 7212, 7238, 7256, 7275, 7308, 7340, 7350, 7547, 7582, 7694, 7730, 7847, 7892, 8190, 8214, 8532, 9046, 9212

k.- ipti 666, 2266, 3806, 4700, 4828, 5937, 7422, 7723, 8069, 8223, 8530
k.- megeli 5933
k.- megen 8725
k.- megendey 7715
k.- mep 712
k.- mes 3463, 3764
k.- mesem 3215
k.- mespin 3761
k.- mey 5024, 5342, 6038, 6366
k.- meydi 2152
k.- p (**kep**) 947, 1358, 1360, 1621, 1756, 2685, 2753, 3053, 3206, 3248, 3541, 4102, 4123, 4389, 4880, 4955, 5321, 5563, 5664, 6002, 6485, 6735, 6884, 6885, 6905, 7622, 7626, 8117, 8260, 8663, 8767
k.- pti 734
k.- se 536, 1060, 1555, 1606, 2943, 3017, 3477, 3746, 4462, 5097, 5674, 6049, 7274, 7352, 7900, 7950, 8665, 8780
k.- sengizder 130
k.- sin 360, 2203, 3723, 6480, 6649, 7302, 9061
2. Birleşik fiillerde ve analitik formlarda kullanılır.
k. 2392, 2397, 3013, 3836, 5373, 5493, 5503, 6336, 6365, 6403, 6763, 7532, 7969, 8378
k.- di 461, 641, 825, 1700, 2070, 3299, 3997, 4053, 4260, 4419, 5522, 7395,

7894, 6220, 6381, 6628, 6977, 7144, 7309,
7328, 7456, 7607, 7751, 8275, 8454, 8888

k.- dik 2133, 6637

k.- dim 4759, 6324, 6781

k.- dîng 4241

k.- dîngder 3835

k.- e 734, 1113, 1557, 1762, 2251,
2641, 3356, 3396, 3900, 4705, 6795, 7321,
7569, 8011, 8982

k.- edi 4054, 4220, 4518

k.- emising 6368

k.- gen 674, 706, 4057, 5310,
5667, 5671

k.- gendey 737, 8679

k.- genim 2519

k.- genşe 2651

k.- ip 609, 617, 682, 1367, 1469, 1714,
2773, 2895, 3111, 3171, 3527, 3556, 3579,
4928, 4986, 5226, 6076, 6150, 6260, 6555,
8187, 8240, 8745, 9134, 9225

k.- ipti 3996

k.- mese 6450

k.- mey 151, 2836, 2963, 8721

k.- p (**kep**) 741, 1369, 1578, 5005,
6778, 7762

k.- pti 7374, 7397

k.- se 2719, 2927, 35905932,
6254, 7830

k.- sek 7244

k.- sêng 2399

k.- sin 3839

k.- üvge 6337, 7772

alıp (ap) kel- Alıp getirmek,
getirmek.

k. 3836, 6365, 6403, 6763, 7532

k.- di 5340, 5522, 7395, 7894

k.- gen 2419, 5667, 5671

k.- gendey 8679

k.- genim 2519

k.- genşe 2651

k.- ip 1367, 1714, 2773, 3527,
3556, 6555, 9225

k.- p 741, 1369, 1578

k.- sek 7244

k.- sêng 2399

k.- sin 3839

k.- üvge 7772

aman kel- Sağ salım gelmek.

k.- gendigin 5679

k.- dim 5734

baskâ kel- Başa gelmek.

k.- di 6580

döp kel- Tam uygun olmak, Uygun
gelmek.

k.- meydi 4762

hali kel- Hâli kalmamak.

k.- 4400

ınggayı kel- Fırsat, imkân
doğmak.

k.- e 2399

jönge kel- Razı olmak, anlaşımak, yola gelmek.

k.- mes 5196

jüdü kel- Çok gelmek.

k.- di 8071

jolu kel- Yolu düşmek.

k.- ip 6495

kaharı kel- Sinirlenmek, öfkelenmek.

k.- ip 8842

kayıp kel- Geri dönmek, geri dönüp gelmek.

k.- di 461, 641, 6381, 8454

k.- dik 2133

k.- e 6795

k.- ip 2895, 3111, 3171, 6005, 6150, 9134

k.- se 2927

kelip kal- Gelmek.

k. 2808, 2935, 5757, 6076, 7847

kez kel- Denk gelmek, rast gelmek.

k.- gende 5190

kıoldan (kıolıngan) kel- Elinden gelmek, yapmak.

k.- er 1333, 1377, 2698, 6823, 5159, 8228

k.- edi 2231

k.- gen 5394, 6537

k.- megendey 945

k.- mes 5252, 5258

k.- mevin 5142

k.- mey 5200

k.- meydı 5208, 5225

k.- se 2236, 2312, 3590, 5752, 6524

kölğa kel- Ele gelmek.

k.- er 1406

kış kel- Hoş gelmek.

k.- dıngız 8555

küşinen kel- Elinden gelmek, yapmak.

k.- er 2770

naķ kel- Tam gelmek.

k.- meydı 6084

raķımı kel- Acımak, merhamet etmek.

k.- di 7427

oyğa kel- Aklına gelmek.

k.- megen 1272, 5058

sāti kel- Zamanı, vakti gelmek.

k.- se 2397

sözge kel- Dile gelmek, konuşmak.

k.- ip 7726

k.- mey 4396

tävbağa kel- Tövbe etmek.

k.- medıng 4990

tegi epke kel- Sonuca etki
etmemek, etkisi olmamak.

k.- meytuğın 1244

teng kel- Denk, eşit gelmek.

k.- meydi 8838

k.- mes 5019

tilge kel- Dile gelmek, konuşmak.

k.- se 3970

k.- ip 882, 7931

k.- mep 4433

ep (ebi) kel- Çaresi, çözümü
olmamak.

k.- megen 8725

k.- se 6516

kelbet Ar. Yüz, sima, kılık, görünüş.

k. 4139, 4294

k.+ in 2901

k.+ inde 6287

k.+ ine 3343, 3345, 6225

k.+ inen 1317

kelbet-keskin Biçim, görünüş, yüz.

k. 7674

kelesi Diğer, sonraki, sıradaki.

k. 239

keleşek Gelecek, istikbal.

k.+ im 5145

keli Havan.

k. 9214

kelin Gelin.

k. 3068, 4904

k.+ ingizdi 3063

kelinşek Taze gelin.

k. 4200, 664

k.+ tey 7747

kelis- Anlaşmak, sözleşmek, uyum
sağlamak.

k.- er 8853

k.- ip 101, 4092, 6015, 7317

k.- pes 1420

k.- se 3364

k.- ti 8573

kelis Geliş.

k. 642

kelis-barıs Geliş gidiş.

k. 5518

kelistir- Anlaştırmak, barıştırmak, uygun
hale getirmek.

k.- e 8592

k.- ip 3355, 5239

kelşi-kelşi Geliniz geliniz.

k. 4246

keltir- Getirmek.

k. 1693, 6139, 6444, 6770

k.- di 6938, 7697, 778, 8639

k.- dim 1827

k.- e 539, 3840

k.- er 4076

k.- erlik 4275

k.- etin 3523

k.- eyin 7886

k.- gen 1863, 3434, 5341, 5659,
8285

k.- gende 4181, 5539

k.- gendey 988

k.- genin 2174

k.- ilip 2269

k.- ingder 5492, 7246

k.- ingiz 6120

k.- ip 1217, 2282, 2658, 4312,
5114, 6230, 8196

k.- ipti 3492, 3680

k.- meseng 5375

k.- mey 3107, 5127

k.- seng 2356

k.- sengiz 8849

keltirt- Getirtmek.

k.- ti 8822

keltirüv Getirme.

k.+ ge 2181, 6210

kelüv Gelme; varma, ulaşma.

k. 6344

k.+ de 4146

k.+ inen 1459

kem *Far.* Eksik, noksan, kötü, sakat,
kalitesiz.

k. 1052, 4611, 6222, 7603

k.+ min 7146

kemdik Azlık, yetersizlik, eksiklik,
yokluk.

k. 5078, 5160

keme Gemi.

k. 4452, 4705, 4713

k.+ ge 4725

k.+ menen 4712

k.+ ni 4720

k.+ ning 4717, 4724

kemel *Ar.* Kemale ermiş, olgun, kâmil.

k.+ in 3996

kemengger Bilgin, dâhi, âlim.

k. 8807

k.+ ding 8799

kemer *Far.* Kenar, kıyı.

k. 1608, 1671, 4007, 6358, 8388,
8410

k.+ ine 4786

kemi En azından, asgarî, en az.

k. 4134

kemi- Azalmak, eksilmek.

k.- meydi 7031

kemir- Kemirmek, harap etmek.

k.- mey 4408

k.- ip 7151

kemis Eksik, yetersiz.

k.+ i 6528, 8257

k.+ im 1524

kemit- Eksiltmek, azaltmak,
noksanlaştırmak; hor görmek,
küçümsemek.

k.- pestey 1006

kempir *Far.* Kocakarı, yaşlı kadın.

k. 3243, 6275, 6317, 6475, 6480,
6483, 6493, 6505, 6517, 6537, 6579, 6747,
6776, 6777, 6836, 8908

k.+ dîng 6586

k.+ ge 6509, 6598

kemşilik Eksiklik, yetersizlik; yokluk.

k. 3464, 3584

kener *Far.* Yaka, kenar, kıyı.

k.+ ine 4785

kent Kent, kale, şehir.

k.+ tîng 6720

keng Geniş, engin, uçsuz bucaksız.

k. 100, 1006, 1169, 1268, 1929,
277, 2804, 33, 3350, 3729, 4009, 4194,
4204, 4459, 4527, 4558, 4586, 4612, 4976,
520, 5266, 5852, 5902, 5942, 604, 605,
6098, 6411, 7378, 7538, 7922, 8012, 8039,
8096, 8107, 8452, 8569, 8592, 8614, 8897,
9146, 9156

k.+ in 4622

k.+ nen 5542, 936, 96

kengdik Genişlik, enginlik.

k.+ (g)i 8053

k.+ (g)inen 8623

kenges Söyleşi, sohbet, meclis, kurul;
tavsiye.

k. 1158, 12, 1922, 3963, 5257,
5496, 6440, 829, 996

kenges ber- Tavsiye etmek,
önermek.

k.+ i 436

k.+ in 3953

k.+ ke 4081

k.+ ti 3509, 833

k.+ tîng 6742

kenges- Söyleşmek, konuşmak, istişare
etmek.

k.- ip 6639

k.- pedi 7531

kengpeyil Eli açık, gönlü zengin, cömert.

k.+ dîng 5084

kengse Daire, büro, kalem odası.

k.+ ge 3001

k.+ ning 3017

kengşilik Engin, geniş; özgürlük.

k. 4445, 8850

kengşilik kıl- Şefkatle,
merhametle bakmak; bağışlamak,
affetmek.

k.+ pen 1117

kep *Far.* Söz, laf, lakırdı.

k.+ i 6514

kep- Kurumak, suyu çekilmek

k.- ken 6262

kepter *Far.* Güvercin.

k.+ dey 1848

keptir- Kurutmak.

k.- ip 253

ker Geri.

k. 3570

ker- Germek, uzatmak.

k.- di 9157

k.- gen 9291

k.- ip 4416, 6216

kerdeng *Far.* Gururlu, çalımlı.

k. 4049, 4053

kerek Gerek, lâzım.

k. 1246, 150, 1883, 197, 2352,
2800, 3587, 3940, 4024, 4107, 411, 5177,
527, 5710, 6259, 6339, 6500, 6515, 6847,
6857, 6926, 693, 7154, 7565, 7587, 7668,
7731, 7738, 7747, 8062, 8082, 8633, 8921,
8926, 9107, 954

k.+ i 5113

k.+ im 5347

k.+ ing 2665

k.+ ti 240

kerek-jarak Araç gereç.

k. 241

kerekşe İhtiyaç duyulan, gerek olan, gerek
kişi gibi.

k. 2492

keremet *Ar.* Harika, olağanüstü,
muhteşem; keramet.

k. 1327, 1525, 4159, 469, 5809,
6127, 6259, 6942, 834

k.+ i 4276, 8624

k.+ in 6124, 7078, 8685

k.+ pen 5806

k.+ tey 1061, 1631, 1664, 2772,
3845, 5238

k.+ ti 4160, 6664, 6819

k.+ ting 281, 8331

keremetti *Kerametli, muhteşem,*
olağanüstü.

k. 3586, 4382, 5803

kereng *Far.* Sağır.

k. 4610, 4614, 7552

kerevet *Yun.* Karyola, yatak, sedir.

k. 672, 909

keri Geri, arkaya doğru, ters, zıt.

k. 7157

kerik At arabası.

k. 167, 8483

kerme Bir şey asmak için gerilen ip.

k. 8213

kerne- Boğulmak, dolmak.

k.- p 2414

ıza kerne- öfkeyle dolmak.

kerney Boru, kaval.

k. 811, 6983

kerüven *Far.* Kervan.

k.+ der 2587

k.+ dey 230, 3024

kes- Kesmek, parçalamak, biçmek, geçmek.

k. 3522

k.- e 7581

k.- ip 2724, 368, 4944, 5435, 7696, 8750, 2010

k.- kende 7196

k.- pes 8374

k.- ti 370

kes bol- Kesin olarak, asla.

k. 9263

kesapat Ar. Bela, musibet, facia.

k. 8812

kese Far. Kâse.

k. 4179, 4301, 4579, 4633, 4645, 4675, 4775, 5006, 5009, 5723, 8582, 8586

k.+ de 4891

k.+ degi 4457

k.+ den 4381, 4382, 4440

k.+ ge 4175, 4241, 4389, 4692, 4767, 5051

k.+ men 4181

k.+ ni 4805

k.+ ning 4452

k.+ ng 4539

k.+ si 4429, 4753

k.+ sinen 1733

kesek Tuğla, kerpiç.

k. 1103, 2427

kesele- Yolunu kesmek.

k.- di 4466, 7579

kesil- Kesilmek.

k.- di 6145

k.- gen 3907

k.- mey 1014

kesip Ar. *bk. kâsîp*

k.+ ine 1066

kesip-piş- Ölçüp biçmek; önceden yorumlamak, tahmin etmek.

k.- ip 1042

kesir Ar. Zarar, ziyan.

k.+ i 5610

k.+ ine 5840

k.+ inen 5843

kesir söyle- Kötü niyetli söylemek, konuşmak.

k. 1420

kesis- Kesişmek.

k.- ken 2281

keskin Biçim, görünüş, yüz.

k. 374, 4010, 4139, 4294, 465, 594

k.+ deri 311, 469

k.+ i 2834, 5023, 6225

k.+ in 6287

k.+ inde 7257

k.+ ine 2738

k.+ ing 5310

keskin-kelbet Biçim, görünüş, yüz.

k. 303, 4008

keskin-keyip Dış görünüş.

k. 451

keskir Keskin.

k. 8267

keş Akşam; geç.

k. 1564, 1565, 1961, 2151, 3063,
3108, 3237, 3238, 3521, 3529, 3531, 3824,
4865, 6710, 6879, 8166, 8734, 8738

k.+ gi 1851, 1984, 6465

k.+ ingdi 3234

k.+ke 1107, 3213

k.+ te 3051

k.+ ting 1460, 5534, 66

keş- 1. (sudan) Geçmek.

k.- edi 4808

k.- eri 4458

k.- ingiz 8841

k.- ip 1340, 2636, 660

k.- ti 8723

2. Affetmek, bağışlamak

k.- ingiz 765, 1124, 1567

keşe Dün, önceki gün; geçenlerde, geçen,
önceden.

k. 1498, 1501, 1823, 1850, 2093,
4162, 6166, 6331, 7724, 7978, 8319

k.+ gi 1851, 1984, 6465

k.+ gidey 7528

keşevil Geç kalmış, gecikmiş.

k.+ den 2

keşik- Geç kalmak, gecikmek.

k.- ip 1574, 3459

k.- ken 2736, 8971

k.- kende 5637

k.- kenge 5111

k.- pey 2807, 4345, 717

k.- sem 3455

k.- ting 3221, 6363

k.- tingder 3834

keşiküv Geç kalma, gecikme.

k.+ ge 5262

keşil- Affedilmek, bağışlanmak.

k.- di 3233

keşir- Affetmek, bağışlamak.

k.- dim 1568

k.- ingiz 4094, 5840, 6697

keşkurım Akşamleyin, akşam vakti.

k.+ dı 5127

ket- Bir yere doğru yönelmek, gitmek,
uzanmak.

k. 3883, 5384, 5388, 5393, 5425,
5993, 6343, 6388, 7684, 7686, 7687, 8362

k.- e 2677, 2696, 2354, 4214,
5138, 5468, 6519, 7319, 1757

k.- edi 1194, 2151, 4498, 5778

k.- elik 6379

k.- emin 4372

k.- er 1550, 1961, 2059, 2061,
2606, 556, 5681, 7274, 8293, 8781

k.- ermin 5390, 6860

k.- esing 2780

k.- etindey 9257

k.- ip 431, 1197, 1463, 1488, 1741,
1938, 1942, 1993, 2149, 2565, 3503, 3570,
3581, 4477, 4778, 4812, 5490, 6277, 6499,
6852, 7311, 7757, 7970, 8232, 8937, 9060

k.- ipti 3910, 4464

k.- keli 1493, 1516

k.- ken 1039, 1113, 1497, 222,
2587, 299, 3331, 4875, 4882, 6426, 6427,
6459, 661, 682, 6887, 690, 7074, 7744,
7948, 8310, 954

k.- kende 1441

k.- kendeý 1982, 600, 6992

k.- keni 340

k.- kenin 1738, 695

k.- keninde 6457

k.- keniñse 6044

k.- keñse 2032

k.- kin 8357

k.- kisi 8187

k.- pedi 424

k.- pegendey 5896

k.- pek 4537

k.- pekşi 3560

k.- pes 7707

k.- pese 7718

k.- pesin 2643

k.- pey 1070, 6846, 7917

k.- peydi 7689

k.- peyin 8901

k.- peymin 5424, 5427

k.- peytindey 4408

k.- se 2718, 3027, 3503, 4426,
4490, 4555, 7761, 8156

k.- sem 1138, 4440, 4640

k.- sin 2841, 3892, 6443, 8437,
8441

k.- şı 284

k.- ti 2563, 101, 1032, 1140, 1163,
1178, 1205, 1276, 1318, 1554, 1647, 1735,
1745, 1769, 1815, 1831, 2179, 2207, 2321,
2560, 2683, 2692, 2698, 3141, 3174, 3416,
3497, 3507, 3549, 3752, 3829, 3868, 4201,
4279, 4531, 4571, 4694, 4781, 4864, 4953,
4979, 503, 5129, 5135, 5198, 5400, 5402,
551, 5575, 5640, 5693, 577, 6035, 6066,
6081, 616, 6293, 6295, 6356, 6401, 6423,
643, 6431, 6665, 7048, 7147, 7151, 7575,
7584, 7690, 7745, 7758, 7768, 7770, 7772,
7776, 7788, 7809, 7866, 8329, 8398, 8684,
9063, 9106, 2198, 2244, 813, 1755

k.- tim 1988, 1991, 1993, 2071,
2896, 2900, 323, 328

k.- ting 1508, 4364, 5635

ketirüv Getirme.

k.+ i 6722

ketüv Bir yere doğru yönelme, gitme,
uzanma.

k. 4024, 4027

k.+ ge 324, 4415, 5256, 8026

kevip bk. kep-

k. 5768

kevde Göğüs, gövde.

k. 384, 3910, 8059

k.+ sine 6586

key Bazı, kimi.

k. 1611, 4098, 4223, 6873, 7510,
7514, 9035, 9036

keybir Bazı, kimi.

k. 8326

k.+ i 4167

k.+ ining 298

keybirev Kimileri, bazıları, birileri.

k.+ ding 2679

k.+ i 1081, 4413

k.+ in 3818

k.+ ler 2681

keyde Bazen, kimi zaman.

k. 3365, 3366, 874, 9034, 9037

keyi- Rencide olmak, üzülmek, sitem etmek, alınmak, kırılmak.

k.- gence 6273

keyin Sonra, son, geri.

k. 1591, 2265, 2773, 3180, 3469,
3797, 3953, 4052, 4176, 5704, 5853, 590,
6062, 6078, 6140, 6360, 6446, 6921, 7670,

7684, 8056, 833, 8580, 8590, 8646, 9017,
9216

k.+ ge 9106

k.+ gi 5912

k.+ in 44

k.+ nen 6096

keyinirek Daha sonraki, daha arkadaki, son zamanlarda.

k. 6423

keyip Ar. Görünüş, tip, suret.

k. 6268, 7686

k.+ ine 1066

keyistik Kırgınlık, dargınlık, küskünlük.

k. 6286

keykiy- Başını yukarı kaldırıp kibirlenmek, kendini üstün görmek, beğenmemek.

k.- ip 7274

kez- Gezmek, dolaşmak.

k.- bey 5350

k.- di 3512

k.- gen 784

k.- ip 101, 105, 1208, 277, 3349,
9068

k.- ipti 2327, 3513

kez Zaman, süre, vakit.

k. 1336, 1412, 2059, 2096, 2218,
2746, 3476, 3674, 3976, 4219, 4469, 4609,
4744, 5190, 592, 7022

kez bol- Rastlamak, karşılaşmak.

k.+ de 999, 1183, 1199, 1611,
1795, 1799, 1930, 2321, 3033, 4533, 4609,
4699, 4873, 4959, 5035, 5805, 6977, 7039,
7045, 7514, 7788, 7971, 7998, 8040, 8120,
8124, 8146, 8611, 8615, 8758, 9035

k.+ de-aķ 2098

k.+ den 4859, 8569

k.+ derde 3155, 4392, 4887, 9033,
9036, 7510

k.+ i 2061, 5272, 6244, 7744

k.+ in 1984, 2744, 5440

k.+ inde 2515, 3212, 4662, 4664,
8251, 2071, 4817, 6469, 6666

k.+ ing 3716

k. ingde 1583

kezdes- Karşılaşmak, buluşmak,
görüşmek, rastlaşmak.

k.- ip 1114, 5654

k.- ipti 6151

k.- kende 5632, 6244, 7193

k.- ti 4227

kezdestir- Görüştürmek, buluşturmak.

k.- di 108

k.- me 4224

kezek Sıra, imkân, vardiya.

k. 5272, 5823, 8354

k.+ ime 9262

k.+ imen 5293

k.+ inde 1022, 1184, 2495, 5497,
6245, 7590

k.+ ke 6849

k.+ pen 7589

k.+ penen 230, 285

kezek ber- Bir işi yapmaya fırsat
vermek, imkân tanımak.

k. 4243

kezek-kezek Sırayla, sırası geldikçe.

k. 4130

kezektes- Sırayla değişmek, nöbetleşmek.

k.- ip 2933

kezekti Sıradaki, sıralı, sıralanmış,
düzenlenmiş.

k. 6839

kezenğ Devre, dönem, devir, zaman.

k.+ ine 1183

kezik- Karşılaşmak, buluşmak, rastlamak.

k.- ti 3516

ķıbırıl- Kıpırdamak, kımıldamak, hareket
etmek.

ķ.- p 6910

ķıdır- Oturmaya gitmek; gezmek,
dolaşmak, hava almak.

ķ.- ip 2145

ķıdırt- Dolaştırmak, gezdirmek.

ķ.- ip 1610, 5556

ķıdıruv Gezme, dolaşma, hava alma.

ķ.+ dı 2147

ķıl Kıl, t  y, y  n.

ķ. 1681

ķ.+ dan 1054, 1915

ķ.+ dı 37

ķıl- Yapmak, etmek, kılmak.

ķ.- adı 1563, 2745, 3607, 3978

ķ.- amız 6191, 6667

ķ.- ar 4326, 7102

ķ.- arıngdı 6385

ķ.- arının 5358

ķ.- ayık 2568

ķ.- dı 2424, 3787, 3841, 3848,
4958, 5256, 5284, 5458, 5846, 598, 7054,
7447, 7553, 7653, 829, 890, 9121, 964,
977, 6141, 372, 1456

ķ.- dım 4894

ķ.- dıng 1252

ķ.- ġan 2811, 4676, 4904, 8318,
9053

ķ.- ġanda 4300

ķ.- ıngız 3880

ķ.- ıp 1004, 1019, 1079, 1094,
1186, 1222, 1284, 1392, 1398, 1450, 1541,
1645, 186, 1884, 200, 2045, 2067, 2155,
2158, 2172, 218, 2236, 2302, 2303, 2341,
2346, 2355, 2472, 249, 2556, 2575, 2803,
2827, 2851, 2880, 2972, 3460, 3462, 3481,
3495, 3690, 3707, 3711, 3731, 3742, 3743,
3795, 3818, 3820, 3822, 3824, 3994, 4058,
4114, 4118, 4249, 4271, 4422, 4610, 4770,
4793, 4936, 5039, 5094, 5139, 5140, 5158,
5217, 5262, 5287, 5303, 5339, 5340, 5357,
5382, 5416, 5463, 5472, 5527, 5533, 5633,
566, 5677, 5700, 5711, 5724, 5924, 5964,

5974, 602, 6020, 6128, 618, 6187, 630,
6311, 6401, 6420, 6432, 6471, 6535, 6672,
6693, 6899, 6934, 6951, 7177, 7183, 7232,
7259, 74, 742, 7540, 7725, 7764, 7878,
7897, 8130, 8644, 8743, 8784, 8801, 8837,
8850, 8851, 8902, 8935, 8939, 8941, 8968,
8975, 8977, 920, 1463, 2041, 610, 1817,
5122, 2376, 1368, 385, 657, 2156, 1408,
3127, 1437, 2430, 2019, 6138

ķ.- ıptı 196, 3799, 6156, 6162

ķ.- ma 791

ķ.- mas 5250

ķ.- may 2376, 6487, 983, 3077,
3115, 3234

ķ.- ptı 1629

ķ.- sa 2668, 5170, 6447

ķ.- sın 3788, 5961, 7448

ķ.- şı 565

ķılımsı- Nazlanmak, kırıtmak, cilve
yapmak.

ķ.- p 2023

ķılış Kılıç.

ķ. 1281, 185, 1971, 532, 5456,
8374, 8405, 8472, 8706, 8731, 8750

ķ.+ ın 3773, 3785

ķ.+ tan 8724

ķ.+ tarın 8746

ķ.+ tı 5441, 5484

ķılıştā- Kılıçtan geçirmek, kılıçlamak.

ķ.- ġan 8713

ķılıştas- Kılıçla savaşmak.

ķ.- ıp 8748

ķ.- sa 194

ķılķ (içecek) İçme sırasında ıķan sesi bildiren söz.

ķ. 3591

ķılmıs Suç, günah, ahlaksız davranış.

ķ.+ ımdı 6603

ķılmıřtı- Suçlu, hatalı, kabahatli.

ķ. 6506

ķılřıldıat- Keskinleştirmek.

ķ.- ıp 3773

ķıltan Hafif, ince, ufak.

ķ. 7963

ķıltıy- Bir şeyin ucu, tepesi azıcık görünmek.

ķ.- ıp 8551

ķımbat Pahalı, değerli, muhterem, önemli, anlamlı.

ķ. 1141, 1338, 1597, 1609, 1682, 2561, 2573, 2635, 2676, 3100, 3106, 3649, 4046, 5082, 5899, 5905, 6028, 6320, 637, 6520, 6938, 7054, 7265, 790, 8427, 8609, 8671, 8871, 909, 998

ķ.+ ı 8786

ķ.+ ımdı 4210

ķ.+ ınıĝ 2226

ķ.+ tı 956

ķımbattı Kıymetli, değerli, saygıdeğer.

ķ. 2223, 2240, 2264, 393, 4021, 4063, 4268, 5859, 764, 8241, 9080, 9088, 9119

ķ.+ m 2092

ķımbattıķ Pahalılık, değerlilik, muhteremlik.

ķ.+ ın 8678

ķımız Kısrak sütünün mayalanmasıyla yapılan bir tür içecek, kıımız.

ķ. 7342, 8916

ķ.+ ına 7790

ķımtı- Sıkarak tutmak.

ķ.- y 7373

ķımtırıl- Utanıp sıkılmak.

ķ.- ıp 5234

ķınjıl- Alınmak, gönül koymak, kırılmak, zlmek.

ķ.- maymın 7737

ķıngır İnatçı, aksi.

ķ. 2822

ķıngırılan- İnatlaşmak, aksileşmek, inat etmek.

ķ.- ĝan 1292

ķıngılda- Sızlanmak, yakınmak, kapris yapmak.

ķ.- ĝan 8073

ķ.- p 2060

ķıp-ķızıl Kıpkırmızı, kıpkızıl.

ķ. 2586, 4346, 6354, 6401, 8095

ķıpřa *Far.* İnce, nazik bel.

ķ. 7358

ķır Kır, bozkır.

ķ. 6901, 9051

ķ.+ dı 9055

ķ.+ ğa 1278

ķ.+ ı 5530

ķır- Kırmak, öldürmek.

ķ.- ar 8075

ķ.- dı 8714

ķ.- ıp 8020

ķ.- sın 8837

ķırġın Amansız, çetin acımasız.

ķ. 3903, 846, 8756, 8837

ķ.+ ğa 3905

ķırık Kırk.

ķ. 773, 1009, 1385, 159, 1969, 2017, 2143, 3239, 368, 371, 372, 393, 397, 4402, 447, 4787, 485, 486, 5437, 5442, 5908, 603, 7119, 7351, 7557, 7560, 7566, 7636, 7689, 773, 793, 838, 842, 845, 8570, 859, 869, 9230, 9246, 967, 5178, 3949

ķ.+ ın 534

ķ.+ ka 37, 395

ķ.+ tan 567, 773, 775

ķ.+ tı 395

ķ.+ tıġ 377

ķırık-elüvlep Grup grup.

ķ. 3899

ķırıl- Kırılmak, ölmek.

ķ.- a 5816

ķ.- ğan 530

ķ.- ğandı 8827

ķ.- ğanın 8721

ķ.- ıp 5783, 8907

ķırılı Köşeli.

ķ. 4005, 9119

ķırsık 1. Kaza, belâ, felâket.

ķ. 7689

ķ.+ ım 284

ķ.+ tan 2911

2. İnatçı, aksi, kaprisli.

ķ.+ ıġnıġ 7442

ķ.+ ınan 8205

ķırşı- Sertçe ısırmak, ısıırıp koparmak.

ķ.- p 2026

ķıs Kış.

ķ. 2686, 2708, 6063, 7761

ķ.+ ı 2590, 5490

ķıs- Kısırmak, sıkıştırmak; sıkıca kucaklamak, sarmak, bağrına basmak.

ķ.- ıp 1257, 1522, 1552, 1562, 1999, 2364, 2506, 4246, 4251, 7366, 2722, 872

ķısa Zorluk, güçlük, meşakkat.

ķ. 2816

ķısay- Eğilmek, yan yatmak, kaykılmak, yanı üzerine yatmak.

ķ.- may 6844

kısı-jazı Yaz kış, yıl boyu.

ķ. 7611, 9041

kısıl- 1. Sıkışmak, kısılmak, zorlanmak.

ķ.- ıp 4559, 4662, 5234

ķ.- dım 8073

ķ.- ğanda 1874, 4809, 6829

ķ.- ğanı 1412

2. Utanmak, mahcup olmak, sıkılmak.

ķ.- may 1875

ķ.- ıp 2026,

ķ.- ğanı 2168

kısım Baskı, eziyet, zorluk.

ķ. 1124, 2108, 3266

ķ.+ da 2732

ķ.+ dağı 2180

ķ.+ ğa 1104, 2610, 3426

kısımdık Eziyet.

ķ. 3946

kıska Uzun olmayan, kısa.

ķ. 1746, 1781, 3440, 5743, 6678, 7760

kıska-kıska Kısa kısa.

ķ. 6932

kışkar- Kısalmak.

ķ.- iptı 6164

kışkart- Kısaltmak, azaltmak, daraltmak.

ķ.- ıp 814

kışkası Kısacası, hülâsa, özetle.

ķ. 2123

kıssa Ar. Kıssa, destan, uzun manzum hikâye.

ķ. 4384, 5912

ķ.+ sı 8802, 9289

kısta- Zorlamak, sıkıştırmak.

ķ.- dı 2816

ķ.- maydı 490

ķ.- p 6404

kıstaķ Kışın barınılan yer, kışlak.

ķ.+ ı 5931

ķ.+ ka 5930

kışkır- Haykırmak, bağırarak.

ķ.- adı 8703

ķ.- dı 4514

ķ.- ğanı 8024

ķ.- ıp 4672, 5776

ķ.- iptı 2836

kışkıruv Haykıрма, bağırma.

ķ.+ ğa 3178

kışlak Kışlak.

ķ. 8317

kıtay Çin.

ķ. 87, 7989

kıy- Kesmek, kırmak, biçmek, doğramak, kıymak.

ķ. 8833

ķ.- dıngız 8914

ķ.- ğan 9091

ķ.- ıp 250, 1012, 1014, 2444, 3084,
3677, 4862, 5004, 5544, 5911, 7717, 8267

ķ.- mading 3086

ķ.- maġan 850

ķ.- may 3093

ķıya 1. Yamaç, sarp.

ķ. 1729

2. Uzak, ırak, ücra yer.

ķ.+ ġa 1598

3. İnatçı, aksi.

ķ. 5328

ķıyal Ar. Hayal, hülya, fantezi.

ķ. 1156, 1208, 6508, 692, 9028

ķ.+ ġa 2402, 7110

ķ.+ ın 5222

ķ.+ ına 1438

ķ.+ ında 1308

ķ.+ inga 8357

ķ.+ men 1198, 1757

ķıyaldan- Hayal etmek, hayal kurmak;
istemek, arzulamak.

ķ.- ġan 3042

ķıyalı İnatçı, aksi, inadı, aksi olan.

ķ. 6047, 8188

ķıyamet Ar. Kıyamet, azap, cefa.

ķ. 2711, 4192, 4582, 4921, 8110,
8121, 8757

ķ.+ tey 2706

ķ.+ ti 5652

ķıyanat Ar. Zorluk, eziyet, zulüm.

ķ.+ tan 7635

ķıyanatşıl Zalim, zorba, cani karakterli.

ķ. 2582

ķıyık Aksi, ters, göz ucu.

ķ.+ ınan 4570

ķıyıl- Kıyılmak.

ķ.- ıp 3418

ķıyın Zor, çetin, karışık.

ķ. 1884, 1968, 2328, 3061, 379,
4208, 4368, 6308, 6309

ķ.+ dı 8479

ķ.+ ı 5716

ķ.+ ın 283

ķ.+ ing 3274

ķ.+ ning 43

ķıyındatuı Zorlaştırma, zora sokma,
güçleştirme.

ķ. 1920

ķıyındık Çetinlik, zorluk, müşküllük,
yokluk.

ķ. 5645, 8071

ķ.+ ı 5128

ķ.+ ka 3321

ķıyıştır- Uygun hâle getirmek,
ahenkleştirmek, uydurmak.

ķ.- ıp 444

ķıyġaş Eğri, çarpık, bükük.

ķ. 7615

kıykuvla- Çıglık atmak, bağırmak, nara atmak.

ķ.- p 6907

kıymıl Hareket, faaliyet.

ķ. 3528, 3583, 4554

kıymıl-da- Kımıldamak, hareket etmek; çalışmak.

ķ.- ğan 8181

ķ.- p 6944, 8185

ķ.- r 5440

kıyna- Zorlamak, eziyet etmek, zorluk çektirmek.

ķ. 1812, 6730

ķ.- dı 1256, 2812, 4262

ķ.- dım 4094

ķ.- ma 4350

ķ.- p 4326

ķ.- y 4986

kıynal- Zorlanmak, zorluk çekmek; ihtiyaç duymak, yokluk, muhtaçlık çekmek.

ķ.- may- aķ 5173

kıynaı Zorlama, eziyet etme, zorluk çektirme.

ķ.+ ing 1528

kıyra- Dağılmak, kırılmak, paramparça olmak; kırılmak, çok sayıda ölmek, telef olmak.

ķ.- p 5844

kıyral- Yıkılmak, mahvolmak.

ķ.- sa 3697

kıyrat- Tahrip etmek, yıkmak, kırmak, mahvetmek, harap etmek.

ķ.- ingdar 8479

ķ.- ıp 199, 6834

ķ.- kan 5974

ķ.- kaday 162, 5664

ķ.- tı 9270

kıyratıl- Yıkılmak.

ķ.- ıp 6835

kıysay- Eğilmek, yan yatmak, kaykılmak.

ķ.- ğannan 5186

ķ.- ıp 3140

kıysık İnatçı, aksi.

ķ. 2822

kıyuı Kesme, kırkma, biçme, doğrama, kıyma.

ķ.+ ğa 4644

ķız Kız, genç kız.

ķ. 1683, 1691, 1697, 1701, 1702, 1719, 1801, 1813, 1815, 1867, 1962, 1964, 1975, 1987, 1989, 1991, 2017, 2027, 2035, 2063, 2071, 2096, 2098, 2131, 2145, 2147, 2151, 2267, 2345, 2374, 2380, 2410, 2412, 2416, 2423, 2445, 2460, 2495, 2739, 2741, 2781, 3067, 3078, 3144, 3155, 3177, 3197, 3203, 3239, 3243, 3253, 3257, 3261, 3272, 3296, 3341, 3347, 3507, 3520, 3531, 3543, 3608, 3647, 5004, 5158, 5211, 522, 538, 5783, 583, 5859, 5901, 5904, 5911, 599, 603, 627, 661, 663, 664, 665, 669, 680, 7369, 7383, 793, 8226, 8868, 8916

ķ.+ ben 2808, 838
ķ.+ da 538
ķ.+ dan 2765, 570, 7372, 7390
ķ.+ dar 1969, 2011, 2024, 2060,
3167, 3172, 3173, 3295, 4016, 4035, 635,
643, 6978, 6991, 7351, 7375, 8401, 901
ķ.+ dardan 630
ķ.+ dardı 3277
ķ.+ dardıng 3301, 872
ķ.+ dargā 3282, 7362, 8242
ķ.+ darıng 3539
ķ.+ darmen 603
ķ.+ day 7790, 8099
ķ.+ dı 1999, 2126, 2773, 3051,
3135, 3527, 5076, 5119, 553, 8230, 8266,
8268, 8848
ķ.+ dıng 1751, 1762, 1914, 1915,
1963, 2025, 2073, 2405, 2586, 3099, 3147,
3300, 3533, 7364
ķ.+ ğā 1721, 1723, 1857, 2033,
2134, 2409, 2413, 2606, 2714, 3277, 3511,
4551, 571, 581, 5897
ķ.+ ı 515, 1674, 1676, 1900, 1913,
2115, 2340, 2357, 3282, 3379, 3503, 3515,
535, 5871, 5875, 8209, 845, 855
ķ.+ ım 5164
ķ.+ ımdı 3885, 4904
ķ.+ ımen 869
ķ.+ ımızday 797
ķ.+ ımızdıng 2795

ķ.+ ın 1897, 2174, 2189, 3107,
3923, 4269, 4365, 5104, 5113, 5841, 657,
737, 838, 849, 873, 3921
ķ.+ ına 3281, 865
ķ.+ ınday 212
ķ.+ ınday 1902, 8656
ķ.+ ınıng 3951, 937
ķ.+ ing 1950, 3572, 4996, 5816
ķ.+ ingdı 4993, 5147, 5739, 5817,
5820, 5829
ķ.+ ingızdı 777
ķ.+ ingızdıng 3558
ķız- Isınmak, kızmak, yoğunlaşmak.
ķ.- ğān 1828
ķ.- ıp 3134, 5600, 5601, 7366,
7367, 8579
ķızar- Kızarmak, utanmak, sıkılmak.
ķ.- ıp 2027, 2445
ķızdır- Kızdırmak, ısıtmak.
ķ.- sa 227
ķızġān- Kıskanmak, ġünülemek, haset
etmek.
ķ.- ıp 8225
ķızġānşak Kıskanç.
ķ. 8205, 8820
ķızġılıktı İlgi çekici, enteresan, ilginç.
ķ. 6131, 7351, 7353
ķızıķ- İlğilenmek, ilgi duymak; imrenmek,
ğıpta etmek.

ķ.- ar 638

ķ.- ıp 1605, 2491, 4222, 5600,
7559, 7790, 8107

ķ.- ķan 1880

ķ.- ķannan 7562

ķ.- pay 6131

ķızıķ Tuhaf, ilginç olay; hayret edilecek,
şasılacak durum.

ķ. 3133, 3209, 3786, 3792, 3838,
4144, 4303, 4680, 6618, 6624, 7000, 7005,
8081, 8086, 9116

ķ.+ ı 3503, 4455, 8252

ķ.+ imen 3113

ķ.+ ın 8355

ķ.+ ına 3052, 9302

ķ.+ ķa 2970, 3020, 3142, 8171

ķ.+ tarın 4982

ķızıķtı İlginç, ilgi çekici, dikkate değer,
cazip.

ķ. 1879, 8159, 9159

ķızıķtır- İlgisini çekmesini sağlamak;
heveslendirmek, özendirmek.

ķ.- ğan 934

ķ.- ıp 1877

ķızıl Kızıl, kırmızı, al.

ķ. 1703, 1752, 1761, 1878, 1879,
1885, 1887, 1888, 1913, 2027, 2445, 2487,
3149, 3198, 3573, 372, 3885, 447, 4510,
536, 583, 5898, 621, 7353, 7559, 7790,
7909, 8019, 8096, 8101, 8234, 8294, 8620,
8814, 8967, 931

ķızmet Ar. İş, hizmet.

ķ. 2896, 5175, 542, 568, 6539,
6671, 7244, 7259, 9253

ķ.+ i 2402, 401, 491

ķ.+ ime 2900

ķ.+ in 439

ķ.+ inde 1591

ķ.+ ine 1322

ķ.+ ing 7402

ķ.+ ingdi 4189

ķ.+ inge 4176

ķ.+ ke 1408, 1651, 831

ķ.+ ker 7260, 7492

ķ.+ kerler 7269

ķ.+ ti 4187, 6670

ķızmetker Hizmetçi, memur.

ķ. 415, 9049

ķ.+ i 437, 8297

ķ.+ ler 7047, 8669, 949

ķızuv 1. Isı, sıcaklık.

ķ. 3924, 4136

2. İçkinin etkisi, sarhoşluk.

ķ.+ imen 3116

ķızuvlı Sıcak, ısınmış; kızışmış, hararetli.

ķ. 3920

ķidir- Biraz beklemek, oyalanmak.

ķ.- mesten 2069

ķ.- mey 1470

kijin- Kızmak, öfkelenmek.

k.- ip 284, 6480

kilem *Far.* Halı, kilim.

k. 2576, 4616, 637

kilt *Far.* Anahtar.

k.+ i 1889, 1916, 2161, 2165,
2465, 5611, 6075

k.+ in 1630, 2104, 5826, 6112,
8090, 8816, 8881, 916, 9168, 9266

kim Kim.

k. 1870, 1995, 2106, 236, 2592,
2723, 3351, 3760, 3839, 4073, 4918, 5030,
597, 9001, 9264

k.+ der 7070, 7979

k.+ derdi 5672

k.+ derge 6236

k.+ di 5668, 6636

k.+ diki 7331

k.+ ing 5741

k.+ nen 6742, 6743, 9103

k.+ sing 1470, 5351

kimde-kim Herhangi biri.

k. 5673

kimiya *Ar.* Kimya.

k. 215, 2369, 3652, 4138, 9199

kim-kim Kim kim, kimler.

k. 8697

kinä *Far.* Suç, hata, kusur.

k. 6273, 8912

k.+ ni 7285

kinäla- Suçlamak, itham etmek.

k.- p 7164

kindik Göbek, merkez.

k. 4078, 8788

kir Kir, leke, pis, kirli.

k. 5114

kir şalmağan Temiz, pak.

ş. 4483

kir- Girmek.

k. 6562, 8760

k.- di 1568, 2261, 268, 295, 3539,
3777, 4093, 4131, 4960, 5228, 548, 6144,
6265, 6400, 6588, 6685, 6818, 6834, 6836,
6947, 7253, 7347, 7348, 8121, 8124, 892,
9022, 9044, 9046, 9224, 9258

k.- e 2602, 3939, 5290, 8767

k.- er 2381, 2416, 5289

k.- eyik 239

k.- gen 2046, 233, 3533, 4305,
6452, 7719

k.- gende 2407, 3520

k.- geni 3399

k.- geninde 297

k.- ip 2591, 2603, 2605, 269, 2855,
3142, 3145, 3992, 3997, 4053, 4531, 5381,
5471, 5476, 5587, 5852, 5945, 5962, 607,
609, 6707, 6924, 7310, 8303, 8518, 8521,
8700, 8707, 8771, 8773, 9217

k.- ipti 3144, 3532, 8718

k.- medim 454
k.- megendey 7208
k.- mes 6260, 6310
k.- mey 424
k.- se 454, 8622
k.- sek 2629
k.- sin 2595
kirgiz- Sokmak, içeri almak, dâhil etmek.
k.- bedi 1616
k.- di 1167
k.- dik 3838
k.- ip 8875
k.- ipti 6203
kriptar *Far.* Bağlı, tabi, bağımlı.
k. 6548
kiris- Başlamak, girişmek, teşebbüs etmek.
k.- ip 2662
k.- ipti 8775
k.- kende 3164
k.- ti 276, 4081, 6908, 8277, 8491, 8709
kiris-şığıs Girş çıkış.
k. 6666
kirle- Kirletmek, karalamak, kötü düşünmek.
k.- gen 4987
k.- p 1362
kirpik Kirpik.

k.+ ke 3119
k.+ ten 3319
kirpiş Tuğla, kerpiç.
k. 8057
k.+ i 447, 8290
k.+ in 621
kirsiz Kirsiz, temiz.
k. 7563
kirşiksiz Temiz, lekesiz, taze.
k. 519, 8167
kirüv Girme.
k.+ ge 238, 2585, 3517, 3988, 6706, 6682
k.+ men 8031
kisen Zincir, kelepçe, pranga, bukağı.
k.+ di 5834
kisi İnsan, adam, birey, şahıs, kişi.
k. 135, 1092, 5230, 1142, 1158, 1211, 1313, 1541, 2154, 2454, 2597, 2602, 2700, 2703, 2834, 2869, 2939, 3031, 3397, 3491, 3754, 3801, 3855, 3947, 3971, 4072, 4139, 4723, 4729, 506, 5295, 5306, 5334, 5437, 5590, 5682, 5956, 5997, 6012, 6112, 6226, 6250, 6542, 6795, 6801, 6840, 7295, 7530, 7719, 7970, 813, 8482, 9088, 9096, 9130
k.+ de 6127
k.+ den 3193, 3768
k.+ dey 375, 451, 7430, 7946

k.+ ge 3985, 6249, 6252, 7255,
7500, 8964

k.+ ler 2671, 304, 4125, 4126,
4169, 431, 4676, 5805, 7389, 9083

k.+ lik 458

k.+ m 894

k.+ mdi 2750

k.+ menen 582

k.+ mning 2578

k.+ ni 4606, 7299

k.+ nin 23

k.+ ning 137, 2848, 5292, 6842,
7574

k.+ ng 596, 6790

kisidegi kilti aspanda
Başkasındakinin anahtarı gökte.

k.+ degi 2465

kişi Ailenin küçüğü, sonuncu; küçük

k. 42, 61, 777, 3805, 4060, 5795

kişilik Mütevazılık, tevazu.

k.+ pen 657

kişipeyil Efendi, kibar, alçak gönüllü.

k. 4154

kişir- Küçülmek.

k.- ip 8567

kişkene Küçük, ufak, birazcık, azıcık.

k. 3151, 3606, 3612, 6418, 6490,
7957

kitap Ar. Kitap.

k. 2085

k.+ ın 1748, 2313, 9108

k.+ ında 5949, 9124

k.+ ınga 2919

k.+ ıka 9104

k.+ penen 5291

k.+ tar 9106

k.+ tarın 219

kiy- Giymek, kuşanmak.

k.- di 6320

k.- etin 5859

k.- gen 381, 4005, 4021, 4059,
7265, 8470

k.- ip 1597, 4057, 8119

kiygiz- Giydirmek.

k.- ip 3511, 4047

kiygizüv Giydirme.

k.+ ge 5860

kiyik Geyik.

k. 249

k.+ ting 245

kiyim Giysi, kıyafet, giyim-kuşam.

k. 1512, 3291, 3511, 5284, 5287,
5303, 5892, 6320, 7265

k.+ deri 4307

k.+ derin 8139

k.+ dering 1507

k.+ di 8477, 8568

k.+ i 2834, 381, 4021

k.+ in 2795, 7398

k.+ ine 382

k.+ inen 3599

k.+ ining 3602, 4296

kiyim-keşek Giyim-kuşam, elbise.

k. 2739

kiyimsiz Üstünde giysisi olmayan, elbisesiz.

k. 4598, 5283, 7399

kiyin- Giyinmek.

k. 5260

k.- gen 6978

k.- ingiz 3727

k.- ip 3039, 5261, 990

kiyinüv Giyinme.

k.+ ge 5256

kiymele- Kalabalığı yararak yürümek, sohbeti bölmek.

k.- p 2674

ķobız Kopuz.

ķ. 687

ķoĝa Su kamışı, saz.

ķ.+ nı 4058

ķoja *Far.* Sahip, yönetici; aile reisi.

ķ.+ ıyını 2691

ķ.+ sı 1954, 2720, 460, 6001

ķ.+ sına 3537, 4825

ķoĝang Kabalık, kabadayılık.

ķ. 3840

ķoĝangda- Kabalık, kabadayılık yapmak, büyüklenmek; üç gösterisi yapmak, korkutmak.

ķ.- p 3784

ķol 1. El.

ķ. 563, 388, 922, 889, 1423, 1114, 2122, 3424, 3670, 4184, 4645, 4689, 5087, 6116, 6374, 6470, 6967, 6987, 7797, 7943, 8183, 8421, 8514, 8558, 9186

ķ.+ da 1809, 3381, 5716, 5740, 6123, 6283, 7461, 8472

ķ.+ daĝı 1811

ķ.+ dan 1333, 1377, 1562, 2002, 2231, 2236, 2312, 2698, 3590, 4374, 4602, 5159, 5252, 5394, 5752, 6202, 6524, 6537, 6823, 8228

ķ.+ darın 7014

ķ.+ darınan 8575

ķ.+ darında 4859, 8500, 8706, 950

ķ.+ ĝa 1016, 1080, 1406, 1995, 3920, 5368, 5848, 7322, 8746, 9186, 9211

ķ.+ ı 4697, 6392, 7801

ķ.+ ımda 770, 6531

ķ.+ ımdı 4356

ķ.+ ımen 1999, 4435, 7373

ķ.+ ımenen 7088

ķ.+ ımızdı 8510

ķ.+ ımızĝa 6556

ķ.+ ımnan 13, 1350, 5203, 5208

ķ.+ ın 872, 1284, 1429, 1545, 1552, 2042, 2045, 2055, 2098, 2648, 3053,

3217, 3414, 4102, 4217, 4313, 4470, 5162,
5401, 5478, 5560, 5745, 5917, 6132, 6302,
6351, 6359, 6372, 6469, 6710, 6719, 6974,
7009, 7041, 7263, 7535, 7792, 7796, 7802,
8342, 8345, 8894

ķ.+ ına 1081, 1090, 1447, 2161,
2165, 2313, 2380, 2405, 2521, 2654, 3121,
3751, 5754, 6281, 6481, 6774, 7457, 7912,
8493, 8701, 9095

ķ.+ inan 1077, 1101, 1443, 2520,
3416, 4277, 5131, 5258, 6347, 9292, 945

ķ.+ ında 1327, 1544, 2153, 3846,
3854, 5189, 6815, 6817, 6983, 7722, 8252,
8481, 8492

ķ.+ ındağı 7291

ķ.+ ınıḡ 1263

ķ.+ ınıḡa 8364

ķ.+ ınıḡda 4165, 5741, 5829, 8904

ķ.+ ınıḡdağı 6367, 6779

ķ.+ ınıḡdı 7013

ķ.+ ınıḡızda 782

ķ.+ ınıḡnan 5142, 5200, 5225

ķ.+ men 2709, 2915, 4840, 6383,
7386, 9200

2. İmza.

ķ. 3390, 8367,

3. Asker, ordu.

ķ. 458

ķol als- Tokalaşmak, el sıkışmak.

ķ. 2929, 4090, 7936

ķol astı Hakimiyet, egemenlik.

ķ. 2536, 8254

ķol ber- Tokalaşmak üzere el
uzatmak.

ķ. 1314

ķol ustas- El ele vermek, birlikte
hareket etmek.

ķ.

ķolḡa tūs- Yakalanmak, ele
geçmek.

ķ.+ ḡa 1030, 2887, 3742, 6463,
7806

ķolay Uygun, lâıık.

ķ. 1156, 1920, 2234, 5151, 5306,
5894, 7246, 7416

ķ.+ ına 6086, 8890

ķ.+ inan 6146

ķolbas(ı) Kolbaşı, komutan.

ķ.+ tarı 9003

ķolda- Kollamak, desteklemek.

ķ.- p 4129, 618, 6812, 9307

ķoldan- Kullanmak, istifade etmek,
uygulamak.

ķ.- dı 5264

ķolma-ķol Hemen, birden.

ķ.+ men 6496

ķolsız Kolsuz.

ķ. 6383

ķoltuķ Koltuk.

ķ. 6374

ķ.+ imen 6351, 6372

ķ.+ inan 4129, 6348

ķon- Konmak, yerleşmek; gecelelemek.

ķ. 1318

ķ.- a 9059

ķ.- am 1143

ķ.- ar 1330, 1332, 4206, 7108

ķ.- asıng 5828

ķ.- baķ 6100

ķ.- baptı 2219

ķ.- bas 3024

ķ.- basa 978

ķ.- bay 6231, 6241

ķ.- dı 1632, 1745, 2409, 3620,
7902, 7905

ķ.- ğan 634, 7263, 8529

ķ.- ğanday 1026

ķ.- ğanın 3358

ķ.- ıp 8102, 933

ķ.- sa 4452, 7246, 7248, 7502

ķonak Konuk, misafir, davetli.

ķ. 1537, 2211, 2271, 2575, 977

ķ.+ tarın 757

ķondır- Yerleştirmek, kondurmak.

ķ.- a 4010

ķ.- ğan 1527

ķ.- ıp 4503

ķ.- madı 3782

ķonım Konum, yer.

ķ.+ ina 5024, 6230

ķong (İnsan) Kalça kısmındaki kaba et.

ķ.+ nan 4417

ķongır Kahverengi.

ķ. 2306

ķongķiy- Burnu büyük, iri olmak,
görünmek.

ķ.- ıp 4182

ķopar- Altını üstüne getirmek.

ķ.- ıp 8112

ķoparıl- Birlikte aniden ayağa kalkmak,
durmak.

ķ.- dı 1991

ķor Far. Zavallı, biçare, hakir.

ķ. 5158, 6227, 6652

ķorı- Korumak, savunmak.

ķ.- p 6858

ķora Far. Ahır, ağıl; avlu.

ķ. 2528, 7820

ķ.+ da 7450

ķ.+ day 4234

ķ.+ lardan 1611

ķ.+ larġa 1616

ķ.+ ning 2529

ķ.+ sında 2124

ķora-ķora Sürüyle, sürü sürü, pek çok.

ķ. 1610, 3514

ķorala- Belirli bir yerin etrafını çevirmek.

ķ.- y 3720

ķoraz *Far.* Horoz.

ķ. 7918

ķorġa- Korumak, savunmak, mūdafaā etmek, muhafaza etmek; yardım etmek, kollamak.

ķ.- may 2502

ķ.- ytın 5766

ķorġan Kale, hisar; sur, dayanak, destek.

ķ. 631, 8533

ķ.+ ın 3916

ķ.+ ınıġ 3914

ķorıġısta- Korumak, devriye gezmek, gözetlemek.

ķ.- p 8917

ķorıt- Neticelendirmek, sonuçlandırmak.

ķ.- a 966

ķ.- tı 802

ķorjın *Far.* Heybe, torba.

ķ.+ ı 3804

ķorjıġda- Torbaya koymak, torba biçimine getirmek, torbalamak.

ķ.- ydı 4253

ķorık- Korkmak, ürkme, dehşete kapılmak.

ķ.- amın 3691

ķ.- ıp 2836, 3137, 3177, 4201, 4709, 4937, 5211, 5321, 6264, 6356, 6376, 6445, 6651, 6968, 8028, 8132, 8137, 8144, 8148

ķ.- ķan 4921

ķ.- ķaninan 4823, 4961

ķ.- ķannan 5144

ķ.- pa 3745

ķ.- paġanġa 152

ķ.- paġız 6557

ķ.- sa 8145

ķ.- tı 4627

ķ.- tım 1543

ķorķak Korkak, yüreksiz.

ķ. 4215

ķorķınıġ Korku, dehşet.

ķ. 5259, 6400

ķ.+ ta 6677

ķ.+ tay 6452

ķorķınıġsız Korkusuz, tehlikesiz.

ķ. 8086

ķorķınıġtı Korkunç, dehşet, korkulu.

ķ. 1796, 4914, 4960, 5760, 5765, 5788, 6948, 8044

ķorķıġķıra- Biraz korkmak.

ķ.- p 8060

ķorķıs- Korkmak.

ķ.- ıp 6430

ķorķıt- Korkutmak.

ķ.- ar 6428

ķ.-ıp 3365

ķorķuġ Korku, ürkme, şüphelenme.

ķ.+ men 2926

ķorla- İşkence, eziyet etmek; horlamak, aşağılamak, hor görmek.

ķ.- dıng 4988

ķ.- dıngız 8797

ķ.- may 2501

ķorlık Eziyet, baskı, zulüm; ayıp.

ķ. 5157, 8843

ķ.+ ı 6458

ķ.+ ķa 2291

ķ.+ tan 5235

ķorřa- Etrafını çevirmek, kuşatmak, sarmak, ablukaya almak.

ķ.- dı 7018

ķ.- ğan 8534

ķ.- p 3721, 3808, 3890

ķorřal- Çevrilmek, kaplamak, örtmek, sarmak.

ķ.- ıp 3730

ķorřav Etrafını çevirme, kuşatma, sarma, ablukaya alma.

ķ.+ ın 2672

ķos 1. Grup, ekip.

ķ. 630

2. Geçici yer.

ķ. 8439

3. Hoş.

ķ. 154, 4197, 7849, 8719

ķos- Katmak, birleştirmek, eklemek; kavuşturmak.

ķ.- alık 5076

ķ.- a 7519

ķ.- adı 4340

ķ.- ın 2138

ķ.- ıp 1286, 2743, 334, 6640, 7064, 7531, 7663, 8372, 8869, 9047, 9086, 2244, 6532

ķ.- ıptı 1012, 5911

ķ.- ķan 8791

ķ.- pa 7964

ķ.- sa 8417

ķ.- tı 340, 8488, 8506, 9180

ķ.- tık 793

ķ.- tım 3666

ķosıl- Eklenmek, kavuşmak, evlenmek.

ķ.- a 1364, 2808

ķ.- dı 2196, 3267

ķ.- ıngız 2194

ķ.- may 2447

ķ.- sa 721

ķosıluv Kavuşma, evlenme; eklenme.

ķ. 820

ķ.+ dı 2090

ķosımřa İlâve, ek.

ķ. 2714

ķosın Asker topluluğu, erat.

ķ. 8336, 8742

ķ.+ darı 9010

ķ.+ ı 8486

ķ.+ ın 8464

ķosınbas Komutan.

ķ.+ ı 9003

ķosta- Birisinin sözüne katılmak, onaylamak.

ķ.- dı 8516

ķ.- p 9109

ķoş *Far.* Hoş, memnun edici.

ķ. 3940, 7615, 7985, 8555, 938

ķ.+ imenen 2245

ķ.+ ka 1000

ķoşemet *Far.* Birisine gösterilen saygı, iltifat, hürmet; övgü, methetme.

ķ.+ te 2851

ķoşemetşil Saygı göstermeyi, iltifat etmeyi seven.

ķ. 2938

ķoşķıl Koyu kahverengi.

ķ. 8101, 8620

ķoşta- Desteklemek, kollamak, onaylamak.

ķ.- ğan 2572

ķ.- y 7517

ķoştas- Vedalaşmak, ayrılmak.

ķ.- tı 8529

ķoştık Hoşluk, keyiflilik.

ķ.+ inga 1001

ķoy 1. Koyun.

ķ. 3851, 5177, 7220, 7612,

ķ.+ day 8682

ķ.+ dıng 7550, 7554, 7627, 7652

2. bk. ğoy.

ķ. 2666, 5254, 6902, 7747, 8083

ķoy- 1. Koymak, bırakmak; vazgeçmek.

ķ 2820, 2965, 3000, 3552, 4236, 7833, 7839, 8046

ķ.- a 5127, 5602, 5998, 6969

ķ.- am 5529

ķ.- arın 6886

ķ.- dı 6974, 7360, 7562, 7563, 8048, 9065

ķ.- ğan 5006, 8382

ķ.- ıp 253, 2987, 3467, 3891, 4981, 9060

ķ.- madıng 1793

ķ.- maķ 5688

ķ.- may 2141, 2745, 4255, 3513, 3944, 4659, 5216

ķ.- maydı 5147

ķ.- maymız 7032

ķ.- sa 5179

2. Salmak, serbest bırakmak, hapisten çıkarmak.

ķ.- a 6858

ķ.- ingız 8074

3. Birleşik fiillerde ve analitik formlarda yardımcı fiil görevinde kullanılır.

ķ.- ar 1726, 6889

ķ.- arġa 5523

ķ.- ayın 6218

ķ.- dı 47, 907, 936, 1627, 2001, 4325, 6000, 6911

ķ.- dım 6568

ķ.- dıng 5200

ķ.- ġan 1654, 2333, 4858, 5229, 9174

ķ.- ġanday 4764

ķ.- ıp 7803

ķ.- ma 6008

ķ.- madı 1308, 9054

ķ.- madingız 7884

ķ.- mas 5468, 7499

ķ.- may 3890, 8855

ķ.- sa 7504, 7514

ķ.- sang 5830, 7740

ķ.- şı 7508

at ķoy- Ad koymak, isim vermek.

ķ.- ġan 160

bet ķoy- Bir tarafa doğru hareket etmek, yürümek.

ķ.- dı 5281

erikke ķoy- İradesine almak.

ķ.- ıp 986

kümân ķoy- Şüphelenmek.

ķ.- ġanınday 1388

ķol ķoy- İmzalamak.

ķ.- dı 3390, 5745

ķ.- ġan 8367

ķulaķ ķoy- Dinlemek, duymak.

ķ.- dı 5093

ķ.- ıp 8243

surak ķoy- Sormak.

ķ.- dı 5025

şek ķoy- Sınır koymak.

ķ.- mas 5180

ķ.- sa 4832

ķoyan Tavşan.

ķ.+ day 9015

ķoyıl- Koyulmak, yerleştirilmek.

ķ.- dı 8588

ķ.- dıng 1501

ķ.- ġan 2527, 9132

ķoyın Koyun, kucak.

ķ.+ ina 8030

ķ.+ inan 7998

ķoyuǎ 1. Koyu.

ķ. 5757

2. Koyma.

ķ.+ 404, 6438

ķ.- uvdan 8261

ķ.+ şı 1204

köz- Hareketlenmek, kızışmak.

ķ.- dı 7799

közgal- Kıpırdamak, kımıldamak.

ķ.- a 2926

ķ.- dı 2071

ķ.- ğan 2072

ķ.- ip 1991

közgalt- Kımıldatmak, hareket ettirmek.

ķ.- pay 4566

köbelek Kelebek.

k.+ pin 1839

k.+ tey 7168, 8244

köbey- Çoğalmak, artmak.

k.- di 3255, 8712

k.- gen 5792, 8010

k.- ip 8008

köbeyt- Çoğaltmak, arttırmak.

k.- kendeý 395

k.- pey 5204

köbeytüv Çoğaltma, arttırma.

k. 5079

köbi Çoğu, pek çoğu.

k. 3004

köbirek Çok, daha fazla.

k. 3478

ködek Far. Sâbi, küçük çocuk.

k.+ inge 1186

kögerşin Güvercin.

k. 7924, 7926, 7928

k.+ dey 3163

k.+ im 4252

kögildir Mavimsi, maviye çalan.

k. 7293

kök 1. Gökyüzü, gök, sema.

k. 1665, 4475, 4504, 4846, 5808, 7186

k.+ ke 3644, 3909, 4250, 6661, 7752, 932

k.+ penen 4416

k.+ tegi 516

k.+ ten 1262, 1684, 1840, 3632, 4250, 4391, 4420, 4521, 4536, 5815, 7926, 8117, 8287

k.+ ti 4252, 6661

k.+ ting 2330, 4466, 4485

2. Gök, mavi.

k. 672, 1848, 3163, 4502, 4701, 4715, 4740, 8298, 8493, 8517

kökbar İki takımın, başı kesilip iç organları çıkarılan oğlak veya keçiyi çekerek at üzerinde oynadıkları bir tür oyun, kökpar.

k. 6864

kökejan Babacığım, ağabeyciğim.

k. 4664

kökiy- Övünmek, kibirlenmek, büyüklenmek.

k.- ip 7077

kökpengbek Açık mavi, gök mavisi.

k. 4715, 7752

köktem İlkbabar, bahar.

k.+ de 1727

k.+ degi 1731

k.+ in 79

köl Göl.

k. 4258, 5098, 5400, 6931, 863

k.+ den 7481

k.+ dey 7019

k.+ di 660

k.+ dîng 6884, 8632

kölbe- Yan yatmak, çok yer kaplamak.

k.- p 3623

köldeneng Genişlik, en, açıklık; ek, ilave.

k.+ i 394

k.+ in 6573

kölem Hacim, ölçek, büyüklük, genişlik,

k. 3952, 4616

k.+ degi 2740

k.+ i 4844

kölengke Gölge.

k. 4911, 4956, 4959

k.+ dey 2009

k.+ ler 4398

kölengkeli Gölge.

k. 7708

kölik Binilecek at, deve, taşıt, araç.

k. 7772, 8483

k.+ ten 3040

kölki- Dolup taşmak.

k.- p 6262

kölşik Gölet, su birikintisi.

k.+ ke 1034, 327

k.+ pen 351

k.+ ten 1035

köm- Gömmek.

k.- di 1461, 3943

k.- edi 976

k.- ip 1487, 554

köme köme bas- Arka arkaya vurmak.

k. 853

kömek Yardım, destek.

k. 1231, 336, 4491, 4551, 4810, 8461

k.+ inen 6564

k.+ ke 8469

kömekşi Yardımcı.

k. 2947, 4556, 8470

kömektes Yardımcı, destek.

k. 4366

kömeski Belirsiz, müphem.

k. 3512

kömey İnsanın içindeki, sır, düşünce.

k.+ di 234

kömil- Gömülmek.

k.- di 3160

k.- e 3544

k.- gen 2584

k.- gendey 8133

k.- ip 3482, 3875

kömir Kömür.

k. 6554

k.+ in 6555

kön- İnanmak, kanmak.

k.- bedi 3537

k.- begenim 6574

k.- besek 6435

k.- beseng 4367, 6558

k.- bey 8680

k.- dim 5414

k.- erdi 4162

k.- ip 5996

köndir- İnanırmak, kandırmak.

k.- gen 5826

könşi köngili könsiri Gönül razılığı.

k. 2564

köngil Gönül, ruh, iç dünya.

k. 1189, 1488, 3060, 5168, 684, 6970, 738, 7709, 7753, 8217, 839, 8895, 9033

k.+ den 5138, 8163

k.+ deri 8325, 8929

k.+ derin 3820

k.+ di 3322, 5065

k.+ ding 2245, 5490

k.+ ge 4388, 8475, 914

k.+ i 2513, 2946, 306, 3343, 3698, 4511, 5220, 6285, 6356, 7190, 7380, 7541, 8219, 8261, 8657, 8665, 873, 8867, 896, 930, 1706, 2564

k.+ im 2464, 6373, 7166

k.+ imdi 5115

k.+ imiz 6931

k.+ imning 5488

k.+ in 6006, 6684, 7498, 7857, 8798, 9195

k.+ inde 7135

k.+ ine 1111, 1440, 1628, 1909, 364, 4172, 5259, 9258, 9224

k.+ inen 3342, 3392, 3447, 6282, 6461, 963

k.+ ining 8737

k.+ ing 3190, 5547

k.+ ingdi 4758, 5106

k.+ inge 5346

k.+ ingiz 4104, 704

k.+ ingizding 508

k.+ ingning 6261

köngil ayt- Başsağlığı dilemek.

k. 1488

köngilge al- Kendine gaye edinmek.

k.+ ge 1108

köngili bit- Razı olmak.

k.+ i 2075

köngili köteril- Neşelenmek.

k.+ i 3134

köngilden- Neşelenmek, sevinmek.

k.- ip 3090, 884, 8132

köngildi Neşeli, keyifli, sevinçli.

k. 3158

köp Çok, fazla, bol; topluluk.

k. 1022, 1106, 1114, 116, 1275, 135, 1359, 1399, 146, 1506, 1651, 1712, 1893, 1899, 1946, 208, 210, 2197, 2205, 2209, 2240, 2257, 2282, 2447, 2478, 2497, 2587, 2598, 2621, 2666, 2671, 2703, 2756, 2769, 2780, 28, 289, 2965, 2968, 307, 3074, 3085, 3140, 3256, 3301, 3342, 3389, 3465, 350, 3733, 3859, 3950, 3981, 3982, 4095, 4125, 4126, 4142, 4143, 4345, 4434, 4448, 4454, 4466, 4476, 4668, 4723, 4729, 4844, 4870, 4914, 4954, 497, 5040, 5053, 5081, 5112, 5137, 5143, 5302, 533, 5345, 5391, 5493, 5526, 5866, 5881, 5884, 60, 6127, 6268, 6406, 6523, 6528, 6543, 6545, 655, 6560, 6564, 663, 6713, 6719, 6749, 6804, 6837, 6838, 6840, 6842, 6872, 6888, 6943, 6956, 7035, 7050, 7057, 7058, 7062, 7258, 7260, 7381, 7387, 7389, 7529, 7704, 7708, 7777, 7889, 7973, 7987, 7988, 7995, 8002, 813, 8159, 8323, 8332, 8338, 8379, 8389, 8434, 8447, 8461, 8469, 8505, 8604, 8694, 8793, 88, 8846, 8945, 8987, 9083, 9104, 9106, 9191, 9193, 9285, 9294

k.+ i 1641, 7018, 7249

k.+ in 5080

k.+ ke 2216, 3961, 4451, 6929, 7019, 7028, 7392, 7971, 8203

k.+ ten 273, 2718, 3485, 4430, 4810, 5048, 5629, 6503, 4145, 4239, 6503, 6542

k.+ ti 2860, 4454

k.+ ting 5061, 5108, 6890, 8091, 6946

köpe-kündiz Güpegündüz.

k. 3125

köpşilik Coğunluk, kalabalık, topluluk.

k. 1986, 2735, 2827, 3043, 3047, 3369, 3393, 4075, 4733, 4742, 6967, 7991, 8047, 8074, 8080, 8150, 8159, 9084

k.+ i 1645, 9126

k.+ in 281

k.+ ke 2182, 2758, 3871, 4190, 4764, 5063, 64, 6635, 7594

k.+ pen 265

k.+ ten 3015, 4453, 7987

k.+ ti 2740

k.+ ting 2991, 327, 7099, 8196

köptik Çokluk, bolluk.

k. 5884

k.+ i 8916

k.+ inde 7029

k.+ ine 886

k.+ te 1379

kör- Görmek, görüşmek.

k. 3280, 4539, 4994, 4996, 5818,
6565, 8727

k.- di 1295, 1434, 1475, 1476,
1644, 1646, 1684, 1702, 1706, 1822, 1908,
2051, 2644, 278, 2830, 3031, 3038, 311,
3167, 3240, 3774, 4193, 4302, 4402, 4459,
4486, 4581, 4585, 4596, 4624, 4704, 4706,
5142, 5244, 5283, 5449, 5785, 5803, 5806,
6005, 6209, 6578, 6738, 6918, 6956, 7068,
7260, 7325, 7337, 7498, 7673, 8057, 8111,
8385, 8532, 8548, 8603, 8609, 8720, 885

k.- dik 2303, 2305, 5080

k.- dim 1492, 1930, 4683, 5057,
614

k.- dîng 1124, 1570, 4289, 4381,
4679, 4680, 5026, 5112, 5143, 8801

k.- dîngiz 5811, 7091

k.- e 472, 2630, 2904, 4768, 4770,
5230

k.- edi 5990, 8557

k.- elik 5247, 6412

k.- em 4180, 4242

k.- er 7082, 7879, 8448

k.- erge 4072

k.- ermiz 8333

k.- ersiz 2304

k.- esiz 6645, 799

k.- etin 7268

k.- eyik 1510, 2637

k.- eyin 1221, 1554, 4451, 5282,
7899

k.- gen 1575, 1638, 1641, 1660,
1672, 1685, 1704, 1805, 1823, 1949, 1964,
2602, 2914, 2951, 301, 3043, 3338, 3344,
350, 3651, 3754, 380, 4068, 4144, 417,
4293, 4378, 4852, 5054, 578, 5896, 5902,
622, 6373, 638, 6806, 6819, 7188, 7240,
7724, 7967, 8060, 8097, 8103, 8235, 8319,
8446, 8482, 8615, 8688, 8959, 9038, 952

k.- gende 5185, 5186, 5628, 625,
6263, 7267, 7499

k.- gender 2969, 2989, 3325, 3345,
35, 392, 4124, 4172, 424, 4450, 4908,
5920, 6803, 8499

k.- genderin 4575, 7856

k.- gendering 7983

k.- gendey 2739

k.- gendi 934

k.- genge 1632, 1816

k.- geni 2991

k.- genim 1129

k.- genimdi 4451

k.- genin 1108, 2518, 445, 4918,
5032

k.- geninen 362

k.- genining 5059

k.- gening 1589

k.- geningde 5206

k.- geningdi 4190, 4267, 4363,
4386, 4387, 4388, 4563, 4757

k.- geninge 4758

k.- geningiz 5067

k.- geningning 4447

k.- genmin 6576

k.- gennen 4026

k.- genning 6982, 7707, 8657

k.- genşe 5627

k.- inbey 2934

k.- ingen 210

k.- ingiz 4577, 7615, 7734

k.- ip 1008, 1087, 1160, 1316, 1320, 1321, 1456, 1559, 1769, 189, 1996, 2190, 2521, 2709, 2809, 2829, 2907, 2976, 3004, 3133, 3172, 3337, 3341, 3369, 3409, 3608, 3683, 3776, 3791, 3792, 3992, 4023, 4199, 4237, 4261, 431, 4441, 4442, 4510, 4663, 4688, 4760, 4925, 4942, 5270, 5294, 5300, 5320, 553, 5652, 5661, 5994, 6079, 611, 6257, 651, 6591, 679, 6903, 7078, 7254, 7326, 7338, 7368, 7570, 7575, 7585, 7974, 8107, 8214, 8321, 8326, 8390, 8422, 8513, 8634, 873, 8827, 9224, 1696

k.- ipti 1294, 852

k.- medi 1112, 154, 8599, 8719

k.- medik 8393

k.- medim 3485, 445

k.- medingiz 6655

k.- megeli 5934

k.- megen 1145, 1149, 1240, 1271, 3026, 4167, 4455, 477, 5057, 5266, 5645, 5646, 5648, 6287, 6503, 7021, 7027, 7103, 7235, 7329, 7713, 7753

k.- megendey 7714

k.- megennen 4095

k.- mek 1272, 4774, 5058, 5842, 804

k.- mekke 430

k.- mep 7327

k.- mes 2598, 4220

k.- mese 5627, 5907, 8201

k.- mesem 3195, 523

k.- meseng 7733

k.- mesin 8847

k.- mespin 3762

k.- mey 3135, 363, 3876, 3888, 3911, 6369, 7070, 7615, 7692, 8250, 8299

k.- meydı 8145

k.- meyinşe 9080

k.- meytin 8323

k.- se 2705, 2832, 3586, 377, 3995, 4170, 4195, 4218, 4226, 4395, 555, 6195, 6317, 7273, 7276, 7350, 7481, 7901, 8226, 8227, 839, 8443

k.- sek 2672, 4171, 4690, 6208, 7067

k.- sem 4192, 4212, 4761

k.- seng 4989, 7437, 8537

k.- sin 2863, 4169, 4685, 6124, 6660, 8523

körük Güzellik, nefaset, yakışıklılık.

k.+ i 8173, 8258

k.+ ine 1160

körüm İstikbal, gelecek, ati.

k. 5210

körin- Görünmek, belli olmak.

k.- bedi 4611, 5241, 7875, 8257

k.- beding 2449

k.- begen 3021

k.- bepti 2961, 3123

k.- bes 226

k.- besten 3415

k.- bevgе 3122

k.- bey 3120, 3185, 3293, 3616, 5242, 7203, 7252

k.- beydi 2008, 3168, 4204, 5766, 9284

k.- beytin 3065, 3091, 3104, 3193, 9272, 9288

k.- di 187, 3324, 4036, 4353, 4661, 4916, 4923, 4931, 4985, 5279, 5280, 6988, 7603, 8055, 8059, 998

k.- e 3146, 3542

k.- ed 5156

k.- edi 127, 3332, 4803, 6829

k.- er 4031

k.- gen 4933, 8078, 9018

k.- gendey 6286

k.- gennen 7692

k.- ip 426, 4693, 7521, 8058, 8289, 9234

k.- ipti 4549, 9222

k.- seng 2451

körinis Görünüş, görüntü, manzara, durum.

k.+ i 6227

k.+ ter 6973

körinüv Görünme, belli olma.

k. 2800

köris- Görüşmek, buluşmak, bir araya gelmek.

k.- ip 4089, 4698, 6708

k.- ti 8572, 881

köristir Görüştürmek, buluşturmak, bir araya getirmek.

k. 1417

körkem Güzel, yakışıklı, görkemli, haşmetli, süslü.

k. 2, 1601, 1673, 1892, 2870, 3543, 4008, 415, 440, 450, 5582, 6978, 6979, 764, 7705, 7724, 8297, 882

körkemdik Görkemlilik, süslülük, güzellik.

k. 1614

k.+ ten 1098

körpe-jastık Yatak yorgan.

k. 8670

körset- Göstermek, bildirmek, fark ettirmek.

k. 2206, 6928, 8086

k.- em 5395

k.- er 7239

k.- erlik 4111

k.- eyin 1215
k.- ip tur 1714
k.- ip 1127, 1136, 2635, 3803,
5210, 5274, 7052, 8198, 8331
k.- ken 208, 4160, 4161, 6664
k.- pedi 6228
k.- pegen 288
k.- pese 2591
k.- pesem 7195
k.- peske 6942
k.- pey 7143, 8685
k.- peytin 3114
k.- se 2627
k.- sem 5738, 6543
k.- seŋ 7990, 8043
k.- seŋiz 4164, 6939
k.- sin 2603
k.- ti 1126, 1384, 1832, 2346,
3873, 4033, 4153, 4274, 5808, 8194, 8505,
8640, 8876
k.- tim 5721
k.- tiŋ 7392
körsetüv Gösterme, bildirme, fark ettirme.
k. 7693, 5042
k.+ di 6259
k.+ ge 207, 2492, 497
körşi Komşu.
k.+ leri 7868
körşiles Komşu, birbirine yakın.

k.+ tiŋ 5276
körüv Görme, görüşme.
k. 326, 441, 8355
k.+ ge 1654, 1664, 4126, 4145,
422, 4686, 828
k.+ inde 923
körüvşi Seyirci.
k.+ ler 7006
kösil- Uzanmak, yayılmak; coşku,
heyecanlı bir şekilde hareket etmek.
k.- edi 2981
köş- Göçmek, taşınmak.
k.- erde 4259
k.- eyin 366
k.- ip 1172, 6093, 659
k.- ken 3335
k.- keni 3938
k.- ti 5940
köşe Far. Sokak.
k. 2798, 3132, 3223, 3512, 3513,
3514, 6775
k.+ de 118, 2804, 8312
k.+ degi 4464, 7576, 7578
k.+ den 1620, 5791, 7581
k.+ ge 5535, 6401
k.+ lerge 1655
k.+ leri 8290
k.+ lermen 1659
k.+ men 7296

k.+ ning 3005, 5789
k.+ si 4756
k.+ sin 9159
k.+ sine 892
k.+ sinen 8288
köşir- Göç ettirmek.
k.- edi 2984
k.- ip 1572
köter- Kaldırmak; yükseltmek, artırmak.
k.- di 4642, 4873, 7009, 7794
k.- e 3265
k.- em 3695
k.- gen 3167, 3171, 6289
k.- gende 3785
k.- gendey 6981
k.- genşe 5675
k.- ip 159, 2043, 2317, 3611, 4475,
4965, 5096, 5807, 8432, 8510, 8514
k.- meydi 2478
k.- se 8686
köteril- Yukarı çekilmek, çıkarılmak;
yükseltilmek, çıkarılmak, kaldırılmak.
k.- di 7793
k.- ip 3134, 3169, 4177, 6943
kötert- Yükseltmek, kaldırtmak.
k.- ip 5584
köyleksiz Gömlek giymemiş, gömleksiz.
k. 4598
köz Göz.

k. 1043, 1145, 1149, 1240, 1265,
1325, 139, 1435, 1602, 1707, 1745, 1841,
1996, 2387, 2831, 2951, 3151, 3344, 3345,
3416, 35, 3676, 4016, 4124, 4167, 417,
4172, 424, 4279, 4546, 480, 4908, 5008,
517, 5185, 5279, 5365, 5627, 5907, 593,
6144, 641, 644, 6803, 7021, 7070, 7166,
7185, 7252, 7358, 7481, 7717, 7753, 8055,
8069, 8099, 8144, 8196, 8238, 8299, 8326,
839, 8399, 8435, 862, 8656, 8993, 9152,
9210, 1598, 886, 4633, 327, 2839
k.+ ben 2918, 3043, 4137, 4169,
4170, 4199, 5994, 6441, 6652, 7490, 7977,
8159
k.+ den 2932, 2989, 3335, 4338,
4375, 4967, 5187, 5570, 585, 7203, 7976,
8078
k.+ der 3026, 938
k.+ derden 8457
k.+ deri 298
k.+ derin 2956
k.+ derine 3021, 8663, 9018
k.+ di 4225, 644, 7220, 8157
k.+ ding 4258, 7188
k.+ ge 2449, 2451, 2870, 2981,
3336, 3542, 3928, 3938, 4353, 5226, 6227,
7204, 8156, 8289, 8665, 9272, 9288
k.+ i 1160, 142, 1696, 1726, 1727, 2696,
3135, 3868, 4348, 4428, 4541, 4663, 4788,
4797, 4843, 5270, 5537, 5600, 5601, 6231,
6241, 6946, 6966, 7078, 7255, 7297, 7571,
8458, 885

k.+ im 1484, 1769, 2747, 4442,
5101, 6544

k.+ imdi 1930, 1931, 2782

k.+ imen 3552, 6819

k.+ imenen 1108, 2969

k.+ imiz 5825

k.+ imizdi 7855

k.+ imizding 3873

k.+ immen 3709, 7974

k.+ imnen 1426

k.+ imning 1547

k.+ in 1066, 1162, 1267, 1432,
1433, 1716, 1775, 1907, 1986, 2364, 258,
2847, 3037, 3591, 4283, 4377, 4427, 4533,
4561, 4675, 4699, 4752, 4753, 4801, 4841,
4873, 4950, 4957, 4959, 5403, 5438, 558,
559, 571, 8049, 8369, 9237, 9256

k.+ indey 6612

k.+ ine 1628, 210, 3415, 4128,
4351, 4549, 4661, 4693, 4811, 4915, 6118,
6227, 7520, 8505, 9222

k.+ inen 2880, 3319, 3323, 3331,
3333, 3958, 4917, 5098, 5566, 5623, 854

k.+ ining 1064, 1353, 2136, 4570,
5002, 5598, 5641, 8737, 1764

k.+ ing 5102, 5990, 8827

k.+ ingdi 1430, 2777, 3596

k.+ ingizben 7734

k.+ ingnen 1248, 3096

közde- Gözlemek, beklemek, nişan almak.

k.- p 1064, 1259

közdes- Yüz yüze görüşmek.

k.- kende 7194

köz-jası Göz yaşı.

k.+ na 9169

kuda Dünür (erkek).

ķ. 3571, 5126

ķuday *Far.* Huda, Allah.

ķ. 1873, 1874, 2863, 4343, 4411,
4524, 5689, 6893, 7647

ķ.+ a 4539

ķ.+ dan 156

ķ.+ dıng 4322, 5353, 6023

ķ.+ ı 4721

ķ.+ ina 2063

ķudıķ Kuyu.

ķ. 4538, 4609, 4693, 4775, 4803,
6580, 6648

ķ.+ ķa 4526, 4612, 4613, 4828

ķ.+ ta 4615

ķ.+ tan 4840

ķ.+ tıng 4558, 4624, 4626, 4637,
4695, 4777, 4785

ķudiret *Ar.* Allah, Yaradan, güç, kuvvet,
kudret.

ķ. 1525, 1901, 2165, 3196, 3595,
3816, 3857, 464, 5189, 5689, 652, 7201,
7222, 7239, 7677, 7680, 7873, 7979, 8087,
8203, 8215, 8491, 8532, 857

ķ.+ i 1489, 1544, 4322, 5052,
6456, 971

ķ.+ imdi 6660

ķ.+ imen 5171, 8273

ķ.+ in 3677

ķ.+ pen 5815, 8626

ķ.+ ti 2993

ķ.+ ting 1784, 3846, 6123

ķudiretti Kudretli, güçlü, kadir.

ķ. 1492, 4165, 452, 6239, 8664,
9093, 9265

ķujıra Ar. Medrese öğrencileri için
yapılmış küçük odalar, hücre; kulübe.

ķ. 2344, 2351

ķ.+ da 1795

ķ.+ ğa 3938

ķ.+ mda 603

ķ.+ ning 2345

ķ.+ sına 8164

ķul Kul, esir, köle; fert, insan.

ķ. 1368, 4315, 4320, 5711

ķ.+ ımsing 4311

ķ.+ ıning 1471

ķ.+ ingız 8835

ķula- Düşmek, devrilmek, yıkılmak,
bozulmak.

ķ.- dı 1028, 4955, 6835, 7344

ķ.- ğan 9072

ķ.- ğanda 7345

ķ.- ma 1561

ķ.- p 1178, 2028, 2184, 4233,
4640, 564, 6292, 6840, 6968, 7074

ķ.- r 3925

ķ.- sa 3927, 8750

ķulak Kulak.

ķ. 1145, 1265, 2684, 3026, 4614,
4742, 5085, 5093, 5182, 5772, 7233, 7306,
8243, 8247, 8910

ķ.+ ı 6474, 7521

ķ.+ ıma 6189

ķ.+ ına 3362, 3401, 4401, 7660,
3009, 428, 1391, 2702

ķ.+ ing 1240

ķ.+ inga 6568

ķ.+ ka 5151, 6980

ķ.+ tı 4610

ķulaş Kulaç.

ķ. 8056

ķulat- Yıkmak, devirmek, dağıtmak.

ķ.- sa 8748

ķulaı Düşme, devrilme, yıkılma, bozulma.

ķ.+ ğa 4654, 6828

ķulay-ķulay Düşme kalka.

ķ. 6883

ķuldık Kulluk, kölelik.

ķuldık ķıl- Yalvarıp yakarmak,
boyun eğmek.

ķ. 2851

ḳuldıḳ ur- Baş eğmek, bağılı olmak, tabi olmak.

ḳ. 6522, 7312, 8899, 8931

ḳuldiyla- Hızla aşağı inmek, yuvarlanmak.

ḳ.- p 4521

ḳulıp *Far.* 1. Kilit.

ḳ. 667, 675, 5562

ḳ.+ ın 3914

ḳ.+ ınan 3300

2. Hapishane, cezaevi.

ḳ. 667, 675, 5562

ḳulıpta- Kilitlemek, kapatmak.

ḳ.- p 3295, 665

ḳulıptal- Kilitlenmek, kapatılmak.

ḳ.- ıp 3297

ḳulja Sincar-Uygur bölgesinde bir şehir.

ḳ. 7989

ḳulḳı Niyet, iç düşüncesi.

ḳ. 7683

ḳ.+ nan 3298, 3898

ḳulḳıng Yaradılış, mizaç.

ḳ.+ menen 5728

ḳulpır- Güzelleşmek, canlanmak, renklenmek.

ḳ.- ar 1730

ḳ.- ıp 1797

ḳum Kum.

ḳ. 4394, 8712

ḳ.+ day 164

ḳ.+ day 2242

ḳ.+ ğa 4885

ḳ.+ nıng 9035

ḳumalak 41 parçadan oluşan fal malzemesi.

ḳ. 689

ḳuman İbrik.

ḳ. 7011

ḳumar *Ar.* Heves, arzu, istek; merak.

ḳ. 1606, 4183, 4328, 6478, 7196

ḳ.+ dı 3792, 3828

ḳ.+ ı 1044, 7287

ḳ.+ ıngdı 6388

ḳ.+ ıngız 5042

ḳ.+ lar 3417

ḳumarlan- Heveslenmek, merak salmak, meraklanmak.

ḳ.- ıp 6337

ḳumırşka Karınca.

ḳ. 3437, 3881, 3882

ḳ.+ dan 8712

ḳ.+ day 5338, 6833, 6910

ḳ.+ nıng 6612

ḳun *Far.* Değer, bedel, fiyat, paha.

ḳ.+ ı 4891, 6104, 652, 6520, 8960

ḳ.+ ımenen 5422

ḳ.+ ın 2160

ḳ.+ ına 1004

ḳ.+ ıng 5744

ķ.+ ingā 3456

ķunda- Değerini, pahasını yũkseltmek.

ķ.- madı 3074

ķundi Pahalı, değerli, çok önemli, gerekli.

ķ. 7306

ķundız Kunduz.

ķ. 5178

ķ.+ inday 1900

ķunıķ- Alışmak, alışkanlık edinmek.

ķ.- ķan 8176

ķup *Far.* Pekiyi, olur, tamam; doğru, makul.

ķ. 3887, 4385, 8645

ķur Boş, öylesine, fuzulı.

ķ. 6, 3076, 3470, 3564, 6812

ķ.+ ğa 1045, 1864

ķ.+ ın 1460, 5534, 66

2. Yaban horozu.

ķ.+ day 6448

ķur- Kurmak, yapmak; asmak, yerleştirmek.

ķ.- dı 9047

ķ.- ğan 3032, 4877, 4954

ķ.- ğanda 3506

ķ.- ıp 1171, 2238, 3048, 3936, 4865, 5384, 5728, 6695, 6923, 8636, 8930

ķ.- ıptı 9056

ķura- Bir şeyleri bir araya getirmek, toplamak, kurmak.

ķ.- p 7410

ķural Alet, edevat, teçhizat.

ķ.+ dar 8463

ķ.+ darın 275, 3865

ķ.+ dıng 3016

ķ.+ ı 4404

ķ.+ ımen 8497

ķ.+ ıning 5330

ķural- Bir araya gelmek, toplanmak, yığılmak; oluşturulmak, yapılmak.

ķ.- dı 8409, 8412

ķ.- ıp 6899

ķural-sayman Alet edevat; savaş için gerekli olan silāh, top tũfek.

ķ. 7114

ķuran *Ar.* Kur'an, Kur'an-ı Kerim.

ķ. 1487, 1505, 2085

ķ.+ dı 4667

ķurbaka Kurbağa.

ķ.+ şa 4818

ķurban *Ar.* Allah rızası için kesilen hayvan, kurban, adak; bir ũlkũ uğrununda feda edilen veya kendini feda eden kimse, şehit.

ķ. 1845, 387, 2256, 5816, 8730, 8817, 8835

ķ.+ ingmın 6522

ķurbandıķ Bir şey uğruna kesilen kurbanlık; bir ũlkũ uğruna canını feda etme.

ķ. 4734

ķ.+ ı 3951

ķurġa- Kurumak.

ķ.- p 4605

ķurġaķ Kurumuŗ, kuru, kurak.

ķ. 7757, 8715

ķuri- Yok olmak, imha olmak, mahvolmak.

ķ.- ġan 5670

ķ.- sın 2820, 2845, 4539

ķ.- ymız 5783

ķurıl- Kurulmak, oluŗmak.

ķ.- ġan 3999

ķurım Yapı, bũnye, kuruluŗ.

ķ. 5533

ķurısta- (bel, sırt) Uyuŗmak, tutulmak, kaskatı kesilmek.

ķ.- may 6430

ķurılı Gibi, benzer, kadar.

ķ. 1681, 2160, 6653

ķurma Far. Hurma.

ķ. 7705, 7756

ķurmet Ar. Hũrmet, saygı.

ķ. 385, 657, 1663, 1099, 2230, 2236, 2269, 4033, 4118, 4122, 4135, /463, 602, 7102, 7175, 7241, 7242, 7247, 7675, 7895, 8341, 8427, 8541, 8567, 8851, 8987, 928, 959, 962

ķ.+ imde 5698

ķ.+ in 3678, 7934, 824

ķ.+ ine 6228

ķ.+ inge 1205

ķ.+ pen 2212, 6440, 6986, 755, 844, 878, 8873, 8931, 8977

ķ.+ penen 2619, 3556, 3989

ķ.+ ti 961

ķurmetŗi Hũrmet, saygı gũsteren kiŗiler.

ķ.+ ler 8396

ķurmette- Hũrmet etmek, saygı gũstermek.

ķ.- gen 1370, 3732, 7254, 9011

ķ.- p 2575, 4127, 6658, 6671, 6675, 6687, 6705, 6926, 7017, 7086, 7095, 7244, 7359, 746, 748, 781

ķ.- se 8375

ķ.- sek 7241

ķurmettes- (birbirine) Hũrmet gũstermek, saygı gũstermek.

ķ.- ip 7355

ķurmetteŗ Hũrmet etme, saygı gũsterme.

ķ.+ i 6502

ķurmetti Hũrmetli, saygıdeġer, muhterem.

ķ. 2238, 5478, 8389, 885, 950, 970

ķursaķ Kursak, karın; rahim.

ķ. 8070

ķ.+ ında 9251

ķ.+ ta 9254

kursan- Silahlanmak, kuşanmak.

ķ.- ıp 2614

kurt- Yok etmek, mahvetmek;
cezalandırmak.

ķ.- amin 4310

ķ.- ıp 5695, 7232

ķ.- kan 1079

ķ.- tıng 1105

kurt Kurtçuk, solucan, kurt.

ķ. 8123, 8181

ķ.+ tay 2142

kus Kuş.

ķ. 1026, 1878, 2380, 2425, 4560,
7854, 9143

ķ.+ ka 2415

ķ.+ tar 3631, 4416, 4522, 933

ķ.+ tarı 4403, 8619

ķ.+ tay 1044, 5380

ķ.+ tı 2407, 2413, 7927

ķ.+ tıng 8027, 8098

kuş- Kucaklayıp öpmek; yâr sevmek.

ķ.- adı 3000

ķ.- ayın 4246

ķ.- ıp 870

ķ.- iptı 7369

ķ.- tı 3176

kuşak Kucak.

kuşak jay- Kucağını açıp
karşılama.

ķ. 2206, 5354, 5865, 6938,

kuşakka al- Kucaklamak.

ķ.+ ın 4245

ķ.+ ka 2962, 4542

kuşak aş- Kucağını açıp
karşılama.

ķ. 7939

kuşakta- Kucaklamak, sarmak.

ķ.- dı 1890, 5566

ķ.- p 1477, 1837, 1892, 6735,
7372, 8345

kuşaktas- Kucaklaşma.

ķ.- tı 4089

kuşırılan- 1. Hasret gidermek, hevesini
almak.

ķ.- dı 1106

ķ.- ıp 1829

2. Güçlenmek, şiddetlenmek.

ķ.- ıp 3738

kuşnaş Halk hekimi, şaman, baksı.

ķ. 1960

kuşuv Kucaklayıp öpme.

ķ.+ ga 1829

kut kuti kaş- Korkmak, huzuru kaçmak.

ķ.+ ı 3934

kutan Hizmetçi, uşak.

ķ.+ ına 4620

kutıl- Kurtulmak; serbest, azat olmak.

ķ.- a 4603

ķ.- arlık 4607

ķ.- arsing 2389

ķ.- dı 2911, 7657

ķ.- dık 3505, 710, 9053

ķ.- dım 2910, 6603

ķ.- ğan 5131, 6425

ķ.- ıp 4952, 4954, 5851, 7474

ķ.- maptı 9298

ķ.- sa 9299

ķutluv Kurtulma; serbest, azat olma.

ķ.+ dan 5408

ķ.+ dıng 7445

ķ.+ ğa 4970

ķutır- Kudurmak; yersiz, dengesiz davranmak.

ķ.- ğan 4908

ķutķar- Kurtarmak, azat etmek, özgür bırakmak.

ķ. 1855, 2879, 4262, 4266, 4344, 4663, 4745

ķ.- adı 4727

ķ.- dıng 5479

ķ.- ıp 1032, 3705

ķ.- ıptı 5416

ķ.- mastay 3722

ķ.- maymın 4249

ķ.- sak 1422

ķ.- sam 4895

ķutķaru Kurtarma.

ķ.+ ğa 7476

ķuttı Mübarek, kutlu.

ķ. 1012, 4146

ķuv 1. Kuĝu kuşu.

ķ.+ day 7481

2. Geçici fâni, yalan.

ķ. 1151, 4204,

3. Hilekâr, kurnaz, düzenbaz.

ķ. 4320

ķ.+ ğa 4734

ķuv- Birisinin ardına düşmek, kovalamak; bir şeyin peşine düşmek, takipçisi olmak.

ķ.- a 7925

ķ.- dı 4413, 4414, 4422

ķ.- ğan 2000, 7927, 8207

ķ.- ıp 6099, 692, 7279, 7281

ķ.- may 7561

ķuvâla- Kovalamak, bir şeyin ardına düşmek, takip etmek.

ķ.- p 1106, 6256, 6258, 6417, 732

ķ.- ptı 1075

ķuvan- Sevinmek, mutlu olmak, memnun olmak.

ķ.- dı 2750, 3341, 4933, 5921, 6888, 6922, 7003, 7289, 735

ķ.- dım 7975

ķ.- ğan 2909

ķ.- ğannan 2237, 847

ķ.- ıp 1797, 5655, 5835, 6680,
7371, 7504, 7511, 7853, 7972, 853

ķ.- ıptı 2931

ķuvānis- (birlikte) Sevinmek, mutlu
olmak.

ķ.- ıp 3300, 6909

ķuvānis Sevinç, sevinç kaynağı.

ķ.+ pen 2614

ķ.+ tı 6508

ķ.+ tıng 3499

ķuvānis baymağambetuğı Kişi adı.

ķ. 9312

ķuvānuv Sevinme, sevinç.

ķ.+ men 7843

ķuvar- Güneşten sararmak, kurumak.

ķ.- ıp 3360

ķuvāt Ar. Güç, kuvvet, derman, destek,
dayanak.

ķ. 710, 3562, 6882

ķ.+ ı 8415

ķ.+ imen 1577, 5893, 5941, 713

ķ.+ ıngız 5812

ķ.+ tarı 3549

ķuvāt-küş Güç kuvvet, derman.

ķ. 7154

ķuvattan- Kuvvetlenmek, güç toplamak,
cesaretlenmek.

ķ.- ıp 2614

ķuvattı Güçlü, kuvvetli.

ķ. 2248

ķuvdır- Kovdurmak, gitmeye mecbur
etmek, bırakmak.

ķ.- dı 8843

ķ.- dıngız 6656

ķ.- ıp 6657, 7440

ķuvır- Kavurmak, kızartmak; yakıp
kavurmak.

ķ.- ıp 6390

ķuvırdak Kavurma, et kavurması.

ķ. 249, 4592, 4936

ķuvis Bir şey içindeki boş yer, çukur,
oyuk, kovuk, تنها.

ķ.+ ın 277

ķ.+ ında 2351

ķ.+ ka 233

ķ.+ tan 4559

ķuvis- Birbirini kovmak, bozuşmak.

ķ.- kan 4080

ķ.- kanda 7118

ķ.- tı 1029

ķuvlık Kurnazlık, uyanıklık.

ķ. 6022

ķuvra- Kurumak, solmak, sararmak.

ķ.- dı 2721

ķuvsır- Kavuşturmak, birleştirmek

ķol ķuvsır- İki eli gövdede
birleştirerek eğilerek saygıyla selama
durmak, saygı göstermek; itaat etmek.

ķ.- ğan 7934

ķ.- ıp 5110, 7259, 7928, 8540, 8834

ķuy- Dökmek, doldurmak, koymak.

ķ.- dı 2136, 7363, 9221

ķ.- ğan 4648

ķ.- ğanda 9233, 9300

ķ.- ğanday 3304

ķ.- ğısı 6892

ķ.- ıp 252, 3101, 3158, 4181, 4858, 8116

ķ.- sa 9242

ķ.- sam 6891

ķuy Kuyu.

ķ. 9240

ķuydır- Sıvı maddeyi bir kutuya koydurmak, aktartmak, doldurtmak.

ķ.- ینگız 4175

ķuyıl- Dökölmek, boşaltılmak.

ķ.- adı 4493

ķ.- ğan 4429, 5009

ķ.- ıp 164, 2242, 5376

ķuyma Dökölmüş, kalıba konulmuş.

ķ. 7307

ķuyrık Kuyruk.

ķ. 7307

ķuyt İster.

ķ. 1812

ķuzır Ar. Nüfuz, hakimiyet, huzur.

ķ.+ ımnan 6443

ķ.+ ینگa 7987

ķ.+ ینگda 8085

ķ.+ ینگnan 788

ķüdik Şüphe, kuşku.

k.+ ine 2328

k.+ ینگiz 3236

ķül Kül.

k. 186, 2629, 3892, 5339, 5358

ķül- Gülmek, alay etmek, dalga geçmek.

k.- di 1875, 2512, 2827, 3208, 4061, 5024, 5845, 6021, 874, 6686

k.- e 1163, 8475

k.- erin 8080

k.- ermiz 3972

k.- gening 3490

k.- ıp 1396, 1560, 169, 2060, 2346, 2364, 2580, 2944, 2954, 2970, 2989, 3126, 3228, 3488, 3870, 3897, 4290, 4353, 4669, 4769, 5015, 5309, 5908, 5946, 6474, 6693, 7382, 7972, 8189, 8636, 8898, 8905, 918, 7289

k.- ipti 155

k.- mek 2272

k.- mey 5188

k.- se 3242

ķöldir- Güldürmek.

k.- ıp 644

k.- meyin 6138

küldirüv Güldürme.

k.+ de 5858

k.+ ge 6022

küle-küle Güle güle.

k. 3141

külgin Kül rengi, gri, boz.

k. 8620

külimde- Tebessüm etmek, gülümsemek.

k.- gen 1687

k.- p 3239, 548, 7536

külimsire- Gülümsemek, tebessüm etmek.

k.- p 5296, 7994

külis- Gülüşmek.

k.- ipti 7943, 9009

k.- ken 7387

k.- ti 4065, 4098, 4183, 7376

külki Gülüş, gülme, alay, dalga.

k. 1866, 2004, 2077, 3207, 3786,
647, 667, 7350, 8162

külkili Gülünç, komik.

k. 1008, 1891

kümän *Far.* Şüphe, kuşku.

k. 1388, 3663, 4170, 5050, 6518,
6728, 6753, 7733, 7963, 9267

k.+ di 1855

k.+ im 1526

kümändan- Şüphelenmek, kuşkulanmak.

k.- ıp 5255

kümänsiz Şüphesiz, kuşkusuz.

k. 1858, 4788

kümbez *Far.* Kubbe, kümbet.

k. 7722, 8298, 8309, 9137, 9146

k.+ deri 7187, 8294

kümbirle- Gümbürdemek, gümbür
gümbür etmek.

k.- gen 4777

kümbir-sambır Gümbür gümbür, bangır
bangır.

k. 4694

kümis Gümüş, sim.

k. 2241, 5675, 7011, 7016, 7716,
8582, 8614

k.+ penen 907

k.+ ten 8618

k.+ tey 8288, 8290

k.+ ting 246

kümiste- Gümüş, kaplamak, gümüşle
süslemek, gümüşlenmek.

k.- gen 7722

kümpiy- Şişmek, kabarmak, çalım satmak.

k.- e 3094

k.- ip 7139

kün Güneş, gün, gündüz.

k. 1009, 1040, 1134, 1143, 1163,
1216, 1279, 1293, 1459, 159, 1677, 1678,
1687, 1726, 1792, 1799, 1890, 1995, 2057,
2116, 2143, 2145, 2164, 2271, 2277, 2295,
2530, 2690, 2710, 286, 3051, 3220, 3231,
3469, 3472, 3513, 3564, 3622, 363, 3858,

3911, 4074, 418, 441, 4461, 4467, 4582, 4583, 4714, 4789, 4843, 4870, 4874, 4887, 4888, 5056, 5129, 5236, 5612, 5620, 5626, 5681, 5705, 573, 5879, 5894, 5908, 6044, 6045, 6295, 6297, 6580, 6897, 7174, 7181, 7196, 7209, 731, 7421, 7427, 7560, 7670, 7776, 7812, 7815, 8040, 8151, 8162, 8166, 8197, 8199, 8489, 8646, 8647, 8648, 8649, 8683, 8821, 8860, 8878, 8928, 8930, 9144, 9230, 979

k.+ de 1203, 1452, 1456, 1499, 258, 3078, 391, 4159, 4776, 481, 483, 4890, 4918, 4997, 5781, 5851, 5904, 6097, 647, 6629, 711, 7123, 771, 8210, 8227, 2093

k.+ der 2208, 2933, 5043, 5629, 5640, 6149, 731, 732, 7356, 7671, 8660

k.+ derde 8791

k.+ derden 6149, 731, 7670, 93

k.+ deri 3515, 93

k.+ dey 361, 7144, 7482, 7516, 7557, 7636, 9246

k.+ di 1994, 2319, 732, 8143

k.+ ge 1500, 1600, 1647, 2319, 253, 5125, 8660

k.+ geşe 7689

k.+ gi 3095, 997

k.+ i 115, 1457, 1461, 1669, 2042, 2049, 205, 2103, 2247, 2470, 2514, 3252, 3801, 4087, 4790, 5172, 5877, 5947, 6031, 6101, 6319, 6483, 65, 654, 6927, 7083, 7138, 736, 745, 747, 7483, 7953, 7954,

7955, 8093, 8194, 8198, 8265, 8880, 905, 7140

k.+ im 865

k.+ imde 4636

k.+ ime 4436

k.+ in 2290

k.+ inde 5971, 6492

k.+ ine 2476, 7413, 7471

k.+ ing 5742

k.+ men 5470, 7187

k.+ nen 1600, 1647, 1687, 1801, 1905, 2109, 8648

k.+ ning 107, 142, 1727, 3494, 435, 6319

künä *Far.* Kabahat, ayıp, suç, günah.

k. 7440

k.+ mdi 856

k.+ mizdi 3824

k.+ ni 1564

k.+ sin 8734, 8738

k. + ng 4324

künäsiz Suçsuz, günahsız, masum.

k. 2939

künbatıs Batı, günbatımı.

k. 479

künbe-kün Günbegün, her gün, günde.

k. 1131, 2145, 2147, 2151, 2438, 7051, 7547, 7554

kündey Güneş gibi, ışıklı aydınlık.

k. 1614, 2451, 3574, 3885, 550, 7911

kündik Günlük.

k. 4844, 7119, 859

kündiz Gündüz, gündüzün.

k. 1163, 1203, 1452, 2295, 2457, 2565, 2991, 3059, 3060, 3062, 3067, 3111, 3117, 3120, 3148, 3185, 3200, 3234, 3242, 3265, 3266, 3522, 3876, 5630, 6125, 667, 7911, 8229

k.+ ge 3207

k.+ gi 3236, 4889

k.+ inde 3262, 3283

k.+ ine 3248

kündiz-tün Gece gündüz.

k.+ de 3874

kündiz-tüni Gece gündüz.

k. 2590

k.+ ning 243

küngeşe Bu güne kadar.

k. 132

küngi-tüngi Gece gündüz.

k. 3244

künige Her gün, aralıksız, ara vermeden

k. 247, 7444

küni-tün Gece gündüz.

k. 8248

küni-tüni Gece gündüz.

k. 3267

künsiz Güneşsiz, karanlık.

k. 302

künşığs Doğu.

k.+ tıng 479

künşil Hasetçi, kıskanç.

k. 8821

kün-tün Gündüz gece.

k. 1642, 3886, 814, 821

kürek Kürek.

k. 7272

küres- Güreşmek, mücadele etmek.

k.- eyik 3924

kürt Aniden, birden.

k. 7169

küş Güç, kuvvet.

k. 1329, 1809, 2698, 2784, 3335, 3798, 3920, 4971, 5395, 5689, 5714, 5815, 6456, 8417, 8463, 8475, 8505, 8525, 8664, 9093, 9250, 971, 983

k.+ i 1811, 1901, 2499, 2993, 3202, 3437, 3672, 3854, 3857, 4140, 5173, 5253, 6889, 8203

k.+ imen 290, 3196, 3208, 3474, 3740, 4254, 4787, 5643

k.+ imenen 1061, 2248, 3016, 5336, 5696, 579, 695, 7496

k.+ in 2107, 5264, 5332, 5378, 5754, 708

k.+ inde 3918

k.+ indey 3816
k.+ ine 423, 8215
k.+ inen 2770
k.+ ing 2166, 4997
k.+ ingdi 8364
k.+ ingizdi 5811
k.+ ingmenen 5393
k.+ ke 8509, 8680
k.+ pen 1368, 3879, 6132, 616,
6437, 712, 8806
k.+ penen 5390
k.+ teri 3810, 3846
k.+ terinen 6450
küşey- Güçlenmek, şiddetlenmek, artmak.
k.- di 1650, 2068
küşeyt- Güçlendirmek.
k.- ken 986
küşik Birine hakaret amacıyla söylenen
söz, it.
k.+ ti 6255
küş-kuvat Güç, kuvvet.
k.+ ı 7151, 8444
k.+ ın 4702
küşsiz Güçsüz, kuvvetsiz.
k.+ derdi 986
küşte- Zorlamak, güç kullanmak.
k.- p 3016, 3365, 5389
küşti Güçlü, kuvvetli, sağlam.

k. 1264, 1587, 1922, 2017, 2395,
3894, 3946, 42, 5052, 5118, 5371, 5532,
5867, 7896, 8176, 857, 9117, 9123

k.+ ge 8633

küştilik Güçlülük, kuvvetlilik.

k.+ ten 8371

küt- Beklemek.

k.- er 8875

k.- eyik 714

k.- ip tur 800

k.- ip turmuz 1166

k.- ip 2275, 238, 293, 3678, 4576,
4650, 816, 8429, 8430, 9090

k.- ken 1979, 5214

k.- pep 5639

k.- ti 1159, 5770

kütil- Beklenmek.

k.- megen 998

kütüv Bekleme.

k.+ de 3306

küvâ Far. Şahit, tanık, delil.

k. 2458, 5724, 6248, 7595, 7641

k.+ men 8561

küy 1. Halk ezgisi, nağme, hava.

k. 635, 4866

k.+ in 811, 928, 6989

2. Hâl, durum, vaziyet.

k. 7474

k.+ de 2212, 629, 6798

k.+ den 1623
k.+ ge 1690, 2168, 6076, 6800
k.+ ime 4275
k.+ imnen 3760
k.+ in 875, 5890, 6318,
k.+ ine 3246, 4423, 6322
k.+ lerinde 5658
k.+ lerine 3826
k.+ men 4496
küy- Yanmak, tutuşmak.
k.- di 2135, 5663
k.- dim 5968
k.- dîng 5966
k.- gen 1839, 4610, 4889
k.- ip 2025, 2442, 4228, 4885,
4910, 5970, 8329
k.- mey 2639
k.- sin 2582
küye Kurum.
k. 3403
k.+ sin 5531
küyeṽ Damat, koca, eş.
k. 3284, 3962, 5861, 3109, 7393
k.+ dey 3112
k.+ ge 5175
küyikti Dertli, tasalı, kaygılı.
k. 8247
k.+ ni 626

küyin- Üzülmek, üzüntü duymak,
müteessir olmak.

k.- ip 3420

küyip-jan- Ateşi yükselmek, yanıp kül
olmak.

k.- ıp 2056, 2249

küyşi Dombıra ile ezgi çalan kimse,
müzisyen.

k. 6977

k.+ ler 6989

küz Güz, sonbahar.

k.+ dîng 5586, 8093

k.+ gi 9016

küzetşi Bekçi, muhafız.

k. 1969, 663

-L-

lağıl Ar. Kızıl renkli yakut.

l. 2241, 621

lağinet Ar. Lanet, beddua.

l. 5720, 6443, 8726

lağineti Lanetli.

l. 312

lağa Lat. Yayın balığı.

l.+ nîng 1260

laqtır- Fırlatmak, atmak.

l.- dı 4278, 8018

l.- ğan 1263

l.- ıp 2655, 4375

langer Rus. Demir, çapa.

l. 4707

lap Beklenmedik, ve ani bir durumu ifade eder.

l. 295, 5066

lasta- Pisletmek, kirletmek.

l.- p 8363

lastık Kirlilik, pislik; art niyetlilik.

l.+ penen 1406

lavlat- Alevlendirmek, cayır cayır yakmak.

l.- ip 6584

layık Ar. Uygun, lâıık, makul, münasip.

l. 1891, 5897, 721, 8058, 830, 8915

l.+ tı 1894

layıktı Uygun, elverişli, lâıık, münasip.

l. 1924

lām yazuık va lām yaırab Ar. Tatmayan bilmez.

l. 1721

läyli Leyla.

l. 4247

lebız Ar. Lafız, söylenen söz, ses.

l. 1004, 1213, 2635, 4125, 5071, 5719, 9115

l.+ ben 1588

l.+ i 2368, 7412

l.+ ine 3230

l.+ inge 5194

l.+ ingnen 6563

legen Far. Leğen.

l. 7011

lep Esinti, hafif rüzgâr.

l. 3372, 6018, 8989

l.+ i 8291

l.+ imenen 4716

lezde Alelacele, çabucak.

l. 5228

lıpa Ar. Eskimiş elbise, yıpranmış giysi.

l. 1508

luıman hâkim Lokman Hekim.

l. 39

luıman Kişı adı, Lokman.

l.+ dardan 780

l.+ day 9095

lüpil Kalb atışı.

l. 4710

lüp-lüp Güm güm.

l. 4431

-M-

ma Soru eki, mı (mi, mu,mü).

m. 1028, 1069, 1151, 1192, 1223, 1245, 1283, 1331, 1332, 1334, 1392, 1510, 1536, 1711, 1726, 1871, 2034, 2664, 2730, 3010, 3122, 3186, 3498, 3874, 4064, 4096, 4221, 4222, 4366, 4678, 4682, 4891, 4933, 5014, 5552, 5816, 5860, 5872, 5876, 5983, 6126, 6248, 6694, 6782, 6789, 6866, 6871, 6889, 7336, 7561, 7568, 7579, 7596, 7773,

7798, 7956, 7957, 7959, 8082, 8753, 8963,
8965, 9081, 9299

madak Ar. Methiye, övgü.

m. 9126

madakta- Övmek, methetmek.

m.- ğan 2178

mağan Bana.

m. 150, 1128, 1217, 1390, 2440,
2481, 2656, 3084, 3462, 3667, 3860, 4448,
4805, 5107, 5112, 5162, 5355, 5420, 5695,
5978, 6012, 6330, 6495, 6622, 6804, 6822,
6824, 6839, 7074, 7138, 7312, 7887, 7964,
8782, 8925, 9203

mağına Ar. Anlam, mana.

m.+ sın 566

mağlum Ar. Bilinen, tanıdık, malum.

m. 3087

mağşuk Ar. Sevilen, âşık olunan.

m. 1979

maḥabbat Ar. Sevgi, aşk, muhabbet.

m. 1718, 1760, 554, 577, 7190,
8989

m.+ ı 7099

m.+ ıng 2435, 3216

m.+ ka 2512, 7100

m.+ pen 1877, 2506, 3285, 6711,
7102, 7939, 8934

m.+ tan 1736

m.+ tı 2439, 6708

m.+ tıng 1689, 1747, 2463, 2470,
3474, 8171, 826, 8579

maḥabbattas Sevgili, yaren.

m. 9077

maḥalla Ar. Mahalle, sokak.

m.+ da 9128

m.+ sın 9072

maḥmut Kişi ismi.

m. 7055, 7119, 7212, 7213, 7229,
7660, 7662, 7871, 7874, 7876, 7880, 7888,
7900, 7906, 7912, 7931, 7938, 7960, 7984,
8042, 8084, 8172, 8237, 8246, 8316, 8340,
8368, 8370, 8436, 8456, 8468, 8503, 8506,
8522, 8524, 8553, 8559, 8563, 8564, 8572,
8634, 8643, 8667, 8720, 8732, 8774, 8776,
8866, 8882, 8892, 8898, 8934, 8937, 8962,
8982, 9002, 9058

m.+ ka 7904, 8911, 8956

m.+ şanınġ 8200, 8602

m.+ tan 8165

m.+ tı 8932, 8940, 9060, 9062

m.+ tıng 7872, 7902, 7921, 8206,
8422, 8474, 8486, 8504, 8716, 8842, 8952

majal Ar. İmkân, olanak.

m.+ ı 2963

maḥluḳat Ar. Mahlukat.

m. 4509

m.+ tan 174

m.+ tar 3823

maḥsat Ar. Maksat, amaç, gaye.

m. 1416, 2480, 2482, 5069, 790,
806, 8789

m.+ ı 121, 3076, 7110, 7318

m.+ ım 539

m.+ ımning 1786

m.+ ina 5925

m.+ ınıg 2102, 8881

m.+ ıng 1233

m.+ tan 510

m.+ tı 1838, 821

m.+ tıng 5914, 916

maḳsat-murat Ar. Amaç, hedef, maksat.

m.+ ıngız 5041

maḳta- Övmek, methetmek.

m.- dı 2493

m.- dıng 2497

m.- dıngdar 5065

m.- ğan 9147

m.- ğanday 1713

m.- ma 3712

m.-r 7077, 8242

m.- p 2494, 7090, 730

m.- ydı 1712

maḳtan Övünç, övgü.

m. 7080, 8230

maḳtanış Övgü, övünç.

m. 3676

m.+ pen 5946

maḳtan- Övünmek, kendini övmek.

m.- dı 6169

m.- ğanday 7080

m.- ıp 4049, 4050, 7842

m.- sa 7080

maḳtanşak Kendim metheden, övüngen, farfara.

m.+ tıng 5082

maḳtanşaktıḳ Övüngenlik, temeddüh, farfaralık.

m. 5078

maḳtanuv Övünme, övünç.

m.+ dan 5066

maḳtav Methetme, övme.

m. 8161, 9126, 9207

m.+ ğa 4034

m.+ ı 7004

maḳul Ar. Tamam, peki, olur; doğru, uygun, makul, çok güzel.

m. 1008, 1623, 2051, 2091, 2195,
2477, 2856, 3090, 3101, 3233, 3389, 3979,
4669, 4706, 5517, 5553, 5876, 6141, 6209,
6313, 6676, 6945, 6971, 7139, 7453, 7968,
8076, 8174, 845, 8867, 9208

m.+ ın 3646

maḳulıḳ Ar. Yaratık, mahluk.

m. 3800, 3802, 3821, 3847

m.+ tı 3817

maḳurım Ar. Mahrum, yoksun.

m. 80

mal Ar. Mal, mülk, varlık, zenginlik.

m. 2160, 5172, 5883, 5890, 6082,
7773

m.+ dar 5906

m.+ dı 656

m.+ dıng 7542

m.+ ı 2256, 6624

m.+ ım 4897

m.+ ımdı 4898

mal- Banmak, batırmak, bandırmak.

m.- ğan 2098

m.- ğanı 2098

m.- ıp 2055, 6584, 6791, 6794

m.- sın 2042

malay Kul, köle, hizmetçi.

m. 5153

m.+ ğa 5164

m.+ ına 7487

m.+ larğa 7492

malġun Ar. Hain, alçak, insanlıktan
nasibini almamış, melun.

m. 5345, 5391, 5431

m.+ ıngning 4276

malın- Suyu düşmek, ıslanmak;
kaplanmak, gark olmak, kalmak.

m.- ğan 2047, 912

m.- ıp 992

maltı- Yüzmek, batmak.

m.- p 4824

manaġı Biraz önceki, az önceki.

m. 380, 4756

mansapķumar Makam, mevki düşkünü.

m. 8820

manġ Bölge, yer, civar.

m.+ da 314

m.+ ına 2726

manġday Alın; kapının üst tarafı.

m. 520, 8052

m.+ dan 7572

m.+ dıng 8054

m.+ ın 4285

m.+ ınan 3569

m.+ ında 4541

manġdaylı Geniş alınlı.

m.+ sı 4732

manġdayşa Kapı çerçevesinin üstü,
kapının üstü, üst tarafı.

m.+ ğa 2045, 2048, 2074, 2095

m.+ sın 2113

manġız Far. Önem, değer, mahiyet.

m. 3918, 7633, 8819

maral Moğ. Maral, geyik.

m. 249, 8001

mardım Yerim, semere, randıman.

m. 3918

marķaba Ar. Merhaba, hoş geldiniz.

m. 4124, 4150, 7101, 8555, 8559,
884, 960

marhabala- Selamlamak, hoş geldin demek.

m.- p 8874

marhabat Ar. Merhametlilik.

m. 5428, 2716

m.+ tı 5045, 587, 769

marjan Ar. Mercan.

m. 6640

marķum Ar. Rahmetli, merhum.

m. 5604

mas Far. Sarhoş, mest, etkilenmiş.

m. 1820, 418, 4464, 7035, 8547, 983

masaķiya Deniz adı.

m. 2527, 2535, 2546, 2583, 2622, 2727

maskara Ar. Maskaralık, rezalet.

m. 1780, 2904, 2946, 2978, 3007, 4586, 5139, 5212, 6187

m.+ ğa 2988, 9065

m.+ mdı 7645

m.+ nı 2976

m.+ sı 2180

m.+ sın 8333

maskarala- Maskara etmek, rezil etmek.

m.- p 2150, 2812

maskaralav Maskara etme, rezil etme.

m. 1242

mastağat Ar. Hazırlık.

m. 6899

mastan- Nankör olmak, nankörleşmek, şırmamak.

m.- dı 3116

maşakat Ar. Meşakkat, güçlük, sıkıntı, zorluk.

m. 2224, 5057, 5143, 9032

m.+ pen 2609

m.+ ta 5574

m.+ tar 709

maşakatsız Meşakkatsız, sıkıntısız.

m. 1235, 2482

maşık Ar. Âdet, alışkanlık.

m. 1802, 6683, 7125, 9305

m.+ ım 3182

m.+ ıngdı 7392

mata- Bir şeyin yapılmasını yasaklamak, izin vermemek, yolunu bağlamak, engellemek.

m.- p 7887

mata Ar. Kumaş.

m.+ lardı 8679

mavsim Ar. Mevsim.

m. 3210

may Yağ.

m. 1828, 8629

m.+ day 8215

m.+ ı 245

m.+ ın 252

mayda İnce, küçük, ufak.

m.+ sı 568

maydala- Ufalamak, parçalamak.

m.- dı 186

m.- may 3592

maydan Ar. Savaş alanı, meydan, savaş.

m. 193, 6186, 7000, 8398, 8770,
8805, 9146

m.+ da 2860, 766, 7922, 8448

m.+ dı 8696

m.+ ğa 168, 3395, 8365, 8488,
8494, 8707, 8709, 8939

m.+ nan 9148

maydandas- Savaşmak, harp etmek.

m.- ıp 528, 8747

m.- kı 1018, 698

maymıl Ar. Maymun.

m. 3743, 3750, 3759, 3765, 3774,
3788, 3849

m.+ dı 3748, 3752, 3753, 3789

m.+ ın 3771

maymılşı Maymuncu; taklitçi.

m. 3778, 3806

maysa Far. Çimenlik, yeşillik yer.

m. 931

maza Far. Keyif, rahat, huzur.

m.+ sı 2718, 8022

mazağ Far. Alay, yergi, dalga.

m. 1242, 2155, 2827, 5309

m.+ ıng 5984, 6346

m.+ tan 5986

m.+ tıng 3490, 5985

mazağta- Alay etmek, yermek, dalga geçmek.

m.- ğan 1253

m.- rlık 5985

mazalı Rahat, huzurlu, sakin.

m.+ nıng 7679

mazar Ar. Mezarlık, kabristan.

m. 7177, 9279

m.+ ğa 7179

mazarat Ar. Mezarlık, kabristan.

m. 3952

mazar hammam Hamam adı.

m. 9283

mazasız Huysuz, geçimsiz.

m. 5078

mazhap Ar. Mezhep.

m.+ ı 6251

mazmun Ar. Mazmun, muhteva, içerik, mana.

m. 2278, 5130

m.+ ı 8350

m.+ ın 7679

mā Gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken “al”, “işte” anlamlarında kullanılan bir ünlem.

m. 2665

mäjilis Ar. Oturum, toplantı, meclis, parlamento.

m. 1171, 4284, 4765, 6927, 7001, 7350, 7881, 813, 8611, 8654, 9047, 913

m.+ in 7879

m.+ inde 6247

m.+ ke 34, 5476, 8822, 8849

m.+ te 2635, 4163, 4188, 4456, 4674, 8926

m.+ tegi 4428, 7017

m.+ ting 802

mäjilishana Meclishane, meclis.

m. 8314

mäjün Ar. Aklı gitmiş, yarım akıllı, deli.

m. 1737, 3474, 3486, 4247, 562

m.+ derding 5140

m.+ dey 1780

mälike Kişi adı.

m. 1702, 1711, 1737, 1742, 2061, 3227, 535

m.+ ge 1716

m.+ ni 1805

m.+ ning 1699, 1955

mälim Ar. Malum, açık, bilinen.

m. 2216, 4109, 496, 566, 7058, 7152, 8203, 9121

mälimde- Malûmat vermek, açıklamak, izah etmek, bildirmek.

m.- ngen 2097

m.- pti 5567, 6180

mälimden- Haberdar olmak.

m.- di 5141

mälimsiz Bilinmez, belirsiz.

m. 2564

mämlakat Ar. Memleket.

m.+ tan 8813

män Anlam, mana, muhteva, içerik, önem.

m.+ in 6995

mändi Önemli, anlamlı, ehemmiyetli.

m. 8407

mänis bk. män

m. 474

m.+ i 2110

mänjal Kişi adı.

m. 7071, 7081, 7133, 7137, 7182

m.+ dı 7090, 7179

m.+ ding 7176

m.+ ga 7113, 7161

m.+ ingdı 7087

mänzür Ar. Bakma, göz atma, kontrol etme.

m. 1072, 7632

mänggi Sonsuz, ebedî, baki, bengi.

m. 2463, 2470, 2589, 2898, 9243

mänggilik Ebedilik, sonsuzluk, bengilik.

m.+ ti 5914

märmär Ar. Mermer.

m. 9185, 9226

märmär-la- Mermer döşemek, mermer kaplamak.

m.- p 9138

märta-ba *Ar. bk. märtebe*

m. 4152

märte *Far.* Defa, kez, kere.

m. 5695, 5803, 7592

märtebe *Ar.* Mertebe, statü, derece.

m. 1715, 2476, 4791, 5775

märtebeli Değerli, saygın, itibarlı.

m. 3054, 6246

mäsele *Ar.* Mesele, olay, sorun.

m. 2374, 92

mäsliḥat *Ar.* Danışma.

m. 96, 2803, 9047

m.+ ın 2099, 802

m.+ ı 8775

m.+ tıḡ 4756, 8173

mäshür *Ar.* Meşhur, ünlü, tanınmış.

m. 7905

mäviti diyban *Ar.* Yumuşak, çuha divan.

m. 911

mäymöḡke Tokmak.

m.+ den 5214

mäz Sevinçli, mutlu, şad.

m. 5835, 6872

mäz-meyram bol- Sevinmek, mutlu olmak, katıla katıla gülmek.

m. 2912

me bk. ma

m. 1068, 2500, 2600, 2605, 2779, 3094, 5138, 5188, 6125, 7348, 7583, 7879, 8635

megze- İşaret etmek, yön göstermek.

m.- pti 3371

mekeme *Ar.* Kurum, müessese, kuruluş, daire, mahkeme.

m. 2804, 2805

m.+ ni 2983

m.+ ṅ 2996

m.+ sin 2953

meken *Ar.* Mekân, yer.

m. 1088

m.+ ime 1425

m.+ inḡ 5828

mekenden- Yerleşmek, iskân etmek.

m.- bey 6984

m.- ip 9135

meker *Ar.* Kurnaz, zalim, hilekâr.

m. 6279, 6288, 6297

mekerlik Kurnazlık, zalimlik, hilekârlık.

m. 6281

mektep *Ar.* Okul.

m. 9148

m.+ ke 9174

m.+ te 27, 3657, 3666

memleket *Ar.* Memleket, devlet.

m. 2347, 2525, 5163, 5215, 888

m.+ i 8200

m.+ ke 8358

m.+ te 5883

m.+ ter 3380

m.+ ti 6784

m.+ ting 105, 2536, 5307, 7910,
8354, 8460

memlekettik Devlet, ülkeyle ilgili.

m. 5890

men 1. teklik şahıs zamiri, ben.

m. 1122, 1135, 1141, 1215, 1234,
1331, 1471, 1485, 1492, 1493, 1498, 1502,
1516, 1543, 1546, 1567, 1568, 1708, 1743,
1749, 1839, 1913, 1947, 2233, 2285, 2306,
2307, 2430, 2433, 2472, 2792, 2819, 2839,
2896, 3179, 3187, 3198, 3203, 3429, 3433,
3461, 3664, 3675, 3695, 3747, 3748, 3778,
3929, 3983, 4010, 4109, 4187, 4191, 4248,
4270, 4299, 4318, 4366, 4443, 4681, 5054,
5057, 5075, 5111, 5207, 5306, 5346, 5352,
5353, 5354, 5356, 5500, 5529, 5639, 5645,
5732, 5733, 5734, 5988, 6129, 6239, 6270,
6307, 6331, 6342, 6371, 6387, 6499, 6647,
6648, 6669, 6741, 6756, 6839, 7075, 7121,
7146, 7154, 7165, 7191, 7214, 7231, 7484,
7494, 7616, 7649, 7811, 7836, 7886, 7890,
7958, 8627, 8729, 8835, 8841, 8862, 8920,
9079, 9116

m.+ de 6526, 6782, 7122, 7728,
8922

m.+dey 1534, 2460, 4240

m.+ en 5993, 6668

m.+ i 3068, 3199, 3764, 4241,
4243, 4262, 4650, 4751, 4992, 5355, 5357,
5390, 5412, 5527, 5731, 618, 6272, 6513,
6730, 7197, 1488, 2434, 2444, 3960, 4371,
6787

m.+ imen 7835

m.+ imenen 3656

m.+ ing 1548, 1550, 1924, 2190,
2519, 2732, 2790, 3085, 3251, 3360, 3423,
3489, 3572, 3679, 3683, 3760, 3885, 4311,
4634, 4900, 5055, 5060, 5101, 5317, 5347,
5698, 588, 6162, 6169, 6172, 6192, 6529,
6731, 6746, 7149, 7216, 7546, 7961, 9205,
9262, 2854, 3057, 3663

m.+ min 1851, 2835, 6234, 7073

2. Cümle içinde aynı görevde
bulunan iki ögeyi bağlayan unsur, ile, ve.

m. 1363, 143, 166, 1677, 1684,
170, 185, 1994, 2014, 2029, 2082, 2159,
2197, 2260, 2299, 2308, 2330, 2458, 286,
2947, 3006, 3027, 310, 3387, 3646, 3651,
3659, 3660, 369, 3697, 3704, 3804, 3926,
421, 4343, 44, 4755, 48, 50, 5076, 5244,
5278, 550, 5612, 5626, 573, 5882, 5900,
5935, 6030, 6097, 6170, 6225, 6367, 6374,
6409, 6416, 6494, 6573, 6626, 6711, 6901,
7087, 7356, 7360, 7409, 752, 753, 7663,
8033, 8211, 845, 8483, 8489, 8526, 8612,
864, 8800, 8802, 8897, 9029, 9051, 9133,
956, 959

mendik Benimle ilgili, benimle alâkalı.

m. 5737

menen İle.

m. 1062, 1068, 1397, 1634, 1781,
1822, 1855, 2154, 2232, 2518, 252, 2561,
3004, 3118, 3424, 4042, 4062, 4205, 4266,
4343, 5488, 5883, 6323, 6405, 6993, 8712,
8825, 9276, 3434

menmen Kibirli, kendini büyük gören.

m.+ ning 5081

menmendik Bencilik.

m. 5077

m.+ in 2159

m.+ pen 7134

menmensi- Kibirlenmek, kendini büyük
görmek, büyüklenmek.

m.- ngen 83

mensin- Beğenmek, sevmek, eşit kabul
etmek.

m.- beding 6650

m.- bey 7135

menşik Sahiplik, mülkiyet.

m.+ ti 2982

mengger- Yönetmek, idare etmek.

m.- gendey 2982

mengirev Sessiz, sakin, gürültüsüz.

m. 1736

mengsiz Lekesiz, temiz.

m. 6415, 8231

meng-zeng Sersem.

m. 1737

merey İtibar, saygınlık, ün, şöhret.

m. 7392

mergenşi Keskin nişancı, avcı.

m.+ dey 3108

merüvert Far. İnci.

m. 585, 8284, 8536, 9185

m.+ ingdi 6658

m.+ ten 8296

m.+ tey 6640

merüvert-marjan İnci mercan.

m. 6932

merzimdi Süresi vakti belirlenmiş olan.

m. 82

meşit Ar. Cami, mescit.

m.+ terding 8298

meyil Ar. Niyet, istek.

m. 7734

m.+ ing 1812, 8360

meyir Far. İyi niyet, merhamet, şefkat,
sevecenlik.

m. 3112, 3211, 4226, 4774

m.+ i 1320, 8249

m.+ ing 1602

meyirban Far. Merhametli, lütufkâr,
müşfik.

m. 1348, 1478

meyirim Merhamet, şefkat.

m. 5416, 6672

m.+ di 1472

m.+ ing 6304

meyirimdi *bk. meyrban*

m. 5796

meyirle- Zevkle yapmak.

m.- p 3126

meyiz *Far.* Kuru üzüm.

m.+ dey 257

meyli Tamam, pekâlâ.

m. 236, 6853

meylinşe Pek, epey, bir hayli, olabildiğince,

m. 2976, 2996

meyling Ne istersen onu yap, sen bilirsin, tamam, pekâlâ.

m. 8360

meyman Misafir, konuk, mihman.

m. 1019, 1118, 1318, 1554, 1661, 5176, 742, 745, 757, 8523, 8645, 8875, 8878, 8882, 8928, 8932, 9090, 924, 957, 970

m.+ dar 8546, 947

m.+ dardı 955

m.+ dargâ 8897, 989

m.+darı 2254

m.+ darın 748

m.+ dı 2275

m.+ ğa 1531, 1633, 4054, 6692

m.+ ing 1527

m.+ ingiz 6685

mezgl Mevsim, sezon; süre, zaman.

m. 1977, 2698, 5534, 7760

m.+ de 6989, 8030

m.+ i 1435, 2058, 264, 3523

m.+ imde 3215

m.+ inde 1451, 1752, 1984, 2065, 2072, 3520, 3527, 3532

m.+ inen 82

m.+ ining 3210

mij mij bol- Buruşmak.

m. 4520

mijrayt- Ezmek, tesir altına almak, yok etmek.

m.- ip 6186

mıkta- Sağlamlaştırmak, güçlendirmek.

m.- p 1432, 4772

mıktı Kuvvetli, sağlam, güçlü.

m. 167, 1901, 1972, 1987, 2007, 2416, 2870, 3534, 4666, 6017, 6268, 6358, 6361, 6364, 6393, 7417, 8055, 8830

m.+ ların 1957

mıltık Tüfek, silâh.

m. 1281, 1971

m.+ ına 3942

m.+ tay 6422

m.+ tı 2005

m.+ tıng 1289

mına Bu, şu, işte şu, işte bu.

m. 6232

m.+ da 6498

m.+ dan 1543

m.+ lar 3841

m.+ nı 4297, 8370

mınaday Bunun gibi, bu şekilde.

m. 113, 198, 1085, 3718, 7434,
8624, 2223, 2481, 6546

mınav Bu, şu.

m. 1076, 1414, 1682, 2187, 2519,
2617, 2721, 2811, 2835, 2856, 3572, 4262,
4274, 4362, 4371, 474, 5069, 5201, 5317,
5785, 5951, 5986, 6009, 7445, 7545, 7546,
7810, 8446, 8507

m.+ sı 380

mıng Bin.

m. 1002, 1216, 15, 1909, 192, 20,
2472, 2476, 3367, 3619, 3995, 409, 414,
4192, 4265, 4273, 4315, 4370, 4543, 458,
5057, 5116, 5178, 5790, 5803, 6530, 6532,
6533, 6792, 6805, 709, 7317, 7324, 7451,
7476, 7484, 7533, 7537, 7759, 7767, 7834,
810, 8408, 8415, 8464, 8552, 8602, 890,
9114, 9304, 412, 4807, 5177, 8622, 5178,
3949, 5177, 5943, 5955, 6028, 4011, 5178,
3719, 4358, 6312, 6330

m.+ day 4015, 8470

m.+ dı 6578

m.+ nan 979, 4000, 4291, 8283,
8393, 8416, 8557, 8766

mıngdağan Binlerce.

m. 8631

mıngdap Bin kadar, binlerce, sayısız, çok.

m. 3899

mıng-mıng Binlerce.

m. 6624

mırza Ar. Bey, efendi.

m. 7937, 7988

mıs Far. Bakır.

m. 3930

mısın şıkar- Bir kimseye gönül
kırıcı sert sözler söylemek.

m.+ ın 3268

mısal Ar. Misal, örnek; mesel, fabl.

m. 41, 2200, 3991, 4154, 6439,
7982, 9255

m.+ dar 5273

m.+ ında 5034, 9248, 937

m.+ ıngdı 7990

mısalda- Örneklendirmek, misal vermek.

m.- p 1005, 2466

mısalı Ar. Meselâ, sözün gelişi, örneğin.

m. 256, 1659, 1731, 377, 4876,
3660, 9024, 9026, 9030, 9038

mısır Mısır.

m. 1053, 1269, 1411, 1426, 1911,
1955, 2029, 2167, 2179, 2199, 2205, 2557,
2631, 2642, 2701, 2769, 2801, 2885, 3379,
3390, 3439, 3501, 352, 4070, 5197, 5466,
5732, 6170, 8800

m.+ da 1657, 2113, 2729, 4317,
5847

m.+ dağı 1421, 1675, 2490, 3952,
5583, 6115, 6184

m.+ dan 1036, 1389, 1393, 2141,
2243, 5929

m.+ dı 2752, 6186, 6190

m.+ dıng 1311, 1771, 1887, 2123,
2217, 2249, 2357, 2577, 2599, 3030, 5104,
5120, 5486, 5758, 5924, 6439, 6451, 6935,
7065

m.+ ğa 1578, 2247, 2261, 2609,
3425, 357, 5460

m.+ ına 5559

mısırlık Mısırlı.

m. 3945

mışkılda- Yermek, hicvetmek, alay etmek.

m.- ğan 2610

m.- p 5296

m.- yın 3870

mıstan Hilekâr, düzenbaz.

m. 6475, 6483, 6602, 6749, 6764,
6788, 6797, 6821, 6837

m.+ dı 6848, 6858, 6911

m.+ nan 6771, 6916

m.+ nıng 6588, 6601, 6605, 6620,
6915, 6922

mışık Kedi.

m. 3690

mıy Beyin, şuur, bilinç.

m. 6421, 8029

m.+ dı 6950

m.+ ğa 2164, 3101

m.+ ım 3064

m.+ ın 6990

mıyık Bıyık.

m.+ ınan 4569

mızgat- Eritmek, hareket ettirmek.

m.- ıp 2690

milat Kişi adı.

m. 8792, 8794, 8844, 8846, 8956

million Fr. Milyon.

m. 3998

m.+ ı 6982

m.+ nan 7990

min Eksiklik, noksanlık, kusur.

m. 5374, 6106

m.+ in 5920

m.+ ing 866

min- Binmek.

m.- bey 7145

m.- di 1431, 4114, 4818, 6586

m.- e 8067

m.- gen 4725, 7294, 7299, 8477,
8483

m.- ip 167, 170, 2062, 3788, 4835,
7292, 7320, 8903, 8334

m.- se 7288

minap Ar. Uygun, münasip.

m. 4956, 5149, 7196

minäsip Ar. Uygun, münasip.

m. 5150

mindet Ar. Görev, yükümlülük, vazife.

m. 4666

m.+ in 8428

m.+ inġ 837

mindetti Mecburî, zorunlu.

m. 7247

mine İşte, işbu.

m. 1707, 2040, 2227, 2811, 3185,
3251, 3458, 5317, 6570, 6790, 8779, 9266

mine- Birisinin hatasını, eksikliğini bulmak,
eleştirmek.

m.- p 1176

minekey İşte, burada.

m. 8731

minekiy İşte, burada.

m. 4939

minez Huy, karakter, mizaç.

m. 520, 5639, 7354, 8239

m.+ derinġ 1250

m.+ i 29, 4223, 7268, 7273, 83

m.+ in 8836

m.+ ininġ 7286

mingiz- Bindirmek.

m.- ip 1429, 846

minis Binek, binit (at vb.).

m. 140

minut Lat. Dakika.

m. 3459, 6442

m.+ i 4647

m.+ in 294

m.+ ında 512

m.+ tay 3455, 6972

m.+ te 368

mise **mise kıl-** Kanaat etmek, yetinmek,
razı olmak.

m. 3077, 3115, 3234

miyasar Ar. Başarılı, muvaffak.

m. 7200

miyva Far. Meyve, yemiş.

m. 7710

miyzan Ar. Terazi, mizan.

m.+ ına 1174, 8641

mol Bol, çok.

m. 1170, 3672

m.+ dan 7895

mola Mezar.

m. 7821

m.+ day 4233

m.+ ġa 3943

molda Ar. İmam, molla.

m. 6964

m.+ lar 1505

m.+ larga 7621

m.+ sına 5342

monşa Hamam.

m. 1375, 2173, 2653, 2675, 2809,
391, 393, 421, 432, 486, 5239, 5243, 5261,
6153, 771, 772, 915, 9174, 9279, 9285

m.+ da 6151, 6244

m.+ dağı 9244, 9252

m.+ dan 414, 6173

m.+ ğa 1051, 1358, 1360, 1369,
1372, 2645, 2691, 2704, 402, 411, 5247,
5251, 5286, 927, 929

m.+ nı 1381, 441, 1386, 1575,
2811, 481, 920

m.+ nıng 2669, 425, 429, 437, 923,
965

m.+ sına 2685, 2689

monşası Hamamcı, hamam sahibi, hamam
işleticisi.

m. 2685, 2745

m.+ ğa 2683

m.+ men 2741, 2752

m.+ nı 2736, 2737, 2749

m.+ nıng 2720, 2743

moyı- Zorluk karşısında cesaretini, gücünü
kaybetmek.

m.- p 4984

moyın Boyun.

m. 870, 3149, 3163, 3830, 517,
583, 6521, 8005

m.+ ğa 3042, 8913

m.+ ı 4234, 5108, 7358

m.+ ıma 6668

m.+ ın 5544, 7338, 7369

m.+ ına 3044, 4711, 5533, 7396

m.+ ınan 2386, 3743, 6735

m.+ ında 6283

m.+ ınga 5418

moyındat- İtiraf ettirmek, kabul ettirmek.

m.- ıp 3047

moyımsun- Kabul etmek, razı olmak,
boyun eğmek.

m.- bay 5181

m.- ıp 4692, 8835, 9085

möldir Billur, duru, temiz, saf.

m. 4225, 7712

mör Ar. Mühür.

m. 2045

muddağa Ar. Hayal, hedef, amaç.

m. 1786

m.+ ngdı 511

m.+ sın 805

muğalim Ar. Öğretmen.

m.+ i 52

muğambet Kişi adı.

m. 5723

m.+ tıng 3575, 5121

muğit Rus. Okyanus.

m. 1590, 1783, 2371, 2548, 3055,
3659

m.+ tıng 3083

muğatar Ar. Cesaretini kırma, köreltme.

m. 2106

muğiyat Ar. Dikkatle, ihtiyatla.

m. 2088

muğtaj Ar. İhtiyaç, gereksinim.

m. 4686

m.+ dargâ 6305

mun bk. mung

m.+ im 8943

m.+ ingdi 8123

m.+ ısın 3788

m.+ men 2082, 5129

munan Bundan.

m. 8580, 9066, 9170

munara Ar. Minare.

m.+ day 4234

m.+ ğa 8752

m.+ sı 8298

munda Burada, bu yerde.

m. 1110, 1393, 1863, 2335, 2603,
2708, 3173, 494, 5388, 614, 6340, 6434,
7840, 9249

munday Bunun gibi, aynen böyle.

m. 1099, 1772, 1871, 2453, 2551,
3349, 364, 3760, 3766, 4322, 472, 522,
5639, 5799, 6355, 7327, 7329, 7715, 7765,
8061, 8223, 8321, 8350, 8474, 8755, 889,
9078

m.+ dı 3028, 7959

m.+ dıng 8393

m.+ ğa 5646

m.+ lardı 1079

muni Bunu, şunu.

m. 1140, 1207, 1227, 1882, 189,
2237, 2329, 2334, 2336, 237, 238, 2472,

2557, 2733, 2799, 2868, 2907, 301, 3093,
3337, 3341, 3409, 3701, 3802, 3861, 3893,
3933, 3937, 3993, 4023, 431, 4421, 488,
4925, 5169, 5271, 5653, 5661, 5696, 5821,
611, 6173, 6191, 624, 6257, 6437, 651,
6517, 6679, 6741, 679, 683, 697, 7014,
7205, 735, 7419, 7622, 776, 7913, 8201,
8262, 8274, 8341, 8385, 8422, 8626, 8634,
8842, 8869, 8913, 9107, 9109, 9116, 9127,
9224, 9275

muning Bunun, şunun.

m. 1307, 1462, 2292, 2767, 3249,
3653, 3762, 3765, 3766, 3869, 4849, 4883,
6204, 7221, 8216, 8318, 8600, 8958, 9245

munşa Bunca, bu kadar.

m. 2978, 3010, 325, 3872, 4096,
4221, 5160, 6648, 6738, 7238, 8034, 804,
8351, 9162, 973

munşama bk. munşa

m. 4882

muntazday Tertemiz, berrak, pak.

m. 512

mung Kaygı, keder, hüznü, elem.

m. 5138

m.+ ı 6993

mungdı Kederli, hüznü, elemli.

m. 5105

m.+ lar 6996

munğsız Kaygısız, tasasız.

m. 2944

mura Ar. Miras, yadigâr.

m. 3957

murassağ Ar. Değerli taşlarla süslenen.

m. 7908

m.+ tı 7903

murat Ar. Murat, maksat, dilek, amaç, emel.

m.+ ı 3977

m.+ ıma 6565

m.+ ına 1025, 5913, 6190

m.+ ıng 1242

m.+ ıngız 5977

murın Burun.

m. 518, 8056

m.+ ı 6158

m.+ ınan 8502, 4924

m.+ ıng 8057

murt Bıyık.

m. 1039

m.+ ı 6980, 8058

m.+ ın 1047, 2915, 3420

m.+ ınan 2364, 3870, 3897, 5845

m.+ ıka 7721

m.+ tan 4290, 5309, 6474, 6686, 7289

musılman Ar. Müslüman.

m. 1872, 2085, 2455

m.+ bız 1876

m.+ da 1871

m.+ dı 1102

m.+ ı 1414

m.+ ıng 2503, 3575, 5724, 6251

musılmandık Müslümanlık.

m. 98

muz Buz.

m. 2671, 2679, 2689, 4890, 556, 7307, 8116

m.+ ğa 1726

muzdat- Dondurmak, soğutmak.

m.- ıp 2692

müftiy Ar. Müftü.

m. 7618

m.+ i 2947

mülde Hiç, tamamen, kesinlikle, asla.

m. 1206, 1502, 254, 3080, 4892, 500, 5432, 7208, 8663

mülgi- Uyku ve uyanıklık arasında olmak, uyuklamak, pineklemek, sessiz, sakin olmak.

m.- p 1794, 599

mülk Ar. Eşya, mal mülk.

m. 5899, 5905

m.+ in 3071, 7163

m.+ ıng 6314

mült Kusur, yanlış, hata.

m. 294, 8083

mültik Pürüz, aksama, kusur, noksan.

m. 510

mültiksiz Kusursuz, noksansız, eksiksiz.

m. 6222, 9209
mümkin Ar. Mümkün, muhtemel, ihtimal.

m. 1110, 1192, 2453, 2585, 2598,
2767, 2796, 3127, 3146, 3153, 33, 3516,
3693, 3856, 3879, 3968, 3972, 3983, 4168,
4292, 4367, 4383, 444, 4538, 4684, 4786,
4904, 499, 5148, 536, 5406, 6111, 6437,
6438, 6527, 6869, 7226, 8283, 8696, 8785

m.+ i 7314

m.+ im 2789

m.+ in 9164

müngki- (kötü koku) Etrafa yayılmak.

m.- p 3017

müsâpir Ar. Bîçare, fakir, yoksul, zavallı.

m. 1418, 6299, 6305

m.+ di 6263

müsâpirlik Biçarelik, fakirlik, yoksulluk.

m. 1328

müsin Vücut, beden; büst, heykel.

m.+ dey 3814

m.+ i 2468

m.+ indey 939

müşe Üye, aza.

m. 8068

m.+ ge 9187

m.+ lerin 4196

m. +m 5014

m.+ si 4229, 4235

m.+ sin 3346

müşeli Yakışıklı, gösterişli, yapılı;
saygıdeğer, değerli, hürmetli.

m. 2870

müşk Far. Misk.

m.+ i 940

müşta- Yumrukla vurmak.

m.- p 1444

müyiz Boynuz.

m. 7908

m.+ de 7909

-N-

nadan Far. Nadan, cahil, kötü.

n. 3857, 5396, 5418, 6030, 6126,
6654, 7262

n.+ dar 3833

nadandık Nadanlık, cahillik.

n. 3458

nağıl- Ne kılmak.

n.- ıp 2542, 4086

nağıp Niçin, neden, niye.

n. 5688, 6340

nağız Far. Tam, gerçek, hakikî, esas, saf.

n. 1770, 5396, 5443, 5800, 744,
7613, 7630, 8821

nağma Ar. Nağme, şarkı.

n. 7367

nahan Far. Kocaman, büyük.

n. 8131

n.+ ga 4728

naķ *Ar.* Tam, tıpkı, aynı.

n. 3035, 5290, 6042, 6084, 6632,
6988, 7783, 7831, 7832, 9073

n.+ ı 5201

naķaķ *Far. Ar.* Haksız, nahak, boşuna.

n. 2854

naķıl *Ar.* Nasihat, öğüt verici söz.

n. 1005, 1915, 1938, 5874, 6673,
8861, 9294

n.+ dı 3982

n.+ ı 36

naķıliyat *Ar.* Nasihat, öğüt verici söz,
nesir, sıradan söz.

n.+ ta 5273

n.+ tıng 1748

naķışta- Nakışlamak, süslemek, bezemek.

n.- ğan 9040

naķpa-naķ Tam, tıpkı, aynı.

n. 6242

nala *Far.* Kaygı, tasa.

n.+ sın 3961

nam *Far.* Nam, ad, isim; ün şöhet.

n.+ ı 770

n.+ ıngızğa 720

nama *Far.* Mektup, yazı, hikâye.

n. 8522

namaz *Far.* Namaz.

n.+ benen 1405

n.+ dan 1461

namazdıġer İkinci, ikinci vakti.

n. 3212

namazşam Akşam namazı, akşam vakti.

n.+ da 6865

n.+ nıng 1435

namıs *Ar.* Namus, şeref, ar.

n. 5222, 5498, 5504, 795

n.+ ım 2731

n.+ imen 5226

n.+ ka 2032, 3424

n.+ tan 3704

n.+ tı 2824

namıs-ar Namus, şeref, haysiyet.

n.+ ınga 2728

namıssız Namussuz, şerefsiz, arsız.

n. 5199

nam-nışan İşaret, belirti.

n. 9016

nam-nışansız İşaretsiz, belirtisiz.

n. 9056

namrud Kişi adı, Nemrut.

n. 3671

nan *Far.* Ekmek.

n.+ ı 5782

nan- İnanmak.

n.- adı 1514

n.- ar 1485, 5319

n.- armız 2632

n.- ayın 6140
n.- bağanday 5907
n.- bap 8256
n.- bas 1485, 5319, 6024
n.- basanġ 7642
n.- basanġız 5048, 6753, 7617
n.- bay 4319, 8246
n.- ینگız 7963
n.- sanġ 8943
nandır- İnandırmaq.
n.- dı 2740
nanım İnanç, inanış.
n.+ ı 3548
narazı *Far. Ar.* İtiraz eden, hoşnut olmayan.
n. 6725
nariyman Kişi adı.
n. 8420
naşa *Ar.* Neşe.
n.+ sı 1619
naşar *Far.* Kötü, fena, zavallı, naçar.
n. 6307
n.+ dan 7437
naşat *Far.* Gönülsüz, isteksiz; kederli, kaygılı.
n. 8687
navķas *Far.* Hastalık, sayrılık; hasta, sayrı.
n.+ ı 410
n.+ ım 3489

n.+ tan 7468
navķastı Hastalıklı.
n. 6542
navķastıķ Hasta olma, saġlığı bozulma.
n.+ ķa 7827
navrız *Far.* Eski takvime göre yılın ve baharın ilk ġünü sayılan martın yirmi birine rastlayan ġün, nevrüz; mart (ay).
n.+ daġı 8231
navşaruvan Kişi adı.
n.+ day 4014
nayza *Far.* Mızrak.
n. 194, 1281, 4404, 4859, 8405, 8481
n.+ ları 185
nayzaġay Yıldırım, şimşek.
n.+ lar 5762
nayzalas- (birbirini) Mızrakla vurmak.
n.- ıp 8713
naz *Far.* Naz, cilve; sitem.
n. 2964, 4249, 5633, 6934, 6941, 8644, 8899
n.+ ben 1849, 584
n.+ dı 3000
n.+ ı 8583
n.+ ینگ 2965
n.+ ینگdı 3695
nazar *Ar.* Dikkat, bakış.

n. 1120, 1612, 2382, 4304, 4570,
4770, 5277, 5319, 6426, 8047, 8060

n.+ ğa 2130

n.+ ı 8737

n.+ ın 3782, 9075

n.+ ına 1056, 3400

nazarla- Dikkat etmek, ehemmiyet
vermek.

n.- dım 54

n.- p 3781

n.- ptı 4773

nâjasat Ar. Kirli, pis.

n. 6845

nâlet Ar. Lanet, beddua.

n.+ tîng 6767

nâpsi Ar. Nefis.

n. 3072, 7378, 8443

nâreste Far. Bebek, sabı, küçük çocuk.

n. 1253, 2596, 6064

n.+ dey 1764, 9254

n.+ ge 9250

n.+ ler 5787

nârse Nesne, eşya, şey.

n. 1068, 122, 2391, 3021, 4768,
4770, 5227, 5676, 6026, 6158, 6450, 6944

n.+ ge 5510

n.+ ni 1618, 3855, 6488, 650, 691

nâtiye Ar. Netice, sonuç.

n. 2774

nâvbet Ar. Hayır, nimet, iyilik.

n. 5474

nâzik Far. Nazik, ince, narin.

n. 1915, 3149, 4016, 4215, 518,
583, 7354

nâzir Ar. Hediye; saygı, değer, hürmet.

n.+ i 8425

ne Ne.

n. 91, 120, 121, 122, 124, 1221,
1227, 1297, 1324, 1327, 1342, 1441, 1473,
1747, 1766, 1781, 1869, 1874, 1883, 214,
2214, 2227, 2275, 2331, 2419, 2518, 2711,
2762, 2930, 3007, 3187, 3188, 3203, 326,
3260, 3307, 3354, 3402, 3405, 3440, 347,
3481, 3607, 3691, 3696, 3834, 3835, 3841,
3871, 3882, 3896, 3932, 3946, 3983, 4099,
411, 4212, 4336, 4411, 4441, 4449, 4455,
4458, 4460, 4679, 4735, 4827, 4894, 4899,
4905, 4994, 5050, 5099, 51, 5145, 5194,
527, 5312, 5447, 5496, 5499, 5551, 565,
57, 572, 5747, 5961, 5965, 5970, 6021,
6105, 6106, 6191, 6192, 6208, 6339, 6367,
6369, 6375, 6447, 6515, 6540, 6593, 662,
6635, 6647, 6667, 6700, 6777, 6779, 682,
6857, 693, 7042, 7066, 7076, 7167, 7232,
7316, 7423, 7424, 7447, 7448, 7459, 7460,
7463, 7567, 7668, 7837, 7841, 785, 7887,
7996, 8062, 8082, 8195, 8307, 8465, 8633,
8841, 8926, 8964, 954

n.+ ler 2668, 2930, 3978, 3981,
4381, 4683, 4761, 5026, 9123, 1570, 2642,
2644, 3670, 4289, 5634

n.+ men 2101, 2102

n.+ mdi 4207, 4219

n.+ ni 1490, 5346, 3698, 508

n.+ ngdi 7832, 7837

n.+ si 7577

n. +sin 3242

nebir Nice, çeşitli.

n. 4013

neden Neden, niçin.

n. 5105, 5529, 5966, 6236

nege Niye, niçin, neden.

n. 186, 1886, 2089, 4106, 4342,
4450, 4593, 5102, 6034, 6050, 6058, 6363

negiz Esas, temel, ana.

n. 1784

n.+ den 1587

n.+ i 1925, 2366, 3313

negizgi Ana, temel, asıl, esas.

n. 2101, 495, 3964

neğip Neden?, Niçin?

n. 3375

neke Ar. Nikâh.

n. 1012, 5911

n.+ mdi 4644

n.+ men 2447

nekele- Nikâh kıymak.

n.- p 5121

nekeli Nikâhlı.

n. 2958, 2979

nelikten Neden, niçin, ne diye.

n. 7214

nendey Nasıl, hangi, ne gibi.

n. 3222, 3977

nesibe Ar. Nasip, kısmet, rızk.

n. 1170, 7509

n.+ miz 4939

n.+ ni 2982

nesiye Ar. Borç para, birine verilen para.

n. 7478

neşe Kaç.

n. 1458, 1493, 1660, 1662, 3159,
3821, 406, 442, 5630, 5742, 6689, 7059,
7240, 7671, 8199, 863, 8876, 903, 9118

n.+ den 4384

n.+ si 4432

neşik Ne, nasıl?

n. 2697, 5736, 6096, 6112

nığmet Ar. Rızk, iyilik; şefaât; yemek.

n. 8583

nık Sağlam, sağlamca.

n. 1832, 2268, 4515, 494, 6842, 75

nıkta- Tıkmak, sıkıştırmak,
yoğunlaştırmak.

n.- p 4580, 6216

nışan Far. Nişan, iz, belirti, alâmet.

n.+ ında 940

nışansız Belgisiz, işaretsiz.

n. 1269

nil Nil nehri.

n. 351

n.+ den 1045

n.+ dey 533

n.+ dīng 1035

n.+ men 1036

niyaz *Far.* Arzu, istek, rica; gereklilik.

n. 6937

niyet *Ar.* Niyet.

n. 5938

nöker *Moğ.* Yaver.

n. 630, 842

nur *Ar.* Nur, ışıık.

n. 1146, 6118, 7188

n.+ ı 1484

n.+ ın 7209, 9156

nuska- İşaret etmek, göstermek.

n.- dı 2813

n.- ğan 2574

n.- maydı 492

n.- p 6408

n.- y 7515

nuska *Ar.* Örnek, tavsiye, öğüt, nüsha; yol, yöntem.

n. 998, 3438, 5874, 6162, 6929

n.+ sı 9042

nükteli Nükte ile süslenmiş, nüktesi olan, esprili.

n. 8434

o Üçüncü teklik kişi, işaret sıfatı, o.

o. +dan 2418, 3980, 5211, 5713, 5882, 5999, 6078, 6093, 6099, 6478, 7797, 7800, 7802, 8125, 9271, 9306

o.+ ğan 149, 16, 40, 53, 1189, 2199, 2218, 2220, 2484, 3445, 3525, 3605, 3606, 3667, 3677, 3681, 3689, 3781, 3789, 3881, 3883, 4111, 4445, 4552, 4577, 5028, 5170, 5191, 5614, 5689, 5732, 5747, 5959, 6092, 6132, 634, 6442, 6532, 7075, 7140, 718, 721, 7228, 7641, 7733, 8945, 8960, 9078

o. lar 191, 200, 229, 1090, 2727, 3014, 7105, 3725, 3736, 4829, 6156, 6546, 6549, 6935, 7197, 7376, 7464, 8243

o.+ lardan 7112

o.+ lardı 3839

o.+ lardīng 381, 4003, 403, 6468, 8802

o.+ larĝa 73, 4224, 6154

o.+ ları 8383

o.+ ların 4120

o.+ larmenen 1089

o.+ nan 366, 3741, 4996, 5204, 5213, 6743

o.+ ndaĝı 6821

o.+ nday 538

o.+ nı 129, 225, 3068, 5018, 1127, 1444, 1754, 1968, 2348, 2754, 3675, 3708, 3712, 3814, 3879, 3923, 4300, 4942, 5375, 5943, 5968, 5973, 6243, 6476, 6487, 6758,

7243, 7886, 8154, 8349, 8801, 8806, 8809,
9151, 9181

o.+ nimen 5733

o.+ nıng 171, 181, 2092, 2483,
3845, 474, 8978, 1770, 2101, 2171, 2963,
3443, 3680, 3711, 4166, 5128, 5161, 5202,
5232, 5313, 5402, 5558, 5580, 5592, 5952,
5988, 6316, 6466, 6470, 6572, 6602, 6750,
6828, 7023, 8220, 8548, 9179, 9189

o.+ ngı 2518

obal Ar. Vebal, günah, hıyanet.

o.+ ı 2921, 5712

o.+ ıma 7640

o.+ ına 5571

obar- Suçlamak, kınamak.

o. 5672

ok Ok, kurşun, ateşli silah mühimmatı.

o. 1762, 1787, 1842, 3867, 3942,
5660, 9140, 3692, 5608

o.+ ı 1725, 2440

o.+ ın 2440, 2441

o.+ ıng 2441

o.+ ıka 592

o.+ penen 4413

o.+ tan 1803, 2044, 478, 6378,
8115, 8659

o.+ tay 3862, 4238, 4776, 6585,
860, 862

okı- Okumak; efsunlamak, büyülemek.

o. 8348

o.- dı 2577, 8349

o.- dık 3657

o.- ğan 135, 219, 2325, 4723,
6749, 8860, 9153, 9196

o.- ğanda 2615, 9162

o.- ır 3584

o.- p 27, 30, 97, 1505, 1953, 1229,
1448, 1487, 2157, 2326, 2579, 325, 3270,
371, 4080, 5591, 759, 7980, 801, 9192

o.- ptı 59

o.- sam 1748

okıl- Okunmak.

o.- dı 90

o. -lar 228

okıt- Okutmak, eğitmek.

o.- ıp 9290

o.- tı 63, 1963, 758

okıtuvsı Öğretmen, muallim.

o. 52

okuv Eğitim, ders, okuma.

o.+ dı 2157

o.+ menen 2597

ol 3. teklik şahıs, o, şu; o.

o. 113, 120, 122, 124, 125, 135,
137, 15, 20, 227, 233, 236, 1024, 1085,
1179, 1327, 1370, 1371, 1418, 1499, 1507,
1518, 1526, 1536, 1690, 1707, 1893, 1906,
1938, 1952, 2371, 2400, 2413, 2428, 2589,
2590, 2750, 2768, 2891, 2972, 3076, 3137,
3227, 3330, 3386, 3430, 3432, 358, 3583,

3609, 3659, 3660, 3664, 3668, 3669, 3675,
3697, 3698, 3756, 3768, 3802, 3855, 3857,
3858, 3860, 3968, 400, 4004, 401, 4034,
4077, 4085, 4109, 4162, 4181, 4301, 4379,
4501, 4693, 4729, 4731, 4943, 4965, 4972,
4990, 5050, 5146, 5153, 5184, 525, 5285,
5295, 5297, 5305, 5327, 5329, 5349, 5354,
5368, 5406, 5409, 5431, 5479, 5500, 5503,
5511, 5585, 5589, 5766, 586, 5932, 5945,
5956, 5961, 5967, 5971, 5983, 5984, 5997,
6007, 6058, 6084, 6154, 6201, 6284, 6288,
6291, 6293, 6329, 6332, 6352, 6370, 6371,
6377, 6405, 6557, 6575, 6654, 6659, 6749,
6797, 6853, 6917, 7072, 7073, 716, 7371,
7494, 7590, 7630, 7641, 7797, 7813, 7873,
7885, 7970, 800, 8000, 8076, 8108, 8128,
8138, 8148, 8210, 8230, 8443, 8753, 8789,
8807, 8812, 8821, 8838, 8927, 8959, 8961,
8964, 9061, 911, 9163, 9279

olay Öyle, onun gibi.

o. 77, 1155, 1533, 1599, 2588,
3225, 4361, 5305, 6025, 6057, 7245, 7415,
8271

olay-bulay Öyle böyle.

o. 1270

olja Buluntu, ganimet, kazanç.

o.+ ların 1316

omaķas- Anîden, birdenbire düşmek,
yuvarlanmak.

o.- a 7169

omıraṽ Göğüs, gövde.

o.+ğa 5598

omırıl- Tam ortasından, belinden kırılmak,
kırılmak, oyulmak.

o.- dı 5108

o.- ıp 6841

on On.

o. 68, 1500, 1603, 2559, 2688,
2690, 3455, 3459, 3568, 3899, 399, 4036,
4011 5135, 5214, 5177, 5943, 5955, 6028,
6330, 7123, 7759, 7767, 7834, 8408, 8602,
980

o.+ ing 5920

o.+ nan 8496, 8518, 8766

onda 1. Orada

o. 409, 413, 1404, 1575, 1932,
4914, 6861, 6869, 7111,

2. O zaman; öyleyse, o durumda.

o. 707, 6756, 7463, 7841

ondap Onar onar.

o. 8705

onday Onun gibi, ona benzer.

o. 2294, 4108, 4174, 4734, 5983,
6242, 6342, 6714, 7649, 768, 7958, 8210

o.+ dan 7647

o.+ lar 6874

onsız Aksi hâlde, o olmadan, o
gerçekleşmeden.

o. 2480

onşa O kadar.

o. 2666, 482, 5023, 5546, 6154,
6557, 6850

onşama O kadar.

o. 5932, 7737

ong Sağ, sol karşıtı.

o. 1316, 4812, 4943, 6088, 6351,
6372, 8408, 8493, 8566, 8897, 8973, 9136,
9282

o.+ da 8404, 8412

o.+ ğa 4012, 4913, 5607, 6494

o.+ ına 2524

o.+ nan 4726, 7892

ong- Daha iyi duruma gelmek, onmak.

o.- bağan 1328, 2653, 7280

o.- bas 7098

o.- bay 2296

ongal- İyileşmek, düzelmek, kendine
gelmek.

o.- a 4566

ongaşa Ayrı olarak, yalnız, tek başına.

o. 3175, 499, 505, 5132, 7538,
7900, 8601

o.+ ning 8999

ongaşala- Ayırmak, ayrı tutmak.

o.- p 7422, 8323

ongay Kolay, hafif.

o. 1130, 1400, 1919, 1968, 2040,
2050, 2231, 2719, 3061, 3065, 3492, 4332,
5170, 542, 6026, 7248, 7418, 8479, 8961

ongaylan- Kolaylaşmak, hafiflemek.

o.- ıp 3274

onggar- Yolunda gitmek, şansı yaver
gitmek.

o.- ayın 6670

onglav Düzeltme, onarma, iyi hale
getirme.

o. 5940

ongtaylan- Hazırlanmak, uygun duruma
gelmek.

o.- ıp 7458

opa Ar. Şefkat, merhamet, vefa.

o. 5212

opasız Hain, ikiyüzlü, döneç.

o. 3311

opat Ar. Vefat, ölüm.

o. 139, 1585

op-ongay Çok kolay, kolayca,
zorlanmadan.

o. 3968, 5546, 8268, 8953

or Derin çukur, hendek; siper.

o. 2528, 9015

ora- Sarmak, dolamak.

o.- ğanda 2426

o.- ğanın 2016

o.- p 1280, 2140, 2330, 2948, 6826

oral- 1. Geri gelmek, dönmek.

o.- dı 544

o.- dım 1517

o.- ıp 1334

2. Sarılmak, örtünmek, dolanmak;
sarmak, örtmek.

o.- adı 364

o.- dı 1788, 2426

o.- ğan 6980

oramal *Far.* Havlu, el bezi, mendil;
başörtüsü, eşarp.

o. 2415

o.+ ğa 2426

o.+ men 4285

oran- Sarılmak, dolanmak.

o.- ğan 8103

orap-ķama- Örtmek, kaplamak, sarmak.

o.- p 3394

oray Fırsat, imkân, olanak; lâıyk, uygun.

o. 2232, 6028

o.+ ına 6088, 7489

o.+ ınan 6148

orda Ortaçağ Türk ve diğer göçebe
devletlerin, yönetim merkezi, idare
edildiğı yer; saray.

o.+ da 3998

o.+ ğa 3997, 5340

o.+ nıng 3999

o.+ sına 5341, 6220

orın Yer, mekân.

o. 48, 7249, 2338, 3056, 3492,
400, 4009, 4132, 4197, 4656, 5164, 5404,
5477, 5746, 6130, 6228, 6282, 6482, 6536,

6687, 6709, 6825, 6917, 6973, 7359, 7703,
8065, 8565, 8573, 8896

o.+ da 36, 3856, 4168

o.+ dardan 8064

o.+ dargâ 8011

o.+ dı 78, 4033

o.+ ğa 1330, 1834, 5236, 8190,
8440

o.+ ı 7833, 8854

o.+ imen 8997

o.+ imnan 611

o.+ ın 4166, 5959

o.+ ına 1332, 4076, 4379, 5013,
5021, 6229, 6426, 6427, 7163, 8077, 2094,
4133, 4564, 5174, 544, 547, 7243, 7248,
7950, 8796

o.+ ınan 2184, 4182, 4185, 5379,
5823, 5831, 8186, 917, 1424, 1469, 2235,
3039, 4439, 503, 7385, 7822, 8794, 921

o.+ ında 676, 677, 5436, 7249,
7295

o.+ ıngdı 9207

o.+ ıngnan 5386

o.+ nan 7981

o.+ nıng 8070

o.+ ışa 2269

orınbasar Yardımcı.

o. 6418

orında- Gerçekleştirmek, yerine getirmek,
icra etmek.

o. 9205
o.- dı 6221
o.- dım 2895, 2899, 5482
o.- lar 4264
o.- p 2390, 3814
o.- ptı 9229
o.- sağı 4264, 4355
o.- ydı 509
o.- ymın 4265, 4273, 4359
o.- ysız 4166
orındal- Yerine getirilmek, icra edilmek.
o.- may 6380
orında Gerçekleştirme, yerine getirme,
icra etme.
o.+ ğa 4425, 9209
orındı Doğru, düzgün, uygun.
o. 4354, 6730
orinsız Uygunsuz, zamansız, yersiz.
o. 5672, 6344
orman Orman.
o. 172, 1728, 367, 476, 660
o.+ dağı 1049
o.+ dı 4976, 9000
o.+ ğa 4955, 7926, 8356, 9015
o.+ nan 1050
orna- Yerleşmek, kurulmak, mesken
tutmak.
o.- dı 3254, 3504, 5490
o.- ğan 7436, 8035, 8300

o.- ğanday 8110
o.- p 2686, 6118, 8757
ornat- Yerleştirmek, kurdurmak.
o.- ıp 6000
o.- iptı 6913
o.- kan 8330, 948
o.- sa 8633
orta Orta; merkez; çevre.
o. 1601, 3151, 4179, 4775, 520,
7220
o.+ ğa 1663, 2031, 3393, 3413,
4476, 6411, 8981
o.+ simen 8982
o.+ sına 3166, 4535
o.+ sınan 3999, 8565
o.+ sında 2349, 2529, 2584, 3432,
4003, 4715
ortak Şerik, hissedar, ortak.
o. 1861, 1883, 3668
osı Bu, şu.
o. 13, 256 1077, 1231, 1239, 1493,
1604, 1639, 1758, 1771, 1852, 1858, 1949,
2038, 2051, 2307, 2374, 2456, 2535, 2695,
2786, 3220, 3237, 3389, 3488, 3516, 3532,
3651, 3656, 3717, 3921, 3997, 4019, 4087,
4097, 4142, 4163, 4164, 4168, 4169, 4188,
4706, 4807, 4827, 4922, 4997, 5044, 5080,
5130, 5172, 5737, 6036, 6209, 6314, 6548,
6717, 7005, 7128, 7287, 7326, 7331, 7440,
7506, 7518, 7611, 7638, 7833, 788, 9030
o.+ dan 6394

o.+ lar 2331, 7441
o.+ lardı 2163, 5673, 5877
o.+ larding 2393
o.+ ların 2353
o.+ men 7005
o.+ menen 3665
o.+ nı 1159, 1494, 2191, 2421,
2466, 2485, 2507, 4213, 5617, 6293, 639,
7617, 8224, 8366, 8450, 8782
o.+ nım 3218
o.+ ning 2103, 3113, 5843, 8465
osıgan Bu şekilde, böylece.
o. 2179, 2194, 2600, 6396, 8217
osılay Böyle, şöyle.
o. 1255, 3217, 4245, 8441
osılayşa Böylece, şöylece.
o. 2797
osında Burada.
o. 90, 1356, 1358, 2126, 2716,
6044, 664, 666, 7830
o.+ ğı 1076, 9011
o.+ ydı 7267
osınday Böyle, bunun gibi, onun gibi.
o. 913, 1187, 1751, 1889, 3035,
3251, 3458, 6171, 4456 6933, 8198, 8202,
8556, 9202, 9274, 9294
o.+ ak 4017
o. + da 7438
o.+ dan 2863

osınıs Teklif, öneri.

o.+ ı 4208

osınşa Bu kadar.

o. 71, 1329, 326, 4988, 5162,
6363, 7167, 8604, 8606, 8906, 975

osınşama Bu kadarlık, bu derecede.

o. 1249, 5209

oşak Ocak, ateş yakılan yer.

o.+ ına 6590

o.+ ka 6583

ot Ateş.

o. 142, 26, 1732, 1744, 1841,
2344, 2529, 2584, 2585, 2589, 2592, 2595,
2605, 2623, 2628, 2636, 2639, 2727, 3494,
3862, 4583, 4879, 4903, 4917, 4924, 4974,
4977, 4985, 5528, 5663, 6346, 6550, 6584,
6600, 6604, 6609, 6612, 6616, 6617, 6622,
6623, 6625, 6626, 6634, 6698, 6716, 6724,
6732, 6763, 6772, 6780, 6782, 6783, 6785,
6786, 6805, 6847, 6862, 6865, 6870, 6871,
6874, 6877, 6878, 6891, 6899, 6902, 6904,
6908, 6909, 6912, 6924, 7913, 980

o.+ ı 1803, 2670, 2720, 3064,
3129, 3473, 6861, 6872, 6898, 6916, 6921,
7591

o.+ ın 6597

o.+ ına 8810

o.+ ingdi 2436, 8828

o.+ ka 227, 1828, 2602, 2629,
3128, 3892, 3932, 4935, 5358, 6406, 6772,
6876, 7168, 8141, 8244, 8832

o.+ pen 6890

o.+ tan 1803, 2343, 2350, 2528,
6378, 8142, 8148

o.+ tar 6751

o.+ tardan 6802

o.+ tarı 8501

o.+ tay 1248, 5762, 6390, 8458

o.+ tı 2724, 2734, 3868, 6590,
6605, 6606, 6629, 6631, 6633, 6757, 6781,
6798

o.+ tıng 6734, 6889

otav Evlenen kimsenin baba evinden
ayrılıp kurduğu yuva, yeni çiftin müstakil
çadırı.

o. 2412

otbası Aile, ocak.

o. 5658

o.+ nda

otin Odun.

o.+ nan 1447

otır- 1. Oturmak; yerleşmek, yaşamak.

o. 1537, 1935, 8407, 8408, 8413,
3145, 3543, 4000, 4002, 4003, 5010, 5473,
5595, 6098, 8571

o.- atın 2936, 2943, 2983, 6491

o.- dı 1794, 1906, 2615, 3293,
5236, 7727, 8036, 8426, 8772, 8896

o.- dıng 5051

o.- ğan 980, 1908, 2950, 2953,
4163, 4169, 4765, 5048, 5061, 6156, 7008,
7255, 8085

o.- ğanda 4564, 4905, 7295

o.- ğandar 4177, 5025, 5027, 5049,
5085, 7001, 8032, 8118, 8599

o.- ğanday 1436

o.- ıp 1683, 2271, 2508, 3498,
4285, 4337, 4623, 5241, 6229, 7777, 7794,
8232, 8277, 8346

o.- madı 8975

o.- maptı 26

o.- mız 1133

otra ber- Oturuvermek.

o.- a 8189

2. Asıl fiile-p;-a/-e;-y veya-ğalı/-
geli;-kalı/-keli ekleriyle bağlanarak
şimdiki zaman ile akın gelecek zaman
kipini oluşturur. Kimi durumlarda da
hareketin aralıksız ve devamlı bir şekilde”
veya “aralıklı ve uzun uzadıya” meydana
geldiğini anlatır.

o. 1180, 1542, 1932, 1986, 2912,
2928, 3495, 3496, 3579, 5008, 2030, 3475,
3477, 3729, 3771, 3814, 4055, 4286, 4380,
4562, 4755, 4936, 5015, 5097, 5291, 6631,
6644, 6906, 7352, 7725, 7901, 8619

o.- dı 1171, 1198, 1910, 2055,
2063, 2156, 2320, 3544, 3560, 4379, 5064,
6474, 6943, 6949, 7189, 7912, 7994, 7996,
8636

o.- ıptı 2944, 3541

o.- ğan 2346, 5021, 5034, 7502,
9135

o.- ğanda 913, 5523, 8732

o.- ğanı 2162

o.- ıp 1847, 6089, 6893

o.- mın 494

o.- mız 4147, 6168

o.- sam 3067

o.- sınıĝ 3481, 5303, 5970, 8827

otırĝız- Oturtmak.

o.- dı 1835, 8344

o.- ıp 1837, 4867

otırıs Oturma, oturuş.

o.- ta 997

o.- tı 6486, 8190

oturuĝ Oturma; yerleşme, yaşama.

o.+ dan 5242

o.+ ğa 947, 1635, 1834, 3127,
3146, 4132

o.+ ın 8573

otız Otuz.

o. 16, 4402, 487, 569, 8300, 9309

otsız Odsuz, ateşsiz.

o. 6866

oy 1. Düşünce, fikir, tasarı.

o. 1044, 2320, 3250, 4178, 4613,
6400, 6816, 7365, 7653, 7810, 8191, 8659,
8782

o.+ da 591, 1192, 3654, 5951

o.+ daĝıday 6519, 7379

o.+ dan 4982, 6482, 6901, 7807

o.+ dı 3389, 4205, 8373

o.+ dıng 2328

o.+ ğa 1147, 1191, 1198, 1272,
1278, 1742, 2321, 2466, 2974, 3102, 3948,
3970, 5034, 5058, 5877, 6174, 6508, 6562,
8327, 8369, 8625, 8954

o.+ ı 4198, 4202, 4204, 7539,
8195, 8220

o.+ ım 1156

o.+ ıma 2436, 2510

o.+ imen 6274

o.+ ımş 56

o.+ ına 6892

o.+ ında 6993

o.+ ındaĝı 7377, 7816

o.+ larına 3812, 3813

o.+ men 2774

2. Çukur, rakımı düşük arazi, ova.

o.+ ğa 332,

o.+ lardı 9055

oyan- Uyanmak, bilinçlenmek, kendine
gelmek.

o.- bas 1816

o.- basa 5455

o.- ğanda 4660

o.- ıp 5453, 6897, 7788, 8686

o.- ıptı 8683

o.- sa 6887

oyap Yöntem, metot; çare.

o.+ ın 4336

oyabın tap- Yöntemini, çaresini bulmak.

oybay Eyvah, aman Allah'ım!

o. 2835, 4369, 4759, 5953, 6792, 7630, 8123, 8126

o.+ in 5954

oybayla- Çıgılık atmak, bağırmak feryat figan etmek.

o.- dı 2877

o.- p 4478, 6593, 7629

oydan-kırdan Her taraftan, oradan buradan.

o. 9050

oyıl- Oyulmak, aşınmak.

o.- ıp 4233

oyın Eğlence, oyun, şaka.

o. 1866, 1891, 2077, 3690, 4154, 4866, 647, 7350, 7367

o.+ a 2949

o.+ dağı 3570

o.+ dar 3803

o.+ men 3211, 903

oyın-külki Şaka, eğlence.

o. 646, 8170

oyın-savık Oyun, eğlence.

o. 3290

oyınşık Oyuncak, basit, kolay.

o. 3689

oyla- Düşünmek, muhakeme etmek, üzölmek, tasalanmak.

o. 5542, 8957

o.- dı 1151, 1155, 1307, 1792, 1911, 3197, 3357, 3608, 365, 4205, 4805, 4847, 4905, 5249, 5252, 5446, 5578, 5590, 6217, 6505, 6517, 6573, 6821, 7001, 7472, 7692, 8125, 9162

o.- ğan 6048

o.- ğanı 6895, 8979

o.- madı 650

o.- mağan 1308

o.- p 93, 1159, 1272, 1909, 1927, 3135, 5068, 5617, 5729, 817, 821, 8285, 8782, 8953

o.- ptı 9260

o.- r 3855, 8311

o.- sak 6080

o.- sang 8951

oylan- Düşünüp taşınmak, tasalanmak.

o.- ıp 4282, 4349

oylav Düşünce, düşünme.

o.+ inşa 2977

oylay-oylay Düşüne düşünce.

o. 1148

oyna- Oynamak, eğlenmek; şaka yapmak, şakalaşmak.

o.- dı 8653

o.- ğan 5904, 6890

o.- ğanı 3686, 647

o.- madık 3844
o.- madım 3852
o.- r 67
o.- p 2346, 2512, 2513, 2944,
3126, 3208, 3228, 3821, 3837, 3976, 4080,
4472, 5908, 5946, 7230, 8094, 8636, 8905
o.- yın 3117
o.- ytuğın 6026
oynap-kül- Gülüp eğlenmek, gönül
eğlendirmek.
o.- ip 668
oynat- Oynatmak, hareket ettirmek.
o.- ayın 3748
o.- ıp 3774, 3817
o.- ipti 3753
oynatu Oynatma, hareket ettirme.
o.+ men 3771
oynatu Oynatıcı.
o. 3750
oynav Oyun, eğlence; şaka, şakalaşma.
o.+ ına 3154
oyran Far. Tahribat, yıkım, katliam ve
yağma.
o. 4440, 5610
oyranda- Harap etmek, yerle bir etmek, taş
üstünde taş, gövde üstünde baş
bırakmamak.
o.- p 4487
oy-sana Akıl,engin bilgi.

o.+ m 1484
oz- İlerlemek, geçmek.
o.- a 30
o.- bak 8359
o.- dı 646, 7797, 7800, 7802, 848
o.- ğan 7060
o.- ıp 7793
ozat Üstün, başarılı.
o. 2156
-Ö-
öbis- Sevişmek, öpüşmek.
ö.- ip 4090
ö.- ipti 3500
ö.- ti 3285, 8575
ögiz Öküz.
ö. 3851
ökil Ar. Vekil, temsilci.
ö. 1178, 3097
ökimet Ar. Yönetici, idareci.
ö.+ ter 2803
ökin- Pişman olmak, nedamet duymak.
ö.- di 2907, 3230, 3759, 4342,
4470, 7173
ö.- genmen 2697, 5672, 6823
ö.- ip 2001, 2916, 3445, 3465,
7515
ö.- ipti 5368
ökinüv Pişmanlık, nedamet.
ö.+ men 1310

ökinis- Pişman olmak.

ö.- ti 1996

ökiniş Pişmanlık, nedamet.

ö.+ ke 2650

ö.+ te 4202

ökinişti Pişmanlık veren, bezdiren,
teessüfe değer, üzücü.

ö. 6716

ökint- Pişman etmek.

ö.- pesin 3436

ökpe 1. Akciğer.

ö. 2388

ö.+ m 8900

2. Öfke, kızgınlık, kırgınlık.

ö. 2429, 5633

ö.+ si 4348, 4952, 6094

ökpesi öş- Soluk soluğa kalmak.

ökpele- Kızmak, öfkelenmek, kırılmak,
somurtmak.

ö.- di 4294

ö.- p 4764

öl- Ölmek, vefat etmek.

ö.- di 6920

ö.- dik 8029, 8135

ö.- dim 2184, 4418, 4657, 4662,
4698

ö.- ding 5733, 1937, 2828

ö.- e 1095, 4952, 4955, 6515

ö.- edi 236, 2887, 4520, 5777

ö.- em 4, 2028, 4613

ö.- emin 3080, 3088

ö.- er 3192, 3195

ö.- erine 4788

ö.- ermin 3216

ö.- esing 5376, 6548, 1830

ö.- etindey 9001

ö.- gen 1464, 2186, 2913, 3639,
3875, 3945, 3949, 5213, 5235, 5682, 7108,
9264

ö.- gende 2828, 9183

ö.- geni 3936

ö.- genimdi 4760

ö.- genine 6922

ö.- geninşe 9135

ö.- gening 5734

ö.- gennen 2903, 9210, 9212

ö.- igimdi 9204

ö.- imine 2939

ö.- ip 1498, 1501, 4344, 5459,
5693, 6860, 6868, 8156, 8826, 8953

ö.- medim 3486, 5733

ö.- megen 3582, 5060

ö.- megendey 7719

ö.- megeni 5936

ö.- megenim 1844

ö.- mek 5844

ö.- mese 2030, 2056, 4347, 578

ö.- mey 2292, 4655, 5734

ö.- meydi 8751

ö.- se 1212, 9287

ö.- sem 1529

ö.- sin 1078

öleng Şiir, şarkı.

ö. 1, 4866, 9109, 956

ö.+ i 10

öli Ölü.

ö. 9129

ölik Ceset, naaş, leş, beceriksiz.

ö. 1672

ö.+ terdi 3636, 3943

ö.+ terding 8723

ö.+ ti 9214

ölim Ölüm, vefat, ecel.

ö. 2188, 3715, 4635, 5214, 5536,
5572, 5697, 5703, 9125, 9167, 9296

ö.+ de 7593

ö.+ di 5714, 9163

ö.+ ge 2444, 3130, 4759, 7428,
8473, 8914

ö.+ i 3381

ö.+ ine 4347

ö.+ inen 6464

ö.+ ining 9120

ö.+ nen 1912, 4656, 9298

ö.+ ning 5582

ölke Moğ. Civar, yöre, etraf.

ö.+ sin 1294

ölşe- Ölçmek, tartmak, ölçüp biçmek,
ölçüp tartmak.

ö.- p 1680, 2728, 3454, 3646, 423,
7677, 81, 9184

ö.- pti 8641

ö.- seng 7743

ölşestir- Karşılaştırmak, dengelemek,
eşitlemek.

ö.- ip 5811

ölşet- Tarttırmak, ölçtürmek, hesaplatmak.

ö.- ti 4154

öltir- Öldürmek.

ö. 312, 319, 1785, 1812, 3376,
3842, 6357

ö.- di 3048, 7597

ö.- edi 6020

ö.- gem 5487

ö.- gen 5687, 7598

ö.- ip 2660, 4310, 5448, 5751

ö.- ipti 5435

ö.- mek 7480

ö.- se 3762, 8741, 8961

ö.- sek 3381

ö.- seng 5684

öltirt- Öldürtmek, katlettirtmek.

ö.- emiz 5503

ö.- pey 5683

ö.- ting 5727

öltirüv Öldürme.

ö.+ ge 321, 8264

ö.+ in 5445

ölüv Ölme, vefat etme.

ö.+ ge 4657, 4804

ömür Ar. Ömür, yaşam, hayat.

ö. 1792, 2539, 2550, 2790, 365,
4144, 4792, 5424, 6135, 6728, 7000, 7631,
9159

ö.+ de 3327, 3884, 5080

ö.+ den 2310

ö.+ di 3321, 789

ö.+ dīng 6, 1024, 1325, 2246, 6460

ö.+ ge 4648, 7755, 81, 8135

ö.+ in 9100

ö.+ inş 1271

ö.+ şe 5428

ömürbayan Özgeçmiş, biyografi

ö. 9124

ön boyı Bütün vücudu.

ö. 4560

ö. +na 6845

öndirşek Boğaz.

ö.+ ten 4503

öne-ñıla Far. Hiç çare yok.

ö. 6510

öner Far. Hünere, maharet.

ö. 102, 110, 1213, 2539, 267, 279,
3103, 3429, 3651, 3658, 4162, 567, 5702,

6434, 693, 7051, 7059, 775, 8043, 95, 971,
974, 99

ö.+ den 1234

ö.+ di 1142, 1149, 208, 4161, 6928

ö.+ dīng 495, 5237, 534

ö.+ ge 6131

ö.+ i 485, 487, 5170, 569, 773,
8328

ö.+ imdi 207

ö.+ imen 324, 777

ö.+ in 1592, 3994, 4766, 5069

ö.+ inīng 1630

ö.+ inğ 5302

ö.+ inğning 5141

ö.+ ler 1146

ö.+ men 353, 8173

ö.+ menen 3787

önerli Hünere, becerikli.

ö. 486

önerpaz Far. Sanatkâr.

ö. 6169

ö.+ ı 7613

önersiz Hünersiz, beceriksiz.

ö. 5182

öng 1. Yüz, sima, çehre, bet.

ö. 6260

ö.+ ge 5192

2. İnsanın uyanık hâli.

ö. 7002

ö.+ de 6452
ö.+ degi 993
ö.+ i 994
ö.+ im 1154, 1437
ö.+ ining 1266
öngkey Hep, tamamen, hepsi.

ö. 3163, 846, 8652

öngmen Göğüsün üst kısmı.

ö.+ di 1248

ö.+ imnen 1842

öp- Öpmek, sevmek.

ö.- ermin 3214

ö.- ti 5917, 6736, 7372

ör Yokuş, yamaç, bayır.

ö.+ ge 7807

ör- Hep birden, topluca hareket etmek.

ö.- e 8008

ö.- ip 5338

örbiy- Çoğalmak, üremek, ilerlemek, gelişmek.

ö. 8185

öre Dört bir yan.

ö.+ sine 9179

örık Kayısı.

ö. 7701, 7819, 8638

örimdey Çok genç, toy, körpe.

ö. 1601

örnek Nakış, işleme, süs, bezek.

ö. 1332, 8858

ö.+ inen 6

örşit- Tesirini artırmak, güçlü hâle getirmek.

ö.- ken 2734

ört Yangın.

ö. 2842, 4876, 5398, 5400, 8779, 8823

ö.+ i 4975

ö.+ ingdi 8824

ö.+ ten 8226

ö. + tey8743

ö.+ ting 6718

örte- Yakmak, tutuşturmak; büyük bir acı sebebiyle çok üzülme.

ö.- p 1105, 1841, 2690, 3216, 3473, 3494, 3892, 7914

örten- Yanmak, tutuşmak.

ö.- di 3932

ö.- er 2726

ö.- ermiz 8509

ö.- esing 8832

ö.- gen 2306, 8141

örtenüv Yanma, tutuşma.

ö.+ men 1761

ös Gökyüzü.

ö.+ ke 8929

ös- Büyümek, uzamak, olgunlaşmak, yükselmek, artmak.

ö.- ip 1039, 299, 302, 8307
ö.- ken 3241, 476, 477, 5426, 5931, 8763
ö.- kendeyin 6987
ö.- tim 3665, 1743
ösek Gıybet, dedikodu, fitne fesat.
ö. 8919
ösir- Büyütmek, yetiştirmek.
ö.- gen 2116
östi- Böyle yapmak, böyle etmek.
ö.- p 3235
öş Öç, intikam; istek, arzu, heves.
ö. 2154, 3699
ö.+ in 6478
öş- Sönmek, kaybolmak, yok olmak.
ö.- ip 4477, 4952, 6094
ö.- ti 4348
öşigüv Kin, kinlenme, kin tutma, düşman olma.
ö.+ de 5264
öşir- Söndürmek; yok etmek, silmek.
ö. 3376
ö.- dim 5487
ö.- gendey 6718
ö.- ingiz 6698
öşiril- Yok edilmek, silinmek.
ö.- di 4900
öştes- Düşman olmak, kin tutmak, kin gütmek, kinlenmek.

ö.- kenne 3699
öt- 1. Geçmek; ilerlemek.
ö.- e 8199
ö.- edi 9103
ö.- er 6665
ö.- ermin 6460
ö.- ip 1134, 1248, 1689, 2277, 2930, 2933, 3283, 3866, 5129, 5629, 6149, 6295, 6665, 6940, 7671, 7744, 814, 8683
ö.- ipti 3625
ö.- ken 3494, 3867, 4870, 5630, 5933,
ö.- kende 7421
ö.- kendey 3566
ö.- kendi 6710
ö.- keni 8647
ö.+ kenin 7297
ö.- keninde 6458
ö.- kenine 7173
ö.- pegen 330
ö.- pek 2310
ö.- pesin 365
ö.- pey 3780
ö.- ti 1670, 1686, 1725, 2143, 2208, 2697, 3469, 3470, 3622, 4074, 4714, 5047, 731, 8648, 9159, 9306
ö.- ting 4792
2. Ölmek, dünyadan göçmek.
ö.- erin 9160

ö.- etinin 217
ö.- ken 9118
ö.- tim 4972
öt Öd.
ö.+ i 4216
öte Pek, çok, gayet.
ö. 234, 7271, 7296
öte- Ödemek, yerine getirmek.
ö.- di 4144
ö.- meseng 5798
ö.- sengiz 6535
ötel- Ödenmek, yerine getirilmek.
ö.- di 6104
ö.- gendey 6982
ötev Ödeme, yerine getirme.
ö. 2647
ötin- İstemek, rica etmek, istirham etmek.
ö.- di 1114, 1981, 3229, 4094,
5515, 7930, 8844
ö.- em 496
ö.- emiz 7947
ö.- ip 2505, 2657, 4690, 526, 6733,
7088, 7534
ö.- ipti 6933
ö.- se 2684
ötiniş Arzu, istek, rica.
ö. 1187, 1199, 2067, 2437, 2472,
5027, 5857, 6088, 6526, 6928, 762, 7984,

8022, 8042, 8074, 8172, 8667, 8728, 8733,
8784

ö.+ i 1139

ö.+ im 3057, 6529

ö.+ in 4079

ö.+ ke 6582

ö.+ pen 2278

ö.+ ti 6535, 8740

ötinişti Rica eden, istekte bulunan.

ö. 6713

ötinüv İsteme, rica etme, rica.

ö.+ i 6721

ötirik Yalan, aldatma, uydurma.

ö. 1212, 3014, 3226, 5146, 557,
5990

ötkel Geçit, geçiş.

ö. 1024

ö.+ inde 6460

ötkelsiz Geçitsiz, geçidi olmayan, geçit
vermez, sarp.

ö. 1807

ötken Geçmiş, geçmişteki.

ö. 229, 765, 4159, 5462, 5481,
6505, 6699, 8927

ötker- Belli bir işi yapmak, yerine
getirmek; yaşamak, başından geçmek.

ö.- megen 8724

ötkir 1. Keskin, sivri.

ö. 450, 586, 1248, 1803, 2044,
2366, 2379, 4405, 4465, 6378

2. Cesur, girişken, sokulgan.

ö. 478

ötkirlik Keskinlik, sivrilik.

ö.+ i 8115

ö.+ in 7676

ötkiz- Geçirmek.

ö.- bey 2145

ö.- di 1895, 8930

ö.- dim 8729

ö.- gen 8803

ö.- ip 2093, 4155

ö.- ipti 8158

ö.- sek 789

ötkizüv Geçirme.

ö. 75

öytkeni Çünkü, zira.

ö. 5511, 5545, 6838, 7027

öz Kendi, öz.

ö. 1021, 13, 184, 1906, 1908,
2075, 2129, 2265, 2784, 3024, 3460, 3763,
3852, 3863, 3927, 4029, 4115, 4423, 491,
5032, 5096, 5200, 5275, 532, 56, 5687,
5712, 5819, 605, 606, 6204, 6243, 6298,
6321, 6375, 6709, 6723, 7180, 7608, 7974,
8068, 8304, 8330, 8698, 8812, 8904, 9166,
9167

ö.+ deri 257, 289, 7199, 7410

ö.+ derine 3022, 491

ö.+ derining 2755

ö.+ derinşe 6927, 7064, 8038,
8673

ö.+ deringning 8763

ö.+ i 2639, 3168, 1323, 1328,
1415, 144, 1538, 1601, 1649, 1673, 206,
2591, 2603, 2627, 2875, 3123, 3200, 3249,
3749, /3814, 3863, 3865, 4195, 4242,
4293, 4295, 4305, 4378, 4439, 4685, 4763,
4767, 5153, 5257, 5269, 5552, 572, 6203,
6213, 6240, 6257, 6471, 6677, 6771, 6787,
6801, 6948, 7104, 7257, 7538, 7718, 7758,
8247, 8250, 8600, 8700, 8783, 8810, 8816,
9061, 9062, 9212, 9290

ö.+ im 2781, 3098, 4211, 4441,
4802, 5447, 6309, 6542, 6567, 6783, 8778

ö.+ imde 1584, 4635

ö.+ imdi 3593, 4903, 614

ö.+ ime 5730, 7509

ö.+ imen 7831

ö.+ imiz 195, 6168, 7838

ö.+ imizdi 195

ö.+ imizding 6121, 6166

ö.+ imizge 7112

ö.+ immen 5143

ö.+ immenen 3703

ö.+ imning 1548, 1929

ö.+ imşe 8627

ö.+ in 560, 1211, 1280, 1778,
1908, 2500, 2742, 2859, 4153, 4193, 4395,

4423, 4459, 4581, 4585, 4612, 5283, 5340,
5437, 572, 6278, 7720, 8237, 8367, 9257

ö.+ inde 3210

ö.+ indey 7488

ö.+ ine 1635, 3123, 4126, 4295,
5148, 5149, 5166, 5257, 5269, 5712, 5960,
598, 6492, 653, 749, 8306, 9105, 9184

ö.+ inen 1449, 3549, 5616, 9167

ö.+ ining 1428, 1434, 1454, 1985,
2107, 2333, 3050, 3407, 4754, 4825, 5004,
5013, 5422, 5436, 5516, 5657, 5842, 5927,
5931, 597, 6274, 6317, 7475, 7856, 8077,
8153, 8164, 9124

ö.+ ing 1539, 1553, 1565, 2286,
2381, 2437, 2456, 2868, 3713, 4240, 4243,
4491, 4995, 5183, 5384, 5388, 5733, 5830,
5989, 6540, 6568, 6812, 7549, 8824, 8826,
8828

ö.+ ingde 6447, 8829

ö.+ ingdey 1541, 5179, 9085

ö.+ ingdi 4995, 7168

ö.+ ingdiki 7743

ö.+ inge 2434, 6120, 7132

ö.+ ingiz 2771, 841, 7164, 8918,
8924

ö.+ ingizben 8853

ö.+ ingizden 588, 8858, 6530

ö.+ ingizdey 1860

ö.+ ingizge 5808, 5873, 8865

ö.+ ingmen 3710

ö.+ ingnen 1581, 1790

ö.+ ingning 5374, 5394

ö.+ ingşe 5426

özdi-özi Kendi aralarında, karşılıklı.

ö. 8674, 8747

özdi-özinşe Kendi kendine, tek başına.

ö. 6923

özen Irmak, nehir.

ö. 7604

ö.+ in 8107

ö.+ inde 1024

ö.+ ine 1035

özger- Değişmek, farklılaşmak,
başkalaşmak; yer değiştirmek.

ö. 3028

ö.- er 3974

ö.- gen 1049, 300

ö.- genge 5188

ö.- megen 8192

ö.- mesten 7250

ö.- mey 7030

özgerüv Değişme, farklılaşma,
başkalaşma.

ö.+ i 1326

özin-özi Kendi kendini, birbirini.

ö. 3133, 3368, 7077

özinşe Kendi kendine, gücü yettiğince.

ö. 119, 2891, 2977, 358, 9058,
4870, 6892, 7048, 8927, 963

öziŋge-öziŋ Kendi kendine,
kendiliğinden.

ö. 7164

öz-özinen Kendi kendisine, kendiliğinden.

ö. 3142

-P-

pa Soru eki, mı (mi,mu, mü).

p. 2456, 2849, 3014, 3884, 4320,
4678, 468, 5552, 557, 7037, 7824, 7825,
9300

padiša *Far.* Padişah.

p. 2157, 2237, 3045, 3299, 3673,
4081, 4289, 4291, 4679, 4687, 4763, 4869,
4978, 501, 5013, 5031, 513, 5477, 5821,
595, 6214, 6253, 6341, 6441, 6761

p.+ dan 2309

p.+ ğa 2070, 2793, 3261, 3377,
3557, 3571, 3648, 4771, 5885, 601, 6071,
6245, 753

p.+ lar 3959

p.+ nı 3611, 5713, 681

p.+ niŋ 1675, 3268, 3569, 3589,
3599, 3810, 5007, 5595, 6107

p.+ sı 2217, 2249, 2572, 3832,
553, 6031, 7083, 7093, 751, 8351

p.+ siŋ 3425

padişah *Far.* Padişah.

p. 3419, 4563, 5495, 5853, 6039,
6409, 6820

p.+ ım 4681

p.+ lar 3670

p.+ tiŋ 8512

padişalık Padişahlık.

p. 7251, 8414

pağan *Far.* Çok, durmadan konuşmak;
bağrıışmak; hasret çekmek.

p. 5040

pağpur *Far.* Değerli çini.

p. 8586

paķır *Ar.* Fakir, garip, biçare, yoksul,
zavallı.

p. 2819, 4151, 5075, 5153, 6239,
6263, 6307, 7121, 7688

p.+ iŋ 4161

p.+ iŋa 5038

palav *Far.* Pilav.

p.+ lar 8180

palestin Filistin.

p.+ niŋ 1301

paluṽan *Far.* Pehlivan, güreşçi.

p. 1714, 4013

p.+ dar 8404, 8568

p.+ darı 8412

p.+ ım 6762

p.+ ın 184

pana *Far.* 1. Barınak, sığınmak, kulübe.

p.+ sında 3032

p.+ sın 5364

p.+ sına 5656

2. Dayanak, destek.

p.+ sınıḡ 1478

para *Far.* Parça, bölüm.

p.+ sı 6843

paraḡ *Ar.* Varak, sayfa, sahife.

p. 47, 57

paraḡot *Rus.* Buharlı gemi.

p.+ ı 1806

p.+ tıḡ 1809

para-par *Far.* Eşit, denk.

p. 7911

parasat *Ar.* Feraset, sağduyu, ileri görüşlülük.

p.+ m 1966

parasattı *Far.* Ferasetli, anlayışlı, bilinçli, ileri görüşlü.

p. 8376

p.+ m 2092

paraşıl *Rüşvetçi, yiyici.*

p. 2938

parız *Ar.* Şart, farz.

p. 5814

pariyad *Far.* Feryat etmek, derdini dökmek.

p. 2880, 8127

parsı *Fars, İran halkı, Acem, Farsisi.*

p. 87, 740

p.+ nıḡ 7885

pasıḡ *Ar.* Cahil, ahmak, geri kafalı, kötü niyetli.

p. 1085

paş *Far.* Açık, belli, belirgin.

p. 1917, 3380, 4271, 4364, 4387, 8941

paşsa *Far.* Padişah, şah, hükümdar.

p. 1415, 1900, 1911, 2106, 2107, 2115, 2135, 2159, 2166, 2192, 2214, 2459, 2516, 2703, 2754, 2813, 2841, 2849, 2850, 2897, 2907, 2909, 3107, 3243, 3269, 3373, 3445, 3515, 3517, 3544, 3567, 3581, 3585, 3701, 3724, 3726, 3767, 3793, 3871, 3883, 3898, 3912, 3922, 3953, 4003, 4123, 4127, 4137, 4141, 4156, 4163, 4182, 4189, 4269, 4365, 4381, 4385, 441, 4573, 4769, 4773, 4829, 4929, 493, 4951, 4973, 4981, 5001, 5028, 5033, 5053, 506, 5130, 5132, 5179, 5501, 5525, 5549, 555, 5599, 5609, 5665, 571, 5841, 5855, 5871, 5875, 6015, 6019, 6048, 6053, 6085, 6093, 6147, 6164, 6170, 6189, 6195, 6209, 6235, 6237, 6243, 6249, 6313, 6333, 6377, 6386, 6404, 6455, 6457, 6513, 6635, 6638, 6647, 6662, 6665, 6675, 6677, 6708, 6733, 6743, 6759, 6784, 6787, 699, 7039, 705, 7055, 7111, 7163, 7245, 7871, 7938, 7947, 7954, 7972, 8033, 8236, 8262, 8272, 8324, 8340, 8358, 8407, 841, 8419, 8468, 8634, 8691, 8898, 9058

p.+ da 2273

p.+ dan 2258, 2940, 3031, 4211, 5467, 5614, 5923, 6072

p.+ ğa 1403, 1407, 2127, 2154, 2170, 2355, 2553, 2713, 2941, 3263, 3273, 3641, 3919, 4135, 4186, 5025, 507, 5165, 5497, 5540, 5581, 5588, 5591, 5605, 5746, 6016, 6206, 6241, 6384, 6402, 6433, 6477,

6506, 6512, 6628, 6642, 6649, 6707, 6729,
6818, 7101, 7191, 7937, 8245, 8260, 8421,
8439, 8670

p.+ lar 3763, 4755, 5192, 6247

p.+ larding 4108

p.+ larğa 5862, 5868, 6223

p.+ ların 8800

p.+ m 8730

p.+ mın 3428

p.+ mız 5045, 5797

p.+ mızdı 6637

p.+ mızding 1303

p.+ nı 2155, 2812, 3605, 3815,
4731, 4867, 5382, 6167, 6416, 6418, 6786,
8612

p.+ ning 515, 1391, 1967, 2099,
2129, 2146, 2150, 2265, 2340, 2702, 2882,
3009, 3343, 4131, 428, 4439, 456, 457,
4691, 5022, 5471, 5583, 5755, 5794, 5979,
5981, 5991, 6007, 6011, 6152, 6160, 6163,
6165, 6175, 6220, 6321, 6433, 6461, 6472,
6473, 6721, 6738, 6953, 7057, 7081, 749,
873, 9123

p.+ ngız 4863, 4881

p.+ ngızğa 3827, 3859, 4966

p.+ ngmenen 5383

p.+ sı 145, 181, 1363, 2215, 2599,
2616, 2631, 309, 3390, 3917, 3979, 433,
4437, 5017, 5087, 5163, 5322, 5618, 5661,
6095, 6179, 6629, 6962, 7041, 705, 7105,
7115, 7212, 8348, 8413, 8788

p.+ simen 7066

p.+ sımın 5307

p.+ sım 2176, 6187

p.+ sina 2201, 2532, 2555, 3340,
4116, 5321, 5669, 5717, 6178, 6985, 7193,
8454, 8795

p.+ sının 8784

p.+ sınday 6451

p.+ sınıng 1319, 1669, 2196, 2357,
308, 4317, 5104, 6726, 696, 7065, 7084,
7336, 754

patşalık Padişahlık, Çarlık, şahlık,
hükümdarlık.

p. 150, 4902, 6221, 708, 7131,
8254, 8397

p.+ ım 1548

p.+ ing 3681, 3689, 9064

p.+ ka 594, 7202

p.+ tan 3957

p.+ tıng 3202, 8960

patşe bk. patşa

p.+ ke 5311

pay Pay, hisse.

p.+ ı 7204

payda Ar. Fayda, kâr, kazanç; yardım.

p. 13, 372, 435, 1631, 1342, 1629,
3262, 3443, 3654, 4719, 4899, 4911, 5574,
5951, 6344, 7118, 8050, 8318, 8360, 9231

p.+ ngdı 7835

p.+ sı 4813

p.+ sım 6912

paydalan- Faydalanmak, yararlanmak, istifade etmek.

p.- ip 2604

paygambar *Far.* Peygamber.

p. 4343, 555

p.+ dan 4255

p.+ day 1080

p.+ ı 2222

payım *Ar.* Derin düşünce, anlam, kavram.

p. 4850, 9113

p.+dı 56

payımda- Derin düşünmek, anlamak, kavramak.

p.- dı 972

payımdı Akliselim, sağ duyulu, ağırbaşlı.

p. 8593

payman *Far.* Anlaşma, şart; uzlaşma.

p. 1222

paytaķ *Far.* Başkent, meydan.

p. 6628

p.+ ıma 6770

p.+ ın 4029

p.+ ına 4131, 5471, 5583, 5587, 5794, 6179

p.+ ınıḡ 8254

p.+ ınıḡ 5755, 6953

p.+ ķa 8166

p.+ ta 7194

p.+ taḡı 6639, 6704

p.+ tınıḡ 2255, 8414

paytaķıt *Far.* Başkent, meydan.

p. 3994, 4019, 8418

p.+ ı 7251

pāk *Far.* Pak, kusursuz, temiz.

p.+ pin 858

pālen *Ar.* Falan.

p. 3723, 6748, 6764, 6797, 6810, 7138, 7954

pān *Ar.* Ders.

p.+ ge 9155

p.+ nen 9153

pāraşuv Uçma, havalanma.

p.+ da 7711

pārelen- Parçalanmak.

p.- gen 4307

pāriydon İranlıların efsanevi hükümdarı, Feridun.

p. 8415

pārmen *Far.* Ferman, emir; güç, kuvvet.

p. 5502

p.+ de 5332

p.+ inşe 2655

pāsten- Hayıflanmak, üzölmek.

p.- ip 8325

pāşin *Far.* İnce kumaş.

p. 7293

pāt *Far.* Hız, şiddet, güç-kuvvet.

p.+ imenen 1264

päter *Rus.* Daire, apartman dairesi.

p.+ ine 5962

pätsağarla- Terbiyesizlik etmek.

p.- p 2824

päyik *Far.* Elçi, haberci, arabulucu.

p. 5900

pe Soru eki, mı (mi,mu, mü)

p. 1246, 1401, 3014, 3433, 3639,
3764, 4998, 5157, 5207, 557, 6646, 7002,
8916

pen İle, ve.

p. 1039, 1103, 1380, 1411, 142,
1878, 2078, 2213, 237, 2626, 270, 2914,
2968, 3046, 3169, 3377, 3910, 3995, 5064,
5504, 5808, 60, 6570, 6716, 6990, 7186,
7218, 7854, 7951, 7991, 8004, 859, 8769,
8919, 9002

pende *Far.* İnsan, kul, garip, âciz.

p. 1284, 1296, 1297, 1359, 1561,
156, 5340

p.+ ler 1302

p.+ ning 6528

p.+ si 538

p.+ simin 5353

p.+ sindey 3468

pendelik Zaaf, irade zayıflığı, beşerî
kusur.

p.+ ten 1422

penen İle, ve.

p. 1971, 3310, 3605, 3611, 3690,
5467, 601, 9131

perde *Far.* Perde; peçe, nikap.

p. 6975, 7010, 8046, 8050

p.+ den 7010

p.+ ni 1703

p.+ ning 3032, 8048

peri *Far.* Peri.

p. 147, 166, 173, 1859, 1992,
2287, 9029

p.+ dey 4502

p.+ ge 157

p.+ mising 1853

p.+ sing 3183

perişte *Far.* Melek.

p.+ dey 2289, 8253

peş *Rus.* Soba, ocak, fırın.

p. 2669, 8067

p.+ ke 6550

peşet *Rus.* Mühür.

p.+ ti 3292

peyil *Ar.* Niyet, düşünce.

p.+ i 3035, 7682

p.+ inde 5083

peyiş *Far.* Cennet.

p.+ tegi 7037

pıraba *Rus.* Hukuk, hak.

p.+ sı 6072

pısıq Becerikli, açıkgöz, uyanık, hamarat.

p. 7128

pışak Bıçak.

p.+ pen 370

p.+ tı 2028

pikir Ar. Fikir, düşünce.

p. 2765, 364, 3974, 5224, 6274, 9258

p.+ i 2101

p.+ ining 7678

p.+ men 6688

pikirle- Öğüt, nasihat vermek.

p.- ymin 8627

pil Far. Fil.

p. 2487, 2520, 8001, 8483

p.+ den 167

p.+ dey 4596

p.+ ge 8334, 8477

pilasup Fr. Filozof.

p. 5856

pilen Rus. Esir, tutsak.

p. 1323

pinhan Far. Ayrı olarak, yalnız, tek başına, gizli, saklı.

p. 499

pir Far. Pir.

p.+ i 2395, 4247

p.+ ime 2473

pis- Pişmek, olgunlaşmak, ermek; semirmek, etlenmek.

p.- er 4912

p.- ip 7741, 7754, 7784, 943

p.- se 8927

pisagurıs Pisagor.

p. 137, 144, 148, 149, 169, 204, 205, 212, 216, 1768

pisir- 1. Pişirmek, haşlamak.

p.- ip 7646

p.- ipti 253

2. Bir şeyi ölçüp tartmak, iyice düşünmek.

p.- genim 6108

p.- ip 251

piste Çekirdek.

p. 252, 518, 7046

piş- Biçmek; bir şeyi tasarlamak, plânlamak.

p.- ip 1174, 7192, 7743

pişim Biçim, ölçü (elbise).

p.+ di 8585

pişpan Far. Zavallı, biçare, pişman.

p. 2284

piyan Rus. Sarhoş.

p.+ day 4880

piyaz Far. Soğan.

p. 283

p.+ dıng 225

piygıl Ar. Niyet, fikir, kasıt.

p.+ da 1152

porım *Rus.* Yüz, çehre, şekil, biçim.

p.+ ına 5022

p.+ ında 7250

pul *Far.* Para, akçe.

p. 1216, 2666

p.+ ı 1069, 6102

p.+ imenen 1132

p.+ ıngdı 5958

pursat *Ar.* Fırsat.

p. 3522, 5263

p.+ ta 3037, 5576

puşayman *Far.* Fakirlik, yoksulluk, zavallılık, biçare.

p.+ ı 1310

put *Rus.* 16 kilograma eşit ağırlık ölçüsü.

p.+ tan 6981

püliš *Rus.* Sarmaşık.

p. 3635

-R-

rağat *Ar.* Rahat, huzur, saadet.

r. 2482, 4468, 4896, 5975, 6004, 6013, 6043, 6063, 6086, 6143, 671, 8443, 8684, 9032

r.+ ı 6146, 648

r.+ ım 1833

r.+ ın 6744

r.+ pen 904

r.+ tı 8086

r.+ tıng 4899

rağattan- Rahatlamak, rahata, huzura kavuşmak, ermek.

r.- ıp 1376, 4958, 5945, 5972, 6168

r.- sın 1373

rağım *Ar.* Merhamet, acıma, şefkat, şefaht.

r. 1135, 1186, 1288, 2625, 3693, 3825, 3848, 5044, 5687, 5987, 618, 6311, 6535

r.+ ı 2069, 7427

rağımsız Garazkâr, merhametsiz, acımasız.

r. 4987, 4991, 5538, 8948

rağmet *Ar.* Teşekkür.

r. 1810, 2897, 4178, 5095, 7043, 7393

ras *Far.* Doğru, hakikat, gerçek.

r. 2583, 2621, 3014, 3676, 474, 5049, 557, 7962, 8836, 8838

r.+ ı 5156

r.+ ın 7425

r.+ tan 9141, 9275

rasta- Doğrulamak, teyit etmek, tasdik etmek, ispat etmek.

r.- p 9107

ray *Ar.* Tavır, davranış, niyet.

r.+ ı 5588

rayhan *Ar.* Reyhan, fesleğen.

r. 3630, 935

razı *Ar.* Razi, hoşnut, memnun.

r. 890

râmil *Ar.* Astroloji bilimi, kum ile fal bakma.

r. 2533, 5593

r.+ dîng 2313

r.+ in 5519, 5554, 5602

râsuva *Far. râsuva bol-* Rezil olmak.

r. 2167

renji- Küsmek, incinmek, gücenmek, rencide olmak.

r.- p 2769, 7283, 7690

renjit- Üzmek, rencide etmek, kırmak.

r.- ken 7723

ret *Far. 1.* Kere, defa, kez

r. 14, 371, 453, 645, 890, 1717, 2137, 3431, 3506, 3536, 4553, 5314, 5774, 6574, 9305

2. Uygun zaman, sıra.

r.+ inen 7565

r.+ ten 2155, 3334

riza *Ar.* Rız, memnun.

r. 5086

ruh *Ar.* Ruh, öz, tin; manevî güç, kuvvet, duygu.

r. 4800

r.+ ı 1672, 4477

r.+ ım 5060

ruhsat *Ar.* Müsaade, izin, ruhsat.

r. 1407, 1408, 1834, 2896, 2897, 3488, 3985, 3990, 4187, 4577, 4691, 5423, 8165, 8642, 8644

r.+ tı 6682, 6706, 7621

rüstem Kişi adı.

r. 9140

rüstem dastan Şahnâme'nin baş kahramanı.

r. 8420

-S-

saba- Vurmak, dövmek, cezalandırmak.

s.- p 322, 1289

s.- ydı 4319

saba Kap, bir şeyin hacmi, büyüklüğü.

s.+ sina 699

sabağ *Far.* İbret, örnek, tecrübe, ders.

s. 65, 1593, 3092, 4111, 9042, 9154, 9290

s.+ inan 3886

s.+ tı 32

sabaz *Far.* Birisinin kahramanlığına, cesaretine, akıllılığına memnun olunduğunda kullanılan ifade; babayiğit, aferin, vb.

s.+ dîng 58

s.+ dar 6159, 7567

sabır *Ar.* Sabır, tahammül, dayanma.

s. 2554, 1196, 2311, 3127, 2734, 701, 1222, 1249, 1550, 2483, 2509, 2652, 3205, 3314, 3526, 3530, 3880, 5125, 5541, 561, 5613, 5621, 5707, 5737, 6061, 683, 714, 7589, 7995, 9230

s.+ ı 3546

s.+ ıngdı 1553

sabırlık Sabır.

s. 6291

sadağ Moğ. Yay.

s. 185, 1281, 4404, 4860, 9291

s.+ ınan 9140

sağan Sana.

s. 1215, 1232, 1234, 1246, 1486, 1490, 1534, 2312, 3093, 3196, 3747, 4109, 4446, 5306, 5347, 5417, 5718, 5738, 5981, 6054, 6135, 6444, 6692, 7137, 7947

sağat Ar. Saat.

s. 223, 258, 264, 271, 1043, 2761, 4066, 502, 5047, 5637, 817, 818, 917, 981

s.+ ı 819

s.+ ta 164, 2949, 4606, 4696, 5573, 5768, 609, 7953, 8652

s.+ tay 8647

s.+ tı 2065

s.+ tıng 2612

sağım Serap, puslu, bulanık; arzu, hayal.

s. 4144

s.+ ınday 9034

sağın- Özlemek, göreceği gelmek, göresi gelmek.

s.- am 3063

s.- dı 8527

s.- ğan 819, 849

s.- ğanınğ 5625

s.- ıp 2753, 3231, 3736, 4085, 5927, 818

sağara Ar. Sahra, çöl.

s. 1268, 2209, 4194, 4204, 5266, 7695, 7823

s.+ da 1840, 4459, 4581

s.+ ğa 3080

s.+ nı 5315

s.+ sı 8999

s.+ sın 4968

s.+ sina 1569, 5647

s.+ sında 5040

said jakiya Kişi adı, Seyid Yahya.

s. 9276

sağ Dikkatli, tedbirli, ihtiyatlı.

s. 234, 4831, 7771

sağa Aşık kemiklerinin en büyüğü. Aşık oyunundaki baş aşık.

s.+ nıng 1259

sağal Sakal.

s. 1039, 2137, 2915, 299, 3420, 7721, 8058

s.+ ı 4979, 8411

s.+ ın 1046

s.+ ına 2679

s.+ ınan 6736

sağaldı Sakallı.

s. 4005, 8406, 4602, 7625

sağattan- Sakatlanmak, yaralanmak.

s.- ıp 9096

saķıp-jamal Ar. Güzel, yakışıklı, görkemli.

s. 819

saķır-suķır Fokur fokur.

s. 8587

saķiy Ar. Eli aķık, cömert.

s. 3822

saķta- Saklamak, korumak, muhafaza etmek.

s. 2311, 4524, 5412

s.- masa 235

s.- may 2510

s.- ńgız 1553

s.- p 2509, 3526, 3530, 4980, 5064, 6273, 7089, 714, 7150, 746, 7589, 8812, 882, 9181, 9230

s.- r 4886

s.- y 2863, 4539

s.- ydı 234

saķtan- Saklanmak, korunmak, muhafaza edilmek.

s. 7904

s.- arlık 3314

s.- basak 7116

s.- basang 1937, 2417, 3463

s.- ıp 2910, 4052

saķtav Saklama, koruma, muhafaza etme.

s. 8161, 9157

sal- 1. Bir nesneyi herhangi bir yere yerleştirmek, koymak, takmak.

s. 4743, 5543, 6768

s.- ar 3426, 7243

s.- armin 7548

s.- ayın 4740

s.- dı 2074, 2488, 3554, 4819, 8077, 9225

s.- dıng 4411, 5730

s.- ğan 382, 675, 1680, 2075, 3300, 7293

s.- ıp 220, 1431, 1609, 3166, 4711, 5522, 6166, 6403, 7550, 8955

s.- ıptı 2652, 3914

s.- sa 2648, 4217, 6800

s.- saķ 4727

2. Ev, inşaat yapmak, inşa etmek.

s.- ğan 8295, 8296, 8306, 8309, 8314

s.- ıp 2173

3. Göndermek, yollamak; salmak.

s.- a 2385

s.- adı 3724

s.- dı 147, 655, 1023, 2849, 3919, 7300, 8869

s.- ğan 2221, 4821

s.- ıp 717, 2737, 3967, 7966

s.- may 1898, 2384, 2390

4. Yardımcı fiil işleviyle isimlerden sonra kullanılarak birleşik sözler yapar.

aķıl sal- Danışmak.

s.- sam 5873

aldına sal- Önüne katmak.

s.- ıp 2967

algā sal- Önüne katmak, ilerletmek.

s.- ıp 4316

asır sal- Gülüp oynamak.

s.- ıp 67

as sal- Yemek koymak.

s.- ğan 8583

aşuv sal- Sinirlenmek, öfkelenmek.

s.- mak 6462

ayķay sal- Bağırarak, bağırarak vermek.

s.- dı 8028

s.- ıp 111, 3784

ān sal- Şarkı söylemek.

s.- ğan 7375

s.- ıp 901, 6991, 8401

ānggime sal- Sohbet etmek.

s.- ıp 3729

āpsün sal- Efsun okumak, efsunlamak.

s.- ıp 5314

basın (tömen) sal- Başını eğmek, yüzüne bakmamak.

s.- dı 6696

s.- ıp 1847, 5033, 6569

bal sal- Fal bakmak.

s.- ıp 5291

bazarġa sal- Pazara götürmek, çıkarmak.

s.- ayın 7775

bāle sal- Bela getirmek.

s.- dıng 6369

dem sal- Üflemek.

s.- ıp 1448

düniye sal- Ölmek.

s.- ıp 1460

eske sal- Hatırlamak.

s.- ğanım 5879

s.- dı 8433

iske sal- Başına iş açmak, iş getirmek.

s.- dı 2952

iz sal- İşaret koymak, işaretlemek.

s.- maġan 2132

jol(ga) sal- Yola çıkmak, yol almak.

s.- dı 3990, 7320

s.- ıp 7321

jolūnga jan sal- Başını yoluna kurban etmek.

s.- a 4360
ken̄ges sal- Danışmak.
s.- dı 3963
köz(in) sal- Bakmak, bakış atmak.
s.- adı 1598
s.- dı 8049
s.- ıp 571, 4801, 4841
s.- sa 8993
kılış sal- Kılıç vurmak.
s.- ıp 5456
kulak sal- Duymak, işitmek;
haberdar olmak.
s.- adı 2702
s.- dı 5085
s.- ıp 8910
s.- may 2684, 8247
s.- san̄g 7233
s.- şı 5182
mıyğa sal- Aklında tutmak.
s.- ıp 2164
nazar sal- İhtimam göstermek,
dikkatini vermek.
s.- adı 4304, 4392
s.- dı 5277, 6426, 8060
s.- dım 1120,
s.- ıp 1612, 5319
s.- ğanında 9075
s.- ğanın̄gda 2382
s.- sın 8047

ok sal- Ok atmak, ok salmak.
s.- ıp 3942
ot sal- Ateş hakkında.
s.- dı 6626
oyğa sal- Hatırlamak.
s.- ıp 3970
oybay sal- Haykırmak, çığlık
atmak.
s.- ıp 5953
ört sal- Ateş salmak, ateşlemek.
s.- ıp 8823
sabır sal- Sabretmek.
s.- ıp 1196
söz sal- Teklif etmek.
s.- dım 524
suretine sal- Birinin suretine
bürünmek.
s.- ıp 6467
tan̄gba sal- Damgalamak,
işaretlemek.
s.- ıp 3618
zeyin sal- Dikkat etmek, dikkatini
vermek.
s. 5856
s.- ıp 6080
6. Fiillerle birleşerek yardımcı fiil
görevinde kullanılır.
s.- a 1424

s.- dı 126, 835, 1150, 1230, 2105,
2666, 2972, 3090, 8020

s.- dım 7739

s.- ğan 398, 3044

s.- ıp 1169, 2314, 6359, 6568,
8168

sala Dal, saha, alan.

s.+ da 4194

s.+ sına 8993

salalı Çeşitli bölümlere, sahalara ayrılmış;
uzun, uzunca.

s. 373

salamat Ar. Selamet.

s. 4678, 5624, 7414

salbıra- Sarkmak, sarkık durmak.

s.- p 7787

saldır- Koydurmak, yerleştirmek.

s.- ayık 3289

s.- dı 5699

saldırat- Ses çıkartmak.

s.- ıp 7848

saldır-güldir Paldır küldür, tangır tungur.

s. 7866

salın- Koyulmak, yerleştirilmek,
yapılmak.

s.- dı 1507, 2840, 8671

s.- ğan 8286

salıs- Yarışmak, müsabaka yapmak.

s.- kıanda 6349

salıstır- Karşılaştırmak, mukayese etmek.

s.- ıp 2741

s.- sak 8316

salkın Soğuk, serin.

s. 3150, 3278, 5979, 5995, 6013,
6027, 6034, 6038, 6041, 6055, 6087, 6121,
6143, 6193, 6318

s.+ ın 6120, 6155

salkında- 1. Soğumak, serinlemek.

s.- dı 6047

2. Samimiyeti azalmak, araya
soğukluk girmek.

s.- p 2643

salkından- Üşümek.

s.- bas 6052

salmağ 1. Ağırılık.

s. 3546, 8955

s.+ ı 247, 2942, 6842, 8434

s.+ ım 1351

s.+ imen 5777, 6840

s.+ ın 826

s.+ pen 4519

2. Zorluk, güçlük, sıkıntı.

s.+ ı 6100

s.+ pen 9230

salmağ bas- Yavaş, ağır hareket
etmek.

s. 3322

salom Rus. Saman.

s. 3302

salt Töre, âdet, anane, salt.

s. 1464, 5869

s.+ imenen 670

saltanat Ar. Şenlik, şölen, eğlence; zenginlik, güzellik, gösterişlilik.

s. 8442, 8976

s.+ ı 375

s.+ ın 398, 804

s.+ pen 163, 165, 1023, 877, 8888, 8980

s.+ tı 8391, 8691, 8891, 8983

saltanatta- Kutlamak, şenlik yapmak.

s.- p 8671

sam Ar. Karanlığın bastığı vakit, akşam.

s. 8420

samal Far. İnsana ferahlık veren hafif esen yel, rüzgâr, meltem.

s. 3150, 6087, 6143, 6318

samarқан Semerkant.

s. 22, 9133, 9136, 9282

s.+ ğa 9278

samtıra- Sızlamak, ağrımak, sancımak; inlemek.

s.- p 2694

san 1. Sayı, rakam.

s. 192, 1216, 5790, 6805,

s.+ ı 395, 412, 485

s.+ nan 398

2. On bini karşılayan sayı.

s. 1002,

3. Çeşitli, her türlü, sayısız; defa, birkaç.

s. 981, 1198, 1688, 2138, 2472, 2715, 3056, 4034, 4791, 4806, 4824, 4878, 5407, 7705, 7225, 7774, 8429, 8691, 8877

san ret Çok defa.

s. 2137

sana Şuur, bilinç; bilim, ilim, feraset.

s. 1440, 1464, 1658, 2087, 5869, 9153

s.+ mızdı 5090

s.+ mızğa 792

s.+ sın 1520

s.+ sına 1427, 348, 5118, 702, 8877, 8991

sana- Saymak, hesaplamak; farz etmek, hesaba katmak.

s.- ğanda 3947, 6533, 7623, 8151

s.- madı 5218

s.- maydı 6252

s.- p 1480, 2107, 2142, 2163, 2222, 2937, 3786, 4051, 4766, 5284, 6567, 7075, 7533, 7932, 817, 9116, 9117

s.- sa 2688, 8487

s.- ymın 3930

s.- ymız 6638

sanal- Sonuç, neticesi çıkarılmak, değerlendirilmek, hesaplanmak, sayılmak.

s.- a 6248

s.- ğan 3652

sanaṽbar Ar. Meşe ağacı.

s. 3633

sandık Ar. Sandık.

s.+ ı 8579

s.+ ıngning 1509

s.+ ka 1507

s.+ tı 1511

sandıra- Yorulmak, bitkin düşmek.

s.- ptı 692

sandıraқта- Sayıklamak, saçmalamak, saçma sapan sözler söylemek.

s.- p 4028

sandırat- Bitkin düşürmek.

s.- kan 3816

sansız Sayısız, hesapsız, çok sayıda.

s. 1280, 3038, 3815, 4326, 5172, 5655, 5678, 6664, 6803, 6937, 7888, 7949, 8336, 8543

sangırav Sağır.

s. 5772

sanglak Hızlı, yürük.

s. 3890

sap I Ar. Saf, sıra, katar.

s. 163, 9010

s.+ ka 8765

sap II Ar. Saf, katıksız.

s. 5975

sap III Aniden ortaya çıkan bir nesnenin hareketini bildiren kelime.

s. 6201

sapa Kişi adı.

s. 1001, 1007, 1385, 2232, 515, 535, 649, 661, 683, 699, 727, 735, 755, 761, 849, 859, 864, 879, 917, 919, 925, 957, 959, 961, 7693

s.+ ğa 1000, 654, 703

s.+ ning 2174, 2189, 697, 885

s.+ sı 3502

sapar Ar. Yolculuk, sefer seyahat, gezi.

s. 5929, 7175

s.+ da 9191

s.+ ğa 7142

s.+ ın 108, 807

sarang Cimri, hasis, pinti.

s. 7264, 7438

sarangdık Cimrilik, pintilik.

s. 3457

s.+ tıng 7441

saras Far. Mum, kandil.

s. 2373

saray Far. Saray.

s. 3175, 3297, 3305, 5893, 6047, 6053, 6068, 8012, 8312, 8548, 895

s.+ dağı 6235

s.+ dan 6089, 6193

s.+ dıng 5995, 6042, 6052

s.+ ğa 5475, 6045, 6410, 741,
8340, 8394, 8402

s.+ ı 5991, 6011, 6142

s.+ ımnan 6199

s.+ ına 2515, 6085, 6200, 631,
7486, 749, 8891

s.+ inan 6145

s.+ ınınġ 1669, 2129, 5979, 5981,
6007, 6107, 6119, 6139, 6160, 6163

s.+ ınġa 6078

s.+ ları 8286

sarazban Bir tür örümcek.

s. 8184

sarbaz *Far.* Asker, savaşçı, muharip.

s.+ imen 8976

sarġayuv Yolunu gözleme, özleme.

s.+ da 6159

sarı Sarı, sarışın.

s. 2138, 4831, 7220, 7370, 8286,
8620, 931

sarja Kemikten süslenerek yapılmış bir
tür yay.

s. 4860

sarġı- Boşaltmak, boca etmek, tamamen
dökmek, bir şeyi bitirmek, tüketmek.

s.- dı 4824

s.- p 331, 4702

sarġıl- Çekilmek, kurumak, tükenmek;
boşaltmak, dökmek.

s.- dı 8611

s.- ıp 6094, 6201

sarna- Kopuz çalıp, garip sesler çıkararak
cinlerini çağırarak.

s.- r 687

sarsanġ *Far.* Boşa sarf edilen emek,
zahmet, gaile.

s. 1079, 2127, 2353, 2715, 8909

sarsıl- 1. Gözleri yolda kalmak, hasret
çekmek.

s.- ıp 817

2. Yorulmak, mecali kalmamak.

s.- dı 4791

sartıldas- Ses çıkarışmak.

s.- ıp 6504

sas- Şaşırmak, şaşmak.

s.- ıp 1474, 4962, 6040

s.- ıptı 6960

s.- kanınan 2137, 2889, 6627, 6831

s.- pa 6291

s.- panġız 5892

s.- pay 7651

s.- tı 4678, 6882, 8423, 8722

s.- tınġız 6786

sasılġ Kokmuş, kokuşmuş.

s. 3017

sasıt- Bozulmak, özelliğini kaybetmek,
kötü koku çıkmak.

s.- ıp 3048

sastır- Şaşırtmak, korkutmak.

s.- dı 6625

sat- Satmak, pazarlamak.

s. 7763

s.- am 7654, 7735

s.- ar 6023, 7543, 7742

s.- atın 7542, 7544

s.- ayın 5982

s.- ıngız 7312

s.- ıp 1131, 1452, 1455, 1581, 1607, 1649, 1734, 4782, 5958, 6108, 6163, 7759

s.- ipti 5943, 6197

s.- kan 1055, 5965, 6102, 6313, 7608, 7612

s.- kanda 6518

s.- kanım 7646

s.- kannan 6315

s.- pay 1203

s.- tı 1610, 6012, 6015, 6332

s.- tıng 6236

satıl- Satılmak.

s.- ıp 1626

satuv Satma, pazarlama, satış.

s. 7846

s.+ ğa 6111, 6196

satuvşı Satıcı, pazarlayıcı.

s. 1121, 5271, 5584, 5589, 5590

saṽ Sağ, diri, sıhhatli, esen; sağlam, kırılmamış.

s. 4606, 5101, 6398, 6789, 8261

s.+ ğa 2292

s.+ ıngday 1542

saṽal Ar. Sual, soru.

s. 1398, 3362, 3363, 7619

s.+ ğa 74, 2925

s.+ ım 588

s.+ ınınğ 9087

s.+ ınğa 8863

saṽap Ar. Sevap, hayırlı, iyi iş.

s. 1079, 1137, 1720, 5166, 6406

saṽda Far. Ticaret, alış veriş.

s. 1202, 1639, 1642, 1647, 3106, 3307, 5744, 6236, 7725, 7742, 8543

s.+ ıngdı 1542

s.+ sı 1555, 1600, 1652

s.+ sina 6908

saṽdager Far. Tüccar, tacir.

s. 7292

saṽdallas Pazarlık.

s. 1058

saṽık Ar. Eğlenme, şenlik, düğün demek.

s. 6318, 6923, 8661

s.+ pen 8646

saṽık- Sıhhati düzelmek, iyileşmek, şifa bulmak.

s.- paydı 6558

saṽık-sayran Eğlence, şenlik.

s. 3506

saṁit 1. Zırh, zırh gömleği.

s. 8586

2. Çeşitli şeyleri koymak için kullanılan küçük kutu.

s.+ ınıṅ 4861

saṁikuṁ Sıhhati düzelme, iyileşme, şifa bulma.

s.+ dıṅ 9235

saṁkat-sālem Birisiyle gönderilen selam, hediye, armağan.

s. 2570

saṁlık Sağlık, sıhhat.

s. 4436, 983

saṁsaḳ Parmak.

s.+ ı 2047

s.+ ın 2053

s.+ tan 2095

s.+ tarı 2122

s.+ tıṅ 2118

saṁ-salamat Sağ salim, esen.

s. 1472

say 1. Vadi.

s. 2209, 9000

2. Uygun, lâyük, denk.

s. 900, 6221, 6252, 7721, 8890,

saya Far. 1. Gölge, serin yer.

s.+ sına 1276, 1692

2. Destek, dayanak, hami.

s. 1522

sayahat Ar. Seyahat, gezi, yolculuk, gezinme.

s. 947

sayahatşı Seyahat eden kimse, yolcu, gezgin, seyyah.

s. 9130, 9281

sayahatta- Seyahate, yolculuğa çıkmak.

s.- p 8631

sayasat Ar. Siyaset, politika; yol, yordam.

s. 3385, 4017, 8888

s.+ pen 3396, 4121, 8387

sayat Ar. Kartal, şahin vb. kuşlar.

s.+ tı 4422

sayın 1. Her.

s. 223, 981, 1216, 2798, 8197,

2.-dıkça;-dikçe.

s. 4852, 7156, 8498, 8605, 8704

saykal Ar. Hilekâr, düzenbaz, dolandırıcı.

s.+ ı 3312

sayla- Seçmek, hazırlamak, hazır hâle getirmek.

s.- dı 8463

s.- p 221, 807, 809, 8925

s.- rğa 8491

saylan- Hazırlanmak, hazır duruma getirilmek.

s.- ğan 6389

s.- ıp 4831, 5441

saylı Hazırlıklı, donanımlı, hazır.

s. 6873

sayman Araç, alet, malzeme, teçhizat.

s. 8463

sayra- Ötmek, şakımak, şakramak;
Durmadan konuşmak, çenesi düşmek.

s.- ğan 1888, 3631, 8102

s.- p 1746, 5895, 6087, 634, 7711,
8098, 8619, 8996, 933

sayran Ar. Oyun, eğlence.

s. 6998

sayranda- Eğlenmek, hoş vakit geçirmek.

s.- p 4485

sayrat- Şarkı, ezgi makamına uygun
şekilde söylemek, çalmak.

s.- ip 3818

saz Far. Halk müziğinde kullanılan
gövdesi oyularak yapılmış, telli, uzun saplı
çalgı, saz.

s.+ ğa 8653

s.+ ım 2966

sazan sarı sazanday Dolgun, sapsarı.

s. 7370

säbap Ar. Sebep.

s. 6608

säbiy Ar. Bebek, sabi, küçük çocuk.

s.+ dey 1253

säjde Ar. Kabul etmek, razı olmak, boyun
eğmek; secde.

s. 5357

säl Ar. 1. Azıcık, küçücük, birazcık.

s. 1122, 2684, 548, 7472, 7750

2. Kötü, ağır.

s. 7472

sälde Far. Sarık.

s. 7293

sälem Ar. Selâm, merhaba.

s. 1165, 2201, 2213, 2574, 2601,
2615, 3853, 3859, 4028, 4119, 5381, 5717,
6300, 7938, 801, 8436, 8441, 8553, 878,
8787, 881, 883

s.+ di 2607

sälemdes- Selâm vermek, selâmlaşmak.

s.- ip 7726

s.- ti 8985

sän Far. Güzellik, şıklık, zariflik.

s. 3838, 4878, 5882, 7186, 8397

s.+ ge 7294

s.+ i 6924

s.+ in 7881

säna Ar. Kaygı, tasa, üzüntü.

s. 2068

s.+ nı 1504

sändi Süslü, bezekli, şık, görkemli.

s. 5476

sän- sävlet Güzellik, şıklık, zariflik.

s. 1023

s.+ ti 4878

s.+ pen 8397

sārhang Kişi adı.

s. 6211, 6219, 6345, 6355, 6361,
6363, 6761, 6773, 6809, 6818, 6965

s.+ dı 6335

sārkada *Far.* Yönetici, komutan; bey,
efendi; gözetici, denetmen.

s. 442

s.+ lar 991

s.+ sı 6409, 752

sāske *Far.* Kuşluk vakti.

s. 1279

sāt *Ar.* 1. An, lâhza, zaman.

s.+ i 2397

s.+ in 818

sāti tüs- Zamanı gelmek.

s.+ i 6504, 7740

2. Hayırlı, uygun, elverişli zaman,
fırsat.

s.+ i 2767

sävle *Ar.* Işın, ışıık, şule, parıltı.

s. 1800, 188, 2000, 416, 9026

s.+ dey 1994

s.+ ngizdey 8969

s.+ simen 275

s.+ sin 1995, 3858

sävlelen- Aydınlanmak, aydınlık olmak.

s.- ip 7209

sävlem Gözüm, canım anlamında
kullanılan sevgi ifadesi.

s. 3152, 4241

sävlet *Far.* Şatafat, debdebe, güzellik.

s. 1023, 5476, 5882, 6618

s.+ i 7721

s.+ ine 2239, 9152

sävlette- Süslemek, bezemek.

s.- p 398

säypilmälik Kişi adı.

s. 1011

sebep *Ar.* Sebep, neden.

s. 100, 1138, 2940, 474, 5572,
5712, 5735, 5857, 8906, 8918

s.+ i 1599, 1859, 2083, 231, 2361,
313, 319, 4077, 423, 4460, 4590, 4963,
591, 6655, 6721, 8089, 8548, 8596

s.+ in 1117, 4040

s.+ inen 6561, 709, 7441

s.+ pen 5606, 7564

s.+ penen 5616

s.+ ten 3834, 51, 5970, 6654

sebepi Sebebi olan, sebepli.

s. 1371

sep* Çare.

s.- i 2292

segiz Sekiz.

s. 3949, 4005, 59, 9119, 9114

s.+ inşi 8560

sekilden- Benzemek, andırmak, gibi
görünmek.

s.- ip 9227

sekildi Benzer, gibi, şekilde.

s. 1011, 2372, 4616, 7278, 7342,
3232, 4231

sekir- Sıçramak, atlamak.

s.- di 336

s.- edi 5298

s.- ip 3755, 8106

seksen Seksen.

s. 19

sekund *Lat.* Saniye.

s. 5263, 614

s.+ ta 44

s.+ ta 1208, 1863, 2112, 778, 8668

semiz Semiz, şişman, tombul.

s. 7271

semizdik Şişmanlık, semizlik, tombulluk.

s.+ i 7278

sen İkinci tekil şahıs, sen.

s. 1210, 1217, 1245, 1484, 1498,
2469, 2470, 2656, 2868, 3352, 3422, 3434,
4106, 4248, 4679, 4681, 4989, 4992, 4993,
5108, 5160, 5161, 5181, 5299, 5345, 5346,
5351, 5530, 6008, 6272, 6343, 6369, 6547,
6765, 7836, 8823

s.+ bising̃ 6233

s.+ der 3833

s.+ derdi 2923

s.+ dermen 2817

s.+ dey 1236, 7688

s.+ en 2510, 5424, 7146

s.+ i 5133, 5389, 5529, 1487,
3098, 3462

s.+ ing̃ 1583, 2441, 2723, 3930,
4105, 5103, 5106, 5146, 5159, 5388, 5984,
6270, 6314, 6788, 866, 1233

s.+ sing̃ 1547, 1548

sen- İnanmak, güvenmek, kanmak.

s.- bes 3382

s.- besine 1168

s.- bey 4436

s.- beydi 4167

s.- e 1480, 4295, 4827

s.- gen 6540

s.- ip 3131, 8193

s.- sengiz̃ 2471, 3435

sendik Sana ait, senin için.

s. 5740, 7742

sendir- Telkin etmek, inandırmak.

s.- di 5833

senim İnanç, güven, itimat.

s. 8944, 9224

s.+ di 8921, 9268

s.+ ge 4148

s.+ i 8920, 8948, 9190

s.+ im 6516

s.+ imdi 9205

s.+ in 9291

sep- Serpmek.

s.- er 6607

s.- ti 9255

serme- Tepmek, sallamak, ileri geri hareket ettirmek, ileri atılmak; kollarını açmak.

s.- dîngîz 708

sergek Uykusu hafif, uyanık.

s. 7778

sergeldeng Boş çaba, zahmet.

s. 5039

sergi- Canlanmak, dinç olmak, rahatlamak.

s.- gendey 9057

serik Far. Avuntu, teselli.

s. 7484

sert Far. Vaat, yemin, ant.

s.+ ten 8971

serüven Far. Gezi, gezinti.

s. 2148, 2934, 443

serüvende- Dolaşmak, gzmek, gezmek.

s.- mey 79

s.- ngîz 7736

s.- p 1655, 3223, 812

s.- pti 5556

sesken- Çekinmek, korkmak.

s.- beymin 7076

s.- edi 8269

s.- ip 3177

seyis Ar. Bilge, usta.

s.+ teri 7038

sez- Sezmek, hissetmek.

s.- bedim 1338

s.- begen 6488, 6507

s.- bepti 7206

s.- bey 5348, 5349

s.- gen 7979

s.- ip 102, 1145, 1207, 278, 3309

sezdir- Sezdirmek, hissettirmek.

s.- e 4040

s.- eyin 1918

s.- mey 3447

s.- seng 4271

sezikti Şüpheli, kuşkulu.

s. 3514

sezil- Sezilmek, hissedilmek.

s.- di 7529

s.- gen 1250, 3712

s.- meydi 2021

sezim Duygu, his, sezgi.

s. 4582

s.+ ge 3209

sıbağa Pay, hisse, rızık, nasip.

s. 4462, 4806, 7471

sıbir Fısıltı, fısıldama.

s. 543

s.+ ın 282

sıbr-sıbr Gizli, saklı.

s. 2023

sıgala- Gözetlemek, gizlice bakmak, belli etmeden bakmak, izlemek.

s.- p 7334

sıgıl- Suyu sıkılmak.

s.- dı 3320

sık- Sıkamak.

s.- ıp 4540, 8139

sıkak Alay, şaka, lâtife.

s. 3731, 5988

sıkta- Ağlamak, gözyaşı dökmek.

s.- p 7657

sılap-sıypap Ovmak, sıvazlamak.

s. 1598

sıldır Şırlıltı, şingirtı, hışırtı.

s. 4815

sıltav Mazeret, bahane, sözde sebep.

s. 1645, 2806

s.+ men 1710

sımbat Ar. Endam, dış görünüş.

s.+ ı 375

sın Eleştiri, tenkit.

s. 4071

sın- Kırılmak, parçalanmak.

s.- dı 9292

sına- Denemek, tecrübe etmek, sınamak; tenkit etmek.

s.- dı 3105

s.- p 1175, 7899

s.- y 8273

s.- yın 1161

sındı Gibi, benzer.

s. 6219

sınık Kırık, sınık, kırıntı, kırık.

s. 2464

sıngar İkizlerden, çiftlerden biri, bir şeyin eşi, dengi.

s. 6383, 7160

s.+ ı 359, 5140

s.+ ımın 6129

sıngay Tavır, gidişat, durum, vaziyet.

s.+ ına 2066

sıpa Ar. İleri gelen, davranışlarıyla örnek olan kimse.

s. 4022

sıpalık Edeplilik.

s. 5193, 7676

sıpayı Kibar, edepli, nezaketli; sade, sıradan.

s.+ nıng 4022

sıpır- Süpürmek, temizlemek, silip süpürmek.

s.- ğanday 2710

sır Ar. Sır, gizem, bir işin özü, püf noktası, sırrı.

s. 1356, 1492, 1571, 1796, 1868, 2485, 2568, 2765, 3041, 3173, 3271, 3633,

3966, 4050, 494, 5016, 5858, 6016, 6658,
6694, 7155, 8194, 8281, 8865

s.+ dan 2278, 9051

s.+ dı 3262, 6266, 6567, 6656,
8123, 8433, 8901

s.+ ı 3244, 570

s.+ ım 1917, 3430, 5875, 5880

s.+ imenen 743

s.+ ımız 6700

s.+ imning 540

s.+ in 3447, 3585, 5536, 7286,
7290, 8272, 8391, 9235

s.+ ining 744

s.+ ingdi 3184

s.+ ingning 2452

s.+ lar 3452

s.+ lardı 3280, 3281

s.+ ların 3174

sırğıt- Hızlı gitmek, sürmek, koşmak.

s.- ıp 7321

sırkırat- Sızlatmak, sancıtmak.

s.- ıp 4795

sırlı Sırlı, gizemli.

s. 9119, 9311

sırnay Far. Mızıka, armonika.

s. 811, 6983

sırt Dış, dışarı, yabancı, dış ülke, uzak.

s. 1632, 1997, 7334

s.+ imenen 1289

s.+ in 1062, 2139, 8742, 8749

s.+ ina 8046

s.+ iman 3297, 3869, 523, 8245,
8534, 7419

s.+ ında 2034, 8280

s.+ ka 1261, 1917, 3294, 3447,
4271, 4313, 4821, 4837, 6334, 6881, 8106,
8187, 8843

s.+ kı 665, 3279, 8120

s.+ ta 3296

s.+ tağı 1990, 1997, 8282

s.+ tağılar 295

s.+ tan 2016, 2975, 3295, 3808,
3916, 5564, 6212, 6473, 6834, 7290, 776,
8224, 8487, 8504

sırt et- Tıkırtı olmak.

s.- pesten 1997

sıy- Sığmak, geçinmek, uyum sağlamak,
uzlaşmak.

s.- arlık 412

s.- dı 4559

s.- ğan 9093

s.- ğanday 1694

s.- ğanday- aq 5176

s.- ğanga 4056

s.- ıp 1010, 1013, 3104, 4864

s.- madı 699

s.- mağan 8010

s.- mas 8358, 8625

s.- may 2673, 3094, 3249
s.- maydı 8356, 8440
sıy 1. Saygı, hürmet, değer.
s. 742, 2559, 8425, 8796, 8831
2. Hediye, armağan, birisine ayrılan pay, hisse.
s. 8876
s.+ dı 7537
s.+ ı 2223
s.+ ıng 3062, 6312
s.+ ları 7062
sıyğız- Yerleştirmek, koymak, sıgdırmak.
s.- a 1909, 3499
sıyımsız Geçimsiz, saygın olmayan, itibarsız.
s. 7400, 7644
sıyın- Allah'a sığınmak, ibadet etmek, kulluk etmek.
s.- dı 2864
sıyıs- Sığışmak, yerleşmek.
s.- a 8063
s.- ar 8065
s.- ıp 8035
s.- ılan 9150
sıyıl- Saygı göstermek, hürmet etmek, saymak.
s. 4042, 5812
s.- masang 3426
s.- p 4048, 5690, 5813, 6651, 9090

s.- r 4064, 6126
s.- y 3098
sıylav Saygı, saygı gösterme, hürmet etme.
s.+ ı 4264
sıylık Hediye, armağan, ödül.
s. 2240, 2257, 7764, 981, 989
s.+ ka 7887
s.+ pen 990
s.+ tar 2197
sıy-siyapat Saygı, değer, hürmet.
s. 742
s.+ ı 3688
s.+ ka 8379
s.+ pen 992
sıy-ziyapat bk. sıy-siyapat
s. 2263, 4101, 6712
sız- Çizmek, yazılanları silmek.
s.- gan 1802
s.- ıp 2315, 5602, 7370
sızıl- Çizilmek, yazılmak, plan, program yapılmak.
s.- ganday 8757
sızuv Çizgi.
s. 2315
silele- Çok yorulmak, bitkin düşmek, dermansız kalmak.
s.- p 3759
silik- bk. silki-
s.- kende 1263

silki- Silkmek, sarsmak.

s.- di 5401

s.- p 1255, 1261, 6413, 8139

silkin- Sarsılmak, silkinmek.

s.- ip 6959

silkindir- Sarsmak, silkindirmek.

s.- di 4670

silkiyin- * Sarsılmak.

s. 3684

silte- Yöneltmek, yön göstermek;
sallamak.

s.- dîng 3422

s.- gen 2441

s.- p 6974

s.- sem 6130

simiya Ar. Beyaz büyü, simya.

s. 1587, 215, 2248, 2369, 3275,
3652, 5268, 5336, 5643, 5941, 652, 7680,
9199

s.+ ğa 4138

s.+ nîng 1577, 1594, 5253, 7883

sina Kişi adı.

s. 1569, 1627, 1811, 1814, 1825,
2111, 2805, 2817, 2830, 2831, 2835, 3032,
3069, 3074, 3225, 3453, 3487, 3557, 3571,
3587, 3593, 3769, 3781, 3813, 3897, 4091,
4105, 4149, 4153, 4260, 4263, 4267, 4277,
4351, 4353, 4361, 4549, 4557, 4569, 4665,
4669, 4771, 4985, 4989, 5045, 5063, 5117,
5246, 5248, 5257, 5269, 5293, 5305, 5335,
5345, 5353, 5361, 5365, 5383, 5387, 5391,

5399, 5415, 5417, 5439, 5442, 5443, 5449,
5457, 5559, 5594, 5621, 5641, 5679, 5845,
5885, 5919, 5927, 5965, 5969, 5977, 5989,
5999, 6101, 6107, 6172, 6217, 6237, 6245,
6269, 6339, 6342, 6385, 6454, 6457, 6467,
6487, 6491, 6509, 6529, 6583, 6585, 6589,
6650, 6693, 6729, 6741, 6745, 6759, 6822,
6925, 6934, 6974, 7004, 7052, 7087, 7113,
7137, 7141, 7153, 7161, 7184, 7191, 7253,
7301, 7429, 7497, 7525, 7544, 7582, 7588,
7594, 7601, 7610, 7664, 7675, 7690, 7768,
7872, 7896, 7902, 7905, 7915, 7923, 7925,
7935, 7940, 7952, 7956, 7961, 7964, 7980,
7997, 8045, 8164, 8166, 8216, 8250, 8272,
8306, 8347, 8432, 8684, 8768, 8892, 8900,
9122, 9210, 9256, 9260, 9266

s.+ dan 5511, 5785, 6644, 7558,
8269

s.+ ğa 1165, 1388, 1621, 1756,
1978, 2067, 2097, 2367, 2667, 3079, 4119,
4137, 4349, 4769, 4893, 5035, 5169, 5224,
5227, 5232, 5245, 5381, 5411, 5567, 5855,
6109, 6231, 6381, 6647, 6681, 6691, 7049,
7072, 7152, 7533, 7534, 7684, 7938, 7984,
8084, 8160, 8163, 8221, 8222, 8229, 8249,
8270, 8383, 8642, 8869, 8898, 9082, 9192,
9076

s.+ jan 4738, 8904

s.+ nî 1093, 1179, 1255, 2659,
1075, 1822, 2809, 2814, 2829, 3739, 4051,
4054, 4261, 4663, 4984, 5309, 5341, 5379,
5469, 5487, 6207, 6362, 6596, 7061, 7231,
7480, 7628, 7884, 7890, 7893, 8264, 8373,
8378, 8831, 9048, 9090

s.+ nıng 1140, 1159, 1591, 3053,
3559, 3783, 3895, 4093, 4548, 4660, 5109,
5229, 5331, 5333, 5339, 5551, 5694, 5837,
5962, 6153, 6161, 6213, 6241, 6257, 6277,
6284, 6285, 6298, 6484, 6485, 6489, 6502,
6683, 6735, 7053, 7089, 7136, 7309, 7427,
7523, 7526, 7584, 7876, 8240, 8480, 8577,
8894, 8979, 9010, 9024, 9087, 9120, 9158

s.+ nıng 8988

s.+ ng 6365

sirä *Far.* Galiba, herhâlde, belki.

s. 484, 522, 8281

siyak Görünüş, yüz, çehre.

s.+ ı 4331

siyaqtan- Benzemek, gibi olmak,
andırmak.

s.- dı 6666

s.- ip 4056

siyaqtı Benzer, gibi.

s. 2232, 2284, 4031, 4223, 5240,
5334, 5352, 55, 7175, 993

siyqı * Şekli, hâli.

s. 9234

siyqır *Ar.* Sihirbaz, büyücü, efsuncu; sır,
gizem.

s. 1151, 1396, 1397, 1401, 279,
2838, 2878, 314, 5323, 5343, 5397, 5405,
6749, 7568, 7630, 7641, 8946, 8948, 9028

s.+ dağı 2844

s.+ dı 331

s.+ imen 2842

s.+ lar 2715

s.+ lardan 5741

s.+ lardıng 5367

s.+ ların 5215

s.+ men 2855, 5337

siyqırıl- Sihirlemek, büyülemek,
efsunlamak.

s.- p 2975

siyqırlı Sihirli, büyülü, efsunlu, gizemli,
esrarengiz.

s. 2439, 2550

siyqırlık Sihirli, büyülü olma.

s. 1406

siyqırşı Büyücü, sihirbaz, efsuncu; hilekâr,
düzenbaz.

s. 2815, 5322, 5454, 5749, 6183

s.+ nıng 7644, 8944

siyna bk. sina.

s. 4173

siypaқта- Çekingenlikten kendini ifade
edememek.

s.- p 7322

siypala- Okşamak, sıvazlamak, elle
yoklamak.

s.- p 4287

siypat *Ar.* Görünüş, sıfat, yüz; nitelik,
özellik, vasıf, sıfat.

s. 9214

s.+ ı 1774, 8414

s.+ ın 8281

s.+ ına 429, 561

s.+ ında 8339

s.+ tı 8603

siypattav Tasvir etme, betimleme.

s. 8283

siz Siz.

s. 1850, 1860, 1862, 1865, 1879,
2221, 2431, 3734, 4082, 4143, 4152, 4160,
4991, 5046, 5184, 5482, 6306, 6498, 6655,
6717, 707, 7131, 796, 841, 842

s.+ ben 1818, 7853, 9079

s.+ de 5800, 5860, 7961

s.+ den 2430, 3429, 3856, 4150,
5192, 5639, 6529, 6781, 8901, 8912, 8950

s.+ der 4236, 7100

s.+ derden 2604

s.+ derding 5067, 7983

s.+ derge 7094

s.+ deylerdi 8959

s.+ di 1863, 2222, 2433, 3702,
4145, 5088, 5111, 6638, 6654, 6778, 7302,
8811, 8882

s.+ dik 3427

s.+ ding 1001, 1205, 2231, 2714,
3679, 3681, 3689, 3695, 4113, 5114, 5311,
5547, 5813, 6068, 6074, 6304, 6329, 6746,
6785, 704, 8815, 1872

s.+ ge 2202, 2301, 3057, 3061,
3438, 3683, 3685, 3691, 3853, 4150, 500,
5634, 5798, 5814, 5865, 6526, 6527, 6561,

6651, 6787, 7167, 722, 7224, 7234, 7237,
7484, 7729, 7730, 7988, 8900, 8963, 2234

s.+ ing 837

s.+ şe 7130

soğan Şuna, “Şu” zamirinin yönelme hâl
eki almış biçimi.

s. 2042, 2227, 2233, 2398, 5281,
5690, 5790, 5968, 5976, 5996, 6028, 6051,
6077, 6417, 6765, 6831, 7270, 7838, 8047,
8058, 8787, 9195

soğıl- Dövmek, vurulmak; çarpışmak,
tokuşmak.

s.- atın 4332

s.- ıp 4845

s.- ıp 194

soğıs Savaş, muharebe, harp, çarpış.

s. 3941, 8463

soğıs- Harp etmek, savaşmak, çatışmak,
dövüşmek, çarpışmak.

s.- ıp 1301

s.- ipti 8710

s.- tı 8830

s.- tım 528

soğısu Harp etme, savaşma, çatışma,
dövüşme, çarpışma.

s.+ da 8694

s.+ dı 8719

soğuv Vurma, çarpma.

s. 7464

s.+ ıma 4324

soğ- 1. Vurmak, çarpmak.

s. 3339, 4136, 5804, 7572

s.- a 4328, 7426

s.- adı 3614, 4334

s.- atın 7455

s.- ıp 2705, 3250, 5524, 6318

s.- kan 5140, 8111, 8117, 8498

s.- kanda 1444, 7420, 7423, 8496

s.- kaday 3475

s.- kanımda 7592

s.- pa 5276

s.- pasa 7418

s.- pay 7465, 7691

s.- sa 3150

s.- tı 8495

2. Tıklatmak, çalmak.

s. 5535

s.- ıp 928

s.- ıptı 8759

s.- kan 4845, 8517

3. Uğramak, gelmek.

s.- pas 7416

s.- tı 8146

4. (ev, bina) İnşa etmek.

s.- kan 8536, 8946

köngil soğ- İstemek, arzulamak.

s.- sa 7166

soğa Saban, kara saban, pulluk.

s. 4232

soğtır- Vurdurmak; çaldırmak.

s.- ayın 7493

s.- ıp 3396

sol 1 İşaret zamiri, şu, bu, o.

s. 136, 176, 205, 213, 216, 23, 231, 25, 270, 290, 1088, 1131, 1302, 1304, 1309, 1313, 1371, 1457, 1464, 1510, 1527, 1531, 1541, 1572, 1585, 1795, 1890, 1902, 1940, 2097, 2112, 2123, 2130, 2139, 2141, 2155, 2181, 2185, 2345, 2387, 2389, 2484, 2531, 2612, 2648, 2654, 2662, 2670, 2704, 2805, 2872, 2949, 3037, 313, 317, 319, 3194, 3252, 3281, 3283, 3302, 3334, 3399, 344, 359, 3625, 3801, 3917, 411, 4161, 4198, 4318, 4351, 4559, 4615, 4617, 4623, 4664, 4695, 4789, 4805, 4815, 5007, 5119, 5263, 5334, 539, 5434, 5573, 5685, 5734, 5757, 5849, 5868, 5949, 6031, 6048, 609, 6097, 6207, 6297, 6319, 6331, 6483, 6491, 6494, 6513, 654, 6547, 6587, 6598, 6629, 6654, 6771, 6847, 6885, 7010, 7045, 7057, 711, 7179, 7198, 7237, 7295, 745, 751, 7518, 7525, 7682, 7695, 7857, 7878, 7892, 8093, 8124, 8150, 8158, 819, 8194, 8492, 8568, 8652, 8682, 8822, 8848, 8926, 9070, 9073, 9089, 9134, 9145, 9148, 917, 9194, 9281, 929, 9308, 9309, 988

s.+ ardan 4680

s.+ arding 5725

s.+ arğa 5722, 6306

s.+ armen 1375

2. Sol, sağ karşıtı.

s.+ da 8404, 8408, 8412
s.+ ğa 4012, 4913, 5607
s.+ ın 8897
s.+ ınan 2518
sol- Solmak, sararmak, erimek, sararıp solmak, yayıflamak.
s.- ğan 3198
s.- ğanım 3360
solay Şöyle, böyle.
s. 4191, 5308, 5964
solayşa Böyle, böylece, bu şekilde, bu biçimde.
s. 1331, 2420
soldat Al. Asker, cengâver.
s.+ ımen 8983
solkılda- Zonklamak, sancımak.
s.- ydı 3150
som Far. Yüz kuruşa eşit para.
s. 6028, 6530, 7324, 7451, 7476, 6532, 6533
s.+ ğa 5955
sonan O zamanlardan beri, ondan sonra, bu güne kadar.
s. 1122, 3180, 3835, 4176, 590, 6140, 8248, 8785, 8805
sonan-song Ondan sonra.
s. 2276
sonda O an, o zaman, o vakit, o sırada, orada, o tarafta.

s. 68, 1403, 1715, 1939, 2622, 2632, 2877, 3385, 3528, 3948, 5343, 5385, 5413, 5449, 5967, 6089, 6161, 6505, 6554, 6876, 7219, 7229, 7403, 7465, 8277, 8853, 9078, 9283
s.+ ğı 6102, 8920
sonday O kadar, onun gibi, onun kadar, çok.
s. 1295, 2245, 2293, 2373, 2578, 2623, 2730, 3379, 3902, 4018, 6162, 6244, 6798, 738, 7405, 8212, 8239, 8295, 8707, 9268
s.+ ak 180, 9252
s.+ larğa 7746
sondıktan Onun için, o nedenle.
s. 1070, 1135, 1143, 2373, 2479, 5233, 5968, 5973, 6133, 6847, 7443, 787, 8806, 9295
sonı “Sol” sözcüğünün yükleme eki almış hali.
s. 99, 662, 1128, 1528, 2492, 2625, 2643, 347, 3715, 4727, 5373
sonımen Hülâsa, kısaca, öylece, özetle.
s. 85, 229, 1025, 1045, 1107, 1455, 1607, 2133, 2167, 2221, 2509 2933, 4773, 5976, 6164, 6265, 6534, 731, 807, 8394, 8402, 8928, 9046
sonıng “Sol” sözcüğünün ilgi eki almış hali.
s. 767, 1087, 1113, 1913, 2110, 2442, 2873, 4620, 5080, 6129, 6659, 6752, 7012, 9188

sonsong Ondan sonra.

s. 1974, 3373, 5001, 6556

sonşa O kadar, onca, öyle.

s. 1446, 297, 3810, 3815, 394, 440,
4450, 6264, 7157, 7265, 8055, 8226, 8326,
8443, 8597, 8601, 8607, 9175

sonşalı O kadar, onca, öyle.

s. 1576

sonşama bk. sonşa

s. 8605

song Sonra, (bir şeyin) arkası sonu.

s. 125, 139, 1056, 1143, 1144,
1315, 1464, 1641, 1685, 1805, 1821, 2037,
2057, 2161, 2268, 2277, 2378, 2389, 2402,
2571, 2739, 2755, 2770, 2903, 2913, 2914,
2916, 2929, 2940, 3049, 3097, 3192, 3288,
3317, 3323, 3331, 3335, 3372, 3451, 350,
3600, 3603, 3829, 4026, 4027, 4106, 4455,
4462, 4747, 4826, 4865, 4874, 4894, 4996,
5005, 5021, 5033, 505, 5131, 527, 5341,
5344, 5450, 5513, 5514, 5516, 5563, 5577,
5656, 5717, 5753, 5775, 578, 593, 5939,
6040, 6045, 6046, 6048, 6072, 6094, 6103,
6156, 6199, 6229, 6287, 6289, 6315, 6319,
6373, 6374, 6399, 6425, 6496, 6517, 6554,
661, 6639, 665, 666, 6679, 6806, 6819,
6832, 6920, 6979, 7097, 7106, 7108, 713,
7183, 7206, 730, 7348, 7377, 7379, 7451,
7474, 7553, 7555, 7776, 7777, 7779, 7795,
7803, 7812, 7815, 7946, 8010, 8041, 8144,
8162, 8175, 8248, 8263, 8320, 841, 8606,
8648, 897, 8970, 8971, 9052, 9066, 9102,
9170, 9210, 9212, 9264, 977, 989

s.+ dı 6562, 7235

s.+ ın 5748, 7899, 8429

s.+ ında 3848, 3853, 5408

s. ına 5745

songğı Son, sonuncu, nihaî.

s. 5776, 5799, 8465

s.+ na 612, 7606

s.+ sı 4942

s.+ sın 4947

songınan Sonradan, arkasından, peşinden.

s. 4984, 6001, 729, 7943, 8170,
4725

sor Felâket, talihsizlik, şer.

s. 3201, 4593, 4732

s.+ ı 4314, 952

soralı Kenevirli.

s. 9000

sorgala- Damlamak, dökülmek, akmak.

s.- p 3096, 4507

sorlat- Sıkıntı, eziyet çektirmek.

s.- kanda 7426

sorlı Uğursuz, talihsiz, biçare.

s. 3198, 3759, 4207, 4221, 4412,
4829, 6880

s.+ da 7773

s.+ nı 7280

sosın Sonra.

s.+ ğı 3280

soydiy- Dimdik, dikili durmak.

s.- ıp 7272

soyıl- Kesilmek, dilinmek, bölünmek.

s.- ğan 4560

soz- Çekmek, uzatmak, germek, açmak.

s.- a 5092

s.- dı 7796, 7802

s.- ıp 7792

sozıl- Uzamak, uzanmak, gerilmek.

s.- ıp 8068

sögis Kınama cezası.

s. 3421

sök- Paylamak, azarlamak, sövmek.

s.- ıp 1093, 5526

sön- Sönmek, bitmek, tükenmek, kesilmek.

s.- bes 2463, 2470

s.- di 2670, 6618

s.- dir 8824, 8828

s.- er 6891

s.- gen 2720

s.- genderin 7859

s.- gennen 6554

s.- ıp 5400, 5650, 6865

s.- sin 2842

söndir- Söndürmek.

s.- di 6590, 6600

s.- ıp 6606

s.- mey 6770

s.- se 6552

söyle- Konuşmak, söylemek, demek.

s. 4563, 5026

s.- di 2781, 3253, 4158, 5642, 586, 601

s.- gende 2818

s.- me 5391

s.- mey 383, 438

s.- meydi 233, 390, 467

s.- p 1000, 1420, 3361, 4454, 7608

s.- pti 2358, 7219

s.- rmin 4050

s.- sem 2478, 4325, 8678

s.- y 6963

söylen- Konu edilmek, bahsedilmek.

s.- erlik 3550

söyles- Söyleşmek, konuşmak.

s.- ermiz 1117, 3977

s.- ıp 1171, 6208, 6493, 6519, 6688, 6703, 7433, 7840, 7850

s.- pey 282

s.- ti 6504

söylesüv Söyleşme, konuşma.

s.+ di 3587

söylev Konuşma, söyleme.

s.+ 4565

s.+ ge 2680, 4568

s.+ ine 3561, 4433, 3153

söyt- Öyle yapmak, öyle etmek “solay et-” yapısının kısaltılmış biçimi.

s.- ip 1125, 1329, 2549, 5913

s.- kenşe 8332, 8338

s.- se 1667, 5255, 579, 684, 7324

s.- ti 2669

söz Söz, kelime, sözcük, haber.

s. 524, 1171, 1182, 1183, 1391, 1723, 1781, 2084, 2282, 2465, 2481, 2496, 2568, 2643, 2730, 2742, 2925, 3101, 316, 3731, 3746, 3866, 4156, 4325, 5036, 518, 5204, 5366, 5385, 5417, 5642, 5743, 5983, 6096, 6099, 6100, 6156, 6230, 6253, 7024, 7745, 7841, 7948, 7965, 8241, 8434, 8643, 882, 9086, 9240

söz sal- Teklif etmek.

s.+ ben 1008, 1709, 7363, 8451

s.+ de 5889, 6746, 7963

s.+ den 2734

s.+ der 2238, 3025, 3454, 6099, 6703, 764, 9009, 9023

s.+ derden 1172

s.+ derding 4098

s.+ di 1147, 1190, 1244, 1395, 154, 1777, 2195, 2721, 2965, 3011, 4325, 5577, 6099, 6209, 6232, 649, 6559, 7615, 7618, 7833, 7964, 798, 7992, 8866, 8886, 8970

s.+ ding 2818, 2846, 5201, 778, 8263

s.+ ge 1172, 1219, 2558, 3717, 4396, 5085, 5093, 5197, 5225, 541, 5857, 6345, 7589, 7726, 8905, 8910, 8919, 8952, 9086

s.+ i 2409, 2820, 3099, 360, 5387, 6945, 7080, 9061

s.+ im 5992, 6541

s.+ imdi 525

s.+ ime 5856

s.+ imizdi 6643

s.+ imnen 2036

s.+ in 1212, 1776, 2579, 2741, 2850, 4444, 6294, 6328, 7517, 8366, 8430, 9259

s.+ inde 8944

s.+ ine 513, 1719, 3089, 4125, 5313, 6117, 6242

s.+ inen 3550

s.+ ing 1841, 1852, 3714, 4354, 5986

s.+ inge 4323

s.+ ingnen 1247

subhanalla Ar. Suphanallah. “Allah mutlak ve üstündür.”

s. 4677

suḥbat Ar. Sohbet, konuşma, görüşme.

s. 7878, 8581, 8930

s.+ ta 8608

suḥbattas- Sohbet etmek, söyleşmek.

s.- kan 8041

suk- Batırmak, saplamak, sokmak; koymak, sokuşturmak, doldurmak.

s.- adı 6132

s.- ıp 1736, 4544

suk Soğuk.

s. 7691

suktan- Gözünü dikmek, yiyecekmiş gibi bakmak.

s.- ip 3708

sultan Ar. Hükümdar, sultan.

s. 2031, 2192, 2459, 2516, 2703, 2754, 2813, 2907, 2909, 3281, 3517, 3724, 4127, 5501, 6662, 6675, 6745, 7119, 7660, 7664, 7665, 7888, 7906, 7912, 7931, 7960, 7984, 8172, 841

s.+ darı 178

s.+ ğa 3441, 4318

s.+ ı 1371, 1379, 7985

s.+ ım 2311, 2899, 3649, 3713, 8942

s.+ nan 5116

s.+ ning 1304, 7894

sulu Güzel, alımlı, yakışıklı.

s. 840, 1008, 1676, 1709, 1772, 1801, 1813, 1824, 1833, 1847, 1907, 2019, 2081, 2242, 2488, 2515, 2565, 3145, 3156, 3163, 3181, 3245, 3574, 3634, 4016, 4035, 4195, 4221, 4237, 4275, 4794, 516, 536, 538, 552, 559, 581, 664, 7288, 7294, 7305, 7351, 7369, 7375, 7697, 8099, 8208, 8217, 8220, 8222, 8248, 8295, 8401, 8451, 8528, 8581, 8655, 9119

s.+ da 1770

s.+ dı 1835, 1837, 1902, 1976, 3176, 539, 8250

s.+ ding 1819, 537, 677, 8258

s.+ ğa 1091, 8218

s.+ ına 3109

s.+ ının 3162

s.+ lar 951, 960

s.+ men 3175, 3227

s.+ menen 820

sulula- Güzelleştirmek, süslemek, bezemek.

s.- ğan 9151

suluh Güzellik, yakışıklılık.

s. 561, 9152

s.+ ın 1679, 8282

sum Ar. Kurnaz, açığöz; zalim, acımasız, insafsız, kıyıcı.

s. 5329, 5703

s.+ dı 5491

sumdık Uğursuzluk; kötülük, art niyetlilik; kötü, kara haber.

s. 6482

s.+ imen 5694

s.+ tı 6373

s.+ tın 3313

sun- Sunmak, vermek.

s.- dı 5599, 6071, 8348, 960

s.- ip 6206

sunġat Ar. Keramet.

s.+ tarın 7239

sunġar Sungur, cesur, gözü pek.

s. 1688, 3660, 592

s.+ day 1840, 3610

sura- Sormak, öğrenmek istemek, rica etmek, istemek.

s. 1532, 5048

s.- dı 1298, 1566, 1779, 2746, 2773, 3466, 3980, 4289, 464, 4757, 6796, 6808

s.- dıngız 5980

s.- ğan 52

s.- ğanda 4850, 5149

s. + ğanday 6682

s.- ğandı 2738

s.- ma 4681

s.- mangız 1767

s.- may 4236, 712, 7290

s.- p 129, 1766, 4211, 4814, 4849, 5100, 5480, 6289, 657, 6616, 6970, 7407, 7433, 8461

s.- ptı 1398, 6288, 7276, 7401

s.- sa 7156, 7171, 7316

s.- sam 4270, 8784

s.- sang 5046

s.- sangız 570

s.- y 6052, 706

s.- ymın 4366

s.- ymız 7087

s.- ysing 1781

s.- ysızdar 6636

surak Soru, sual.

s. 1382, 3328, 5025

s.+ ıma 589, 6192

s.+ ımız 5044

s.+ ına 1394

s.+ ka 1383

surapıl Ar. Şiddetli, sert.

s. 2710

s.+ day 8111

suras- Birbirinden sormak, bilmek, öğrenmek istemek.

s.- ıp 6711, 880

surastır- Soruşturmak.

s.- ğan 2358

surav Soru; sorma, öğrenme, rica etme.

s.+ ğa 3046, 5366

s.+ ıma 6566

suravşı Soran, arayan.

s.+ ning 3329

suret Ar. Resim, fotoğraf, tablo.

s. 4008, 4919, 7674

s.+ ime 2840, 2855

s.+ in 5894

s.+ inde 4395, 7540

s.+ ine 4305, 6467, 7697

s.+ ke 2872

s.+ te 8413

s.+ tey 188

s.+ ti 4195

surkıya Alçak, terbiyesiz, ahlaksız.

s. 5725

suṽ Su.

s. 1038, 1078, 142, 2318, 2368, 2563, 3304, 4175, 4179, 4181, 4192, 4429, 4633, 4646, 4714, 4737, 4784, 4791, 4795, 4799, 4864, 5006, 5009, 5407, 6607, 6663, 6891, 6892, 6893, 6905, 6906, 7339, 7424, 7516, 8130, 8139, 8781, 8312

s.+ da 4293

s.+ dan 7305, 7348, 8209, 858

s.+ day 2242, 4237, 4314, 6262, 7479, 7558

s.+ dı 2318, 331, 332, 5007, 7338, 7370

s.+ dıng 6885, 7448, 9034

s.+ ğa 4342, 4457, 4580, 4593, 4727, 4730, 4731, 4733, 4794, 4817, 4824

s.+ ı 5016, 7342

s.+ imen 283, 351

s.+ imenen 225

s.+ ın 280, 4573

s.+ inan 6931, 8292

s.+ lar 7712, 8288, 953

s.+ ları 4587

s.+ men 2041, 6698, 8131, 8535

suṽı- Soğumak.

s.- p 6356

suṽar- Su vermek, sulamak.

s.- dı 3344

suṽık Soğuk.

s. 303, 4795, 4888, 4906, 5260, 5538, 6231, 7282, 8120

s.+ ı 2688, 8114

suṽır- Çıkarmak, koparmak, çekmek.

s.- ıp 2388, 3602, 6348, 6351, 6392, 6469, 6470

suṽırıl- Çekip çıkarılmak; savrulmak.

s.- ğan 6374

s.- ıp 6394, 6396, 6397

s.- may 6398

suṽıt- Soğutmak, soğuk olmak.

s.- ıptı 9218

s.- tım 5115

suṽsın İçecek.

s. 7034

s.+ darı 8607

s.+ nan 7036

suṽsındık İçmek için olan.

s.+ ı 248

s.+ tı 260

suṽsız Susuz, nemsiz, kuru.

s. 7695

suṽşınşa Su gibi, cam gibi.

s.+ day 8537

süleymen Kişi adı.

s. 145, 154, 157, 184, 201, 213, 3995

s.+ dey 181

s.+ di 786

s.+ ge 140, 141, 153, 206

s.+ ning 189

süleymen dâvituḥ Kişi adı.

s. 178, 211

sülgi Havlu.

s. 7012

sümbe *Far.* Düz, doğru; namlu.

s.+ dey 7306

sümbil *Far.* Sümbül.

s. 1690, 3630, 4225, 517, 7354, 8213, 8239, 935, 938

sünggi- Dalmak, gömülmek, kaybolmak.

s.- p 2321, 3020, 4778, 5404, 600, 8451

sür- Sürmek.

s.- di 8442

s.- ding 8352

s.- gen 7631

s.- ip 2148

sürindir- Yürümesine, hareket etmesine engel olmak, tökezlemesine sebep olmak, yanıltmak.

s.- mey 3143

sürme Kırpık diplerine sürülen siyah boya, sürme.

s. 3119, 3320, 3323, 3331

s.+ ngdi 3487

sürt- Silmek, temizlemek, kurulamak.

s. 3487

s.- ip 3119, 4128

s.- ken 3491

s.- ti 4285

sürüv Sürme, sürmek işi.

s. 6728

süt Süt.

s. 1417

s.+ in 5483

s.+ ten 857

süy- Öpmek; sevmek.

s.- di 1522, 1902, 4128, 7366, 7535

s.- evge 3110

s.- gen 1624, 1805, 1873, 3181, 3189

s.- genine 5660

s.- ip 1562, 2506, 3081, 4218, 4246, 4251, 5109, 624, 6736, 7288, 8345, 8911, 930

s.- mek 1829

s.- mepti 9163

s.- mey 7501, 8220

s.- meytin 7394

süyek Kemik; naaş, ceset.

s. 9231

s.+ in 6405

s.+ terin 4795

süyen- Dayanmak, yaslanmak, güvenmek.

s.- ip 2326
s.- seng 5188
süyenîş Dayanak, destek, koruyucu, kollayıcı.
s. 7987
süyin- Sevinmek, memnun olmak, hayran olmak.
s.- di 1552
s.- e 2268, 3052, 6324
süyis- Öpüşmek, sevişmek.
s.- ti 1893
süyken- Yaslanmak, dayanmak, dokunmak.
s.- bey 3143
süyrele- Sürümek, sürüklemek.
s.- p 2823
süyret- Sürümek, sürükletmek.
s.- ip 5522
süz- Süzmek, etrafı kolaçan etmek.
s.- ip 3136
-Ş-
şabdalı *Far.* Şeftali.
ş.+ lar 7702
şabın- Terlemek.
ş.- ip 4638
şabıttı- Coşkulu, ilham dolu, heyecan verici.
ş. 629
şaddad Kişi adı.

ş. 3671
şagal *Far.* Çakal.
ş. 3799, 8000
şagıl Toprak yığını, küçük tepe, höyük.
ş.+ ınday 9035
şagım Şikâyet.
ş. 6294, 6475, 6506, 6512
şagın Küçük, ufak.
ş. 716
şah *Far.* Şah.
ş. 1000, 1001, 654, 683, 796, 805, 893, 4149, 6692, 7871, 7874, 7894, 7900, 8370, 8467, 8486, 8504, 8506, 8667
ş.+ ı 725, 727, 1007, 651, 661, 715, 735, 755, 787, 816, 829, 961, 1385, 4070, 6925, 7212, 7662, 8042, 8368, 849, 8524, 8559, 8643, 8720, 8774, 879, 8866, 8882, 8892
ş.+ ım 507, 587, 5050, 5065, 5542, 6057, 6323, 8847, 8912
ş.+ ınıg 3379, 7094, 8714
ş.+ ka 761, 8436, 8522, 8553
ş.+ lardan 3056
ş.+ pen 8572
ş.+ tı 4039, 8564
ş.+ tıng 7880, 8503, 8563
şahar *Far.* Şehir, kent, yer.
ş. 828, 1300, 2631, 3383, 3390, 3905, 5909, 6720, 7083, 7957, 8278, 8783, 8800

ş.+ da 6609, 9092
ş.+ dan 6881, 7750, 8274
ş.+ dıng 1294, 2033, 5290, 5325, 5852, 6599, 8390
ş.+ ğa 107, 5316, 5335, 7253
ş.+ ı 7119, 8380
ş.+ ın 8319
ş.+ ına 9044, 9069
ş.+ ında 1015
şah mahmut Kişi adı.
ş. 9044
şajık Yer adı.
ş. 5930, 5934
şak Dönem, çağ, devir, zaman.
ş.+ ı 1578
ş.+ ın 2670
ş.+ ka 2320, 7669
ş.+ ta 5436, 765
şak- 1. Dişlemek, dalmak, ısırarak, sokmak.
ş.- kan 8811
2. Yakmak, tutuşturmak.
ş.- ıp 274
şakılda- Şakılamak, keskin, tiz ses çıkarmak.
ş.- p 8027
şakır- Çağırarak, davet etmek.
ş. 1740, 3280, 7299
ş.- a 4052

ş.- ad 6214
ş.- adı 6341, 7095
ş.- amın 781
ş.- ar 1662
ş.- ayık 2185
ş.- dı 261, 1697, 3864, 6692, 6776, 7105, 7301, 750
ş.- dık 2203
ş.- dıng 2434
ş.- ğan 121, 125, 231, 7097, 7106, 7303
ş.- ğanda 7628
ş.- ğanga 803, 827
ş.- ğanmen 5579
ş.- ıp 1661, 1691, 1693, 1957, 2861, 3798, 4103, 5216, 6051, 6207, 6210, 6925, 7576, 8378, 8526, 8774, 8778, 8884
ş.- ıptı 7115, 8932
ş.- mağın 7068
ş.- maydı 3736
ş.- sa 1347, 7158, 9062
ş.- sak 7063, 8373
ş.- sın 4039
şakırım Bin metre uzunluğundaki ölçü birimi, kilometre.
ş. 8275, 8546
şakırıs- Birbirini çağırarak.
ş.- ıp 6907
şakırt- Çağırtarak, davet etmek.

ş.- ayık 3967
ş.- ıp 3383, 5372, 6513, 8796, 8868
ş.- tı 1958, 5535, 8522
ş.- tım 7231
şakıruv Çağrı, davetiye.
ş.+ dı 7069
ş.+ ğa 6440
ş.+ ın 6701
ş.+ men 2443
şakpağ Çakmak.
ş. 274, 6611, 6613
şal İhtiyar, yaşlı adam.
ş. 8908
ş.+ dar 6816
ş.+ dı 6336, 987
şal- Sarmak, kaplamak.
ş.- dı 7367
ş.- ıp 875, 8143
közi şal- Gözüne ilişmek.
ş.- ıp 298, 7297
şala Yarım, eksik.
ş. 7552, 9021
şala-jansar Ölmek üzere olan, can çekişen.
ş. 9129
şala-şarpi Üstünkörü, yüzeysel, gelişigüzel, rastgele.
ş. 1120

şalık- Yorulmak, bitkin düşmek.
ş.- ıp 7669
şalıkta- Sevinmek, içi içine sığmamak.
ş.- ğan 6004
şalis- Güreşmek, mücadele etmek; tartışmak, sözle yarışmak.
ş.- ıp 6883
ş.- tı 2822
şalka Sırt üstü.
ş.+ sına 7782
şalkağ Arkaya doğru yassı, arkaya doğru eğik.
ş. 8571
şalkala- Sırt üstü yatmak, geriye doğru yaslanmak.
ş.- ğan 7573
şalkasınan Sırtüstü.
ş. 4783, 6581, 6767
şalkı- 1. Alevlenmek, alev almak
ş.- p 1732,
2. Dolup taşmak; böbürlenmek, övünmek.
ş.- p 420
3. Dalgalanmak, sallanmak.
ş.- p 4701, 8100, 9014
şalkiy- Dik durmak, kibirli durmak.
ş.- ıp 7266, 7782
şalt Hemen, aniden.
ş. 3039, 4783, 7303, 7505

şam Ar. Mum; kandil, gaz lâmbası.

ş. 1169, 1474, 1475, 1906, 4933,
5848, 6754, 6755, 6765, 6769, 6774, 6793,
6811, 6815, 6851, 6853, 6867

ş.+ dardı 8046

ş.+ dardıng 5849

ş.+ day- ak 7859

ş.+ dı 6806, 8048

ş.+ ı 427, 5238, 6817

ş.+ in 1144

ş.+ ınıg 275

ş.+ ing 6779

ş.+ inga 6799

ş.+ menen 277

2. Yer adı, Şam.

ş. 1411

şama Güç, kuvvet, iktidar.

ş. 2648

ş.+ da 68, 2662

ş.+ ğa 46

ş.+ sı 3636, 8275, 8399

ş.+ sın 8505

ş.+ sında 1468

ş.+ sinday 3086

ş.+ sınşa 242

şamala- Tahmin etmek, yorum yapmak.

ş.- p 1185, 1821, 7651, 7677

ş.- sam 2788

şamalas Eş değer, oran.

ş. 4695

şamalı Az; biraz; kadar, aşağı yukarı, yaklaşık.

ş. 4402, 4595

şamırka- Hiddetlenmek, öfkelenmek, sinirlenmek.

ş.- dı 6182

şamsuvar Kişi adı.

ş. 160, 175, 183

ş.+ day 176

ş.+ ğa 180

ş.+ ı 168, 180

ş.+ men 183

şamşırağ Ar. Işık, şule; mum, çırağ.

ş. 242, 867

ş.+ ım 5650

şamşırağı sön- Ümidi gerçekleşmemek, ümidini yitirmek.

şang Toz, toz toprak.

ş. 791

şangırağ Ev, ocak, yuva.

ş. 2172, 6122

şangırağtay Büyük.

ş. 4858, 8055

şap şap et- Ani bir hareketle yakalamak, tutmak.

ş. 4820

şap- Dörtmala, dolu dizgin gitmek, hızlı gitmek, yürümek, koşmak.

ş.- ıp 4938, 5318, 7539, 7970

ş.- sa 8359

şapağatşı Peygamber efendimizin şefaati, şefaati.

ş. 6306

şapan *Far.* Kaftan.

ş. 4058

şapır-la- Bir araya gelmek, toplanmak, çoğalmak.

ş.- p 4676

şappağ- Saldırmak istemek.

ş. 5440

şapşang Tez, çabuk, çarçabuk, ivedi.

ş. 3039, 3138, 6157, 7587, 7859

ş.+ nan 4495

şar *Ar.* Daire, çember.

ş.+ ga 7120

şar ayna Büyük ayna.

ş. 3121, 8287

şara *Far.* Çare, önlem, çözüm yolu.

ş. 1324, 1333, 3427, 3896, 7228

ş.+ nı 6547

ş.+nga 1532

ş.+ sı 3260

ş.+ sın 3964, 8507

ş.+ sına 7188

şarap *Ar.* Şarap.

ş. 1820, 2486, 3158, 4035, 7046, 7363, 7365, 8169, 8578, 8591, 900

ş.+ ın 4037

ş.+ ının 1760

ş.+ ka 8547

ş.+ pen 8586, 8589

ş.+ tan 7033

ş.+ tar 2264

şarbağ *Far.* Çit, hat.

ş.+ ın 1346, 828

ş.+ ına 5822

şarık Güç, kuvvet, derman, mecal.

ş.+ imen 918

şarığta- Gelişmek, ileri gitmek, yükselmek.

ş.- p 420, 7365, 7505, 848, 867

şarığtat- Yükseltmek, yükseklere uçurmak, gururlandırmak, büyüklenmek, neşesi artmak.

ş.- ıp 625

şarığat *Ar.* İslam hukuku, şeriat.

ş.+ ın 5723

şarla- Gezmek, dolaşmak, gezinmek; arayıp taramak, karıştırmak.

ş.- p 2324, 7969

şarpılt- Yakmak.

ş.- kan 7168

şarşa- Yorulmak, bitkin düşmek, mecali kalmamak, bezmek.

ş.- dı 1273

ş.- dım 4339

ş.- ğan 4702, 5450

ş.- p 5288, 7669

şart *Ar.* Antlaşma, talep, şart; vazife, görev.

ş. 2844, 4268, 4269, 4357, 4358, 4363, 4365, 4370, 4424

ş.+ ım 4263, 4355, 4362

ş.+ ına 4425

ş.+ ıngdı 4273, 5420

ş.+ tarın 4747

ş.+ tarına 9219

ş.+ tı 4265, 4266, 4271, 4665, 4739

şaruva *Far.* Hâl, durum.

ş.+ sına 7416

şaruvalık Belli bir iş, çalışma sahası, iş.

ş. 7951

şaş Saç.

ş. 1039, 1046, 299, 302, 4979, 517, 7354, 938

ş.+ ı 7624, 8239

ş.+ ın 403

ş.+ ına 6630

ş.+ tan 8213

ş.+ tı 4225

şaş- Saçmak, yaymak.

ş.- ip 1800, 3374, 4874, 4964, 5566, 6133, 6472, 7209, 8129

ş.- kan 18, 1854, 780, 906, 932

ş.- pa 6016

ş.- padding 6658

ş.- pay 5508

ş.- tı 2880, 5007, 6957

şaşak Saçak, püskül.

ş. 7307

şaşıl- Saçılmak, yayılmak, dağılmak.

ş.- dı 7916

ş.- ğan 3630

ş.- may 3188

şaşıra- Saçılmak, yayılmak, dağılmak, saçmak.

ş.- dı 4796

ş.- ğan 1590

ş.- p 4917, 6354, 6958

şaşırat- Dağıtmak, saçmak, püskürtmek.

ş.- kan 6472

şat *Far.* Şad, sevinçli, neşeli.

ş. 4511, 8097, 8589

şat bol- sevinmek, şad olmak.

ş. 420, 839, 867, 877, 6589, 7380, 8929

şatağ 1. Kavga, çekişme, dövüş, hırgür.

ş.+ inan 6734

2. Aksi, inatçı.

ş. 7885

şatastır- Karıştırmak, şaşırtmak, yanıltmak.

ş.- dı 2342

şatır Çadır, otağ.

ş. 2569, 4865, 4877, 8632

ş.+ ma 4867

şatırlı Çatısı olan, çatılı, damlı.

ş. 672

şatır-matır Ev bark.

ş. 7122

şattan- Şad olmak, çok sevinmek.

ş.- gan 1440

ş.- ıp 2909, 5489, 7365, 7505, 829

şattandır- Şad etmek, şenlendirmek, neşelendirmek, sevindirmek.

ş.- sin 625

şattık Neşe, sevinç, mutluluk.

ş. 1013, 2204, 2238, 2272, 4136, 5118, 5658, 6118, 629, 6970, 6998, 736, 739, 7881, 8991, 914, 983

ş.+ ı 896

ş.+ pen 5858, 646, 743, 827, 884

ş.+ penen 823, 848

ş.+ ta 5909

ş.+ tıng 875, 918

şay Çay.

ş.+ dı 7042

şayan Akrep.

ş. 8181

şayh-ı ğabdolla Şeyh Abdullah.

ş.+ ı 9076, 9082

şayh-ı Hımadan Şeyh Hemadanî.

ş. 9071

şayka- Sallamak, silkmek.

ş.- dı 3309, 3588

ş.- p 2580, 5661, 7874

şaykal- Sallanmak, silkinmek.

ş.- dı 1795

ş.- ğanda 6959

ş.- ıp 3452

ş.- may 4026

şaykalın- Dalgalanmak.

ş.- dı 5804

şaykaluv Sallanma, silkinme.

ş.+ ın 6956

şayna- Çiğnemek, ısırmak, dişlemek.

ş.- may- ak 3590

ş.- p 1072, 2137, 4470

şaynat- Çiğnetmek, ısırtmak, dişletmek.

ş.- pay 3436

şaytan Ar. Şeytan.

ş. 158, 166, 173, 2288, 3354, 7810, 8821, 9029

ş.+ day 2449

ş.+ nıng 2884

şäk Ar. Şek, şüphe, kuşku.

ş.+ im 6746

şäkirt Far. Medrese öğrencisi, şakirt, çırak.

ş. 5371, 9192, 9301

ş.+ i 9268, 9290

ş.+ ine 9188
ş.+ ining 3089, 9238
ş.+ ten 9193
şän Ar. Ün, şan, unvan.
ş. 830
ş.+ ingizge 719
şär Ar. Şehir.
ş. 2802
ş.+ i 1269
ş.+ imizge 8884
şärip Ar. Hürmetli, ulu, saygın; asilzade, asil, soylu.
ş. 89
şävksız Şefkati olmayan, şefkatsiz.
ş. 830
şe Cümleinin sonunda gelen soru edatı, ya.
ş. 7462
şeber Usta, mahir, uzman, eksiksiz, tam.
ş. 2558
şege Çivi.
ş. 4594
ş.+ leri 6036
şegin- Geri çekilmek, çekilmek.
ş.- ip 3484
şek 1. Sınır, ölçü, limit.
ş. 5180
ş.+ ine 2546
2. Şüphe, kuşku.

ş. 791, 1526, 1855, 4764, 4832
şek- Çekmek.
azap şek- Azap, çile çekmek.
ş.- ken 4869
azar şek- Eziyet çekmek.
ş.- ti 2146
jübir şek- Cefa çekmek.
ş.- ti 5616
kümän şek- Şüphelenmek.
ş. 9267
ķaza şek- Ölmek.
ş.- kenine 7176
ķasiret şek- Kaygılanmak, tasalanmak, kederlenmek.
ş.- ip 1096, 3493
raķat şek- Rahat yaşamak, keyif sürmek.
ş.- er 4896
şekaralas Sınır komşusu, sınırdaş.
ş. 8460
şekis- Ağız kavgası etmek, çekişmek.
ş.- pey 7942
ş.- ti 3908
şeksiz Sonsuz, sınırsız, uçsuz bucaksız.
ş. 1268, 3484, 4581, 6333, 8885
şekten- Şüphelenmek, kuşkulanmak.
ş.- be 1860
ş.- bey 4832
şektir- Yola, sefere göndermek.

ş.- ip 2301

şelek *Far.* Kova.

ş. 334, 4815, 4832

ş.+ ine 4835, 4864

ş.+ ke 334, 4818

ş.+ pen 1226

ş.+ penen 332

ş.+ ti 4821

şeltiy- Hiçbir şey yapmadığı hâlde, kendi hâline bakmadan böbürlenmek, kibirlenmek.

ş.- ip 4835

şen Bir şeyin etrafı, civarı, çevresi, dolayı; rütbe, unvan.

ş.+ in 4624

ş.+ nen 5299

şengber *Far.* Halka, çember, çevre.

ş. 5555

ş.+ inde 6466

şer *Ar.* Hüzün, dert, hasret.

ş.+ i 6993

şerbet *Ar.* Şerbet.

ş. 2270, 3158, 4037, 4155, 8169, 8427

ş.+ teri 7020

şerek *Far.* Çeyrek.

ş. 7668

şermende Dertli, kaygılı, elemli, kederli.

ş. 2501, 2952, 3644, 5221, 5527

şerüv Halk, kitle, kalabalık; ordu.

ş. 812

şeş- Çözmek, açmak; soyunmak, çıkarmak.

ş.- e 43

ş.- ingiz 1570

ş.- ip 1868, 1882, 2036, 2452, 3291, 608

ş.- ken 2937

ş.- ti 2522, 3256

şeşe Anne, ana.

ş.+ den 475

ş.+ si 1059

şeşek Çiçek.

ş. 7785

ş.+ in 8095

ş.+ ter 3629

şeşil- Çözülme, çözümlenme, açıklık kazanmak.

ş.- di 3236

ş.- er 570

ş.- ip 1571

şeşim Karar, çözüm, sonuç.

ş.+ ine 7442

şeşüv Cevap, çözüm.

ş. 3276

ş.+ in 6742

şet Kenar, uç; dış, taşra, ücra, uzak yer.

ş.+ ine 3620, 4214, 7694, 7869

ş.+ ke 2149, 6423
ş.+ ten 1633
şetsiz Uçsuz, uçsuz bucaksız, sınırsız.
ş. 1268
şetsiz-şeksiz Sınırsız, uçsuz bucaksız.
ş. 4459
şıbık Çubuk.
ş. 8493
ş.+ ın 8517
ş.+ pen 8494
şıbın Sinek
ş. 2250, 3613, 4796, 5624, 6886, 7502, 8840
şıbın jan Hayat, ömür.
ş.+ dı 3597, 3603, 3607
ş.+ ımdı 4350
ş.+ nan 8961
ş.+ ning 7263
şıbın-şırkey Sinek, sivrisinek vb. haşaratın genel adı.
ş. 5807
şıbırtkı Hayvanları sürerken kullanılan uzun değnek, kamçı.
ş. 3751
ş.+ sın 3770
şıda- Çekmek, dayanmak, sabretmek.
ş.- dım 1249
ş.- ğanım 1844
ş.- madım 1843, 3231

ş.- mading 1214
ş.- may 3191, 3717, 5485, 556, 6607, 7591, 8627, 8717
ş.- ngız 2657
ş.- p 1210, 2030, 2511, 2684, 5793
ş.- ptı 7899
ş.- sang 5830
ş.- y 854, 3783, 6032, 6881
şıdav Dayanma, katlanma, sabır etme.
ş.+ ina 3012
şıgar- Çıkarmak, boşaltmak, bırakmak, dökmek; göndermek.
ş.- arlık 1216, 3578
ş.- dı 1102, 3268, 3342, 3373, 3789, 3826, 391, 5760, 6694, 8384, 9239
ş.- ğan 6661, 6663
ş.- ğanda 4475, 4822
ş.- ğandar 6849
ş.- ıp 4974, 5036, 7469, 7763, 969
ş.- ıpsing 7440
ş.- iptı 2255, 8872
ş.- ma 6018, 7645
ş.- mastan 7556
ş.- may 5233, 5236
şıgarıl- Dışarıya çıkarılmak, bırakılmak.
ş.- ıp 5137
şıgarıs- Çıkarmak, yaymak.
ş.- ıp 6912
şığıs Doğu, şark,

ş. 514, 6666, 9131

şıguv Çıkmak işi, çıkma.

ş.+ ın 4706

ş.+ ına 6258

şiji- Kızarmak, kavrulmak.

ş.- may 1828

şijim Ar. Kaygı, keder.

ş. 4960

şıq- 1. Çıkmak.

ş. 3883, 7279, 8365

ş.- a 5407, 5452, 6977, 8072, 9144

ş.- adı 2774

ş.- ar 4638, 5406, 7810

ş.- ıngdar 8702

ş.- ıp 353, 1029, 1164, 1667, 1735,
1755, 1831, 1886, 2514, 2646, 2742, 3174,
3219, 3287, 3294, 3372, 3397, 3461, 3497,
3643, 3738, 3752, 4027, 4309, 4537, 4571,
4601, 4783, 4785, 4787, 4830, 5255, 5937,
6039, 6173, 6293, 7536, 8054, 8187, 8303,
8752, 8805, 8985, 9237

ş.- iptı 352, 4778, 7454

ş.- kan 341, 302, 1045, 3108, 4125,
4924, 6531, 7812, 7815, 8162, 8501, 8502

ş.- kanda 6897, 2295

ş.- kanında 4799

ş.- pağan 2250, 8248

ş.- pağ 8106

ş.- pas 4280, 6802

ş.- pay 1625, 7955

ş.- paydı 2291

ş.- sa 1655, 1741, 5231

ş.- sak 6846

ş.- sam 4649

ş.- tı 168, 175, 296, , 546, 641,
2257, 3138, 4280, 4453, 4478, 4940, 5331,
6339, 6364, 6383, 6777, 6894, 6952, 7209,
7296, 7623, 7843, 7999, 8052, 8056, 8204,
8274, 8332, 8386, 8705

ş.- tıq 100

ş.- tım 4884

2. Yola, sefere çıkmak;
karşılama.

ş.- ar 838

ş.- ıp 848, 855, 920, 2780, 3132,
6493

ş.- kan 2247, 7145

ş.- kanda 45, 919

ş.- tı 808

ş.- tıq 827

3. Yayınlanmak, neşredilmek,
çıkmak.

ş.- kan 14

4. Olmak, ortaya çıkmak.

ş.- kanda 6898

5. Çıkmak, yayılmak.

ş.- pay 1917,

7. Birleşik fiillerde yardımcı fiil
fonksiyonunda kullanılır.

ş.- a 2901, 8002

ş.- ar 1070
ş.- ingdar 6256
ş.- kan 363, 1037
ş.- kanda 2157
ş.- sa 6769
ş.- sin 1361, 2794
ş.- tı 104, 355, 1036, 1053, 2674,
2744, 2922, 3706, 4088, 4597, 6257, 6793,
6854, 7277, 7281, 7283, 8610
ş.- tıng 4243
dangku şık- Ünlenmek, ün şöhret
kazanmak.
ş.- kan 2802, 6545
ş.- ip 5134
jani şık- Canı çıkmak.
ş.- a 3619
ş.- ar 2168
ş.- ip 1956, 2387, 2903
ş.- tı 4513
is şık- Bir şey yapmak.
ş.- ar 6660
koldan şık- Elden çıkarmak.
ş.- ip 6202
şılkı- Kan ter içinde kalmak.
ş.- ğan 3872
şım şım bat- Gözden kaybolmak, yok
olmak.
ş. 4778
şımıldık Perde.

ş. 1905
şımşı- 1. Çimdiklemek.
ş.- p 2023, 3863
2. İğnelemek, taş atmak.
ş.- p 2618
şın Doğru, gerçek, hakikat.
ş. 1170, 1482, 1525, 1749, 2469,
2859, 3184, 3489, 3570, 3676, 3686, 5086,
5201, 5413, 5414, 5798, 5875, 5880, 6299,
6305, 6688, 6810, 7098, 7287, 743, 756,
7615, 7616, 806, 8163, 8819, 8895, 8899,
9088, 9097, 9141, 9143, 9175, 926, 9268
ş.+ ımdı 2479
ş.+ imenen 5122, 5421, 744, 7595
ş.+ ın 3232, 6204
ş.+ ında 6668
ş.+ ing 7230
ş.+ ingdı 3598
ş.+ şa 9292
şınar Far. Çınar; büyük hedefleri olan
kimse.
ş.+ ğa 690
şında- Canla başla, var güçle çalışmak,
kendini vermek.
ş.- p 7798
ş.- sa 3687
şındık Gerçek, hakikat.
ş. 2618, 8901
ş.+ ında 6577
şını Gerçeği, doğrusu, hakikati.

ş. 1604, 778, 8263

şınımın Gerçekten, hakikaten.

ş. +ımen 5415

şınjır Far. Zincir.

ş. 3418, 3743, 4711, 5522

ş.+ dı 1034

ş.+ ı 8301

şınşa Küçük kase, cam şişe.

ş.+ dağı 9229, 9232

ş.+ nı 9269, 9300

ş.+ nıng 9221

şingğır- Çığlık atmak, bağırmak, haykırmak.

ş.- ıp 4973

şingğıra- Şingırdamak, şırıldamak.

ş.- p 9143

şingğıra Kuyu, uçurum, yar.

ş. 4526, 974

ş. ğa 4390

şingla- Yükselmek, dikleşmek, yükseklere uçmak.

ş.- p 1265

şıpıldat- Şıp şıp ettirmek, kamçıyla vurmak.

ş.- ıp 3770

şırak Far. 1. Canım, ciğerim” anlamında seslenme ifadesi, sevgi ifadesi.

ş. 5088

ş.+ ım 1239

2. Çocuk, evlat, soy.

ş. 134, 1077, 1542

ş.+ ım 1531, 2820

ş.+ tar 71

ş.+ tarım 871

şırın Far. Can suyu, özsu, usare.

ş. 3158, 4155

şırın jan Tatlı can.

ş. 2404, 4986

şırın söz Şirin, tatlı, hoş söz.

ş. 1776, 1841

şırkıra- Bağırmak, inlemek, çığlık atmak, eziyet çekmek

şırkırap şıbın janı Çok sıkıntı, çile çekmek.

ş.- p 4796, 4986

şırma- Sıkı sıkı sarmak, bağlamak; bürümek, kaplamak, örtmek.

ş.- p 2783, 3414, 3471, 4606, 4977

şırmat- Çok düşündürmek, kafa yormak.

ş.- kan 4492

şırmavık Sarmaşık.

ş. 3471

şırşa Çam ağacı.

ş. 367

şilde Far. Temmuz (ayı).

ş. 2708

şiri- Bozulmak, çürümek; mahvolmak, bitmek, ölmek.

ş.- p 2790, 3418

şiren- Yayılmak, gerinmek, kurulmak, kibirlenmek.

ş.- ip 7266

şirik Çürük.

ş. 6841

şirkey Küçük sinek, sirke sineği.

ş. 4080

ş.+ di 7510

ş.+ i 3609

şirkin 1. Keşke, hey gidi, ah vb.; özlem, hasret vb. duyguları pekiştirmek için söylenen ünlem

ş. 448

2. Zavallı, biçare, garip.

ş. 2291, 5405, 5468, 6512, 7673, 9172

ş.+ im 2790

ş.+ ning 7879

şiye Moğ. Vişne.

ş. 7702

şiyır- Burmak, bükme, kıvırmak.

ş.- adı 1258

şıypa Ar. Şifa, derman, deva.

ş. 409

şıyşeng üydey Kamıştan yapılmış ev gibi.

ş. 7498

şok Köz, kor.

ş. 2586

ş.+ ka 1761, 2630

ş.+ tay 2027

şokın- Haç çıkarmak, vaftiz edilmek; Hristiyanlığı kabul etmek.

ş.- ıptı 6936

şokpar Çomak, sopa, topuz.

ş. 185

ş.+ ı 8481, 8500

şoktay Köz gibi, köze benzer.

ş. 7495

şol- Bakmak, etrafı gözetlemek, göz gezdirmek, incelemek.

ş.- ıp 8159, 8224

şolak Uzun olmayan, kısa.

ş. 1792

şolp Culp.

ş. 328, 1260

şolpan Çolpan, Venüs, Çoban yıldızı.

ş.+ ı 851

şom- Düşünceye dalmak.

ş.- dı 2325

ş.- ıp 577

şomıl- 1. Yıkanmak, suya girmek, çimmek.

ş.- ıp 4799

2. Bürünmek, gark olmak, batmak.

ş.- ıp 8369

şortan Turna balığı.

ş.+ ınday 1260

şoşı- Ödö kopmak, dehşete kapılmak, çok korkmak, ürkemek.

ş.- p 1247, 2892

şoşın- Korkmak; şüphelenmek, kuşkulananmak.

ş.- ba 2713

ş.- ıp 674

şoşırılık Korkunç.

ş. 2865

şöl Çöl, sahra.

ş. 4194, 660, 7695

şöl-biyaban Çöl.

ş. 9055

şölde- Hararet basmak, susamak.

ş.- gen 1274

ş.- p 3623

şöp Ot.

ş. 4031

şubalaṅda- (giysi) Ayağa dolanmak, yerde sürünmek; yalpalamak, sallanmak.

ş.- p 4412

şubalı- Ard arda dizilmek, katar katar sıralanmak.

ş.- ıp 6910

şubır- Ard arda gelmek, katar olmak.

ş.- ğan 6813

şubırın- Ard arda dizilmek, sıralanmak.

ş.- ğan 6811

şuğıl Acil, acilen, aniden, ivedi, çabuk.

ş. 4556

şuğıla Ar. Güneş ışığı ışın, şule.

ş. 4874, 4888, 550, 932

şuğılalı Aydınlık, ışıklı.

ş. 1800, 8860

şuk- Gagalamak, oymak, eşmek.

ş.- ıp 7918

şukanaḳ Hendek.

ş. 3664

şukır Çukur, oyuk.

ş. 8276

ş.+ ına 6588

ş.+ ında 5039

şukşiy- Dikkatle, gözü ayırmadan bakmak.

ş.- ıp 7315

şulğı- Başını sallamak; onaylamak, tasdik etmek.

ş.- p 2322, 602

şuv Gürültü, patırtı, kavga, çekişme.

ş. 337

ş.+ ğa 4736

şuvılda- bk. şuvıla

ş.- p 345, 7376

şuvıla- Gürültü çıkarmak, yapmak.

ş.- dı 3935, 8137

ş.- p 4743

şuvılas- Gürültü yapmak, uğuldaşmak.

ş.- ıp 7387, 8028

ş.- kan 1665

ş.- tı 1992

şübä Ar. Şek, şüphe, kuşku.

ş.+ m 1526

şüberek Bez, kumaş parçası.

ş.+ ti 5303

şührät Ar. Şan, şöhet, ün, mertebe.

ş.+ i 9261

şükir Ar. Allah'a duyulan minneti dile getirme, şükür.

ş. 1306, 1437, 1432, 1456, 1530, 2303, 2305, 2931, 4147, 5655, 5922, 6846, 736, 7838, 890, 9053, 963

şüy- Gökyüzünden yere doğru süzülerek uçmak.

ş.- gen 1840, 4252

ş.- ip 4536, 5380

şüygi- Ok gibi atılmak, ileri fırlamak.

ş.- p 4522

-T-

ta İki cümle veya eş görevli öge ile sonraki arasında “-den başka” anlamıyla ilişki kuran ve Kazak Türkçesi’nde “da, de, ta, te” olarak dört türü bulunan kuvvetlendirme edatı.

t. 1861, 2006, 2086, 2259, 2347, 3075, 3908, 4528, 478, 4838, 5312, 5869, 6449, 6874, 7082, 7162, 7861, 8216, 8237, 8808, 9296

taba I. Far. İçinde ekmek pişirilen kap, tava.

t.+ dağı 4592

taba II. Bir kimsenin başarısızlığına sevinerek bunu “oh olsun” şeklinde dışa vurma.

taba kıl- Rezil olmak.

t. 6138

taba bol- Rezil olmak.

t. 2004, 2083

tabağ Ar. Tabak.

t. 7016, 9043, 982

t.+ pen 3555

t.+ tan 3565

taban Taban, ayak tabanı.

t.+ ı 4699, 7503

t.+ imen 4515

t.+ ın 7316

t.+ ina 2576

t.+ ınıḡ 3580

tabanda Hemen, acil, beklemeksizin.

t. 4110

tabıl- Bulunmak, ulaşılmak.

t.- adı 3464

t.- arsing 7812

t.- dı 2040, 7625

t.- ğan 8263

t.- ğanday 2717, 2862

t.- madı 2348, 5509, 5676

t.- maptı 2360, 5936, 7807, 8715

t.- mas 4912, 8211

tabın- Tapmak, tapınmak, baş eğmek.

t. 5355

tabıs Kâr, gelir, kazanç, fayda, başarı.

t.+ tıng 3116

tabıs- Buluşmak, kavuşmak.

t.- ıp 5629

tabıs bol- Buluşmak, kavuşmak.

t. 5520

tabıs et- Teslim etmek.

t. 1410

tabiyât Ar. Tabiat, doğa.

t. 7227

t.+ ı 6075

tabiyîy Ar. Tabîî, doğal.

t. 6110, 7700

tabu' Bulma.

t. 95, 1130, 2040, 2543, 4368, 7414, 2117

t.+ ğa 2336, 2338, 2534

tağa At, öküz gibi hizmet hayvanlarının tırnaklarına çakılan demir parçası, nal.

t. 7356

tağala Ar. Teâlâ.

t.+ m 7641

tağam Ar. Yemek, aş, yiyecek, taam.

t. 254, 2263, 2270, 2486, 2489, 3157, 3564, 4155, 4868, 6689, 7020, 7021, 7031, 7360, 7944, 8039, 8168, 8192, 8588, 8589, 8591, 8594, 8597

t.+ dar 2491, 8182

t.+ dardan 2490

t.+ dardıng 8598

t.+ darğa 3160

tağdır Ar. İnsan iradesi dışında gelişen olaylar, yazgı, kader, alın yazısı; ömür, hayat, yaşam, gidişat.

t. 1489, 1889, 2161, 3358, 3462, 542, 5611, 5712, 5826, 6075, 8757, 9173, 9265, 9266

t.+ dıng 2104, 6112, 9168

t.+ ğa 5735, 9171

t.+ ına 4092

t.+ ların 222

tağı Daha, ve, bundan başka, yine anlamında kullanılan edat.

t. 158, 272, 1049, 1199, 1226, 1358, 1382, 1652, 1958, 1961, 2093, 2175, 2293, 2574, 3548, 362, 394, 4027, 4064, 4444, 4479, 4500, 4576, 4780, 4823, 4833, 4914, 4916, 4960, 5224, 526, 5360, 5515, 563, 5709, 6335, 6340, 6394, 6614, 7007, 7012, 7050, 747, 7488, 7539, 7642, 7814, 8081, 8109, 8149, 8400, 8775, 906, 9086, 9225, 9228, 9232, 9236, 9275, 9308

tağriyb Ar. Anlam, mana, fikir, görüş, açıklama.

t.+ i 2360

tağ Far. Taht.

t. 163, 3999, 4179, 4833, 5020, 5514, 7138, 8444, 8445, 8576, 899, 9177, 949

t.+ ina 8772

t.+ ingdi 3930

t.+ ka 140, 8439

t.+ tı 7204

t.+ tın 8636

t.+ tınan 8490

t.+ tında 8975

t.+ tıng 948, 8406, 8566, 8570

tağ- Takmak, bağlamak, sarmak.

t.- ıp 3743

tağat Ar. Takat, tahammül, dayanma, sabır, direnç.

t. 1550, 3314

tağır Çorak, verimsiz yer, bitki örtüsü kummuş, çorak yer.

t.+ ğa 4880

tağır-la- Tamtakır etmek, hiçbir şey bırakmamak.

t.- p 8711

tağıt Far. Taht.

t. 3811, 4002

t.+ ı 170

t.+ ımnan 4902

t.+ ın 8437

t.+ ina 9059

t.+ inan 8896

t.+ ka 8426

tağın Yer adı.

t. 9132

tağsır Ar. Eski devirlerde sultan, han, padişah gibi yüksek dereceli insanlar için kullanılan “Efendim, Hazretleri”, anlamlarını içeren bir hitap sözü.

t. 2215, 2234, 2771, 3271, 4174, 4369, 4443, 4449, 468, 471, 4759, 4833, 493, 5026, 5191, 533, 565, 5801, 5861, 5865, 6073, 6183, 6434, 6633, 6669, 6674, 6730, 6753, 6929, 6939, 7222, 7233, 725, 7610, 7614, 7630, 7635, 7884, 7904, 796, 8730, 8734, 8738, 8840, 8854, 8957

t.+ jan 4171

t.+ lar 2879

tal Yaş dalları olan, ince yapraklı ağaç.

t. 1845, 2991, 3156, 6832

tal- Bayılmak, kendini kaybetmek, bitkin düşmek.

t.- ıp 1848, 7345

tala- Dişlemek, ısırarak, dalamak, soymak.

t.- p 5526

t.- sa 4378

talağ Ar. **talağ bol-** Bela olmak.

t. 5528, 9045

talap Ar. Talep, istek, dilek, rica, niyet.

t. 1068, 1533, 1563, 2332, 324, 3978, 40914676, 769, 5594

t.+ ı 3570, 9241

t.+ ina 1838

talapker Aday, talep eden, talepte bulunan, talip (kimse).

t. 232, 262, 269

t.+ dı 9155

t.+ ler 224

talaptan- Hedef olarak belirlenen noktaya ulaşmaya çalışmak, amacına ulaşmak için gayret etmek, çalışmak, didinmek.

t.- dı 1228

talas- Tartışmak, çekişmek, didişmek, münakaşa etmek.

t.- ıp 1612, 1615, 1662, 4480, 8015

t.- kan 7187

t.+ tı 4510

talas Çekişme, münakaşa, dalaş.

t. 2374

talastır- Yarıştırmak, rekabet ettirmek.

t.- dı 9171

talasu Tartışma, münakaşa.

t.+ ga 92

talay Nice, çok, birçok; çeşit çeşit, her türlü, türlü türlü.

t. 1296, 1617, 1789, 2566, 2573, 2624, 3454, 3965, 4376, 5649, 7671, 784, 8661, 8959

t.+ ın 4108

t.+ ina 8893

t.+ lardı 783

t.+ ları 8289

talda- Yorumlamak, çözümlemek, tahlil etmek, analiz etmek, incelemek.

t.- p 7648

talga- Seçmek, seçici olmak, tercih etmek.

t.- may 2504

t.- p 6058

talkan Kavrulmuş buğday, darı gibi tahılların öğütülmesiyle elde edilen un.

t. 5339

talqanda- Kırma, geçirmek, parçalamak, yok etmek, imha etmek, un ufak etmek.

t.- gan 783

t.- p 5318

talqandal- Yenilmek, yerle yeksan olmak.

t.- dı 8503

talma Zayıf, ince, nazik.

t. 584

tam Balçıktan, kerpiçten elle yapılmış, çatısız ev, dam.

t. 335, 341

t.+ ga 353

tam- Damlamak.

t.- badıng 1341

t.- gan 8788

t.- ıp 3319, 6996, 7789

tamağ 1. Boğaz, imik.

t.+ tan 3566

2. Yemek, aş, yiyecek.

t. 242, 247, 1041, 4871, 5782, 6082, 6862

t.+ tan 7036

tamam Ar. Hepsi, tüm, tamamı, bütün, bütünü.

t. 3008, 3460, 5692, 5819, 6396,
6399, 8486

tamamda- Tamamlamak, bitirmek,
sonuçlandırmak.

t.- p 97

tamaşa *Far.* Oyun, eğlence, seyre dayalı
eğlence programı; şahane, enfes, harika.

t. 222, 235, 62, 1268, 2593, 2686,
2862, 2995, 3159, 3169, 3405, 3754, 3758,
3790, 3807, 4063, 4065, 4101, 4171, 4380,
5269, 5603, 5869, 5909, 5916, 6013, 6050,
6702, 6939, 6998, 7000, 7335, 7357, 741,
7678, 7698, 7738, 8191, 8214, 8321, 8352,
8484, 8593, 8600, 8608, 8654, 8664, 8877,
891, 8992, 9151, 9297

t.+ dan 4454

t.+ day 1513, 3628

t.+ ğa 2886, 3002, 3992

t.+ lar 4303, 6933

t.+ m 7200

t.+ men 1965, 8660

t.+ nı 6969, 8145

t.+ nıng 1896, 7107, 8880, 8998

t.+ sın 1895, 7051, 8531

tamaşala- Büyük bir beğeniyle seyretmek,
izlemek, temaşa etmek.

t.- p 109, 3398, 3775, 430, 443,
7387, 7420, 7661, 8322, 9068, 923, 965

tamaşalı İlginç, çekici, eğlenceli.

t. 2080

tamılji- Dingin, sakin olmak.

t.- ğan 3628, 7700

t.- p 7741

tamırlan- Kök salmak, büyümek,
güçlenmek.

t.- ıp 9223

tamız- Damlatmak, akıtmak.

t.- dı 3958

t.- ıp 5102

tamsan- Ağzının suyu akmak, imrenmek,
hayran kalmak.

t.- dı 3992

t.- ıp 2616

tamşı Damla.

t. 1340, 2368, 3084, 3086, 3659,
3664, 5184, 6663, 6936, 7982, 7986, 854

t.+ dan 8447

t.+ day 1589

t.+ ğa 4508

t.+ sınday 5068

tan- Caymak, vazgeçmek, kıvırmak, kabul
etmemek.

(aķıl) esten tan- (aķıl-esten tan-)

Kendini kaybetmek, bayılmak.

t.- amın 2788

t.- asıng 2778

t.- ğanday 8482

t.- ğansız 2999

t.- ıp 7346

tandır- *aķılınan tandıra-* Aklını kaybetmesine, çıldırmasına sebep olmak.

t.- a 8563

t.- mastan 7396

tanı- Tanımak, teşhis etmek.

t. 5390

t.- dı 317, 3545, 3675

t.- dık 5088

t.- ğan 9083

t.- iy 184

t.- madı 3547

t.- madım 3675

t.- maķting 3548

t.- maptı 454

t.- maspız 195

t.- maydı 378

t.- maytın 310

t.- mın 2791

t.- p 1495, 1502, 1735, 1823, 1974, 2637, 2809, 3647, 5357, 5902, 756, 3348, 5454, 7298

t.- ptı 3337

t.- sa 3546

t.- y 5960

t.- ysing 2746

tanıģsız Tanınmayacak derecede deĝişmiş olan.

t. 376

tanıl- Tanınmak, bilinmek.

t.- dı 2634

tanıs Tanış, tanıdık, bildik.

t. 1657, 5250, 542, 5550, 6154, 6278, 7103, 7739

t.+ tarı 6152

tanıs- Tanışmak; bir şeyi öğrenmek, görmek.

t.- armız 3972

t.- ıp 1965, 7945

t.- kan 5939

t.- pavdı 1112

t.- tı 8893

tanıstır- Tanıştırmak, takdim etmek.

t.- ıp 2434, 5915, 6322

tanısuǎ Tanışma.

t.+ ğa 2266

tanıt- Tanıtmak.

t.- ayın 3593

t.- ıp 8877

t.- pay- ak 3684

tanuǎ Tanıma, teşhis etme.

t.+ 2276

t.+ ğa 3042

tang 1. Tan vakti, şafak, seher.

t. 851, 1200, 1903, 2152, 7774, 7955

t.+ da 8817

t.+ dı 3876, 7844, 8935

t.+ ğa 7843

t.+ nan 8936

t.+ nıng 190, 1895, 5626

tang at- Tan ağarmak, şafak sökmek.

t. 666, 745, 747, 905, 1279, 2019, 2115, 2119, 2980, 2992, 3075, 3245, 4789, 4909, 5460, 6319, 6897, 8162, 8320, 8880

2. Hayret veren, şaşkınlık uyandıran.

t. 182, 459, 462, 651, 904, 966, 973, 1382, 1474, 1481, 1496, 1907, 3409, 3996, 4124, 4852, 5444, 5609, 6348, 7217, 7567, 7662, 9006

t.+ da 3442

t.+ dı 1858

t.+ ğa 902, 6032, 9286

t.+ mın 2581

t.+ nıng 190, 1438

tang kal- Hayrete düşmek, hayran olmak.

t. 891, 897, 1518, 1650, 7335

tang- Sıkıca bağlamak, sarmak.

t.- ıp 7551

tangba Damga, işaret, mühür, iz, leke.

t. 2048, 2095, 2130, 3036, 3618

t.+ sın 2074

t.+ sına 2075

tangbalan- Damgalanmak, mühürlenmek, işaretlenmek.

t.- ıp 2125

tangda- Seçmek, seçip almak, tercih etmek.

t.- p 1636, 8309

tangdan- Şaşmak, hayrete düşmek.

t.- dı 6050, 8035

t.- ğanday 1638, 7357

t.- ğanı 1392

t.- ıp 62, 69, 3345, 3744, 6181

t.- iptı 8547

tangdavlı Seçkin, seçme, seçilmiş.

t. 7356

tangday Damak.

t. 1274

t.+ ıma 1341

tangerteng Sabahleyin.

t. 669

tangğajayıp Harika, olağanüstü, müthiş.

t. 3137, 4600, 8278

tangırka- Hayret etmek, şaşmak, şaşırmak.

t.- dı 425, 6181

t.- p 201, 1378, 1513, 4069, 7973, 874

t.- ptı 8499

tangırkarlık Harika, güzel, muhteşem.

t. 2995

tangırkas- (birlikte) Şaşırmak, hayret etmek.

t.- ıp 69

tangırkat- Şaşırtmak, hayret etmek.

t.- ıp 1520, 5462, 8612

t.- kan 176

t.- tı 1519, 4060

tanglan- Şaşırmak, hayrete düşmek.

t.- dı 429, 1387, 6069

tanglandır- Şaşırtmak, hayrete düşürmek.

t.- dı 436

tangsık İlgi uyandırıcı; merak, heves.

t. 7028

tang-tamaşa Şaşkın bir vaziyette, hayretler içinde.

t. 2567, 8608, 8992, 9297

t.+ men 1965

t.+ lı 2080

tap Tam, gerçek, tıpkı.

t. 2578, 8361,

tap bol- (kel-) Tesadüf etmek, rastlamak, karşılaşmak.

t. 7665, 8669

tap- Bulmak.

t.- a 2925, 4336, 4594, 5370, 5561, 5920, 5960, 6615, 6780, 6783, 6888, 6901, 7627, 2012, 2134, 1666

t.- adı 484

t.- am 6148, 6631

t.- amın 2750

t.- amız 6633, 6634, 6808

t.- ar 198, 839, 2544, 2552, 3898, 5670, 6112, 5680

t.- armın 7890

t.- armız 2400, 2744

t.- arsing 8360

t.- asing 6810

t.- asız 1137

t.- ayın 4210

t.- ılad 1300

t.- ılar 2532, 3427, 2719

t.- ıldı 2553

t.- ılğan 2052

t.- ılmay 1482, 4352

t.- ılsa 2767

t.- ingdar 7215, 9048

t.- ingız 3964, 6717, 6744

t.- ıp 1176, 2049, 2719, 5263, 5373, 5375, 5380, 5492, 5493, 5503, 5610, 5673, 5674, 5982, 6310, 6324, 6775, 6973, 7199, 7245, 7587, 7601, 7886, 7891, 8157, 8265, 4956, 3522, 3908, 3980, 4086, 4166, 4440, 7538, 7897, 8833, 8867, 8950, 9108

t.- iptı 5431, 7407

t.- kan 132, 2396, 2397, 2594, 5922, 6046, 9264, 9297

t.- kaday 4622

t.- kanına 2581

t.- padı 4588, 6825, 7628, 8744

t.- padık 7977

t.- padım 2394

t.- paġan 5513, 5563, 6199, 6832,
9052

t.- paġanda 484

t.- paġanı 5514

t.- paġ 2736

t.- paptı 3947, 5406, 2220

t.- pas 3349, 8623

t.- pasa 4810

t.- pasang 1808, 5992

t.- pay 339, 3015, 3433, 4239,
4398, 4607, 4703, 4995, 5100, 5212, 5439,
5507, 5677

t.- paydı 5164, 8839

t.- sa 3510, 5440, 6536, 9171

t.- saġ 2796, 5072

t.- sam 9168

t.- sang 1782, 2391, 3983

t.- sin 8810

t.- tı 2558, 3389, 4024, 5521, 5617,
5746, 6259, 6684, 694, 6972, 7172, 7378,
7618, 9266

t.- tıġ 2523

t.- tım 1116, 1342, 864

t.- tıng 4240

tapjılmay- Zararsız; durmadan, ısrarla,
sürekli.

t. 9173

tapsır- Bir işi bir kimseye vermek,
yüklemek, sorumluluğuna vermek, teslim
etmek, vermek.

t. 3386

t.- ayık 3292

t.- dı 1952, 2613, 9188

t.- ıp 2213, 2573, 3391, 3576, 3725

t.- iptı 9200

t.- madan 645

t.- maġan 6357

tapsırıl- Teslim edilmek, verilmek.

t.- ıp 5746

tapsırma Bir kimseye verilmiş, yüklenmiş
iş, vazife, ödev, görev.

t.+ nı 8455

t.+ sin 9211

tapşılan- Kıt, yetersiz, az miktarda
bulunmak.

t.- ıp 8519

tapta- 1. Ayaklarıyla basmak, ezmek,
çiğnemek.

t.- p 199, 6254

2. Beġenmemek, kendini üstün
görmek.

t.- r 8245

3. İmha etmek, yok etmek, harap
etmek.

t.- dı 5611

taptal- Ayak altında kalmak, ezilmek, hor
görölüp aşağılanmak, değer verilmemek.

t.- ıp 2731

taptır- Aratmak, buldurmak.

t.- ıp 7398
t.- may 354
tar Dar, geniş olmayan.
t. 264, 6825, 8452
tara- 1. Dağılmak, gitmek, yayılmak, büyümek, genişlemek.
t.- dı 1506
t.- ğan 3402, 4846
t.- ğanday 9223
t.- p 1819, 7048, 7658, 7707
t.- r 3034
t.- ytn 2803
t.- ytuğın 668
2. (saç, sakal vb.) Taramak.
t.- p 2915,
tarap Ar. Yön, taraf.
t. 5555
t.+ ka 4951, 7666, 8544
t.+ tan 5136, 6500
t.+ tı 2398
taras- Etrafa dağılmak, yayılmak.
t.- tı 272
tarat- Dağıtmak, yaymak.
t.- ıp 3395
t.- tı 9156
tarav Bölüm, kısım, kol, dal, brans.
t. 1172
t.+ dan 2534

t.+ ğa 1190
t.+ ı 1181, 3275
t.+ ında 4098
tarazı Far. Ağırlık ölçüm aleti, terazi, ölçüm, gösterge.
t.+ sı 5019
tarbak Demir.
t. 4399
tarbayt- Ayaklarını kollarını açmak, yayılmak.
t.- ıp 4471
tarı Darı, akdarı.
t. 7916, 7920
tarık- Yoksulluk, sıkıntı, zaruret, darlık çekmek.
t.- kan 1582
t.- kağa 1413
t.- paydı 1624
tarıl- Daralmak.
t.- ıp 4922
tarih Ar. Tarih.
t.+ ka 3036
t.+ ta 19, 2801, 7225
t.+ tağı 5327
t.+ tarın 1518
tarķa- Bölünüp dört bir yana dağılmak, saçılmak, yayılmak, yatışmak.
t.- mavğa 1642
t.- p 3211, 5770

tarķat- Baēlanmıř veya  r lm ş bir şeyi   zmek, a mak.

t.- ipt  3792

t.- tıngdar 6388

tarmaķtan- B l mlere, maddelere ayırılmak.

t.- d  5756

tarmaķ-tarmaķ B l m b l m, par a par a.

t. 1182, 8313

tarsılda- G r lt , patırtı  ıkarmak.

t.- ęan 6422

tars-turs Patır k t r etme, g mb r g mb r ses  ıkarma, takırtı, patırtı, k t rt .

t. 1466, 2005

tart- 1.  ekmek; asmak, asılmak.

t.-  p 416, 2816, 2823, 3315, 4417, 4821, 4840, 4842, 5560, 6374, 6848, 8183, 9017

t.- ipt  4502

t.- ęan 4864

t.- ęanda 1350, 6362

t.- ęanında 6347

t.- t  4476, 4480

azap tart- Azap  ekmek.

t.- t  4830, 7167

beynet tart- İstirap  ekmek.

t.-  p 4869

azap tart- Azap  ekmek.

t.-  p 6864, 7691

bas tar- Karş   ıkmak, kabul etmemek, katılmamak.

t.- paysız 72

daręa tart- Darağacına asmak.

t. 312, 319, 2847, 2859, 2868, 2883

t.- ar 3395, 5539, 5668

t.-  p 6020

t.- ęan 2902

t.- saņę 2856

t.- saņędar 2843

t.- t  2894

dem tart- Nefes alıp vermek.

t.- ęanda 4974

t.- ęanřa 7184

ęazabat tart- İstirap  ekmek.

t.- t  3950

jan tart- Canı acımak, merhamet etmek.

t.-  p 7932

japa tart- Cefa  ekmek, eziyet g rmek.

t.-  p 7691

t.- tım 5043

jaza tart- Ceza  ekmek, eziyet g rmek.

t. 2815

j zir tart- Cefa, zul m  ekmek.

t.- armız 6436, 7116

t.- kan 8219

kayğı-beynet tart- Sıkıntı, zorluk çekmek.

t.- tı 4968

kemşilik tart- Eksiklik çekmek.

t.- ıp 3584

köz tart- İki gözden birinin kıpırdaması.

t.- ıp 8099

sapar tart- Seyahat etmek, sefere çıkmak.

t.- ıp 5929

t.- tı 7142

sır tart- Başkasının sırrını gözetlemek, öğrenmek.

t.- sak 2765

ezliv tart- Gülümsemek.

t.- ıp 541

tösek tart- Hastalanmak.

t.- ıp 1499

2. Taşımak, ulaştırmak; döşemek.

t.- tı 3556, 6689, 6712

t.- ıp 8168

3. Sarmak, dolamak, takmak.

t.- kaday 615, 2783

4. Yutmak, içine almak, içmek.

t.- tı 8427

t.- ıp 8578

5. Müzik aleti çalmak.

t.- ıp 635, 811

t.- tı 6989

6. Çekmek, benzemek.

t.- kan 188

tarta Yakın, civarında, yaklaşık, sularında.

t. 457

tartıl- Çekilmek, azalmak; ölçülmek, tartılmak.

t.- a 4426

t.- atın 2874

t.- dı 7016, 7021

tartın- Çekinmek, sakınmak, kaçınmak.

t.- ıp 6934

tartıs- Kavgalaşmak, çekişmek.

t.- kanda 6352, 6371

t.- tı 4482

tartıla- Sürekli, defalarca, aralıksız çekmek.

t.- ptı 6838

tartkız- Çektirmek, sürütmek.

t.- ıp 5209

tarttır- Çektirmek.

t.- dı 6864, 928

t.- sam 2923

tarttırıv Çektirme.

t.+ ga 7633

tartıv Armağan, hediye.

t. 8379, 8871

t.+ ğa 7062

t.+ lar 753

t.+ ların 2213, 2573

2. Asmak işi, asma.

t. 2825

t.+ ğa 1031

tartuv-taralgı Hediyelik eşya.

t. 2197

tas Taş.

t. 293, 1103, 1884, 4283, 4312,
4340, 4378, 4452, 4692, 5009, 6490, 7552,
8155, 863, 8939

t.+ ı 4329

t.+ ına 4340

t.+ ka 1680, 9270

t.+ pen 1075, 7803, 7804, 7858

t.+ tan 621, 8284, 8536, 9138,
9185

t.+ tar 4730

t.+ tardan 8294

t.+ tı 3378, 4406, 8267

tas- Taşmak.

t.- ıp 7853

t.- kan 6261

tasa Kuytu, sığınak, görünmeyen yer.

t. 5187

t.+ da 5241

t.+ dan 3654

taşkın Taşkın, sel.

t.+ ın 6261

taşkında- Taşmak, sel olmak.

t.- dı 8021

t.- p 9059

tasta- Bırakmak, terk etmek, atmak.

t. 1238, 2822, 4733, 5959

t.- dı 1578, 8517

t.- ğanmen 5791

t.- may ak 7404

t.- p 1503, 1570, 1653, 3291, 4707,
4748, 4823, 4927, 5419, 5635, 608, 6401,
6992, 7147, 7391, 7643, 7770, 8362, 8437,
8897, 9063, 9106

t.- ptı 9102

t.- y 2229, 6359

t.- ytin 7508

tas-talkan Paramparça, darmadağınık,
virane, harabe.

t. 4687

tas-temir Demir.

t. 6919

tat- Tatmak, tadına bakmak.

t.- arının 7123

t.- ıp 255, 260, 267, 1038, 1132,
1720, 1722, 7479, 8589

t.- ır 4868

t.- kan 5516, 7755, 7779

t.- pay 1724, 3564

t.- sın 7494

t.- tı 1760

tatar Tatar, Tatar halkından olan.

t. 9112

tatav Art niyet, kötü düşünce, sinsî fikir.

t. 8855

tatavsız Gizlisi saklısı olmayan, açık.

t. 8263

tatıl- Tadılmak, tadına bakılmak.

t.- ar 248

tatımdı Tadı güzel, lezzetli, leziz.

t. 1896

tatu İyi geçinen, dost geçinen, birlik ve barış içinde yaşayan (kimseler).

t. 5625

tatuvlık Dostluk, barış.

t. 5631

t.+ pen 3576

tav Dağ.

t. 115, 120, 170, 218, 220, 263, 292, 4716, 4975, 5279, 8134, 8136, 8594, 863, 8689, 9055

t.+ da 132, 476

t.+ dan 1029, 2942, 4376, 9145

t.+ day 8500

t.+ dıng 1729

t.+ ğa 265, 4376

t.+ ı 9173

t.+ ın 159

t.+ lar 8117

t.+ lardı 162, 8113

t.+ largâ 162

tavar Rus. Mal, ticari mal, alınıp satılabilen ticaret eşyası; kumaş.

t. 5859

t.+ dan 1597

tavis Ar. Tavus kuşu.

t. 8628

tavis- Tüketmek, bitirmek.

t.- a 8630

t.- ıp 5410, 6435

t.- kandar 8007

t.- pasak 7829

tavlı-tastı Dağlı taşlı.

t. 9000

tavsıl- Bitmek, tükenmek, kalmamak.

t.- ıp 3939, 7920

t.- iptı 8031

t.- madı 1182, 8664

t.- mas 7043

t.- mastay 996

t.- may 8661

t.- maydı 4384, 7044

tav-tas Dağ taş.

t.+ inan 4862

t.+ tıng 9063

tay- 1. Kaymak, dengesini kaybetmek; düşmek.

t.- ıp 1083, 4780, 8078

2. Sapmak, yoldan çıkmak.
t.- ğan 1153, 1220
t.- ıp 3138, 4110, 4597

taya- Yaklaşmak, yanaşmak, dayamak.
t.- p 1084, 532, 5572, 6328, 7428
t.- ptı 4424
t.- saķ 3388

tayaķ Değnek, sopa.
t. 1081, 1103, 4316, 4323, 4327, 529, 7528, 7722
t.+ ın 4334, 4114, 7291
t.+ ing 1579, 1585
t.+ penen 1256, 3740

tayan- Dayanmak; yaklaşmak.
t.- dı 1980, 2061, 4804
t.- ğan 4654
t.- ğanda 1977, 2059, 3411, 4657
t.- ıp 4347

tayaṽ Yakın, doğru.
t. 1107, 2112, 3213, 3521, 448, 6553, 6828, 7760, 7765, 8494, 8709, 9174

taydır- Vazgeçirmek, caydırmak, geri döndürmek.
t.- masķa 7316

tayġana- Kaymak.
t.- p 4780

taypalıķ Boya, kabileye, soya ait.
t. 1870

taysal- Çekinmek, korkmak, cesaret edememek, gözü kesmemek.
t.- may 8949

taytalas- Çekişmek, tartışmak; mücadele etmek, yarışmak, rekabet etmek.
t.- ķan 9168

taytangda- Koşmak.
t.- p 4781

taza *Far.* Temiz, saf; tabii, doğal.
t. 29, 1520, 1892, 3156, 4009, 4022, 7357, 7651, 7700, 7729, 8209, 858, 8661, 9181
t.+ sı 2717

tazala- Temizlemek, paklamak, arındırmak.
t.- p 1047

tazalan- Temizlenmek, paklanmak, arınmak.
t.- ıp 1361, 1373, 2646

tazalıķ Temizlik, saflık; dürüstlük, temizlik, art niyetli olmama hâli.
t.+ ı 1613, 7676
t.+ ın 235, 7678

tazar- Temizlenmek, arınmak.
t.- ıla 1054
t.- ıp 1361
t.- iptı 1051

tazart- Temizlemek, arındırmak.
t.- ıp 2143, 8855
t.- tı 1046

taza-takır Tamtakır, bomboş.

t. 5832, 7124

tazı *Far.* Tazı.

t.+ ğa 2852, 2920

t.+ lar 4407

t.+ larding 4405

t.+ sı 4403

tābib *Ar.* Tabip, doktor.

t. 5268, 9095, 9198

t.+ i 7071

t.+ terden 2219

t.+ terge 7409

tābibtik Tabilik, doktorluk.

t.+ ke 9100

tāj *Ar.* Taç.

t. 4005, 4042, 4045, 4047, 4063,
7903, 7917, 8388, 8410

t.+ di 8994

t.+ i 3927, 4059, 7204

t.+ in 7901, 7906, 7914

t.+ inge 4062

tājik Tacik.

t.+ i 7885

tājiriybe *Ar.* Tecrübe, deneyim.

t. 362, 688

tākappar *Ar.* Mağrur, kibirli.

t. 3932, 4110, 7261, 785

tākapparlık Mağrurluk, kibirlilik,
tekebbür.

t. 5077

tālim *Ar.* Talim, terbiye.

t.+ deri 7060

tāltirekte Sendelemek, yalpalamak.

t.- p 1755

tāltirektev Sendeleme, yalpalama.

t. 3536

tānti Razı olma; hayran.

t. 5192, 7989

t.+ miz 203

tānti bol- Hayran kalmak,
imrenmek, gıpta etmek; razı olmak.

t. 35, 211, 1515, 5020, 5910, 6140,
6820, 8193

tānti kıl- Rıza göstermek, razı
olmak; hayran kalmak, imrenmek, gıpta
etmek.

t. 8801

tāngir Tanrı, Allah.

t. 2819, 5355, 6058

t.+ den 2560, 4814

tāngiri Tanrı.

t. 1624, 4418, 5324

t.+ m 3677, 4491, 5357

t.+ mnen 1789

t.+ ning 6075

t.+ ngmin 5354, 5356

t.+ ngnen 5352

t.+ sine 2864

tärbiye Ar. Terbiye, eğitim.

t. 7060

tärbiyele- Terbiye vermek, eğitmek.

t.- p 9246

tärizden- Benzemek, gibi görünmek, andırmak.

t.- ip 3002

tärtip Ar. Tertip, disiplin, düzen.

t. 413, 746, 1832, 8577, 893

t.+ i 270, 4133

t.+ imen 2259, 3092, 5478

t.+ in 6221

t.+ inşe 8424, 8575

t.+ pen 3529, 757, 8169, 8387

t.+ penen 891

tärtipsizdik Tertipsizlik, düzensizlik.

t. 2502

tärtipte- Düzenlemek, tertiplemek, nizama sokmak.

t.- p 404

tärtiptilik Tertipli, düzenli, disiplinli olma.

t. 386

täsbi Ar. Tespih.

t.+ si 6283

täşken Taşkent şehri.

t. 22

tätti Tatlı; hoş, çekici.

t. 1709, 1723, 3159, 4037, 4155, 5631, 5787, 7028, 7031, 7034, 8583, 8662, 8680, 8851, 951, 956

tävba Ar. Tövbe etme; şükretme, razı olma.

t. 7972

t.+ ğa 4990

tävekel Ar. Tevekkül.

t. 1221, 2796, 3130

tävip Ar. Bahşı, halk hekimi, tabip.

t. 7073

t.+ ter 1458, 7409

täviptik Hekimlik, tabiplik.

t.+ i 7079

t.+ ten 7082

tävir Ar. Kötü olmayan, iyi.

t. 5023, 6551, 7988

te bk. ta

t. 1050, 1097, 2460, 4592, 4742, 7668, 7793, 8945, 9041

tebirent- Düşündürmek, merak ettirmek, heveslendirmek.

t.- sengiz 7986

tegi 1. Galiba, herhâlde.

t. 468, 1864, 7028

2. Soy, nesil, kök, köken.

t. 452, 495, 1244, 1923

tegin Bedava, ücretsiz.

t. 5690

teginde Herhâlde, aslında.

t. 1862, 1921, 4688

tegis 1. Düz, engebesiz.

t. 1394

2. Hepsi, tümü, tamamı.

t. 7, 1468, 4683, 6399, 8051, 8780, 9187, 9206

t.+ inen 8133

tek 1. Soy, nesil, asıl, kök, köken.

t.+ ine 2548

t.+ ingiz 1872

2. Tek, sadece, yalnızca, ancak.

t. 1087, 1109, 1158, 12, 1844, 2478, 2766, 3086, 3175, 3582, 3676, 3685, 4044, 4072, 4112, 4980, 500, 5008, 5060, 5306, 5547, 5574, 5744, 575, 5758, 5977, 6744, 6850, 7665, 7703, 7823, 7982, 8265, 8495, 861

tekke Boşu boşuna, nafile, öylesine.

t. 365, 1654, 2764, 4107, 7252, 74367769, 8692

tekser- Kontrol etmek, denemek, denetlemek.

t. 7642, 7648

t.- eyik 2796

t.- gendey 7679

t.- ingiz 7617

t.- ip 2797, 3178, 443, 5557

t.- ipti 7650

tekserüv Kontrol, kontrol etme, denetleme.

t.+ ge 7620

tekserüvşi Müfettiş, kontrolör.

t. 7622

telmirt- Bakıp kalmak, ummak, beklentiyle bakmak.

t.- pedi 7997

temir Demir.

t. 4232, 4280, 8470, 8477, 8500, 8568

t.+ dey 2016, 4405

tentire- Başı boş gezmek, avare dolaşmak.

t.- di 4213

tentiret- Korumamak, sahiplik yapmayıp ortada bırakmak.

t.- em 4272

t.- ip 4903

t.- ti 5647

teng Denk, aynı ölçüde, eşit; birbirine lâayık.

t. 3324, 3334, 5019, 5863, 5944, 6100, 7182, 7602, 7835, 8838

t.+ i 8799

teng kör- Eşit davranmak, ayırım yapmak.

t. 5646

tengbe-teng Tıpa tıp, aynı.

t.+ de 3674

tengdes Denk, eşit, denктаş.

t.+ i 1770, 3998, 4039, 4140, 537

tengdessiz Eşsiz benzersiz, emsalsiz, eşi benzeri olmayan.

t. 581, 8209

tenge- Denk saymak; eşit, bir tutmak; benzetmek.

t.- gende 2547

t.- p 4029

tengesüv Eşit olma, eşit duruma gelme, eşit.

t.+ ge 5019, 8419

tengge Para, bir malın değerinin karşılığı olan para.

t. 7484, 7537, 7566, 7759, 7767, 7986

t.+ ge 7317

tengiz Deniz.

t. 1313, 1783, 1806, 1807, 2347, 2365, 2548, 3250, 3659, 4701, 5184, 5804, 6663, 9055, 9117

t.+ ben 4704

t.+ de 2341, 2342, 2621

t.+ degi 8447

t.+ den 1590, 6936, 7986

t.+ dermen 863

t.+ ding 1900, 2349, 4700, 4713, 4715, 5068

t.+ ge 4740, 8133, 8841

t.+ indey 3083

t.+ ine 2339, 577

tengselüv Sendeleme, yalpalama, iki yana doğru sallanma.

t.+ men 4025

tengsin- Denk görmek, eşit kabul etmek, eşit olduğunu varsaymak.

t.- beding 6652

tep- Çifte atmak, tepmek, tekme atmak.

t.- ti 1101

tepe-teng Aynı derecede, aynı, eşit.

t. 5863

tep-tegis Dümdüz, pürüzsüz.

t. 2981, 6224, 6918, 8201

ter Ter.

t. 3569

ter- Dermek, derlemek, toplamak.

t.- gen 8284

t.- ip 7918

t.- mey 8251

terbet- Sallamak, kımıldatmak.

t.- ti 4156

tereng 1. Derin.

t. 600, 1750, 1759, 1923, 2321, 2371, 3508, 4538, 4609, 4693, 4701, 4777, 5464, 7341, 8369, 8456, 8535, 8625, 9117

t.+ ge 7343

2. Etraflıca, genişçe, çok yönlü, derin, derinlemesine.

t. 94, 817, 2325, 3135, 7060, 7496,

terengdik Derinlik.

t.+ i 4695
tereng-tayız Derin ve sığ.
t. 3020
tereze Far. Pencere.
t. 6037, 8108
t.+ den 8134
t.+ ni 6033, 8092, 8128, 8138,
8140
t.+ ning 8066, 8088, 8090, 8104,
8109
terge- Sorguya çekmek, soruşturma
yapmak, araştırmak.
t.- p 5538
tergeṽ Sorğu, soruşturma.
t.+ i 3364
teris Yanlış, hata, yakışıksız, yersiz,
uygunsuz, düzensiz, ters.
t. 4812, 5385, 6830, 8250
t.+ i 3646
terle- Terlemek.
t.- p 4591
tes- Delmek, delik açmak.
t.- ip 1686
tesik 1. Delinmiş, delikli, deliği olan.
t. 2008, 5398
2. Eksik, arıza, noksan.
t. 1343
tez Far. Tez, çabuk, acele, ivedi; öğüt

t. 1551, 1740, 1803, 2174, 2482,
2814, 3315, 3673, 3727, 3784, 3812, 3889,
4372, 4453, 4745, 490, 5186, 5373, 5377,
5492, 6215, 6337, 6341, 6350, 666, 681,
7112, 7248, 7299, 7300, 7301, 7302, 7305,
7469, 7593, 7600, 778, 8115, 8177, 8437,
9049
tezbe-tez Tez, çabuk, acele, ivedi, derhal.
t. 2385, 4455
t.+ den 7493
tezde- Hızlanmak, çabuklaşmak, ivedilik
kazanmak.
t.- p 6860, 7466
tıgıl- 1. Gizlenmek , saklanmak.
t.- dı 6831, 7927
2. Tıklamak, sokulmak.
t.- ğan 6891
t.- ip 8067
t.- ipti 6961
tıgızdan- Yoğunlaşmak, sıkılaşmak,
sıkışmak.
t.- ip 8012, 8062
tık- Saplamak, sokmak, koymak,
girdirmek; saklamak, gizlemek.
t.- ip 1718, 220, 6550, 6551, 6590,
6757, 8471
t.- ipti 6798
t.- kan 6553, 6752
t.- kanga 6900
t.- tı 6362, 6601

tıkırşı- Sabırsızlanmak, yerinde duramamak; endişelenmek, huzursuz olmak.

t.- p 7845

tılsım Ar. Tılsım, sır, gizem.

t. 1396, 1401, 1405, 279, 7680, 8948

t.+ men 1448

t.+ nıng 1397, 1409

tım Çok, pek, pek çok.

t. 2894, 2904, 303, 3156, 4110, 4306, 4639, 5765, 5769, 7400, 8119, 8603

t+ ak 5086, 8911

tım-tırıs Sessiz sedasız, sakın, tenha.

t. 270, 6271

tın- Bitmek , tamamlanmak, son bulmak; dinmek, yatışmak, sakinleşmek.

t.- amız 8845

t.- bay 3886

t.- dı 6142, 873

t.- dıng 6385

t.- ıp 2059, 2513, 3452, 6296

tındır- Bir işi halletmek, bitirmek, yapmak; rahatlatmak, ferahlatmak.

t. 4082

t.- ğan 7379

t.- madı 6879

t.- mas 2064

tınık- İstirahat etmek, dinlenmek.

t.- ıp 604

tınık Sessiz, sakın, durgun.

t. 4906, 5972

tınım Huzur, rahat, sükûnet.

t. 4958

tınıs Solunum, teneffüs.

t. 6972, 9237

tınıs- Dinmek, yatışmak, sakinleşmek, bitmek.

t.+ tı 4100

tınış Sessiz sakın, rahat, huzurlu.

t. 5500, 6271

t.+ ı 1197

t.+ ın 8063

t.+ tı 5766

tınıştal- Sakinleşmek , sessizleşmek.

t.- dı 3941

t.- ıp 1972, 5442

tınıştas- Sakinleşmek, dinmek.

t.- sa 196

tınışı- Rahatlamak, huzura kavuşmak, sakinleşmek.

t.- p 2024

tıng Güçlü, kuvvetli, dinç.

t. 4483

tıngda- Dinlemek, kulak vermek; önem vermek, ilgilenmek.

t. 1866, 2758, 5989, 6232

t.- ğan 8629

t.- madı 2821, 2962, 3073
t.- may 1285, 2968, 2998, 6792
t.- ngdar 4724
t.- ngız 7545
t.- ngızdar 1442
t.- p 6521

tıngdavşı Dinleyici.

t.+ nıng 348

tınggılıktı Dikkatli, özenli, titiz.

t. 8387

tıngla- bk. tıngda-

t. 6009

t.- ma 6766

t.- madı 5954

t.- maydı 3028

t.- ngdar 1288

tıpırla- Hareket hâlinde olmak, kıpırdamak.

t.- p 4608

tıpırşı- Koşuşturmak.

t.- ydı 2024

tıp-tınık Çok sakın, dingin, esintisiz.

t. 8492

tırban- Çabalamak, gayret etmek, çırpınmak.

t.- adı 2964

tırbangda- Çırpınmak, tepinmek, debelenmek, kımıldamak, uğraşmak.

t.- yın 5

tırbangdav Çırpınma, tepinme, debelenme, kımıldama, uğraşma.

t.+ men 4789

tırıs İnatçı.

t. 7157

tırıs- Buruşmak, kırışmak, büzülmek.

t.- ar 7273

t.- iptı 9007

tır-jalaŋgaş Çırıl çıplak, anadan üryan.

t. 1508, 4585, 4872, 4999

tırma Tırmık.

t. 4231

tırmıs- . Çıkmak, tırmanmak; çabalamak, gayret etmek.

t.- ip 2000, 4782, 4819

t.- iptı 2959

tırnaķ Tırnak, pençe.

t. 1039, 2403, 302, 4399, 4465, 4481, 4483

t.+ imen 4473, 4480, 4415, 4501, 4560

t.+ ına 1688

t.+ inan 4516

t.+ pen 3518

t.+ tan 4481, 4490

t.+ tarı 299, 4232

t.+ tarın 1047, 4471

t.+ tılar 4479

tırp Yürüme esnasında ayakkabıdan çıkan tıkırtıyı bildiren söz.

tırp etkizbe- Fırsat vermemek, göz açtırmamak.

t. 3043

tırp et- Kımıldamak, hareket etmek; üşenmek, yapası gelmek.

t. 5, 3580, 3361, 6949

tıs Dışarı, dış.

t. 4598, 7399

t.+ ı 6414

t.+ ın 965

t.+ ka 1446, 1741, 2646, 3397, 546, 5791, 6383, 7536, 8274

tışkarı Dışarı, dışarıya; uzak, ırak.

t. 2108, 7750

tışkan Fare, sıçan.

t. 3690, 8184

tıy- Kesmek, dindirmek; engellemek.

t. 8830

t.- ğan 8883

t.- ıp 1353, 5002, 8266, 8268

t.- sang 2229

tıyl- Durmak, sona gelmek.

t.- mağan 8179

tik- Dikmek.

t.- ıp 1716, 4966, 8435, 8632

t.- ken 266, 8473

t.- ti 1162

tik Dik, dümdüz.

t. 6844, 7939, 8344

tike Dik, doğru.

t. 2235, 7259, 8186, 8576, 8933

tikeley Doğru, direkt, dolaysız, doğrudan.

t. 7830

tiken Diken.

t.+ i 6571

tikey- Dimdik olmak, dikelmek, dik duruma gelmek.

t.- ıp 7802

tikire- Dimdik olmak, dikleşmek.

t.- yip 7277

til Dil.

t. 390, 1588, 234, 2763, 290, 3153, 3440, 3445, 3550, 3561, 4410, 470, 476, 5484, 6963, 7023, 774, 8281, 8658, 8666, 908, 969

t.+ deri 3640

t.+ di 6022

t.+ ge 3970, 4044, 7931, 809, 882, 9112

t.+ i 3577, 3578, 4433, 4605, 468, 521, 6248, 6678

t.+ im 2464, 4032, 868, 944

t.+ imdi 8942

t.+ ime 4762

t.+ imenen 5124

t.+ in 1337, 289, 4396, 4544, 5553,

88

t.+ inde 8555

t.+ ine 4851, 7644, 8804

t.+ inge 8727

t.+ ingizdi 3436

t.+ ingizding 5485

t.+ ingmenen 2439

t.+ men 1705, 1825, 2618, 2724, 325, 3431, 3973, 3974, 3975, 5526, 6509, 7686, 7691, 910

tilin al- Sözüni dinledi, ikna olmak, kabul etmek.

til- Dilmek, doğramak, dilimlemek.

t.- erin 8081

t.- gen 3378

tilde- Dil uzatmak, hakaret etmek.

t.- p 2724, 2826

tile- Dilemek, istemek.

t.- genin 214

t.- mey- ak 2848

t.- p 2560, 4211, 4242

t.- pti 8381

t.- se 1416, 8195, 8789

tilek Dilek, arzu; rica, istek talep.

t. 196, 2202, 2476, 3495, 5798, 7069, 7095

t.+ in 8091

t.+ ining 4754

t.+ ti 4076

tilektes Dileği bir, niyeti aynı, hemfikir.

t. 2233

tilev Dilek, ümit, arzu.

t.+ i 4499

tilla Ar. Altın para, altın; demir.

t. 2868, 2923, 4007, 5943, 8410

t.+ ga 7759

tilsiz Dilsiz, konuşamayan, tat.

t. 7546, 7552

tipten Hepten, hiç, çok, gayet, hatta.

t. 1618, 5216

tipti bk. tipten

t. 1194, 1271, 1656, 1936, 1919, 2082, 2866, 3680, 379, 467, 4853, 5769, 6091, 6387, 6476, 6676, 7824, 7830, /868, 8053

tire- Diremek, dayamak.

t.- p 4515, 7637

tiri Diri.

t. 2250, 2292, 5210, 5360, 5529, 5545, 5682, 5688, 6018, 7242, 9129, 9243

t.+ sin 2848

tiril- Dirilmek, canlanmak; güçlenmek.

t.- geni 3639

t.- ip 9257

t.- mekti 9264

t.- mes 5544

tiriley Canlı canlı.

t. 5523, 3590, 5652

tirilt- Diriltmek.

t.- kendeý 3636

tirilüv Dirilme, canlanma.

t.+ dīng 9241

tirlik Hayat, yaşam.

t. 3936

t.+ ten 3875, 3887

tirse *tirse* söz Ters, aksi söz.

t. 1247

tirşilik Hayat, yaşam, dirlik, iş güç.

t. 4982

t.+ im 1206

t.+ te 6510, 7107, 8082

t.+ tīng 9234

tis Dış.

t. 2379, 6161

t.+ i 4230, 4405, 7272

t.+ imenen 698

t.+ in 4474

t.+ inen 3738

t.+ īngnen 6018

tiste- Dışlemek, ısırmak.

t.- p 2026, 5663, 6416

t.- se 4544

tisten- Sinirlenmek, kızmak.

t.- ip 2915

tiy- 1. Değmek, dokunmak, temas etmek.

t.- er 7787

t.- gen 2013, 4699, 4874,

t.- gendeý 5660

t.- ip 932, 1762, 2441, 3082, 3617, 8117, 8327, 8343, 8395, 8549,

t.- mes 7787

t.- mey 1040

t.- se 186

kol tiy- Vakti olmak.

t.- ip 4184

kolğa tiy- Ele geçirmek, yakalamak; kavuşmak.

t.- ip 1016

kulakğa tiy- Haberdar olmak, duymak.

t.- ip 1391

t.- gen 6189

2. Etkilemek, tesir etmek, uygulandırmak.

t.- ip 8717

3. Vurulmak, yaralanmak.

t.- gen 1842

tiyanaqsız Sabit olmayan, istikrarsız, düzensiz.

t. 4489

tiyanaqtı Düzenli, istikrarlı.

t. 2052

tiye- Yükleme, doldurme.

t.- p 7846

tiygiz- Değdirmek, dokundurmak, temas ettirmek.

t.- di 1776
t.- dīng 2440
t.- ip 6584
tiyın Metal, bozuk para, kuruş, para.
t. 1094, 246, 2647, 2663, 2665,
3681, 7767, 8960, 9064
t.+ dık 8922
t.+ ı 6531
tiyimdi Uygun, kullanışlı, elverişli,
yararlı.
t. 2862
tiyis- 1. Takılmak, dokunmak, sataşmak.
t.- ip 8574
2. Saldırmak, baskın yapmak.
t.- kende 6391
tiytıkta- Güçsüzleşmek, yorulmak,
hâlsizleşmek, mecali kalmamak.
t.- p 4790
tiyttay Küçücük.
t. 3704, 3745, 3904
tiz- Dizmek, sıralamak, toplamak, düzene
sokmak.
t.- di 6640
t.- ip 4548, 5598, 5642
tize Diz.
t. 608, 2462, 4564, 7727, 7921,
8574
t.+ den 8723
t.+ ge 8574

t.+ leri 6964
t.+ ning 4197
tizüv Dizme, sıralama, toplama, düzene
sokma.
t.+ ge 6932
toba Ar. Allah'a şükretme; şaşkınlık,
hayret gibi durumlarda kullanılan "tövbe"
anlamında bir söz.
t. 964, 1312, 7810, 8191
t.+ sına 3388, 4424, 4697
tobala- Tekrar tekrar şükretmek.
t.- p 7653
tobık Topuk.
t.+ ına 5016
toğay Çalılık, ılgın ağaçlarından oluşan
orman.
t. 1728
toğız Dokuz.
t. 15, 1603, 487, 569, 9304, 9114
tokı- Yeterince anlamak, kavramak,
öğrenmek.
t.- dık 3658
tokıra- Durmak, kesilmek.
t.- dı 944
t.- p 1197, 6356
tokırav Duraklama, durgunluk; kıtlık.
t.+ men 2462
toksan Doksan.
t. 6940

t.+ ğa 987

t.+ nan 2688

toġta- Durmak, duraklamak; bir yerde kalmak, konaklamak.

t. 2496

t.- dı 2494, 6442

t.- dım 532

t.- madı 2567

t.- madıng 5722

t.- mas 6380

t.- may 2756, 5492

t.- p 4779, 6253, 6296, 7092, 727, 7467

t.- ptı 7024

t.- r 6862, 8243

t.- y 3877, 4781

t.- yıķ 7039

t.- ymın 4176

t.- ymız 726

toġtal- Durmak, duraksamak, beklemek; sonlanmak.

t.- ıp 2462, 2762, 3733, 3941, 6116, 6804

t.- madı 6610

t.- maydı 6880

toġtaluv Durma, duraksama, bekleme.

t.+ ı 7603

toġtat- Durdurmak, kesmek.

t.- ıp 1354

t.- kan 9265

t.- pasang 1549

t.- pay 616

t.- sın 8809

t.- tı 3179, 3519, 7464

toġtatu Durdurma, kesme.

t.+ ğa 70, 3322

toġta Durma, duraklama; bir yerde kalma, konaklama.

t. 8810

t.+ ğa 5938

t.+ sız 5832

t.+ şı 1196

tol- 1. Dolmak.

t.- ar 1500, 5047

t.- dı 1634, 3305, 3804, 5662, 8012, 8134, 9182, 9226

t.- ıp 6456, 8991

t.- ğan 632, 2996, 5903, 5991, 6011, 8544

t.- maġanday 5016

t.- mas 1500, 5047

t.- sa 6074, 9285

2. Büyüyüp gelişmek; belirli bir yaşa gelmek.

t.- ıp 5298

tola Çok, fazla, bol miktarda.

t. 2570, 5789, 7732, 7741, 8583, 8594

tolğan- Etraflıca düşünmek; hayallere dalmak, derin düşüncelere dalmak.

t.- ıp 1791, 6569

tolıķ Eksik olmayan, tam.

t. 1530, 3131, 3305, 4032, 6117, 7560, 9193, 9195

t.+ ında 5014

tolıķtır- Eksikliğini tamamlamak; ilâve etmek, olgunlaştırmak.

t.- ıp 74

tolımda- Yerine getirmek.

t.- dı 6224

t.- ydı 512

tolımdı Mantıklı, akla yatkın, yararlı; ayrıntılı, izahlı, derin.

t. 4034, 589

tolķı- 1. (rüzgârın etkisiyle) Dalgalanmak.

t.- p 8134, 8136

2. Heyecanlanmak; duygulanmak.

t.- p 4710, 4938, 6261, 6373, 6446, 8029,

3. Huzuru kaçmak, tedirgin olmak.

t.- dı 3249

tolķın 1. Dalga.

t. 4716, 4717, 5804, 8129, 8134, 8781

t.+ da 8136

t.+ day 8594

t.+ ınday 8478

t.+ ı 3250

3. Duygu, his.

t. 5631

t.+ ın 3499

t.+ ınıĝ 7603

tolķıt- Meraklandırmak, heveslendirmek; sevindirmek, memnun etmek.

t.- ıp 3366

tolıtır- Doldurmak.

t.- dı 8637

t.- ğanda 914

t.- ıptı 8535

tolıtırıl- Doldurulmak.

t.- ıp 8587

ton Kürk; kıyafet, giysi.

t. 4042, 4046, 4047, 4063

t.+ ı 4057

t.+ ın 8119

t.+ ınıĝ 4062

tong- Donmak, üşümek, soğumak.

t.- dı 4889

t.- ğan 4872, 987

t.- ıp 5297

tongķay- Eğilmek, domalmak.

t.- a 7344, 7345

top Grup, kalabalık birlik.

t. 2761, 3394, 4479, 5537, 6977, 7602, 7606, 8146, 8334, 8347, 8386, 8400, 8528, 8973

t.+ ı 6991, 958
t.+ imenen 2950
t.+ ın 4852, 6472
t.+ inan 3413
t.+ pen 2612
t.+ penen 4414
t.+ ta 38
t.+ tarı 8480, 8503
top jar- İnsanların arasından
sivrilen, dâhi.
t. 38
topas Ufku, düşünce dünyası dar, dar
görüşlü, cahil, bilgisiz (kimse).
t. 3898
topastık Cahillik, dar görüşlülük.
t.+ ka 3594
topıraq Toprak.
t. 3888, 4394, 4527, 8907
t.+ ı 941
t.+ ka 2318
t.+ ta 8692
t.+ tı 2318
top-tobımen Küme küme, grup grup, ekip
olarak.
t. 3939
top-top Grup grup.
t. 8002, 8008
tor Ağ, parmaklık, tuzak, kapan, dolap,
düzen.

t.+ inan 3414, 4280
t.+ lar 3418
torgay Serçe, serçe kuşu.
t. 8102
torık- Ümitsizliğe düşmek, ümidini
kesmek.
t.- tım 1546
torqa Rahat, yumuşak, en iyi cins, değerli
bir ipek türü.
t. 941
torla- Kaplamak, sarmak, kuşatmak.
t.- p 615
tos- Beklemek, karşılamak.
t.- ıp 1660, 2002, 9087
totı Far. Papağan.
t. 8628
toy- Doymak, doyuncaya kadar yemek,
içmek.
t.- at 7006
t.- dık 7044
t.- ğan 6902
t.- ğanday 3986
t.- ıp 254, 1041, 1048, 3343, 4871,
5297, 5299
t.- madı 3052, 3147, 7006
t.- mas 3072, 8443
t.- mastay 7713, 978
t.- may 2474, 3148
t.- maymız 7032

t.- maytın 8227

toy Şölen, ziyafet, düğün, toy.

t. 1009, 4511, 5091, 5095, 5854, 5908, 5946

t.+ dağıday 7382

t.+ ın 1894

toyım Doyum, tatmin, kanaat; bolluk, bereket.

t. 8082

t.+ ı 8171

toyın- Doymak.

t.- dı 8589

t.- ğan 9152

toyla- Bir şeyi kutlamak, tören yapmak, bayram yapmak.

t.- ğanı 648

t.- p 4476

toytarıl- Durdurulmak, hızı kesilmek, geri çektirilmek.

t.- dı 5802

toz- Köhneleşmek, eskimek, yıpranmak.

t.- ad 6919

tozağ Cehennem, tamu.

t.+ tay 4875

töbe Tepe, doruk, zirve.

t.+ de 4472

t.+ m 6570

t.+ mizge 2188

t.+ ning 4932

t.+ si 8395, 8549

t.+ sine 3925, 50, 9178

t.+ sinen 5755

töbeles- Dövüşmek, kavga etmek, yumruklaşmak.

t.- ip 4949

tögil- Dökülmek.

t.- di 1945, 3157

t.- gen 766

t.- ipti 4550

t.- mey 3188

tögüv Dökme, boşaltma.

t.+ ge 8918, 8924

tök- Dökmek, boşaltmak.

t. 8906

t.- er 4811

t.- ip 560, 1014, 1018, 1094, 854, 976

t.- ken 2932, 5632

t.- pengiz 2854

t.- ti 1100, 2150, 6334, 9269

töktir- Döktürmek, aktartmak, koydurmak.

t.- di 6411

t.- ipti 332

tömen Aşağı, alt; düşük.

t. 1794, 1847, 4153, 4521, 4780, 5033, 54, 6569, 7344, 7994, 8287, 8490

t.+ de 3624, 4420

t.+ ge 4651

t.+ gi 4164, 504

tömendev Kalitesi, değeri düşük, kalitesizce.

t. 55

tömendik Alçaklık; kalitesizlik, değersizlik.

t.+ pen 762

tömenşilik Kendine güveni olmama, kendini küçük görme.

t. 7085

tömpeşte- Üst üste vurmak.

t.- p 3339

tön- Abanmak, çullanmak; itip kakarak ilerlemeye çalışmak, ileri atılmak.

t.- ip 2188, 4926, 558, 5649, 6726

töngîrek Etraf, civar, çevre.

t.+ ke 1800

tör Evin en değerli yeri, baş köşe, tör.

t. 8344, 8346

t.+ degi 6946

t.+ ge 8018

t.+ in 7714

t.+ inde 3145, 8413

t.+ indegi 5244

t.+ ine 3541

töre Han sülalesinden olup han, sultan, olma hukukuna sahip kimse; kadı, hâkim.

t. 5871

t.+ si 345

t.+ sin 3956

tört Dört.

t. 412, 1631, 20, 25, 3431, 361, 4066, 418, 4696, 5705, 5906, 6572, 7696, 7698, 810

t.+ inşi 2277

t.+ ke 988

töse- Döşemek, sermek.

t.- p 2576

tösek Döşek, yatak, sedir.

t. 1499, 48, 637, 673, 8671, 900, 909

t.+ i 50

t.+ inde 2955, 2960

t.+ ine 8674

t.+ terding 8678

t.+ ti 3289

tösek tart- Yatağa düşmek, hastalanmak.

t. 1499

tösem Döşek, şilte, keçe vb.; örtü.

t.+ in 8051

töte- Direnmek, dayanmak, sebat etmek.

t.- p 5191

töz- Dayanmak, direnmek, sabretmek.

t. 2484

t.- bedi 2401

t.- di 3546

t.- ip 104, 1210, 7795

tözim Sabır, metanet, takat, dayanma; sağlamlık, uzun ömürlülük.

t. 574, 1214, 1910, 1983, 4584

t.+ di 3594

t.+ im 1550

t.+ ge 1586

tözimdi Dayanıklı, sabırlı, metin; sağlam, sert, berk.

t. 2784

tuğırlı Atlı, bineği olan.

t. 1026

tula tula boyı Tüm vücudu.

t. 2692, 4435, 4566, 4907

tulğa Dış görünüş, fiziki yapı.

t. 3124

t.+ sı 4519

tulpar Kanatlı at; uzak yolculuğa dayanıklı, büyük savaşlarda kahramanların bindiği, soylu ve çok hızlı koşan at.

t. 4857, 7162, 7332, 8359

tuman Sis; belirsiz, bulanık.

t. 6726

t.+ dı 1856

tumandat- Dumanlatmak, duman çıkartmak.

t.- ıp 6906

tumsık Burun, gaga.

t. 7503

tun- Berraklaşmak, durulaşmak.

t.- ğan 858

tunşığarday Yok olmak, imha olmak; boğulmak, nefes alamamak.

t. 5234

tunĝıĝı İlk, önceki, ilkel.

t. 2802

tunĝıyık Çok derin, dipsiz.

t. 40

t.+ ka 5452, 600

tur- 1. Durmak, dikilmek.

t. 1510, 4378, 4429, 4632, 4637, 4639, 5009, 7784, 8178, 8568

t.- a 125, 2693, 4942, 7637

t.- adı 3697

t.- ar 438

t.- ayık 3525

t.- dı 674, 2760, 3775, 7332, 7675

t.- ğan 1434

t.- ğanday 6988

t.- ğanında 379

t.- ıp 564, 917, 921, 1403, 2429, 3088, 7333

t.- ıptı 3529, 7250

t.- ma 3889

t.- mas 9300

t.- sınıĝ 3375, 5144

2. Kalkmak, ayağa kalkmak, hazır olmak.

t. 3883, 4644, 4746, 5260, 5386,
5829, 6531, 7601

t. a 1424, 6487

t. dı 165, 385, 4179, 4182, 4763,
5013

t.- ğan 437, 2003

t.- ğanday 636

t.- ıp 503, 3039, 4185, 5823, 6205,
7219, 7385, 8572, 9082

3. Uykudan uyanmak, kalkmak.

t.- ıp 670, 1134

t.- ıptı 7815

4. (bir yerde) Oturmak, ikamet
etmek, yaşamak.

t.- amın 6309

t.- dı 1355, 2976

t.- ğan 159, 504, 4538, 7022,
7049, 7225

t.- ğaningda 1539

5. İsimlerle sonra gelerek “var,
bulunmakta, vardır” anlamında cümleler
yapar.

t. 7330, 8552

t.- a 4682

t.- adı 3010, 7561

t.- ğan 2351, 6828, 8433

t.- ğanda 4906, 5101

t.- ğanın 6398

t.- ıp 2708, 5698

6. Birleşik fiillerde ve analitik
formlarda kullanılır.

t. 16, 169, 1069, 1797, 1801, 2437,
2438, 2851, 3152, 3202, 3430, 3589, 3728,
3883, 4283, 4644, 4650, 4652, 4676, 5152,
5160, 5441, 5456, 6038, 6041, 6049, 6087,
6202, 6728, 6760, 7158, 7266, 7269, 7270,
7272, 7785, 7787, 7850, 8098, 8539, 8549,
951, 992, 2396, 1714, 800

t.- a 1033, 1210, 1424, 1765, 3811,
5793, 6614, 6834, 7030, 7923

t.- adı 2748, 2776, 3468, 4290

t.- amın 2233

t.- ar 3922, 4912, 7420, 7547

t.- armız 6524

t.- atüğın 1626

t.- dı 574, 1064, 1065, 1067, 1083,
1818, 1354, 1378, 1791, 2062, 2316, 2361,
2362, 2364, 2762, 2902, 293, 2945, 2954,
2956, 3140, 3308, 3368, 3452, 3744, 3870,
4069, 4306, 4540, 4765, 4813, 5254, 5398,
5439, 5444, 5445, 5489, 558, 572, 5831,
599, 6090, 6429, 6445, 6449, 6464, 6569,
6914, 7052, 727, 7275, 7308, 7335, 7340,
7355, 7477, 7554, 7564, 8132, 816, 8183,
8187, 8337, 8368, 8429, 8430, 8471, 876,
8776, 9177

t.- dık 7853, 7855

t.- ğam 3429

t.- ğan 933, 943, 1070, 1073, 1207,
2006, 2187, 2188, 2190, 2340, 2378, 2705,
3369, 4298, 4468, 4673, 4674, 4931, 5000,

6110, 6552, 7252, 7346, 7521, 7557, 7741,
7754, 8006, 8095, 8515, 8996, 9085

t.- ğanda 1183, 2966, 3444, 3505,
6328, 7568, 7580, 8954

t.- ğanday 418, 449, 8327

t.- ğanga 4437

t.- ğanım 3188

t.- ğanımen 3730

t.- ğanın 7915

t.- ğanında 1031, 2807, 4041, 4352

t.- ğısı 2836

t.- ğıngız 3877

t.- ıp 5, 71, 1469, 1917, 2183,
2184, 3144, 3601, 3872, 3880, 4281, 4528,
459, 4670, 4689, 4772, 4779, 5163, 5602,
5747, 5998, 6969, 724, 7596, 7694, 8352,
8703, 8751

t.- ıptı 1277, 9280

t.- ma 3733, 7763, 8363

t.- malık 2764

t.- mas 5202, 5972

t.- may 1746, 4608, 524, 6065,
7862

t.- maydı 1828

t.- mayın 5446

t.- mın 1485, 1490, 2296, 5300,
6778, 7238, 7730, 8779

t.- mız 1166

t.- sa 2831, 3071, 4703, 7747,
8698, 8953

t.- sak 5127

t.- sam 4760

t.- sın 624, 1970

t.- uı 1087, 243, 7771

t.- uıdı 4655

t.- uıng 5996

artık tur- Üstün görünmek.

t. dı 5923

basıp tur- Ayağa kalkmak.

t.- dık 7852

bulay (bılay) tur- Bunu
saymamak, hesaba katmamak.

t.- sın 2085, 2459, 2599, 5465,
8236

dayın tur- Hazır olmak.

t.- sa 3078

mıktı tur- Güçlü durmak, sağlam
durmak.

t. dı 6268

t.- sın 1972

tağ tur- * Dik durmak; tahtta uzun
süre kalmak.

t. dı 5020, 9177

t.- ğan 949

t.- sın 8444, 8445

tek tur- Tek olmak; boş durmak.

t.- ğannan 2766

t.- ıp 8495

t.- uıdı 6850

tınış tur- Sessiz sakin olmak.

t.- dım 5500

tik tur- Ayağa kalkmak.

t.- ıp 7939

tike tur- Ayakta durmak, dik durmak.

t.- ğan 7259

t.- ıp 2235, 8186, 8576, 8933

tükke tür-

t.- may 7862

tura tura kaç- Arkasına bakmadan kaçmak.

t. 3139, 4925

turağ Yaşanılan yer, mekân, mesken, durak.

t. 132, 6972, 7897

t.+ ı 2294, 4292

t.+ ina 1026, 425, 5914

turağsız Sabit olmayan, değişken, kararsız.

t. 3070

turağtı Kalıcı, mütemadi, devamlı, aralıksız, daimî.

t. 6114

turarlık Faydalı, yararlı.

t. 74

turgız- Uyandırmak; kaldırmak.

t.- badı 3484

t.- bay 4496

t.- ıp 6595

turıs- (birlikte) Ayağa kalkmak; hareketsiz kalmak, beklemek.

t.- ıptı 7940, 9006

t.- tı 3004

turmıs Hayat, yaşantı, yaşayış.

t. 3321, 4622

turmıstı Durumu, hâli vakti yerinde; geçim sıkıntısı çekmeyen.

t. 5940

turpat Görünüş, biçim, tip.

t.+ ka 3749

t.+ ta 3750

turuṽ 1. Durma, dikilme.

t.+ ina 4786

2. Uyanma, kalkma.

t. 243

3. Bir yerde oturma, ikamet etme.

t.+ ina 6869

turuṽşı Mesken edinen, sakin.

t. 5950

tus Taraf, yan; yön.

t. 7443

t.+ ında 2612

t.+ tağı 8617

t.+ tan2282

t.+ tı 4486

tus-tusınan Dört yandan, her taraftan, her yönden.

t. 2015, 305

tut- Tutmak; yakalamak, ele geçirmek.

t.- a 2018

t.- ıp 3368, 6174

t.- kan 5286

t.- tı 5705

t.- tık 98

tutam Tutam.

t. 6571

tutan- Tutuşmak, alev almak.

t.- badı 6611

t.- bapı 6800

t.- baydı 6807

t.- ıp 3862, 4393, 6772

tutandır- Tutuşturmak, alev aldirmek.

t.- ıp 6799

tutas Bir, beraber, bütün, tüm.

t. 3907

t.+ imen 3592

t.+ ında 5950

tutasımen Tam, bütün olarak.

tutas- Bir birine eklenmek, tek vücut olmak.

t.- ıp 8478

t.- kan 2589, 6803

t.- tı 3905, 6550

tutat- Yakmak, tutuşturmak.

t.- ıp 4876

tutıl- Tutulmak, yakalanmak.

t.- arsing 2390

t.- ıp 6963

tutkın Esir, tutsak, tutuklu.

t. 1419

t.+ dağı 1357

t.+ dar 1360

t.+ dardı 1367

t.+ darmen 1286

t.+ ning 1366, 1372

tutkında- Esir almak, tutuklamak, gözaltına almak.

t.- gan 1422

tuṽ- Doğmak, doğurmak; ortaya çıkmak, belirlemek.

t.- dım 3665

t.- gan 24

t.- gan 2373, 2025, 2549, 3656, 3663, 4030, 4077, 475, 4863, 5927, 5935, 7117, 8206, 8213, 8783, 9190

t.- ganbising 968

t.- ganday 4582, 6940

t.- ganing 5146

t.- ıp 100, 1687, 5426, 5931, 6099

t.- mağan 522

tuṽ Sancak, bayrak.

t. 1080

t.+ imenen 5486

t.+ day 7559

tuvgan Akraba.

t. 740

tuvgan el Doğduğu ülke.

t. 628

tuvis Akraba, dost, arkadaş.

t.+ im 5144

tuviskan Akraba kimseler.

t. 3669, 4077, 471, 5250, 5483,
5935, 7117, 7946

t.+ dar 2035

t.+ day 6503

t.+ ı 5161

t.+ im 5646

t.+ in 3545, 628

tuviskandik Akrabalık, yakınlık.

t. 5644

tuvla- Öfkelenmek, sinirlenmek; kıyıyı
dövmek.

t.- p 4088, 4717, 4920, 4938

jüregi tuv- Heyecanlanmak, kalbi
çarpmak.

t.- dı 2722

t.- p 4088, 4920, 4938

tuva Dosdoğru, doğru; direkt; tam, kesin.

t. 1102, 2922, 2818, 3624, 3714,
4749, 5295, 5948, 6298, 6300, 6321, 6493,
6953, 7068, 7256, 7460, 7766, 8007, 9238

t.+ dan 5046, 5160

t.+ sında 9120

tuva- Doğramak, kesmek.

t.- dı 2724

tuvala- Dosdoğru, direkt yürümek.

t.- p 126, 4580, 8337

tuvalı Hakkında, ilgili, yönünde
konusunda.

t. 1137, 5050, 5346, 6061, 6080,
6511, 6539, 6731, 866, 9294

tuvalık Doğruluk, dürüstlük, adillik.

t.+ tı 6126

tuyak At, eşek, inek gibi hayvanların ayak
tınakları; toynak.

t. 2379, 2425, 7307

t.+ tarı 4858

tuz Tuz.

t.+ ben 8851

t.+ ı 1846

t.+ in 5516

tuzak Tuzak.

t. 4954

t.+ ina 6579

tügel Hepsi, herkes, tümü, bütün.

t. 138, 432, 2100, 259, 2733, 3060,
3100, 3124, 3260, 3336, 3645, 3935, 3944,
3945, 4688, 4976, 5010, 6037, 6178, 6224,
7497, 900, 9235, 990

t.+ den 8455

t.+ in 2712

tügelde- Bir şeyin sayımını yapmak,
yoklamak.

t.- pti 4196

tügelden- Yoklamak, eksigini girmek, tamamlamak.

t.- ip 2272

tügil O bir tarafa, o bir yana, o şöyle dursun anlamında kullanılan bir edat.

t. 1141, 1269, 1272, 1512, 1674, 2281, 2676, 3265, 338, 3559, 3578, 3722, 4109, 4265, 4358, 4553, 4565, 4667, 4897, 4996, 5004, 5058, 555, 5651, 5665, 5934, 6091, 6249, 6260, 6420, 6575, 673, 7668, 7820, 8229, 8233

tük 1. Tüy, kıl, yün.

t.+ im 2306

t.+ inde 4632

t.+ inen 3602

2. Hiçbir şey.

t. 1789, 3616, 4255, 4256, 4547, 5200, 5203, 5225, 7277, 8446

t.+ i 1512

t.+ ke 7862

tükir- Tükürmek.

t.- ipti 1072

tükirüv Tükürme, tükürük.

t.+ i 1109

tülik Büyük ve küçük baş hayvanların genel adı.

t. 5906

tülki Tilki.

t. 3304, 5178, 7923, 8000

tün Gece.

t. 1009, 1144, 1164, 1465, 1902, 1977, 2152, 2225, 2271, 2411, 2565, 2567, 2955, 3075, 3111, 3283, 3622, 3858, 3911, 427, 4789, 4906, 4921, 5132, 5620, 5908, 6125, 732, 7862, 8089, 8155, 8649, 8878

t.+ de 1012, 1204, 1295, 1451, 2457, 3059, 3148, 3154, 4882, 4889, 4890, 647, 667, 7205, 7825, 8226, 8229, 8318, 8663

t.+degi 7816

t.+ der 5630

t.+ deri 2295

t.+ dey 8235

t.+ di 2093, 286, 3247, 3876, 7845, 8158

t.+ ge 1746, 3077, 3115, 5430, 8661

t.+ gi 3207, 3215, 1965, 2080, 3062, 3265

t.+ i 1890, 8194, 8199

t.+ im 1205

t.+ imen 2013, 2020

t.+ imenen 746

t.+ inde 8650

t.+ inge 2474

t.+ men 3266, 5640

t.+ ning 3242

tüne- Gecelemek.

t.- p 2152

t.- r 1674

tünek Konaklanan, gecelenen yer.

t.+ i 8089

tüner- Somurtmak, kaşlarını çatmak, kararmak.

t.- di 3794

t.- gende 2414

tüngi-küngi Geceki gündüzki.

t. 3255

tüngil- Umudunu kesmek, inancını kaybetmek.

t.- di 3318

tüp Dip, alt; bir şeyin yanı, yan tarafı.

t. 5531, 740, 900

t.+ i 3508, 4527, 4701, 4777, 5684, 7280, 7341, 974

t.+ in 4653, 5556, 8108, 9165

t.+ inde 4626, 6489, 8552

t.+ ine 1275, 3302, 4696, 6553

t.+ inen 3604, 633, 7448

tüpki Dipteki, köşedeki.

t. 4624

tüpkilikti İstikrarlı, düzenli.

t. 2089

tüpsiz Dipsiz, sınırsız, derin.

t. 1590, 2372, 974

tüp-tügel Tümüyle, her yönüyle, tamamen.

t. 2122, 5473

t.+ min 1524

tür 1. Cins, tür, özellik.

t.+ ge 3371

t.+ i 58, 2224, 7400

t.+ in 2394, 2452, 5878, 7240

t.+ leri 3638, 8621

2. Yüz, çehre; şekil, görünüş, hâl.

t.+ de 256, 3308, 5126

t.+ i 374, 465, 2395, 5532, 6518, 6954, 8339, 9227

t.+ in 594, 1188, 4010, 8057, 8111, 8285, 8390, 9233

t.+ inde 4630, 6490

t.+ ine 2873, 8105

t.+ inen 2865

t.+ leri 4853, 8003

t.+ men 739

t.+ menen 7432

türegel- Ayağa kalkmak.

t.- di 7960, 8064, 8794

t.- dim 611

t.- ip 1551, 5087, 5477, 6641, 8733, 999

t.- pti 4439

türük Türk.

t. 4309, 4337, 4373

t.+ ke 4321

t.+ ten 4371

türil- Kıvrılmak, katlanmak, sıvanmak, dürülmek.

t.- gende 1905

türki Türk uygarlık ve kültürüyle ilgili.

t. 5180

türli Türlü, çeşitli.

t. 106, 1172, 1182, 1187, 1247, 1458, 1592, 1712, 1774, 1855, 2246, 2263, 2270, 2315, 2700, 2776, 304, 3157, 3159, 3173, 3264, 3367, 3627, 3629, 3633, 3637, 3749, 3802, 3803, 3821, 3902, 4071, 409, 4159, 4235, 4263, 4274, 4355, 4362, 4478, 4866, 4868, 5270, 5507, 5708, 5846, 5897, 5906, 5939, 6106, 6171, 6282, 632, 635, 6575, 6645, 6689, 6712, 7021, 7038, 7059, 709, 719, 7363, 7580, 7667, 7701, 7753, 7785, 7819, 7881, 7929, 7999, 8027, 8039, 8075, 8480, 8544, 8545, 8588, 8637, 88, 8809, 8996, 90, 900, 9009, 9023, 903, 9086, 9118, 9155, 9197, 9201, 962

t.+ ge 3902

türlü- Her çeşit, türlü türlü, çeşit çeşit.

t. 6280

türli-kiyılı Çeşit çeşit.

t. 7364

türli-türli Türlü türlü, çeşit çeşit.

t. 8545

türt- Dürtmek, vurmak.

t.- er 3928

t.- ip 1291

t.- se 8156

tür-tüsi Görünüş.

t. 2833

tüs 1. Renk.

t.+ i 4306, 7220

2. Gün ortası, öğle.

t.+ te 8683, 8686

3. Düş, rüya, hayal.

t. 2991, 5449, 5836, 7002, 8198,

993

t.+ im 557, 1266, 1437, 1496

t.+ ime 2190

t.+ inde 5451

t.+ ine 3986

t.+ inen 5453

t.+ ke 1480, 6452, 7208, 7929,

8681

t.+ tegi 6984

t.+ tey 9038

4. Tip, görünüş.

t.+ i 5538, 5582, 5589, 8339

t.+ in 7720

t.+ ing 127

t.+ ine 4294, 6260

t.+ teri 300

tüs- 1. İnmek, düşmek.

t.- e 8498

t.- er 4461, 8550

t.- ip 869, 3040, 3755, 5607, 5777, 7189, 7343, 7858, 7926, 8490, 9292

t.- ipti 1358
t.- ken 1046, 1848, 5768, 5775,
8244, 9026
t.- kende 4750
t.- kende 1684
t.- kenin 7148
t.- kenşe 5774
t.- pey 1040, 9041
t.- se 1726, 1727, 3692, 4520
t.- sem 4613, 4651
t.- ti 2427, 3418, 3508, 4526, 4529,
4780, 4783, 5506, 5786, 7573
t.- tim 4671, 4802
2. Girmek, yerleşmek, gelmek.
t.- edi 2872
t.- eyik 5247
t.- ip 1051, 2645, 3749
t.- ipti 4536
t.- keni 7929
t.- kenine 4870
t.- ken 1056, 2095, 2122, 2279
t.- kende 408, 411
t.- kenderden 405
t.- kenderding 402
t.- keninde 5286
t.- se 419
t.- ti 1034, 1035, 1366, 2873, 5251,
8635
alğa tūs- Önünde yürümek.

t.- ip 2638
iyi tūs- İtaat etmek.
t.- ip 2226
jolu tūs- Yolu düşmek.
t.- ip 5948
kayğı tūs- Dertlenmek,
kaygılanmak.
t.- pesin 2284
kolğa tūs- Ele geçmek,
yakalanmak.
t.- ken 3742
t.- kennin 2161
t.- pey 7806
t.- se 6463
t.- ti 1030, 2887
közge tūs- Görünmek, fark
edilmek.
t.- ip 2981, 3938
közi tūs- Bakmak, görmek.
t.- ti 4351, 4428, 7255
raķımı tūs- Acımak, merhamet
etmek.
t.- ip 2069
oyğa tūs- Hatırlamak, aklına
gelmek.
t.- pedi 3812
t.- ti 6508
tuzagına tūs- Tuzağa düşmek.
t.- ti 6579

süti tüs- Zamanı gelmek.

t.- ip 6504, 7740

3. Birleşik fiillerde ve analitik formlarda yardımcı fiil görevinde kullanılır.

t.- ken 2279

t.- ti 7925

t.- ip 2747

tüsin- Anlamak, kavramak.

t.- bedim 1922, 1923, 6105

t.- begen 5396

t.- bengiz 2620

t.- bepti 4851

t.- beseng 5308

t.- bey 2600

t.- di 7530

t.- dim 1314, 2580, 5978

t.- dir 124

t.- e 9302

t.- er 4170

t.- ip 6117, 6759

t.- sengiz 776

tüsindir- Anlatmak, izah etmek, açıklamak.

t. 5480

t.- di 1188, 1305, 1838, 2421, 595

t.- ip 6114

t.- sek 5169

t.- seng 1185, 566

t.- şı 5969

tüsinüv Anlama, kavrama.

t.+ ge 6100

tüsir- 1. Düşürmek, indirmek.

t.- di 7804,

t.- dik 3948

t.- edi 2466

t.- genim 1926

t.- ip 4129, 4423, 5608, 8564

t.- mey 2116

nazarına tüsir- Bakmak, odaklanmak.

t.- e 3400

köngiline tüsir- Beğenmek, hoşuna gitmek.

t.- er 4172

oyğa tüsir- bk. eske tüsir-

t.- mey 3813

2. Bir yere getirtmek, yerleştirmek.

t.- di 741, 2211, 2749, 2262, 8341, 8891

3. Yakalamak, tutmak.

kolğa (kolına) tüsir- Yakalamak, ele geçirmek.

t.- e 1090

tüsirüv Düşürme, indirme.

t.+ ding 8977

tüski Öğlenki, öğle vaktindeki.

t. 3164

tüsti Renkli, ebrulî.

t. 2487, 3802, 4045, 4484, 7701, 8027

tüt- Ditmek, açmak.

t.- ti 3420

tütün Duman.

t. 3333, 4924, 6903, 6904, 8502

t.+ in 3303

t.+ ge 3305

tüv “Ta” anlamında işaret zamiri.

t. 932

tüy- 1. Bir nesneyi havana koyarak ezmek, un ufak etmek, toz hâline getirmek.

t.- di 9214

2. Vurmak, dövmek.

3. Anlamak, sezmek, kavramak.

t.- ip 3102, 7285

t.- mey 7499

kabak **tüy-** Bir duruma gücendiğini, durumu beğenmediğini söylemek.

t.- ip 2917

tüye Deve.

t. 3566, 3851, 5178, 5898, 7848

t.+ dey 8343

t.+ ge 7716

tüyin Sonuç, netice; özet.

t. 2036, 3256, 7268

t.+ i 9012

t.+ in 3276

tüyme Düşme.

t.+ leri 4861

tüyre- 1. Saplamak, sokmak, batırmak, vurmak.

t.- p 1725

2. Yerin dibine sokarcasına eleştirmek, tenkit etmek.

t.- dîng 3431

t.- p 2826, 8451

tüz Evin dışındaki yer, dışarı, düzlük.

t. 7384, 8999, 9051

t.+ de 2020

t.+ i 1728

tüze- Eğik durumdaki bir şeyi düzeltmek; tamir etmek.

t.- p 163, 9176

tüzel- Düzelmek, onarılmak, iyileşmek.

t.- dîng 5186

t.- ip 5190

t.- ipti 7468

t.- mevge 6544

tüzet- Düzeltmek.

t.- ip 5519, 5554, 9073

tüzüv Doğru, düz; uygun, makul.

t. 1211, 5617, 5724, 5739, 2446, 6130

t. + imen 3114

tüzüvlen- Doğrulmak, düzelmek.

t.- ip 2360

-U-

udayı Daima, sürekli, her zaman, aralıksız.

u.+ na 2064

uğım Anlam, önem.

u.+ ın 7681

uğlan Oğlan, erkek çocuğu.

u. 7623

uh Of, sıkıntı, bezginlik, usanç, acı gibi duyguları bildiren söz.

u. 6425, 8032

ujdansız Arsız, vicdansız, utanmaz.

u. 8966

ujmak Cennet.

u.+ ı 8616

u.+ tan 8679

u.+ tıng 937

uķ- Anlamak, kavramak, bellemek.

u. 4388

u.- ip 1738, 3282, 6294, 6760, 6995

uķsa- Andırmak, benzemek.

u.- dı 4507

u.- dıng 2920, 4248

u.- ğan 4235, 9029

u.- maydı 489

u.- p 2022, 2851, 4258, 4260, 4578, 4620

u.-r 2548

u.- ydı 1390

uķsas Benzer, özdeş.

u. 2190, 3626

uķsat- Benzetmek.

u.- ip 594

uķtır- Hissettirmek, bildirmek, kabul ettirmek, ispatlamak.

u.- mağan 1420

ul Erkek çocuk, oğul.

u. 212, 3462, 3655, 3968, 4200, 4402, 5076, 5584, 8223, 9309

u.+ ğa 5167

u.+ ım 3068

u.+ ına 3453, 7762

u.+ mın 4315

ulan Erkek çocuk, oğlan.

u. 1020

ulas- Artarak devam etmek, sürmek.

u.- ip 1647

u.- ķan 8680

u.- tı 8660

ulğay- çoğalmak, büyümek, artmak; yaşılanmak.

u.- ip 1650

u.- maptı 5932

ulğayt- Büyütmek, çoğaltmak, arttırmak.

u.- ip 9025

u.- tı 8373

ulı Büyük, ulu, yüce.

u. 140, 1767, 2204, 2212, 2432,
3544, 4060, 4151, 42, 4980, 5097, 5795,
5889, 61, 6131, 722, 889, 9148, 957, 962

ulu-kışı Büyük küçük, yediden yetmişe
herkes.

u. 7218

uluk Ulu, büyük, sayın.

u. 2473, 4152, 452, 596, 6237,
6246, 705, 8407

u.+ ı 4902

u.+ tarğa 922

u.+ tarmen 1657

umit- Unutmak.

u.- ıp 2649, 294, 3440, 7825

u.- kan 6476

u.- pa 2393

u.- pastan 4388

u.- pastay 7755

u.- paytın 6523

u.- sın 627

u.- tım 4683, 4761

umıttır- Unutturmak.

u.- dı 2953

u.- ıp 2432

umıl- İleri atılmak, atılım yapmak, hamle
etmek; belli bir amaca ulaşmak için
çalışmak, çabalamak, ileri atılmak.

u.- dı 1082, 3739, 4599, 7923,
8006

u.- ğan 3900

u.- ğanda 6951

u.- ıp 3903, 6955

una- Hoşa gitmek, beğenmek.

u.- dı 1392

u.- dıngız 5978

u.- ğanda 5150

u.- mağan 8836

u.- may 8625

u.- p 431

u.- r 7104

u.- ymın 4324

unat- Beğenmek, hoşlanmak; kabul
etmek, uygun görmek, desteklemek.

u.- ıp 1317

u.- sa 6240

u.- sang 5980

unta- Öğütmek, ufaltmak.

u.- ptı 9215

ur- Vurmak, çarpmak.

u.- a 2512

u.- adı 4794, 6614

u.- ar 4325

u.- ayın 1082, 3785

u.- dı 3823, 4337, 4612, 4892,
5665, 5834, 8120, 8591

u.- ğan 1579, 4297, 7407, 8704

u.- ğanın 6116

u.- ıp 1075, 1289, 1291, 2967,
4316, 4330, 4694, 4948, 5524, 5538, 5610,

5066, 5618, 6522, 6767, 6790, 6851, 6855,
6867, 7312, 7804, 8701, 8899, 8931, 9269,
9270

u.- mak 3739

u.- maska 7314

u.- may 7691

u.- ngızdı 6323

u.- sa 8731

urğası Dişi, kadın.

u. 7383

urğasılık Dişilik, kadınlık.

u. 4266

urğız- Vurdurmak, çarptırmak.

u.- ıp 4747

urı Hırsız, uğru.

u. 3356, 7390, 7597, 7854

u.+ sı 7512

urı-karak Hırsız.

u. 6081

urın urın bar- (damat) Yengelerine hediye
olarak gizlice nişanlı görmeye gitmek.

u. 3112

urıs Savaş, kavga, çekişme.

u. 193, 8749

urıs- Vuruşmak, savaşmak, mücadele
etmek.

u.- pağan 8715

urıstır- İki kişiyi birbirine düşürmek,
kavga ettirmek, vuruşturmak.

u.- ıp 2319

urla- Çalmak, hırsızlık etmek, aşırmaq.

u.- p 6015, 6081, 6197

urs- Azarlamak, fırça atmak, paylamak.

u.- ıp 7686

urtta- Yudumlamak; hafif içki içip çakır
keyif olmak.

u.- ğan 8292

u.- p 1733, 1820, 3559, 3579

urttaṽ Yudumlama.

u. 8179

uruṽ Vurma, çarpma.

u.+ ğa 4298, 7458

usaḵ Ufak, küçük.

u. 250

usin- Sunmak, vermek, teklif etmek,
önermek, uygun görmek.

u.- am 787

u.- dı 4180, 4444, 5541, 6713, 753,
7791, 8347, 8584

u.- dık 1003

u.- dım 8731

u.- ğanda 3517, 4810, 6832, 7792

u.- ğandı 1101

u.- ğanı 2182, 1912

u.- ıp 4132, 6566, 8565

usınıs Teklif, öneri.

u.+ ı 5592

usta- Tutmak; ele geçirmek, yakalamak.

u. 1992, 3864, 6930

u.- dı 1989, 2814, 6393

u.- ğan 1995, 2569, 6397

u.- ğandar 1999

u.- ğanday 4928

u.- maqtan 3878

u.- masak 3524

u.- ngdar 3720

u.- p 1443, 1257, 1429, 1562, 1970, 1973, 2578, 2659, 307, 3071, 3121, 3165, 3217, 3601, 3744, 4277, 4374, 4580, 4669, 4670, 4711, 4820, 4836, 5401, 6111, 6719, 7373, 7389, 7504, 7510, 7863, 7898, 8493, 8701

u.- r 6832

u.- sak 7831

u.- y 1994, 4435, 4941, 7514

u.- ymız 331

u.- ysing 7832

usta *Far.* Usta, eli uz, işinin ehli.

u. 1381

u.+ largā 9072

ustal- Tutulmak, yakalanmak, ele geçirilmek.

u.- masa 3443

u.- maytın 2009

u.- sa 5368

ustalık Ustalık.

u.+ pen 1005

ustas- Birbirine tutunmak.

u.- ıp 6987, 7943

kol ustas- El ele tutuşmak, el ele vermek.

ustat- Tutturmak, birleştirmek, bağlamak, iliştiirmek.

u.- ıp 7492

u.- iptı 2520

u.- tı 2380

ustav Tutma; ele geçirme, yakalama.

u. 1884, 1968, 3326

u.+ dan 2010

u.+ ğa 305, 338, 3812, 3879

ustaz *Far.* Öğretmen, hoca, üstat.

u. 1767

u.+ dan 1129, 9207

u.+ ı 3443, 3481, 5367

u.+ ım 3061, 3485

u.+ ıma 2507

u.+ ın 2493, 2791, 3479

u.+ ina 3220

u.+ inan 3495

u.+ ining 2424

u.+ ingdı 2497

uş- Uçmak, hızla gitmek.

u.- ar 9143, 9144

u.- atugın 7506

u.- ıp 1044, 1745, 1840, 3613,
5780, 5831, 6264, 6962, 7385, 7573, 8102,
8572, 921

u.- ılan 3644, 8551

u.- ılanında 3621

u.- tı 1426, 4474, 4506, 7924

u.- tıng 3703

uş Uç.

u.+ ımenen 1064

u.+ ına 3609

u.+ ında 5279

uşan Uçsuz bucaksız bozkır.

u. 172

uşın- Tiksinip dudağı uçuklamak.

u.- ğanda 4812, 6830

u.- ğanday 5000

u.- ğanı 1914

uşır- Uçurmak.

u.- ğan 3603, 6662

u.- ğanday 4998

u.- ıptı 3601

uşıra- Tesadüf etmek, rastlamak.

u.- dım 5648

u.- p 1628, 9222

közine (köngiline) jılı uşıra-
tanımak, çıkarmak.

u.- p 1628

uşıras- Tesadüf etmek, rastlamak.

u.- ıp 4744

uşkın Kıvılcım, uçkun.

u.+ ın 6634

uşkır Hızlı, çevik atik.

u. 9143

uû Zehir.

u. 1077, 1078, 1808, 2274, 4648,
6896

u.+ dan 8114

u.+ day 7478

u.+ ı 5612

u.+ ımenen 5485

u.+ ın 1733

uûadaiû Ar. Açık, belli, malum.

u. 975

uûak Ufak, minik, küçük.

u. 6073

u.+ ta 7826

u.+ tan 6048

uûälayat Ar. Memleket; ülke; bölge.

u. 7056

u.+ ı 7667

u.+ ıng 8964

u.+ ıla 9067

u.+ tı 8814

uûda-şuû Gürültü, patırtı, yaygara.

u. 8003

uûiljıt- Olgunlaştırmak, kıvamına
getirmek.

u.- ıp 6176

uṽla- Zehirlemek, ağılamak; kandırmak, aldatmak.

u.- dı 2435

u.- p 3473

uṽlı Zehirli, zararlı.

u. 3374, 3431, 4544, 5526, 8811

uya Yuva, ev.

u. 5326

u.+ sına 4887

uyal- Utanmak, çekinmek.

u.- ğan 5223

u.- ğanday 1677, 573

u.- ğannan 2401, 3041, 3470, 7109, 7385, 7388

u.- ıp 1717, 2445, 2461, 2610, 2926, 3229, 4023, 4067, 5219, 584, 6739

u.- sa 3483

uyalı Yuvası olan, yuvalı. Bir yuvada büyüyen, kardeş.

u. 4620

uyaluṽ Utanç, utanma, çekinme.

u.+ men 2410, 2760

uyat Ayıp, ar, namus.

u. 1826, 1914, 1936, 1937, 2087, 2664, 2961, 3011, 3025, 3070, 4027, 5222, 5284, 5504, 580, 5866, 7106, 719, 795, 8761, 8971

u.+ inan 2502

u.+ ka 1864

u.+ tan 3354

u.+ tıṅ 5464

uyat-arın Namus, şeref, haysiyet.

u. 7150

uyatsız Utanmaz, hayasız, arsız.

u. 3353

uyattu Mahcup olmak, yüzü kızarmak.

u. 1869, 1920

uygar- Bir karara varmak, neticeye ulaşmak; uygun görmek, öngörmek.

u.- ıp 7068

u.- sa 3698

uyıkta- Uykuya dalmak, uyumak.

u.- ğan 1468, 7206

u.- mastan 8158

u.- may 7843, 7855

u.- p 3427, 4871, 4880, 5429, 5449, 5450, 6885, 7778, 8677

u.- y 8235

uyıktaṽ Uykuya dalma, uyuma.

u. 2956, 604

uyıtkı- Titremek, kımıldamak.

u.- ğan 9016

u.- p 8185

uykı Uyku; ölüm.

u. 1277, 3502, 3911, 7814, 8662, 8663, 8665, 8680

u.+ dan 8676

u.+ m 1154

u.+ mnan 1251

uyukta- bk. uyıkta-

u.- r 285

uza- Uzaklaşmak, ıraklaşmak.

u.- may 1893, 5380, 6076, 9203

u.- p 2780, 3615, 4953

uzak Uzak, ırak, uzun süren, uzun süreli.

u. 1516, 2042, 2372, 2430, 2474,
3523, 4375, 4384, 7115, 7142, 814

u.+ ka 4279, 5092

u.+ ta 2038

u.+ tan 5288

uzın Uzun, kısa olmayan.

u. 3751, 4234, 7624, 7844, 8235

u.+ day 8659

u.+ ı 394, 6571

-Ü-

üdet- Hızını arttırmak, hızlandırmak.

ü.- ti 2147

ühile- Of çekmek, oflamak, uflayıp
puflamak.

ü.- p 2984

ükama Ar. Yönetici, vali, hükümdar, amir.

ü.+ sı 6069

ükim Ar. Hüküm, karar.

ü. 5740

üles Pay, hisse, üleş.

ü. 78, 82

ü.+ in 358

ülgi Örnek, misal.

ü. 1122, 2604, 2627, 2632, 5874,
8640, 8793

ü.+ ni 6930

ülgir- Zamanında tamamlamak, bitirmek,
yetiştirmek, yerine getirmek.

ü.- e 1649

ülken Büyük, iri, kocaman; önemli.

ü. 1137, 1294, 1300, 2035, 21,
2230, 2801, 3022, 3197, 3201, 3805, 4598,
5280, 5323, 6380, 6638, 6646, 7613, 8053,
8155, 8202, 8279, 8534, 8981, 9137

ü.+ derdi 6625

ü.+ dermen 3735

ülkendik Büyüklük, irilik,

ü.+ i 5763

ülkey- Büyümek, gelişmek.

ü.- di 3610, 9092

ü.- gen 9102

ü.- se 9103

ümbet Ar. Ümmet.

ü.+ ingnen 6566

ümit Far. Ümit, umut.

ü. 1033, 2010, 2302, 2430, 4545,
5597, 6564, 8457

ümit kıl- Ümit etmek.

ümit üz- Umudunu kaybetmek,
ümidini kesmek.

ü.+ im 3085

ü.+ in 4199, 5408

ü.+ ingdi 3878

ü.+ tîng 2432

ümitti Ümitli, umutlu.

ü. 1160

ün Ün, ses, seda.

ü. 2566, 3402, 4401, 4453, 5231, 5233, 5760, 8651, 9273, 9280, 9284, 969

ü.+ de 8553

ü.+ der 4914, 7354

ü.+ deri 8985

ü.+ dey 164

ü.+ i 3578, 4478, 5769

ü.+ imen 2080

ü.+ imenen 7594

ü.+ men 7376

ünde- Konuşmak, söylemek, çağırmak, davet etmek.

ü.- medi 3364, 7133

ü.- mey 1972, 2316, 2761, 6429, 7995

ü.- meydi 389

ü.- y 8079

ündev Sesleniş, çağırma, davet etme.

ü. 121

ündi Hindistan halkından veya bu halkın soyundan olan kimse, Hintli.

ü. 87

ündistan Hindistan.

ü. 2339, 2525, 5136

ü.+ dık 2536

ü.+ ğa 2571, 2633

ü.+ nan 2753

ü.+ nîng 2545, 2555, 2725

ünsiz-tünsiz Sessiz sedasız, usulca.

ü. 438

üinggi- Oyuk açmak, çukur kazmak.

ü.- p 2324, 3018

üggir Mağara, in.

ü. 1029, 293

ü.+ de 122

ü.+ den 1037

ü.+ dîng 268

ü.+ i 115, 120, 292

u.+ in 218

üngil- Dikkatle bakmak.

ü.- gen 4731

üngirey- Oyulmak, çukurlaşmak.

ü.- gen 4797

ür- Ürümek, havlamak.

ü.- gen 6421

ürey Far. Panik, korku, dehşet.

ü. 300

ü.+ den 4800

ü.+ i 2928, 4201

ü.+ in 8007

üreylen- Korkmak, ürpermek, paniğe kapılmak.

ü.- di 301

ürük- Ürkmek, korkmak.

ü.- ken 1104

ürker Boğa burcunda yedi yıldızdan oluşan takım, Süreyya, Ülker.

ü.+ dîng 9180

üsi- Üşümek, donmak.

ü.- p 2681

üskirik Şiddetli rüzgâr, ayaz.

ü. 2705

üst Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, alt karşıtı.

ü.+ i 3924, 2570, 7699

ü.+ in 5767, 8308

ü.+ inde 1436, 4002, 4188, 4714, 4877, 8406, 8570, 7175, 7332, 909

ü.+ ine 3264, 3477, 4874, 5007, 5899, 8067, 8119, 8632, 5434, 6359, 7265

ü.+ inen 1670, 8576, 8915

üstem Egemen, hâkim.

ü. 8807

üş Üç.

ü. 1355, 1445, 1455, 1516, 1574, 1583, 223, 2271, 2277, 258, 271, 3431, 3564, 3568, 361, 3911, 4066, 4776, 5534, 5620, 5705, 5775, 5991, 5995, 6011, 6532, 7516, 8056, 8470, 8533, 8546, 8646, 8647, 8648, 979, 9149, 8539, 5178

ü.+ aķ 264, 506,

ü.+ in 4814

ü.+ inşi 3793, 805

üşin İçin, dolayı.

ü. 1044, 1087, 1123, 1526, 2110, 2117, 2140, 2374, 2442, 2533, 2562, 2647, 2663, 2825, 2956, 303, 3326, 344, 3493, 41, 4105, 4113, 4324, 441, 5103, 5108, 5227, 5482, 5547, 5706, 5707, 5715, 5735, 5783, 5813, 5814, 5816, 5817, 604, 6477, 6513, 6648, 6659, 6723, 6912, 7182, 7231, 7414, 7564, 7771, 7791, 7799, 7846, 8684, 9165, 95

üy Ev, ocak, aile.

ü. 1434, 1466, 1629, 1631, 1637, 1815, 2131, 2132, 2141, 2411, 2797, 3512, 3516, 393, 395, 3950, 447, 5949, 5951, 6001, 6004, 6027, 6511, 6599, 6923, 8051, 8306

ü.+ de 1537, 1539, 1639, 1683, 1821, 2008, 2649, 3293, 3723, 6056, 6073, 6077, 6797, 7461

ü.+ den 1493, 1626, 2651, 399, 4611, 6038, 6039

ü.+ desing 1497

ü.+ dey 7498, 8057

ü.+ di 1629, 1638, 2134, 3515

ü.+ dîng 1758, 2113, 455, 505, 5847, 5959, 5965, 6102, 6924, 8062, 911

ü.+ ge 1118, 1661, 1850, 2072, 2096, 2211, 2262, 2412, 3279, 3532, 3777, 3796, 397, 399, 502, 504, 5948, 6005, 6036, 6074, 6144, 751, 924, 6166

ü.+ i 1269, 1441, 2582, 6316

ü.+ im 2786, 3763

ü.+ imdi 1554

ü.+ imiz 6121
ü.+ in 1416, 1636, 3533, 3709, 6317, 6775, 6992
ü.+ inde 1555, 1675, 1906, 1908, 6471, 673
ü.+ ine 1148, 2115, 2265, 2927, 3049, 3144, 3245, 3769, 5096, 5563, 6284, 6298, 6321, 6484, 7470, 7758, 7776
ü.+ inen 6339
ü.+ ining 2129, 6827
ü.+ inge 1421, 5994
ü.+ ingiz 5963
ü.+ ingnen 1540
ü.+ ler 2794, 407, 6063, 6872, 8296, 8314, 8326
ü.+ lerde 6873, 8297
ü.+ lerdən 400
ü.+ lerding 6898
ü.+ lerine 3451, 4093, 5657, 6863
ü.+ lerining 2955
üy- Bir araya getirmek, yığmak.
ü.- gen 8598
üyil- Yığılmak, toplanmak.
ü.- di 2242, 8469
ü.- gen 3758
ü.- ip 164, 3417, 8594
üyir- 1. Bir araya toplamak, yığmak.
ü.- ip 162

2. Kendi eksenini etrafında döndürmek; (mızrak, kılıç, sopa vb.) kullanmaya hazır olduğunu göstermek.

ü.- e 3770, 3772

üyitil- Ütölmek.

ü.- ip 4979

üy-jay Ev bark, mal mülk.

ü. 5942

üymele- Bir araya gelmek, toplanmak, yığılmak.

ü.- p 2673, 3791

üyrek Ördek.

ü.+ in 5488

üyren- Öğrenmek.

ü.- ersing 2628

ü.- gen 1692, 2066, 3110, 7165

ü.- ip 259, 3102, 3115, 5512

ü.- ipti 255, 5919

üyret- Öğretmek, okutmak, belletmek.

ü. 3065

ü.- em 1150

ü.- eyin 1142, 1146

ü.- ingiz 1136, 1201

ü.- ip 7454

ü.- ken 1128, 2424

ü.- kendi 3102

ü.- pek 1234, 1236

ü.- peseng 3079

ü.- pevim 3457

ü.- se 7680

ü.- ti 3092

üz- Kesmek, koparmak, durdurmak, bırakmak.

ü.- di 4199, 5408

ü.- ingiz 3878

ü.- ip 1033, 1034, 2386, 4545, 5597, 5604, 7368, 7858

üzdik Önde gelen, en öndeki, başarılı.

ü. 31

üzdir- Kestirmek, yoldurmak, kopartmak.

ü.- genin 8457

üzengi Üzengi.

ü.+ sin 4128

üzil- Koparılmak, kopmak, kesilmek.

ü.- di 3886

ü.- ip 7817

ü.- medi 3604

-**Û-**

va Birine seslenmek, dikkat ve ilgi çekmek için kullanılan ünlem.

v. 1325, 2650, 2815, 2879, 4238, 5026, 5099, 5571, 5611, 5861, 6183, 6633, 6697, 6715, 6730

vâğda Ar. Ant, yemin, vaat.

v. 8935

v.+ sın 9209

vâğdasız Söz verilmeyen, yeminsiz.

v. 5719

vâğız Ar. Vaaz, öğüt, nasihat.

v.+ dı 3957

vâkıt Ar. Vakit, zaman, dönem, devir, çağ, devran.

v. 261, 263, 271, 1251, 1979, 2316, 3521, 3622, 3780, 5047, 5585, 5866, 646, 7091, 7111, 7760, 8040, 8093, 8442

v.+ ı 1200, 2483, 3490, 7744, 8437

v.+ ında 2094

v.+ ing 8353

v.+ ta 1209, 2112, 2763, 3777, 4351, 4427, 4815, 5403, 5434, 6459, 8432

v.+ ta-ağ 2097

v.+ tan 2715

v.+ tar 4095

v.+ tı 81

v.+ tıng 79

vâkıtşa Geçici olarak, bir süreliğine.

v. 5681

vâkıyğa Ar. Olay, hadise.

v. 1491, 1519, 1919, 2234, 2699, 313, 3966

v.+ lar 3222, 8803

v.+ nı 6184, 7522, 7868

v.+ nıng 1765, 1964, 5054

v.+ sın 1266, 1385, 6439, 6935

vay Hey, ey anlamlarında kullanılan ünlem.

v. 4792, 6999, 7000, 7004

vâyım Ar. Vehim, endişe, kaygı,

v. 114, 1752, 5714, 6780

vâde Ar. Ant, yemin, söz.

v. 5185, 7453, 7553, 7889

v.+ ngizding 5071

v.+ sine 1222

vâzir Ar. Vezir.

v. 1363, 1365, 213, 4000, 4001, 4261, 4280, 4320, 6057, 6071, 653, 6641, 6649, 6669, 6681, 6691, 6937, 7113, 7129, 7133, 7145, 7161, 7945, 8033, 8218, 8224, 8349, 8390, 842, 8423, 8691, 8733, 8794, 8846, 8956

v.+ di 6167

v.+ ding 4185, 4689, 6085, 6139, 6142, 6145, 6180, 6200, 6203, 6701

v.+ ge 6053, 8348

v.+ i 1967, 6409, 6416, 6679, 7081, 7219, 7233, 7880, 8236, 8385, 8422, 8508, 8790

v.+ imen 442

v.+ in 6051, 8450

v.+ ine 7229, 8377, 8506, 8726, 8844

v.+ ining 6119, 6165, 730

v.+ ler 4755, 5823, 701, 7050, 759, 7663, 7664, 8324, 8526, 8562, 8566, 8612, 8890, 991

v.+ lerding 2039, 456, 6205, 7217, 8672

v.+ lerge 2183, 758, 8370

v.+ leri 2031, 3509, 4183, 6433, 6705, 703, 7041, 7872, 8666

v.+ lerin 7213, 8384, 8774

v.+ lermen 7194

v.+ min 4318

-Y-

ya İle, veya, ya da.

y. 1396, 1603, 1785, 2777, 3183, 3372, 4031, 55, 6893, 7032, 8734, 8738

yaki Far. Veya, veyahut, ya da, yani.

y. 1396, 1785, 3183, 4134, 6082

yapır-av Eyvah, ne yazık ki, maalesef, tüh.

y. 7331, 7798

yapır-ay Eyvah, ne yazık ki, maalesef, tüh.

y. 3007

-Z-

zağıpıran Ar. Sarı renkli çiçek, safran.

z.+ dı 2041

z.+ ğa 2047, 2053, 2055, 2098, 2114

z.+ men 2125

zağıpıranda- Safranlamak.

z.- p 2132

zahr Ar. Zehir

z. 2274, 9040

z.+ ın 3374, 6604

zalal Ar. Zarar, ziyan.

z. 3747

zalım Ar. Zalim, merhametsiz.

z. 2106, 2838, 5329, 5527, 5719,
6821, 7598

z.+ dı 1290, 2837, 2856

z.+ nı̇ 2582, 2859, 2908

zaman Ar. Zaman, vakit, devir.

z. 20, 2589, 2654, 2898, 4469,
5037, 9073, 9079

z.+ da 313, 5786, 6463, 7953,
8210, 9281

z.+ ğa 9289

z.+ ı 5985, 7525

z.+ ında 133, 18, 8204

z.+ ınan 131

z.+ nı̇ 2222

zamandas Çağdaş, aynı çağda yaşayanlar,
muasır.

z. 124, 1711

z.+ ın 1710

zamat Ar. Vakit, zaman, an.

z. 8669

z.+ ta 2317

zamatında Anında, aniden, hemen.

z. 7303, 8868

zankibar Kişi adı.

z. 8467

zang Yasa, kanun, töre, hukuk, kural,
kaide, sistem.

z.+ ı 1374

zanglı Timsalli.

z. 1673, 3690, 4011

zar Far. Kaygı, tasa, acı.

z. 2888, 4209, 4261, 4550, 5001,
6420, 6719, 6766, 6783, 679, 6996, 7634,
8515, 8834

z.+ ı 4722

z.+ ımdı 1288

z.+ ların 1354

zarla- Feryat etmek, derdini dökmek.

z.- ğan 1498

z.- rın 1354

z.- p 4981

zarlandır- Feryat ettirmek, derdini
döktürmek.

z.- ıp 1503

zarlık Kaygı, keder.

z.+ ı 3896

zar-zar Zır zır.

z. 4314

zat Ar. 1. Köken, ırk, soy.

a.+ ıngdı 5351

2. Eşya; şey.

z. 2223, 2240, 2391, 2399, 2510,
3100, 3649, 4021, 4704, 4915, 4916, 4919,
4931, 5260, 6083, 6110, 7501, 8078, 8681

z.+ ı 5285

z.+ ka 4235

z.+ pen 7957, 9214

z.+ tan 2400

z.+ tar 2561
z.+ tardı 6059
z.+ tarımen 7519
z.+ tay 6984
z.+ tı 2397, 2949, 5284
z.+ tıng 240, 241, 7565, 8289
zāvķı sapa Ar. Zevk-i sefa, eğlence.
z. 7693
z.+ sı 3502
zaya Ar. Boşuna, boş yere.
z. 1698
zānggi Ar. Kocaman, büyük. Siyah renkli adam; destan ve hikâyelerde sık karşılaşılan kahramana karşı duran sevimsiz kişiler; Kazak mitolojisine göre sığırın piri.
z. 4237, 4277, 4279
z.+ ng 4274
zäre Far. Korku; korkunç.
z. 4477
zäre(si) ķalma- Çok korkmak.
z.+ si 6962
zäresi uş- Çok korkmak.
zäredey Küçük, zerre kadar.
z. 5636
zārli Korkunç.
z. 7731
zāvķayır Rastgele, tesadüfen; sonunda, nihayet.

z. 149, 2935
zävlim Yüce, çok yüksek, büyük.
z. 929
zengber Far. Sedye; torba.
z. 1609
zer Far. Altın, süs, süs eşyası yapımında kullanılan güzel, sarı renkli metal.
z. 3554
zerek Far. Akıllı, zeki.
z. 3971, 8259
zerektik Akıllılık, zekilik.
z.+ i 38
zereng Far. Yuvarlak ahşap kase.
z. 7342
zeyin Ar. Dikkat, ilgi; zihin.
z. 1658, 5856, 586, 6080, 7681, 834, 9217
z.+ deri 27
z.+ i 2366
z.+ in 41, 46, 61
z.+ ine 35
z.+ ining 1173, 1176
z.+ men 59
z.+ ning 291
zeynet Ar. Güzellik, görkemlilik.
z. 9137
z.+ i 404
z.+ inge 7393
zeynette- Süslemek, bezemek.

z.- gen 8533

zeynetten- Süslenmek, bezenmek.

z.- gen 8096

ziliha Kişi ismi.

z. 1681, 1750, 4248, 8212

z.+ dan 1679

zımıra- Hızlı gitmek, birden fırlamak.

z.- p 4238, 4694

z.- y 4391

zımırav Acele.

z.+ men 4390

zından *Far.* Zindan, ceza evi hapisane.

z.+ ğa 3508, 5543

zır zır jügir- Huzur bulamamak, rahat edememek, boşuna uğraşmak.

z. 329, 4589

zırla- Fırlamak, hızla geçip gitmek.

z.- p 6200

zıt- Gözden kaybolmak, tüymek, sıvışmak.

z.- ıp 296

zilzala *Ar.* Deprem, zelzele.

z. 6959

ziyan *Far.* Zarar, ziyan, kayıp.

z. 2428, 7854, 8360

z.+ ı 7599, 8188

ziyandas Zarar ziyan getiren kişi, ziyankâr.

z.- tay 2298

ziyapat *Ar.* Ziyafet.

z. 8523, 8876

z.+ tıng 8170

ziyarat *Ar.* Ziyaret.

z. 5700

ziyaratta- Ziyaret etmek, görüşmek.

z.- p 103

zor *Far.* 1. Kocaman, iri, büyük.

z. 2862, 2904, 4700, 5763, 8070

2. Güçlü, kuvvetli.

z. 808, 888, 975, 4000, 7261, 7518,

3. Güç, çetin, zor.

z. 2218, 2298, 2910, 3204, 3368, 6506, 6677,

z.+ dan 4604

z.+ ğa 1667

zoray- Büyümek, güçlenmek, gelişmek.

z.- dı 2908

zorla- Zorlamak, zor kullanmak, mecbur etmek.

z.- p 5711, 616

zorlık Zorluk, adaletsizlik, gaddarlık.

z. 3946

zorlüksıl Zorlayan, zalim, zorba.

z.+ dı 1873

zulım *Ar.* Zalim, şerir, gaddar.

z. 310

zübârjat *Far.* Zümrüt.

z. 4045

SONUÇ

İbni Sînâ'nın hayatı etrafında oluşan hikâyelerin yer aldığı “Esrâr-ı Hikmet”, “Gencine-i Hikmet”, ve “Äbuğalisina, Äbilhâris” genel olarak benzerlikler göstermektedir. İlk olarak kaleme alınan “Esrâr-ı Hikmet” diğer iki nüshadan farklılıklar içermektedir. Bu eserden yola çıkarak “Gencine-i Hikmet”i kaleme alan yazar bazı yerleri değiştirip kendinden bir şeyler katmıştır. “Äbuğalisina, Äbilhâris” nüshası “Gencine-i Hikmet” nüshasından hareketle yazılmış olmasına rağmen aslından farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklara neden olarak eserin halk hikâyesi olarak kaleme alınması, kaleme alınan coğrafyanın o anki durumu ve yazarın kendi fikir dünyası gösterilebilir.

Bu üç farklı nüshada anlatılan hikâyeler ele alındığında bunların âlimin hayatıyla örtüşen yanları olduğu gibi birçoğunda da olağanüstülük görülmektedir. Âlimin gerçek hayatında hiçbir kaynakta evlendiğine ve çocuğunun olduğuna yönelik bir bilgi bulunamamıştır. Ancak bu üç nüshada yer alan hikâyelerin birinde âlimin evli olduğu görülmektedir. Ayrıca gerçek hayatına paralel olarak hikâyelerin hiçbirinde gerçek çocuğu olduğuna yönelik bir bilgi yer almamaktadır. Hikâyelerde âlimin bir helvacı genci kendine evlat edindiği; o evladı için kardeşiyle ve ülkenin padişahıyla büyük bir mücadeleye giriştiği görülmektedir.

Giriş bölümünde âlimin hayatını çeşitli evrelere göre ele almıştık. Bu evrelerle bu hikâyeler karşılaştırıldığında az çok örtüşmeler görülmüştür. Örneğin, âlimin gerçek hayatının birinci evresinde aldığı eğitimler, zekiliği ve öğrenme arzusu öne çıkmıştır. İncelediğimiz metnin de birinci hikâyesi âlimin doğumu ile sonrasında aldığı eğitimi ve zekâsını ele almaktadır.

İkinci bölümde yer alan mağaraya girme hikâyesi de âlimin gerçek hayatının ikinci evresiyle eşleştirilebilir. Metnimizdeki hikâyede âlim, kardeşi ile içinde eşsiz bilgiler içeren kitapların olduğu mağara girmiş ve orada bir yıl kalarak kimsenin sahip olamadığı bilgilere sahip olmuştur. Mağara çıkışında ise halk tarafından yakalanıp padişaha götürülmüşlerdir. Padişah da onun öldürülmesini istemiştir. Bu durumun gerçek hayatındaki karşılığı, sultanı tedavi ederek eşsiz eserlerin olduğu kütüphanede çalışma hakkı kazanmış olması gösterilebilir.

İncelediğimiz metin toplam 45.258 sözcükten oluşmuştur. Dizinde özel adlar da dâhil olmak üzere 4.706 madde başı tespit edilmiştir. Bu 4.706 madde başının 1.486 tanesi fiildir.

Metnimizde özel adlar hariç toplam 893 alıntı sözcüğe rastlanmıştır. Bu sözcüklerden 562'si Arapça, 292'si Farsça, 17'si Rusça, 8'i Moğolca, 2'si Fransızca, 3'ü Latince, 3'ü Yunanca, 1'i Almanca, 1'i Rumcadan alınmıştır. Bu alıntıların yanı sıra 1 sözcük Arapça-Farsça, 3 sözcük de Farsça-Arapça birleşimiyle ortaya çıkmıştır.

Metnimizde birçok sözcüğün birden farklı kullanımına rastlanmıştır. Bunlara aṅḡda- – aṅḡla-”, “äve – äva – haṡa”, “baḡ- baṡ”, “biy – bey”, “bugin – bugün”, “daṡıs – dabıs”, dev – diyu”, düniya – düniye”, “ḡılım – ilim”, “jadı – jaduṡ – jăduṡ”, “memleket – mämlakat”, “märtebe – märteba”, “naḡıl – naḡıliyat”, “padiṡa – padiṡah - patṡa”, “sebeb – säbep”, “suḡ – suvıḡ”, “ṡahar – ṡär”, “tıṅḡda- – tıṅḡla-”, “uḡlan – ulan”, usaḡ – uṡaḡ” sözcükleri örnek gösterilebilir. Ayrıca “ḡol ḡuṡıruṡ - ḡol ḡaṡıruṡ” örneğinde görüldüğü gibi bazı sözcük gruplarının da ikili kullanımına yer verilmiştir.

Metnimizde Kazak Türkçesine erken zamanda giren alıntı sözcüklerin olması, bu sözcüklerin yukarıda belirttiğimiz farklı biçimlerinin kullanılması, ağızlarda kullanılan sözlerle birçok arkaik sözün bulunması ve farklı betimlemelere başvurulması günümüz Kazak Türkçesi açısından metnin anlaşılabilirliğini güçleştirmiştir.

Metinde sözlerin farklı biçimlerinin kullanılması ve farklı betimlemelerin yer alması bir bakıma akının imzasıdır. Akın, destanı söylerken hem kafiyei hem kendi benimsediğı halk hikâyesi söyleme biçimini hem orijinal nüshayı hem de bulunduğı yeri dikkate alarak böyle bir yola gitmiştir.

KAYNAKÇA

Akbaba Ergöner, Dilek. *Kazak ve Nogay Türkçesi Yazı Dillerinde Tasvir Fiilleri*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2011.

Alper, Ö. Mahir. “İbn Sînâ”. *İslam Ansiklopedisi Cilt 20*. Ankara: TDV Yayınları, 1999.

Ateş, Ahmed. “Türk Halk Hikâyelerinde İbn Sînâ” *Türkiyat Mecmuası* 11 (1954): 34-40.

Avıl Şaruvaşılığı Sözdigi. Almatı: 1992.

Babalar Sözi: Jüz Tomdıq. 7. Tom: Hikayalık Dastandar. Astana: Foliant, 2004.

Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.

Bayat, Ali Haydar. “Türk-İslam Dünyasının Gözünde İbn Sînâ” *İbni Sina (980-1037) - Gevher Nesibe Sultan Anısına Düzenlenen İbni Sina Kongresi Tebliğleri*, Yayın Komisyonu: Ahmet Hulisi Köker ve Cihan Tunç. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası, 1984, 378-384.

Bayat, Ali Haydar. “Türk-İslâm Toplumlarında İbn Sînâ Hikâye ve Fıkraları” *Uluslararası İbni Sînâ Sempozyumu Bildirileri 17-20 Ağustos-1983*, Baskıya Hazırlayanlar: Müjgan Cunbur ve Orhan Doğan. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1984, 575-585.

Bayat, Ali Haydar. “Türkiye’de İbn Sînâ Bibliyografyası” *İbni Sina (980-1037) - Gevher Nesibe Sultan Anısına Düzenlenen İbni Sina Kongresi Tebliğleri*, Yayın Komisyonu: Ahmet Hulisi Köker ve Cihan Tunç. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası, 1984, 407-429.

Biray, Nergis, Ekrem Ayan ve Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun. *Çağdaş Kazak Türkçesi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2015.

Bozkurt, Fuat. *Türklerin Dili*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.

Dikici, Duygu. *Derviş Hasan Medhî’nin Esrâr-I Hikmet’i (Metin-İnceleme)*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Diyalektologiyalık Sözdik. Almatı: Arıs, 2007.

Ercilasun, Ahmet Bican, Ed. *Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.

Ercilasun, Ahmet Bican. *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I -Fiil-, Basit Çekim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2006.

Erdağı, M. Sadık. *Ziyaeddin Seyyid Yahya Gencine-i Hikmet (İnceleme-Metin)*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1993.

Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları, 2000.

Ergin, Osman. “İbn-i Sînâ Bibliyografyası” *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.

Gülensoy, Tuncer. *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Güllü, Hüseyin. *Gencîne-i Hikmet*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Sahası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1991.

Günaltay, M. Şemsettin. “İbn-i Sînâ Milliyeti, Hayatı, Kültürü” *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.

Günaltay, Şemseddin. “İbni Sînâ’nın Şahsiyeti ve Milliyeti Meselesi” *Belleten* 4/13 (1940): 1-37.

Gürsu, Uğur. *Kazak Atasözleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.

Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.

Iskakov, Ahmedî. *Qazirgi Qazaq Tili-Morfologiya*. Almatı: Ana Tili, 1991.

Karaağaç, Günay. *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

Karaağaç, Günay. *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2015.

Karaağaç, Günay. *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2013.

Karaağaç, Günay. *Türkçenin Verintiler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2008.

Karpuz, H. Ömer. *Türkçede Zarflar*. Denizli: Ege-Doğuş Yayınları, 2013.

Kaya, Doğan. “İbn Sînâ Hikâyesinin Yeni Bir Yazma Nüshası” *Kebikeç* 12 (2001): 205-211.

Qazaq Edebi Tilining Sözdigi (On Bes Tomdıq). Almatı: 2011.

Qazaq Tilining Aymaktıq Sözdigi. Almatı: Arıs, 2005.

Qazaq Tilining Frazelogiyalıq Sözdigi. Almatı: QazAqparat, 2007.

- Qazaq Tilining Orfografiyalık Sözdigi.* Almatı: Dayk-Press, 2001.
- Kazak Tilining Sinonimder Sözdigi.* Almatı: 2005.
- Qazaq Tilining Tüsindirme Sözdigi.* Almatı: Dayk-Precc, 2008.
- Qazirgi Qazaq Tilindegi Sintaksistik Paradigmalar.* Almatı: 2016.
- Keklik, Nihat. “Türk-İslam Filozofu İbn Sina (980-1037) Hayatı ve Eserleri” *Felsefe Arkivi*. Cilt 0, Sayı 22-23 (1981): 1-53.
- Koç, Kenan ve Oğuz Doğan. *Kazak Türkçesi Grameri*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2022.
- Koç, Kenan, Ayabek Bayniyazov, Vehbi Başkapan. *Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2021.
- Korkmaz, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2008.
- Korkmaz, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.
- Kuralı, Ayubay. *Qazaq Tilindegi Etistikter men Söz Tirkesterining Tüsindirme Sözdigi*. Almatı: 2008.
- Kuzgun, Şaban. “İbni Sînâ’nın Hayatı ve Milliyeti” *İbni Sina (980-1037) - Gevher Nesibe Sultan Anısına Düzenlenen İbni Sina Kongresi Tebliğleri*, Yayın Komisyonu: Ahmet Hulisi Köker ve Cihan Tunç. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası, 1984, 17-32.
- Mırzabekov, S. *Qazaq Tilining Fonetikası*. Almatı: Qazaq Üniversitesi, 1993.
- Musaoğlu, Mehman; Fatih Kirişcioğlu ve E. V. Krainiuchenko. “Türkiye Türkçesinde Analitik Fiil Şekilleri-I” *Dil Araştırmaları*. 23 (Güz 2018): 57-77.
- Öner, Mustafa. *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.
- Özdemir, Sengül. *Ziyâeddin Seyyid Yahyâ’nın Gencîne-i Hikmet’i (Metin-İnceleme)*. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.
- Öztelli, Cahit. “Halk Hikâyelerinde İbni Sînâ” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1968 (1989): 213-219.
- Öztürk, İbrahim. *Türk Tarihinde İbn-i Sînâ Destânları ve Derviş Hasan Medhî’nin “Dâstân-ı Ebû Ali Sînâ ve Ebu’l-Hâris” Adlı Eserinin Transkripsiyon ve Tahlili*. Yozgat: Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Sakaoğlu, Saim. *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2003.

Sakhipova, Farida. *Kazak Türkçesinin Merkezî, Kuzey ve Doğu (Orta Jüz) Ağızları I*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 2007.

Şenocak, Ebru. *İbni Sînâ Hikâyeleri Üzerinde Mukâyeseli Bir Araştırma*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005.

Şimşek, Esmâ ve Ebru Şenocak. “İbni Sînâ Hikâyelerinin Arketipsel Tahlili” *Millî Folklor* 21/82 (2009): 110-121.

Türk Tarih Kurumu. *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler*. Ankara: 2014.

Türk, Vahit, “Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri” *TDAY-Belleten* (1999): 291-340.

Türk, Vahit. *Derviş Hasan Medhî- Esrâr-ı Hikmet (İbni Sînâ'nın Maceraları)*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2014.

Türk, Vahit. “Türkçede Ön Seste Ünlü Düşmesi Örnekleri” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 49 (2003): 223-233.

Türkçe Sözlük. Ankara: TDK, 2009.

Türkmen, Fikret. “Türk Halk Geleneğinde İbni Sînâ” *Uluslararası İbni Sînâ Sempozyumu Bildirileri 17-20 Ağustos-1983*, Baskıya Hazırlayanlar: Müjgan Cunbur ve Orhan Doğan. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1984, 201-205.

Yaltkaya, M. Şerafeddin. “İran Folklorunda İbn Sînâ” *Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2009.

İnternet Kaynakları

<http://lugatim.com/>

<https://sozdikqor.kz/>

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://tirshilik-tynysy.kz/>